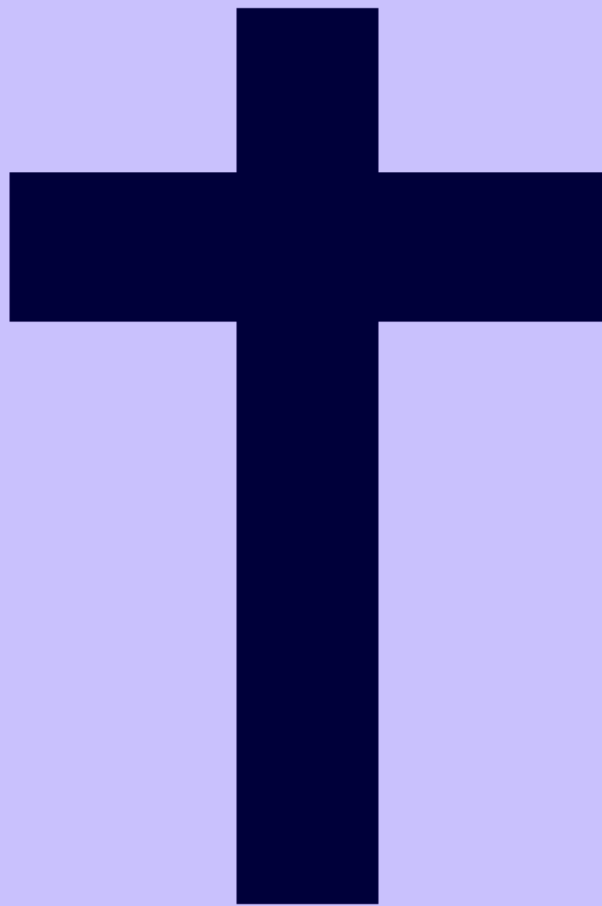

Nukën 'Ibu Diosan
ain unikama 'inan
ain bana

New Testament in Cashibo-Cacataibo
(PE:cbr:Cashibo-Cacataibo)

Nukën 'Ibu Diosan ain unikama 'inan ain bana
New Testament in Cashibo-Cacataibo (PE:cbr:Cashibo-Cacataibo)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cashibo-Cacataibo

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cashibo-Cacataibo

cbr

Peru

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cashibo-Cacataibo

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

Contents

Génesis	1
Mateo	72
Marcos	133
Lucas	169
Juan	232
Hch	275
Romanos	328
1 Corintios	353
2 Corintios	376
Gálatas	391
Efesios	400
Filipenses	408
Colosenses	414
1 Tesalonicenses	419
2 Tesalonicenses	424
1 Timoteo	427
2 Timoteo	434
Tito	439
Filemón	442
Hebreos	444
Santiago	464
1 Pedro	470
2 Pedro	477
1 Juan	481
2 Juan	487
3 Juan	488
Judas	489
Apocalipsis	491

GÉNESIS

Nukën 'Ibu Diosan kamabi ñu unio bana

¹ Uniotabakin ka Nukën 'Ibu Diosan uniokëxa, naíkamë 'ëo 'imainun me. ² Me uniokëxbi mëníokëmapan 'ain ka kamabi parúmpapa manámi bëánbëankibukë 'iakëxa. Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan bëru ñunshin baka manámiax shaíkibëkiankëxa.

³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Ka pékiti 'ikën. Kiaxa kikëbë ka pékiakëxa. ⁴ Usai kikëbëa pékia ka Nukën 'Ibu Diosan pékikë a upí isakëxa, upí iskin ka bëánkibukë axa amo 'imainun axa pékikë aribi amo 'imiakëxa, ⁵ usai 'ia ka pékikë a nëtë kakin anëakëxa, anëanan ka bëánkibukë a imé kakin anëakëxa, usakin 'akëbë bëánkionxa pékarakë ax ka achúshi nëtë 'iakëxa.

⁶ Usakin 'atankëx ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Ka achúshi xabá chaiiracha an 'umpaxkama ënananmiti 'iti 'ikën.

Kikëbëshi ka usai 'iakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Diosan achúshi xabá chaiira an bakakama bëarati 'akëxa: 'akëx ka xabá chaiira meu panaitsi tikimainun panaitsi axribi manámi bëruakëxa. ⁸ Xabá chaiira a ka naí kakin anëakëxa. Usakin 'akë 'ain ka bëánkionxa pékarakë ax rabé nëtë 'iakëxa.

⁹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Naí meu 'ikë baka ax ka anubia rakátinu timéti 'ikën, me ëski mëratanun.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹⁰ Axa ëskikë a ka Nukën 'Ibu Diosan me kakin anëakëxa, anëanan ka axa timéax 'ianëmë 'ëosa 'aish rakákë a parúmpapa kakin anëakëxa.

Usai 'iá ka kamabi Nukën 'Ibu Diosan upí 'ikë isakëxa, ¹¹ isi ka kiakëxa: Me mëüküax ka bëtsi bëtsi chuku kóti 'ikën: axa ënxëñu 'iti 'imainun ikama axa bimiñu 'i tuati akamax.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹² Usa 'ain ka menuax bëtsi bëtsi xubi 'iruakëxa: 'irui ka xubikama axa ënxëñu 'iti 'imainun ikama axa bimiñu 'i tuati akama. Usai 'iá ka kamabi Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa. ¹³ Usakin 'akë 'ain bëánkionx pékaratëkënkë ax ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'iakëxa.

¹⁴⁻¹⁵ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Naí xabá chaiira kuman batsisa anu ka an me pékatikama 'iti 'ikën, an imé 'ikëbi xabá 'inun nëtë 'imikë, ax ka anun nëtëkama 'unánti 'ianan, baritiakama 'unanán uisa nëtëkama kara 'ia kixun 'unánti 'ikën.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹⁶ Nukën 'Ibu Diosan ka an pékati rabé 'akëxa: 'akin ka chaiira an nëtën pékati 'anan an imé pékati chukúma 'akëxa. 'Anan ka an imé pékati okin 'ispakamaribi 'akëxa. ¹⁷ Nukën 'Ibu Diosan ka naí xabáchaiira kuman batsisa anu an me pékatikama 'akëxa, ¹⁸ an nëtën 'imainun imé pékati a ka nëtë xabábëa imé biranantima okin 'akëxa, usa 'ain ka akamabi Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa. ¹⁹ Usakin 'akë 'ain bëánkionx pékaratëkënkë ax ka, rabé 'imainun rabé nëtë 'iakëxa.

²⁰ Usakin 'atankëx ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Baka 'ukëmëu ka bëtsi bëtsi ñuina 'aisamaira 'uakamë 'ëoti 'ikën, 'imainun ka me manánmi nuanti péchiñu ñuinakama uniti 'ikën.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ²¹ Nukën 'Ibu Diosan ka parúmpapanu 'iti ñuina chaiirabukama uniokëxa, 'imainun ka baka 'ukëmëüküax kaiti 'anubi 'iti 'anan ka ñuina péchiñukamaribi 'akëxa. Usakin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa, ²² usakin 'akëxa upí 'ikë iskin ka Diosan an 'akë ñukama upíokin sinánxunkin kakëxa: Parúmpapanu 'ikë ñuinakama tuapati ka 'uakamë 'ëoi ka kait, ñuina péchiñukamaribi ka tuapati 'itsaira menu 'iti 'ikën.

²³ Usakin 'akë 'ain bëánkionx pékaratëkënkë ax ka mapai achúshi nëtë 'iakëxa.

²⁴ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Menu ka bëtsi bëtsi ñuina kaiti 'ikën: a rabukuti 'imainun ka a piti ñuinakama 'imainun a pitima raékëma ñuinakama, 'imainun men niríkë ñuinakamaribi.

Kikëbë ka usai 'iakëxa.

²⁵ Nukën 'Ibu Diosan ka ënë ñuinakama uniotankëx kamabi upí 'ikë isakëxa.

²⁶ Usa 'ain ka kamabi ñu 'atankëx Nukën 'Ibu Dios ësai kiakëxa: Bëri kananuna nu iskësabi 'itánun uni unioti 'ain. Ax ka bakanu 'ikë ñuinakama 'imainun pëchiñu ñuina 'imainun a piti pitima ñuinakama 'ianan, ñuina raëkëma 'imainun men nirikë ñuinakamax ka an bërúankë 'iti 'ikën.

²⁷ Usa 'ain ka uni uniokin Nukën 'Ibu Diosan asábi 'itánun nukëbënë 'imainun xanu uniokëxa,

²⁸ Uniotankëxun ka upíokin sinánxunkin kakëxa: Bakë bëchipati kamina mekama tsitsirui 'uákamë 'ëoti 'ain; baka mëu 'ikë ñuinakama 'imainun manan nuánkë pëchiñu ñuinakama, 'imainun axa men nirikë ñuinakama aín 'ibu kamina 'iti 'ain.

²⁹ Usokin pain a ñukama 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Ka is mitsu kana menu kookë ikama ax tuáñu ikama 'imainun, 'ain bimi pitima akamabi 'inanin. Akamax ka mitsun piti 'iti 'ikën.

³⁰ 'Aínbi kana ñuinakama axa men nikë 'imainun manan 'ikë pëchiñu ñuinakama 'imainun men nirikë ñuina akamabi kana menuax 'irukë in bimikama pinun 'inanin.

Kikëbë ka usai 'iakëxa, ³¹ usokin 'axun ka Nukën 'Ibu Diosan an uniokë ñukama upíira upí 'ikë isakëxa. Usaxa béankionx pékaratëkënkë ax ka mapai 'imainun achúshi nëtë 'iakëxa.

2

¹ Usokin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan naí 'imainun me, anua 'ikë ñukama këñunbi 'akin kamabi sënëonkëxa. ² Mapai achúshi 'imainun achúshi nëtën ka Nukën 'Ibu Diosan an 'akë ñukama sënëonkëxa, usokin 'atankëx ka tantiakëxa. ³ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé nëtë a upíokin sinánxuni a nëtëx ka upíira 'iti 'ikë kiox kiakëxa, a nëtën ka kamabi ñukama uniotankëx tantiakëxa. ⁴ Ènë banax ka usakin ka Nukën 'Ibu Diosan naí 'imainun me uniokëxa kixun ñuikë bana 'ikën.

Uni Edén kakë naësa menu 'ía

Usakin Nukën 'Ibu Diosan naíkamë 'ëo këñun me uniokin sënëonkë 'aínbi ka, ⁵ anu añu ñubi 'aima pain 'iakëxa, añu ñubi ka me mëuküax 'irukëma pain 'iakëxa, uñeribi ka Nukën 'Ibu Diosan 'ibumiama pain 'ikën an me chabóti, 'imainun ka an naë mëníoti uni 'aima pain 'iakëxa. ⁶ Usa 'aínbi ka menuax mekama chabóti 'umpax shióbuakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan mebi unisa 'inun 'atankëxun aín rëkinu rëxúnkakëxa, rëxúnkakëxëshi ka uíni uni 'iakëxa. Usai 'ika uni uniakëxa.

⁸ Usokin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Edén kakë naësa me, auküaxa bari urukë, anu achúshi naësa okín 'axun anuxun kamabi ñu bërúanti anubi ëankëxa. ⁹ A naësa me anu ka Nukën 'Ibu Diosan bëtsi bëtsi i upíbu 'ixuan aín bimi upíbu písabi 'inun tuati a koónun 'imiakëxa. Imianan ka naësa me a nëbëtsi a pia uni upiti tsóti 'imainun, a pikin uisa ñux kara upí 'ikë a 'unánan uisa ñux kara 'atima 'ikë a 'unánti aribi kónun 'imiakëxa.

¹⁰ Usa 'ain ka Edén kakë naësa me anuax achúshi baka an naësa a chabóti shióbukë, anuax ka amo rabé 'imainun amorabé 'inun baka saëakëxa. ¹¹ A baka achúshinëx ka Písón kakin anëké 'iakëxa, an ka Havilá kakë mekama bëararakë 'iakëxa. A menu ka 'itsaira kuri 'iakëxa. ¹² A menu ka kuri upíira 'imainun i bëpín sanuira 'ianan ka ónice kakë maxáxribi anu 'iakëxa. ¹³ Bëtsi baka ka Guihón kakin anëké 'iakëxa, an ka Cus kakë me bëararakë 'iakëxa. ¹⁴ Bëtsi baka ka Tigris kakin anëkëribi 'iakëxa, ax ka Asiria amiaxa bari urukë ami kikiani kuankëxa. 'Imainun ka Bëtsi bakaribi ax Éufrate kakë 'iakëxa.

¹⁵ Edén kakë me anu naësa achúshi 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan an uniokë uni kakëxa: ënë bërúanan mënioi kamina ënu tsóti 'ain, ¹⁶ katankëxun ka ësokinribi kakëxa: Min kamina piti 'ain kamabi i bimi naësa ënu 'ikë ënë, ¹⁷ 'ën kana mi káin, anun upí 'imainun 'aisama ñu 'unánti a i ain bimi kamina pitima 'ain. Uisaran karamina a bimi pin a nëtënbi kamina bamakë 'iti 'ain. ¹⁸ Katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: uníxa ashira 'iti ka 'aisama 'ikën. Usa 'ain kana an 'akinti bëtsi 'axúnti 'ain.

¹⁹ Usakin 'atankëxun ka Diosan menua uniokë ñuinakama 'imainun ñuina pëchiñukama unín anénun uninu uankëxa. A unían anëké 'aish ka kamabi ñuinakama a piti a pitima 'imainun kamabi ñuina pëchiukama 'imainun raëkëmakama anëñu 'iakëxa, ²⁰ anëkëx ka aín anë ax anubi bërúakëxa. Usa 'aínbi ka a ñuinakama achúshinëxi a uni 'akinsama 'iakëxa.

²¹ Usa aín ka Nukën 'Ibu Diosan a uni 'aímai upiti 'uxtanun 'uxmiakëxa, 'uxmikëxa 'aímai upiti uxan ka aín putu achúshi bitankëxun aín naminbi amiribishi bétasakëxa.

²² A putúbi ka Nukën 'Ibu Diosan achúshi xanu 'inun uniokëxa, uniotankëxun ka a uninu bëakëxa, ²³ bëia isi, ka uni kiakëxa: jËnëx ka 'ën namibi 'anan 'ën xobi 'akë 'ikën! Aín anëx ka xanu 'iti 'ikën, ax ka Diosan unin putúbi bixun 'akë 'ikën. ²⁴ Usa 'ain ka unin aín xanu bikin aín papa aín tita ënti 'ikën, usa 'aish ka a rabëtaxbi achúshi unisashi 'iti 'ikën.

²⁵ Usakin 'akëx ka uni 'imainun xanu chupañuma 'iakëxa, 'aínbi ka usa 'ixunbi a rabëxun rabinti sinánma 'ikën, sinanima ka usabi 'iakëxa.

3

Bëbu 'imainun xanu Diosan kakësabi oi 'isama tani 'itabati 'ucha bana

¹ Nukën 'Ibu Diosan uniokë bëtsi ñuina raëkëma kamasamaira ka runu 'iakëxa, usa 'ixun ka xanu ñukákëxa:

—¿Aséribi kara Diosan i bimi naësa ënu 'ikëkama ënë pixunma anun mi kax?

² Kakëxun ka xanun kakëxa:

—Bëtsi i bimibi naësanu 'ikë kananuna piti 'ain, ³ 'aínbi kananuna naësa nëbëtsi 'ikë i bimi ashi pitima 'ain. Diosan ka a i bimi pixunma 'anan mëxunma 'anun a pibi isanuna bamati 'ai kixun nu kaxa. ⁴ Kakëxunbi ka runun xanu kakëxa:

—Ama, usama ka kamina bamatima 'ain. ⁵ Diosan ka upíokin 'unánxa uisa nëtën kaina a i bimi pi a nëtënbi kamina mitsux sinánñuira 'ixun uisa ñu kara upí 'ikë 'unánan uisa ñu kara upíma 'ikë, aribi 'unáni asaribi 'iti 'ain.

⁶ Usakin kakëxun ka xanun a bimi kuisa, upíira upí 'ikë isakëxa, a piax sinánñuira 'isa iskin ka anun kuëënkun xanun i bimi biakëxa. I bimi bixun kukin, ka aín bënëribi 'inánkëxa. 'Inánkëxun ka anribi piakëxa. ⁷ Pikinshi ka a rabëxunbi chupañuma kananuna 'ai kixun sinánkëxa. Usai 'ikin ka chupañuma 'ixun higo kakë i pëi xëokëxa, xëotankëx ka a rabëtaxbi anun tsitatakiakëxa.

⁸ Usakë a xupibukëbëtan ka bëbu 'imainun xanun Nukën 'Ibu Dios bari kuainakëkëbëa suñu bëkikëbë nitsia kuakëxa, kuati ka uni aín xanubë abákiani kuanx naësanu 'ikë ikama tanain unëakëxa. ⁹ 'Aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan kuënkun uni kakëxa:

—¿Uinu kaina 'ain? ¹⁰ Kakëxun ka unin kakëxa:

—Mi kana naësa nëbëtsi nitsia kuan, usa 'aish kana chupañuma 'aish rakuéti unëa.

¹¹ Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ñukákëxa:

—¿Uin kara chupañuma kamina aín kixun mi kax? ¿Karamina a pixunma 'anun 'ën mi kakë i bimi a pikëma 'ain? ¹² Kakëxun ka unin kakëxa:

—Minmi abë 'inun 'inánkë xanu ënën ka i bimi 'ë 'inánxa, 'inánkëxun kana 'ën pian.

¹³ Usakian kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan xanu ñukákëxa:

—¿Uisa kupí kaina usokin 'an? Kakëxun ka xanun kakëxa:

—Runun 'ë paránkëxun, kana a i bimi pian.

¹⁴ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan runu kakëxa:

—Min kamina ësokin ñu 'an, usa 'aish kamina raíri ñuina kamasama 'iti 'ain. Min shikanëinshi niriti kamina ninuxun 'ain. Usa 'ain kamina me putuishi pinuxun 'ain.

¹⁵ 'Ën kana mixmi xanubë nishananun 'imiti 'ain, 'ën 'imikëx ka min rëbúnki 'imainun xanun rëbúnki nishananti 'ikën. Aín rëbúnkinën ka min maxkánu mi amánuxun 'aia, 'akëxun kamina aín taë tsipútunu 'anuxun 'ain.

¹⁶ Usakin runu katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan xanuribi kakëxa:

—'Ën kana min tuia chaiira paë tanimi bakënnun 'imiti 'ain, paën kamina bakënnun 'ain. 'Aínbi kamina usai 'ibi min bënëbë 'inuxun 'ain, 'ianan kamina, an kakësabiokin 'ati 'ain.

¹⁷ Èsakin xanu katankëxun ka bëburibi kakëxa:

—Min kamina min xanun kakëxun kuan. Usa 'ixun kamina a pixunma 'anun 'ën mi kakë i bimi a pian, ënë pixunma ka 'at 'ën kakëxunbi, usa 'ain ka bërí me 'aisama min 'ucha kupí 'iti 'ikën; usa 'ain kamina 'itsaira ñu mëëkin menu ñu 'apáxun anun mix bamati nëtë 'itámainun pinuxun 'ain. ¹⁸ 'Ianan ka menu ñu muxaño tubënruí 'irunuxun 'aia, 'imainun kamina barixun ninu 'ikë ñukamabi piti 'ain. ¹⁹ Min nichakin 'itsaira ñu mëëtankëxun kamina pinuxun 'ain, me 'akë kamina 'ain, usa 'ain kamina anúnmi

me 'itëkënti 'itámainun ñu menuxun 'ain, me 'akë kamina 'ain, usa 'aish kamina me 'itëkënuuxun 'ain.

²⁰ Usa 'ain ka unin aín xanu Eva kakín anëakëxa, ax ka kamabi uni axa tsókë aín tita 'itiokin.

²¹ Nukën 'Ibu Diosan ñuina xaká xanu aín ri 'axuanan bëbu aín tari pañunun 'axunkin, ²² kakëxa: Ka is, bërí ka unix nukama achúshisa 'ikën, usa 'ixun ka uisa ñu kara upí 'ikë 'unánan uisa ñu kara 'aisama 'ikë aribi 'unánti 'ikën. Usa 'ain kamina a pi tsóti i bimi aribimina xënbua 'aínbi tsónuxun pi bërúanti 'ain. ²³ Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan uni Edénna chikínkin, an uniokë 'ixuan me naëoxun anu ñu mëënun kixun ëankëxa.

²⁴ Usakin uni chikíntankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan naësa amiaxa bari urukë au ain ángel raíri Edénu 'ikë bainu nitsíankëxa. Ax ka ángel suntárusa 'iakëxa. An ka manë xëtökë tsi rëkirukësa 'ixuan kuainakë bëkinkin anun bamatima i bimi anua úxbi kuantirabanan bai bëarati anu nankëxa.

4

Caín 'imainun Abel 'iá bana

¹ Usa 'ain ka uni aín xanubë 'iakëxa. 'Itankëx ka xanux tutankëx aín rëkuën tuá Caín bakëankëxa, bakëanx ka kiakëxa: Bërí kana bëbu tuá achúshiñu 'ain. Nukën 'Ibunbi ka 'ë 'inánxa. ² Usakin a pain 'atankëxun ka Abel Caínan xukën aribi tuakëxa. Abel axa an ñuina 'arakakë uni 'imainun ka Caín ax an ñu 'apákë uni 'iakëxa.

³ Uiti bari kara inúkëbëtan ka achúshi nëtë 'ikëbëtan, Caínan aín ñu 'apákë a 'inánti bikë a Nukën 'Ibu 'inánkëxa. ⁴ Usakian 'aia iskin ka Abelnëribi aín 'arakakë ñuina aín rëkuën tuá upíira kaítankëxun 'ën 'Ibu kana 'inánti 'ain kixun sinánxun buánxuanakëxa. Usakin 'aia ka Nukën 'Ibun Abelnë 'inánkë ñuina upíira 'ikë isakëxa, ⁵ 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan Caínan 'inánkë aín ñu 'apákë a upírama 'ikë isakëxa, iskëbë ka Caín 'aisamairai xuatimi aín xukënmi nishakëxa. ⁶ Usai 'ia ka Nukën 'Ibun kakëxa: ¿Uisa kupín karamina 'aisamairai min xukënmi xuatimi nishin? ⁷ Min upíokin ñu 'akin kamina upíokin sinántian, 'aínbi kamina 'aiman, usa 'ain ka min 'uchati 'uramara 'ikën. Usa 'aínbi kamina min abi tënëkin 'atima 'ain.

⁸ Achúshi nëtën ka Caínan aín xukën Abel kakëxa, ñnu rabëtax karanuna nitsi kuantima 'ain! Kabiani abë uri kuankin ka Caínan aín xukën Abel ami xuatimi nishkë 'ixun iskëuxunma mëëkin rëakëxa.

⁹ Usokin 'akë ka Nukën 'Ibun Caín ñukákin kakëxa:

—¿Uinu kara min xukën Abel 'it? Kakëxunbi ka Caínën kakëxa:

—Kana 'unániman. ¿'Ën karana 'ën xukën nitsia bërúanti 'ain? ¹⁰ Usai kia ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—¿Uisa kupín karamina usakin 'an? Min xukën 'anákanën imi menu, 'apamikinmi 'akë an ka uisa karana oti 'ai usakin 'ën mi 'anun kia. ¹¹ Usa 'ain kamina, mix 'atimokë 'aish ënë menuax chikínkë 'iti 'ain, anuxun min xukën aín imi 'apamikin 'akë me ënuax. ¹² Minmi ñu, mëëkin 'apákëxbi ka biminuxuma 'aia. Usa 'aish kamina ñuñuma, kuainbëkinishi tantima mekama oi ninuxun 'ain. ¹³ Usakian Nukën 'Ibu kakëxunbi ka Caínën kakëxa:

—'Ën kana min 'aisamaira okin tëmëramikëxunbi tënëtima 'ain. ¹⁴ Bërí kamina ënë menua 'ë chikinin usa 'aish kana kuainbëkinishi mekama oi ninuxun 'ain, mi 'ura kana uisaran nëtënbi tantima 'inuxun 'ain. 'Iaka uínbi kara mëraia an 'ë 'ati 'ikën. ¹⁵ 'Aínbi ka Nukën 'Ibun ësokin kakëxa:

—Uin kara mi rëtia ax ka mapai achúshi 'imainun rabéokin 'atimokë 'iti 'ikën. Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibun Caín 'unántiokëxa, uin kara mëraia an rëtima okin.

¹⁶ Usakian Nukën 'Ibu kakëx ka Caín anuaxa abë banakë me ëbiani kuankëxa, kuantankëx ka Nod, kakë me amiaxa bari urukë Edén 'ikë anu 'iakëxa.

Usai Caínan rëbúnki 'iá bana

¹⁷ Usa 'ain ka Caínan xanu bitankëxun ami bëbu tuá 'inun bëchiakëxa, aín anë ka 'iakëxa Henoc kakë. Usakin bëchitankëxun ka Caínan achúshi ëma 'akëxa. 'Atankëxun ka aín bëchikënënen anën Henoc kakín anëakëxa.

¹⁸ Henoc ax ka Iradnën papa 'iakëxa, Irad ax ka Mehujaelnën papa 'iakëxa, Mehujael ax ka Metusaelnën papa 'iakëxa, 'imainun ka Metusael ax Lámeecnën papa 'iakëxa.

¹⁹ Lámece ax ka xanu rabéñu 'iakëxa: Achúshinëxa Adá kakin anékë 'imainun ka bëtšixribi Silá kakin anékë 'iakëxa. ²⁰ Adánën tuakëx ka Jabal kakin anékë 'iakëxa, an pain ka ñuina chukúma 'imainun ñuina chakama 'arakakëxa. Usa 'aishi ka achúshi 'itinushi bukuima aín xanu 'imainun aín bëchikë 'imainun aín ñuinakamabë mekamanu kuainbëkini pastonuax bëtsi pastonu kuankëxa. Usa 'aish ka upíokin xubu oima chupa këxtú xubusa okin 'akë anuishi 'ikë uni 'iakëxa, usa 'ixun ka a unin vaca 'arakakëxa.

²¹ Jabal ax ka achúshi xukéñu 'iakëxa. Aín anë ka Jubal kakin anékë 'iakëxa, usa 'ain ka a unin rëbúnkinëx kamabi ñu 'unánkë 'ixun arpa 'anan paka 'akë a bana oti 'unánkë uni 'iakëxa. ²² Silánën tuá Tubal-caín kakin anékë a ka manë panshian unionan bëtsi ñukamaribi uniokë uni 'iakëxa. Tubal-caín ain chirabakë achúshinëx ka Naamá kakin anékë 'iakëxa. ²³ Achúshi nëtën ka Lámeecnën aín xanu Adá 'imainun Silá kakëxa: 'Ën mi bana ñuixunmainun kamina upíokin kuati 'ain:

Achúshi uni ka bënë 'iaxa, a kana anbia 'ë 'aisama oisa tankëxun rëan.

²⁴ Asérabia Caínax mapai achúshi 'imainun rabéókin 'uchakë 'ain kana, 'ëxribi 'aisamaira okin setenta 'imainun siete okin 'uchokë 'ëx 'iti 'ain, kiox ka Lámece kiakëxa.

Adánñën anuishi sënënkín Evami achúshi okín bëchitëa bana

²⁵ Amiribishi aín xanubë 'itankëxun ka Adánñën achúshi bëbu tuá 'atëkéankëxa, ax ka Set kakin anékë 'iakëxa, usa 'ain ka kiakëxa: Diosan ka bëtsi tuáribi 'ë 'inánxa Cainëan aín xukén Abel rëa 'ain. ²⁶ Usa 'ain ka Setnënríbi achúshi bëchikë 'akëxa, aín anëx ka Enós kakë 'iakëxa. Usa 'ain ka a nëtëkaman unin Nukën 'Ibu 'akinun kixun ñukákëxa.

5

*Adánñën rëbúnkíkama 'iá bana
(1 Cr 1.1-4)*

¹ Ënëx ka Adánñën rëbúnkinën anékama kuënëokë 'ikën. Uni uniokín ka Nukën 'Ibu Diosan, asaríbi 'itánun 'akëxa; ² 'akin ka bëbu 'imainun xanu 'akëxa, 'atankëxun ka upíokin sinánxukín kakëxa. A nëtëan uni uniokë, a nëtën ka Dios kiakëxa: Ënëx ka uni kakin anékë 'ikën.

³ Adán axa ciento treinta baritiañu 'ain ka aín bëchikë Set a iskësabi ax bakéankëxa. ⁴ Usakin 'atankëxun ka Adán ochocientos baritia tsókin ka bëbu 'imainun xanu okín bakë bëchipakëxa; ⁵ usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos treinta baritia sënémi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari 'iruax ñuakëxa.

⁶ Set ax ciento cinco baritiañu 'ain ka aín rëkuën bakë bëchikë Enós kakë ax bakéankëxa. ⁷ Usakin 'atankëx ka Set ochocientos siete baritia, 'imi tsóakëxa, tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokín bakë bëchipatëkéankëxa; ⁸ usakin bakë bëchipatankëx ka novecientos doce baritia sënémi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

⁹ Enós ax noventa baritiañu 'ain ka aín bëchikë Cainán bakéankëxa. ¹⁰ Usakin 'atankëx ka Enós ochocientos quince baritia 'imikín ka bëbu 'imainun xanuribiokín bakë bëchipatëkéankëxa; ¹¹ usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos cinco baritia sënémi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

¹² Cainán ax setenta baritiañu 'ain ka aín bëchikë Maḥalalel bakéankëxa. ¹³ Usakin 'atankëx ka Cainán ochocientos cuarenta baritia sënémi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokín bakë bëchipatëkéankëxa; ¹⁴ usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos diez baritia sënémi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

¹⁵ Maḥalalel ax sesenta 'imainun cinco baritiañu 'ain ka aín bëchikë Jéred bakéankëxa. ¹⁶ Usakin 'atankëx ka Maḥalalel ochocientos treinta baritia 'imi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokín bakë bëchipatëkéankëxa; ¹⁷ usokin bakë bëchipatankëx ka ochocientos noventa 'imainun cinco bari sënémi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

¹⁸ Jéred ax ciento sesenta 'imainun rabé baritiañu 'ain ka aín bëchikë Henoc bakéankëxa. ¹⁹ Usakin 'atankëx ka Jéred ochocientos baritia 'imi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokín bakë bëchipatëkéankëxa; ²⁰ usokin bakë bëchipatankëx

ka novecientos sesenta 'imainun rabé baritia sénémi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

²¹ Henoc ax sesenta 'imainun cinco baritiañu 'ain ka ain bëchikë Musalén bakéankëxa. ²² Henoc ax ka Nukën 'Ibu Dios kuëenkësabi oi tsóakëxa. Usa 'ain ka aín rëkuën bëchikë Musalén bëchitankëx, Henoc ax tsóakëxa trescientos baritia, 'imikin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkëankëxa; ²³ usa 'aish ka Henoc kamabi aín baritia tsókë 'iakëxa trescientos sesenta 'imainun cinco baritia tsóakëxa. ²⁴ Henoc ax ka Nukën 'Ibu Dios kuëenkësabi oi tsókë uni 'iakëxa, usa 'ikë ka achúshi nëtë 'ikëbëtan Nukën 'Ibu Diosan bikëx nëtëakëxa.

²⁵ Musalén axa ciento ochenta 'imainun siete baritia 'ain ka aín bëchikë bakéankëxa. ²⁶ Usa 'ain ka Musalén setecientos ochenta 'imainun rabé baritia tsoakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bëchipatëkëankëxa; ²⁷ usa 'ain ka novecientos sesenta 'imainun nueve baritia sénémi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

²⁸ Lámeç ax ciento ochenta 'imainun rabé baritia 'ain ka aín bëchikë achúshi bakéankëxa, ²⁹ a ka Noé kakin anëakëxa, ësai kikin: Nukën 'Ibun ka me 'aisama oxa, usa 'ain kananuna 'itsaira ñu mëi tëmëranuxun 'ain; usa 'aínbi ka ënë tuákën nu tantiminuxun 'aia. ³⁰ Noé bëchitankëx, ka Lámeç quinientos noventa 'imainun cinco baritia, tsóakëxa, tsókin ka bëbu 'imainun xanuribi bëchipatëkëankëxa; ³¹ usa 'ain ka setecientos setenta 'imainun siete baritia sénémi tsóakëxa. Tsótankëx a bari sënënkëbë ñuakëxa. ³² Noé ax quinientos baritiañu 'ain ka aín bëchikë bëbukama bakéankëxa, aín anë ka 'iakëxa Sem, Cam 'imainun Jafet, akamax ka Noénën bëchikë 'iakëxa.

6

Unin 'ucha 'aisamaira 'ikë Nukën 'Ibu Diosan isa bana

¹ Uni 'aisamaira 'uakamë 'ëoi ka me tsitsirui buküakëxa, usai 'ikin ka unin xanu upírabu 'inun bëchiakëxa, ² usa 'ain ka Diosan bëchikëkaman unin bëchikë xanukama upírabu isakëxa. Usa 'ain ka uinu 'ikë xanu kara kuëenia abë kuëenani unikamax biranankëxa. ³ 'Aínbi ka Nukën 'Ibu kiakëxa: 'Ën kana uni xënibutia tsónun 'imitima 'ain, usa 'aish ka bamati 'ikën, unix ka namishi 'ikën, usa 'ain ka unix tsóti 'ikën, ciento veinte baritia ishi.

⁴ Usa 'ain ka chaxkéirabu 'imainun chaiirabu uni ënë menu mërakëxa, Diosan bëchikëkaman unin bëchikë xanukama ami bëchipati biakëxa, bixun ka ami bëchipakëxa. Bëchipakëx ka a unikamax asérabi rakuëma kushiirabu bërámabi nëtë ióñu 'iakëxa. ⁵ Nukën 'Ibu iskëxbi ka unin 'ucha 'aisamaira ënë menu 'iakëxa, 'imainun a 'atima sinánñu 'ixun 'atima ñuishi 'ati sinánñuirabu 'iakëxa, ⁶ usa 'ain ka uni uniotankëxbi usai 'ia isi sinanakëxa. 'Itsaira anun masá sinani, ⁷ kiakëxa: 'Ën uniokë ënë menu 'ikë unikama kana këñuti 'ain, 'imainun kana kamabi ñuina a 'arakakë, 'imainun men niríkë ñukama, ñuina pëchiñu akama. 'Ën uniokë ñukama 'aisamakëbë kana sinanan! ⁸ Usaia abë 'ikë unikama 'ikëbëtanbi ka Nukën 'Ibun Noé ashi upí sinánñu uni 'ikë isakëxa.

Noénën nunti chaiira 'á bana

⁹ Ënëx ka uisai kara Noé 'iakëxa, kixun ñuikë bana 'ikën.

Noé ax ka achúshi uni upí 'iakëxa, usa 'ixun ka Diosan kakësabiokin 'akëxa. A uníxëshi ka raíri unikama 'ikësama anúan tsóa nëtëkaman Diosan kuëenkësabi oi tsóakëxa. ¹⁰ Noé ax ka rabé 'imainun achúshi bëchikëñu 'iakëxa, aín anë ka Sem, Cam 'imainun Jafet, kakin anëké 'iakëxa.

¹¹ Nukën 'Ibu Diosan iskëx ka ënë menu ñu unin bëtsi bëtsi ñu 'aisamaira 'anan bënëkinshi ñu 'aisama 'akë 'iakëxa, ¹² kamabi unin ka 'atima ñuira 'ati sinánñu 'iakëxa. Usa iskin ka Nukën 'Ibu Diosan ënë menuxun 'aisamaira ñu 'atima 'aia isakëxa, ¹³ usa iskin ka Noé kakëxa: Kamabi unikama këñuti kana sinan. Atun 'ucha kupín ka ënë menuxun 'aisamaira ñu 'atima 'aia, usa 'ain kana 'ën a unikama 'imainun menu 'ikë ñukama këñuti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain kamina 'ati 'ain, achúshi nunti chaiira i bëpinñuira xubu namésokin, 'atankëxun kamina anua ñukama 'iti 'ati 'ain, aín namë 'ukëmëu kamina bëarati 'ain, 'anan kamina aín xabankëkama anun 'umpax atsintisama okin mëu 'imainun ëman xaran bëtasti 'ain, anun 'umpax atsintisama okin. ¹⁵ 'Akin kamina nunti

chaira a 'esokin 'ati 'ain: ciento treinta y cinco ka aín chaxké 'iti 'ikën, 'imainun ka veintidós metro 'imainun medio aín namë 'iti 'ikën, 'imainun ka aín manámiu trece metro 'imainun medio manan 'iti 'ikën. ¹⁶ 'Anan kamina rabé 'imainun achúshi okin 'ain manámi uarukin 'anan, achúshi xëkuë chukúma aín maskuan meu anun isti 'ati 'ain, 'anan kamina aín xëkuë chaira uimi kaina 'aisatani anu 'ati 'ain. ¹⁷ 'Ën kana bakan tita chaira an me mapurukin anu 'ikë ñukama këñuti 'ëmiti 'ain, an kamabi menu 'ikë unikama këñunu. Usokin 'akëbë ka menu 'ikë kamabi ñukama bamati 'ikën. ¹⁸ Usa 'aínbi kana mibëtan achúshi ñu 'ain, usa 'ain kamina mi 'imainun min xanu min bëchikëkama 'imainun min bëchikënën xanukama aturibi nunti chairami 'akë anu 'aruti 'ain. ¹⁹ 'Imainun kamina nunti chairami 'akë anu ñuina aín bënë achúshi 'imainun aín xanu achúshiribi kamabi ñuina menu 'ikë 'aruti 'ain, a ñuina kamax ka mix 'ikësaribiti tsóti 'ikën. ²⁰ Mibë ka nunti chaira anu rabé rabé, bëtsi bëtsi ñuina këñuruti 'ikën: usai 'ika pëchiñu ñuina 'imainun a 'arakati ñuinakama, 'imainun ka men nikë ñuinakama axribi, këñutima kupí këñuruti 'ikën. ²¹ 'Anan kamina kamabi ñu min piti 'imainun ñuinakaman pitiribi bitankëxun puruti 'ain, usa 'ain ka min piti 'imainun ñuina kaman pitiribi anu 'iti 'ikën.

²² Usa 'ain ka Noénën Diosan kakësabiokin kamabi ñu 'akëxa.

7

Bakan tita 'ikuatsinkin uni këñua bana

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Noé kakëxa: Mixëshi kamina uni 'atimati tsómainun ënë nëtënuax upiti tsoitin, usa 'ixun kamina 'ën kakëxun kamabi ñu upíokin 'an. Usa 'ain kamina nunti chairami 'akë anu mikamaxëshi min bakë bëchikë kamabë 'iruti 'ain.

² Kamina biti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé aín bënëkama 'ianan mapai achúshi 'imainun rabé aín xanu kamabi ñuina upíbu, 'aínbi kamina a pitima ñuina achúshi aín bënë 'imainun achúshi aín xanuishi biti 'ain. ³ Kamina timéti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé kamabi ñuina pëchiñu, usokin 'akëx ka ñuina pëchiñukama ax menuax këñutima 'ikën, ⁴ ënuax mapai achúshi 'imainun rabé nëtë 'ikëbëtan kana cuarenta nëtë 'imainun cuarenta imé 'uí 'ibúmiti 'ain. 'Ëx kana kamabi ñuina menu 'ikë 'ën uniokë akamabi këñuti 'ain, 'ën uniokë 'ikëbi! ⁵ Noénën ka Nukën 'Ibu kakësabiokin kamabi ñu 'akëxa.

⁶ A nëtën bakan tita 'ikuatsinkin me mapurukë anun ka Noé seiscientos baritiañu 'iakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Noé aín nunti chaira anu aín xanu 'imainun aín bëchikëkama 'imainun aín bëchikënën xanukamabë, aturibia bakan këñutima kupí 'iruakëxa. ⁸ A piti ñuinakama, 'imainun nun a pitima ñuinakama, 'ianan axa nuánkë ñuina 'imainun axa men nirinkëkama akamabë, ⁹ ka Noébë nunti chaira anu 'iruakëxa, 'irui ka rabé aín bënë 'imainun rabé aín xanu, usai 'inua Diosan kakësabi oi.

¹⁰ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé nëtë 'ikëbë bakan tita 'ikuatsini ukin me abira abi mapuruakëxa. ¹¹ Anua rabé 'uxë 'irukë ax diecisiete nëtë 'ikëbë ka Noé seiscientos baritiañu 'iakëxa. A nëtënbi ka me bákikëbë parúmpapa 'ukëmëu 'ikë 'umpax chaira chikíakëxa, usai 'imainun ka naí panarabëkëbë manámi 'ikë 'umpaxribi chaira anpënkiaakëxa. ¹² Usaia 'ikëbë ka cuarenta nëtë 'imainun cuarenta imé menu nëtétimisamaira 'itanun 'uñe 'ibúakëxa. ¹³ A nëtënbi ka Noé nunti chaira anu aín bëchikëkama, Sem, Cam 'imainun Jafet, 'imainun aín xanu aín piaka rabé 'imainun achúshi aín bëchikënën xanu akamabë 'iruakëxa. ¹⁴ Usai 'irukin ka kamabi ñuina a 'arakati 'imainun, 'arakatima akama 'imainun axa men niríkë ñuina 'imainun pëchiñu ñuina akamabëbi atsíankëxa. ¹⁵ Kamabi ñuinanëx ka Noébë nunti chaira 'akë anu rabëtax rabëtax atsíankëxa. ¹⁶ Ka 'iruakëxa achúshi aín bënë 'imainun achúshi aín xanu achúshi achúshi ñuina, Nukën 'Ibu Diosan Noé kakësabi oi, usaía atsíankëbëtan ka nunti chaira aín xëputi Nukën 'Ibu xëpúakëxa.

¹⁷ Usa 'ain ka baka chaira 'ekë ax cuarenta nëtë 'uñe 'aisamaira 'ibúakëxa. 'Ibúakëbë bakan tita 'ikuatsinkëbë mebi mapurukëbë ka nunti chaira ax menuax nunkati bëspúruakëxa. ¹⁸ Bakan tita 'ëkin abira abi mapurukëbë nunti chaira axribi, bëspúru nunkákëxa. ¹⁹ Chaira bakan tita 'ëkin ka aín bashi chairukë abi mapurukin me 'aíma

'itánun mapuakëxa; ²⁰ usakin aín bashikama maputankëx ka anuishi sënëanima mapai achúshi 'imainun rabé manámiki bakan tita 'ëi sënëankësa. ²¹ Usai 'ikin ka kamabi uni ëné menu tsókë këñuakëxa, ñuina pëchiñu 'imainun 'arakakë ñuina 'arokatima ñuina axa men niríkë ñuina akamax 'ikësaribiti bamai këñuakëxa. ²² Kamabi ñu menu 'ikë axa tsókë 'imainun axa uinkë ñuina, akamaxbi këñuakëxa. ²³ Usaia këñúkëbëbi ka Noé 'imainun axa nunti chaiira anu 'ikékama ax kuni këñuama 'ikën; Nukën 'Ibu Diosmi sinánkë 'aish usaía 'imainun ka uni, ñuina ninu 'ikë 'imainun ñuina pëchiñu manan nuánkë, 'imainun men niríkë ñuina akamaxbi këñuakëxa; ²⁴ usa 'ain ka kamabi me bakan tita chaiira 'ëkin mapukë 'aish ciento cicuenta nëtë 'imi basiakëxa.

8

Bakan tita 'ikuatsianx sënëán ñuikë bana

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios Noemí sinánkëxa sinanan ka kamabi ñuina abëa nunti chaiira anu 'ikë amiribi sinánkëxa. Sinánkin ka Diosan menu suñu bëkinun 'imikëbë ka baka aín 'ëké sënëni kuëtsëkëni munu kuabuakëxa; ² usaía 'ikëbë ka me baakikë axribi xëpúakëxa, anun 'umpax me mëuküax ukë ax anuishi sënëni nëtëmainun naí manámi baakikë axribi xëpúkëbë 'uñe kushiira 'ibúkë ax anuishi sënëankëxa; ³ usai 'ikëbë ka bakan tita 'ëké ax abira abi kuabuakëxa. Kuabuti ka ciento cincuenta nëtë 'imi ëski baka kuabuakëxa, ⁴ usai 'ikëbëa mapai achúshi 'imainun rabé 'uxë 'ikë ax diecisiete nëtë 'ain ka nunti chaiira Ararat kakë me anua 'ikë ain bashi anu bakan éskibukin ëankëxa. ⁵ Éskitamainun ka baka munu kuabuakëxa, kuabúkëbë ka mapai rabé 'uxë 'irukë anun nëtë 'irutabakë anun ka bashi rëbukama manainra akamax pain iskë 'itánun mërakëxa. ⁶ Mërakë 'aían cuarenta nëtë 'ikëbëtan ka Noénën nunti chaiira ain maskuan meu 'ikë xëkuë chukúma 'akë a xëókakëxa ⁷ xëókatankëxun ka achúshi ñuina pëchiñu nónshiansa a Noénën xuakëxa; xukëx kuanxbi ka bakan tita kuabukin ënpatisamapan 'ain anu 'iruti añu ñubi 'aíma 'ain kuaínbëkini nuanbëkiankëxa.

⁸ Usakin ñuina pëchiñu nónshiansa a xutankëx 'ibaixanxun ka amiribishi, Noénën numakuru achúshi me kara éskibutia isnuxun xuakëxa; ⁹ aínbi ka amiribishi numakuru anu 'iruti ñubi 'aíma 'ain nunti chaiira anubi utëkéankëxa, me bakan ënpatisamapan 'ain. Utëkënia ka Noénën aín mëkënan bikin numakuru nunti chaiira anu atsímiakëxa.

¹⁰ Usokin 'atankëxun ka mapai achúshi 'imainun rabé nëtë pain, kaintankëxun Noénën amiribishi numakuru xutëkéankëxa. ¹¹ Xukëx kuanpuni ñantabukëbë ukín, ka aín xëtan olivos kakë i pëchi xëñubëtsinkin bëakëxa. Usakin bëia iskin ka Noénën sinánkëxa baka ka éskibuti kuabutia kixun. ¹² Sinánkin ka kaíankëxa mapai 'imainun rabé nëtë, kaintankëxun ka amiribishi numakuru xutëkéankëxa; xukëx kuanxbi ka numakuru utëkéama 'ikën. ¹³ Usa 'ain ka Noé a baritiakaman seiscientos 'imainun achúshi baritiañu 'iakëxa, mekama éskibukë 'ain. Achúshi 'uxë 'ikëbë nëtë achúshi 'ain ka, Noénën nunti chaiira aín maskuan meu 'ikë aín xëkuë chukúma ëchíkin nankin iskëxbi ka me ënpati baka éskikë 'iakëxa. ¹⁴ Usai 'itankëxa veintisiete nëtë rabé 'uxë 'ain ka, 'aimashi kiani meshi rakátanun baka éskibukë 'iakëxa.

¹⁵ Usaia 'ian ka Nukën 'Ibu Diosan Noé kakëxa: ¹⁶ Nunti chaiira anuax ka chikít, min xanu min bëchikë min bëchikënen xanu a kamabëbi kamina chikiti 'ain kixun ka kakëxa. ¹⁷ 'Imainun kamina mibëa 'ikë ñuina aribi chikínti 'ain: ñuina pëchiñu a 'arakati ñuinakama, axa men niríkë ñuinakama, anu kuankian tuapati 'uákamë 'ëokin me tsitsirutanun. ¹⁸ Usakian kakëx ka Noé aín xanu, aín bëchikë aín bëchikënen xanu aín piaka akamabë nunti chaiira anuax chikíakëxa. ¹⁹ Usai chikíakëbë ka ñuinakamaxribi a 'arakati 'imainun a 'arokatima, men niríkë 'imainun axa manan nuánkë ñuina pëchiñu akamaxribi chikíakëxa. ²⁰ Usai chikítankëxun ka Noénën anuxun Nukën 'Ibu, rabikin asábi ka kakín kati maxáx maburukin 'atankëxun anuxun ñuina upíbusi 'imainun ñuina pëchiñu upíira, akama achúshi achúshi bitankëxun Nukën 'Ibu asábi ka kakín 'aímai këñutanun xaroxuankëxa. ²¹ Usokian 'aia ka Nukën 'Ibu aín sanu upíira 'ikë anu nukutia xëakëxa, xëti ka kiakëxa: Uinsaranbi kana amiribishi menu 'ikë ñukama unin 'ucha kupín këñunuxuma 'ain, unin ka xura 'ixuinshi 'atima ñu 'atishi sinania. 'Imainun kana amiribishi ñuinakama 'aisamokin 'ën bërí 'akësokin këñutëkëntima 'ain.

22 “Ēnē nētē kēñutisama pain 'ain ka unin ñu 'apátankëxun biti 'ikën; 'imainun ka 'itsís ira 'ianan matsi 'ianan, suñu békianan mitabutankëx baritia 'ianan nētē 'imainun imé 'iti 'ikë kiox ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa.”

9

Diosan Noébëtan achúshi ñu 'akin mēnio ñuikë bana

1 Nukën 'Ibu Diosan ka upiókin sinánxunkin Noé 'imainun ain bëchikëkama, ësokin kakëxa: Kamina bëchipati mebi tsitsirui 'uákamë 'ëoti 'ain. 2 Kamabi ñuina ënë menu 'ikë ax ka mitsumi rakuéti abáti 'ikën. Kamabi ñuina suñunu nuánkë, men nikë 'imainun parúmpapa bakanu 'ikë, akamax mitsubëira 'imabi mi 'ura bukuti 'ikën. 3 'Ēn kana mi kain kamina kamabi ñuina 'imainun ñu 'apátankëxun bimia pianan kamina añu kaina pisatanin aribi piti 'ain. 'Ēn kana akama mi 'inanin. 4 'Aínbi kamina achúshi ñu ashi pitima 'ain ax ka ñuina nami aín imikëñun pitima 'ikën: ax ka nami imiñu a 'ikën, aín 'imi kupín ka kamabi uni 'imainun ñuinakama tsotia. 5 'Ēn kana uni achúshi achúshi 'imainun ñuinaribi mitsu achúshi achúshinën imi kupí uisakin kara mitsu 'axa a ñukáti 'ain. 'Anan kana achúshi achúshi uni uisa kara bëtsi oxa aribi usokinbi 'ati 'ain.

6 Uin kara bëtsi uni 'aia, aka bëtsi unínribi 'ati 'ikën. Unix ka Nukën 'Ibu Diosan a iskësabi okin unio 'ikën usa 'ain.

7 'Aínbi kamina mitsun, ¡'itsaira bëchipakin atubëtan me tsitsirui 'uakamë 'ëoti 'ain!

8 Diosan ka ësokinribi Noé 'imainun aín bëchikëkamaribi kakëxa: 9 “Ka kuat, 'ën kana achúshi ñu mibëtan 'anan min rëbúnkikama, 10 'imainun kamabi ñuina axa mibë nunti chaiira anuax chikíkë akamabëtan 'ain: 'akin: kana ñuina pëchiñu, a 'arakati ñuina 'imainun 'arakatima ñuina 'ianan ñuina menu 'ikë akamabëtan 'ain. 11 'Ēn mibëtan 'akë ñu akana bëtsiokin nantëkëntima 'ain: amiribishi kana unikama 'imainun ñuinakama kēñunun bakan tita chaiira 'ëmitëkëñuxuma 'ain, bakan tita chaiira ka 'itëkëñuxuma 'aia menu 'ikë ñuinakama kēñutëkëni.”

12 Ēnëx ka a 'unántiokin achúshi ñu mitsubëtan 'akin manutima okin, kamabi ñuina kamabëtanribi 'akë 'ikën: 13 'ën kana nón bai naí kuin kamanu anuaxa mëratiokin nan, ax ka achúshi ñu 'ën mibëtan 'akësa 'iti 'ikën. 14 Usa 'ain ka uínsaran karana 'ën kuin manámi mëranun 'imin, 'imikëbë ka anu nón bai mërati 'ikën. 15 Usa 'ain kana mitsubëtan achúshi ñu 'akë a 'ën sinánti 'ain, 'imainun kamabi ñuinabëtan 'akë a, usa 'ain ka amiribishi bakan tita chaiira kamabi ñu menua kēñui 'ëtëkëntima 'ikën.

16 Uínsaran kara nón bai kuínnu mërati anu kana 'ën a iskin, achúshi ñu nëtétima okin 'akë ax ka unikama 'imainun ñuina kamabi menu 'ikëbëtan 'á 'ikë kixun sinánti 'ain.

17 Ēnëx ka 'ën 'unánti okin achúshi ñu anubia 'itiokin kamabi uni 'imainun ñuina menu 'ikë akamabëtan 'akë 'ikën Èsakin ka Nukën 'Ibu Diosan Noé kakëxa.

Noé 'imainun aín bëchikëkama 'ia

18 Ēnëx ka Noénën bëchikëkama nunti chaiira anuaxa chikíkë akamax ka Sem, Cam, Jafet 'iakëxa, Cam ax ka Canaán kakë aín papa 'iakëxa. 19 Ēnëkamax ka Noénën bëchikë rabé 'imainun achúshi 'iakëxa, usa 'ain ka aín rëbúnkikama kamabi menu kuani amiribishi 'uákamë 'ëoi mekama oi kuankëxa.

20 Usa 'ain ka Noénën menu ñu 'apákin pëukin naë 'atankëxun uvas 'atabakin 'apákëxa.

21 Achúshi nëtë 'ikëbë ka Noé uvas baka kachokin 'akë a xëatankëx paëankëxa, usai 'iax ka sinanima aín chupa pëtankëx xubusa okían 'akë chupa këxtú a nëbëtsi 'ukëmëu 'uxax rakakëxa. 22 Usai 'ikë ka Cam Canaánën papa an isti 'ikëmabi chupañuma rakákë isakëxa,

usai 'ikë isbiani kuanxun ka ëmanua aín xukén rabé ñuixuni chikíakëxa. 23 Usakin ñuixunkëxun ka Sem 'imainun Jafetnën chupa chaxké, bixun ain tëxanu 'arubiani anun aín papa isima amo bësukiani kaxushi kuanxun rakuakëxa. Rakubëtsini kaxutan ain papa chupañuma rakákë isti rabanan uakëxa, usokin rakubëtsini ka isima amoshi bësuaux utankëx chikíakëxa. 24 Usakian aín bëchikëñën 'akëx ka Noé ain paënkë inúkëbë bësuaakëxa, bësukin ka aín bëchikë 'anákanëan 'akë a 'unánkëxa, 25 'unáni ka kiakëxa: ¡Mix kamina 'atimokë 'iti 'ain Canaán!

¡Min xukén rabëtan rëbúnkinën ka tëmëramikin min rëbúnki ñu mëëmiti 'ikën!

26 Usokin 'axa basikëbëtan ka ësokinribi kakëxa:

Chúamarua ka Nukën 'Ibu Semnën Dios 'iti 'ikën,

Canaánën bëchikékama ax ka tëmërakin an uni ñu mëëxunkëishi 'iti 'ikën.

²⁷ 'Ën kana Nukën 'Ibu Diosan Jafet chaiira meñu 'ianan aín bëchikékama 'uákamë 'ëoti kuëënin;

'imainun kana Semnën, rëbúnkikamabë Jafet aín rëbúnkinëx 'iti kuëënin 'aínbi ka,

Canaánën bëchikékamax tëmërakin uni ñu mëëxuni bukuti 'ikën.

²⁸ Usaia bakan titachaiira 'ikuatsian 'ain ka Noé trescientos cincuenta baritia imi tsópaiankëxa;

²⁹ usokin kamabi ñu 'atankëx ka Noé novecientos cincuenta baritia tsótëkëntankëx ñuakëxa.

10

Noénën rëbúnkikama 'iá (1 Cr 1.5-23)

¹ Ënë kamax ka Noénën bëchikë Sem, Cam 'imainun Jafet, akaman rëbúnki 'ikën, atux ka bakan tita chaiira 'ikuatsian 'ain, atunbi bëchipati tsóa a kama 'iakëxa.

² Jafetnën bakë bëchikékama ka 'iakëxa Gómer, Magog, Madai, Javán, Tubal, Mésec 'imainun Tirás. ³ Gómernën bakë bëchikékama ka 'iakëxa Asquenaz, Rifat 'imainun Togarmá. ⁴ Javánnën bëchikékama ka 'iakëxa Elisá, Tarsis, Quitim 'imainun Rodanim.

⁵ Ënë unikamax ka Jafetnën rëbúnki 'iakëxa, ax ka achúshi Javán kakë 'iakëxa, aín rëbúnkinëx ka parúmpapa kuëbí tsóti 'uakamë 'ëokëxa, usai 'ika aín bananbi bananbi banai aín aintsibë timéax aín menu menubi tsóakëxa.

⁶ Camnën bëchikékama aín anë ka 'iakëxa Cus, Misraim, Fut 'imainun Canaán.

⁷ Cusnën bëchikékaman anë ka 'iakëxa Sebá, Havilá, Sabtá, Raamá 'imainun Sabteca 'imainun ka Raamá aín bëchikënnën anë Sebá 'imainun Dedán kakë 'iakëxa. ⁸ Cus ax ka bëtsi bëchikëñu Nimrod kakin anëkëñu 'iakëxa, ax painra ka uni kushiira a menu 'iakëxa.

⁹ Nimrod ax ka usai 'itia Nukën 'Ibu kuëënkëbë an ñuokë unira 'iakëxa. Anuax ka achúshi bana ësai kia: Nimrod axa Nukën 'Ibu kuëënkëbë ñuira okë 'ia usaribi ka 'iti 'ikën. ¹⁰ Usa 'ain ka Nimrod ax 'apu 'ain ëma chabu Babel, Erec, Acad 'imainun Calné, ënë ëmakamax ka Sinar menu 'iakëxa. ¹¹ Sinar menuax ka Asur kakë uni ax mërakëxa, mëraxun ka Nínive, Reohobot-ir, Quélah, ¹² 'imainun ëma chaiira Resen kakë, axa Nínive amo 'imainun Quélah axribi amo 'ikë a 'akëxa. ¹³ Usa 'ain ka Misraimnën rëbúnkikama ax ludeokama, anameokama, lehabitakama, naftuhítakama, ¹⁴ patruseokama casluhítakama 'imainun, caftoritaskama ax ka anuaxa filisteo unikama chikía 'ikën. ¹⁵ Canaán ax ka rabé bëchikëñu 'iakëxa aín rëkuën ax ka 'iakëxa Sidón, kakë aín 'anáka ax ka 'iakëxa Het. ¹⁶ Usa 'ain ka Canaánën rëbúnkikama ax ka jebuseos, amorreos, gergeseos, ¹⁷ heveos, araceos, sineos, ¹⁸ arvadeo, semareo 'imainun hamateo 'iakëxa. Usai 'ikë 'itsa baritia 'inúkëbë ka cananeonën rëbúnkikama ax mekama mekama nu kuankëxa. ¹⁹ Usa 'ain ka cananeo unikama me ax Guerar kakë me ami kikiani Sidón kakë ëma, anuax kuanx Gaza kakë ëma chukúma anu sënën 'iakëxa, 'imainun ka Sodoma, Gomorra, Admá 'imainun Seboím, kakë anuxunbi Lesa kakë ëma anu bërunkin bikë 'iakëxa. ²⁰ Ënë unikamax ka Camnën rëbúnki 'iakëxa, achúshi achúshi ëmax ka aín aintsibë aín menubi tsóti 'ain bananbi banakëxa.

²¹ Sem, ax ka Jafetnën xukén aín apan 'iakëxa, anribi ka bëchipakëxa. Kamabi Ébernën bëchikékamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa. ²² Semnën bëchikékamax ka 'iakëxa Elam, Asur, Arfaxad, Lud 'imainun Aram. ²³ Aramnën bëchikékamax ka 'iakëxa, Us, Hul, Guéter 'imainun Mas. ²⁴ Arfaxad ax ka Sélahnën papa 'iakëxa, 'imainun ka Sélah ax Ébernën papa 'iakëxa. ²⁵ Usa 'ain ka Ébernën rabé okin bakë bëchiakëxa: achúshinëx ka Péleg kakë 'iakëxa, axa anu 'ain ka unikama kamabi menu kuani abísakëxa; 'imainun ka Pélegnën xukén ax Joctán kakë 'iakëxa. (Péleg ax ka bëtsi bëtsi menu kuani amanu amanu kuankëxa.) ²⁶ Joctán ax ka ënë unikaman papa 'iakëxa Almodad, Sélef, Hasarmávet, Jérah, ²⁷ Hadoram, Uzal, Diclá, ²⁸ Obal, Abimael, Sebá, ²⁹ Ofir Havilá 'imainun Jobab. Kamabi ënëkamax ka Joctánnën bëchikékama 'iakëxa. ³⁰ Usa 'ain ka anua atux tsókë anuaxbi kuankë me ax Mesá aukikiani kuankë 'imainun Sefar ax auküaxa bari urukë au 'ikë 'iakëxa, ³¹ Ënë kamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa, achúshi achúshi ëma 'imainun ka aín aintsibëbi aín menubi tsóti ain bananbi banakëxa.

³² Ĕnĕkamax ka Noĕnĕn bĕchikĕnĕn aintsikama 'iakĕxa, usa 'ain ka aín rĕbúnkinĕx anubia aín rara tsóa menubi 'iakĕxa. Baka chaiira 'ikuatsian 'ain ka abisi amanu amanu kuani atun ĕmabi 'ai anu tsókankĕxa.

11

Babel kakĕ torre 'akan

¹ Usa 'ain ka a nĕtĕkaman bĕtsi bĕtsi banan uni banatisamapan 'ain a menu 'ikĕ unikamax achúshi banáinshi banakĕxa. ² Usai 'i ka auküaxa bari urukĕ a menu uni chikíkiani 'ura kuankin me barikin Sinar kakĕ amia mĕrakĕxa, mĕrakin ka me sapan upí anubi tsótisa mĕratankĕx anubi tsóti bĕrukankĕxa. ³ Achúshi nĕtĕn ka atúxbi timéax kanankĕxa: Usa 'ain ka a unikaman maxáx 'imainun tsĕpasa ñu akama 'akinma Ladrillo 'imainun asfalto akama kĕñun aín xubukama 'akĕxa.

⁴ Usai kitankĕx ka amiribishi kanantĕkĕnkankĕxa: Achúshi ĕma chaiira 'anan kananuna torre ĕnĕn menma uarukin chaiorukin naíbĕtan sĕnĕn 'ati 'ain. Usakin 'aia iskin ka bĕtsi unikaman sinánti 'ikĕn a unikamax ka sinánñuira 'ianan kushiirabu 'ikĕn kiox ka kiti 'ikĕn, usa 'ain kananuna nukamax bĕtsi mekamanu kuani abístima 'ain. ⁵ 'Aínbi ka Nukĕn 'Ibun usakian ĕma 'imainun torre unikaman ĕnĕn menma chaiorukin 'akĕ a ubuxun isakĕxa.

⁶ Ĕsokin unikaman 'akĕbĕtan ka Diosan sinánkĕxa: Atux ka achúshi ĕma chaiira 'anan achúshi banáinshi banaia; usa 'ixun ka ĕnĕ ñu mĕĕti 'ati sinánxun 'aia, bĕri ka únbi ĕmitisama 'inun 'aia. ⁷ Usa 'ain ka Nukĕn 'Ibu Diosan atun ñu 'aia istisatankĕx kiakĕxa, bĕtsi bĕtsi banan bananun kananuna uni 'imiti 'ain, usai 'i ka bĕtsin kakĕxunbi bĕtsin bana kuakámati bĕnĕti 'ikĕn. ⁸ Usakian Nukĕn 'Ibun 'imikĕx kamabi menu kuani abískin ka atúan 'akĕ ĕma a ĕnkankĕxa. ⁹ A menuxun ka Nukĕn 'Ibun achúshi banáinshi banaiaabi unikama bĕtsi bĕtsi banan bananun 'imiakĕxa, kamabi mekamanu kuania amanu amanu kuantanun, usokĕx ka mekama oi amanu amanu kuani abísakĕxa. Usokian anuxun Nukĕn 'Ibu Diosan uni bĕtsi bĕtsi banan banamikĕ kupín ka Babel kakin anĕakĕxa.

Semnĕn rĕbúnkikama 'iá (1 Cr 1.24-27)

¹⁰ Ĕnĕkamax ka Semnĕn rĕbúnki 'iakĕxa. Bakan tita chaiira 'ikĕ inúkĕ rabĕ baritia 'ain ka Sem cien baritiañu 'ain, aín bĕchikĕ Arfaxad bakĕankĕxa. ¹¹ Usakin 'atankĕx quinientos baritia 'imi tsókin ka Semnĕn amiribishi xanu 'imainun bĕbuokin bakĕ bĕchipatĕkĕankĕxa.

¹² Arfaxad an ka treinta 'imainun cinco baritiañu 'ixun Sĕlah bĕchiakĕxa. ¹³ Usakin 'atankĕx, Arfaxad cuatrocientos tres baritia 'imi tsókin, ka xanu 'imainun bĕburibi okin bakĕ bĕchipatĕkĕankĕxa.

¹⁴ Sĕlahnĕn ka treinta baritiañu 'ixun Ĕber bĕchiakĕxa. ¹⁵ Usakin 'atankĕx ka Sĕlah cuatrocientos tres baritia 'imi tsókin xanu 'imainun bĕbuokin bakĕ bĕchipatĕkĕankĕxa.

¹⁶ Ĕbernĕn ka treinta 'imainun cuatro baritiañu 'ixun ka aín bĕchikĕ Péleg bĕchiakĕxa. ¹⁷ Usakin 'atankĕx ka Ĕber cuatrocientos treinta baritia 'imi tsókin, xanu 'imainun bĕbuokin bakĕ bĕchipakĕxa.

¹⁸ Pélegnĕn ka treinta baritiañu 'ixun ka Reú bĕchiakĕxa. ¹⁹ Usakin 'atankĕx ka Péleg doscientos nueve baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bĕbu 'inun bakĕ bĕchipatĕkĕankĕxa.

²⁰ Reú ax treinta 'imainun rabĕ baritiañu 'ixun ka Serug bĕchiakĕxa. ²¹ Usakin 'atankĕx ka Reú doscientos siete baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bĕbu 'inun bakĕ bĕchipatĕkĕankĕxa.

²² Serug ax treinta baritiañu 'ixun ka Nahor bĕchiakĕxa. ²³ Usakin 'atankĕx ka Serug doscientos baritia tsóakĕxa, tsókin ka xanu 'imainun bĕbu 'inun bakĕ bĕchipatĕkĕankĕxa.

²⁴ Nahor ax veintinueve baritiañu 'ixun ka Téráh bĕchiakĕxa. ²⁵ Usakin 'atankĕx ka Nahor ciento diecinueve baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bĕbu 'inun amiribishi bakĕ bĕchipatĕkĕankĕxa.

²⁶ Téráh ax setenta baritiañu 'ixun ka Abram, Nahor 'imainun Harán akama bakĕ bĕchiakĕxa.

Térádnĕn rĕbúnkikama 'iá

²⁷ Ënë kamax ka Téradnën rëbúnkikama 'iakëxa, ax ka Abram, Nahor 'imainun Harán aín papa 'iakëxa. Harán ax ka Lotnën papa 'iakëxa, ²⁸ ax ka Ur kakë anu 'ikë Caldea me anuax aín papa Téráh 'isama pain 'ain ñuakëxa. Anuaxa bakéan me anuaxbi. ²⁹ Usa 'ain ka Abramnën aín xanu Sarai bimainun, Nahor anribi aín xanu Milcá biakëxa, ax ka Haránnën bëchikë 'imainun Iscá aín chirabakë 'iakëxa. ³⁰ Usa 'ain ka Sarai ax tuakëma xanu 'aish tuáñuma 'iakëxa. ³¹ Usa 'ain ka Téráh ax Ur kakë ëma anuax Canaán kakë menu kuani kuankëxa, kuankin ka Abramkëñun aín xanu Sarai aín piaka akëñun aín xuta Lot a Buánkëxa. 'Aínbi ka Haram kakë ëma anu, bëbatankëx anu tsóti bërúakëxa. ³² Usai 'itankëx ka Téráh Harán kakë ëma anuax doscientos cinco baritia tsótankëx ñuakëxa.

12

Nukën 'Ibu Diosan Abram kakë uni kaisa

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun achúshi nëtë 'ikëbëtan Abram kakëxa: min menuax ka kuantan, min aintsikama ëbiani kamina ënë menuax kuantu 'ain, bëtsi menu kamina kuantu 'ain, 'ën mi ismimainun. ² Min rëbúnki kamabëtan kana achúshi ëma chaira 'anuxun 'ain; 'anan kana upíokin sinánxunti 'ain, usakin 'aia iskin ka bëtsi unikaman a unikamax ka sinánñuira 'ianan kushiirabu 'ikë kiox kiti 'ikën, mi kupín kana kamabi menu 'ikë unikama upitax bukunun upíokin sinánxunti 'ain. ³ Uin kara mi upíokin 'akinia aribi kana 'ën upíokin sinánxunti 'ain, 'imainun kana uin kara mi 'atima oia aribi 'ënribi 'atima oti 'ain; mi kupí kana kamabi menu 'ikë unikama upíokin sinánxunti 'ain.

⁴ Ësokian kakëx ka Abram Nukën 'Ibun kakësabi oi Harán kakë me anuax kuankëxa. Setenta 'imainun cinco baritiañu 'aish ka anuax chikíakëxa Canaán kakë me anu kuani. ⁵ Kuankin ka aín xanu Sarai këñun aín piaka Lot buánkëxa, 'imainun ka aín ñuina aín ñukama 'imainun aín ñumëmikë unikama Harán kakë me anuxuan bikë akama buánkëxa. Buani kuanx ka Canaán menu bëbakëxa, ⁶ bëbakiani kuani ka Abram a mekama inubiani kuanx Siquem, anua i chaira nikë Moré kakë anu bëbakëxa. A menu ka cananeo unikamax tsóakëxa. ⁷ A menuax ami mërakin ka Nukën 'Ibun Abram kakëxa: Ënë me kana min rëbúnkikama 'inánti 'ain. Usakian kakëxun ka Abramnën achúshi anuxun Nukën 'Ibu asábi ka kixun kati maxax bukunrukin 'akëxa, anuaxa ami mërakë kupí.

⁸ Usai 'itankëx ka anuax chikíkiani kuanxun amiaxa bari urukë Betel kakë ëma au 'ikë niñu me anu xubusa okin aín chupa këxtú pëniankëxa. Betel kakë ëma ax ka amia bari kuabúkë au 'ikë 'iakëxa, 'imainun ka achúshi ëma. Ai kakë axribi amiaxa bari urukë au 'ikë 'iakëxa. A menuxunribi ka Abramnën anuxun Nukën 'Ibu rabi 'atankëxun rabiakëxa. ⁹ Usakin 'atankëx anu pain 'itankëx ka munu 'ikiani kuani, Négueb kakë me ami kikiani kuankëxa.

Abram Egipto kakë menu tsóti kuan

¹⁰ Usa 'ain ka anua Abram tsótanbi a menu a piti ñu 'aimaira 'iakëxa, usa 'ain ka Abram a menuax 'itsama baritia ishi, Egipto menu anua a piti ñu 'ain anu tsóti kuankëxa, anua 'ikë me anua a piti ñu a nëtënu 'aimaira 'ain. ¹¹ Usai kuani ka Egipto menu bëbai kuankin, aín xanu Sarai Abramnën kakëxa, ësokin: mi kamainun Ka kuat, mix kamina achúshi xanu upíira 'ën iskëx 'ain, ¹² usa 'ain ka egipcio unikamax mi isi kiti 'ikën: Ënë xanux ka ënë unin xanu 'ikën. Ësai kikin ka 'ë minun kuëenkin mi binxun 'akánti 'ikën. ¹³ Usa 'ain kamina, 'ëx upí 'inun mix ismina 'ën chirabakë 'ai kixun kati 'ain.

¹⁴ Usokin kabiani kuanx ka Abram Egipto menu bëbakëxa, bëbaia ka anu 'ikë unikaman aín xanu Sarai axa upíira xanu 'ikë isakëxa. ¹⁵ Ismainun ka Egiptonu 'ikë 'apu faraón an ñu mëëxunkë unikamanribi isakëxa, isiani ka anu ka achúshi xanu upíira uaxa kixun kai rikiankëxa. Kakëxun ka aín unikama aín 'ikënu bëtánun kixun kakëxa kakëxun ka aín 'ikënu. ¹⁶ Usa iskin ka faraónnën Sarai kupí, Abram upíokin 'akinkin 'inaishiakëxa oveja, vaca 'imainun uni an ñu mëëxunti 'imainun xanu an ñu 'axúnti akama 'inánkin asno, 'imainun camello akamaribi 'inánkëxa. ¹⁷ 'Aínbi ka Sarai kupí, Nukën 'Ibun faraón 'atimokin tëmëramiakëxa aín aintsikama këñunbi 'anan kamabi unikamaribi 'insínmiakëxa. ¹⁸ Usai 'ikin ka faraónnën Abram kamiakëxa, kamikëxa aia ka kakëxa: ¿Uisa kupín karamina ësokin 'ën 'an? ¿Uisa kupín karamina min xanu 'aínbi ax ka 'ën xanuma 'ikë kixun 'ë kakëma 'ain? ¹⁹ Mix kamina min chirabakë isa ax 'ikë kiox kian, kikëbëtan kana 'ën xanu 'iti bian. Biaxi kana abë 'ikëma 'ain usa 'ain kamina buánti

'ain. ¡Mi 'inantékënmainun kamina bër'ibi buánti 'ain! ²⁰ Usakin Abram katankëxun ka faraónën aín unikama kakëxa, kamina Egipto me ënua Abram aín xanu 'imainun aín ñukama këñunbi kuantanun xuti 'ain.

13

Abram 'imainun Lot ënanan

¹ Usa 'ain ka Abramnën Egiptonuax chikíkin aín xanu, 'imainun kamabi aín ñu buani kuankëxa, kuanika amiribishi rikiani Négueb me 'ikë anubi kuantékëankëxa. Kuankëbë ka aín piaka Lot axribi atubë kuankëxa. ² Abram ax ka 'iakëxa uni ñuñuira, usa 'aish ka kuri 'imainun manë uxua kurikiñu 'ianan, 'itsaira aín ñuina 'arakakëñu 'iakëxa. ³ Néguebnuax amiribishi munu 'ikiani kuantankëx ka Betel kakë ëma 'urama anu paian 'ikian Betelbëtan Ainën nëbétsionkë anu 'iakëxa. ⁴ A mex ka anu paian anuxun Nukën 'Ibu Dios rabiti maxá bukunrukin 'akë a 'iakëxa, anuxun ka Nukën 'Ibu rabiakëxa. ⁵ Usa 'ain ka Lot axribi ñuñuira uni 'i aín kuku Abramsaribi 'aish, an ñu 'axúnti xanu xuntakukama, ovejakama 'imainun vacakama 'ianan, an ñu mëxunkë unikamabëbi anu 'iakëxa; ⁶ 'aínbi ka anua atux 'ikë anu aín ñuina 'itsaira 'ain ñuinakaman pasto piti sënénma 'iakëxa. Usa 'ain ka a rabëtax anu 'isama 'ain, ⁷ an Abramnën vacakama bërúankë unikamabë Lotnën vaca an bërúankë unikama nishanani ubionankëxa. Usa 'ain ka a nëtëkaman, cananeo 'imainun ferezeo unikamax pain anu tsókë 'iakëxa.

⁸ Usa 'ain ka Abramnën achúshi nëtën aín xukénan bëchikë Lot ësokin kakëxa: Mix kamina 'ën 'aintsi 'ibu 'ain, usa 'ain kananuna nu rabé upiti nuibananti 'ain, usaribiti ka an nun ñuina bërúankë unikama nishanani nuibananti 'ikën. ⁹ Usa 'ain kamina min kuëñxun uimiu karamina 'iti 'ain kixun me bariti 'ain. Usa 'ain kamina 'ëbë 'ima amo kuantí 'ain. Mixmi aín tsipumi kuankëbë kana 'ëx aín rëbumi kuantí 'ain, mixmi aín rëbumi kuankëbë kana 'ëx aín tsipumi kuantí 'ain. ¹⁰ Usakian Abramnën kakëxun ka Lotnën me upí anu 'iisa Jordán kakë baka 'urama anua 'umpax 'itsaira 'ikë a isakëxa, iskin ka Sóar 'urama 'ikë ëma chukúma aribi isakëxa, usa 'ain ka a menu 'itsaira 'umpax 'imainun naësa me chaiira 'ikë isakëxa. Ax ka Egipto me iskësa 'iakëxa. (Ënëx ka Nukën 'Ibun Sodoma 'imainun Gomorra ëma këñutisama pain 'ain 'iakëxa.) ¹¹ Usa 'ain ka Lotnën kamabi Jordán kakë baka anu 'ikë me sapan kaisakëxa, anuax ka anua 'ikë anuax amiaxa bari urukë ami kikiani kuankëxa. Usai 'ika Abram 'imainun Lot ënanankëxa. ¹² Usa 'ain ka Abram axa Canaán kakë me anubi bërúmainun, Lot ax me sapan amia 'ikë ëmakama Sodoma 'imainun Gomorra a 'urama tsóti kuankëxa, ¹³ anuxun ka kamabi unin 'atima 'ixun 'aisamairai Nukën 'Ibumi 'uchakin bëtsi bëtsi ñu akëxa.

¹⁴ Usaia anuax Lot kuankë 'ain ka a basikëbëtan Nukën 'Ibun Abram kakëxa: Anumi 'ikë ënuxunbi kamina upíokin aín tsipumia isanan aín rëbumiokin isti 'ain, isanan kamina amiaxa bari urukë amia isanan amia bari kuabúkë amiaribi isti 'ain; ¹⁵ 'ën kana kamabi me min iskë ënekama mi 'inánti 'ain, ax ka minan 'ianan xëñibua 'aínbi min rëbúnki kamanan 'iti 'ikën. ¹⁶ 'Ën kana min rëbúnkikama 'aisamaira menu 'ikë masin bërusa 'inun 'imiti 'ain. Usa 'aish ka masi bëru tupuntisama usaribi 'iti 'ikën, 'ianan ka tupuntisamaira min rëbúnkikama 'iti 'ikën. ¹⁷ ¡Usa 'ain kamina bërí nirukiani kuanxun 'ën mi 'inánuxun kakë me a pain isi kuantí 'ain, iskin kamina aín chaxké 'imainun aín pampa, akama pain isikuanti 'ain akama kana mi 'inánti 'ain! ¹⁸ Usa 'ain ka Abram anua 'ikë anuax aín ñukama mëniobiani niñu me Mamré kakë uni ainan 'ain Hebrón kakë ëma 'urama 'ikë anu 'i kuankëxa. Anuxun maxax bukunrukin 'atankëxun Nukën 'Ibu rabiakëxa.

14

Abramnën Lot buánkankëbi bitëkëan bana

¹ Usa 'ain ka a nëtëkaman Amrafel ax Sinar kakë me anu 'apu 'iakëxa, Arioc axribi ka Elasar kakë me anu 'apu 'iakëxa, Quedorlaómer axribi ka Elam kakë me anu 'apu 'iakëxa, 'imainun ka Tidal axribi Goím kakë me anu 'apu 'iakëxa. ² Ënë 'apukamax ka 'apu Bera, Sodoma kakë ëmanu 'ikë abë 'akanankëxa, abë 'ianan ka 'apu Birsá Gomorra kakë ëmanu 'ikë abë 'ianan, ka 'apu itsi Sinab Admá kakë ëmanu 'ikë 'apu

abë 'ianan, Seméber kakë 'apu Seboím kakë ëmanu 'ikë 'imainun, 'apu itsi axa Bela kakë ëmanu 'ikë abëribi 'akanankëxa, a ëmabi ka Sóar kakinribi anëakëxa. ³ Ënë mapai achúshi 'apukaman ka aín suntárukama Sidim kakë me sapan anu timéakëxa, anu ka parúmpapa bamakë kakë ax 'iakëxa. ⁴ 'Itsa baritia 'inúkë 'ain ka 'apu Quedorlaómer an mapai rabé 'imainun rabé baritia, anun an kuëenkësa okin ñu 'anun 'amiakëxa, 'aínbi ka bari achúshi 'irutëkënkë anun mapai achúshi 'apu kaman a 'apubë 'akánanti sinánkëxa. ⁵ Usakin sinántakëx ka baritia itsi 'irukëbë, Quedorlaómer 'apu 'imainun 'apu raíri abëa 'akianankë kamabë kanankiani anua Astarot Carnaim me 'ikë anu kuankëxa, kuanxun ka anu 'ixun refaítakama a pain 'atankëxun; zuzita kamaribi, Ham kakë menuxun 'anan emitas kamaribi, Savé-quiriataim menuxun 'akëxa, ⁶ 'anan ka 'akánanti 'unairakëkamaribi abë 'akanankin abámikin Seír me anu 'ikë bashikama anubi nuibiankin 'akëxa, usakian 'akëxa kuania ka me anua El-Parán 'ikë anubi, nuibiankin 'akëxa, ax ka anu uni 'ikëma me a rapasu 'iakëxa. ⁷ Usokin 'atankëx baitsin amirbishi utëkënkë ka Quedorlaómer 'imainun aín suntárukama, 'imainun abëa kuankë 'apu raíri akamabë En-Mispat, 'ikëbia Cadés kakë anu bëbakëxa, bëbakiani kuankin ka aínu kara bainua mëraia abi 'atimonan këñuakëxa, usokin 'anan ka kuankinshi anu 'ikë amalecita aribi 'akëxa, 'anan ka amorreokamaribi raíri ëmakama 'akësaribi okin 'abiani kuankëxa, ax ka Hasesón-tamar me 'ikë anu 'iakëxa.

⁸ Usa 'ain ka Sodoma, Gomorra, Admá, Seboím, 'imainun Belanu 'ikë 'apukama ax me sapan Sidim kakë anuax 'akanani kuankëxa. ⁹ Anuax ka ënë mapai achúshi 'apukama Quedorlaómer Amrafel 'imainun Arioc abë 'akanankëxa, ënë rabé 'imainun rabé 'apukamax ka Elam, Goím, Sinar 'imainun Elasar a ëma kamanu 'ikë 'iakëxa. ¹⁰ Kamabi Sidim kakë me sapan anu ka chua me pëan pëánkikë anubia unia 'iakëxa, usa 'ain ka Sodoma 'imainun Gomorranu 'ikë 'apu 'akanankënuax 'iakëti kuaníbi anu nanëakëxa. Usai 'imainun ka raíri 'apukamax ninu abákëxa. ¹¹ Usa 'ain ka rabé 'imainun rabé 'apun suntárukaman Sodoma 'imainun Gomorra kakë ëma rabé, anu atsíntankëxun anu 'ikë unikaman ñu aín piti, ain ñu kupíkë aín 'arakakë ñukama këñunbi kamabi bitankëxun aín nëtënu anu 'ikë unikama këñunbi buánkëxa. ¹² Usa 'ain ka Sodoma kakë ëmanu 'ikë Abramnën, xukënan bëchikë Lot axribi anu 'iakëxa, 'ikëbi ka aribi aín ñukama 'imainun an 'arakakë ñuinakama këñunbi ñatanbiankin buánkankëxa. ¹³ Usakian 'akëbë ka uni achúshi abákëxa, abaxun ka usaía 'ikë Abram hebreo uni a ñuixuankëxa, ax ka uni achúshi Mamré aín menu tsókë 'iakëxa, a unix ka amorreo unibu 'iakëxa, Mamré ax ka Escol 'imainun Aner aín xukén 'iakëxa, usa 'aish ka a unikamax Abrambë nuibanankë 'iakëxa.

¹⁴ Usakian aín piaka ñatanbiankin buánkë ka Abramnën kuakëxa, kuabiani kuaxun ka aín xubunuax bakëntankëx kanikë unikama a 'imainun an ñu mëëxunkë aín unikama amira sinánkë akama timéakëxa, timëkëx ka trescientos dieciocho a unikama 'iakëxa, usakin timëtankëx ka Abram ain unikama timëbiantankëx 'apukama nui Dan kakë ëma sënénkë anu bëbakëxa. ¹⁵ Anu bëbax ñantabukëbëtan ka Abramnën aín unikamabëtan atun sinánkënumashi ratukinshi anu bukukë ami bëbarukin 'akëxa, abë 'akanankin ka a 'apukama abámikin Hobá anu sënën 'akëxa, ax ka Damasco ëma aín tsipumi 'ikë au 'iakëxa, ¹⁶ usokin 'akëxa 'apukama abákëbëtan atun buánkë kamabi ñukama biakëxa. Usakin bianan ka Abramnën 'ain xukënan bëchikë Lot ain ñukama 'ain ñukamabi biakëxa, bianan ka xanukama bianan raíri unikamaribi biakëxa.

Melquisedecnën 'upiokin Abram sinánxuan

¹⁷ Usokin 'atankëx ka Abram amirbishi utëkëankëxa, Quedorlaómer kakë 'apu akëñun raíri 'apukama abëa 'ikë akamakëñunbi 'abëtsinia ka Sodomanu 'ikë 'apu an upíokin biakëxa, Savé kakë me sapan anuxun biakëxa, a mex ka 'apukaman me kakë 'iakëxa. ¹⁸ 'Imainun ka bëtsi 'apu Melquisedec, kakë 'apu Salem ëmanu 'ikë anribi biakëxa, ax ka sacerdote Nukën 'Ibu Dios an kamabi ñu unio kushiira naí manámi 'ikë aín uni 'iakëxa, an ka pán këñun vino 'inánkin.

¹⁹ Upíokin sinánxunkin Abram ësokin kakëxa:
Mi ka Nukën 'Ibu Dios naí manámi 'ikë an naí
'imainun mekama unio an 'upiokin sinánxunti 'ikën;

²⁰ 'ianan ka Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñu an mi, abëmi 'akanankë unikama 'anun 'amikë ax 'upiokin rabikë 'iti 'ikën.

Usakian Melquisedecnën kakëxun ka Abramnën an bibiankin buánkë ñukama raíri 'inánkëxa. ²¹ 'Inánkëxunbi ka Sodomanu 'ikë 'apun Abram kakëxa:

—Unikama ashí 'ë 'inánan kamina min bikë raíri ñukamabi buánti 'ain.

²² Usokin kakëxunbi ka Abramnën ësokín kakëxa:

—'Ën kana ësokín kana 'anuxun 'ai kixun Nukën 'Ibu kushiira an naíkëñun me unio a kan, ²³ 'ën kana uisa min ñubi bikin ñuman chamarabi bianan, anúnmi tsitëkërekikë abi anun 'ën taxaka tükërekati bitsiman, mixmi uínsaranbi min ismina 'ë ñuñuira 'imian kiox kitima kupín. ²⁴ 'Ën kana añu ñubi 'ënan 'iti bitsiman, usa 'ain ka 'ëx abë kuankë unikama atun pikë ax kuni 'ásabi 'iti 'ikën. Usa 'ain ka ax 'ëbë kuankë unikama Aner, Escol 'imainun Manré, akaman ainan 'inun ñu biti 'ikën, ësakin ka Abramnën Sodomanu 'ikë 'apu kakëxa.

15

Nukën 'Ibu Diosan Abram achúshi ain bëchikë 'inánuxun ka bana

¹ 'Ënë ñukama 'atankëxa 'inúkë 'ain ka Nukën 'Ibun Abram namákin iskësokian isia kakëxa:

—Kamina rakuétima 'ain Abram, 'ëx kana an mi bërúankë a 'ain. Min biti ñu ax ka chaiira 'inuxun 'aia. ²⁻³ 'Aínbi ka Abramnën kakëxa:

—'Ën 'Ibu 'imainun 'ën Dios, ¿uisa karana minmi ñu 'inánkëxun, ñankáishibi bixun 'ati 'ain, minbi kamina 'ëx kana achúshi bëchikëñumabi 'ai kixun 'unanin minbi kamina achúshi bëchikëbi 'ë 'inankëma 'ain? Usa 'ain ka kamabi 'ën ñukama an biti Eliézer Damasconu 'ikë uni 'ën kaniokë, an 'ëx ñukëbëtan 'ën kasuania ñukama biti 'ikën.

⁴ 'Ësokín kakëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—'Ësakin min bëchikëñenbi ka mix ñukëbëtan min ñukamabi biti 'ikën, bëtsi unín ka min ñu bitima 'ikën.

⁵ Usokin katankëxun ka Nukën 'Ibun Abram ëman, buánxun ësokín kakëxa:

—Upiokin ka naí manámia 'ispakama is, iskin kamina min tupuntisa 'ikë tupunti 'ain. Usaribi ka min rëbúnkinëx tupuntisamaira 'itsaira 'iti 'ikë kixun kakëxa.

⁶ Usakian kakëxun ka Abramnën usa ka aséribi Nukën 'Ibu 'ikë kixun sinánkëxa, sinánkëbë ka ax 'ëx kikësabiokin ka 'aia kiox ami sinánkëxa.

⁷ 'Ësakinribi ka kakëxa:

—'Ëx kana min 'Ibu 'ain; usa 'ixun kana 'ën mi Ur kakë me anua caldeo unibu tsókë anua chikiankën, ënë me xëñibua 'aínbi minanbi 'inun 'inánuxun.

⁸ —Kakëxunbi, ka Abramnën ësokín kakëxa, 'ën 'Ibu 'imainun 'ën Dios ¿Uisakin karana aséribi ka 'ënan ënë me 'ikë kixun 'ën 'unánti 'ain? —kixun ka Abramnën kakëxa.

⁹ 'Imainun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—'Ë kamina vaca xanu bërí kanikë achúshi bëxúnti 'ain, bëanan kamina achúshi cabra 'imainun achúshi carnero, rabé 'imainun achúshi baritiañu kaísun bëti 'ain, achúshi achúshi 'imainun kamina ñumakuru bërí kanikë achúshiribi bëanan rabëtax níké numakuru bëti 'ain.

¹⁰ Usakian kakëxun ka Abramnën a ñuinakama Dios bëxúankëxa, bëxun ka panárabë okín tukaxun amo rabëbi bëtsi bëmánon buküankëxa; 'anan ka ñuina pëchiñu rabé a tukakinma usabi nankëxa. ¹¹ Usakin 'atankëxuan buküanbi ka an bamakë ñuina pikë xëtëkama ñuinanën nami pikatsi kiox manánux ubakëxa, ubax anu këñubutia ka Abramnën 'ibiankëxa.

¹² Usakian a ñukama 'akëbëa ñantabuan ka a imé Abram 'aimai rëti 'uxakëxa. Usai 'uxkënkëbi ka achúshi chaiira bëánkibukë an bëararakëxa usakin 'akëx ka 'aisamairai rakuéakëxa. ¹³ Usai rakuétia ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Min kamina 'unánti 'ain, min rëbúnkikamax ka aín menu tsótima bëtsi menu tsónuxun 'aia, 'imainun ka anuxun 'aisamaira okín ñumëmikë 'inuxun 'aia, 'imainun ka 'aisamaira okín 'atima okë 'iti 'ikën, cuatrocientos baritia sënëntamainun. ¹⁴ 'Aínbi kana 'ëñribi a ëmanu 'ikë unikama an atu bëtsi bëtsi okín tëmëramikë aribi 'atima okín tëraminuxun 'ain, usakin 'akë 'ain ka min rëbúnki kamax 'aisamaira ñuñu 'aish chikinuxun 'aia. ¹⁵ Mix kamina 'itsa baritia tsóti kuëñnuxun 'ain, usai 'itankëx kamina xëñira 'aish ñuti 'ain, ñutankëx kamina min rara kamabë timéti kuantí 'ain. ¹⁶ Usai

cuatrocientos baritia tsótankëx ka min bëchikënën bëchikë min xuta aín bëchikënën bëchikë akamax ka min rëbúnki 'aish amiribishi ënë menu utëkënxun 'aia, usa 'aínbi ka anun 'ën amorreo unikama aín 'ucha kupín 'atima oti nëtë 'isama pain 'ikën.

¹⁷ Usai ñantabukë a imé ka Abramnën isakëxa, achúshi ñute chaira xanuxuan me 'akë usa anuaxa 'aisamaira kuin chikitia isanan ka achúshi tsi rëkirukësa axa ñuina nami tukapaxun nankë nëbétsinën inutia isakëxa. ¹⁸ Usa 'ain ka a nëtënbi Nukën 'Ibun Abrambëtan achúshi ñu 'akin kakëxa:

—Ënë mekama kana min rëbúnkikama 'inánti 'ain, Egipto bakamiaxa ukë me anuax 'imainun baka chaira Éufrates kakë anu sënénbi kana 'inánti 'ain. ¹⁹ Ax ka quenitakaman me 'ikën, 'imainun ka quenizitakama, cadmoneokama, ²⁰ hititakama, ferezeokama, refaitakaman me, ²¹ amorreokama, cananeokama, gergeseokama 'imainun jebuseokama ënë unikaman me kana mi 'inánti 'ain.

16

Abramnën aín ñu mëëmikë xanu Agarmi bëchia

¹ Sarai an ka aín bënë Abram tuaxunkëma pain 'iakëxa, usa 'aínbi ka achúshi xanu Agar kakë egipcia an ñu 'axúnti bëkë 'iakëxa. ² Usa 'ain ka aín xanu Sarainën Abram kakëxa:

—Ka kuat, Nukën 'Ibun ka 'ëx tuáñu 'iti kuëënima, usa 'ain kamina an nu ñu 'axunkë xanu Agar abë 'iti 'ain, usa 'ain sapi ka an tuakëx aín tuákama ax 'ën tuása 'iti 'ikën. Èsokian kakëxun ka Abramnën aín xanu Sarai asábi ka kixun kakëxa.

³ Usakin katankëxun ka Sarainën an ñu 'axunkë egipcia xanu Agar a bëtankëxun Abram aín xanu 'inun 'inánkëxa, usakin ka mapai rabé bari Canaán menu tsókë 'ixun 'akëxa. ⁴ Usa 'ain ka Abram an ñu 'axunkë xanu Agar abë 'iakëxa, usai 'iax ka tuuakëxa; 'aínbi ka tukin tankin Sarai an ñu mëmikë a istisamatani ami nishakëxa. ⁵ Usai ami nishia 'unánkin ka Sarainën aín bënë Abram kakëxa:

—¡Min 'ucha kupí ka Agarnën 'ë 'atima okin isia! 'Ënbi kana min xanua 'inun mi 'inan, usa 'aínbi ka bërí achúshi tuáñu 'ikuani 'ësamaira 'isatania. Usa 'ain ka Nukën 'Ibun kiti 'ikën uix kara 'uchaxa kixun nu kati 'ikën. ⁶ Kia ka Abramnën kakëxa:

—Ka kuat, an mi ñu 'axunkë xanu ax ka min mëkënu 'ikën; usa 'ain kamina uisakin karamina 'aisatani usokin min 'ati 'ain.

Usakian kakëxun ka Sarainën amixuamati nishkin an ñu 'axunkë xanu Agar 'itsaira 'atimokëxa, 'atimokëx ka Agar abákëxa. ⁷ Abákë ka Nukën 'Ibun ángel achúshinën anu uni 'ikëma menuxun mërakëxa, ax ka aín rëbumi kakin anëké me anu kuantí bai rapasu 'umpax upíira 'ikë anu 'iakëxa, ⁸ anua mërakin ka ñukákëxa:

—Agar, mix kamina Sarainën ñu mëëmikë aín, ¿uinuax kaina aín, 'imainun kaina uinu kuanín?

—'Ëx kana an 'ë ñumëmikë xanu Sarai anuax abatin —kixun ka an kakëxa. ⁹ Usokian kakëxun ka Nukën 'Ibun ángelnën ësokín kakëxa:

—Kamina amiribishi kuantékëti 'ain ami ñu mëëxunkë xanu anubi kuanxun, kamina an mi kakësabiokin kamabi ñu mëëxunti 'ain.

¹⁰ Katankëxun ka Nukën 'Ibun ángelnën ësokínribi kakëxa:

Min rëbúnkinëx ka 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëoti 'ikën, usa 'ikë ka uínbi tupuntima 'ikën.

¹¹ A mi tuukë ënëx ka achúshi bëbu tuá 'ikën, usa 'ain kamina bakëntankëxun Ismael kakín anëti 'ain, Nukën 'Ibun ka mix tëmërai uin kara 'ë 'akinti 'ikë kiox nuibakati nitsia isaxa.

¹² Min tuakëx ka bana kuakëma 'aish achúshi burro raëkëmasa 'inuxun 'aia; usa 'aish ka kamabi unimi nishti 'ikën, 'imainun ka kamabi uníxribi ami nishti 'ikën; usa 'aínbi ka aín aintsikaman 'ura xuisa tankëxi atubëbi 'iti 'ikën.

¹³ Usa 'ain ka Agar Nukën 'Ibubë banatankëx abi kiakëxa, kikin anëkin ka Diosan ka 'ë isia kikin anëakëxa, usa 'ain kana bëríbi Diosan 'ë iskëxbi ñukëma pain tsoti 'ain.

¹⁴ Usa 'ain ka anua 'umpax upíira 'ikë kini ax ësokín anëké 'ikën: 'Umpax upíira ñutima oi tsókë an 'ë iskë ainan ka a 'umpax 'ikën. Ax ka Cadés 'imainun Béred kakë ëma an nëbétsi okin bëarakë 'iakëxa.

¹⁵ Usakian ángelnën kakëx ka Agar amiribishi an ñu mëëmikë xanu Sarai anu kuantëankëxa, kuantankëx ka anuax Agar aín rëkuén tuá bakéankëxa, bakënkë ka Abramnën aín bëchikë Ismael kakin anëakëxa. ¹⁶ Abram ochenta 'imainun seis baritiañu 'ain ka aín bëchikë Ismael bakéankëxa.

17

Nukën 'Ibu Diosan abë mënónanti sinánxun Abram 'unántiorakanun kixun ká

¹ Usa 'ain ka Abram axa noventa 'imainun nueve baritiañu 'ikë, Nukën 'Ibun amiribishi ami mëratëkënkín ësokin kakëxa:

—'Ëx kana min 'Ibu Dios kamabi kushiñuira a 'ain, usa 'ain kamina 'ëx kuëenkësabi 'oíshi tsóanan 'ëx kikësabiokin kamabi ñu 'ati 'ain, ² 'imainun kana 'ën achúshi ñu mibëtan 'ati 'ain: 'anan kana 'ën min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'i 'uákamë 'ëonun 'imiti 'ain, kixun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa. ³ Usakian Nukën 'Ibu Diosan kakëx ka Abram rantin puruni aín bëmánanën me tikai tsóbuakëxa usai 'iaka kakëxa:

⁴ —'Ënë ñu kana mibëtan 'ain kamina kuati 'ain: Mix kamina 'aisamaira bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë unikaman rara 'inuxun 'ain, ⁵ 'imainun kamina bërí Abram kakin anëké 'itima 'ain. Usa 'ain ka min anë bërí 'ia Abraham, 'ën kana mi bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë unikaman rara 'iminuxun 'ain. ⁶ 'Ën kana min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'inun 'iminuxun 'ain; min rëbúnki raírinëx ka 'apu bëtsi bëtsi ëmanu 'inuxun 'aia. ⁷ 'Ën kana achúshi ñu mibëtan 'ain 'imainun kana min rëbúnki kamabëtanribi 'anuxun 'ain, usa 'ain kana 'ëx min Dios xëñibua 'aínbi 'iti 'ain, 'ianan kana atun Diosribi 'inuxun 'ain. ⁸ Mi 'imainun min rëbúnkikama kana kamabi Canaán me anumi bërí tsókë ënë 'inánti 'ain, ax ka min rëbúnki kamaxa xëñibua 'aínbi anu tsóti 'ikë 'imainun kana 'ëx atun Dios 'iti 'ain.

⁹ Katankëxun ka ësokinribi, Nukën 'Ibu Diosan Abraham kakëxa:

—'Aínbi kamina min, achúshi ñu 'ën mibëtan 'akë ax kikësabiokin 'ati 'ain, 'imainun ka kamabi min rëbúnki kamanribi ax kikësaibi 'iti 'ikën. ¹⁰ 'Ënëx ka mitsubëtan 'ën 'akë achúshi ñu 'ikën, usa 'ain ka min rëbúnki kamanribi 'ëx kikësokinbi 'ati 'ikën: usa 'ain ka kamabi unikama mitsubë 'ikë atux aín nëtokë ñu rëbu tëai 'unántiorakakë 'iti 'ikën. ¹¹ 'Unántiorakakin kamina aín nëtokë ñu rëbu aín maxaka 'ikë a tëati 'ain, ënëx ka 'ën mibëtan 'akë achúshi ñu a 'unánti 'ikën, ësokin 'akin kamina 'unánti 'ain nun kananuna achúshi ñu 'a kixun. ¹² Bërimi ësokin 'akë ënuxun, kamina kamabi uni mix abë 'ikë unikaman bëchikënxëxa bëbu tuá bakënia mapai achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan aín nëtokë ñu rëbu ain maxaka tëati 'ain, min ñu mëëxunkë uni 'imainun min kuríkinënbimi bëtsi menua marukë bëtsi unibi ka aín nëtokë ñu rëbu tëakë 'iti 'ikën. ¹³ 'Ëx kikësabiokin kamina 'unánti okin bëtsi 'akësa 'akësaribi okin aín nëtokë ñu maxaka 'ën mi kakësabiokin 'ati 'ain. Usakinmi 'ën mibëtan 'akë achúshi ñu ax ka mitsun naminu 'unántiokë 'iti 'ikën, usa 'ain ka mitsun 'ëbëtan achúshi ñu 'akë ax këñútimo 'iti 'ikën. ¹⁴ 'Aínbi ka uix kara 'unántiorakaisama tania ax mitsunua chikínkë 'iti 'ikën, 'ën achúshi ñu 'akë a bana kikësokin 'aisama tankë kupí.

¹⁵ Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ësokinribi Abraham kakëxa:

—Bërí ka min xanu ax Sarai kakin anëké 'itima 'ikën. Aín anë ka bërí Sara kakin anëké 'iti 'ikën. ¹⁶ 'Ën kana upíokin sinánxunin, usa 'ain kana achúshi tuá mi 'axúnun 'imiti 'ain. 'Ën upíokin sinánxunkëx ka kamabi menu 'ikë unikama aín rëbúnki 'iti 'ikën. 'Imainun ka aín rëbúnkinëx kamabi menu 'ikë unikaman 'apu 'inuxun 'aia, kixun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa.

¹⁷ Usakian Nukën 'Ibu Diosan kakëx ka Abraham rantipuruni memi bëtiki tsóbuti, ësokin sinani kuaiakëxa: ¿Achúshi unin kara cien baritiañu 'ixun bëchiti 'ik? ¿'Imainun kara Saran noventa baritiañu 'ixun achúshi tuá 'ati 'ik? 'Ësakin ka Abrahamnën sinánkëxa. ¹⁸ Usakin sinánkin ka Nukën 'Ibu Dios kakëxa:

—¡Usa 'ain sapi ka, Ismaelnën rëbúnkikama atux upitax tsóti 'ikën!

¹⁹ Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—'Ën mi kakë ax ka 'ësakín mi kakë 'i axa min xanu Sara ax ka achúshi bëbu tuá bakënti 'ikën, bakënia kamina min a tuá Isaac kakin anëti 'ain. Abëtan kana 'ën achúshi ñu aséribi 'ati 'ain, ax ka xëñibua 'aínbia sinánun aín rëbúnki kamabëtan 'akë 'iti 'ikën. ²⁰ 'Ësokin katankëxun ka aín bëchikë Ismael ñuikinribi 'ësakín kakëxa, 'ën kana min bana kuan, usa 'ain kana upíokin sinánxunuxun 'ain; 'imainun kana 'aisamaira aín bëchikë 'inun 'imiti 'ain usa 'ain ka aín rëbúnkinëx 'uakamë 'ëoti 'ikën. 'Imainun ka Ismael ax mapai rabé 'imainun rabé 'apukaman kushiira aín papa 'iti 'ikën, 'imainun kana an

achúshi ëma chaiira cha 'anun 'amiti 'ain. ²¹ 'Aínbi ka 'ën achúshi ñu mibëtan 'akë ax min bëchikë Isaac min xanu Sara ënuax achúshi baritia 'ikëbë anun 'iti nëtë 'ikëbë bakënkëbë 'ën 'akë ñu ax anubi 'iti 'ikën. ²² Usai abë banatankëxun Abraham ëbiani ka Nukën 'Ibu Dios anuax kuankëxa.

²³ Usai Nukën 'Ibu Dios abë banatankëx sënénkiani kuankë 'ain ka a nëtënbi Abrahamnën aín bëchikë Ismael, aín nëtökë ñu maxaka tëakin 'unántiokëxa, 'anan ka kamabi unikama an ñu mëëxunkë aín xubunuaxa bakënkë akama 'imainun aín kuríkinënbia marukë. Unikama aribi unántiokin aín nëtökë ñu rëbu tëaxuankëxa. Usakin 'akin ka kamabi uni abëa 'ikë atun xubunu 'ixuan an ñu mëëxunkë akamaribi aín nëtökë ñu maxaka tëaxunkin 'unántiokëxa, Nukën 'Ibu Diosan usakin 'anun kakësabiokin ka 'akëxa. ²⁴⁻²⁵ A nëtëkaman usokin 'ai ka Abraham ax noventa 'imainun nueve baritiañu 'iakëxa, 'imainun ka aín bëchikë Ismael ax bërí kani trece baritiañu 'iakëxa, a nëtën ka aín nëtökë ñu maxaka 'unántiokin tëakë 'iakëxa. ²⁶ A nëtënbika Abraham 'imainun aín bëchikë Ismaelnëx usai 'itia kakë, usaibi 'iakëxa usa 'aish ka a nëtënbi aín nëtökë ñu maxaka tëai 'unántiorakakëxa, ²⁷ usai 'ikin ka Abrahamnën kamabi unikama abë 'ikë 'imainun aín xubunuxua an ñu mëëxunkë unikama a këñun aín xubunuaxa bakënkë 'imainun bëtsi menua aín kuríkinënbia marukë akamabi 'akëxa.

18

Nukën 'Ibu Diosan achúshi bëchikë 'inánuxun Abraham ká

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Abrahammi anua Mamré kakë uni aín me ni 'ikë anuax mërakëxa, mëramainun ka Abraham bari xamaruti 'urama 'ain aín chupa këxtú xubusa okin 'akë aín xëkuë rapasu, tsókë 'iakëxa. ² Tsóxunbi ka Abrahamnën rabé 'imainun achúshi uni a bëtánain nikë isakëxa. Isi bënëtishi nirukin bitsi ka aín bëmánanën me tikatankëx, ³ nirukin ka kakëxa:

—'Ën kana mi kain kamina bënëkiani kuantima 'ain 'ën 'ibu. ⁴ Mitsux mi kuëenkëbëtan kana 'ën 'umpax bëxunun kati 'ain, anun tachukatankëxmi in tupéonkë tëmú chukú-mashi tantikanun. ⁵ Bërí kamina 'unanin uinu kara an mi 'akinti 'ia kixun, usa 'ain kana mitsun piti bëxúnti 'ain, bëia pitankëx kamina pibiani kuantí 'ain.

Ësokin kakëxun, ka a unikaman —asabika kananuna kaínti 'ain —kixun atun kakëxa. ⁶ Usakian kakëx ka Abraham aín chupa këxtú xubusa okían 'akë anu atsíankëxa atsínkin ka Sara kakëxa:

—¡Bënëkinshi! Kamina trigo putuakë upíira veinte kilo bitankëxun pán 'ati 'ain. ⁷ Usakin aín xanu kabiani ka Abraham abákiani anua aín vaca 'ikë anu, anua ka vaca bërí kanikë kaískin bitankëxun aín uni achúshi 'inánkëxa, 'inánkëxun ka an bënëkinshi piti 'akëxa. ⁸ Usakian vaca bëna piti 'amainun ka Abrahamnën vaca xuma mëtuakin 'akë a 'imainun aín xuma aribi kara 'ati 'ikë kixun ñukákëxa, usakian atun pimainun ka a 'uramaxun añu ñuribi kara kuëënia aribi 'inánuxun kaíankëxa, kainkëxun ka i achúshi nikë tëmúxun piakëxa.

⁹ Usakin pitankëx sënénkin ka a isia kuankë unikama achúshinën Abraham ñukákëxa: —¿Uinu kara min xanu Sara 'ik? Kakëxun ka kakëxa ka —anu 'ëx 'ikë chupa këxtú xubusa okin 'akë anu 'ikën —kixun ka kakëxa.

¹⁰ Usakian kakëxun ka a isia ukë uni achúshinën kakëxa:

—Mí istékëni kana bëtsi bari 'ikëbë utékënti 'ain 'imainun ka min xanu Sara ax achúshi tuáñu 'iti 'ikën. Usakian kaia ka Saran kamabi banakama kuakëxa, ax anu 'ikë aín xubu xëkuë 'urama anuaxa banaia. ¹¹ Usa 'aínbi ka Abraham ax uni apan kaniakëkë 'imainun ka aín xanu Sara axribi xanu apan kaniakëkë 'iakëxa usa 'aish ka Sara bërámabi aín pëi machakë sënénkë 'iakëxa. ¹² Usa 'ain ka Saran a ñuia kia kuati aín kuaikë a tënëibi kuëpunchinibi kuëmumëkin tënëakëxa: ¿Uisax karana 'ëx usai 'iti 'ain? 'ën bënë 'imainun 'ëx kana bërí kaniakëkë apan 'ain.

¹³ Usai 'ia 'unánkin ka Nukën 'Ibun Abraham kakëxa:

—¿Uisa kupín kara Sara kuain? ¿an kara xënira 'aish kana tuáñu 'iti 'ain kixun sinanimin? ¹⁴ ¿Nukën 'Ibun 'akasmati ñu kara 'aíma 'ik? bëtsi bari 'irukëbë kana 'ëx mi istékëni uti 'ain, 'imainun ka Sara achúshi tuáñu 'iti 'ikën kixun ka kakëxa. ¹⁵ Ësai kia kuati ka Sara rakuëti 'ëx kana kuaikëma 'ain kiox kisatankëxa: Usa 'ain ka ësai kiakëxa:

—'Ëx kana kuaikëma 'ain. 'Aínbi ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—'Ĕn kana mix kuaia isan.

Abrahamnĕn Sodoma kakĕ ĕma kupĭn Nukĕn 'Ibu Dios ĩnuká

¹⁶ Usa 'ain ka a isia kuankĕ unikama ax nirukiani kuani Sodoma kakĕ ami kikiani kuankĕxa. Kuankĕbĕ ka Abrahamnĕn buánxun xuti axribi kuankĕxa. ¹⁷ Usa 'ain ka Nukĕn 'Ibun sinánkĕxa: “Kana Abraham kati 'ain añu karana 'ai kuani kixun, ¹⁸ ax ka kamabi unin chaitiokĕ 'aish achúshi ĕma chaiira 'imainun kushiira 'iti 'ikĕn. 'Ĕn kana a kupĭn kamabi menu 'ikĕ ĕmakamanu 'ikĕ unikama upĭokin sinánxunti 'ai kixun kana kan. ¹⁹ 'Ĕn kana mi kaĭsan usa 'ain kamina min bĕchikĕkama 'inánan, min rĕbúnkikama mi 'unánmikĕ bana upĭokin kuakin 'unánkin uinu 'ikĕx kara 'aisa 'imainun upĭ 'ikĕ a 'ati 'ikĕn, usakin 'akĕbĕtan kana 'ĕn usakin 'axunuxun kakĕ usakinbi 'axúnti 'ain.” ²⁰ Ĕsakin ka Nukĕn 'Ibun kakĕxa:

—Ĕsai ka Sodoma 'imainun Gomorra ĕmanu 'ikĕ unikama ĩnui uni kia, atux 'atima ĩnuiira 'ai 'uchakĕ, ax ka 'ucha chaiira 'ikĕn, ²¹ usa 'ain kana bĕrĭ anu kuantu 'ain, asĕrabi kana atun 'ucha chaiira 'imainun 'atimañuira 'aia kixuan ĩuia kuan. Usa 'ain kana asĕrabi kara unin ĩuia kuakĕ ax usa 'ikĕ 'unánti 'ain.

²² Usakin kabiani ka a isia ukĕ uni rabĕ ax Sodoma ĕma isi anuax kuankĕxa, kuantamainun ka Abraham anu pain Nukĕn 'Ibubĕ bĕrúakĕxa. ²³ Usa 'ain ka a 'urama okin Abrahamnĕn Nukĕn 'Ibu Dios ĩnukákĕxa:

—ĵKaramina uni 'uchañu kĕñun uni 'uchañumakama 'atima okin kĕñuti 'ain? ²⁴ A ĕmanu ka cincuenta uni ĩu 'atima 'ai 'uchakĕma 'iti 'ikĕn. Usa 'ain kaina, ĵa ĕmanu 'ikĕ unikama kĕñutima kupin a cincuenta unikama ĕnti 'ain? ²⁵ ĵMin usokin uni 'uchañuma kĕñun uni 'uchañukama, 'akin kamina a rabĕtaxbi 'uchakĕsa 'ikĕ 'ati 'ain! ĵUsakin 'axuma ka at! Mix kamina 'apu 'aish kamabi kushiñu 'ain kamabi menu, ĵusa 'ixunmi usakin ĩu 'akĕ ax kara minan asabi 'iti 'it? ²⁶ Usa 'ain ka Nukĕn 'Ibun kakĕxa:

—Anua cincuenta uni 'uchañuma mĕrakin kana Sodoma ĕmanu tsókĕ unikama kĕñutima 'ain. ²⁷ Usakian kakĕxun ka Abrahamnĕn amiribishi katĕkĕankĕxa:

—'Ĕn ĕsokin mi kakĕxun kamina 'ĕ uisabi otima 'ain, mix kamina Nukĕn 'Ibu Dios 'imainun kana 'ĕx achúshi unishi 'ain; ²⁸ 'aĭnbi kara mapai achúshi uni ĩu 'atima 'akĕma anua cincuenta uni 'iti pishinti 'ikĕn. ĵMapai achúshi unikama ĩu 'atima 'akĕñuma 'ain kaina ĕma a kĕñuti 'ain?

Kakĕxun ka Nukĕn 'Ibu kakĕxa:

—'Ĕn cuarenta 'imainun cinco 'uchañuma uni mĕrakin, kana a ĕma 'atimokin kĕñutima 'ain. ²⁹ Katankĕxun ka —Amiribishi katĕkĕankĕxa, anu sapi ka cuarenta uni ĩu 'atima 'akĕma 'iti 'ikĕn —kia ka Abrahamnĕn kakĕxa.

Kakĕx ka —cuarenta a kupĭn kana a ĕmanu 'ikĕ unikama kĕñutima 'ain —kixun Nukĕn 'Ibu kakĕxa. ³⁰ 'Aĭnbi ka Abrahamnĕn amiribishi katĕkĕankĕxa:

—'Ĕn kana amiribishi mi kain usa 'ain kamina 'ĕn mi katĕkĕnkĕx 'ĕmi nishtima 'ain, 'aĭnbi sapi kamina treinta unishi mĕrati 'ain. Ĕsokian kakĕxun ka Nukĕn 'Ibun katĕkĕankĕxa:

—Anua treinta, uni 'uchañuma mĕrakin kana a ĕmanu 'ikĕ unikama kĕñutima 'ain.

³¹ Usaia kia ka Abrahamnĕn amiribishi katĕkĕankĕxa:

—'Ĕn 'Ibu, 'ĕn kana ĕsokin kati 'ikĕmabi mi kain, ĵuisa kara veinte uni 'uchañumami anua mĕrakĕbĕ 'iti 'ik? Kixuan ĩnukákĕxun ka Nukĕn 'Ibun kakĕxa:

—'Ĕn anua veinte uni mĕrakin kana a ĕma kĕñutima 'ain. ³² Kia ka ĕnkinma Abrahamnĕn amiribishi katĕkĕankĕxa:

—'Ĕn kana ĕsokin mi kain 'ĕn 'Ibu, 'aĭnbi kamina mix 'ĕmi nishtima 'ain, 'aĭnbi kana mi katĕkĕnxuma ĕnĕ banaishi mi kain: ĵañu karamina anua diez uni 'uchañuma atu mĕrakin 'ati 'ain?

Kakĕxun ka Nukĕn 'Ibun kakĕxa:

—Anua diez uni 'uchañuma mĕrakin kana a ĕma kĕñutima 'ain.

³³ Ĕsai pain Abrahambĕ banatankĕx ka Nukĕn 'Ibu, anuax kuankĕxa; ax kuankĕbĕ ka Abraham axribi 'aĭn 'iti chupa kĕxtú 'akĕ anu utĕkĕankĕxa.

¹ Bari kuabúkëbë ka Sodoma kakë ëmanu ángel rabé bëbakëxa. Anu bëbakiania kuania ka Lotnën anun ëmanu atsínti xëkuënu tanti tsóxun isakëxa, ax ka anua uni timékë 'iakëxa. Anu tsótanbia aia ka iskin nirukiani kuanxun ka biakëxa, bitsi aín bëmánanën memi bëtikikin, ² ka kakëxa:

—'Ën kana mitsu kain, pëkarakëbë kuanux karamina 'ën xubunu tanti kuantima 'ain. Anu kamina tachukatankëx tantiti 'ain, anuax kamina pëkarakëma 'aínshi kuantiti 'ain.

'Aínbi ka atun kakëxa:

—Asabi ka 'aíshbi kananuna 'ima. Xubu ëman ënushi kananuna nu rabé 'uxti 'ain. ³ Kixun kakëxunbi ka, Lotnën amiribishi katëkëankëxa usama ka kamina kuantima 'ain usakian 'uran kakëxun ka a rabëtan aín xubunu abë kuantiti sinánkëxa. Usakin kabiani kuantankëx aín xubunu nukuxun ka Lotnën piti 'itsa 'anan pánríbi anun chamiti ñu këñuma 'axun a isia kuankë unikama a pikiankëxa.

⁴ Ax 'uxkëmapan 'aínbi ka a ëmanu 'ikë unikaman kamabi Sodomano 'ikë unikaman aín xubu bëararakë 'iakëxa, anu ka uni apan 'imainun bënëá unikamaríbi 'iakëxa, ⁵ usai 'ikin ka munuma sharati kushin banakin Lot kakëxa:

—¿Uinu kara mibëa ëné ñantan min xubunu ukë uni rabé ax 'ik? ¿Kamina chikínti 'ain! ¿Atubë kananuna 'isatanin ëné imé kamina nu bëxúnti 'ain! ⁶ Usai sharati kikëbë ka Lot atu kai chikíkin, ka aín xubu xëputi xëpúakëxa, anun uni atsintisama okin, ⁷ usokin xëpukin ka atu kakëxa:

—'Ë 'urama 'ikë unikaman ñu 'atimairamina 'akani kamina bërúankakanti 'ain. ⁸ Ka kuakan 'ëx kana bëchikë xanu rabëñu 'ain ax ka unibë 'ikintankëma 'ikën; usa 'ain kana a rabé mitsun kuënkësokinmi 'anun mitsu 'inánti 'ain, 'aínbi kamina uni rabé ëné uisabi okantima 'ain, atux ka 'ën kuënkëx uaxa usa 'ain. ⁹ Èsokian kakëxunbi ka unikaman kakëxa:

—¿Mix amo nirakëanan kamina min xubunu nu atsímíti 'ain! Mix ënu 'ikë uni 'ixun kaina min kuënkësokin nu 'ati 'ain. ¿Bëri kananuna a unikama 'akima mi 'atima oti 'ain! Usakin kakínshi ka Lot xutunkin aín xëpútinubi rakankin ñatankankëxa, ¹⁰ usakian 'akananiabi ka ángel rabé a isia kuankë an aín mëkën mëshpakianxun bikin aín xubunu atsímíakëxa; usakin 'akinshi ka aín xubu xëpúti upíokin xëpúakëxa, ¹¹ xëpukínshi ka ángelnën. Èman bukukë unikama bëxuñu 'imiakëxa. Kamabi uni bënëábukama 'imainun uni apankama axbi ka bëxuñu tikiakëxa. Usai 'ikin anun atsínti xëputi barikasmátankëx ka atux rikiankëxa. ¹² Usokin 'atankëxun ka a isia kuankë uni rabé an Lot kakëxa:

—¿Min aínsi 'ibukama kara ëné ëmanu 'aíma 'ik? Kamina bití 'ain min bëchikë bëbu, 'imainun xanu min piaka min bëchikë an binuxun katakë uni akama kamina ëné ëmanua chikínbiankin 'ura buánti 'ain, ¹³ kixun katankëxun ka ángel rabëtan Lot ësokínribi kakëxa. Nun kananuna ëné ëma añu kara anu axa akama këñunbi këñui uan, usakin 'anun ka nu Nukën 'Ibun xuaxa 'aisamaira unix ka uisa kupín kara ëné ëma Nukën 'Ibun ñu 'atima 'aia iskinbi këñuima kiox kia, usa 'ain kananuna nun bërí ëné ëma këñuin.

¹⁴ Usakian kakëx ka Lotnën aín bëchikë binuxun kakë aín piaka 'iti uni rabé baríkuankëxa, kuanxun mërakin ka aín piaka 'iti uni a kakëxa:

—¿Bënëti nirukiani ka kuantan Nukën 'Ibun ka ëné ëma këñuti 'ikën!

'Aínbi ka aín piaka 'iti unikaman këmëkin isa Lotnën kaia kixun sinani kuanma 'ikën.

¹⁵ Usai 'ión pëkarakuatsínkëbëtan, ka ángel rabëtan Lot katëkëankëxa:

—¿Bënëti kamina! Nirukiani min xanu 'imainun min bëchikë xanu rabé akama bibiani ëné ëma këñúkëma 'ainshi bamatisama tani kuantiti 'ain. ¹⁶ Èsokin kakëxbia bënéti kuaníama ka nuíbakin ángel rabëtan Lot, mëínkin biakëxa. Nukën 'Ibun ka 'ain xanu 'imainun aín bëchikë xanu rabé aríbi a ëmanua bamatima kupín iémíkin chikíankëxa.

¹⁷ A ëmanua chikinbi axun ka ángel achúshinën Lot kakëxa:

—¿Bënëti kamina abákiani kuantiti 'ain iétisatani! Kuankin kamina kaxú bësukin añu ñubi isima kuantiti 'ain, usai 'ikamina nirakëtíma kuanshíti 'ain. Kuanshíti kamina matá mekama anu iétisa tani kuantiti 'ain. ¹⁸ 'Aínbi ka ësokín Lotnën kakëxa:

—¿Usama ka 'ën 'Ibu ka kuat, ax ka 'ura 'ikën! ¹⁹ Mitsun kamina 'itsaira 'ë 'akian, usa 'ixun kamina 'ë iéñun 'akian, 'aínbi kana 'ëx matán me kamanu kuantíma 'ain,

anu kuaniabia tsin bikëx kana 'ëx bamati 'ain. ²⁰ Ka kuat, ënë 'urama ka achúshi ëma chukúma 'ikën, anu kana abáti 'ain. ¡Anu iéti kuantanun kamina 'ë ënti 'ain, ax ka ëma chukúmara asérami 'ikën! ²¹ Usaia kia ka a uni achúshinën kakëxa:

—'Ën kana minmi 'ë kakëxun kuan usa 'ain kana ami 'ë ñuixunkë ëma chukúma a këñutima 'ain, ²² usa 'ain kamina ¡Bëríbi ënuax kuanti 'ain! bënëtishi ka kuantan, mix a ëmanu bëbakëma pain 'ain kana uisa ñubi 'atima 'ain. Usa 'ain ka a ëma Sóar kakín anëakëxa.

²³ Kuankëbë pékarakëbëa bari urukëbë ka Lot 'imainun aín bëchikë xanu akamabë bëbakëxa Sóar kakë ëma chukúmara anu, ²⁴ usaía ëmanu bëbakëbëtanshi ka Nukën 'Ibu tsi 'imainun azufre naínua 'ibúmin Sodoma 'imainun Gomorra kakë ëma a këñuakëxa; ²⁵ usakin 'akin ka Nukën 'Ibu Diosan ëmanu tsókë unikama, 'imainun kamabi a menu kókë xubi ñu 'apákë ëma 'urama 'ikë akamabi këñuakëxa. ²⁶ Usai 'ikëbë kuankinbi kaxú bësukin isíbi ka Lotnën xanu, ax Sodoma 'imainun Gomorra isi kuainakëtishi bamai tashi maxáxa 'inun churishi 'iruakëxa.

²⁷ Usai 'iónxa pékarakëma 'aínshi ka Abraham anuaxa Nukën 'Ibubë banonkë anubi kuantëankëxa; ²⁸ kuantankëx nirakëkin ka Abrahamnën Sodoma 'imainun Gomorra, kakë ëma aubësukin isakëxa, iskin ka kamabi me kuainakëké amiaxa naë nënkësa 'inun kuin chaiira, chikitia isakëxa. ²⁹ Ësokin ka Nukën 'Ibu Diosan ëma rabé anua Lot 'ikë këñuakëxa, usakin a këñukinbi ka Abrahammi sinánkin aín piaka Lot ashi a ëmanua chikíankëxa.

Moabtaskama 'imainun Amonitakaman chaitiokë kama 'ia ñuikë bana

³⁰ Usakian Nukën 'Ibu Diosan a ëma këñuan ka Lot 'itsaira rakuéti Sóar kakë ëma anu 'isama tankëxa, anu 'iti bari ka aín bëchikë xanu rabé abëbi kuankëxa kuantakëx ka bashikama anu Lot aín bëchikë xanu rabé, abë achúshi kini chaiira xubu namësa mëratanakëx anu tsóti bërúakëxa. ³¹ Anu 'ixun ka achúshi nëtën, aín bëchikë apanën sinánkëxa uisax karana tuáñu 'iti 'ai kixun sinánxun ka aín xukén 'anáka kakëxa:

—Nun papa ka xënira 'ikën usa 'ain ka ënë menu uni 'aíma 'ikën an nu rabé xanuati ka 'aíma 'ikën, kananuna 'unan kamabi menuxun ka unin xanu bixun bëchia; ³² usa 'ain kananuna nu rabëxun nun bata paë xëamixun paëónti 'ain, usokin 'atankëxun kananuna aín bëchikë 'itánun tuaxunti 'ain. ³³ Usai kitankëxun ka a ñantánbi uvas baka paëokë aín papa xëamixun paëónkëxa; usokin 'atankëx ka aín rëkuén bëchikë ax pain abë 'ikin aín nami 'amiakëxa, usaía abë 'ikëxunbi ka aín papan paënxun táma 'ikën aín rakábukë 'imainun aín nirukëbi. ³⁴ Usai 'iónx pékarakin ka aín xukén apanën, aín 'anáka aribi kakëxa:

—Ka kuat, 'ëx kana nun pabë ënë imé 'ión usa 'ain kananuna nu rabëtan mixribimi abë 'inun ënë ñantan amiribishi paëónti 'ain; usakin 'atankëxun kananuna nu rabëxunbi aín bëchikë 'itánun tuaxunti 'ain. ³⁵ Usai kanantankëxun ka a ñantánbi amiribishi uvas baka paëokin 'akë aín 'anákanën aín papa xëamitankëx, abë 'iakëxa; 'aínbi ka Lotnën abë 'ia rakábukë 'imainun aín nirukë abi táma 'ikën. ³⁶ Usai 'itankëx ka Lotnën bëchikë xanu rabé tuakëxa ax ka aín papanbi 'akë 'iakëxa. ³⁷ Aín bëchikë apan aín tuá ka Moab kakín anëké 'iakëxa ax ka Moab unibunën rara 'iakëxa usa 'aish ka bëríbi Moabitas unibu aín rëbúnki 'ikën. ³⁸ 'Imainun ka aín 'anákanënríbi tuakëxa achúshi okín aín anëx ka Bem-amí kakë 'iakëxa ax Bem-amí unibunën rara 'iakëxa usa 'aish ka bëríbi amonita unibu ax aín rëbúnkibi 'ikën.

20

Abraham 'imainun 'apu Abimélec ñui kikë bana

¹ Usa 'ain ka anu pain 'ikë me anuax Abraham Négueb kakë me, ami kikiani kuankëxa, kuantankëx ka Guerar kakë ëma 'imainua Cadés kakë ëman nëbëtsiokë me aín rëbumi 'ikë me anu kuainbëkinishi bëtsi me kamanu tsókë uni 'aish usai 'iakëxa. ² A menuax ka Abraham kiakëxa aín, xanu Sara ñui, ënë xanux ka 'ën xanuma 'ikën, ax ka 'ën chirabakë 'ikën. Kixun a rabëxunbi sinántankëxun ka, 'apu Abimélec paránkëxa, usakin kakian paránkëxun ka 'apu Guerarnu 'ikë, an Sara aín xanu 'iti bënun kixun uni xuakëxa; ³ aínbi ka a imébi 'apu Abimélec namámikin, Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Mix kamina bamati

'ain, xanumi bikë ax ka bënëñu 'ikën. ⁴ Usakin bitankëxbi, abë 'ikëmapan 'ixun ka ësokin kakëxa: 'Ën 'Ibu, ¿min karamina añu ñu 'atima 'akëmabi 'ë bamamiti sinanin? ⁵ Abrahamnëñbi ka 'ë kaxa ënë xanux ka 'ën chirabakë 'ikë kias ka kiasa, 'imainun ka xanuxunribi 'ë kaxa ax ka 'ën rarëbakë 'ikën kixun. Usakian kakëxun kana upí 'iisa sinánkin 'ën bian, 'aínbi kana uisabi okëma 'ain. ⁶ Usakian kakëxun ka Nukën 'Ibun Diosan namámikin kakëxa: 'Ën kana upíokin 'unan min kamina ñu 'atima 'akëma 'ixun uisabi okëma 'ain. Usa 'ain kana a 'aimi 'ëmi 'uchanun mi 'amikëma 'ain. ⁷ 'Aínbi kamina bërí, a xanu aín bënë 'inántëkënti 'ain, ax ka an Dios kikë bana ñuixunkë 'ikën, usa 'ixun ka an mi 'ë ñukáxunti 'ikën, ñukáxunkëx kamina mix upitax tsóti 'ain; usa 'ain kamina bëríbi a uni aín xanu 'inántëkënti 'ain, ami 'inankëbëma ka min xanu 'imainun min xubunu 'ikë unikamaribi këñuti 'ikën.

⁸ Usakin koónkëxa pëkarakëma 'aínshi nirukin ka 'apu Abimélecnën an ñumëmikë unikama kuënxun ñuixuankëxa, kamabi an namákin iskëkama. Usokian ñuixunkëxun kuati ka an ñumëmikë unikama 'itsaira rakuéakëxa. ⁹ Usokin aín unikama aín namákë ñuixuntankëxun ka 'apu Abimélecnën Abraham kuënxun kakëxa:

—¿Ka kuat, usakin ka achúshi unin ñu 'atima 'ikën! ¿Uisakin karana 'ën mi 'atimon, uisa kupín karamina 'ë chaiira 'uchamisa tan 'imainun 'ën xubunu 'ikë unikamaribi 'uchamisa tankin 'ë parán? Usakin ka achúshi unin ñu 'atima 'ikën. ¹⁰ ¿Uisokin kaina min 'ëmi sinan? Èsokin ka 'apu Abimélecnën Abrahambë banakin kakëxa, ¹¹ ësokian kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—'Ën kana ënë menu 'ikë unikaman Nukën 'Ibu Dios kikësama oi 'ikësa sinan, usa 'ixun ka 'ën xanu Sara bikin 'ë 'akánti 'ikë kixun. ¹² Asérami kana 'ëx kin ax ka 'ën chirabakë 'ikën: ax ka 'ën papan bëtsi xanumi bëchia 'ikën 'ën titami 'akima; usa 'ikë kana 'ën xanu 'iti biakën. ¹³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan 'ë kakëxa kamina min aintsikamanuax chikiti 'ain, kakëx chikíkin kana 'ën uinu 'ikë ëmanu karanuna bëbai, anuax kamina mix unin ñukákëx, ax ka 'ën rarëbakë apan 'ikën kias kiti 'ain kixun kakën.

¹⁴ Usokian Abrahamnën kakëxun ka 'apu Abimélecnën aín xanu Sara Abraham 'inántëkëankëxa. 'Inánkin ka aín 'arakakë ñuina ovejakama, vaca 'imainun an ñu mëëxunti uni 'imainun xanu an ñu 'axúnti akamabi 'inánkëxa, ¹⁵ 'inánkin ka kakëxa:

—Kamina isti 'ain, ënëx ka 'ën me 'ikën; usa 'ain kamina uinu kaina 'isatanin me baritankëx anu tsóti 'ain. ¹⁶ Usokin katankëxun ka aín xanu Sararibi kakëxa:

—'Ën kana min rarëbakë apan 'inainshia mil kuríki, usa 'ain ka mibë 'ikë unikaman 'unánti 'ikën min kamina añu ñu 'aisamabi 'akëma 'ain. Usa 'ain ka uíxbi 'atimati mimi banatima 'ikën. ¹⁷ Usokian kakëxun ka Abrahamnën Nukën 'Ibu Dios ñukáxuankëxa, ñukáxunkëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Abimélec aín xanukëñunbi pëxkuakëxa. Usokin 'anan ka an ñu 'axunkë xanukamaribi tuánun 'imiakëxa, ¹⁸ Nukën 'Ibun ka Sara kupí, kamabi xanukama 'apu Abimélec aín xubunu 'ikë kamaxa tuáñuma 'inun 'imiakëxa Sara aín xubunu buánkë kupí ka usakin Nukën 'Ibu Diosan 'akëxa.

21

Abrahamnën bëchikë Isaac bakéan

¹ Usa 'ain ka ax kikësabi oia 'inun Sara Nukën 'Ibun bërúankëxa, usokëx ka ax kikësabi oi 'iakëxa, ² usa 'ain ka ax tutankëxun achúshi tuá, Abraham 'axuankëxa, usa 'ain ka kaniakëkë 'ixunbi Abraham tuaxuankëxa, a tuakëx ka Nukën 'Ibu Diosan anun bakënti nëtë nankë sënënkëbë bakéankëxa. ³ Usai bakënkë ka Abrahamnën aín bëchikë Saramia 'akë tuá a Isaac kakin anëakëxa; (Isaac kikë bana ax hebreo banan kuaia ki kikë bana 'ikën) ⁴ 'imainun ka Abrahamnën aín bëchikë bakënkë mapai achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan aín nëtökë ñu maxaka tëakëxa, Nukën 'Ibu Diosan usokin 'anun kakësabiokin. ⁵ A nëtë kaman Abraham cien baritiañu 'ain ka aín bëchikë Isaac bakéankëxa. ⁶ Usai 'itankëxun ka Saran sinánkëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë kuënmikin kuaimiixa, usa 'ain ka kamabi unin 'unánti 'ikën, 'ëx kana achúshi tuáñu 'ai kixun 'unáni ka kuëni 'ëbë kuaiti 'ikën. ⁷ ¿Uin kara Abraham 'ën kana achúshi tuá 'axúnti 'ai kixun kakë 'itsíanx? Usa 'aínbi kana 'ën achúshi tuá 'axuan axa uni apan 'ikëbi.

Abrahamnën Agarkëñun aín bëchikë Ismael aín xubunua chikían ñuikë bana

⁸ Usa 'ain ka Isaac kanikëbëtan a nëtëan xuma ënti a nëtë sënënkëbëtan kamabi aín, unikamabë timéxun achúshi fiesta cha Abrahamnën 'axuankëxa. ⁹ 'Aínbi ka Saran Agar egipcia xanu an Abraham 'axunkë tuá an Isaac ami kuaikin usania isakëxa. ¹⁰ Usai 'ia isbiani kuanxun ka Abraham aín xanu Saran kakëxa: ¡An nu ñu 'axunkë xanu ax ka aín tuá buani ënuax chikiti 'ikën! 'Ën tuá Isaac an ka nun bamakin kasunania an nun ñu 'axunkë xanu aín tuábëtan ñu bitima 'ikën. ¹¹ Ësokian aín xanun kakësha ka Abrahamnën anun paëkin 'itsaira sinánkëxa, uisa kupín karana 'ën bëchikë 'ën xubunua chikínti 'ai kixun 'itsaira masá sinánkëxa. ¹² Usai ia iskin ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Kamina 'itsaira masá nuitutima 'ain min bëchikë 'imainun an mi ñu 'axunkë xanu kupín. Kamabi ñu min xanu Saran mi kakë kamina 'ati 'ain, min rëbúnkikamax ka 'ën mi kakëسابi oi min bëchikë Isaac aín rëbúnki 'iti 'ikën. ¹³ 'Imainun ka an ñu 'axunkë xanu aín tuá, aribi ñuikin ësokin kakëxa: 'Ën kana aín rëbúnkinëxa achúshi ëma chaiira 'inun 'imiti 'ain ax ka min bëchikëbi 'ikë usa 'ain.

¹⁴ Usokin konkë a pëkarakëma 'aínshi ka Abrahamnën an ñu 'axunkë xanu Agar aín xubunuax kuantanun xukin pán 'imainun aín piti 'inánan achúshi ñu xaká burasa okin 'akë ami aín 'umpax 'inánkëxa; 'inánkin ka aín kaxunu kañumiakëxa, usakin 'inántankëxun ka aín bëchikë Ismael kuantanun kixun aín titakëñun xuakëxa. Xukëx ka uimi kara kuantí 'ikë kixun 'unánimabi anu uni 'ikëma me aukikiani kuantankëx Beerseba au kuankëxa. ¹⁵ Kuankin ka aín 'umpax ñu xakánu buánkë a këñutankëxun a xëati bëtsi 'umpax 'aíma 'ain, ni menuaxbia pëñanakëti kanikë a tëmú aín tuá tsóankëxa, ¹⁶ tsónbiani ka uri tsóti ax kuankëxa, 'ën tuá kana ñuia istima 'ai kixun sinánbiani. 'Uri kuantankëx anu tsóbukinshi ka aín tuá munuma kuënkëni inia kuakëxa.

¹⁷ Usai tuá ax inia ka Nukën 'Ibu Diosan kuakëxa; kuakin ka Nukën 'Ibu Diosan ángelnën naí manámixun Agar kuënkëni ësokin kakëxa: ¿Uisai kaina 'ian Agar? Kamina rakuétima 'ain Nukën 'Ibu Diosan ka mi 'imainun min tuá bëunan mëskuti inia kuaxa uinu kara min tuá 'ikën. ¹⁸ Bënëtishi nirukiani, kuanxun kamina min tuá barikin bitankëxun aín mëkënan mëinti 'ain, 'ën kana aín rëbúnkinëxa achúshi ëma chaiira 'inun 'iminun 'ain. ¹⁹ Ësokin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Agar achúshi 'umpax upíira 'aish nëmin 'inánkëxa usakian 'inánkëxun ka ñuina xaká burasa 'akë, ami ubakakin bitankëxun aín tuá Ismael xëamiakëxa.

²⁰⁻²¹ Usakian Nukën 'Ibu Diosan 'akinkëx ka Ismael anu uni 'ikëma menuax kani Parán kakë anu 'iakëxa, usai kanikin ka uisokin kara kanti 'imainun pian ñuoti 'ikë kixun upíokin 'unánkëxa. Usai kania ka aín titan achúshi xanu Egipto menua bëxun aín xanu 'iti 'inánkëxa.

Abrahamnën sinántëkëntima oi Guearnu 'ikë 'apubë mënionan ñuikë bana

²² Usai 'ikë basirakëma 'aínshi ka 'apu Abimélec Abrahambë banai kuankëxa. Kuankëbë ka aín suntárunën kushi Ficol, axribi abë kuankëxa. Kuantankëxun ka Abimélecnën Abraham ësokin kakëxa:

—Nun kananuna isan Nukën 'Ibu Diosan ka kamabi aínu ñukama karamina 'ai akamabi mi 'akina. ²³ Usa 'ain kamina, sinanatëkëntima okin Nukën 'Ibu Diosan ismainun, ënë menuax, nukamabë 'atimonantima 'ain, 'imainun kamina 'ën bëchikëkama 'imainun 'ën rëbúnkikamaribi 'ain. Akima kamina sinanatëkënkima 'ën mi 'akësaribi okin 'ëribi 'ati 'ain, 'anan kamina usaribiokin kamabi ënu 'ikë unikama 'ati 'ain, anumi bërí tsókë me ënuxun. ²⁴ Usokin kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Nukën 'Ibu Diosan ismainun kana sinanatëkëntima okin mi kain.

²⁵ Usa 'aínbi ka Abrahamnën kuëntankëxun Abimélec anua 'umpax biti kini a ñuikin kakëxa: 'ën kana mi kaisatanin min unikaman ka 'ën anua 'umpax biti kini a 'ë bikuanxa.

²⁶ Usokian kakëxun kuatankëxun ka Abimélecnënríbi kakëxa:

—Min kamina 'ë bërámabi kakëma 'ain, usa 'ain kana 'ën bërí 'unanin bëríbi kamina 'ë kain. ²⁷ Usai abë banai sënëntankëxun ka Abrahamnën aín ovejakama 'imainun aín vaca bitankëxun, Abimélec 'inánkëxa; usakin 'inánkinshi ka a nëtënbi sinanatëkëntima okin a rabëxunbi mëníokëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Abrahamnën an 'arakakë ñuina mapai achúshi 'imainun rabë oveja bitankëxun raírí këñun nimikinma amo sëtënakëxa, ²⁹ usakin 'aia iskin ka Abimélecnën ñukákëxa:

—¿Uisoti karamina min mapai achúshi 'imainun rabé oveja amo sèténatin? ³⁰ Ĕsokin ñukákëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Ĕnëx ka mi 'inánti 'ikën ënë bikin kamina 'unánti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé ovejakama ënë mi 'inánmainun kamina sinánti 'ain 'ën mi 'inánkë ënëx ka anua 'umpax biti kini ax ka 'ën 'akë 'ikë kixunmi 'unánti 'ikën. ³¹ Usokin anuxun a rabéxunbi 'akë kupín ka Beerseba kakin anëakëxa, anuax ka sinanati 'itëkëntima oi mëniónankëxa. ³² Usai anuax mëniónantankëx ka Abimélec 'imainun Ficol ax Beerseba kakian anëké anuax anu kuantëkéankëxa filisteo unikama menubi.

³³ Usa 'ain, ka Abrahamnën Beerseba kakë me anu achúshi i tamarisco 'apákëxa, anuxun ka unin Nukën 'Ibu Diosan anë rabiakëxa, axa bamatima oí tsókë a. ³⁴ Usai 'itankëx ka Abraham 'itsa baritia, a menu tsóakëxa ax ka filisteo unikama me 'iakëxa.

22

Nukën 'Ibu Diosan Abraham asérobi kara ami sinania kixun istisa tan ñuikë bana

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan 'itsa baritia ami panatankëxun, Abraham karaisa ënima ami manutima asérobi sinania kixun tankin. Aín anën kuëankëxa, usakin kuënkëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Ĕnu kana 'ain 'ën 'Ibu. ² Ĕsokian kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—Min bëchikë Isaac, ami asérobi nuibairakë, a buani kamina kuanti 'ain matán me Moria kakë anu. Buánxun kamina anu bëbakin, min bëchikë 'atankëxun 'ë rabikin ñuina 'akësaribi okin xaroti 'ain, 'ën mi uinu 'ikë matánuxun kaina 'ati 'ai kixun ismimainun. ³ Usakian koónkëxun, ka pëkarakëma 'aínshi, nirukin Abrahamnën aín asno kaxu mëniótankëxun; anu karu tëapaxun nëakë, puruakëxa anun ñuina xaroti usakin 'abiani ka Nukën 'Ibu Diosan anu kuanun kakë anu, aín bëchikë Isaac 'imainun an ñu mëëmikë uni rabé buani kuankëxa.

⁴ Usai kuankëbëa rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan ka Abrahamnën ënën menxuma anua kuankë me a isakëxa. ⁵ Usai kuankin 'uraxun iskin ka Abrahamnën an ñu mëëmikë uni rabé kakëxa:

—Ĕnuxun kamina asno bërúanti 'ain 'ëx kana 'ën bëchikë buani anuxun a rabinun Nukën 'Ibu Diosan kakë matá me anu kuanin anuxun rabibëtsini, kana utëkënti 'ain. ⁶ Usakin aín uni rabé katankëxun ka Abrahamnën aín bëchikënenë karu tëapaxun nëakë a 'iabiankin buámainun; Abrahamnën tsi, këñun aín manë xëtókë upiokin kuënuakë bibiani abëbi kuankëxa.

⁷ Usai abë urikuankin ka Isaacnën aín papa Abraham ñukákëxa:

—¡Papan!

—¿Añu kara 'ën bakë bëchikën? —kixun ka Abrahamnën aín bëchikë kakëxa.

Kakëxun ka Isaacnën ësokin kakëxa:

—Ĕnu ka karu 'imainun tsi 'ikën ¿uinu kara anu 'aímai këñutanun xaroti carnero 'ik?

⁸ Ĕsokian aín bëchikënenë ñukákëxun ka Abrahamnën kakëxa.

—Nukën 'Ibu Diosan ka nu achúshi ñuina 'inánti 'ikën, kixun ka aín bëchikë — Abrahamnën kakëxa. Usokin kabiani ka abëbi anuxuan ñuina xaroti anu kuankëxa.

⁹ Anu kuanuan Nukën 'Ibu Diosan kakë matá me anu bëbaxun, ka Abrahamnën anuxun ñuina xaroti maxax bukunruakëxa; usakin bukunrutankëxun ka karuribishi tíkati mabukuntankëxun aín bëchikë Isaac aribi nëakëxa, nëaxun ka anu ñuina xarotinu nankë karu kamanan; ¹⁰ rakankëxa rakamainun ka aín manë xëtókë bikian aín bëchikëmi okin sananiabi ka ¹¹ nukën 'Ibu ángelnën kuënkín naínuxun kakëxa:

—¡Abraham! ¡Abraham! ësokian kakëxun ka.

—Ĕnu kana 'ain 'ën 'Ibu —kixun an kakëxa. ¹² Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ángelnën amiribishi kakëxa:

—Min bëchikë uisabi oxuma ka 'at, bërí ka Nukën 'Ibu Diosan mixmi asérobi ami sinánkëxun, min nuitu 'unánxa min kamina min bëchikë ñuñakima achúshira 'ikëbi nuibakinma a rabikin 'akatsi 'ian. ¹³ Kakëx kaxú bësukin isi kuainakëkinbi ka Abrahamnën carnero achúshi i pëñanakëmi aín mancha utëanx a tanain nikë mërakëxa; usai 'ikë mërakin ka Abrahamnën carnero bixun, aín bëchikë nëakë a tubuana rëtankëxun Nukën 'Ibu Dios rabikin xaroxuankëxa. ¹⁴ Usokin 'atankëxun ka Abrahamnën anuxuan usakin 'akë matá me anëkin: Nukën 'Ibu ka nun sinánkëma ñu nu 'inania kixun anëakëxa, usa 'ain ka bërí uni kia: Nukën 'Ibu ka a matánuxun 'asaribiokin 'akinia kixun kiania. ¹⁵ Usa

'ain ka Nukën 'Ibu ángelnën Abraham naínuxun amiribishi kuëntékëankëxa, ¹⁶ kuénkin ka kakëxa:

—Nukën 'Ibu ka kiaxa: Kana isa kamina min bëchikë achúshira 'ikëbi mi ñukákëxun 'ën mi kakësabiokin 'an, usa 'aish kana 'ëxbi aséjabi sinanatékëntima oi kin, ¹⁷ usa 'ain kana 'ën upíokin sinánxunkin min rëbúnkinëxa. 'Aisamaira 'ispa imé naínu iskësa usaribi 'ianan masi bëru parúmpapa kuëbínua iskësaribi 'inun 'imiti 'ain. Usa 'ain ka bëtsi ëmanu 'ikë unikama ax ami nishkë akama 'ën 'amikëxun abë 'akanankin atun abámikin 'ati 'ikën, ¹⁸ usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikama atu kupin upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën, min kamina 'ën kakësabiokin 'an usa 'ain. ¹⁹ Usokin 'abëtsini ka Abraham anua an ñu mëëmikë uni ëbiankë anubi utékëankëxa. Utankëx ka akamaxbi biranankiani Beerseba kakë me anu kuantékëankëxa, anu ka Abraham aín aintsi 'imainun an ñu mëëxunkë unikamabë tsóti bëruákëxa.

Nahornën bëchikëkama 'ia ñuikë bana

²⁰ Usa 'ain ka a basikëbëtan, Abrahamnën uni itsia Milcánënribi aín xukén Nahor tuaxunkë a ñuia kuakëxa. ²¹ A paian tuákë ax ka Us kakë 'iakëxa; a 'atankëxun ka aín xukén Buz aribi 'akëxa, 'imainun ka bëtsiribi Quemuel kakë aribi 'akëxa, ax ka Aramnën papa 'iakëxa. ²² Usokin 'atankëxun ka amiribishi bëchipakëxa aín anë ka 'iakëxa Quéсед, Hazó, Pildás, Ildaf 'imainun Betuel. ²³ Betuel ax ka Rebecanën papa 'iakëxa. Usa 'ain ka, mapai achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi akamax ka Milcámia 'akë tuá Abrahamnën 'anáka Nahor aín bëchikëkama 'iakëxa. ²⁴ Usa 'ain ka Nahor an ñu 'axunkë xanubia bikë Reumá aín xanusa 'ain amiribi bëchipakëxa, ënekamax ka aín anë 'ikën Teba, Gáham, Tahas 'imainun Maacá.

23

Sara ñukë maínkan ñuikë bana

¹ Sara ka tsóakëxa ciento veintisiete baritia, ² ati baritia tsótankëx ka ñuakëxa Quiriatarbá, kakëbia Hebrón kakin anëké ëma anuax, ka Canaán me anu 'iakëxa. Usa 'ain ka Abraham aín xanu ñukë 'ain 'itsaira masá sinani iakëxa. ³ Usa 'ain ka anua aín xanu Sara ñukë anuax nirukiani kuankëxa, anu mëníoti 'aíma 'ain, kuantankëx ka hititas unikamabë banakëxa:

⁴ —Banakin ka ësokin kakëxa, 'ëx kana bëtsi menu 'ikë uni 'aíshbi mitsunu tsókë uni 'ain, usa 'ikëbi kamina anu uni ñuia maínti 'akë achúshi anu 'ën xanu mëníonun 'ë maruti 'ain.

⁵ Usaia kia kuakin ka hititanu 'ikë unikaman kakëxa:

⁶ —¡Usama ka 'ën 'Ibu kamina! 'Ën kakëxun kuati 'ain. Mix kamina nubë 'ikë uni 'ain, usa 'aish kamina mix achúshi uni Nukën 'Ibu Diosan kaískë 'ain. Usa 'ikë ka mi 'akinia ax kushiira 'ixun usa 'ain kamina min xanu ñukë a uinu 'ikë ax kara upíira 'ikë istankëxun anu mëníoti 'ain, uinu 'ikë unínbi ka 'anu 'axuma 'anun kixun mi katima 'ikën kamina 'ati 'ain. ⁷ Èsokian kakëx nirukin ka Abraham asábi ka kixun hititakama kai atumi ñanákin, ⁸ ësokin atu kakëxa:

—Mitsun aséjabi 'ën xanu ënu mëníoti kuëenkin kamina Sóharnën bëchikë Efrón a 'ë ñukáxunti 'ain. ⁹ Macpelánu 'ikë kini aín me sënénkënu 'ikë a 'ë marunun kixun kati 'ain. 'Ën kana uiti kara aín kupí 'ikë atibi kupíoti 'ain, usa 'ain kana anu uni ñuia maínti kiniñu ëné menu 'iti 'ain. ¹⁰ Usaia Abraham kia kuakin ka Efrón hitita uni ax atubë tsóxun kakëxa, Abraham 'imainun anu timékë unikaman kuaisabi 'itánun kakëxa, usakian kaia ka a ëmanu 'ikë unikaman ribi kuakëxa:

¹¹ —¡Usama ka 'ën 'Ibu, kana mi maruiman! 'Ën kana mi me 'inainshitin, 'imainun kana anu uni ñuia maínti 'akë kini këñunbi me a mi 'inaishitin. 'Ën aintsikamanribi ka kamaxunbi 'ën me ëné mi 'inainshinuxun kaia kuatia. Usa 'ain kamina min xanu anu maínti 'ain.

¹² Èsokin kakëx ka unikamami ñanati 'itékënkín ka Abrahamnën, ¹³ ësokin atun kuamainunbi Efrón kakëxa:

—¡'Ën kamainun, kamina kuati 'ain! Kana ësokin mi kain uiti karamina kuëënin min me kupí atibi kana mi kuríki 'inánti 'ain, usakin mi pain kupíobianxun kana 'ën xanu anu mainikuanti 'ain.

¹⁴ Usai kia ka Efrónnën kakëxa:

¹⁵—Mi kamainun kamina kuati 'ain, 'ën 'Ibu: Me aín kupí ka cuatrocientas manë kuríki 'ikën. Usa 'ain kananuna 'ati 'ain kupí aín 'itsa kuëbikanantima 'ain, usa 'ain kamina bërí anu min xanu mainikuanti 'ain.

¹⁶ Usakian kakëxun ka Abrahamnën asábi ka kana mi uiti kara aín kupí 'ikën atibi mi kupíoti 'ai kixun ka Efrón aín aintsi hititakaman ismainunbi, aín kuríki abia tupunun kixun kupíokin banatanun rërëkaxuankëxa. ¹⁷ Usokin ka Efrónnën me Macpelánu 'ikë, au bari kuabúkë Mamré kakë anua 'ikë kini, 'imainun kamabi ni a menua 'ikë akama këñunbi Abraham maruakëxa, ¹⁸ usakian Abrahamnën bikëx ka a me ainan 'iakëxa. Usa 'ain ka hitita unikama 'imainun raíri uni kamanribi anun inúkin iskë 'ixun ënë mex ka nunama 'ikë kixun 'unánkëxa.

¹⁹ Usokin marutankëxun ka Abrahamnën aín xanu Sara ñukë a Macpelá menu 'ikë kini anu maíankëxa, au bari urukë Mamré kakë me anu, aín anë itsi ka Hebrón 'ikëbia, Canaán kakë me anubi 'iakëxa. ²⁰ Usokin 'atankëx ka Abraham me 'imainun anua 'ikë kini aín 'Ibu 'iakëxa, ax ka Hititas kaman anua aín xanu maínti marukë me 'iakëxa.

24

Abrahamnën achúshi xanu aín bëchikë Isaac barixua ñuikë bana

¹ Usa 'ain ka Abraham ax kaniakëké 'ikë, Nukën 'Ibu an 'ati kamabi ñu sinánxunkë 'iakëxa. ² Achúshi nëtën ka Abrahamnën ax irapain a ñu mëëxuni abë tékë an aín ñukama bërúankë a kuënxun kakëxa:

—Min mëkën 'ën kisinu nankin kamina, ³ sinanatëkëntima okin Nukën 'Ibu naí 'imainun ënë me bërúankë an ka 'ën bëchikë Isaacnën ënë menu 'ikë xanukama binun ëntima 'ikën, anu 'ëx tsókë Canaán kakë me ënua, ⁴ usa 'ain ka Abrahamnën an ñu mëmikë uni kakëxa, anuax 'ëx uá 'ën nëtë anu kuantankëxun 'ën aintsikaman bëchikë xanu achúshi barixuni kuantu 'ain.

⁵ Èsokian kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin kakëxa:

—'Èx kuantankëxun anu 'ikë xanu mërakin kakëxbia 'ëbë uisama tankëbëtan karana, ¿añu 'ati 'ain? ¿karana min bëchikë anuaxmi chikía me anubi buántëkënti 'ain? ⁶ Kixuan kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—¿Usama ka uisa 'ixunbi kamina 'ën bëchikë anu buántima 'ain! ⁷ Nukën 'Ibu Dios, naínu 'ikë an ka 'ën aintsikaman menua chikinbëtsinkin bëxun 'ë 'imainun 'ën rëbúnikama ënë me 'inan, an ka aín ángel abë kuantankëxumi achúshi xanu 'ën bëchikë bixunun mi 'akinti 'ikën. ⁸ Xanu achúshinëx mibë, uisama tankëbëbi ka 'ën mi kakë ënëx asábi 'iti 'ikën, jusa 'ain kamina uisaxunbi anu 'ën bëchikë buántima 'ain!

⁹ Èsokian kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin aín kisinu aín mëkën nankin Abraham, bëtsiokin min sinántima okin kana min kakësabiokin 'ati 'ain kixun kakëxa. ¹⁰ Usokian Abrahamnën kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin, ñu upíbu kaiskin buánti an ñumëmikë unían nankë barikin biakëxa, xanu aín aintsikama 'ináni kuantu akama bianan ka mëkën rabé camelloribi a ñu mëëxunkë uninan biakëxa, usakin 'inánkëxun bitankëx ka raíri unikama abë kuantu bibiani Nahor kakë ëma, Mesopotamia kakë menu 'ikë anu kuankëxa. ¹¹ Usai 'itsa nëtë 'ikiani kuantankëx ka Nahor kakë ëma rapasu pain bëbakëxa, bëbakëbëbi ka bari xupinbuakëxa. Usai xupibukëbë ka anu 'ikë xanu chipashkamax aín chumu bëi 'umpax biti anu uakëxa. Aia ka unikaman anua 'umpax biti rapasu bukuxun aín camellokama tantimikin isakëxa, ¹² usai anu bukuxun iskëxbia xanukama ukëbëtan ka Nukën 'Ibu abë banakin kakëxa: 'Èn 'Ibu 'imainun 'ën ñu mëëxunkë uni Abraham aín Dios kana èsokin mi ñukatín, usa 'ain kamina bërí 'ën 'ati ñukama upí 'inun 'ë 'akinti 'ain, 'imainun kamina 'ën a ñu mëëxunkë uni aribi nuibakin upíokin 'akinti 'ain. ¹³ Anua 'umpax biti rapasu kana bëban, usa 'ain ka ënu 'ikë xanu chipashkama 'umpax bitsi 'aia. ¹⁴ Achúshi xanu chipash 'ën kakëxuan sinánun kamina 'imiti 'ain: Usama ka 'ën min 'umpax 'anun karamina min chumu nanpatima 'ain, kakëxun ka 'ë kati 'ikën: 'Umpax kamina 'ati 'ain, min camellokamaribi kana 'umpax 'amiti 'ain, a xanux ka Isaac min kaískë uni aín xanu 'iti 'ikën. Usa 'ain kana 'ën 'unánti 'ain min kamina 'ën ñu mëëxunkë uni upíokin nuibakin 'akinin kixun.

¹⁵ Usai abë banai sënënkëma 'ixunbi ka xanu achúshi me ñutë 'akë tëxanu nanxun tuinbëtsinia isakëxa. Ax ka Rebeca Betuel kakë uni aín bëchikë xanu 'iakëxa. Betuel ax ka Milcámia Nahornën bëchia 'iakëxa, ax ka Abrahamnën xukënan bëchikë 'iakëxa.

¹⁶ Usa 'ain ka Rebeca ax upíira xanu 'imainun, unibë 'ikin tankëma pan 'iakëxa; uinu 'ikë unibëbi 'ikëmapan 'iakëxa. Usa 'ixun ka anua 'umpax biti anu utankëxun, aín me ñutë 'akë nanopátankëxun buchuobiani kuankëbëbi ¹⁷ ka uni ax abákiani kuantankëx a nukui nirakëkin kakëxa:

—'Ë karamina min me ñutënua 'ikë 'umpax chamara 'amitima 'ain.

¹⁸ —Kakëxun ka xanun kakëxa, kamina min xëati 'ain usakin kakinshi ka me ñutënua mékën rabëtan bikin nanopákin xëanun 'inánkëxa. ¹⁹ 'Inánkëxun xëai sënénia ishi ka Rebecanën kakëxa:

—Min camellokamaribi kana 'umpax bixunti 'ain, an kuënkësokian xëanun.

²⁰ Katankëxun ka bënëkinshi aín me ñutë 'akënu 'ikë 'umpax a pain anua 'umpax 'arutia nuntisokin 'akë anu maniakëxa, usakin manitankëxun ka 'itsai kuankin 'umpax camellokaman xëanun bixuankëxa. ²¹ Usakin 'aia ka a unin uisakinbi kakinma isakëxa, an ka unántisa tankëxa asérabi kara Nukën 'Ibun ax kuënkësabi oi kuania upíokin 'akianxa kixun.

²² Usokin 'umpax camellokaman xëai sënënkëbëtanshi ka a unin kuri seis gramo 'ëñesa bixun xanu a rëñumiakëxa. 'Anan ka mékënu mëñuti kuri cien gramosa aribi mëñumikin, ²³ kakëxa:

—'Ë kamina kati 'ain mix karamina uin bëchikë 'ain, min papan xubu kara anu 'iisa 'ikën 'ën unikamabë kana anu ënë imé 'uxti 'ain. ²⁴ Kixuan ñukákëxun ka Rebecanën kakëxa:

—'Ëx kana Abrahamnën xukén Nahor an Milcámi bëchia Betuel kakë uni aín bëchikë 'ain. ²⁵ Nun xubunu ka anu 'iti 'ikën usa 'ain kamina ënë imé anu mikama 'uxi kuanti 'ain, 'imainun ka basi 'itsa axa min camellokama pimiti.

²⁶ Usa 'ain ka a unin rantinpuruni tsóbukin Nukën 'Ibu, ²⁷ asabi ka kakin: ¡'Ën 'ibu Abraham aín Dios, ax ka abë upí 'ianan a nuibakë 'ixun 'ëx aín aintsikaman xubunu bëbanun 'ë bërúanxun bëaxa kiox kiakëxa! ²⁸ Usai 'itankëx ka Rebeca abákiani aín titan xubunu kuani bëbakin uisai kara 'iixa akamabi ñuixunkin kakëxa. ²⁹ Usakian aín chirabakën bana ñuia kuabiani ka Labán kakë, ax a uni bari abákiani anua 'umpax biti kini anu abákiani kuankëxa, ³⁰ usai ka mëñusuti aín chirabakën aín pëñanu buánkë a isanan, aín chirabakëa usakin uni an kakë akama ñuia kuabiani kuankëxa. Kuanx ka Labán ax Abrahamnën ñu mëmikë uni axa aín camello kamabë anua 'umpax biti kini 'urama nirakëkin, ³¹ kakëxa:

—Ka ut, min 'Ibu Diosan ka mi ënu bërúanxun bëaxa. ¡Mix kamina ëman ënu bërútima 'ain, 'ën kana anumi nukúti mitsu mënioxuan 'imainun kana anumi min camellokamaribi tantimiti aribi mënion usa 'ain kamina 'ën xubunu 'i kuanti 'ain!

³² Usokian kakëx ka a unikama abëa kuankë buani aín xubunu kuankëxa. Anuxun ka anu 'ikë ñukamapain nanopátankëxun camellokama pimitankëxun anuan a 'imainun abëa kuankë unikama tachukati 'umpax bëxúankëxa. ³³ Usai 'iax sënëán aín piti 'inánkëxunbi ka Abrahamnën ñu mëmikë unin kakëxa:

—'Ën kana mitsu a kati bana kaxuma pitima 'ain:

—Ësokian kakëxun ka. Labánën kakëxa:

—Kamina uisa bana kara nu kati 'ain.

³⁴ Kakëxun ka Abrahamnën xukë unin kakëxa:

—'Ëx kana, Abraham an ñu mëxunkë uni 'ain, ³⁵ Nukën 'Ibun an ka an 'ë ñu mëmikë uni 'itsaira ñuñu 'inun 'imiixa: usa 'ixun ka 'inánxa ovejakama, vaca, kuri 'imainun manë pashian, uni an ñu mëxunti, xanu an ñu 'axúnti akama 'inánan ka camello 'imainun asno akama 'inánxa. ³⁶ Usakin 'inánkin ka aín xanu Sara aribi achúshi tuá kaniakëké 'ikëbi 'inánxa, usa 'ain ka 'ën ñu mëxunkë uni an aín bëchikë kamabi aín ñukama 'inánti sinánxa. ³⁷ 'Ën ñu mëxunkë unin ka sinanatëkënkima, an kakësabiokin 'anun 'ë kaxa: 'Ën bëchikë kamina 'ëx anu tsókë Canaán me ënua xanu bimitima 'ain. ³⁸ Usa 'ain kamina 'ën papan menu kuantankëxun, anua aín aintsikama 'ikë anua achúshi xanu 'ën bëchikë barixuni kuanti 'ain. ³⁹ Kixuan kakëxun kana 'ën kan: 'Ën 'Ibu, ¿anu 'ikë xanu achúshinëx 'ëbë uisama tankëbëtan karana añu 'ati 'ain? ⁴⁰ Kakëxun ka ësokian 'ë kaxa: 'Ëx kana Nukën 'Ibu kikësoi abë nitsin, usa 'ain ka aín ángel xuti 'ikën, mia kuania bërúanun bërúankëx kuanxun kamina achúshi xanu 'ën aintsin bëchikë xanu 'ën bëchikë

bixunti 'ain, ax ka 'iti 'ikën, 'ën papan aintsin 'ibun bëchikëbi. ⁴¹ Usa 'aínbi kamina 'ën aintsikaman aín bëchikë xanu chipash mibë uisamatankëbëbi mix sinanatëkëntima kikë bana usaibi asábi bërúti 'ain. ⁴² Usa 'ain kana bërí 'ën anua 'umpax biti kini anu bëbaxun abë banakin ësokín Nukën 'Ibu kan, 'ën ñu mëëxunkë uni Abraham aín Dios: Asérabi kamina 'ëx ënu uti 'ë 'akian, ⁴³ usa 'ain kana bërí anuxun 'umpax biti kini a rapasu 'ixun mi ñukatin: uinu 'ikë xanu chipash kara 'umpax bitsi aia akana 'ën ësokín kati 'ain: 'Ë kaina min 'umpax ñutëñu 'ikë a 'amitima 'ain, ⁴⁴ ësokín 'ën kakëxun ka 'ë kati 'ikën: Asabi ka kamina min xëati 'ai kixun 'ë kanan min, camellokamaribi kana 'umpax bixunti 'ai an 'ë kakë xanu ax ka min kaískë uni a 'ën ñu mëëxunkë uni aín bëchikënën xanu 'iti 'ikën. ⁴⁵ Èsokín ñukákin 'ën këñúkë 'aímabi ka 'ën iskëxbi Rebeca ñutë tuíanx uaxa. Ukin ka anua 'umpax biti anu nukúkin menu tsóntankëxun bitsia kana kan: Min 'umpax kaina 'ë xëanun 'inántima 'ain kixun. ⁴⁶ Kakëxun ka an bënëkinshi aín ñutë, nanpákin 'ë kaxa: Kamina xëati 'ain, 'imainun kana min camellokamaribi xëamiti 'ain, katankëxun ka 'ë xëamianan 'ën camellokamaribi 'umpax xëamiaxa. ⁴⁷ Usakian 'aia kana 'ën ñukan: ¿Mix karamina uin bëchikë 'ain? kakëxun ka an 'ë kaxa: 'Ëx kana Betuelnën bëchikë xanu 'ain, ax ka Nahornëan Milcámi bëchia 'ikën. Èsai kia kana achúshi rëñuti ñu bitankëxun rëñumianan kana rabé aín pëñanuribi pëñumian usakin 'ai, ⁴⁸ rantinpuruni tsóbukin kana Nukën 'Ibu rabikin kan; an 'ë ñumëmikë Abraham aín Dios, min kamina 'ë bai upitan an 'ë ñumëmikë uni aín bëchikë xanu achúshi aín aintsikaman bëchikëbi bixunun kixun 'ë bëan. ⁴⁹ Usa 'ain kamina bëríbi 'ë kati 'ain kaina 'ën mi kakë ënë an 'ë ñu mëmikë ax kikësa okin 'ati 'ain, kamina 'ë kati 'ain añu karana 'ën 'ati 'ai kixun ka uni an kakëxa.

⁵⁰ Èsokian kakëxun ka Labán 'imainun Betuelnën kakëxa:

—Nukën 'Ibun ka kamabi ñu ësokín axa, usa 'ain kananuna nun mi asábi ka katankëxun kana 'atima 'ai kixun mi kaiman. ⁵¹ Ka kuat, ënu ka Rebeca 'ikën; kamina bibiankin buánti 'ain. Ax ka an mi ñumëmikë uni aín bëchikënën xanu 'iti 'ikën, Nukën 'Ibun kakësabi oi. ⁵² Èsokian kakëxun kuati ka Abrahamnën ñumëmikë uni rantinpuruni memi bëtiki tsóbukin, Nukën 'Ibu asábi ka kixun kakëxa. ⁵³ Usai 'i nirukinshi ka na békë ñukama churupakin biakëxa, ax ka 'iakëxa kuri, manë panshian, 'imainun chupa 'itsaira kupíkë, a bikin ka Rebeca 'inánkëxa. 'Inánan ka aín rarëbakë këñun aín titaribi ñu 'itsaira 'inaishiakëxa. ⁵⁴ Usakin na buánkë ñukama a pain 'inántankëxun ka pitia nanxunkë a pitankëxun xëakëxa, abëa kuankë a uni kamabëtan usakin 'ai ka a imé anu 'iakëxa:

—Usai anu 'uxnéti pëkarakëbë nirukin, ka a unin kakëxa: Kana kuantëkënti 'ain, anua an 'ë ñu mëmikë uni 'ikë aín xubunu. ⁵⁵ Èsai kiabi ka Rebecanën rarëbakë apanën aín titabëtan kakëxa:

—Nun sinánkëx ka ënë xanu nubëpain mapai rabé nëtë nubë 'iti 'ikën, 'itankëx ka mibë kuantí 'ikën. ⁵⁶ Èsokian kakëxunbi ka uni an kakëxa:

—'Ëx kana ënu 'itsa nëtë 'i ukëma 'ain. Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx ënu uti upí 'imiata, usa 'ain kamina 'ëx kuantëkëntanun 'ë xukanti 'ain anua a 'ën ñu mëëxunkë uni aín xubunu. ⁵⁷ Kakëxun ka anu 'ikë unikaman kakëxa:

—Asabi ka kananuna xanu chipash ax kara uisai kia kuati kuënti 'ain, uisai kara ax kia kananuna kuati 'ain. ⁵⁸ Èsokín katankëxun ka Rebeca kuënxun ñukákëxa:

—¿Ënë unibë kaina bëríbi kuainsa tanin?

—Asábi ka kana kuantí 'ain —kixax ka ax kiakëxa.

⁵⁹ Kixuan kakëxun ka an bërúankin nikinkë xanu këñun, Rebeca kuantanun kixun Abrahamnën ñu mëëmikë unikama këñun xuakëxa.

⁶⁰ Usai kuania ka Rebeca upókin sinánxunkin ësokín kakëxa:

“Nukaman chirabakë, jmin rëbúnkinëx ka 'aisamaira tupuntisama 'iti 'ikën!

jusa 'ixun ka min rëbúnki kaman

axa ami nishkë unikama abámikin 'atankëxun atun ëmakama biti 'ikën!”

⁶¹ Èsokín kakin sënëonkëx ka Rebeca 'imainun an nikinkë xanu akamabë kuani camellonu 'iruakëxa, usai 'irukiani ka Abrahamnën ñu mëëmikë uni akamabë kuani kuankëxa. Usai ka an Abraham ñu mëëxunkë uni Rebeca anua bibiankin buánkëbë 'iakëxa.

⁶² Usai atux kuanmainun ka Isaac axribi a nëtën anua 'umpax 'ikë anuax kuankëxa, ax ka 'iakëxa axa tsókë 'imainun an 'ë iskë kakin anëké kini anu 'iakëxa, ax ka Négueb kakë

me anu tsókë 'iakëxa. ⁶³ Anuax ka achúshi nētēn nitsi kuanxun xupibukëbētan iskinbi ka. Unikama camellonēn 'ai amikikuatsini rikuatsinia isakëxa. ⁶⁴ Usakian ismainun ka Rebecanēnribi au kuantu ami bēsui tsóxun Isaac 'uranxunbi mērakëxa, usakin mēraishi ka anúan kuankë camello anuax 'ibúakëxa ⁶⁵ usai 'ibukinshi ka an buánkë uni a ñukákëxa: —¿Uinu 'ikë uni kara axa numi kikuatsini ukë ux 'ik?

—Ax ka 'ēn ñu mēëxunkë uni a 'ikēn —kixun ka unin kakëxa. Usakian kakëxun aín chupa bitsi ka anun bēmápukuti rakuakëxa. ⁶⁶ Usaia 'imainun ka anu nukúkin aín ñumēmikë uni an Isaac axa usai 'ikëkama ñuixuankëxa. ⁶⁷ Usokin unikaman ñuja kuatankëxun ka Isaacnēn Rebeca bibiankin aín xubusa okían chupa kēxtú 'akë anua aín tita Sara 'ikë anu buánkëxa, anu buánxun ka biakëxa, usakin bitankëxun ka Isaacnēn Rebeca 'itsaira kuëëankëxa, usakin aín xanu Rebeca 'itsaira kuëëni ka aín tita ñukë sinania masá nuitukë a sinántëkēnima manúakëxa.

25

Abraham 'imainun Queturánēn rēbúnkikama 'ia bana

(1 Cr 1.32-33)

¹ Usa 'ain ka Abrahamnēn bētsi xanu biti sinánkin, Queturá kakin anëké a biakëxa. ² Bitankëxun ka amiribi bëchipakëxa aín anë ka 'iakëxa Zimrán, Jocsán, Medán, Madián, Isbac 'imainun Súa. ³ Jocsán ax ka Sebá 'imainun Dedán aín papa 'iakëxa. Ënë kamax ka Dedánēn rēbúnkikama 'iakëxa, aín anëx ka 'ikë asureo, letuseo 'imainun leumeo akama. ⁴ Ënë kamax ka Madiánēn bëchikë 'iakëxa Efé, Éfer, Hanoc, Abidá 'imainun Eldaá. Ënë unikamax ka Queturánēn rēbúnkikama 'iakëxa. ⁵ Isaac an ka kamabi aín papa Abrahamnēn ñukama biakëxa. ⁶ Usakin 'anan ka bētsi xanumia 'akë, aín bëchikëkama Abrahamnēn aín ñu 'itsamashi 'inánkëxa, usokin 'inántankëxun ka ñukëmapain 'ixun aín bëchikë raíri amanu kuantanun kixun xuakëxa, xuanan ka Isaac axëshia anua 'ikë me anu 'inun kixun kakëxa.

Abraham ñukë 'ikë aín bëchikë Isaac 'imainun Ismaelnēn maían

⁷ Usa 'ain ka Abraham ciento sesenta 'imainun cinco baritia tsótankëx, ⁸ ka uni 'ikësabi kaniakëtankëx ñuakëxa. Ñui ka 'ain chaitiokëkama ñua 'aish anu bukukë abë 'i kuankëxa. ⁹ Usa 'ain ka aín bëchikë Isaac 'imainun Ismaelnēn Macpelá kakë kini anu maíankëxa, ax ka Mamré kakë me 'ukëmanan, Sóhar hitita uni aín bëchikë Efrón aín me 'iakëxa. ¹⁰ A mex ka Abrahamnēn hitita unikamanan 'ikëbia marua 'iakëxa. A menu ka Abraham ñukë aín xanu Sara rapasubi maíankëxa. ¹¹ Usaia Abraham ñua 'ain ka Nukēn 'Ibu Diosan Isaac upókin sinánxuankëxa, usa okían 'akëx ka anua 'umpax 'ikë a rapasubi tsóti bēruakëxa. “Ax ka 'iakëxa, axa tsókë 'imainun an 'ë iské kakin anëké anu.”

Ismaelnēn rēbúnkikama 'iá bana

(1 Cr 1.28-31)

¹² Ënë kamax ka Ismaelnēn bëchikë Abrahamnēn bëchikë egipcia xanu Agar, an Sara ñu 'axunkë amia bëchikë 'iakëxa, ¹³ enëx ka aín rēkuén bëchikë a pain 'akëxa bakéan a 'iakëxa: Nebaiot, ax ka aín bëchikë apan 'iakëxa; 'atankëxun ka bētsiribi 'akëxa Quedar, Adbeel, Míbsam, ¹⁴ Mismá, Dumá, Masá, ¹⁵ Hadar, Temá, Jetur, Nafís 'imainun Quedmá. ¹⁶ Ënëkamax ka Ismaelnēn bëchikë mapai rabé 'imainun rabé akaman anë 'ikēn, usa 'ain ka atun anēnbi anēnbi aín me anēnan ax anu 'ikë aribi anëakëxa. Usa 'ain ka akama achúshi achúshinëx ain menu menu atun 'apuñu 'iakëxa.

¹⁷ Ismael ax ka ciento treinta 'imainun siete baritiañu 'aish ñuakëxa, ñui ka aín chaitiokëkama 'iasaribiti ñuia anu 'ain chaitiokëkama maían anubi maíankëxa. ¹⁸ Usai ax ñua ain rēbúnki kamax anubi tsóti Havilá kakë me Egipto 'ukëmanan anun, Asirianu kuani kuantu anubi tsóti buküakëxa. Usai 'i ka anuax aín xukén kamabēbi 'atimonani nishanani anubi buküakëxa.

Esaúnēn ain bëchikë apan usai 'iti 'ikëbi Jacob marua ñuikë bana

¹⁹ Ënë banax ka usai kara Abrahamnēn bëchikë Isaac ax 'iakëxa, kixun ñuikë bana 'ikēn. ²⁰ Isaacnēn ka cuarenta baritiañu 'ixun Rebeca aín xanu 'iti biakëxa, ax ka Betuelnēn bëchikë Labánēn chirabakë 'iakëxa, akamax ka Arameos unibu Padán-aram kakë me anu tsókë 'iakëxa. ²¹ Usa 'ain ka Rebeca tuakëma xanu 'iakëxa, usa 'ain Isaac an ami bëchikaskin 'ain xanu 'itsaira ñukáxuankëxa. Usakian ñukákëxun ka Nukēn 'Ibun

an ñukákë a kuakin Rebeca tuuñu 'inun 'imiakëxa. ²² Usai tui ka aín pukunu rabé tuá 'iruké 'aish, anuaxbi ubiti titikanania tankin an sinánkëxa: “Ènëxa ësai 'ikëbë karana 'ëx, ¿uisa 'aish basi tsóti 'ain?” Usakin sinánbiani ka Nukën 'Ibu uisa kupín kara usai 'ia kixun ñukati kuankëxa,

²³ usakian ñukákëxun an kakëxa:

“Min pukumëu ka tuá rabé 'ikën,

ax ka rabé ëma 'iti 'ikën,

usa 'aish bakënkëma 'aishbi ubionania. Achúshinëx ka kushiira 'aish bëtsisama 'iti 'ikën, aín apan ax ka aín 'anáka meu 'iti 'ikën, usa 'ain ka 'anáka ax kushiira 'inuxun 'aia.”

²⁴ Èsokian kaké basirama 'aínbi ka Rebeca aín nëtë sënënkëbë, rabé tuá bakéankëxa.

²⁵ A paian Rebeca bakënkë ax ka ranshin 'aish raninbaë 'iakëxa, usa 'iké ka a tuá Esaú kakin anëakëxa. ²⁶ Usai 'ikin aín apan Esaú aín taë tsiputu tuinbëtsini aín 'anáka chikíakëxa, usaía 'iké a ka Jacob kakin anëakëxa. Usaia aín xanu Rebeca a tuá rabé bakënkë 'ain ka Isaac ax setenta baritiañu 'iakëxa.

Esau 'imainun Jacob 'ia bana

²⁷ Usa 'ain ka a tuá rabé kaniakëxa. Usai kanitankëx ka aín rëkuén bëchikë Esaú ax ninua ñuira oké uni 'iakëxa; 'imainun ka aín 'anáka Jacob mënin sinaínshi uni 'iakëxa, usa 'ain ka aín xubunuashi ñu mëi tsóti kuëni 'iakëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Isaacnën aín bëchikë Esaú a 'itsaira nuibakëxa, aín ñuakë pikin, usakian aín papan aín rëkuén bëchikë a nuibamainun ka Rebecanën aín tuá Jacob aribi 'itsaira nuibakëxa.

²⁹ Nëtë itsin ka Jacobnën purutusa piti ñu nëish okin 'aruanbi ka Esaú uran ninu ñu bari nibaiti pananx. ³⁰ Ukin kakëxa:

—È karamina min piti panshionkinmi 'aké tëxëra 'inántima 'ain, kana numin bamatisa tanin. (Usa 'aish ka Esaú ax aín kuai anë Edom kakin anëké 'iakëxa.) ³¹ Min kamina —Èx min apansa 'ixun min biti ñukama 'ën binun 'ë 'imiti 'ain, —kixun ka Jacobnën kakëxa.

³² Kakëxun ka Esaúnën kakëxa:

—Uisa 'ixun kaina, 'ëx panax numin bamatisa taniabi isëshiti 'ain, minmi min xukën apan 'ikëbi 'akinkëxma kana min apan 'ëx 'itima 'ain.

³³ —Kia ka bëríbi kamina Nukën 'Ibu Diosan ismainunbi asérabi sinanatëkëntima okin 'ë kati 'ain —kixun Jacobnën aín xukën karaishiakëxa. Usokian kakëxun ka Esaúnën sinanatëkëntima okin kakëxa, usakin ka Jacob axa 'ain apan 'inun kakëxa. ³⁴ Usakian kakëxun ka Jacobnën aín piti purutusa nëish okian 'aruké a këñun pán pinun kixun aín xukën Esaú 'inánkëxa, usakian 'inánkëxun pianan xëatankëx ka nirukiani a kaimashi 'ën kana apan 'ixun ñukama biti 'ai kixun sinanima kuankëxa.

26

Isaac 'imainun Rebeca Guerar kaké ëmanu kuan

¹ Usa 'ain ka Isaac ax anu 'umpax 'iké anu tsóakëxa, ax ka anu tsókë kaké 'imainun an iskë kakin anëké 'iakëxa, a rapasu 'aínbi ka Abraham anu tsótan 'iásaribiti a piti 'aíma 'inun ñu 'apákëxbi 'iruama 'ikën. Usaia 'ikëbë ka panani Isaac aín xanu Rebecabë kanankiani an ñumëmikë unikama 'imainun aín ñukamabi buani anua Abimélec filisteokaman 'apu 'iké Guerar kaké ëma anu kuankëxa. ² Anu 'iké 'ain ami chikirakëkin ka Nukën 'Ibu ësokian kakëxa: “Kamina Egipto menu kuantima 'ain. Uinu karamina 'iti 'ai 'ën mi kaké anu kamina 'iti 'ain, ³ usa 'ain kamina ëné menu pain tsóti 'ain. 'Èx kana mibë 'iti 'ain 'imainun kana mi upíokin sinánxukin mi 'imainun min rëbúnki kamaribi ëné mekama 'inánti 'ain. Usakin kana 'ën min papa Abraham kásabiokin 'ati 'ain. ⁴ 'Anan kana 'ën min rëbúnkikamaribi nañua 'aisamaira 'ispa iskësa usaribi 'itánun 'imiti 'ain, 'imainun kana ëné me kamabi mi 'inánti 'ain. 'Inánan kana kamabi menu 'iké unikamaribi upíokin sinánxunti 'ain, min rëbúnki kamasaribi 'inun, ⁵ ësokianribi 'ën kakëxun ka Abrahamnën 'ën kakësokin ax kikësoibi 'iti banakama 'ianan a tanti banakama 'ën 'unánmikësabi okin 'akëxa.”

⁶ Ĕsokian kakëx ka Isaac Guerar kakë ëma anu tsóti bërúakëxa, ⁷ usai bërutankëx anu tsotia ka anu 'ikë unikaman aín xanu Rebeca ñuikin Isaac ñukákankëxa, ñukákëxun ka aín xanu ka kixun kati sinani rakuékin ax ka 'ën chirabakë 'ikë kixun kakëxa. Rebeca upíira xanu 'ain ka Isaacnën anu 'ikë unikaman 'ati sinani rakuékin paránti sinánxun kakëxa.

⁸ Ĕsokin anu 'ikë unikama katankëx ka anu basipain tsóti bërúakëxa. 'Aínbi ka achúshi nètën Abimélecnën aín xubu xëkuë chukúmanën iskëxunbi Isaacnën aín xanu Rebeca kuëenkin 'ikútia isakëxa. ⁹ Usakin 'aia istankëxun ka aín uni achúshi Isaac unun kixun kátánun kamiakëxa:

—Kamikëxa 'aia ka ñukákëxa mibëa 'ikë xanu ax kara min xanu 'ik, ¿asérabi kat? Min xanu 'aínbi karamina, ¿ax isa min chirabakë 'anáka 'ikë kiox këmëi kian?

—'Ën kana a kupían ënu 'ikë unikaman 'ë 'ati sinánkin kana mi kan —kixun Isaacnën kakëxa.

¹⁰ Kakëxunbi ka Abimélecnën kakëxa:

—¿Uisa kupín karamina nu ësoxin an? 'Ën mi iskëma 'ain ka ënu 'ikë uni min xanubë 'ikë 'itsíanxa, usa 'ain kamina min nu 'uchamikë 'itsían.

¹¹ Usakin katankëxun ka Abimélecnën kamabi anu 'ikë unikama kakëxa:

—Uin kara ënë uni 'ianan aín xanu ubioia, ax ka 'atima okin 'akë 'iti 'ikën.

¹² Usa 'ain ka a barin ñu 'apáxun Isaacnën 'aisamaira 'inuan aín bimi upíbu 'ikë biakëxa, Nukën 'Ibu upiokin sinánxunkëxun. ¹³ Usa 'aish ka 'aisamaira ñuñu 'ianan 'itsaira manë panshíanñu 'iakëxa. ¹⁴ 'Imainun ka 'itsaira ovejañu 'ianan, vaca 'imainun an ñu mëëxunkë uniñuribi 'iakëxa, usa 'ain ka ax ñuñuira 'ain, anu 'ikë filisteo unikama nutsi ami nishkin 'atima okëxa. ¹⁵ Usa 'ain ka aín papa Abrahamnën anu pain tsókë 'ixuan an ñumëmikë unikama amia anu 'umpax 'ikë kini ax Abrahamnan 'iakëxa; usa 'ikëbi ka filisteo unikaman a kini men bëtaskin natakakákë 'iakëxa. ¹⁶ Usa 'ain ka Abimélecnën Isaac ësoxin kakëxa:

—Bëribi kamina ënuax kuantu 'ain, mix kamina 'aisamaira ñuñu ënu 'ain nuxnu mix 'ikë sai ñuñuira 'aímabi.

¹⁷ Ĕsoxin kakëx ka anuax chikíkiáni kuanx Isaac Guerar kakë ëmanu 'ikë me sapan anu tsóti bërúakëxa. ¹⁸ Anuxun ka Isaacnën an ñumëmikë unikama anu tsókian Abrahamnën anua 'umpax biti amia, kinikama 'ikëbia ax ñukëbëtan filisteo unikaman men nataka ká 'ikëbi, aín unikamabëtan amiribishi naëtëkëankëxa, usokin 'atankëxun ka aín papan anëasabi okin anëtëkëankëxa.

¹⁹ Achúshi nètën ka Isaacnën ñumëmikë unikama kini achúshi me sapan anu 'akinbi anua 'umpax upíira mërakëxa. ²⁰ Usakin 'umpax atun pain mërakë 'aínbi ka filisteo unikaman 'arakakë ñuina an bërúankë unikama, Guerar kakë me sapan anuax ainan isa 'umpax 'ikë kiox Isaacnën ñuina an bërúankë unikamabë a 'umpaxan rabanan mëanani abë nishanankëxa. Usaia anun rabanan mëëanankë ka Isaacnën a 'umpax. “Anuax mëëanankë kakin anëakëxa.” ²¹ Usai anuax 'itankëxun ka Isaacnën unikaman amiribishi kini itsi anua 'umpax biti 'atëkëankëxa, usokin 'akëbi ka filisteo unikaman amiribishi ubiotëkënkëx ka amiribishi atubë nishanankë ka Isaacnën anuax bëtsibë “nishanax isanainsama tankë usokin anëakëxa.” ²² Usaia aín unikama 'itëkënkëbë ka anuax Isaac 'ura kuaní chikíakëxa, usai chikíkin ka aín unikama 'imainun kamabi aín ñuina kamabi buani kuankëxa, kuantankëxun ka anua tsóti me anu bëbaxun achúshi kini anua 'umpax biti aín unikama naëmiakëxa, usa 'ain ka anuax 'umpax kupín mëëananiama iskin Isaacnën anuax mëanantëkëniama upitax tsoti kakin anëakëxa, usakin 'atankëx ka ë sai kiakëxa: Bëri ka Nukën 'Ibu ënu nu ëanxa, usa 'ain kananuna ënë menuax nishanani ñuñuira 'iti 'ain.

²³ Usai anu pain 'itankëx ka amiribishi Isaac Beerseba kakë me anu kuantëkëankëxa.

²⁴ “Anu bëbaxa ñantabukë a imé ami mërakin ka Nukën 'Ibun kakëxa: 'Ëx kana min papa Abraham aín Dios 'ain.

Usa 'ain kamina rakuétima 'ain; 'ëx kana mibë 'ain.

Usa 'ain kana 'ën uni Abraham a kupín upíokin sinánxunkin, min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'uákamë 'ëonun 'imiti 'ain.”

²⁵ Ĕsokian kakëxun ka Isaacnën anuxun rabiti maxax maburukin 'atankëxun, asábi ka kakin Nukën 'Ibu rabiakëxa. Usokin 'atankëx ka a menubi 'i bërúakëxa, bërúkin ka anu achúshi kini anua 'umpax biti an ñu mëëmikë unikama 'amiakëxa.

Isaac 'imainun Abimélec mënionan ñuikë bana

²⁶ Usa 'ain ka achúshi nètën, Abimélec Guerar kakë ëma anuax Isaacbë banai ubakëxa. Usaia ukëbë ka an 'unánkë unikama an bana ñuixunkë Ahuzat, 'imainun suntárunën kushi Ficol akamaribi abë ubakëxa. ²⁷ Usai kuanx anu bëbaia ka Isaacnën kakëxa:

—Mitsun kamina 'ë chikiankën, usa 'ixun kamina mitsubë 'iabi 'ë min ëmanua chikían, ¿uisakatsi karamina 'ë isi aín?

²⁸ Ĕsokian kakëxunbi ka atun kakëxa:

—Nun kananuna mi isan mix kamina Nukën 'Ibu abë 'ain, usa 'ikë an mi 'akinia kananuna unan, usa 'ain kananuna nukaman achúshi ñu mibëtan 'ati ain. A achúshi ñu 'ati ax ka 'ikën: ²⁹ min kamina nukama uisabi otima 'ain, nunribi kananuna mi uisabi okëma 'ain. 'Atima okinma, kananuna nun mi upíokin nuibakin 'akian, 'imainun kananuna upíokin mixmi 'ën menuax chikiti 'aia mi xuan, usa 'ikë ka bërí Nukën 'Ibu mi upíokin sinánxunkin 'akinia. ³⁰ Usakian kakëxun ka Isaacnën achúshi fiesta chaira 'ati sinánxun, a pitikama pain aín unikama 'amitankëxun kuëenkin atubëtan pianan xëakëxa. ³¹ Usai 'iónx pëkarakëma 'aínshi nirui ka sinanatëkëntima oi atúxbi kánani kiakëxa. Usai kanantankëxun ka Isaacnën bërúanx kamina kuantí 'ain kixun amiribishi atubë isanantëkëxuma kakëxa, kakin ka upíokin aín 'unánkë uni 'akësokin kuantanun xuakëxa.

³² A nètënbi ka an ñu mëëmikë unikama Isaac kai ubakëxa, ukin ka 'umpax kananuna me kini 'ati naëkinbi anua mëran kixun kakëxa. ³³ Usakian mërakë ka Isaacnën anua 'umpax 'ikë kini a Sebá kakin anëakëxa. Usa 'ain ka a ëma Beerseba kakin anëkë 'iakëxa.

³⁴ Usa 'ain ka Esaú an cuarenta baritiañu 'ixun Judit biakëxa, aín xanu 'inun ax ka Beerí kakë hitita 'ain bëchikë xanu 'iakëxa. 'Imainun ka bëtsi xanu Basemat kakë aribi biakëxa, ax ka Elón hitita uni aín bëchikë xanu 'iakëxa. ³⁵ Usokian a xanu rabé aín tuá Esaúnën bian ka Rebeca 'imainun Isaac a kuëënima uisa kupín kara usakin bëtsi unibunën xanu 'ën tuákën biaxa kiox masá nuituti nishi tsóakëxa.

27

Isaacnën Jacob 'imainun Esaú upíokin sinánxuan

¹ Usa 'ain ka Isaac ax kaniakëti 'upiokin ñu istisama 'ain bëru 'iakëxa. Achúshi nètën aín rëkuén bëchikë Esaú kuënxun kakëxa:

—¡'Ën bakë bëchikë!

—Kia ka kamina 'ë kati 'ain papan —kixun Esaúnën kakëxa.

² —Kamina 'ë kaniakëtia isin —kixun ka Isaacnën kakëxa—, 'ëx kana bëtsi nètënbi ñuti 'ain. ³ Usa 'ain kana 'ëx kuëenin, kamina min kanti kënun min pia bibiani ninua ñuina barixun 'ë 'axuni kuantí 'ain. ⁴ 'Abëtsinxun kamina nëishokin 'arubëtsinkin, uisakin 'arukë karana písa tani usakin 'abëtsinkin 'ë bëxúnti 'ain. Usokin 'abëtsinkin bëkë pitankëxun ñukëmapain 'ixun kana mi upíokin sinánxunti 'ain.

⁵ 'Aínbi ka ësokian kaia ax anu 'ixun Rebecanën uisakin karaisa Isaacnën Esaú kaia kixun kuakëxa. Usakian aín papa kakëxa, ninu ñuina barixuni kuankëbëtan ishi ka, ⁶ Rebecanën aín tuá 'anáka Jacob a ësoxin kakëxa:

—Ka is, 'ën kana min papan abë banakin, ësoxin min xukén Esaú kaia kuan: ⁷ Ñuina 'atankëxun kamina nëishokin, uisa okin 'arukë karana písa tani usakin 'arubëtsinkin 'ë pinun bëxúnti 'ain, usakin 'akë pitankëxun kana Nukën 'Ibu ismainunbi ñukëmapain 'ixun mi 'upiokin sinánxunti 'ain. ⁸ Usa 'ain kana mi kain, 'ën bakë tuá kamina upíokin kuati 'ain, 'ën mi kamainun: ⁹ Kamina anua ñuina 'arakakékama 'ikë anu kuanxun, cabra bërí kanikë, aín upí rabé kaisbëtsinkin 'ë bëxúnti 'ain; 'ën kana min papa ax kuëenkësa okin, pinun nëish okin 'aruxunti 'ain kixun ka aín titan kakëxa. ¹⁰ Usakin 'ën 'aruia kamina min na pinun min papa ubanxunti 'ain, usakinmi 'akëxun ka an 'ati ñukama mi sinánxunkin 'inánti 'ikën, ax ñukëmapain 'ixun.

¹¹ Kakëxunbi ka Jacobnën ain tita kakëxa:

—Min kamina 'unan 'ën xukénax ka aín naminu raninbaë 'ikën, 'aínbi kana 'ëx usama 'ain. ¹² 'Ën papan ramëkinbi 'ë raniñuma 'ikë 'unánkin ka 'ëx isana ami kuai kixun sinánti 'ikën; usakin 'ën 'akëxun 'unánkin ka 'atimokin sinánkin 'ë upíokin sinánxuntima 'ikën.

¹³ Ësokian kakëxunbi ka aín titan kakëxa:

—'Ën bakë tuá, mi 'atimokin sinánxukëxbi ka minu 'ima ënu pakëti 'ikën. Usa 'ain kamina 'ën kakësabiokin, cabra bërí kanikë rabé bitsi kuantí 'ain.

¹⁴ Kakëx kuanxun ka Jacobnën cabra bërí kanikë rabé bitsínkin aín tita bëxúankëxa. Bëxunkëxun ka aín titan piti nëishira 'inun upíokin 'aruxuankëxa, usakin 'arukëa Isaacnën pisatankë usakinbi ákëxa, ¹⁵ usokin aín tuá piti 'axuntankëxun ka aín tuá apan Esaúnën chupa xubunu nankë upí a bitsínkin bëxun, 'ain titan aín tuá 'anáka Jacob pañumiakëxa. ¹⁶ Usakin pañumikin ka axa raniñuma 'ikë cabra bërí kanikë kama aín xaká, éskaxun nankë anúnribi upíokin ramápukin Jacob aín pëñanu 'anan aín tëxanuribi tërabuankëxa, ¹⁷ usakin 'atankëxun ka aín titan piti nëish okin 'akë a 'imainun pánribi 'inánkëxa.

¹⁸ 'Inánkëx anua 'ikë anu atsínkin ka Jacobnën aín papa ësokein kakëxa:

—¡Papan anu kaina 'ain!

—Ënu kana 'ain. ¿Uinu 'ikë 'ën bëchikë a kaina mix 'ain? —kixun ka Isaacnën ñukákëxa.

¹⁹ —'Ëx kana Esaú, min rëkuén bëchikë a 'ain —kixun ka Jacobnën aín papa kakëxa—. 'Ëmi 'anun kakë kana mi 'axun bëxuan. Usa 'ain kamina; nirutankëxun 'ën 'abëtsinkë ñuina nami piti 'ain, pitankëxun kamina 'ë min upíokin sinánxunkin kati 'ain.

²⁰ Usakian kakëxun ka Isaacnën ñukákëxa:

—¿Uisa 'ixun kaina bënëkinshi ñuina mërabëtsian, 'ën bakën?

Kakëxun ka min Diosan ka 'ën bënëkinshi mëranun 'ë 'akianxa kixun Jacobnën kakëxa.

²¹ Ësokian kakëxunbi ka Isaacnën katëkëankëxa:

—Nërira kamina uti 'ain, mi ramëkin asérabi kaina 'ën rëkuén bëchikë, Esaú 'ai kixun tanun.

²² Kixuan kakëx ka Jacob aín papan ramënun 'urama uakëxa. Aia ka Isaacnën ramëkin kakëxa: “Mix kamina Jacobnën banasa 'ain, 'aínbi ka mi xukën Esaúnën pëñranisa min pëñan 'ikën.” ²³ Usai 'ikë ka Isaacnën 'unánma 'ikën, 'unánkima ka aín pëñanu aín rani 'itsa 'ikë, aín xukén apan Esaúnën pëñansa 'ikë tankëxa. 'Aínbi ka upíokin sinánxunuxun pain, ²⁴ amiribishi ñukatëkëankëxa:

—¿Asérabi karamina mix 'ën bëchikë Esaú a 'ain?

—Kixuan ñukákëxun ka 'ëx kana Esaú 'a 'ain —kixun Jacobnën kakëxa.

²⁵ Ësokian kakëxun ka aín papan Jacob kakëxa:

—'Ën bakë bëchikë, pinun kamina mi 'abëtsinkë ñuina nami 'arukë 'ë 'inánti 'ain, a pitankëxun kana mi upíokin sinánxunkin kati 'ain.

Usa 'ain ka mëtëxtankëxun pinun aín papa 'inánkin Jacobnën, uvas baka 'akë aribi 'inánkëxa. 'Inánkëxun ka Isaacnën pianan xëakëxa, ²⁶ usokin pianan xëai sënëntankëxun ka kakëxa:

—'Ë 'urama ukin kamina achúshi okin 'ën bëmánanu 'ë bëtsuku kati 'ain.

²⁷ Ësokian kakëx bëtsuku kanux a 'urama oi tsóbutia ka Jacobnën chupa Isaacnën xëakëxa. Xëkin ka ësokein kakin upíokin sinánxuankëxa:

“Ënë chupan 'ishax ka 'ën bëchikënan 'aish. Abë ninu nikë 'ishasa 'ikëa, Nukën 'Ibu upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën.

²⁸ Usa 'ikë ka Nukën 'Ibu Diosan min ñu 'apákë chabónun naínua 'uí 'ibúmiti 'ikën, 'ibúmikëxun ka min ñu 'apákëkama menua chabóti 'ikën, usakin 'akëxun ka min trigo bëru 'itsaira 'imianan a mi xëati ñuribi 'aisamaira 'imiti 'ikën.

²⁹ Usa 'ikë ka 'aisamaira unin mi ñu mëëxunti 'ikën; bëtsi menu 'ikë unikamaxribi ka mi bëtánain rantinpuruni 'iti 'ikën.

Mix kamina min xukénkaman 'apu 'iti 'ain;

¡Usa 'ain ka atux mi bëmánon rantipuruni 'iti 'ikën!

Uin kara mi 'aisama oia ax ka 'atima okëribi 'iti 'ikën,
'imainun ka uin kara mi upíokin sinánxunkin 'akinia axribi upiti bukui upíokin sinánx-
unkë 'iti 'ikën.”

³⁰ Usakin Isaacnën upíokin sinánxunkëxa Jacob, chikíkiani anua aín papa 'ikë anuax
kuankëbëshi ka Esaú axribi ñuina 'abëtsinkin bëi uakëxa. ³¹ Utankëxun ka anribi ñuina
nami nëish okin 'aruakëxa, 'arubëtsinkin bëxun ka aín papa ësokin kakëxa:

—Papan kamina niruti 'ain, nirukin kamina min bëchikënëan 'abëtsinkin bëxun mi
'aruxunkë nami ënë piti 'ain, pitankëxun kamina min upíokin sinánxunkin 'ë kati 'ain.

³² Kakëxun ka Isaacnën ñukákëxa:

—¿Uikaramina mix 'ain?

—'Ëx kana Esaú min rëkuén bëchikë a 'ain, —kixun ka kakëxa.

³³ Ësokian aín bëchikënën kakëx ka Isaac ratuti sinánkasmai aín bana, bëtsi tërëkin
aín bëchikë kakëxa:

—Usa 'ain kara, ¿ui kara an 'ë 'abëtsinxun ñuina nëishokin 'aruxun bëxunkë ax 'iax?
'Ën kana mix uisama pain 'ain kamabi pian, pitankëxun kana 'ën a upíokin sinánxuan
usa 'aish ka bërí ax upíokin sinánxunkë bëruaxa.

³⁴ Ësokian aín papan kakëxun kuati, ka Esaú munuma nishi kuënkëni iankëxa:

—¿Kuënkëni ini ka kiakëxa, papa 'ëribi kamina min upíokin sinánxunti 'ain! ³⁵ 'Aínbi
ka Isaacnën kakëxa:

—Min xukén 'anákanën, uxun paránkëxun kana minan 'ikëbi, upíokin sinánxunkin a
'inan. ³⁶ —¿Usaia këmëxun ñu biti 'unánxun ka Jacob kakin anëakëxa! —Kiax ka Esaú
kiakëxa—. ¿Bërí ka an 'ë rabëokin ësokin 'akë 'ikën! Bërâma ka 'ëx aín apan 'ikëbi an 'ë
bikuani 'ën apan 'iaxa, bërí ka amiribishi biaxa 'ëmi upiokin sinánxunti aribi. ¿'Ëribimi
upiokin sinánxunti bana kara 'aíma 'ik? ³⁷ Ësai kia ka aín bëchikë apan Isaacnën kakëxa:

—Ka kuat, 'ën kana kamabi ñu 'anuan kushi 'inánun Nukën 'Ibu Dios Jacob ñukáxuan;
usa 'ain ka kamabi aín aintsikamax a ñu mëëxunkë 'iti 'ikën, 'imainun ka an trigo 'apákë
'aisamaira 'ianan ñu bimiñu aín baka xëati 'aisamairañu 'iti 'ikën. ¿Añu karana 'ën
bërí mi 'inánti 'ain 'ën bakën? ³⁸ Ësokian kakëxun ka Esaúnën amiribishi ñukátëkënk
munuma banakin kakëxa:

—¿Achúshi unishi kara Nukën 'Ibu Diosan upíokin sinánxunti 'ikë papan? ¿'Ëribi
kamina upíokin sinánxunkin kati 'ain ësokin aín papa kai ka!

Esaú munuma kuënkëni amiribishi iankëxa.

³⁹ Usaia 'ia kuankin ka Isaacnën aín bëchikë kakëxa:

“Ka kuat, mix kamina me anua ñu 'apákëbi 'irukëma a menu 'ianan
anua 'uí 'ibucëma me anu 'inuxun 'ain.

⁴⁰ Usai 'i kamina min manë xëtökë anun 'akanani
mëanani tsóti kamina min xukén 'anáka an ñu mëëmikë 'inuxun 'ain;
usai 'i kamina min rëbúnkikama kushitëkënti aín,
ënë menuax chikíax kamina mibi tsónuxun 'ain.”

Jacob amia aín xukén Esaú nishkëx abá ñuikë bana

⁴¹ Usakian 'akë 'ain ka Esaúnën ami xuatemati nishkin Jacob istisama tankëxa aín papan
upíokin sinánxunkin kakë kupín, 'imainun ka sinánkëxa: “Ënuax basiramashi kana 'ën
papa ñukëbë 'itsaira masá nuituti nitéxëti 'ain, usai 'ikin kana 'ën xukén Jacob rëti 'ain.”

⁴² Usakian Esaúnën sinánkëbëtanbi ka Rebecanën 'unánkin, aín tuá 'anáka Jacob
kamitankëxun ësokin kakëxa:

—Ka kuat, min xukén Esaú ka 'aisamairai mimi nishkin mi 'ati sinania usa 'ain kana
mi kain.

⁴³ Kamina 'ën kakëxun upíokin kuati 'ain; usa 'ain kamina bëríbi abati Harán, menu
kuanti 'ain kuanx kamina 'ën rarëbakë apan Labán aín xubunu 'i kuantu 'ain. ⁴⁴ Usai
kuantankëx kamina anu pain 'i kuantu 'ain, min xukén apan axa mimi xuatemati nishkë a
inúkian ⁴⁵ min 'akë a manutamainun. Usa 'ain kana 'ën amiribishi utëkënnun mi kamiti
'ain. ¿'Ëx kana 'ën tuárabë achúshi nëtën ishi a rabëtaxbi bamati kuëñiman!

⁴⁶ Ësokin pain aín tuá katankëxun ka Rebecanën Isaac ësokin kakëxa:

—'Ëx kana ënë hitita xanu rabé Esaúnëa bia ënëbë tsóti atsan, usa 'ain kana abë 'isamatanin. Jacobnën ribia achúshi hitita xanu Canaán ënua bikëbë karana 'ëx uisari ënu tsóti 'ain, kana ënu tsótima bamati 'ain.

28

¹ Usakian aín xanun kakëxun ka Isaacnën aín bëchikë Jacob, kuënxun upíokin sinánxunkin ësokin kakëxa: Min kamina uisaxunbi, Canaán me ënua uinu 'ikë xanubi bitima 'ain. ² Kamina Padán-aram, anua min xuta Betuel 'ia me anu kuantu 'ain, anu kuantankëxun kamina anua min kuku Labánnën bëchikë xanukama achúshi bitu 'ain. ³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñu an mi upíokin sinánxunkin min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'ia timënun 'imiti 'ikën, 'imianan ka min rëbúnki kamanuax 'aisamaira ëma 'ai uni 'uakamë 'ëoti 'ikën. ⁴ 'Imianan ka mi 'inánan, min rëbúnkikamaribi upíokin sinánxunkin Abraham kásabiokin, ënë me 'ibuanun anu nu bërí bëtsi menu 'ikë uni 'ikësaí tsókë ënë mi 'inánti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan Abraham 'inánuxun kásabiokin.

⁵ Ësokin katankëxun ka Isaacnën aín bëchikë Jacob a Padán-aram anu xuakëxa. Xukëx kuanx ka Jacob Labánnën xubunu bëbakëxa, ax ka Betuel arameo uni aín bëchikë 'ianan Rebeca Jacob 'imainun Esaú aín titan rarëbakë 'iakëxa.

Esaúnën xanu bia ñuikë bana

⁶ Usa 'ain ka Esaúnën aín papa Isaacnëan aín, xukën 'anáka Jacob a upíokin sinánxunkin mëníotankëxun Padán-aram anua aín xanu baritanun kixun xukë a 'unánkë 'iakëxa. 'Imainun ka aín papan anu 'ikë xanu bixuma 'anun kakë aribi sinánkëxa, upíokin sinánxunkian ënë Canaán menua kamina achúshira xanubi bitima 'ain kixuan kakë aribi sinánkëxa, ⁷ 'imainun ka Jacob Padán-aram anu aín papa 'imainun aín titan kakësaí oi kuankë aribi sinánkëxa. ⁸ Usa 'ain ka Esaúnën aín papan Canaán kakë me anua xanukama bikë a kuëñiama 'unánkëxa; ⁹ usa 'ain ka Esaú Ismael kakë uni, Abrahamnën bëchikë abë banai kuankëxa, kuantankëxun ka ñukáxun aín xanu 'iti uni aín bëchikë Mahalat kakë a biakëxa, ax ka Nebaiot aín chirabakë 'anáka 'iakëxa 'imainun ka bëráma Canaán menua bikë xanu rabé axribi aín xanu 'iakëxa.

Betel kakë me anuax Dios Jacobmi mërä ñuikë bana

¹⁰ Usa 'ain ka Jacob ax Beerseba kakë anuax kuani Aramnu kuantu bai a bibiani anun kuankëxa. ¹¹ Usai kuanbaiti ka bari kuabuti ñantabukëbë anua ñantan 'uxtinu bëbakëxa. Anu bërúxun ka amia katamëti achúshi maxax bitankëx aín maxkámí ami tékëpimëti nantankëx 'uxakëxa. ¹² Anuxun namákin, iskëxbi ka achúshi tapitinëx menuaxbi kuarutankëxa naínu sënën 'ikë isakëxa, iskin ka anua Diosan ángelkama kuarumainun raírinëxribi ubuti nitsia isakëxa. ¹³ Usakin namákin isanan ka Nukën 'Ibu a rapasu nixun ësokin kakëxun kuakëxa: 'Ëx kana min 'Ibu 'ain, 'ianan kana min xuta Abraham aín Dios 'ianan min papa Isaac ainanribi 'ain. Usa 'ixun kana mi 'imainun min rëbúnkikama anumi 'uxi rakákë me ënë 'inánti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain ka atux 'aisamaira 'uakamë 'ëoi me putu iskësaira 'i aín tsipumiki 'imainun aín rëbumiki kuanan amiaxa bari urukë au 'imainun amia bari kuabúkë amiki amami amami kuankanti 'ikën, usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikama upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën mi 'imainun min rëbúnkikama kupí. ¹⁵ 'Ëx kana mibë 'ain; usa 'ixun kana uinu kaina kuani anuabi 'ën mi bërúanti 'ain, usa 'ixun kana amiribishi ënë menubi mi bëtëkënti 'ain. Mi kana usai 'ia 'ën kakësaíokin 'axuntankëxuma ëntima 'ain.

¹⁶ Usakian kakëx aín 'uxkënuaxbi bësukin ka Jacobnën sinánkëxa: “Aséribi ka ënë menu Nukën 'Ibu 'ëbë 'ikën kixun kana 'ën 'unánkëma 'ain.” ¹⁷ Usa 'ain kana 'itsaira rakuëan, 'imainun kana sinan: Ënë mex ka upíira 'ikën. “jËnëx ka anua Nukën 'Ibu Dios 'ikë aín xubu 'ikën; 'imainun ka naíkamë 'ëo manámí 'ikë aín xëputi 'ikën!”

¹⁸ Usai 'iönx pëkarakëma 'aínshi nirukin ka Jacobnën, anu tékëpimëti noonkë maxáx bikin 'unánti okin nitsíankëxa, usakin 'atankëxun ka ënëx ka Nukën 'Ibu Diosnan 'iti 'ikë kixun sinánkin xëni bitankëxun ami anpënkakëxa. ¹⁹ A menu ka bëráma achúshi ëma Luz kakin anëké 'iakëxa, usa 'ikëbi ka Jacobnën aín anë bëtsiokin anëkin Betel kakin anëakëxa. Betel kikë bana ax ka Diosan xubu ki kikë bana 'ikën. ²⁰ Anuax ka Jacob ësai kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë kuania bërúanan, 'ën piti ñu 'inánan 'ën pañuti chuparibi 'ë 'inánti 'ikën, ²¹ usa 'ain ka 'ëx 'ën papan xubunu uisaibi 'ikëma kuankëbë ax

'ën 'Ibu Dios 'iti 'ikën. ²² 'Ën kana uinu karana ënë maxax nankë anubi Nukën 'Ibu Dios anuxun rabiti 'ati 'ain; 'imainun kana mi asérabi manukima uisa ñukama kaina 'ë 'inani a mësú mi 'inánti 'ain.

29

Jacob Harán kakë ëmanu bëba

¹ Usa 'ain ka Jacob Betel kakë me anuax kuani amiaxa bari urukë me ami kikiani kuankëxa.

² Kuankin an 'uranxun iskëxbi ka anua 'umpax bikë kini achúshi 'iakëxa, a kini rapasu ka an carnero bërúankë unikama rabé 'imainun achúshi anu timéax tanti bukukë isakëxa, a uni kaman ka atun ñuina a kininua 'umpax bixun 'amiakëxa. Anu ka anun kini mapukë achúshi maxá chaiira 'iakëxa, ³ usa 'ain ka atun 'arakakë carnerokama anu timékëbëtan, an bërúankë unikaman anun 'umpax mapukë xaxu chaiira achúshi, a buinakin rakanakëxa, usakin 'umpax 'akëbëtan ka amiribishi kini a xaxu chaiira anun mapuakëxa.

⁴ Usakian 'akëbë anu nukúkin ka Jacobnën an ñuina bërúankë unikama ñukákëxa:

—¿Uinu 'ikë kaina, mitsux 'ain?

Kakëxun ka:

—Nux kananuna Haránnu 'ikë 'ain —kixun atun kakëxa.

⁵ —¿Mitsun kaina Labán kakë uni Nahornën bëchikë a 'unanin? —kixun ka Jacobnën ñukátëkëankëxa.

—Ñukátëkënkëxun a unikaman kananuna 'unáni —kixun kakëxa. ⁶ Kakëxun ka Jacobnën —Asérabi kara usa 'ikë —kixun ñukátëkëankëxa.

—Ñukákëxun Labán ka asabi 'ikë —kixun an ñuina bërúankë unikaman kakëxa—. Kakëbébia aia iskin ka ñuina bërúankë unikaman kakëxa ka kuat, aín bëchikë xanu Raquel an ka aín ovejakama bëia. ⁷ Èsokian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Ka kuat, ka xupibuisama pain 'ikën, bari ka 'urapain 'ikën anun min 'arakakë ovejakama kamabi xëputi. ¿Uisa 'ixun kaina 'umpax 'amibiankin pasto pinun buaniman?

⁸ 'Aínbi ka atun kakëxa:

—Kananuna usokin 'aima. Kamáxbia timékëbëtan kuni kananuna an bërúankë nukaman 'umpax 'aminuxun, xaxu chaiira anun kini xëkuë mapukë a rakanakin nun 'arakakë ñuinakama 'umpax xëaminuxun kaínti 'ain.

⁹ Usai Jacob atubë banamainun ka Raquel ax aín papan 'arakakë ovejakama bëi uakëxa, ax ka an ñuina kama bërúankë 'iakëxa. ¹⁰ Usakin kakë basikëma 'aínshi ka aín kukun Labánën 'arakakë ovejakama bëi 'aia Jacobnën isakëxa, isbiani kuanxun ka anua 'umpax 'ikë kini anun mapukë xaxu a mabikin amo rakanakin, 'umpax bikin ovejakaman xëamiakëxa; ¹¹ usakin 'atankëxun kakin aín kukun bëchikë bëtsukukakin bitsi ka iankëxa. ¹² Usai 'i sënénkin ka Jacobnën ñuixunkin kakëxa 'ëx kana Rebecanën tuá 'ain 'imainun kana min papan Labán aín piaka 'ain, èsokian kakëx ka Raquel abákiani kuanxun aín papa ñuixuankëxa. ¹³ Usokian aín bëchikënen aín chirabakën tuá Jacob ñuikin kakëx, aín 'ikënuax abákiani kuanxun 'ikúkin bikin bëtsuku kakëxa, usokin 'abiankin ka aín xubunu ubankëxa. Usai abë kuanxun ka aín xubunuxun Jacobnën usaía kuani 'ikë akama ñuixuankëxa. ¹⁴ Usakin ñuixuntankëxa sënënia ka Labánnëribi unánmikin kakëxa: Mix kamina asérabi 'ën aintsí 'ibu 'ain, usa 'aish kamina 'ën imibi 'ain.

Jacobnën Raquel këñun Lía binuxun ñu mëäa ñuikë bana

Usa 'ain ka Jacob ax aín kuku Labánën 'ikënu achúshi 'uxë 'i bërúakëxa. ¹⁵ Usai abë 'ikin ka Labánën Jacob kakëxa:

—Min kamina añubi kanankimaira 'ë ñu mëëxuntima 'ain, 'ëx min aintsí 'ikë. Usa 'ain kamina uiti karana mi kupíoti 'ai kixun 'ë kati 'ain. ¹⁶ Labán ax ka xanu bëchikë rabéñu 'iakëxa, aín apan ax Lía kakin anëké 'imainun, ka aín 'anáka Raquel kakin anëké 'iakëxa. ¹⁷ Lía axa aín bëru upí 'imainun ka. Raquel ax kamabi aín namikama upíira 'iakëxa. ¹⁸ Usa 'ikë ka Jacobnën Raquel a 'itsaira kuëëankëxa, kuëënkín ka aín papan ñukákëxun kakëxa:

—Min bëchikë 'anáka Raquel a kupín, kana mapai 'imainun rabé baritia 'imikin mi ñu mëëxunti 'ain. ¹⁹ Usai kia ka Labánën kakëxa:

—'Ën kana 'ën bëchikë mi 'inánti 'ain. 'Aínbi kana bëtsi uni 'unánkëma 'inántima 'ain. Usa 'ain kamina 'ëbë 'i bërúti 'ain. ²⁰ Usokin mëníotankëx ka Jacob Raquel bisatani mapai achúshi 'imainun rabé baritia ñu mëakëxa, usakin an ñu mëëkin tankëxbi a baritiakama ainan 'itsamarasa 'iakëxa, an Raquel 'itsaira kuëënkín tankëx.

²¹ Usakin ñu mëëkëbë mapai achúshi 'imainun rabé baritia inukëbëtan ka Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ë kamina min bëchikë 'ën xanu 'inun binun 'inánti 'ain, ati baritia a kupí 'ën mi ñu mëëxunti kakë aka inúaxa usa 'ain kamina min bëchikë 'ën xanu 'iti 'ë 'inánti 'ain.

²² Usokin mëníotankëxun ka Labánën kamabi abëa 'ikë unikama katankëxun, aín bëchikë birakamikin achúshi fiesta 'akëxa. ²³ 'Aínbi ka Labánën a imé birakamibiankin aín bëchikë Lía bibiankin Jacobnu buánkëxa, usokin ubanxun ka a imé Jacob abëa 'uxnun 'inánkëxa. ²⁴ Usakin 'inántankëxun ka Labánën an ñu 'axúnti xanu achúshi Zilpá kakë a kakëxa, kamina min 'ën bëchikë ñu mëëxuni abë 'iti 'ain.

²⁵ Usai abë 'inëti pëkarakin Jacobnën iskëxbi ka Lábëa uxnékë 'iakëxa, usa 'ain ka kuantankëxun Labán kakëxa:

—¿Uisati kaina 'ë ësokin 'an? ¿'Ën karana Raquel kupín mi ñu mëëxunkëma 'ain? uisati, ¿kaina 'ë parán? ²⁶ Kakëxun ka Labánën kakëxa:

—Ënuxun kananuna nun bëchikë 'anáka aín xukén apan 'ikëmapan 'ain, aín 'anáka birakamiti kuëëniman. ²⁷ Usa 'ain kamina anun mi Lía bikë nëtë mapai achúshi 'imainun rabé nëtë sënëntamainun abi 'ikinti 'ain, usa 'ain kana mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'imikin kana mibëtan ñu mëëti 'ain kia kana Raquelribi mi 'inánti 'ain. ²⁸ Usokin kakëxun ka Jacobnën asabika kixun kakëxa, anúan Lía bikë nëtë mapai achúshi nëtë sënënkëbëtan, ka Labánën aín xanu 'iti Raquel aribi 'inánkëxa. ²⁹ Usa 'ain ka Labánën an a ñu 'axunkë xanu achúshi aín bëchikë Raquel 'inánkëxa, ax ka Bilhá kakë 'iakëxa, an ka ñu 'axuanan bërúankëxa. ³⁰ Usa 'ain ka Jacob aín xanu Raquelbë 'iakëxa, 'imainun ka 'itsaira kuëëankëxa aín xukén Lía 'akësamaira okin, usa 'ain ka Labán 'ain kuku mapai 'imainun rabé baritia pain ñu mëëxuni anu pain 'iakëxa.

Jacobnën bëchikëkama 'ia bana

³¹ Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibun isakëxa Jacobnën Lía kuëëniama, usa 'ain ka tuapanun 'imianan, Raquelnëx tuáñuma 'inun 'imiakëxa. ³² Usai ax 'imainun ka Lían tutankëxun achúshi tuá 'akëxa, a tuá bakëntankëxun ka Rubén kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: “Nukën 'Ibun ka 'ëx tëmërai nitsia isaxa. Èsokin sinánkin ka aín tuá Rubén kakin anëakëxa, usa 'ain ka bërí 'ën bënë 'ë kuëënkín nuibati 'ikë kixun sinánkëxa.”

³³ Usakin 'atankëxun ka Lían tuá itsi 'akëxa, aka Simeón kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: 'Ën 'Ibun ka 'ën bënëan 'ë 'atima oia 'unánxa, usa 'ain ka achúshi tuá 'atëkënun 'ë 'imíaxa. ³⁴ 'Imainun ka amiribishi tuatëkëankëxa, 'atankëxun ka Leví kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Bërí ka 'ën bënë 'ë 'itsaira kuëëni 'ëbë 'iti 'ikën, 'ën kana rabé 'imainun achúshi tuá 'axuan. ³⁵ Usakin 'atankëxunbi ka Lían, amiribishi tuatëkëanxa, a tuá ka Judá kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Bërí kana 'ën Nukën 'Ibu rabiti 'ain. Usakin a tuákama 'atankëx ka tuatëkënima ñomëakëxa.

30

¹ Usa 'ain ka Raquel ax 'ën kana Jacob tuá xunima kixun sinani aín xukén Líami 'itsaira nishakëxa, nishkin ka aín bënë kakëxa:

—'Ëmiribi kamina bëchiti 'ain, min 'ëmi bëchikëmax kana ñuti 'ain.

² 'Aínbi ka Jacobnën nishkin kakëxa:

—¿'Ëx kana Diosma 'ain? Nukën 'Ibu ax ka mix tuáñu 'iti kuëënima.

³ Usakian kakëxun ka kakëxa:

—Ka kuat, 'ën kana an 'ë ñu 'axunkë xanu Bilhá kakë a mi 'inanin, usa 'ain ka an tuakëx 'ënbi tuákësa 'iti 'ikën. Usakin 'akëbë ka aín tuá ax 'ën tuása 'iti 'ikën. ⁴ 'Ësai abë banatankëxun ka Raquelnën Jacob an ñu 'axunkë xanu Bilhá, aín xanusa 'ikëa 'ikinun 'inánkëxa. 'Inánkëx ka Jacob Bilhá abë 'iakëxa, ⁵ abë 'ixun ka Jacobnën achúshi okin

ami bëchiakëxa. ⁶ A mi bëchikë isi ka Raquel kiakëxa: Ënë tuá ka Dan kakin anëké 'iti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka 'ën ñukákëxun kuakin nuibakin ënë tuá 'ë 'inánxa. ⁷ Usokin ami bëchitankëxun ka amiribishi Jacobnën Bilhámi bëchitëkéankëxa, ⁸ usakian ami bëchitëkéan ka Raquel kiakëxa: Ënë tuá ka Neftalí kakin anëké 'iti 'ikën, 'ëx kana 'ën xukén apan ami 'itsaira nishan usa 'ain kana bërí 'ëxribi tuáñu 'ain, usa 'ain kana ami nishíbi kana bërí tuáñu 'ain.

⁹ Usa 'aish ka Lía ax aín tuati sënénkë 'ixun tuakima, an ñu 'axunkë xanu Zilpánën aín bënë Jacob aín xanusa 'ikëa 'ikinun 'imiakëxa. ¹⁰ 'Inánkëxun 'ikinkin ka Zilpámi achúshi tuá Jacobnën 'akëxa, ¹¹ usokin tuaxunkë isi ka Lía kiakëxa: ¡'Ën sinánkëma 'aínbi ka ësai 'iaxa! Usa 'ain ka ënë tuá Gad kakin anëké 'iti 'ikën. ¹² Usai abë basipain 'itankëxun ka Jacobnën amiribishi aín ñu mëëmikëa bikë xanu Zilpá ami bëchitëkéankëxa, ¹³ usakian bëchitëkéan ka Lía kiakëxa: ¡'Ëx kana chúamarua tani kuëënin! Usa 'ain ka xanu raíri kamaxribi ax ka 'itsaira kuëënia kias kiti 'ikën. Usa 'ain ka ënë tuákën anë Aser kakë 'iti 'ikën.

¹⁴ Usa 'ain ka achúshi nëtën Rubén anun trigo biti 'uxë 'ain, uri nitsi kuankëxa anua ka bimi kaxorisa pëkéké mëraxun biakëxa, bibiankin ka aín tita Lía buánxuankëxa. Usokin buania ka Raquelnën bimi isakëxa, iskin ka a bimi kukin tuatisa sinánkin Lía ñukákëxa: —'Ë kaina, min tuákën mi bëxunkë kaxorisa bimi bëtsira 'inántima 'ain. ¹⁵ Kakëxunbi ka Lían aín xukén kakëxa:

—¿Min karamina 'ën bënë 'ë bikuanti 'ain? ¡Usa 'aínbi kaina 'ën tuakëan bëké kaxorisa bimi ënëribi 'ë bikuantisa tanin!

—Usama ka —Min tuakëan bëké kaxorisa bimi ënë kupín ka Jacob ënë imé mibë 'uxti 'ikën —kixun ka Raquelnën aín xukén kakëxa. ¹⁶ Usakian kakë ñantabukëbë ka Jacob ninu nitsi kuanpuni uakëxa ukëbë ka Lía, aín 'ikënuax chikikinbi aia mërakin kakëxa:

—Bërí kamina ënë imé 'ëbë uxti 'ain, 'ën kana Raquel kupíon kaxorisa bimi 'ën tuákën bëké anun.

Usa 'ain ka a imé Jacob Líabë 'uxakëxa.

¹⁷ Usai abë 'itankëxun ka Jacob amiribishi mapai achúshi okin tuáxuankëxa, Nukën 'Ibu Diosan an ñukákëxun kuakë kupín. ¹⁸ Usa 'ain ka Lía kiakëxa: Ënë tuakëx ka Isacar kakin anëké 'iti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë 'inaishi axa an 'ë ñu mëëxunkë xanu 'ën bënë 'inánkë kupín. ¹⁹ Usakin 'atankëxun ka Lían amiribishi Jacob tuáxuankëxa, mapai achúshi 'imainun achúshi tuá 'itánun, ²⁰ usakin 'atankëx ka kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë achúshi ñu upíira 'inaishi axa. Usa 'ain ka bërí 'ën bënë 'ë upíokin nuibati 'ikën, 'ën kana mapai achúshi 'imainun achúshi okin tuáxuan. Usa 'ain ka ënë tuá Zabolón kakin anëké 'iti 'ikën. ²¹ Usokin nukëbënë okin pain tuapatankëxun ka, anuishi ñomëkin Lían xanu achúshi tuakëxa, a ka Dina kakin anëakëxa.

²² Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios an ñukákëx Raquelmi sinánkëxa; sinánkin ka an ñukákëxun kuakin tuáñu 'inun 'imiakëxa. ²³ Usokian sinánxunkëx ka aín rëkuén tuápain 'atankëx kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx tuaima rabinkë a 'ë nëtënxuanxa. ²⁴ 'Ë sapi ka bëtsi bëbu tuá Nukën 'Ibu Diosan tuakasmai rabinkë a 'ë mëni oxuanxa. A tuá ka José kakin anëakëxa.

Jacob 'imainun Labán paránan ñuikë bana

²⁵ Usa 'ain ka nëtë itsi 'ikëbëtan Raquel aín tuá José bakënkë 'ain, Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ën menubi kuantëkëntanun kaina 'ë xutima 'ain. ²⁶ Usa 'ain kamina 'ën bëchikë 'imainun 'ën xanu rabé 'ë 'inánti 'ain, kana a kupín 'itsaira mi ñu mëëkian, usa 'ain kamina buántanun 'ë xuxunti 'ain. Min kamina 'unan uisakin karana 'ën mi ñu mëëxuan kixun.

²⁷ Kakëxunbi ka aín kuku Labánën kakëxa:

—Usama ka 'ëbëbi 'i kamina bërúti 'ain. 'Ën kana 'unanin Nukën 'Ibun ka 'ën sinánkëxun mix ënu 'ëbë 'ain 'itsaira 'ë 'akinia usa 'ain. ²⁸ Usa 'ain kamina 'ë kati 'ain uiti kaina kanantisa tanin, atibi kana mi kupíoti 'ain.

²⁹ Ësokian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Min kamina upíokin 'unan uisakin karana 'ën min ñu mëëa kixun 'imainun karana uisakin min ñuinakama bëruan kixun 'unan; ³⁰ 'ëx ukëmapan 'ain ka min ñuina 'arakakëkama 'itsamashi 'iakëxa, usa 'aínbi ka 'ën bërúai Nukën 'Ibu 'akinkëx bërí 'aisamaira min ñuina 'ikën; 'aínbi karana, ¿Uínsaran 'ënanbi ñu mëi 'ën xanu 'imainun 'ën bëchikë kamanan ñu 'arakati 'ain?

³¹ —¿Uiti mi kupíoti kaina kuënti 'ain? —kixun ka Labánën aín piaka karaishikin kakëxa.

—'Ë kamina kuríkinën kupíotima 'ain —kixun ka Jacobnën katëkëankëxa—. Mixmi 'ën usakin kamina 'ati 'ai kixun kakëx kuënkëbë kana amiribishi min ovejakama bërúain kuantëkënti 'ain kixun ka aín kuku kakëxa: ³² usa 'ain kamina bërí 'ë anua min ñuina 'arakakëkama 'ikë anu xuti 'ain, anuxun kana carnero tunankama 'imainun kamabi cabra tsákatsaka akama amo sëténati 'ain. Ax ka anúnmi 'ë kupíoti 'iti 'ikën. ³³ Usa 'ain ka uínsaran kaina uisatanin a nëtën utankëxun isti 'ain; 'ën ñuinakamanu cabra tsaka tsaka 'imainun tunan akamanua iskëxa anu tsaka tsakakama 'ianan ñun shíkësa 'ianan tunan 'ënanu 'ain kamina 'ën kana minan mëkama kixun 'unánti 'ain. ³⁴ —'Ësokian kakëxun ka asabika, min sinánkë ax 'ikën —kixun Labánën kakëxa.

³⁵ Usokin katankëxun ka Labánën a nëtënbi aín ñuinakama amo sëténakin chibu aín bënë shiósio 'imainun tsákatsaka, 'imainun kamabi cabra tsákatsaka 'aish uxun pukukësa akama këñunbi, kamabi oveja tunan akamabi amo sëtënxun aín, bëchikëka-man bërúanun kixun 'inánkëxa. ³⁶ Usokin 'abiani ka aín ñuinakama buani anuaxa Jacobë banakë anuax kuani rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikiani kuankëxa.

Usai kuankian ëbiankëx ka Jacob ax aín kuku kuantamainun aín ñuina raírikama bërúai anu bërúakëxa. ³⁷ Usai anu bërúxun ka uisokin kara aín ñuinakama 'itsaira 'imiti 'ikë kixun sinánkin i pëñan paxa álamo kakë, 'imainun 'amukuta kastaña akama, aín uxu pikutanun ratápakëxa; ³⁸⁻³⁹ usokin 'atankëxun ka i pëñan xukakëkama, anua ñuinakamax 'umpax xëai timékë anu nitsíankëxa. Ax ka anua ñuina aín bënëkama aín xanubë mërananx 'ikë 'iakëxa, 'imainun ka i nitsínkë iskian 'akëx, ñuinakama ax aín tuá shiónshion, 'ianan raírinëx tsákatsaka 'imainun raírinëxribi tunan 'iakëxa. ⁴⁰ Usa 'ain ka Jacobnën aín kuku Labánën ñuina aín bënëkama shiósio 'imainun tunan akama ukëbëtan an 'anun kixun anu ëankëxa. Usakin 'akin ka Jacobnën 'ain kukun ñuinakama anuabi ainan 'iti 'amo sëtënakëxa. ⁴¹ Ñuina xuábukama ain xanu imikë tunanën 'akëtibi ka Jacobnën 'i pëñan xukakë a uinu kara ñuinakaman 'umpax 'ai timëtia anu nitsíankëxa, usakin ka aín xanu 'akin 'akin ñuinanën isnun nitsíankëxa; ⁴² 'aínbi ka uínsaran kara ñuina chumínkëkaman, aia anun i pëñankama nitsiama 'ikën. Usa 'ain ka ñuina 'atima chumínkëkama aín kuku Labánna 'inun ëanan, xuaira 'aish upíibu a Jacobnën ainan 'inun biakëxa. ⁴³ Usokin ñu 'ai ka Jacob ax 'aisamaira ñuñu 'aish kuríkiñuira 'ianan, an ñu mëëxunkë uni 'imainun an ñu 'axunkë xanu 'imainun an 'arakakë ñuina ovejakama, camello 'imainun asno ñuinakama ainan 'itsaira 'iakëxa.

31

Jacobnën 'ain kuku Labánuax abáti sinan bana

¹ 'Aínbi ka Jacobnën aín kuku Labánën bëchikë kamax a ñui kikë bana kuakëxa: Jacobnën ka kamabi ñuina nun papan 'arakakë biaxa, a bitankëx ka anun ñuñuira bërí 'ikë kikë bana kuakëxa. ² Usai 'ain bëchikëkama a ñui kimainun ka Labán axribia ami nishia Jacobnën 'unánkëxa, usa 'ixun ka bëráma 'akinsa okin 'iisama 'ikën. ³ Usai ami 'ikania iskin ka Nukën 'Ibun Jacob kakëxa: Kamina kuantëkënti 'ain min papan menubi, anua min aintsíkama 'ikë me anu, usai 'imi kuania kana 'ën mi bërúanti 'ain.

⁴ Usakin Diosan kakëxun ka Jacobnën aín xanu Raquel 'imainun Lía anua unun kixun kamiakëxa, kamikin ka 'ësokian kaxuntanun kixun kakëxa, uinu karana 'ën ñuinakama bërúain anu kamina uti 'ain 'ësokin kamikëx kuabëtsini ka anubi uakëxa, ⁵ 'aia ka 'ësokin kakëxa:

—'Ën kana bërí 'unan mitsun papan ka bëráma 'asa okin bërí 'ë 'upiokin isima; usakin 'aiabi ka 'ën 'Ibu Diosan ënkinma 'ë 'akinia kixun kana 'unan. ⁶ Mitsúnbi kamina 'unanin 'ën kana min papa 'upiokin ñu mëëxunkin añu kara 'aisama 'ikë abi 'axuan, ⁷ 'imainun kamina mi rabëxunbi 'unan an ka 'ë 'itsokin paránxun ñu mëëmixonbi 'itsamashi

kupíokian. Usakin 'aiabi ka Nukën 'Ibu Diosan an sinánkësokian 'anun 'ë 'amikëma 'ikën; ⁸ usa 'ain ka ësai kiakëxa: 'Ën kana mi ñuina pukukësa anun kupíoti 'ain kikëbë ka kamabi a ñuinanën xanun tuákama ax pukukësa 'iakëxa; 'imainun ka ësai kiakëxa: 'Ën kana mi ñuina shiÓN shiÓNkama anun kupíoti 'ain kikëbë ka kamabi aín xanukaman tuákë ax shiÓN shiÓN kuënëñu 'iakëxa. ⁹ Usakin ka Diosan 'ë 'inánuxun aín ñuinakama bikuanxa.

¹⁰ Achúshi nètën, kana ñuinakama aín xanu imikë 'ain a ñuñai bëtsibë ubionamainun a imé namákin isan, cabra aín bënëan aín xanu shiÓNshiÓN 'imainun pukukësa 'imainun tsaka tsaka akama 'aia. ¹¹ Usa 'ain ka namákin iskëxun Nukën 'Ibu Diosan ángelnën 'ën anën 'ë kuëanxa, kuënkëxun kana ësokín kan: Ënu kana 'ain. ¹² Èsokín kakëxun ka ángelnën 'ë kaxa: Kamina 'upíokín isti 'ain, aín bënëkaman ka aín xanu kuënëñu 'imainun pukukësa 'imainun tsákatsaka aribi 'aia kamina isti 'ain, 'ën kana 'unánin min kuku Labánën kara uisa mi oxa kixun. ¹³ 'Ëx kana min 'Ibu Dios axa Betelnuax mimi mërá a 'ain, anuxun kamina achúshi maxá 'ënan 'inun upíokín nantankëxun xënisa ñu anun 'atankëxun 'ëx isana min Dios 'iti 'ai kixun 'ë kakën. ¡Usa 'ain kamina! Bëri kamina nirukiani ënuax kuantí 'ain; amiribishi kamina anuaxmi bakéan me anubi kuantëkënti 'ain.

¹⁴ Usakin namákin isun kakëxun ka Raquel 'imainun Lían kakëxa:

—Nun papan xubunua an kasuania nukaman biti achúshira ñubi ka 'aíma 'ikën. ¹⁵ Usa 'ixun ka bëtsi xanu 'unánkëma 'akësokín nu 'akëxa. ¡'Imainun ka nu mi 'inánuxun a kupioimi tēnun mi 'imiakëxa! ¹⁶ Asérabi ka kamabi aín ñukama Nukën 'Ibu Diosan nun papa bichianxa ax ka nunan 'imainun nun tuá kamanan 'iti 'ikën. Usa 'ain kamina kamabi Nukën 'Ibu Diosan mi kakësabiokín 'ati 'ain.

Jacob Padán-aram kakë me anuax kuan ñuikë bana

¹⁷⁻¹⁸ Usa 'ain ka aín xanubë banatankëxun Jacobnën kamabi aín ñukama mēnótankëx anuaxa uá Canaán menubi kuantëkëankëxa, anua aín papa Isaac tsóa me anubi. Kuankín ka aín bëchikëkama 'imainun aín xanu rabé akamabi, camello kakë ñuina chaiira anu 'aruakëxa, 'anan ka kamabi aín ñukama bianan aín 'arakakë ñuinakama ñu mēëxun bikë akama biakëxa, ax ka Padán-aram anuxun bikë aín ñuinakama buani kuankëxa. ¹⁹ Usaia akamax 'imainun ka Labán ax aín 'arakakë ovejakama bërúanan anuxun aín rani chaxkéti kanikë kama tēai kuankëxa, axa anu kuantamainun ka aín 'ini bëchikë Raquelnën aín papan aín aintsikamabëtan rabikë ñukama a mēkamakín biakëxa. ²⁰ Usa 'ain ka Jacobnën aín kuku Labán arameo uni a kana kuani kixun kaimashi kuankëxa. ²¹ Usai abáti kuankín ka kamabi aín ñukama buani kuankëxa. Kuani ka bënëtishi baka achúshi Eufrates kakë a sikakiani kuantankëx, Galaad kakë me bashiñu au kikiani kuankëxa.

Labánën aín piaka Jacob abatia nuia bana

²² Anuan kuankë rabé 'imainun achúshi nètë 'ain ka aín, kuku Labánën aín piaka Jacob ka abati kuanxa kixun kuakëxa. ²³ Usa 'ain ka abëa 'ikë, aín aintsisa unikama raíri abë kuantí biakëxa, bibiani atubë kuani ka mapai achúshi 'imainun rabé nètë kuankín, ka Galaab kakë menua 'ikë bashikama anua nuküakëxa. ²⁴ Aínbi ka a imé Nukën 'Ibu Diosan Labán arameo uni a namámikín kakëxa: 'Ën kakëxun kamina kuati 'ain, min piaka Jacob kamina 'atima banan katima 'ain.

²⁵ Èsokian kakëx kuanxun ka Labánën Jacob Galaad kakë menu 'ikë bashikama anua nuküakëxa, aín xanu aín bëchikë a kamabë anu 'ikë. Usokín a nukutankëx ka abë kuankë unikamabë axribi a 'urama 'iakëxa, ²⁶ usai anu 'inëti pëkaraxun ka Labánën munuma banakín ami nishkin Jacob kakëxa:

—¿Añu kaina 'abëtsian? ¿Uisokín sinanx kaina 'ë paránbëtsini uban? ¡Min kamina 'ën bëchikëkama 'akanankín bikëxa uni abákësa usaribi kuatsinkín bëan! ²⁷ ¿Uisakatsi kaina mix 'ë parántankëx uisakínbi 'ë kaima unëkuatsini uan? 'Ën kana 'ëmi kakëxun upíokín mi xunuxun, minmi kakëxun kana unikama katankëxun tampurakama 'anan arpa 'ai kantai kuënkín 'atankëxun mi xukë 'itsían. ²⁸ 'Ën bëchikë rabé upíokín katankëxun xukín bëtsuku kaxun xuti 'ikëbi kamina 'ën babakama këñunbi abákian. ¡Ax ka 'ën iskëx sinánñuma uni 'ikësaimi 'ikë 'ikën! ²⁹ 'Ën kana kamabi mitsu 'atima okë 'itsían, min

unikama këñunbi, usakin sinaniabi ka ënë imé min papan a rabia Diosan ka 'ë kaxa: Kamina kuati 'ain min kamina Jacob 'atima banan kakima upiokinshi kati 'ain. ³⁰ 'Ën kana 'unan mix kamina min papan xubunu kuantékëinsairatan, usa 'aish kamina usai 'ian, ¿uisa kupín kaina 'ën rabiké 'ën dioskama mëkamabëtsian?

³¹ Kakëxun ka Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ëx kana mimi rakuëan. Usa 'ain kana 'ën sinánkë 'ian min bëchiké kamami min kushínbi 'ë bikuantisa. ³² Usa 'ain ka 'ëbë 'iké uni achúshinën kara min dioskama bëaxa, ¿ax bamati 'ikën! Nubë 'iké unikaman ka asérabi 'unánxa: Kamina 'ë kati 'ain, uisa min ñu karana 'ën bëan, min ñu 'ën bëké kamina bibiankin buánti 'ain.

'Aínbi ka aín kuku kakinbi ka aín xanu Raquelnën aín papan a rabiké ñukama mëkama bëtsinké bëké 'unánma 'ikën. ³³ Usakin kakëx ka Labán anua Jacob 'iké xubusa okían 'aké anu atsíankëxa, atsíntankëx ka anua aín bëchiké Lía 'iké anuribi atsíanan, anua an ñu 'axunké xanu rabé 'iké anuribi atsíankëxa, atsínkinbi ka aín dioskama mërama 'ikën. Usai anu pain atsíntankëx anua Lía 'iké anuax chikiti ka Raquel anu 'iké anuribi bari atsínbëkiankëxa, ³⁴ usaía anuribi aín papa atsínkëma 'aínshi ka an rabiké aín dioskama, a bitsishi anu tsotia camellonën kaxunu 'aké anu unëishi akamanan tsóbuakëxa. Usaia 'ikëbëtan ka Labánën kamabi atun xubukamanua barikinbi mërama 'ikën. ³⁵ Usa 'ain ka Raquelnën kakëxa:

—Papan kamina nishtima 'ain 'ëx min bërunubi nirukëbëma, ax ka 'ikën min kakëxun kuaisama tani 'ikëma 'ikën, bërí kana 'ëx xanux 'ikësabi 'ikin pëi machaké 'ain. Ësokian kakëx ka Labán an rabiké aín dioskama bari kuainbëkiankëxa.

³⁶ Usaía 'ia isi xuatemati nishkin ka Jacobnën aín kuku Labán a ësokian kakëxa:

—¿Añu ñu, karana 'ën an? ¿Añu 'ai 'uchakuatsini uké kaina 'ë tantikimaira nuian? ³⁷ Kamabi 'ën ñukama kamina barian, ¿Añu ñu kaina min xubu kamanua 'ën bëké mëran? ¿Mëraxun kamina abëmi 'iké unikama 'imainun 'ëbë 'iké unikaman isnun ënu nanti 'ain, atux ka kiti 'ikën uinu 'iké a rabëtan kara usakin ñu 'axa! ³⁸ 'Ëx minu veinte baritia ñu mëëkin kana, achúshirabi min ovejakama 'imainun min cabrakama aín tuá napënkiax bamanun 'imikëma 'ain; usakin 'imikima kana upíokin bërúankin min carnero achirabi rëxun piama 'ain; ³⁹ usa 'ixun kana 'ën min ñuina 'arakakëkama axa piananké ñuinakaman pinuxun rëtéké uisaxunbi mi bëxunkëma 'ain, usa 'ixun kana 'ën a kupín mi kupíoké 'itsían; nëtë 'imainun imébia ñuinanën min ñuina 'arakaké nëtënké 'ain min 'ë kakëxun mi kupíoké 'itsían. ⁴⁰ Usa 'ain kana nëtëan xanan 'akëx bamatisa tanan; iméribi matsin 'akëx tëmërai bamatisa tankën, 'imainun kana 'uxtisaira tankinbi tënëakën. ⁴¹ 'Ëx kana veinte baritia min xubunu 'iakën, ësai kana 'ëx 'iakën: min bëchiké xanu rabé bixun kana catorce baritia mi ñu mëëxuankën; 'imainun kana min ñuinakama bërúankin mapai achúshi 'imainun achúshi baritia ñu mëakën; 'aínbi kamina usakin 'ë kupíokatsi kixun 'ë kupíoma 'ain. ⁴² 'Ën kana 'unan min kamina min xubunua añu ñubi 'inanxumabi 'ë xuké 'itsían, usakinmi 'ati 'ikëbi ka 'ën xuta Abraham aín Dios 'imainun, 'ën papa Isaacnën a rabiké Dios axribi 'ëbë 'ixun mi ñu mëëxuni tëmërai masánuitutia iskin 'ë 'akianxa, usa 'ixun ka mi ënë imé namámikin ax 'ëbëribi 'ixun 'ë kaxa.

Jacob 'imainun Labán uisai karanuna 'iti 'ai kiax mënionan ñuiké bana

⁴³ Usa 'ain ka Labánën Jacob ësokian kakëxa:

—Xanu rabé ënëx ka 'ën bëchiké xanu 'ikën; 'imainun ka tuákama ënëx 'ën xutakama 'ikën; 'imainun ka ovejakama ënëxribi 'ënan 'ikën; ¿kamabi ñukama ënëx ka 'ënan 'ikën! Usa 'ain kana, ¿uisa karana 'ën bëchiké xanu rabé 'imainun, aín tuákama 'imainun ñuina kama oti 'ain?

⁴⁴ Usa 'ain, kamina uti 'ain mi 'imainun 'ëx kana uisai karanuna 'iti 'ai kiax kananti 'ain, ax ka nu rabëtaxnu usai kanaanuna 'iti 'ai kiax kananké 'iti 'ikën. ⁴⁵ Usai kanantankëx sënënkín ka Jacobnën achúshi maxax bitankëxun, 'unántiokin nankëxa, ⁴⁶ nankin ka abë 'iké unikama kakëxa:

—¿Kamina maxáxkama timëkin bixun bukúnti 'ain! Ësokian kakëxun ka kamaxunbi maxax timëtankëxun achúshishi 'itánun maburukin buküankëxa, bukuntankëxun ka a rapasu timéxun pikankëxa maxáxkama maburukin bukúnké anuxun. ⁴⁷ Anuxun ka

Labánën aín bananbi anëkin Jegar Sahadutá kakin anëakëxa, anëmainun ka Jacobnënríbi aín bananbi anëkin Galaad kakin anëakëxa. ⁴⁸ Usokin 'atankëx ka Labán kiakëxa:

—Bërí ka ësokín maxáxkama bukunrukë ënën nu rabëtan usai kananuna 'iti 'ain kixun sinax mënionankë a 'ikën. Usa 'ain ka anuax kanantankëxun Galaad kakin a me anëakëxa, ⁴⁹ anëanan ka Mispá kakinríbi anëakëxa, anuax ka Labán kiakëxa:

—Usa 'ain ka Nukën 'Ibun nu rabé bëtsibë istëkënananiamabi bërúanti 'ikën. ⁵⁰ 'Ën bëchikë xanukama 'atima onan, bëtsi xanu kamabikatsi kixun sinania an isti ka 'aíma 'ikën, usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosanshi iskin 'unánti 'ikën. Usa 'ain kamina bëríbi 'ë kati 'ain 'ën bëchikëkama kaina min nëtënxun 'atima oi kuantima 'ai kixun, 'imainun kamina 'ën bëchikë ënkin bëtsi xanu bití karamina sinani kixun.

⁵¹ Katankëxunbi ka Labánën karaishikin Jacob kakëxa:

—Ka kuat, ënu ka nun maburukín nankë maxáx 'ikën 'imainun ka 'ën nunan 'itiokinríbi nankë maxáx kama aribi 'ikën. ⁵² Usa 'ain kananuna nu rabëxun ësokinnu ñu 'akë ënë sinani 'ëxribi 'ima 'imainun mixribi ënë inubiani nitima 'ain, 'atimanu bërútima kupí nitima 'ain. ⁵³ Usokin kakëx ka min xuta Abraham 'imainun 'ën xutókë Nahor aín Dios an nu uisakara nu rabé oti 'ikën kiti 'ikën.

Usokin kakëxun ka Jacobnën Nukën 'Ibu Dios aín papa Isaacnën rabia an ismainun sinanatëkëntima oi kikin rabiakëxa. ⁵⁴ Usai pain kanantankëxun ka matá me anu maxax bukunrukín nankë anuxun, aín 'arakakë ñuina rëtankëxun Nukën 'Ibu Dios rabikín asábi ka kakin xarokëxa xarokëxa, tëxëia bikë a ka Jacob 'imainun Labánën abëa 'ikë unikama kuëntankëxun kamaxunbia pinun matá me anuxun 'inánkëxa.

⁵⁵ Usai atubë anu 'inëti ka pëkarakëma 'aínshi Labán niruakëxa, nirukín ka kuanuxun aín xutakama bëtsuku kanan aín bëchikë xanu rabé aribi bëtsuku kakin kamina bërúanx kuantankëx 'ikuanti 'ai kixun kakëxa, kabiani ka amiribishi anuaxa ukë aín me anubi kuantëankëxa.

32

Jacob 'imainun Esaú mërana ñuikë bana

¹ Usai anuax aín kuku 'imainun abëa ukë unikama kuankëbëbi ka Jacob anuax kuankëxa, kuankëbëbi Nukën 'Ibu Diosan ángelkamax ami chikirakëti anúan kuankë bai anu mërakëxa. ² Mërátia isi ka Jacob kiakëxa: “Ënëx ka Nukën 'Ibu Diosan suntárुकama 'ikën.” “Usai 'ia ami mërakë kupín ka a me Mahanaim kakin anëakëxa.

³ Usokin 'atankëxun ka Jacobnën aín unikama kuënxun Seír kakë me anua kuantanun xuakëxa, xukín ka min xukén Jacob ka aia kixuan aín xukén apan Esaú chaniotanun kixun xuakëxa, ax ka Edom kakë me anu tsókë uni 'iakëxa, ⁴ xukín ka ësokín katánun kakëxa: 'Ën xukén apan Esaú kamina kati 'ain: Min xukén Jacob ka ësokín mi kanun kiaxa: 'Ëx kana 'ën kuku Labánbë 'itsa barín tsoókën, ⁵ usa 'aish kana vaca, asno, ovejakama 'imainun, an ñu mëëxunkë uni 'imainun xanu an ñu 'axunkë kamañu 'ain. Èsokín kana mi kamin mixmi 'ën xukén 'Ibu 'ikë, kupín min karamina 'ë upíokin kuania bití 'ai kixun mi kamin.”

⁶ Èsokian kakëx kuanx utëkënkín ka Jacob kakëxa:

—Nukamax kananuna min xukén Esaúnu kuan, usa 'ain ka axbi mi bitsi aia, ukin ka cuatrocientos aín unikama bëia. ⁷ Èsokian kakëxun kuati ka Jacob 'itsaira rakuékin, masá nuitukín sinánkëxa. Sinánkin ka rabé tsaman 'inun aín unikama amorabé sëtënakëxa, 'anan ka an 'arakakë ovejakama vaca 'imainun camello akamaríbi usaríbi okín amo rabé sëtënakëxa, ⁸ ësokín sinánkin: “Esaú ukin amo 'ikë 'akëbë ka amo 'ikë ax abáti 'ikën.”

⁹ Usokin 'atankëxun ka: “Nukën 'Ibu abë banakín kakëxa, 'ën xuta Abraham 'imainun 'ën papa Isaacnën Dios, min kamina 'ëx amiribishi 'ën menu kuanan 'ën aintsikamanu, kuantëkënia ismina upitax kuantanun 'ë 'akinti 'ai kixun kakën: ¹⁰ 'ëx kana upíma 'ain minmi 'ë bërúanan upíokin 'akinkë 'aínbi. 'Ëx kana Jordán kakë baka ënë, añu ñubi bëíma 'ën tsatishi tuianx min kakëx sikákën, 'aínbi kana bërí 'aisamaira ñuina 'arakakëñu 'imainun an 'ë ñu mëëxunkë uniñu 'ain, akamax ka rabé ëmanu 'ikë unisa 'ikën. ¹¹ Usa 'ain kamina mix kikësabiokin 'akianan 'ë iémiti 'ain, 'ën xukén Esaúnën 'ë 'ati sinani kana rakuétin. 'Imainun ka 'ë 'akin xanukama 'imainun tuákamaríbi 'ati 'ikën.

¹² Mix kamina asérabi 'ë upíokin 'akianan, 'ën rëbúnkikamaribi masi bëru 'aisamaira parúmpapa kuëbínua iskësa, 'aish tupuntisamaira usaribi 'itánun 'imikatsi kiakën.”

¹³ A imé ka Jacob anu 'uxakëxa, anu 'inëti pëkaraxun ka an 'arakakë ñuinakama kaískin aín xukén apan Esaú 'inainshiti amo sëtënakëxa: ¹⁴ doscientas cabra, veinte chibu, doscientas ovejakama, veinte carnero, ¹⁵ treinta camello bërí aín tuá bakënkë, cuarenta vaca, diez vaca bëna aín bërí kanikë, veinte asno aín xanu 'imainun diez asno aín bëné.

¹⁶ Usokin 'atankëxun ka an ñu mëmikë unikama 'inánkëxa, achúshi achúshi chaká amo rabé, 'inánkin ka ësokin kakëxa:

—Kamina anpan rëkuënkiankë a 'uramaira oíma 'ura 'uratani kuantu 'ain. ¹⁷ Èsokin ka ax pain rëkuënkiankë a kakëxa:

—'Èn xukén Esaúnën mërakin, uin kara mi ñu mëëmia kixun ñukákin uinu kaina kuani 'imainun uinan kara mitsun bëké ñuinakama ënëx 'ikën kixun kakëxun, ¹⁸ kamina ësokin kati 'ain: Ènëx ka mi 'inaishitia, 'ën ñu mëëxunkë Jacobnën xukë 'ikën, 'ën 'Ibu Esaú. Min xukén Jacob ax ka tsiankuatsini nu kaxú aia. ¹⁹ Èsakin ax pain rëkuënkiankë a katankëxun ka, axa tsiankiani kuankë, 'imainun a kaxú kuankian an ñuinakama buánkë aribi kakëxa:

—'Èn xukén apan Esaúnën mi mërakin ñukákëxun kamina usabiokin kati 'ain. ²⁰ Kanan kamina: An mi ñu 'axúnti Jacob ax ka nukama kaxú 'aia.

Èsokin sinánxun ka Jacobnën 'akëxa: “Èn ëné ñuinakama 'inaishikëxun sapi ka 'ën xukén, 'ëmi nishima upíokin sinani 'ëbë nuibananti 'ikë kixun kana 'ënbi isti 'ain. Usa 'ain sapi ka 'ë upíokin biti 'ikën.” ²¹ Usa 'ain ka an 'arakakë ñuinakama a pain rëkuémikin xuakëxa, xutankëx ka a imé aín xubusa okin chupa 'akë anu 'i bërúakëxa.

Jacob ángel achúshibë tananan

²² Usa 'ain ka a 'imébi Jacob anu 'uxnéti nirukin aín xanu rabé këñun an ñu 'axunkë xanu rabé 'imainun mapai rabé 'imainun achúshi aín bëchikë akama pain Jaboc kakë baka sikankëxa, ²³ sikankiani ka aín ñuina kamabëbi kuankëxa.

²⁴ Kuantamainun ka Jacob ashira anubi bërúankëxa, bëruanbi ka a imé achúshi uni an usakin sinánkë 'aímabi ami mërati abë pëkarakuatsintamainun tananankëxa usai; ²⁵ tananankinbi ka a unin Jacob an kanantisama kushiira 'ikë 'akasmakëxa, 'akasmakin ka aín chixu manámi aín chitëxkënu tinkirin kakëxa, tinkirin kakëx ka abë tananani Jacob chiëxkiakëxa. ²⁶ Usakin 'atankëxun ka a unin kakëxa:

—'È kamina ënti 'ain, ka pëkarakuatsinia. Èsakian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Minmi upíokin sinánxunkëxuma kana mi ëntima 'ain. ²⁷ —¿Uisa kara min anë 'ik? —kixun ka a unin ñukákëxa.

—'Èn anë ka Jacob ikë —kixun ka kakëxa. ²⁸ Èsokian kakëxun ka unin kakëxa:

—Bërí ka min anë Jacob kakë 'itima 'ikën. Min anë ka Israel kakë bërí 'iti 'ikën, mix kamina Nukën 'Ibu Diosbë tananan, 'imainun kamina bërámabi bëtsi unikamaribi usaribi okin kanánkën.

²⁹ —Bërí kamina 'ë kati 'ain, uisakin anëké karamina mix 'ain —kixun ka Jacobnënríbi ñukákëxa.

'Aínbi ka uni an kakëxa:

—¿Uisoti karamina 'ën anë 'ë ñukatin? Usokin kakëxun anuxun upíokin sinánxunbiani ka a uni kuankëxa. ³⁰ Usa 'ain ka a me Penuel kakin anëi Jacob kiakëxa: “Nukën 'Ibu Diosbë kana isanairan usa 'aínbi kana bamakëma 'ain.”

³¹ Usa 'ain ka Jacob Penuel a inubiani kuani bari urukëbë chikíakëxa; chikíkiyani kuaníbi ka abëa tananankëxuan unin aín chitëxkënu tinkirinkakë a tani ikëtishi munu kuankëxa.

³² Usa 'ain ka bërí nëtënbi Israelnën rëbúnkikaman aín chitëxkëmia 'ikë ñuina nami pima anu ka Jacob tinkirikakë 'iakëxa usa 'ain.

¹ Anuax kuankian Jacobnën 'uranxun iskëxbi ka aín xukén Esaú cuatrocientos aín unikamabë ami kikuatsini aia isakëxa iskin ka aín xanu rabé Lía 'imainun Raquel an ñu 'axunkë xanua aín tuábë tuábëa 'inun kixun kakëxa. ² Èsokin 'atankëxun ka an ñu 'axunkë xanu rabé a pain aín tuákama 'inánkëxa, 'inanxun ka Liaribi aín tuákama 'inánkëxa, 'inánkin sënëonkin ka Raquel këñun aín tuá José èankëxa. ³ Usakin 'atankëx ka ax pain rëkuénkiani kuani atux pain rantinpuruni tsóbuti aín bëmánan memi tikai mapai achúshi 'imainun rabé oi 'ikiani kuankëbë ka 'ain xukén apan axribi a 'urama obëtsini ubakëxa. ⁴ Usaia 'ikëbë abákiani kuankin ka Esaúnën 'ikúkin tēpatsakin aín xukén biakëxa, bikin ka bëtsuku kakëxa. Kai a rabëtaxbi iankëxa. ⁵ Usai 'itankëx sënëni chairukinbi ka Esaúnën xanukama 'imainun tuákama mërakëxa, mërakin ka ñukákëxa:

—Ui kara ¿ënë kamax 'ik?

—Ènëx ka an mi ñu mëxunti ènën bëchikëkama Diosan 'inánkë 'ikë —kixun ka Jacobnën kakëxa. ⁶ Usokin kakëbë ka an ñu 'axunkë xanu rabé axribi ai, aín tuakamabë 'urama obëtsini rantinpuruni tsóbuakëxa, aín bëmánanën me tikai. ⁷ Usai 'ikëbë axribi 'uramobëtsini ka Lía aín tuakamabë usaribiti axribi 'iakëxa, usaía 'ikëbë ka axribi 'urama obëtsini José 'imainun aín tita Raquel axribi usairibi 'iakëxa. ⁸ Usai 'ia ka Esaúnën ñukákëxa:

—¿Uisokin sinánxunmi xukë kara ñuinakama a pain mi rëkuémikin xukë 'èn iskë ax 'ik? —Ax ka uisokin kaina min 'èmi sinanin unántisa tankin kana usokin an —kixun ka Jacobnën kakëxa.

⁹ —Kakëxunbi ka Esaúnën usama ka kakëxa:

—'Èx ribi kana ñuinañu 'ain, usa 'ain ka min ñu ax minanbi 'iti 'ikën. ¹⁰ Kakëxunbi ka Jacobnën amiribishi katëkëanxa:

—Ax ka uisokin kaina min sinanin 'unántisa tankin 'akë 'ikën, usa 'ain kamina bërí mi 'inaishikë ñuinakama ènë biti 'ain, usa 'ain kana 'unánti 'ain, upiokinmi 'è bikë ax ka Nukën 'Ibu Diosbë isanankësa 'iti 'ikën, min kamina 'è upókin bian usa 'ain ka minmi 'è bikë ax asábi 'ikën. ¹¹ 'Èn kana mi 'inaishiti ñukama békë ènëmi binun mi kain Nukën 'Ibu Diosan ka 'itsaira ñuñuira 'inun 'è 'imiaxa, usa 'ain kana ñuñumama 'ain. Èsakian Jacobnën 'uran kakëxun ka Esaúnën an 'inánkë ñuinakama biakëxa.

¹² 'Aínbi ka kiakëxa:

—Asabi ka ènuax kananuna kuantí 'ain. 'Èx kana rëkuénkianti 'ain.

¹³ Kakëxun ka Jacobnën èsokin kakëxa:

—Mix kamina 'èn nuibakë xukén 'ain, minbi kamina 'unan uniakë xuratsu ax kuani ka bënëtishi atsanía 'imainun kana sinanin 'èn ovejakama 'imainun vaca tuáñu aka-maxribi atsani ka achúshi nētēinshi kamáxëshi bamati 'ikën; 'ianan ka kamabi ovejanën tuakamaxribi bamati 'ikën. ¹⁴ Usa 'ain kamina mix pain rëkuénkianti 'ain; an mi ñu mëxunti ènën ka munu kuankin aín ñuinakama 'imainun, uniakëkamaribi munu kuanía ubamainun kamina kuantí 'ain, usa 'ain kananuna Seír kakë me 'ikë anuax mëránanti 'ain. ¹⁵ —Kia ka asábi ka —Esaúnën kakëxa—, usa 'ain kana 'èn uni raíri 'èbëa ukë ènë mibë kuanun mi ènxunbianti 'ain.

'Aínbi ka Jacobnën katëkëankëxa:

—Usama ka ¿'Itsaira kaina 'èmi sinan? ¹⁶ Usa 'ain ka Esaú a nētënbi, Seír kakë me anu kuantëkëankëxa.

¹⁷ Anu kuantamainun ka Jacob Sucot kakë me au kuankëxa, anu ka achúshi xubu aín unikama ax anu 'iti 'amiakëxa, 'imainun ka achúshi mapanati okin anua ñuinakama 'iti aribi 'amiakëxa. Usokin 'atankëxun ka a me Sucot kakë anëakëxa. (Sucot kikë bana ax ka mapanati okë ki kikë 'ikën.) ¹⁸ Usa 'ain ka Jacob Padán-aram anuax ai uisaibi 'ikëma chuámashirua Canaán menu bëbatankëx Siquem kakë ëma a 'ukëmanan anu 'iti 'atankëx anu 'iakëxa. ¹⁹ Anu 'ixun ka achúshi uni Hamor kakë, aín bëchikë Siquem kakë aín me cien kuríki manë kupí maruakëxa, marutankëx ka anubi tsóakëxa. ²⁰ Usa 'ain ka anu 'ixun basikëbëtan anuxun Dios rabiti achúshi ñu 'akëxa, 'atankëxun ka El-elohé-Israel kakë anëakëxa, (ax ka Israelnën a rabikë Dios ki kikë 'ikën).

34

Siquemnën Dina nënën mäa ñuikë bana

¹ Lámia Jacobnën bëchikë xanu xuntaku Dina ax ka achúshi nëtën Siquem kakë ëmanu 'ikë abë xanu chipashkamabë isi kuankëxa; ² 'aínbi ka anu kuanxunbi Siquem aín kuëëntisa uni 'ikë isakëxa, ax ka Hamor heveos uni aín bëchikë 'iakëxa, usa 'aish ka Hamor ax a menu 'ikë unikaman 'apu 'iakëxa, usai anun kuënkëxun ka Siquemnën ñatanxun abë uxkin nënën mëakëxa. ³ Usokin 'atankëx anun 'itsaira kuëenkin ka uisaxun karana ënë xanu biti 'ai kixun sinánkëxa.

⁴ Sinánkin ka Siquemnën aín papa Hamor ësokin kakëxa:

—Ënë xanu binun kaina 'ë aín papa ñukáxuntima 'ain. 'Ën xanu 'iti kana ënë xanu bisatanin.

⁵ Usokian 'akë ka Jacobnën aín bëchikë Dina Siquemnën nënën mëekë 'ikë 'unánkëxa, 'aínbi ka aín bëchikë nukëbënëkama aín ñuina bërúaiia kuankëkama ax pain rikuatsintanun kixun kaíankëxa, kainkin ka uisokinbi kamapan 'ikën. ⁶ Usokin Jacobnën kainkëbëbi ka Hamor Siquemnën papa ax Jacobë banai kuankëxa. ⁷ Usai 'ikë ka Jacobnën bëchikëkaman 'ura kuaënxañ rikuatsinkinbi aín chirabakë 'anáka usaía 'ikë kuakëxa, kuati ka 'aisamairai nishakëxa nishi ka kiakëxa, usakian 'akë ax ka nuxnu Israelnën bëchikë 'ain numi kuaikin 'akë 'aish 'aisama nunan 'ikën, usakin Jacobnën bëchikë Dina 'atima ka 'iixa, kíax ka aín rarëbakë apankama 'itsaira nishi ka usakin 'atimabi usakin ñu 'axa kiakëxa. ⁸ Usaia nishkë 'ikëbi ka 'unánkima Hamornën atubë, banai kuanxun ësokin kakëxa:

—'Ën bëchikë Siquem an ka 'itsaira mitsun chirabakë kuëënia. Usa 'ain, karamina aín xanu 'itia binun 'inántima 'ain, ⁹ usa 'ain kananuna nukaman mitsun bëchikë xanukama biti 'ain, bimainun kamina mitsunribi nukaman bëchikë xanukamaribi biti 'ain. ¹⁰ Usokin bitankëx kamina nubë tsóti bërúti 'ain. 'Ëx anu tsókë me ënëx ka mitsunanribi 'iti 'ikën; usa 'ain kamina ënu tsóti bërúanan mitsux kuëenkin ñu maruti 'anan, meribi marutisa tankin maruti 'ain.

¹¹ Usokian aín papan kaia kuankin ka Siquemnëribi Jacob 'imainun Dinan rarëbakëkama ësokin kakëxa:

—'Ën ribi kana mitsu kain. Kamina 'ën papan kakëx kuëënti 'ain, añu kaina kuëënin a kananuna mitsu 'inánti 'ain. ¹² Nun kananuna bëtsi uni 'itsamashi kupíokin 'axëkë 'ain, 'aínbi kananuna mitsux kuëënia min chirabakë kupín uiti karamina kuëënin atibi mitsu 'inánan a ñukama kaina kuëënin akamabi mitsu 'inánun 'ë kati 'ain, 'aínbi kana 'ëx pain mitsun chirabakëbë birananti 'ain.

¹³ Èsokin kakëxunbi ka Siquemnën aín chirabakë Dina a nënën mëekë a sinánkin aín papa Hamor akëñun paránti sinánxun, ¹⁴ ësokin kakëxa:

—Nun kananuna nun chirabakë aín nëtokë ñu aín maxaka a tëakëma uni 'inanima ax ka achúshi rabin nunan 'ikën. ¹⁵ Usa 'ain ka asábi 'iti 'ikën. 'Aínbi kananuna achúshi ñu mitsu kain, kamabi nukëbënë unikaman ka nun 'akësaribi okin mitsunribi min nëtokë ñu rëbu aín maxaka tëakë 'iti 'ain. ¹⁶ Usai 'itankëxun mitsun nun bëchikë bimainun kananuna nunribi mitsun bëchikë biti 'ain; usai 'i kananuna mitsubëtanbi achúshi ëma 'atankëx anu 'iti 'ain. ¹⁷ 'Aínbi kananuna mitsúxmi nux kikësokin mitsun nëtokë ñu aín rëbu maxaka tëakëbëtama, ënuax chikiti kuankin nun chirabakë 'anáka buánti 'ain.

¹⁸ Usokian kakëxun ka Hamor 'imainun aín bëchikë Siquemnën asabika kixun kakëxa.

¹⁹ Kabiani 'itsaira basima kuantankëx ka Siquem ax irapain 'unánti orakakin aín nëtokëñu aín maxaka tëakëxa, an ka 'itsaira Jacobnën bëchikë Dina kuëëankëxa. Usa 'aish ka Siquem ax aín papan aintsikaman uisakinbi kakëma uni 'iakëxa, ²⁰ usa 'aish ka aín papa Hamorbë anun a ëmanu atsínti xëkuë, anuxuan uni ñu 'unánkë 'imainun uni chabunën ñu marukë anu kuanxun, Siquemnën a ëmanu 'ikë unikama kakëxa:

²¹ —Ënë unikamax ka bërí nun 'unánkë uni 'ikën, usa 'aish ka nubë tsóanan aín ñu ënu 'ixun maruti 'ikën nun mex ka atux anu tsótisa chairacha 'ikën, usa 'ain kananuna nukaman atun bëchikë biti 'ain bimainun ka atúnribi nun bëchikëbë birananti 'ikën. ²² Usai 'i kananuna achúshi ëmaishi 'ai atubë tsóti 'ain, 'aínbi ka nun achúshi ñu 'ati kuëënia, atux ka nun aintsi bëbu kamanribi atun 'akësaribi okin aín nëtokë ñun maxaka tëati kuëënia. ²³ Kamabi aín ñukama 'imainun aín ñuina kamáxbi ka nunanribi 'iti 'ikën. Usa 'ain kananuna asabi ka 'iti 'ikë kíax kiti 'ain, kikëbë ka atux nubë tsóti bërúti 'ikën.

²⁴ Kixuan kakëx ka kamabi a ëmanu 'ikë unikama suntáruti kuainsa uni bënábu 'imainun uni 'apanbukamaxribi asábi ka kias kikankëxa, Hamor 'imainun aín bëchikë Siquem ax kikësabi oi usai atúxbi 'unántiorakakin 'ain nëtokëñu maxaka tëakankëxa.

²⁵ 'Aínbi ka Simeón 'imainun Leví Jacobnën bëchikë Dinan rarëbakë ax rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbë a ëmanu kuankëxa, unikama aín nëtokë ñun maxaka tëakë aín paë nëtëtisa 'aímabi, kuanxun ka manë xëtokë bibianxun a rabéxunbi anu 'ikë unikama, 'unánti orakaxa aín nami kushima 'ikë këñuakëxa. ²⁶ Këñuanan ka aín manë xëtokëñ Hamor 'imainun aín bëchikë Siquem aribi 'akëxa; 'akin ka Dina Siquemnën xubunua bibiankin buánkëxa. ²⁷ Usakian 'akë 'ain ka Jacobnën bëchikë raíri kamaxribi uakëxa, ai ka uni bamakëkamanënbi nikiani kuankin a ëmanu 'ikë ñu upíbu 'imainun bëtsi ñukamaribi biakëxa, aín chirabakë Dina nënën mëékë a sinánkin. ²⁸ 'Anan ka ovejakama, vaca, asno akama 'imainun ëmanu 'ikë ñukama bianan atu rapasu 'ikë ñu kamabi biakëxa; ²⁹ bianan ka kamabi xubunu 'ikë ñukama 'imainun anu 'ikë uniakë xukama 'imainun xanukamaribi bibiankin buánkëxa.

³⁰ Usokin 'abiani kuania ka aín papa Jacobnën Simeón 'imainun Leví kakëxa:
—Mitsun mi usa ñu 'akë kupín kana 'ëx 'aisama bërútin. Bëri ka ënë menu tsókë unikamax 'ëmi nishti 'ikën, ax ka cananeo 'imainun ferezeos unikamax timéax kananxun nu 'akánti 'ikën, nux kananuna 'itsamashi nun aintsikamabëbi 'ain. ³¹ Èsokian kakëxunbi ka aín bëchikëkaman kakëxa:

—¿Atun kara nun chirabakë 'anáka 'atima xanu 'akësa okin 'aisatanx?

35

Nukën 'Ibu Diosan Jacob Betelnuxun upíokin sinánxuan bana

¹ Nukën 'Ibu Diosan ka Jacob kakëxa:

“Ènuax kuantankëx kamina Betel kakë me anu tsóti kuantí 'ain. Anuxun kamina min xukën Esaúmi rakuéti abákëbëa mimi mërá Dios a achúshi maxá maburukin anuxun ñuina xaroti 'axuni kuantí 'ain.”

² Èsakian kakëxun ka Jacobnën aín aintsikama kanan an ñu mëëxunkë unikama 'imainun an ñu 'axunkë xanukamaribi kakëxa:

—Kamina mitsun bëtsi dioskama ami rabikëkama a 'ë bëxunkanti 'ain, bëanan kamina nashitankëxun mitsun chupa upíbu pañuti 'ain. ³ Èsokin katankëxun ka kakëxa bëribi kananuna Betel menu kuantí 'ain, kuantankëxun kananuna achúshi maxá maburukin 'atankëxun anuxun Nukën 'Ibu Dios rabiti 'ati 'ain, an ka 'ë 'atimakin sinaniabi 'akiankëxa, 'imainun ka 'ë 'akinia uinu karana kuani anuabi. ⁴ Èsokin kakëxun ka Jacob atun diosmabia 'arakakë akama 'imainun aín pabinu nankë ñu akama këñunbi bëtsi ñukamaribi 'inánkëxa, 'inánkëxun ka Jacobnën i chaiira encina kakë a tëmú maíankëxa, ax ka Siquem kakë ëma 'urama 'iakëxa.

⁵ Uínsaran kara atux chikitia anun ka Diosan atu 'urama 'ikë ëmakama 'itsaira rakuënnun 'imiakëxa, usokëx rakuékin ka Jacob 'imainun aín bëchikëkama nuiama 'ikën.

⁶ Usai ka Jacob 'imainun abëa kuankë unikamax achúshi ëma Luz kakë 'ikëbi Betel kakinribi anëké anu bëbakëxa, ax ka Canaán kakë me anu 'iakëxa. ⁷ Anu bëbatankëxun ka maxá bukurukin, 'atankëxun a me El-Betel kakin anëakëxa (Betel kikë ax ka Diosan xubu ki kikë 'ikën) ax ka anuaxa aín xukënan 'akatsikiax ami sinánkëbë abákëbëa anuax Jacobmi Nukën 'Ibu Dios mërá a me 'iakëxa. ⁸ Anu atux bëbakë 'aínbi ka an Rebeca bërúankë xanu Débora kakë ax ñuakëxa; ñukë ka encina kakë i 'ani tanain maíankëxa ax ka Betel 'urama 'iakëxa, usai anuax 'ikë ka Jacobnën a me januax inkë kakin anëakëxa!

⁹ Usai anuax Débora ñukë 'ain ka Jacob amiribishi Padán-aram anuax utëkéankëxa, utëkënkëbë ka amiribishi ami mëratëkënkkin Diosan upíokin sinánxuntëkéankëxa,

¹⁰ sinánxunkin ka èsokin kakëxa:

“Míx kamina Jacob kakë bëri 'ain,

'aínbi kamina bëri usokin anëké 'itima 'ain;

usa 'ain ka bëri min anë Israel kakë 'iti 'ikën.” Usokin ka Diosan aín anë itsi nankin anëakëxa,

¹¹ anëkin ka èsokin kakëxa:

'Èx kana Dios kamabi kushiñuira a 'ain;

usa 'ain kamina bëchipati mebi tsitsirui 'uakamë 'ëoi bukuti 'ain,

min rëbúnkikamaribi ka bëtsi bëtsi ëma 'ai aín 'apuñu 'apuñu bukuti 'ikën.

¹² 'Ën kana kamabi me ënë min xuta Abraham 'imainun min papa Isaac 'inánkën, usa 'ain kana mi 'inántankëxun min rëbúnki kamaribi 'inánti 'ain.

¹³ Usai abë banatankëxun Jacob ëbiani ka Nukën 'Ibu Dios anuax kuankëxa, ¹⁴ kuankëbëtan ka achúshi maxá chaxké bitankëxun nitsinkin 'unántiokin nankëxa, anuaxa Nukën 'Ibu Diosbë banakë a menu; usakin 'atankëxun ka ënëx ka Dios 'axunkë 'ikë kixun xëni 'imainun uvas baka aribi ami anpënkakëxa, ¹⁵ usakin 'atankëxun ka a me Betel kakín anëakëxa.

Raquel ñua ñuikë bana

¹⁶ Usai anu 'itankëx ka Betelnuax kuankëxa; 'aínbi ka Efrata 'urapain 'aínbi Raquel tëmërai aín tuá bakéankëxa. ¹⁷ Bakëni tëmëraia ka an bakëmikë xanun kakëxa: “Kamina rakuétima 'ain bëbu tuá itsi kamina bakéan usa 'ain.” ¹⁸ 'Aínbi ka ñuti 'uramashi 'aish anuishi sënëni ashiti kushin uinkin aín tuá Ben-oní kakín anëakëxa, 'ikëbi ka aín papan Benjamín kakín anëtëkëankëxa. ¹⁹ Anuax kuaníbi ka Raquel ñuakëxa, ñukë ka anun Efratanu kuantí bai 'ipítinu maíankëxa ax ka bërí Belén kakín anëké ëma 'ikën. ²⁰ Usakin anu mainxun ka Jacobnën achúshi maxá a iskin a sinánti anu 'unántiokin nankëxa, a maxá ka anua nan 'ikë anua Raquel maían 'ikë iskankëxa.

²¹ Anuxun usakin 'abiani ka Israel amiribishi kuantëkëankëxa kuantankëx ka anuxun ñuina bërúantia 'akë achúshi torre Éder kakë a inubiani kuantankëx anu tsóti bërúakëxa. (Éder kikë ax ka anuxun ñuina bërúankë ki kikë bana 'ikën.) ²² Usai kuantankëx ka anu 'itsa baritia Israel tsóakëxa, usai anu tsókëbëbi ka achúshi nëtën Rubén anuax abë 'inuxun xanu bari kuankëxa kuanxunbi ka Bilhá mërax abë 'iakëxa, ax ka aín papa an ñu 'axunkë xanu 'ikëbi aín xanu 'iti raiokin bia 'iakëxa. Usai 'ikë kuantankëx ka aín papa 'itsaira nishakëxa.

Jacobnën bakë bëchikëkama 'ia bana

(1 Cr 2.1-2)

Jacobnën bëchikëkama ka 'iakëxa mapai rabé 'imainun rabé. ²³ Jacobnën Líami bëchikëkama aín anë ka 'iakëxa Rubén ax ka apan 'iakëxa, Simeón, Leví, Judá, Isacar 'imainun Zabulón. ²⁴ 'Imainun ka Raquelmia bëchikë 'iakëxa José 'imainun Benjamín. ²⁵ Usokin 'axun ka aín xanu Raquel an ñu 'axunkë xanu Bilhá amiribi bëchiakëxa aín anë ka 'iakëxa Dan 'imainun Neftalí. ²⁶ 'Imainun ka an aín xanu Lía ñu 'axunkë Zilpá amiribi bëchikë ax ka Gad 'imainun Aser kakë 'iakëxa; ënë kamax ka Jacobnën Padán-aram anuxun bëchikëx anuax bakéan kama 'iakëxa.

Isaac ñua ñuikë bana

²⁷ Achúshi nëtën ka Jacob aín papa Isaac isi Mamré kakë ëma 'ikëbia Arbá kakín anëanan Hebrón kakínribi anëké anu kuankëxa. A menu ka Abraham 'imainun Isaac tsóakëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Isaac ciento ochenta baritia tsótankëx ñuakëxa. ²⁹ Usa 'aish ka Isaac uni 'ikësabi kaniakëti xënira 'aish ñuakëxa, ñukiani ka aín chaitiokëkama ñua 'aísh anu bukukë abë 'i kuankëxa.

36

Usai Esaúnën rëbúnkikama 'ia ñuikë bana

(1 Cr 1.34-54)

¹ Ënëx ka Esaú 'ikëbi Edom kakínribi anëké uni aín rëbúnkikama 'ia 'ikën. ² Esaú ax ka Canaán kakë uni aín bëchikë xanu rabé 'imainun achúshi 'iakëxa, ax ka Adá, Elón kakë hitita uni aín bëchikë xanu bixun ka ami bëchiakëxa. A mi bëchitankëxun ka amiribishi Oholibamá kakë xanu Aná aín bëchikë Sibón kakë uni heveos aín baba aribi biakëxa, ³ a bitankëxunbi ka Basemat kakë xanu Ismaelnën bëchikë Nebaiot aín, chirabakë aribi biakëxa. ⁴ Bixun ka Esaúnën Adámiribi bëchixun Elifaz kakín anëakëxa; 'atankëxun ka Ismaelnën bëchikë Basemat amiribi Reuel a bëchiakëxa; ⁵ 'imainun ka Oholibamá anribi bëchiakëxa bëchitankëxun ka Jeús, Jaalam 'imainun Coré aribi bëchiakëxa. Ënë kamax ka Esaúnëan Canaán kakë me anu pain tsókë 'ixun bakë bëchiba 'ikën.

⁶ Usakin bakë bëchipati anu pain 'itankëxun ka Esaúnën aín xanu 'imainun aín bëchikékama bianan abëa 'ikë unikamaribi bibiani bëtsi menu tsóti kuani, aín xukén Jacob abë ënanani kuankëxa. Usai kuankin ka kamabi aín ñukama 'imainun aín ñuinakama Canaán menuxuan bikë akamabi buánkëxa, ⁷ usai a rabëtax anu 'ikëbëbi ka aín ñuina 'itsaira 'ain anu rabëtax 'isama 'ianan, anuxun ñuinakaman piti pasto sënénma me 'iakëxa. ⁸ Usa 'ain ka Esaú 'ikëbia aín kuai anë Edom kakë, ax anuax kuantankëx bashiñu me ami kikiani kuankë Seír kakë anu tsóti bëruákëxa.

⁹ Ënëx ka Esaúnën rëbúnkinën anë kuënökama 'ikën, 'imainun edomitakaman chaitiökékama axa bashi ami kikiani kuankë me Seír kakë anu tsókë a unikama 'iakëxa. ¹⁰ Ënëx ka Esaúnën bëchikënën anëkama 'ikën: Elifaz Adánën tuá Esaúnën ami 'akë; 'imainun Reuel Basematnën tuá Esaúnën ami bakë bëchipakë 'iakëxa. ¹¹ Ënë kamax ka Elifaznën bëchikékama 'iakëxa, Temán, Omar, Sefó, Gatam 'imainun Quenaz. ¹² Elifaz ax ka achúshi xanu an ñu 'axunkë Timná kakin anëké 'iakëxa; an ka achúshi tuá 'axuntankëxun Amalec kakin anëakëxa. Ënë kamax ka Esaúnën aín xanu Adá ami bakë bëchipa aín rëbúnkikama 'iakëxa. ¹³ Ënë kamaxribe ka Reuelnën bakë bëchikékama 'iakëxa Náhat, Zérah, Samá 'imainun Mizá; 'imainun ka ënë kamaxribe Basemat Esaúnën xanuitsi aín rëbúnkikama 'iakëxa. ¹⁴ Oholibamá axribe ka Esaúnën xanu itsiribi 'iakëxa, usa 'ain ka amiribi bakë bëchiakëxa, aín anë ka ënëkama 'iakëxa Jeús, Jaalam 'imainun Coré. Ax ka Aná aín bëchikë 'imainun Sibón aín baba 'iakëxa.

¹⁵ Ënë kamax ka Esaúnën rëbúnki axa 'apu 'ia a 'ikën: Akamax ka Esaúnën bakë bëchikë apan Elifaz aín rëkuén bëchikë 'iakëxa, a 'apukamax ka 'ikë Temá, Omar, Sefó, Quenaz, ¹⁶ Coré, Gatam 'imainun Amalec. Ënë kamax ka Elefaznën aintsikaman 'apu Edom kakë me anu 'iakëxa, usa 'aish ka ënë unikamax Adá aín rëbúnki 'iakëxa. ¹⁷ Ënëx ka Esaúnën bëchikë Reuel aín bakë bëchikékama axa 'apu 'ia a 'ikën, Náhat, Zérah, Samá 'imainun Mizá. Ënë kamax ka Reuelnën aintsikama 'apu Edom kakë me anu 'iakëxa, usa 'aish ka a unikamax Esaúnën xanu Basemat aín rëbúnki 'iakëxa. ¹⁸ Usaia 'imainun ka Oholibamá Anánën bëchikë xanua Esaúnën bia aín tuakamaxribe aín aintsikaman 'apu 'iakëxa, Jeús, Jaalam 'imainun Coré. ¹⁹ Ënë unikamax ka Esaú 'ikëbia Edom kakë aín rëbúnkikaman 'apu 'iakëxa.

²⁰ Ënë unikamaxribe ka Seír horeo uni aín bakë bëchikë atúxribia a menu tsókë 'iakëxa Lotán, Sobal, Sibón, Aná, ²¹ Disón, Éser 'imainun Disán akamax ka 'akánanti 'unáira unikaman 'apu 'iakëxa, ax ka Seír aín rëbúnki Edom kakë me anu tsókë 'iakëxa. ²² Ënë kamax ka Lotánnën bëchikékama 'iakëxa, Horí 'imainun Hemam, Timná ax ka Lotánnën bakë bëchikë xanu 'anáka 'iakëxa. ²³ Ënë kamax ka Sobalnën bakë bëchikë 'iakëxa, Alván, Manáhat, Ebal, Sefó 'imainun Onán; ²⁴ ënë kamaxribe ka Sibónnën bakë bëchikékama 'iakëxa. Aiá a 'imainun Aná, Aná ënën ka anu uni 'ikëma menua achúshi 'umpax upíira shióbukë mërakëxa, aín papa Sibón aín ñuina 'arakakë bëruánkin. ²⁵ Aná aín bëchikë bëbu achúshi ka Disón kakë 'iakëxa 'imainun ka aín bëchikë xanu achúshi Oholibamá kakë 'iakëxa. ²⁶ Ënë kamax ka Disónnën bëchikékama 'iakëxa Hemdán, Esbán, Itrán 'imainun Querán kakë 'iakëxa. ²⁷ Ënë kamaxribe ka Ésernën bakë bëchikékama 'iakëxa Bilhán, Zaaván 'imainun Acán. ²⁸ Ënëx ka Disán aín bakë bëchikë 'iakëxa, Us 'imainun Arán. ²⁹ Usa 'ain ka 'akánanti 'unán unikaman 'apu 'iakëxa, Lotán, Sobal, Sibón, Aná, ³⁰ Disón, Éser 'imainun Disán. Ënë kamax ka 'akánanti 'unaira unikaman 'apu Seír menu tsókë unikama ain 'apu 'iakëxa. ³¹ Ënë unikamax ka Edom kakë me anu 'apu 'iakëxa, israel unikamaxa atun 'apuñu 'isama pain 'ain. ³² Usa 'ain ka Beornën bakë bëchikë Bela ax Edom menu 'apu 'iakëxa aín ëmax ka Dinhaba kakin anëké 'iakëxa. ³³ Usa 'ain ka Bela ñukëbë Jobab kakë uni Zérah aín bëchikëribe 'apu Bosrá kakë ëma anu 'iakëxa. ³⁴ Usa 'ain ka Jobab ax 'apu 'aishbi ñukë 'ain Husam ax 'apu 'iakëxa, ax ka Temán kakë me anu 'ikë 'iakëxa. ³⁵ Usa 'ain ka Husam ax 'apu 'aishbi ñukëbë Hadad ax 'apu Avit kakë ëma anu 'iakëxa, ax ka Bedad aín bëchikë 'iakëxa, usai 'apu 'ixun ka Madián unikama abë 'akanankin Moab me anua 'akëxa. ³⁶ Usa 'ain ka Hadad ax 'apu 'aishbi ñukëbë Samlá axribe a ëmanubi 'apu 'iakëxa, ax ka Masrecá kakë ëma anu 'iakëxa. ³⁷ Usa 'ain ka Samlá ax 'apu 'aishbi ñukëbë Saúl axribe 'apu 'iakëxa, ax ka Rehobot kakë ëma baka kuëbí anu 'ikë uni 'iakëxa. ³⁸ Usa 'ain ka Saúl ax 'apu 'aishbi ñukëbë Baal-hanán Acbornën bëchikë axribe 'apu 'iakëxa. ³⁹ 'Imainun ka 'apu Baal-hanán ax ñukëbë Hadad axribe

'apu 'iakëxa, aín ëmax ka Pau kakin anëké 'iakëxa, usa 'ain ka Hadad aín xanun anë Mehetabel ax ka Matred kakë uni 'ain bëchikë 'imainun Mesaabnën baba 'iakëxa. ⁴⁰ Ënë unikamax ka Esaúnën aintsin rëbúunki aín anëkama 'ikën, 'imainun anua tsóa aín men anëkama 'iakëxa: Timná, Alvá, Jetet, ⁴¹ Oholibamá, Elá, Pinón, ⁴² Quenaz, Temán, Mibsar, ⁴³ Magdiel, 'imainun Iram. Esaú ax ka Edom kakin anëké 'iakëxa, usa 'ain ka akamax Edom kakë me anu 'apu 'iakëxa, anua aín aintsikama tsóa 'ain, ka uinu kara 'ia anu 'apu 'iakëxa.

37

¹ Usa 'ain ka Jacob Canaán kakë me anua aín papa 'itsama baritia tsóa me, anu tsóti bërúakëxa. ² Ënëx ka usaía Jacobnën 'aintsikama 'ia ñuikë bana 'ikën.

José 'imainun aín xukénkama 'ia ñuikë bana

Usa 'ain ka José ax bënë 'aish diecisiete baritiañu 'ixun, 'ain papan 'arakakë ovejakama ain xukéantu, Billhá 'imainun Zilpá an ñu 'axunkë xanumia aín papan bëchia akamabëtan bërúankëxa. Usa 'ain ka Josénën ami nishkian aín xukénkama 'atima okëxun 'unáni aín papami manankëxa.

³ Usa 'ain ka Jacobnën aín bëchikë José 'itsaira nuibakin kuëëankëxa, aín xukénkama 'akësamaira okin, ax kaniakëké 'ixun bëchikë kupin ka usakin 'akëxa, usa 'ikë ka aín tari achúshi upíira upíokin kuëëokin 'axun 'inánkëxa, usakian aín papan 'akëx ka 'itsaira kuëëankëxa. ⁴ Aín papan atu 'akësamaira okin kuëënia 'unani ka aín xukén apankamax Josémi xuatemati nishi nutsi a istisama tani abëbi banatisama tankëxa.

⁵ Usakin aín xukénkaman 'akëxun ka Josénën achúshi ñantan namákëxa, namáxun ka aín xukénkama ñuixuankëxa ñuixunkëxbi ka ataira xuatemati ami nishakëxa, ⁶ ami nishkëxunbi ka aín namákë ñuixunkin aín xukénkama ësokin kakëxa:

—Ësokin kana namá mi ñuixumainun kamina kuakanti 'ain. ⁷ Ën kana ësokin namán nukamax kananuna achúshi naënu 'ian, anuxun kananuna trigo bimi nëakin bitankëxun bukunrukin nan, usokin 'akëxbi ka 'ën trigo nëakin bikë ax upiti nitsimëké 'iaxa, usai 'imainun ka mitsunanëx 'ënan nikë ami ñanati a bëararati kuainakëké 'iaxa.

⁸ Ësokian ñuixunkëxun ka aín xukén apan achúshinën kakëxa:

—¿Usa 'ain karamina mix nukaman 'apuirá 'ianan an nu ñumëmikë uni 'iti 'ain?

Usakian ain namákë ñuixunkëx ka ataira ami xuatemati aín xukénkama nishakëxa.

⁹ Usokin namátankëxun ka basikëbëtan Josénën amirbishi namátëkënxun aín xukénkama ñuixuankëxa. Ñuixunkin ka ësokin kakëxa:

—¿'Ën kana namátëkënkkin bari, 'uxë, mapai rabé 'imainun achúshi 'ispa akamaxa 'ëmi ñanati shaíkia isan kixun kaina 'unánkaniman?

¹⁰ Ësokin ka Josénën namátankëxun aín papa këñun aín xukéantu ñuixuankëxa, ñuixunkëxunbi ka aín papan ësokin kakëxa:

—¿Uisakin namákin kaina usokin namán? ¿Min kaina min tita 'imainun min xukénkamabë isana 'ëx mi 'urama kuani mimi ñanati tëtúbuti 'ai kixun sinanin?

¹¹ Usa 'ain ka aín xukén apankama 'aisamairai ami xuatemati nishakëxa, usai atux 'ia iskin ka aín papan aín nuitu mëushi ënë ñukama manukima sinánkëxa.

Aín xukénkaman José marua bana

¹² Achúshi nëtën ka Josénën xukénkama Siquem kakë menu kuankëxa, aín papan 'arakakë ovejakama 'imainun cabrakama pimiti pasto bari. ¹³ Usai atux kuankë 'ain ka Jacobnën aín bëchikë José kakëxa:

—Ka kuat, min xukénkamax ka Siquem kakë me anu kuanxa, nun 'arakakë ovejakama 'imainun cabrakama, pasto pimi. Usa 'ain kamina anua isi kuantí 'ain.

Kakëxun ka Josénën —Asábi ka kana isi kuantí 'ain —kixun kakëxa.

¹⁴ —Kakëxun ka Jacobnën asábi ka kixun kakëxa.

Ka istan uisa kara min xukénkama 'ikën, 'imainun nun 'arakakë ovejakama kara uisa 'ikë kamina isi kuantí 'ain, isbëtsini kamina 'ë kai uti 'ain. Ësokin kaxun ka Jacobnën aín bëchikë José Hebrón kakë me anuxun xuakëxa, xukëx kuanx ka Siquem kakë me anu

bëbakëxa, ¹⁵ bëbax kuaníbi ka me pampaira 'ain amami kiakëxa. Amami kikë mërakin ka achúshi unin ñukákëxa:

—¿Añu bari kaina uan?

¹⁶ —'Ën xukénkama bari kana uban —kixun ka Josénën kakëxa—. ¿Uinuxun ovejakama bërúai kara kuanxa karamina min 'ë katima 'ain?

¹⁷ —Ënuax ka kuanxa Dotánnu isa kuania kia kana kuan —kixun ka uni an kakëxa.

Kakëx ka José aín xukénkama bari Dotán kakë ëma 'urama anu kuankëxa. ¹⁸ Mërabëtsini aia 'urakëo isi ka aín xukénkama José ñui 'atimai banai uisa karanuna oti 'ain kiax kanankëxa, kánani ka José rëkatsi kiax kikankëxa. ¹⁹ Uisa karanuna oti 'ain kiax ka bëtsibë bëtsibë ain xukénkama kanankëxa:

—¡Ka kuat, an namákin iskë a ka aia! ²⁰ Kiaux tsuákirui ka kananuna rëti 'ai kiax kanankëxa; rëtankëxun kananuna achúshi kininu nipati 'ain, usakin 'atankëx kananuna kiti 'ain, ñuina raëkëman ka piaxa. Usakin 'atankëxun kananuna uisai kara aín namákë ax 'ia kixun isti 'ain.

²¹ Kia ka aín apan Rubénnën kuakëxa, kuakin ka uisakin kara iémiti 'ikë kixun sinánkin aín xukénkama kakëxa:

—Kananuna rëtima 'ain. ²² Kananuna aín imi 'apamikin 'atima 'ain. 'Akinma kananuna kini anu uni 'ikëma menu 'ikë ënu nipati 'ain, usa 'ixun kananuna nun xukén 'atima 'ain.

Ësokin ka Rubénnën Aín xukén José 'ati kuëenkinma kakëxa, an ka aín papanubi ubantëkëntisa tankëxa; ²³ usaía aín xukénkama kikëbëbi ka José aín xukénkama anu 'ikë anu nuküakëxa, nukutia ka aín xukénkaman ñatanxun aín tari pañubiankë a pëmikin biakëxa, ²⁴ bitankëxun ka kini 'umpaxñuma ñankáishi tutunkë anu nipakëxa.

²⁵ Usokin 'atankëx ka anuxuan 'akë anubi pi.

Buküakëxa bukuxun iskëxbi ka an ñu marukë ismaelita unikama Galaab kakë me anuax uakëxa. Ukin ka aín camellonën bëakëxa 'inínti ro sanuira 'imainun sanu ro i baka 'akë tsëpasa akama Egipto menu maruti ubani kuani uakëxa. ²⁶ Usaía rikuatsinia iskin ka Judánën aín xukénkama kakëxa:

—¿Añu ñu karana nun xukén rëtankëxun kananti 'ain, 'imainun karanuna uisoxun nun xukén bamakë unëti 'ain? ²⁷ Usakin 'akë 'imainun kananuna ismaelita unikama rikuatsinkë ënë maruti 'ain, usa 'ain kananuna rëtima 'ain, ax ka nun xukén 'ibu 'ikën.

Usakian kakëx ka aín xukénkama asábi ka kiax kanankëxa. ²⁸ Usakin kininu nipakë basimashika an ñumarukë unikama uakëxa, 'aia iskin ka José kininua bitankëxun, aín xukénkaman an ñu marukë unikama veinte kuríki manë 'akë kupín maruakëxa. Usokin marukëxun ka José Egipto kakë menu buánkëxa.

²⁹ Usa 'ain ka Rubén ax aín xukén José chikínti sinanx 'uxunbi kini 'ukëmëuküa 'aíma okëxa, 'aíma oika ratuti sinánkasmai nitéxëti bëríkarana uisai 'iti 'ai kixun sinani aín chupa tukai masá nuituakëxa. ³⁰ Masá nuitubakëxa anua aín xukénkama 'ikë anu kuankin ka kakëxa:

—Uinu kara tuá ax 'ikë. ¿Añu karana 'ën bërí 'ati 'ain?

³¹ Usa 'ain ka Josénën xukénkaman achúshi cabranën tuá rëtankëxun aín imin Josénën tari pëmikë anun a shiakëxa; ³² usakin 'atankëxun ka aín papa ësokin kamiakëxa: Ënë kananuna mëran. Ënëx kara min bëchikë José aín tarima 'ikë kamina upíokin isti 'ain.

³³ Kakëxun iskinbi 'unani ka Jacob kiakëxa: Ënëx ka 'ën bëchikënnën tari 'ikën. Bëtsi ñuina raëkëman sapi ka piaxa. ³⁴ Usakin atu kai ka Jacob aín chupa tukai nitéxëti 'itsaira iankëxa, aín bëchikë bamakësa sinani. ³⁵ Usaía aín papa uínbi manumisamai nitéxëkëbëtan ka aín bëchikë xanu 'imainun nukëbënë kaman uisoxun karana aín masá nuitukë a manumiti 'ain kixun sinánkëxa, 'aínbi ka an usokin kuëenmiti kuëenma 'ikën; kuëenima ka aín bëchikënnën rabanan 'itsaira ini kiakëxa: 'Ën sinánkë ënë nëtënux karana 'ëxribi 'ën bëchikë 'ikësaribiti ñutima 'ain, ñutankëx kana anua uni ñukë 'ikë anuax 'ëx abë mërananti 'ain.

³⁶ An ñu marukë madianita unikaman ka José marubiankin Egipto kakë menu buánkëxa, buánxun ka suntárunën kushi Potifar kakë a maruakëxa, ax ka Egiptonu 'ikë 'apu aín suntárunën kushi Capitán 'iakëxa.

38

Judá 'imainun Tamar 'iá bana

¹ Usai 'itankëx ka Judá aín xukén kamanuax chikiakëxa, chikíkiani kuatankëx ka achúshi uni Hirá kakë aín xubunu 'iakëxa, ax ka Adulam kakë ëma anu 'ikë uni 'iakëxa, ² kuantankëx anu 'ixun ka achúshi cananeo uni Súa kakë aín bëchikë 'unánkëxa, 'unántankëxun ka aín xanu 'iti biakëxa usakin bitankëx ka, ³ abë 'iakëxa, abë 'itankëxun ka aín xanu ami bëchiakëxa bëchixun ka Er kakin anëakëxa. ⁴ Usakin ami bëchixun ka amiribishi aín xanu ñuitsimitëkëankëxa: Usokin ñuitsimixun ka aín bëchikë a bakënia Onán kakin anëakëxa. ⁵ Usakin 'atankëxunbi ka amiribishi bëchitëkëankëxa, bëchixun ka Selá kakin anëakëxa, aín papa Judá axa Quezib kakë ëmanu 'ain.

⁶ Usa 'ain ka Judánën aín bëchikë apan Er kakë achúshi xanu Tamar a 'inánkëxa. ⁷ 'Aínbi ka Nukën 'Ibun 'atimati nitsia iskin an 'akë ñu kuëenkima Er a ñunun 'imiakëxa. ⁸ Usai Er ñuan ka Judánën aín bëchikë Onán kakëxa:

—Min kamina 'unan aña kaina 'ati 'ain kixun, usa 'ain kamina min xukénan kasunankë xanu min 'ainitsi a biti 'ain, a bixunmi ami bëchikë ax ka min xukén apan ñukë 'ain rëbúнки 'iti 'ikën.

⁹ 'Aínbi ka Onánën tuá bakënkëkama ax ka 'ën bëchikëma 'iti 'ikë kixun 'unánkëxa. Usakin sinánkin ka aín xukénan kasunankë xanu a tuati kuëenkima 'ain nami 'akin 'ain nëtökë ñu ëmainshi 'apákëxa, usai 'ikin ka aín xukén ñukë axa a kupín aín rëbúंनी 'iti kuëanma 'ikën. ¹⁰ Usai 'ia Nukën 'Ibun iskëxbi ka Onán an 'akë ñukama upíma 'iakëxa, usa 'ain ka aribi ñutanun sinánxuankëxa. ¹¹ Usa 'ain ka Judánën aín piaka Tamar kakëxa:

—Min papan xubunu pain kamina 'ikuantu 'ain, anuxun kamina 'ën bëchikë Selá kanitamainun kaini kuantu 'ain abëmi birananun.

'Aínbi ka Judánën sinánkëxa Selá axribi sapi ka aín xukénkama 'ikësaribiti ñuti 'ikë kixun. Usa 'ain ka Tamar ax aín papan xubunu 'i kuankëxa.

¹² Usa 'ain ka 'itsama baritia 'ikëbë Judánën xanu, Súanën bëchikë axribi ñuakëxa. Aín xanu ñukë 'ain ka a sinani masá nuituakëxa usai 'itankëx ka Timnat kakë ëma anuxuan carnero rani tëakin mënókë anu kuankëbë ka aín 'unánkë uni Hirá kakë adulamita uni ax abë kuankëxa. ¹³ Tamar an ka aín kuku a Timnatnua aín carnero rani tëai kuankë kuakëxa, ¹⁴ usai a ëmanu kuankë kuakin ka Tamarnën kasunamëkë xanun pañukë chupa pañukë a pëtankëx ka bëtsi chupan rakútankëx amo chupan bëpamëti unin 'unántimaisa kiox 'itankëx, anun Enaim kakë ëmanu atsínti anu tsóakëxa, ax ka anun Timnat kakë ëmanu kuantu bai anu 'iakëxa. Usa 'ain ka ësokin sinánkëxa Selá ax ka bërí kanikë 'aish cha 'ikën, 'aínbi kana abë biranankëma pain 'ai kixun ka sinánkëxa.

¹⁵ Usaia anu aín chupan bëpamëax tsókë iskin ka Judánën sinánkëxa ax isa achúshi xanu bëtsi bëtsi unin aín nami 'akë a 'ikë kixun. ¹⁶ Usai 'ikë ukinbi mërari ka Judá anúan ukë bai a ëni amo nirakëti abë banakëxa, banakinbi ka 'unánma 'ikën ax ka aín bëchikënen kasunankë xanu aín piaka a 'ikë kixun 'unánima abë banakin ka kakëxa:

—¿'Èbë kaina 'itima 'ain? Kixuan kakëxun ka xanunribi ñukákin kakëxa:

—¿Aña ñu kaina 'èbë 'inuxun min 'è 'inánti 'ain? Èsokin ka xanunribi kakëxa.

¹⁷ —'Èn kana mi bëmiti 'ain 'ën 'arakakë carnero tuá achúshi —kixun —ka Judánën kakëxa.

—Asabi ka —kixun ka xanun kakëxa—, 'aínbi kamina aña ñuñu kaina 'ai a pain 'è 'inánbiantu 'ain, minmi 'è kakë a 'è bëmi kuanxun.

¹⁸ —¿Aña ñu mi ënxuntu kaina kuëënin? —kixun ka Judánën ñukákëxa.

—Ñukákëxun ka min tēñuti 'imainun anúnmi 'unánti orakakë a 'imainun min tuinkë tsati akamina 'è ënxuntu 'ai —kixun xanun kakëxa. Usai abë banatankëxun a ñukákëkama 'inántankëx ka abë uxakëxa, usai abë 'ixun ka Judánën aín bëchikënen kasunankë xanu tuuókëxa. ¹⁹ Usai abë 'ikiani kuanxun ka Tamarnën anúan rakuanan bëpamëkë a bianan xanu raëmëkën pañuti chupa pëxuan nanbiankë a pañutëkëankëxa.

²⁰ Usai 'ikë basiramashi ka Judánën aín 'unánkë uni adulamita akëñun aín cabranën tuá achúshi xuakëxa, abëa 'ikë xanu a 'inánkian aín ñu anu naënxankë a bixuntanun kixun xukëx kuanxunbi ka a xanu 'aíma okëxa. ²¹ Anu bëbaxun 'aíma okin ka anu 'ikë unikama ñukákëxa:

—¿Uinu kara axa bëtsi bëtsi unibë 'ikë xanu Enaim kakë ëmanu kuantu bai 'ipitiu tsókë 'isonké ax 'ik?

Kakëxunbi ka —Ënu ka bëtsi bëtsi unibë 'ikë xanu 'aíma 'ixanxa —kixun atun kakëxa. ²² Ësakian kakëx ka amiribishi anua Judá 'ikë anu kuantëankëxa kuanxun ka kakëxa:

—'Ëmi a ñuikin kakë xanu a kana mërakëma 'ain 'imainun ka anu 'ikë unikaman anuisa achúshi xanubi axa bëtsi bëtsi unibë 'ikë 'aíma 'ixanxa kixun 'ë kaxa.

²³ Ësakian kakëxun ka Judánën kakëxa:

—Asabi ka 'imainun ka 'ën 'inánkë ñukama a biti 'ikën, uixbia 'ëmi kwaitima kupí ka 'ën ñu kamabë bërúti 'ikën, 'ën këmëkinma xuxunkë 'ikëbi kamina carnero bakë a mërakima 'inankëma 'ain.

²⁴ Usai ax 'ikë rabé 'imainun achúshi 'uxë 'irukësa 'ain ka, Judá achúshi unin kakëxa:

—Min piaka Tamar ax ka bëtsi unikamabë 'iaxa, usa 'aish na tuukë ax unibë 'ikë kupían tuukë 'ikën.

Usai kia kuati ka Judá munuma kuënkëni kiakëxa:

—¿Bitankëxun kamina a xanu nénkanti 'ain!

²⁵ 'Aínbi ka unikaman chikinbëtsinki békëxunbi ka xanun aín kuku ësokin kamiakëxa: Ënë ñukama 'ibu an ka 'ë tuuoxa. Usa 'ain kamina mitsúnbi iskin uinan kara ënë tēñuti anua 'unánti orakakë 'imainun tsati ënëx 'ikë kixun 'unánti 'ain. ²⁶ Kiaxa kikëbë ka Judá aín ñukama 'unáni kiakëxa: An upíokin 'akëbëtanbi kana 'ën 'atima okin 'an, usa 'ain kana 'ën bakë bëchikë Selá 'inankëma 'ain usai 'itankëx ka uínsaranbi abë 'itëkëanma 'ikën.

²⁷ Usai 'itankëx ka Tamar ax aín nëtë 'ikëbë rabé tuá naachikiakëxa. ²⁸ Naachikikin ka aín tita bakënkë anun a tuá achúshinën aín mékën chikíankëxa. Chikinia ñuman chëxëanën mëtëkërë kai an xanu bakëmikë ax kiakëxa: Ënëx pain ka bakënti 'ikën.

²⁹ Usakin 'akëxun ka a tuakën aín mékën atsimitëkëankëxa ax ka ax pain bakënkë 'aish aín xukën apan 'iakëxa, usai 'ikë ka an naachikimikë xanun Fares kakin anëtankëxun kakëxa: Uisax kaina min pan chikían. ³⁰ Usaia 'ian ka aín xukën ñuman panshianën mëtëkërë kakë axribi bakëankëxa, usai bakënkë ka a xanun Zérah kakin anëakëxa.

39

José 'imainun Potifarnën xanu 'ia

¹ An ñu marukë unikaman ka José marubiankin Egipto kakë menu buánkëxa. Buánxun ka egipcio uni achúshi Potifar kakë a ismaelita unibunën maruakëxa. Potifar ax ka 'apu aín suntárunën kushi capitán 'imainun an bërúankë aín kushiribi 'iakëxa. ² Usai an ñu mëëmikë uni egipcio uni, aín xubunu 'ia ka Nukën 'Ibun José 'itsaira bërúankin 'akiankëxa. ³ 'Akinkëxuan upíokin Josénën ñu mëía ka a ñu mëxunkë unin, aín 'Ibun ka Josébë 'ixun 'akinia kixun. Usa 'ain ka Josénën mëëké ñukamax upí 'iakëxa. ⁴ Usa 'ikë ka José ax ka uni upí 'ikë kixun an unikama bërúanti 'imainun an 'ain xubunu 'ikë kamabi ñu bërúanun kixun ami ëankëxa. ⁵ Anúan Potifarnën José aín xubu 'imainun aín ñukama bërúanun ënkë nëtëkaman ka Nukën 'Ibun Potifarmi upíokin sinánkin 'akiankëxa aín xubu 'imainun aín ñu 'apákë kamabi upí 'inun. ⁶ Usakin ami ënkëxuan Josénën aín ñukama bërúankëbë ka Potifar aín ñukama sinánkinma an bërúanxunkë anu 'ain, aín piti 'atishi isakëxa.

Usaia 'imainun ka José aín bëmanamíax upíira uni 'iakëxa, ⁷ usa iskin ka basikëbëtan anua tékë uni 'ain xanun upí 'ikë iskin kuëëankëxa, kuëënkín ka achúshi nëtën Potifarnën xanun kakëxa:

—'Ëbë kamina 'iti 'ain kixun. ⁸ Kakëxunbi ka kuëënkima Josénën ësokin kakëxa:

—Ka kuat, min bënë ka kamabi aín ñukama 'ëmi ëanxa, usa 'ain ka 'ëx ënu 'ain, aín ñukamami sinántima 'ikën. ⁹ Ënë xubunu ka 'ësaribi uni 'aíma 'ikën; usa 'ain ka 'ën ñu mëëxunkë unin a ñu kamina 'atima 'ain kixun kakëma 'ikën, mix kamina 'ain xanu 'ain; ¿usa 'ain karana 'ëx 'atima ñuira 'ai Nukën 'Ibu Diosmi 'uchati 'ain?

¹⁰ Kamabi nētēn ubíokin anun kuēēnkin abē 'inun kanan a rapasua 'inun kakēxunbi ka Josēnēn kuaisama tankēxa. ¹¹ 'Aínbi ka achúshi nētēn José xubunu 'ikē ñu mēēti 'ai anua uixi 'aíma 'ain atsíankēxa, ¹² 'aínbi ka atsíniabi xanuxun aín chupa bikin kakēxa:

—'Ēbē kamina 'iti 'ain kixun.

Usakin kakian aín chupan bikēx ratuti abákiani chikíkin ka aín chupa xanun mēkēnubi ēbuiankēxa. ¹³ Usai 'ikin timabiani chikíkin aín mēkēnubi aín chupa ēbiani chikíkēbētan ka ¹⁴ aín xubunu 'ikē an ñu mēēxunkē unikama kuēnkēnkin kakēxa:

—Ka kuat, 'ēn bēnēn ka ēnē hebreo uni achúshi ñu mēēnun kixun bēaxa usa 'aíshbi ka bērí 'ēmi kuaitisatania. Usa 'aish ka 'ēx mēu 'ain 'ēbē 'ikatsikíax atsíanxa atsínkin bikēx kana 'ēx munuma kuēnkēan, ¹⁵ usai 'ēx munuma kuēnkēnia küati ratuti chikiti abákin, ka aín chupa 'ēnu ēbianxa.

¹⁶ Usai 'itankēxun ka Josēnēn chupa upíokin nankēxa, an ñumēmikē 'ain bēnē aín xubunu 'utamainun. ¹⁷ Usaia 'ikē basimashi ka xubunu aín bēnē bēbakēxa, bēbaia ka aín xanun ami manánkin kakēxa:

—Hebreo uni achúshimi ñu mēēnun bēkē ax ka 'ēx anu 'ikēnu 'ēbē 'ikatsikíax atsíanxa, ¹⁸ atsínkēbē 'ēx munuma kuēnkēnia küati ratuti chikíkin ka aín chupa ēnu ēbiani abáxa.

¹⁹ Ēsokin ka min ñu mēēmikē unin 'ē 'aia, ēsokian aín xanun kakēxun kuati ka Josēnēn ñu mēēxunkē uni asérabi usai ikēxa sinani 'itsaira ami nishakēxa, ²⁰ usai xuatemati ami nishkin ka José sipuati binun kixun aín suntárúkama kakēxa, kakēxun bixun ka anua 'apun uni sipuakē anu sipuakēxa. ²¹ Usakin José sipuakē 'aínbi ka Nukēn 'Ibu abē 'ixun bērúankin 'akiankēxa, 'akinkēx ka upí nuituñu 'iakēxa, usa 'ikē ka an sipu bērúankē aín kushi an 'unánkēxa, ²² usa 'unánxun ka José abēa sipunu 'ikē unikama bērúanun kixun anēakēxa. Anēkēxun ka Josēnēn kamabi ñu anu 'ikē a 'anun ñunuakēxa, ²³ usakin 'amainun an sipu bērúankē aín kushi an Josēnēn 'akē ñukama isama 'ikēn, usakin ka Nukēn 'Ibun 'akinkēxun aín ñu mēētikama upíokin 'akēxa.

40

Josēnēn uni rabé aín namákē ñuixuan bana

¹ Usai 'itankēxa basikēbē ka an uvas baka xēati Egipto menu 'ikē 'apu 'inánkē a 'imainun an pán 'akē uni aín kushi rabé axribi, an ñu mēēxunkē 'apu Egiptonu 'ikē ami 'atimati banai ami 'uchakēxa. ² Usa 'ain ka faraón Egipto menu 'ikē 'apu ax a uni rabé ami 'aisamairai nishkin an 'ain xēati iskē aín kushi 'imainun an pán 'akē iskē aín kushi kuēntankēxun, ³ anua suntárúkaman kushi 'ikē capitán 'ain xubunua 'ikē sipu anu a rabébi xuakēxa, ax ka anua José sipuakē anubi 'iakēxa. ⁴ Usa 'ain ka suntárunēn kushi capitánēn an bērúanun kixun José 'inánkēxa, ax ka an 'apu ñu 'axunkē unikaman kushirabé 'iakēxa, usa 'aish ka akamax 'itsa barin anu sipuakē 'iakēxa.

⁵ Achúshi imé ka sipunu 'ikē uni rabētan namákēxa, an uvas baka 'apu xēati 'inánkē 'imainun ka an 'apu pán 'inánkē aín kushi a rabēxun namákēxa, a namákēnēx ka achúshi achúshinēx usaía 'itiñu 'iakēxa. ⁶ Usa 'ain ka José pēkaran sipunu 'ikē unikama isi uakēxa, ukinbi ka 'itsaira sinania masá nuituax tsókē a rabé mērakēxa; ⁷ usa iskin ka ñukákēxa;

—¿Uisakatsi kaina bērí masá nuitukē bēmánanshi 'ain?

⁸—Nu rabēxun kananuna ēnē imé ēsokin namán, 'aínbi ka uisakin namákē kara ax 'ikē kixun an nu ñuixunti 'aíma 'ikēn kakēxun ka Josēnēn.

—¿Diosan kara uisakin namákē kara min namákē ax 'ikē kixun mi ñuixuntima 'ik? — Kixun atu kakēxa katankēxun ka Josēnēn—. 'Ē kamina min namákēkama ñuixunti 'ai kixun kakēxa.

⁹ Usakin kakēxun ka an 'apu aín xēati 'inankē aín kushi an pain aín namákē ñuixunkin José ēsokin kakēxa:

—'Ēn kana namákin uvas i achúshi isan, ¹⁰ ax ka rabé 'imainun achúshi pēñanñu 'iaxa. 'Imainun ka uvas i ax kotankēx uábuaxa, usai 'itankēx ka aín uábukē ax aín tēxkanñu 'inun uvas 'itankēx pēkēaxa. ¹¹ Usai 'ian kana 'ēn 'apun ami xēakē xampa a tuínxun ami uvas baka chinintakēxun kana xampamibi 'ēnbi buánxun 'apu aín mēkēnnubi 'inan.

¹² Ēsokian ñuixunkēxun ka Josēnēn kakēxa:

—Min namákë ax ka ësa 'ikën: rabé 'imainun achúshi i pëñanmi namákë ax ka rabé 'imainun achúshi nëtë ñui kikë 'ikën, ¹³ usa 'ain ka ënuax rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan 'apun minmi an kuëenkëma ñu 'axunkë a istankëxun amiribishi min ñu mëëtinu mi nantëkënti 'ikën, usakin 'akëxun kamina min 'asábiokin 'apu xampami aín xëati 'inánkë abi 'atëkënti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain kamina mia usokëxun min 'ëmíribi sinánti 'ain, sinánkin kamina 'apu faraón 'ëribia ënuax chikínun kati 'ain. ¡Usa 'ain kamina 'ëribi nuibakin 'akinti 'ain! ¹⁵ 'Ëx kana mëkama bëtsinkin hebreo unikama anu 'ikë menua bëa 'ain. Usa 'aish kana 'ëx ñu 'atima 'akëma 'aish sipunu 'iti kuëënima.

¹⁶ 'Ësokian Josénën 'upiokin ñuixunia kuakin an pán 'akë aín kushi anribi 'ënribi kana ësokin namá kixun kakëxa:

—'Ënribi kana ësokin namákin rabé 'imainun achúshi tasá pán uxua 'ën maxkánu nankë isi pëkian. ¹⁷ Manámia 'ikë tasánua 'ikë pán ax ka batokin mëskukin 'akë ax ka faraónan 'iaxa, aínbi ka ñuina pëchiñukaman tasá 'ën maxkánua 'ikë a piaxa. ¹⁸ Usakin kakëxun ka Josénën kakëxa:

—Minmi namákë ax ka ësa 'ikën: rabé 'imainun achúshi tasámi namákë ax ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikën, ¹⁹ usa 'ain ka ënuax rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan 'apu faraónën minmi an kuëenkëma ñu 'akë isti 'ikën, istankëxun ka achúshi inu mi bëntanun 'amiti 'ikën, usakin bëntania ka xëtëkaman min nami piti 'ikën.

²⁰ Usai 'ikë rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan ka 'apu faraónën anúan aín titan tuá nëtë 'ikëbëtan achúshi fiesta chaiira 'akëxa, 'akin ka kamabi aín uni kushibukama kamiakëxa. Usakin kamikëxa aín kushibu timëan ka 'apu faraónën an xëati 'inánkë unikaman kushi 'imainun an pán 'akë unikaman kushi sipunua binun xuakëxa. ²¹ Xukëxun bitsínkin bëia ka an aín xëati 'inánkë unikaman kushi aín ñu mëëtinubi bëráma 'akësabi okin nantëkëanan ka faraónën aín xëati 'inántëkënnun anubi nankëxa; ²² 'aínbi ka an pán 'akë aín kushi aribi Josénëan aín namákë ñuixunkësabi okin inu bëntanxun tëtsekënanun 'amiakëxa. ²³ Usakin aín namákë ñuixunkëxbi ka an 'apu 'ain xëati 'inánkë uni ax Josémi sinanima ami manúakëxa.

41

Josénën 'apu faraónën namákëkama ñuixua bana

¹ Usa 'ain ka rabé baritia inúkëbëtan. Achúshi imé faraónën, Nilo kakë baka kuëbi nixun isi pëkiakëxa, ² usakian an namákin iskëxbi ka baka mëuküax, mapai achúshi 'imainun rabé vaca 'upíira 'imainun xuairabu ax chikítankëxun basi xo chaxkébu a 'ukëmëuxun pia isan. ³ Usokian pikëbëbi a kaxu bakanuax chikitika 'atima 'aish chumínkëkama mapai 'imainun rabé vaca axribi baka kuëbí raíri a 'urama sëtëruí nirakëakëxa. ⁴ Usai nirakëtankëxun ka vaca 'atimabu chumínkëkama an mapai 'imainun rabé vaca upíirabu 'imainun xuabu a eia isakëxa. 'Isibi ka faraón ratúkuatsianx bësuakëxa, ⁵ 'aínbi ka amiribishi 'uxtëkëankëxa 'uxunbi ka amiribishi namákin istëkëankëxa: achúshi trigo xonuax mapai achúshi 'imainun rabé aín bimi upíirabu 'aish koia isakëxa. ⁶ Iskëbë ka a kaxu mapai achúshi 'imainun rabé trigo bimi, amiaxa bari urukë amiax bëkikin suñun 'atimokëxa chushikë isakëxa, ⁷ akama trigo bimi chushikësa an ka trigo bimi mapai 'imainun rabé bimi upíirabu a pia isakëxa.

Usakin iskinra namati bësui ka faraón kiakëxa iskinra kana namatin.

⁸ 'Aínbi ka a pëkaran anun masánuitukëishi 'ixun kamabi Egipto menu 'ikë an ñu tankë 'imainun an ñu 'unánkë unikama unun kixun kamiakëxa. Kamikëxa rikuatsinkë ka faraónën usakian namákëkama ñuixuankëxa, ñuixunkëxunbi ka uinu 'ikë uni an ñu tankë 'imainun an ñu 'unánkë achúshinënbi ñuixuama 'ikën, uisakin namákin kara usakin namáxa kixun. ⁹ Usakian atun ñuixunkëbëma ka an faraón aín xëati 'inánkë uni aín kushi, ax kiakëxa:

—Bëri kana sinanatin usai 'iti 'aímabi kana 'ëx a sinanima manuan. ¹⁰ Mix 'apu 'ixun kamina nishkin an pán 'akë aín kushi 'imainun an mi xëati 'inánkë ënëribi anua suntárunën kushi capitán 'ikë sipu anu sipua. ¹¹ Achúshi imé kananuna nurabëxunbi namákën, an pán 'akë aín kushian 'amainun kana 'ënribi bëtsiokin namákën, usa 'ain

ka an namákënëx 'unántisama 'imainun 'ënanëxribi unántisama 'aish uisakin namákë kara kixun unántisama 'iakëxa. ¹² Èsokin nun namákë 'aínbi ka nubë achúshi hebreo uni bëna, an suntárunën kushi ñu mëëxunkëribi anu 'iakëxa. A uni kananuna nun namákë ñuixuankën, ñuixunkëxun ka nu uisakin namákë kara ax 'ikë kixun nu ñuixuankëxa. ¹³ ¡An nu ñuixunkë usaibi ka 'iaxa! usa aín kana 'ëx amiribishi 'ën ñu mëëtinu atsímainun ka bëtsi aribi inu bëntanxun tëtsekamiäxa.

¹⁴ Usokian ñuixunkëxun ka faraónën José bëríbia sipunua chikínbëtsinkin anu bënun kamiakëxa. Usokian kamikë ka Josénën mëníokakin aín bu tëamianan aín chupa upí pañubiani kuantankëx faraónu bëbakëxa. ¹⁵ Usaia bëbakë ka faraónën kakëxa:

—'Ën kana èsokin namán 'aínbi ka an 'ën namákë 'ë ñuixunti 'aíma 'ikën, usa 'aínbi kana 'ën kuan, min isamina uni aín namákë ñuixuni kixun ñuia kana kuan, usa 'ain kaina min 'ën namákë 'ë ñuixunti 'ain. ¹⁶ Kakëxunbi ka Josénën —ax ka 'ënbi 'akëma 'iti 'ikë —kixun kakëxa—; 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan kuni mix 'apu 'aish upí 'inun mi ñuixunti 'ikën.

¹⁷ Usokian kakëxun ka 'apu faraónën José katëkéankëxa:

—'Ën namákënuax kana Nilo kakë baka kuëbí nikë 'ian, ¹⁸ usakin 'ën nixun iskëxbi ka bakanuax mapai achúshi 'imainun rabé vaca upíira 'aish, xuairabu an basi xochaxkëbu a mëuxun pia isan. ¹⁹ Usokian pikëbëbi ka a kaxú mapai achúshi 'imainun rabé vaca chumínkë 'aish 'atimara axribi piküäxa. ¡Uinsaranbi kana 'ën usa vaca 'atima Egipto me ënuax iskëma 'ain! ²⁰ Ènë vaca chumínkë 'atimabu an ka ax pain chikíkë mapai rabé 'imainun rabé vaca upíirabukama a eäxa; ²¹ 'aínbi ka usakin eäxi uínbi 'unántisama 'iäxa, usa 'aish ka bëräma 'ikësabi chumínkëira 'iäxa.

Usokin namati kana bësuan, ²² 'aínbi kana 'uxtënkëxunbi amiribishi namákin mapai achúshi xonuax trigo bimi upíirabu koia isan. ²³ Usakin iskëbëbi ka a kaxú mapai 'imainun rabé trigo bimi ami bari urukë amiax bëkikin suñun 'akëx bëküax chushi èskikë 'ianan nëmëké koäxa. ²⁴ A trigo bimi chushikësa 'imainun mënukësa an ka mapai 'imainun rabé trigo bimi upíirabu a piäxa. Usakin namáxun kana an ñu tankë unikama timëxun ñuixuan, 'aínbi ka atu achúshinënbi usakin namákë ka ax 'ikë kixun 'ë kakëma 'ikën.

²⁵ Usokian kakëxun ka faraón Josénën kakëxa:

—Minmi 'apu 'ixun rabéokin namákë ax ka achúshi ñu ishi ñui kikë 'ikën. Diosan ka mi 'unánmisa tania añu kaina 'ati 'ai kixun. ²⁶ Mapai achúshi 'imainun rabé vacakama upíirabu ax ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'ikën, usaribi ka mapai achúshi 'imainun rabé trigo bimi upíirabu ax 'ikën. Ax ka a mi namákë abi 'ikën. ²⁷ Mapai achúshi 'imainun rabé vaca chumínkë 'imainun 'atima äxa bëtsi kaxú chikíkë ax ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'ikën; usaribi ka mapai achúshi 'imainun rabé trigo bimi chushikësa 'imainun mënukësa amiax bari urukë amiax bëkikian suñun xarokë ax ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia a piti 'aíma 'ain numi 'iti a 'ikën. ²⁸ 'Ën mi kakë usabi oi ka 'iti 'ikën: Diosan ka mix 'apu 'ikë usakia an ñu 'ati a ñuikin mi ismiäxa. ²⁹ Usa 'ain ka 'inuxun 'aia mapai achúshi 'imainun rabé baritian a piti 'itsaira 'imainun unin 'apákë ñu 'itsaira bimiñu kamabi Egipto menu 'iti 'ikën, ³⁰ usai 'itankëx ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia a piti 'aimaira 'iti 'ikën. Usai 'ikëbëtan ka uínbi Egipto menu ka 'aisamaira piti 'iakëxa kixun sinántima 'ikën. ³¹ Usa 'ain ka a piti ñu 'aimaira 'ikëbë, ñu 'apákëa kokë bëräma iäsa 'itima 'iti 'ikën. ³² 'Ën 'apu minmi rabé okin namákë ax ka, Nukën 'Ibu Diosan uisakin kara 'aisa tania usakin 'aia, usa 'ain ka ënuax basimashi 'iti 'ikën. ³³ Usa 'ain sapi kamina 'ën sinánkëxun basikinmaishi uni achúshi sinánñuira 'imainun an ñu 'unánkë, an ènë Egipto menu 'ikë unikama an bërüankin isti anëti 'ain. ³⁴ Mix 'apu 'ixun kamina èsokin 'ati 'ain: min kamina aín kushikama anëtankëxun, kamabi menu kuankian unin 'apákë trigo bimi bikë ax ka mapai achúshi pisha bikë anua aín chukúmashi biti 'ikën, bikin ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia 'imi Egipto menua unin 'apákë 'aisamaira tuaia timëti 'ikën. ³⁵ Usa 'ain kamina min kati 'ain kamabi trigo bimi upibukama ka mapai 'imainun rabé baritia anun timëti 'ikën; timëtankëxun ka achúshi xubunu bukúnti 'ikën,

ax ka usokin kamabi ëmakamanu bukúnti 'ikën, ax ka kamabi uni ëmanu 'imainun naënu 'ikë unikaman piti 'ikën. ³⁶ Usakin mi 'amikëxun atun trigo bimi bukúnkë 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé baritia numi 'ikëbëbi unikama numin bamatima 'ikën, Egipto me ënu tsókë unikamax.

José Egipto menu 'apu ía bana

³⁷ Usakian Josénën kakë ax ka 'apu faraón 'imainun aín unikamanan upí bana 'iakëxa, ³⁸ usaía kia ka faraónën aín unikama ësokín kakëxa:

—¿Uisaxun karanuna bëtsi uni 'ësaribi aín 'Ibu Diosan bëru ñunshinñun nun mërati 'ain? ³⁹ Èsai kitankëxun ka José kakëxa:

—Misaribi uni sinánñuira 'imainun an ñu 'unánkë uni ka 'aíma 'ikën, usa 'ain min 'Ibu Diosan mi 'unánmikëxun kamina ënë ñukama 'unanin. ⁴⁰ Èsokín katankëxun ka 'apu faraónën José kakëxa, mix kamina anu 'ëx 'ikë 'apun xubu anu 'iti 'ain, 'imainun kamina ënë menu 'ikë unikaman min kakësokín 'ati 'ikën, kamabi uni min kakësa okían ñu 'anun 'amiti 'ain 'aínbi kana. 'Èx kuni 'apu 'aish mi manámi 'ianan kushiira 'iti 'ain. ⁴¹ Ka kuat, 'ën kana kamabi Egipto menu 'ikë unikaman kushimi 'inun mi anëin. Èsokín kakinshi ka, ⁴² faraónën 'apu 'ixuan mëñukë a ëchikinshi aín mëñusuti bitankëxun Josénën mëkënu mëñumiakëxa. Usakin mëñumitankëxun ka aín chupa lino 'upíira upí a pañumianan aín tëuti kuri 'akë a tëñumiakëxa. ⁴³ Usakin aín ñukama pañumitankëxun ka anúan ax nikë caballonën nikinkë bëtsi a kaxu 'ikë bëtsi anu José 'aruakëxa, 'arutankëx ka kiakëxa, bërí ka kamabi unix aín bëmánuax sharati rantinpurunkin kamina anúan kuantí bai bëaratima 'ain, usa 'ain ka Josénëx kamabi Egiptonu 'ikë unikaman 'apu 'iakëxa. ⁴⁴ Usakin 'atankëxun ka faraónën kakëxa:

—Èx kana 'apu 'ain, usa 'aínbi ka Egipto menu 'ikë unin mix kikëma 'ain aña ñubi 'atima 'ikën. ⁴⁵ Usa 'ain ka 'apu faraónën bëtsiokín anëkin José egipcionu 'ikë anën anëakëxa Safenat-panéah kakin anëtankëxun, ka Asenat akëñun 'ain xanu 'iti birakamiakëxa, ax ka Potífera kakë Sacerdotenën bëchikë xanu 'iakëxa, ax ka On kakë ëma anu tsókë uni 'iakëxa, usakian 'akëx ka José Egipto menu 'apu 'iakëxa.

⁴⁶ Anua 'apu 'imikë anu ka José treinta baritiaña 'iakëxa, usa 'ain ka José anua faraón 'ikë anuax chikítankëx Egipto me kamaoi kuainbëkini niakëxa. ⁴⁷ Usa 'ain ka ñu 'apákë 'aisamaira bimiña 'aish piti 'itsaira 'iakëxa mapai achúshi 'imainun rabé baritia ñu 'apákë bimiakëxa, ⁴⁸ usa 'ikë ka Josénën ax 'apu 'ixun kamabi trigo 'apákë mapai achúshi 'imainun rabé baritia sënëmikin timënnun unikama 'amiakëxa; usakin 'amianan ka trigo buküanan anuxuan 'apáxun bikë ëmanua anu bukúnti 'akë anubia trigo bukunun 'amiakëxa. ⁴⁹ Usakian Josénën timëmikëx ka trigo bimi parúmpapa kuëbínua masi iskësaira 'iakëxa. Usa 'ain ka 'aisamaira 'ikë uínbi tupuntisamaira 'ianan uiti 'itsaira kara kixun tupuntisamaira 'iakëxa.

⁵⁰ Usa 'ain ka anúan ñu 'apákëxbi kootima baritia 'isamapain 'ain Josénën aín xanu Asenat kakë ami rabéokín bëchikë 'iakëxa. ⁵¹ A paian bëchikë aín rëkuén bëchikë a ka Manasés kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: “Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx masá nuituanan tëmëraiabi 'ë manumiaxa 'imainun ka 'ën papan aintsikamiribi manunun 'ë 'imiixa.” ⁵² Usakin 'atankëxun ka bëchitëcëntancëxun Efraín kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka anuax 'ëx tëmërakë me ënuax 'ëx bëchikëñu 'iti kuëanxa. ⁵³ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé bari inúkëbë unin ñu 'apákë Egipto menu 'aisamaira 'iskë ax sënëankëxa, ⁵⁴ usaía 'ikëbë ka José kikësabi oi mapai 'imainun rabé baritia inúkëbë unin ñu 'apákëbi aña ñubi menu koama 'ikën, José kikësabi oi ka usai 'iakëxa. Usaía raíri mekamanu 'imainun ka, Egipto menushi a piti ñu 'aisamaira 'iakëxa; ⁵⁵ usa 'ain ka Egipto menu tsókë unikamax a piti 'aíma 'ain numin 'i 'apu faraónu trigo ñukati kuankëxa, kuanxun ñukákëxunbi ka 'apu faraónën egipcio unibu kakëxa: Kamabi unikama mitsux kamina José isi kuantí 'ain, kuanxun kamina aña 'anun kara mitsu kaia usakinbi 'ati 'ain. ⁵⁶ Usa 'ain ka kamabi menua a piti 'aíma 'ain Josénën anua trigo bukunkëkama xëókanun kixun kakëxuan xëókakëbëtan ka egipcio unikaman trigo maruakëxa, usai 'ikëbë ka kamabi nëtën numi chaiira 'ain a piti 'aíma 'iakëxa.

⁵⁷ Usai 'ikëbë ka kamabi menuaxribi a piti 'aíma 'ain Egipto menua José 'ain, trigo marui unikama uinu 'ikë menubi a piti 'aíma 'ain uakëxa.

42

Josénën xukénkama Egipto menu kuan

¹ Usa 'ain ka Jacobnën Egipto menu ka trigo axa kixuan ñuikania kuakëxa, kuakin ka aín bëchikëkama kakëxa: ¿Añu kaina anuxun mitsúxbi bëtsibë bëtsibë isanankin 'akanin? ² Èsokin ka 'ë kakanxa Egipto menu kaisa trigo axa. Usa 'ain kamina anu kuantankëxun nukaman piti trigo marui kuantí 'ain, a píñu nukamax bukunun.

³ Èsokian aín papan kakëx ka Egipto menu mapai rabé Josénën xukénkama trigo marui kuankëxa; ⁴ 'aínbi ka Jacobnën aín bëchikë Benjamín, Josénën xukén a atubë kuantanun xuama 'ikën, anu kuaníbi ka ñu 'aisama inuti 'ikë kixun sinánkin. ⁵ Usa 'ain ka Jacobnën bëchikë kamax anribia trigo marui kuankë unikamabë kuankëxa. A nëtë kaman ka kamabi Canaán menu a piti ñu 'aíma ain numi chaiira 'iakëxa.

⁶ Usaia 'imainun ka José ax Egipto menu 'apu 'ain, unikama trigo maruti anëké 'iakëxa. Usa 'ixun ka axa trigo marui bëtsi menuax kuankë unikama anu kuania trigo maruakëxa. Marukëbëbi ka aín xukén kamaxribi ami bëbai nirakëti aín bëmánanën me tikai rantinpuruni tsóbuakëxa. ⁷ Usai anu nukutia iskin ka Josénën ënë unikamax ka 'ën xukén 'ikë kixun 'unánkëxa; 'unánkinbi ka, atu 'unánkëmasa 'ixun, munuma banakin atu ñukákin kakëxa:

—¿Mitsux! ¿kaina uinuax aín?

Kakëxun ka —nukamax kananuna Canaán menuax trigo marui aín —kixun atun kakëxa. ⁸ 'Aínbi ka an 'unánkëxunbi aín xukénkaman José 'unánma 'ikën. ⁹ Usa 'ain ka atux usai 'itia namá a sinánkin aín xukénkama Josénën kakëxa:

—Mitsux kamina këmëkuatsini 'utunanishi uan. Usa 'ain kamina uisaxun 'aisa kara ënë ëma 'ikë kixun isi ukan.

¹⁰ —Usama ka nun 'Ibu —kixun ka atun kakëxa—. An mi ñu mëëxunti nukamax kananuna trigo maruishi uan. ¹¹ Usa 'ain kananuna nukamax achúshi papan bëchikëshi 'ain. Usa 'aish kananuna upí sinánñuishi 'ain. Usa 'ain kananuna uínsarabi këmëkianxun bëtsi ëmakama 'utunkëma 'ain. ¹² —Usama ka —kixun ka Josénën karaishiakëxa—. Mitsux kamina këmë kuatsini 'utunanishi uan. ¹³ Usakian kakëxunbi ka atun katëkëankëxa:

—An mi ñu mëëxunti nukamax kananuna mapai rabé 'imainun rabé xukén 'ain, usa 'aish kananuna achúshi papan bëchikëshi 'ain, usa 'ain kananuna nukamax Canaán kakë me anu tsotin. Usa 'ain ka nun xukén 'anáka itsi nun papabë bëruaxa 'imainun ka nun xukén 'anákaира ax nubëma 'ikën. ¹⁴ Èsokian kakëxun ka Josénën amiribishi katëkëankëxa:

—¿Kana mitsu kan! Mitsux kamina këmëkuatsini uisakara ënë me 'ikë kixun 'utuanan añu kara ënu 'ikë kixun isi uan, ¹⁵ usa 'ain kana 'ën mitsu èsokin tanin: 'Ènbi kana 'apu faraónën anën mitsu kain ënuax kamina min xukén 'anákaира ax pain utamainun uíxbi chikítima 'ain. ¹⁶ Usa 'ain ka mikama achúshinën a bitsi kuantí 'ikën. A bitsia kuantamainun ka ráirinëx sipuakë 'iti 'ikën. Usa 'ain kananuna mitsúxmi kikë ënëx kara aséribi 'ikën kixun isti 'ain, mitsux kikë aséribima 'ain ka këmëkuatsini ukë 'iti 'ikën. Èsakin kana faraónën anën mitsu kain.

¹⁷ Èsokin pain katankëxun ka rabé 'imainun achúshi nëtë Josénën atu sipuakëxa, ¹⁸ usakin sipuaxunbi ka rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan atu kakëxa:

—Èx kana Dios kikësabi oi 'ikë uni 'ain. Usa 'ain kamina mitsun 'ën kakësabiokin 'ati 'ain, mitsúxmi nu këmë kuatsinxun 'utuni ukë 'ikëbi: ¹⁹ usa 'ain kana 'ën 'unánti 'ain mitsux kamina uni sinan upíñu 'ain kixun usa 'ain ka achúshinëx sipunu bërúmainun kamina mitsun aintsikaman piti trigo buani kuantí 'ain.

²⁰ Kuantankëxun kamina min xukén 'anáka 'ë bëxúnti 'ain, a bëkëbëtan kana aséribi kamina mitsux këmëkëma 'ai kixun 'unánti 'ain. Usama 'ain kamina mikamax bamakë

'iti 'ain. Usaia kikëbë ka usa ka 'iti 'ikë kixax kikankëxa, ²¹ 'aínbi ka atúxbi bëtsibë bëtsibë kanankëxa:

—Asérabi kananuna nun xukénbë 'atimonankën, nun kananuna nua uisabi oxuma 'anun kakëxun kuakin nuibama 'ain, axa têmëraia iskinbi. Usa 'ain kananuna nuxribi bërí têmërain. ²² 'Imainun ka Rubénën kakëxa:

—Usa 'ain kana 'ën mitsu kakën nun xukén 'anáka kananuna 'atima otima 'ain; kakëxunbi kamina mitsun kuakanma 'ain, usa 'ain sapika nukamaribi ax ñua kupí usakin nu 'aia.

²³ Usai atux kia Josénën kuatiabika 'unánma 'ikën, ax ka bëtsían usai ka kia kixun kamainun banakëxa. ²⁴ Usakin aín xukénkama kaíbi atúxa usai kia kuati masá nuituti uri kuanx ka José iankëxa. Usai inkuatsini anua atux 'ikë anu utékénkin ka atu kakín, amo nitsinakin Simeón atun ismainunbi nëamiakëxa. ²⁵ Usokin 'amitankëxun ka Josénën aín unikama kakëxa, trigo aín pishanu buchuokin 'aruxuanan, kamina atun kuríkiribi atun pisha 'ukëmëu achúshi achúshi pishanubi 'aruxuntënkëti 'ain, 'anan kamina kuankian bainuxun pibianti aribi 'inánti 'ain. Èsokian Josénën kakëxun ka an kakësabiokin aín unikaman 'akëxa.

²⁶ Usakian pishanu purukin trigo 'inánkëxun ka atun asno anu 'arubiani anuax kuankëxa. ²⁷ Usai anuax kuanbaiti ka ñantánbukëbë anua imé uxti anu nirakëakëxa, nirakëxun ka atu achúshinën pain aín pisha asno piminuxun trigo binuxun aín pisha rëchurukinbi ka, aín kuríki pishanu bërakankin 'arukë mërakëxa. ²⁸ Usakin mërari ratúkin ka aín xukén achúshinën raíri kakëxa:

—¡Ka kuat, 'ën kuríki ka amiribishi 'ë mañaxa! ¡'Ën pishanubi ka 'ën kuríki 'ikën! Èsakian bëtsin kakëx ka raírinëx ratuti bërëi 'itsaira rakuéti a xukén kamáxbi kanankëxa:

—¿Diosan kara nukamaxnu ësai 'iti nu sinánxukin ësokin nu ax?

²⁹ Usa 'ain ka Canaán menu bëbakëxa, bëbaxun ka kamabi atux 'ikë aín papa Jacob ñuixunkin kakëxa, a ëmanu 'ikë 'apun ka nu 'atimai banai nishkin nux isanuna këmëkianxun atun me 'utuni kuan kixun nu kaxa:

³⁰ —A ëmanu 'ikë 'apu an ka numi 'atimai, banai nishkin nu kaxa mitsux kamina këmë kuatsini ënë menu 'ikë unikama unëxun 'utuni ukan. ³¹ Usai kiabi kananuna ësokin kan nux kananuna uni mënin sinánñuishi, 'ain usa 'aish kananuna nukamax an uni 'utunkë uni ama 'ain; ³² katankëxun kananuna ësokinribi kan nux kananuna achúshi papañushi mapai rabé 'imainun rabé xukén 'inun bëchia 'ain; usa 'ain ka bëtsi nubëma 'ikën 'imainun ka nun xukén 'anáka nun papabë Canaán menu bëruaxa kixun kananuna kan. ³³ Èsakin kakëxun ka an nukama kaxa: Bërí kuni kana asérabi kaina mikamax upisananñu 'ain kixun 'unánti 'ain. Usa 'ain kamina min xukén achúshi 'ënu ëbianti 'ain ëbiankin kamina trigo 'itsamashi min aintsikama buánxunti aín, ³⁴ 'aínbi kamina min xukén 'anáka 'ë bëxunkanti 'ain. A mi 'ë bëxunkëxun kana mitsux kamina upí sinánñubu 'ianan këmëkuatsini ukëma 'ain kixun 'unánti 'ain; usa 'ain kana mitsun xukén 'anáka axa upí 'inun ënti 'ain, 'imainun kamina mitsuxribi ënë menu niti 'ain.

³⁵ Usa 'ain ka atun ëmanu kuantankëxun trigo pishanua bukunpakinbi Josénën xukén atun kuríki a 'ukëmëüküa pisha chukúmaratsunua mërakëxa, achúshi achúshi atun pishanua. Usokin pisha chukúmaratsunua kuríki mërari ka a xukénkamaxbi aín papabëbi ratúkankëxa. ³⁶ Usa 'ain ka Jacobnën kakëxa:

—Mitsun kamina bëchikëñuma 'ë 'imin. José ka nubëma 'ikën, 'ianan ka Simeónëxribi ka nubëma 'ikën, ¡'imainun kamina Benjamínribi 'ë bërí ëmibiankasin kin! ¡Èsakin 'akin kamina 'ë bëchikëñuma ënkanin! ³⁷ Usaia kia ka Rubénën aín papa kakëxa:

—'Ën bërúanun kamina Benjamín 'ën mëkënu ënti 'ain usa 'ain kana 'enbi mi bëxuntëkënti 'ain. Bëxunkëxuma kamina, 'ën bëchikë rabé ënë 'ati 'ain. ³⁸ Usai kiabi ka Jacobnën aín bëchikë kakëxa:

—'Ën bëchikë aín 'anáka ënë 'ikëbi kana mitsukëñun xutima. Aín xukén José ka ñuakëxa usa 'ain ka aratsushi tikiaxa. Mitsubë kuania ñu 'aisama inuti ñuanan 'ikëbë kaina uisai 'iti 'ain, mitsux kamina 'uchakë 'iti 'ain 'ëx kaniakëké 'aish 'itsaira masá nuituti ñukëbë.

43

Aín xukén kaman Benjamín Egipto menu buan

¹ Usa 'ain ka nētēkamabi a piti ñu a menu 'aíma 'iakëxa, ² usa 'ain ka Jacobnën aín bëchikë kamabëtan Egipto menua buánkë trigo a pikëx këñúkëbëtan aín bëchikëkama kakëxa:

—Amiribishi kuantankëxun kamina trigo chukúmashi marutëkëni kuantu 'ain.

³ 'Aínbi ka Judánën kakëxa:

—Asérabi ka anu 'ikë unin an nukama kaxa: Min xukén 'anáka bëíma kamina 'ë isi ukantima 'ain. ⁴ Usa 'ain kananuna min nubë, kuantanun xukëbë trigo maruikuantu 'ain; ⁵ 'aínbi kananuna minmi nubë kuantanun xukëbëma kuaniman. A unin ka nu asérabi kaxa: Min xukén 'anáka a bëíma kamina 'ë isi ukantima 'ain.

⁶ Èsokian katëkënkëxun ka Jacobnën kakëxa:

—¿Uisa kupín kaina 'ë 'itsaira 'aisama on? ¿Uisati kaina nun xukën 'anáka ka anu 'ikë kixun a uni kan? ⁷ Kakëxunbi ka atun katëkënkëxa:

—A unin ka uisa unikaraisanuna 'ain kixun 'itsaira ñukákin nun aintsu 'ibukama nu ñukáxa. Ñukákin ka nu kaxa: ¿Min papa kara ñukëma pain tsótax? ¿Min xukén itsi kara anu 'ik? Nun kananuna an ñukákësabi okin an kakë banakama kan. ¿Uisaxun karanuna min xukën 'anáka kamina bëti 'ain kixun kakëxun 'unánkë 'itsían?

⁸ Usa 'ain ka Judánën aín papa Jacob kakëxa:

—Nux upitax tsóti kuëenkin kamina nun xukén 'anáka 'ën bërúanun xuti 'ain, xukëbë kananuna bëríbi kuantu 'ain. Usa 'ain kananuna mi 'imainun nukama 'ianan nun bëchikë kamaríbi ñutima 'ikën. ⁹ 'Ën kana a tuá bërúanti 'ain; 'ë kamina axa uisai kara 'ikëbëtan kati 'ain. 'Ën a tuá bëtëkënimama kana anun tsókë nētëkaman 'ëx min 'uchokë 'iti 'ain. ¹⁰ Ènuax 'itsaira banai panatima kuanx kuni kananuna rabëti kuantankëx ukë 'itsían.

¹¹ Usa 'ain ka aín papan èsokin kakëxa:

—Anun nun ënëñu mëníoti bëtsi ñu ka 'aíma 'ikën, usa 'ain kamina èsokin 'ati 'ain: mitsun pisha kamanu kamina a uni 'inaishiti kuanxun achúshi ñu buánti 'ain. Ènë menuxun uniokë ñu upíira: bálamo kakë sanuira chukúma 'imainun buna rëpa chukúmashi 'imainun ro tsëpasa 'imainun i baka 'akë ro akëñun ro ua upíira nun menua 'ikë aribi buánti 'ain. ¹² Buánkin kamina nētë itsinmi buánkë usamaira kuríki këxtuira buántankëxun minbi 'inánti 'ain, mitsun 'inankëxunbia 'inantëkënkësamaira 'inánti 'ain; 'inánkin kamina manuxun sapi ka usakin 'axa aribi 'inánti 'ain. ¹³ ¿Usa 'ain kamina! min xukén 'anáka bibiakin buántankëxun a uni istëkëni kuankanti 'ain. ¹⁴ Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Dios ax kamabi kushiñu an mitsua uisabi okima nuibanun 'imianan, min xukén sipunu 'ikë a ënun sinánmikin Benjamín utëkënun upíokin sinánmiti 'ikën. Usa 'ain kana 'ën bëchikëkama nētëkëbë, bëchikëñuma 'ëx 'iti 'ain.

¹⁵ Usakian Jacobnën kakëxun ka aín bëchikëkaman anu 'ikë 'apu 'inaishiti kuantu ñukama bianan, pishami kuríki këxtuira bianan, Benjamínribi bibiani Egiptonu kuankëxa. Kuantankëx ka anua José 'ikë anu bëbakëxa, ¹⁶ usaía bëbaia ka Josénën Benjamín atubëa kuankë isakëxa, iskin ka an aín xubu bërúankë uni a kakëxa:

—Ènë unikama kamina 'ën xubunu buánti 'ain, 'imainun kamina vaca rëtankëxun piti 'itsaira 'ati 'ain, atun ka bari xamarukëbëtan bërí 'ëbëtan piti 'ikën. ¹⁷ Èsakian kakëxun ka aín ñu bërúankë unin aín kushin Josénën kakësabiokin anbi aín xubunu atu buánkëxa, ¹⁸ 'aínbi ka Josénën xubunuax ratuti kánani kikankëxa:

—¿Ènëx ka këmëkin nu bëkë 'ikën! Bëtsi nētën trigo marukin 'inankëxunbia nu 'inantëkënkë kuríki a kupín sapika nu bëaxa. Usa 'ain sapi ka nukama kuantanun xukima tëmëramianan kupímashi nukamabi ñu mëëmiti 'ikën, nun ñuinakama këñunbi.

¹⁹ Usa 'ain ka nukuti aín xubu xëputi 'urama oí a rapasu kuani nirakëkin an ñu bërúankë uni abë banakin. ²⁰ Atun kakëxa:

—¿Uisati, kara Nukën 'Ibu! Bëtsi nētën kananuna asérabi trigo marui uan, ²¹ 'aínbi kananuna ènuax kuantankëx anu nu imé uxti anu nukuxun nun pisha rëchurupakinbi, kananuna pisha bërakankin achúshi achúshi nun pishanua kuríki 'arukë mëran, a kuríki ka kamabi 'iixa. A kananuna bërí 'inantëkënti bëan, ²² bëanan kananuna nun kuríkiribi

anun trigo maruti bêtékëan. 'Aínbi kananuna uin kara a painun 'inánkë kuríki nun pishakamanu 'arutékëanxa kixun 'unánkëma 'ain. ²³ Kakëxun ka an ñu bërúankë unin atu kakëxa:

—Kamina 'itsaira rakuékantima 'ain. Mitsun Dios min papabëtan rabikë an sapi ka a kuríki mitsun pishanu 'arukë 'iti 'ikën, 'ën kana anúnmi trigo kupíokë kuríki a bian usa 'ain kamina 'itsaira rakuétima 'ain. Kamina 'itsaira masá nuituti rakuétima 'ain.

Ësokin katankëxun ka an ñu bërúankë unin Simeón sipunua chikínbëtsinkin aín xukén kamanu bëakëxa; ²⁴ usakin 'axun ka atu kamabi Josénën xubu 'ukëmëu ubankëxa, uantankëxun ka anúan tachukati 'umpax 'inántankëxun aín ñuinakamaribi aín piti 'inánkëxa. ²⁵ Usa 'ain ka a 'inainshiti békë ñukama mëníokin, José ka bari maníkëbë atubëtan pi uti 'ikë kixun 'unánxun kafankëxa.

²⁶ Usakian kainkëxa aín xubunu bëbaia ka atúan 'inainshitia uankë ñukama a 'inánkëxa, 'inani ka ami rantinpuruni aín bëmánan memi bëtiki tsóbuakëxa. ²⁷ Usai 'ia iskin ka Josénën atu uisa karaisa kixun ñukákëxa ñukátankëxun ka ësokinribi kakëxa:

—¿Uisa kara min papa, a ñuikinmi 'ë kakë kaniakëkë ax 'ik? ¿Kara bëríbi tsótax?

²⁸ Kixuan ñukákëx ka akama tëtúbuti aín chixunu sënën kuabuti ami 'ikin kakëxa:

—An mi ñu mëëxunti, nukaman papa ka anu 'ikën. Bëríbi ka tsótaxa.

²⁹ Usakian kakëxun a rapasunua israikinbi ka Josénën aín xukén Benjamín 'ain papan akëñun aín titami bëchia a mërakëxa mërai ka kiakëxa:

—¿Ënëx kara mitsun xukén 'anáka a ñuikinmi 'ë bëráma kakë a 'ik? ¿Nukën 'Ibu Diosan ka mi 'akinti 'ikën 'ën bakën! Ësakin kaíshi, ³⁰ ka José aín xukén isi 'itsaira kuëñibi aín inkë urukëbë tënëtisamaira tani. Bënëtishi abákiani kuanx anua 'ikë anu atsíanx iankëxa.

³¹ Usai intankëx sënëntankëx bëchukakiani kuani ka kiakëxa: ¿Aín piti kamina ënë kama mëtikati 'ain! ³² Usa 'ain ka an kakësabiokin an ñu 'axunkë unikaman José axa 'apu 'ikë abiribi mesanu aín piti nanxuanan aín xukénkama aribi bëtsi mesanu nanxuankëxa, nanxuanan ka an ñu 'axunkë egipcio unikama aribi bëtsi mesanu nanxuankëxa atun ka hebreo unikamabëtan mëskuxun piama 'ikën. ³³ Usa 'ain ka Josénën aín xukén apankama 'anan Benjamín uinu kara tsóti 'ikë kixun kakëxa. Katankëxun ka aín xukénkama atun 'apamixun 'abianxun 'anákami sënëonkin atu upíokin sënëinra 'itánun anu tsónun kakëxa usakian 'akëx ka sinánkasmai uisa kupín kara ësokin nu 'aia kiox bëtsibë bëtsibë isanankëxa. ³⁴ Usa 'ain ka Josénën an anuxun pikë mesa anuxunbi raíri pikianan, ka aín xukén Benjamín raíri 'inánkësamaira okin aín piti cha 'inánkëxa. Usakin 'ai ka José 'imainun aín xukénkamax pianan xëai 'itsaira kuëëankëxa.

44

Josénën manë xampa ñuikë bana

¹ Usakin 'atankëxun ka Josénën an ñu bërúankë aín kushi kakëxa:

—Ënë unikaman pishanu kamina trigo atun buántisabi 'itánun 'aruti 'ain, 'anan kamina atun kuríki achúshi achúshi pishanu bërakankin 'aruxunti 'ain. ² 'Anan kamina 'ën xampa manë uxua 'akë aribi aín xukén 'anákanën pisha bërakankin 'aruti 'ain 'akin kamina, anun trigo kupíokë kuríki akëñunbi 'aruti 'ain. Usokian Josénën 'amikëxun ka an ñu bërúankë unikaman 'axuankëxa.

³ Usai 'iónxa pëkarakëbë barin urukin pëkabëtsinkëbëtan ka Josénën an ñu mëëxunkë unikama kuantanua, aín xukénkama aín ñu mëníoti 'akinun kixun 'amiakëxa 'amixun ka aín xukénkama aín ñuinakama buani kuantanun xuakëxa. ⁴ Usai kuania ëma ëbiani urakiankë 'aímabi ka Josénën an ñu 'axunkë uni kakëxa axa kuankë unikama akamina nuikuanti 'ain nuixun nukúkin kamina kati 'ain:

—¿Uisa oti kaina upíokin 'akinkëxunbi 'atimakin 'an? ¿Uisati kaina mitsun manë uxua 'akë xampa amia ⁵ 'ën ñu mëëxunkë unin xëanan anun ñu tankë a mëkaman? ¿Mitsun kamina 'atimakin 'an!

⁶ Ĕsakian kakëx kuanxun ka an ñu bërúankë uni an nukúkin, usakian kakë bana abi ñuikin atu kakëxa, ⁷ usakian kakëxun ka atun kakëxa:

—¿Uisa 'ixun kaina usakin kananuna ñu 'a kixun nukama kain? ¿uínsaranbi kananuna nun ësokin ñu 'akëma 'ain! ⁸ Nux kananuna Canaán nètënuaxbi nun pishanua mërakë kuríki a 'inantëkëni uan. ¿Uisaxun karanuna manë xampa mëkamaman kuri ami ñu mënxxunkë unin xubunua mëkamati 'ain? ⁹ ¿Usa 'ain sapi ka an mi ñu mëëxunti ënëkama achúshinëx bamakë 'iti 'ikën, uin pishanua kara manë xampa mëraia a 'imainunbi kananuna nukamaxribi an ñu mëëxunkë 'iti 'ain!

¹⁰ Usokian kakëxun ka an José ñu mëëxunkë uni aín kushin atu kakëxa:

—Mikamax kikësa ka 'iti 'ikën, 'aínbi ka uin pishanu kara manë xampa 'ikën ax kuni 'ën ñumëmikë uni 'iti 'ikën; usa 'aínbi ka aín patsanëx 'uchakëma 'iti 'ikën.

¹¹ Usaia kikëbëtan ka a kamaxunbi atun pisha bënëkinshi menu, nanpákin rëchuruakëxa.

¹² Rëchurupatia ka an ñu bërúankë unin kamabi pisha bariakëxa, barikin ka aín xukén apanmixun aín xukén 'anákami okin barikibi ka Benjamínën pishanua manë xampa mërakëxa. ¹³ Usakian mërakëbë ka atun chupa tukai nishi paëakëxa. Usai 'itankëxun ka amiribishi atua anun ñu nikinkë aín ñuinakaman kaxunu puruakëxa. Purubiani ka a ëmanubi kuantëkëankëxa.

¹⁴ Usa 'ain ka Judá 'imainun aín xukënkamax kuanxbi amiribishi bërükiani Josénën xubunu bëbakëxa, bëbakinbi ka José anuabi mërakëxa mërai ka aín bëmáno nirakëti rantinpuruni tsóbukin aín bëmánanën me tikakëxa, ¹⁵ usai 'ia ka akamabi Josénën kakëxa:

—¿Añu kaina mikaman 'an? ¿Mitsun kaina 'unan achúshi uni 'ësaribinën kara ñu tanti 'ik?

¹⁶ Kia ka Judánën kakëxa:

—¿Uisakin karanuna nukaman mi kati 'ain? ¿Uisaxun karanuna ñu 'akëma 'ixun nun kananuna 'an kixun mi kati 'ain? Nukën 'Ibu Diosan nux 'uchakë 'unánkë 'ain kamina. Nukama min ñu mëmikë uni 'inun 'imiti 'ain; 'imikin kamina, aín pishanua min manë xampa bikë abëbi, min ñu mëmikë uni 'inun nukama 'imiti 'ain. ¹⁷ 'Aínbi ka Josénën kakëxa:

—Usama ka. Aín pishanuanu manë xampa mërakë ax kuni ka 'ën ñu mëëmikë uni 'iti 'ikën. Usa 'ain ka aín patsanëx aín papan xubunu upitax rikianti 'ikën. Uínbi ka mitsu kuania ubiotima 'ikën.

Judánën Benjamín ñuikin José ka

¹⁸ Usa 'ain ka Judánën José 'urama okin kakëxa:

—'Ën kana mi ësokin kaisatanin, usa 'ain kana 'ën uínbi kuanuma mi kain. Kamina 'ën kakëx 'ëmi nishtima 'ain, mix kamina 'apu faraón asaribi 'ikë kana mi kain. ¹⁹ Min kamina nu ñukan nux karaisana papañu 'ianan nun xukén 'anákañu 'ain kixun, ²⁰ ñukákëxun kananuna mi ñuixuan nun papa achúshi kaniakëkë ka anu 'ikën 'imainun ka nun xukén 'anáka achúshi bërí kanikë bënë anu 'ikën, ax ka nun papan kaniakëkë 'ixun bëchia 'ikën. 'Imainun kananuna mi kan nun papan ka 'itsaira atua kuënia, ax ka aín xukén ñua akëñunbia aín titan tuá 'ikën. ²¹ Usakin mi kakëxun kamina min uni bëna a 'unánun bënë kixun nu kan. ²² Nukaman kananuna mi kan a tuákën ka aín papa ënsama tania, an ënkëx ka aín papa ñuti 'ikën. ²³ 'Aínbi kamina min nu kan nubëisa a uni bëna ukëbëtamama ismina nu bitsima kixun.

²⁴ Usa 'ain kananuna kuantankëxun min nu kakë bana, kamabi ñuixunkin nun papa kan. ²⁵ Usakin kakëxun ka nun papan nu kaxa: Karaisanuna amiribishi trigo 'itsamashi marui utëkëntima 'ain kixun; ²⁶ 'aínbi kananuna nukaman kan: Nux kananuna ënë tuá min nukëñun xukëbëma kuaniman, usa 'ain sapi kananuna ax kuankëbëtanma, a uni isi kuantima 'ain. ²⁷ 'Ën papan ka ësakin nukama kaxa: Mitsun kamina 'unan 'ën xanun ka bëbu tuá rabéishi 'ë tuáxuankëxa; ²⁸ achúshinëx ka 'ëbë 'ibi ënuax nètëakëxa, usa 'ain kana bëríbi iskëma 'ain. Ñuina raëkëma ninu 'ikën kara piakëxa kixun kana sinanin. ²⁹ Usa 'ain ka bërími ubankëxa aín xukén 'iásaribiti ñu 'aisama inuti nètëkëbë kamina mi kamáxbi 'uchokë 'iti 'ain, 'ën sinanëinshi 'aisamaira masá sinani bamakëbë.

³⁰ Usa 'ain ka 'ën papa uniakë ami 'itsaira sinánkin aín nikë aín ñu mēēkë anuxunbi uinubia kuantanun kakinma 'arakaia, usa 'ain ka a uniakë nukamax kuankēbē 'ëx kuankēbē, ³¹ nun papa a istēkēnima masá nuituti bēunan mēskukēnēnbi bamati 'ikēn. Usa 'ain kananuna nukamax nun papa kaniakēkē 'aish aín nitēxēkēinshi bamakēbē 'uchokē 'iti 'ain. ³² Usa 'ain kana 'ën papa ēsokin kan 'ëxēshi kana an ēnē tuá uisai kara 'ia a iskē 'iti 'ain 'imainun kana ēsokinribi kan: Amiribishi minu bētēkēnima kana 'ëx 'uchakē 'iti 'ain usa 'ain kamina 'ëx bamati 'itámainun 'ë 'uchoti 'ain. ³³ Usa 'ain kana 'ën mi kain 'ëx sapi kana min ñumēmikē unisa 'iti 'ain, usa 'ain kana uniakē ënëx kuantamainun 'ëx mi ñu mēēxuni bērúti 'ain. Usa 'ain kamina min aín xukén kamabēa kuantanun a tuá xuti 'ain. ³⁴ Uisa kupí, ¿uisax karana 'ën papanu ënē tuá 'ëbē kuankēbēma 'ëx kuantēkēnti 'ain? 'Ën karana 'ën papa masá nuituti tēmēraia isti 'ain.

45

Aín xukénkama Josénēn 'ëx kana mitsun xukén 'anáka 'ai kixun ami chikirakēkin 'unánmia

¹ Èsakin kaia Judá sēnēnkēbētan ka Josénēn tēnētisamaira tankin, an ñu mēēxunkē unikama a rapasu 'ikēbi munuma kuēnkēnkin kakēxa: ēnuax kamina kamaxi chikínkanti 'ain. Èsokian kakēx ka an ñu mēēxunkē unikama José rapasunuax chikímainua, aín xukén kamáxēshi abē bērúti ka 'ëx kana min xukén 'anáka José a 'ain, kixun 'unánmiakēxa.

² Usakin kaibia munuma kuēnkēni inkē a ka egipcio unikaman kuakēxa, kuaxun chaniokin ñuia ka faraónnēnribi anua 'ikē aín xubunuxunbi kuakēxa. ³ Usai 'itankēxun ka Josénēn aín xukénkama kakēxa:

—'Ëx kana José a 'ain. ¿Nun pa kara bērfibi tsótax?

Èsakian kakēx a bētánain 'aish ratúkin ka uínbi uisokinbi káma 'ikēn. ⁴ 'Aínbi ka Josénēn aín xukénkama kakēxa:

—'Ë 'urama kamina ukanti 'ain.

Usakin kakēxa a rapasu 'aia, ka Josénēn kakēxa:

—'Ëx kana mitsun xukén José ami Egipto menu ukē unikama marua a 'ain; ⁵ usa 'ain kamina 'atimakin kana 'a kixun sinani ubikantima 'ain, mitsun kamina 'ë maruakēn usa 'aínbi ka Nukén 'Ibu Diosan 'ë pain mitsúxmi tēmēraia 'akinun ënē menu 'ë bēakēxa.

⁶ Bērí ka rabé baritia numi ënē menu 'inutia, usa 'aínbi ka mapai achúshi baritia pain pishianxa, usa 'ain ka unin 'apákēxbi añu ñubi 'irutima 'ikēn. ⁷ 'Aínbi ka Nukén 'Ibu Diosan mitsux uisama pain 'ain ënē menu 'ë pain bēakēxa nun rēbúnki kamaxa ënē menu 'inun, 'imainun ënē unikama upíokin manukima ax kushiira 'ixun ënē menu 'akinun 'ë bēakēxa. ⁸ Usa 'ain ka Nukén 'Ibu Diosan ënē menu uti 'ë sinánxuankēxa; mitsun kamina 'ë xuama 'ain, usa 'ixun ka anbi 'ë 'apu faraón an bana ñuixunti 'imianan aín xubunu ñu mēēnun 'imiakēxa, 'imianan ka anbi Egipto me ënu 'apusa 'ixun unikama ñu mēēmianan kamabi ñukama 'ën 'anun kixun 'ë 'imiakēxa. ⁹ Usa 'ain kamina bēnēti anua 'ikē anu kuantankēxun nun pa kai kuantu 'ain: Nun xukén José kananuna mēran kixun kamina kai kuantu 'ain, ësai ka min bēchikē José kixaxa: Nukén 'Ibu Diosan ka kamabi Egipto menu 'apusa 'inun 'ë 'imiakēxa. Usa 'ain kamina basima bēnēti 'ë isi uti 'ain. ¹⁰ Usa 'ain kamina min bakē bēchikēkama 'imainun min babakamaribi bēanan min ñuinakama bēti 'ain, bēia kana anumi mikamax tsónun Gosen kakē me a mitsu 'inánti 'ain. Usa 'aish kamina 'ë 'urama 'iti 'ain. ¹¹ Ènumi ukēkana min aintsu 'ibukama kēñunbi mitsun piti 'inánan, kamabi mibēa 'ikē akamaribi añu ñubi pishintisamokin 'akinti 'ain; ēnuax mapai achúshi bari pain ka anun ñu 'apákēbi koima 'ianan numi ax 'iti 'ikēn. ¹² 'Ën xukén Benjamín 'imainun mitsúnbi kamina 'ëx ësai kia kuakan. ¹³ 'Imainun kamina kamabi ñu 'ën aín kushi 'ixun Egipto ëma ënuxun 'aia iskē, a kamina 'ën papañuixuni kuantu 'ain 'imainun kamina ënuami iskē ñukamaribi, José ka a menu upiti tsotia kixun kamina kati 'ain. ¡Bēnēti kamina nun pa bēi kuantu 'ain!

¹⁴ Èsokin atu kai ka José aín xukén Benjamín 'ikúti iankēxa. 'Imainun ka Benjamínēxribi José 'ikúkin tēpatsati ami iankēxa. ¹⁵ Usai Benjamínbē 'itankēx sēnēnkin ka

Josénèn aín xukén apankamaribi bêtsukukakin bitsi intèkèankèxa, ësai pain 'itankèxun ka aín xukénkama abè rakuétimaishi banakèxa.

¹⁶ Usai 'ikè ka faraón 'imainun aín unikaman aín xubunu 'ixunbi ñuikania kuakèxa, kuati ka Josénèn xukénkama kara ènè menu bèbaxa kixun sinani kuèenkankèxa. ¹⁷ Usaia 'ikè kuaxun ka faraónèn José kakèxa:

—Min xukénkama kamina aín, ñuinanu purubianti trigokama 'inánti 'ain, 'inántankèxun kamina anuaxa ukè Canaán menu kuantèkèntanun xuti 'ain, ¹⁸ anu kuantakèxun ka aín papa 'imainun aín aintsì 'ibukama 'è bèxúnti 'ikèn. Bèxunkèxun kana 'èn anua 'inun Egipto me upíira anu ñu 'apákèa upiti 'irukè a 'inánti 'ain, usa 'ain ka ènè me 'èn kaísun 'inánkè ènu 'irukè 'upíira a pi tsóti 'ikèn. ¹⁹ 'Imainun kamina kati 'ain, Egipto me ènua, ka carretakama buánti 'ikèn, anúan aín xanu 'imainun atun bèchikèkama, 'imainun anun min paparibi bèti. Atux ka uti 'ikèn, ²⁰ 'ianan ka aña ñuñu kara bèri 'ikè ami sinanimaishi uti 'ikèn, Egipto me ènua 'ikè ñu upíirabu ax ka atunan 'iti 'ikèn.

²¹ Usakian faraónèn kakèxun ka Jacobnèn bèchikè. Josénèn faraónèn kakèsabiokin aín unikaman carretakama 'inánun kanan, kuankian bainuxun pibianti aribi 'inánun kakèxa; ²² chupa ióbu kuankian chuakè pèanan pañubianti a 'inánkèxa, 'aínbì ka Benjamín ashi trescientos kuríki manè 'akè 'imainun mapai achúshibètan sènèn chupa aín pañuti 'inánkèxa. ²³ Usakin 'inánkin ka aín papa buámitia mapai rabé asno anu purukè Egipto menu 'ikè ñu upíbu, 'imainun bètsi mapai rabé asno anu purukè trigo aribi, buanmianan panankian bainuxun aín papan ukin pibètsinti pán akamaribi buanmiakèxa. ²⁴ Usakin ñukama 'inántankèxun ka Josénèn kuantanun xukin aín xukénkama kakèxa:

—Bainuax atumina kuani mèèanankanin.

Kaxúan xukèx ka aín xukénkama rikiankèxa.

²⁵ Usakin kaxúan Egipto menua xukèx ka Canaán kakè me anu nuküakèxa, anua aín papa tsókè anu bèbakèxa. ²⁶ Bèbaxun ka usaía 'ikè kama ñuixunkin aín bèchikè achúshinèn kakèxa, papan 'èn xukén José ka tsótaxa ax ka Egipto menu 'ikè unikaman 'apu 'ikèn, kixuan ñuixunkèx ka Jacob uisa kupín kara usa 'iti 'ikè kixun sinánkin ka aín bèchikèkaman ñuixunkè ax ka asérabi 'ikè kixun sinanima ratuti sinánkasmakèxa. ²⁷ Usai 'ikinbi ka atúan ñuixunkèxun Josénèan anun kuantì xuxunkè carreta isanan ñukama aribi isi 'itsaira kuèenkin kuantì sinánkèxa. ²⁸ Sinani ka kiakèxa: “¡Èn kana kuan 'èn bèchikè José kaisa Egipto menu tsótaxa! Usa 'ain kana bamaxumaishi isikuanti 'ain.”

46

Jacob Egipto menu kuan

¹ Usai 'itankèx ka Jacob kamabi aín ñu 'imainun aín ñuina 'arakakèkama buani bain kuankèxa. Kuani Beerseba kakè menu bèbaxun ka ñuina rètankèxun usakin 'ati sinánxun aín papa Isaacnèn Dios xaroxuankèxa. ² A imébi ka Diosan abè banakin Jacob 'ikèbia Israel kakin anèkè a kuénkin namámikèsokin kakèxa. Kakèxun ka an:

—Ènu kana 'ain kixun ka kakèxa.

³ Kakèxun ka Diosan kakèxa:

—Èx kana Dios min papan rabia a 'ain. Usa 'ain kamina Egipto menu kuantì rakuétima 'ain: Anuxun kana 'èn min rèbúnkikama achúshi èma kushiira 'ianan chaiira 'itánun 'uákamè 'èomiti 'ain. ⁴ Usa 'ain kana 'èx mibèbi Egipto menu kuantì 'ain, anuxun kana amiribishi min rèbúnkikama 'ènbi chikinuxun 'ain. 'Imainun ka mixmi ñukèbè José mi rapasu 'iti 'ikèn.

⁵ Usai anuax Diosbè banatankèx ka Jacob Beerseba anuax kuankèxa. Kuania ka aín bèchikèkaman aín papan Jacob 'imainun aín bèchikèkama atun xanukama a kèñunbi 'apu faraónèan anúan atux kuantì bèmikè carreta anu puruakèxa. ⁶ Usa 'ain ka Jacob kamabi aín ñukama 'imainun aín, aintsikamabèbi Egipto menu kuankin aín 'arakakè ñuina vacakama ovejakama 'imainun kamabi Canaán menuxuan bikè a kamabi ubani kuankèxa. ⁷ Kuankin ka aín bèchikè bèbu 'imainun aín bèchikè xanukama 'imainun aín xuta nukèbènè 'imainun aín baba xanu akama abè kuankin uankèxa.

⁸ Ēnëx ka Israel unikama axa Egipto menu rikian atun anëkama 'ikën; ax ka Jacob 'imainun aín rëbúnkikama 'iakëxa:

Rubén ax ka Jacobnën bëchikë apan 'iakëxa. ⁹ Rubénën bakë bëchikëkama ka 'iakëxa: Hanoc, Falú, Hesrón, 'imainun Carmí.

¹⁰ Simeónën bakë bëchikëkama ënëx 'iakëxa: Jemuel, Jamín, Óhad Jaquín, Sóhar 'imainun Saúl, ax ka achúshi cananea xanun tuá 'iakëxa.

¹¹ Ēnëx ka Levínën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Guersón, Quehat 'imainun Merarí.

¹² Ēnëx ka Judánën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Er, Onán, Selá, Fares, 'imainun Zérah. (Er 'imainun Onán ax ka Canaán kakë me anuax ñuakëxa.) Ēnëxribi ka Faresnën bëchikëkama 'iakëxa: Hesrón 'imainun Hamul.

¹³ Ēnëx ka Isacarnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Tolá, Puvá, Job 'imainun Simrón.

¹⁴ Ēnëx ka Zabulónën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Séred, Elón 'imainun Jahleel.

¹⁵ Ēnë kamax ka Lía bixúan Jacobnën ami bëchikëkama 'imainun aín bëchikë xanu achúshi Dina aribi 'iakëxa, ax ka Padán-aram, kakë me anu tsókëpan 'ixuan bëchia 'iakëxa. Usa 'ain ka kamabi aín rëbúnkinëx xanu 'imainun bëbu tupúnkëx ka treinta 'imainun tres uni 'iakëxa.

¹⁶ Ēnë kamax ka Gadnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Sefón, Haguí, Esbón, Suní, Erí, Arodí 'imainun Arelí. ¹⁷ Ēnë kamax ka Asernën bakë bëchikëkama aín anë 'iakëxa: Imná, Isvá, Isví, Beria 'imainun ka atun chirabakë ax Sérah, kakin anëké 'iakëxa. Ēnë kamax ka Beriánën bakë bëchikëkamaribi 'iakëxa. Héber 'imainun Malquiel. ¹⁸ Ēnë kamax ka Jacobnën Zilpámi bakë bëchiakama 'iakëxa. A xanux ka an ñu mëmikë xanu 'ikëa Labánën aín bëchikë xanu Lía a ñu 'axúnun kixun 'inánkë 'iakëxa, usa 'ain ka kamabi aín rëbúnkikamax bëbu 'imainun xanu tupúnkëx dieciséis uni 'iakëxa.

¹⁹ Ēnëx ka Raquelmia Jacobnën bëchia 'iakëxa: José 'imainun Benjamín. ²⁰ Ēnë kamax ka aín xanu Asenat kakë amia Josénën bakë bëchikë 'iakëxa Manasés 'imainun Efraín, ax ka Egipto menuxuan bëchikë 'iakëxa. Asenat ax ka Potifera sacerdote On kakë ëmanu 'ikë aín bëchikë xanu 'iakëxa. ²¹ Ēnë kamaxribi ka Benjamínën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Bela, Béquer, Asbel, Guerá, Naamán Ehi, Ros, Mupim, Hupim 'imainun Ard. ²² Ēnë kamax ka Raquel 'imainun Jacobnën rëbúnki 'aish catorce uni 'iakëxa.

²³ Ēnëx ka Dannën bakë bëchikë Husim kakë 'iakëxa. ²⁴ Ēnë kamaxribi ka Neftalí aín bëchikë 'iakëxa: Jahzeel, Guní, Jezer 'imainun Silem. ²⁵ Ēnëkamax ka Bilhánmia Jacobnën bëchiakama 'iakëxa: Ax ka Labánëan aín bëchikë xanu Raquel 'inaishia, aín rëbúnkikama 'aish mapai achúshi 'imainun rabé unibëtan sënéinshi 'iakëxa.

²⁶ Ēnë unikamax ka Jacobë Egipto menu kuankëxa, usa 'aish ka aín aintsi 'ibukamaishi sesenta 'imainun seis uni 'iakëxa, usa 'ain ka 'ain bëchikënen xanukama ax tupunkëma 'iakëxa. ²⁷ Ēnëx ka Josénën bëchikë rabé Egipto menuxuan aín titan tuá 'iakëxa. Usa 'ain ka Egipto menu sesenta uni Jacobnën aintsi 'ibukama abë bëbakëxa.

²⁸ Usa 'ain ka Jacobnën Judá pain aín xukén José istánun kixun xuakëxa. Xukin ka Gosen kakë me anu bëbaia bitsi unun kixun kamiakëxa, kamikëxa kuantamainun ka Jacob Gosen kakë me anu bëbakëxa, ²⁹ usakin kamikëxun ka Josénën aín carreta anúan aín papa bëñakin bitsi kuanun mëníonun 'amiakëxa. 'Amibiani ka aín papa bitsi axribi kuankëxa, kuanxun ka aín papa 'ikúkin tēpatsakin bitsi anuax basipain iankëxa. ³⁰ Usai 'itankëxun ka Jacobnën aín bëchikë José kakëxa:

—'Ēnbi kana mi ñukësa 'aishmi nētëa 'ikëbi mi mërain, usa 'ain ka 'ëx mi istánkëx ñuti asábi 'ikën.

³¹ Usa 'ain ka Josénën aín xukénkama, kanan aín papa aintsi 'ibukama kakëxa:

—Bërí kana 'apu faraón iskin kati 'ain. Iskin kana 'ën xukénkama 'imainun 'ën papan aintsi 'ibukama, axa Canaán menu tsókë, ax ka 'ëbë ënë menu tsóti uaxa kixun; ³² 'imainun ka bëaxa aín ovejakama aín vaca kamabi atun 'arakakë ñuinakama, usa 'ain ka atux oveja bërúanan vaca 'arakai anun tēkë unibu 'ikën. ³³ Usa 'ain kamina 'apu faraónën añunën kaina tēkanin kixun ñukákëxun, ³⁴ mitsun kati 'ain, nun ñu mëëti ka ovejakama 'arakati 'imainun vaca 'arakati 'ikën nun, chaitiokë kaman 'asaribiokin. Usakinmi kakëxun ka Gosen kakë me ënë anumi 'inun mitsu 'inánti 'ikën, egipcio

unikamax ka an oveja bërúankë uni 'imainun an vaca bërúankë unikamabë timéax 'iti kuëenma unibu 'ikën.

47

¹ Usakin aín xukéenkama katankëx ka José 'apu faraón kai kuankëxa. Kuanxun ka kakëxa 'ën xukéantu ka 'ën papabë Canaán menuax bëbaxa, bërí ka Gosen kakë me anu 'ikën, anu ka aín ovejakama aín vacakama 'imainun aín ñukamabëbi uaxa.

² Èsakin kabiani kuanxun ka aín xukéenkama mapai achúshi kaískin bibiankin 'apu faraón 'unamiti buánkëxa. ³ Usa 'ain ka 'apu faraónën Josénën xukéenkama ñukákin kakëxa:

—¿Añunën kaina mitsux tëin?

Kixun ñukákëxun atun kakëxa:

—An 'apu 'ikë mi ñu mëëxunti nukaman kananuna nun chaitiokékaman 'asaribiokin ovejakama bërúain. ⁴ Nukamax kananuna ënë menu tsóti uan, anu nux 'ikë Canaán me anu ka 'itsaira numi 'ianan a piti ñu 'aíma 'imainun nun ñuinakama pimiti pasto 'aíma 'ikën. Usa 'ain kamina an mi ñu mëëxunti nukama ënë menu 'apu 'ixun nukamaxnu anu tsónun Gosen kakë me a nu 'inánti 'ain.

⁵ Usakian atun kakëxun ka 'apu faraónën José kakëxa:

—Min papa 'imainun min xukéantukamax ka ënë menu mibë tsóti uaxa. ⁶ Usa 'ain ka Egipto me ënëx bërí atunan 'iti 'ikën. Usa 'ain kamina Gosen kakë me a atu 'inánti 'ain, ax ka upíira me ënë menu 'ikën, usa 'ain ka anu tsóti atux bërúti 'ikën. 'Imainun kamina achúshi an ñuina 'arakati 'unánkë uni 'ën vacakama bërúanun nanti 'ain.

⁷ Usa 'ain ka Josénën aín papa Jacob aribi 'apu faraón a 'unánmikin aín xubunu uankëxa. Uankëxun ka 'urama okin Jacobnën upiokinshi kakin faraón 'urama okëxa, ⁸ usakian urama okëxun ka 'apu faraónën ñukákëxa:

—¿Uiti baritiañu kaina bërí mix 'ain?

⁹ Kixuan ñukákëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Èx kana bërí 'ain ciento treinta baritiañu usa 'ain kana achúshi menushi 'ima kuaínbëkini tsóti niakën. Usa 'ain kana a baritiakaman upiti tsóti 'ianan tëmërai 'iakën, usa 'aínbi kana 'ën chaitiokékama 'iásarabiti kaniakëti tsóti.

¹⁰ Èsakin faraón katankëx ka Jacob 'imainun aín bëchikë José anuaxa banakë anuax kana kuani kabiani chikíakëxa. ¹¹ Usa 'ain ka Josénën 'apu faraónëan kásabiokin aín papa 'imainun aín xukén apankama anua 'inun Gosen kakë 'ikëbi Ramsés kakinribi anëké me upíira a 'inánkëxa. Anua aín aintsikamabëbi tsónun 'inánkë Egiptonu 'ikë me ax ka upíira 'iakëxa. ¹² Usakin, a 'inántankëxun ka Josénën aín aintsí 'ibukama aín piti akamaribi 'inánkëxa, 'inánkin ka uiti 'itsa kara kuëenia a istankëxun an kuëenkë a cha 'inánan an 'itsama kuëenkë a chukúmashi 'inánkëxa.

Anúan numi chaiira 'ikë a baritiakama José Egipto menu 'apu 'ia

¹³ Usa 'ain ka uinu 'ikë menubi trigo a piti 'aíma 'iakëxa, usa 'ain ka a piti ñu 'aíma 'ain 'itsaira numi 'iakëxa. 'Ikëbë ka Egipto menu 'ianan Canaán kakë me anuribi 'ikëbë ka anu 'ikë, unikama numin bamatisa tani 'ikankëxa. ¹⁴ Usai 'ikian anu tsókë unikama 'imainun Canaán kakë me anu 'ikë unikaman trigo marukin 'inánkëxun ka, Josénën kamabi trigo kupían bikë kuríki a timëtankëxun 'apu faraónën xubunu nankëxa.

¹⁵ Èsakian atun trigo marukëbëbi ka Egiptonu 'ikë 'imainun Canaán menu 'ikë unikaman kuríki këñuakëxa, usai atun kuríki këñuan ka José kai egipcio unikama kuankëxa:

—¿Kuanxun ka min kamina nun piti nu 'inánti 'ain! kixun kakëxa kakin ka minmi numin bamaiabi nu piti 'inankëma ax ka 'aisama 'iti 'ikën, nux kuríkiñuma kupinshi kananuna ësai 'in kixun kakëxa.

¹⁶ Èsai kia ka Josénën atu kakëxa:

—Mikamax kuríkiñuma 'ixun, mitsun ñuina 'arakakékama 'ë bëxunkëxun kana a bianan mitsu trigo 'inaishiti 'ain.

¹⁷ Ĕsokian kakëxun ka Egiptonu 'ikë unikaman aín caballo, vaca, ovejakama 'imainun aín asnokama kupí Josénu buánkëxa, uania ka Josénën a kupín a baritiakaman atun 'arakakë ñuina bianan trigo 'inánkëxa.

¹⁸ 'Aínbi ka a baritia inúkëbëa bëtsi bari 'irukëbëtan José anu kuantëkënxun kakankëxa:

—Minbi kamina 'unan nun kananuna mimi unékinma kuríkiñuma kananuna 'ai kixun mi kain; 'imainun ka nun 'arakakë ñuinakamaribi kananuna kamabi mi 'inan. Usa 'ain ka nunnu a mi 'inántëkënti bëtsi ñu 'aíma 'ikën, usa 'ain ka uni 'imainun me ishi bëruaxa.

¹⁹ Usa 'ain kamina min nun me këñunbi nu maruti 'ain, trigo nu 'inánkin kamina biti 'ain. Usa 'aish kananuna tëmëramikinbi faraón nun menuxunbi ñu mëëxunti 'ain, usa 'ain kamina min a piti 'imainun menu a 'apáti ñu bëru nu 'inánti 'ain. Usakin 'akëxma ka me 'aisama 'iti 'ikën. ¿Uisa kupín kaina min, nun me ëbiani bamatanun nu ënti 'ain?

²⁰ Ĕsakian kakëxun ka Josénën Egiptonu 'ikë mekama faraónan 'inun maruakëxa, egipcio unikaman ka marutsinxumabi atun me numin 'ikin aín mekama maruakëxa, usakian marukëx ka kamabi mex faraónan 'iakëxa, ²¹ 'imainun ka Egiptonu 'ikë unikamax Josénën tëmëramikin ñu mëmikë kamabi Egipto menu 'ikë unikama 'iakëxa. ²² Usakin 'akin anu 'ikë mekama marukinbi ka Josénën sacerdote kaman me a mëëkima 'apu faraónën atun piti trigo 'itsaira 'inánkëxa, 'inánkëxun ka a pikin numin 'ikinma atun me maruti sinánma 'ikën.

²³ Usakin 'atankëxun ka Josénën anu 'ikë unikama kakëxa:

—Bërí kamina kamabi min me 'imainun mikamaxribi 'apu faraónan 'iti 'ain, 'ën kana kamabi a maruxuan usa 'ain kamina ñu bëru ënë 'apáti 'ain, ²⁴ 'aínbi kamina faraón 'apákëxa tuaia bitankëxun mapai achúshi pisha 'inánti 'ain; 'inánkëbëa rabé 'imainun rabé pisha tikikë ax ka 'apánan mitsun bëchikëkama 'imainun kamabi axa mitsubë tsókë unikamabëtan piti 'ikën.

²⁵ Kakëxun ka atun kakëxa:

—Mix kamina nubë upí 'ain usa 'ixun kamina numin bamati 'ikëbi nukama 'akian. Usa 'aish kananuna faraón tëmëraikin ñu mëëxuni nukama 'iti 'ain, kias ka kanankëxa. ²⁶ Usa 'ain ka Josénën amiribishi a tanti bana Egipto menu 'atëkëankëxa, a banax ka 'apu faraón mapai achúshi pisha 'inánti kikë 'iakëxa. Ĕnë bana ka bëríbi anu 'ikën; 'aínbi ka sacerdote unikama atun me kupín kupíotima 'iakëxa, atun me uínsaranbi 'apu faraónan biana 'ikën.

Jacobjën ashikin aín bëchikë José anua ñuia maínti me ñuikin ka

²⁷ Usa 'ain ka israel unikamax Egipto menu tsóti bërúakëxa. Anu bërúax ka Gosen kakë me anuax 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëökëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Jacob diecisiete baritia Egipto menu tsóakëxa, anuax ka ciento cuarenta 'imainun siete baritiañu 'iakëxa.

²⁹ Usai anu 'ixun ka Jacobjën achúshi nëtën bërí kana kaniakëké 'ain kana ñuti 'ain kixun sinánkëxa. Sinánkin ka José abë bananua unun kixun kamiakëxa:

—Aséribi 'ën mi kakësabiokin 'aisatankin kamina 'ën kisinu min mëkën nanti 'ain 'imainun kana sinanatëkëntima okinmi 'anun mi kain. Uisa 'ixunbi kamina ñuia Egipto me ënu 'ë maintima 'ain. ³⁰ Usa 'ain kamina 'ën aintsikama 'iásaribiti ñuia kamina Egipto me ënu maínti sinánkima anua 'ën chaitikama maínkë anuribi uanxun maínti 'ai kixun ka kakëxa.

Kakëxun ka Josénën —Asabika min sinánkësa okin kana 'ati 'ain —kixun kakëxa.

³¹ —¡Sinanatëkëntima okin! kamina ashikin 'ë kati 'ain —kixun ka amiribishi aín papan kakëxa.

Ĕsakian kakëxuan Josénën sinanatëkëntima okin kakëx, ka Jacob anua 'uxkë anuax aín tēpiti ami tētuti ñanati 'iakëxa.

48

Jacobjën upíokin sinánxunkin Josénën bëchikë Efraín 'imainun Manasés ka bana

¹ Usakian 'akë basirama 'aínbi ka Josénën aín papa Jacob 'insínkë ñuikania kuakëxa. Kuabiani ka José a isi kuankëxa, kuankin ka aín bëchikë rabé Manasés 'imainun Efraín uankëxa. ² Usai anu kuankë 'ain ka Jacob min bëchikë José ka mi isi ubaxa

kixun ñuixunkankëxa, ñuixunkëxun kuati kushitisama tanibi anua uxkë anuax nirui tsórakëakëxa. ³ Usai 'ikin ka aín bëchikë José anu bëbakë kakëxa:

—Nukën 'Ibu Dios kushiira kushi axa tirí kakë ëma Canaán me anuax 'ëmi mërakin upíokin sinánxunkin, ⁴ ëné bana 'ë kakëxa: Ka kuat, 'ën kana mixmi 'aisamaira min bakë bëchikë 'imainun min rëbúnki kamaxribi amami amami ëma oi bukunun 'imiti 'ain. Usai 'ia 'ikë kana min rëbúnkikama ëné me 'inánti 'ain. Atunan ka ëné me xëñibua 'aínbi 'inuxun 'aia. ⁵ Bërí ka min bëchikë rabé Efraín 'imainun Manasés 'ëx Egipto me ënu mibë tsóti ukëmapan 'ainmi bëchia ax ka 'ësaribi 'iti 'ikën, ax ka 'ën bëchikë Rubén 'imainun Simeón usa 'iti 'ikën. ⁶ Usa 'ain ka min bëchikë Efraín 'imainun Manasésnën 'anáka 'iti akama anribi aín xukén apanëa kasunania 'ain me biti 'ikën. ⁷ 'Ën kana ësookin mi kain, 'ëx Padán-aram anu kuantëkënkëbë ka Canaán kakë me anuaxa ka min tita Raquel ñuakëxa, ax ka Efrata kakë me urama 'iakëxa, Efrata ëma anun kuantu bai 'ipitiu kana maíankën, ax ka Belén kakë ëma bërí 'ikën.

⁸ Èsakin kakinbi ka Jacobnën Josénën bëchikë rabé isakëxa, iskin ka ñukákin kakëxa:

—Ënëx kara, ¿uikama 'ik?

⁹ —Ënëx ka 'ën bëchikë rabé Nukën 'Ibu Diosan Egipto me ënuxun 'ë 'inánkë 'ikë — kixun ka Josénën kakëxa.

Èsakian kakëxun ka aín papan kakëxa:

—'Ë 'urama kamina min bëchikë bëti 'ain, 'ën kana Dios an 'ë sinánxuan usaribi okin upíokin sinánxunti 'ain.

¹⁰ Usa 'ain ka Jacobnën kaniakëkin upíokin isama 'ikën. Usakian upíokin iskëbëtanma ka Josénën aín bëchikë rabé a 'urama okëxa, 'urama oia ka Jacobnën 'ikúkin bikin bëtsuku kakin aín kisinu tsónpakëxa. ¹¹ Usakin 'atankëxun ka José katëkëankëxa:

—'Ën kana amiribishi mi istëkënti sinánkëma 'ain sinaniamabi ka Diosanbi 'ën min bëchikë këñunbi mi istëkënun 'ë 'imiäxa.

¹² Èsakian 'aia ka Josénën aín bëchikë rabé aín papan kisinua tsókë a bitsi rantinpuruni aín bëmánanën me tikai tsóbuakëxa.

¹³ Usai 'itankëxun ka mëinkin aín bëchikë Efraín aín mëkën mëkeu bianan, Manasés aribi mëmiu biakëxa, bitankëxun ka aín papa rapasu urama buánkëxa. Usakian 'akëx ka Efraín aín xuta Jacob mëkeu nimainun Manasés axribi a mëmiu niakëxa. ¹⁴ 'Aínbi ka Jacobnën ami mëshpakin aín mëkën rabé mëkeu 'ikë a Efraínën maxkánu nankin upíokin sinánxunkin axa 'anáka 'aínbi, nankinshi ka Manasésnën maxkánuribi aín mëkën mëmiu axa aín apan aín nankëxa. ¹⁵ Usa 'ain ka aín bëchikë José a ësookin upíokin sinánxunkin kakëxa: “Nukën 'Ibu Dios an kakësabi okían 'ën xuta Abraham 'imainun 'ën papa Isaacnën Dios an ka a nëtéan 'ën titan tuaia 'ë bërúan 'ixun bërúbi uinu karana kuani anuabi 'ë bërúaiä, ¹⁶ usa 'ixun ka Dios an uisai kara 'iti 'ikëbi an 'ë bërúankë anribi ëné tuákamaribi bërúanti 'ikën. Usa 'ain ka ëné tuákama kupín 'ën anë sinanan 'ën xuta Abraham 'imainun Isaac aín anë sinánti 'ikën. Usa 'ain ka atux 'aisamaira bakë bëchipati 'uakamë 'ëoanan kamabi menu kuani aín ëmaitsi ëmaitsi 'ai tsókanti 'ikën.”

¹⁷ Usakian aín papan 'akë Josénën iskëxbi ka 'atimakian aín mëkën mëkeu Efraínën maxkánu nankë 'iakëxa, usakian 'akëbi ka aín papan mëkën Efraínën maxkánua bikin Manasésnën maxkánu nankëxa, ¹⁸ usakin 'akin ka ësookin kakëxa:

—¿Usakin 'axuma ka 'a papan! Ënëx ka aín apan 'ikën. Usa 'ain kamina min mëkën mëkeu 'ikë aín maxkánu nanti 'ain. ¹⁹ 'Aínbi ka usakin 'aisama tankin aín papan kakëxa:

—¿Kana 'unanin 'ën bakën, 'ën 'unanxun kana 'ain! Axribi ka achúshi ëma chaiira 'ianan raírikama 'ikësamaira 'inuxun 'aia. 'Aínbi ka aín xukén 'anáka ënëxira 'itsaira 'itanun 'uakamë 'ëoi ëma itsiribi ëma itsiribi 'itánun uínbi kanantisamaira kushiira 'inuxun 'aia.

²⁰ A nëtënbi ka Jacobnën ësookin kakin upíokin sinánxuankëxa:

—Israelkaman ka mitsun anë upíokin sinánxunkin bëtsi kati 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka Efraín 'imainun Manasés 'asaribiokin mi 'ati 'ikën, ësookin 'akin ka Jacobnën Efraín aín apansa 'imianan Manasés aín 'anáka 'imiakëxa. ²¹ Usakin katankëx sënëkin ka José kakëxa:

—Ka kuat, 'ëx kana ñuti 'urama 'ain; usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Dios ax mitsubë 'ixun ka amiribishi min chaitiokékama anu tsóa me anubi mi buántékenti 'ikën. ²² Usa 'ain kana min xukénkama 'inánkésamaira okin mi 'inan: Siquem kakë me a mi 'inánti 'ain, ax ka abë 'akanantankëxun Amorreo unikama 'ën bikuan 'ikën.

49

Ashikian Jacobnën aín bakë bëchikékama ká bana

¹ Usa 'ain ka Jacobnën kamabi aín bëchikékama anua unun kixun kamiakëxa: “Kamikëxa anu rikuatsinkë ka 'ë 'urama kamina ukanti 'ain kixun kakëxa, bërí kana usaími 'ëx ñukëbë 'ikanti bana mitsu ñuixunti 'ain:

² 'Ën bëbu bakë bëchikékama ësokin mitsu kamainun kuati kamina 'ë urama ukanti 'ain, 'ën mitsu kamainun ka kuakan, 'ëx kana mitsun papa Jacob 'ikëbia Nukën 'Ibu Diosan

Israel kakinribi anëa 'ain.

³ Rubén, mix kamina 'ën bakë bëchikë apan 'ain, usa 'aish kamina a irapain 'ëx kushi 'ixun bëchia 'ain, mix kamina kushi 'ianan raíri kamasamaira 'inuxun 'ain.

⁴ 'Aínbi kamina mix 'ën rëkuén bakë bëchikë 'itima 'ain, mix kamina achúshi baka shërë uínbi bëaraisama usaribi 'ain:

mix kamina anu 'ëx 'uxtinu 'ë 'atimaoi an 'ë ñu mëëxunkë 'ën xanubë 'jakën.

⁵ Simeón 'imainun Leví mix kamina xukén rabébi 'ain; usa 'ixun kamina min manë xëtokën 'akin anun bënëkinshi uni këñuakën.

⁶ Uínsaranbi kana anumi mitsux timékë anu 'ëx 'isamatanin. Usa 'ixun kamina min chirabakë 'atima okankë anun nishkiani kuanxun unikama 'akën, usakin 'anan kamina vaca, aín bënë aín ipukunu 'ikë aín punu tëakësaribi okin 'akën.

⁷ ;Usa 'ain kamina mitsux nishi 'atimaira sinánñubu 'ain!

Usa 'aish kamina mitsux ñuina raékëma 'ikësaribiti sinani nishin.

Usa 'ain kana 'ën mi rabé aséribi bëtsi bëtsi menu kuanimi Israel ëmakanuax 'urai mi amanu amanu kuanun 'imiti 'ain.

⁸ Judá min xukén apankama 'imainun 'anáka kamanribi ka mi rabinuxun 'aia.

Usakin mi rabi ka min xukénkamax mi bëmánon nirakëti ñanati tëtúbuti 'ikën, kamina axa mimi nishkë unikama abë 'akanankin mi kupitanuma 'anuxun 'ain.

⁹ Judá mix kamina 'ën bakë bëchikë 'ain.

Usa 'aish kamina achúshi 'inuánën tuá bërí kanikëñëan 'ain piti ñuina bixun bënëkinshi tëtúbuxun pitankëx menu rakábukë usaribi 'ain,

usai 'i kamina 'inuán aín titaxa 'ikësaribiti 'iti 'ain

¿Uin kara usaími 'ia mi ubioti kuëenti 'ik?

¹⁰ Uínbi ka aín kushi Judá bikuantima 'ikën, 'imainun ka aín manë tsati 'apun tuinkë 'ikëa tuinkë a bikuantima 'ikën, a manë tsatin 'ibuka unuxun 'aia

usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikaman ax kikësabiokin 'anuxun 'aia.

¹¹ An ka uvas 'apákë kamami bërí kanikë aín burro tékëré kati 'ikën, 'anan ka aín chupa kamabi uvas baka

vino 'akë anun chukati 'ikën.

¹² Aín bëruax ka uvas baka vino 'akë aín chëxësamaira 'ikën;

'imainun ka aín xëtakamaxribi vaca xuma uxubëtan sënëmaira uxuira uxu 'ikën.

¹³ Zabulónën rëbúnkin kamax ka parúmpapa kuëbí tsónuxun 'aia,

anua 'aisamaira manë nunti këñuruti butun a urama kamina 'inuxun 'ain.

Usa 'ain ka min me anua Sidón kakë ëma anu sënëñbi 'unántiokë 'iti 'ikën.

¹⁴ Isacar mix kamina an ñu papikë ñuinanëxa anuxun pimiti aín xubunu tantikësa 'inuxun 'ain.

¹⁵ Uínsaran kara a me upí isanan, anu tantitisa 'ikë isia,

anuax ka aín kaxunu ñu purunux katúbuti 'ikën,

usai 'ikin ka kana 'aima kima tëmëramikin ñu mëëmikë 'iti 'ain.

¹⁶ Dannën rëbúnkinën ka aín aintsi 'ibukaman 'apu 'ixun 'akinti 'ikën, ax ka achúshi uni Jacobnën rëbúnkisa 'iti 'ikën.

¹⁷ Dannën rëbúnkinëx ka achúshi runu bai rapasu tsókësa 'iti 'ikën, usa 'ain ka aín taë tsiputunua aín caballo natëxkëbë anu 'ikë uni pakëti 'ikën, ësaribi okin kamina axa mitsumi nishkë unikaman 'akëxunbi mikaman 'amitima 'ain, kixun ka Jacobnën aín bakë bëchikëkama kakëxa.

¹⁸ ¡Nukën 'Ibu minmi 'ë iëmiti kana kuëënin! ësokin ka Nukën 'Ibu Dios ñukákin Jacobnën kakëxa.

¹⁹ Gad min rëbúnkikamaribi ka suntárunën abë 'akanankin 'anuxun 'aia. 'Aínbi ka ainra abámikin 'anuxun 'aia.

²⁰ Aser min piti ñukama ax ka nëishirabu 'iti 'ikën, usa 'ain ka min piti ñu axribi 'apukaman písa upíbu 'iti 'ikën.

²¹ Neftalí, ax ka achúshi chaxu uínbi ubiókëma nikë, aín tuakëxa upíra 'ikë usaribi 'iti 'ikën.

²² José min rëbúnki kamaxribi ka achúshi i baka kuëbí nikë, axa 'itsaira 'inun bimikësa usaribi 'ianan, pëñanakëkin anun xubu bëarakë me mapub-uinkë usarabi 'iti 'ikën.

Usaribiti ka min rëbúnki kamax mekama tsitsirui bukunuxun 'aia.

²³ Usa 'ikë ka axa pian 'akanankë unikaman istisama tankin timakin, aín pia ami pukin ënkinma ubionuxun 'aia;

²⁴ 'aínbi ka Josénën rëbúnki kaman aín pëñan kushi uni 'ixun ainra an 'akatsikixun 'akëxunbi aín pëñan bërëkinma 'ati 'ikën;

usa 'ain kana mi asabika kixun kain. 'Ën 'Ibu Dios a 'ën rabikë kushiira kushi, ¡An ka an ñuina bërúankë unisa 'ixun Israel unibu bërúanti 'ikë!,

²⁵ ¡asábi ka Nukën 'Ibu Dios a 'ën rabikë, an ka mi 'akinuxun 'aia;

Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñuira an ka mi upiokin 'akinti 'ikën!

¡Naíkamë 'ëo manámixunbi ka 'u' 'ibútanun mi upíokin sinánxunti 'ikën!

¡An ka parúmpapa 'ukëmëu 'ikë me anuaxbia 'umpax utanun mi upíokin sinánxunti 'ikën!

¡An ka min ñuinakama tuaia 'anan xanu bakënti aribi upíokin sinánxunti 'ikën!

²⁶ Min papan ka upiokin mi sinánxunkin aín papan 'asaribiokin mi upíokin sinánxuanxa.

Ax ka bashikama këñúkëbëbi këñutima 'ikën, upíokin sinánxunkë ax ka Josénën maxkánubi 'iti 'ikën,

akana aín xukékama 'akima 'ën kaísan.

²⁷ Benjamín, min rëbúnki kamaxribi ka tsira 'inu,

nékëñëan pëkarakuantsinkëma 'ain ishi aín piti ninua ñuina bixun,

pítankëxun bari xupibukëbëtan aín tëxëkë a 'ain raíribëtan pikësa usa 'iti 'ain.

Usaribi okin kamina axa mimi nishkin këñukatsikixun 'akëxunbi minra axa mimi nishkë unikama 'ati 'ain."

²⁸ Ënëkamax ka mapai rabé 'imainun rabé ñaká Jacobnën bakë bëchikëkama 'iakëxa, usa 'ikë ka aín papan achúshi achúshi upíokin sinánxunkin kakëxa.

Jacob ñua ñuikë bana

²⁹ Achúshi nëtën ka Jacobnën aín bakë bëchikëkama ësokin kakëxa: "Ënuax 'itsama nëtë 'ikëbë kana ñuti 'ain. Usa 'ain kamina 'ë ñuia ënu mainkima anua 'ën chaitiokëkama maían kini anubi 'ë maínti 'ain, ax ka Efrón kakë hitita uni aín me 'ikën, ³⁰ usa 'aish ka Canaán me anu 'ikën; ax ka Macpelá kakë me anu 'ikë kini 'ikën, ax ka Mamré bëmánu 'ikëa Abrahamnën Efrónnën me këñunbi anu aín aintsikama ñuia maínti marua 'iakëxa.

³¹ Anu ka aín bëchikë kaman Abraham 'imainun aín xanu Sara maíankëxa, 'imainun ka Isaackëñun aín xanu Rebeca aribi maíankëxa, maíñña 'aínbi kana 'ënribi anu 'ën xanu Lía maíankën. ³² Anu 'ikë me 'imainun kini ax ka 'ën xutan hitita unikamañua marua 'ikën." ³³ Ësokin pain aín banakamaira kama aín bakë bëchikë ñuixunkin sënëontankëx rakabutëkëñibi ka Jacob aín bana ñomëtishi ñuakëxa.

50

¹ Usaia 'ain bana ñomëti nëtëti ñuia ka Josénën aín papa 'ikúkin bikin bëtsuku kakëxa. ² 'Atankëxun ka Josénën an uni 'insínia ronkë rukuturukama aín papa Jacobnën nami anëtima kupían ron upíokin 'anun kakëxa, usakian kakëxun ka rontankëxun upíokin chupan rabunxun nankëxa. ³ Usakin 'akin ka cuarenta nëtë 'imikin anun anëtima ron 'akëxa a nëtë kamax ka anun usokin 'ati 'iakëxa.

Usakin 'akë 'ain ka egipcio unikamax 'itsaira masá nuitukin setenta nëtë 'imi 'itsaira rarumakëxa, ⁴ usai ati nëtëkaman aín papa sinani nitéxëtankëxun ka Josénën 'apu faraón aín xubunu 'ikë aín kushi kamabë pain banakëxa, banakin ka ësokin kakëxa:

—Mitsux upí sinanñu 'ixun 'ë 'akinsa tankin karamina 'apu faraón ësokin 'ë kaxuni kuantu 'ain. ⁵ 'Ën papan ka ñutisamapan rakáxun, ësokin 'ë kaxa sinántëkëntima okin anu ñuia maintia anbi 'á Canaán kakë me anubi maínun kixun 'ë kaxa, usa 'ain kana 'ënbi anu maintia 'a me anu mainikuanti 'ain, usa 'ain kana 'ën mi ñukatín 'ë karamina 'ën papa maíntanun 'ë xutima 'ain, maínbëtsini kana utëkënti 'ain. ⁶ Kixuan kamikëxun ka faraónën kakëxa:

—Min papa kamina usakin anua mi kakë usakinbi maini kuantu 'ain. ⁷ Usa 'ain ka José aín papa maini kuankëbë, kamabi aín kushibu axa 'apu faraónën xubunu 'ikë 'imainun Egipto menu an ñu mëëkëkamaribi kuankëxa, ⁸ kuankëbë ka Jacobnën aintsí 'ibukama 'imainun Josénën xukéantukamaribi atubë kuankëxa. Kuankin ka Gosen kakë me anu uniakë xukama 'imainun atun ñuina kamaishi ëbiankëxa. ⁹ 'Imainun ka uni aín carreta caballonëan nirinbiankin uankë anúnribi José kuania buani 'itsaira uni rikiankëxa, usa 'aish ka 'aisamaira uni aín caballonën tsótax kuankankëxa.

¹⁰ Usakiani kuanx ka anua Goren-ha-atad, 'ikë Jordán baka kuainakëkë anu bëbaxun 'aisamaira uni timëkamë 'ëokë ax masánuituti ini rarumakëxa. 'Imainun ka José mapai achúshi 'imainun rabé nëtë anuax 'itsaira iankëxa. ¹¹ Usai 'iaka anu tsókë cananeo unibunën 'aisamaira timëkamë 'ëokë isakëxa, isí ka kikankëxa: egipcio unibu ka uni ñukë mainux timëkamë 'ëoxa kiox kikankëxa. Usai anuax 'ikë ka Abel-misraim kakin anëakëxa, ax ka Jordán baka amiaxa bari urukë au 'iakëxa.

¹² Usa 'ain ka Jacobnën bëchikë kaman aín papan ñutisama 'ixun kakësabiokin kamabi 'akëxa, ¹³ usakin 'atankëxun ka Canaán kakë me anua 'ikë Macpelá kakë me anua 'ikë kini, Abrahamnën Efrón kakë uni hitita ainan 'ikëbi anu aín aintsikama ñuia maínti marua anu maíankëxa. A me 'imainun a kinix ka Mamré kakë me amiaxa bari urukë au 'iakëxa. ¹⁴ Usokin aín papa maíntankëx ka, José amiribishi Egiptonu aín xukénkama 'imainun abëa kuankë unikamabë kuantëkëankëxa.

Ashitia José a nëtën usai 'ia ñuikë bana

¹⁵ Aín papa Jacob ñukë 'ain ka Josénën xukénkaman ësokin sinánkëxa: Bërí sapika Josénën nun painu 'atimo a sinánkin nuribi 'atima oti 'ikën. ¹⁶ Èsokin sinánkin ka aín xukéantun kamiakëxa: Nun papa ñutisama 'ixun ka nu kakëxa, ¹⁷ ësokin mi kanun: Min xukénkama kamina an mi 'atima oi 'ucha 'ikëbi uisabi otima 'ain. Usa 'ain kamina nun mi 'atimo a sinánkin nuribi 'atima otima 'ain, nukamax kananuna nun papa Dios aín unikama 'ain. Èsakian a kamikë unikaman kakëxun kuati ka José iankëxa.

¹⁸ Usai 'ian ka aín xukén 'ibukama ami bëbai aín bëmáno nirakëti rantipuruni aín bëmánanën me tikai tsóbukin kakëxa:

—Ènu kananuna nukamax uan. Nukamax kananuna min ñu mëmikë uni 'iti 'ain. ¹⁹ 'Aínbi ka Josénën atu kakëxa:

—Kamina rakuënkantima 'ain. 'Ëx kana Diosma 'ain. ²⁰ Mikaman kamina 'ë 'atima oti sinánkën, usakin mitsun 'aiabi ka Nukën 'Ibu Diosan 'atima okin 'akë a upíokin bërínu iskë ñukama ënë mëñóxa: usa 'ain kana 'ën 'itsaira uni bamati 'ikëbi 'akian. ²¹ Usa 'ain kamina mitsux rakuëtima 'ain. 'Ën kana mikama 'imainun mitsun bëchikëkamaribi aín piti ñu 'inánti 'ain. Èsokin kakin ka Josénën aín xukénkama upíokin sinánmiakëxa.

José ñua ñuikë bana

²² Usakin kamabi ñu pain 'atankëx ka José aín papan aintsí 'ibukamabë Egipto menubi tsóakëxa. Anu ka José ciento diez baritia 'imi tsóakëxa, ²³ usai anu tsóxun ka Efraínën

bëchikënëan bëchikë aín xutakama isakëxa. Isanan ka Manasésnën rëkuén bëchikë Maquir kakë aín xutan bëchikëkamaribi 'itsaira 'ikë isakëxa.

²⁴ Achúshi nètën ka Josénën aín xukénkama kakëxa: 'Ëx anun ñuti nètë ka 'urama 'ikën, usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan mitsu 'akinti 'ikën, usa 'ixun ka ënë nètënua anbi mitsu chikinbiakin a 'inánuxuan Abraham kanan Isaac 'imainun Jacob ka me anubi mitsu buánti 'ikën. ²⁵ Ësakin kakin ka José aín xukén kaman a sinanatékëntima okin atun kanun kakëxa: Aséribi ka Nukën 'Ibu Diosan mitsu 'akinti 'ikën. Usa 'ain kamina mitsun 'ëx ñuia ënu maínkinma ënua 'ë buánti 'ain. ²⁶ Usai pain 'itankëx ka José Egipto menuax ciento diez baritiañu 'aish ñuakëxa, ñuia ka aín nami anun uni ñuia 'ati ro anun 'atankëxun upíokin sabananën rabunxun anu uni bamaia maínti 'akë cajun achúshinu 'aruakëxa, 'aruxun anu maintia mëníokë anu maíankëxa, ësokin ka José ñukë 'akankëxa ashi.

MATEONĒAN 'A UPÍ BANA

I. USAI CA JESUS XUX 'IACĒXA QUIXUN ŅUIA BANA (1-2)

Jesusan 'unánpapan rara 'iá
(Lc 3.23-38)

¹ Jesucristo ax Davitan rēbúnqui 'aish ca Abrahamnēn rēbúnquiribi 'iacēxa. Jesu-cristonēn raracama ca ēnē unicama 'iacēxa: ² Abraham ax ca Isaacnēn papa 'iacēxa. Isaac ax ca Jacobnēn papa 'iacēxa. Jacob ax ca Judá 'imainun aín xucéantun papa 'iacēxa. ³ Judá ax ca Fares 'imainun Zara aín papa 'iacēxa, Tamar atun tita 'imainun. Fares ax ca Esromnēn papa 'iacēxa. Esrom ax ca Aramnēn papa 'iacēxa. ⁴ Aram ax ca Aminadabnēn papa 'iacēxa. Aminadab ax ca Naasonēn papa 'iacēxa. Naasón ax ca Salmonēn papa 'iacēxa. ⁵ Salmón ax ca Booznēn papa 'iacēxa, Rahab aín tita 'imainun. Booz ax ca Obednēn papa 'iacēxa, Rut aín tita 'imainun. Obed ax ca Isaínēn papa 'iacēxa. ⁶ Isaí ax ca David, axa 'apu 'icē, aín papa 'iacēxa. David ax ca Salomonēn papa 'iacēxa, aín titax ca Uríasnēan casunan xanu 'iacēxa.

⁷ Salomón ax ca Roboamnēn papa 'iacēxa. Roboam ax ca Abíasnēn papa 'iacēxa. Abías ax ca Asan papa 'iacēxa. ⁸ Asa ax ca Josafatnēn papa 'iacēxa. Josafat ax ca Joramnēn papa 'iacēxa. Joram ax ca Uzíasnēn papa 'iacēxa. ⁹ Uzías ax ca Jotamnēn papa 'iacēxa. Jotam ax ca Acaznēn papa 'iacēxa. Acaz ax ca Ezequíasnēn papa 'iacēxa. ¹⁰ Ezequías ax ca Manasésnēn papa 'iacēxa. Manasés ax ca Amonēn papa 'iacēxa. Amón ax ca Josíasnēn papa 'iacēxa. ¹¹ Babilonia cacē nētēnu judíos unicama bētsi non buánti 'urama 'ain ca Josíasnēn Jeconías 'imainun aín xucéncama bēchiacēxa.

¹² Babilonia nētēnuxun ca Jeconíasnēn Salatiel bēchiacēxa. Salatiel ax ca Zorobabelnēn papa 'iacēxa. ¹³ Zorobabel ax ca Abiudnēn papa 'iacēxa. Abiud ax ca Eliaquimnēn papa 'iacēxa. Eliaquim ax ca Azornēn papa 'iacēxa. ¹⁴ Azor ax ca Sadocnēn papa 'iacēxa. Sadoc ax ca Aquimnēn papa 'iacēxa. Aquim ax ca Eliudnēn papa 'iacēxa. ¹⁵ Eliud ax ca Eleazarnēn papa 'iacēxa. Eleazar ax ca Matanēn papa 'iacēxa. Matán ax ca Jacobnēn papa 'iacēxa. ¹⁶ Jacob ax ca Josénēn papa 'iacēxa. José ax ca María an Jesús, Cristo cacē, a tuua, aín bēnē 'iacēxa.

¹⁷ Abraham ax ca judíos unbunēn rara 'iacēxa. An bēhicēxun aín bēhicēnēn canitancēxun bēchipacēxun aín bēhicēnēnribi canitancēxun bēchipacēx anuax cuanx Davidnu sēnēn ca Davitan chaitiocēcama catorce 'iacēxa. David an bēhicēxun aín bēhicēnēn canitancēxun bēchipacēxun aín bēhicēnēnribi canitancēxun bēchipacēx anuax cuanx anun Babilonia cacē nētēnu judíos unicama buan nētē anúan Jeconías bacéan, a nētē sēnēn ca Jeconíasnēn chaitiocēcama catorce 'iacēxa. Jeconías an bēchipacēxun aín bēhicēnēn canitancēxun bēchipacēxun aín bēhicēnēnribi canitancēxun bēchipacēx anuax cuanx anúan Cristo bacéncē nētē sēnēn ca aín chaitiocēcama catorce 'iacēxa.

Jesucristo bacéan
(Lc 2.1-7)

¹⁸ Ēnē menua Jesucristo uti ca ēsai 'iacēxa: María ax ca Josénēn binuxun 'unánti ocē xanu 'iacēxa. Josébē biranancēma pan 'aish ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ņunshin Upitan sinanēnshi 'imicēx tuñu 'iacēxa. ¹⁹ José ax ca upí uni 'iacēxa. Usa 'ixun ca unínma chanioia quixun unin 'unánunma María ěnti sináncēxa. ²⁰ Usoquin sinántancēx 'uxun ca Josénēn namáquin Nucēn 'Ibu Diosan xucē aín ángel achúshi isacēxa. Iscēxun ca cacēxa:

—José, Davitan rēbúnqui, cana mi cain. Maríanēn tuá ax ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ņunshin Upitan 'imicēxēshia 'icē 'icēn. Usa 'ain camina timaquinma min xanu 'inun María biti 'ain. ²¹ Ax ca tuá achúshi bacénti 'icēn. Bacēnia camina min a tuá Jesús caquin

anëti 'ain. Ainshi ca uni aín 'ucha tērénquin Nucën Papa Diosan iscëxa upí 'inun iémiti 'icën. Usa 'ain camina a tuá Jesús caquin anëti 'ain.

²² An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían cuënëosabi oquin ca ángelnën José usaquin cacëxa. A bana ca ësai quia:

²³ Xanu achúshi unibë 'icëma pain 'aish ca tuñu 'itancëx bacénti 'icën. Aín tuá ax ca Emanuel caquin anëcë 'iti 'icën.

Emanuel quicë ax ca “Nucën Papa Dios ca nubë 'icë” qui quicë 'icen.

²⁴ Usa 'ain ca namámiquian Nucën 'Ibu Diosan ángelnën cacësabi oquin Josénën María aín xanu 'inun biacëxa. ²⁵ Biaxbi ca abë 'iáma pan 'icën, aín rëcuën tuá bac'ëncë cuni ca Josénën aín xanu 'inun María biacëxa. A bac'ëncë tuá a ca Josénën Jesús caquin anëacëxa.

2

An ñu 'unáncë unicaman Jesús rabia

¹ Herodes axa Judea cacë menu 'icë unicaman 'apu 'aish Jerusalénu 'ain ca a menu 'icë ëma, Belén cacë, anuax Jesús bacéancëxa. Belénuaxa Jesús bacéan ca aucüaxa bari urucë anuax an ñu 'unáncë unicama, Belén 'urama 'icë Jerusalén ëmanu cuancëxa. ² Cuani bëbaquin ca ñucácëxa:

—¿Uinu cara axa judíos unibunën 'apu 'inun bërí bacéncë a 'ic? Aucüaxa bari urucë anuxun cananuna anun a 'unánti 'ispa isbëtsian. A isbëtsini cananuna 'unánbëtsini a rabi ain.

³ Usaía quia a bana cuati ca Herodes 'imainun Jerusalénu 'icë unicama masá nuituti, uisa cara ënë ñu 'iti 'icë quiax sináncasmacëxa. ⁴ Sináncasmaquin ca Herodesnën camabi judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuëneo bana judíos unicama 'unánmicë unicamaribi camicëx ricuatsianxa timëtia ñucácëxa, uinuax caraisa Cristo axa utia judíos unibunën caíncë, ax bacénti 'icë quixun. ⁵ Ñucácëxun ca cacëxa:

—Belén cacë ëma, Judea menu 'icë, anuax ca bacénti 'icën. An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin ca Belén ñuiquin ësouquin cuënëocëxa:

⁶ Belén, Judá menu 'icë ëma, anu 'icë uni achúshi ax 'apu 'ixun ca 'ën unibu, Israelnën rëbúnquicama, a bërúanquin 'aquinuxun 'aia. Usa 'ain ca Belén ax bëtsi ëmacamasama 'icën.

⁷ Quia cuatancëxun ca Herodesnën an ñu mëëxuncë unicama —uni itsin isnunma camina unéxun an ñu 'unáncë unicama 'ë bëxúnti 'ai —quixun cacëxa. Usoquian camicëx ucë ca ñucácëxa, añu nëtën caraisa 'ispa isaxa quixun. ⁸ Usoquin ñucátancëxun ca Herodesnën an ñu 'unáncë unicama Belénu cuanun xuacëxa. Xuquin ca ësáquin cacëxa:

—Anu cuanxun uinu cara a tuá 'icë quixun istancëxun camina 'ënribi a rabi cuanun 'ë cai uti 'ai —quixun.

⁹ Usoquian Herodesnën cacëx ca a tuá bari cuancëxa. Cuancëbë ca aucüaxa bari urucë anuxuan atun iscë 'ispa ax anúan a unicamax cuanti anúnbi cuancëxa. Cuanx ca anu a tuá 'icë a manámibi a 'ispa niracëacëxa. ¹⁰ A isi cuëenquiani ca anúan a 'ispa cuancë anúnbi an ñu 'unáncë unicama cuancëxa. ¹¹ Cuanx a manámia 'ispa niracëcë xubu anu atsínxun ca anua a tuá Jesús aín tita Mariábë 'icë mëracëxa. Mërai rantin puruni tsóbuquin ca Jesús rabiacëxa. Rabiquin ca atun bunánti bacáxun anua buancë curi 'imainun tsëpasa ñu 'aishbi nëncëx sanuira a 'imainun i baca sanuira acama 'ináncëxa. ¹² Usoquian 'ináncë ca namámiquin Nucën Papa Diosan anua Herodes 'icë anun cuanxma 'inun cacëx bai itsin cuantancëx aín nëtënu bëbacëxa.

Josénën aín titacëñun Jesús Egíptonu buan

¹³ An ñu 'unáncë unicamaxa aín menu cuantécëan ca Nucën 'Ibu Diosan ángelnën José namámiquin cacëxa:

—Herodesnën ca a tuá 'aminuxun bariminuxun 'aia. Usa 'ain camina niruquianquin aín titacëñun a tuá bibiani Egípto menu cuanti 'ain. Cuantancëx camina 'ën mi cacéxmi utécënun anu 'iti 'ain.

¹⁴ Usoquian ángelnën cacëx niruquin aín titacëñun a tuá bibiani ca José imé Egipto menu cuancëxa. ¹⁵ Anu ca Herodes pan bamatamainun 'iacëxa. Nucën 'Ibu Diosan 'amicëxuan aín unin cuënëosabi oi ca Egipto menu 'iacëxa. A banax ca ëesai quia: “Egiptonua cana 'ën Bëchicë bëan”.

Tuácama rëñun quixun Herodesnën ca

¹⁶ Usa 'ain ca —an ñu 'unáncë unicaman ca 'ë paránxa —quiax Herodes 'aisamairai nishacëxa. Nishquin ca an ñu 'unáncë unin ñuicë bana sinánquin Jesús isa rabé baritia aín bacéncë 'icë quixun sináncëxa. Sinánxun ca aín uni xuacëxa, camabi Belénu 'icë rabé baritiañu bëbu tuácama 'anan rabé baritiañuma bëbu tuácamaribi 'abianxun a 'urama 'icë ëmacamanuaribi bariquin cëñunun quixun. ¹⁷ Usaquin 'acëbë ca Jeremíasnën cuënëo bana quiásabi oi 'iacëxa. A banax ca ëesai quia:

¹⁸ Ramá cacë ëmanuxun ca rarumatía inia cuacanxa. Ax ca Jacob 'imainun aín xanu Raquelnën rëbúnqui a xanucamaxa aín tuacën rabanan incë 'iaxa. Aín tuá 'áima cupí a sinani upí 'iisama tani ca uínbi nëtémisamai ianxa.

¹⁹ Usa 'ain ca Herodes bama 'ain Egiptonuxun namáquin Josénën Nucën 'Ibu Diosan ángel achúshi isacëxa. ²⁰ Iscëxun ca amiribishi cacëxa:

—Niruquiani ca aín titacëñun a tuá bibiani amiribishi Israel nëtënu cuantëcëntan. An a tuá 'aisa tancë unicama ca bamaxa. Usa 'ain camina cuantëcënti 'ain.

²¹ Usaquian ángelnën cacëx ca José aín titacëñun a tuá bibiani Israel nëtënu cuantëcëancëxa. ²² Usa 'ain ca José cuantëcënti 'aíshbi —Herodes axa bama 'ain ca aín bëchicë Arquelao, ax Judea menu 'apu 'icë —quixun ñuia cuax anu cuantëcënti racuéacëxa. Racuéti ca namáquin istancëx Judea me anu Arquelao 'icë anu cuaníma Galilea menu cuancëxa, aín namácësabi oi. ²³ Galilea menu bëbatancëx ca Nazaret ëmanu tsoiti cuancëxa, usai 'itioquian an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuiasabi oi. A banax ca ëesai quia, Jesús ca Nazaretnu 'icë uni 'icë quixun ca unin caia.

II. GALILEA MENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUAN (3-20)

3

Juanën anu uni 'icëma menuxun unicama bana ñuixuan

(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Jesús Nazaretnu 'ain ca Juan, an unicama nashimicë, ax Judea nëtënu 'aish anu uni 'icëma menu 'iacëxa. Anuxun ca an bana ñuia cuati cuania unicama bana ñuixuancëxa.

² Bana ñuixunquin ca cacëxa:

—Anun Nucën Papa Diosan abë upí 'inun mitsu ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icën. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosmi sináncë 'aíshmabi sinanati ami sinan.

³ Juan ax ca a Isaíasnën Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ñuiá a 'icën. Ëesai ca a bana quia:

Anu uni 'icëma menuxun munuma bana ñui ca a unix ëesai quia: Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mëñoquin racanati 'ain.

⁴ Juan ax ca camello rani 'acë chupa pañuanan ñuina xacá 'acë anun tsitëcërëquicë 'iacëxa. Aín piti ca curuchinti 'imainun buna rëpa 'iacëxa. ⁵ Usa 'ain ca Jerusalénu 'icë unicama Juanu riquiancëxa. Judea menu 'icë unicama 'imainun baca, Jordán cacë, a 'urama 'icë mecama anuaxribi ca 'aisamaira uni Juanën bana ñuixunia cuati cuancëxa.

⁶ Cuanxúan atun 'uchacama chiquinatia ca Juanën Jordán bacanuxun nashimiacëxa.

⁷ Juanën bana ñuixunia cuati 'itsa uni ricuatsinmainun ca 'itsa fariseo uni 'imainun 'itsa saduceo uniribi an nashiminun quiax anu uacëxa. Aia isquin ca Juanën cacëxa:

—Mitsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsun rara 'iásaribiti runu, an uni picë, asa 'ain. ¿Usa 'icë cara anúan Nucën Papa Diosan 'aisama unicama atumi nishquin masóti nëtën masócë 'itin rabananmi sinananun quixun uin mitsu cax? ⁸ Unían mitsux camina asérabi sinanacë 'ai quixun 'unánun camina ñu 'aisama 'ati ënquin upí ñuishi 'ati 'ain. ⁹ —Nux Abrahamnën rëbúnqui 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sinánxunma ca 'acan. Asérabi cana mitsu cain, 'aisa tanquin ca Nucën

Papa Diosan ënë maxáxbi bëtsi oquin Abrahamnën rëbúnqui 'imiti 'icën. ¹⁰ Ca ësa 'icën. A rëti aín manë ruë tuíanx a rapasu niracëquin ca an upí oquin tuacëma icama rëtancëxun xanania unin tsin nëënia. Usaribi oquin ca bënëñquinshi mitsúxmi sinanati ami sináncëma 'icë Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën. ¹¹ Uníxa an ñu 'atima 'acëcama ëni sinanacë cupí cana 'ën a 'umpaxan nashimin. Usa 'aínbi ca 'ësamaira uni 'ë caxu aia. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi a buánxuntima 'ain. Axira uquin ca uni aín Bëru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiti 'icën. 'Imiquin ca tsi rëquirucënën ñu 'acësoquin aín cushin aín nuitunua sináncë ñu 'atimacama a cëñuquin uni upí 'imiti 'icën. ¹² An ñu 'apácë unin 'acësaribi oquin ca 'ati 'icën. Ësa ca 'iti 'icën. Unin ca ñu bëru trigo 'apatia. 'Apátancëxun ca bimia bitsia. Bitancëxun ca bucúnxun chacaia. Chacaquian tacaia ca aín xacá suñun amo putia. Pucëbë ca aín bëru ax tiquia. Usai 'ia bërúanxun bixun bucúntancëxun ca aín xacácama tsi rëquirucë bënëntisamanën nëënia. Usaribi oquin ca axa uti an aín 'acë ñucama 'unánquin, upí unicama abëa 'iti bianan 'atimacama a atun ñu 'atima 'acë cupí bimi xacá nëënti pucësa 'imiti 'icën.

Juanën Jesús nashimia

(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

¹³ Usa 'ain ca Galilea me anuax cuanx Jesús Judea nëtënu 'icë baca, Jordán cacë, anua Juan 'ain, anu cuancëxa, anuxuan Juanën nashiminun. ¹⁴ Cuanxa bëbaiabi ca Juanën nashimisama tanquin Jesús cacëxa:

—¿Miinra 'ë nashimisa 'aíshbi caina 'ën mi nashiminun quiax ain?

¹⁵ Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Uisai cara Nucën Papa Dios quia, usai cananuna 'iti 'ain. Usa 'ain camina min 'ë bëri nashimiti 'ain.

Cacëxun ca Juanën —cana mi 'ati 'ain —quixun caxun Jesús nashimiacëxa.

¹⁶ Usoquin Juanën nashimicëx ca Jesús bacanuax 'iruiiani cuancëxa. Cuanquinbi ca Jesusan naí panárabëcëbëtan isquin anuax numacuru tinax uáxa Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí anu 'iruia isacëxa. ¹⁷ Usai 'icëbëtan ca Jesusan naínuaxa banaia cuacëxa, ësai qui: “Ënëx ca 'ëx amiira sináncë bacë bëchicë 'icën. Ami sinani cana chuámarua tani cuëñin”.

4

Ñunshin 'atimanën 'apúan Jesús 'atima ñu 'amiti sinan

(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

¹ Nashimicë 'icë ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan Jesús anu uni 'icëma menu cuanti sinánmiacëxa, anuxun ca ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'atima 'amicatsi quixun 'ati 'icë quixun 'unánquinbi.

² Anu 'ixun ca Jesús anu ñubi cuarenta imé 'imainun cuarenta nëtën piama 'icën. Ñu piima ca panancëxa. ³ Panancë ca ñunshin 'atimanën 'apun anu uxun 'atima ñu 'amicatsi quixun ësaquin cacëxa:

—Aséribi Diosan Bëchicë 'ixun ca ënë maxáxcama pán 'inun cat.

⁴ Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Ësai ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quia: “Pán piishi ca uni tsótima 'icën. Uisai cara Nucën Papa Dios quia a bana 'airibi ca uni tsóti 'icën”.

⁵ Uotancëxun ca ñunshin 'atimanën 'apun Jesús Jerusalén ëma upí anu buáncëxa. Buántancëxun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín mascuan sënëncënu buánruacëxa. ⁶ Buánrutancëxun ca cacëxa:

—Diosan bana cuëñëo ca ësai quia:

An ca aín ángelcama mi bërúanmia. Bërúancëxmi maxáxmi tachacaxma 'inun ca aín męcënan biquin mi bacáruti 'icën. Usa 'ain ca mix aséribi Diosan Bëchicë 'aish ënuax nuánquianx menu nipacëtan.

⁷ Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Ĕsairibi ca aín bana quia: “Nucën 'Ibu Diosan cara 'ë iémiti 'icë iscatsi quixun camina a tantima 'ain”.

⁸ Uсотancëxun ca ñunshin 'atimanën 'apun amiribishi tantëcëncatsi quixun aín bashi chairucë manan Jesús buáncëxa. Buántancëxun ca anuxun camabi me 'imainun a menu 'icë ëmacamaxa cha 'aish upí 'icë ismiacëxa. ⁹ Ismiquin ca cacëxa:

—Minmi 'ë rantin puruni tsóbuquin 'ë rabicëxun cana ënë mecama, camabi anu 'icë ñucamacëñunbi minan 'inun mi 'inánti 'ain.

¹⁰ Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apu, ënuax ca cuantan. Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ëesai quia: “Min 'Ibu Diosëshi camina rabiti 'ain. Rabiquin camina ashí ax cuëncësabi oquin ñu 'axunti 'ain”.

¹¹ Usoquian cacëx ca ñunshin 'atimanën 'apu Jesús ëbiani cuancëxa. Cuancëbëtan ca Nucën Papa Diosan ángelcaman uxun Jesús 'aquiancëxa.

*Galilea nëtënuxuan 'atabaquin Jesúsana bana ñuixuanan ñu 'a bana
(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)*

¹² Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicë, ami nishquin 'apun sipuacëxa. Juan sipuacë ñuicania cuabiani ca Jesús Judea nëtënuax Galilea nëtënu cuantëcëancëxa. ¹³ Anu cuanx Nazaret ëmanu bëbatancëx ca a ëbiani Galilea cacë parúmpapa rapasu 'icë ëma, Capernaúm, anu 'i cuancëxa. A me anu Capernaúm 'icë ax ca Zabulón 'imainun Neftalí cacë me 'iacëxa. ¹⁴ Anu ca Jesús 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun Isaiásnën cuënëocëxa, ësaquin:

¹⁵ Zabulón me 'imainun Neftalí me, a Jordán baca 'ucë manan 'icë, 'imainun anun parúmpapanu cuanti bai acamax ca Galilea me, anu judíosma unibu bucucë, anu 'icën. ¹⁶ Anu 'icë unicamax ainanma 'ixun Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'ati 'unáncëma 'aíshbi ca Cristo ucëbë an 'unánmicë 'i axa. Ainanma 'aish bamati 'aíshbi ca Cristo ucëbë an 'unánmicëx xabánu 'icësa 'i axa.

¹⁷ Bana ñuixuntabaquin ca Capernaúm ëmanu 'ixun Jesusan anu 'icë unicama ësaquin cacëxa:

—Anun Nucën Papa Diosan abë upí 'inun mitsu ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icën. Usa 'ain ca ami sináncë 'aíshmabi sinanati ami sinan. Usaquian anuxun bana ñuixunquin cacësabi oquin ca Jesusan 'itsa oquin a bana unicama ñuixuancëxa.

*An tsatsa bicë uni rabé 'imainun rabé Jesúsana abë cuanun ca
(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)*

¹⁸ Parúmpapa Galilea cuëtani cuanquinbi ca Jesusan rabé uni mëraccëxa. A uni rabëtax ca achúshi Simón 'icëbi Pedroribi cacë, a 'imainun aín xucën Andrés cacë 'iacëxa. A rabëtax an tsatsa bicë uni 'ixuan tsatsa ricania ca Jesusan mëraccëxa. ¹⁹ Mëraquin ca cacëxa:

—Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut. An tsatsa bicë uni 'icëbi cana 'ëmi catamënumni uni sinánminun mitsu 'imiti 'ain.

²⁰ Usaquian Jesusan cacëxuinshi aín rica ëbiani ca abë cuancëxa.

²¹ A uni rabé bibiani cuanquinbi ca Jesusan bëtsi uni rabéribi, Zebedeonën bëchicë, Jacobo 'imainun aín xucën Juan, an aín papa Zebedeobëtan nuntinuxun rica mëníoia mëraccëxa. ²² Mëraquin cuënquin Jesusan abëa cuanun cacëxëshi ca nuntinubi aín papa ëbiani Jesúsbe cuancëxa.

*Galilea nëtënuxun Jesusana bana 'itsa uni ñuixuan
(Lc 6.17-19)*

²³ Usa 'ain ca Jesusan Capernaúm anuax cuanxun Galilea mecamanuxun anua judíos unicama timéti xubucamanuxun bana ñuixuancëxa. —Nucën Papa Diosan ca ami catamëcë unicama abë 'inun ainan 'imiti 'icë —quixun caquin upí bana unicama ñuixuanan ca uni ñucëcama pëxcüacëxa. ²⁴ Usoquian 'aia Jesús chanioia cuaquin ca Siria nëtënu 'icë unicaman axa ñucëcama Jesusan pëxcunun quixun anu buáncancëxa. Bëtsi bëtsi ñucëcama 'imainun ñunshin 'atimanën 'ibuacë unicama 'imainun uni ñucë nirucuainquinbi tancëma, 'imainun aín nami niméti saquiucicë acama anu buáncëxun

ca Jesusan pëxcüacëxa. ²⁵ Usoquin bana ñuixuanan unicama pëxcubiania cuania ca 'aisamaira unin Jesús nuibiancëxa. Galilea menu 'icë unicama 'imainun Decapolis cacë menu 'icë unicama 'imainun Jerusalénu 'icë unicama 'imainun Judea mecamanu 'icë unicama 'imainun Jordán baca 'ucë manánuaxribi ucë unicaman ca abë cuanquin Jesús nuibiancëxa.

5

Matánu tsóxun Jesusan aín unicama bana ñuixuan

¹ 'Aisamaira uni isbiani cuantancëxa Jesús matá me mapëracëtancëx anu tsóbutia ca aín 'unánmicë unicaman nëbétsioracëxa. ² Nëbétsioracëxun ca Jesusan uisa unicamax cara cuëenti 'icë quixun atu 'unánmiquin cacëxa, ësaquin:

³ An —'ënbi cana 'ën nuitu upí 'imitima 'ai —quixun 'unáncë uni, ax ca 'ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan aín nuitu upí 'imianan ainan 'imicë cupí, chuámarua tani cuëënia.

⁴ Axa masá nuitucë uni a ca Nucën Papa Diosanbi aín masáquin sináncë nëtémiti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani ca chuámarua tani cuëënia.

⁵ Axa cëruti banacëma uni ax ca Nucën Papa Diosan 'inánti ñucamañu 'iti 'icën, an cacësabi oi. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani ca chuámarua cuëënia.

⁶ 'Acëñuma bamaia uni piti cuëëncësaribi oi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti cuëëncë uni, a ca an usaía 'inun 'imiti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani ca chuámarua tani cuëënia.

⁷ An 'aquinsa 'icë uni itsi nuibaquin 'aquincë uni a ca Nucën Papa Diosanribi nuibaquin 'aquinti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani ca chuámarua tani cuëënia.

⁸ Axa aín nuitu Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ianan aín sinan upí uni an ca Nucën Papa Dios 'unánan isti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani ca chuámarua tani cuëënia.

⁹ An raíri uni bëtsibë nishananíma nuibananun 'aquincë uni a ca Nucën Papa Diosan —mix camina 'ën bëchicë 'ai —quixun cati 'icën. Usa unix ca chuámarua tani cuëënia.

¹⁰ Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'icë cupía, uni itsin tëmëramicë uni, ax ca —'ëx cana Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'ai —quixun sinani chuámarua tani cuëënia.

¹¹ Mitsun 'ën bana cuacë upí unin mitsu 'atima banan canan bëtsi bëtsi onan cëmëi mitsumi manáncëxbi camina chuámarua tani cuëënti 'ain. ¹² Usaribi oquin ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama unin bëtsi bëtsi ocëxa. Usaquin sinánquin camina cuëënquin, Nucën Papa Diosan ca mitsu upí oquin sinánxunquin aín nëtënu abë 'i upitax tsónun mitsu 'imiti 'icë quixun 'unani chuámarua tani cuëënti 'ain.

Aín unicamax ca tashi 'imainun lamparínsa 'icë Jesús quía bana

(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

¹³ Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Mitsux camina ënë nëtënu 'aish tashisa 'ain. Tashin ca anun tashíncëxun ñu mucuquin upí 'imia. Usaribi oquin camina mitsun mibë 'icë unicama upiti bucunun 'aquinin. Tashi axa aín muca nëtëtia ca unin uisaxunbi amiribishi mucotëcëntima 'icën. Usa 'aish ca a tashi mucañuma ñancáishi 'icën. 'Aisama 'icë ca unin putia, putia unin amácëx ca nëtëtia. Mitsun upiti bucunun mibë 'icë unicama 'aquincëma 'aish camina a tashíxa mucañuma 'icësaribi 'iti 'ain.

¹⁴ Tashisa 'ianan camina mitsux lamparínsaribi 'ain. Usa 'ixun camina mibë 'icë unicama upiti bucuti 'unánun 'aquinin. Ca ësa 'icën. Éma cha matánu 'icë ax ca unëtima, a ca camabi unin isia. ¹⁵ Usaribi oquin ca unin lamparín bimitancëxun bunánti buinaxun anun mapuquin nanima. Usoquinma ca lamparinéan a xubunu 'icë unicama pëcatanun ñu manámi nania. ¹⁶ Usaribi oquin camina mitsun mibë 'icë unicama upiti bucuti 'unánun 'aquincë 'aish lamparínsaribi 'iti 'ain. Mitsun ñu upí 'aia isquin ca cuëënquin a unicaman min Papa Dios naínu 'icë a rabiti 'icën.

Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quicësabi oi 'iti Jesús quia

¹⁷ Camina 'unánti 'ain, Moisésnën cuëñëo bana 'imainun Nucën Papa Diosan aín unibu cuëñëomia banacama quicësabi oquin 'axunma 'anun quixun uni cai cana 'ëx uáma 'ain.

È ñuiquian cuëñeo banacama quicësabi oi 'i cana ënë nëtënu uacën. ¹⁸ Cana mitsu asérabi cain, naí 'imainun mecama cëñúcëma pain 'ain ca a banacama quiásabi oi 'iti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quiáxa quiá 'ain ca achúshi banabi usai 'icëma 'itima 'icën. ¹⁹ Usa 'ain ca ui unicaman cara a banacama achúshirabi —a bana cananuna 'atima 'ai —quixun caquin uni itsi usaribi oquin sinánun 'unánmia, ax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish, bëtsi unicamabëtan sënénmaraira 'iti 'icën. Usa 'aínbi ca an a banacama quicësabi oquin 'aquin uni itsínribi usaribi oquin 'anun 'unánmicë uni, ax Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish, raíri unicamabë sënénmaira 'iti 'icën. ²⁰ Cana mitsu cain, mitsun an Moisésnën cuëñeo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'acëma 'aish camina ainanma 'ianan aín nëtënu abë 'itima 'ain.

*Uni itsimi nishtima Jesús quia
(Lc 12.15-59)*

²¹ Moisésnën mitsun raracama ñuixuan bana unin ñuixunia camina cuan, ësai quicë: “Uni camina 'atima 'ain. Uin cara uni 'ati 'icë ax ca Nucën Papa Diosan 'uchocë 'aish cast'icancë 'iti 'icën”. A bana unin mitsu ñuixunia camina cuan. ²² Usaía quiá 'aínbi cana 'ën mitsu cain, axa uni itsi, aín xucénsa 'icëbi ami nishcë uni ax ca 'uchocë 'aish cast'icancë 'iti 'icën. Axa uni itsi ñu cai 'atimati banacë uni a ca mitsun cushibunën 'apucaman 'uchoti 'icën. 'Imainun ca an ami nishquin uni itsi —ñunshin bacë camina 'ai —quixun cacë uni ax, axa manë tsinu 'iti uníxa 'uchacësaribi 'icën.

²³ Usa 'ain camina Nucën Papa Dios rabinuxun a 'inánti ñu bëxun —uni itsi ca 'ëmi nishaxa —quixun sináncë 'ixun ²⁴ Nucën Papa Dios 'inántimi buáncë ñu anubi pain nanbiani cuanx, axa mimi nishcë uni abë pain mëníonanti 'ain. Mëníonancëx abë upí 'ixun camina cuantëcënquin min 'inánti ñu Nucën Papa Dios 'inánquin a rabiti 'ain.

²⁵ Bëtsi unían mimi nishquin, mitsun cushinu buáncëx, bain cuani camina anu bëbacëma pain 'aish, abë mëníonanti 'ain. Mëníonancëxunma ca mimi nishcë uni axa mi ñui ami manáncëxun min cushin mi sipuati 'icën. Usa 'aíshmi sipuacë 'itin rabanan camina bëbacëma pain 'aish a unibë mëníonanti 'ain. ²⁶ Cana mitsu asérabi cain, sipuacë 'ixun camina min cushi quicësabi oquin curíquinën cupíoti 'ain. A pain ancëquin cupíoi camina sipunubi 'iti 'ain. Usaquin 'atin rabanan camina min cushinu bëbacëma pain 'aish axa mimi nishcë unibë mëníonanti 'ain.

Uni itsin xanubë camina 'itima 'ai quicë bana Jesusan ñuia

²⁷ Moisésnën mitsun raracama ñuixuan bana unin ñuixunia camina cuan, ësai quicë: “Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain”. ²⁸ Usai quiá 'aínbi cana 'ën mitsu cain, uinu 'icë unix cara ainanmabi xanu itsi isi aín nuitu mëu cuëñënia a unix ca a xanubë 'icësa 'ia.

²⁹ Min bëru mëqueu anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuëñcë 'ixunbi camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min bëru achúshi échíxun nicësa 'iti 'ain. Mix bëru rabéñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min bëru achúshi échíxun niti ca asábi 'icën. ³⁰ Min mëcën mëqueu anun 'aisama ñu 'ati cuëñcë 'ixunbi camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min mëcën achúshi tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix mëcën rabéñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min mëcën achúshi tëaxun niti ca asábi 'icën.

*Uni aín xanubë ënanantima Jesús quia bana
(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)*

³¹ Moisésnën cuëñeo bana ca ësairibi quia: “Ui unin cara aín xanu ëinsa tania an ca —ënë xanu ca bërí 'ën xanuma 'icë —quixun quirica a cuëñëoxunti 'icën”. ³² Usaía Moisésnën cuëñeo bana quicë 'aínbi cana 'ën mitsu cain, an aín xanúxa uni itsibë 'icëmabi ëncë unin ca a xanumi 'uchaquin a 'aisama xanu 'icësaí 'inun 'imia. Usaribiti ca an uni itsin ëncë xanu bicë uni ax 'uchaia, uni itsin xanubë 'icësaribiti.

—Cëmëma ca —quiti bana Jesusan ñuia

³³ Moisésnën mitsun raracama 'unánmiquin cuënëoxuan bana unin mitsu ñuixunia camina cuan, ësai quicë: “Unin aín bana ca asérabi 'icë quixun uni itsin 'unánun — Nucën 'Ibu Diosan ismainun cana mi cain, asérabi cana 'ën cacësabi oquin 'ati 'ai — quicë 'ixun camina asérabi mix quicësabi oquin 'ati 'ain, Nucën Papa Diosan ca mi isia quixun 'unánquin”. ³⁴ Usa 'aínbi cana 'ën mitsu cain, —Nucën Papa Diosan ismainun cana mi cain —qui camina banatima 'ain. 'Imainun camina —naitan cuamainun cana cëmëquinma asérabi mi cain —qui banatima 'ain, naínu ca Nucën Papa Dios 'icë, usa 'ain. ³⁵ 'Imainun camina —menbi cuamainun cana cëmëquinma asérabi mi cain —qui banatima 'ain, mecama ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun uniocëxa, usa 'ain. 'Imainun camina —Jerusalénu 'icëcaman cuamainun cana cëmëquinma asérabi mi cain —qui banatima 'ain, Jerusalénu ca judíos unicaman 'Apu 'icë, usa 'ain. ³⁶ 'Imainun camina —'ën maxcá sinánquin cana cëmëquinma asérabi mi cain —qui banatima 'ain. Min maxcánu 'icë buxa tunan 'icëbi camina minbi uxua 'imitima 'ain, uxua 'icëbi camina tunan 'imitima 'ain. Nucën Papa Diosan cuni ca 'imiti 'icën. Usa 'ain camina usai banatima 'ain. ³⁷ Usai quima camina cëmëma banan cuni banati 'ain. Cëmëcëma 'aish camina —Nucën Papa Diosan ismainun cana asérabi mi cain —qui banatima 'ain. A ñunshin 'atimanën sinánmicë uni ax ca usai banaia.

Uni cupitima Jesús quia
(Lc 6.29-30)

³⁸ Moisésnëan mitsun rara ñuixuan, ësai quicë bana a camina cuan: “An uni itsin bëru 'atimocë uni a ca uni itsínribi aín bëru 'atimoti 'icën. An uni itsin xëta 'atimocë uni a ca uni itsínribi aín xëta 'atimoti 'icën”. ³⁹ Usai quiá 'aínbi 'ën mitsu cain, mitsua 'atimocëxunbi camina ami nishquin cupiquin 'atimotima 'ain. Usoquin 'aquinma camina mitsua mëqueu bëtáshcacëxun 'aisa tania amoribia mitsu bëtáshcanun 'amiti 'ain. ⁴⁰ An min camisetami 'inánun quixun policía cacë uni a camina min cutúnribia biisa tania 'inánti 'ain. ⁴¹ Unían mi achúshi kilometro aín ñu buánxunun cacëxun camina rabé kilometro buánxunti 'ain. ⁴² An mi ñu 'inánun quixun ñucacë uni a camina 'inánti 'ain. An —min ñu ca mi bëxuntëcënnun 'ë 'inan —cacë uni a camina 'inánti 'ain.

—Axa mimi nishcë uni camina nuibati 'ai —quicë bana Jesusan ñuia
(Lc 6.27-28, 32-36)

⁴³ Èsai quicë banaribia ñuia camina cuan: “Axa mimi nishcë uni nuibaquinma camina axa mibë nuibanancë unishi nuibati 'ain”. ⁴⁴ Usai quiá 'aínbi cana 'ën mitsu cain, axa mimi nishcë unicama nuibaquin 'aquianan camina axa mimi 'atimati banacë unicama 'imainun an mi bëtsi bëtsi ocë unicama Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ⁴⁵ Usaqin 'acë 'aish camina asérabi mitsun Papa Dios axa naínu 'icë an sináncësabi oquin sináncë 'ain. An ca camabi uni, upí uni 'imainun upíma uni aribia pëcanun bari urumianan camabi unin ñu 'apácë chabónun 'uíribi 'ibúmia. Usaribi oquin camina camabi uniribi nuibaquin 'aquinti 'ain. ⁴⁶ Mitsúnmi an mitsu nuibacëma unicama nuibaquinma an mitsu nuibacë unicamaishi nuibatia ca Nucën Papa Diosan mitsu upí isima. An 'apu buánmiti curíqui bicë uni 'aisama 'ixunbi ca usaribi oquin an a nuibacë uni a nuibananquinia. Mitsun camina an mitsu nuibacë unishima camabi uni nuibati 'ain. ⁴⁷ Mitsun aintsishi sináncë 'aish camina an Nucën Papa Dios 'unáncëma unibu 'icësaribi 'ain. Atun ca aín aintsishi sinania. Usa 'aínbi camina mitsun aintsishima camabi uni sinánti 'ain, Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin. ⁴⁸ Usa 'ain camina mitsun Papa Dios, axa naínu 'icë, an sináncësaribi oquin sinánti 'ain.

6

Èsquin ñu upí 'ati Jesús quia bana

¹ Èx upí 'icëa camabi unin isnun cana ñuñuma uni ñu 'inánti 'ai quixun camina sinántima 'ain. An usaqin sinánquin uni itsi ñu 'ináncë uni a ca Nucën Papa Dios naínu 'icë, an upí isima. ² Usa 'ain camina ñuñuma uni ñu 'inánquin an uni paráncë unicaman 'acësaribi oquin 'atima 'ain. Unin atu rabiti cuënnquin ca anu judíos unicama

timéti xubunuxun ñu 'inánan bainuxunribi camabi unin isnun ñuñuma uni ñu 'inania. Usoquian 'inania isquin ca an a iscë unicaman a rabiquin, ax ca upí uni 'icë quixun caia. Unicaman usa uni rabiabi ca Nucën Papa Diosan a upí isima. ³ A unicamax usai 'icëbëbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Min ñuñuma uni ñu 'inánquin camina bëtsi uni catima 'ain, min abë nuibanancë uni abi camina catima 'ain. ⁴ Raíri unin isnunma camina uni ñu 'inánti 'ain. Usaquinmi 'aia isi ca Nucën Papa Dios, an camabi unin ñu 'aia iscë, ax cuëenti 'icën. Cuëenquin ca mi upí oquin sinánxunti 'icën.

*Ësai ca aín uni Nucën Papa Diosbë banati 'icë Jesús quia bana
(Lc 11.2-4)*

⁵ Mitsux Nucën Papa Diosbë banai camina an uni paráncë unicama 'icësa oi 'itima 'ain. Atux ca unían a isnun quiax anua judíos unicama timéti xubunuax 'ianan anun niti bai cuëbí anuaxribi Nucën Papa Diosbë banaia. Aséribi cana mitsu cain, a unicamaxa usai Nucën Papa Diosbë banaia iscë unicaman —ax ca upí uni 'icë —quixun sinánquin rabia. Usaquin rabiabi ca Nucën Papa Diosan a upí isima. ⁶ A unicamaxa usai 'icëbëbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Mitsux min Papa Diosbë bananux min 'itinu atsínquin camina min xëcuë xëputi 'ain. Xëputancëx camina, min Papa Diosribi ca anu 'icë quixun 'unani, abë banati 'ain. Mitsua unin isiamabi ca min Papa Dios, an camabi ñu isanan camabi sinan 'unáncë, ax mixmi abë banaia cuati cuëenti 'icën. Cuëenquin ca mitsu upí oquin sinánxunti 'icën.

⁷ Mitsux Nucën Papa Diosbë banai camina an Nucën Papa Dios 'unáncëma unicamaxa 'icësaribiti banatima 'ain. Atux ca —nux usai banaia ca Nucën Papa Diosan nun bana cuati 'icë —quixun sinani 'aisamairai banaia, uisai quiti cara quixun sinanimabi. ⁸ Usa uníxa 'icësa camina 'itima 'ain. Mitsun Papa Dios an ca mitsun cacëma pan 'ixunbi uisa ñucama caramina a ñucáti 'ai quixun 'unania. ⁹ Usa 'ain camina ësaquin cai Nucën Papa Diosbë banati 'ain:

Nucën Papa Dios, naínu 'icë, mix camina aséribi min sinan upíra 'ain. Usa camina mix 'ai quixun ca camabi uni mi ñui upí banáinshi banati 'icën. ¹⁰ Aín 'Apu 'icëa camabi unin mi rabi cana cuëënin. Usaquian mi 'anun camina 'imiti 'ain. Min nëtënxuan ángelcaman 'acësaribi oquian ënë nëtënxun unicaman mix cuëëncësabi oquin 'ati cana cuëënin. ¹¹ Camabi nëténmi 'acësaribi oquin camina ënë nëténribi nun piti anun nux tsóti a nu 'inánti 'ain. ¹² Unían nu 'atimocëxunbinu aribi 'atimoquinma a ñucama sinánquinma manucësaribi oquin camina nun 'acë 'atima ñucama nu térénxunquin manuti 'ain. ¹³ Ñunshin 'atimanën 'apúan nu ñu 'atima 'amixunma 'anun camina nu bërúanti 'ain. Nun ñu 'atima 'ati 'icëbi camina nu usa ñu 'axunma 'anun nu iémiti 'ain. Mix cushiira 'aish xëñibua 'aínbi 'Apu 'icë ca camabi unin mi rabi 'icën. Usai 'inun min 'imiti cana cuëënin.

¹⁴ Mitsun axa mitsumi 'uchacë uni usaribi oquin cupiquinma a manumi abë upí 'ia ca mitsun Papa Dios naínu 'icë an mitsux ami 'uchacëcama térénxunquin manuti 'icën. ¹⁵ Usa 'aínbi ca mitsumi 'uchacë uni a usaribi oquin cupimi abë upí 'iama oquin mitsun Papa Dios naínu 'icë an mitsun ami 'uchacëcama térénxunquin manutima 'icën.

Uníxa Nucën Papa Diosmi sinani samáti Jesús quia bana

¹⁶ Mitsux Nucën Papa Diosbë upiti bananuxun piima camina an uni paráncë uníxa 'icësaribiti 'itima 'ain. A unicamax ca —Nucën Papa Diosmi sinánquin picëma 'aish ca upí uni 'icë —quixuan raíri unin sinánun quiax picëma 'ianan masá nuitucësa 'ia. Usai 'ia uni raírinën a rabiabi ca Nucën Papa Diosan a upí isima. ¹⁷ A unicama usai 'icëbëbi camina mitsux Nucën Papa Diosmi sinani samatibi mëníocati min bu mëníonan bëchucati 'ain. ¹⁸ Unían 'unántisama 'inun usai mëníocaxmi samatia ca mitsun Papa Dios, an camabi unin sinan 'unáncë, ainshi mitsu isti 'icën. Isi cuëenquin ca upí oquin mitsu sinánxunti 'icën.

'Itsa ñuñu 'iti sinánquinma, Nucën Papa Diosan nētēnu upí 'iti sinánti Jesús quia bana
(Lc 12.33-34)

¹⁹ Ēnē nētēnuax ñuñuira 'iti cuēenquian unin 'aisamaira ñu bitsiabi ca bētsi bētsi ñu nacuaxan cēñumainun bētsi bētsi ñuxa puibuax chēquimainun bētsi bētsi ñu an ñu mēcamacē unin unéxun xubunu atsínxun mēcamatia. Usa 'ain camina axa ñuñuira 'iti cuēencē uni asaribi 'itima 'ain. ²⁰ Ēnē nētēnuaxa 'icēsai ca Nucën Papa Diosan nētēnaínu 'icē ñucama 'atimati cēñutíma, an ñu cēñuti nacuáxbi ca 'aíma 'icēn, anuax ca ñu puibutiribi 'aíma 'icēn, 'imainun ca an xubunu atsínxun ñu mēcamacē uni anu 'aíma 'icēn. Usa 'ain camina mitsux ēnē menu 'icē ñuñuishi 'iti sinánquinma Nucën Papa Dios cuēencēsabi oquin 'ati 'ain. Usaquin 'atancēxmi aín nētēnu abē 'icē ca an mitsúnmi a cuēenminuxun 'acē ñucama cupí, mitsu cupíira oquin chuámarua cuēenun 'imiti 'icēn. ²¹ Uisa ñun cara cuēēnia, a ñuishi ca unin sinania. Axa ēnē nētēnu 'icē ñuñu 'iti cuēencē unin ca a ñuñu 'itishi sinania. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan a cupíoquin aín nētēnuxun chuámarua 'imiti cuēencē uni an Nucën Papa Dios cuēenun ax cuēencēsabi oquin 'atishi sinania.

Aín unicama xabánu nicēsa 'iti Jesús quia bana
(Lc 11.34-36)

²²⁻²³ Lamparínēn pēcacēbētan ca unin bēruñu cupíshi an pēcacē ñucama 'imainun xabá isia. Min bēru upí 'ain camina upí oquin isquin min ñu mēēti 'ati 'ain. Min bēru 'aisama 'ain camina xabá isquinma min ñu mēēti upí oquin 'atima 'ain, bēánquibucēnuxun 'acēsoquinshi camina 'ati 'ain. Usaribiti camina Nucën Papa Diosan 'imicēx min sinan upí 'ianan an sinánmicē 'aish min sinan an pēcacēsa 'ain. Usai 'ibi camina an sináncēsaribi oquin sináncēma 'aish bēánquibucēnu nicēsa 'ain. Ami sinánquinma bētsi bētsi ñu sináncē 'aish ca uni bēánquibucēnuira nicēsa 'icēn.

—Ñuñu unix ca Nucën Papa Diosmi sinanima —Jesús quia bana
(Lc 16.13)

²⁴ Ēsa ca: Achúshi unin ca rabé uni ñu mēēxuntima 'icēn. Rabé uni ñu mēēxuncē 'ixun ca bētsishi nuibaquin upí oquin ñu 'axuanan bētsi nuibatima 'icēn. Usa 'ixun achúshinēn bana cuaquin bētsían cacēxun aín bana paréti 'icēn. Usaribiti ca uni curíqui 'imainun bētsi bētsi ñumishi sináncē 'aish Nucën Papa Diosmi upiti sinanima.

Nucën Papa Diosan ca aín unicama bēruánquin 'aquinia Jesús quia bana
(Lc 12.22-31)

²⁵ Usa 'ain cana mitsu cain, añu caramina piti 'ain, añu chupa caramina pañuti 'ai quixun acama sinani camina masá nuitutima 'ain. Mitsun pitisamaira camina mitsux 'ain, mitsun chupasamaira camina mitsux 'ain, ¿usa cat? An mitsúxmi ēnē nētēnu tsoti oquin unio Nucën Papa Dios, ainshi ca a mi piti ñu mitsu 'inánan a mi pañuti chuparibi mitsu 'inánti 'icēn. ²⁶ Mitsun camina axa nuáncē ñu pēchiucama 'unanin. Atun ca ñu 'apánan bimi bucunuxun bitsima. Usa 'icēbi ca mitsun Papa Dios, ax naínu 'icē, an atun piti 'inania. An ñu pēchiu 'acēsamaira oquin ca mitsumi sinánquin mitsu piti 'inánti 'icēn. ²⁷ Nucën Papa Diosainshi canimicē 'aish camina mitsúxbi masá nuituti canitisa tani masá nuitutibi canitima 'ain.

²⁸ Usaribi oquin camina añu chupa caramina pañuti 'ai quixun sinani masá nuitutima 'ain. Camina isti 'ain, ro uacama ax ca ñu mēēanan chupa onuxun risi oímabi upíira upí 'icēn. ²⁹ A ro uacama sinánquin cana mitsu cain, 'apu Salomón ax ca 'itsaira ñuñu 'ianan chupa upíira upí pañucē 'aíshbi aín chupa ax ro uasaribi upíira upí 'iáma 'icēn. ³⁰ Upíira upí 'itancēxbia xanania unin tsin nēēncēx ca a ro ua cēñutia. Usai 'inunbi ca Nucën Papa Diosan aín ua upíira upí 'imia. Usoquin 'acē 'ain camina 'unánti 'ain, ro ua 'acēsamaira oquin ca an mitsúnmi pañuti chupa mitsu 'inánti 'icēn. Mitsux usaquin sináncēma 'aish camina upiti Nucën Papa Diosmi catamēcēma 'ain. ³¹ Usai 'ima camina masá nuituti —¿añu ñu caranuna xēanan piti 'ain? —quianan —¿añu chupa caranuna pañuti 'ain? —quiquin usa ñuishi sinántima 'ain. ³² An Nucën Papa Dios 'unáncēma

unicaman ca ñuñu 'itishi sinánan aín piti bitishi sinánan aín chupa bitishi sinania. A unicaman usaquin sináncë 'aínbi ca mitsun Papa Dios naínu 'icë an 'unania, mitsux chupañu 'ianan pitiñu 'aish cuni camina upitax bucuti 'ai quixun. ³³ Usa 'ain camina ainan 'ianan ax cuëncësabi oquin pain 'ati 'ain. Usaquin 'acëbëtan ca an anúnmi mitsux upitax bucuti ñucama aribi mitsu 'inánti 'icën. ³⁴ Usa 'ain camina —iméishi carana uisai 'iti 'ain, bëtsi nëténribi carana uisai 'iti 'ai —quixun sinani masá nuitutima 'ain. A nëtë ucëbëtainshi camina isti 'ain.

7

*—Unin ca uni itsi 'uchotima 'icë —quíaxa Jesús quia bana
(Lc 6.37-38, 41-42)*

¹ Nucën Papa Diosanma mitsuribi 'uchoia, usa 'ain camina bëtsi uni ñui manánquin 'uchotima 'ain. ² Mitsúnmi uni itsin ñu 'aia isquin a uni 'uchoia ca Nucën Papa Dios 'imainun unínribi, mitsúnribi caramina uisa ñu 'ai quixun isti 'icën. Mitsun —min usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun uni itsi cacë 'ixunbi usaribi oquin 'aia ca Nucën Papa Dios 'imainun unínribi mitsúnmi bëtsi uni 'uchocësaribi oquin mitsu 'uchoti 'icën. ³ Bëtsi unin 'ucha 'itsamashi 'icë a sinánquinbi camina mitsun 'ucha 'aisamaira 'icëbi sinaniman. Ënëx ca ësa 'icën. Bëtsi uníxa aín bëru xaménu i sani chamaratsuñu 'icësa 'aínbi camina mitsux i mo mitsun bëru xaménu 'icësa 'ain. ¿Uisa 'ixun caramina bëtsi unin bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu a sinánquinbi axa mitsun bëru xaménu 'icë i mo sinaniman? ⁴ ¿Mitsun bëru xaménu 'icë i mo mëníoquin bicëma 'ixun caramina uisa cupí —i sani chamaratsu min bëru xaménu 'icë camina 'ë bimiti 'ai —quixun bëtsi uni cati 'ain? ⁵ Mitsun pain mitsun bëru xaménu 'icë i mo a bitancëxun camina upí oquin isquin bëtsi uni aín bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu bixunti 'ain.

⁶ An Nucën Papa Dios timaquin aín bana cuaisama tancë uni camina 'ën mitsu cacë banacama ñuixuntima 'ain, ñuixuncëxbia atux Nucën Papa Dios 'usani ami 'atimati banai mitsumi nishquin mitsu 'atimoti rabanán. Usa unicamax ca an ñu upí pimicëxunbia uni 'uchítinën ami nishquin picësaribi 'icën. 'Ianan ca unían aín cënënu niia cuchin 'aisamaira cupícë ñu a amáquin chuoórucësa 'icën.

*Nucën Papa Diosbë banaquin a ñucáti Jesús quia bana
(Lc 11.9-13; 6.31)*

⁷⁻⁸ Camina 'unánti 'ain, ui unin cara Nucën Papa Dios ñucáquin caia a uni ca Nucën Papa Diosan 'inania. Ësa ca: Bari bariquin ca unin ñu mëraia. 'Imainun ca unin bëtsi unían xëcuë taxcaia cuaquin a xubunu 'icë unin xëocaxunia. Usaribi oquinmi mitsun ñucáquin cacëxun ca mitsun bana cuaquin Nucën Papa Diosan mitsux cuëncë ñu mitsu 'axunti 'icën.

⁹ ¿Mix aín papa 'ixunbi caramina min bëchicënëan mi pán ñucácëxun maxax 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹⁰ ¿Tsatsa mi ñucácëxun caramina runu a 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹¹ Mitsux 'atima uni 'ixunbi camina mitsun bëchicë upí ñu 'inanin. Mitsúnmi 'acësamaira oquin ca Nucën Papa Dios naínu 'icë an a ñucácë uni a upí ñu 'inánti 'icën.

¹² Bëtsi uníxa mibë upí 'ianan mi 'aquintimi mix cuëncë, usaribi oquin camina min bëtsi unibë upí 'ianan a 'aquinti 'ain. Usaquin 'anun ca Moisésnën cuënëo bana quia. 'Imainun ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo banaribi usai quia.

*Rabé ca bai 'icë quíaxa Jesús quia bana
(Lc 13.24)*

¹³⁻¹⁴ Ësa ca. Anúan uni cuanti bai ca rabé 'icën, cha 'imainun chucúma. Bai cha anun atsínti, anúinra ca 'aisamaira uni cuania. A bain cuanx ca uni anu Nucën Papa Dios 'icëma nëtë anuaxa 'aisamaira tëmëratí, anu bëbati 'icën. Bëtsi bai chucúma, anun atsínti chucúma, anun ca 'itsamashi uni cuania. A bain atsínquiiani cuantancëx ca uni

nětétimoi Nucën Papa Diosan nětë upí anu abë 'iti 'icën. A bai chucúma anun camina mitsux cuanti 'ain.

Aín bimi isquin uisa i cara quixun i 'unánti Jesús quia bana
(Lc 6.43-44)

¹⁵ Bëtsi bëtsi unin ca mitsu parántisa tanquin —Nucën Papa Diosan sinánmicëxun cana mitsu bana ñuixunin —quiquinbi anbi sináncë bana ñuixunia. Usa unin ñuicë bana camina cuatima 'ain. A unicamax ca 'unánmaratsu ñuinasa 'aíshbi aín nuitu mëu 'atima sinánñu 'aish pianancë ñuinasa 'icën. ¹⁶ Atun ñu 'acë isquin camina uisa uni cara quixun 'unánti 'ain. Èsaribi ca. A cuti bimi a ca aín bimi cutima i an tuaíma. ¹⁷ Usaribiti ca aín íxa xanáncë 'aish 'aisama 'ain aín bimi 'aisama 'icën. Aín íxa upí 'ain cuni ca aín bimíxribi upí 'ia. ¹⁸ Aín íxa upí 'ain ca aín bimi 'aisama 'ima. Aín íxa xanáncë 'aish 'aisama 'ain ca aín bimi upí 'ima. ¹⁹ 'Apácëxbia upiti bimiamca ca unin i rëtancëxun nëënia. ²⁰ Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë, cara 'aisama 'icë quixun. Usaribi oquin camina unin ñu 'aia isquin asérabi cara Nucën Papa Diosan uni 'icë quixun 'unánti 'ain.

Camabi uníxira Nucën Papa Diosan nětënu 'itima Jesús quia bana
(Lc 13.25-27)

²¹ An —mix camina 'ën 'Ibu 'ai —quixun 'ë cacë unicama ax ca camáxira Nucën Papa Dios naínu 'icë aín nětënu abë 'itima 'icën. An aín cuëncësabi oquin 'acë unicamax cuni ca anu abë 'iti 'icën. ²² Anun ënë nětëcama cëñúcë nětën ca 'itsa unin 'ë cati 'icën: Mix nun 'Ibu 'ain cananuna min cushínbi bana ñuixuan, min cushin ñunshin 'atima uninua chiquíanan cananuna min cushin uni itsin 'acëma ñu 'an. ²³ Quiabi cana atu cati 'ain: Mitsux camina 'ën unima 'ain. Ñu 'atima 'acë 'aish camina mitsux 'ëbë 'itima 'ain. Ca cuantan.

Upí oquin 'acë xubu 'imainun 'atimaquin 'acë xubu Jesusan ñuia bana
(Lc 6.47-49; Mr 1.22)

²⁴⁻²⁵ Usa 'aínbi ca an 'ëmi sinánquin 'ën bana cuanan a bana quicësabi oquin 'acë uni ax an upí oquin sinánxun masinuma matánu xubu 'acë unisaribi 'icën. A unin xubu ca 'aisamaira 'uí 'ibúcëbë 'itsaira baca 'ëmainun 'aisamaira suñúan bëquiquinbi uisabi ocëma 'icën. ²⁶ Usa 'aínbi ca an 'ën bana aín pabitan cuaxunbi a bana quicësabi oquin 'acëma uni an upí oquin sinánxunma masinu xubu 'acë unisaribi 'icën. ²⁷ A unin xubu ca 'aisamaira 'uí 'ibúcëbë 'itsaira baca 'ëmainun 'aisamaira suñúan bëquiquin puxuaxa. Usoquin ca aín itácamaribi tsasipaquin cëñuaxa.

²⁸⁻²⁹ An xuá 'ixun ca Jesusan Nucën Papa Diosan cushínbi bana ñuixuancëxa. An Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicaman banasamaira ca Jesusan bana 'iacëxa. Jesusan bana ñuixunquin sënëoncëbë ca an aín bana cuacë unicama ratuti —usa bana cuacëma cananuna 'ain —quiacëxa.

8

Jesusan an aín nami chëquímicë 'insínñu uni pëxcúa
(Mr 1.10-45; Lc 5.12-16)

¹ Bana ñuixunquin sënëontancëx matánuax cuantëcënia ca 'itsa unin Jesús nuib-iancëxa. ² Nuibiancëbë ca an aín nami chëquímicë 'insínñu unin amiquiquiani cuani rantin puruni tsóbuquin Jesús cacëxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxcuti 'ain.

³ Cacëxun aín mëcënan ramëquin ca Jesusan 'insíncë uni cacëxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itëcëni motia.

Usaquian cacëxëshi moti ca aín ñucë nětëacëxa. ⁴ Pëxcutia ca Jesusan a uni 'ësëquin cacëxa:

—'Ën mi pëxcucë ñuiquin camina uinu 'icë unibi catima 'ain. Caíma cuanxun camina min nami pëxcúcë judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucën Papa Dios rabiquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina asérabi pëxcúa quixun camabi unin 'unánun.

*An Romanu 'icë capitán ñu mëxuncë uni Jesusan pëxcüa
(Lc 7.1-10)*

⁵ Usoquin 'atancëxa Jesús Capernuaúm ëmanu cuantëcëncëbë ca Romanu 'icë capitán achúshi, ax amiquiquiani cuancëxa. ⁶ Cuanquin ca ësaquin cacëxa:

—An 'ë ñu mëxuncë bënëni uni ca 'insíanxbi baquirucëma paë tani bënëti 'ën xubunu racataxa.

⁷ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Cana a pëxcui cuanti 'ain.

⁸ Cacëxunbi ca capitánën cacëxa:

—Mix cushi 'imainun 'ëx mi meúra 'ain camina 'ën xubunu atsíntisama tanti 'ain. Usa 'ain camina cuanquinma ënuxunbi 'ën ñu mëemicë uni pëxcúnun cati 'ain. ⁹ Cana 'unan min banaxbi ca cushi 'icë quixun. 'Ën cana 'ën 'apun 'ë cacësabi oquin 'ain. 'Ën suntárucamanribi ca 'ë bana cuatia. 'Ën suntáru —ca cuantan —quixun 'ën cacëx ca cuania. —Ca ut —quixun 'ën cacëx ca bëtsix aia. An 'ë ñu mëxuncë uni —ñu ca 'at —quixun 'ën cacëxun ca 'aia. Usaribiti ca 'ën ñu mëemicë uni mixmi —ca pëxcúti 'icë —quicëbëshi pëxcúti 'icën.

¹⁰ Usaía judíosma uni 'aíshbi a capitán quia cuaquin ca Jesusan an a nuibiancë unicama cacëxa:

—Aséribi cana 'ën mitsu cain, ënë uníxa 'ëmi catamëcësaribitia 'ia cana judío uni achúshibi iscëma 'ain. ¹¹ 'Ën cana mitsu cain, 'aisamaira judíosma unicamaxribi ca aucüaxa bari urucë amiax uanan anúan bari cuabúcë amiaxribi unuxun 'aia. Ai ca anua Abraham, Isaac, Jacob, 'imainun axa 'ëmi catamëcë judíos unicama 'icë, anu acamabë Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'icën. ¹² Usaía atux 'imainun ca judíos unicama axira Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'aíshbi 'ën bana cuaisama tancë, acamax ëman 'icë bëánquibucë anu 'iti 'icën. Anuax ca anu 'icë unicamabë tëmërai bënëti inti 'icën.

¹³ Usaquin unicama catancëxun ca Jesusan capitán cacëxa:

—Camina min xubunu cuanti 'ain. 'Ëmi catamëquinmi 'ën usoquin 'axúnun quixun 'ë cacësabi oi ca min uni pëxcutia.

Jesús ëesai quicëbëshi ca capitanën ñu mëemicë uni anu 'aíshmabi pëxcüacëxa.

*Pedronën nachi Jesusan pëxcüa
(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)*

¹⁴ Usaquin cabiani Pedronën xubunu cuanxun ca Jesusan Pedronën nachi 'itsisan 'i racacë mëracëxa. ¹⁵ Mëraxuan aín męcën mëecëxëshi ca aín 'itsis nëtéacëxa. Usocëxëshi pëxcuti niruxun ca atu pimiacëxa.

*'Itsa uni ñucë Jesusan pëxcüa
(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)*

¹⁶ A nëtënbi ca bari cuabúcëbëa bëbáquishbucëbëtan a ëmanu 'icë unicaman ñunshin 'atimañu unicama an pëxcunun Jesúsnu bëacëxa. Bëia ca Jesusan aín banáinshi ñunshin 'atimacama uninua chiquíanan uni ñucëcamaribi pëxcüacëxa. ¹⁷ Isaías quiásabi oquin ca usaquin 'acëxa, ëesai quicë: “An ca nun ñucë pëxcüanan an nu paëocëcama nu térécaxuanxa”.

*—Aín unicamax ca ax cuëncësoi 'ima Jesúsmishi sinánti 'icë —quicë bana
(Lc 9.57-62)*

¹⁸ 'Aisamaira unían nëbëtsioracëxun oquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa: —'Ucë manan cuanun ca cuan. ¹⁹ Usaquian cacëbë anu cuanquin ca an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Uinu caramina mix cuani anuribi cana 'ëx mibë cuanti 'ain.

²⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñu pëchiñunëxbi ca anua batsi oti nañu 'icën. Capa 'inúxbi ca aín anu 'uxti quiniñu 'icën. Usa 'aínbi cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx anu 'uxtiñumabi 'ain. Usa 'ain sapi camina 'ëbë cuantima 'ain.

²¹ Caia ca bëtsi uniribi an aín bana cuacë, an cacëxa:

—Mibë cuanti 'ainbi cana 'ën papanu pan cuainsa tanin. A bamaia maíntancëx cana mibë cuanti 'ain.

²² Quia ca Jesusan cacëxa:

—Camina 'ëmi sinánan 'ëbë cuanti 'ain. Axa Nucën Papa Diosmi sinántisama tancë uni, an bamacë uni maínun éanan camina 'ëbë cuanti 'ain.

Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nētémia

(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ Usaquin cabiania 'ucë manan cuanux manë nuntinu 'iruquiancëbë ca aín 'unánmicë unicamaxribi 'iruacëxa. ²⁴ 'Iruquiani cuanía Jesús 'uxánbi suñúan 'icuatsíncëbë parúmpapa bëchuni ca 'umpax aín nuntinu 'iruacëxa. ²⁵ Usai 'ia oquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús bësúnquin cacëxa:

—Nu ca iémit, cananuna nanëtin.

²⁶ Quia ca Jesusan bësuquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtin? Mitsun camina Nucën Papa Diosan ca asérabi nu bërúanquin 'aquinia quixun sinaniman.

Cai niruquin ca suñúan —ca nētét —canan parúmpaparibi —ca bucubut —quixun cacëxa. Cacëxëshia suñu nētéishimainun ca baca bëchúnribi nētéacëxa. ²⁷ Usoia isi ca aín 'unánmicë unicama ratuti canancëxa:

—¿Uisa uni cara ënëx 'ic? Suñúanënbi, bacánbi ca aín bana cuatia.

Ñunshin 'atimañu uni rabé Gadara menuxun Jesusan pëxcüa

(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Usaquiani 'ucë manan cuantancëx ca Gadara cacë menu bëbacëxa. Bëbatancëx nuntinuax 'ibúquiani cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni rabëtan, anu uni maíncënuax uquin Jesús mëracëxa. A uni rabëtan ca ñunshin 'atimañu 'aish uinu 'icë unínbia chichabiantisama 'ixun anun cuanti bai bëaraxun ui unibi anun inumiana 'icën. ²⁹ Usa 'ixun ca a isi munuma cuëncëñquin Jesús cacëxa:

—¿Uisati caramina Jesús, Diosan Bëchicë, min nu ubíoin? ¿Anúnmi nu masóti nētë ucëma pan 'ainbi caramina nu ubíoi uan?

³⁰ Usaia 'imainun ca 'aisamaira cuchi atu 'urama pi bucüacëxa. ³¹ Usa 'ain ca ñunshin 'atimanën Jesús cacëxa:

—Nu ënua xuquin camina nux cuchicamanu 'inun nu xuti 'ain.

³² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantan.

Cacëx ca ñunshin 'atimacama a uni rabénuax chiquíquianx cuchicamanu atsíancëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi tsuáquiquiani abáquiani cuanx cuëtúnuax parúmpapanu rëucubuti bacamiqi cëñúacëxa.

³³ Usacëbëtan ca an cuchi bërúancë unicaman a 'urama 'icë ëma chanu abáquiani cuanxun anu 'icë unicama usaia cuchicama 'icë ñuixuanan ñunshin 'atimañu uni rabéribi usai 'icë ñuixuancëxa. ³⁴ Ñuixunquin chanioia cuabiani ca a ëmanu 'icë unicamax aín ëma ëbiani Jesús isi riquiancëxa. Riquianxun isquin ca camaxunbi atun nētënuaxa cuantánun Jesús cacëxa.

9

Uni ñucë niruquinbi tancëma Jesusan pëxcüa

(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

¹ A menuaxbi nuntin cuantëcëntancëx ca Jesús aín ëmanu bëbacëxa. ² Bëbacëbëa 'itsa uni timécëbëtan ca raírinën uni achúshi ñucë nirucuaínquinbi tancëma bacëtinu racánxun bëacëxa. Bëquin ca —Jesusan ca ënë uni pëxcuti 'icë —quixun aín nuitu mëu sináncëxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñucë uni cacëxa:

—Chuámashi ca 'it. Min 'uchacama ca tërécë 'icën.

³ Usaquian caia cuaquin ca anu 'icë an Moisésnën cuëneo bana 'unáncë uni raírinën sináncëxa: Ënë unix ca anúan Nucën Papa Diosaxëshu qiti banan banaia. Ax ca 'aisama

'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha tērēnti 'icën. ⁴ Usaquin sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin? ⁵ 'Ën cana uni “Min 'uchacama ca tērēncē 'icē” quixun cananbi “Niruquiani ca cuantan” quixunribi cati 'ain. ⁶ Nucën Papa Diosan cushínbi 'ën ënē uni pëxcuia isquin camina asérabi 'unánti 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën cana unin 'ucharibi tērēnti 'ai quixun.

Caquin ca Jesusan racábucē uni cacëxa:

—Niruquiani ca min bacéti bibiani min xubunu cuantan.

⁷ Cacëxēshi ca niruquiani aín xubunu cuancëxa. ⁸ Usai niruquiani cuania isi ca anu 'icē unicama racuéacëxa. Racuéquin ca —Nucën Papa Diosan aín cushi 'inancëxun ca ënē unin ñucē uni pëxcüanan aín 'uchacama tērēanxa —quixun sinánquin Nucën Papa Dios rabiacëxa.

Jesusan Mateo aín uni 'inun ca [Ënëx ca an ënë quirica cuënëo Mateo, abi 'icën.]

(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹ Usobiani cuantëcënquinbi ca Jesusan Mateo cacē uni anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicē anua tsócē mëracëxa. Mëraquin ca cacëxa:

—'Ën mi 'unánminun ca 'ëbē cuani ut.

Jesusan cacëxēshi ca Mateo niruquiani ami sinani abē cuancëxa. ¹⁰ Cuanquin ca Jesúsceñun aín 'unánmicē unicama aín xubunuxun pi cuanun Mateonën buáncëxa. Buáncëbē atúxribi atubē cuanx ca an 'apu buánmiti curíqui bicē unicama 'imainun an fariseocaman bana tancëma uni raírinëxribi atubëtan pi bucüacëxa. ¹¹ Jesúsbetan a unicaman piia isquin ca aín 'unánmicē unicama fariseo unicaman ñucáquin cacëxa:

—¿Uisa cupí cara an mitsu 'unánmicē unin an 'apu buánmiti curíqui bicē unicamabëtan pianan 'uchañu unicamabëtan pin?

¹² Usai quia cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—Paë tancëma uni, ax ca rucuturúan a ronti cuëënima. Paë tancē uni, ax cuni ca rucuturúan a ronti cuëënia. ¹³ Usaribiti cana 'ën an —'ëx cana asábi 'ai —quixun sináncē unicama a 'ëmia catamënun cai uáma 'ain. Ama, an —'ën nuitu 'aisama 'aish cana 'ëxbi upí 'itima 'ai —quixun sináncē unicama a cuni upí 'inúxa 'ëmi catamënun cai cana 'ëx uacën. Usa cana 'ëx 'ai quixun sinánquin camina 'unánti 'ain, uisai quicē cara Nucën Papa Diosan bana ënëx 'icē quixun: “Unían 'ë rabianan aín 'ucha tērēncē 'inuxun 'aracacē ñuina rëxun xaroia isi cuëëncësamaira oi cana atun uni itsi nuibaquin 'aquinsa 'icē 'aquinia isi cuëënin”.

Pima samáti ñuiquin ñucácëxun Jesusan uni ca

(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

¹⁴ Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicē, aín 'unánmicē unicaman anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Nux cananuna Nucën Papa Dios sinani bëtsi bëtsi nëtën pima samatin. Fariseo unibunëxribi ca usaribiti pima samatia. ¿Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicē unicaman samáquinma pin?

¹⁵ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿An biti xanua unin bicëma pan 'ain cara axa abë nuibanancē unicama ax a unibë 'aish masá nuituti 'ic? Ca masá nuitutima 'icën. Ca ësa 'icën: An xanu biti unin xanu biquin abëtan pi unun camicëx ca axa abë nuibanancē unicama masá nuitutima abë cuëënia. Xanu bibiani cuanquian a unin ëbiancëxun cuni ca axa abë nuibanancē unicaman masá nuituquin pima. Usaribiquin ca 'ën 'unánmicē unicama 'ëbē 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unían 'ë bicëxun 'ën ëbiancëxun cuni ca masá nuituquin pitima 'icën.

¹⁶ Catancëxun ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicē banasama 'ain, aín banabë fariseonëan 'unánmicē bana mëscúti rabanan Jesusan ësaquinribi a unicama cacëxa:

—Ca ësaribi 'icën. Nun aintsi uinu 'icē xanúnbi ca chupa xëni, chupa sani iotan aín tuquicē a 'unuima. Usocëxbi ca chupa xëni ax chëqui anun 'unucē ió ax nipacëtia. Usai

'i ca aín tuquicë ax chaia. ¹⁷ Ęsaribi ca: Ui unínbi ca ñuina xacá anu 'umpax 'aruti chumusa oquin 'acë, axa xëni 'ain, anu ñu chëcacë 'aruima. Anu 'arucëxunbi ca ñu chëcacë ax cubini uruquin ñuina xacá xëni a tucaia. Axa tuquicëbë ca chëcaxun anu 'arucëxa cubíncë ñu ax tutuqui nëtëtia. Usa 'ain ca ñu chëcacë, ñuina xacá chumusa oquin ácë íónushi 'aruti 'icën, asábi 'inun.

Xanu 'insíncë pëxcüanan Jesusan Jaironën bëchicë bamacëbi baísquimia
(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

¹⁸ Juanën 'unánmicë unibubëa Jesús banacëbëbi ca anua judíos unicama timécë xubunu 'icë 'apu, Jairo cacë, ax uacëxa. Uquin ca aín bëmánon rantin purúnquin Jesús cacëxa:

—'Ęn ini bëchicë ca bërí bamaxa. Bamacëbi camina mix 'ëbë cuanxun a ramëti 'ain. Min ramëcëxëshi ca asábi 'inux baísquiti 'icën.

¹⁹ Cacëx niruia abë cuancëbë ca aín 'unánmicë unicamaxribi Jesús bë cuancëxa.

²⁰⁻²¹ Cuaniabi ca xanu achúshi ñucë, ax męcën rabé 'imainun rabé baritia imia 'aíshbi aín imi nëtécëma, an —aín chupa ticaishi cana pëxcúti 'ai —quixun sinánquin, a caxu cuanquin Jesusan chupa cuëbí ticacëxa. ²² Ticaia tani niracëti cuainacëquin ca Jesusan a xanu mëraquin cacëxa:

—Camina chuámarua 'iti 'ain. 'Ęn cana mi pëxcuti 'ai quixun asérabi sinani camina pëxcúan.

Cacëxëshi ca pëxcúacëxa.

²³ Usobiani cuanx ca anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu, Jairo, aín xubunu bëbacëxa. Bëbaquin ca Jesusan, xanu ñucë a maíncëbëtan an 'ati unicaman pacun bana otishi 'ixun caínmainun 'aisamaira uni rarumati sharatia cuaquin isacëxa. ²⁴ Usaria isquin ca Jesusan cacëxa:

—Ęnuax ca chiquít. A xu xanu ca bamacëma 'icën. Ca 'uxaxa.

Ęsaquian cacëxunbi ca 'usáncancëxa. ²⁵ 'Usáncëxunbi anu 'icë unicama xubu ëman xutancëx ca Jesús anua xu xanu 'icë anu atsínxun aín męcën biacëxa. Bicëxëshi ca tsoruacëxa. ²⁶ Usa 'ain ca Jesusan usaquin ñu 'aia anu 'icë unicaman chanioia a menu 'icë unicaman cuacëxa.

Bëxuñu uni rabéa Jesusan bëpëxcüa

²⁷ Usobiani anuax cuaniabi ca uni bëxuñu rabëtan Jesús caticabianquin munuma cuëncëonquin cacëxa:

—Davitan rëbúnqui, nu nuibaquin ca nu pëxcut.

²⁸ Cacëxa xubunu atsíncëbë ca a bëxuñu uni rabëtaxribi 'atsínquiani Jesús rapasu cuancëxa. Cuania ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsun caramina sinanin, 'ën cana mitsu pëxcuti 'ai quixun?

Cacëxun ca a unin cacëxa:

—Camina nu 'ati 'ain.

²⁹ Cacëxun ca Jesusan aín bëru mëëquin cacëxa:

—Mitsúnmi 'ën cana mitsu bëmënioti 'ai quixun sináncësabi oquin cana mitsu 'ati 'ain.

³⁰ Usaquian cacëx ca bënëtishi bëmëniocacëxa. Bëmëniocatia ca Jesusan cacëxa:

—Unían 'ën mi ësoquin 'acë ënë 'unánxunma 'anun camina ui unibi ñuixuntima 'ain.

³¹ Usaquian Jesusan cacëxunbi ca a uni rabëtan cuanquin a nëtënu 'icë unicama chaniocëxa.

Banañuma unia Jesusan banamia

³² Bëxuñu 'icëa pëxcucë uni rabëtaxa cuancëbëtan ca uni raírinën achúshi uni ñunshin 'atimanëan banañuma 'imicë a Jesúsnu bëacëxa. ³³ Bëia ca Jesusan a uninua ñunshin 'atima chiquíancëxa. Chiquíncëbë ca a uni banañuma 'iá 'aíshbi banacëxa. Usaria isi ca anu 'icë unicamax ratuti quiacëxa:

—Nun nëtë Israel anuxunbi ca uínbi ësa ñu isáma 'icën.

³⁴ Quia unicama ratúmainun ca fariseo unibunëx quiacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apun cushínshi ca ënë unin ñunshin 'atima chiquinia.

Jesús uni bana ñuixuni bētsi bētsi ěmanu caun

³⁵ Usotancĕxun ca ěma chacamanu 'imainun ěma chucúmaracamanuribi cuanquin anua judíos unicama timĕti xubucamanu atsínquin anu timĕtia Jesusan bana ñuixuancĕxa. Bana ñuixunquin ca —'ěmi catamĕcĕ unicama ca Nucĕn Papa Diosan ainan 'imiti 'icĕ —quixun caquin upí bana unicama ñuixuancĕxa. Ñuixuanan ca uni ñucĕcamaribi pĕxcuquin an paĕocĕcama tĕrĕcaxuancĕxa. ³⁶ Uinu cara Jesús 'icĕ anubi ca 'aisamaira uni 'iacĕxa. Usai 'ia an atu Nucĕn Papa Dios ñuiquin 'unánmianan ami sinánun 'aquinti 'aíma 'ain ca axa piánancĕ ñuinacan ubíocĕxa 'aracacĕ ñuina, an a bĕrúanti aín 'ibu 'aíma 'ain, bĕnĕti sináncasmai 'icĕsaribiti 'iacĕxa. Usaia 'ia atu isquin ca Jesusan a unicama nuibacĕxa. ³⁷ Nuibaquin atu 'aquinsa tanquin ca Jesusan aín 'unánmicĕ unicama cacĕxa: —'Aisamaira uníxa ěmi sinánti 'aínbi ca an atu 'ěmi sinánun 'aquinti uni 'itsamashi 'icĕn. Usa 'aish ca naĕnua 'aisamaira ñu bimi 'aínbia an bitu uni 'itsamashi, usaribi 'icĕn. ³⁸ Usa 'ain camina Nucĕn Papa Dios, axa 'ěmi sináncĕ unicaman 'ibu, a ñucátu 'ain, an uni 'ěmi sinánun 'aquinti unia 'itsa xunun, bimi 'ibu unían an bimi bitu uni xucĕsaribi oquin.

10

Aín 'unánmicĕ unicama 'iminuxun Jesusan mĕcĕn rabé 'imainun rabé uni caísa
(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

¹ Usa 'ain ca Jeusasan aín 'unánmicĕ uni mĕcĕn rabé 'imainun rabé a timĕxun cacĕxa: —'Ĕn cushi cana mitsu 'inanin. Anun camina ñunshin 'atima uninua chiquíanan uni 'insíncĕcamaribi pĕxcuti 'ain.

² A usaquin cacĕ unicamax ca 'iacĕxa Simón 'icĕbi Pedroribi cacĕ, 'imainun aín xucĕn Andrés. 'Imainun ca Zebedeonĕn bĕchicĕ Jacobo cacĕ a 'imainun aín xucĕn Juan 'iacĕxa. ³ Raírínĕx ca Felipe cacĕ 'imainun Bartolomé cacĕ 'imainun Tomás 'imainun Mateo, an 'apu buánmiti curíqui bicĕ, acama 'iacĕxa. 'Imainun ca Jacobo, Alfeonĕn bĕchicĕ, a 'imainun Lebeo 'icĕbi Tadeoribi cacĕ a 'iacĕxa. ⁴ 'Imainunribi ca Simón axa judíos unibun rabanan nĕĕti banacĕ, a 'imainun Judas Iscariote, an Jesús uni 'inan, a 'iacĕxa.

Unicama bana ñuixunun Jesusan aín 'unánmicĕ unicama xua
(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6; 10.3-11)

⁵ Aín 'unánmicĕ unicama caístancĕxun ca unicama bana ñuixuntanun xunuxun Jesusan ěsaquin cacĕxa:

—Camina anu judíosma unibu 'icĕ nĕtĕnu cuantima 'ain. Samaria nĕtĕnu 'icĕ ěmacamanuribi camina cuantima 'ain. ⁶ Israel unicama axa 'ěmi sinánti 'aíshbi 'ěmi sináncĕma acama 'ěmi sinánun 'aquini camina cuanti 'ain. Atux ca 'ěmi catamĕcĕma 'aish 'ibuñuma carnerosa 'icĕn. ⁷ Cuanquin camina —anúan Nucĕn Papa Diosan mitsu ainan 'imiti nĕtĕ ca 'urama 'icĕ —quixun caquin bana ñuixunti 'ain. ⁸ Ñuixuanan camina 'insíncĕ unicama pĕxcüanan uni bamacĕ baísqumianan an aín nami chĕquímicĕ 'insínñu uni asábi 'itĕcĕnun pĕxcüanan uninua ñunshin 'atima chiquínti 'ain. 'Ĕn cana anúnmi uni 'aquinun cushi 'inánquin mitsu cupíomicĕma 'ain. Usa 'ain camina mitsúnmi 'aquincĕ uni cupí ñucátima 'ain.

⁹ Curíqui camina buántima 'ain. ¹⁰ Camina burasa ió anun min ñu buánti bitima 'ain. Camina rabé tari 'imainun bētsi taxaca 'imainun min tsati buántima 'ain. An unicama 'aquincĕ uni a ca a 'aquincĕ unin aín piti 'imainun aín cuĕĕncĕ ñu 'inánti 'icĕn. Usa 'ain camina ñu buanima usashi cuanti 'ain.

¹¹ Cuanx ěmanu bĕbaquin camina isti 'ain, ui unin cara upí oquin min bana ñuixuancĕxun cuaisa tania. A unin xubunushi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a ěmanuax cuanti nĕtĕa utámainun. ¹² Anu 'iti xubunu atsíntancĕx camina —chuámashi ca 'ican —cai anu 'icĕ unicamabĕ nuibananti 'ain. ¹³ Usaími 'icĕbĕ ca a xubunu 'icĕ unicama mitsubĕ upí 'ixun min bana cuati mitsúxmi anu 'icĕ cupí cuĕĕni chuámashi 'iti 'icĕn. 'Aínbi ca mitsubĕ upí 'iisama tanquin an mitsun bana cuaisama tancĕ unicamax usai 'itima 'icĕn. ¹⁴ Uinu 'icĕ ěmanu 'icĕ unicaman cara, uinu 'icĕ xubunu 'icĕ unicaman cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tania, anuax cuani camina anu 'icĕ unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucĕn Papa Diosan iscĕx 'aisama 'icĕ quixun

'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani bëtsi ëmanu cuanti 'ain. ¹⁵ Aséرابي cana 'ën mitsu cain, Sodoma ëmanu 'icë unicama 'imainun Gomorra ëmanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castícancëxa. Usamaira oquin castícancë ca an a ëmanu 'icë unicama mitsu bicëma cupí ax 'iti 'icën.

Mitsumi ca uni nishti 'icë quixun Jesusan aín 'unánmicë unicama ca

¹⁶ 'Ën cana carnero 'inúan nëccë nëbétsinu 'icësaribi 'inun mitsu xutin. Nëëquin ca 'inúanën carnero binuxun bëarati 'icën. Usaribi oquin ca axa mitsumi nishcë unin mitsu 'atimocatsi quixun sinánti 'icën. Usaquian sináncëbë camina bërúancati 'ain, runu 'icësaribiti. Bërúancanan camina axa mitsumi nishcë uni ami nishi abë 'atimonantima 'ain, numacuru 'icësaribiti. ¹⁷ Axa mitsumi nishcë unicaman ca judíos unibunën 'apucamanu mitsua 'atimonun buánti 'icën. Usonan ca anua judíos unicama timéti xubucamanuxun mitsu rishquiti 'icën. Usa ca uni 'icë quixun 'unani camina ami catamëtima bërúancati 'ain. ¹⁸ 'Ën bana uni ñuixuncë cupí ca unin mitsumi nishquin judíosma unibunën 'apunu mitsu buánti 'icën, ami mitsu ñui manánuxun. Usocëxunbi camina a 'apucama 'imainun judíosma uniburibi 'ën mitsu 'unánmicë banacama ñuixunti 'ain. ¹⁹ A unicaman mitsu 'apunu buáncëxun camina racuéquin — uisai carana qiti 'ai — quixun sinánan — uisa banan carana cati 'ai — quixun sinántima 'ain. Nucën Papa Diosan ca mitsúxmi banacëbëtainshi uisaquin caramina cati 'ai quixun mitsu sinánmiti 'icën. ²⁰ Usa 'ain camina 'unánti 'ain, mitsúnbi sináncë banan camina banatima 'ain, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx camina qiti 'ain.

²¹ 'Ëmi sináncëma unin ca axa 'ëmi sinania oquin aín xucénbi an uni 'aminun quixun 'apu 'inánti 'icën. Usaribi oquin ca aín papan ami nishquin aín bëchicëbi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. 'Imainun ca usaribi oquin aín bëchicënen ami nishquin aín papabi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. ²² Mitsúxmi 'ëmi sináncëbë ca axa 'ëmi sináncëma unicamax mitsumi nishti 'icën. Usa 'aínbi ca an uisa ñu cara 'icëbëtanbi 'ëmi sinánquin ëncëma unicamax Nucën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icën. ²³ Achúshi ëmanuxun bana ñuixuniabi unin mitsun bana cuaisama tanquin bëtsi bëtsi ocëx camina bëtsi ëmanu cuanti 'ain. Anuxunribi bana ñuixunia unin mitsu bëtsi bëtsi ocëx camina anuaxribi bëtsi ëmanu cuanti 'ain. 'Ën cana aséرابي mitsu cain, anu Israel unibu 'icë ëmacamanuxun mitsun unicama bana ñuixuncëma pain 'ain cana 'ëx uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ëx utécënti 'ain.

²⁴ Unin ñu 'unánmicë uni an ca an a 'unánmicë uni inuima. Usaribiquin ca an uni ñu mëëxuncë uni an, an a ñu mëëmicë uni inuima. ²⁵ Mitsux 'ën 'unánmicë unicama 'ain ca axa 'ëmi nishcë unicamax mitsumiribi nishti 'icën. Atúan 'ë bëtsi bëtsi ocësaribi oquin ca mitsuribi bëtsi bëtsi oti 'icën. Atun 'ë ñunshin 'atimanën cushi, Beelzebú, caquin anëquin ca mitsúxmi 'ën unicama 'icë, mitsuribi usaribi oquin anëti 'icën.

*Uími caranuna racuëti 'ai quiáxa Jesús quia
(Lc 12.2-9)*

²⁶ Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama bana ñuixuntanun xuquin cacëxa:

—Unían mitsu bëtsi bëtsi ocëxbi camina an mitsu bëtsi bëtsi ocë unicamami racuëtima 'ain. Unían uni itsi paránxun ñu 'acëxbi ca camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. Usaribiti ca unían ñu upí unéxun 'acëxbi camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. ²⁷ 'Ën mitsu iméribi cacë banacama camina camabi unían cuanun ñuiti 'ain. Ñuianan camina mitsun xubunuxun 'ën mitsu cacëcamaribi camabi unían cuanun émánxun ñuiti 'ain. ²⁸ An uni bëtsi bëtsi oquin bamamicë unicamami camina racuëtima 'ain. Usoquin 'aquinbi ca unin bëru ñunshin bamamitima 'icën. Usa 'ain camina usa unimi racuëtima Nucën Papa Dios, an uni aín cushínbi bamamianan aín bëru ñunshínribi manë tsi anuaxa xënbua 'aínbi tëmëratu anua 'inun 'imiti amishi racuëti 'ain.

²⁹ 'Isáratsu ca cupíma 'icë unin curíqui 'itsamaratsu anun maruquin rabé biti 'icën. Chamaratsu 'aísha aín cupí 'itsamashi 'icëbi ca Nucën Papa Diosan camabi 'isá achúshi achúshi isia. Usaquian bërúancë 'aish ca Nucën Papa Dios cuëncëbëma bamaima. ³⁰ An 'isácama bërúancë Nucën Papa Diosan ca mitsuribi camabi 'unánan uiti buñu caramina

'ai quixun 'unania. ³¹ Mitsux camina 'isásamaira 'ain. Usa 'ain ca 'isá chamaratsucama 'acésamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu bërúanquin isia. Usa 'ain camina unían mitsu bamamisa tancëxbi racuétima 'ain.

—'Èx cana Jesúsnan 'ai —quix quicë uni ñuicë bana
(Lc 12.8-9)

³² Èsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Axa an 'èn bana cuacëma unicaman cuanun 'è ñui, —'èx cana Jesusan uni 'ain — quicë uni a ñuiquin cana 'ènribi, —ax ca 'èn uni 'icë —quixun 'èn Papa Dios naínu 'icë a cati 'ain. ³³ Usa 'aínbi cana axa 'èmi rabini, —'èx cana Jesusan unima 'ain —quicë uni a ñuiquin, —ax ca 'èn unima 'icë —quixun 'èn Papa Dios naínu 'icë cati 'ain.

Axa ami sináncëma unix ca Jesusan unimi nishti 'icë quicë bana
(Lc 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Èsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Èx uá 'ain ca camabi unix bëtsibë bëtsibë nuibananti 'icë quixun mitsun sináncëxbi ca usama 'icën. 'Èx uá 'ain ca axa 'èmi sinántisama tancë unicaman axa 'èmi sináncë unicama nuibatíma, ami nishquin 'atimoisa tanti 'icën. ³⁵ 'Èx uá 'aían 'èmi catamëcëbë ca bëtsi bëtsi unix aín papami nishti 'icën. Usaribiti ca xanu raírinëx 'èmia catamëcëbë aín titami nishti 'icën. 'Èx ènë nètënu uá 'aían 'èmi catamëcëbë ca xanux aín ñemi nishti 'icën. ³⁶ Usa 'ain ca axa 'èmi catamëtia oquin unin aín aintsibi 'atimoti 'icën.

³⁷ 'Èn unicaman ca aín papa, aín tita nuibati 'icën. Nuibatibi ca atu nuibacësamaira oi 'èmi sinánti 'icën. Usai 'èmi sináncëma 'aish ca 'èn unimasa 'icën. Usaribiti ca 'èmi sináncësamaira oquian aín bëchicë nuibacë uni ax 'èn unimasa 'icën. ³⁸ —A 'ai bamanuxunbi cana Jesúsni catamëti bana ènquinma 'ai —quixuan an sináncëma uni ax ca 'èn uni 'itima 'icën. ³⁹ Uix cara aín cuëncësa oquin 'ai ènë nètënu upitax tsótishi sinania ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ènë nètënushi upitax tsóti sinánquinma 'èmi catamëquin 'èx quicësabi oquin 'aia ax ainan 'aish Nucën Papa Diosan nètënu abë 'iti 'icën.

Uicama cara Nucën Papa Diosan cupíoti 'icë quicë bana
(Mr 9.41)

⁴⁰ Èsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—An mitsun bana cuacë uni an ca 'èn banaribi cuatia. An 'èn bana cuacë uni an ca Nucën Papa Dios, an ènë nètënu 'è xua, aín banaribi cuatia. ⁴¹ Aséribi 'ènan 'ixuan 'èn unin 'è ñuiquin bana ñuixunia cuaquin ca uni itsin sinánti 'icën, —a banax ca aséribi Nucën Papa Diosan sinánmicëxa quicë 'icë —quixun. Usaquin sinani ca a bana quicësabi oi 'iti 'icën. Usa uni ca an bana ñuixuncë unia iscësaribi oquin Nucën Papa Diosan upí isia. Usaribi oquin ca an upí uni isquin —ax ca aséribi Jesúsni catamëcë uni 'icë —quixun sinánquin a nuibaquin aín bana cuacë uni a Nucën Papa Diosan upí isia, upí uni iscësaribi oquin. ⁴² Ax 'èn uni 'aísha 'èmi upiti catamëcë 'icëmabi axa shimaia isquin —ax ca Jesucristonën uni 'icë —quixun sinánquin 'umpax 'ináncë uni a ca Nucën Papa Diosan upí isia.

11

Juan an unicama nashimicë an aín 'unánmicë uni Jesús isnun xua
(Lc 7.18-35)

¹ Aín 'unánmicë unicama an ñuixuncë bana unicama ñuixuntanun catancëx ca Jesús anribi Galilea menu 'icë èmacamanuxun bana ñuixunux cuancëxa.

² Usai 'imainun ca sipunu 'ixun Juan, an uni nashimicë, an Jesusan ñu 'aia ñuicania cuacëxa. Cuaquin ca aín uni raíri Jesús istánun quixun xuacëxa, aséribi cara ax utia judíos unbunën caíncë a 'icë quixuan isnun. ³ Xucëx cuanxun ca Juanën cacësabi oquin ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Mix caramina aséribi axa uti nun caíncë a 'ain? ¿Mixmi ama 'ain caranuna bëtsi uníxa uti nun caínti 'ain?

⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Camina 'ën unicama ñuixuniami cuacë banacama ñuixuanan 'ën ñu 'aiami iscëcama ñuixunquin Juan cai cuanti 'ain. ⁵ Cuanxun camina cati 'ain: Bëxuñu unínbi ca bërí isia, aín niti bëtsicë uníxribi ca bërí upiti nitsia, an aín nami chëquímicë 'insínñu unix ca pëxcutia, pabë unin ca bana cuatia, bamacë uníxbi ca baísquia, ñuñuma unínribi ca anun Nucën Papa Diosnan 'inux iéti bana cuatia. ⁶ Usaquin canan camina, 'ë ñui Nucën Papa Diosan xucëma ca ax 'icë quima, ax 'ëmi sináncë unicamax ca chuámarua 'i cuëña quixunribi Juan cai cuanti 'ai —quixun ca Jesusan Juanën xucë unicama cacëxa.

⁷ Juan, an unicama nashimicë, aín unicama cuancëbëtan ca Jesusan anu 'icë unicama 'aisamaira 'icë Juan ñuiquin ësaquin cacëxa:

—¿Uisa uni isi caramina mitsux anu uni 'icëma menu cuancën? Bëtsi bëtsi oquin sináncë uni ax ca tutísha suñun bëcacësa 'icën. ¿Usa uni isi caramina cuancën? ⁸ ¿Ax usama 'ain caina añu isi cuancën? ¿Upíira 'aísha cupíira chupa pañucë uni isi caramina cuancën? Usama ca. Camina 'unanin, upíira 'aísha cupíira chupa pañucë unix ca anu 'apu 'icë xubunushi 'ia. ⁹ ¿Usa uni isi cuanima caramina añu isi cuancën? An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a isi camina cuancën, ¿usa cat? Asérabi cana 'ën mítsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unicaman ñuixuan bana 'iásamaira ca Juanën uni ñuixuncë bana 'icën. ¹⁰ Juan ñuiquian ënë menu ucëma pan 'icë 'ë cacë bana a ca Nucën Papa Diosan Isafas cuëñëomiacëxa, ëesai quicë:

A caxumi cuanun cana 'ën uni xutin. Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mëñoquin racanacësaribi oquin camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icën.

¹¹ Usaquin cuëñëo bana ñuitancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mítsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuixuncë bana 'iásamaira ca Juanën 'ë ñuicë bana 'iaxa. Usa 'ain ca a unicamax 'iásamaira Juan 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ën unicamax, unían ñuumara iscë 'aíshbi Juan 'iásamaira 'icën.

¹²⁻¹³ Juan ucëma pan 'ain ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman 'ë ñuiquin unicama ñuixuancëxa. A unicama caxu uquin ca Juanën 'ë ñuiquin, axa utia judíos unicaman caíncë ax ca uaxa quiax quiquin unicama ñuixuanxa. Usa 'ain ca 'ënribi, 'ëmi catamëcë unicama ca Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun ñuixunia cuanan 'ën ñu 'aia isi 'aisamaira unix Nucën Papa Diosnan 'iti sinania. ¹⁴ Mitsun asérabi cuaisa tanquin camina 'unánti 'ain, Elías ca uti 'icë quicë bana ax ca Juan ñui quíá 'icën. A bana quiásabi oi ca Juan, an unicama nashimicë, ax Nucën Papa Diosan mëñósabi oi uaxa. ¹⁵ An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën.

¹⁶ Èsaquinribi ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Ènë nëtënu bërí bucucë unicamax cara uisa 'icë quixun cana mítsu cati 'ain. Ca tuáratsucuxa cuaicësaribi 'icën. Cuainux timécë 'aíshbia cuaitisa tantancëx camáxbi tsoan ca raírinën raíri ësaquin caia: ¹⁷ “Cuaí chirini cuëñun nun paca bana ocëbëbi camina masá sinani cuaitisama tan. Cuaitisama tancëbë nux —anpan caniacëcë unicama 'icësaribiti cananuna ini rarumati 'ai —quicëbëbi camina masá sinani usairibi 'iisama tan”. ¹⁸ Usaribi ca ënë nëtënu bucucë unicamax 'icën. Juanëx ca ñu mëscú picëma 'ianan ñu xëacëma 'icën. Usa 'icë ca unicaman —a unix ca ñunshin 'atimañu 'icë —quixun caxa. ¹⁹ Usoquian Juanën 'acësoquin 'aquinma 'ën camabi ñu pianan xëaia isquin ca unicaman ësaquin 'ë ñuia: A unix ca picën tapun 'ianan xëairacë uni 'icën. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun 'uchañu unicamabë nuibanania —quixun. Usaquian Juancëñun unin 'ë ñuicëbëbi ca Nucën Papa Dios, an ënë menu unun 'ë xua, an 'acë ñucamax asábi 'icën. Usa ca quixun ca axa ami sináncë unicaman 'unania.

Axa bëtsi bëtsi ëmanuax ami sinántisama tancë unicama Jesusan ca (Lc 10.13-15)

²⁰ Usaquin catancëxun ca Corazín 'imainun Betsaida 'imainun Capernaúm a ëmacamanuax ucë unicama, atun ëmanuxun bana ñuixuanan uni itsin 'acëma ñu 'acëbëbia aín

bana cuati ami sinanacëma, a unicama ësaquin Jesusan cacëxa: ²¹—Corazín ëmanuax ucë unicama 'imainun Betsaidanuax ucë unicama, mitsu cana asérabi cain, mitsun ëmanuxun 'ën cushínbi 'ën ñu 'acësaribi oquin Tiro 'imainun Sidón anuxun 'ën 'á 'ain ca anu 'icë unicama aín 'uchacama ëni 'ëmi sinan 'itsíanxa. Aín 'ucha cupí masá nuituti sinanati ca chupa chëquicë pañuanan chimaputan mashiquia 'itsíanxa. ²² Usa 'ain cana mitsu cain, anúan an camabi uni aín ñu 'acë isti nëtën ca Tiro 'imainun Sidónu 'icë unicama 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu 'uchoquin castícantí 'icën. ²³ Capernaúmnuax ucë unicama, ¿mitsun caramina sinanin, camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ai quixun? Camina anuma, anua uni 'aisamacama bamatancëx cuancë, anu 'iti 'ain. Mitsun ëmanuxun 'ën cushínbi 'ën ñu 'acësaribi oquian Sodomanaxunribi 'acë 'ain ca aín 'uchacama ëni anu 'icë unicama nëëncëma 'iá 'itsíanxa. ²⁴ Usa 'ain ca anúan camabi uni aín ñu 'acë isti nëtën Sodomanu 'icë unicama 'ásamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu 'uchoti 'icën. 'Uchoquin ca a ëmanu 'icë unicama 'acësamaira oquin mitsu 'ati 'icën.

—Chuámarua tani cuëënu camina 'ëmi catamëti 'ai —quixun Jesusan ca (Lc 10.21-22)

²⁵ Catancëxun ca Jesusan Nucën Papa Dios cacëxa:

—'Ën Papa Dios, mixmi naí 'imainun menu 'icë ñucaman 'Ibu 'icë cana mi rabin. Ami uni 'unánmiti ñu a camina an ñu 'unáncë unicama 'unánmiquinma an ñu 'unáinracëma unicama 'unánmian. Usaquinmi 'acë cupí cana mi rabin. Usaquin 'ati camina mix cuëëan. ²⁶—Ñu 'unánma ca —quixuan unin sináncë unicaman min 'imicëxun 'ën bana cuati camina cuëëan.

²⁷ Usaquin aín Papa Dios catancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama amiribishi cacëxa:

—'Ën Papa Diosan ca camabi aín sinan 'ë 'unánmiaxa. Uinu 'icë unínbi ca uisa uni 'ianan aña 'ai carana 'ëx uacën quixun 'unanima. 'Ën Papa Diosan cuni ca 'unania. Usaribi oquin ca uinu 'icë unínbi, uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unanima. Aín Bëchicë, 'ën cuni cana 'unanin, 'imainun ca a 'ën uisaira cara ax 'icë quixun 'unánmisa tancë unicama anribi 'unania. ²⁸ Nucën Papa Diosan mi upí isnun quixun 'aisamaira ñu 'anan unin cacë ñuribi 'ai bënëti atsáncë 'ixun camina 'ëmi catamëquin 'ën mi 'aquinun 'ë cati 'ain. Cacëxun cana a ñucama mëníoquin 'ënan 'aíshmi tanti 'icësaribitimi upí oquin sinani cuëënun mitsu 'imiti 'ain. ²⁹ Mitsúxmi cuëënia cana uisari caramina upí 'iti 'ai quixun mitsu 'unánmiti 'ain. Ñu caquinma cana tëmëraquinmami 'ati sënëinshi 'ëx cuëëncësabi oi 'inun mitsu 'imiti 'ain. 'Imixun 'ën 'aquincëx camina upí oquin sinani chuámashirua tani cuëënti 'ain. ³⁰ Mitsúxmi 'ënan 'ain ca 'ën mitsu 'aquincëx mitsun 'ati ñux 'aisa 'icën.

12

Anun ñu mëëtima nëtëan Jesusan 'unánmicë unicaman trigo bëru piá ñuicë bana (Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

¹ Usaquin catancëx ca anun ñu mëëtima nëtën Jesús bain anu trigo 'apácë naën cuancëxa. Abë cuanquinbi ca aín 'unánmicë unicaman piisa tanquin trigo bëru pëcécë sirícaquin bixun piacëxa. ² Usoia isquin ca fariseo unicaman Jesús cacëxa:

—Ca is, anun ñu mëëtima nëtën usaquin ñu 'ati 'aínmabi ca min 'unánmicë unicaman usoia.

³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsun caramina Davidnën ca 'acëñuma 'ixun axa abë cuancë unicamabëtan ësoquin ñu 'acëxa quixun cuëñëo bana a iscëma 'ain? ⁴ Davidnën ca 'acëñuma 'ixun piisa tanquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icë pán, Nucën Papa Diosan isti oquin nancë, a bixun piacëxa. A panëxa judíos sacerdotenëinshi piti 'aian uni itsin piti 'icëmabi ca sacerdotenën 'ináncëxun David 'imainun abë 'icë unicaman piisa tanquin piacëxa. ⁵ ¿Mitsun caramina judíos sacerdotecama ñui quiá cuëñëo bana a iscëma 'ain? Bëtsi nëtën 'acësaribi oquin ca anun ñu mëëtima nëtënríbi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun an 'ati ñucama 'acëxa. Usoquin 'aíbi ca 'uchama 'icën. ⁶ 'Ën

cana mitsu cain, anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubu Moisésnèn ñuiasamaira ca a 'èn mitsu cacè bana ènèx 'icèn. ⁷ Nucèn Papa Diosan bana ca èsai quia: “Unían 'è rabianan aín 'ucha tèrencè 'inuxun 'aracacè ñuina rëxun xaroia isi cuëncësamaira oi cana atun uni itsi nuibaquin axa 'aquinsa 'icè 'aquinia isi cuënin”. A bana cuacè 'aish camina 'èn 'unánmicè unicaman trigo bëru bixun piia isi manáncëma 'itsían. ⁸ Uni 'inux Nucèn Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'èn anun ñu mëëtima nètèn cara añu 'ati 'icè quixun uni cati 'ain.

Aín mëcèn bamacè unia Jesusan pëxcüa
(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹ Anuax cuanx ca Jesús anua judíos unicama timéti xubunu cuani atsíancëxa. ¹⁰ Anu ca uni achúshi aín mëcèn amo 'icè bamacè 'iacëxa. A uni isquin ca fariseo unicaman — Jesús, an ca nux quicësama oquin 'aia — quíax ami manáncatsí quixun sinánquin — ¿anun ñu mëëtima nètèn uni ñucè pëxcuti cara asábi 'ic? — quixun ñucácëxa. ¹¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

— ¿Micama uinu 'icèn caramina anun ñu mëëtima nètéan mitsun 'aracacè ñuina quininu nipacëtia biquinma isëshiti 'ain? Camina isëshiquinma biti 'ain, ¿usa cat? ¹² 'Aracacè ñuinasamaira ca uni 'icèn. Usa 'ain ca anun ñu mëëtima nètèn uni pëxcuti asábi 'icèn.

¹³ Catancëxun ca Jesusan, uni aín mëcénmi ñucè cacëxa:

— Ca mëshpat.

Cacëx mëshpatishi ca mëpëxcüacëxa, aín mëcèn itsisaribi upí 'itánun. ¹⁴ Usocëbë chiquíquiani cuanx ca fariseo unicama Jesús ñui uisoxun 'ati cara quíax 'esénancëxa.

An Nucèn Papa Dios quicè bana uni ñuixuncè unin Cristo ñuiquin cuënëo bana

¹⁵ Usax ca fariseo unibu 'esénania 'unánbiani Jesús anuax cuancëxa. Cuancëbë ca 'itsa uni abè cuancëxa. Cuania ca Jesusan uni ñucëcama pëxcuquin, ¹⁶ — an ca usoquin ñu 'aia quixun camina 'è chaniotima 'ai — quixun cacëxa. ¹⁷ Nucèn Papa Diosan 'amicëxuan a ñuiquin Isafásnèn cuënëosabi oi ca Jesús 'iacëxa, èsai quicè:

¹⁸ Ènèx ca 'èx cuëncësabi oquin 'anun 'èn caíscè 'ianan 'èn nuibairacè a 'icèn. A isi cana cuënin. 'Èn cushi cana a 'inánti 'ain. 'Ináncëxun ca judíosma unicamaribi uisoquin carana 'èn atúxa upí 'inun 'imiti 'ai quixun ñuixunti 'icèn. Ñuixuanan ca 'èn cana camabi unían ñu 'aia isquin uisa carana oti 'ai usoquin 'ati 'ai quixun ñuixunti 'icèn. ¹⁹ Ax ca unícamabè cuëbicanantima 'icèn, ca cërúanantima 'icèn. Bain cuani munuma cuëncëni banaquin ca unicama cuamitima 'icèn. ²⁰ Pëcú pëchi sitan oquin pësínpacè a ca xanun 'aisama 'icè putia. Usa 'aínbi ca 'èn Bëchicënèn uni 'aisama 'aísha 'uchañu 'aíshbi ainan 'iisa tania cuantánun xutima 'icèn. Lamparín bënabuti cuíncësa ca axa ami sinanibi ami cushiiracëma uni ax 'icèn. Usa unibi ca ainan 'iaxma cuantánun xutima 'icèn. Anun camabi ñu 'aisamacama cëñuti nètè utámainun ca aín cushínbi ami catamëcè unicama 'aquinti 'icèn. ²¹ Judíosma unibunëxribi ca ami catamëti 'icèn, an ca atu 'aquinia quixun 'unani.

Ñunshin 'atimanèn cushin ca Jesusan ñu 'aia quíaxa fariseo unicama quia
(Mr 3.19-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²² Usai 'icëbëtan ca uni achúshi ñunshin 'atimanèn 'imicëxa bëxuñu 'ianan banañuma, a Jesúsnu unin bëacëxa. Bëia Jesusan pëxcucëxun ca banaquin isacëxa. ²³ Jesusan usoia isi ca anu 'icè unícamax ratuti sináncasmai canancëxa:

— ¿Ènè unix cara asérabi Davitan rëbúnqui, axa uti nun caíncè, a 'ic?

²⁴ Jesusan usoquin ñu 'aia ñuicania cuatí ca fariseo unibunëx quíacëxa:

— Ñunshin 'atimanèn 'apu, Beelzebú, an 'amicëxuinshi ca ènè unin ñunshin 'atima chiquinia.

²⁵ Usai quia aín sinan 'unánquin ca Jesusan fariseo unicama cacëxa:

— Ca èsa 'icèn. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicè unibunèn cushicaman bëtsi bëtsi oquin sináncè 'ain ca a menu bucucè unícamax 'itsa 'aíshbi upitax bucui bëtsibë bëtsibë nuibananima 'acanani cëñutia. Usaribiti ca èmanu 'icè unícamax bëtsibë bëtsibë

nuiabananima nishanani upitax bucuima cēñutia. Usaribiti ca aín aintsibē buciāxbia nishanancē unicamax amanu amanu cuani tsuáqui nētētia. ²⁶ Mitsux camina quin, ñunshin 'atimanēn 'apu, Satanás, Beelzebúribi cacē, an 'amicēxun isana ñunshin 'atima chiquinin. Usaími mitsux 'ē ñui quicē 'aínbi ca ñunshin 'atimanēn 'apúan ñunshin 'atima raíri chiquíncēbē an 'amicēxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'aíma 'iti 'icēn. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanēn abē ñunshin 'atima chiquinima. ²⁷ 'Ēn ñunshin 'atimanēn 'apun 'amicēxun ñunshin 'atima uninua chiquíncē 'ain, ¿cara mitsun unibunēn uin 'amicēxun ñunshin 'atima uninua chiquinin? Mitsun unibunēn ca mitsu cati 'icēn, ñunshin 'atimanēn 'apun 'amicēxunma ca Nucēn Papa Diosan 'amicēxuinshi unin ñunshin 'atima uninua chiquínti 'icē quixun. Usaquin cacēxun camina 'unánti 'ain, mitsúnmi 'ē ñui quicē bana ax ca asérabima 'icē quixun. ²⁸ Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan 'amicēxun uninua 'ēn ñunshin 'atima chiquíncē 'ain camina 'unánti 'ain, Nucēn Papa Diosan ca axa 'ēmi catamēcē unicama ainan 'iminuxun ēnē menu unun 'ē xuaxa quixun.

²⁹ Ēsa ca. Ui unínbi ca cushi uni, aín xubunu atsínxun aín ñu bicuanima. Aín 'ibu pain nēaxun cuni ca aín ñu bicuánti 'icēn. Usaribi oquin cana 'ēn aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin.

³⁰ Ēsaribi ca. Unían bēruánquin timēcēma 'aish ca aín 'aracacē ñuinacama tsuáquia. Usaribi oquin ca an 'ēmia sínánun uni 'aquincēma uni an 'ēmi sínánxma 'inun uni 'imia.

³¹ Usa 'ain cana mitsu cain, Nucēn Papa Diosan ca unin 'atima ñu 'acē camabi tērēnti 'icēn, amia 'atimati banacēribi. Usa 'aínbi ca axa aín Bēru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacē uni, a Nucēn Papa Diosan aín 'ucha tērēnima. ³² Axa uni 'inux anuax uá 'ē ñui 'atimati banacē uni a ca Nucēn Papa Diosan aín 'ucha tērēnti 'icēn. Usa 'aínbi ca axa aín Bēru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacē uni aín 'ucha Nucēn Papa Diosan tērēnima, bamatancēxribi ca xēnibua 'aínbi aín 'ucha tērēncē 'itima 'icēn.

Aín bimi cupíshi i 'unánti bana Jesusan ñuia

(Lc 6.43-45)

³³ Ca ēsa 'icēn: Upí i 'apácēx ca aín bimi upí 'iti 'icēn. I 'aisama 'apácēx ca aín bimi 'aisama 'iti 'icēn. Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icēn, a i cara upí 'icē, cara 'aisama 'icē quixun. Usaribi oquin camina 'ēn ñu 'aia isquin 'unánti 'ain, uin cushin carana ñu 'ai quixun. ³⁴ Mitsux 'atima 'ixun uni paráncē 'aish camina mitsun raracama 'iásaribiti an uni picē runusaribi 'ain. Unix ca aín nuitu mēúa sínáncēsaribi oi aín cuēbitan banaia. Mitsun nuitu 'aisama 'ain camina 'atimati banain. ³⁵ Aín nuitu upí 'ain ca uni upí ñu ñui upiti banaia. Usa 'aínbi ca raíri unix aín nuitu upíma 'ain, upíma ñu ñui 'atimati banaia. ³⁶ 'Ēn cana mitsu cain, anúan an camabi unin 'acē ñucama isti nētēn ca Nucēn Papa Diosan uisai cara banaxa quixun 'unánan uisa banan cara sinanima 'atimati banaxa quixun camabi uni 'unánti 'icēn. ³⁷ Mitsun banacama 'unánquin ca Nucēn Papa Diosan 'uchañuma caramina 'ain quixun isanan 'uchañu caramina 'ai quixun isti 'icēn.

'Aisama unicaman uni itsin 'acēma ñu 'anun Jesús ca

(Mr 8.12; Lc 11.29-32)

³⁸ Cacēxun ca an Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē unicama 'imainun fariseo unicaman Jesús cacēxa:

—Mín camina asérabi Nucēn Papa Diosan cushin ñu 'ai quixun nun 'unánun camina nun nu isnun uni itsían 'acēma ñu 'ati 'ain.

³⁹ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Unicama Nucēn Papa Diosmi sínáncēma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acēma ñu 'anun quixun 'ē caia. Usa 'aínbi cana, 'ēx cana asérabi Nucēn Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bētsi ñuribi atúan ñucácēxunbi 'aiman. Ēñēishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'ēx 'iti 'ain. ⁴⁰ Jonás ax ca bacanu 'icē ñuina cha aín pucunu rabé 'imainun achúshi nētē, 'imainun rabé 'imainun achúshi iméribi 'iacēxa. Usaribiti cana uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ēx rabé 'imainun achúshi nētē, 'imainun rabé 'imainun achúshi imé matá quiniocē anu racáncē 'iti 'ain. ⁴¹ Nínive cacē ēmanu

'icë unicamax ca 'aisama 'icëbia Jonásnën Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëxun cuati sinanati ami sináncëxa. Jonás 'iásamaira cana 'ëx 'ain. Usa 'icëbi ca ënë nëtënu bucucë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unían ñu 'acë isti nëtën, Nínivenu 'icë unicaman ënë nëtënu bucucë unicama cati 'icën: Mitsun Jesusan bana ñuixuncëxunbi cuacëma 'aish camina nux 'iásamaira 'aisama 'ai —quixun. ⁴² Salomón cacë uni, axa 'apu 'ianan 'itsa ñu 'unáncë 'ain, ca 'ura menu 'icë 'apu xanu ax aín bana cuati cuancëxa. Cuanx bëbatancëxun ca cuëenquin aín bana cuacëxa. Salomón 'iásamaira cana 'ëx 'ain. 'Ëx usa 'icëbi ca ënë nëtënu bucucë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unin ñu 'acë isti nëtën, a xanu 'apu an Salomonën bana cuacë 'ixun, ënë nëtënu bucucë unicaman 'ën bana ñuixuncëxunbia cuacëma 'icë, 'uchoti 'icën.

Anuax chiquícë anubi ñunshin 'atima cuantëcënti bana
(Lc 11.24-26)

⁴³ Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uninuax chiquítancëx anua 'umpax 'icëma menu cuani ca ñunshin 'atima anua 'iti bari nitsia. Bariquinbi mëraqinma ca sinania ⁴⁴ —anuax 'ëx chiquía anubi cana cuantëcënti 'ai —quixun. Sinánbiani cuani bëbaquinbi ca xubua unin maénquin mëniócëx upí 'aishbi 'ibuñuma usaribi 'icë anuaxa chiquía uni aín nuitu isia. ⁴⁵ Isbiani cuanxun mëcën achúshi 'imainun rabé ñunshin 'atimaira mërabianquin buanx ca anuaxa chiquía uni anubi abë atsíntëcënia. Usa 'ain ca anua ñunshin 'atimacama atsíncë uni ax bëráma 'iásamaira 'ia. A uníxa 'icësaribiti ca ënë nëtënu bucucë unicamaxribi 'iti 'icën, atuán 'ën bana cuaisama tancë cupí.

Usaquin ca Jesusan cacëxa.

Jesusan ca amia sináncë unicama aintsi oia quicë bana
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶ Jesusan anu 'icë unicama bana ñuixunmainun uxun ca ëmánxun aín tita 'imainun aín xucéantun —Jesúsbe cananuna banacatsi —quixun anu 'icë uni cacëxa. ⁴⁷ Caia cuaquin ca achúshi unin Jesús cacëxa:

—Min tita 'imainun min xucéantu ca ëman 'icën. Ca mibë banatisa tania.

⁴⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uix cara 'ën tita 'ic? ¿'Imainun cara uicamax 'ën xucéantu 'ic?

⁴⁹ Usai quiquin ca aín 'unánmicë unicama aín mëcënan sanánquin cacëxa:

—Ënë unicamax ca 'ën tita 'imainun 'ën xucéantu 'icën. ⁵⁰ Uicaman cara Nucën Papa Dios naínu 'icë ax cuëncësabi oquin 'aia, acamax ca 'ën xucën 'imainun 'ën chirabacë 'imainun 'ën tita 'icën.

13

Bana itsi ñuicësoi an ñu 'apácë uni ñui quicë bana
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

¹ A nëtën xubunuax cuanx ca Jesús parúmpapa cuëbí tsóbuacëxa. ² Tsóbucëbë ca 'aisamaira uni a nëbétsiorati timéacëxa. Timécëbë manë nuntinu 'irutancëxa Jesús tsómainun ca unicamax masinu bucubucëxa. ³ Bucubucë ca Jesusan 'itsa bana 'unánmiquin bana itsi ñuicësoquin ñuiquin èsaquin cacëxa:

—An ñu bëru 'apácë uni ca aín naënu 'apáquin ñu bëru sacai cuanxa. ⁴ Sacacëx ca raírinëx anúan uni nicë me iru anu nipacëaxa. Nipacëcë isbëtsini uxun ca ñuina pëchiñunën 'eaxa. ⁵ Raírinëx ca maparañu menu nipacëaxa. Nipacëax ca me cëxtúma 'ain bënëtishi cooxa. ⁶ Coóxbi ca uruquian barin xarocëx aín tapun 'aíma 'ain chushiaxa. ⁷ Raírinëx ca muxañu menu nipacëaxa. Nipacëax coi ca 'iruaxa. 'Iruyunbi ca muxan abë coquin mapurucëxun tuacëma 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca raíri ñu bëru ax me upínu nipacëaxa. Nipacëax coi canitancëxun ca upí oquin tuaxa. Tuacëx ca raírinëx aín bimi 'itsaira, cien 'iaxa, raírinëxribi ca aín bimi 'itsa, sesenta 'iaxa, raírinëxribishi ca aín bimi 'itsamashi,

treintaishi 'iaxa. ⁹ An aín pabitan ëné bana cuacë unin ca aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën.

*Uisa cupí cara Jesusan bana itsi ñuicësoquin bana ñuiacëxa quicë bana
(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)*

¹⁰ A bana ñuixuncëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús nëbétsioraxun ñucácëxa:
—¿Uisacasquin caramina bana itsi ñuicësoquin ëné unicama bana ñuixunin?

¹¹ Ñucácëxun ca cacëxa:

—Uni itsían 'unaniamabi camina mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicëxun an 'unánmicë ñu 'unanin. Usa 'aínbi ca raíri unin 'unanima. ¹² An 'ën bana cuaquin a bana quicësabi oquin 'acë uni a ca 'ën bana itsiribia cuanun Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ën bana cuaquinbi sináncëma uni a, an isa 'unánxa quixuan sináncë bana a camabi Nucën Papa Diosan manumiti 'icën. ¹³ 'Ën 'aia isquinbi ca atun 'ën cushi Nucën Papa Diosan 'ë 'ináncë a sinanima. Atun pabitan 'ën ñuixuncëxun cuaquinbi ca uisai quicë cara quixun 'unántisama tania. Usa 'ain cana acaman cuaisabi oquin ñuiquinma bana itsi ñuicësoquin ñuin. ¹⁴ Isaíasnëan a unicama ñuiquin cuënëo bana quicësabi oi ca usai 'ia, ësai quicë:

Mitsun pabitan 'ën bana ñuia cuaquinbi camina uisai cara quia quixun 'unántima 'ain. Mitsun bërú 'ën 'aia isibi camina 'ëx cushiira 'aínbi 'ëmi sinántima 'ain. ¹⁵ Atun nuitu mëu 'unántisama tanan ca judíos unicaman atun pabitan cuaquinbi uisai quicë cara quixun 'unántisama tania. Atun bërúnbi 'ën 'aia isquinbi ca 'ëx cushiira 'aínbi 'ëmi sinántisama tania. 'Ëmi sinanatia cana atu 'ën uni 'inun iémitsian. Usa 'aínbi ca 'iisama tanxa.

¹⁶ Atúxa Isaías quiásabi oi 'ëmi sinántisama tancëbëtanbi camina mitsun bërú 'ën ñu 'aia isi 'ëmi catamëtin. 'Ën bana camina mitsun pabitan cuaquin mitsun nuitu mëúribi upí oquin sinanin. Usa 'aish camina chuámarua tani cuëënin. ¹⁷ Aséribi cana mitsu cain, 'ëx ucëma pan 'ain ca bëráma an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'imainun axa Nucën Papa Diosmi sináncë unicamanribi —Cristo ca uti 'icë —quixun 'ë ñuiquin cuënëo bana 'unánquin, uisai cara 'iti 'icë quixun istisa tanquinbi isáma 'icën. Uisa bana carana ñuixunti 'ai quixun cuaisa tanquinbi ca cuama 'icën.

*Uisai quicë cara an ñu 'apácë uni ñui quicë bana 'icë quixuan Jesusan ñuia
(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)*

¹⁸ An ñu 'apácë uni ñui quicë bana uisai quicë cara quixun mitsu ñuixunmainun camina cuati 'ain. ¹⁹ Anúan uni Nucën Papa Diosnan 'iti ëné bana aín pabitan cuaquinbia uisai qui quicë cara quixun upí oquin 'unáncëbëma uxun ca ñunshin 'atimanën 'apun bënëñquinshi uni manumia. Usa banax ca anúan uni niti me iru anua nipacëcë ñu bëru asaribi 'icën. ²⁰ Maparañu me bëxbánua ñu bëru nipacëcë asaribi ca raíri uni 'icën. Usa unin ca Nucën Papa Diosan bana cuati cuëëñquin bënëñquinshi —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun aín nuitunën sinania. ²¹ Usaqin sinánquinbi ca maparañu menu nipacëcë ñu bëru tapun 'itsañuma asaribi 'ixun Nucën Papa Diosan bana 'itsama nëtéinshi sinania. Sinánquinbi ca anbi masáquin sinánan Nucën Papa Diosan bana 'acëbë ami nishquian unin 'atimocëxun a bana manuquin ënia. ²² Muxañu menua nipacëcë ñu bëru usaribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana cuaquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun sinania. Usaqin sinanibi ca ëné menu 'icë ñuishi sinánan —'itsa ñuñu 'aish cana cuëënti 'ai —quixun sinani, 'itsa ñuñu 'iisa tanan bëtsi ñuribi cuëënia. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan sináncëxbi ñu bëru 'apácëa coiabi chucun mapurucësa usaribi 'aish bimiñumasa 'ia. ²³ Me upí anua ñu bëru nipacëcë usaribi ca raíri unicama 'icën. A unicamax ca Nucën Papa Diosan bana aséribi cuaquin a bana quicësabi oquin 'acë 'aish me upínu 'apácë ñu bëru, axa coi canitancëxun upí oquin tuacë, asaribi 'ia. Raírinëx ca 'itsaira, cien, bimiñusa 'ia, 'imainun ca raírinëxribi 'itsa, sesenta, bimiñusa 'ia, 'imainun ca raírinëxribishi 'itsamashi, treinta, bimiñusa 'ia.

Unían ñu bëru upí 'apácënu uni itsin chucu 'aisama 'apácë ñuicë bana

²⁴ Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca Jesusan anu 'icë unicama ësaquinribi cacëxa:
 —Nucën Papa Dios naínu 'icë an ainan 'iti unicama ainan 'imiti ax ca ësaribi 'icën. Achúshi unin ca ñu bëru upí aín naënu 'apáxa. ²⁵ 'Apánbi ca camabi uníxa 'uxan, anu cuanxun axa ami nishcë achúshi unin a naënu ñu bëru 'aisama 'apáxa, 'apábiani ca cuanxa. ²⁶ Usa 'ain ca ñu bëru 'apácë ax upí 'aish coi canitancëx bimíaxa. Bimiñu 'aínbi ca ñu bëru 'aisama axribi coi caníaxa. ²⁷ Usaía coia isibiani cuanxun ca an ñu mëëxuncë unicaman aín 'ibu ësaquin caxa: Min camina min naënu ñu bëru upí 'apan. ¿Usa cat? ¿Usa 'aínbi cara chucu 'aisama uisax coax? ²⁸ Cacëxun ca aín 'ibun caxa: Axa 'ëmi nishcë unin ca usaquin 'axa. Cacëxun ca an ñu mëëxuncë unicaman caxa: ¿Nunu a chucu 'aisamacama bëchiti cuanti cara uisa 'iti 'ic? ²⁹ Quia ca aín 'ibun caxa: A ëchíquin mina ñu 'apácë aribi ëchiti, usa 'ain camina chucu ëchítima 'ain. ³⁰ Anun aín bimi biti nëtë utámainun abëbi canitanun camina ënti 'ain. A nëtë ucëbëtan cana an naënu 'icë bimi biti unicama cati 'ain: Chucucama pain camina bëchítí 'ain. Bëchíxun camina nëënu xun nëati 'ain. Ñu bëru upí 'apácë aín bimi bitancëxun camina anu ñu bimi bucúnti xubu anu upí quin bucúnti 'ain.

Mostaza bëru ñui quicë bana

(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca Jesusan anu 'icë unicama ësaquinribi cacëxa:
 —Nucën Papa Dios naínu 'icë, an cara ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti 'icë quiax cana mostaza bëru ñui quin. Ca ësa 'icën. Axa chamaratsu 'icëbi ca mostaza bëru bitancëxun unin aín naënu 'apatia. ³² Mostaza bëru ax ca chamaratsuiria 'icën, bëtsi ñu bëru chamaratsusamaira ca ax 'icën, 'aíshbi ca 'apácëx bëtsi ñu bëru canicësamaira 'ia. Usa 'aísha cani iisaribi 'inun pëñanacëcëbëtan ca manan nuáncë ñuinacamax anu nooi aia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Anun pán chamiti ñu ñui quicë bana

(Lc 13.20-21)

³³ Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca Jesusan anu 'icë unicama ësaquinribi cacëxa:
 —Nucën Papa Dios naínu 'icë an cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'icë quiax cana anun pán chamiti ñu ñui quin. Xanúan xuicëma pain 'ixun anun pán chamiti ñucëñun mëscucëx ca aín xëquíon mësioti rëncë ax chaia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Uisa cupí cara bana itsi ñuicësoquin bana ñuia quiáxa Jesús quia bana

(Mr 4.33-34)

³⁴ Usoquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin bëtsi bëtsi ñu ñuiquin anu 'icë unicama bana ñuixuancëxa. Bëtsi banánma usoquinshi ca bana ñuixuancëxa. ³⁵ Jesusan ca usaquin bana ñuixunti 'icë quiax ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unix bëráma quiacëxa, ësai qui:
 'Ën cana bana itsi ñuicësoquin ñuiquin bana ñuixunti 'ain, uinsaranbia unin 'unánma ñu ñuiquin cana unicama ñuixunti 'ain.

Ësai quicë ca ñu bëru upí 'imainun chucu 'aisama ñui quicë bana ax 'icë quixun Jesusan ca

³⁶ Usoquin bana ñuixuntancëxun anu 'icë unicama ëbiani cuanx ca Jesús xubunu atsíanacëxa. Atsinia ca aín 'unánmicë unicaman nëbétsioraquin Jesús cacëxa:

—Uisai quicë cara naënu 'icë chucu ñui quicë bana ax 'icë quixun camina nu ñuixunti 'ain.

³⁷ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—An ñu bëru upí 'apácë uni asaribi cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ëx 'ain. ³⁸ Anu ñu bëru 'apácë naë asaribi ca camabi ënë me 'icën. Ñu bëru upí asaribi ca Nucën Papa Diosan unicama 'icën. Chucusaribi ca a ñunshin 'atimanën 'apun sinánmicë unicama 'icën. ³⁹ An chucu 'apácë uni asaribi ca ñunshin 'atimanën 'apu 'icën. Anun bimi biti nëtë ñuiquinbi cana 'ëx utëcënti nëtë ñui quian. An bimi bicë unicama asa ca ángelcama 'icën. ⁴⁰ Anun ñu bimi biti nëtëan unin chucu pain bëchítancëxun tsin nëënti

nětë usaribi ca anun 'èx utēcènti nětë 'iti 'icèn. ⁴¹ 'Èx uni 'inux Nucèn Papa Diosnuax uá 'ixun 'èn ángelcama xucèxun ca an ñu 'aisama 'acè unicama 'imainun an bėtsi uni ñu 'aisama 'anun 'amicè unicamaribi bitancèxun ⁴² manè tsi cha rėquirucè anu puti 'icèn. Anuax ca anu 'icè unicamabè tēmėrai bėnėti 'inuxun 'aia. ⁴³ Usai 'icėbè ca barin uruquian pėcacėxa upí 'icėsaribiti an Nucèn Papa Diosan bana 'acè unicamax abè 'aish upíra upí 'iti 'icèn. An aín pabitan ěnė bana cuacè unin ca aín nuitunėnbi sinánquin cuati 'icèn.

Unėcė 'aisamaira cupícė ñu ñui quicė bana

⁴⁴ Catancèxun ca Jesusan ěsaribi oquin aín 'unánmicè unicama cacėxa:

—Nucèn Papa Dios naínu 'icè an cara ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti 'icè quixun ñui cana 'aisamaira cupícė ñu ñui ěsai quin: Achúshi unin ca 'aisamaira cupícė ñu, me 'ucè mėu uni itsían unėa, mėraxa. Mėraquin ca —'ėnan ca 'iti 'icè —quixun sinani cuėėnquin maputėcėanxa. Mapubiani cuanquin ca aín ñucama anun a me maruti curíqui binuxun maruaxa. Marutancèx curíqui bėi utēcėnquin ca a me ainan 'inun maruaxa. Usaribiti ca uni bėtsi ñu cuėėncėsamaira oi Nucèn Papa Diosnan 'iti cuėėnia.

Perla cacė ñu cupíra cupí ñui quicė bana

⁴⁵ Nucèn Papa Dios naínu 'icè an ainan 'iti unicama ainan 'imiti ax ca ěsaribi 'icèn. Achúshi uni an ñu marucè ax ca murusa ñu, perla cacė, ax po namė iscėsa, a ñu upíra upí 'aish 'aisamaira cupícė, a biisa tanquin bari nitsia. ⁴⁶ Bariquin mėraxun biisa tani ca anun maruti curíqui binuxun aín ñucama marui cuanxa. Cuanxun maruquin curíqui bitancèx utēcėnquin ca a perla 'aisamaira cupícė, ainan 'inun maruaxa. Usaribi oi ca uni bėtsi ñu cuėėncėsamaira oi Nucèn Papa Diosnan 'iti cuėėnia.

Anun tsatsa biti rica ñui quicė bana

⁴⁷ Catancèxun ca Jesusan ěsaribi oquin cacėxa:

—Nucèn Papa Dios naínu 'icè an cara uisoquin ainan 'iti unicama aín uni 'imiti 'icè quixun ñui cana rica anun tsatsa biti ñui ěsai quin. An tsatsa bicè unicaman ca aín rica bacanu saracabianquin anun ñu bėaratia. Uotancèxun ca anua cėñúruia tsatsa 'aisamaira bitsia. ⁴⁸ Bitancèxun masinu buánxun ca anu tsóxun upí bushi caisquin biquin caquínu puruía. Puruquin ca a pítima ñu a bacanu putia. ⁴⁹ Usaribi ca anun 'èx utēcènti nětë 'inuxun 'aia. 'Èx utēcėncėbè uquin ca ángelcaman unicama Nucèn Papa Diosan iscėx upí 'icè acama abè 'inun bianan an iscėxa upíma 'icè unicama bixun, ⁵⁰ manè tsi cha rėquirucè anu punuxun 'aia. Anuax ca anu 'icè unicamabè tēmėrai bėnėti 'inuxun 'aia.

Jesusan bana 'icėsaribi ca bėráma Nucèn Papa Diosan bana cuėnėo ax upí 'icė quicė bana

⁵¹ Catancèxun ca ěsaquinribi aín 'unánmicè unicama cacėxa:

—¿'Èn mitsu cacė bana caina cuatin?

Cacèxun ca aín 'unánmicè unicaman —cananuna cuatin —quixun cacėxa. ⁵² Quia ca Jesusan cacėxa:

—An Nucèn Papa Dios naínu 'icè aín bana únancė uni, an ca 'èn uni ñuixuncė bana unicama ñuixuanan bėráma 'ė ñuiquin cuėnėo bana aribi ñuixunia. Ax ca xubuñu unían a isi ucè uni aín ñu ió 'imainun aín ñu ióma 'aishbi upí, aribi ismicėsa 'icèn.

Jesús Nazaretnu 'iá

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³ Bana itsi ñuicėsoquin unicama bana ñuixunquin ancėbiani cuanx ca Jesús anuaxa canicè menu bėbacėxa. ⁵⁴ Bėbatancèxun ca anua judíos unicama timėti xubunu atsínxun bana ñuixunquin 'unánmiacėxa. Usoquian bana ñuía cuati ca anu 'icè unicamax ratuti canancėxa:

—¿Uin cara ěnė uni usaquian bana ñuiti 'unánmiac? ¿Uin cushin cara ěnė menuxuan unin 'acėma ñu 'ain? ⁵⁵ ěnėx ca carpinteronėn bėchicè 'icèn, 'imainun ca aín titax María 'icèn. Jacobo, José, Simón, Judas acamax ca aín xucèn 'icèn. ⁵⁶ Aín chirabacėcamaribi ca ěnu nubè 'icèn. ¿Uin 'unánmicèxun cara ěsaquin bana ñuianan ěsaquinribi ñu 'ati 'unanx?

⁵⁷ Usai canani ami nishcëxun isquin ca Jesusan atu cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían bana ñuixunia ca unin cuatia. Usa 'ainbi ca axa anuax canicë unían anuaxa canicë menuxun bana ñuixunia, anu 'icë unicama 'imainun aín aínsi 'ibucamanribi cuaisama tania.

⁵⁸ Usaquian Jesús quicësabi oquin ca anu 'icë unicaman —an ca aséabi Nucën Papa Diosan cushínbi ñu 'aia —quixun sinánma 'icën. Usa 'ain ca Jesusan 'itsa ñu 'aquinma uni itsían 'acëma ñu 'itsamashi 'acëxa.

14

Juan, an uni nashimicë, ax bama

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

¹ Usa 'ain ca unicaman Jesús ñuiquin chanioia Galileanu 'icë unicaman 'apu, Herodes, an cuacëxa. ² Cuaquin ca Herodesnën ratúquin, an ñu mëemicë unicama cacëxa:

—Jesús, ax ca Juan, an uni nashimicë, a 'icën. Bamaxbi ca baísquiata. Usa 'ixun ca uni itsían 'acëma ñu 'aia.

³⁻⁴ An Juan aín uni tēbiscamia 'aish ca usai Herodes quiacëxa. Èsai ca 'iacëxa: Herodes, an ca aín xucën Felipeñen aín xanu, Herodías, a biacëxa. Usa 'ain ca —mínmi a xanu bití ca 'aisama 'icë —quixun Juanñen Herodes cacëxa. Cacëxun ca Herodesnën aín unicama Juan bimiacëxa. Bimixun ca nēamixun sipuamiacëxa.

⁵ Aín unicaman Juan 'anun 'amitisa tanquinbi ca camabi unían —Juan an ca Nucën Papa Dios quicë bana nu ñuixunia —quixun sináncë 'ain —'ēmima nishcania —quixun sinánquin 'amiamia 'icën. ⁶ Usa 'ainbi ca anúan bacéan nētēn Heródesnën camicëx uxúan unicaman pimainun, Herodíasnën tuá xanu xuntacu ax upiti bairani ransacëxa. Usai 'ia isi ca Herodes chuáma tani cuëëancëxa. ⁷ Cuëëenquin ca xanu xuntacu cacëxa:

—Añu ñu caramina mi 'inánun 'ë ñucati a cana aséabi mi 'inánti 'ain. Sinanatécēntimoquin cana ashiquin mi cain.

⁸ Cacëxun aín tita pain ñucátancëxun ca aín titaxa quicësabi oquin cacëxa:

—Juan, an uni nashimicë, a tēbiscamixun camina 'ë aín maxcá manë xampami 'inánti 'ain.

⁹ Usaquian cacëxun cuaquin masá nuituiraquin ca Herodesnën 'aisama tancëxa. 'Aisama tanquinbi ca —sinanatécēntimoquin cana mi cain —quixuan cacë sinánan anu 'icë unicamanribia cuacë cupí usoquian xanu xuntacu 'inánun aín uni cacëxa.

¹⁰ Caquin ca sipunuabia Juan tēbiscanun quixun aín unicama xuacëxa. ¹¹ Xucëx cuanxun tēbiscabëtsinquin bëxun ca aín maxcá manë xampami xanu xuntacu 'ináncëxa. 'Ináncëxun buánxun ca aín tita 'ináncëxa.

¹² Usoquian tēbiscacë bixun mañbiani cuanxun ca Juanñen 'unánmicë unicaman Jesús ñuixuancëxa.

Jesusan 'aisamaira 'aish, cinco mil uni pán pimía

(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Usaquian Juan 'acëa aín unicaman ñuixuncëx ca Jesús anuax nuntin cuanx anua uni 'icëma menu cuancëxa. Usa 'ain ca —anu ca Jesús 'icë —quixuan chanioia cuabiani bëtsi bëtsi ëmanu 'icë unicamax men anua Jesús 'icë anu cuancëxa. ¹⁴ Usaía 'itsa unia riquiancëbë manë nuntinuax 'ibúquianquin ca unicama timécë isquin Jesusan atu nuibacëxa. Nuibaquin ca 'insíncë unicama pëxcüacëxa. ¹⁵ Usaquin 'acëbëa bari xupíbucëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Bari ca xupíbutia, ënë mex ca anu uni 'icëma me 'icën. Ènu 'iaxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë ëmacamanua atun piti bitánun camina xuti 'ain.

¹⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantima 'icën. Mitsun ca piti 'inan.

¹⁷ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Nun piti ñura ca mëcën achúshi pán 'imainun tsatsa rabéishi 'icën.

¹⁸ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ènu ca 'ë bëxun.

¹⁹ Cacëxuan bëcëbëtan ca Jesusan basinua bucubunun quixun unicama cacëxa. Cacëxa bucubucëbëtan ca Jesusan mëcën achúshi páncëñun tsatsa rabé bixun manámi bësuquin isquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun pán tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca anu 'icë unicama pán mëtícaquin 'ináncëxa. ²⁰ 'Ináncëxun biquin ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa. Pucháquin pia sënëán ca usai 'iisa 'aímabia tëxëcë piti aín 'unánmicë unicaman mëcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin biacëxa. ²¹ An pucháquin picë nucë bënëcamax ca 'aisamaira 'aish, cinco mil uni 'iacëxa. Atúinshima xanu 'imainun xucamanribi ca pucháquin piacëxa.

Jesús parúmpapa camánanën niqiani cuan
(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²² Uotancëxun ca an tsíanquianquin unicama cabianmainuan, atux pain manë nuntinu cëñúruquiani 'ucë manan cuanun quixun Jesusan aín 'unánmicë unicama xuacëxa. ²³ Xutancëxun anu 'icë unicama cabiani ca Jesús axëshi matánu Nucën Papa Diosbë banai cuancëxa. Nucën Papa Diosbëa banamainun ca bari cuabuacëxa. Bari atsíncëbëa baquíshcëbë Jesús axëshi anu 'imainuan ²⁴ aín 'unánmicë unicama manë nuntinu 'iruquiani parúmpapa nëbétsi cuania ca suñúonpitan cuáínsamoquin bëcacëxa. Bëcaia ca bëchunanribi tucáncaquin manë nuntinua rëútisoquin 'acëxa. ²⁵ Usomainuan pëcaracëbë ca parúmpapa camánanën niqiani Jesús atunu cuancëxa. ²⁶ Parúmpapa camánanën niqiania Jesús cuania isi ca atun bëmánan pëqui racuëti —ñunshin sapi ca —quiax ratuti sharáruí quiacëxa.

²⁷ Usai quia ca Jesusan atu cacëxa:

—Camina cushicanti 'ain. Racuëaxma ca 'it, 'ë cana 'ain.

²⁸ Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Mix camina aséribi Nucën 'Ibu 'ain. Usa 'ixun ca 'ëx parúmpapa camánanën niqiani minu cuanun 'ë cat.

²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca ut.

Cacëx ca Pedro manë nuntinuax 'ibúquiani parúmpapa camánanën niqiani Jesúsnu cuancëxa. ³⁰ Cuanibi ca suñúan upitan parúmpapa bëchúaian isi racuëti nanébuti cuëncëni quiacëxa:

—Cana bacamiquin, 'ë ca bitsi ut.

³¹ Cuëncënquia cacëxun biquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina 'ën mi parúmpapa camánanën nicuatsinimi 'ënu unun 'imicëxibi 'ëmi catamëtiman? Camina 'ëmi sináncëmasa 'ain.

³² Jesús bëa Pedro manë nuntinu 'irucëbë ca suñúan nëtéacëxa. ³³ Nëtécëbëtan ca manë nuntinu 'icë unicaman a tanáin rantin puruni tsóbuti ami sinánquin Jesús cacëxa:

—Mix camina aséribi Nucën Papa Diosan Bëchicë a 'ain.

Genesaret menuxuan Jesusan 'insíncë unicama pëxcüa
(Mr 6.53-56)

³⁴ Parúmpapa 'ucë manan cuanx ca Genesaret cacë menu bëbacëxa. ³⁵ Bëbaia isquin ca a menu 'icë unicaman —axa ucë ux ca Jesús 'icë —quixun 'unánquin a menu 'icë unicaman 'unánun chaniocëxa. Chaniocëbëtan ca uni 'insíncëcama Jesúsnu bëacëxa.

³⁶ Bëcëxun ca ñucë unicaman Jesús cacëxa:

—Min chupa cuëbíshi ca nu ticamit. Èsaquin caquin ticaíshi ca 'insíncë unicamax pëxcúacëxa.

15

Aín nuitu upíma cupía unin 'atima ñu 'acë bana
(Mr 7.1-23)

¹ Fariseo unicabëtan ca an Moisésnën bana 'unáncë unicamanribi Jerusalén ëmanuax ricuatsini uxun Jesús cacëxa: ² —¿Uisacasquin cara min 'unánmicë unicaman nucën rara quíá bana tanimin? A bana quíásabi oi 'iquinma ca mëchucaxunmashi piia.

³ Cacëxun ca Jesusan atu ñucáquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina mitsux mitsun rara quíá bana tanibi Nucën Papa Dios quíásabi oi 'iman? ⁴ Nucën Papa Dios ca ësai quiacëxa: “Min papan bana, min títan bana camina cuati 'ain”. 'Imainun ca ësaribiti quiacëxa: “Axa aín papa, aín tita ñui 'atimati banacë uni a camina bamamiti 'ain”. ⁵ Usa 'aínbi camina mitsux ësai quin: Unin ca aín papa, aín tita ësáquin cati 'icën: Mi 'inánti 'ixunbi cana 'ën mi 'inánti ñucama Nucën Papa Dios 'inan. ⁶ Axa usai quicë uni an aín papa aín tita ñu 'aquintima ca asábi 'icë quíax camina mitsux quin. Usai quíquin camina mitsun raran ñuíá bana ashi sinánquin Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'aiman. ⁷ Mitsux camina cëmë 'ain. Isaíasñëan mitsu ñuíquin cuëñëo bana ca ësai quia:

⁸ Ënë unicaman ca aín cuëbitanshi 'ë rabia, 'ixunbi ca aín nuitu mëu 'ë sinanima. ⁹ Nucën Papa Diosan bana isa quixun ca unínbi ñuicë banaishi unicama ñuixunia. Usa 'ixun ca ñancábi 'ë rabia.

Isaíasñën cuëñëo bana quicësabi oi camina mitsux 'in.

¹⁰ Catancëxun ca ësáquinribi Jesusan cuënxun unicama cacëxa:

—'Ën, bana ñuimainun ca upí oquin cuacan. ¹¹ Aín ñu picë cupíma, aín nuitunën 'atimaquin sinania, aín cuëbitan upíma banan banacë a cupí ca Nucën Papa Diosan uni upíma isia.

¹² Usaquian caia ca aín 'unánmicë unicaman Jesús nëbëtsioraxun cacëxa:

—¿Caramina isan, fariseo unicamx ca usaquinmi unicama ñuixunia cuati mimi nishaxa?

¹³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicamax cara Nucën Papa Dios naínu 'icë an ainan 'imicëma 'icë, acamax ca asérabi ainanma 'aish abëma 'iti 'icën, aín tapúncëñunbi ëchícëxa i 'icësaribiti ñancáishi 'iti 'icën. ¹⁴ Fariseo unicamaxa nishiabi camina isëshiti 'ain. Atun Nucën Papa Diosan bana uni itsi 'unánmiti 'ixunbi ca uisai cara quia quixun 'unanima. Ca bëxuñu unisa 'icën. Bëxuñu unin abë bëxuñu uni itsi buáncatsi quixun 'aíbi ca bëxuñu 'ixun uin cuanti cara quixun 'unanima, a rabëtaxbi aman cuanx quininu nipacëti 'icën.

¹⁵ Usai quia cuaquinbi ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Unían picë ñu ñui quicë bana ax cara uisai quicë 'icë quixun ca nu ñuixun.

¹⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsúnribi caramina 'ën cacëxun 'ën bana cuatiman? ¹⁷ Unían ñu aín cuëbitan picëx ca aín pucunuishi atsinia. Atsintancëx ca amiribishi chiquitia. ¿A caramina 'unaniman? ¹⁸ Usa 'aínbi ca uni masáquin sinani 'atimati banaia. Aín nuitu upíma 'ain ca usai banaia. Usa 'icë Nucën Papa Diosan iscëx ca uni 'atima 'icën. ¹⁹ Aín nuitu mëu ca unin 'atima ñu 'ati sinania, uni 'ati, aín xanuma 'aínbi xanubë 'iti, xanu cuaioti, uni itsin ñu mëcamati, cëmëi uni itsimi manánti, uni itsi ñui 'atimati banati. ²⁰ An usa ñucama 'acë unicama ca Nucën Papa Diosan iscëx upíma 'icën. Mëchucaxunma picë 'aíshbi aín sinan upí 'icë ca Nucën Papa Diosan uni upíma isima.

Judíosma xanu Jesúsmi catamëa

(Mr 7.24-30)

²¹ Anuax cuanx ca Jesús anua Tiro cacë ëma 'imainun Sidón cacë ëma 'icë a menu bëbacëxa. ²² Bëbaia ca anu 'icë Cananea xanu, an anu cuanquin munuma banaquin Jesús caráishiacëxa:

—Mix camina Nucën 'Ibu, Davitan rëbúnqui 'ain. Usa 'ixun camina 'ë 'aquinti 'ain. 'Ën ini tuá ca anua ñunshin 'atima 'ain 'itsaira paë tania.

²³ Caquian caráishicëxunbi ca Jesusan cáma 'icën. Caiama oquin ca aín 'unánmicë unicaman a rapasu cuanquin —an ca cuëncënquin nu nuia. Camina a cuantánun cati 'ai —quixun cacëxa.

²⁴ Usaquian cacëxun ca Jesusan xanu cacëxa:

—Judíosma unibuma, judíos unicamaishi ami sinanaminun ca 'ën Papa Diosan 'ë caxa. Axa 'ura cuancëa 'aracacë ñuina aín 'ibun bëtëcëncësaribi oquin judíos unibu ami sinánun quixun canun ca Nucën Papa Diosan 'ë caxa.

²⁵ Cacëxun cuaquinbi ca a tanáin rantin puruni tsóbuquin a xanun cacëxa:

—Camina 'ën tuá 'ë pëxcuxunti 'ain.

²⁶ Cacëxun ca —judíos unicama pain 'aquini cana uacën —quixun sinánquin Jesusan ësaquin cacëxa:

—Tuá xura pimiti bixunbi camun pimiti ca 'aisama 'icën.

²⁷ Cacëxun ca a xanun cacëxa:

—Usa ca. Usa 'ainbi ca cuënan tëmúxun aín 'ibúan rëupatia piti sani camunan piia.

²⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mix camina aséjabi 'ëmi catamëti 'ën mi upí oquin 'aquinun quiax 'ëmi sinan. Usa 'ain ca mix cuëncësabi oi 'iti 'icën.

Quixuan cacëbëshi ca aín ini tuá pëxcúacëxa.

Galilea menuxuan Jesusan uni ñucëcama pëxcüa

²⁹ Anu Tiro 'imainun Sidón 'icë me anuax cuanx ca Jesús parúmpapa Galilea ratábiani matá menu mapëracëtancëx anu tsóbuacëxa. ³⁰ Anua tsotan ca anu ricuatsinquin 'aisamaira unin, uni 'insíncë 'itsaira bëacëxa. Axa aín niti bëtsicë uni 'imainun aín bërúmi ñucë 'imainun pabë 'imainun banañuma, a unicama 'imainun bëtsi bëtsi 'insinan 'icë unicamaribi a tanáin bëia ca Jesusan pëxcüacëxa. ³¹ Pëxcucëx ca banañuma unicamax banacëxa. Banamainun ca axa aín quisi aín pëñánmi ñucë unicamaxribi pëxcüacëxa. Pëxcúmainun ca axa aín niti bëtsicë unicamax upiti niacëxa. Aín bërúmi ñucë unicamanribi ca bëoquiquin isacëxa. Usaia 'ia isquin ca anu 'icë unicaman uisa uni cara ënëx 'icë quixun sinani cuëenquin chuáma tanquin Nucën Papa Dios, a Israel unicaman rabicë, a rabiacëxa.

Jesusan 'aisamaira 'aish, cuatro mil uni pán pimia

(Mr 8.1-10)

³² 'Itsa uníxa timëcamë 'ëocë 'ain ca aín 'unánmicë unicama cuënxun Jesusan atu cacëxa:

—Ënë unicamax ca ënu rabé 'imainun achúshi nëtë 'ëbë 'icën. Usa 'aish ca a atun piti ñuñuma 'icën. Usa 'ain cana 'ën atu 'itsaira nuibaquin 'aquinsa tanin. Cuaníbima atux bainuax bëënanía, usa 'ain cana ñu naracamixunma xuisama tanin.

³³ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—¿Ënëx ca anu uni 'icëma me 'icën. ¿Uinua caranuna ënë unicaman pimiti piti biti 'ain?

³⁴ Cacëxuan Jesusan —¿uiti pánñu caramina 'ain? —quixun ñucacëxun ca aín 'unánmicë unicaman —ënu ca mëcën achúshi 'imainun rabé pán 'imainun 'itsamashi tsatsaratsu 'icë —quixun cacëxa.

³⁵ Usaquin cacëxun ca Jesusan axa timëcamë 'ëocë uni menu tsóbunun quixun cacëxa.

³⁶ Usoxun ca páncamacëñun tsatsaribi bixun Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun a piti ñu tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'inancëxa. 'Inancëxun ca anu 'icë unicama pinun mëtícaquin 'inancëxa. Aín 'unánmicë unicaman a unicama 'inancëx cëñútisa 'aishbi ca a píticamax cëñúama 'icën, ³⁷ a unicaman pucháquin picëxbi. Camáxbia puchácëbëtan ca Jesusan 'unánmicë unicaman mëcën achúshi 'imainun rabé caquí buácaquin tëxëcë piti biacëxa. ³⁸ An a piti picë nucë bënëcama ca 'itsaira 'aish cuatro mil 'iacëxa. Atúinshima xanu 'imainun xucamanribi ca pucháquin piacëxa. ³⁹ Usoquin pimitancëxun a unicama —cuanmainun ca cuan —quixun cabiani ca Jesús manë nuntinu 'iruquiani cuanx Magdala cacë menu cuancëxa.

16

Fariseo unicamabëtan saduceo unicaman uni itsían 'acëma ñu 'anun quixun Jesús ca

(Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

¹ Fariseo unicama 'imainun saduceo unicaman ca anu cuanxun Nucën Papa Diosan cushin caraisa ñu 'aia iscatsi quixun, Jesús aín sinanëmbi isa unían iscëma ñu naínua 'anun quixun cacëxa. ² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca ɛsa 'icɛn. Bari cuabúcebɛtan naí isi camina quin: “Nɛtɛ ca upí cuabutia, iméishi ca nɛtɛ upí pɛcarati 'icɛn”. ³ Bɛtsi nɛtɛn camina bɛsuquin naí isi quin: “Nɛtɛ ca bɛítia, 'uí ca 'itsa 'ibúti 'icɛn”. Naí isquin camina uisai cara nɛtɛ 'iti 'icɛ quixun 'unanin. Usa ñu 'unáncɛ 'ixunbi camina 'ɛn bana ñuixunia cuanan 'ɛn 'aia isquinshi 'unántisa 'ixunbi 'unaniman, 'ɛx cana asérabi Nucɛn Papa Diosnuax ucɛ 'ai quixun. ⁴ ɛnɛ unicama Nucɛn Papa Diosmi sináncɛma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acɛma ñu 'anun quixun 'ɛ caia. Usa 'aínbi cana, 'ɛx cana asérabi Nucɛn Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bɛtsi ñuribi atúan ñucácxunbi 'aiman. ɛnɛishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'ɛx 'iti 'ain.

Usoquin cabiani ca Jesús anu 'icɛ unicama ɛbiani cuancɛxa.

Anun pán chamiti ñusa 'icɛ fariseo unibunɛn bana cuatima quicɛ bana

(Mr 8.14-21)

⁵ Parúmpapa 'ucɛ manan cuanquinbi ca Jesusan 'unánmicɛ unicaman atun piti ñu buánquinma manuacɛxa. ⁶ Manubiancɛbɛ ca Jesusan cacɛxa:

—Fariseo unibu 'imainun saduceo unibunɛxa anua pán chamiti ñusa 'icɛ ax 'icɛsa usaribi 'itin rabanan camina bɛrúancati 'ain. ⁷ Cacɛx ca —nunu pán bɛcɛma cupí ca nu usaquin caia —quiaux aín 'unánmicɛ unicamax canancɛxa. ⁸ Canania 'unánquin ca Jesusan cacɛxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsux, pán cananuna bɛcɛma 'ai quiaux cananin? Mitsux camina 'ɛmi catamɛcɛmasa 'ain. ⁹ ¿'ɛn ñu 'aia isúnbi caramina ui carana 'ɛx 'ai quixun 'unaniman? ¿Caramina 'ɛn unicama pimiami iscancɛ a manuan? ¿'ɛn mɛcɛn achúshi pán pimicɛxuan cinco mil unin tɛxɛocɛ, mɛcɛn rabɛ 'imainun rabɛ caquí buácaquin bixunbi caramina sinaniman? ¹⁰ ¿Bɛtsi nɛtɛnribi 'ɛn mɛcɛn achúshi 'imainun rabɛ pán pimicɛxuan cuatro mil unin tɛxɛocɛ a mɛcɛn achúshi 'imainun rabɛ caquí buácaquin bixunbi caramina sinaniman? ¹¹ 'ɛn cana fariseo unibu 'imainun saduceo unibunɛxa anun pán chamiti ñusa 'icɛsa usaribi 'itin rabananmi bɛrúancanun quixun mitsu can. Caíbi cana pán ñuira quicɛma 'ain. ¿Usaquin 'ɛn cacɛxun caramina cuacɛma 'ain?

¹² Cacɛxun ca aín 'unánmicɛ unicaman —Jesusan ca anun pán chamiti ñu ñuiquin caquinbi fariseo unibu 'imainun saduceo unibunɛan 'unánmicɛ banacama ca asérabi 'icɛ quixun sinánquin a cuatin rabanan bɛrúancanun nu caxa —quixun 'unáncɛxa.

Jesús ax ca asérabi Cristo 'icɛ quiáxa Pedro quia

(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

¹³ Usotancɛx anu Cesárea de Filipo cacɛ ɛma 'icɛ me anu cuanx riquianquin ca aín 'unánmicɛ unicama Jesusan ñucáquin cacɛxa:

—¿Uni 'inux Nucɛn Papa Diosnuax uá 'aish carana 'ɛx ui 'ai quiaux cara unicama quin?

¹⁴ Cacɛxun ca atun cacɛxa:

—Raírínɛx ca quia, mix ismina Juan, an uni nashimicɛ, a 'ain. Raírínɛx ca quia, mix ismina Elías a 'ain. Raírínɛxribi ca quia, mix sapi ismina Jeremías a 'ain, ama 'aish ismina an Nucɛn Papa Dios quicɛ bana unicama ñuixuan uni itsi a 'iti 'ain.

¹⁵ Cacɛxun ca ain 'unánmicɛ unicama Jesusan cacɛxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux 'ɛx caraisana ui 'ai quin?

¹⁶ Quia ca Simón Pedronɛn cacɛxa:

—Mix camina axa bamatimoi tsócɛ Nucɛn Papa Dios aín Bɛchicɛ, Cristo, axa utinu nun caíncɛ, a 'ain.

¹⁷ Cacɛxun ca Jesusan cacɛxa:

—Simón, Jonasan bɛchicɛ, cana mi cain, unin ca usaquin mi sinánmicɛma 'icɛn. 'ɛn Papa naínu 'icɛ an ca mi sinánxunquin usoquinmi sinánun mi sinánmiaxa. An ca mi sinánmiaxa quixun 'unani camina cuɛɛnti 'ain.

¹⁸ Caxun ca mapara, griego banan “petra” cacɛ, a sinánquin Jesusan Simón cacɛxa:

—'ɛn cana mi cain, mix camina Pedro caquin anɛcɛ 'iti 'ain. Minmi 'ɛmi bɛrí cacɛ bana sináncɛ usaribi oquin sináncɛ ca axa 'ɛmi catamɛcɛ unicamax 'iti 'icɛn. Bamatancɛxbi cɛñútimoi ca a unicamax 'ɛnan 'iti 'icɛn. ¹⁹ 'ɛn cana 'ɛn cushi mi 'inánti 'ain, ami

cushixunmi 'ë ñuiquin bana unicama ñuixunun. An minmi 'ë ñuiquin bana ñuixuncëxun cuacë unicamax ca 'ën Papa Diosan uni 'iti 'icën. A cushínbi Nucën Papa Diosan sináncësaribi oquin sinánquin, aín unicamax ca usai 'iti 'icë quixun caquin, ësa ñu ca 'ati 'icë quixun canan, ësa ñu ca 'atima 'icë quixun cacëbëtan ca Nucën Papa Dios naínu 'icë an, —usa ca —quixun sinánti 'icën.

²⁰ Usaquin Pedro catancëxun ca aín 'unánmicë unicama Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana ax utia judíos unibunën caíncë Cristo a 'ai quixun camina uinu 'icë unibi catima 'ain.

—'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai —quíaxa Jesús quia
(Mr 8.31-9.1; Lc 9.22-27)

²¹ Ësaquin caquin sënëontancëxun ca aín bamati ñuixuntabaquin Jesusan aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—'Ën Papa Dios cuëncësabi oi cana Jerusalénu cuanin. Cuanx bëbacë ca anu 'icë uni apáncamabë judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax 'ën bana cuaisama tani 'ëmi nishti 'icën. 'Ëmi nishquin ca 'ë uni itsi 'amiti 'icën. Usaquian 'ë 'acëx bamatancëx cana rabé nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquiti 'ain.

²² Usaria quia oquin ca Pedronën Jesús amo nitsinaxun ñu caquin cacëxa:

—Usai camina 'itima 'ain, Nucën Papa Diosax ca mixmi usai 'iti cuëntima 'icën.

²³ Usaquin cacëx cuainacëquin ca Jesusan Pedro ñu caquin cacëxa:

—Min camina ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an sináncësa oquin sinanin. Usaquin sinánxunma ca 'at. Min camina 'ë ñu 'atima 'amitisa tanin. 'Ën Papa Dios cuëncësabi oi 'iáxma 'ëx 'inun quixun sinánquin camina unin sináncësa oquinshi sinanin.

²⁴ Catancëxun ca aín 'unánmicë unicama ësaquin Jesusan cacëxa:

—Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti quicë bana ënquinma 'ati 'icën. ²⁵ Uin cara aín cuëncësa oquin 'ai, ënë nëtënu upitax tsótishi sinania, ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënu upitax tsóti sinánquinma 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia, ax Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'icën. ²⁶ Unix ca ënë nëtënuax 'itsaira ñuñu 'iti 'icën, 'aishbi ca Nucën Papa Diosmi sináncëma 'aish abë upíma 'ianan aín nëtënu abë 'itima 'icën. Usa 'ain ca axa bamacëbë aín ñucama ax ñancábia bicë 'icën. ¿Nucën Papa Diosbë bamatimoi tsónuxun cara unin aínu ñun cupíoti 'ic? Anun cupíoti ñu ca 'áima 'icën. ²⁷ 'Ëx cana 'ën Papa Diosan nëtënu cuantancëx anu abë 'Apu 'iti 'ain. 'Ëx 'Apu 'aish utëcëncëbë ca 'ën ángelcamaribi uti 'icën. Uxun cana unicama achúshi achúshi atun nuitu 'unánquin an ñu 'atima 'acë unicama a 'atimonan an upí ñu 'acë unicama 'ëbë 'inúxa cuënnun 'imiti 'ain. ²⁸ 'Ën cana asérabi mitsu cain, axa ënu 'ëbë 'icë uni raírinën ca bamacëma pain 'ixun, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë, 'ëx cana asérabi 'ën unicaman cushi 'ai quixun isti 'icën.

17

Axbia Jesús bëtsia
(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

¹ Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx ca mëcën achúshi 'imainun achúshi nëtë 'icëbë aín 'unánmicë uni raíri ëbiani, Pedrocëñun Jacobo 'imainun aín xucën Juan, acamaishi buani Jesús matánu cuancëxa. ² Anu cuantancëx ca a unicaman ismainunbi Jesús bëtsiacëxa. Bëtsii ca barin pëcacësa 'inun aín bëmánan ichúacëxa. Aín chuparibi ca uxuira 'aish bari upí uruia iscësa 'iacëxa. ³ Usa 'icë isanan ca Elíasbëa Moisés chiquiracëti Jesúsbë banaia isacëxa. ⁴ Usai 'ia abë banaia isquin ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nuxnu ënu 'icë ca asábiira 'icën. Mix cuëncëbëtan cananuna rabé 'imainun achúshi xuburatsu 'ati 'ain. Ax ca minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi 'iti 'icën.

⁵ Usaquian Pedronën cacëbëtainshi ca acama cuin pëquicësanën tupéoncëxa. Usoçëxun ca Pedro, Jacobo, Juan acaman nëtë cuin mëucüaxa ësai banaia cuacëxa:

—Ënëx ca 'ëx amiira sinani cuëncë, 'ën bacë bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

⁶ Èsai quia cuati ca 'aisamairai racuëti memi bëúmpucuti racábuacëxa.

⁷ Usai 'ia racuëtan bamaiaibi ca Jesusan anu cuanquin ramëquin cacëxa:

—Ca nirucan, racuëaxma ca 'it. ⁸ Èsaquian cacëx bëpëqui chairuquin iscëxbi ca úfbi 'aíma 'imainun Jesúsëshi anu 'iacëxa.

⁹ Usaquiani matánuax cuanquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Mitsúnmi isanan cuacë ënë ñucama camina uinu 'icë unibi ñuixuntima 'ain. Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ëx bamatancëx baísquicëbëtan cuni camina ënë ñucama unicama ñuixunti 'ain.

¹⁰ Usaquin cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Mixmi asérabi Cristo 'aínbi cara uisacatsi an Moisésnën cuëncë bana 'unáncë unicamax, Elías pain ca uti 'icë quiax quin?

¹¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Elías ax pain ca uti 'icë quicë bana ax ca asérabi 'icën. Uxun ca unicama Nucën Papa Diosmia sinánun sinánmiti 'icën, usai quicë banax ca asérabi 'icën. ¹² Asérabi 'aínbi cana mitsu cain, Elías pain ca uaxa. Ucëbi ca judíos unicaman ui cara ax 'icë quixun 'unáncëma 'icën. 'Unánquinma ca atúxa cuëncësa oquinshi a 'atimoxa. A 'atimocësaribi oquin ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë 'ëribi 'atimoti 'icën.

¹³ Usaquian Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman 'unáncëxa, —Elías ca uti 'icë quíá bana, ax ca Juan, an uni nashimicë, a ñuia quíá 'icë —quixun.

*An upí 'icëbi aín nami bërërumiquin uni bënëánmicë 'insínñu tuá Jesusan pëxcüa
(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)*

¹⁴ Matánuax cuanx ca anua 'aisamaira uni timécë anu Jesús bëbacëxa. Bëbacëbë anu cuani aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca achúshi unin cacëxa: ¹⁵ —¿'Ën bëchicë caramina 'ë pëxcuxuntima 'ain? Aín namix nimëti bërëru saquiquiquin ca paë tania. Nimëti saquiqui ca 'itsai tsinu 'iruanan bacanu nipacëtia. ¹⁶ Usaia 'ia cana min 'unánmicë unicamanu 'ëa pëxcuxunun quixun bëan. Bëiaibi ca 'ë pëxcuxuncëma 'icën.

¹⁷ Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca asérabi cushi 'icë quixun sinaniman. Camina ami catamëisama tanin. ¿Mitsúxmi ami catamënun carana uiti nëtën mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi nëtën carana 'ëx mitsu cupí masá nuituti 'ain? 'Ë ca a tuá bëxun.

¹⁸ Cacëxuan bëcëbëtan ca Jesusan a tuánu 'icë ñunshin 'atima chiquínun caquin chiquíancëxa. Chiquíacëbë ca pëxcuti asábi 'iacëxa.

¹⁹ Usaquian 'acë ca atúxëshi abë 'ixun aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucácëxa:

—¿Uisa cupí caranuna nun a tuánu 'icë ñunshin 'atima chiquíncasman?

²⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina uisaira cushi cara Nucën Papa Diosan cushi icë quixun sinaniman. Mostaza bëru ax ca chamaratsu 'icën. Asaribi 'aish 'itsamaratsushi Nucën Papa Diosmi sináncë 'ixun, Ënë ñu cana 'atima 'ai, quixun sinánquinbi asérabi ami catamëquin ñucáquin camina uisa ñu caramina 'aisa tani a 'ati 'ain. Mitsux ami 'itsamashi catamëcë 'ixunbimi ënë matá, Ènuax ca 'uri tacút, cacëx ca 'uri tacúti 'icën. ²¹ Èsa ñunshin 'atima chiquíntix ca pima samáquin Nucën Papa Dios ñucáquin chiquínti 'icën.

*—'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai —quíaxa Jesús quitëcëan
(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)*

²² Usoxun ca abëa Galilea menu cuania Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë ca 'ë unin an raíri uni 'aminun uni 'inánti 'icën. ²³ 'Ináncëxun bixun ca 'ë 'ati 'icën. 'Acëx bamatancëx cana rabé nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquinuxun 'ain.

Quixuan cacëxun cuati ca aín 'unánmicë unicamax masá nuituacëxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anun mëníoti curíqui ñui quicë bana

²⁴ Capernaúmnu cuanxa Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicamax bëbacëbëtan ca an anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anun mëníoti curíqui bicë unin anu cuanquin Simón Pedro ñucáquin cacëxa:

—¿Mitsun 'ibun cara curíqui, anun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu mëníoti, 'inanimin?

²⁵ Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Ca 'inania.

Usaquin catancëxbia a ñucánux xubunu atsinia ca Jesusan Simón Pedro ñucácëxa:

—Simón, ¿uisaquin caramina sinanin? ¿Ënë nëtënu 'icë 'apucaman cara a curíqui 'inánun ui cain? ¿A curíqui 'inánun quixun cara aín aintsicama cain? ¿A curíqui 'inánun cara bëtsi unicama cain?

²⁶ Cacëxun ca Simón Pedronën cacëxa:

—Aín aintsicamama, bëtsi unicama ca a curíqui 'inánun quixun caia.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca usa 'icën. Aín aintsicaman ca a curíqui 'inanima. ²⁷ Usa 'ain curíqui 'inántima 'aínbi camina an curíqui bicë unínma numi nishquin masá sinania quixun ësaquin 'ati 'ain. Camina parúmpapanu mishqui cuanti 'ain. Mishquiquinmi a pain bicë tsatsa, aín ana 'ucë mëu isquin camina anua curíqui mërati 'ain. Mëraquin a curíqui bixun camina an curíqui bicë uni 'inánti 'ain. A curíquinëx ca 'iti 'icën, minan 'inánanmi 'ëribi 'inánxuncë.

18

Uix cara bëtsi unicamabëtan sënénmaira 'icë quicë bana

(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

¹ Usai 'icëbëtan ca anu cuanquin aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan nëtënu cara uix anu 'icë unicamabëtan sënénmaira 'iti 'ic?

² Cacëxun ca Jesusan, tuá achúshi cuënxun atu nëbétsi nitsínxun cacëxa: ³ —Asérabi cana mitsu cain, mitsux cha 'iisa tanquin usaquin 'ë ñucati camina sinanati 'ain. Sinanacëma 'ianan tuácamaxa cha 'iti sinanima an a bërúancë unimi catamëcë, usaribiti 'ëmi catamëcëma 'aish camina mitsux Nucën Papa Diosnan 'itima 'ain. ⁴ Ui unix cara ënë tuásaribi 'aish cha 'iti sinanima 'ëmi catamëtia, ax ca Nucën Papa Dios naínu 'icë an iscëx aín uni raírismaira 'icën. ⁵ Uicaman cara 'ëmi sinánquin ënë tuásaribi 'icëa —ñuumara ca —quixun unin sináncë uni a 'aquinsa 'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'ëribi 'aquinia.

'Uchati rabanan bërúancati Jesús quiá bana

(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ Usa 'ain ca an 'ëmia sináncë uni 'imainun tuá 'ëmia sinánti ënun quixun 'atima ñu 'amiquin 'uchamicë unix aín 'ucha chaira 'icën. Usa 'aish ca 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën. A unix ca anun ñu rënti maxax ami tëtëcërcatancëxun parúnmapa nëbétsi nicëxa uni nanécësamaira oi castíancë 'iti 'icën. ⁷ Ësaribiti ca 'ia. Bëtsi unían ñu 'atima 'anun sinánmicëxun 'ai ca uni aín 'ucha cupí 'itsaira tëmëraia. Camabi unix ca ñu 'atima 'anun quixuan bëtsi unin sinánmicë 'icën. Usa 'aínbi ca an bëtsi uni 'atima ñu 'amicë ax 'uchañuira 'aish 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën, aín 'ucha cupí.

⁸ Min mëcën, min taë anun 'aisama ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min mëcëm, min taë tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix mëcën rabëñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmërai quantima cupími min mëcën, min taë tëaxun niti ca asábi 'icën. ⁹ Min bëru anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min bëru achúshi ëchíxun nicësa 'iti 'ain. Mix bëru rabëñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmërai quantima cupími min bëru achúshi ëchíxun niti ca asábi 'icën.

Carnero nëtécë ñui Jesús quiá bana

(Lc 15.3-7)

¹⁰ 'Ēn unicamax ca tuáratsusa 'aish ñuuma 'icë quixun camina sinántima 'ain. 'Ēn cana mitsu cain, ca ñuumama 'icën. An a bërúancë ángelcamax ca Nucën Papa Diosbëbi 'icën.

¹¹ Uni 'inux cana 'ëx Nucën Papa Diosnuax uacën, unicama ami sináncëma 'aish ainanma 'icëbji ainan 'inun 'iéminux.

¹² Ēsaribi oquin ca Jesusan cacëxa:

—Ca ësa 'icën. ¿Cien carneroñua 'aínbia achúshi amanu cuani nëtëtia cara unin a baritima 'ic? Raíri noventa y nueve an matá menuxun pasto píaa ëbianxun ca axa nëtécë a bariti 'icën, ¿usa cat? ¹³ 'Ēn cana asérami mitsu cain, bariquin mërax ca bëtsi carnerocama isia cuëncësamaira oi axa nëtécë a mërax cuëñia. ¹⁴ Usaribiti ca mitsun Papa Dios naínu 'icë ax aín unicama achúshiratsunëñbia a ënti cuëñnima.

Usoquin axa numi 'uchacë uni aín 'ucha manumiti bana
(Lc 17.3)

¹⁵ Jesusan ca ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Axa mix 'icësaribiti Nucën Papa Diosmi sináncë uníxa mimi 'uchaia camina abëishi banaquin —ësaí camina 'ëmi 'ucha —quixun a cati 'ain. Usoquinmi cacëxun cuati sinanati ca mibë upí 'itëcënti 'icën. ¹⁶ Min cacëxuan cuaisama tancëbë camina bëtsi uni an a ñucama 'unáncë, a buani, axa mimi nishcë uni anu cuantëcënti 'ain. Abëmi cuancë uni anribia cacëxun ca axa mimi nishcë uni an, asérami ca minmi ñuicë bana ax 'icë quixun 'unánti 'icën. 'Unánan ca mix camina asérami abë upí 'iisa tani quixun 'unánti 'icën. ¹⁷ Usaquin 'acëxunbia min bana cuaisama tancëbëtan camina axa 'ëmi catamëcë Nucën Papa Diosan unicamax timécë a ñuixunti 'ain. Ñuixuncëxun ca atúnribi a uni 'ësëti 'icën. 'Ēsëcëxunbia atun bana cuaisama tania camina, a unix ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unisa 'ianan an 'apu buánmiti curíqui bicë uni 'icësaribiti 'uchañu 'icë quixun isti 'ain.

¹⁸ 'Ēn cana asérami 'ëmi catamëcë 'icë mitsu cain, asérami 'ën sinánmicë 'ixunmi mitsun, 'ën unicama uisai cara 'iti 'icë quixun sinánquin —ësa ñu ca 'ati 'icë —quixun canan —ësa ñu ca 'atima 'icë —quixun cacëbëtan ca Nucën Papa Dios naínu 'icë, an —usa ca —quixun sinánti 'icën.

¹⁹⁻²⁰ 'Ēn unicamaxa 'ëmi sinani timécëbë cana 'ëx atu nëbétsi 'ain. Rabé 'imainun achúshia 'ëmi sinani timécëbë cana 'ëx atu nëbétsi 'ain. 'Imainuan rabëtaxribi timécë 'ain cana 'ëx atubë 'ain. 'Ēx atubë 'ixun cana añu 'ati cara asábi 'icë quixun 'unánmiti 'ain. Usa 'ain cana ësaquinribi 'ën mitsu cain, mitsu rabëtan camina uisaínu 'iti cara Nucën Papa Dios cuëñti 'icë quixun upí oquin sinántancëxun an mitsu 'axunun ñucáti 'ain. Ñucácëxun ca an mitsúnmi cacësabi oquin mitsu 'axunti 'icën.

²¹ Ēsaquian aín 'unánmicë uni raíricëñun cacëxun ca Pedronën Jesús cacëxa:

—¿Min uni itsíxa 'ëmi nishi 'uchaia carana uiti oquin aín 'ucha abë mëníonanquin manumiti 'ain? ¿Carana męcën achúshi 'imainun rabé oi abë mëníonanti 'ain?

²² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Męcën achúshi 'imainun rabé oquinmi manuminun cana mi caiman. Uiti oi cara 'uchati 'icë a camabi camina manumiti 'ain.

An uni ñu mëëxuncë unían axa ami 'uchacë uni aín 'ucha manumisama tan bana

²³ Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Diosnan 'itix ca ësa 'icën: Achúshi unin ca an ñu mëëxuncë unicama uiti curíqui cara achúshi achúshi unin ribinia quixun istisa tanxa. ²⁴ Istisa tancëbëtan ca aín unin an 'aisamaira 'itsa millones curíqui ribíncë uni bëaxa. ²⁵ Bëcëx uxun ca curíquiñuma 'ixun cupíocasmáxa. Cupíocëxunma ca an ñu mëëmicë unin aín uni itsi caxa: Camina acëñun aín xanu 'imainun aín bëchicëcamaribi bëtsi unia ñu mëëxunun maruti 'ain. Maruxun curíqui bixun camina 'ëa ribíncë a cupíocëxun mi bicë curíqui a 'ë 'inánti 'ain. ²⁶ Usaquian cacëbë a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca an ribíncë uni a ñu mëëmicë uni caxa: 'Ēn cana mi cupíoti 'ain, camabi a 'ën mi ribíncë curíqui. 'Ēn mi munu cupíonun camina caínpainti 'ain. ²⁷ Cacëxun cuaquin ca an a ñu mëëmicë unin caxa: 'Ē cupíoima camina cuanti 'ain. Minmi 'ë cupíocëxmabi ca asábi 'icën. ²⁸ Cacëx cuanquinbi

ca an abëtan a uni ñu mëëxuncë uni mëraxa. Mëraquin ca —ënën ca 'ë ribinia —quixun sinánquin 'itsamashi curíquia ribíncëxunbi aín tëxatan biquin têtsécaquin caxa: Minmi 'ë ribíncë ca 'ë cupíot. ²⁹ Cacëxun ca caxa: 'Ën cana mi cupíoti 'ain, camabi a 'ën mi ribíncë curíqui. 'Ën mi munu cupíonun camina caínpainti 'ain. ³⁰ Cacëxunbi ca caxa: Cana 'ëmi cupíonun cainiman. Caxun ca a ribíncë curíquicama a cupíoia sipunu 'inun sipuaxa. ³¹ Usoquian 'aia isi masá nuituti ca an abëtan ñu mëëxuncë uni raíricamax an a ñu mëëmicë uni ñuixuni cuanxa. ³² Cuanxun ñuixuncëxun cuaquin camicëxa ucë ca an ñu mëëmicë unin an ribíncë uni caxa: Mix camina 'aisama 'ain. Minmi 'ë cacëxun mi nuibaquin cana 'ëmi ribíncë curíquicamami 'ë cupíoxunma 'anun mi can. ³³ 'Ën mi 'acësaribi oi camina an mi ribíncë uni a sipuamima upiti abë mëníonanti 'ian. ³⁴ Cai ami nishquin ca an ñu mëëmicë unin an sipu bërúancë uni caxa: An 'ë ribíncë curíquicama cupíoquin sënëontamainun camina ënë uni sipunu tëmëraminun xëputi 'ai —quixun.

³⁵ Usaribi oquin ca 'ën Papa Dios naínu 'icë, an axa mimi 'uchacë unimi aín 'uchacama abë mëníonanquin manumicëma 'icë, mitsun 'uchacama manuquinma uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati 'icën.

19

Unix ca aín xanubë ënanántima 'icë quicë bana (Mr 10.1-12; Lc 16.18)

¹ Usaquin a ñucama ñuiquin cabiani ca Jesús Galilea menuax cuanx Judea me Jordan cacë baca 'ucë manan anu bëbacëxa. ² Bëbaquin ca 'aisamaira uníxa timécëbëtan Jesusan uni 'insíncëcama pëxcüacëxa.

³ Usa 'ain ca fariseo unibunën anu timéxun Jesús uisai caraisa quia ami manánuxun cuacatsi quixun ñucáquin cacëxa:

—¿Uisai cara 'iashia unin aín xanu ënti cara asábi 'ic?

⁴ Ñucácëxun ca Jesusan cacëxa:

—Camabi ñu unioquin ca Nucën Papa Diosan bëbu 'imainun xanu unioçëxa. ¿Acama ñuiquin Nucën Papa Diosan bana cuënëo caina iscëma 'ain? ⁵ Uniotancëxun ca Nucën Papa Diosan cacëxa: “'Ën usoquin unioçë 'ixun ca unin aín xanu biquin, aín titacëñun aín papa ëni, aín xanubë ënananquinma 'iquinti 'icën. A rabëtaxbi ca achúshisa 'iti 'icën”. ⁶ Usa 'ain ca uni aín xanubë rabë 'aishbi achúshisa 'icën. Usaia achúshishi 'inúan Nucën Papa Diosan 'imia 'aish ca uni aín xanubë ënanantima 'icën, uni itsínribi ca ënánanmitima 'icën.

⁷ Cacëxun ca fariseo unicaman Jesús cacëxa:

—Mixmi quicë bana ënéxa asérabi 'aínbi ca Moisésnëan cuënëo banax ësai quin, ënquin ca unin —ënë xanu ca bërí 'ën xanuma 'icë —quixun quirica 'atancëxun 'inánquin aín xanu ënti 'icën. ¿Uisai cara usai quin?

⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Judíos unicamaxa mitsusaribi masáquin sináncë 'ain ca Moisésnën a bana cuënëocëxa. 'Ën Papa Diosan ca bëbu 'imainun xanu unioquin —unin ca aín xanu ënti 'icë —quixun cáma 'icën. ⁹ 'Ën cana ësouquin mitsu cain, an aín xanúxa uni itsibë 'icëma 'icëbi ënxun, xanu itsi bicë uni ax ca 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ia 'icësaribiti.

¹⁰ Usaquian cacëxa fariseo unicamax riquiancëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—Unin ca aín xanu ëntima 'icë quiaxmi mix quicë 'ain sapi ca unin xanu bitima asábi 'icën.

¹¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usaia uni 'iti ca asábi 'icën, 'aínbi ca camáxirama, a Nucën Papa Diosan usai 'inun quixun sinánmicë, axëshi usai 'iti asábi 'icën. ¹² Bëtsi bëtsi unin ca aín nami 'aisama cupí bacë bëchima, usa 'ixun ca xanu bitsima. Bëtsi bëtsi unin ca uni itsían axa bëchicëñuma 'inun mëníoçë 'ixun xanu bitsima. Bëtsi bëtsi unin ca Nucën Papa Diosmishi sinánquin

aín bana quicësabi oquin upí oquin 'anuxun xanu bitsima. Usa cupía axa xanuñuma 'iisa tancë uni ax xanuñuma 'iti ca asábi 'icën.

Jesusan ramëquin tuácama Nucën Papa Dios ñucáxuan

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³ Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin ramëquin Nucën Papa Dios ñucáxunun quixun tuáracama Jesúsnu bęcancëxa. Bëiabi ca Jesusan 'unánmicë unicaman an bęcëcama ñu caquin —tuá xuracama ënu bëxunma ca buántan —quixun cacëxa. ¹⁴ Caiabi ca Jesusan cacëxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'ënuá unun ën. 'Ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'imicë unicamax ca ënë tuá xuracamasaribi 'icën.

¹⁵ Usaquin catancëxun ca Jesusan a tuácama ramëquin Nucën Papa Dios ñucáxuncëxa. Ñucáxuntancëx ca Jesús anuax cuancëxa.

Jesúsbeä 'itsaira ñuñu bënë uni bana

(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶ Anuaxa cuania ca bënë uni achúshinën anu cuanquin Jesús cacëxa:

—Mix camina upí uni 'ain. Usa 'ixun camina 'ë ñuixunti 'ain, ¿'ëx nëtétimoi Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'inuxun carana uisa ñu upí 'ati 'ain?

¹⁷ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina min 'ëx isana upí 'ai quixun 'ë cain? Nucën Papa Diosaxëshi ca asérabi upí 'icën. Mix aín nëtënu abë 'iisa tanquin camina aín bana quicësabi oquin 'ati 'ain.

¹⁸ Cacëxun ca a bënë unin cacëxa:

—¿Uisaia ax quicë banacama carana 'ati 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uni camina 'atima 'ain. Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain. Uni itsin ñu camina mëcamatima 'ain. Camina bëtsi unimi cëmëi manántima 'ain. ¹⁹ Min papa, min titan bana camina upí oquin cuaquin tanti 'ain. Mixmi bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibaquin 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain.

²⁰ Cacëxun ca a bënë unin cacëxa:

—Chamaratsu 'aishbi minmi 'ë cacë banacama quicësabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in. ¿Añu ñuribi carana 'acëma pan 'ain?

²¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mix Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iisa tanquin camina cuanxun min ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usotancëx camina mix ñuñushi 'iti sinanima 'ëmi sinani 'ëbë cuani uti 'ain. Usaquin 'atancëx camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'ianan usaquin 'acë cupí anuax cuëinra cuëenti 'ain.

²² Usaquian Jesusan cacëxun cuabiani ca aín ñua 'itsaira 'ain, a bënë uni masá nuituti uténbuax cuancëxa.

²³ Usoquin cacëxa cuancëbëtan ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ën cana asérabi micama cain, 'aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aishbi ñuñu 'itishi sinani Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. ²⁴ Amiribishi cana mitsu cain, camello, ax ca chaira 'aish xumuxan quini chamaratsu 'ain, anun atsínquiantima 'icën. A ñuina chaxa a quinin atsíncasmacësamaira oi ca 'aisamaira ñuñu unix Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

²⁵ Usaía quia cuati ca aín 'unánmicë unicamax, a banax ca asérabi 'icë quixun sináncasmai —asérabi a bana 'ain ca ui uníxbi Nucën Papa Diosnan 'inux iétima 'icë —quiax canancëxa. ²⁶ Usaí quia isquin ca Jesusan cacëxa:

—'Aisamaira ñuñu uníxa iétisama 'aínbi ca an 'acasmati ñu 'aíma 'ain Nucën Papa Diosan ñuñu uniribi ainan 'inun iémiti 'icën.

²⁷ Usaquian atu cacëxun ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nun cananuna mibë ninuxun nun ñucama ëan. ¿Usa 'ain caranuna Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish uisa ñuñu 'iti 'ain?

²⁸ Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, uni 'inux anuax uá, 'ëx Nucën Papa Diosan mëníosabi oi nētē iótēcēncēbē 'apuirá 'ain camina, asérabi 'ën bana cuacē 'aish mitsun 'ēbē cushi 'ixun Israelnēn bēchicē mēcēn rabé 'imainun rabé aín rēbúnqui judíoscamax cara atúan ñu 'acē cupí, uisai 'iti 'icē quixun cati 'ain. ²⁹ Ēsaquinribi cana mitsu cain, uinu 'icē unin cara 'ëx cuēñcēsabi oquin 'anuxun aín xucēn, aín chirabacē, aín papa, aín tita, aín bēchicē, aín naē, añu ñu cara, abi ěanxa, a unix ca ěncē ñuñu 'icēsamaira oi ñuñu 'iti 'icēn. 'Ianan ca Nucën Papa Dios quicēsabi oi aín nētēnu abē nētétimoi 'iti 'icēn. ³⁰ Usa 'aínbi ca bēría uni —cha ca a uni 'icē —quixun sináncē uni a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icēn. 'Imainun ca bērí unin iscéxa ñuumara 'icē uni a Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icē isti 'icēn.

20

An uvas bimi bicē unicama ñui quicē bana

¹ Ēsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Nucën Papa Diosan uni ainan 'imiti ax ca ěsaribi 'icēn: Achúshi unix ca aín naē anu uvas 'apácēñu 'iáxa. Usa 'aish ca pēcaracēma 'aínshi, an a naē mēníoti uni bari cuanxa. ² Bariquin mēraxun ca uiti cara nētē camabi cupíoti 'icē quixun atubētan mēníotancēxun aín naēnuxan ñu mēēnun xuaxa. ³ Xutancēx bari manámi 'ain cuantēcēnxun ca raíri uníxa ñu mēētiñuma 'aish anuxun unin ñu marucē anu bucucē isaxa. ⁴ Isquin ca caxa: Mitsúxribi camina 'ën naēnu ñu mēēi cuanti 'ain. Cuanxunmi ñu mēēia cana mitsun ñu mēēcēsabi oquin mitsu cupíoti 'ain. Cacēx ca ñu mēēi cuanxa. ⁵ Bari xamarucēbē cuantēcēnxun ca naē 'ibun uni raíriribi a mēēti ñu 'aíma 'ain bucucē mēraquin aín naēnu ñu mēēnun quixun xuaxa. Bari cuanbucēbētanribi ca usaribi oquin 'axa. ⁶ Bari xupíbucēbēribi cuanquin ca uni raíriribi ñu mēēima bucucē mēraxa. Mēraquin ca caxa: ¿Uisacatsi caramina mitsux ñu mēēima ěnuishi bucubaitin? ⁷ Cacēxun ca a unicaman caxa: Uinu 'icē uníbia nu ñu mēēxunun cacēma 'aish cananuna ěnu bucūan. Cacēxun ca naē 'ibun caxa: Mitsúxribi camina 'ën naēnu ñu mēēi cuanti 'ain. ⁸ Usa 'ain ca ñantánbucēbētan cuēnxun naē 'ibun aín uni caxa: An 'ë ñu mēēxuncē unicama cuēntancēxun camina camabi cupíoti 'ain. Axa tsiáncuatsini ucē uni acama pain camina cupíoti 'ain. Usotancēxun camina raíri unicamaribi cupíotancēxun axa bēráma upuncē unicamaribishi cupíoti 'ain. ⁹ Cacēxun ca axa bari xupíbucēbē ucē unicama cuēncēx aia achúshi nētēn cupíocēsa oquin 'inánxa. ¹⁰ Usaquian cupíoia isquin ca an paían ñu mēēnun bicē unicaman —nun cananuna a unicaman bicēsamaira oquin curíqui cha bití 'ai —quixun sinánxa. Sinánxunbi ca bari xupíbucēbē ucēcaman bicēsaribi biaxa. ¹¹ Usoquin biquin ca ami manánquin ¹² an atu ñu mēēmicē uni caxa: Ēñē unicaman ca bēñēnquinshi 'itsamashi ñu mēēaxa. Nun nu bari xamárutamainun 'anan bari at-síntamainunribi ñu mēēbaitiabi camina an chucúmashi ñu mēēcē unicamami 'acēsaribi nu cupíon. ¹³ Cacēxun ca an unicama ñu mēēmicē unin caxa: 'Ēn cana mi paraniman. Mibētan mēníopuncēsabi oquin cana mi cupíon. ¹⁴ 'Ēn mi 'ináncē curíqui biax camina cuanti 'ain. Mi 'ináncēsaribi oquin an 'ë chucúmashi ñu mēēxuncē unicamaribi 'inánti cana cuēñin. ¹⁵ ¿'Ēn curíquinēxa 'ēnanbi 'ain carana 'ëx cuēñcēsabi oquin an 'ë ñu mēēxuncē unicama cupíotima 'ain? ¿'Ēn uni itsi curíqui 'ináncēbētan caramina nutsiquin masáquin sinanin? ¹⁶ A unin —ñuumara ca ax 'icē —quixun sináncē uni a ca Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icē isti 'icēn. 'Imainun ca unin iscéxa cha 'icē uni, a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icēn. 'Aisamaira unia ainan 'inúxa 'ēmi catamēnun sinánmicēxbia 'icēbētanma ca axa 'ēmi catamēcē ashi Nucën Papa Diosan ainan 'inun 'imia.

—'Ēx cana unin 'acēx bamati 'ai —quixun Jesusan aín unicama catēcēan

(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷ Anuaxa Jerusalénu Jesús cuancēbē ca 'itsa uni 'imainun xanuribi abē cuancēxa. Usa 'ain ca cuēñbiani atubēshi cuanquin Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa: ¹⁸ —Mitsúnbi camina isin, bērí cananuna Jerusalénu cuanin. Anuxun ca, uni 'inux Nucën

Papa Diosnuax uá 'icë, 'ë unin 'inánti 'icën, judíos sacerdotenën cushicamabëtan an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicaman binun. 'Ináncëxun ca atun —a uni ca bamati 'icë —quixun catancëxun ¹⁹ judíosma unicaman 'anun 'ë 'inánti 'icën. 'Ë bëtsi bëtsi onan 'ëmi cuaianan 'ë mëëtancëxun 'ëx bamanun i curúsocënu matásnun ca judíos unicaman 'ë judíosma unicama 'inánti 'icën. Usoquian 'ë 'acëx cana bamatancëx rabé nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquiti 'ain.

*Jacobo 'imainun Juanën titan Jesús ñucá
(Mr 10.35-45)*

²⁰ Usa 'ain ca Zebedeonën bëchicë rabé, Juan 'imainun Jacobo, aín tita Jesús rapasu cuani a bëtánain rantin puruni tsóbuquin abë banatisa tancëxa. ²¹ Abë banatisa tania isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu caramina cuëënin?

Cacëxun ca cacëxa:

—Míxmi 'apu 'aish min nëtë upínu tsoitan 'ën tuacëx bëtsíxa min mëqueu tsómainun bëtsix min mëmiu tsónun camina 'imiti 'ain, mibëa 'apu 'inun.

²² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Sinánquinmaishi camina usaquin 'ë cain.

Caxun ca Jesusan Juan 'imainun Jacobo cacëxa:

—¿'Ë 'acësaribi oquian unin mitsu bëtsi bëtsi ocëxun caramina tanshiti 'ain?

Cacëxun ca —usaribi oquin cananuna tanshiti 'ai —quixun cacëxa.

²³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën 'acësaribi oquin camina bëtsi bëtsi ocë 'iti 'ain. Usa 'aínbi cana 'ën, mix camina 'ën mëqueu tsónan 'ën mëmiu tsóti 'ai quixun ui unibi caiman. 'Ën Papa Diosan cuni ca cati 'icën, uix cara anu tsóti 'icë quixun, an mëníosabi oía 'inun.

²⁴ Usaquian aín titabëtan Zebedeonën bëchicë rabëtan Jesús caia cuati ca Jesusan 'unánmicë uni raíri, mëcën rabé, ax a rabémi nishacëxa. ²⁵ Usaria isquin ca cuënxun Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina 'unanin, judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuëëncësabi oquin tëmëraquinbi ñu mëënnun 'amia. Aín cushi unin ca aín unicama ax quicësabi oquian 'anun 'amia. ²⁶ Usa 'aínbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Uix cara bëtsi unisama 'iisa tania, an ca mitsúxmi upitax bucunun ñu mëëquin 'aquinti 'icën. ²⁷ Uinu 'icë mitsux caramina aín cushi uni 'iisa tani, an ca mitsu ñu 'axúnti 'icën, ²⁸ 'ën 'acësaribi oquin. Uni itsían ñu mëëxunun cana 'ëx uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uáma 'ain. 'Ëx cana unicamaxa upí 'ianan upitax bucuti oquin 'aquini uacën. 'Ëx 'uchañuma 'aish bamatsianxmabi cana camabi uníxa Nucën Papa Diosbë upí 'inun atun 'ucha 'ënansa 'ain bamai uacën.

*Bëxuñu uni rabéa Jesusan bëpéxcüa
(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)*

²⁹ Ësaquin catancëx ca Jesús abëa cuancë unicamabë Jerusalénu cuani Jericó ëmanu bëbacëxa. Bëbax anuaxribi cuania ca anu 'icë unicamanribi a nuibiancëxa. ³⁰ Usaquian nuibiania ca bai amo tsóxun, uni rabé bëxuñu, an —Jesús ca aia —quixuan ñuicania cuati cuëníshquin cacëxa:

—Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu Cristo, nuibaquin ca nu 'aquin.

³¹ Usaía quia oquin ca anu 'icë unicaman banaxma isa nëténun quixun cacëxa. Cacëxbi ca nëtëtima atúxa 'icësamaira oi munuma cuëníshcëni quiacëxa:

—Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu Cristo, nuibaquin ca nu 'aquin.

³² Usaía quia cuati niracëquin ca Jesusan a uni rabé unun quixun cacëxa. Cacëx aia ca Jesusan cacëxa:

—¿'Ën mitsu uisoti caina cuëënin?

³³ Cacëxun ca cacëxa:

—Isnúnmi nu bëpéxcuti cananuna cuëënin.

³⁴ Usaquian cacëxun nuibaquin ca Jesusan atu bëmëëacëxa. Bëmëëcëxuinshi ca isacëxa. Isi cuëënquiiani ca Jesús bë cuancëxa.

III. JERUSALENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A ÑUI QUICË BANA (21-25)

21

Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia
(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Jerusalénu cuani Betfagé ëma 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unánmicë uni rabé xuquin ² Jesusan cacëxa:

—Aínu bësucë ëma, anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaquin camina burro xanu achúshi təcëracacë, aín tuácëñun mërati 'ain. Mëraquin camina tububëtsinquin bëti 'ain. ³ Mitsúnmi tubuia isquian bëtsi unin mitsu ñucacëxun camina cati 'ain: Nucën 'Ibun ca ënë burra aín tuácëñun a buánxunun quixun nu caxa. Bënénquinshi ca mi bëmitëcënti 'icën. Cacëxuinshi ca mitsu cati 'icën: Ca buántan.

⁴ Usaía 'iácama ax ca Nucën Papa Diosan aín uni cuëñëomiasabi oía 'iá 'icën. Èsai ca a bana quia:

⁵ Sión cacë ëma, anu 'icë unicama camina cati 'ain: Bërí ca mitsun 'apu aia, uni chacama 'icësaríma ca burro xanun tuánu tsotax aia.

⁶ Usa 'ain Jesusan xucëx cuanxun a uni rabëtan usaquian 'anúan Jesusan cacësabi oquin 'acëxa. ⁷ Burro aín titacëñun aín tuá buántancëxun chupan catátacaquin burro camápucëbë ca anu 'iruax tsotax Jerusalénu cuancëxa. ⁸ Usaía burron cuancëbëtan ca 'aisamaira unin anun Jesús cuanti bainu anúan mapúcë chupabi 'apámainun bëtsi bëtsi unin i pëchi chuúshcaxun anúan Jesús cuantinu 'apacëxa. ⁹ Usobiani ca sharáquiiani unicama cuancëxa, raírinëxa rëcuëñmainun ca raírinëxribi Jesús caxu cuanquin a rabi cuëñi sharati quicancëxa:

—Davitan rëbúnqui Nucën 'Ibu ax ca upíira 'icën. Nucën 'Ibu Diosan xucëx ca ënëx bërí aia. A ca camabi unin rabiti 'icën. Nucën 'Ibu Dios, naínu 'icë, aribinu cuëñquin rabinun ca 'acan.

¹⁰ Usai 'iquiania bëbaia isi ca Jerusalénu 'icë unicamax —¿ui uni cara ënëx 'ic? —quiax ratuti canancëxa. ¹¹ Canania ca axa Jesús bë 'icë unicaman cacëxa:

—Ènëx ca Jesús, an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë, a 'icën, ax ca Galilea menu 'icë ëma, Nazaret, anuaxa ucë 'icën.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquían
(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Jerusalénu bëbatancëx ca Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsíancëxa. Atsínquinbi anuxuan ñu maruia isquin ca Jesusan a unicama chiquínquin an curíqui cambioquin bicë unicaman mesacama chashcaquin an numacuru marucë unicamax anu tsócë aribi chashcacëxa, anu tsóxma 'inun quixun. ¹³ Usaquin 'aquin ca cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca ësai quia: “Anuxun 'ë rabiti xubu ax ca anuaxa camabi unix 'ëbë banati xubu 'iti 'icën”. Usaía cuëñëo bana quicë 'aínbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa 'inun ënuxun ñu maruin.

¹⁴ Usaquin catancëx anuax cuancëma pan 'ixun ca Jesusan bëxuñu unicama 'imainun axa aín niti bëtsicë unicamaribi anua aia pëxcüacëxa. ¹⁵ Unicama pëxcüia isanan anu 'icë xucamax —Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu, ax ca upíira 'icë —quiáxa cuëñi sharatia isi ca judíos unibunën 'apucama ax nishacëxa. ¹⁶ Nishquin ca Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Ènë xucamaxa quicë bana caramina cuatiman?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Cana cuatin. ¿Mitsun caramina cuëñëo bana axa ënë ñui quicë a iscëma 'ain? A bana ca ësai quia:

Xucamabëtan ca tuáracamanribi min 'imicëxun upí oquin mi rabia.

¹⁷ Usaquin cabiani ca Jesús Betania ëmanu 'i cuancëxa.

Jesusan higuera cacë i, bimiñuma 'inun ca
(Mr 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Betanianu 'inëti Jerusalénu cuantëcëni ca Jesús panancëxa. ¹⁹ Pananquiani cuanquin ca higuera cacë i, bai cuëbí nicë, isbiani anu cuanquinbi tuáñuma 'aísha aín pëchishi ocëxa. Usa 'icë isquin ca Jesusan cacëxa:

—Min camina tuatëcëntima 'ain.

Usaquian cacëxëshi ca higuera i chushi xanancëxa. ²⁰ Usaquian cacëxa xanancë isquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uisa 'aish cara ënë higuera bënëtishi xanax? —quixun.

²¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana asérami mitsu cain, Nucën Papa Diosax ca cushiira 'ianan ca ax quicësabi oquin 'aia quixun 'unáncë 'ixun camina —ca 'atima 'icë —quixun sinánquinma —ca asérami 'ati 'icë —quixun sinánti 'ain. Usaquin sináncë 'ixunmi 'ën ënë higuera 'acësoquinshi ñu 'aquinma ënë matáribi “ënuax ca parúmpapanu racati cuantan” quixun cacëx ca usai 'iti 'icën. ²² Mitsun —asérami ca Nucën Papa Diosan 'ën cacëxun 'ë 'axunti 'icë —quixun sinania ca an mitsúnmi ñucácësabi oquin mitsu 'axúnti 'icën.

Jesús ca cushi 'icë quicë bana
(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³ Jerusalénuxun ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icë unicama 'unánmiacëxa. 'Unánmia ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun ampan caniacëcë unicaman anu cuanxun ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Uin banan caramina min usa ñu 'ain? ¿Uin cara ësoquinmi ñu 'anun mi cax?

²⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ënribi cana mitsu bana itsi ñucatin. Ñucácëxunmi mitsun 'ë ñuixuncëxun cana 'ënribi mitsu cati 'ain, uin banan carana ësaquin 'ai quixun. ²⁵ ¿Uin cara Juan unicama nashiminun cacëx? ¿Nucën Papa Diosan cara cacëx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacëx?

Usaquian Jesusan ñucáquin cacëxbi ca uisaquin cara cati 'icë quixun 'unanima atúxbi ñucacananani quicancëxa:

—¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu —Nucën Papa Diosan ca cacëxa —quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacëxun nu —usa 'ain caramina uisa cupí aín bana cuama 'ai —quixun nu cati 'icën. ²⁶ Nun nu —unían unicama nashiminun cacë ca Juan 'iacëxa —quixun cati, 'aíshbi cananuna 'apuma unicamami racuëtin. Acaman ca aín bana cuaquin —Nucën Papa Diosan ca asérami aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacëxa —quixun sinania.

²⁷ Usai canantancëxun ca Jesús cacëxa:

—Uin xucë cara 'iacëxa quixun cananuna 'unaniman.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi 'ën ñucácëxun 'ë ñuixuncëxunma cana 'ënribi uin cushin carana ësaquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

Unin bëchicë rabé ñui quicë bana

²⁸ Usaquin catancëxun ca Jesusan judíos unibunën 'apucama ësaquinribi cacëxa:

—¿Uisai quicë cara ënë bana 'ic? ëesai quicë. Achúshi unix ca bëchicë rabéñu 'iaxa. 'Ixun ca achúshi caxa: Bërí nëtën camina naënu ñu mëëi cuanti 'ain. ²⁹ Cacëxun ca aín bëchicënën caxa: Cana cuaniman. Usaquin caxbi ca sinanabiani ñu mëëi cuanxa. ³⁰ Usaribiquin ca aín bëchicë itsiribi aín papan caxa: Bërí nëtën camina naënu ñu mëëi cuanti 'ain. Cacëxun ca: Cana cuanin, caxa. Caxbi ca cuancëma 'icën. ³¹ ¿Mitsun sináncëxun cara a uni rabé uinu 'icën aín papa cuëncësabi oquin ñu 'ax?

Cacëxun ca cacëxa: An —cana cuanima —quixun caxbi cuancë, an ca aín papa cuëncësabi oquin 'axa.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana asérami mitsu cain, mitsun ainan isamina 'ai quixun caquinbi ax cuëncësabi oquin 'acëma 'aíshmi Nucën Papa Diosan nëtënu 'itima 'aínbi ca 'itsa uni an 'apu

buánmiti curíqui bicë, 'imainun 'itsa xanu mitsun sináncëx 'uchañu, acamax sinananti 'ëmi sinánquin ax cuëncësabi oquin 'acë 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'icën. ³² Unicamaxa sinanati aín nuitu aséribi upí 'inun 'unánmia ucëbi camina Juanën bana cuaisama tan. Mitsúnmi aín bana cuaisama taniabi ca 'aisama uni, an 'apu buánmiti curíqui bicë 'imainun xanu 'uchañucamaxribi Juanën bana cuati sinanati upí 'iaxa. Usaía 'ia isquinbi camina sinanaquin aín bana cuacëma 'ain.

*An naë bërúancë uni ñui quicë
(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)*

³³ Usoquin caxun ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, ënë banaribi judíos unibunën 'apucama ñuixuancëxa:

—Bëtsi banaribi mitsu camainun camina cuati 'ain. Ca ësa 'icën. Achúshi unin ca aín naënu uvas 'apáxa. 'Apáxun cënëtancëxun ca anuxun uvas baca bití xaxu quinioquin naëxa. 'Anan ca anuxun naë bërúanti xuburibi manámiira chaioruquin 'axa. 'Atancëxun bëtsi uni aín naëa bërúanxunun quixun ami ëbiani ca 'ura menu 'i cuanxa.

³⁴ Cuantancëxun ca uvas bimicëbëtan abëa 'icë an ñu mëemicë uni raíri xuquin caxa: An naë bërúancë unicamanu cuantancëxun camina 'ënan 'iti a mësúa 'ë bëxúnun mi 'inánun cati 'ain. ³⁵ Cacëx cuanxa bëbaiabi ca an naë bërúancë unicaman axa ucë unicama bitancëxun bëtsi 'anan bëtsiribi ami mëparaméquin mëëanan bëtsiribishi maxaxan 'axa. ³⁶ Usocëxa bimi bëíma panácëbëtan ca naë 'ibun an ñu mëemicë uni raíri a 'itsaira xutëcëanxa. Xucéxa bëbaiabi ca an naë bërúancë unicaman ax paían ucë unicama 'acësaribi oquin 'atimoxa.

³⁷ Usoquian an naë bërúancë unicaman an xucë unicama 'acëbëtan ca naë 'ibun — 'ën bëchicë ënë ca usaribi oquin 'aquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icë — quixun sinánquin aira xuaxa. ³⁸ Xucëx cuanxa bëbaia isi ca an naë bërúancë unicamax canani quiaxa: Aín papáxa bamacëbë ca aín bëchicë ënëx naë 'ibu 'iti 'icën. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibu 'inuxun ënë 'ati 'ain. ³⁹ Canantancëxun bibianquin naë 'uri buánxun ca 'axa. ⁴⁰ ¿Usoquian aín bëchicë 'acë cara naë 'ibun uquin an naë bërúancë unicama uisoti 'ic?

⁴¹ Ñucácëxun ca judíos unibunën 'apucaman Jesús cacëxa:

—Usa 'ain ca a unicama cëñuquin 'ati 'icën. Usoquin 'atancëxun ca bëtsi unicama aín naë bërúanxunun quixun cati 'icën. Cacëx cuanxun ca a unicaman naënu 'icë bimicamaxa bimia aín bimi mësú naë 'ibu 'inánti 'icën.

⁴² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ësai quicë a caramina mitsun iscëma 'ain?: An maxax xubuacë unían biquinma racáncë 'aíshbi ca a maxax bërí amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti. Usaía 'inun ca Nucën Papa Diosan 'imiáxa. An usoquin mëníocëx ca nun iscëx asábiira 'icën”.

¿Usaquian maxax ñuiquinbi 'ë ñuiquin cuëñëo bana a caramina mitsun iscëma 'ain?

⁴³ Cana mitsu cain, mitsúxmi judíos unibu 'aish Nucën Papa Diosan ainan 'iti caísa 'aíshbi usai 'icëbëma ca bëtsi unibunëx aín bana cuacë 'aish ainan 'iti 'icën. ⁴⁴ 'Imainun ca a maxáxa an cuëncëma unicama usaribi an 'ë cuëncëma uni 'icën. Maxáxmi tatiqi chacáquin ca maxáxmi rëracaquin aín namicama chacaia. 'Imainun ca manánuax nipacëquin maxaxan uni chacaquin chëcaia.

⁴⁵ Usoquian cacëxun cuati ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unica-max —nu ñui ca bana itsi ñuicësa oi quia —quixun sinani ami nishacëxa. ⁴⁶ Nishquin sipuáisa tanquinbi ca camabi unían, Jesusan ca asérabia Nucën Papa Diosan xucë 'ixun aín bana unicama ñuixunia quixun sináncë 'ain, 'apucamax atumi racuëacëxa. Racuéquin ca Jesús biáma 'icën.

22

Unían aín bëchicë xanu biminuxun unicama camia bana

¹ Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun ca Jesusan judíos sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unicama bana itsi ñuicësa oquin ënë banaribi ñuiquin cacëxa:

² —Nucën Papa Diosnan 'iti ax ca äsa 'icën. Achúshi 'apun ca aín bëchicë xanu 'inánuxun an ñu mëëmicë uni piti 'amiquin aín aintsicamaxa pi unun quixun camiti sinánxa. ³ Sinánxun ca piti 'itsaira 'amimainuan camabi unin pi unun catánun quixun aín uni raíri xuaxa. Xucëx cuanxuan cacëxbi ca a cacë unicama uinu 'icë uníxbi uisama tanxa. ⁴ Usaquin camicëxbia ucëbëtanma ca amiribishi aín ñu mëëmicë uni raírribi xuquin a cacë unicama ësoquin caxuntanun quixun caxa: Bërâma cana a piti ñucama mëníomian. Usonan cana 'ën vaca 'aracacë rëmianan 'ën ñuina rëracacëribi rëmian. Camabi ca mëníocë 'icën. Usa 'aian camáxbi 'ën xubunu 'ën bëchicënëan xanu bicëbëtan, nubëtan pi unun camina cati 'ain. ⁵ Usaquian 'apun camicëxbi ca a camicë unicamax cuainsama tanxa. Cuainsama tanía bëtsix aín naënu cuantamainun ca bëtsix anuxuan ñu marucë xubunu cuanxa. ⁶ Raírinën ca 'apúan ñu mëëmicë uni cuaniabi bixun mëëquin ténánquin rëaxa. ⁷ Usoquian 'acëbë ca 'apu xuatemati nishaxa. Nishquin ca an aín ñu mëëmicë unicama 'acë unicama 'anan aín ëma nëënun quixun aín suntárucama xuaxa. Cacëx cuanxun ca 'apun cacëabi oquin 'axa. ⁸ Usoquian 'anun 'amitancëxun ca 'apun aín ñu mëëmicë unicama caxa: Piti ca mëníocë 'icën. Usa 'aínbi ca a 'ën camicë unicamax utima nuituñu 'aish utima 'icën. ⁹ Usa 'ain camina amiribishi cuantancëxun mitsúnmi bainua mëracë unicamaishi pi unun quixun cati 'ain. ¹⁰ Usoquian 'apun cacëx cuantécënquin ca an ñu mëëxuncë unicaman bainua mëraquin upíma unicamacëñunbi upí unicama timëbëtsinquin bëaxa. Bëcëxun ca xanu bicëbëtan pañuti chupa pañucanxa. Pañutancëx atsini ca 'aisamaira 'aish a xubunuax tsitsiruaxa. ¹¹ Usai 'icëbë atsínquian 'apun iscëxbi ca anu achúshi uni xanu bicëbëtan pañuti chupa pañucëma 'iaxa. ¹² Usa 'icë isquin ca 'apun a uni caxa: ¿Uisa 'aish caramina mix ënu atsínuxun pañuti chupa pañuaxmabi ënu atsían? Cacëxbi ca a uni banaima tsóaxa. ¹³ Usa isquin ca 'apun an mesanu piti nancë unicama caxa: Ënë uni camina mëtanianan tatanitancëxun ëman bëánquibucënu buántancëxun niti 'ain. Nicëx ca anuax anu 'icë unicamabë tëmërai bënëti inti 'icën. ¹⁴ 'Ën mitsu bërí ñuixuncë bana a sinánquin camina 'unánti 'ain, 'aisamaira uníxa ainan 'inux 'ëmi catamënun Nucën Papa Diosan sinánmicëxbi 'icëbëma ca axa 'ëmi catamëcë unicama axëshi ainan 'ia.

*Unían César curíqui 'inánuxun sinan bana
(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)*

¹⁵ Jesusan bana ñuixunia cuatancëx, 'uri cuanquin ca fariseo unicama ami manáncatsi quixun sinánquin, uisai cara quia cuanuxuan an Jesús ñucáti uni xuti sináncëxa. ¹⁶ Sinántancëxun ca aín uni raíri 'imainun axa Herodesmi sináncë unibu Jesús ñucánun quixun xuacëxa. Xucëx cuanxun ca a unicaman Jesús cacëxa:

—Cananuna 'unanin, min banax ca aséribi 'icën. Uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun camina cëmëquinma aséribi ñuin, unían min a bana ñuia cuati cuëncëbëtanmabi. Min sináncëx ca camabi uni bëtsibëtan sënëen 'icën. Usaquin sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ñuixunin. ¹⁷ Usa 'ixun camina nu cati 'ain, ¿Nucën Papa Diosax aséribi nun cushi 'ain cara min sináncëx Romanu 'icë 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic? ¿Uisa caramina sinanin?

¹⁸ Cacëxun ca Jesusan, —uisai caraisna qui quixun 'ëmi manánuxun cuacatsi quixun ca 'ë ñucatia —quixun 'unánquin cacëxa:

—'Ëmi manánuxun 'ëx caraisna uisai qui cuacatsi quixun camina 'ë usoquin cain.

¹⁹ Uisa cara isnun ca a César buánmiti manë curíqui achúshi 'ë bëxun. Cacëxun ca bëacëxa. ²⁰ Bëia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uin bëmánan tanquin 'acë cara ënëx 'ic? ¿Uin anë cara cuënëocë ënëx 'ic?

²¹ Cacëxun ca atun cacëxa:

—Ax ca Césarnën bëmánan tanquian 'acë 'imainun Césarnën anë 'icën.

Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ami mitsun 'atia César cuëncë a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucën Papa Dios cuëncë a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

²² Cacëxun cuati ratuti ca —¿uisa uni cara ënëx 'icë? —quixun sinani a ñui ami manánti bana 'aíma 'ain Jesús ëbiani cuancëxa.

Unix cara bama 'aish baísquiti 'icë quicë bana
(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ A nëténbi ca Jesúsnu saduceo unicamax cuancëxa. Saduceo unicaman ca — bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sináncëxa. Usaquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacëxa: ²⁴ —Nun cananuna 'unanin, Moisés ca quiacëxa: “Uni achúshi bëchicëñuma 'aish bamacëbëtan ca aín xucënan an casunancë xanu bixun ami bacë bëchiti 'icën. Usoquian 'acëx ca aín bëchicë ax aín xucënan bëchicësa 'iti 'icën”. ²⁵ Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Nübë ca uni achúshi, mëcën achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacëxa. Biáxbi ca bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ²⁶ Baman aín xucënan casunancë xanu biáxbi ca aín xucëna xribi bacë bëchiaxmabi bamacëxa. Usaribiti ca a xanu biáxbi aín xucën bëtsíxribishi bamacëxa. Usa 'ain ca a xucën camáxbi a xanu biáxbi bacë bëchicëñuma 'inun bamacëxa. ²⁷ Acamaxa bamaí cëñúan ca a xanúxribi bamacëxa. ²⁸ Camañunbi ca a xanu biacëxa. ¿Usa 'ain cara anun unicamax baísquiti nëtën acama uinu 'icëxira aín bënë 'iti 'ic?

²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usama ca. Mitsun Nucën Papa Diosan bana cara uisaira quia quixun cuanan aín cushiribi 'unánquinma camina usaquin 'ë ñucatin. ³⁰ Bama 'aish baísquiquin ca unin xanu bitima 'icën, aín ini bëchicëribi ca unin bënumitima 'icën. Usaribi ca nañu 'icë ángelcamaxribi 'icën. ³¹ Mitsúnmi —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sinania cana mitsu ñucatin, ¿Nucën Papa Diosan Moisés cuënëomia bana, ësaia quicë, a caramina iscëma 'ain? A banax ca ësaia quia: ³² “Éx cana Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios a 'ain”. A bana cuënëo isquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios ax ca bama 'aísha baísquitima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën. ³³ Usaquian Jesusan bëtsi unin 'acësamaira oquin uni bana ñuixunia cuati ca anu 'icë unicamax —ësa bana cananuna cuama 'ai —quixun sinani ratúacëxa.

Nucën Papa Diosan bana raíri banasamaira axa quicësabi oi 'iti Jesusan ñuia
(Mr 12.28-34)

³⁴ Atun —uni bamacëcamax ca baísquitima 'icë —quixun sináncë 'icëbia —ca usama 'icë —quixun upí oquin ñuixuncëxun ca saduceo unibunën Jesús ñucáquin catëcëanma 'icën. —Upí oquin ca ñuixuanxa —quixun sinánquin ca fariseo unicaman Jesús nëbët-sioracëxa. ³⁵ Nëbët-sioraquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë uni achúshinën —uisaquin cara 'ë cati 'icë —quixun sinánquin Jesús ësaquin ñucácëxa: ³⁶ —¿Uinu 'icë Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësa oíra caranuna 'iti 'ain?

³⁷ Quixuan cacëxun ca Jesusan ësaquin cacëxa:

—Axa quicësabi oíra 'iti bana ax ca ësaia quia: “Min 'Ibu Diosmi camina asérabi cuëni cëmëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamëti ax cuëncësabi oíshi 'iti 'ain”. ³⁸ Ënëx ca axa quicësabi oíra 'iti bana a 'icën. ³⁹ Bëtsi bana asaribi ca ënëx 'icën: “Mixmi bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain”. ⁴⁰ Ënë rabé bana quicësabi oquian camabi unin 'anun ca Moisés 'imainun ax quicë bana an uni ñuixuncë unicama Nucën Papa Diosan cuënëomiacëxa. Uisa bana cara cuënëo 'icë a ca Nucën Papa Diosmi sinánan uni raíriribi nuíbacë 'ixun unin tania.

Uin rëbúnqui cara Cristo 'icë quicë bana
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹ Fariseo unicamaxa abë timécë 'icë ca Jesusan ñucáquin ësaquin cacëxa: ⁴² —¿Mitsun sináncëx cara Cristo, axa 'apu 'itia judíos unibunën caíncë, ax uisa uni 'ic? ¿Uin rëbúnqui cara ax 'iti 'ic?

Cacëxun ca cacëxa:

—Ax ca Davitan rëbúnqui 'iti 'icën. Usa 'aish ca Davidbë sënën 'iti 'icën.

⁴³⁻⁴⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Davítax ca ësai quiacëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu Cristo caxa: Axa mimi nishcë unicama 'ën mi 'ibuami-mainun camina mix 'ëbë 'Apu 'aish 'ën mëqueu 'iti 'ain.

Axa aín rëbúnquin 'aínbi ca Cristo ñui David Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx —Cristo ax ca 'ën 'Ibu 'icë —quix quiacëxa. ¿Uisa 'aish cara David usai quiacëx? ⁴⁵ ¿Usaria David, Cristo ax ca 'ën 'Ibu 'icë quix quicë 'ain, cara Cristo ax uisari Davítan rëbúnqui 'iti 'ic?

⁴⁶ Usaquian fariseo unicama ñucatia ca uínbi —usa ca a bana 'icë —quixun Jesús ñuixuanma 'icën. Usa 'ixun ca atun iscëxa bëtsi unin sinánsama 'aish usai quia oxun a unicama amiribishi ñucátëcëanma 'icën.

23

An Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicamacëñuan fariseo unicamaribi ñui Jesús quíá bana (Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

¹ Usaquin catancëxun ca Jesusan anu 'icë unicamaxa 'aisamaira 'ain acamacëñunbi aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa: ² —An quirica cuëñëocë unicama 'imainun fariseo unbunënríbi ca sinania, atux isa, an Moisésnën cuëñëo bana 'unánun mitsu ñuixunti, a 'icë quixun. ³ Atun mitsu ñuixuncësabi oquin camina Moisésnën cuëñëo bana 'ati 'ain. 'Anan camina atúan mitsu cacësabi oi 'iquinbi atúan a bana quicëma ñu 'acësaribi oquin 'atima 'ain, mitsuma paránxun 'amia, usa 'ain. Atux ca unicama bana ñuixunibi an uni ñuixuncë banaxa quicësabi oi 'ima. ⁴ Moisésnën cuëñëo banaishima atúnbi sináncë banaribi ca unicamax isa usai 'inun quixun ñuixunía. Usaquin ñuixuncëxbi ca a banacamax ax quicësabi oi 'iisama 'icën. Atúxribi ca usai 'ima. Atúan ñuixuncë bana quicësabi oquian 'anun ca unicama 'aquinima. ⁵ Añu ñu cara 'aia a 'aquin ca unicaman axira isa upí 'icë quixun sinánquinsa unin a rabinun quixun 'aia. 'Anan ca bëtsi unisama isa ax 'icë quixuan camabi unin isnun quixun chupa aín cuëbí chooquin cuëcápuncë pañuía. Pañuanan ca cuëñëo bana aín bëmánanu 'anan aín pëñan mëmiu təcërëcaia, a unicamax ca a bana cuacë 'icë quixuan unin sinánun quixun. ⁶ Pi timéxun ca anu aín cushicama tsóti anu tsónuxun caisia, atusaribi 'icatsi quixun. 'Ianan ca anu judíos unicama timéti xubunu unicamabë timéti, anua aín cushicamax tsóti anu tsótishi cuëñia, camabi unínsa atu isnun quixax. ⁷ 'Ianan ca anuxun unin ñu marucë anuxuan a isquin bëtsi unin —ax ca nun cushi 'icë —quixun sinánquin atu mëcën 'inánquin biti cuëñia. Usai 'ianan ca unfan —an ca nu cuëñëo bana ñuixunia —quixun cati cuëñia.

⁸ Atúxa usai 'icëbëbi camina mitsux unían usaquin mitsu cati cuëñtíma 'ain. Mitsux camina xucëonanti 'ain. Mitsux camina achúshi 'ibuñushi 'ain, ax ca Cristo 'icën. ⁹ Uinu 'icë unibi camina ëñë menua Nucën Papa caquin anëtíma 'ain, Nucën Papa Dios naínu 'icë, ax cuni ca aséribi mitsun Papa 'icë, usa 'ain. ¹⁰ 'Ëx Cristo 'aish cana 'ëxëshi mitsun 'Ibu 'ain. Usa 'ain camina, mix camina aín 'ibu 'ai quixuan bëtsi uni mitsu canun quitíma 'ain. ¹¹ Micama uinu 'icë cara upitaxmi bucunun mitsu ñu 'axunia ax ca mi raíribë sënënmaira 'aish upí 'icën. ¹² Anbia rabíquin —'ëx cana cha 'ai —quixun sináncë uni a ca Nucën Papa Diosan aín uni raíribë sënënmara 'imiti 'icën. Usonan ca cha 'iti sinania ax rabicëma uni a cuni Nucën Papa Diosan cha 'imiti 'icën.

¹³ An Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. Uisa cara oti 'icë usoquin ca Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën. Mitsun camina Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixunbi a bana quicësabi oquian 'anun 'aquinquinma unicama a bana bëtsi oquin ñuixunin. Mitsun camina a bana quicësabi oquin 'aiman. 'Aquinma camina uni itsínribia a bana quicësabi oquin 'axunma 'anun 'unánmin.

¹⁴ Usai 'ianan camina casunamécë xanun ñu bicuanquin cëñuin. Cëñuanan camina mitsux isamina upí 'ai quixuan unin sinánun quixax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banain. Usa 'icë ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin mitsu 'uchoquin castícantí 'icën.

¹⁵ An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. 'Ura cuanquin ui caramina 'unánmiti 'ai quixun bariquin mēraxun camina Nucën Papa Diosmi sinánun 'unánmiquinma mitsun sináncēsariibi oquin sinánun 'unánmin. Usaquinmi mitsun 'unánmicēx ca a unicamax mitsúxmi 'icēsamaira oi 'aisama 'ia. Mitsúxmi anuaxmi tēmērai manē tsi rēquirucē anu 'iti 'aínbi ca atux mitsúxmi 'icēsamaira oi anuax tēmērai anu 'iti 'icēn. Mitsúxmi usa 'icē ca Nucën Papa Diosan uisa cara mitsu oti 'icē usoquin 'ati 'icēn.

¹⁶ Mitsun Nucën Papa Diosan bana unicama 'unánmiti 'ixunbi camina a bana uisai quicē cara quixun 'unaniman. Bēxuñu unin ca uni itsi anun cuanti bai 'unánmima. Usaribi camina mitsux 'ain. Mitsux camina ēsai quin: Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu sinánquin cana asérabi 'ēn mi cacēsabi oquin 'ati 'ai quiax quiquinbi ca unin 'aisama tanquin 'atima 'icēn. Usa 'aínbi ca unin —curi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icē a sinánquin cana asérabi 'ēn mi cacēsabi oquin 'ati 'ai —quiax quiquin asérabi 'ati 'icēn. ¹⁷ Usai qui camina sinánñumasa 'ain, camina ñu 'unáncēma unisa 'ain. Anuxun a rabiti xubunuxuan unicaman a rabicēx ca Nucën Papa Dios cuēēnia. Anu 'icē curi 'acē ñucama cupíma, aín unicaman anuxun a rabiti xubunuxun rabicē cupíshi ca Nucën Papa Dios cuēēnia. ¹⁸ Usaribiti camina mitsux ēsai quin: Anuxun Nucën Papa Dios rabiquin 'aracacē ñuina xarotia maxax bucúncē, a sinánquin cana asérabi 'ēn mi cacēsabi oquin 'ati 'ai quiax quiquinbi ca unin 'aisama tanquin 'atima 'icēn. Usa 'aínbi ca unin —anuxun Nucën Papa Dios rabiquin ñuina xaroti maxax bucúncē, anu 'icē ñuina sinánquin cana asérabi 'ēn mi cacēsabi oquin 'ati 'ai —quiax quiquin asérabi 'ati 'icēn. ¹⁹ Usai qui camina sinánñumasa 'ain, camina ñu 'unáncēmasa 'ain. Anuxun ñuina xaroti maxax bucúncē anuxun ca unicaman ñuina rēxun xaroquin Nucën Papa Dios rabia. Usaquian rabicēx ca Nucën Papa Dios cuēēnia. Anu 'icē ñuina cupíma anuaxa aín unicamax ami sináncē cupíshi ca ax cuēēnia. ²⁰ Camina 'unánti 'ain, anuxun ñu xarotia bucúncē maxax a sinánquin ca unin anua xaroti nancē ñu ariibi sinania. ²¹ Usaribi oquin ca axa aín bana ca asérabi 'icē quixun uni itsin 'unánun, —anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu sinánquin cana asérabi mitsu cain —quicē uni, an a xubuishi sinánquinma anu 'icē Nucën Papa Diosribi sinánquin caia. ²² Axa aín bana ca asérabi 'icē quixun bētsi unin 'unánun —naí anu Nucën Papa Dios 'icē a sinánquin cana asérabi mitsu cain —quicē uni ax ca anu Nucën Papa Dios 'icē a 'imainun Nucën Papa Diosribi sinani quia.

²³ An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. Mitsux ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icē usoquin 'ati 'icēn. Mitsun camina an Nucën Papa Dios anuxun rabiti xubunuxun ñu 'acē unicama ñu 'inanin, Moisés quiásabi oquin. Usa 'ixunbi camina a bana itsi, axa quicēsabi oíra 'iti, a quicēsa oquin 'aiman, Nucën Papa Diosmi upiti catamēanan ax cuēēncēsabi oquin upí sinánñu 'ixun unicama nuibaquin, 'aquinsa 'icē, 'aquinti, acama. Usaquinmi mitsun 'acēx ca asábiira 'itsíanxa. Usoquin 'aquinmi mitsun ñu mēsúriibi 'inánti ca asábi 'itsíanxa. ²⁴ Mitsun Nucën Papa Diosan bana unicama 'unánmiti 'ixunbi camina a bana uisai quicē cara quixun 'unaniman. Bēxuñu unin ca uni itsi anun cuanti bai 'unanima. Usaribi camina mitsux 'ain. Ca ēsa 'icēn. Chupan xanpa bēpucēbē ca anua aín chua, 'imainun sia acamax bērumainun 'unpax upíshi xanpa 'ucē mēu 'ibutia. Sia 'eti rabanan usaquin 'aibi camina ñuina cha, camello, a 'ecēsa 'ain.

²⁵ An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsun camina usabi oquin 'acē 'ixun unicama paránin. Paránquin camina Nucën Papa Diosainsa mitsun nuitu upí isnun quixun xanpa 'imainun ñutē acama aín caxu chucaín. Usaquin 'aquinbi camina mitsun nuitu mēu upíma ñu sinanin. Uni paránquin camina aín ñua mitsu 'inánun quixun sinánmianan ñunshínquin mitsun cuēēncē ñu biti acama sinanin. Mitsúxmi usa 'icē ca Nucën Papa Diosan uisa cara mitsu oti 'icē usoquin 'ati 'icēn. ²⁶ Fariseo uni, bēxuñu unisa camina mix 'ain. Xanpa aín namé pain chuacēx ca aín caxuribi chuañuma 'iti 'icēn. Usaribi oquin camina min nuitu pain upí 'inun mēníoti 'ain, min 'acē ñucamaxribi upí 'inun.

²⁷ An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsun camina usabi oquin 'acë 'ixun unicama paranin. Anu uni maíncë me ax ca upí oquin mëníocë 'ianan éman upíira upí uxua 'inun roncë 'aíshbi 'ucë mëu, uni bamacënën xo 'imainun ñu chëquicë 'aisama 'icën. ²⁸ Usaribi camina mitsux 'ain. Mitsúnmi bëtsi bëtsi ñu 'acë cupía unin mitsu upí isti 'ixunbi camina mitsun nuitu upíma 'ixun atu paranin.

²⁹ An Moisésnën cuënëocë bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsun camina usai oquin 'acë 'ixun unicama paranin. Upíma isquin cara Nucën Papa Diosan mitsu uisoti 'icën. Mitsun raracaman an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama anu maíncan, a me camina upí 'inun mëníoin. Mëníonan camina anu uni upíburibi maían me aribi upí 'inun mëníoin. ³⁰ Usoquin 'ai camina quicanin, nux nucën raracamabë 'ixun cananuna atun an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unicama masóquin 'aia 'aquianma 'itsían. ³¹ Usai quiquin camina 'unanin, aséribi camina mitsux an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama an 'á, atun rëbúnqui 'ain. ³² Mitsux usa 'ixun camina mitsun raran 'ásaribi oquin 'aquin sënëonti 'ain.

³³ 'Atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsux runu an uni picë asa 'ain, mitsun raracama 'iásaribiti camina 'in. Mitsúxmi usai 'icë cupí ca Nucën Papa Diosan aséribi mitsux bamaia anuaxmi tēmēratí manē tsinu mitsu 'imiti 'icën. ³⁴ 'Ēn cana unicama 'ēn bana 'unánquian a uni ñuixunun 'imianan raíriribi 'ēn bana unicama 'unánminun 'imicēbi camina raíri 'anan raíri i curúsocēnu matásun bamaminuxun 'ain. Raíri camina anu timéti xubu anuxun rishquinuxun 'ain. Raírínēan 'achushi émanuxun bana ñuixuniami mitsun bëtsi bëtsi ocēbēa bëtsi émanu cuancēbē anu mitsúxribi cuanxun camina usaribi oquin 'atēcēnuxun 'ain. ³⁵ Usa 'ixun camina mitsun raran 'ásaribi oquin 'ain. Abel pain ca 'uchañuma 'icēbi mitsun rara achúshinēn 'acēxa. Usaribi oquin ca mitsun raran an Nucën Papa Dios quicēsabi oquin 'acë unicama bari itsi bari itsi inúmiquin 'acēxa. 'A 'aían ca raírínēnribi Zacarías, Baraquíasnēn bëchicē, a anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasunuxun 'acēxa. Usaribi oquin camina mitsun 'ain. ³⁶ Usa 'ain cana aséribi mitsu cain, mitsun raracama 'ásaribi oquin ca Nucën Papa Diosan mitsu 'uchoti 'icën. Mitsúxmi usa 'icë ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

Atun aín bana cuacēma cupía Jerusalénu 'icë unicama nuibati Jesús masá nuitua

³⁷ Jerusalenu 'icë unicama, cana mitsu cain, mitsux camina an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'anan a an aín bana ñuixunun xucë unicamaribi maxaxan 'á, mitsun raracama axa 'iásaribi 'ain. ¿Uitishi oquin carana mitsu nuibaquin bërúanquin 'aquinsa tan? 'Atapanēan aín tuácama cuëntancēxun aín pēchin mapuxun bërúancēsaribi oquin cana mitsu bërúanquin 'aquinsa tan. 'Aquinsa tancēxbi camina mitsux cuēncēma 'ain. ³⁸ Usa 'ain cana 'aquinquinma usabimi 'inun mitsu énti 'ain. ³⁹ 'Ēn cana mitsu cain, mitsun camina utēcēnia isquin —Nucën 'Ibu Diosan xucéxa ucë bërí aia. A ca camabi unin rabiti 'icë —quix quiquin 'ē rabiti 'ain. A nētē utámainun camina 'ē istēcēntima 'ain.

24

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubua rurucubúti bana (Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuaxa cuania ca aín 'unánmicë unicaman a rapasu cuanquin Jesús cacēxa:

—Ēnē xubux ca cahaira 'aish upí 'icën.

² Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Ēnē xubu camina maxax 'acë 'aish upí isin. Usa 'aínbi cana mitsu cain, axa Nucën Papa Diosmi sináncēma unicaman ēnē xubu camáxbi aín maxáxcamaribi rurupacēbē rurucubúti 'icën.

*Ax utécēnti nētē 'uramacuatsinia unin 'unánti Jesusan ñuíá bana
(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)*

³ Usaquin atu cabiani cuanx matá me Olivos cacē anu tsóbutia ca uni 'aíma 'ain, aín 'unánmicē unicaman a nēbētsioraquin cacēxa:

—¿Uínsaran cara mixmi quicēsabi oi anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu aín maxáxcama rurupacē 'iti 'ic? ¿Mix anun utécēnti nētē anúan ēnē mecama cēñúti, a nētēx ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain? A camina nu ñuixunti 'ain.

⁴⁻⁵ Usaquian aín 'unánmicē unicaman ñucácēxun ca Jesusan anun ax utécēnti nētē ñuixunquin ēsaquin cacēxa:

—'Itsa unin ca, “Èx cana Cristo 'ai” quiax quiquin 'itsaira uni paránuxun 'aia. Usoquian mitsuribi paránti rabanan camina bēruáncati 'ain. ⁶ Mitsun camina uni itsían —bētsi menu 'icē unicamax ca bētsibē 'acanánia —quixun ñuíá cuanuxun 'ain. Cuanan —raíri unicamaxribi ca raíribē 'acánania —quixun ñuíá cuatibi camina racuétima 'ain. Asérabi ca usai 'iti 'icēn. Usaía 'icēbēbi ca ēnē mecama cēñúcēma pain 'iti 'icēn. ⁷ Bētsi menu 'icē unicamax ca bētsi menu 'icē unicamabē nishánani 'acánanti 'icēn. 'Imainunribi ca bētsi menu 'icē 'apun suntárucama bētsi menu 'icē suntárucamabē 'acánanti 'icēn. Bētsi bētsi nētēnu 'icē unicamax ca a piti ñuñuma 'inuxun 'aia. Bētsi bētsi mecamax ca shaíquinuxun 'aia. ⁸ Usoquin pain tēmēratancēxunbi ca 'ēx utécēncēbētainra unin an 'acēsamaira oquin tēmēranuxun 'aia.

⁹ Usoquin canan ca ēsaquinribi Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—'Èmi sináncēma uni raírínēn ca uni itsían mitsu bētsi bētsi onun 'inánuxun 'aia. 'Inánan ca micama raíri 'anuxun 'aia. Mitsúxmi 'ēmi catamēcē cupí ca camabi menu 'icē unicamax 'ēmi sináncēma 'aish mitsumi 'i nishnuxun 'aia. ¹⁰ Unían ami nishquin 'atimocēxun ca 'itsa unin 'ēmi catamēti ēnti 'icēn. Usai 'i abē nishánanquin ca uni raíri, bētsi unin 'atimonuxun binun 'inánti 'icēn. ¹¹ Usai 'icēbētan ca —'ēn cana Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuni —quiquinbi anbi sináncē banaishi uni ñuixunuxun 'aia. Usaquin ñuixunquin ca 'itsaira uni paránquin Nucēn Papa Diosmi sinánxma 'inun quixun 'imiti 'icēn. ¹² Usai 'icēbētan ca unin 'aisamaira 'atíma ñu 'ati 'icēn, 'anan ca bētsibēa nuibanani 'aquiananti a ēnuxun 'aia. ¹³ Usai ñu 'icēbētanbia 'ēmi sinánquin ēncēma unicamax ca Nucēn Papa Diosan nētēnu 'ēbē 'iti 'icēn. ¹⁴ Uicamax cara 'ēmi catamētia acamax ca Nucēn Papa Diosan nētēnu 'ēbē 'iti 'icē quixun 'ēn mitsu cacē bana ēnē ca 'ēn unicaman camabi menu 'icē unicaman cuanun ñuixunti 'icēn. Usaquian camabi menu 'icē unicama ñuixuncēbē ca 'ēx utécēncēbē ēnē mecama cēñúnuxun 'aia.

¹⁵ Usaquin caxun ca Jesusan ēsaquinribi aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—An Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē uni Danielnēan a ñuíquin cuēnēo uni ax ca 'atimaira 'icēa unin timacē 'aíshbi aín suntárucamabē uti 'icēn. Danielnēan ñuíá uni ax ca utancēx ami sinanimabi anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu Jerusalénu 'icē, anu 'iti 'icēn. An ēnē bana iscē uni an ca uisai quice cara quixun 'unánti 'icēn. ¹⁶ Usai 'icēbē ca unicamax ami racuēti Judea menu 'icē ēmacamanuax abáquiiani matánu cuanti 'icēn. ¹⁷ Aín xubu ēman 'icē unicamaxribi ca abánuxun, aín ñu pain bitsi aín xubunu atsíntēcēnima ashiti cuanti 'icēn. ¹⁸ 'Imainun ca aín naēnuxuan ñu mēēcē unicamaxribi abánuxun aín chupa bitsi xubunu cuaníma naēnuaxēshi abáti 'icēn. ¹⁹ Usaía 'icēbē ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúcé xanucamaxribi abáquiiani cuani nuibacanuxun 'aia. ²⁰ Usaími anun ñu mēētima nētēn 'ianan mitaño 'itin rabanan camina Nucēn Papa Dios ñucáti 'ain. ²¹ Usai 'i ca unicama Nucēn Papa Diosan me uniotabacē 'aían uínsaranbi 'iásamairai tēmērati 'icēn, amiribishi usai tēmēratēcēntimoi. ²² Anúan paē tani nētēxa cēñúcēbēma ca usabi 'i camabi unix bamati 'icēn. Usa 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan, ainan 'inun an caíscē unicama nuibaquin, atu cupí anúan unin paē tanquin tēmērati nētēcama sēnénmiti 'icēn.

²³ Anúan usoquin unicaman tēmērati nētē ucēbētan unin mitsu —ca is, ēnu ca Cristo 'icē —quixun canan —ca is, unu ca Cristo 'icē —quixun cacēxunbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. ²⁴ Anúan usoquin unicaman tēmērati nētē ucēbētan ca unin ax

asérabi ama 'ixunbi —'ëx cana Cristo 'ai —quixun paránti sinánquin unicama canuxun 'aia. Usaribiquin ca uni raírinën cëmëquin —'ën cana Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunin —quixun unicama canuxun 'aia. Cana ca unicama paránti sinánquin, uni itsían 'acëma ñu 'anuxun 'aia. 'Aquin ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun caíscë unicamaribi paránti sinánuxun 'aia. ²⁵ Usai 'icëma pan 'aínbi 'ën mitsu cacë 'aish camina a ñucamaxa usai 'icëbëbi ratútima 'ain. 'Ianan camina unínma mitsu parania bërúancati 'ain. ²⁶ Usa ñucama 'icëbëtan unin —Cristo ca uaxa. Ca anu uni 'icëma menu 'icë —quixun mitsu cacëxbi camina isi cuantima 'ain. 'Ianan unin —Cristo ca uaxa, ca xubu mëu 'icë —quixun mitsu cacëxunbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. ²⁷ Mëríquin ca canacan anúan bari urucë 'imainun anúan bari cuabúcë, camabi naicamë'ëo pëcaia. Usaribi ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx utëcënti 'iti 'icën. ²⁸ Unix ca quia —uinu cara ñuina bamacë 'icë anu ca xëtë cëñúbuti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

Anun Jesús utëcënti nëtë ñui quicë bana

(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

²⁹ Usoquin canan ca ësaquinribi Jesusan aín 'unanmicë unicama cacëxa:

—Usaía tëmërai anun uni bënëti nëtëcama 'icëbë ca bari bëánquinuxun 'aia, 'uxénribi ca pëcanuxunma 'aia. 'Isparibi ca rëucunuxun 'aia, naícamë'ëo shaíquicëbë ca anua 'icë ñucamaxribi shaíquinuxun 'aia. ³⁰ Usaía 'icëbëtan ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx utëcënti isti 'icën. Isi ca camabi menu 'icë ui unicamax cara Nucën Papa Diosmi sináncëma 'icë, acamax masá nuituti bënëti inti 'icën. Usai 'iquin ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ën nëtë cuin mëúxun 'ën cushin pëcabëtsinia isnuxun 'aia. ³¹ Manë banañu bana ocëbë uquin cana 'ën ángelcama xuti 'ain, 'ënan 'inun 'ën caíscë unicama camabi menua 'ëbëa 'inun 'ë timëxunun.

³² Ënë ñu camina 'unanin, higuera i ax ca baricuatsíncëbë aín pëchi rëucubutancëx amiribishi corutëcëntia. Usaria 'ia isquin camina —ca baritiacuatsinia —quixun 'unanin. ³³ Usaribitía 'ën mitsu ñuixuncë ñucama 'ia isquin camina 'unánti 'ain, anun 'ëx utëcënti nëtë ca 'urama 'icë quixun. ³⁴ Asérabi cana mitsu cain, bëría ënë nëtënu bucucë unicamaxa bamacëma pain 'ain ca 'ën mitsu ñuixuncë banacama quicësabi oi 'iti 'icën. ³⁵ Naí, me, acamax ca cëñúti 'icën, 'aínbi ca 'ën banaxa nëtéimoi usabi 'ain camabi ñu 'ëx quicësabi oi asérabi 'iti 'icën.

³⁶ Añu nëtëinra carana 'ëx utëcënti 'ain, uínsarainra cara usai 'iti 'icë quixun ca uínbi 'unanima. Naínu 'icë ángelcamaribi ca 'unanima, 'ëx Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ixunbi cana 'ënribi 'unanima. Nucën Papa Diosan cuni ca 'unania.

³⁷ Bëráma Noé 'iá nëtë usaribiti ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx utëcënti nëtën 'iti 'icën. ³⁸ Anúan aín nuntinu 'iruti nëtë utámainun aín aintsibëtan Noénën anun iéti nunti cha 'amainun ca unicaman pianan xëanan xanu bianan aín bëchicë bënumianan an 'acësabi oquin cuëenquin ñu 'acëxa. Ca sinánma 'icën, Noenën ñuicësabi oi ca asérabi 'iti 'icë quixun. ³⁹ 'Uí 'aisamaira 'ibúcëbë baca 'ëquian ñucamacëñun unicama buáncëbëtainshi ca —Noenën nu cacë bana ca asérabi 'icë —quixun 'unáncëxa. Noenën bana cuatíma unicama 'iásaribiquin ca unicaman 'ën bana cuatima 'icën. Usai 'iquinbi ca 'ëx anun uti nëtë 'icëbëtainshi sinánti 'icën. ⁴⁰ 'Ëx ucëbë ca ësaribi 'iti 'icën: Rabé unían aín naënuxun ñu mëëia achúshi 'ëbëa 'inun bimainun ca achúshi anubi ëncë 'iti 'icën. ⁴¹ Usaribiti ca rabé xanúxa ñu rëni tsócé achúshi 'ëbëa 'inun bimainun achúshi anubi ëncë 'iti 'icën.

⁴² Uisa nëtën carana min 'Ibu 'aish 'ëx utëcënti 'ai quixun 'unánquinmabi camina upí oquin sinánquin —'ën 'ibu ca uti 'icë —quixun 'unani cuëenquin caínti 'ain. ⁴³ Camina 'unanin, uínsaran cara aia quixun 'unáncë 'ixun ca xubuñu unin 'uxquinma an ñu mëcamacë uni caíntsiánxa. Caíncëx uáxa ñu mëcamanux atsíntisa taniabi ca 'uxcëma 'ixun xubu 'ibun atsínmitsianma. ⁴⁴ Usaribi oquin camina mitsúnribi 'ë binuxun 'ëx uti caínti 'ain. Bërí ca utima 'icë quixunmi mitsun sináncëbëbi cana uti 'ain. Usa 'ain camina camabi nëtën, aia binuxun 'ë caínti 'ain.

*An uni mēēxuncē uni rabé, upí 'imainun upíma, ñuicē bana
(Lc 12.41-48)*

⁴⁵ Anun 'ēx utēcēnti nētē ca ēsaribi 'iti 'icēn. Achúshi unin ca aín xubunu 'icēcama upí oquin piminun quixun aín ñu mēēmīcē unicama achúshi caísaxa. Caísquin ca —an ca asérabi 'ēn cacēsabi oquin 'ati 'icē —quixun sinánxa. Sinánquin usoquian ñu 'anun quixun catancēx ca bētsi menu cuanxa. ⁴⁶ Cuanx anu 'itancēx utēcēnquin ca an ñu mēēxuncē unin cara an cacēsabi oquin 'aia quixun isti 'icēn. Isquinbi an cabiancēsabi oquin 'aia iscēx ca an a uni ñu mēēxuncē uni ax chuámarua tani cuēēnti 'icēn. ⁴⁷ 'Ēn cana asérabi mitsu cain, an upí oquin ñu 'acē 'icē ca an ñu mēēmīcē unin ēsaquin cati 'icēn: Minmi 'ēn cacēsabi oquin upí oquin 'acē cupí camina cushi unisa 'ixun 'ēn ñucama minansa 'icē bērúanti 'ain. ⁴⁸ Usa 'aínbi ca an a unix 'atima sinánñu 'ixun —an 'ē ñu mēēmīcē uni ca panatia —quixun sinánquin ⁴⁹ abētan ñu mēēcē uni raíri mēēanan axa paéncē unicamabētan ñu pianan xēati 'icēn. ⁵⁰ Usai 'iquian, ca uti 'icē quixun sináncēbēmabi ca an a ñu mēēmīcē uni uti 'icēn. ⁵¹ Uquin ca usai 'ia isquin 'atimonan anu an uni paráncē unicama 'icē anua 'inun 'imiti 'icēn. Anuax ca anu 'icē unicamax paē tani bēnēti inti 'icēn.

25

Mēcēn rabé xanu ñuia Jesus quiá bana

¹ Aín 'unánmicē unicama bana ñuixunquin ca Jesusan aín uti nētē ñuiquin ēsaquinribi cacēxa:

—'Ēx anun 'ēn unicaman 'apu 'inux uti nētē ca ēsa 'iti 'icēn: Achúshi unían xanu biti 'ain ca an axa bēnuti xanu nuibacē mēcēn rabé xanucamax, an xanu biti uni ax aia bitsi, lamparín bibiani cuanxa. ²⁻⁴ Mēcēn achúshi xanucama ca sinánñuma 'ixun xēnisa ñu anun aín lamparín ērēnti buáncēma 'icēn. 'Aínbi ca raíri mēcēn achúshi xanu ainshi sinánñu 'ixun aín lamparíncēñun xēnisa ñuribi buánxa. ⁵ Atúxa lamparín buani cuanbi ca an xanu biti uni panáxa. Panacēbē ca 'uxcēnan tēnāncēx 'uxcanxa. ⁶ 'Uxánbia imé naēx a uni aia isi ca raírinēx cuēncēni quiaxa: An xanu biti uni ca aia. Ca bitsi cuan. ⁷ Quia sharatia bēsuquin ca bēnénquinshi a xanucaman aín lamparín mēníoxa. ⁸ Usocēbētan ca sinánñuma xanucaman raíri xanucama caxa: Nun lamparíncama ca bēnaia. Mitsun xēnisa ñu 'ēísh ca nu 'inan. ⁹ Cacēxunbi ca sinánñu xanucaman caxa: Nun xēnisa ñu sapi ca mitsun lamparín 'imainun nun lamparínuribi 'aruti sēnēntima 'icēn. Mitsúnbi ca an xēnisa ñu marucē uninu cuanxun bitan. ¹⁰ Cacēxa sinánñuma xanucama xēnisa ñu bitsi cuancēbē ca an xanu biti uni uaxa. Aía atsíncēbē ca sinánñu xanucamaribi abētan pinux xubunu atsíanxa. Atsíncēbētan ca xēcuē xēocatēcēinsama oquin xēpuaxa. ¹¹ Usaía 'icēbē uquin ca sinánñuma xanucaman ēmánxun —nu ca xēócaxun —quixun caxa. ¹² Cacēxunbi ca caxa: Asérabi cana 'ēn 'unaniman, ui caramina mitsux 'ain.

¹³ Usaquin catancēxun ca Jesusan cacēxa:

—Mitsúnribi camina añu nētēinra 'ianan uínsaran carana 'ēx utēcēnti 'ai quixun 'unánquinmabi —ca uti 'icē —quixun sinani cuēēnquin 'ēx uti caínti 'ain.

Bana itsi ñuicēsaria Jesús curíqui ñui quia

¹⁴ Anúan ax utēcēnti nētē ñuixuntēcēnquin ca Jesusan ēsaquin aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—'Ēx anun uti nētē ca ēsa 'iti 'icēn. Amanu cuanuxun ca achúshi unin aín ñu mēēmīcē unicama cuēnxun aín curíqui anun ñu mēēquian curíqui itsiribi binun mētfcaquin 'inánxa, a curíquinēn ñu 'atancēxuan an bicē curíqui a 'inántēcēnun quixun.

¹⁵ Uisoquin curíquinēn ñu 'ati cara 'unánxa usoquian anun ñu 'ati sēnēinshi ca 'inánxa. Achúshi ca 'itsa, mēcēn achúshi mil curíqui 'inánxa. Bētsi uniribi ca 'itsatani, rabé mil curíqui 'inánxa. Bētsiribi ca 'itsamashi achúshi mil curíqui 'inánxa. 'Inántancēx ca amanu cuanxa. ¹⁶ Cuancēbētan ca an 'itsa, mēcēn achúshi mil curíqui bicē uni an a curíquinēn ñu bitancēxun maruquin bitēcēnquin usaribi mēcēn achúshi mil curíqui biaxa. ¹⁷ Usaribi oquin ca an 'itsatani, rabé mil curíqui bicē uni an bētsi rabé mil

curíquiribi biaxa. ¹⁸ Usa 'aínbi ca an 'itsamashi, achúshi mil curíquishi bicë uni an me naëtancëxun a curíqui maíanxa.

¹⁹ Usaquian 'an ca 'itsa 'uxë 'icëbë an a unicama ñu mëëmicë unix utëcëanxa. Utëcënquin ca uisaquin cara aín unicaman a curíquinën ñu 'axa quixun istisa tanxa.

²⁰ Istisa tancëbë uquin ca an 'itsa, mëcën achúshi mil curíqui bicë unin an bicë curíquicama bëxun caxa: Min camina mëcën achúshi mil curíqui 'ë 'inan. Usa 'aínbi cana anun ñu bixun marutancëxun bëtsi mëcën achúshi mil curíquiribi bian. Acama ca ënëx 'icën. ²¹ Cacëxun ca an a ñu mëëmicë unin caxa: Camina upí oquin 'ën curíquinën ñu 'an. Minmi 'itsamashi 'aínbi a curíquinën upí oquin 'acë cupí cana mi 'itsaira anúnmi 'ë ñu 'axúnun 'inánti 'ain. Usa 'aish camina 'ëx cuëncësaribi oi 'ëbë cuëenti 'ain.

²² Usaquian cacëbë uquin ca an rabé mil curíqui bicë uni an bicë curíquicama bëquin caxa: Min camina 'ë rabé mil curíqui 'inan. Usa 'aínbi cana anun ñu bixun marutancëxun bëtsi rabé mil curíquiribi bian. Acama ca ënëx 'icën. ²³ Cacëxun ca an a ñu mëëmicë unin caxa: Camina upí oquin 'ën curíquinën ñu 'an. Minmi 'itsamashi 'aínbi a curíquinën upí oquin 'acë cupí cana mi 'itsaira anúnmi 'ë ñu 'axúnun 'inánti 'ain. Usa 'aish camina 'ëx cuëncësaribi oi 'ëbë cuëenti 'ain.

²⁴ Usaquian cacëbë uquin ca an achúshi mil curíqui bicë unin caxa: Mixmi unimi nishcësa 'icë cana mi 'unan. Uni itsin ñu 'apámitancëxun camina a bimi mináinshi 'inun min unicama bimin. ²⁵ Usa 'ain cana racuéquiiani cuanxun nëtémiti rabanan me naëxun anu maínquin min curíqui unëan. Min curíqui ami 'ë 'inancë a ca ënëx 'icën, camina biti 'ain. ²⁶ Cacëxun ca an ñu mëëmicë unin caxa: Mix camina 'aisama 'ianan chiquish 'ain. Uni itsi ñu 'apámitancëxun a bimi 'enáinshi 'inun 'ën unicama bimicë cana 'ai quixun camina sinanin. ²⁷ Usaquin 'ë 'unánquin camina 'ën curíqui a banconu nanti 'ian. Anu nancë 'ain cana 'ëx utëcënquin 'ën curíqui 'imainun curíqui itsiribi bitsían. ²⁸ Caxun ca aín uni itsi caxa: Mil curíqui 'ën 'inan, a camina a uninua bixun axa mëcën rabé mil curíquiñu uni a 'inánti 'ain. ²⁹ Uisa ñu cara a 'inancë 'icë anúan an cacësabi oquin ñu 'acë uni a ca aín 'ibun 'inántabaquin 'inancësamaira oquin 'inántëcënti 'icën. Usonan ca anúan aín 'ibu ñu 'axuncëxunma a 'inancë ñu a aín 'ibun bicuanti 'icën. ³⁰ Usa 'ain camina bicuanxun a curíqui bëtsi uni 'inánan an curíquinën upí oquin ñu 'acëma uni a ëman bëánquibucë anua 'inun niti 'ain. Anuax ca anu 'icë unicamax paë tani tëmërai bënëti inti 'icën.

Camabi menu 'icë unicama Jesucristonën uisa cara oti 'icë usoquin 'ati bana

³¹ Usaquin catancëxun ca Jesusan aín uti nëtë ñuixuntëcënquin ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish 'ën cushínbi utëcëanx cana 'Apuira 'inuxun 'ain. Usa 'ain ca 'ëbë 'ën ángelcamaribi 'iti 'icën. ³² 'Ëx usa 'ain ca camabi menu 'icë unicama 'ën ángelcaman bëcëx 'ënu timécë 'iti 'icën. Anua timécë isquin cana 'ën unicama amo sëténánan 'ënanma unicama amoribi sëténati 'ain, an 'aracacë ñuina unin aín carnerocama amo bucunanan aín chivocama amo bucunacësaribi oquin. ³³ Ñuina 'ibun ca aín carnero aín mëqueua 'inun 'imia. 'Imianan ca aín chivo aín mëmiua 'inun 'imia. Usaribi oquin cana 'ën unicama 'ën mëqueuqa 'inun 'imianan 'ënanma unicama 'ën mëmiua 'inun 'imiti 'ain. ³⁴ Usai 'itancëxun cana 'ëx 'Apuira 'ixun axa 'ën mëqueu 'icë unicama cati 'ain: 'Ën Papa Diosan ca mitsu upí oquin sinánxunia. Mecama 'imainun anu 'icë ñucama unioquin ca an mitsu sinánxunquin anu mitsux abë 'iti mënóçëxa. Ax quiásabi oi camina bërí anu 'iti 'ain. ³⁵ 'Ëx 'acëñuma 'icë camina 'ë piti 'inancën. 'Ëx 'umpax 'aisa tani shimaia camina 'ë 'inancën. Amanu nitsi cuanx 'ëx anu 'iti 'aíma 'ain camina ui cara quixun 'unánquinmabi 'ëx anu 'iti 'ë 'inancën. ³⁶ Chupañuma 'icë camina 'ë chupa 'inancën. 'Insíncë 'ain camina 'ë isi cuancën. Sipuacë 'ain camina 'ë isi cuancën. ³⁷ Cacëxun ca 'ën unicaman 'ë cati 'icën: ¿Uisa nëtën caranuna mixmi 'acëñuma 'icë, nun piti mi 'inancën? ¿Uisa nëtën caranuna mixmi shimacë, nun mi 'umpax 'inancën? ³⁸ ¿Uisa nëtën caranuna amanu nitsi cuanxmi anu 'itiñuma 'icë mi anu 'iti 'inancën? ¿Uisa nëtën caranuna chupañuma isquin mi chupa 'inancën? ³⁹ ¿Uisa nëtën caranuna

mixmi 'insíncë 'ianan sipuacë 'icë mi isi cuancën? ⁴⁰ Cacëxun cana 'ëx 'Apuira 'ixun 'ën unicama cati 'ain: 'Ën cana asérabi mitsu cain, mitsun 'ën xucéncama achúshi, uni raíribë sënënmara 'icëbi 'aquinquín camina ashi 'aquincëma 'ain, camina 'ëribi 'aquian.

⁴¹ Usaquin catancëxun cana axa 'ën mëmiu 'icë unicama cati 'ain: Mitsux 'ën unibuma 'aish ca 'ë 'ura cuantan. Cuanx ca manë tsi anua aín 'apubë ñunshin 'atimacama 'inun mënío anu 'itan. ⁴² 'Ëx 'acëñuma 'icë camina 'ë piti 'inánma 'ain. 'Ëx shimacë camina 'ë 'umpax 'inánma 'ain. ⁴³ Amanu nitsi cuanx 'ëx anu 'iti 'aíma 'ain camina 'ëx anu 'iti 'inánma 'ain. Chupañuma 'icë camina 'ë chupa 'inánma 'ain. 'Insíncë 'ianan sipuacë 'ain camina 'ë isi cuanma 'ain. ⁴⁴ Cacëxun ca atun 'ë cati 'icën: ¿Uisa nētēn caranuna mixmi 'acëñuma 'ianan shimacë 'ianan amanu nitsi cuancë anu mi 'iti 'aíma 'ain mi 'aquianma 'ain? ¿Uisa nētēn caranuna mixmi chupañuma 'icë mi chupqa 'inanima 'ianan mixmi 'insíncë 'ianan sipuacë 'ain mi isi cuanma 'ain? ⁴⁵ Cacëxun cana 'ëx 'Apuira 'ixun acama cati 'ain: 'Ën cana asérabi mitsu cain, 'ën unicama achúshi, uni raíribë sënënmara 'icëbi, 'aquinquínma camina mitsun 'ëribi 'aquincëma 'ain. ⁴⁶ Usaquin 'ën cacëx ca acamax anuxuan xëñibua 'aínbi tēmērati anu cuanti 'icën. Cuancëbë ca 'ën unicamax Nucën Papa Diosan nētēnu xëñibua 'aínbi 'ëbë 'i cuanti 'icën.

IV. BAMAXBIA JESUCRISTO BAIQUIA BANA (26-28)

26

Judíos unicamax Jesúsmi 'eséñan
(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ 'Uran bana ñuixuntancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa: ² — Camina 'unanin, rabé nētē 'icëbë ca Pascua anun carnero 'ati nētē 'iti 'icën. A nētēn ca unían binun uni itsin 'ë 'inánti 'icën. 'Ináncëxun ca i curúsocënu bamanun 'ë matásti 'icën. Usaquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa.

³ Usa 'ain ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun caniacëcë unicama, anua atun cushiira Caifás ax 'icë, a xubunu timéacëxa. ⁴ Anu timéax ca —'anuxun caranuna uisoxun Jesús unían 'unánunmaishi biti 'ai —quiaux 'eséñancëxa. ⁵ 'Eséñani ca quicancëxa:

—Unicamaxma anun rabanan nēeti tsuáquiruia, usa 'ain cananuna anun carnero 'ati nētēn bitima 'ain.

Betanianuxuan xanuxun Jesúsmi ro tutuca
(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Betania ëmanu cuanx ca Jesús Simonan xubunu 'iacëxa. Simón ax ca an aín nami chëquímicë 'insínñu 'aíshbia pëxcúcë uni 'iacëxa. ⁷ Anua mesanu pi tsoan ca xanu achúshinën, anu sanuira 'inínti ro 'aruti ñu bëi uxun a ro cupíra cupí 'icëbi Jesusan maxcá a ron chabócëxa. ⁸ Usoia isi ca Jesusan 'unánmicë unicamax a xanumi nishi canancëxa:

—¿Uisati cara ro ñancábi cëñuax? ⁹ Anun ñuñuma uni 'aquinti ënë ro 'itsaira curíqui cupí maruti ca 'i axa. ¹⁰ Usai canania cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisati caramina ënë xanu ami nishquin ñuin? Èsoquian 'ë 'acë ënëx ca asábiira 'icën. ¹¹ Camabi nētēn camina ñuñuma uni isin. Usa 'aínbi camina mitsun xëñibuquin 'ë istima 'ain. ¹² Bamacë maínuxun usoquin unin 'ati tanquin ca ënë xanun 'ë ron 'axa.

¹³ Asérabi cana mitsu cain, uinuxun cara camabi menuxun 'ën unibunën 'ën bana, anúan uni Nucën Papa Diosnan 'iti, a ñuixunia, anuxun ca ënë xanúan ësoquin 'e 'acë ënëribi ñuixunti 'icën, camabi unían 'unánun.

Judasnëan Jesús uni 'inan
(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴ Usa 'ain ca Jesusan 'unánmicë uni achúshi, Judas Iscariote, ax anua judíos sacerdotenën cushicama 'icë anu cuancëxa. ¹⁵ Cuanxun ca cacëxa:

—¿'Ën Jesús mitsu 'inánun caramina uiti curíqui 'ë 'inánti 'ain? Cacëxun ca atun Judas treinta curíqui 'ináncëxa. ¹⁶ 'Ináncëxun ca Judasnë, uisaxun carana ënë unicama Jesús bimiti 'ai quixun sináncëxa.

Jesús bētan aín 'unánmicē unicaman ashiquin piia
(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹⁷ Anun chamiti ñucēñunma 'acē pán anun piti nētēa 'ain ca aín 'unánmicē unicaman anu cuanxun Jesús ñucáquin cacēxa:

—¿Uinuxuinra nun Pascua nētēn a piti ñu mi mēnioxunti caramina cuēēnin?

¹⁸ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Ēma 'uri cuantancēx bēbaquin camina 'ēn mitsu a ñuiquin cacē uni a ēsoquin cati 'ain: An nu 'unánmicē uni an ca ēsaquin mi canun nu caxa, Anúan bamanun 'ē bicanti nētē ca uaxa. Usa 'ain cana min xubunuxun pain 'ēn 'unánmicē unicamabētan Pascua nētēn piti ñu piti 'ain.

¹⁹ Usaquian cacēx cuanxun ca aín 'unánmicē unicaman an cacēsabi oquin an ñuicē xubu mēraxun anuxun Jesús bētan piti ñucama mēnioxēxa.

²⁰ Mēnioxē 'ain ca Jesús bē aín 'unánmicē unicama mēcēn rabé 'imainun rabé acamax bēbaquishcēbē pinux mesanu bucubucēxa. ²¹ Bucubuxuan abētan piia ca Jesusan cacēxa:

—Asérabi cana 'ēn mitsu cain, micama achúshinēn camina axa 'ēmi nishcē unicama 'ē 'inánuxun 'ain.

²² Ēsaquian cacēxun oi masá nuituquin ca aín 'unánmicē unicama achúshi achúshinēn Jesús ñucáquin cacēxa:

—¿'Ēn carana uni mi 'inánti 'ain? ¿'Ē cat?

²³ Quia ca Jesusan cacēxa:

—An 'ēbētan manē xampami pán chabóxun picē, an ca 'ē uni 'inánti 'icēn. ²⁴ Asérabi Nucēn Papa Diosan bana cuēnēosabi oi cana uni 'inux anuax uá, 'ēx bamati 'ain. Usa 'aínbi ca an 'atimonuxun binun uni 'ē 'inancē uni, ax 'uchañuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icē usoquian Nucēn Papa Diosan 'acē 'iti 'icēn. Usai 'itima cupí ax unitima ca 'iacēxa.

²⁵ Quia ca an a binun uni 'inánti Judas an Jesús ñucáquin cacēxa:

—¿'Ēx carana a 'ain?

Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Ca usa 'icēn, mixmi quicēsa.

²⁶ Usaquin cacēxuan aín 'unánmicē unicaman pimainun ca Jesusan pán biquin Nucēn Papa Dios —asábi ca —catancēxun, pán tucapaxun 'inánquin atu cacēxa:

—Ēnē ca pit. Mitsúnmi piti pán ēnēx ca 'ē 'icēn.

²⁷ Cacēxun a páncama pian ca Jesusan uvas baca anu 'arucē xampa biquin, Nucēn Papa Dios pain —asábi ca —catancēxun aín 'unánmicē unicama 'inánquin cacēxa:

—Camaxunbi camina ēnē uvas baca 'ati 'ain. ²⁸ 'Ēn imi 'apati 'ēx bamacē cupí ca 'aisamaira unix aín 'uchacama tērēncē 'aish Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icēn. Ēnēx ca a 'apati 'ēx bamati a 'icēn. ²⁹ 'Ēn cana mitsu cain, ēsa uvas baca cana ēnuxun 'atēcēniman. 'Ēn Papan nētē anua axa aín unicaman 'Apu 'icē, anuxun cuni cana mitsubētan 'atēcēnti 'ain.

—'Ēn 'unancēma ca —quiaxa Pedro a ñui qiti Jesusan ñuiá bana
(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

³⁰ Nucēn Papa Dios rabi cantatancēx ca Jesús bē aín 'unánmicē unicama Olivos cacē matánu cuancēxa. ³¹ Anu cuantancēxun ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Unin 'ē bicēbē camina mitsux racuēti abati tsuáquiti 'ain, Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo ēsai quicēsabi oi: “An carnero bēruancē uni 'ēn 'acēbē ca carnerocamax abati tsuáquiti 'icēn”. ³² Usai 'itancēxmi mitsux cuainsama pain 'ain cana 'ēx pain baísquiquiani Galileanu cuaunti 'ain.

³³ Usaía quia ca Pedronēn cacēxa:

—Raírínēxa mi ēbiani axa mimi nishcē unicamami racuēti abácēbēbi cana 'ēxēshi mi ēbiani abátima 'ain.

³⁴ Quia ca Jesusan cacēxa:

—Asérabi cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina ëné ñantan 'atapa banatisama 'ain, min isamina 'ë 'unáncëma 'ain quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

³⁵ Cacëxun ca Pedronën Jesús cacëxa:

—'Ëx mibë bamanuxunbi cana, 'ën cana mi 'unáncëma 'ai quixun uni parántima 'ain. Ësaquin caia ca ráirinënríbi cacëxa.

Jesús Getsemaní naënuax aín Papabë bana

(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶ Olivos cacë matánu cuanbaiti Getsemaní cacë me mëníocë, anu bëbaquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ëx 'uríax Nucën Papa Diosbë banamainun ca ënu tsóxun 'ë cain.

³⁷ Usaquin cabiani Pedro 'imainun Zebedeonën bëchicë rabé, Jacobocëñun Juan, acama buani cuaníbi ca Jesús —uisai carana 'iti 'ai —quixun sinani masá nuituacëxa.

³⁸ Usai 'iquin ca acama cacëxa:

—Cana 'aisamaira masá nuitutin. Micamax ca ënu tiqit. 'Aíshbi camina 'ëmi sinani 'uxtima 'ain.

³⁹ Cabiani 'urira cuani memi bëúmpucuti racábuquin ca aín Papa Dios cacëxa:

—Papan, mix cuëncëbëtan cana 'ën bërí paë tantima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ëx cuëncësa oi 'ítima 'ain, mix cuëncësa oíshi cana 'iti 'ain.

⁴⁰ Usaquin catancëx cuanquin aín 'unánmicë unicama 'uxcë mëraquin ca bësúnquin Pedro cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina 'ëmi sinanima bënëtishi 'uxan? ⁴¹ Mitsux 'ëx cuëncësoi 'iisa taníbi camina asérabi usai 'iman. Usa 'ain camina 'uchati rabanan 'uxti tëai Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

⁴² Usaquin cabiani cuantëcënxun ca Jesusan Nucën Papa Diosbë banatëcënxun ësaquin catëcëancëxa:

—'Ën Papa Dios, mixmi 'ën bërí paë tantima cuëncëbëma cana mix cuëncësabi oi 'iti 'ain.

⁴³ Cabëtsini uquinbi ca Pedro, Juan, Jacobo, acamaxa 'uxcënan ténántëcëncëx 'uxcë mëratëcëancëxa. ⁴⁴ 'Uxcënan ténáncëxa 'uxcë isquin ëbiani cuantëcënxun ca Jesusan usaribiquin aín Papa Dios catëcëancëxa. ⁴⁵ Catëcëanx amiribishi utëcënxun ca Pedro, Juan, Santiago, acama cacëxa:

—Asá ca. Bërí camina tantianan 'uxti 'ain. Anúan uni 'uchañucaman binun uni itsin 'ë 'inánti nëtë ca uaxa. ⁴⁶ Cuanun ca nirucuatsin. An 'ë unin binun 'inánti uni ca aia.

Jesús bican

(Mr 14.43-52; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesusan cacëbëbi ca aín 'unánmicë uni achúshi, Judas, ax uacëxa. Abë ca 'itsa uni, manë xëtocë bëanan imaxu tëacë bëi uacëxa. Axa ucëcama ax ca judíos sacerdotenën cushicamabëtan caniacëcë unicamanribi Jesús binun quixun xucë 'iacëxa. ⁴⁸ Usa 'ain ca buánquin Judasnën abë 'icë unicama cacëxa:

—'Ën bëtsucucaia isquin camina 'unánti 'ain, ax ca Jesús 'icë quixun. 'Unánquin camina a bití 'ain.

⁴⁹ Usaquin unicama cacësabi oquin ca anua Jesús 'icë anu bëbaquin Judas Iscariotenën ax pain anu cuanquin ¿ënu caina 'ain? —caquin Jesús bëtsucucacëxa.

⁵⁰ Bëtsucucacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mix 'ën 'unáncë uni 'aíshbi caramina uisacatsi 'ë bari uan?

Caia ca abë ucë unicaman Jesús biacëxa. ⁵¹ Bicëbëtan ca aín uni achúshinën aín manë xëtocë aín xacánua biquin, judíos sacerdotecaman cushia an ñu mëëxuncë uni mëëquin aín pabí amocüa pabíscacëxa. ⁵² Pabíscabi ca Jesusan cacëxa:

—Min manë xëtocë a ca aín xacánu 'arutëcën. Axa manë xëtocën 'acanancë unicama ax ca anúnribi 'acë 'iti 'icën. ⁵³ ¿Caramina 'unaniman, 'ën cana 'ën Papa aín ángelcama 'ë 'aquinun xunun ñucáquin cati 'ain? 'Ën ñucácëxun ca aín ángelcama uitishi cara 'ë

'aquinun bëríbi xuti 'icën. ⁵⁴ An aín ángelcama 'ë 'iéminun xucëbë cana bamatima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ëx aín bana quiásabi oi 'iisa tancë cupí an aín ángelcama xunun caiman.

⁵⁵ Usaquin catancëxun ca Jesusan axa anu ucë unicama cacëxa:

—¿Manë xëtocë 'imainun imaxu tëacë tuíanx caramina mëcamacë uni 'acësoquin 'ë binux ucan? Camabi nëtën 'ën mitsu nëbétsi tsóxun, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuiabi camina uisa 'ixunbi ësoquin 'ë bicancëma 'ain. ⁵⁶ Anuxun 'ë bixunmabimi mitsun bërí 'ë bicë ënëx ca asérabia an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin cuënëo bana quicësabi oi 'ia.

Usoquian atu caia cuabiani ca aín 'unánmicë unicamax Jesús ëbiani abácëxa.

Judíos unin 'apucamanua Jesús buáncan

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Usoquin bitancëxun Jesús buánxun ca a unicaman judíos sacerdotenën cushicaman 'apu, Caifás cacë, anua an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamabë caniacëcë unicama timécë, anu buáncëxa. ⁵⁸ Jesús buántamainun ca 'uránxun nuibiantancëx Pedro a xubu rapasu me mënócënu bërúax suntárucamabë tsoócëxa, uisa cara oia quixun iscatsi quíax.

⁵⁹ Usa 'ain ca judíos sacerdotenën cushicamabë caniacëcë unicama 'imainun camabi judíos unbunën 'apucama anu timéxun, uix caraisa asérabia usai 'iánmabi, cëmëi atúan 'anun Jesúsmi manánti 'icë quixun cuaisa tancëxa. ⁶⁰ Cuaisa tancëbëa 'itsa unix cëmëi Jesúsmi manáncëxbi ca 'atima bana anúan 'acánun quixun Jesús 'uchoti 'aíma 'iacëxa. Usaía manáncëbë anu cuanquin ca cëmë uni rabëtan 'apucama cacëxa: ⁶¹ —Ënë unix ca quíaxa: 'Ën cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupatancëxun rabé 'imainun achúshi nëtéinshi amiribishi nitsínruquin 'atëcënti 'ain.

⁶² Usaía quicëbë niruquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apu an Jesús cacëxa:

—¿Mi ñuía quicancëbëtanbi caramina nu uisaquinbi caiman? ¿Uisai qui cara ësai mi ñui quicanin?

⁶³ Quixuan cacëxbi ca Jesús quiáma 'icën. Quiamoquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun amiribishi catëcëancëxa:

—Nucën Papa Dios axa bamatimoi tsócë, an cuamainun ca nu ñuixun, ¿mix caramina asérabí aín Bëchicë, Cristo, axa utinu nun caíncë, a 'ain?

⁶⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mínmi 'ë cacë, usa cana 'ëx 'ain. Mitsun camina, uni 'inux anuax uá, 'ë Nucën Papa Dios, cushiira, abë 'Apu 'aish aín mëqueu tsócë isanan 'ëx naí cuin mëucüax utëcënia isnuxun 'ain.

⁶⁵ Usai quia cuati xuamairai nishquin aín chupabi tucaquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun abë 'icë unicama cacëxa:

—Nucën Papa Diosmi ca 'atimati banaxa. Mitsun camina Nucën Papa Dios ñuía, 'atimati banaia cuacan. ⁶⁶ ¿Uisa caramina sináncanin?

Cacëxun ca camaxunbi cacëxa:

—Nucën Papa Diosmi ca 'atimati banaxa. Usa 'ain ca bamati 'icën. Axbi ca 'atimati banaxa.

⁶⁷ Usai quiquian a 'urama 'icë uni raírinën bëtushucamainun ca raírinënríbi Jesús mëëacëxa. Usoia ca raírinënríbishí bëtáshcacëxa. ⁶⁸ Bëtáshcaquin ca cacëxa:

—Cristo cana 'ai quíax camina quin. Usa 'ixun ca uín cara mí mëëaxa quixun nu cat.

—Ën cana a uni 'unáncëma 'ai —quixuan Pedronën ca

(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Usaquian Jesús 'amainun ca Pedro xubu tanáin me mënócë anu 'iacëxa. Anu 'icë ca xanu an 'apu ñu mëëxuncë ax Pedronu cuanquin: Mixríbi camina Jesús, Galileanu 'icë uni, abë 'ion quixun cacëxa. ⁷⁰ Cacëxun ca Pedronën anu 'icëcaman cuanun cacëxa:

—Míxmi a ñui quicë uni a cana 'ën 'unaniman.

⁷¹ Usaquin cabianía ëman cuancëbëtan ca xanu itsi, anríbia 'apu ñu mëëxuncë, an a 'urama 'icë unicama cacëxa:

—Ĕnĕ unix ca Jesús, Nazaretnu 'icĕ uni, abĕ 'iaxa.

⁷² Cacĕxun ca Pedronĕn amiribishi catĕcĕancĕxa:

—'Ĕn cana a uni 'unaniman. Nucĕn Papa Diosan ca 'unania, 'ĕn mi cacĕ ĕnĕx ca asĕrabi 'icĕn.

⁷³ Usaquian cacĕa panacĕma 'aínshi ca anu 'icĕ uni raínĕn anu cuanquin Pedro cacĕxa:

—Mix camina Galileanu 'icĕ unix banacĕsari banain. Usa 'aish camina mix Jesúsĕ nicĕ uni a 'ain.

⁷⁴ Cacĕxun ca Pedronĕn munuma banaquin cacĕxa:

—'Ĕx cĕmĕia ca Nucĕn Papa Diosan 'ĕ 'atimoti 'icĕn. An cuamainun cana mitsu cain, 'ĕn cana a uni 'unaniman.

Usaía quicĕbĕshi ca 'atapa banacĕxa. ⁷⁵ Banacĕĕtan ca Pedronĕn ĕsaquian Jesusan cooncĕ bana sinancĕxa: 'Atapa banatisama 'ain camina min isamina 'ĕ 'unancĕma 'ai quixun rabĕ 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain. Usoquian Jesusan cooncĕ bana sinani ca Pedro ĕman chiquiti masá nuituirai bĕunan mĕscuti iancĕxa.

27

Pilato Jesús 'ináncan

(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Pĕcaracuatsincĕbĕ ca judíos sacerdotenĕn cushicamabĕ ampan caniacĕcĕ unicamax timĕax Jesús 'acatsi quiax 'ĕsĕnancĕxa. ² Usai quitancĕxun nĕaxun ca Poncio Pilato, a nĕtĕnu 'icĕ unicaman cushi, anu buáncĕxa.

Usaía Judas bama

(Hch 1.18-19)

³ Usa 'ain ca Judas, an Jesús uni bimicĕ, ax Jesús a 'anuxun bicancĕ isi sinanatĕcĕancĕxa. Sinanabiani anuxun Nucĕn Papa Dios rabiti xubunu cuanxun ca anu 'icĕ judíos unibunĕn cushicama treinta curíquia biixancĕ a 'inántĕcĕancĕxa.

⁴ 'Inánquin ca cacĕxa:

—'Ĕn cana ñancánbi 'uchañuma 'icĕbi a uni mitsu 'inan. Usa 'aish cana 'ĕx 'uchañuira 'ain.

Cacĕxunbi ca cacancĕxa:

—A ñu cananuna nun 'unaniman. Ax ca min 'uchabi 'icĕn, minbi camina mĕníoti 'ain.

⁵ Usoquian cacancĕxun curíquicama anuxun Nucĕn Papa Dios rabiti xubunuxun pubiani cuanx ca Judas axbi tĕtsĕqui bamacĕxa. ⁶ Judasnĕan pubiancĕ a curíqui bitsi ca judíos unibunĕn cushicamax canani quiacĕxa:

—Anun uni itsin 'aminun uni cupíocĕ 'aish ca ĕnĕ curíquinĕx anu curíqui nancĕ ñu anu nainsama 'icĕn.

⁷ Usai cananxunbi sinántĕcĕnxun ca a curíquinĕnbi an me ñutĕocĕ uni aín me maruaxa, a mex isa amanuax ucĕ uni bamaia anu maínti 'iti 'icĕ quixun sinánquin.

⁸ Bĕrí nĕtĕnribi ca unix a me ñui quia —a mex ca uni 'aminun cupíocĕ curíquinĕn biá 'icĕ —quiax. ⁹⁻¹⁰ Usai ca 'iti 'icĕ quixuan Nucĕn Papa Diosan cacĕsabi oquin ca Jeremíasnĕn ĕsaquin cuĕnĕocĕxa: “Treinta curíqui judíos unibunĕan Jesús atu 'inánun uni itsi 'inancĕ, a curíqui bitĕcĕnquin ca anua mapú 'icĕ me a maruaxa. Usoquin Nucĕn 'Ibu Diosan 'ĕ cacĕsabi oquin cana cuĕnĕoin”.

Jesús a Pilato 'ináncan

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Usoxun ca judíos unima 'aíshbi anu 'icĕ unicaman cushi, Pilato cacĕ, anu Jesús buáncancĕxa. Buania ca Pilatonĕn cacĕxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacĕxun ca Jesusan cacĕxa:

—Asĕrabi cana 'ĕx a 'ain, mínmi cacĕ, usa.

¹² Judíos sacerdotenĕn cushicamabĕa ampan caniacĕcĕ unicamax Pilatomi manáncĕbĕbi ca Jesús banama 'icĕn. ¹³ Usaía judíos unibunĕx quicĕĕtan ca Pilatonĕn Jesús cacĕxa:

—¿Mimia manáncania caramina cuatiman?

¹⁴ Cacëxbi banaquinma ca Jesusan a ñuia quicë bana achúshirabi —usama ca —quixun cáma 'icën. Ax banaiama oquin —¿uisa uni cara ënëx 'ic? —quixun sinani ca Pilato ratúacëxa.

*Jesús ca bamati 'icë quixuan Pilatonënríbi ca
(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)*

¹⁵ Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtëa sënëncëma pain 'ain ca Pilátoneñ usabi oquin 'acë 'ixun a uni chiquínuan judíos unibunën ñucacë, a sipunua chiquínti sináncëxa. ¹⁶ Usa 'ain ca anu sipuacë unicama a achúshi 'iacëxa Barrabás cacë, camabi unían uisa uni cara ax 'icë quixun 'unáncë. ¹⁷⁻¹⁸ —Nutsi ami nishquin ca judíos unibunën Jesús 'ënu bëaxa —quixun 'unánquin Jesús chiquíntisa tanquin ca Pilatonën judíos unibunën 'apucamaxa timëtia cacëxa:

—¿Mitsux cuëncëbëtan carana ui uni mitsu chiquínxunti 'ain? ¿Carana Barrabás chiquínti 'ain? ¿Carana Jesús, Cristo cacë, a chiquínti 'ain?

¹⁹ Pilatoa anuxun uni manania cuati, anu 'ain ca aín xanun achúshi uni xuquin Pilato ësoquin camiacëxa:

—Ënë uni cupí cana masáquin namáan. Ax ca 'uchañuma 'icën. Usa 'ain camina a 'anun uni 'inántima 'ain.

Ësaquian aín xanun camicë banaríbi sinánquin ca Pilatonën Jesús chiquíntisa tancëxa.

²⁰ Pilátoneñ —¿ui carana chiquínti 'ai? —quixun ñucacëxbi ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun ampan caniacëcë unicamax anu 'icë judíos unicama timëcamëëocë a tsuaquirumi quiacëxa, —Camáxbi cananuna quiti 'ain, Barrabas chiquíanan ca Jesús 'ati 'icën. ²¹ Usa 'ain ca Pilatonën —¿ënë uni rabé carana uinu 'icë mitsu chiquínxunti 'ai? —quixun ñucátëcënquin cacëxun —Barrabás camina nu chiquínxunti 'ai —quixun cacëxa. ²² Cacëxun ca Pilatonën cacëxa:

—¿Barrabás chiquíanan Cristo cacë ënë 'ën uisoti caramina cuëënin?

Cacëx ca quicancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matás.

²³ Quicania cuaquin ca Pilatonën cacëxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara 'ax?

Cacëxbi ca unicama munuma cuëncëni quitëcëancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matás.

²⁴ Usa 'ain ca mëníoisama 'inun sharati unicama tsuáquirumisari 'ia isi, atun ismain-unbi, 'umpaxan mëchucaquin ca Pilatonën cacëxa:

—Ënë uníxa bamacëbëbi ca 'ën 'uchama 'icën. Mitsux cuëñxun camina 'ati 'ain.

²⁵ Cacëxun ca anu 'icë unicaman cacëxa:

—Ca nun 'ucha 'imainun nun rëbúnquicamanaríbi 'iti 'icën. ²⁶ Quicëbëtan ca Pilatonën Barrabás chiquíanan suntáru rishquimitancëxun i curúsocënu matásnun quixun atu 'ináncëxa.

²⁷ Usomitancëxuan 'ináncëxun ca suntárucaman anua Pilato 'icë xubu mëúa 'icë anu Jesús buáncëxa. Buánxun ca suntárucaman raírí timëacëxa. ²⁸ Timëxun ca Jesús ax isa 'apu 'icë quixun 'usánquin aín chupa pëmíxun chupa minanën pucucësa a pañumianan ²⁹ muxa mañuti otancëxun mañumianan aín mëcën mëqueua tuínun tsati 'ináncëxa. Usotancëx aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca 'usánquin cacëxa:

—Judíos unicaman 'apu camina mix 'ain. ³⁰ Caía raírínëx ami tushuquimainun ca raírínënríbi a 'ináncë tsati bitëcënquin anun matáxcacëxa. ³¹ Usoquin 'usántancëxun ca a pañumicë chupa pëmianan aín chupa pañumitëcëancëxa. Pañumitancëxun ca i curúsocënu matásti buáncëxa.

*Jesús i curúsocënu matáscan
(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)*

³² Jesús buani cuanquinbi ca suntárunën Cirene cacë ëmanu 'icë uni, Simón cacë, a mëraquin cacëxa:

—Min camina anu Jesús matásti i curúsocë ënë 'iábianti 'ain.

Cacëxun ca a unin buánxuancëxa. ³³ Buáncëbëtan Jesús buaunx ca Gólgota cacë menu bëbacancëxa. Gólgota quicë, ax ca mapuxosa qui quicë 'icën. ³⁴ Anuxun ca vino mirra mucairacëñun mëscucë a isa xëanun quixun Jesús 'inancëxa. 'Inancëxunbi ca tantancëxun 'aisama tancëxa.

³⁵ Usaía 'ia anu matástancëxun ca suntárunën anuaxa Jesús bamanun i curúsocë nitsíancëxa. Nitsíntancëx ca uin cara isa aín chupa bëtsi bëtsi biti 'icë iscatsi quixun ñuratsu pain niqun tantancëx Jesusan chupa mëtíquiacëxa. Usa 'ain ca a Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni quiásabi 'iacëxa, ësai quicë: “'Ën chupa ca ñuratsu pain niqun tantancëx mëtíquiaxa”. ³⁶ Bitancëx anu tsóxun ca unínma Jesús i curúsocënu nampatia quixun bërúancëxa. ³⁷ Bërúanquin ca Jesusan maxcá manámi, uisa 'icë cara bamamiaxa quixun cuëñocë bana matásacëxa, ësai quicë: “'Ënëx ca Jesús, judíos unibunën 'apu, a 'icën”.

³⁸ Jesús 'acësaribi oquian suntárunën i curúsocënu matáscë ca an ñu mëcamacë uni rabé 'iacëxa. Bëtsíxa aín mëqueu 'imainun ca bëtsi Jesusan mëmiu 'iacëxa. ³⁹ Usa 'ain ca anua matáscë anun cuanquin a isi tencëti ami 'atimati banaquin, ⁴⁰ unicaman Jesús cacëxa:

—Mix camina: 'Ën cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupatancëxun rabé 'imainun achúshi nëtéinshi amiribishi nitsínruquin 'atécënti 'ai quiax quian. Usa 'aish ca min cushímbi iét. Mix Nucën Papa Diosan Bëchicë 'aish ca iénux i curúsocënuax 'ibút.

⁴¹ Usaribiti ca sacerdotenën cushicamabë an Moisésnën cuëñocë bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama 'imainun ampan caniacëcë unicama, acamax Jesús ñui 'atimati banai, ami cuai ësai canancëxa: ⁴² —An uni raíri iémicësaribi oi iétibi ca iétima. Ax ca Israel unicaman 'apu 'icë quixúnu nun 'unánun béri i curúsocënuax 'ibutibi ca 'ibutíma. ⁴³ Ax isa aín Bëchicë 'aish Nucën Papa Diosmi catamëtia ca quiaxa. Ax asérabi anun cuëñocë 'ixun ca Nucën Papa Diosan béri iémitsianxa, usa 'aínbi ca iémima.

⁴⁴ Usaribi oquin ca aribia i curúsocënu matáscë an ñu mëcamacë uni rabëtanribi Jesús 'atimaquin ñuiacëxa.

Jesús bama

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵ Usa 'ain ca bari xamárucëbëbi me bëánquiacëxa. Bëánquiax ca rabé 'imainun achúshi hora bari pëquitëcëancëxa. ⁴⁶ Usai 'icëbë bari pëquitëcëntishi 'ain ca Jesús munuma cuëncëni quiacëxa: “Elí, Elí, lama sabactani”. Usai quicë bana, ax ca —'ën Papa Dios, 'ën Papa Dios, ¿uisa cupí caramina 'ë ëan? —qui quicë 'icën. ⁴⁷ Usai quia cuëncënia cuati ca anu 'icë unicama raírinëx quiacëxa:

—A unin ca unun quixun Elías cuënia.

⁴⁸ Usaía 'icëbë abácuatsini uquin ca anu 'icë uni achúshinën tsatimia xapu rëmencë a bimi baca cachacëmi chabóxun Jesús cucúcaquian xëanun 'amiacëxa. ⁴⁹ Usoquian 'inancëbëbi ca raírinëx quiacëxa:

—Mëëxunma ca ën, Elías cara a iémi aia isti.

⁵⁰ Usa 'ain ca munuma cuëncëntëcëntishi Jesús bamacëxa. ⁵¹ Jesús bamacëbë ca Nucën Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu mëu anun bëpáncë chupa aín manámiucüaxbi shimúqui amo rabé 'inun tuquiacëxa. Usai 'icëbëa me shaíquicëbë ca maparacamaxribi tuquibuacëxa. ⁵² Tuquimainun ca mapara quiniocë anu uni bamacë mëniocëcama axribi turabëacëxa. Turabëcëbë ca anuax Nucën Papa Diosnan 'aísha bama unicamax baísquiacëxa. ⁵³ Baísqui nirui anua racan anuax chiquítancëx ca Jesúsba baísquiacëbë Jerusalénu cuancëxa. Cuancë ca 'itsa unin anuxun isacëxa.

⁵⁴ Me shaíquimainuan usai bëtsi ñuribi 'ia isi ca suntárunën cushibëtan an unínma Jesús i curúsocënu nanpatia quixun a bërúancë suntárucamaxribi 'aisamaira racuéacëxa. Racuëti ca —ënë unix ca asérabi Diosan Bëchicë 'iaxa —quiax quiacëxa.

⁵⁵ Jesús ñu 'axúnuxa Galileanuax abë ucë 'itsa xanúxribi ca anu 'iacëxa, anu 'ixun ca 'ura nixun isacëxa. ⁵⁶ Anu ca María Magdalena 'imainun María itsi, Santiago 'imainun Josénën tita, a rabé 'imainun Zebedeonën bëchicënën tita, acama 'iacëxa.

Jesús bamacë mënío ñui quicë bana
(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ A nëtë bari cuabutia bëbaquishcëbë ca 'itsaira ñuñu uni Arimatea ëmanu 'icë, José cacë, ax ami sináncë 'aish, anuaxa Jesús bamacë anu cuancëxa. ⁵⁸ Cuanancëx anu cuanxun ca Pilato cacëxa:

—Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin.

Cacëxun ca Pilatonën aín suntárucama buántanun 'inánun quixun cacëxa. ⁵⁹ Usaquian cacëxun 'ináncëxun biquin ca Josénën sávana upí, anun rabúnbianquin buánxun ⁶⁰ anua aín aínsi mëníotia bërí naëcë matá tëmú anu Jesús mëníonuxun buáncëxa. Buánxun anu Jesús mëníotancëxun ca taránbianxun maxax cha anun naëcë quini xëpuacëxa. Usobiani ca cuancëxa. ⁶¹ Usoquian Josénën Jesús mëníoia ca María Magdalena 'imainun María itsi an 'urama tsóxun isacëxa.

Suntárunëan anu Jesús mëníocë quini bërúan

⁶² Anun ñu mëëtima nëtën 'ati ñu mëníoti nëtë 'inúon ca anun ñu mëëtima nëtën judíos sacerdotecaman cushicamabë fariseo unicama Pilato isi cuancëxa. ⁶³ Cuanxun ca cacëxa:

—A cëmë unix ca bamacëma pain 'aish: 'Ëx cana bamaxbi rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbë baísquiti 'ai quiax quiaxa. A bana cananuna sinanin. ⁶⁴ Usa 'ain camina anua a racáncë quini, a rabé 'imainun achúshi nëtë inútamainun min suntáru upí oquin mëníomiti 'ain, aín 'unánmicë unicamánma imé uxun isa baísquiaxa quinxun bibianquin buania. Buánxun ca unicama paránti 'icën, Jesús isa baísquiaxa quixun. Usaquian paráncëbë ca bëráma 'acësamaira oquin parántëcëncë unicama 'iti 'icën. Usa 'ain camina a quini upí oquin mëníomiti 'ain. ⁶⁵ Quia ca Pilatonën cacëxa:

—Ënu ca 'ën suntárucama 'icën. A buánxun camina mitsun cuëncësa oquin a quini upí oquin mëníomitancëxun bërúanmiti 'ain.

⁶⁶ Usaquian cacëx cuanxun ca anu Jesús racáncë quini anun xëpúcë maxax cha a unían xëocaia iscatsi quixun 'unántiocëxa. Usotancëxun ca an bërúanun quixun suntáru raíri anu ëancëxa.

28

Jesús baísquia
(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Anun ñu mëëtima nëtë ñantabuonxa pëcaracëma 'aínshi ca María Magdalena 'imainun María itsi anu Jesús mëníocë isi cuantëcëancëxa. ² Cuanxa bëbacëbëbi ca mecama cushíinra shaíquiacëxa. Shaíquicëbëtan ca ángelnën Nucën 'Ibu Diosan xucëx uquin, anúan anu Jesús 'icë quini xëpucë maxax cha taranacëxa. Usotancëx ca anu tsóbuacëxa. ³ A ángelnëx ca caná mërítia iscësa 'ianan aín chupa uxuira uxu 'iacëxa, matsi uxuira iscësaribi 'iacëxa. ⁴ Usa 'icë isi ca anu 'icë suntárucamax 'aisamaira racuëti bërëi bamacësa 'iacëxa. ⁵ Usaría suntárucamax racuémainun ca ángelnën xanu rabé cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. Cana 'unanin, mitsun camina Jesús, a i curúsocënu matásëxancë, a barin. ⁶ Ax ca ënuma 'icën. Axa quicësabi oi ca baísquiaxa. Anua unin racáënxancë ca isi ut. ⁷ Istancëx bënëtishi cuanxun camina aín 'unánmicë unicama ësaquin cati 'ain: Jesús ca bamaxbi baísquiaxa. Ax pain ca Galilea menu cuania. Mitsúnribi camina anu cuantancëxun anuxun a isti 'ain. Ësaquin mitsu canux cana ënu 'ain.

⁸ Usaquian ángelnën cacëxun, asérami ca Jesús anuma 'icë quixun istancëx ca quininuax chiquíquiani racuëtibi cuëenquiani aín 'unánmicë unicama ñuixuni abáquiani

cuançëxa. ⁹ Bain abáquiiani cuanquinbi ca Jesús aia isacëxa. A isia ratutia ca Jesusan — ¿caramina ain? —cacëxa. Cacëx a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca Jesús tamëëquin rabiacëxa. ¹⁰ Rabicëxun ca Jesusan cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it. Cuanxun camina Galileanua cuanun 'ën xucéantu cati 'ain. Anuxun ca 'ë isti 'icën.

Suntárucaman judíos unicama ca

¹¹ Jesús isbiana, a xanu rabëtax aín 'unánmicë unicama cai cuantamainun ca anu Jesús mëníocë me bërúancë suntárucama raírinën Jerusalénu cuanxun judíos sacerdotenën cushicamanu cuanxun atúan iscë ángel 'imainun Jesús 'aíma 'icë, acama ñuiquin cacëxa. ¹² Usoquian cacëx ca 'apucamax uni caniacëcëcamabë bananux timéacëxa. Timéax acamaxbi banaquin ca uisoti cara quixun sináncancëxa. Sinani canantancëxun ca suntárucama 'itsaira curíqui 'inánquin cacëxa: ¹³ —Mitsun camina “nuxnu 'uxan ca imé, aín 'unánmicë unicaman bibianquin Jesús buánxa” quixun paránquin unicama cati 'ain. ¹⁴ Usoquinmi cacëxuan unicaman chaniocëbëtan mitsun 'apun cuacëbë cananuna nux abë banati 'ain. Nux abë banacëbë camina mitsux uisaríma asábi 'iti 'ain.

¹⁵ Usoquian judíos unbunën 'apucaman cacëx ca suntárucamax curíqui bibiani atúan cacësabi oquin unicama parani cuancëxa. Atúan usoquin cá cupí ca bëri nëtënribi judíos unicama usai quia.

Jesusan aín 'unánmicë unicama ashiquin cá bana

(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Angelnën cacësabi oi cuanxúan xanucaman cacëx ca Jesusan 'unánmicë uni męcën rabé 'imainun achúshi, acamax Galileanu 'icë matá me anu cuancëxa, anu cuanúan Jesusan cacë anu. ¹⁷ Cuanxun anua mëraxun ca cuëenquin —ënëx ca aséribi Nucën 'Ibu Jesús 'icë —quixun sinánquin rabiacëxa, raírinëan —aséribi ca Nucën 'Ibu Jesús 'icë —quixun sináncëbëtanmabi. ¹⁸ Usoquian rabicëxun ca Jesusan a rapasu cuanquin atu cacëxa:

—'Ën Papa Diosan ca naínuxun 'anan menuxunribi añu ñu carana 'aisa tani a 'ëx cuëencësa oquin 'anun aín cushi 'ë 'inánxa. ¹⁹ Usa 'ain camina mitsun camabi menu cuanquin anu 'icë unicama 'ëmi catamënnun sinánmiti 'ain. Usoquin sinánmiquin camina, ëmi ca catamëtia quixun 'unántioquin 'ën Papa Diosmi sinani, 'ëmiribi sinánan aín Bëru Ñunshin Upími sinania, nashimiti 'ain. ²⁰ Nashimianan camina 'ën mitsu ñuixuncë banacama 'unánmiquin a banacama quicësabi oquin 'anun quixun atu 'unánmiti 'ain. Usaquin 'aquin camina 'unánti 'ain, 'ëx cana camabi nëtën usaquin 'acë 'ën unicamabë 'ain, 'ëx utécënti nëtë sënëntamainun. Ashi.

MARCOSNĒAN 'A UPÍ BANA

I. GALILEA MENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUAN (1-10)

Juan, an uni nashimicē, an anu uni 'icēma menuxun bana ñuixuan
(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Ēnēx ca upí bana, Nucēn Papa Diosan Bēchicē, Jesucristo, a ñui uisai cara axa uti 'iacēxa quiax quicē 'icēn. ² An Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē uni, Isaías cacē, an ca Jesucristo ēnē menu uti sinánquin Nucēn Papa Diosan sinánmicēxun ēsaquin cuēñocēxa:

A caxu mi cuanun cana uni xutin. Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mēñoquin racanacēsaribi oquin, camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icēn. ³ Anu uni 'icēma menuxun munuma bana ñui ca a unix ēsai quia: Nucēn 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mēñoquin racanacēsaribi oi aín bana cuanux sinanati 'ain.

⁴ Isaíasnēan cuēñeosabi oi ca Juan anu uni 'icēma menuxun, anu cuancē unicama nashimianan bana ñuixuni ēsai quiacēxa:

—Sinanaquin mitsun 'uchacama ēni Nucēn Papa Diosmi sinani camina nashimicē 'iti 'ain, mitsun ñu 'atima 'acēcama tērēncē 'inun.

⁵ Usa 'ain ca Judea menu 'icē unicama 'imainun Jerusalénu 'icē unicamaxribi Juanēn bana ñuixunia cuati cuancēxa. Cuanxuan atun 'uchacama chiquinatia ca Juanēn Jordán cacē bana anuxun nashimiacēxa.

⁶ Juanēx ca camello rani 'acē chupa pañuanan ñuina xacábia 'acē anun tsitēcērēquicē 'iacēxa. Aín piti ca curuchinti 'imainun buna rēpa 'iacēxa. ⁷ Usa 'ixun ca bana ñuixunquin Juanēn unicama cacēxa:

—'Ē caxu ca 'ēsamaira uni aia. Axa upíra 'aish cushiira 'ain cana 'ēx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana a tanáin rantin purúnxun aín taxacabi tubuxuntima 'ain. ⁸ Ēn cana mitsu 'umpaxan nashimin, 'aínbi ca axira uquin uni aín Bēru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiti 'icēn.

Juanēan Jesús nashimia
(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ Juanēan unicama nashimianan bana ñuixunmainun ca Jesús Galilea menu 'icē ēma, Nazaret, anuax Judea menu cuanx anua Juan 'icē anu bēbacēxa. Bēbacē ca Juanēn Jordán bacanuxun Jesús nashimiacēxa. ¹⁰ Usoquin Juanēn nashimicēx, bacanuax 'iruquian Jesusan iscēxbi ca naí panárabēacēxa. Usacēbētan ca ñumacuru tinax uaxa Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí anu 'irua isacēxa. ¹¹ Usaía 'icēbētan ca Jesusan naínuaxa banaia cuacēxa, ēsai qui:

—Mix camina 'ēx amiira sináncē bacē bēchicē 'ain. Mimi sinani cana chuámarua tani cuēñin.

Ñunshin 'atimanēn 'apun Jesús ñu 'aisama 'amitisa tan
(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Usaía 'icē ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitanbi anu uni 'icēma menu cuanti Jesús sinánmiacēxa. ¹³ Sinánmicēx cuanx ca cuarenta nētēn anua pianancē ñuina 'icē menu 'iacēxa. Anua cuarenta nētē 'icē ca ñunshin 'atimanēn 'apu Satanasnēn ñu 'aisama 'amicatsi quixun caraishiacēxa. Usoiabi ca an Nucēn Papa Dios 'aquincē aín ángelcaman anu uxun Jesús 'aquiancēxa.

Galilea menuxuan 'atabaquin Jesusan unicama bana ñuixuan
(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴ Juan, an uni nashimicē, a sipuacē 'ain ca Jesusan Galilea menu cuantēcēnquin —aín 'ucha tērēncē 'aish ca uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icē —quixun upí bana ñuibiancēxa.

¹⁵ Ñuibiani cuani ca ēsai quiacēxa:

—Anun Nucën Papa Diosan ainan 'iti unicama aín uni 'imiti nètë ca 'urama 'icën. Mitsux ami sináncë 'ixunmabi sinanati ca anun aín uni 'inux iéti bana sinan.

Jesusan rabé 'imainun rabé uni abë cuanun ca
(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ Parúmpapa Galilea cuëtani cuanquínbi ca Jesusan Simón 'imainun aín xucën, Andrés, an tsatsa bicë uni 'ixuan tsatsa ricania mërácëxa. ¹⁷ Mëraquin ca cacëxa:

—'Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut. An tsatsa bicë uni 'icëbi cana 'ëmi catamënunmi uni sinánminun mitsu 'imiti 'ain.

¹⁸ Usaquian Jesusan cacëxunshi aín rica ëbiani ca abë cuancëxa.

¹⁹ A uni rabé bibiani cuanquinbi ca Jesusan Zebedeonën bëchicë Jacobo 'imainun aín xucën Juan, nuntinuxuan rica mëníoia mërácëxa. ²⁰ Mëraquian cuënquin Jesusan abëa cuanun cacëxëshi ca nuntinubi aín papa Zebedeocëñun aín papan ñu mëëmicë uni ëbiani Jesús bë cuancëxa.

Uni achúshi ñunshin 'atimañu Jesusan pëxcüa
(Lc 4.31-37)

²¹ Cuanx ca abëa nicë unicamabë Jesús Capernaúm ëmanu bëbacëxa. Bëbaxun ca anun ñu mëëtima nètë 'ain anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun, anu 'icë unicama bana 'unánmiacëxa. ²² An xuá 'ixun ca Jesusan Nucën Papa Diosan cushínbi bana ñuixuancëxa. An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicaman banasamaira ca aín bana 'iacëxa. Usaquian Jesusan ñuia cuati ca a xubu anuxun Nucën Papa Dios rabiti, anu 'icë unicamax ratuti quiacëxa:

—Usa bana cuacëma cananuna 'ain.

²³ Anu ca uni achúshi ñunshin 'atimañu axribi 'iacëxa. A unin ca munuma cuëncénquin Jesús cacëxa: ²⁴ —Jesús, Nazaretnu 'icë, min caina nu uisa oti 'ain? ¿Mix caramina nu cëñui uan? 'Ën cana mi 'unan. Mix camina ainan 'aish Diosnuax ucë a 'ain.

²⁵ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ca nètët. Ënë uninuax ca chiquit.

²⁶ Usaquian cacëxëshi ca saquiquimiquin bërërumi munuma cuëncëni ñunshin 'atima a uninuax chiquíacëxa. ²⁷ Usoia isi ca anu 'icë unicama ratúacëxa. Ratuti ca atúxbi canani quiacëxa:

—¿Uisa bana cara ënëx 'ic? Ënëx ca nun cuacëma bana 'icën. Ënë uni ca ñunshin 'atimanëñbi aín bana cuatia. Uninuax —ca chiquit —quixuan cacëx ca chiquitia.

²⁸ Usoquian Jesusan 'acë ñucama ñuiquin ca Capernaúmnu 'icë unicamainshima a 'urama 'icë Galilea menua 'icë ëmacamanuxunribi camaxunbi chaniocëxa.

Pedronën nachia Jesusan pëxcüa
(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹ Anua judíos unicama timéti xubunuax cuanx ca Jesús bë Santiago 'imainun Juan a rabëtaxribi Simón 'imainun Andrésnën xubunu bëbai anu atsíancëxa. ³⁰ Atsinia ca Simonan nachia 'itsisan 'i 'insíanx racatan anu 'icë unicaman Jesús —Simonan nachí ca 'insíanxa —quixun cacëxa. ³¹ Cacëx anua racacë anu cuanquin ca Jesusan mëínquin biruacëxa. Birucëxëshi ca aín 'itsis nètëquin atu pimiacëxa.

'Itsa uni ñucë Jesusan pëxcüa
(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³² A nètëñbi ca bari cuabúcebëa bëbáquishbucëbëtan a ëmanu 'icë unicaman, uni 'insíncëcamacëñun uni ñunshin 'atimañu acama an pëxcunun Jesúsnu bëacëxa. ³³ Bëcëbë ca a ëmanu 'icë unicamax anua Jesús 'icë xubun xëcuënu timéacëxa. ³⁴ Usaria ca Jesusan bëtsi bëtsi 'insínñu unicama pëxcüacëxa, pëxcüanan ca 'itsa uninua ñunshin 'atima chiquíancëxa. Chiquíncëxuan ui cara ax 'icë quixun 'unáncëxun ca Jesusan uisaíbia a ñui banati cuëñquinma ñunshin 'atima banamiamia 'icën.

Galilea menuxun Jesusan bana ñuixuan
(Lc 4.42-44)

³⁵ Usoquin 'oonx ca pëcaracëma 'aínshi niruquiani anua uni 'icëmanu cuanx Jesús Nucën Papa Diosbë banacëxa. ³⁶ Axa cuancë caxu ca Simón abëa 'icëcamabë Jesús bari cuancëxa. ³⁷ Cuanxun mëraqin ca cacëxa:

—Camaxunbi ca mi baria.

³⁸ Cacëxunbi ca Jesusan atu cacëxa:

—'Urama 'icë ëmacamanuxunribi uni bana ñuixuni cuanun ca cuan. Usoquin 'anux cana Capernaúmnuax upunin.

³⁹ Usaquin cabiani cuanxun ca Galileanu 'icë ëmacamanu 'icë anua judíos unicama timéti xubucamanuxun bana ñuixuancëxa, ñuixuanan ca ñunshin 'atimacama uninua chiquíancëxa.

Jesusan an aín nami chëquimicë 'insínñu uni pëxcüa

(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰ Usa 'ain ca an nami chëquimicë 'insínñu unin cuanx a tanáin rantin puruni tsóbuquin Jesús cacëxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxcuti 'ain.

⁴¹ Cacëxun ca nuibaquin, aín mëcënan ramëquin Jesusan a uni cacëxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itëcëni motia.

⁴² Usaquian cacëxëshi aín ñucë nëtëti moquin ca 'insíncë uni an chuáma tancëxa.

⁴³ Chuáma tania ca Jesusan a uni xuquin 'esëquin cacëxa: ⁴⁴ —'Ën mi pëxcucë ñuiquin camina uinu 'icë unibi catima 'ain. Caquinmabi camina cuanxun min nami pëxcúcë judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucën Papa Dios rabiquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina asétabi pëxcüa quixuan camabi unin 'unánun.

⁴⁵ Jesusan —'ën mi pëxcucë ënë ñuiquin uni caxunma ca 'atan —cacëx cuanquinbia aín nami pëxcúcë ñuiquin chaniocëbë ca Jesús, anu uni riquianti rabanan, uinu 'icë ëmanubi cuánma 'icën. Cuaníma anu uni 'icëma menu cuni 'icëbëbi ca camabi menuax cuanx uinu cara cuania anubi timécancëxa.

2

Usabi 'aish nicëma uni Jesusan pëxcüa

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

¹ Anu uni 'icëma menu 'itancëx ca Jesús Capernaúm ëmanu cuantëcëancëxa. Cuanxa anu 'ain ca unicaman —Jesús ca uax xubunu 'icë —quixun chaniocëxa. ² Chaniocëbë ca anua Jesús 'icë xubu tsitsirui, 'itsa uni timëcamë'ëocëxa. Usari 'iquian anu uni niti 'aíma 'inun xubu xëcuëbi tsitsirucë, ca Jesusan anuxun atu bana ñuixuancëxa.

³ Ñuixuncëbëtanbi ca rabé 'imainun rabé unin uni achúshi ñucë, nirucuaínquinbi tancëma, bacétinu racacë bëacëxa. ⁴ Bëxun ca 'itsa unia tsitsíruan anun atsínmiti 'aíma 'ain, tapitinën buánrutancëxun, xubu manan tapuacë anua Jesús 'icë puntébi cha oquin bërúaratancëxun, aín bacétinuabi nanpácëxa. ⁵ Nanpáquin ca —Jesusan ca ënë uni pëxcuti 'icë —quixun aín nuitu mëu sináncëxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñucë uni cacëxa:

—Min 'uchacama ca téréncë 'icë —quixun.

⁶ Usoquin Jesusan caia cuaquin ca anu tsócë an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicaman ësaquin sináncëxa: ⁷ —¿Uisa 'aish cara ënë unix usai banain? Ënëx ca anúan Nucën Papa Diosaxëshi qiti banan banaia, ax ca 'aisama 'icën. Uinu 'icë unínbi ca 'ucha téréntima 'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha térénti 'icën.

⁸ Usaquian sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin? ⁹ 'Ën cana ñucë uni ënë —min 'uchacama ca téréncë 'icë —quixun cananbi —niruquiani ca min bacéti bibiani cuantan —quixunribi cati 'ain. ¹⁰ Nucën Papa Diosan cushínshi 'ën ënë uni pëxcüa isquin camina asétabi 'unánti 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ën cana unin 'ucharibi térénti 'ai quixun.

Caquin ca racábucë uni cacëxa: ¹¹ — 'Ën cana mi cain, niruquiiani ca min bacëti bibiani min xubunu cuantan.

¹² Cacëxëshi niruquin aín bacëti bibiani ca a uni, anu 'icë unicaman ismainunbi cuancëxa. Usaría cuania isi ratuti ca Nucën Papa Dios rabi quicancëxa:

—Ësa ñu cananuna isáma 'ain.

Jesusan Leví aín uni 'inun ca

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ Parúmpapa cuëbía Jesús cuantëcëncëbë ca 'aisamaira uni anu timëcamë'ëocëxa. Timëcamë'ëoia ca Jesusan atu 'unánmiacëxa. ¹⁴ 'Unánmitancëx cuanquínbi ca Jesusan Alfeonën bëchicë, Leví cacë, a anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicë anua tsócë mëracëxa. Mëraquin ca Jesusan cacëxa:

—'Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

Cacëxëshi ca Leví niruquiiani Jesúsëbë cuancëxa. ¹⁵ Cuanquin ca Jesúscëñun aín 'unánmicë unicama aín xubunuxun pi cuanun Levitan buáncëxa. Buania ca 'aisamaira unin atu nuibiancëxa. Nuibiancëbë atúxribi atubë cuanx ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamabë an fariseocaman bana tancëma uni raírinëxribi anu cuanx Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicamabëtan pi bucüacëxa. ¹⁶ Usoquian atubëtan piia isquin ca an Moisésnën cuëneo bana 'unáncë unicamabëtan fariseo unicaman Jesusan 'unánmicë unicama ñucáquin cacëxa:

—¿Uisa cupí cara an mitsu 'unánmicë unin 'uchañu unicamabëtan pianan an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamabëtanribi pin?

¹⁷ Usai quia cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—Paë tancëma uni, ax ca rucaturúan a ronti cuëënima. Paë tancë uni, ax cuni ca rucaturúan a ronti cuëënia. Usaribiti cana 'ëx an —'ëx cana asábi 'ai —quixun sináncë unicama a 'ëmia catamënun cai uáma 'ain. Ama, an —'ën nuitu 'aisama 'aish cana 'ëxbi upí 'itima 'ai —quixun sináncë unicama a cuni upí 'inuxa 'ëmi catamënun cai cana 'ëx uacën.

Unían Jesús pima samáti ñucá

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicë, aín 'unánmicë unicama 'imainun fariseo unicaman, Nucën Papa Dios sinani samáquin picëbëtanma, uni raírinën anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Juanën 'unánmicë unicamax ca Nucën Papa Diosmi sinani bëtsi bëtsi nëtën pima samatia. Usaribiti ca fariseonëan 'unánmicë unicamaxribi 'ia. ¿Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicë unicaman samáquinma pin?

¹⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Anun xanu biti nëtën cara pi unun quixuan xanu biti unin camicë unicaman, an xanu biti uni axa atubë 'ain, masá nuituquin pima 'iti 'ic? Axa atubë 'ain ca pima 'itima 'icën. ²⁰ Ca ësa 'icën: An xanu biti unin xanu biquin abëtan pi unun camicëx ca axa abë nuibanancë unicama masá nuitutima abë cuëënia. Xanu bibiani cuanquian a unin ëbiancëxun cuni ca axa abë nuibanancë unicaman masá nuituquin pitima 'icën. Usaribiquin ca 'ën 'unánmicë unicama 'ëbë 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unían 'ë bicëxun 'ën ëbiancëxun cuni ca masá nuituquin pitima 'icën.

²¹ Catancëxun ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicë banasama 'ain, aín banabë fariseonëan 'unánmicë bana mëscúti rabanan Jesusan ësaquinribi a unicama cacëxa:

—Ësaribi ca. Nun aintsi uinu 'icë xanúnbi ca chupa xëni, chupa sani iotan aín tuquicë a 'unuima. Usocëxbi ca chupa xëni ax chëqui anun 'unucë ió ax nipacëtia. Usai 'i ca aín tuquicë ax chaia. ²² Ësaribi ca. Ui unínbi ca ñuina xacá, anu 'umpax 'aruti chumusa oquin 'acë, axa xëni 'ain, anu ñu chëcacë 'aruima. Anu 'arucëxunbi ca ñu chëcacë ax cubini uruquin ñuina xacá xëni a tucaia. Axa tuquicëbë ca chëcaxun anu 'arucëxa cubíncë ñu ax tutuqui nëtëtia. Usa 'ain ca ñu chëcacë ñuina xacá chumusa oquin 'acë iónushi 'aruti 'icën.

Ësaquin ca an ñucáncë unicama Jesusan cacëxa.

Anun ñu mēētima nētēan Jesusan 'unánmicē unicama trigo bēru sirícaquin bia
(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Anun ñu mēētima nētēn ca Jesús anu trigo 'apácē naēnu 'icē bain cuancēxa. Cuancēbē abē cuanquinbi ca aín 'unánmicē unicaman trigo bēru pēcécē sirícaquin biacēxa. ²⁴ Bitsia isquin ca fariseo unicaman Jesús cacēxa:

—Ca is, ¿uisacasquin cara min 'unánmicē unicaman anun ñu mēētima nētēn usaquin 'atima ñu 'ain?

²⁵ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Mitsun caramina Davidnēn ca 'acēñuma 'ixun axa abē cuancē unicamabētan ēsoquin ñu 'acēxa quixun cuēñēo bana a iscēma 'ain? ²⁶ Abiatar cacē unia judíos sacerdotenēn cushicaman 'apu 'ain ca Davidnēn 'acēñuma 'ixun piisa tanquin, anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu anu atsínxun anu 'icē pán, Nucēn Papa Diosan isti oquin nancē, a bixun piacēxa. A panēxa judíos sacerdotenēnshi piti 'afan uni itsin piti 'icēmabi ca sacerdotenēn 'ináncēxun bixun Davidnēn piacēxa. Piquin ca axa abē 'icē unicama anribia pinun 'ináncēxa.

²⁷ Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa:

—Unia ñu mēētancēx tanti cushitēcēnti cupí ca Nucēn Papa Diosan a nētē tantiti mēniócēxa. A nētēn ca tantiti 'icē quixuinshi sinánun ca Nucēn Papa Diosan uni unioma 'icēn. ²⁸ Uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'ēn anun ñu mēētima nētēn cara añu 'ati 'icē quixun uni cati 'ain.

3

Jesusan anun ñu mēētima nētēn aín mēcēn bamacē uni pēxcüa
(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

¹ Anua judíos unicama timéti xubunu cuantēcēni ca Jesús anu atsíncēxa. Anu atsíncēbē ca uni achúshi aín mēcēn amo 'icē bamacē anu 'iacēxa. ² Usa 'icē ca anu 'icē fariseo unicaman anun ñu mēētima nētēn caraisa uni pēxcüa quixun ami manánuxun iscatsi quixun Jesús bērúancēxa. ³ Bērúancēxunbi ca aín mēcēn bamacē uni Jesusan cacēxa:

—Nirucuatsini ca nēri ut.

⁴ Cacēxa ucēbētan ca Jesusan fariseo unicama cacēxa:

—¿Anun ñu mēētima nētēn cara unin ñu upí 'ati 'ic? ¿Cara ñu upíma 'ati 'ic? ¿Anun ñu mēētima nētēn cara unin uni itsi 'insíncē 'aquenti 'ic? ¿Cara bamatanun isēshiti 'ic?

Quixuan cacēxbi ca quiáma 'icēn. ⁵ Quiáma atu ñachai nishi masá nuituquin ca Jesusan —uisa cupí cara ēnē unicama axa 'insíncē uni ēnēmi sinanima —quixun sinánquin aín mēcēn ñucē uni cacēxa:

—Ca mēshpat.

Cacēx mēshpatishi ca mēpēxcüacēxa. ⁶ Usocēbē chiquíquiiani cuanx ca fariseo unicama axa Herodesmi sináncē unicamabētan Jesús ñui, uisoxun 'ati cara quiax 'ēsēnancēxa.

Baca cuēbí unicama timēcāmē'ēo

⁷ Usacēbē ca Jesús parúmpapanu cuancēxa, cuancēbē ca aín 'unánmicē unicamaxribi abē cuancēxa. 'Imainun ca 'aisamaira uni Galilea mecanuaxa ucē acamax a nuibiani anu Jesús 'icē anu timéacēxa. ⁸ 'Imainun ca Jesusan ñu 'aia ñuiquin chanioia cuacē 'aish amanuax amanuax timécuatsini ai, Judea me, Jerusalén ēma, Idumea me, Jordán baca 'ucē manan 'icē me, 'imainun Tiro, Sidón a ēma rabé 'urama 'icē mecanuaxribi, camáxbi anu timēcāmē'ēocēxa. ⁹ Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa, 'aisamaira uni tsitsíruquin chacati rabanan manē nunti mēniófoxunun quixun. ¹⁰ An 'itsa uni pēxcucē cupía —'ēn ticacēxuinshi ca 'ēribi pēxcuti 'icē —quixun sinani, 'insíncē unicamax anuxun a ticanux tsitsírucēbētan ca usaquin Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa. Cacēxun ca 'axúancēxa. ¹¹ Usaria isi aín bēmánon cuani rantin puruni tsóbuti munuma banaquin ca ñunshin 'atimanēn 'ibuacē unicaman ñunshin 'atimanēn quimicēxun Jesús cacēxa:

—Mix camina Diosan Bëchicë 'ain.

¹² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana Diosan Bëchicë 'ai quixun asérabi uibi caxunma ca 'at.

*Aín 'unánmicë uni 'inúan Jesusan mëcën rabé 'imainun rabé uni caísa
(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)*

¹³ Usaquin cabiani matánu cuanxuan, anuxun ainan 'inun uni caísqin, achúshi achúshi cuëncëx ca abë 'inux Jesúsnu cuancancëxa. ¹⁴ Usaquin ca Jesusan mëcën rabé 'imainun rabé uni caíscacëxa, abë 'iti 'imainun unia Nucën Papa Diosan bana ñuixuntanun xuti. ¹⁵ Caístancëxun ca atu anun uni ñucë pëxcüanan ñunshin 'atimacamaribi uninua chiquínun aín cushi 'ináncëxa. ¹⁶ Usa 'ain ca Jesusan mëcën achúshi 'imainun rabé uni caíscacëxa. A caíscë unicama ax ca 'iacëxa achúshinëx Simón cacë 'icëbia Jesusan Pedro caquin anëcë. ¹⁷ 'Imainun ca Zebedeonën bëchicë Jacobobë aín xucën Juan 'iacëxa. A uni rabé ca Jesusan Boanerges caquin anëacëxa. Boanerges quicë banax ca caná banacësari banacë quicë 'icën. ¹⁸ Raírinëx ca Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás acama 'iacëxa. Bëtsix ca Alfeonën bëchicë, Jacobo, 'iacëxa. Raírinëx ca Tadeo 'imainun Simón, axa judíos unibun rabanen nëëti banacë, aribi 'iacëxa. ¹⁹ Bëtsix ca Judas Iscariote, an Jesús uni 'inan, a 'iacëxa.

*Ñunshin 'atimanën cushínsa Jesusan ñu 'aia quiáxa uni quia
(Mr 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)*

Usaquin abë niti unicama caísbianquin buani ca Jesús anua 'icë xubunu cuan-tëcëancëxa. ²⁰ Cuanbia 'aisamaira uni amiribishi timétëcëan ca atubë banaquin Jesús-bëtan aín 'unánmicë unicaman piama 'icën. ²¹ Usai 'ia cuabiani ca aín aintsi 'ibu ax —sapi ca ñunshíanxa —quiquiani Jesús bitsi cuancëxa. ²² Usa 'ain ca Jerusalénuax ucë an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama quiacëxa:

—Ënë unibë ca ñunshin 'atimanën 'apu, Beelzebú 'icën. Usa 'ixun ca Beelzebúnën 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquinia.

²³ Ax ca ñunshin 'atimañu 'icë quiáxa Jerusalénuax ucë unicama quia cuaxun ca Jesusan cuënxun cacëxa:

—¿Uisa 'aish cara Satanás axbi: Ca chiquit, qiti 'ic? ²⁴ Ësa ca. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicë unibunën cushicaman bëtsi bëtsi oquin sináncë 'ain ca a menu bucucë unicama 'itsa 'aíshbi upitax bucuí bëtsibë bëtsibë nuibanánima 'acánani cëñütia. ²⁵ Usaribiti ca unicamax aín aintsibë nuibanánima mëëanani tsuáqui nëtëtia. ²⁶ Mitsux camina quin, ñunshin 'atimanën 'apu Satanás, Beelzebúribi cacë, an 'amicëxun isana ñunshin 'atima chiquinin. Usaími mitsux 'ë ñui quicë 'aínbi ca ñunshin 'atimanën 'apúan ñunshin 'atima raíri chiquíncëbë an 'amicëxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'aíma 'iti 'icën. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanën abë ñunshin 'atima chiquinima. ²⁷ Ësa ca. Ui unínbi ca cushi uni, aín xubunu atsínxun aín ñu bicuanima. Aín 'ibu a pain nëaxun cuni ca aín ñu bicuanti 'icën. Usaribi oquin cana 'ën aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin. ²⁸ Asérabi cana mitsu cain, Nucën Papa Diosan ca unin 'atima ñu 'acë camabi tërënti 'icën, amia 'atimati banacëribi. ²⁹ Usa 'aínbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni aín 'ucha Nucën Papa Diosan tërënimá, ax ca usabi tërëntimoi 'ia.

³⁰ —Ax ca ñunshin 'atimañu 'icë —quiáxa quicë cupí ca Jesusan usaquin cacëxa.

*Jesusan ca amia sináncë unicama aintsioia quicë bana
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)*

³¹ Usa 'ain ca unia bana ñuixuncëbë uquin aín titabëtan aín xucéantun ëmánxun Jesús isa unun quixun anu 'icë uni camiacëxa. ³² Camicëxun ca a nëbétsioratia tsócë unicaman Jesús cacëxa:

—Min titabë ca min xucéantu ëman 'icën. Ca mi istisa tania.

³³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uicamax cara 'ën tita 'imainun 'ën xucéantu 'ic?

³⁴ Usai quiquin bariaráquin isquin ca a rapasu tsócécama cacëxa:

—Axa 'ëbë tsócécama, ënëx ca 'ën tita 'imainun 'ën xucéantu 'icën. ³⁵ Uicaman cara Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'aia, acamax ca 'ën xucën 'imainun 'ën chirabacé 'imainun 'ën tita 'icën.

4

Bana itsi ñuicësoquin an ñu 'apácë uni ñuicë bana
(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Amiribishi ca Jesusan parúpapa cuëbíxun unicama 'unánmiacëxa. 'Unánmicëbëa 'aisamaira uni a nëbétsiorati timécëbë ca Jesús parúpapa cuëbía bëspúcë manë nuntinu 'iruax tsóbuacëxa. Anua tsómainun ca unicama masinu parúpapa cuëbí bucüacëxa. ² Bucubucë ca Jesusan 'itsa bana 'unánmiacëxa. 'Unánmiquin ca bana itsi ñuicësoquin ñuiquin ësaquin cacëxa: ³—Ca cuat, 'ën mitsu ñuixunmainun. An ñu bëru 'apácë uni ca aín naënu 'apáquin ñu bëru sacai cuanxa. ⁴ Sacacëx ca raírinëx anúan uni nicë me irunu nipacëaxa. Nipacëcë isbëtsini uxun ca ñuina pëchiñunën 'eaxa. ⁵ Raírinëx ca maparañu menu nipacëaxa. Nipacëax ca me cëxtúma 'aín bënëtishi coxa. ⁶ Coóxbi ca uruquian barin xarocëx aín tapun 'aíma 'ain, chushiaxa. ⁷ Raírinëx ca muxañu menu nipacëaxa. Nipacëax coi ca 'iruaxa. 'Iruaxunbi ca muxan abë coquin mapurucëxun tuacëma 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca raíri ñu bëru ax me upínu nipacëaxa. Nipacëax coi canitancëxun ca upí oquin tuaxa. Tuacëx ca raíri aín bimi 'itsamashi, treintaishi 'iaxa, raírinëxribi ca aín bimi 'itsa, sesenta, 'iaxa, raírinëxribishi ca aín bimi 'itsaira, cien, 'iaxa. ⁹ An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën.

Uisa cupí cara Jesusan bana itsi ñuicësoquin bana ñuicëxaxa quicë bana
(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰ Usaquin cacëxa raíri unicama cuancëbë atux bërúxun ca a rapasu 'icë unicamabëtan aín 'unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—Uisa cupí caramina bana itsi ñuicësoquin unicama bana ñuixuni quixun camina nu cati 'ain.

¹¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uni itsían 'unaniamabi camina mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicëxun an 'unánmicë ñu 'unanin. Usa 'aínbi cana uni raíri 'ëmi sinántisama tancë cupí bana itsi ñuicësoquin bana ñuixunin. ¹² 'Ën 'aia isquinbi ca atun 'ën cushi Nucën Papa Diosan 'ë 'inancë a sinanima. Atun pabitan 'ën ñuixuncëxun cuaquinbi ca uisai quicë cara quixun 'unanima. Usai 'i ca acamax atun 'ucha tërénun Nucën Papa Diosmi sinanatima. Usaía atux 'inun cana bana itsi ñuicësoquin bana ñuixunin.

Uisai quicë cara an ñu 'apácë uni ñuicë bana 'icë quixuan Jesusan ñuia
(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³ Usaquin catancëxun ca Jesusan ësaquinribi cacëxa:

—¿Mitsúnribi caramina an ñu 'apácë uni ñuicë bana, uisai quicë cara quixun cuatiman? ¿'Ëx bërí quicë bana ënë cuaquinma caramina uisaxun bëtsi banacamaribi 'ën ñuia cuati 'ain? ¹⁴ An ñu bëru 'apácë uni asaribi ca an Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuncë uni 'icën. ¹⁵ Anúan uni nicë me iru anu nipacëcë ñu bëru asaribi ca bëtsi bëtsi uni 'icën. Usa 'ixuan Nucën Papa Diosan bana cuacëbëbi bënëtishi uxun ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an sinánxma 'inun a cuacë banacama a manumia. ¹⁶ Bëtsi bëtsi unxi ca maparañu me bëxbá, anu nipacëcë ñu bëru asaribi 'icën. Nucën Papa Diosan bana cuati cuëenquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun bënëenquinshi sinania. ¹⁷ Usaquin sinánquinbi ca maparañu menu nipacëcë ñu bëru tapun 'itsañuma usaribi 'ixun Nucën Papa Diosan bana 'itsama nëtëinshi sinania. Sinánquinbi ca anbi masáquin sinánan Nucën Papa Diosan bana 'acëbë ami nishquian unin 'atimocëxun a bana manuquin ënia. ¹⁸ Muxañu menua nipacëcë ñu bëru usaribi ca bëtsi bëtsi uni 'icën.

A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana cuaquin,¹⁹ —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai — quixun sinania. Usauin sinánquinbi ca atun ënë menu 'icë ñuishi sinánan —'itsa ñuñu 'aish cana cuëënti 'ai —quixun sinani 'itsa ñuñu 'iisa tanan bëtsi ñuribi cuëënia. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan bana sináncëxbi ñu bëru 'apácëa coiabi chucun mapurucë usaribi 'aish bimiñumasa 'ia.²⁰ 'Imainun ca bëtsi bëtsi unix me upínua ñu bëru nipacëcësa usaribi 'icën. A unicamax ca Nucën Papa Diosan bana cuaquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun aín nuitunën upí oquin sinánquin a bana quicësabi oi 'icë 'aish, ñu bëruáxa me upínuaax upiti coi canitancëx upiti bimicësaribi 'icën. Raírinëx ca 'itsamashi, treinta, bimiñu 'ia, 'imainun ca raírinëxribi 'itsa, sesenta, bimiñu 'ia, 'imainun ca raírinëxribishi 'itsaira, cien, bimiñu 'ia.

Nucën Papa Diosan unix ca lamparínsa 'icë quicë bana

(Lc 8.16-18)

²¹ Èsauinribi ca Jesusan cacëxa:

—¿Lamparín bëxun cara unin ñu tëmú an bëpánun nanti 'ic? ¿Cara anu 'uxti tëmú nanti 'ic? Anu nanquinma ca anu lamparín nanti anu nanti 'icën, ¿usa cat? ²² Uni itsin isnunma 'acë ñucama 'imainun uni itsin cuanunma quicë banacama abi ca 'unáncë 'iti 'icën. ²³ An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën.

²⁴ Usauin catancëxun ca èsauinribi Jesusan cacëxa:

—Mitsun cuacë banacama upí oquin cuaquin camina a bana quicësabi oquin 'ati 'ain. An 'ën a ñuixuncë bana uisai quicë cara quixun upí oquin sinánquin axa quicësabi oquin 'acë uni a ca 'ën bana itsiribi Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. ²⁵ An 'ën bana cuaquin a bana quicësabi oquin 'acë uni a ca 'ën bana itsiribia cuanun Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ën bana cuaquinbi sináncëma uni a, an isa 'unánxa quixuan sináncë bana a camabi Nucën Papa Diosan manumiti 'icën.

Jesusan ñu bëru corucë ñuia

²⁶ Èsauinribi ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosan axa ainan 'iti unicama aín uni 'imiti ax ca ësa 'icën. Unían naënu 'apácëx, ²⁷ ca ñu bëru an imé 'uxtancëx bësutancëxun nëtën ñu 'amainun coi cania. Usaria ca uisai 'i cara usai cania quixun 'unaníma. ²⁸ Menuax ca ñu 'apácë 'irui. 'Irui ca aín rara ax chai cania. Canitancëxun ca tuaia. Tuai ca aín bimi ax xacáñu 'aish bëruñu 'ia. ²⁹ Usa 'aisha shaínquibutia ca anun biti nëtën aín 'ibun aín xacá xucapaquin aín bëru bitsia.

Mostaza bëru ñui quicë bana

(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Amiribishi ñuitëcëni ca Jesús quiacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'ic? ¿Uisa ñu itsiribi ñui caranuna a ñui quiti 'ain? ³¹ Èsa ca. Mostaza bëru, menu 'apácë, ax ca chamaratsuiria 'icën, bëtsi ñu bëru chamaratsusamaira ca ax 'icën, ³² 'aíshbi ca 'apácëx bëtsi ñu bëru canicësamaira 'ia. Usa 'aísha cani pëñanacëtiira chacëbë ca manan nuáncë ñuina aín pëían tupéoncënu na otancëx anu bucuia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicama 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Uisa cupí cara Jesusan bana itsi ñuicësoquin bana ñuixuancëxa quicë bana

(Mt 13.34-35)

³³ Usoquin ca 'itsa oquin Jesusan bana itsi ñuicësoquin anu 'icë unicaman cuaisabi oquin bana ñuixuancëxa. ³⁴ Bëtsi banánma ca usoquinshi Jesusan unicama ñuixuancëxa, 'ixunbi ca aín 'unánmicë unicama abëa 'icë uisai quicë cara a banacama 'icë quixun 'unánmiacëxa.

Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nëtémia

(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ A nëtën ca bari cuabúcëbëa baquíshcëbëtan manë nuntinu tsóxun Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ucë manan cuanun ca cuan.

³⁶ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús manë nuntinua tsócë buáncëxa. Baca cuëbí unicama ëbianía Jesús ampan sicaracëti cuancëbë ca raírinëxribi nuntin sicaracëti cuancëxa. ³⁷ Cuancëbëbi ca suñúan 'icuatsíncëbë parúmpapa bëchuni tucánqui 'umpax aín nuntinu 'iruacëxa. ³⁸ Usai 'ia oquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús manë nunti tsipúnua chupami tēcëpimëti 'uxcë bësúnquin cacëxa:

—¿Cananuna bamai quixun caramina sinaniman?

³⁹ Cacëx bësúquinsi ca Jesusan suñúan —ca nëtët —canan parúmpaparibi —ca bucubut —quixun cacëxa. Cacëxëshia suñúan nëtéishimainun ca baca bëchúnribi nëtéacëxa. ⁴⁰ Usoxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtin? ¿Nucën Papa Diosan ca asérabi nu bërúanquin 'aquinia quixun caramina sinaniman?

⁴¹ Cacëx ca ratuti racuëti canancëxa:

—¿Uisa uni cara ënëx 'ic? Suñúnbi, bacánbi ca aín bana cuatia.

5

Jesusan ñunshin 'atimañu uni pëxcüa

(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

¹ Parúnpapa 'ucë manan cuantancëx ca Gadara cacë menu bëbacëxa. ² Bëbatancëxa manë nuntinuax 'ibúquiiani cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni, anu uni maíncënuax uquin, Jesús mëracëxa. ³ Anu uni maíncë, anu ca a unin 'uxti 'iacëxa. A uni ca uinu 'icë unínbi manë risínbi nëáma 'icën. ⁴ Usa 'icë unin aín manë risin tanianan mëtanicëxunbi anun nëacë a tëcapacëxa. Axa unin cushisama 'icë ca uinu 'icë unínbi a nëama 'icën. ⁵ Usai 'i ca nëténbi, imébi anu uni maíncë anu 'ianan aín bashinuribi nitsi cuëncëni banai, maxaxan axbi rachacacëxa. ⁶ Usa 'aish ca 'uránxun mërabëtsini, abácuatsianx Jesús tanáin rantin puruni tsóbuacëxa. ⁷⁻⁸ Usaria ca Jesusan ñunshin 'atima cacëxa:

—Ñunshin 'atima, ënë uninuax ca chiquit.

Cacëxun ca munuma cuëncënquin Jesús cacëxa:

—Dios, nañu 'icë, aín Bëchicë Jesús camina mix 'ain. ¿Uisati caramina 'ë ubfoin? Diosan cuamainun cana mi cain, 'ë tëmëramixunma ca 'at.

⁹ Cacëxun ca Jesusan ñucácëxa:

—¿Uisa cara min anë 'ic?

Quía ca cacëxa:

—Nuxnu 'itsa 'ain ca 'ën anëx 'Ëxcuira 'icën.

¹⁰ Caxun ca a menua xuxunma 'anun quixun bënëquin cacëxa. ¹¹ Catancëxun ca 'aisamaira cuchí matá manan pushían pi bucucë isquin cacëxa: ¹² —Cuchinu ca anu atsínun nu xut.

¹³ Cacëxun ca Jesusan —ca cuantan —cacëxa. Cacëx ca ñunshin 'atima a uninuax chiquíquianx cuchinu atsíancëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi 'aisamaira, rabé milsa 'aish, tsuáquiquiani abáquiani cuanx cuëtúnuax parúmpapanu rëucubuti bacamiqi cëñúacëxa.

¹⁴ Usacëbëtan ca an cuchí bërúancë unicaman abáquiani cuanxun, ëma chanu 'icë unicama 'imainun ëma chucúmanu 'icëcamaribi, xubu itsi, xubu itsinu cuanquin ñuixuancëxa. Ñuixunquian chanioia cuati ca uisai cara a ñucama 'iixa quixun isi riquiancëxa.

¹⁵ Riquianx anua Jesús 'icë anu bëbaquin ca a uni anua 'aisamaira ñunshin 'atima 'iá, a an isásama 'aish, chupa pañuax sinan mënínushi 'aish tsócë isacëxa. Usa 'icë a uni isi ca racuécancëxa. ¹⁶ Usa 'ain ca an iscëcaman, usai ca 'iixa quixun, ñunshin 'atimañu unia pëxcucë 'imainun cuchinua ñunshin 'atima atsíncë, acama axa riquiancë unicama ñuixuancëxa. ¹⁷ Ñuixuncëxun ca camaxunbi bënëquin atun nëtënuaxa cuantánun quixun Jesús cacëxa.

¹⁸ Cacëxa manë nuntinu 'iruiabi ca Jesús ñunshínñu 'icëa pëxcucë uni, an abë cuancatsi quixun cacëxa. ¹⁹ Cacëxunbi ca Jesusan abë cuanxma 'inun caquin cacëxa:

—Min xubunu ca cuantan. Cuantancëxun camina min aintsicama uisoxun cara Nucën 'Ibu Diosan mi nuibaquin pëxcüaxa quixun ñuixunti 'ain.

²⁰ Usaquian cacëx cuanxun ca Decapolis cacë me, anu 'icë unicama uisaquin cara Jesusan a 'axa quixun ñuixuancëxa. Ñuixuncëxuan chanoia cuati ca camáxbi ratúacëxa.

Jaironën bëchicë baísquimianan xanu 'insíncë Jesusan pëxcüa
(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹ Usa 'ain ca 'ucë manánuax Jesús manë nuntin anuaxa cuanpuncë nęcë manan utęcëancëxa. Utęcëníbi ca 'aisamaira uni anu aia isi, Jesús parún papa cuëbíbi tiquiacëxa.

²² Anu Jesús 'ain ca anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu achúshi, Jairo cacë, ax uacëxa. Uquin a mërai aín bëmánon rantin puruni ²³ tsóbuquin ca Jesús cacëxa:

—'Ën ini bëchicë ca bamaia. Usa 'ain camina min męcënan ramëquin pëxcuxuni 'ëbë cuanti 'ain.

²⁴ Cacëxa a unibë cuaniabi ca atúxribi a nuibiani cuanquin 'aisamaira unin Jesús chacatisaira ocëxa. ²⁵ A unicama nëbétsi ca achúshi xanu 'insíncë 'iacëxa. Usa 'aish ca a xanu męcënan rabé 'imainun rabé baritia imia 'aishbi aín imi nětécëma 'iacëxa. ²⁶ A xanux ca 'aisamaira rucaturucamanuax pëxcúcasi ro mëëquin paë tënëquin aín ñucama ñancábi cëñuibi pëxcúama 'icën. ²⁷⁻²⁸ Usa 'aish ca a xanu Jesús ñuicania cuabiani — aín chupa ticaishi cana pëxcúti 'ai —quixun sinánquin unicama nëbétsinën, a caxu cuanquin, Jesusan chupa ticacëxa. ²⁹ Ticaíshi ca aín imicë nětéacëxa. Usai nětéquin ca aín nami chuámarua tancëxa. ³⁰ Usai 'icëbë ca Jesús —'ën cushin ca uni pëxcúaxa —quixun aín sinanënbi 'unani, 'itsa uni nëbétsinuxun caxu bësuquin isi quiacëxa:

—¿Uin cara 'ën chupa ticax?

³¹ Quia ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—¿Mia unin chacatisaira oia isibi caina, uin cara 'ën chupa ticaxa quiax quin?

³² Cacëxun ca Jesusan uin cara isa aín chupa ticaxa iscatsi quixun, amo bariaráquin isacëxa. ³³ Iscëbë ca axa pëxcúcë xanu, ax —an ca 'ë pëcüaxa —quixun 'unani racuëti bërëru, anu cuani aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin, usai cana 'ia quixun chiquinaquin Jesús cacëxa. ³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana mi pëxcuti 'ai quixun asétabi sinani camina pëxcúan. Usai camina 'itęcëniman. Chuámashi 'aish ca cuantan.

³⁵ Usaquian Jesusan cacëbëtanbi ca aín xubunuax uquin unin anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu, Jairo, a cacëxa:

—Min bëchicë ca ñuaxa. Ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca Jesús ñancábi buánxunma 'at.

³⁶ Caia cuaquin ca Jesusan a 'apu cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it. 'Ën cana mi 'aquinti 'ai quixun ca sinan.

³⁷ Usaquin cabiani cuanbaiti a 'apun xubunu bëbaquin ca Pedro 'imainun Jacobo 'imainun Jacobonën xucën Juan, acamaishi abëa cuanun cacëxa. ³⁸ Cabiani cuanx bëbaquian cuacëxbi ca a 'apun xubunuax 'aisamaira uni shaquiabati rarumabacëxa. ³⁹ Rarumabatiabi ca xubunu atsínquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina masá nuituti rarumati shaquiquin? Xu xanu ca bamacëma 'icën, ca 'uxaxa.

⁴⁰ Ësaquian cacëxunbi ca 'usáncancëxa. 'Usáncancëxunbi anu 'icë unicama xubu ëman xutancëx ca Jesús xanun papa 'imainun aín tita 'imainun abë ucë uni, acamaishi buani, anua xu xanu 'icënu atsíancëxa. ⁴¹ Atsínxun mëínquin biquin ca xu xanu cacëxa:

—“Talíta cumi”. Talíta cumi quicë ax ca: Xu xanu, mi cana cain, ca nirut, qui quicë 'icën.

⁴² Usoquian cacëxëshi ca a xu xanu męcënan rabé 'imainun rabé baritiañu 'aish nirutancëx niacëxa. Usai nitsia isi ca aín bëmánan pëqui ratúancëxa. ⁴³ Ratutia ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—'Ën mitsu cacësabi oquin camina mitsúnmi iscë ñu ënë uibi ñuixuntima 'ain —quixun canan ca —xu xanu ca pimit —quixun cacëxa.

6

*Jesús Nazaretnu 'iá**(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)*

¹ Anuax cuanx ca Jesús anuaxa canicë me anu cuancëxa. Cuancëbë ca aín 'unánmicë unicama abë cuancëxa. ² Cuanx bëbaxun ca anun ñu mëëtima nëtë 'ain, anua judíos unicama timëti xubunu atsínxun bana ñuixunquin 'unánmiacëxa. Usoquian bana ñuia cuati ca unicama aín patsanëx ratuti canancëxa:

—¿Uin cara ënë uni usaquian bana ñuiti 'unánmíax? ¿Uisai quicë cara a ñuicë bana ënëx 'ic? ¿Uisoquin cara uni itsin 'acëma ñu 'ain? ³ Carpinteroishi ca ënëx 'icën, Marían tuá. Ax ca Jacobo 'imainun José 'imainun Judas 'imainun Simón aín xucën 'icën. Aín chirabacëcamaribi ca ënu nubë 'icën, ¿usa cat? —quiax canancëxa.

Usai canani ca aín bana cuaisama tani ami nishacëxa. ⁴ Ami nishcëxun ca Jesusan atu cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían bana ñuixunia ca unin cuatia. Usa 'aínbi ca axa anuax canicë unían, anuaxbia canicë menuxun bana ñuixunia, anu 'icë unicama 'imainun aín aínsi 'ibucama 'imainun axa aín xubunu 'icëcamaribi cuaisama tania.

⁵ Usaquian ax quicësabi oquin aín bana cuatiama ca Jesusan, uni itsían 'acëma ñu anu 'icë unicama 'axuanma 'icën. Uni 'insíncë 'itsama, ashi cuni ca aín mëcënan ramëquin pëxcüacëxa. ⁶ An ca asérabi Nucën Papa Diosan cushínbi ñu 'aia quixuan sinaniama isi ca Jesús —¿uisa 'aish cara ënë unicama ësa 'icë? —quixun sinani ratúacëxa. Usai 'itancëx ca aín nëtënuax ëma chucúmaracamanu cuanquin Jesusan unicama bana ñuixuancëxa.

*Bana ñuixunuan aín 'unánmicë unicama Jesusan xua**(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)*

⁷ Jesusan ca aín 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun rabé a timëxun aín cushi anúan ñunshin 'atima uninua chiquínti 'inántancëxun bëtsi bëtsi ëmanua cuanun quixun rabé rabé xuacëxa. ⁸ Xuquin ca 'ësëquin cacëxa:

—Bain cuanquin camina ñu buántima 'ain. Pán, burasa, curíquibi buánquinma camina tsatishi buánti 'ain. ⁹ Taxaca upíramashi camina tañubianti 'ain, 'imainun camina a pañuti chupa rabéma achúshishi pañubianti 'ain.

¹⁰ Èsaquinribi ca cacëxa:

—Uinu 'icë unin xubunu caramina anu 'inux atsini, anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a ëmanuax cuanti nëtëa utámainun. ¹¹ Uinu 'icë ëmanu 'icë unicaman cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tania, aín ëmanuax cuani camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani cuanti 'ain. 'Ën cana asérabi mitsu cain, Sodoma ëmanu 'icë unicama 'imainun Gomorra ëmanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castícancëxa. Usamaira oquin castícancë ca a ëmanu 'icë unicama an mitsu bicëma cupí ax 'iti 'icën.

¹² Usaquin caquian xucëx cuanquin ca —ainan 'inux camina Nucën Papa Diosmi sinanati 'ai —quixun caquin unicama bana ñuixuancëxa. ¹³ Usonan ca ñunshin 'atima uninua chiquíanan uni 'insíncëcamaribi xëni ron ronquin pëxcüacëxa.

*Juan an uni nashimicë bana**(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)*

¹⁴ Usa 'ain ca uni itsían 'acëma ñua Jesusan 'aia unicaman chaniocëxa. Chanioia cuati ca Galileanu 'icë 'apu, Herodes, quiacëxa:

—Ax ca Juan, an uni nashimicë, a 'icën. Bamaxbi ca baísquiata. Usa 'ixun ca uni itsían 'acëma ñu 'aia.

¹⁵ Usai quicëbëa raírinëx —ax ca Elías 'icë —quimainun ca raírinëxribi —ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxa bëráma 'iásaribi uni a 'icë —quiax quiacëxa. ¹⁶ Quia cuati ca Herodes quiacëxa:

—Ax ca Juan, a 'ën tébíscamia, a 'icën. Usa 'aish ca ax bërí baísquiata.

¹⁷⁻¹⁸ Herodesnën Juan tēbīscamia, ax ca ěsa 'iacĕxa: Herodes an ca aín xucĕn Felipenĕn xanu, Herodías cacĕ, a biacĕxa. Usa 'ain ca —minmi min xucĕnan xanu biti ca 'aisama 'icĕ —quixun Juanĕn Herodes cacĕxa. Cacĕxun ca Herodesnĕn Juan bimixun nĕamitancĕxun sipuamiacĕxa.

¹⁹ Juan sipuacĕ 'aínbi ca ami nishquin Herodías an Juan 'amicatsi quixun sináncĕxa. Usa 'ixunbi ca uisabi oma 'icĕn. ²⁰ Herodías an ami nishquin 'amiti 'icĕbi ca Herodesnĕn —Juan, ax ca mĕní sinánñu 'aish upí uni 'icĕ —quixun sinani ami racuéquin unínma 'aia quixun bĕrúancĕxa. Usa 'ixun ca aín bana uisai cara quia quixun upí oquin cuaquinmabi an bana ñuia cuacĕxa. Usa 'ain ca Herodíasnĕn Juan 'amiama 'icĕn. ²¹ Usa 'aínbi ca achúshi nĕtĕ anun Juan 'ati nĕtĕ 'iacĕxa. Axa anun bacĕán nĕtĕ 'ain ca Herodesnĕn aín tucuricubu 'imainun aín suntárúnĕn 'apucama 'imainun Galileanu 'icĕ aín cushi uniburibi abĕtan pi unun camiacĕxa. ²² Camicĕx uxuan Herodesbĕtan acaman picĕbĕ ca Herodíasnĕn tuá xanu xuntacu, ax anuax upiti bairani ransacĕxa. Usai 'ia isi ca anu 'icĕ unicamax Herodesbĕ chuáma tani cuĕĕancĕxa. Cuĕĕnquin ca Herodesnĕn xanu xuntacu cacĕxa:

—Uisa ñu caramina cuĕĕni ca 'ĕ cat, cacĕxun cana a mi 'inánti 'ain.

²³ Caxun ca cacĕxa:

—Mi cana paraniman, sinanatĕcĕntimoquin cana asérabi mi cain, añu ñu caramina mi 'inánun 'ĕ ñucatin, 'ĕx anu 'apu 'icĕ me ĕnĕbi cana 'ĕmi ñucácĕxun amo 'icĕ mi 'inánti 'ain.

²⁴ Cacĕx cuanquin ca aín tita cacĕxa:

—¿'ĕa 'inánun carana añu ñu ñucátı 'ain?

Quia ca aín titan cacĕxa:

—Juan, an uni nashimicĕ, aín maxcá ca ñucát.

²⁵ Cacĕx bĕnĕtishi uquin ca cacĕxa:

—Bĕrĭbi camina Juan, an uni nashimicĕ, a tĕbīscamixun aín maxcá manĕ xampami 'ĕ 'inánti 'ain.

²⁶ Ĕsaquian cacĕx masá nuituiraquin ca Herodesnĕn 'aisama tancĕxa. 'Aisama tanquinbi ca —sinanatĕcĕntimoquin cana mi cain —quixun cacĕ a sinánan anu 'icĕ unicamaribia cuacĕ cupí masá nuituiraquinbi xanu xuntacu parántisama tanquin, ²⁷ bĕnĕnquinshi aín suntáru achúshi Juanĕn maxcá isa bĕxunun quixun xuacĕxa. ²⁸ Xucĕx cuanxun sipunuabi tĕbīscabĕtsinquin manĕ xampami bĕxun ca suntárúnĕn xanu xuntacu Juanĕn maxcá 'ináncĕxa. 'Ináncĕxun buánxun ca xanu xuntacun aín tita 'ináncĕxa.

²⁹ Usocĕ cuabiani cuanxun ca aín 'unánmicĕ unicaman Juan bibianquin buánxun maíancĕxa.

Jesusan cinco mil uni pán pimia

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Usa 'ain ca aín 'unánmicĕ unicaman, an xucĕx cuanx anu utĕcĕnxun, atúan 'acĕ ñucama ñuixuanan a uni 'unánmicĕ banacamariibi Jesús ñuixuancĕxa. ³¹ Ñuixuncĕxun ca Jesusan 'aisamaira uni ampan ucĕ axa cuanmainun raírĭnĕxriibi aia, bana ñuixunquin piama 'icĕn. Usai 'iquin ca Jesusan aín 'unánmicĕ unicama cacĕxa:

—'Uri pain cuanun ca cuan, anua uni 'icĕma menuax nuxĕshi tanti cuanun ca cuan.

³² Cabiani ca manĕ nuntin a camáxbi anu uni 'icĕma menu cuancĕxa. ³³ Cuania isquin —ax ca Jesús 'icĕ —quixun 'unánbiani atux pain men abáquiani bĕtsi bĕtsi ĕmanuax cuanx ca anua cuantinuxun Jesús caini uni timĕcamĕ'ĕocĕxa. ³⁴ Manĕ nuntinuax 'ibúquian Jesusan iscĕx ca anua timĕcĕ unicamax an atu Nucĕn Papa Diosmi sinánun 'aquinti 'aíma 'ain, 'aracacĕ ñuinanĕxa an bĕrúanti aín 'ibu 'aíma 'ain sináncasmai bĕnĕcĕsaribi 'iacĕxa. Usai 'ia isquin ca Jesusan unicama nuibacĕxa. Nuibaquin ca ca 'itsa ñu ñuiquin atu bana ñuixuancĕxa. ³⁵ Usaquin 'acĕbĕa bari xupĭbucĕbĕtan ca aín 'unánmicĕ unicaman anu cuanxun Jesús cacĕxa:

—Bari ca xupíbutia, ënë mex ca anu uni 'icëma me 'icën. ³⁶ Atúan piti ñu ca 'aíma 'icën. Ënu 'iáxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë ëmacama 'imainun a mecamanua atun piti bitánun camina xuti 'ain.

³⁷ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun ca piti 'inan.

Cacëxun ca atun cacëxa:

—¿Nun caranuna doscientos curíquinën atu 'inánti pán maruti 'ain?

³⁸ Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uiti pánñu caramina mitsux 'ain? Tain ca istan.

Cacëxun istancëxun ca cacëxa:

—Mëcën achúshi pán 'imainun ca tsatsa rabé anu 'icën.

³⁹ Cacëxun ca Jesusan basinua bucubunun quixun unicama cacëxa. ⁴⁰ Cacëx ca unicama cien uni cien uníxa tsómainun cincuenta cincuantanëxribi tsóbuax buçüacëxa. ⁴¹ Usai unicama bucubuan ca Jesusan mëcën achúshi páncëñun tsatsa rabé bixun manámi bësuquin isquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun pán tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa, axa bucubucë unicama 'inánun quixun. Usaribi oquin ca tsatsa rabé aribi tucapaxun 'ináncëxa. ⁴² 'Ináncëxun bixun ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa. ⁴³ Pucháquin piia sënëan ca usai 'iisa 'aímabia tëxëcë páncëñun tsatsa aín 'unánmicë unicaman mëcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin biacëxa. ⁴⁴ An pucháquin picë unicamax ca 'aisamaira 'aish cinco mil nucë bënë 'iacëxa.

Jesús parúmpapa camánanën niqiani cuan
(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

⁴⁵ Uotancëxun ca an tsíanquianquin unicama cabianmainuan, atux pain manë nuntinu cëñúruquiani 'ucë manan Betsaida ëmanu cuanun quixun Jesusan aín 'unánmicë unicama xuacëxa. ⁴⁶ Xutancëxun anu 'icë unicama cabiani ca Jesús matánu Nucën Papa Diosbë banai cuancëxa. ⁴⁷ Cuanx Nucën Papa Diosbë banacëbëa bari atsíncëbë ca baquíshacëxa. Baquíshcëbëa Jesús axëshi matánu 'imainun ca aín 'unánmicë unicamax manë nuntinu parúmpapa nëbétsi 'iacëxa. ⁴⁸ Usa 'aish ca suñúan cuainsamoquin bëcacëxun bamaira bamaxun inabacëxa. Usáia 'ia isbiani ca pëcaracëbë Jesús parúmpapa camánanën niqiani atunu cuancëxa. Cuanquin ca Jesusan atun nunti inuquinbi iétancëxa. ⁴⁹ Parúmpapa camánanën niqiani Jesús cuania isi ca —ñunshin sapi ca — quixun sinani sharáruí, aín bëmánan pëqui ratúcancëxa. ⁵⁰ Camaxunbi a isia racuëira racuëtiabi ca Jesusan atu cacëxa:

—Camina cushicanti 'ain. Racuéaxma ca 'it, 'ë cana 'ain.

⁵¹ Ësaquin cai manë nuntinu 'irucëbë ca suñúan nëtécëbë ca aín 'unánmicë unicama ratuti —¿uisa 'ain cara ësa 'ia —quixun sinani sináncasmacëxa. ⁵² Jesusan aín sinanënsi pán 'itsamia isquinbi uisaira cara aín cushi 'icë quixun sinanima ca suñúan nëtécëbë sináncasmacëxa.

Genesaret menuxuan Jesusan 'insíncë unicama pëxcüa
(Mt 14.34-36)

⁵³ Parúmpapa 'ucë manan cuani Genesaret cacë menu bëbaquin ca anu aín nunti təcërecacëxa. ⁵⁴ Təcërecaxa manë nuntinuax 'ibutia isquin ca anu 'icë unicaman — axa ucë ux ca Jesús 'icë —quixun 'unáncëxa. ⁵⁵ 'Unani abáquiani, anu 'icë mecamanu cuanquin ca uni 'insíncëcama aín bacéttinën, anu ca Jesús 'icë quixuan ñuia cuabëtsinquin bëacëxa. ⁵⁶ Uinu cara Jesús cuania, ëma chucúmara 'imainun ëma chacamanuribi cara cuania, anuxun ca me mëníocënu uni 'insíncëcama Jesusan chupa ticanun quixun bëquin racáncëxa. Bëcëxun ca ñucë unicaman Jesus —min chupa cuëbíshi ca nu ticamit —quixun cacëxa. Ësaquin caquin ticáishi ca 'insíncë unicamax pëxcüacëxa.

7

Aín nuitu upíma cupía unin 'atima ñu 'acë bana
(Mt 15.1-20)

¹ An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax Jerusalénuaxa ucë, abë ca fariseo unicamax Jesúsnu ai timéacëxa. ² Timéxun ca Jesusan 'unánmicë unicama raírinën aín rara quiásabi oi 'iquinma, mëchucaxunmashi piia isacëxa. ³ Isquin ca sináncëxa: Nun cananuna nucën chaitiocë quiá bana a tani usabi 'icë 'ixun Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti sinánquin nun mëcën upíira upiti mëchucaxunma pán piman, ⁴ anua ñu marutinuax uxun cananuna nashixunma piman. Nun chaitiocëcaman 'ásabi oquin cananuna nun manë xampa, nun 'ó ñutë, nun manë ñutë, a 'imainun nun 'uxtiribi chucaian. Usonan cananuna ñu raíriribi nun chaitiocëcaman 'ásabi oquin 'ain. ⁵ Usaquin sinánquin ca fariseo unibu 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uisacasquin cara min 'unánmicë unicaman nucën chaitiocëcama quiá bana tanimin? Ca mëchucaxunmashi piia.

⁶ Cacëxun ca Jesusan ësaquin atu cacëxa:

—Mitsúxmi cëmë 'icë mitsu ñuiquian Isaíasnën cuënëo bana ca ësai quia:

Ënë unicaman ca aín cuëbitanshi 'ë rabia, 'ixunbi ca aín nuitu mëu 'ë sinanima. ⁷ Nucën Papa Diosan bana isa quixun ca unínbi ñuicë banaishi unicama ñuixunia. Usa 'ixun ca ñancábi 'ë rabia.

Isaíasnën cuënëo bana quicësabi oi camina mitsux 'in. ⁸ Mitsun camina Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'ati a ënquin mitsun chaitiocëcaman sinan bana a tanquin axa quicësabi oquin 'ain, mëchucanan ñutë chucati, acama.

⁹ Usai quiquin ca Jesusan ësaquinribi atu cacëxa:

—Mitsun chaitiocëcaman ñuia banaishi cuati cupí camina Nucën Papa Diosan bana ënquin a sinaniman. ¹⁰ Moisés ca quiacëxa: “Min papa, min titan cacëxun ca aín bana cuat” quianan ca “an aín papa aín tita 'atimaquin ñuicë uni, a camina aséribi bamamiti 'ain”. ¹¹ Usa 'aínbi camina mitsux ësa quin: Unin ca aín papa, aín tita cati 'icën, ñu mi 'inánti 'ixunbi cana mi 'inaniman, ca Corbán 'icën, ca Nucën Papa Dios 'inánti 'icën, Nucën Papa Dios usai quiá 'aínmabi. ¹² Usai qui camina mitsux quin: Usai quicë unían aín papa, aín tita 'aquinima 'ianan ñu 'inántima ca asábi 'icë quiax. ¹³ Usa 'ixun camina mitsúxmi quicë bana ashi 'unánmianan mitsun chaitiocëcama 'iaíshi 'unánmiquin unicama Nucën Papa Dios axa quiá bana ënun quixun sinánmin. Usaribi oquin camina 'itsa ñu 'unánmiquin unicama Nucën Papa Dios quiá bana ënun quixun sinánmin.

Usaquin ca Jesusan fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama cacëxa.

¹⁴ Catancëxun ca ësaquinribi Jesusan cuënxun unicama cacëxa:

—Camaxunbi ca 'ën bana ñuimainun upí oquin cuat. ¹⁵ An ñu aín cuëbitan picë cupí ca Nucën Papa Diosan uni upíma isima. Ama. Aín nuitu 'atima 'ixun 'atima ñu 'anan 'atimati banacë, a cupí ca Nucën Papa Diosan uni upíma isia. ¹⁶ An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën.

¹⁷ Ësaquin catancëxun unicama ëbiani cuanxa aín 'icënu atsíncë ca aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—Unían picë ñu ñui quicë bana ax cara uisai quicë 'icë ca nu ñuixun.

¹⁸⁻¹⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsúnribi caramina 'ën cacëxun 'ën bana cuatiman? Piti, ax ca unin nuitunu atsinima. Picëx ca aín pucunuishi atsíntancëx amiribishi chiquitía. ¿Usa cat? Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan aín cuëbitan ñu picë a cupí uni upíma isima.

Ësai qui ca Jesús, camabi ñu ca piti asábi 'icë, quiacëxa. ²⁰ Catancëxun ca Jesusan ësaquinribi cacëxa:

—Aín nuitunën 'atimaquin sinánquian ñu 'acë cupíshi ca Nucën Papa Diosan uni upíma isia. ²¹ Aín nuitu mëu ca unin 'atima ñu 'ati sinania, xanu cuaioti, uni itsin ñu mëcamati, uni 'ati, aín xanuma 'aínbi xanubë 'iti, ²² uni itsin ñu cuënti, 'atima nuituñu

'iti, uni paránti, 'atima 'icēbi tēnēquinma ñu 'ati, nutsiti cēmēquin uni ñuiti, rabíti, nuituñuma 'iti, acama. ²³ Aín nuitunēn sinánquian a ñucama 'acē unicamax ca Nucēn Papa Diosan iscēx upíma 'icēn.

Usaquin ca Jesusan unicama cacēxa.

Judíosma xanu Jesúsmi catamēa

(Mt 15.21-28)

²⁴ Anuax cuanx ca Jesús anua Tiro 'imainun Sidón 'icē menu bēbacēxa. Bēbatancēx ca, 'ēx cana ēnu 'ai quixunma unin 'unania quixun sinani achúshi xubunu atsíancēxa. Usaquian sinaniabi ca unicaman 'unáncēxa. ²⁵ Usa 'ain ca —anu ca —quixun cuabētsini ñunshin 'atimañu xanu tuacēn titax uax Jesús tanáin rantin puruni tsóbuacēxa. ²⁶ A xanux ca judíosma, Sirofenicia menu 'icē 'iacēxa. Usa 'ixun ca aín tuánua isa ñunshin 'atima chiquínun quixun Jesús cacēxa. ²⁷ Cacēxunbi ca —judíos unicama pain 'aquini cana uacēn —quixun sinánquin Jesusan ēsaquin cacēxa:

—Tuá xura pimiti bixunbi camun pimiti ca 'aisama 'icēn. Tuá xuratsucun pain ca piti 'icēn.

²⁸ Cacēxun ca a xanun cacēxa:

—Usa ca. Usa 'aínbi ca cuēnan tēmúxun tuá xuan rēupatia piti sani camunan piia.

²⁹ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Upiti camina quian. Usa 'ain ca min tuánuax ñunshin 'atima chiquíaxa, camina cuanti 'ain.

³⁰ Cacēx cuanx aín xubunu bēbaquin ca aín tuá anuaxa ñunshin 'atima chiquicē 'ain, anua 'uxcēnu, mēní sinan 'aish, racácē mēracēxa.

Pabē 'aish banañuma uni Jesusan pēxcüa

³¹ Usaquiani anua Tiro ēma 'icē menuax cuanx ca Jesús Sidón ēma 'imainun Decapolis cacē me aribi rēxcēbiani, parúmpapa Galileanu cuantēcēancēxa. ³² Cuanía bēbacēbētan ca pabē 'aish banaibi upitiira banacēma uni bēxun unicaman Jesús aín mēcēnan isa ramēnun quixun cacēxa. ³³ Cacēxun ca Jesusan unicama 'uri amo nitsinaxun aín pabínu, aín mēcēn rēbu atsínmianan tushuquixun cuñunan aín mēcēn rēbu chabóxun, aín ana mēēcēxa. ³⁴ Usoquin mēēi manámi bēsuquin isi munuma únquin ca cacēxa:

—“Efata”. Efata quicē ax ca —ca asábi 'it —qui quicē 'icēn.

³⁵ Usocēxuinshi pabē 'ixunbi bana cuanan ca upitiira banacēma 'aíshbi upiti banacēxa. ³⁶ Usoquin a uni pēxcutancēxun ca Jesusan anu 'icē unicama uínu 'icē unibi ñuixunxunma 'anun quixun cacēxa. Usaquin cacēxunbi ca ñuiacēxa. Ñuia asérabi ñuixunxunma 'anun Jesusan catēcēncēxunbi ca a unicaman usai ca a uni pēxcúaxa quixun ñuiaraishiacēxa. ³⁷ Ñuiquian chanioia cuati ca unicamax ratuti quiacēxa:

—Camabi ñu ca an upí oquin 'aia, pabē unínbi ca an pēxcucēxun cuatia, banañuma uníxbi ca an pēxcucēx banaia.

8

Jesusan cuatro mil uni pán pimia

(Mt 15.32-39)

¹ Usa 'ain ca 'itsa uníxa timēcámē'ëocē 'ain a piti 'aíma 'ain, Jesusan aín 'unánmicē unicama cuēnxun cacēxa: ² —Ēnē unicamax ca ēnu, rabé 'imainun achúshi nētē 'ēbē 'icēn. Usa 'aish ca a atun piti ñuñuma 'icēn. Usa 'ain cana 'ēn atu 'itsaira nuibaquin 'aquinsa tanin. ³ 'Ēn ñu naracamixunma atun xubunu xucēxbi ca cuaníbi bainuax bēēnanti 'icēn, raírinēx ca 'uracēox uaxa.

⁴ Cacēxun ca aín 'unánmicē unicaman cacēxa:

—Ēnēx ca anu uni 'icēma me 'icēn. ¿Uisaxun caranuna ēnē unicama pimiti 'ain?

⁵ Cacēxuan Jesusan —¿uítu pánñu caramina 'ain? —quixun ñucácēxun ca aín 'unánmicē unicaman —ēnu ca mēcēn achúshi 'imainun rabé 'icē —quixun cacēxa. ⁶ Cacēxun ca Jesusan timēcámē'ëocē uni menu tsóbunun quixun cacēxa. Usoxun ca páncama bixun Nucēn Papa Dios —asábi ca —catancēxun tucapaxun pán, aín 'unánmicē unicama, an unicama mētícanun quixun 'ináncēxa. 'Ináncēxun ca atúan pinun anu 'icē unicama

'ináncëxa. ⁷ Usotancëxun ca tsatsa 'itsamararibi bixun Jesusan Nucën Papa Dios — asábi ca —catancëxun aribi aín 'unánmicë unicama, an unicama mëtícanun quixun 'ináncëxa. ⁸ Usoquian 'ináncëx cëñútisa 'aíshbi ca a piti cëñúama 'icën, a unicaman pucháquin picëxbi. Camáxbia puchácëbëtan ca Jesusan 'unánmicë unicaman męcën achúshi 'imainun rabé caquí buácaquin piti tēxēcē biacëxa. ⁹ An picë unicamax ca 'itsaira 'aish cuatro mil unisa 'iacëxa. Usoquin pimitancëxun ca Jesusan a unicama — cuanmainun ca cuan —quixun cacëxa. ¹⁰ Cabiani ca Jesúsbe aín 'unánmicë unicama manë nuntinu 'iruquiani cuanx Dalmanuta cacë me, anu cuancëxa.

*Fariseo unicaman uni itsían 'acëma ñu 'anun quixun Jesús ca
(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)*

¹¹ Cuanxa bëbacëbë ricuatsinxun ca fariseo unicaman abë cuëbicánanquin, Nucën Papa Diosan cushin caraisa ñu 'aia iscatsi quixun, Jesusan aín sinanënbi isa unían iscëma ñu naínua 'anun quixun cacëxa. ¹² Cacëxun ca munuma uínquin cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina ënu bucucë unicama, mitsun Nucën Papa Diosan cushin carana ñu 'ai iscatsi quixun, ñu itsi 'anun quixun 'ë cain? Asérabi cana mitsu cain, 'ëmi ñucácëxunbi cana 'aiman.

¹³ Usaquin caxun ca atu ëbiani manë nuntinu 'iruquiani parúmpapa 'ucë manan cuancëxa.

*Fariseo unicaman bana cuatima bana
(Mt 16.5-12)*

¹⁴ 'Ucë manan cuanquin ca Jesusan 'unánmicë unicaman piti ñu manubiancëxa, manuanan ca pán achúshiratsushi buáncëxa. ¹⁵ Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ësaquin 'ësëacëxa:

—Fariseo unibu 'imainun Herodesmi sináncë judíos unicamaxa anun pán chamiti ñusa 'icësa usaribi 'itin rabanan camina bërúancati 'ain.

¹⁶ Cacëx ca atúxbi canancëxa:

—Nunu pán bëcëma cupí ca nu usaquin caia.

¹⁷ Canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsux, pán cananuna bëcëma 'ai quiax cananin? ¿'Ën ñu 'aia isunbi caramina ui carana 'ëx 'ai quixun 'unaniman, upí oquin caramina cuatiman?

¹⁸ ¿Bëruñuxunbi caramina isiman? ¿Anun cuati pabíñuxunbi caramina mitsun nuitunën sinánquin upí oquin cuatiman? ¹⁹ ¿'Ën męcën achúshi pán tucapaxun pimicëxun piquian cinco mil unin tēxëocë caina uiti caquí buácaquin pán bia quixun sinánquinma caina manuan?

Usaquin Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Męcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin cananuna bian.

²⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿'Ën męcën achúshi 'imainun rabé pán tucapaxun pimicëxun piquian cuatro mil unin tēxëocë caina uiti caquí buácaquin pán bian?

Cacëxun ca cacëxa:

—Męcën achúshi 'imainun rabé caquí buácaquin cananuna bian.

²¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Usoquin 'ën 'aia isúnbi caramina ui carana 'ëx 'ai quixun 'unaniman?

Bëxuñu unia Jesusan Betsaidanuxun bëpëxcüa

²² Usaquin cabiani cuanx ca Betsaida cacë ëmanu Jesús bëbacëxa. Bëbacëbëtan ca uni raírinën bëxuñu uni achúshi anu bëquin a isa ramënnun quixun caquin bënëacëxa.

²³ Usocëxun ca Jesusan bëxuñu uni mëínbianquin ëma 'uri buánxun, anuxun tushucaquin cuñunan bëpachiquin aín męcënan ramëquin —¿caramina ñu isin? —quixun ñucáquin cacëxa. ²⁴ Cacëx bëpëquiquin ca cacëxa:

—Cana isin, i sëtécësa 'aish ca uni chaninabatia.

²⁵ Cacëxun ca amiribishi Jesusan aín męcënan bëmëtécëancëxa. Usocëx bëpëquiquin ca upí oquin isacëxa. ²⁶ Usaquin 'atancëxun aín xubunu xuquin ca Jesusan cacëxa:

—Betsaida ëmanu camina cuantima 'ain, uibimi catima cupí.

—*Jesús ca Cristo 'icë —quíaxa Pedro quiá bana*

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Usobiani ca Jesús aín 'unánmicë unicama buani Cesárea de Filipo cacë ëma a 'urama 'icë ëmacamanu cuancëxa. Bain cuanquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ñucáquin ësoquin cacëxa:

—¿Ui caraisana 'ëx 'ai quiax cara unicama quin?

²⁸ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa: Raírinëx ca quia, mix isamina Juan, an uni nashimicë, a 'ain. Raírinëx ca quia, mix isamina Elías a 'ain. Raírinëxribi ca quia, mix isamina an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuan uni itsi, a 'iti 'ain.

²⁹ Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux 'ëx caraisana ui 'ai quiax quin?

Quia ca Pedronën cacëxa:

—Mix camina Cristo, axa utinu nun caíncë, a 'ain.

³⁰ Èsaquian Pedronën cacëxun ca Jesusan uibi Pedro quicë bana ñuixunxunma 'anun quixun aín 'unánmicë unicama cacëxa.

—*'Èx cana unin 'acëx bamati 'ai —quíaxa Jesús quiá bana*

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ Èsaquin catancëxun ca aín bamati ñuiquin Jesusan aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx cana 'atimocë 'iti 'ain. 'Imainun ca caniacëcëcamabë judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax ën bana cuaisama tani 'ëmi nishti 'icën. 'Èmi nishquin ca 'ë uni itsi 'amiti 'icën. Usaquian 'ë 'acëx bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbë baísquiti 'ain.

³² Atúan upí oquin cuaisabi oquin ñuixunquin ca Jesusan usaquin cacëxa. Usaría quia oquin ca Pedronën Jesús amo nitsinaxun —usari camina quitima 'ai —quixun ñu caquin cacëxa. ³³ Cacëx cuainacëquin aín 'unánmicë unicama isquin ca Jesusan Pedro ñu caquin cacëxa:

—Min camina ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an sináncësa oquin sinanin. Usaquin sinánxunma ca 'at. 'Èn Papa Dios cuëncësabi oi 'iaxma 'ëx 'inun quixun sinánquin camina unin sináncësa oquinshi sinanin.

³⁴ Catancëxun ca anu 'icë unicamacëñun aín 'unánmicë unicamaribi cuënxun Jesusan cacëxa:

—Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti quicë bana ënquinma 'ati 'icën. ³⁵ Uin cara aín cuëncësa oquin 'ai, ënë nëtënu upitax tsotishi sinania, ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënu upitax tsóti sinánquinma uisai cara 'iquinbi 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia, ax Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'icën. ³⁶ Unix ca ënë nëtënuax 'itsaira ñuñu 'iti 'icën, 'aíshbi ca Nucën Papa Diosmi sináncëma 'aish abë upíma 'ianan aín nëtënu abë 'itima 'icën. Usa 'ain ca axa bamacëbë aín ñucama ax ñancábia bicë 'icën. ³⁷ ¿Nucën Papa Diosbë bamatimoi tsónuxun cara unin añu ñun cupíoti 'ic? Anun cupíoti ñu ca 'aíma 'icën. ³⁸ Ui unix cara 'ënan 'icëbia axa 'ëmi sináncëma unin 'usánti sinani 'ënan 'itimi rabíanan 'ën bana quicësaí 'itimi rabinia, a uníxa 'ënan 'itimi cana 'ëxribi rabínti 'ain, uni 'inux anuax uá 'aish cuantancëx 'ën Papa Diosbë 'Apu 'itancëx aín ángelcamabë utëcëni.

9

¹ Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:

—Asérabi cana mitsu cain, axa ënu 'ëbë 'icë uni raírinën ca bamacëma pain 'ixun, 'ëmi catamëtia ainan 'imicëxun, Nucën Papa Dios ca asérabi atun cushi 'icë quixun isti 'icën. Nucën Papa Diosan cushínbi ca usai 'iti 'icën.

*Axbia Jesús bëtsia**(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)*

² Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx ca mëcën achúshi 'imainun achúshi nëtë 'icëbë aín 'unánmicë uni raíri ëbiani, Pedrocëñun Jacobo 'imainun Juan, acamaishi buani Jesús matánu cuancëxa. Anu cuantancëx ca acaman ismainunbi Jesús bëtsiacëxa. ³ Bëtsicëbë ca aín chupa uxuira 'aish chabachabaquicësa 'iacëxa. Usa 'aish ca ënë menu 'icë unínbia chupa chacaquinbi uxuocësamaira 'aish uxuira 'iacëxa. ⁴ Usa 'icë isanan ca Moisésbëa Elías chiquiracëti Jesús bë banaia isacëxa. ⁵⁻⁶ Usai banaia isi 'aisamairai racuëti —uisai carana qiti 'ai —quiax sináncasmaquin ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nuxnu ënu 'icë ca asábiira 'icën. ¿Uisa cara rabé 'imainun achúshi xubura mi 'axunti 'iti 'ic? Minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi cananuna 'ati 'ain.

⁷ Usaquian Pedronën cacëbëtainshia cuinan atu tupéoncëxun ca Pedro, Jacobo, Juan, acaman cuin mëucüaxa ësai banaia cuacëxa:

—Ënëx ca 'ëx amiira sináncë, 'ën bacë bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

⁸ Quia cuati cuainacëquin amocüa iscëxbi ca uíbi 'aíma 'imainun Jesúsëshi anu 'iacëxa.

⁹ Usaquiani matánuax cuanquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Mitsúnmi iscë ënë ñucama camina uinu 'icë unibi ñuixuntima 'ain. Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx bamatancëx baísqüicëbëtan cuni camina ënë ñucama unicama ñuixunti 'ain.

¹⁰ Usaquian Jesusan cacësabi oquin a ñucama ui unibi ñuixunímabi ca atúxbi cuni canani quiacëxa:

—¿Uisai quicë cara, bamatancëx cana 'ëx baísqüiti 'ai, quicë ax 'ic? ¹¹ Èsai canantancëxun ca Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Mixmi asérabi Cristo 'aínbi cara uisacatsi an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax, Elías pain ca uti 'icë quin?

¹² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Elías ax pain ca uti 'icë quicë bana ax ca asérabi 'icën. Uxun ca unicama Nucën Papa Diosmia sinánun sinánmiti 'icën, usai quicë bana ca asérabi 'icën. ¿Usa 'aínbi cara axa Nucën Papa Diosnuax uni 'inux uá a ñuicë bana uisai quin? Ca quia, ax ca unin bëtsi bëtsi ocëx tëmëratu 'icën. ¹³ Elías ax pain ca uti 'icë quicë banax asérabi 'aínbi cana mitsu cain, Elías pain ca uaxa. Ucëbi ca judíos unicaman atúxa cuëncësa oquinshi a 'atimoxa, a ñui Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oquin ca 'acanxa.

*Ñunshin 'atimañu tuá Jesusan pëcüa**(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)*

¹⁴ Aín uni rabé 'imainun achúshibë matánuax anua aín 'unánmicë uni raíri 'icë anu cuanquinbi ca Jesusan isacëxa 'aisamaira unían aín 'unánmicë unicama raíri nëbétsioraxun, an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamabëtan atubë cuëbicanánquin atu cananquinia. ¹⁵ Usai cuëbicanánquinbi Jesús aia isi camáxbi ratuti abáquiani riquianxun ca —¿Caina ain? —quixun cacëxa. ¹⁶ Cacëxun ca cacëxa:

—Cana ain. ¿Añu ñui caramina atubë cuëbicanancanin?

¹⁷ Cacëxun ca anu 'icë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—'Ën bëchicë cana minu bëan. Ñunshin 'atimanën 'imicëx ca banañuma 'icën.

¹⁸ Uinuxun cara ñunshin 'atimanën 'imia anuax ca menu nipacëtia. Usai 'i aín cuñun bacux bëi cuëtséquiquin ca aín xëta ñërëxcaia, aín namíxbi ca nimëti bërëru saiquia. Usa 'ain cana min 'unánmicë unicama 'ëa chiquínxunun can, cacëxunbi ca 'acasmaxa.

¹⁹ Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca asérabi cushi 'icë quixun sinaniman. ¿Mitsúxmi 'ëmi catamënun carana uiti nëtën mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi oi carana 'ëx mitsu cupí masá nuituti 'ain? 'Ë ca a tuá bëxun.

²⁰ Cacëxuan bëcëbëtan Jesús isquin ca ñunshin 'atimanën a tuá aín nami nimémiquin bërërumiquin menu nipacëmiacëxa. Usocëx ca aín cuñun bacux bëi menu taramëcëacëxa. ²¹ Usaía 'ia isquin ca Jesusan a tuacën papa ñucácëxa:

—¿Uiti barin cara ënë tuá ësai 'in?

Cacëxun ca cacëxa:

—Xuratsu 'aíshbi ca usai 'iacëxa. ²² Usa 'icë ca ñunshin 'atimanën bamamicatsi quixun 'itsa oquin tsinu 'irumianan bacanuribi nipacëmia. Usa 'ain camina min 'aisa 'icë nu a pëxcuxunti 'ain.

²³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Minmi 'ë, ca 'axunti 'icë quixun sináncëbëtan cana 'ati 'ain. An 'ëmi catamëquin, 'ën cana aséribi 'axunti 'ai quixun sináncë uni a cana uisa ñu cara abi 'axunti 'ain.

²⁴ Cacëxun ca munuma banaquin a tuacën papan cacëxa:

—Min camina camabi ñu 'ati 'ai quixun cana 'unanin. Usa 'aínbi camina, upí oquinra 'unánun 'ë 'aquinti 'ain.

²⁵ Ësoquian cacëbëa 'itsa uni anu timëtia isquin ca Jesusan ñunshin 'atima cacëxa:

—Ñunshin 'atima, an uni banañuma 'imianan pabë 'imicë, mi cana cain, ënë tuánuax ca ashiti chiquit. Chiquítancëx camina amiribishi anu utëcëntima 'ain.

²⁶ Cacëx ca ñunshin 'atima munuma cuëncëni amiribishi a tuá aín nami nimémiquin bërërumi bamacësa 'itánun nipacëmi chiquíacëxa. Usocëxa racácë isi ca —ca bamaxa —quicáncëxa. ²⁷ Quia ratúcanëbëtanbi Jesusan aín mëcënan mëínquin birucëx ca a tuá niruacëxa. ²⁸ Usoquin 'abiania xubunu atsíncë ca aín 'unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uisa cupí caranuna nun a tuánu 'icë ñunshin 'atima chiquíncasman?

²⁹ Usaquian cacëxun ca cacëxa:

—Nucën Papa Dios pain pima samáquin ñucáquin cuni ca unin ësa ñunshin 'atima chiquínti 'icën.

Jesús —'ëx cana unin 'acëx bamati 'ai —quixun catëcëan bana

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰ Anuax cuanx, Galilea menu 'icë bain cuanquin ca Jesusan ax cuaniama unin 'unania quixun atuishi aín bana ñuixunti cupí aín 'unánmicë unicama 'unánquibiancëxa.

³¹ 'Unánquibianquin ca acamaishi buánquin ësaquin cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ë ca unin, an raíri uni 'aminun uni 'inánti 'icën. 'Ináncëxun bixun ca 'ë 'ati 'icën. 'Acëx bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbë baísqinun 'ain.

³² Usaía quiabi ca atun cuama 'icën. Cuatímabi ca upí oquian ñuixunun Jesús catimí racuëacëxa.

Uix cara bëtsi unicamasamaira 'icë quicë bana

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Capernaúm ëmanu bëbatancëx anua 'iti xubunu atsíntancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Añu ñui caramina bainuax cuëbicananpunin?

³⁴ Cacëxunbi ca bain cuani —uinu 'icë nucama achúshinëxira cara nubë sënëma 'icë —quiax atúxbi ñucacanánpuni rabínquin cáma 'icën. ³⁵ Usa 'ain ca tsóbuxun Jesusan aín 'unánmicë unicama cuënxun cacëxa:

—Uix cara aín cushi uni 'iisa tania an ca cha 'iti sinánquinma, camabi uni upitaxa bucunun ñu mëëquinquin 'aquinti 'icën.

³⁶ Usai quiquin ca Jesusan tuá achúshi bixun atu nëbétsi nitsínxun 'icúquin atu cacëxa:

³⁷ Uicaman cara 'ëmi sinánquin ënë tuásaribi 'icëa —ñuumara ca —quixun unin sináncë uni a 'aquina 'icë nuibaquin 'aquina, an ca 'ëribi 'aquina. Usaquin 'aquinquin ca 'ëishima, an 'ë xuá, aribi 'aquina.

An nu ñuicëma uni, ax ca nubë upí 'icë quicë bana

(Lc 9.49-50; Mt 10.42)

³⁸ Quia ca aín 'unánmicë uni, Juan, an Jesús cacëxa:

—Nun cananuna uni achúshinëan, Jesús ca ënë uninuaxmi chiquíti cuëënia quixun caquinshi ñunshin 'atima uninua chiquinia isan. Isquin cananuna axa nubë nicëma 'icë, usoquin 'axunma 'anun can.

³⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usoquin 'axunma 'anun camina catima 'ain. Uin cara 'ën cushin uni itsían 'acëma ñu 'ati 'icë ax ca 'atancëx 'ë ñui 'atimati banatima 'icën. ⁴⁰ Axa nu ñui quicëma uni ax ca nubë upí 'icën. ⁴¹ Asérabi cana 'ën mitsu cain, uinu 'icë unin cara, Cristonan camina 'ai quixun sinánquin 'umpax mitsu 'inania, an ca aín cupí biti 'icën.

'Uchati rabanan bërúanracati bana
(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—An uni 'imainun tuá 'ëmia sinánti ënun quixun 'atima ñu 'amiquin 'uchamicë unix ca aín 'ucha chaira 'icën. Usa 'aish ca aín 'ucha cupíbi 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën. A unix ca anun ñu rënti maxax ami tëtëcërëcatancëxun parúmpapa nëbétsi nicëxa uni nanëcësamaira oi 'atimaira ocë 'iti 'icën. ⁴³ Min mëcën anun 'aisama ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min mëcën tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix mëcën rabéñu 'aíshmi bënamëtima manë tsinu anuax tëmërai quantima cupími min mëcën tëaxun niti ca asábi 'icën. ⁴⁴ Anuax ca an nami picë xënacama bamaima, manë tsi axribi ca uisa nëténbi bënamëtima. ⁴⁵ Min taë anun 'aisama ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min taë tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix taë rabéñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmërai quantima cupími min taë tëaxun niti ca asábi 'icën. ⁴⁶ Anuax ca an nami picë xënacama bamaima, manë tsi axribi ca uisa nëténbi bënamëtima. ⁴⁷ Min bëru anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min bëru achúshi ëchíxun nicësa 'iti 'ain. Mix bëru rabéñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmërai quantima cupími min bëru achúshi ëchíxun niti ca asábi 'icën. ⁴⁸ Anuax ca an nami picë xënacama bamaima, manë tsi axribi ca uisa nëténbi bënamëtima. ⁴⁹ Nucën Papa Diosan usoquin 'acëxa upí isnun ca judíos unicaman 'aracacë ñuina xaronuxun tashíancëxa. Usaribi 'icëa Nucën Papa Diosan nu upí isnun cananuna nuxribi upíshi 'iti 'ain. ⁵⁰ Ësa ca. Tashix ca asábi 'icën. Asábi 'aíshbia aín muca nëtëtia camina uisaxunbi amiribishi mucotëcëntima 'ain. Mitsúxbi ca tashisa 'it. Bëtsibë nishananima ca nuibanani bucucan.

10

Uníxa aín xanubë ënanántima
(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

¹ Capernaúmnuax cuanx ca Jesús Judea me, Jordán cacë baca 'ucë manan, Perea cacë, bëbacëxa. Usaxun ca anua 'aisamaira uni timëtëcënia an 'acësabi oquin bana ñuixuancëxa. ² Usa 'ain ca fariseo unibunën anu timëxun Jesús uisai caraisa quia ami manánuxun cuacatsi quixun ñucáquin cacëxa:

—¿Unin aín xanu ënti cara asábi 'ic?

³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisaími mitsux 'inun cara Moisés quiacëx?

⁴ Cacëx ca quiacëxa:

—Moisésnëan cuëñëo banax ca ëesai quin, “ënquin ca unin —ënë xanu ca bërí 'ën xanuma 'icë —quixun quirica 'atancëxun 'inánquin aín xanu ënti 'icë” quiax.

⁵ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Judíos unicamaxa mitsusaribi masáquin sináncë 'ain ca Moisésnën usai quiquin a bana cuëñëocëxa. ⁶ Usa 'aínbi ca camabi ñu unioquin Nucën Papa Diosan bëbu 'imainun xanu uniocëxa. ⁷ Usoquin unio 'ixun ca unin aín xanu biquin aín titacëñun aín papa ëni, aín xanubë ënananquinma 'iquinti 'icën. ⁸ Usa 'ain ca uni aín xanubë rabé 'aíshbi achúshisa 'icën. ⁹ Usaía achúshishi 'inúan Nucën Papa Diosan 'imia 'aish ca uni aín xanubë ënanantima 'icën, uni itsínribi ca ënananmitima 'icën.

¹⁰ Usaquian cacë ca xubunuxun aín 'unánmicë unicaman amiribishi unin cara aín xanu ënti 'icë quixun ñucátëcëancëxa. ¹¹ Ñucácëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aín xanu ènxuan an xanu itsi bicë uni ax ca a èncë xanumi 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ia 'icësaribiti. ¹² Usaribiti ca xanúxribi, aín bënë ènxun uni itsi bitsi 'uchaia, axa aín bënë 'aímabi bëtsi unibë 'i 'icësaribiti.

Tuácama Jesusan Nucën Papa Dios ñucáxuan

(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin nuibaquin ramënun quixun tuá xuracama Jesúsnu bécancëxa. Bëiabi ca aín 'unánmicë unicaman an bécëcama ñu caquin cacëxa:

—Ènu tuá xurácama bëxunma ca buántan —quixun.

¹⁴ Usaquin caia isi nishquin ca Jesusan cacëxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'ënua unun èn. 'Èmi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'imicë unicamax ca ènë tuá xuracamasaribi 'icën. ¹⁵ Aséabi cana 'èn mitsu cain, uix cara tuá xuratsua an bërúancë unimi catamëcësa usaribiti 'èmi catamëcëma 'icë ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

¹⁶ Usaquin caquin ca tuácama 'icúquin biquin ramëquin Nucën Papa Dios ñucáxuanca.

Ñuñuira bënë uni ñuicë bana

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷ Baían Jesús cuancëbëbi ca achúshi uni abácuatsini uacëxa. Ai rantin puruni tsóbuquin ca ñucáquin cacëxa:

—Mix camina aséabi upí uni 'ain. Usa 'ixun camina 'è ñuixunti 'ain, ¿'èx nètétimoi Nucën Papa Diosan nètënu abë 'inuxun carana aña 'ati 'ain?

¹⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisati caramina 'èx isana upí 'ai quixun 'è cain? Uinu 'icë uníxbi ca upíma 'icën. Nucën Papa Diosaxëshi ca upí 'icën. ¹⁹ Uisai cara aín bana cuënëo quia quixun camina 'unanin. Ca quia: “Uni camina 'atima 'ain. Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain. Uni itsin ñu camina mëcamatima 'ain. Camina bëtsi unimi cëmëi manántima 'ain. Camina uni parántima 'ain. Min papa, min titan bana camina upí oquin cuaquin tanti 'ain”.

²⁰ Usaquin cacëxun ca unín cacëxa:

—Chamaratsu 'aíshbi minmi 'è cacë banacama quicësabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in.

²¹ Cacëxun ca Jesúsna a isquin nuibaquin cacëxa:

—Usari camina 'in. 'Ixunbi camina achúshi ñuishi 'acëma 'ain. Ca cuantan. Cuanxun camina min ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usotancëx camina ñuñushi 'iti sinanima 'èmi sinani 'ènan cupí bamanuxbi 'èbë cuani uti 'ain. Usaquin 'atancëx camina Nucën Papa Diosan nètënu 'ianan usaquin 'acë cupí anuax cuëëinra cuëënti 'ain.

²² Usaquin Jesusan cacëxun cuabiani ca aín ñua 'itsaira 'ain, a uni masá nuituti uténbuax cuancëxa.

²³ Usai 'icëbëtan ca Jesusan ñachaquin isquin aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aíshbi ñuñu 'itishi sinani Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

²⁴ Usai quicëbëa ratutiabi ca aín 'unánmicë unicama amiribishi catëcëancëxa:

—'Aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aíshbi —ñuñu 'aish cana asábi 'ai —quixun sinani Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. ²⁵ Camello, ax ca chaira 'aish, xumuxan quini chamaratsu 'ain, anun atsínquiantima 'icën. A ñuina chaxa a quinin atsíncasmacësamaira oi ca 'aisamaira ñuñu uni Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

²⁶ Usaía quia cuati ca aín 'unánmicë unicama, a banax ca aséabi 'icë quixun sináncasmai canancëxa:

—Aséabi a bana 'ain ca ui uníxbi Nucën Papa Diosnan 'inux iétima 'icën.

²⁷ Usai quia isquin ca Jesusan cacëxa:

—'Aisamaira ñuñu uníxa iétisama 'aínbi ca Nucën Papa Diosan 'acasmati ñu 'aíma 'icën. Usa 'ixun ca ainshi ñuñu uniribi ainan 'inun iémiti 'icën.

²⁸ Quia ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nun cananuna mibë ninuxun nun ñucama èan.

²⁹ Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Asérabi cana mitsu cain, uinu 'icë unin cara camabi uníxa 'ëmi catamëti Nucën Papa Diosnan 'inun 'aquinuxun aín xubu, aín xucën, aín chirabacë, aín tita, aín papa, aín bëchicë, aín naë éanxa, ³⁰ a unix ca bërâma 'icësamairai ënë nëtënu aín xubu, aín xucën, aín chirabacë, aín tita, aín bëchicë, aín naë a ñucamañu 'iti 'icën, bëtsi unían ami nishquin 'atimomainun. Usai 'ianan ca Nucën Papa Diosan nëtënu abë nëtétimoi 'iti 'icën. ³¹ Usa 'aínbi ca bëría unin —cha ca a uni 'icë —quixun sináncë uni a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icën. 'Imainun ca bërí unin iscëxa ñuuma 'icë uni a Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icë isti 'icën.

Jesusan —'ëx cana unin 'acëx bamati 'ai —quixun catëcëan bana

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² Anuax cuanx bain Jerusalénu cuani ca aín 'unánmicë unicamaxa uisai cara 'iti 'icë quixun sináncasmai racuëti tsiánmainun Jesús rëcuénquiancëxa. Rëcuénquiania 'itsa unin a nuibiancëxun ca Jesusan abëa cuanun aín 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun rabé cuënquin, usai cana 'iti 'ai quixun ñuixunquin, ësaquin cacëxa: ³³ — Mitsúnbi camina isin, bërí cananuna Jerusalénu cuanin. Anuxun ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ë unin 'inánti 'icën, judíos sacerdotenën cushicamacëñun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama. 'Ináncëxun ca atun —a uni ca bamati 'icë —quixun catancëxun judíosma unicaman 'anun 'ë 'inánti 'icën. ³⁴ 'Ináncëxun ca 'ëmi cuaianan tushucanan mëetancëxun 'ë 'ati 'icën. Usoquian 'acëx bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbë baísquiti 'ain.

Zebedeonën bëchicë rabëtan Jesús ñucá

(Mt 20.20-28)

³⁵ Usa 'ain ca Zebedeonën bëchicë rabé, Jacobo 'imainun Juan, an anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Nux cuëncësa oquinmi nun ñucácëxun min nu 'axúnti cananuna cuënin.

³⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu ñu 'ën mitsu 'axúnti caramina cuënin?

³⁷ Cacëxun ca cacëxa:

—Mixmi 'apu 'aish, min nëtë upínu tsoan, 'ën xucënaxa min mëcën amo tsómainun 'ëx min mëcën amo tsóti cana cuënin.

³⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Sinánquinmaishi camina usaquin 'ë cain. ¿'Ë 'acësaribi oquian unin mitsu bëtsi bëtsi ocëxun caramina tanshiti 'ain? ¿'Ëx 'icësaribiti tëmëraquinbi caina tanshiti 'ain?

³⁹ Quia ca cacëxa:

—Usaribi oquin cananuna tanshiti 'ain.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën 'acësaribi oquin camina bëtsi bëtsi ocë 'ianan paëira tanti 'ain. ⁴⁰ Usa 'aínbi cana 'ën, mix camina 'ën mëqueu tsónan 'ën mëmiu tsóti 'ai quixun ui unibi caiman. Nucën Papa Diosan cuni ca cati 'icën, uix cara anu tsóti 'icë quixun, an mënósabi oía 'inun.

⁴¹ Usaquian a rabëtan Jesús caia cuati ca Jesusan 'unánmicë uni raíri, mëcën rabé, ax Jacobo 'imainun Juanmi nishacëxa. ⁴² Usaria isquin ca cuënxun Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina 'unanin, judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuëncëcësa oquian tëmëraquinbi ñu mëënun 'amia. Aín cushi unin ca aín unicama ax quicëcësa oquian 'anun 'amia. ⁴³ Usa 'aínbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Uix cara bëtsi unisama 'iisa tania, an ca mitsúxmi upitax bucunun ñu mëëquin 'aquinti 'icën. ⁴⁴ Uinu 'icë micamax cara mitsun cushi 'iisa tania an ca mitsúxmi chuámarua upitax bucunun mitsu ñu 'axúnti 'icën, 'ën mitsu 'acësaribi oquin. ⁴⁵ Uni itsán ñu mëëxunun cana 'ëx uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uáma 'ain. 'Ëx cana unicamaxa upí 'ianan upitax bucuti oquin 'aquini uacën. 'Ëx 'uchañuma 'aish bamatsianxmabi cana camabi uníxa Nucën Papa Diosbë upí 'inun atun 'ucha 'ënansa 'ain bamai uacën.

Jesusan bëxuñu uni Bartimeo bëpëxcüa

(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Usaquiani Jericó ěmanu bëbatancëx ca anuax aín 'unánmicë unicama 'imainun 'aisamaira uni Jesúsbe cuantëcëancëxa. Cuania ca bëxuñu uni, Bartimeo cacë, Timeonën bëchicë, an uni curíqui ñucacë, an bai amo tsóxunbi ⁴⁷ —Nazaretnu 'icë Jesús ca aia — quiáxa quicania cuati cuëñíshquin cacëxa:

—Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu Cristo, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

⁴⁸ Usaía quia oquin ca anu 'icë unicaman banaxma isa nëténun quixun cacëxa. Cacëxbi ca nëtëtima ax 'icësamaira oi ñunshínrui munuma cuëñishtëcëni quiacëxa:

—Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu Cristo, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

⁴⁹ Usaía quia cuati niracëquin ca Jesusan —'ënu unun ca cat —quixun cacëxa. Cacëxun ca unicaman bëxuñu uni cacëxa:

—Masá nuituáxma ca 'it. Mí ca cuënia, niruquiani ca anu cuantan.

⁵⁰ Cacëxëshi niruquin anúan mapúcë chupa pëxun nibiani ca Jesúsnu cuancëxa.

⁵¹ Usaria aia ca Jesusan cacëxa:

—¿'Ën mi uisoti caina cuëñin?

Cacëxun ca cacëxa:

—Isnúnmi 'ë bëpëxcuti cana cuëñin.

⁵² Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Camina cuanti 'ain. 'Ën mi bëpëxcuti sinani 'ëmi catamëti camina bëpëxcüan.

Usaquian cacëxëshi bëpëxcuquin ca isacëxa. Bëpëxcucëxun isi cuëñquiani ca Jesúsbe cuancëxa.

II. JERUSALEXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A (11-13)

11

Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Jerusalénu cuani Betfagé 'imainun Betania ěma rabé a 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unánmicë uni rabé xuquin Jesusan cacëxa: ² —Aminu bësucë ěma anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaxun camina burro, anua uni tsócëma pain, a anua təcërëcacë mërati 'ain. Mëraquin camina tububëtsinquin bëti 'ain. ³ Mitsúnmi tubuia isquian bëtsi unin: ¿Uisoti caramina tubuin? —cacëxun camina cati 'ain: Nucën 'Ibun ca ěnë a buánxunun quixun nu caxa. Bërfibi ca bëmitëcënti 'icën.

⁴ Usaquin caxuan xucëx cuanxun ca burro, bai amo xubu xëcuë tanáin, təcërëcacë mërëcëxa. ⁵ Mëraquian tubuia isquin ca anu 'icë unicaman cacëxa:

—¿Añu caina 'ain? ¿Uisati caramina burro tubuin?

⁶ Cacëxun ca usaquin canun quixuan Jesusan cacësabi oquin cacëxa. Cacëxun ca —ca buántan —cacëxa. ⁷ Cacëxun buántancëxuan chupan catátacaquin burro camápucëbë ca anu 'iruaq tsotax Jesús Jerusalénu cuancëxa. ⁸ Usaía burron cuancëbëtan ca 'aisamaira unin anun Jesús cuanti bainu, anúan mapúcë chupabi 'apámainun bëtsi bëtsi unin naë rësúnua i pëchi chuíshcaxun anúan Jesús cuantinu 'apácëxa. ⁹ Usobiani ca sharáquiani unicama cuancëxa. Raírinëxa rëcuénmainun ca raírinëxribi Jesús caxu cuani a rabi cuëñi quicancëxa:

—Ënë unix ca upíra 'icën. Nucën 'Ibu Diosan xucëx ca ěnëx bërí aia. A ca camabi unin rabiti 'icën. Nun a rabinun ca 'acan. ¹⁰ Nucën rara Davitan rëbúnqui, ami sinania Nucën Papa Diosan ainan nu 'imiti, a ca ěnëx 'icën. Nucën Papa Dios naínu 'icë, aribi cuëñquin rabinun ca 'acan.

¹¹ Usaía unicamax sharáquiamainun cuanx ca Jesús Jerusalénu bëbacëxa. Bëbaxun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun, camabi ñu istancëx bari cuabúcëbë Betania ěmanu 'i cuancëxa. Cuancëbë ca abë aín 'unánmicë unicamaxribi cuancëxa.

Jesusan higuera cacë i bimiñuma 'inun ca

(Mt 21.18-19)

¹² Betanianu 'inëti Jerusalénu cuantëcëni ca Jesús panancëxa. ¹³ Pananquiani cuani ca 'uraxun higuera nicë isbiani, bimiñu cara quixun isi cuancëxa. Cuanquin isquinbi ca

tuáñuma ñancáishi 'aísha aín pëchishi ocëxa, higuieranën, tuatisama pan 'ain. ¹⁴ Usa 'icë isquin ca Jesusan cacëxa:

—Min camina tuatëcëniman. Achúshira unínbi ca min tuá cutëcëniman.
Quixuan caia ca aín 'unánmicë unicaman cuacëxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquían
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Usaquiani cuanx Jerusalénu bëbax anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun ca Jesusan anuxun an ñu marucë unicama chiquíanan an curíqui cambioquin bicë unicaman mesacama chashcaquin an numacuru marucë unicamaxa anu tsócë aribi chashcacëxa, anu tsóxma 'inun quixun. ¹⁶ Usonan ca úixbia ñu buani anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquianxma 'inun quixun atu cacëxa. ¹⁷ Usaquin 'aquin ca unicama 'unánmiquin cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca quia: “Anuxun 'ë rabiti xubu ax ca anuaxa camabi uni 'ëbë banati xubu 'iti 'icën”. Usaía cuëñëo bana quicë 'aínbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa 'inun ënuxun ñu maruin.

¹⁸ Usaía quicëbë camabi unían aín bana cuati rabanán racuëti ca judíos sacerdotenën cushicamabë an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicamax Jesús 'acatsi quiax 'esë-nancëxa.

¹⁹ Usa 'ain ca ñantabucëbë Jesúsë aín 'unánmicë unicama Jerusalénuax cuancëxa.

Higuera chushi xanan
(Mt 21.20-22)

²⁰ 'Uxnëti pëcaracëbë Jerusalénu cuantëcënquin ca higuera an isóncësama 'icë aín tapúnmiaxbia chushicë isacëxa. ²¹ Usa isquin ca Pedronën a higuera caia conxun Jesús cacëxa:

—Ca is. Minmi ñu concë higuera ca xanánx.

²² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ax cushiira 'ixun ca Nucën Papa Diosan ax quicësabi oquin 'aia quixun sinani ca ami catamët. ²³ Aséribi cana mitsu cain, unían —sapi ca 'atima 'icë —quixun sinánquinma —aséribi ca Nucën Papa Diosan 'ati 'icë —quixun sinánquin, ënë matá —ënuax ca parúmpapanu racati cuantan —quixun cacëx ca usai 'iti 'icën. ²⁴ Usa 'ain cana mitsu cain, —aséribi ca Nucën Papa Diosan 'ën cacëxun 'ë 'axunti 'icë —quixun sinania ca an mitsúnmi ñucácësabi oquin mitsu 'axunti 'icën. ²⁵ Unibë 'aisama 'aish Nucën Papa Dios naínu 'icë abë banaquin camina axa mimi 'uchacë uni cupiti sinánquinma a pain manuti 'ain, usaribi oquian Nucën Papa Diosan min 'ucha tërénquin manunun. ²⁶ Usa 'aínbi ca mitsúxmi uni itsimi nishcë a manutisama tania Nucën Papa Dios naínu 'icë, an mitsun ñu 'atima 'acë a tërénxunquin manutima 'icën.

Jesusan cushi ñuicë bana
(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ Jerusalénu cuantëcëanx ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu Jesús cuantëcëancëxa. Cuanx atsíntancëxa anu 'icë isquin ca judíos sacerdotenën cushicama, 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama, 'imainun ampan caniacëcë unicama anu cuanxun ²⁸ ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Uin banan caramina an ñu marucë unicama chiquión? ¿Uin cara usoquinmi ñu 'anun mi cax?

²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ënribi cana mitsu bana itsi ñucatin. Ñucácëxunmi mitsun 'ë ñuixuncëxun cana 'ënribi mitsu cati 'ain, uin banan carana ésaquin 'ai quixun. ³⁰ ¿Uin cara Juan unicama nashiminun cacëx? ¿Nucën Papa Diosan cara cacëx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacëx? Ca 'ë ñuixun.

³¹ Usaquian Jesusan cacëxbi ca uisaquin caranuna cati 'ai quixun sinani ñucanancëxa:

—¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu Nucën Papa Dios naínu 'icë an ca cacëxa quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacëxun nu —¿usa 'ain caramina uisa cupí aín bana

cuama 'ai? —quixun nu cati 'icën. ³² ¿Caranuna —unían 'imicëxun ca Juanën unicama nashimiacëxa —quixun cati 'ain? Usaquin cati 'aínbi ca camabi unin aín bana cuaquin —Nucën Papa Diosan ca asérabi aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacëxa —quixun sinania.

Usaquin sinani ca a 'apucamax 'apuma unicamami racuéacëxa. ³³ Usai canantancëxun ca Jesús cacëxa:

—Uin xucë cara 'iacëxa quixun cananuna 'unaniman.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi 'ën ñucacëxun 'ë ñuixuncëxunma cana 'ënribi uin banan carana ësaquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

12

Bana itsi ñuicësoquin Jesusan an naë bërúancë unicama ñuia

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

¹ Bana itsi ñuicësoquin ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, ënë banaribi 'apucama ñuixuancëxa:

—Ësa ca. Achúshi unin ca aín naënu uvas 'apáxa. 'Apáxun cënëtancëxun ca anuxun uvas baca biti xaxu quinioquin naëxa. 'Anan ca anuxun naë bërúanti xuburibi manámiira chaioruquin 'axa. 'Atancëxun bëtsi uni aín naëa bërúanxunun quixun ami ëbiani ca 'ura 'icë menu 'i cuanxa. ² Cuantancëxun ca uvas bimicëbëtan abëa 'icë an ñu mëemicë uni achúshi xuquin caxa:

—An naë bërúancë unicamanu cuantancëxun camina 'ënan 'iti a mësúa 'ë bëxúnun mi 'inánun cati 'ain. ³ Cacëx cuanxa bëbaiabi ca an naë bërúancë unicaman mëëtancëxun ñuñuma cuantëcëntanun xuaxa. ⁴ Usaquian 'an ca naë 'ibun aín ñu mëemicë uni itsi xutëcëanxa. Xucëx cuanxa bëbaiabi ca aribi an naë bërúancë unicaman macuëxquin bëtsi bëtsi oquin 'atimati banaquin ñu caxa. ⁵ Usocëbëtan amiribishi xucëbi ca bëtsiribi 'axa. A 'acan ca bëtsi xutancë xutancëxun raíriribi xuaxa. Xutiabi ca raíri 'atimonan raíriribi 'acaxa.

⁶ Usoquin aín unicama xuquinbi ca aira nuibacë aín bëchicë a xucëma 'icën. Xuxunmabi ca —'ën bëchicë ënë ca usaribi oquin 'aquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icë —quixun sinánquin aira xuaxa. ⁷ Usoquin sinánquin xucëx cuanxa bëbacëbë ca an naë bërúancë unicama canani quiaxa: Aín papáxa bamacëbë ca aín bëchicë ënëx naë 'ibu 'iti 'icën. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibu 'inuxun ënë 'ati 'ain. ⁸ Canantancëxun 'atancëxun ca naë 'uri racáncanxa.

⁹ Usoquian aín bëchicë 'acë cara naë 'ibun a unicama uisoti 'icë quixun cana mitsu cain. Aín naënu cuanxun a unicama 'atancëxun ca bëtsi uni aín naëa bërúanxunun quixun cati 'icën. ¹⁰ ¿Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ëesai quicë, a caramina mitsun iscëma 'ain?, An maxax xubuacë unían biquinma racáncë 'aíshbi ca a maxax bërí amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti. ¹¹ Usaía 'inun ca Nucën Papa Diosan 'imiixa. An usoquin mëñócëx ca nun nu iscëx upíira 'icën.

¿Usoquian cuëñëo bana a caramina mitsun iscëma 'ain?

¹² An naë bërúancë unicama ñuicëbë ca judíos 'apucama atubi ñui isa quia quixun 'unani Jesúsni nishacëxa. Nishquin 'atimonuxun biisa tanquinbi —'itsa unin ca aín bana cuatia, usa 'ain ca a unicamax numi nishti 'icë —quixun sinani atumi racuéquin Jesús ëbiani riquiancëxa.

Unían 'apu curíqui 'inan

(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Usaquiani cuanxun ca atun cushicaman uisai cara Jesús quiaxa quixuan atu cacëx ami manáncatsi quixun, an Jesús cëmëxun ñucánun fariseo uni raíri 'imainun Herodesnën uni raíriribi xuacëxa. ¹⁴ Xucëx cuanxun ca Jesús cacëxa:

—Canaanuna 'unanin, min banax ca asérabi 'icën. Uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun camina cëmëquinma asérabi ñuin, unían min a bana ñuia cuati cuëncëbëtanmabi. Min sináncëx ca camabi uni bëtsibëtan sënën 'icën. Usaquin sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai

cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ñuixunin. Usa 'ixun camina nu cati 'ain, ¿Nucën Papa Dios asérabi nun cushi 'ain cara Romanu 'icë 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic? ¿Caranuna curíqui 'inánti 'ain? ¿Caranuna 'inántima 'ain?

¹⁵ Cacëxun ca Jesusan —uisai caraisna qui quixun 'ëmi manánuxun cuacatsi quixun ca 'ë ñucatia —quixun 'unánquin cacëxa:

—'Ëmi manánuxun 'ëx caraisna uisai qui cuacatsi quixun camina 'ë usoquin cain. Uisa cara isnun ca 'apu buánmiti manë curíqui achúshi 'ë bëxun.

¹⁶ Cacëxuan bëia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uin bëmañan tanquin 'acë cara ënëx 'ic? ¿Uin anë cara cuënëocë ënëx 'ic?

Cacëxun ca atun cacëxa:

—Ax ca Romanu 'icë 'apu, Césarnën bëmánan tanquin 'acë 'imainun Césarnën anë 'icën.

¹⁷ Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ami mitsun 'atia César cuëncë a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucën Papa Dios cuëncë a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

Usaquian cacëxun cuati ca bëtsi unin banasama ca ënën bana 'icë quiax sináncasmai ratúcancëxa.

Uni baísquiti ñui quicë bana

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸ Usa 'ain ca Jesúsnu saduceo unicama cuancëxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sináncëxa. Usaquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacëxa: ¹⁹ —Nun 'unánun ca Moisésnën ësai quicë bana cuënëocëxa, uni achúshinëxa bëchicëñuma 'aish bamacëbëtan ca aín xucënan aín casunancë xanu bixun, ami bacë bëchiti 'icën. Usoquian 'acëx ca aín bëchicë ax aín xucënan bëchicësa 'iti 'icën. ²⁰ Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Uni achúshi ca męcën achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacëxa. Biaxbi ca bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ²¹ Baman aín xucënan casunancë xanu biaxbi ca aín xucën axribi bacë bëchiaxmabi bamacëxa. Usaribiti ca a xanu biaxbi aín xucën bëtsíxribishi bamacëxa. ²² Usa 'ain ca xucën camáxbi a xanu biaxbi bacë bëchicëñuma 'inun bamacëxa. Acamaxa bamai cëñúan ca a xanúxribi bamacëxa. ²³ Camaxunbi ca a xanu biacëxa. ¿Usa 'ain cara anun unicama baísquiti nëtën acama uinu 'icéxira aín bënë 'iti 'ic?

²⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usama ca. Mitsun Nucën Papa Diosan bana cara uisaira quia quixun cuanan aín cushiribi 'unánquinma camina usaquin 'ë ñucatin. ²⁵ Bama 'aish baísquiquin ca unin xanu bitima 'icën, aín ini bëchicë ca unin bënumitima 'icën. Usaribi ca naínu 'icë ángelcamaxribi 'icën. ²⁶ Mitsúnmi —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sinania cana mitsu cain, ca usama 'icën. ¿Caramina Moisésnëan imaxu nëmëtia isa ñui quicë bana iscëma 'ain? Imaxu rëquirucënuax banaquin ca Nucën Papa Dios Moisés ësáquin cacëxa: “'Ëx cana Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios, a 'ain”. ²⁷ A bana cuënëo isquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios, ax ca bama 'aísha baísquitima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën.

A pain Nucën Papa Diosan bana axa quicësabi oíira 'iti

(Mt 22.34-40)

²⁸ Usaquian Jesusan suduceo unicama caia ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë uni achúshinën uquin cuacëxa. Cuacëxuan saduceo unicaman ñucacë bana a upí oquin ñuia cuaxun ca an Jesús cacëxa:

—¿Uinu 'icë Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësa oíira caranuna 'iti 'ain?

²⁹ Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Axa quicësabiira oi 'iti bana ax ca ësai quia: “Israel unicama, ca cuat. Nucën 'Ibu Dios ax ca achúshi 'icën. ³⁰ Min 'Ibu Diosmi camina asérabi cuëni cëmëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamëti ax cuëncësabi oíshi 'iti 'ain”. Ax ca a pain Nucën Papa Diosan bana ax quicësabi oíira 'iti a 'icën. ³¹ Ënéxribi ca a banasaribi 'icën: “Mixmi

bëruancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanan 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain". 'Aíma ca axa quicësabi oía uni 'iti ënë bana rabésaribi bana 'icën. ³² Usaquian cacëxun ca an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unin cacëxa:

—Usa ca. Mixmi quicë bana ax ca asérabi 'icën, Nucën Papa Dios, ax ca achúshishi 'icën. Bëtsi Dios ca 'aíma 'icën. ³³ Cëmëima asérabi cuëñëni, ax cuëncësabi oi 'i ami sinánan unin axa bëruancacësaribi oquin aín aintsicama nuibanan 'aquinsa 'icë 'aquincëbë ca Nucën Papa Dios cuëñënia, judíos unían aín 'ucha cupí 'aracacë ñuina rëxun xarocëbëa 'icësamaira oi.

³⁴ Usaquian a bana ñuiquin cacëxun ca Jesusan a uni cacëxa:

—Nucën Papa Diosan uni 'iisa camina 'ain.

Usaquian a uni caia cuaxun ca ui unínbi ñucátëcëanma 'icën.

Un rëbúnqui cara Cristo 'icë quicë bana

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixuni ca Jesús quiacëxa:

—¿Uisa 'aish cara an Moisésnëan cuëñëo bana 'unáncë unicamax quia, Cristo ax ca Davitan rëbúnqui 'icë quiax? ³⁶ Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitanbi ca David ësaquin quimiacëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu caxa, “axa mimi nishcë unicama 'ën mi 'ibuamimainun camina mix 'ëbë 'apu 'aish 'ën mëqueu 'iti 'ain”.

³⁷ Usai qui ca David ax —Cristo, ax ca 'ën 'Ibu 'icë —quiax quiacëxa. ¿Ësaia quiá 'ain cara Cristo uisax Davitan rëbúnqui 'iti 'ic? Usaía quia ca 'aisamaira 'ixun unin cuëñëquin cuacëxa.

Jesusan an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama ñuia

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Cuatia ca bana ñuixunquin Jesusan ësaquin atu cacëxa:

—An usaía judíos unicama 'inun Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicamax 'icësaribiti camina 'itima 'ain. Atux ca chupa chaxcé pañuax niti cuëëanan anuxun ñu marucë anuxuan unin —ax ca nun cushi 'icë —quixun sinánquin mëcën 'inánquin biti cuëñënia.

³⁹ Usai 'ianan ca anu judíos unicama timéti xubunu unicamabë timëti, anua aín cushicamax tsóti a anu tsotishi cuëñënia, 'ianan ca pi timéxun anu aín cushicama tsóti anu tsónuxun caisia, atusaribi 'icatsi quixun. ⁴⁰ Usai 'ianan ca casunamëcë xanun ñu bicuanquin cëñuia. Cëñuanan ca ax isa upí 'icë quixuan unin sinánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banaia. Usa unicama ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin 'uchoti 'icën.

Xanu casunamëcëñëan Nucën Papa Dios curíqui nanxúan ñui quicë bana

(Lc 21.1-4)

⁴¹ Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama catancëx ca Jesús anu curíqui nanti ñu 'urama ami bësui tsóbuacëxa. Tsóxun ca anu nanti ñu anua unicaman curíqui nania isacëxa. Iscëxun ca 'aisamaira curíquiñu unicama an 'itsa curíqui nancëxa.

⁴² Nancëbë uquin ca xanu casunamëcë ñuñuma, anribi manë curíqui rabératsu nancëxa, axa cupípara 'icëbi. ⁴³⁻⁴⁴ Nancëbëtan cuëncëxa aia ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Itsaira curíquiñu unicaman ca anun ñu maruquian tëxëocë curíqui anu curíqui nanti ñunu 'aruaxa. Usa 'aínbi ca xanu casunamëcë ënën asérabi cuëñëquin 'aisa tanquin anúan ñu marutibi 'aíma 'itánun aín curíquicamaishi 'aruaxa. Usa 'ain cana asérabi mitsu cain, curíquiñu unicaman 'acësamaira oquin ca a xanun aín curíqui 'inánxa.

13

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu upíra upí ñui quicë bana

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuaxa cuania ca aín 'unánmicë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Ca is, ënë xubux ca maxax 'acë 'aish upíira upí 'icën.

² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënë xubu camina maxax 'acë 'aish chaira isin. Usa 'aínbi ca ënë xubucama aín maxáxcamaribi rurupacë 'iti 'icën.

Mecama cëñúti nëtë 'iisama pain 'ain bëtsi bëtsi ñu 'iti bana
(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Usaquin cacëx abë cuanquin ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu 'uria 'icë matá, Olivos, anu tsóbutia Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, acaman, unia 'aíma 'ain, atúxëshi abë 'ixun Jesús cacëxa: ⁴ —¿Uínsaran cara mixmi quicësabi oi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ënëx aín maxáxcama rurupacë 'iti 'ic? ¿Anúan usai 'iti nëtë ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain? A camina nu ñuixunti 'ain.

⁵⁻⁶ Usaquian aín 'unánmicë unicaman ñucácëxun ca Jesusan anun ax utëcënti nëtë ñuixunquin ësaquin cacëxa:

—'Itsa unin ca, 'ëx cana Cristo 'ai, quiax quiquin 'itsaira uni paránuxun 'aia. Usoquian mitsuribi paránti rabanan camina bërúancati 'ain. ⁷ Mitsun camina uni itsían —bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsibë 'acánania quixun ñuia cuanuxun 'ain. Cuanan camina —raíri unicamaxribi ca raíribë 'acánania —quixun ñuia cuatíbi racuétima 'ain. Usaía 'icëbëbi ca ënë mecama cëñúcëma pain 'iti 'icën. ⁸ Bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsi menu 'icë unicamabë nishánani 'acánanti 'icën. 'Imainunribi ca bëtsi menu 'icë 'apun suntárucama bëtsi menu 'icë suntárucamabë 'acánanti 'icën. Bëtsi bëtsi mecama ca shaíquinuxun 'aia. Bëtsi bëtsi nëtënu 'icë unicamax ca a piti ñuñuma 'inuxun 'aia. Usoquin pain tëmëratancëxunbi ca 'ëx utëcëncëbëtainra, unin an 'acësamaira oquin tëmëranuxun 'aia.

⁹ 'Ëmi sináncëma uni raírinën ca 'apucamanu ami manánuxun mitsu buánti 'icën. Usonan ca anua judíos unicama timéti xubucamanuxun mitsu manë xon rishquiti 'icën. Mitsúnmi 'ën bana uni ñuixuncë cupí ca unin mitsumi nishqiun judíosma unicaman 'apunu mitsu buánti 'icën, ami mitsu ñui manánuxun. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unax camina usaía 'icëbë ratútima 'ain. Usocëxunbi camina a 'apucama 'ë ñuiquin bana ñuixunti 'ain. ¹⁰ Usaía 'icëma pan 'ain ca camabi menuxun uisai cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quiáxa quicë bana unin ñuixunti 'icën. ¹¹ A unicaman mitsu 'apun buáncëxun camina racuéquin —uisai carana qiti 'ai —quixun sinántima 'ain. Mitsúxmi banacëbëtanshia Nucën Papa Diosan mitsu sinánmicë banan camina cati 'ain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx camina qiti 'ain. ¹² 'Ëmi sináncëma unin ca axa 'ëmi sinania oquin aín xucénbi an uni 'aminun quixun 'apu 'inánti 'icën. Usaribi oquin ca aín papan ami nishquin aín bëchicëbi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. 'Imainun ca usaribi oquin aín bëchicënen ami nishquin aín papabi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. ¹³ Mitsúxmi 'ëmi catamëcë cupí ca unicamax 'ëmi sináncëma 'aish mitsumi 'i nishnuxun 'aia. Usa ñu 'icëbëtanbia 'ëmi sinánquin ëncëma unicamax ca 'ën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icën.

¹⁴ Usaquin caxun ca Jesusan ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni, Danielnëan a ñuiquin cuëneo uni ax ca 'atimaira 'icëa unin timacë 'aíshbi aín suntárucamabë uti 'icën. Aí ca ax anua ax 'itima anu 'iti 'icën. An ënë bana iscë uni an ca uisai quicë cara quixun 'unánti 'icën. Usai 'icëbë ca unicama ami racuëti Judea menu 'icë ëmacamanuax abáquiiani matánu cuanti 'icën. ¹⁵ Aín xubu ëman 'icë unicamaxribi ca abánuxun, aín ñu pain bitsi aín xubunu atsíntëcënimashiti cuanti 'icën. ¹⁶ 'Imainun ca aín naënuxuan ñu mëcë unicamaxribi abánuxun aín chupa bitsi, aín xubunu cuaníma aín naënuaxëshi abáti 'icën. ¹⁷ Usaía 'icëbë ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúcë xanucamaxribi abáquiiani cuani nuibacanuxun 'aia. ¹⁸ Usaími mitañu 'itin rabanan camina Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. ¹⁹ Usai 'i ca unicama Nucën Papa Diosan me uniotabacë 'aían uínsaranbi 'iásamairai tëmëratati 'icën, amiribishi usai tëmëratëcëntimoi. ²⁰ Anúan paë tanquin tëmëratati nëtëxa cëñúcëbëma ca usabi 'i camabi uni bamati 'icën. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan, ainan

'inun an caíscë unicama nuibaquin, atu cupí anúan unin paë tanquin tēmērati nētēcama sēnēnmiti 'icēn.

²¹ Anúan usoquin unicaman tēmērati nētē ucēbētan unin mitsu —ca is, ènu ca Cristo 'icē —quixun canan —ca is, unu ca Cristo 'icē —quixun cacēxunbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. ²² Anúan usoquin unicaman tēmērati nētē ucēbētan ca unin ax asérabi ama 'ixunbi —'èx cana Cristo 'ai —quixun paránti sinánquin unicama canuxun 'aia. Usaribiquin ca uni raírinēn cēmēquin —'èn cana Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixunin —quixun unicama canuxun 'aia. Canan ca unicama paránti sinánquin, uni itsían 'acēma ñu 'anuxun 'aia. 'Aquin ca Nucēn Papa Diosan unicamaribi paránti sinánuxun 'aia. ²³ Usai 'icēma pan 'aínbi 'èn mitsu cacē 'aish camina a ñucama usai 'icēbēbi ratútima 'ain. 'Ianan camina unínma mitsu parania bēruáncati 'ain.

*Anúan Jesús utēcēnti nētē ñuicē bana
(Mt 24.29-35, 42-44; Lc 21.25-36)*

²⁴ Catancēxun ca Jesusan ēsaquinribi aín 'unanmicē unicama cacēxa:

—Usaía tēmērai anun uni bēnēti nētēcama 'icēbē ca bari bēánquinuxun 'aia, 'uxénribi ca pēcanuxunma 'aia. ²⁵ 'Isparibi ca rēucunuxun 'aia, naícamē'èo shaíquicēbē ca anua 'icē ñucamaxribi shaíquinuxun 'aia. ²⁶ Usaía 'icēbētan ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'èn nētē cuin mēúxun 'èn cushin pēcabētsinia unicaman isnuxun 'aia. ²⁷ 'Èx uquin cana 'èn ángelcama xuquin 'ēnan 'inun 'èn caíscë unicama camabi menua, naínuaribi 'ēbēa 'inun timēminuxun 'ain.

²⁸ Ènē ñu camina 'unanin, higuera i ax ca baricuatsincēbē aín pēchi rēucubutancēx amiribishi corutēcēnia. Usaría 'ia isquin camina —ca baritiacuatsinia —quixun 'unanin. ²⁹ Usaribitia 'èn mitsu ñuixuncē ñucamax 'icēbētan camina 'unánti 'ain, anun 'èx utēcēnti nētē ca 'urama 'icē quixun. ³⁰ Asérabi cana mitsu cain, ènē nētēnu bucucē unicamax bamacēma pain 'ain ca 'èn mitsu ñuixuncē banacama quicēsabi oi 'iti 'icēn. ³¹ Naí, me acamax ca cēñúti 'icēn, 'aínbi ca 'èn banaxa nētétimoi usabi 'ain camabi ñu 'èx quicēsabi oi asérabi 'iti 'icēn.

³² Añu nētēinra carana 'èx utēcēnti 'ain, uínsarainra cara usai 'iti 'icē quixun ca uínbi 'unanima. Naínu 'icē ángelcamanbi ca 'unanima, 'èx Nucēn Papa Diosan Bēchicē 'ixunbi cana 'énribi 'unaniman. Nucēn Papa Diosan cuni ca 'unania. ³³ Mitsun uínsaran carana uti 'ai quixun 'unancēma 'aish camina camabi nētēn 'èn uni 'aish 'ēmi sinánquin 'èx uti caínti 'ain. ³⁴ Ca ēsa 'icēn. Uni achúshinēn ca aín xubunuax amanu cuanuxun an ñu mēēxuncē unicama cuēnxun, —utēcēntamainun camina upí oquin ñu 'ati 'ai —quixun canan an xēcuē bēruáncē uniribi aín xubu bēruáinra onun quixun caia. Usaquin cabiani ca 'ura cuania. ³⁵ A unicaman ca uínsaran cara an atu ñu mēēmīcē uni uti 'icē quixun 'unanima. Usaribiquin camina mitsun 'èx uti 'unaniman. Carana bēbaquíshcēbē uti 'ain, carana imé naēx uti 'ain, carana 'atapa bēnē banacēbē uti 'ain, carana pēcaracēbēa bari urucēbē uti 'ai quixun camina 'unaniman. Usa 'ain camina camabi nētēn 'ēmi sinánquin 'èx uti caínti 'ain, ³⁶ uquin atuna 'ēmi manúcē mitsu mērain, usa 'ain. ³⁷ Èsaquin 'èn mitsu cacēsaribi oquin cana axa 'ēmi catamēcē unicamaribi cain, camina 'ēmi sinánquin 'èx uti caínti 'ai quixun.

III. BAMAXBI JESUCRISTO BAISQUIA BANA (14-16)

14

*Judíos unicama Jesúsmi 'ēsēnan
(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)*

¹ Anun carnero 'ati 'ianan anun chamiti ñucēñunma 'acē pán piti nētē 'itia rabē nētē 'ain ca judíos sacerdotenēn cushicamabētan an Moisésnēn cuēnēo bana 'unancē unicaman, uisaxun caranuna 'anuxun Jesús, unicaman 'unánunmaishi, biti 'ai quiax canancēxa. ² Cananíbi ca quiacēxa:

—Unicamama anun rabanan nëëti tsuáquiruia, usa 'ain cananuna anun carnero 'ati nētēn bitima 'ain.

Betaníanuxuan xanun Jesúsmi ro tutuca bana

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Betania ñacánuax ca Jesús an aín nami chëquimicë 'insínñu 'aishbia pëxcúcë, Simón, aín xubunua 'icë mesanu tsócëxa. Anu 'aísha mesanu tsotan ca xanu achúshinën anu sanuira sanu 'inínti ro, nardo cacë, 'arucë ñu a bëacëxa. A rox ca mëscucëma 'aish cupíira cupí 'iacëxa. Usa 'aínbi ca anua 'arucë ñu a ruruquin anun Jesusan maxcá chabócëxa.

⁴ Usoia isi ca anu 'icë unicama raírinëx a xanumi nishi canancëxa:

—¿Uisati cara ro ñancábi cëñuax? ⁵ Anun ñuñuma uni 'aquinti trescientos curíqui cupí maruti ca ënë ro 'iaxa.

⁶ Usai canania cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—Ami nishquin ënë xanu ñuixunma ca 'at. Èsoquian 'ë 'acë ënëx ca asábiira 'icën.

⁷ Camabi nētēn camina ñuñuma uni isin. Isquin camina 'aquinsa tanquin 'aquinquin ñu 'inánti 'ain. Usa 'aínbi camina mitsun xëñibuquin 'ë istima 'ain. ⁸ An 'ë usaquin 'aisa tanquin ca 'ë 'axa. Bamacë maínuxun usoquin unin 'ati tanquin ca ënë xanun 'ë ron 'axa. ⁹ Aséribi cana mitsu cain, uinuxun cara camabi menuxun 'ën unibunën 'ën bana, anúan uni Nucën Papa Diosnan 'iti, a ñuixunia, anuxun ca ënë xanúan èsoquin 'ë 'acë ënëribi ñuixunti 'icën, camabi unían 'unánun.

Judasnëan Jesús uni 'inan

(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Usa 'ain ca Jesusan 'unánmicë uni achúshi, Judas Iscariote, ax anua judíos sacerdotenën cushicama 'icë anu cuanxun —Jesúsmi binun cana mitsu a ismiquin buánti 'ai —quixun atu cacëxa. ¹¹ Cacëxun cuati cuëenquin ca —curíqui cananuna mi 'inánti 'ai —quixun cacancëxa. Usaía quicëbëtan ca Judasnën —¿uisaxun carana ënë unicama Jesús bimiti 'ai? —quixun sináncëxa.

Jesusan aín 'unánmicë unicamabëtan ashiquin pia

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹² Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán anun piti nētë ucëbëa, anun carnero 'ati Pascua nētë 'ain, ca aín 'unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uinuxuinra nun Pascua nētēn a piti ñu mi mënóoxuni cuanti caramina cuëenín?

¹³ Usaquian cacëxun xuquin ca aín 'unánmicë uni rabé cacëxa:

—Èma 'uri anu ca cuantan. Cuanquin mëraquin camina achúshi unían ñutēn 'umpax buania a nuibianti 'ain. ¹⁴ Nuibiani anua ax atsíncë xubunu atsínquin camina aín 'ibu èsaquin cati 'ain: An nu 'unánmicë uni an ca èsaquin mi canun nu caxa, ¿Uinuxun cara 'ëbëtan 'ën 'unánmicë unicaman Pascua nētēn piti ñu piti 'ic? ¹⁵ Usaquinmi cacëxun ca an mitsu anuxunu piti, xubu namé cha, cata itsi manámi 'icë, anua mesa 'imainun anu tsóti acama mënóocë, a mitsu ismiti 'icën. Ismicëxun camina anuxun piti mënóoti 'ain.

¹⁶ Usoquian cacëx cuanx Jerusalénu bëbaquin ca aín 'unánmicë uni rabëtan Jesusan cacësabi oquin a ñucama mëracëxa. Mëraxun ca anuxun a nētēn piti ñucama mënóocëxa.

¹⁷ Usaquian 'an ca Jesúsbe bëbaquishcëbë aín 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun rabé acamax anu bëbacëxa. ¹⁸ Bëbatancëxun mesanuxun piia ca Jesusan atu cacëxa:

—Aséribi cana 'ën mitsu cain, an 'ëbëtan picë micama achúshinën camina axa 'ëmi nishcë unicama 'ë 'inánuxun 'ain.

¹⁹ Èsaquian cacëxun oi masá nuituquin ca aín 'unánmicë unicama achúshi achúshinën Jesús ñucácëxa:

—¿'Ën carana uni mi 'inánti 'ain? ¿'Ë cat?

²⁰ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Micama achúshi an 'ëbëtan manë xampami chabóxun pán picë an ca uni 'ë 'inánti 'icën. ²¹ Aséribi Nucën Papa Diosan bana cuënéosabi oi cana uni 'inux anuax uá, 'ëx bamati 'ain. Usa 'aínbi ca an 'atimonuxun binun uni 'ë 'ináncë uni, ax 'uchañuira 'aish

uisoquin cara 'ati 'icë usoquian Nucën Papa Diosan 'acë 'iti 'icën. Usai 'itima cupí ax unitima ca 'iacëxa.

²² Usaquian cacëxun pimainun ca Jesusan pán biquin, Nucën Papa Dios —asábi ca — catancëxun, pán tucapaxun 'inánquin atu cacëxa:

—Ënë ca bit. Mitsúnmi piti pán ënëx ca 'ë 'icën.

²³ Cacëxuan a páncama pian ca Jesusan uvas baca anu 'arucë xampa biquin, Nucën Papa Dios pain —asábi ca —catancëxun atu 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca camaxunbi 'acëxa.

²⁴ 'Aia ca cacëxa:

—'Ën imi 'apati 'ëx bamacë cupí ca 'aisamaira uni aín 'uchacama tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën. Ënëx ca a 'apati 'ëx bamati a 'icën. ²⁵ Asérabi cana mitsu cain, ënuxun cana uvas baca 'atëcëniman. Nucën Papa Dios anua ax aín unicaman 'Apu 'icë, anuxun cuni cana 'atëcënti 'ain.

Pedronën uni paran

(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶ Nucën Papa Dios rabi cantatancëx ca Jesúsbe aín 'unánmicë unicama Olivos cacë matánu cuancëxa. ²⁷ Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Unin 'ë bicëbë camina mitsux racuëti abati tsuáquiti 'ain, Nucën Papa Diosan bana cuëneo ësai quicësabi oi: “An carnero bërúancë uni 'ën 'acëbë ca carnerocamax abati tsuáquiti 'icën”. ²⁸ Usai 'itancëxmi mitsux cuainsama pain 'ain cana 'ëx pain baísquiquiani Galileanu cuanti 'ain.

²⁹ Usaía quia ca Pedronën cacëxa:

—Raírinëxa mi ëbiani abácëbëbi cana 'ëxëshi mi ëbiani abátima 'ain.

³⁰ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina ënë ñantan rabëti 'atapa banatisama pan 'ain min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

³¹ Cacëxun ca Pedronën ñunshínquin Jesús cacëxa:

—'Ëx mibë bamanuxunbi cana, 'ën cana mi 'unáncëma 'ai quixun uni parántima 'ain. Ësaquian caia ca usaquinribi camaxunbi cacëxa.

Getsemaní naënuaxa Jesús aín Papabë bana

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Olivos cacë matánu cuanbaiti Getsemaní cacë me mënóccë, anu bëbaquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ëx Nucën Papa Diosbë banamainun ca ënu tsóxun 'ë caín.

³³ Usaquin cabiani Pedro, Jacobo, Juan, acama buani cuanibi ca —uisai carana 'iti 'ai —quixun sinani bënëti masá nuituacëxa. ³⁴ Usai 'iquin ca acama cacëxa:

—Cana 'aisamaira masá nuitutin. Micamax ca ënu tiqit. 'Aíshbi camina 'uxtima 'ain.

³⁵ Cabiani 'urira cuani menu rantin puruni tsóbuquin ca, ax cuëncëbë ca uisaíbi 'itima 'icë quixun 'unani, abë banaquin aín Papa cacëxa: ³⁶ —Papan, min 'aisama ñu ca 'aíma 'icën. 'Ën usoquin paë tanun 'ë 'imixunma ca 'at. Usa 'aínbi cana 'ëx cuëncësa oi 'itima 'ain, mix cuëncësa oishi cana 'iti 'ain.

³⁷ Usaquin catancëx cuanquin aín 'unánmicë unicama 'uxcë mëraquin ca Simón Pedro cacëxa:

—Simón, ¿caina 'uxan? ¿Tënëima caramina bënëtishi 'uxan? ³⁸ Mitsux 'ëx cuëncësa oi 'iisa tanibi camina asérabi usai 'iman. Usa 'ain camina 'uxti tëai, 'uchati rabanan Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

³⁹ Usaquin cabiani cuantëcëanx ca Jesús amiribishi usaquinribishi cai aín Papabë banatëcëancëxa. ⁴⁰ Banatancëx utëcëncëquinbi ca Pedro, Juan, Jacobo, acamaxa 'uxcënan ténantëcëncëx 'uxcë mëratëcëancëxa. Mëraquian bësúncëxunbi ca uisaquin cara cati 'icë quixun sínánma 'icën. ⁴¹ Usa 'ain amiribishi cuantëcëntancëx utëcëncëquin ca cacëxa:

—Bërí camina tantianan 'uxti 'ain. Asá ca. Anúan uni 'uchañucaman binun uni itsin 'ë 'inánti nëtë ca uaxa. ⁴² Cuanun ca nirucuatsin. An 'ë uni 'inánti uni ca aia.

*Jesús bican**(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)*

⁴³ Jesusan cacëbëbi ca aín 'unánmicë uni achúshi, Judas, ax uacëxa. Abë ca 'itsa uni manë xëtocë bëanan imaxu tëacë bëi uacëxa. Axa ucëcama ax ca judíos sacerdotenën cushicamabëtan an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun caniacëcë unicamanribi Jesús binun quixun xucë 'iacëxa. ⁴⁴ Usa 'ain ca buánquin Judasnën abë cuancë unicama cacëxa:

—'Ën bëtsucucaia isquin camina 'unánti 'ain, ax ca Jesús 'icë quixun. 'Unánquin a bixun camina bërúinra oxun buánti 'ain.

⁴⁵ Usaquian unicama cacësabi oquin ca anua 'icë anu bëbaquin Judas Iscariotenën, —¿ënu caina 'ain? —caquin Jesús bëtsucucacëxa. ⁴⁶ Usa oia ca axa ucë unicaman Jesús biacëxa. ⁴⁷ Bicëbëtan ca anua 'icë unicama achúshinën aín manë xëtocë aín xacánua biquin, judíos sacerdotenën cushicaman 'apun ñu mëëmicë uni mëëquin aín pabí amocüa pabíscacëxa.

⁴⁸ Usocëbëtan ca Jesusan axa anu 'icë unicama cacëxa:

—¿Manë xëtocë 'imainun imaxu tëacë tuíanx caramina mëcamacë uni 'acësa oquin 'ë binux ucan? ⁴⁹ Camabi nëtën 'ën mitsu nëbétsinuxun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuiabi camina uisa 'ixunbi ësoquin 'ë bicancëma 'ain. Usa 'aínbi camina Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oquin 'ë ësoquin 'acandin.

⁵⁰ Usoquian Jesús bicëbë ca aín 'unánmicë unicamax a ëbiani abácëxa.

Bëná uni abáa

⁵¹⁻⁵² Raírria abámainun ca bënë uni achúshinëinshi sábananën racúxun nuibiancëxa. Nuibiania aribi bicancëxbi ca sámana ëbiani ñancáishi abácëxa.

*Judíos unin 'apucamanua Jesús buáncan**(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)*

⁵³ Usoquin bitancëxun ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apunu Jesús buáncancëxa. Anu ca sacerdotenën cushicamabë caniacëcë unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama timécë 'iacëxa. ⁵⁴ Jesúsua buántamainun 'uránxun nuibiantancëx ca Pedro a xubu rapasu me mëníocënu bërúax suntárucamabë tsi bimicënu sënamëti anu tsoócëxa.

⁵⁵⁻⁵⁶ Usa 'ain ca judíos sacerdotenën cushicamabë camabi judíos unibunën 'apucama anu timéxun, uix caraisa atúan 'anun Jesúsmi manánti 'icë quixun cuaisa tancëxa. Cuaisa tancëbëa 'itsa uni cëmëi Jesúsmi manáncëxbi ca 'atima bana anúan Jesús 'acánun quixun Jesús 'uchoti 'aíma 'iacëxa. Bëtsi bëtsi uníxa cëmëi quicëxbi ca bana mëscú 'iacëxa. ⁵⁷ Usa 'ain ca uni raírínëx nirui cëmëi ami manani ësai quiacëxa: ⁵⁸ —Nun cananuna ësai quia ënë uni cuan: 'Ën cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu unin 'a, ënë rurupatancëxun rabé 'imainun achúshi nëtéinshi amiribishi bëtsi 'atëcënti 'ain, unin 'acëma 'inun.

⁵⁹ Usaía quicëbëa raíri raírínëx bëtsi bana ñui quicëxbi ca mëscúcë 'iacëxa. ⁶⁰ Usaía quicëbë niruquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apu an Jesús cacëxa:

—¿Usaía mi ñui quicancëbëtanbi caramina nu uisaquinbi caiman? ¿Uisai qui cara ësai mi ñui quicanin?

⁶¹ Quixuan cacëxbi ca Jesús uisaíbi banama 'icën. Quiama oquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun amiribishi catëcëancëxa:

—¿Mix caramina Cristo, Nucën Papa Dios anu nun rabicë, aín Bëchicë a 'ain?

⁶² Cacëxun ca Jesúsacacëxa:

—'Ëx cana a 'ain. Mitsux camina uni 'inux anuax uá, 'ë, Nucën Papa Dios cushiira, abë 'Apu 'aish aín mëqueu tsócë isanan 'ëx naí cuin mëucüax utëcënia isnuxun 'ain.

⁶³ Usai quia cuati xuamaírai nishquin aín chupabi tucaquin ca sacerdotenën cushicaman 'apun abë 'icë unicama cacëxa:

—Bëtsi unían cacëxunmabi cananuna nunbi 'atimati banaia cuan. ⁶⁴ Mitsúnribi camina Nucën Papa Dios ñuia 'atimati banaia cuacan. ¿Uisa caramina sináncanin?

Quixuan cacëx ca camáxbi —ca bamati 'icë —quiacëxa. ⁶⁵ Usai qui ami tushuquiquin ca raírínën bëmápuxun mëëquin cacëxa:

—Uin cara mi mëëia, ca 'ë cat.

Usaquian 'aia ca policíacamanribi Jesús bêtashcacëxa.

—'Ën cana a uni 'unáncëma 'ai —quixuan Pedronën ca

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-29)

⁶⁶ Usaquian Jesús 'amainun ca Pedro xubu tanáin me mënóccënu 'iacëxa. Anua 'ain ca an sacerdotenën cushicaman 'apu ñu mëëxuncë xanu uacëxa. ⁶⁷ Uquinbi tsimia sënamëtia isquin ca Pedro cacëxa:

—Mixribi camina Jesús, Nazaretnu 'icë, abë 'ion.

⁶⁸ Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—'Ën cana a uni 'unáncëma 'ain. Mixmi a ñui quicë uni a cana 'ën 'unaniman.

Usaquin cabiania anun atsíncë xëcuënu 'icë ëman cuancëbëbi ca 'atapa banacëxa.

⁶⁹ Usa 'ain ca amiribishi Pedro istëcënquin a xanun anua 'icë unicama cacëxa:

—Ënë unix ca axa abë nicë unicama achúshi a 'icën.

⁷⁰ Cacëxun ca Pedronën amiribishi catëcëancëxa:

—'Ën cana a uni 'unaniman. Usaquian cacëa panácëma 'aínshi ca anu 'icë unicaman Pedro catëcëancëxa:

—Mix camina Galileanu 'icë uni 'ain. Usa 'aish camina anu 'icë unicama banacësa 'ain. Asérabi camina mix acama achúshi 'ain.

⁷¹ Cacëxun ca Pedronën munuma banaquin cacëxa:

—'Ëx cëmëia ca Nucën Papa Diosan 'ë 'atimoti 'icën. An cuamainun cana asérabi mitsu cain, mixmi a ñui quicë uni a cana 'unaniman.

⁷² Usaía quicëbëshi ca 'atapa amiribishi banatëcëancëxa. Banacëbëtan ca Pedronën Jesusan ësaquin cacë a sináncëxa: Rabé 'atapa banatisama pan 'ain camina min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain. Usoquian Jesusan coóncë bana sinani ca Pedro masá nuituirai bëunan mëscúacëxa.

15

Pilato Jesús 'ináncan

(Mt 27.1-2, 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Pëcaracuatsíncëbë ca judíos sacerdotenën cushicamabë caniacëcë unicama 'imainun an Moisésnën cuënéo bana 'unáncë unicama 'imainun judíos cushicaman 'apucamaribi timéacëxa. Timéxun nëaxun ca Jesús Pilatonu buáncëxa. ² Buáncë ca Pilátonën Jesús ñucáccëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'ëx a 'ain, mixmi quicë, usa.

³ Quicëbë ca sacerdotenën cushicamax 'itsa ñu ñuiquin Pilato cai Jesúsmi manáncëxa.

⁴ Usaquian cacancëxun ca Pilátonën Jesús catëcëancëxa:

—Ca is. 'Aisamairai ca uni mimi manania. ¿Usaía quicëbëbi caina uisaíbi quiman?

⁵ Cacëxbia Jesús banacëbëma ca Pilato —¿uisa uni cara ënëx 'ic? —quixun sinani ratúacëxa.

Jesús ca bamati 'icë quixuan unicama quia

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶ Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtëa sënécëma pain 'ain ca Pilatonën usabi oquin 'acë 'ixun a uni chiquínuan judíos unibunën ñucáccë, a sipuanua chiquínti sináncëxa. ⁷ Usa 'ain ca anua 'icë sipuacë unicama raíri ami nishi tsuáquiruquian an uni 'acë 'iacëxa. An uni 'acë a unicama achúshi ca Barrabás 'iacëxa. ⁸ Barrabás sipunu 'ain, uquin ca unicaman Pilato cacëxa:

—Mínmi camabi barin nu 'axuncësabi oquin ca 'at.

⁹⁻¹⁰ Nutsi ami nishquin ca judíos sacerdotenën cushicaman Jesús 'ënu bëaxa quixun 'unánquin Jesús chiquíntisa tanquin ca Pilátonën cacëxa:

—¿'Ën judíos unicaman 'apu, Jesús, ënë chiquínti caramina cuëëncanin?

¹¹ Usaquian cacëxunbi ca judíos sacerdotenën cushicaman, anu timëcamë'ëocë unicama tsuáquirumiquin cacëxa:

—Ama, Barrabása chiquínun cananuna cati 'ain.

¹² Usa 'ain ca Pilatonën atu cacëxa:

—¿Barrabás chiquíanan judíos unicaman 'apu isa quixunmi cacáncë, ënë 'ën uisoti caramina cuëncanin?

¹³ Quixun cacëxunbi ca cuënishi munuma banaquin atun cacëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matas.

¹⁴ Cuëncëni quia cuaquin ca Pilatonën cacëxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara ënën 'ax?

Cacëxbi ca unicama munuma cuëncëni quitëcëancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matas.

¹⁵ Quicëbëtan ca Pilátónën unicamabë upí 'iisa tanquin Barrabás chiquíanan rishquim-itancëxun i curúsocënu matásnun quixun Jesús atu 'ináncëxa.

¹⁶ Usomitancëxuan 'ináncëxun ca suntárucaman anua Pilato 'icë xubu cha mëúa 'icë anu Jesús buáncëxa. Buánxun ca suntárucaman raíri timëacëxa. ¹⁷ Anuxun ca Jesús ax isa 'apu 'icë quixun 'usánquin chupa minanën pucucësa Jesús pañumiacëxa. Pañumianan ca mañuti otancëxun muxa mañumiacëxa. ¹⁸ Usotancëxun 'usani ca munuma sharati quicancëxa:

—Chuámashi ca judíos unicaman 'apu 'it.

¹⁹ Caquin ca Jesús tsatínribi matáxcacëxa. Matáxcaia raírinën tushucamainun ca raírinënríbi 'usani ami cuaiquin rantin puruni tsóbuquin rabcatsi quixun 'acëxa. ²⁰ Usoquin 'usántancëxun ca a pañumicë chupa minanën pucucësa a pëmianan aín chupa pañumitëcëancëxa. Pañumitancëxun ca i curúsocënu matásti buáncëxa.

Jesús i curúsocënu matáscan

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Buánquinbi ca Cirene nëtënu 'icë uni, Simón, Alejandro 'imainun Ruffo aín papa, aín naënuax anúan cuancë bai, anun aia isquin suntárucaman anu Jesús matásti i curúsocëa 'iábianun quixun cacëxa. ²² Cacëxuan buáncëbëtan Jesús buanx ca Gólgota cacë menu bëbacancëxa. Gólgota quicë, ax ca mapuxosa qui quicë 'icën. ²³ Anuxun ca vino, mirracëñun mëscucë, a isa xëanun quixun Jesús 'ináncëxa. 'Ináncëxunbi ca 'ama 'icën. ²⁴ Usaía 'ia anu matástancëxun ca suntárunën anuaxa Jesús bamanun i curúsocë nitsíancëxa. Nitsíntancëx ca uín cara isa aín chupa bëtsi bëtsi bití 'icë iscatsi quixun ñuratsu pain niquin tantancëx suntárucama Jesusan chupa mëtíquiacëxa. ²⁵ Manámiquirua bari urucëbëtan ca suntárucaman usoquin 'acëxa.

²⁶ Uisa 'icë cara bamamiaxa quixun cuënoëxuan nancë bana ax ca ësai quicë 'iacëxa: Ënëx ca judíos unicaman 'apu 'icën. ²⁷ Usoquin Jesús 'anan ca suntárucaman an ñu mëcamacë uni rabëribi i curúsocënu matástancëxun bëtsíxa aín mëqueu 'imainun bëtsix aín mëmiu 'inun nitsíancëxa. ²⁸ Usai ca 'iacëxa, Nucën Papa Diosan bana cuëno ësai quicësabi oi: “Uni 'atimacamabë ca ax 'iaxa”.

²⁹ Usa 'ain ca anua matáscë anun cuanquin a isi tëncëti ami 'atimati banaquin unicaman Jesús cacëxa:

—Mix camina, 'ën cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupatancëxun rabë 'imainun achúshi nëtéinshi amiribishi nitsínruquin 'atëcënti 'ai quiax quian. ³⁰ Usa 'aish ca min cushínbi iéti i curúsocënuax 'ibút.

³¹ Usaribiti ca sacerdotenën cushicamabë an Moisésnën cuënoë bana 'unáncë unicama Jesús ñui 'atimati banai, ami cuai ësari canancëxa:

—An uni raíri iémicësaribi oi iétibi ca iétima.

³² Usai canani ca quiacëxa:

—Cristo, Israel unicaman 'apu, ax bërí i curúsocënuax 'ibutia isquin cananuna ax ca asérabi a 'icë quixun 'unánti 'ain.

Usaribiquin ca aribia i curúsocënu matáscë uni rabë anribi Jesús 'atimaquin ñuiacëxa.

*Jesús bama**(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)*

³³ Usa 'ain ca bari xamárucëbëbi me bëánquiacëxa. Bëánquix ca rabé 'imainun achúshi hora 'icëbë bari pëquitëcëancëxa. ³⁴ Usai 'icëbë bari pëquitishi 'ain ca Jesús munuma cuëncëni quiacëxa:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?

Usai quicë bana, ax ca —'ën Papa Dios, 'ën Papa Dios, ¿uisa cupí caramina 'ë éan? —qui quicë 'icën. ³⁵ Usai quia cuëncënia cuati ca anu 'icë unicama raírinëx quiacëxa:

—An ca unun Elías cuënia, ca cuat.

³⁶ Usaía 'icëbë abácuatsini uquin ca uni achúshinën tsatimia xapu rëmencë, a bimi baca cachacëmi chabóxun Jesús cucúcaquian xëanun 'amiacëxa. 'Amiquin ca raíri unicama cacëxa:

—Mëëxunma ca ën, Elías cara a 'apati aia isti.

³⁷ Usa 'ain ca munuma cuëncëntëcënishi Jesús bamacëxa. ³⁸ Jesús bamacëbë ca Nucën Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu mëu anun bëpáncë chupa aín manámiucüaxbi shimúqui amo rabé 'inun tuquiacëxa. ³⁹ Usaía bamaia ca suntárunën cushin aín bëmánanu nixun isacëxa. Isi ca —asérabi ca ënëx Diosan bëchicë 'iixa —quix quiacëxa.

⁴⁰ Acama 'imainun ca xanu raíriribi 'uránxun isi niacëxa. Abë ca María Magdalena 'imainun María itsi, José 'imainun Jacobo itsi aín tita 'imainun Salomé caquin anëcë xanu axribi 'iacëxa. ⁴¹ A xanucamax ca Galileanuxun an Jesús ñu 'axuncë a 'iacëxa. 'Imainun ca axa Jesús bë Jerusalénu cuancë xanucamaxribi anu 'iacëxa.

*Jesús bamacë mënío ñui quicë bana**(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)*

⁴² Anun ñu mëëtima nëtë 'iisama pain 'ain ca anun ñu mëníoti nëtë ñantabuacëxa. ⁴³ Ñantabucëbë ca uacëxa Arimatea ëmanu 'icë uni, José. Ax ca judíos cushicaman 'apucama cushi achúshi 'ianan —upí uni ca —quixuan camabi unin 'unáncë 'iacëxa. Usa 'aish ca anúan Nucën Papa Dios camabi unin 'apu 'iti nëtëa an caíncë 'iacëxa. Usa 'aish racuëtimaishi anua 'icënu atsínquin ca Pilato —Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin —quixun cacëxa. ⁴⁴ Usaquian cacëxun ca Pilátonën —asérabi cara bamaxa —quixun ñucánuxun suntárunën cushi camiacëxa. Camicëx aia ca —Jesús cara bamaxa —quixun ñucácëxa. ⁴⁵ Ñucácëxuan —ca bamaxa —quixun cacëxun ca Pilátonën José Jesús buántanun quixun cacëxa. ⁴⁶ Usaquian cacëx cuanquin ca sávana upí marutancëxun Jesús i curúsocënu nanpáquin Josénën anun rabúancëxa. Rabúntancëxun matá me tëmúa naëcë anu mëníotancëxun ca taránbianxun maparanën quini xëpuacëxa. ⁴⁷ Usoquian 'aia ca María Magdalena 'imainun bëtsi María, Josénën tita, anribi uinu cara mëníoia quixun isacëxa.

16

*Jesús baísquia**(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)*

¹ Anun ñu mëëtima nëtë ñantabucëbëtan ca María Magdalena 'imainun Salomé 'imainun María itsi, Jacobonën tita, acaman anúan Jesús iméishi 'aí cuanti, sanu ro maruacëxa. ² Maruonx ca pëcaracëbëa bari urucëma 'aínshi anua Jesús mëníoëxancënu cuantëcëancëxa. ³ Cuani ca ësaí canancëxa:

—¿Uin cara anun quini xëpucë mapara nu racanaxunti 'ic?

⁴ Usai cananquiani cuanx niracëquinbi ca anun quini xëpuëxancë mapara axa anua naënxancënuma 'icë, racanacë isacëxa. ⁵ Usa 'ain ca quininu atsínquinbi bënëa uni achúshia tari uxua pañuax mëqueu tsóccë isi ratúcancëxa. ⁶ Ratutiabi ca cacëxa:

—Ratúaxma ca 'it. Mitsun camina i curúsocënu matásëxancë Jesús, Nazaretnu 'icë, a barin. Ca ënuma 'icën, ca baísquiaxa. Anua unin racáënxancë ca is. ⁷ Isbiani cuanxun camina Pedrocëñun aín 'unánmicë unicamaribi ësaquin cati 'ain: Ax pain ca Galilea

menu cuania. Mitsúnribi camina cuantancëxun anua a isti 'ain, an mitsu cacësabi oquin. Usaquin camina aín 'unánmicë unicama cati 'ain.

⁸ Usaquian ángelnën cacëxun, asérabi ca Jesús anuma 'icë quixun istancëx ratuti bërëruí quinuax chiquiti ca abáquiani cuancëxa. Cuanquin ca racuéquin uibi uisaquinbi cáma 'icën.

María Magdalenanëan Jesús isa

(Jn 20.11-18)

⁹ Domingo nëtë pëcaracëbë ca Jesús baísquitancëx María Magdalena anua męcën achúshi 'imainun rabé ñunshin 'atima chiquían, ami pain chiquiracëacëxa. ¹⁰ Usai 'ia isbiani ca masá nuitutia bëunan męcúcë axa Jesús bë nicë unicama a cai cuancëxa. ¹¹ Cuanxuan —Jesús cana asábi isan —quixun cacëxun cuaquinbi ca a unicaman —usama ca —quixun sináncëxa.

Ami sináncë uni rabémia Jesús chiquiracëa

(Lc 24.13-35)

¹² Usai 'itancëxa ëmanuax bain cuancëbë ca Jesús a unicama rabémi, bëtsi unisa 'aish, chiquiracëacëxa. ¹³ Usaía ami chiquiracëcëxun isbianquian —Jesús cananuna isan —quixun atúnribi cacëxunbi ca raírinën —usama ca —quixun sináncëxa.

Jesusan aín 'unánmicë unicama usaquian ñu 'anun ca

(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁴ Usai 'itancëx ca Jesús aín 'unánmicë unicama męcën rabé 'imainun achúshi ami atúxa mesanu bucubuan chiquiracëacëxa. Atumi chiquiracëquin ca Jesusan atu cacëxa: —An 'ë baísquicë iscëcaman, asérabi 'ëx baísquicë isun cacëxunbi camina, asérabi ca baísquiaxa quixun 'ë sinántisama tan.

¹⁵ Usaquin caxun ca atu cacëxa:

—Camabi menu cuanquin camina, 'ëmi catamëti, aín 'ucha tërécë 'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun camabi unían 'unánun, bana ñuixunti 'ain. ¹⁶ Ñuixuncëxun cuatia 'ëmi catamëtia nashimicë ax ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun iémicë 'iti 'icën. Usa 'aínbi ca axa 'ëmi catamëisama tancë uni ax aín 'ucha cupí xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbëma 'iti 'icën. ¹⁷ Axa 'ëmi catamëcë unicaman ca Nucën Papa Diosan cushin uni itsin 'acëma ñu ësoquin 'ati 'icën: 'ënan 'ixun ca 'ën cushin uninua ñunshin 'atima chiquínti 'icën. Chiquíanan ca bëtsi banan banati 'icën. ¹⁸ Usai 'ianan aín męcënan bicëxunbi ca runun 'atima 'icën. 'Imainun ca muca ñua xëacëxunbi uisabi otima 'icën. 'Imainun ca aín męcënan ramëcëx uni ñucë pëxcúti 'icën.

Jesús naínu cuan

(Lc 24.50-53)

¹⁹ Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx ca Nucën 'Ibu Jesus, aín mëqueu 'aish Nucën Papa Diosbë cushi 'i, naínu cuancëxa. ²⁰ Usai 'ian camabi menu cuanquin ca aín 'unánmicë unicaman —Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëti aín 'ucha tërécë 'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun bana ñuixuancëxa. Usaquin bana ñuixunia ca Nucën 'Ibu Jesucristonënbi 'aquinquin, atúan ñuixuncë banax ca asérabi 'icë quixuan unin 'unánun, uni itsin 'acëma ñu 'amiacëxa. Ashi.

LUCASNĒAN 'A UPÍ BANA

I. JESUS XURATSU PAIN 'AISH 'IA BANA (1-2)

¹⁻² Teófilo 'ën cana mi cain, an Jesús isanan aín bana ñuixuncë unicaman ca atun iscësabi oquin Jesusan ñu 'acëcama 'imainun an unicama 'unánmicë ñucamaribi ñuiaxa. A unicaman ñuia cuaxun ca 'itsa unin upí oquin mëníoquin a banacama cuënëöxa. ³⁻⁴ Teófilo, minribi camina a ñucama mi ñuixuncaxun cuan. Minmi aséribi cara a bana 'icë quixun 'unánun cana 'ënribi upí oquin an a ñucama 'unáncë unicama ñucáquin, uisaira cara 'iaxa quixun cuatancëxun, cuënëöxunquin mi ñuixunin.

Angelñëan an uni nashimiti uni, Juan, axa bacéñti ñuia

⁵ Herodes Judea cacë menu 'apu 'ain ca Zacarías cacë uni judíos sacerdote achúshi 'iacëxa. An mëníosabi oquin ca anuxun a rabi xubunuxun, Abíasnën unicamabëtan Zacaríasnën Nucën Papa Dios rabiquin ñu 'axuancëxa. Zacaríasnën xanu ax ca Aaronën rëbúnqui, Elisabet cacë, 'iacëxa. ⁶ Zacarías 'imainun Elisabet a rabëtax ca Nucën Papa Diosan iscëx aín nuitu upí 'iacëxa. Upí 'ixun ca Nucën 'Ibu Diosan banacama cuaquin an cacësabi oquin upí oquin 'acëxa. Usa 'ain ca uinu 'icë uníxbi a 'atimaquin ñui ami manánma 'icën. ⁷ Usa 'ain ca Elisabet tuáñuma xanu 'ianan a rabëtaxbi xëniira 'iacëxa.

⁸ Usabi oquin 'acë 'ixun ca achúshi nëtën Abíasnën unicaman anuxun Nucën Papa Dios rabi xubu anuxun atun 'ati ñu 'aquin, ⁹ uin cara anu Nucën Papa Diosan caiscë uníxëshi atsínti anu atsínquin tsëpasa ñu xaroti 'icë quixun 'unánuxun Nucën Papa Dios ñucátancëxun tancëxa, judíos sacerdotecaman 'acësabi oquin. Tancëxbi ca Zacarías 'iacëxa. ¹⁰ Usa 'ain ca Zacaríasnën tsëpasa ñu xaromainun judíos unicaman emánxun Nucën Papa Dios abë banaquin rabiácëxa. ¹¹ Tsëpasa ñu xaroquinbi ca Zacaríasnën anuxun tsëpasa ñu xaroti a mëqueucüa an Nucën Papa Dios 'aquincë aín ángelcama achúshi ami chiquiracëtia mëracëxa. ¹² Mërai sináncasmai ca ratuti racuëiracëxa. ¹³ Usai ami racuëtiabi ca ángelnën cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it, Zacarías. Nucën Papa Diosan ca minmi a cacë banacama cuaxa. Usa 'ain ca min xanu Elisabet an tuáñu 'iti 'icën. A tuá camina Juan caquin anëti 'ain. ¹⁴ A tuá aín tita bacéncëx canicëbë camina 'itsaira cuëñti 'ain. Usaribiti ca 'itsaira unix cuëñti 'icën, a uní cupí. ¹⁵ Ax ca Nucën Papa Diosan iscëx uní itsisama 'iti 'icën. 'Ianan ca an vino 'imainun ñu cachacë xëatima 'icën. Aín titaxa bacéncëma pain 'aíshbi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'iti 'icën, usabi 'inux. ¹⁶ Juan an ca amia manúcë 'icëbi Israel unicama upí oquin atun 'Ibu Diosmi sinántëcënquian a rabinun 'unánmiti 'icën. ¹⁷ Juan ax ca Nucën 'Ibu Jesúsá unun ax pain rëcuëncuatsini uti 'icën. Ax ca Elías 'iásaribiti Nucën Papa Diosan cushiñu 'ixun unicaman upí oquin sináncësaribi oquin aín bëchicë sinánun sinánmiti 'icën. Sinánmianan ca an aín bana cuaisama tancë unicama sinanamiquin, Nucën Papa Diosmi sinánun 'imiti 'icën. Usoquian 'imicëxun ca axa Nucën 'Ibu Diosan xucëx ucëbëtan, Israel unibunën upí oquin aín bana cuati 'icën.

¹⁸ Angelnën cacëxun ca Zacaríasnën cacëxa:

—'Ëx cana xëniira 'ain, 'ën xanuribi ca xëniira 'icën. ¿Usa 'ain carana uisaxun 'unánti 'ain, min 'ë cacësabi oi ca aséribi 'iti 'icë quixun?

¹⁹ Cacëxun ca ángelnën cacëxa:

—'Ëx cana abë 'ixuan an cacësabi oquin Nucën Papa Dios ñu 'axuncë ángel, Gabriel, a 'ain. Usa 'icë ca an upí bana ëñë ñuiquin mi canun quixun 'ë xuaxa. ²⁰ 'Ën mi cacëxunbimi usai ca 'iti 'icë quixun sináncëma cupí camina banañuma 'inuxun 'ain. Usa 'ain camina a ñucama sënëncëbëishi banatëcëñti 'ain. Min sináncëbëmabi ca 'ën mi cacë ñu aséribi 'iti 'icën, anun usai 'iti nëtëa sënëncëbë.

²¹ Angelbë Zacarías banamainun ca an emánxun chiquitia caíncë unicaman, uisacatsi cara panatia quixun sináncëxa. ²² Usaquin sinánquian caíncëx chiquíquin ca Zacarías-nën banacasmaquin aín męcënanshi sanánquin tanxuancëxa. Usaía 'icëbëtan ca unicaman —Nucën Papa Diosan ismicëxun ca anuxun a rabiti xubunuxun ñu isaxa — quixun sináncëxa.

²³ A nětëcama anun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun ñu 'ati sënëncëbë ca Zacarías aín xubunu cuantëcëancëxa. ²⁴ Usa 'ain ca Zacarías cuantëcëan aín xanu Elisabet tuuacëxa. Tuui ca chiquitima męcën achúshi 'uxë aín xubu mëúishi 'iacëxa. Usai 'iquin ca sináncëxa: ²⁵ Nucën 'Ibu Diosan ca 'ë sinánxunquin unicaman 'ë 'atimaquin ñuitëcënxunma 'anun 'ëx tuáñu 'inun mëníoixa quixun.

An Jesús tuuati ñuiquian ángelnën María ca

²⁶ Elisabet męcën achúshi 'imainun achúshi 'uxë sënëni natubëncëbëtan ca Nucën Papa Diosan aín ángel, Gabriel, a Galilea menu 'icë ëma, Nazaret, anu cuanxuan ²⁷ unibë 'icëma pan xanu, María cacë, a istánun xuacëxa. A xanux ca Davitan rëbúnqui, José cacë uni, an binuxun cacë 'iacëxa. ²⁸ Usa 'ain ca xucëx cuanx anua 'icënu atsínquin María cacëxa:

—Chuámashi ca 'it. Mi ca Nucën 'Ibu Diosan upí oquin sinánxunia, xanu raíri 'acësamaira oquin. Ax ca mibë 'icën.

²⁹ Usaquin cacëxun cuaquinshi isquin ca Maríanën ratúquin sináncëxa —¿uisoti cara 'ë usaquin cain? —quixun. ³⁰ Usaquin sinaniabi ca ángelnën cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it, María. Mi ca Nucën Papa Diosan upí oquin sinánxunia. ³¹ Mix camina tuunuxun 'ain. Tuutancëx camina bëbu tuá bacénti 'ain. A camina Jesús caquin anëti 'ain. ³² Ax ca uni itsisama 'iti 'icën. A ñui ca —Nucën Papa Dios manámi 'icë aín Bëchicë ca ax 'icë —quiax uni qiti 'icën. Nucën Papa Diosan 'imicëx ca aín rara David 'iásaribiti ax 'apu 'iti 'icën. ³³ 'Apu 'aish ca Israelnën rëbúnquinën 'apu nětëtimoí 'iti 'icën. Ax ca cëñútimoí 'apu 'inuxun 'aia.

³⁴ Cacëxun ca Maríanën ángel cacëxa:

—'Ëx cana unibë 'icëma pan 'ain. ¿Usa 'aish carana uisax usai 'iti 'ain?

³⁵ Cacëxun ca ángelnën cacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ca minu uti 'icën. Manámi 'icë Nucën Papa Diosan sinanën camina tuñu 'iti 'ain. Usaquian sinánxuncëxunmi tuacëx ca ax Nucën Papa Diosan iscëx upíira 'iti 'icën, —ax ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë —quiax ca unicamax a ñui qiti 'icën. ³⁶ Min xucën, Elisabet, anribi ca caniacëquinbi bëbu oquin tuaia. Ca tuáima quicancëbëbi ca aín tuá męcën achúshi 'imainun achúshi 'uxéinshi chaia. ³⁷ 'Aíma ca Nucën Papa Diosan 'acasmati ñu 'icën.

³⁸ Cacëx ca María quiacëxa:

—Ënu cana 'ain, a Nucën 'Ibu cuëencë ñu 'axunti. Min cacësabi oi ca 'iti 'icën. Usaquian cacëx ca ángel cuancëxa.

María Elisabet isi cuan

³⁹ 'Itsama nětë 'icëbë ca María bënëtiishi Judea menu 'icë ëma achúshi, matánu 'icë, anu Elisabet isi cuancëxa. ⁴⁰ Cuanx bëbai Zacaríasnën xubunu atsínquin ca Maríanën Elisabet —¿ënu caina 'ain? —quixun cacëxa. ⁴¹ Usaquin Maríanën cacëxuan Elisabetnën cuacëbëshi ca aín pucunuax aín tuá ubíacëxa. Usai 'icëbëtan ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan upí oquin Elisabet sinánmiacëxa. ⁴² Sinánmicëx cuëenquin ca Elisabetnën munuma María cacëxa:

—Nucën Papa Diosan mi sinánxuanxa, xanu raíri 'acësamaira oquin. Min tuáribi ca an upí oquin sinánxunia. ⁴³ Mixmi Nucën 'Ibu ax uti nun caincë aín tita 'aish 'ë isi ucëbë cana cuëëni rabinin. ⁴⁴ 'Ën minmi cacëxun cuacëbëshi ca 'ën pucunu 'icë tuá cuëëni ubíaxa. ⁴⁵ Nucën 'Ibu Dios quicësabi oi ca asérabi 'iti 'icën. Ca usai 'iti 'icë quixun sinani camina cuëëinra cuëënti 'ain.

⁴⁶ Elisabetnëan usaquin cacëxun ca Maríanën cacëxa:

'Ēn cana Nucĕn 'Ibu Dios cuĕĕnquin rabin. ⁴⁷ 'Ēn 'Ibu Dios an ainan 'inun 'ĕ iĕmicĕ, a sinani cana cuĕĕinra cuĕĕinin. ⁴⁸ 'Ēx ñuñuma 'aishbi ami sinĕncĕ 'icĕ ca Nucĕn 'Ibu Diosan 'ĕ sinĕnxuanxa. Usoquin sinĕnxuncĕ 'ĕx 'ain ca camabi unix 'ĕ ñui —a ca Nucĕn Papa Diosan upí oquin sinĕnxuanxa —quiti 'icĕn. Axa ĕnĕ nĕtĕnu bucucĕ unicaman rĕbúnquinĕxribi ca usai 'ĕ ñui quiti 'icĕn. ⁴⁹ Nucĕn Papa Dios ax cushiira 'ixun ca 'ĕn sinĕncĕma ñu upíra upía 'ĕ canun quixun aín ángel xuaxa. An ca aín sinan upíra 'aish uisa ñu 'atimabi 'ati sinanima. ⁵⁰ Usabi oquin ca uicaman cara ami racuĕĕanan aín bana cuatia acama nuibaquin 'aquinia. ⁵¹ Cushiira 'ixun ca an unin 'acĕma ñu 'axa. Axa —'ĕx cana uni itsisamaira 'ai —quixun sinani rabícĕ unicama ca an ñuuma 'imiaxa. ⁵² 'Imianan ca 'apucamaribi 'apuma 'inun meu onan axa meu 'icĕ unicamaribi meuma 'inun 'imiaxa. ⁵³ Panancĕ unicama ca pimiaxa. Pimianan ca ñuñu unicama ñu 'inántĕcĕnquinma ñancáishi cuantánun xuaxa. ⁵⁴ Israelnĕn rĕbúnquicama ainan 'inúan cáiscĕ acama ca nuibaquin manuquinma 'aquianxa. ⁵⁵ Usai ca xĕnibua 'aínbi 'iti 'icĕ quixun ca aín rĕbúnquicama ñuiquin Nucĕn Papa Diosan nucĕn rara Abraham cacĕxa.

⁵⁶ Ēsai qui sĕnĕntancĕx rabé 'imainun achúshi 'uxĕ Elisabetbĕ 'itancĕx ca María aín xubunu cuantĕcĕancĕxa.

An uni nashimicĕ, Juan, bacĕán

⁵⁷ Usa 'ain ca Elisabet aín bacĕnti nĕtĕ sĕnĕncĕbĕ, nucĕ bĕnĕ tuá bacĕancĕxa. ⁵⁸ Bacĕncĕ —a ca Nucĕn 'Ibu Diosan nuibaquin tuáñu 'inun 'imiaxa —quixun 'unánbiani a 'urama 'icĕcama 'imainun aín aintsi 'ibucamaxribi Elisabet isi cuanx ca abĕ banai cuĕĕancĕxa. ⁵⁹ Usai 'itancĕx ca Elisabet bacĕncĕ achúshi semana 'imainun achúshi nĕtĕ 'ain, judíos unibunĕan 'acĕsoquin, a tuá judío 'icĕ 'unánti oi anu timĕacĕxa. Timĕax ca aín papan anĕnbi anĕcatsi quiax quicancĕxa. ⁶⁰ Quicĕbĕbi ca aín titax:

—Usama ca. Aín anĕx ca Juan cacĕ 'iti 'icĕ —quiax quiacĕxa.

⁶¹ Quia ca cacancĕxa:

—¿Uisa cupí cara Juan caquin anĕcĕ 'iti 'ic? Uinu 'icĕ min aintsi 'ibúxbi ca usaquin anĕcĕ 'aíma 'icĕn.

⁶² Usaquin catancĕxun ca aín papa uisaquin anĕti cara cuĕĕenia quixun ñucáquin mĕcĕnan 'unánti oquin sanánquin cacancĕxa. ⁶³ Usoquian cacancĕxun ca aín papan anu cuĕĕĕoti ñua 'inánun quixun aín mĕcĕnan tanquin cacĕxa. Cacĕxun 'inancĕxun ca —aín anĕ ca Juan 'icĕn —quixun cuĕĕĕocĕxa. Usaquian cuĕĕĕocĕ isi ca uisa cupí cara usaquin anĕia quiax sinĕncasmacancĕxa. ⁶⁴ Usaquian cuĕĕĕocĕbĕa sinĕncasmacancĕbĕshi ca Zacarías banatĕcĕancĕxa. Banatĕcĕnquin ca Nucĕn Papa Dios rabiacĕxa.

⁶⁵ Usai 'icĕbĕ ca anu 'icĕ unicama sinĕncasmai ratúacĕxa. 'Imainun ca Zacaríasbĕa aín bĕchicĕ usai 'icĕ banacama Judea menu 'icĕ matácamanu 'icĕ unicaman chanioia cuacĕxa. ⁶⁶ Chanioia cuax ca a tuá ñuiquian ñuicĕ banacama atun nuitu mĕúishi sinánan, Nucĕn Papa Diosan ca abĕ 'ixun asérabi a sinĕnxunia quixun 'unani, —¿ĕnĕ tuáratsu cara canitancĕx uisa uni 'iti 'ic? —quiax canancĕxa.

Zacarías canta

⁶⁷ Usai quimainun ca a tuacĕn papa, Zacarías, ax aín Bĕru Ñunshin Upíñu 'aish, Nucĕn Papa Diosan sinĕnmicĕx cuĕĕeni quiacĕxa:

⁶⁸ —Nucĕn 'Ibu Dios, a Israel 'imainun aín rĕbúnquicaman rabicĕ, a ca camabi unin rabiti 'icĕn. An ca aín unicama 'icĕ nu nuibaquin, an nuxnu ami sinánun nu sinánmiti a xuaxa. ⁶⁹ An ca cushiira 'ixuan an nu iĕmiti axa unun mĕnóxa. Ax ca an Nucĕn Papa Dios rabia David, aín rĕbúnqui 'iti 'icĕn. ⁷⁰ Nucĕn Papa Diosan ca bĕráma an ax quicĕ bana uni ñuixuncĕ uni upícaman —usai ca 'iti 'icĕ —quixun canun camiacĕxa, ĕsaquin, ⁷¹ an ca an nu nuibacĕma unicaman ubíotima oquin nu iĕmianan axa numi nishcĕ unicaman bĕtsi bĕtsi otima oquin nu iĕmiti 'icĕn. ⁷² Usaquin nu nuibaquin 'aquinquin ca Nucĕn Papa Diosan nucĕn raracama cásabi oquin nu ñu 'axunti 'icĕn. A bana, nucĕn raracaman

rëbúnquinëx ca aín unibu 'iti 'icë quiax quicë, a ca manucëma 'icën. ⁷³ Nucën Papa Diosan ca sinanatëcënuuxunma nucën rara Abraham cá banax ca ësai quicë 'icën: ⁷⁴ Abrahamnën rëbúnqui nun nu racuéquinma a rabinun ca axa numi nishcë unicaman ubíotima oquin an nu iémiti 'icën. ⁷⁵ Usaquian iémicëxun cananuna an iscë nun nuitu upí 'ixun, ax cuëncësabi oquin 'aquin, camabi nëtë nun bamati nëtë utámainun a rabiti 'ain. ⁷⁶ Usa 'ain cana mixmi 'ën bëchicëratsu 'icë, mi cain, mi ñui ca unicamax, Nucën Papa Dios manámi 'icë an aín bana unicama ñuixunun xucë camina mix 'ai quiax quiti 'icën. Min camina, a Nucën 'Ibu Diosan xuti ax ucëma pan 'ain, mix pain rëcuéncuatsincë 'ixun, aín bana cuanun quixun Israel unicama sinánmiti 'ain. ⁷⁷ Min sinánmicëxun ca 'unánti 'icën, a cupí ca atun 'uchacama tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun iémicë 'iti 'icë quixun. ⁷⁸ Usoquin 'iminuxun ca Nucën Papa Diosan nu nuibaquin, an nu iémiti, a aín nëtënu 'icëbi ënë menu nubë 'inun xuti 'icën. ⁷⁹ Xucëxun uquin ca axa aín 'ucha cupí Nucën Papa Diosbë upíma 'ianan —'ën bamati ca 'urama 'icë —quixun sinani racuëti masá nuituti bëánquibucënu 'icësa unicama atun 'uchacama tërëncë Nucën Papa Diosnan 'inun 'imianan nuxnu Nucën Papa Diosbë upí 'aish ax cuëncësabi oi 'inun nu 'imiti 'icën.

Usai ca Zacarías Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx quiacëxa.

⁸⁰ Usa 'aish ca cani a tuá aín sinan upí 'iacëxa. Usa 'aish ca anúan Israel unicama bana ñuixunti nëtëa sënëntamainun anu uni 'icëma menu 'iacëxa.

2

Jesús bacéan (Mt 1.18-25)

¹ Ënë menua Jesús uti ca ësai 'iacëxa: Romanu 'icë 'apu, César Augusto, aín bana ca cuacocancëxa, camabi unix ca aín anë quiricanu 'ai cuanti 'icë quixun. ² Cirenio cacë uni axa Siria nëtënu 'icë unicaman 'apu 'ain ca a quirica 'atabaquin 'acancëxa. ³ Usa 'ain ca camabi unix uinu 'icë ëmanuax cara bacéancëxa, anuxun aín anë quiricanu 'ai riquiancëxa. ⁴ Usa 'ain ca José Galilea menu 'icë ëma Nazaret cacë, anuax Belén cacë ëmanu cuancëxa. Belén ax ca Judea menu 'icë ëma, anuaxa David bacéan, a 'iacëxa. José, ax David aín rëbúnqui 'aish, ca aín anë 'ai Belénu cuancëxa. ⁵ Cuanquin ca an binuxun 'unántiocë xanu, María, tuñu 'icë, anribia aín anë 'anun buáncëxa. ⁶ Buáncëx cuanx Belénu bëbatancëx ca María aín bacénti nëtë sënëancëxa. ⁷ Sënëncëbë ca anu 'iti xubu anu 'aínbia 'aisamaira 'ixun unin tsitsiruan anuxun ñuina pimiti 'itinuax María bacéancëxa. Bacéncun ca chupan rabúnxun anuxun ñuina pimiti bunánti anu aín tuá racáncëxa.

Angelcaman an ñuina bërúancë unicama ca

⁸ Usa 'ain ca Belén 'urama 'icë pastonu an ñuina bërúancë unicama 'iacëxa. 'Ixun ca imé 'uxti tëaquin aín ñuina bërúancëxa. ⁹ Anu 'ixun ca Nucën 'Ibu Diosan xucëx ángel achúshi atumi chiquiracëtia isacëxa. Iscëbëtan ca Nucën 'Ibu Diosan pëcacën atu pëcacëxa. Usocëbë ca ratuti racuëacëxa. ¹⁰ Usariabi ca ángelnën atu cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. Micama cana upí bana ñuixunin. Ënëx ca camabi unin cuati 'icën. Cuati ca chuáma tani cuënti 'icën. ¹¹ Ënë nëtën ca bacéanxa anuax David bacéan ëmanuax an camabi uní aín 'ucha tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun iémiti. Ax ca Nucën 'Ibu Cristo, a 'icën. ¹² Ënë isquin camina 'ën mitsu cacë bana ax ca aséabi 'icë quixun 'unánti 'ain, cuanxun camina a Tuá chupan rabúnxuan anuxun ñuina pimitinu racáncë isti 'ain.

¹³ Quicëbëshi ricuatsini timëti Nucën Papa Dios rabi ca ángelcamax quiacëxa:

¹⁴ —¡Naínu 'icë Nucën Papa Dios rabinun ca 'at! ¡Ënë nëtënuaxa Nucën Papa Diosbë upí 'icë unicamax ca chuámashirua 'ican!

¹⁵ Usoquin atu catancéxa ángelcamax naínu riquiancëbë ca an ñuina bërúancë unicamax canancéxa:

—Taín isi Belénu cuanun ca cuan, nua Nucën 'Ibu Diosan camicëxuan aín ángelnën nu cacë ënë isi.

¹⁶ Cananquiiani bënëtishi riquianxun ca María 'imainun José isanan aín Tuá anuxun ñuina pimitinu racáncë isacéxa. ¹⁷ Isquin ca ángelnëan a Tuá ñuiquin cacë banacama ñuixuancéxa. ¹⁸ Usaquian an ñuina bërúancë unin ñuia cuati ca an cuacë unicama ratúacéxa. ¹⁹ Ratúquinbi ca Maríanën aín nuitu mëúishi ënë ñucama manuquinma sináncéxa. ²⁰ Usa 'ain ca an ñuina bërúancë unicama an a iscë ñucama 'imainun an a cuacë ñucama sinánquin Nucën Papa Dios rabi, pastonu amiribishi riquiancëxa. Riquianquin ca —ángelnëan nu cacësabi oi ca 'iixa —quixun sinánan ax ca upíira 'icë quixun sinánquin Nucën Papa Dios rabiácéxa.

Josébëtan Maríanën Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu buan

²¹ María bacéncë achúshi semana 'imainun achúshi nëtë 'ain ca atúan aín bëchicë 'acësabi oquin judíos uni raírinën Maríanën tuá judío 'icë 'unántiocéxa. 'Unántioquin ca María tuutisama pain 'aían ángelnën cacësabi oquin Jesús caquin anëacéxa.

²² Moisésnën cuënëo banaxa —bacéntancëxun ca camabi judío xanun usoquin aín tuá 'ati 'icë —quicësabi oquin ca Maríanën anúan bacéncë 'uxë sënëncëbëtan aín rëcuën tuá Josébëtan Jerusalénu buáncéxa, ax ca ainan 'icë Nucën 'Ibu Dios canuxun. ²³ Moisésnën cuënëo bana ca ësaí quia: “Camabi rëcuën bëbu tuá ax ca Nucën 'Ibu Diosnanshi 'iti 'icën”. Usa 'ain ca a bana quicësabi oquin Josébëtan Maríanën Jerusalénu 'icë xubu, anuxun Nucën Papa Dios rabiti, anu Jesús buáncéxa. ²⁴ Moisésnën cuënëo bana ca quia, anúan aín bëbu tuá bacéncë 'uxë sënëncëbëtan ca xanun an 'aracacë numacuru rabé buánti 'icën, numacuru itsi 'aíma 'ain ca an 'aracacë paru numacuru buánti 'icën. A bana quicësabi oquin ca Maríanën Jesús buánan numacuru rabéribi judíos sacerdote 'inánuxun buáncéxa.

²⁵ Jerusalénu 'icë uni achúshi ax ca Simeón caquin anëcë 'iacéxa. A unix ca upí nuituñu 'ixun a rabianan Nucën 'Ibu Dios quicësabi oquin 'acë 'iacéxa. Usa 'ixun ca an Israel unibu chuámashirua 'imiti, axa uti caíancéxa. Usa 'ain ca abë Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí 'iacéxa. ²⁶ An ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun ësoquin sinánquin 'unáncéxa: Bamacëma pain 'ixun cana 'ën axa utia judíos unicaman caíncë, Cristo, a Nucën 'Ibu Diosan xucë isti 'ain.

²⁷ Usa 'ain ca Simeón Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuancéxa. Cuanx anu 'ain ca Josébë María, Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'anuxun Jesús buanx atsiáncéxa. ²⁸ Atsinia isquin a tuá 'icúquin biquin ca Simeonën Nucën Papa Dios rabiquin cacéxa:

²⁹ 'Ën 'Ibu Dios, a ñuiquinmi 'ë cacë a cana isan. Usa 'ain ca 'ëx bamati asábi 'icën. ³⁰ An camabi uni aín 'uchacama tërénquin minan 'inun iémiti a cana 'ën bërúnbi isin.

³¹ Ax ca usai 'iti 'icë quixuan camabi unin 'unánun camina aín uti mëníon. ³² An ca Israel unibushima judíosma unicamaribi aín sinan upí 'inun 'imiti 'icën. Minan 'inúnmi caísa, Israel unibu, acama achúshi 'aish, a cupí ca camabi unin Israel unibu rabiti 'icën.

³³ Simeónëxa Jesús ñui quia cuati ca Josébë María uisa 'aish cara usai 'iti 'icë quiax sináncasmacéxa. ³⁴ Sináncasmaiabi ca Simeonën acama Nucën Papa Dios ñucáxuntancëxun Jesusan tita, María, cacéxa:

—Ënë tuá cania aín bana cuaisama tani ca 'itsaira Israel uni Nucën Papa Diosbë upíma 'iti 'icën. Usai 'icëbëbi ca 'itsa uníxribi aín bana cuati abë upíira 'iti 'icën. Uisai cara Nucën Papa Dios cuëënia quixuan unicaman 'unánun xucë 'aínbi ca 'itsa unix aín bana cuati cuëënia a ñui 'atimati banati 'icën. ³⁵ Usai 'ia isquin ca an uisoquin cara aín nuitu mëu sinania quixun Nucën Papa Dios 'imainun unicamanribi 'unánti 'icën. Usaía 'imainun camina mixribi, María, a sinánxuni masá nuituirati 'ain.

Usaquin ca Simeonën María cacéxa.

³⁶ Anuribi ca achúshi xanu xëniira, Ana cacë, 'iacëxa. Ana ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë xanu 'iacëxa. Ax ca Asernën rëbúnqui achúshi, Fanuel cacë, aín bëchicë 'iacëxa. Xuntacu 'icëa bicëx ca aín bënëbë mëcën achúshi 'imainun rabé baritia 'iacëxa. ³⁷ Mëcën achúshi 'imainun rabé baritia 'icëbë casunamëa 'aish ca ochenta y cuatro baritiañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca anuxun a rabiti xubunuax camabi nëtën abë banaquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. A upí oquin sinánuxun ca bëtsi bëtsi nëtën piama 'icën. Nëténbi imébi ca usaquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. ³⁸ Josébë María a bëi atsíncëbë axribishi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquin ca Anan Jesús isacëxa. Isi cuëenquin ca —asábi ca —caquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. Rabiquin ca anu 'icë uni an anun Jerusalénu 'icëcama 'imainun camabi judíos uni chuámarua 'inux iéti nëtë caíncë unicama, a Jesús ñuiquin —an nu iémiti a ca ënëx 'icë —quixun cacëxa.

Nazaretnu cuantëcëan

³⁹ Usa 'ain ca Josébëtan Maríanën Nucën 'Ibu Diosan bana Moisésnën cuëneõ ax quicësabi oquin 'atancëx Galilea menu cuantëcëni anu atux 'icë ëma, Nazaret, anu bëbatëcëancëxa. ⁴⁰ Anu cuanx ca Jesús Nazaret ëmanuax caniacëxa. Cani cushi 'ixun ca ñu upí oquin 'unáncëxa. Usai 'ia cania ca aín Papa Diosan upí oquin 'aquiancëxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesús 'ia

⁴¹ Usaía Jesús canimainun ca José 'imainun María camabi baritian, Pascua anun carnero 'ati nëtën Jerusalénu 'inux cuancëxa. A nëtë ax ca aín raracama Egipto menuax 'atimocë 'aish bamaibi iéa, a sinánquin Nucën Papa Dios rabiquin carnero 'ati nëtë 'iacëxa. ⁴² Usai cuanquin ca mëcën rabé 'imainun rabé baritiañu 'icë Josébëtan Maríanën Jesús anun carnero 'ati nëtën Jerusalénu buáncëxa. ⁴³ Anu cuanx anun carnero 'ati nëtë inúmibiani amiribishi Nazaret ëmanu cuantëcënquin ca Maríanën Josébëtan a ñubi sinanima cuanquin Jesús Jerusalénubi ëbiancëxa. ⁴⁴ Ébiani ca raíri unicamabë cuancësa sinani Josébë María achúshi nëtë bain cuancëxa. Cuanxun ca aín aintsi 'ibucamanua barianan an 'unáncë unicamanuaribi bariquinbi 'aímocëxa. ⁴⁵ 'Aímbiani ca Josébë María amiribishi Jerusalénua bari cuantëcëancëxa.

⁴⁶ Usa 'ain ca rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbëtan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu tsóxuan, an Moisésnën cuëneõ bana uni 'unáncë unicaman bana ñuixuncëxun cuaquin anribi atu bana ñucatia mëracëxa. ⁴⁷ Jesusan bana cuati ca a unicama ratúacëxa. Ratuti ca —uisa 'ixun cara ënë tuacën ënë ñucama 'unánan nun ñucacëxunribi upí oquin ñuia —quiax sináncasmacëxa. ⁴⁸ Usaía a unicamabë banai tsócë Jesús mërai ca Josébë María ratúacëxa. Ratúquin ca aín titan cacëxa:

—¿Uisa 'aish caramina usai 'ian? Min 'unan papabëtan cana mi mëracatsi bënëquin barin.

⁴⁹ Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caina 'ë barian? ¿'Ën Papa quicësabi oquin 'ën ñu 'ati caramina 'unaniman?

⁵⁰ Cacëxun cuaquinbi ca Josébëtan Maríanën uisoquin caquin cara usoquin caia quixun 'unánma 'icën.

⁵¹ Usa 'ain ca José 'imainun Maríabë Jesús Nazaretnu cuantëcëancëxa. Cuanx anuax caniquin ca aín 'unan papa 'imainun aín tita quicësabi oquin ñu 'acëxa. Usaía canimainun ca Maríanën Jerusalénuaxa Jesús 'icëcama a manuquinma sináncëxa. ⁵² Sinánmainun ca Jesús caniacëxa. Cani aín nami cushi 'ianan ca ñu upí oquin 'unáncëxa. Usa 'icë ca —ax ca upí tuá 'icë —quixun camabi unin cuëenquin nuibacëxa. Nuibamainun ca Nucën Papa Diosanribi a isi cuëenquin nuibacëxa.

II. GALILEA MENUXUAN JESUSAN UNICAMA BANA ÑUIXUAN (3.1-9.50)

3

*Anu uni 'icëma menuxuan an uni nashimicë, Juanën uni bana ñuixuan
(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)*

¹ Tiberio anun Romanuxun 'apu 'imicancë nëtëa quince baritia 'icëbë ca Poncio Pilato Judea menu 'icë unicaman 'apu 'iacëxa. Usai 'imainun ca Herodes Galilea menu 'icë 'apu 'iacëxa. 'Imainun ca Herodesnën xucën, Filipo, ax Iturea me 'imainun Traconíte menu 'icë 'apu 'iacëxa. 'Imainun ca Lisianas cacë uni, ax Abilinia cacë menu 'icë 'apu 'iacëxa. ² Usaía 'imainun ca Anás 'imainun Caifás a rabëtax judíos sacerdotecaman cushi 'iacëxa. 'Imainun ca Zacaríasnën bëchicë, Juan, axa anu uni 'icëma menu 'icë, a Nucën Papa Diosan aín bana sínánmiquian unicama bana ñuixunun quixun 'imiacëxa. ³ 'Imicëx cuani Jordán cacë baca rapasu 'icë mecamanu cuanquin bana ñuixuni ca ësai quiacëxa:

—Sinanaquin mitsun 'uchacama ëni Nucën Papa Diosmi sinani camina nashimicë 'iti 'ain, mitsun 'uchacama tërécë 'inun.

⁴ Usai ca Juan quiacëxa, a ñuiquian an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë, Isaíasnën cuëñeosabi oi, ësai quicë:

Anu uni 'icëma menuxun munuma bana ñui ca a unix ësai quia: Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mëníoquin racanacësaribi oi aín bana cuanux sinanati 'ain.

⁵ Matá nancécëcamax ca natakacácë 'iti 'icën, aín bashicama 'imainun matácama ca bëtsibëtan sënën 'iti 'icën, bai tëntúncëcamax ca racanacë 'iti 'icën, bainu 'icë quinicama ca natakacácë 'iti 'icën. ⁶ Usoquian 'an ca ax uti 'icën. Axira ucëbëtan ca camabi unin, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan, unicama 'aquinquin ainan 'inun iémiti 'icë quixun isti 'icën.

⁷ Usa 'ain ca Juanën atu nashiminun 'aisamaira uni anu riquiancëxa. Riquianxa bëbacë ca Juanën cacëxa:

—Mitsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsun raracama 'iásaribiti, runu an uni picë, asa 'ain. ¿Usa 'icë cara anúan Nucën Papa Diosan 'aisama unicama atumi nishquin masóti nëtën masócë 'itin rabananmi sinananun quixun uin mitsu cax? ⁸ Unían mitsu asérabi sinanacë 'ai quixun 'unánun camina ñu 'aisama 'ati ënquin upí ñuishi 'ati 'ain. —Nux Abrahamnën rëbúnqui 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai — quixun sínánxunma ca 'acan. Asérabi cana mitsu cain, 'aisa tanquin ca Nucën Papa Diosan ënë maxáxbi bëtsi oquin Abrahamnën rëbúnqui 'imiti 'icën. ⁹ Èsa ca. A rëti aín manë ruë tuíanx a rapasu niraçëquin ca an upí oquin tuacëma icama rëtancëxun xanania unin tsin nëënia. Usaribi oquin ca bënëñquish mitsúxmi sinanati ami sínancëma 'icë Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

¹⁰ Juanëan usaquin ñuixunia cuaquin ca anu 'icë unicaman —¿Nucën Papa Dios cuëñcësabi oi 'inuxun caranuna aña 'ati 'ai? —quixun Juan ñucáquin cacëxa. ¹¹ Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—Uix cara cutun rabéñu 'icë an ca cutúnñuma uni aín cutun achúshi 'inánti 'icën. Uix cara pitiñu 'icë an ca pitiñuma uni paná 'inánti 'icën.

¹² An 'apu buánmiti curíqui bicë unicamaxribi ca an atu nashiminun quiax Juanu cuancëxa. Cuanx bëbaxun ca cacëxa:

—¿Nucën Papa Dios cuëñcësabi oi 'inuxun caranuna aña 'ati 'ain?

¹³ Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—Uiti curíquimi binun cara mi caxa, ashi camina 'apu buánminuxun biti 'ain.

¹⁴ Suntárucamanribi ca anu cuanxun Juan ñucáquin cacëxa:

—¿Nunribi caranuna aña 'ati 'ain?

Ñucácëxun ca cacëxa:

—Camina unin ñu 'imainun aín curíqui mëcamatima 'ain, mëëxun 'anan camina paránxunribi unin ñu mëcamatima 'ain, camina cëmëi ami manánxunribi unin ñu bitima 'ain. Mitsun ñu 'ati cupía 'apun curíqui 'inancëxun camina 'atimati banaquinma cuëñquin ashi biti 'ain.

¹⁵ Ĕsoquian Juanĕn bana ņuixunia an cuacĕ unicaman ca —ĕnĕ uni sapi ca Cristo, axa uti nun caĩncĕ, a 'icĕ —quixun cuĕĕnquin sináncĕxa. ¹⁶ Sinania ca Juanĕn anu 'icĕ unicama cacĕxa:

—'Ĕn cana mitsu 'umpaxan nashimin. Usa 'aĩnbi ca 'ĕsamaira uni 'ĕ caxu aia. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ĕx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aĩn taxacabi tubuxuntima 'ain. Axira uquin ca uni aĩn Bĕru ņunshin Upíñu 'inun 'imiti 'icĕn. 'Imiquin ca tsi rĕquirucĕnĕan ņu 'acĕsoquin aĩn cushin aĩn nuitunua sináncĕ ņu 'atimacama a cĕñuquin uni upí 'imiti 'icĕn. ¹⁷ An ņu 'apácĕ unin 'acĕsaribi oquin ca 'ati 'icĕn. Ca ĕsa 'iti 'icĕn. Unin ca ņu bĕru trigo 'apatia. 'Apátancĕxun ca bimia bitsia. Bitancĕxun ca bucúnxun chacaia. Chacaquian tacaia ca aĩn xacá suñun amo putia. Pucĕbĕ ca aĩn bĕru ax tiquia. Usai 'ia bĕrúanxun bixun bucúntancĕxun ca aĩn xacácama tsi rĕquirucĕ bĕnántisamanĕn nĕĕnia. Usaribi oquin ca axa uti an aĩn 'acĕ ņucama 'unánquin, upí unicama abĕa 'iti bianan 'atimacama a atun ņu 'atima 'acĕ cupí bimi xacá nĕĕnti pucĕsa 'imiti 'icĕn.

¹⁸ Usaquin bana ņuixuanan unicama 'ĕsĕquin ca Juanĕn Jesús ņuiquin a cuatia cuĕĕnun bana ņuixuancĕxa. ¹⁹ ņuixuanan ca 'apu Herodes cacĕ an aĩn xucĕnan xanu, Herodías cacĕ, a bianan bĕtsi ņu 'atimaribi 'acĕ 'icĕ —minmi 'acĕ ņu ax ca 'aisama 'icĕ —quixun Juanĕn 'apu Herodes a cacĕxa. ²⁰ Usaquian cacĕxunbi sinanaquinma ņu 'atimaira 'atĕcĕnquin ca Herodesnĕn Juan sipuanun aĩn unicama cacĕxa.

Juanĕn Jesús nashimia

(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

²¹ Sipuacĕma pan 'ixun unicama nashimianan ca Juanĕn Jesúsribi nashimiacĕxa. Nashimicĕx aĩn Papa Diosbĕ banacĕbĕ ca naí panárabĕacĕxa. ²² Usacĕbĕ ca Nucĕn Papa Diosan Bĕru ņunshin Upí numacuru iscĕsa 'aish uax anu 'iruacĕxa. Usaía 'icĕbĕtan ca Jesusan naĩnuaxa banaia cuacĕxa, ĕsai qui:

—Mix camina 'ĕx amiira sináncĕ bacĕ bĕchicĕ 'ain. Mimi sinani cana chuámarua tani cuĕĕnin.

Jesusan chaitiocĕcama 'imainun aĩn raracamaxa 'ia

(Mt 1.1-17)

²³ Unicama pain bana ņuixuanan 'aquini ca treinta baritiañusa Jesús 'iacĕxa. Unicaman sináncĕx ca Josĕnĕx aĩn papa 'iacĕxa. José ax ca Elínĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. ²⁴ Elí ax ca Matatnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Matat ax ca Levitan bĕchicĕ 'iacĕxa. Leví ax ca Melquín bĕchicĕ 'iacĕxa. Melqui ax ca Jananĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Jana ax ca Josĕnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. ²⁵ José ax ca Matatíasnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Matatías ax ca Amosnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Amós ax ca Nahumnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Nahum ax ca Eslinĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Esli ax ca Nagainĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. ²⁶ Nagai ax ca Maatnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Maat ax ca Matatíasnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Matatías ax ca Semeinĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Semein ax ca Josĕnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. José ax ca Judánĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. ²⁷ Judá ax ca Joananĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Joanan ax ca Resan bĕchicĕ 'iacĕxa. Resa ax ca Zorobabelnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Zorobabel ax ca Salatielnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Salatiel ax ca Nerín bĕchicĕ 'iacĕxa. ²⁸ Neri ax ca Melquin bĕchicĕ 'iacĕxa. Melqui ax ca Adinĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Adi ax ca Cosamnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Cosam ax ca Elmodamnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Elmodam ax ca Ernĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. ²⁹ Er ax ca Josuĕnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Josuĕ ax ca Elieznĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Eliezer ax ca Jorimnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Jorim ax ca Matatnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. ³⁰ Matat ax ca Levitan bĕchicĕ 'iacĕxa. Leví ax ca Simeonĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Simeón ax ca Judatan bĕchicĕ 'iacĕxa. Judá ax ca Josĕnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. José ax ca Jonanĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Jonán ax ca Eliaquimnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. ³¹ Eliaquim ax ca Meleanĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Melea ax ca Mainanĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Mainán ax ca Matatanĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Matata ax ca Natanĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. ³² Natán ax ca Davitan bĕchicĕ 'iacĕxa. David ax ca Isáinĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Isái ax ca Obednĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Obed ax ca Booznĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Booz ax ca Salan bĕchicĕ 'iacĕxa. Sala ax ca Naasonĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. ³³ Naasón ax ca Aminadabnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Aminadab ax ca Aramnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Aram ax ca Esromnĕn bĕchicĕ 'iacĕxa. Esrom ax ca Faresan bĕchicĕ 'iacĕxa. Fares ax ca Judatan bĕchicĕ 'iacĕxa. ³⁴ Judá ax ca Jacobnĕn

bëchicë 'iacëxa. Jacob ax ca Isaacnën bëchicë 'iacëxa. Isaac ax ca Abrahamnën bëchicë 'iacëxa. Abraham ax ca Tarénën bëchicë 'iacëxa. Taré ax ca Nacornën bëchicë 'iacëxa. ³⁵ Nacor ax ca Serugnën bëchicë 'iacëxa. Serug ax ca Ragaunën bëchicë 'iacëxa. Ragau ax ca Pelegnën bëchicë 'iacëxa. Peleg ax ca Hebernën bëchicë 'iacëxa. Heber ax ca Salan bëchicë 'iacëxa. ³⁶ Sala ax ca Cainanën bëchicë 'iacëxa. Cainán ax ca Arfaxadnën bëchicë 'iacëxa. Arfaxad ax ca Semnën bëchicë 'iacëxa. Sem ax ca Noénën bëchicë 'iacëxa. Noé ax ca Lamecnën bëchicë 'iacëxa. ³⁷ Lamec ax ca Matusalenën bëchicë 'iacëxa. Matusalén ax ca Enocnën bëchicë 'iacëxa. Enoc ax ca Jarednën bëchicë 'iacëxa. Jared ax ca Mahalaleelnën bëchicë 'iacëxa. Mahalaleel ax ca Cainanën bëchicë 'iacëxa. ³⁸ Cainán ax ca Enosnën bëchicë 'iacëxa. Enós ax ca Setnën bëchicë 'iacëxa. Set ax ca Adanën bëchicë 'iacëxa. Adán ax ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'iacëxa.

4

Ñunshin 'atimanën 'apúan Jesús 'atima ñu 'amiti sinan
(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

¹ Juanëan Jordán bacanuxun nashimicëbë abë 'ixun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan Jesús anu uni 'icëma menu cuanti sinánmiacëxa. ² Cuanx ca cuarenta nëtën anu 'iacëxa. Anua 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'aisama 'amicatsi quixun caraishiacëxa. Anu 'ixun ca a nëtëcaman Jesusan ñu piama 'icën. Ñu piima ca panancëxa. ³ Panancë isquin ca ñunshin 'atimanën 'apun 'atima ñu 'amicatsi quixun ësaquin cacëxa:

—Asérabi Diosan Bëchicë 'ixun ca ënë maxax pán 'inun cat.

⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ësai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: “Pán piishi ca uni tsótima 'icën”.

⁵ Uсотancëxun ca amiribishi tantëcëncatsi quixun ñunshin 'atimanën 'apun aín bashi chairucë manan Jesús buáncëxa. Buántancëxun ca anuxun camabi me 'imainun a menu 'icë ëmacama cuainacëa bënë́nquinshi ismiacëxa. ⁶ Ismiquin ca cacëxa:

—Ami iscë mecama 'imainun ami iscë ëmacama 'imainun anu 'icë ñucama ënëx ca 'ënan 'icën. Usa 'icë cana ui carana 'inántisa tani a, aín 'ibu 'imiquin, ënë ñucama 'inánti 'ain. ⁷ Rantin puruni tsóbuquinmi min dios 'icë 'ë rabicëxun cana ënë mecama 'imainun ënë menu 'icë ëmacama 'imainun anu 'icë ñucama mixmi aín 'ibu 'inun mi 'inánti 'ain.

⁸ Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apu, ënuax ca cuantan. Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: “Min 'Ibu Diosëshi camina rabiti 'ain. Rabiquin camina ashi ax cuëncësabi oquin ñu 'axunti 'ain”.

⁹ Uсотancëxun ca amiribishi tantëcëncatsi quixun ñunshin 'atimanën 'apun Jesús Jerusalénu buáncëxa. Buántancëxun ca anu 'icë anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín mascuan manáinra sënë́n buánruacëxa. Buánrutancëxun ca cacëxa:

—Mix asérabi Diosan Bëchicë 'aish ca ënuax nuánquianx menu nipacët. ¹⁰ Diosan bana cuënëo ca ësai quia:

Nucën Papa Diosan ca mia bërúanun quixun aín ángelcama xuti 'icën. ¹¹ Atun bërúancëxmi maxáxmi tachacaxma 'inun ca aín męcënan mi biti 'icën.

¹² Usoquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ësairibi ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: “Nucën 'Ibu Diosan cara 'ë iémiti 'icë iscatsi quixun camina a tantima 'ain”.

¹³ Usaquian Jesusan cacëx ca anúan Jesús tantëcënti 'aíma 'ain, ñunshin 'atimanën 'apu, tantëcëni ucatsi quiax, Jesús ëbiani cuancëxa.

Galilea menu Jesús cuantëcëan
(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Usaquian 'acëx ca Jesús, bëtsi ñu sinanima Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan cushioquin sinánmicëxëshi, Galilea menu cuantëcëancëxa. Cuanxa bëbaia ca Galilea 'imainun a 'urama 'icë mecamanu 'icë unicamanribi a ñuiquin chaniocëxa. ¹⁵ Anua judíos unicama timécë xubu itsi xubu itsinu cuanquin ca Jesusan anu timécë unicama bana 'unánmiacëxa. Usoquian 'aia ca camaxunbi a rabiacëxa.

Jesús Nazaret ëmanu 'iá
(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

¹⁶ Anuaxa canicë Nazaret ëma, anu ca Jesús cuancëxa. Cuanx bëbatancëx ca anun ñu mëëtima nëtëa 'icëbë anua judíos unicama timécë xubunu cuancëxa, axa anun ñu mëëtima nëtën 'icësabi oi. Cuanx atsíanx ca unicaman cuanan Nucën Papa Diosan bana cuënëo ñui niruacëxa. ¹⁷ Niruia ca an a quirica bërúancë unin Isaíasnën cuënëo bana a atu 'axunun quixun 'ináncëxa. 'Ináncëxun biquin ca aín catanua ësai quicë bana bariquin mëraquin atun cuanun quixun 'axuancëxa:

¹⁸ Nucën 'Ibu Diosan xucëx 'ënu uax ca aín Bëru Ñunshin Upí 'ëbë 'icën. An ca aín Bëru Ñunshin Upí 'inánquin cushioquin ñuñuma unicama upí bana anúan atux Nucën Papa Diosnan 'i cuëënun ñuixuanan, axa masá nuitucë unicama upí oquin sinánminun 'ë caxa. 'Imainun ca sipuacë 'aíshbia upitax chiquíncë 'inun 'imianan bëxuñu unicama bëxuñuma 'inun 'imianan bëtsi bëtsi ocë unicama bëtsi bëtsi ocëma 'iminun 'ë caxa. ¹⁹ 'Imainun ca anúan atun 'Ibu Diosan nuibaquin 'aquinti nëtë ca uaxa quixun unicama canun quixun 'ë caxa.

²⁰ Usaia quicë bana 'atancëxun mapuquin, an a quirica bërúancë uni 'inani ca tsóbuacëxa. Tsóbutia ca a xubunu timécë unicaman ënquinma abi isacëxa. ²¹ Usoquin iscëxun ca Jesusan cacëxa:

—Bërí ca anun ënë bana quicësabi oi 'iti nëtë uaxa.

²² Cacëxuan cuati ca anu 'icë unicamax cuëëni —aín bana ca asábi 'icë —quianan —axa quicë banax ca upíira 'aish uni itsin banasama 'icë —quiax quiacëxa. Usai qui ca —¿Josénën bëchicë 'aíshbi cara usai banain? —quiax canancëxa. ²³ Canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun sapi camina ësaiia uni quicë bana anun 'ë caisa tanin: “Mix rucuturu 'aish ca mixbi pëxcút”. Usauquin caquin camina 'ë cati 'ain: Minmi Capernaúm ëmanuxun ñu 'aia nun cuacë usaribi oquin camina anuaxmi canicë me ënuxunribi 'ati 'ai quixun.

²⁴ Canan ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun usaquin 'ë cati sináncë 'aínbi cana asérabi mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían, anuaxa canicë menuxun bana ñuixunia, ca anu 'icë unicaman cuaisama tania. ²⁵ Èsaquinribi cana asérabi mitsu cain, bëráma ca Elías an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'iacëxa. Elías anu 'ain ca rabé 'imainun achúshi bari 'itancëxa mëcën achúshi 'imainun achúshi 'uxën 'uí 'ibúcëbëma, piti 'áíma 'ain, unicama 'acëñuma 'iacëxa. ²⁶ Usai 'imainuan 'itsa casunamécë xanu 'aínbi ca raíríma, Sidón cacë menu 'icë ëma, Sarepta cacë, anu 'icë casunamécë xanu achúshi, ashia 'aquinun Nucën Papa Diosan Elías xuacëxa. ²⁷ 'Imainun ca Eliseonëxribi an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'iacëxa. Axa anu 'ain ca an nami chëquímicë 'insínñu uni 'itsa a nëtënu 'iacëxa. 'Itsa 'aínbi ca Siria cacë menu 'icë uni achúshi, Naamán cacë, ashí Nucën Papa Diosan 'amicëxun Eliseonën aín nami upí 'itëcënun 'imiacëxa.

²⁸ Jesusan usaquin cacëxun cuati ca anu 'icë unicamax xuamati ami nishacëxa. ²⁹ Nishi niruquin ca a ëmanua chiquínbianquin anua a ëma 'icë matá chairucë sënëncënu anuxun titicacatsi quixun Jesús buáncancëxa. ³⁰ Usauquin sinánquian buáncancëxbi ca Jesús a unicama nëbëtsinuax atu ëbiani cuancëxa.

Ñunshin 'atimañu uni Jesusan pëxcüa
(Mr 1.21-28)

³¹ Nazaretnuax cuanx ca Galilea menu 'icë ëma itsi, Capernaúm, anu cuancëxa. Cuanx bëbatancëxun ca anun ñu mëëtima nëtën anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun, anu 'icë unicama bana 'unánmiacëxa. ³² An xuá 'ixun ca Jesusan Nucën Papa Diosan cushínbi bana ñuixuancëxa. Usai banaia cuati ca anu 'icë unicamax ratuti —usa bana cuacëma cananuna 'ai —quiax quiacëxa.

³³ Uşa 'ain ca anu uni achúshi ñunshin 'atimañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca munuma cuëncënquin ësauquin cacëxa: ³⁴ —Jesús Nazaretnu 'icë, ¿min caina nu uisoti 'ain? ¿Mix caramina nu cëñui uan? 'Ën cana mi 'unan. Mix camina ainan 'aish Diosnuax ucë, a 'ain.

³⁵ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ca nëtët. Ënë uniuax ca chiquít.

Usaquian cacëx ca ñunshin 'atima a uni menu nipacëmi, anu 'icë unicaman ismain-unbi, chiquíacëxa, uisabi oíma. ³⁶ Usoia isi ca anu 'icë unicamax ratúacëxa. Ratuti ca atúxbi canani quíacëxa:

—¿Uisa bana cara ënëx 'ic? Ënë unix ca ñunshin 'atimanënbia cuaisabi oi cushin banaia. Uniuax, ca chiquít, quixuan cacëx ca chiquitia.

³⁷ Usoquian Jesusan 'acë ñucama ñuiquin ca Capernaúmnu 'icë unicamainshima a 'urama 'icë menua 'icë ëmacamanuxunribi camaxunbi chaniocëxa.

Simón Pedronën nachia Jesusan pëxcüa

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Anua judíos unicama timéti xubunuax cuanx ca Jesús Simonan xubunu bëbai anu atsíancëxa. Atsinia ca Simonan nachia 'itsisan 'i 'insían, anu 'icë unicaman —Simonan nachi caramina nu pëxcuxuntima 'ai —quixun cacëxa. ³⁹ Cacëx anua racácënu cuani, ami bësui ñanáquian, aín 'itsis nëténun cacëxëshi ca Simonan nachi pëxcúacëxa. Usaquian Jesusan 'acëxëshi pëxcuti niruxun ca atu pimiacëxa.

Uni itsicamaribia Jesusan pëxcüa

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Bari cuabucëbëa bëbaquíshbucëbëtan ca a ëmanu 'icë unicaman, uni 'insíncëcama bëtsi bëtsi 'insínñu an pëxcunun Jesúsnu bëacëxa. Bëia ca camabi, aín mëcënan ramëquin, pëxcüacëxa. ⁴¹ Ñunshin 'atimanëxribi ca 'itsa uni 'insíncënuax chiquíacëxa. Chiquiti munuma cuëncëni ca quíacëxa:

—Mix camina Diosan Bëchicë 'ain.

Quiabi ca Jesusan —ca nëtët —caquin ñunshin 'atima banamiquinma nëtémiacëxa. Atúxa Jesús ax ca Cristo, a Nucën Papa Diosan xucë a 'icë quixun 'unáncë 'aíshbi usai quitu ca Jesús cuëëanma 'icën. Usa 'ain ca atúxa quiabi nëtémiacëxa.

Galilea menuxun Jesusan bana ñuixuan

(Mr 1.35-39)

⁴² Usoquin 'oonx ca pëcaracëbë Jesús Capernaúmnuax cuanx anu uni 'icëma menu bëbacëxa. Axa cuancë a caxu a baribiani cuanx ca Capernaúmnu 'icë 'itsaira uni anua Jesús 'icë anu bëbaquin a mëracëxa. Mëraquin ca —nu ëbiani camina cuantima 'ai —quixun cacëxa. ⁴³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicamax cara 'ëmi catamëtia acama ca Nucën Papa Diosan ainan 'imia quixun camabi uni ñuixunun ca Nucën Papa Diosan 'ë xuaxa. Usa 'ixun cana mitsuishima, camabi ëmanu 'icë unicamaribi a bana ñuixuni cuanti 'ain.

⁴⁴ Usaquin ca Jesusan an Capernaúmnu 'icë unicama cacësabi oquin, Galilea menu 'icë ëmacamanu cuanxun, anua judíos unicama timécë xubucamanuxun uni bana ñuixuancëxa.

5

Jesusan 'amicëxuan unin tsatsa 'aisamaira bia

(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

¹ Parúnppa Genesaret cuëbía Jesús 'ain ca Nucën Papa Diosan bana ñuixunia cuaisa tani 'aisamaira uni chëcaisaira oquin tsitsiruacëxa. ² Usoquian chëcaisaira ocëxun ca manë nunti rabé, uniñuma, parúnppa cuëbí masi 'urama təcërecacë isacëxa. Isanan ca an tsatsa bicë aín 'ibu rabé an anuax 'ibúxun atun rica chucáia isacëxa. ³ Iscëxa anua 'icë manë nunti achúshinëx Simónan 'ain, anu 'iruquin ca Jesusan 'uriratsua buánun quixun Simón cacëxa. Cacëxuan buan, anu tsóbuxun, ca Jesusan baca cuëbía timécë unicama bana ñuixuancëxa. ⁴ Ñuixunquin sënëontancëxun ca Jesusan Simón cacëxa:

—Baca nëbétsi 'uri ca manë nunti buánxun anuxun rican.

⁵ Cacëxun ca Simonan cacëxa:

—Cananuna 'uxti tēaquin tsatsa biquinmabi 'uran ricánētin. Usa 'aínbi cana minmi 'ë cacēxun 'ën rica saracatēcēnti 'ain.

⁶ Usoquin Jesusan cacēxun aín rica saracaquin bacanu nēpúquin ca tsatsa 'aisamaira biacēxa. Bicēxa tsatsa 'aisamaira 'ain ca aín rica tēatisa 'iacēxa. ⁷ Usaía 'ia isquin ca Simónbētan abē 'icē unicaman nunti itsinua 'icē unicama mēcēnan sanánquin — nu ca 'aquinu ut —quixun cacēxa. Cacēx uxun ca camaxunbi tsatsa biquin puruquin nanéntisaira oquin a manē nunti rabé buácacēxa. ⁸ Usoquian 'aia isi ratúquin ca Simón Pedronēn aín bēmánon rantin purúnquin —'ëx cana 'uchañu uni 'ain. Usa 'ain camina 'ë ēbiani cuanti 'ai —quixun Jesús cacēxa.

⁹ Simón Pedro 'icēsaribiti ca abē 'icē unicama atun bicē tsatsacama isi ratuti uisa uni cara Jesús 'icē quixun sinani sináncasmacēxa. ¹⁰ Jacobo 'imainun Juan, Zebedeonēn bēhichē, an Simón Pedrobētan tsatsa bicē, axribi ca ratuti sináncasmacēxa. Sináncasmaiabi ca Jesusan Simón Pedro cacēxa:

—Racuéaxma ca 'it. Mix an tsatsa bicē uni 'ixunbi camina bērí 'ën 'imicēxun Nucēn Papa Diosan bana ñuixunquin uni 'ëmi sinánmiti 'ain.

¹¹ Usaquian Jesusan cacēxun menu aín nunti rabé rancatancēxun a ēbiani ca ami sinani Jesús bē cuancēxa.

Jesusan an aín nami chēquimicē 'insínñu uni pēxcúa

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹² Jesús a Galilea menu 'icē ëma achúshinu 'ain ca axa an aín nami chēquimicē 'insinan 'aisamaira oquin aín nami chēquimicē uni anu 'iacēxa. A unin ca a mērai a tanáin rantin puruni bēúnpuquin Jesús cacēxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pēxcuti 'ain.

¹³ Cacēxun aín mēcēnan ramēquin ca Jesusan 'insíncē uni cacēxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itēcēni motia.

Usaquian cacēxēshi moti ca aín ñucē nētéacēxa. ¹⁴ Usaria pēxcutia ca Jesusan cacēxa:

—'Ën mi pēxcucē ñuiquin camina uinu 'icē unibi catima 'ain. Caíma cuanxun camina min nami pēxcúcē judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucēn Papa Dios rabiquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina asérabi pēxcúa quixuan camabi unin 'unánun.

¹⁵ Usoquian Jesusan —'ën mi pēxcucē ënē ñuiquin uni caxunma ca 'atan —quixun canbi ca camaxunbi Jesusan 'acē ñucama 'imainun a 'insíncē uni pēxcucē aribi ñuiquin chaniocēxa. Usaquian chaniocēbē ca 'aisamaira uni Jesusan bana ñuixunia cuaisa tani anu Jesús 'icēnu riquiancēxa. 'Insíncē unicamaxribi ca a pēxcunun quiax anu riquiancēxa. ¹⁶ Usaía ucēbēbi ca Jesús anu uni 'icēma menu aín Papa Dios bē banai cuancēxa.

Nicēma uni Jesusan pēxcúa

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷ Nētē itsían xubunuxun Jesusan bana ñuixuncēbē ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnēn cuēnēo bana uni 'unánmicē unicamaribi anu tsócē 'iacēxa. Acamax ca Galilea menu 'icē ëmacama 'imainun Judea menu 'icē ëmacama 'imainun Jerusalénuaxribi ricuatsincē 'iacēxa. Usa 'ain ca bana ñuixuanan 'insíncē unicama pēxcunun Nucēn Papa Diosan cushiocē Jesús 'iacēxa. ¹⁸ Jesusan bana ñuixunmainun ca raírinēn uni achúshi ñucē nirucuaínquinbi tancēma bacétinu racácē bēacēxa. Bēquin ca sináncēxa, —xubunu atsínmiquin cananuna anua Jesús 'icē anu nanpáti 'ai —quixun. ¹⁹ Sináncēbēbi ca 'itsa unia tsitsíruan, anun atsínmiti 'aíma 'iacēxa. Atsínmicasmaquin ca tapitinēn buáruxun xubu manánxun aín tapuacē a bérúaratancēxun anun aín bacétinēn bēpáquin, anu 'icē unicama nēbétsi, Jesusan bēmánon nanpácēxa. ²⁰ Nanpáquin ca —Jesusan ca ënē uni pēxcuti 'icē —quixun aín nuitu mēu sináncēxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñucē uni cacēxa:

—Min 'uchacama ca tērécē 'icēn.

²¹ Usaquian caia cuaquin ca an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman sináncëxa: ¿Uisa uni cara ëñëx 'ic? Ax ca anúan Nucën Papa Diosaxëshi quiti banan banaia. Ax ca 'aisama 'icën. Uinu 'icë unínbi ca 'ucha tërëntima 'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha tërënti 'icën. ²² Usaquian sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa: —¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin? ²³ 'Ën cana uni ñucë —min 'uchacama ca tërëncë 'icë —quixun cananbi —niruquiani ca cuantan —quixunribi cati 'ain. ²⁴ Nucën Papa Diosan cushínbi 'ën ëñë uni pëxcuia isquin camina asérabi 'unánti 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën cana unin 'ucharibi tërënti 'ai quixun.

Caquin ca racábucë uni cacëxa:

—'Ën cana mi cain, niruquiani ca min bacéti bibiani min xubunu cuantan.

²⁵ Cacëxëshi niruquin aín bacéti bibiani ca Nucën Papa Dios rabibiani aín xubunu cuancëxa, anu 'icë unicaman ismainunbi. ²⁶ Usai niruquiani cuania isi ratuti ca Nucën Papa Dios rabi —ësa ñu cananuna isáma 'ai —quiax quicancëxa.

Jesusan Leví aín uni 'inun ca

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

²⁷ Usaquin 'atancëx anuax cuanquin ca Jesusan Leví cacë uni anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicë anua tsócë mëracëxa. Mëraquin ca cacëxa:

—'Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

²⁸ Cacëxëshi niruquiani ca aín 'ati ñucama ëbiani Jesúsbe cuancëxa.

²⁹ Jesúsbe cuantancëxun ca Levitan, Jesúsceñun aín 'unánmicë unicamaribi canan piti 'itsa 'amitancëxun aín xubunuxuan abëtan pi unun 'itsa uni camiacëxa. Camicëx uxun ca Levíaribi 'itsa uni an 'apu buánmiti curíqui bicë 'imainun usa uni raíriribi, camaxunbi Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicamabëtan mesanu tsóxun piacëxa. ³⁰ Usaria isquin ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicaman atu 'atimaquin ñuiquin Jesusan 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsun an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamabëtan pianan 'uchañu unicama raírübëtan pianan xëain?

³¹ Caia ca Jesusan cacëxa:

—Paë tancëma uni, ax ca rucuturuan a ronti cuëñëma. Paë tancë uni, ax cuni ca rucuturuan a ronti cuëñëma. ³² Usaribiti cana an —'ëx cana upí 'ai —quixun sináncë unicama a 'ënan 'inun cai uáma 'ain. Ama, an —'ën ñu 'atima 'acë cupí, 'ën nuitu upíma 'aish cana 'ëxbi upí 'itima 'ai —quixun sináncë unicama a cuni, upí 'inúxa sinanati 'ënan 'inun cai cana 'ëx uacën.

Uisacasquin cara aín 'unánmicë unicama samáquinma piia quixun Jesús ñucácan

(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³ Usai quia ca fariseo unicama 'imainun axa abë 'icë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa: —Juanëan 'unánmicë unicaman ca bëtsi bëtsi nëtën Nucën Papa Diosbe banaquin pima samatia. Usaribiti ca fariseonëan 'unánmicë unicamaxribi 'ia. ¿Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicë unicaman pianan xëain?

³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿An bití xanua unin bití nëtën caramina pi unun camicëxa ucë axa abë nuibanancë unicama masá nuituquian pima 'inun 'imiti 'ain? Camina 'imitima 'ain. ³⁵ Èsa ca. An xanu bití unin xanu biquin abëtan pi unun camicëx ca axa abë nuibanancë unicama masá nuitutima abë cuëñëma. Xanu bibiani cuanquian a unin ëbiancëxun cuni ca axa abë nuibanancë unicaman masá nuituquin pitima 'icën. Usaribiquin ca 'ën 'unánmicë unicama 'ëbë 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unían 'ë bicëxun 'ën ëbiancëxun cuni ca masá nuituquin pitima 'icën.

³⁶ Usaquin canan ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicë banasama 'ain, aín banabë fariseonëan 'unánmicë bana mëscúti rabanan Jesusan ësaquinribi a unicama cacëxa:

—Ca ësaribi 'icën. Nun aintsi uinu 'icë xanúnbi ca aín chupa ió tëaima, anun aín chupa xëni cëxëti. Tëaquin aín sani bicëx ca chupa ió ax 'atimatia. 'Imainun ca a chupa iotan

sanix chupa xëni iscësama 'ia. ³⁷ Ësaribi ca. Ui unínbi ca ñuina xacá anu 'unpax chumusa oquin 'acë, axa xëni 'ain, anu ñu chëcacë 'aruima. Anu 'arucëxunbi ca ñu chëcacë ax cubini uruquin ñuina xacá xëni a tucaia. Axa tuquicëbë ca chëcaxun anu 'arucëxa cubíncë ñu ax tutuqui nëtëtia. ³⁸ Usa 'ain ca ñu chëcacë ñuina xacá chumusa oquin 'acë iónushi 'aruti 'icën. ³⁹ Bëráma chëcacë ñu 'axun —ax ca upí 'icë —quixun sinánquin ca unin bëría chëcacë ñu 'aisama tania.

Usaquin ca Jesusan cacëxa.

6

Anun ñu mëëtima nëtëan Jesusan 'unánmicë unicaman trigo bëru bia
(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

¹ Anun ñu mëëtima nëtëan Jesús anu trigo 'apacë naënu 'icë bain cuancëbë, abë cuanquinbi ca aín 'unánmicë unicaman trigo bëru pëcëcë sirícaquin biquin, mëcënan shuquicëxa aín ënxë xucatia piacëxa. ² Usoia isquin ca fariseo raírinën atu cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina anun ñu mëëtima nëtën usaquin 'atima ñu 'ain?

³ Atúan aín 'unánmicë unicama usoquin caia cuaquin ca Jesusan fariseo unicama cacëxa:

—¿Mitsun caramina Davidnën ca 'acëñuma 'ixun axa abë cuancë uncamabëtan ësoquin ñu 'acëxa quixun cuëñëo bana a iscëma 'ain? ⁴ Davidnën ca 'acëñuma 'ixun piisa tanquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icë pán, Nucën Papa Diosan isti oquin nancë, a bixun piacëxa. A panëxa judíos sacerdotenëinshi piti 'aían uni itsin piti 'icëmabi ca sacerdotenën 'ináncëxun bixun Davidnën piacëxa. Piquin ca axa abë 'icë unicama anribia pinun 'ináncëxa. ⁵ Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'ën anun ñu mëëtima nëtën cara añu 'ati 'icë quixun uni cati 'ain.

Jesusan aín mëcën bamacë uni mëpëxcüa
(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Anun ñu mëëtima nëtë itsin, anua judíos unicama timëti xubunu atsínxun ca Jesusan anu 'icë unicama bana ñuixuancëxa. Ñuixunmainun ca aín mëcën mëqueu bamacë uni achúshi anu 'iacëxa. ⁷ A uni isquin ca an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman, anun ñu mëëtima nëtën caraisa uni pëxcuia quixun ami manánuxun iscatsi quixun Jesús bërúancëxa. ⁸ Usaquian sináncania 'unánquin ca Jesusan aín mëcën bamacë uni cacëxa:

—Nëri ai ca nëbétsi ënu niracët.

Cacëx nirucuatsini ca anu niracëacëxa. ⁹ Anua nimainun ca Jesusan an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama cacëxa:

—Ësaquin cana mitsu ñucatin, ¿anun ñu mëëtima nëtën cara unin ñu upí 'ati 'ic? ¿Cara ñu upíma 'ati 'ic? ¿Anun ñu mëëtima nëtën cara unin uni itsi 'insíncë 'aquinti 'ic? ¿Cara bamatanun isëshiti 'ic?

¹⁰ Ësaquin caxun atu ñachatancëxun ca Jesusan aín mëcënmi ñucë uni cacëxa:

—Ca mëshpat.

Cacëx mëshpatishi ca mëpëxcüacëxa. ¹¹ Usaquian 'aia isi xuatemati nishi ca uisa caranuna Jesús oti 'ai quiax 'ësénani canancëxa.

Aín 'unánmicë uni 'inúan Jesusan mëcën rabé 'imainun rabé uni caísa
(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

¹² Usa 'ain ca aín Papabë banai Jesús matánu cuancëxa. Cuantancëx ca imé 'uxti tëai abë banacëxa. ¹³ Usai bananëquin ca pëcaracëbëtan axa ami sináncë unicama timëxun, mëcën rabé 'imainun rabé caísqin —ënëcamax ca 'ën 'unánmitancëxun uni bana ñuixunun 'ën xuti 'icë —quixun cacëxa. ¹⁴ Acamax ca 'iacëxa Simón 'icëbia Jesusan Pedro caquin anëcë, a 'imainun aín xucën Andrés, a 'imainun Jacobo 'imainun Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵ Mateo, Tomás, acama 'imainun Jacobo, Afleonën bëchicë, 'imainun

Simón axa judíos unibun rabanan nëeti banacë, ¹⁶ a 'imainun Judas, Jacobonën bëchicë, a 'imainun Judas Iscariote, an Jesús uni binun 'inan, acama 'iacëxa.

'Itsa uni Jesusan 'unánmia

(Mt 4.23-25)

¹⁷ 'Unánminuxun a unicama caístancëx ca matánuax taramëcëbutancëx me sapánu 'iacëxa. Anu ca 'aisamaira uni Jerusalén, 'imainun Judea mecanuaxribia ucë 'iacëxa. 'Imainun ca Tiro, Sidón a ëma rabé 'urama 'icë me parún-papa rapasu, anu 'icë menuaxribia ucë 'iacëxa. ¹⁸ Acamaxa Jesusan bana ñuia cuati timëcamë'ëomainun ca 'insíncë unicamaxribi Jesusan pëxcunun quiax uacëxa. Timëtia pëxcüanan ca Jesusan ñunshin 'atimanën ubíocë unicamaribi pëxcüacëxa. ¹⁹ Jesusan aín cushínbi 'itsa uni pëxcucë cupí ca anu 'icë 'insíncëcaman —'ën ticacëxuinshi ca 'ëribi pëxcuti 'icë —quixun sinani a ticanux tsitsíruacëxa. Usaía 'ia ca Jesusan 'insíncë unicama pëxcüacëxa.

Uisai 'i cara uni cuëenti 'icë quicë bana

(Mt 5.1-12)

²⁰ Usa 'ain ca ami bësuquin Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Mitsux ñuñuma 'aíshbi 'ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'aish aín nëtënu 'iti 'imicë cupí camina chuámarua tani cuëenin.

²¹ Mitsux 'acëñuma pananquinbi camina 'unánti 'ain, mitsúxmi panani bënëaxma 'inun ca Nucën Papa Diosan mitsu 'inánti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani camina chuámarua tani cuëenti 'ain.

Masá nuituti iníbi camina Nucën Papa Diosanbi ca 'ë cuëenun 'imiti 'icë quixun 'unani chuámarua tani cuëenti 'ain.

²² Uní 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën bana cuacë cupí unin mitsumi nishanan, mitsu cuëenquinma 'atimaquin ñuianan, mitsun anëmibi 'atimati banacëxbi camina chuámarua tani cuëenti 'ain. ²³ Camina 'unánti 'ain, usaribi oquin ca an mitsu 'atimocë unin raracaman, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama bëtsi bëtsi oquin 'atimocëxa. Usauquin 'unani camina unin 'atimocëxbi —Nucën Papa Diosan ca nu sinánxunquin aín nëtënu abë upiti tsónun nu 'imiti 'icë —quixun sinani, chuámarua tani cuëenti 'ain.

²⁴ Usa 'aínbi camina ñuñuira 'aish mitsux, usabii 'inuxmabi ashiti mitsun ñu cupí cuëencë 'aish, Nucën Papa Diosan nëtënuax cuëenti 'aíshbimi cuëencëma cupí masá nuituirati 'ain.

²⁵ Pitiñu 'imainun camabi ñuñu unicama, anúnmi mitsux pitiñuma 'ianan ñuñuma 'iti nëtë ca uti 'icën. Ucëbë camina masá nuituirati 'ain.

Usaribiti mitsux bërí 'ëmi sinanima cuëeni cuaicë 'aínbi ca anúnmi mitsux rarumati inti nëtë uti 'icën. Ucëbë camina masá nuituirati inti 'ain.

²⁶ Unicaman mitsu rabicëxbi camina masá nuituti 'ain. Camina 'unánti 'ain, usaribi oquin ca atun raracaman an Nucën Papa Diosan bana isa quixun uni paránquin bana ñuixuncë unicama rabiacëxa.

—Axa mimi nishcë uni camina nuibati 'ai —quicë bana

(Mt 5.38-48, 7-12)

²⁷ Canan ca ësaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Usai 'iti 'aínbi cana 'ën banami cuatia ësaquin mitsu cain, axa mimi nishcë unicama camina nuibati 'ain. Nuibanan camina ax 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain. ²⁸ Axa mimi 'atimati banacë unicama camina Nucën Papa Dios a ami sinánun 'aquinun ñucáxunti 'ain. Ñucánan camina an mi 'usáncë unicamaribi Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain.

²⁹ Mia 'atimocëxunbi camina ami nishquin aribi 'atimotima 'ain. Ësa ca. Mia bëtásh-cacëxun camina 'aisa tania amoribia mi bëtáshcanun 'amiti 'ain. Min cutúan unin mi bicuancëxun camina biisa tania min camisetaribia binun bimiti 'ain. ³⁰ An mi ñu 'inánun quixun ñucáccë uni a camina 'inánti 'ain. An min ñu buáncë uni a camina min ñu bëxuntëcënenun quixun catima 'ain. ³¹ Bëtsi uníxa mibë upí 'ianan mi 'aquintimi mix cuëencë, usaribi oquin camina min bëtsi unibë upí 'ianan a 'aquinti 'ain.

³² An mitsu nuibacëma uni nuibatima 'ianan an mitsu nuibacë unicamaishi nuibacë 'ixun camina Nucën Papa Dios upí oquin cuëënmíman. 'Uchañu unínribi ca 'aisama 'ixunbi usaribi oquin an a nuibacë uni nuibanquinia. ³³ An mitsu 'aquincëma uni 'aquintima 'ianan an mitsu 'aquincë unicamaishi 'aquincë 'ixun camina Nucën Papa Dios upí oquin cuëënmíman. 'Uchañu unínribi ca 'aisama 'ixunbi usaribi oquin an 'aquincë uni 'aquianquinia. ³⁴ Mitsun —a unínribi ca 'ë ñu 'inánti 'icë —quixun sinánquin an ñucácëxun ñu 'inancë 'ixun camina Nucën Papa Dios upí oquin cuëënmíman. 'Uchañu unínribi ca 'uchañu uni itsían ñucácëxun ñu 'inania, —an ca 'ëribi ñu 'inánti 'icë —quixun sinánquin. ³⁵ Usa 'aínbi camina mitsun axa mitsumi nishcë uni nuibaquin 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain. Unían mitsu ñu ñucácëxun camina —anribi ca 'ë 'inántima 'icë —quixun 'unánquinbi, 'inánti 'ain. Usaquin 'aia isquin ca Nucën Papa Dios, manámi 'icë, an cuëënun mitsu 'imiti 'icën. Mitsun usaquin 'ai camina aséribi aín bëchicë 'aish an sináncësaribi oquin sináncë 'iti 'ain. An ca uni 'aisama 'imainun an —asábi ca —quixun a cacëma uni aribi ñu 'inánan 'aquinia. ³⁶ Nucën Papa Diosan unicama 'aquinsa tanquin nuibacësaribi oquin camina mitsúnribi unicama mitsua nuibacëxunmabi nuibati 'ain.

*—Unían uni itsi 'uchoxma 'inun —Jesusan ñuia
(Mt 7.1-5)*

³⁷ Bëtsi uni ami manánquin 'uchocëma 'icë ca Nucën Papa Diosan mitsuribi 'uchotima 'icën. 'Imainun ca 'uchoquinmi uni, bëtsi uni castícanmicëma 'icë Nucën Papa Diosan mitsuribi 'uchoquin castícantima 'icën. Uni itsíxa mitsumi 'uchacëxunbi camina abë mëníonanquin manumiti 'ain. Usoquin 'aími unibë mëníonania ca Nucën Papa Diosan mitsux ami 'uchacëxunbi mitsun 'ucha téréntin manuti 'icën. ³⁸ Uni itsi camina ñu 'inánti 'ain. Mitsúnmi uni itsi ñu 'inánan 'aquincë 'icë ca Nucën Papa Diosan mitsu ñu 'inánan 'aquinti 'icën. Mitsúnmi 'inánan uni itsi 'aquincësaribi oquin ca an mitsu ñu 'inánan 'aquinti 'icën. Unían uni itsían 'inancëxun aín burasanu tsëncaquin ñu purucësamaira oquin ca Nucën Papa Diosan camabi ñu mitsu 'inánti 'icën.

³⁹ Uisa unin cara uni itsi 'aquinti 'icë quixun 'unánmiquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ësaquin cacëxa:

—¿Bëxuñu unin cara bëxuñu uni itsi anun cuanti bai 'unánmiti 'ic? Buáncatsi quixun 'aíbi ca bëxuñu 'ixun uin cuanti cara quixun 'unanima a rabëtaxbi aman cuanx quininu nipacëti 'icën. ⁴⁰ Unin ñu 'unánmicë uni an ca an a 'unánmicë uni 'unáncësaribi oquin 'unanima. Usa 'aínbi ca an ñu 'unánmicë unían 'unánmicëxun ñu 'unántancëx asaribi 'iti 'icën.

⁴¹ Bëtsi unin 'ucha 'itsamashi 'icë a sinánquinbi camina mitsun 'ucha 'aisamaira 'icëbi sinaniman. Ësa ca. Bëtsi uníxa aín bëru xaménu i sani chamaratsuñu 'icësa 'aínbi camina mitsux i mo mitsun bëru xaménu 'icësa 'ain. ¿Uisa 'ixun caramina bëtsi unin bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu a sinánquinbi axa mitsun bëru xaménu 'icë i mo sinaniman? ⁴² ¿Mitsun bëru xaménu 'icë i mo mëníoquin bicëma 'ixun caramina uisa cupí —i sani chamaratsu min bëru xaménu 'icë camina 'ë bimiti 'ai —quixun bëtsi uni cati 'ain? Mitsun pain mitsun bëru xaménu 'icë i mo a bitancëxun camina upí oquin isquin bëtsi uni aín bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu bixunti 'ain.

*Uisa i cara quixun ca aín bimi isquin unin 'unánti 'icë quicë bana
(Mt 7.17-20; 12.34-35)*

⁴³ Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ësaribi ca. Aín íxa upí 'ain ca aín bimi 'aisama 'ima. Aín íxa xanáncë 'aish 'aisama 'ain ca aín bimix upí 'ima. ⁴⁴ Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë, cara 'aisama 'icë quixun. Cuti bimi a ca aín bimi cutima i an tuaíma. ⁴⁵ Iisaribi ca uni 'icën. Aín nuitu upí 'ain ca uni upí ñu ñui upiti banaia. Usa 'aínbi ca raíri unix aín nuitu upíma 'ain, upíma ñu ñui 'atimati banaia. Unix ca aín nuitu mëúa sináncësaribi oi aín cuëbitan banaia.

—Ĕsa ca —quixuan Jesusan rabé xubu ñuia
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ ¿Uisacasquin caramina —mix camina 'ën 'Ibu 'ai —quixun 'ë caquinbi 'ën mitsu cacësabi oquin ñu 'aiman? ⁴⁷ An 'ëmi sinánquin 'ën bana cuanan a bana quicësabi oquin 'acë uni ax cara uisa 'icë quixun cana mitsu cati 'ain. ⁴⁸ Ax ca unían xubu 'ati, anu itá nitsínti nēmíonquin me naëcë usaribi 'icën. 'Uí 'ibúcëbëa baca 'itsaira 'ëia ami aín bai tucanquicëbëbi ca a xubu upí oquin 'acë 'aish shaíquima. ⁴⁹ Usa 'aínbi ca an 'ën bana aín pabitan cuaxunbi a bana quicësabi oquin 'acëma uni ax ca an masinu xubu 'acë unisaribi 'icën. 'Uí 'ibúcëbë, baca 'itsaira 'ëi, ami aín bai tucanquicëbë ca a xubu puxucuti 'icën. Usai 'i ca aín itácamaribi tsasíbuti 'icën.

7

Romanu 'icë capitán Jesusan pëxcüa
(Mt 8.5-13)

¹ Unicaman cuanun bana ñuixuntancëx ca Jesús Capernaúm ëmanu cuancëxa. ² Capernaúm anu ca Romanu 'icë capitán achúshi 'iacëxa. An a capitán ñu mëëxuncë unix ca an nuibairacë 'aíshbi 'insíanx bamatisa 'iacëxa. ³ Usa 'ain ca —an uni 'insíncë pëxcuti, Jesús, ax ca uaxa —quíaxa raíri unicama quia cuaxun, capitanën judíos caniacëcë uni raíri ñucáquin cacëxa:

—Jesúsnu cuanquin camina an 'ën ñu mëëxuncë uni pëxcuia unun 'ë caxunti 'ain.

⁴ Cacëx cuanxun ca capitanëan cacësabi oquin Jesús cacëxa. Caxun ca ësaquinribi cacëxa:

—A capitán ax ca upí uni 'icën. Minmi aín uni a pëxcuxunti ca asábi 'iti 'icën. ⁵ An ca nuxnu judíos unibu 'icë nu nuibaquin nuxnu anu timéti xubu nu 'amixuanxa.

⁶ Usaquian cacëx ca Jesús atubë cuancëxa. Cuanquían aín xubu raraobiancëbëtan ca capitanën aín 'unáncë uni raíri xuquin ësaquin Jesús camiacëxa:

—Mixmi 'ësamaira 'ain cana mibë sënénma 'ixun 'ën xubunumi unun mi çamiman. ⁷ Usa 'ixun cana mi isi cuanti 'ixunbi judíos uni caniacëcëshi mia canun can. 'Ën unimi 'ë pëxcuxuni unun quixun mi camixunbi cana mi camitëcënin, anuaxbimi 'ën unia pëxcunun quíax quinun. ⁸ Cana 'unan min banáxbi ca cushi 'icë quixun. 'Ën cana 'apun 'ë cacësabi oquin 'ain. 'Ën suntárucamanribi ca 'ën bana cuatia. 'Ën suntáru —ca cuantan —quixun 'ën cacëx ca cuania. —Ca ut —quixun 'ën cacëx ca bëtsix aia. An 'ë ñu mëëxuncë uni —ñu ca 'at —quixun 'ën cacëxun ca 'aia. Usaribiti ca 'ën ñu mëëmicë uni mixmi —ca pëxcúti 'icë —quicëbëshi pëxcúti 'icën.

⁹ Usaía capitanën xucë unicama quia cuati cuëëni cuainacëquin ca Jesusan an nuibiancë unicama cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, ënë uníxa 'ëmi catamëcësaribitia 'ia cana judío uni achúsibi ca 'ën bana cuatia. 'Ën suntáru —ca cuantan —quixun 'ën cacëx ca cuania. —Ca ut —hibi iscëma 'ain.

¹⁰ Usaía 'icëbë xubunu cuantëcëninquin ca capitanëan xucë unicaman a ñu mëëxuncë uni asábi 'icë, pëxcúcë isacëxa.

Casunamëcë xanun tuá bamacëbi Jesusan baísquimia

¹¹ 'Itsama nëtë 'icëbë ca Naín cacë ëmanu Jesús cuancëxa. Cuancëbë ca aín 'unánmicë unicama 'imainun 'aisamaira uniribi abë cuancëxa. ¹² Cuanx Naín ëmanu bëbaquin ca uni bamacëa, chupan rabúncë, bacétinën buáncania isacëxa. A unin titax ca tuá itsíñuma 'ianan casunamëcë xanu 'iacëxa. Abë ca 'aisamaira uni Naín ëmanuax a catícabiani cuancëxa. ¹³ A isquin nuibaquin ca Jesusan a xanu cacëxa:

—Iánxma ca 'it.

¹⁴ Caí anu cuanquian anun buáncë bacéti mëëcëbë ca an a buáncë unicamax niracëacëxa. Niracëcëbëtan ca Jesusan cacëxa:

—Bëná uni, cana mi cain, ca nirut.

¹⁵ Usaquin cacëxëshi ca bamacë uni baísqui tsóracëti banacëxa. Usai 'icëbëtan ca Jesusan —ca asábi 'icën, ca mibë 'itëcënti 'icë —quixun aín tita cacëxa. ¹⁶ Usaía 'ia isi ratuti racuëtibi cuëëni ca unicamax Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunti uni aira ca ënëx 'icë —quianan ca —Nucën Papa Diosaxbi ca aín unicama 'aquini uaxa —quiacëxa.

¹⁷ Usaquian Jesusan 'acëa chanoia ca Judea menu 'icë unicama 'imainun axa Judea 'urama 'icë menu 'icë unicamanribi cuacëxa.

An uni nashimicë Juanëan aín uni rabé Jesúsnu xua

(Mt 11.2-19)

¹⁸ Usa 'ain ca Jesusan 'acë ñucama ñuiquin aín 'unánmicë unicaman Juan cacëxa. ¹⁹ Cacëxun ca Juanën aín uni rabé Jesúsnu cuantánun xuquin ësaquin ñucáquin catánun quixun cacëxa: ¿Mix caramina asérami axa uti nun caíncë a 'ain? ¿Ama mix 'ain caranuna bëtsíxa uti caínti 'ain? ²⁰ Usaquian canun quixuan xucëx cuanx bëbaquin ca Jesús cacëxa: —Juan an uni nashimicë an ca mi ñucánun quixun xuquin ësaquin mi canun quixun nu caxa: ¿Mix caramina asérami axa utinu nun caíncë a 'ain? ¿Mixmi ama 'ain caranuna bëtsi uníxa uti caínti 'ai? —quixun.

²¹ Juanën xucë unicamaxa anu 'ain ca Jesusan 'itsa uni ñucë pëxcüanan ñunshin 'atimanën ubíocë unicamaribi pëxcüanan bëxuñu unicamaribi bëpëxcüacëxa. ²² Usaquin 'axun ca Juanën a ñucánun quixun xucë unicama Jesusan cacëxa:

—Camina 'ën unicama ñuixuniami cuacë banacama ñuixuanan 'ën ñu 'aiami iscëcama ñuixunquin Juan cai cuanti 'ain. Cuanxun camina cati 'ain: Bëxuñu unínbi ca bërí isia, aín niti bëtsicë uníxribi ca bërí upiti nitsia, an aín nami chëquimicë 'insínñu unix ca pëxcutia, pabë unin ca bana cuatia, bamacë uníxbi ca baísquia, ñuñuma unínribi ca anun Nucën Papa Diosnan 'inux iéti bana cuatia. ²³ Usaquin canan camina, 'ë ñui Nucën Papa Diosan xucëma ca ax 'icë quima ax 'ëmi sináncë unicamax ca chuámarua 'i cuëënia, quixunribi Juan cai cuanti 'ai —quixun ca Jesusan Juanën xucë unicama cacëxa.

²⁴ Juan, an uni nashimicë, an xucë unicama cuancëbëtan ca Jesusan anu 'icë unicama 'aisamaira 'icë, Juan ñuiquin ësaquin cacëxa:

—¿Uisa uni isi caramina mitsux anu uni 'icëma menu cuancën? Bëtsi bëtsi oquin sináncë uni ax ca tutísha suñun bëcacësa 'icën. ¿Usa uni isi caramina cuancën? ²⁵ ¿Ax usama 'ain caramina uisa uni isi cuancën? ¿Upíira 'aísha cupíira chupa pañucë uni isi caramina cuancën? Usama ca. Camina 'unanin, upíira 'aísha cupíira chupa pañucë 'ianan uisa ñu cara cuëënia a ñuñu unix ca anu 'apu 'icë xubunushi 'ia. ²⁶ ¿Usa uni isi cuanima caramina añu isi cuancën? An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a isi camina cuancën, ¿usa cat? Asérami cana 'ën mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuixuncë bana 'iásamaira ca Juanën uni ñuixuncë bana 'icën. ²⁷ Juan ñuiquian ënë menu ucëma pan 'icë 'ë cacë bana a ca Nucën Papa Diosan Isafas cuëñëomiacëxa, ësai quicë:

A caxu mi cuanun cana 'ën uni xutin. Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mëníoquin racanacësaribi oquin, camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icën.

²⁸ Usaquin cuëñëo bana ñuitancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuixuncë bana 'iásamaira ca Juanën 'ë ñuicë bana 'iaxa. Usa 'ain ca a unicama 'iásamaira Juan 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ën unicamax, unían ñuumara iscë 'aíshbi Juan 'iásamaira 'icën.

²⁹ An Jesús Juan ñui quicë bana cuacë unicama, 'imainun an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamaribi a Juanën nashimicë, acamax ca —Nucën Papa Diosan mëníosabi oi ca asábi 'icë —quixun quiacëxa. ³⁰ Acamaxa usai quicëbëbi ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicaman, Juanën bana cuaisama tani an nashimicë 'iti cuëëncëma 'ixun, Nucën Papa Dios cuëëncësa oi 'iisama tanquin Jesusan banaribi cuaisama tancëxa. ³¹ Juan ñuiquin catancëxun ca Jesusan ësaquinribi cacëxa:

—ǂĒnē nētēnua bērí bucucē unicamax cara uisa 'icē quixun cana mitsu cati 'ain. ³² Ca tuáratsucuxa cuaicēsaribi 'icēn. Cuainux timécē 'aíshbia cuaitisa tantancēx camáxbi tsotan ca raírinen raírí ěsaquin caia: Cuaí chirini cuēēnun nun paca banocēbēbi camina masá sinani cuaitisama tan. Cuaitisama tancēbē nux —anpan caniacēcē unicama 'icēsaribiti cananuna ini rarumati 'ai —quicēbēbi camina masá sinani usairibi 'iisama tan. ³³ Usaribi ca ěnē nētēnua bucucē unicamax 'icēn. Juanēx ca ñu mēscú picēma 'ianan vino xēacēma 'icēn. Usa 'icē ca unicaman —a unix ca ñunshin 'atimañu 'icē —quixun caxa. ³⁴ Usoquian Juanēn 'acēsoquin 'aquinma 'ēn camabi ñu pianan xēaia isquin ca unicaman ěsaquin 'ē ñuia: A unix ca picēn tapun 'ianan xēairacē uni 'icēn. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicē unicama 'imainun 'uchañu unicamabē nuibanania quixun. ³⁵ Usaquian Juancēñun unin 'ē ñuicēbēbi ca Nucēn Papa Dios, an ěnē menu unun 'ē xuá, an 'acē ñucamax asábi 'icēn. —Usa ca —quixun ca axa ami sináncē unicaman 'unania.

Fariseo uni, Simón, aín xubunu Jesús 'ia

³⁶ Fariseo uni achúshi aín anē Simón, an aín xubunuxun abētan pi unun cacēx cuanx ca Jesús aín xubunu atsíntancēx abētan pi tsoócēxa. ³⁷ Anua 'ain ca a ěmanu 'icē xanu achúshi 'uchañu, —Jesusan ca fariseon xubunuxun piia —quixuan ñuicania cuati, xaxu 'acēnu 'arucē sanuira 'inínti ro a bēi uacēxa. ³⁸ Uxun ca a caxu uax aín taē 'icē anu nitsax inquin aín bēun Jesusan taēnu tuscaquin tachabocēxa. Usaquin 'aquin ca aín bunbi tatērēanan tatsucucaquin 'inínti ron 'acēxa. ³⁹ Usoia isquin ca fariseo uni an Jesús pi unun cacē, an sináncēxa: Ēnē unix asérabi an Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē 'ixun ca uin cara a tamēētia quixun 'unánan an tamēēcē ax cara uisa xanu 'icē quixun 'unántianxa. Ēnēx ca xanu 'aisama 'icēn. ⁴⁰ Usaquin sinania 'unánquin ca Jesusan cacēxa:

—Simón, cana mi achúshi ñu caisa tanin.

Cacēxun ca cacēxa:

—Asábi ca, 'ē ca cat.

⁴¹ Cacēxun ca Jesusan ěsaquin Simón cacēxa:

—Ēnēx ca ěsa 'icēn. Achúshi uni ca uni rabētan curíqui ribíanxa. Achúshinēn quinientos curíqui ribínmainun ca bētsin cincuenta curíquiishi ribíanxa. ⁴² Ribínxunbia cupíocēxunma oquin ca a unin an ribíncē uni rabé a caxa: 'Ēmi cupíocēxmabi ca asábi 'icēn, cupíoima camina cuanti 'ain. Simón, ǂusa 'ain cara min sináncēx a uni rabé uinu 'icéxira bētsix 'icēsamaira oi a ribíncē unimi sinani cuēēnti 'ic?

⁴³ Cacēxun ca Simonan cacēxa:

—Ēn sináncēx ca an 'itsaira curíqui ribíncē, ax bētsíxa 'icēsamaira oi a unimi sinánti 'icēn.

Quía ca Jesusan cacēxa:

—Usa ca.

⁴⁴ Usaquin cai ami bēsuquin xanu isquin ca Jesusan Simón cacēxa:

—ǂĒnē xanúan 'aia caina isin? 'Ēx min xubunu atsiniami anun 'ēx tachucanun min 'unpax 'inaniamabi ca ěnē xanun aín bēunan tachaboxun aín bun 'ē tatērēanxa. ⁴⁵ Minmi bētsucucacēmabi ca an 'ēmi sinánquin ěnquinma 'ē tatsucucaxa. ⁴⁶ Minmi xēnin 'ēn maxcá 'acēmabi ca an 'iníntisa xēnin 'ēn taē 'axa. ⁴⁷ Usa 'ain cana mi cain, an 'itsaira 'ē nuibatia isquin camina 'unánti 'ain, aín 'ucha 'itsaira 'aíshbi ca tērēncē 'icē quixun. An, 'ēn 'ucha ca 'itsamashi 'icē quixun sináncē uni, ax ca aín 'ucha tērēncē 'aíshbi 'itsamashi 'ē nuibatia.

⁴⁸ Ēsoquin Simón catancēxun ca Jesusan a xanu cacēxa:

—Min 'uchacama ca tērēncē 'icēn.

⁴⁹ Usoquian Jesusan caia cuati ca axa abē tsócē unicamax ratuti canancēxa:

—ǂUisa uni cara ěnēx 'ic? Anbi ca 'ucha tērēnia.

⁵⁰ Usaía cananmainun ca Jesusan a xanu cacēxa:

—Ēn min 'ucha tērēnti sinani 'ēmi catamēti camina min 'ucha tērēncē 'ain. Chuámashi 'aish camina cuanti 'ain.

8

An Jesús ñu 'axuan xanucama

¹ Usotancëxun ca Jesusan ëma chacamanu 'imainun ëma chucúmaracamanuribi cuanquin, anu 'icë unicama bana ñuixunquin 'unánmiacëxa. 'Unánmiquin ca —anúan Nucën Papa Diosan 'ëmi catamëtia uni ainan 'imiti nëtë ca uaxa —quixun caquin upí bana unicama ñuixuancëxa. Usocëbë ca aín 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun rabé, acamax abë niacëxa. ² 'Imainun ca bëtsi bëtsi xanu ñunshin 'atimañu 'icëbia pëxcucë, acama 'imainun bëtsi bëtsi xanu 'insíncë 'icëbia pëxcucë, acamaxribi Jesús bë niacëxa. Acamax ca María, aín anë itsi Magdalena, anuaxa mëcën achúshi 'imainun rabé ñunshin 'atima chiquicë, ³ a 'imainun Juana, Chuza, an Herodes 'aquincë uni aín xanu, a 'imainun Susana, acama 'imainun an Jesús ñu 'inánquin 'aquincë xanu raíriribi 'iacëxa.

Bana itsi ñuicësoi an ñu 'apácë uni ñuicë bana

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Usa 'ain ca 'aisamaira uni Jesús nëbëtsiorati timëcamë'ëocëxa. A unicamax ca 'itsa ëmanuax anu riquiancëxa. Usaía 'icëbëtan ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ënë bana ñuiquin ësaquin cacëxa: ⁵ —An ñu bëru 'apácë uni ca aín naënu 'apáquin ñu bëru sacai cuanxa. Sacacëx ca raírínëx bainu nipacëxa. Nipacëcë ca unin amáxa. Usa 'icë isbëtsini uxun ca ñuina pëchiñunën 'eaxa. ⁶ Raírínëx ca maparañu menu nipacëxa. Nipacëax coóxbi ca a mexa cëxtúma 'aish chabáma 'ain chushiaxa. ⁷ Raírínëx ca muxañu menu nipacëxa. Nipacëax coi ca 'iruaxa. 'Iruyunbi ca muxan abë coquin mapurucëxun tuacëma 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca raíri ñu bëru ax me upínu nipacëxa. Nipacëax coi canitancëxun ca upí oquin tuaxa. Tuacëx ca aín bimi 'itsaira, cien, 'iaxa.

Usaquin catáncëxun ca Jesusan munuma banaquin cacëxa:

—An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën.

Uisa cupí cara Jesusan bana itsi ñuicësoquin bana ñuicëxaxa quicë bana

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Uisai quicë cara ñu bëru 'apácë ñu quicë bana 'icë quixun ca aín 'unánmicë unicaman ñucácëxa. ¹⁰ Ñucácëxun ca Jesusan ësaquin cacëxa:

—Uni itsían 'unániamabi camina mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicëxun an 'unánmicë ñu 'unanin. 'Ën 'aia isquin ca atun 'ën cushi Nucën Papa Diosan 'ë 'ináncë a sinanima. Atun pabitan 'ën ñuixuncëxun cuaquinbi ca uisai quicë cara quixun 'unanima. Usaía atux 'inun cana bana itsi ñuicësoquin bana ñuixunin.

Uisai quicë cara an ñu 'apácë uni ñu quicë bana 'icë quixuan Jesusan ñuia bana

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ Caxun ca Jesusan cacëxa:

—An ñu 'apácë uni ñu quicë bana ax ca ësai qui quicë 'icën: Ñu bëru 'apácësaribi ca Nucën Papa Diosan bana 'icën. ¹² Anúan uni nicë me iru anu nipacëcë ñu bëru, asaribi ca bëtsi bëtsi uni 'icën. Aín pabitan cuaquinbia —asérabi ca usa 'icë —quixun sináncëbëma anu uxun ca a bana aín nuitu mëu sinani Nucën Papa Diosan 'inux iéaxma 'inun quixun uni ñunshin 'atimanën 'apun manumia. ¹³ Maparañu me bëxbánua ñu bëru nipacëcë usaribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana cuati cuëenquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun aín nuitunën sinania. Sinánquinbi ca maparañu menu nipacëcë ñu bëru tapun 'itsañuma usaribi 'ixun, Nucën Papa Diosan bana 'acë cupí ami cuaianan ami nishquin unin 'atimocëxun, tënëquinma a bana manuquin ënia.

¹⁴ Muxañu menua ñu bëru nipacëcë usaribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana cuaquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun sinania. Usaquin sinanibi ca ënë menu 'icë ñuishi sinánan 'itsa ñuñu 'aish cuëenti sinani, ñu bëruxa me chucu muxañu menuax aín bimi upiti pëcëcëma, usaribi a unicama 'icën. ¹⁵ Me upínua ñu bëru nipacëcë, usaribi ca raíri uni 'icën. A unicamax ca Nucën Papa Diosan bana asérabi cuacë 'ixun aín nuitunubi racanaquin upí oquin sinánquin, uisai cara ñu 'icëbëtanbi ënquinma

a bana quicësabi oquin 'aia. Atux ca ñu bëru me upínu nipacëax cotancëx canitancëxun tuaia 'aisamaira bimiñu usaribi 'icën.

*Ca ësa 'icë quixun lamparín ñuicë bana
(Mr 4.21-25)*

¹⁶ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uinu 'icë unínbi ca lamparín bimitancëxun ñu tëmú an bëpánun nanan anu 'uxti tëmúribi nantima 'icën. Usaquin 'aquinma ca axa xubunu atsíncë unicaman upí oquin isnun, anu lamparín nanti, anu nanti 'icën. ¹⁷ Uni itsin isnunma 'acë ñucama 'imainun uni itsin cuanunma quicë banacama abi ca 'unáncë 'iti 'icën. ¹⁸ An 'ën bana cuaquin a bana quicësabi oquin 'acë uni a ca 'ën bana itsiribia cuanun Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ën bana cuaquinbi sináncëma uni, a, an isa 'unánxa quixuan sináncë bana a camabi Nucën Papa Diosan manumiti 'icën. Usa 'ain camina mitsun cuacë banacama upí oquin cuaquin, a bana quicësabi oquin 'ati 'ain.

*Jesusan ca amia sináncë unicama aintsi oia quicë bana
(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)*

¹⁹ Ësaquian unicama bana ñuixuncëbë aí ca aín tita 'imainun aín xucéantu anua Jesús 'icënu bëbacëxa. Bëbaibi ca 'aisamaira unían anua Jesús 'icë a tsitsirucë 'ain, a 'uriishi 'iacëxa. ²⁰ 'Icë atu isquin ca unin Jesús cacëxa:

—Min titabë ca min xucéantu ëman 'icën. Ca mi istisa tania.

²¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicaman cara Nucën Papa Diosan bana cuanan aín bana quicësabi oquin 'aia, acamax ca 'ën tita 'imainun 'ën xucéantu 'icën.

*Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nëtémia
(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)*

²² Bëtsi nëtéan manë nuntinu 'irua ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Parún papa 'ucë manan cuanun ca cuan.

Cacëx ca cuancëxa. ²³ Cuaní ca Jesús nuntinu 'uxacëxa. 'Uxánbi suñúan upí 'icuatsinquin bëcaquin parún papa bëchuancëbë ca 'unpax manë nuntinu 'iruacëxa.

²⁴ Usaía 'icëbë racuéquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús bësúnquin munuma cacëxa:

—Cananuna nanëtin, ca bësut.

Cacëx bësúquin ca Jesusan suñúan —ca nëtét —canan bëchúnribi —ca bucubut — quixun cacëxa. Cacëxëshia suñúan nëtéishimainun ca baca bëchúnribi nëtéacëxa.

²⁵ Usoxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan ca nu bërúanquin 'aquinia quixun caramina sinaniman?

Cacëx ratuti racuëti ca atúxbi canancëxa:

—¿Uisa uní cara ënëx 'ic? An cacëxun ca suñúanënbi, bacánbi aín bana cuatia.

*Ñunshin 'atimañu uní Jesusan pëxcüa, cuchi bacamiquia
(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)*

²⁶ Usaquiani Galilea me 'ucë manan cuantancëx ca Gadara menu bëbacëxa.

²⁷ Bëbatancëx nuntinuax 'ibúquiani cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uní anu 'icë ëmanuaxa ucë an Jesús mëracëxa. A unix ca 'itsa baritian ñunshin 'atimañu 'aish chupa pañuima 'ianan xubunu 'ima anu uní maíncë anuishi 'icë 'iacëxa. ²⁸⁻²⁹ 'Itsa oquian ñunshin 'atimanën 'amicëxun ñu 'aia ca unin uní itsi ubíoxunma 'anun aín manë risin nëacëxa. Uocëxbi ca manë risi tëcapabiani ñunshin 'atimanën 'imicëx anu uní 'icëma menu usabii 'icë 'aish cuancëxa. Usa 'aísha a mërái aín bëmánon rantin purúncëxun ca Jesusan ñunshin 'atima —ënë uniuax ca chiquit —cacëxa. Cacëx munuma cuëncénquin ca Jesús cacëxa:

—Dios, naínu 'icë, aín Bëchicë Jesús camina mix 'ain. ¿Uisati caramina 'ë ubíoin? 'Ë tëmëramixunma ca 'at.

³⁰ Cacëxun ca Jesusan ñucácëxa:

—¿Uisa cara min anë 'ic?

Quia ca anu atsíncë ñunshin 'atimanëan 'itsaira 'ixun quimicëxun a unin cacëxa:

—'Ëx cana 'Ëxcuira caquin anëcë 'ain.

³¹ Cacëbëtan ca ñunshin 'atimacaman, quini cha nëmínra, anu ñunshin 'atima 'icë, anu xuxunma 'anun quixun bënëquin cacëxa. ³² Catancëxun ca 'aisamaira cuchi matá manan pushían pi bucucë isquin cacëxa:

—Cuchinu ca anu atsínun nu xut.

Cacëxun ca Jesusan —ca cuantan —cacëxa. ³³ Cacëx ca ñunshin 'atima a uninuax chiquíquianx cuchinu atsíancëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi tsuáquiquiani abáquiani cuanx, cuëtúnuax parúnpapanu rëucubuti bacamiqui cëñúacëxa.

³⁴ Usaía 'ia isbiani ca an cuchi bërúancë unicaman abáquiani cuanxun, ëma chanu 'icë unicama 'imainun ëma chucúmanu 'icëcamaribi xubu itsi xubu itsinu cuanquin ñuixuancëxa. ³⁵ Ñuixunquian chanioia cuati ca uisai cara a ñucama 'iixa quixun isi riquiencëxa. Riquiani Jesúsnu cuanx uxun ca a uni anuax 'aisamaira ñunshin 'atima chiquícë a an isásama 'aish, chupa pañuax sinan mënínushi 'aish, Jesús tanáin tsócë isacëxa. Usa 'icë a uni isi ca racuécancëxa. ³⁶ Usa 'ain ca an iscëcaman uisai cara ñunshin 'atimañu uni pëxcúaxa quixun axa riquiencë unicama ñuixuancëxa. ³⁷ Ñuixuncëxun ca a mecamanu 'icë unicaman racuëiraquin aín nëtënuaxa cuantánun quixun Jesús cacëxa. Cacëx manë nuntinu 'iruquiani ca cuancëxa. ³⁸ Cuaniabi ca anuaxa ñunshin 'atima chiquícë uni an abë cuancatsi quixun Jesús cacëxa. Cacëxunbi ca Jesusan aín xubunua cuantánun quixun xuquin abë cuanxma 'inun cacëxa. ³⁹ Caquin ca ësaquin cacëxa:

—Min xubunu ca cuantan. Cuantancëxun camina min aintsi 'ibucama uisoxun cara Nucën Papa Diosan mi pëxcúaxa quixun ñuixunti 'ain.

Usaquian cacëx cuanxun ca aín aintsi 'ibuishima a ëma chanu 'icë unicama, uisoquin cara Jesusan a 'axa quixun ñuixuancëxa.

Jairo cacë unin bëchicë 'imainun xanu 'insíncë ñui quicë bana

(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰ 'Ucë manánuax Gadara menu 'icë unicama ëbëtsini ca Jesús anuaxa cuanpuncë nëcë manan utëcëancëxa. Utëcënia ca 'aisamaira uni parúnppa cuëbí ricuatsinxun caíancëxa. ⁴¹⁻⁴² Caíncëxa bëbaia ca anu judíos unicama timécë xubunu 'icë 'apu achúshi, Jairo cacë, an anu cuani a tanáin rantin puruni tsóbuquin Jesús cacëxa:

—'Ën ini bëchicë ca aratsushi 'icën, mëcën rabé 'imainun rabé baritiañu ca ax 'icën. Ca 'insinan 'i bamaia. A pëxcui camina 'ën xubunu cuanti 'ain.

Cacëx abë cuania ca 'aisamaira unin Jesús chacatisaira ocëxa.

⁴³ A unicama nëbétsi ca achúshi xanu 'insíncë 'iacëxa. A xanux ca mëcën rabé 'imainun rabé baritia imia 'aíshbi aín imi nëtécëma 'iacëxa. Bëtsi bëtsi rucuturuan roncëxun a cupíoquin aín ñucama cëñuibi ca pëxcúama 'icën. ⁴⁴ Usa 'ixun ca —Jesusan ca 'ë pëxcuti 'icë —quixun sinani, a caxu cuanquin aín chupa ticacëxa. Ticaíshi ca aín imicë nëtéacëxa.

⁴⁵ Usai 'icëbëtan ca Jesusan cacëxa:

—¿Uin cara 'ë ticax?

Cacëxun ca a rapasu 'icë unicaman —'ën cana mi 'acëma 'ai —quixun cacëxa. Camaxunbia usaquin cacëbëtan ca Pedro 'imainun abë 'icë unicaman cacëxa:

—Mi ca 'aisamaira unin titicaquin chacatisaira oia. ¿Usa 'aínbi caramina, uin cara 'ë ticaxa, quiax quin?

⁴⁶ Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cushin ca uni pëxcúaxa quixun cana 'ën sinanënsi 'unanin. Usa 'ain cana 'unanin, achúshi unin ca 'ë ticaxa quixun.

⁴⁷ Usai quia cuati, —an ca 'unania —quixun sinani racuëti bërëruí, anu cuanx aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca axa pëxcúcë xanun, unicaman cuamainunbi, uisacasquin cara a ticaxa quixun ñuixuanan aín chupa ticaíshia pëxcúcë aribi Jesús ñuixuancëxa. ⁴⁸ Ñuixuncëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana mi pëxcuti 'ai quixun asérami sinani camina pëxcúan. Chuámashi 'aish ca cuantan.

⁴⁹ Usaquian Jesusan cacëbëtanbi ca aín xubunuax uquin unin anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu, Jairo, a cacëxa:

—Min bëchicë ca ñuaxa. Ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca Jesús ñancábi buánxunma 'at.

⁵⁰ Caia cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—Racuéaxma ca 'it. 'Ën cana mi 'aquinti 'ai quixun ca sinan. Usaquinmi sináncëbë ca pëxcúti 'icën.

⁵¹ Usaquin cabiani cuanbaiti a 'apun xubunu bëbaquin ca Pedro, Juan, Jacobo, acama 'imainun xu xanun papa 'imainun aín tita, acamaxëshi abë atsínun atsínmiquin, uni raíricama ëmáinshi bërúnun quixun cacëxa. ⁵² Usai xubunu atsínquian cuacëxbi ca ini bëunan mëscuti rarumabacëxa. Rarumabatiabi ca Jesusan cacëxa:

—Iánxma ca 'it. Xu xanu ca ñucëma 'icën, ca 'uxaxa.

⁵³ Ësaquian cacëxunbi, —ca ñuaxa, usa 'aish ca bërí 'aíma 'icë —quixun 'unánquin ca 'usáncacëxa. ⁵⁴ Usoquian 'usáncacëxunbi aín mëcënan mëínquin biquin ca Jesusan munuma banaquin xu xanu cacëxa:

—Xu xanu, ca nirut.

⁵⁵ Usoquian cacëxëshi ca baísqui niruacëxa. Nirucëbëtan ca aín aintsi 'ibu —ca pimit —quixun Jesusan cacëxa. ⁵⁶ Usoia isi ca aín papa aín tita cuëëni ratúira ratúacëxa. Ratutia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi iscë ñu ënë camina uibi ñuixuntima 'ain.

9

Bana ñuixunuan aín 'unánmicë unicama Jesusan xua

(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

¹ Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë uni mëcënan rabé 'imainun rabé a timëxun cacëxa: —Anúnmi uninua ñunshin 'atimacama chiquíanan uni 'insíncëcamaribi pëxcunun cana 'ën cushi mitsu 'inanin.

² Usoquin catancëxun ca —Nucën Papa Diosan ca 'ëmi catamëcë unicama ainan 'imiti 'icë —quixun unicama ñuixunuan 'insíncëcama pëxcunun quixun aín 'unánmicë unicama xuacëxa. ³ Xuquin ca cacëxa:

—Bain cuanquin camina ñu buántima 'ain. Tsati, burasa, piti, curíqui buanima camina ñancáishi cuanti 'ain. Rabé camina ami pañuti chupa buántima 'ain. ⁴ Uinu 'icë unin xubunu caramina anu 'inux atsini, anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a ëmanuax cuanti nëtëa utámainun. ⁵ Uinu 'icë ëmanu 'icë unicaman cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tania, aín ëmanuax cuani camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani cuanti 'ain.

⁶ Usaquin caquian Jesusan xucëx camabi ëmanu cuanquin ca anu 'icë unicama upí bana, anúan atux Nucën Papa Diosan 'i cuëënun, ñuixuancëxa. Ñuixunuan ca uni 'insíncëcama pëxcüacëxa.

Juan, an uni nashimicë, ax bama

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷ Unicaman Jesusan 'acë ñucama chanioia cuati ca Galileanu 'icë 'apu, Herodesnëx —ui cara ax 'icë —quix sináncasmacëxa. Raírinëx ca —Juan, an uni nashimicë, ax ca bamaxbi baísqui axa —quix quiacëxa. ⁸ Raírinëx —Elías ca utëcëanxa —quimainun ca raírinëx —an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixun unicama achúshi sapi ca bama 'aíshbi baísqui axa —quix quiacëxa. ⁹ Usai quicëbë sináncasmai ca Herodes quiacëxa:

—'Ënbi cana Juan tëbiscamian. ¿Usa 'aínbí cara a uni camabi unin chaniocë ax ui 'ic? Quinquinbi 'unánquinma ca Jesús istisa tancëxa.

Jesusan cinco mil uni pán pimia

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Usa 'ain ca aín 'unánmicë unicaman, an xucëx cuanx anu utëcënxun atun 'acë ñucama Jesús ñuixuancëxa. Ñuixuncëxun cuatancëxun ca Jesusan Bëtsaida ëma 'urama anu aín 'unánmicë unicama buáncëxa. ¹¹ Usa 'ain ca —anu ca Jesús 'icë —quixun

chanioia cuabiani, a nuibiani cuanx 'aisamaira uni anua Jesús 'icë anu cuancëxa. Usaía 'itsa uni riquiania ca Jesusan acama nuibaquin, Nucën Papa Diosan ca axa 'ëmi catamëcë unicama ainan 'imiti 'icë quixun ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca 'insíncë unicama pëxcüacëxa.

¹² Usaquin 'acëbëa bari cuabúcëbëtan ca aín 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun rabé, an anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Ënë mex ca anu uni 'icëma me 'icën. Ënu 'iaxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë ëmacama 'imainun a mecamanua atúxa anu 'uxti barianan atun piti bitánun camina xuti 'ain.

¹³⁻¹⁴ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun ca piti 'inan.

Cacëxun ca anua 'aisamaira, cinco mil uni 'ain, aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Nun piti ñura ca mëcën achúshi pán 'imainun tsatsa rabéishi 'icën. Sapi cananuna unicama piti maruxuni cuanti 'ain.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Unicama basinu cincuenta cincuenta bucubunun ca cat.

¹⁵ Cacëxun ca unicama tsóbunun cacëxa. ¹⁶ Cacëxa unicama bucubuan ca Jesusan mëcën achúshi páncëñun tsatsa rabé bixun manámi bësuquin isquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun páncëñun tsatsa tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa, axa bucubucë unicama 'inánun quixun. ¹⁷ Jesusan 'ináncëxuan aín 'unánmicë unicaman mëtíacacëxun ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa. Pucháquin piia sënëan ca usai 'iisa 'aímabia tëxëcë páncëñun tsatsa aín 'unánmicë unicaman mëcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin biacëxa.

Pedronëan —mix camina Cristo 'ai —quixun Jesús ca

(Mt 16.13-28; Mr 8.27-29)

¹⁸ Nëtë itsían Jesús aín Papa Diosbë banamainun ca aín 'unánmicë unicamaxëshi abë 'iacëxa. Anu 'icë ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ñucáquin cacëxa:

—¿Ui caraisana 'ëx 'ai quíax cara unicama quin?

¹⁹ Cacëxun ca cacëxa:

—Raírinëx ca quia, mix ismina Juan, an uni nashimicë, a 'ain. Raírinëx ca quia, mix ismina Elías a 'ain. Raírinëxribi ca quia, mix ismina an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unicamaxa bama a achúshinëxa baísquicë a 'ain.

²⁰ Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux 'ëx caraisna ui 'ai quin?

Quia ca Pedronën cacëxa:

—Mix camina Cristo, Nucën Papa Diosan ënu unun xuti, axa uti nun caíncë, a 'ain.

'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai quiáxa Jesús quia

(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1)

²¹ Ësaquian Pedronën cacëxun ca Jesusan uíbi Pedro quicë bana ñuixunxunma 'anun quixun aín 'unánmicë unicama cacëxa. ²² Canan ca cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx cana 'atimocë 'iti 'ain. 'Imainun ca caniacëcëcamabë judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax, 'ën bana cuaisama tani, 'ëmi nishti 'icën. 'Ëmi nishquin ca 'ë uni itsi 'amiti 'icën. Usaquian 'ë 'acëx bamatancëx cana rabé nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquiti 'ain.

²³ Usa 'ain ca anu 'icë unicama Jesusan ësaquin cacëxa:

—Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti quicë bana ënquinma 'ati 'icën. ²⁴ Uin cara aín cuëëncësa oquin 'ai, ënë nëtënu upitax tsótishi sinania, ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënushi upitax tsóti sinánquinma uisai cara 'iquinbi 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia, ax Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'icën. ²⁵ Unix ca ënë nëtënuax 'itsaira ñuñu 'iti 'icën, 'aíshbi ca Nucën Papa Diosmi sináncëma 'aish aín nëtënu abë

'itima 'icën. Usa 'ain ca axa bamacëbë aín ñucama ax ñancábia bicë 'icën. ²⁶ Ui unix cara 'ënan 'itimi rabianan 'ën bana quicëσαι 'itimi rabinia, a uníxa 'ënan 'itimi cana uni 'inux anuax uá 'aish cuantancëx 'ëxribi rabínti 'ain, 'ën Papa Diosbë 'Apu 'itancëx aín ángelcamabë utécëni. ²⁷ Usa 'aínbi cana asérabi mitsu cain, axa ënu 'ëbë 'icë uni raírinën ca bamacëma pain 'ixun 'ëmi catamëtia ainan 'imicëxun, Nucën Papa Dios ca asérabi atun cushi 'icë quixun isti 'icën.

Jesús bëtsia

(Mt 17.1-13; Mr 9.2-8)

²⁸ Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx ca məcën achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nètësa 'icëbë aín 'unánmicë uni raíri ëbiani Pedrocëñun Juan, Jacobo, acamaíshi buani Jesús matánu Nucën Papa Diosbë banai cuancëxa. ²⁹ Anu cuantancëx bëbatancëx aín Papa Diosbë banai ca aín bëmánan bëtsiacëxa. Bëtsicëbë ca aín chuparibi uxuira 'aish ichu ichuquicë 'iacëxa. Usaía 'ia ca Pedro, Juan, Jacobo, acaman isacëxa. ³⁰ Usa 'icë isanan ca rabé uni, Moisés 'imainun Elías, Jesús bë banaia isacëxa. ³¹ Atun iscëx ca a uni rabëtax Nucën Papa Diosan cushían ichúquin pëcacë nëbétsi 'iacëxa. Usa 'aish abë banaquin ca Jesús, unían bicëxa Jerusalénuax bamati, acama ñuiquin cacëxa. ³² Usa 'ain ca 'uxcënan ténáncëxbi 'uxquinma Pedro 'imainun abë 'icë uni rabëtan Jesús bëtsicë isanan abë 'icë uni rabé aribi isacëxa. ³³ Moisésbëtan Elíasnën a ëbiania isquin ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nuxnu ënu 'icë ca asábiira 'icën. ¿Uisa cara rabé 'imainun achúshi xubura mitsu 'axúnti 'iti 'ic? Minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi cananuna 'ati 'ain.

Upí oquin sinanima ca Pedro usai quiacëxa. ³⁴ Usaía quicëbëtainshi ca cuinan acama mapuacëxa. Usocëx ca Pedro, Juan, Jacobo, acamax racuéacëxa. ³⁵ Racuéquin ca cuín mëucüaxa ësai banaia cuacëxa:

—Ënëx ca 'ën nuibacë bacë bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

³⁶ Èsai banaia cuatancëxuan iscëx ca Jesúsëshi anu 'iacëxa. Usaía 'ia isanan cuaxunbi ca Pedro 'imainun Juan, Jacobo, acaman ui unibi ñuixuanma 'icën.

Ñunshin 'atimanën bërërumicë tuá Jesusan pëxcüa

(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Usaía 'ion pëcaracëbëa Jesús matánuax ubúcëbë ca 'aisamaira uni a bëñai cuancëxa. ³⁸ A unicama achúshinën ca cueníshquin Jesús cacëxa:

—'Ën bëchicë ca is. Bëchicë itsiñuma cana 'ain. 'Aisa tanquin camina 'ë pëxcuxunti 'ain. ³⁹ Ñunshin 'atimanën 'imicëx ca 'itsai cuëncëni aín cuñun bacux bëanan aín namiribi nimëti bërëruia. Usaquin 'ai ca 'ën bëchicënuax chiquítisama tania. ⁴⁰ Usa 'ain cana min 'unánmicë unicama 'ëa chiquínxunun can, cacëxunbi ca 'acasmáxa.

⁴¹ Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca asérabi cushi 'icë quixun sinaniman. Camina ami catamëisama tanin. ¿Mitsúxmi ami catamënun carana uiti nètën mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi oi nètën carana 'ëx mitsu cupí masá nuituti 'ain?

Usaquin caquin ca a uni —'ënu ca min bëchicë bët —quixun cacëxa. ⁴² Cacëxuan bëcëxa aia ca ñunshin 'atimanën menu nipacëmiquin aín nami nimëtia bërërunun 'imitëcëancëxa. Usaquian 'imia chiquínun caquin ñunshin 'atima chiquínxun ca Jesusan a tuá pëxcüacëxa. Pëxcuquin ca aín papa —ca asábi 'icën, ca 'iquin —quixun cacëxa. ⁴³ Usaquin 'aia isi ca anu 'icë unicama —Nucën Papa Diosan cushínshi ca Jesusan usaquin 'axa —quixun sinánan —aín cushix ca bëtsi cushisamaira 'icë —quixun sinani ratúacëxa.

'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai quiáxa Jesús quitëcëan

(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

An ca bëtsi unían 'acëma ñu 'aia quixuan unicaman ñuimainun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa: ⁴⁴ —Camina upí oquin cuati 'ain. Cuaquin camina mitsun uisa 'ixunbi manutima 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ë ca unin an raíri uni 'aminun uni 'inánti 'icën.

⁴⁵ Usaía quiabi ca atun cuama 'icën. Atúan cuaxunma 'anun ca Nucën Papa Diosan atu cuamiama pain 'icën. Usa 'ain ca upí oquian ñuixunun Jesús catimi aín 'unánmicë unicama racuéacëxa.

Uix cara bëtsi unicamabëtan sënënmaira 'icë quicë bana

(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)

⁴⁶ Jesusan 'unánmicë unicamax ca —uinu 'icë nucama achúshinëxira cara nubë sënëmma 'icë —quiax atúxbi ñucacanáncëxa. ⁴⁷ Ñucacania atun sinan 'unánquin ca Jesusan tuá achúshi bixun a rapasu nitsíancëxa. ⁴⁸ Nitsínxun ca aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Uicaman cara 'ëmi sinánquin ënë tuásaribi 'icëa, ñuumara ca, quixun unin sináncë uni a 'aquinsa 'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'ëribi 'aquinia. Usaquin 'aquin ca 'ëishima, 'ën Papa Dios, an ënu unun 'ë xua, aribi 'aquinia. An cha 'iti sinánquinma uni itsi 'aquincë uni a ca Nucën Papa Diosan bëtsi unibëtan sënënmaira isia.

An nu ñuicëma uni, ax ca nubë upí 'icë quicë bana

(Mr 9.38-40)

⁴⁹ Ësaquin Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë uni, Juan, an cacëxa:

—Nun cananuna uni achúshinëan, Jesús ca ënë uninuaxmi chiquíti cuëënia quixun caquinshi ñunshin 'atima uninua chiquinia isan. Isquin cananuna nubë nicëma 'icë, usoquin 'axunma 'anun can.

⁵⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usoquin 'axunma 'anun camina catima 'ain. Axa nu ñui quicëma uni ax ca nubë upí 'icën.

III. JERUSALENIA JESUS CUAN (9.51-19.28)

Jesusan Jacobo 'imainun Juan ñucá

⁵¹ Anúan aín Papa Diosnu cuantëcënti nëtë 'urama 'ain ca Jesusan Jerusalénu cuantëcënti sináncëxa. ⁵² Cuanuxun ca uni raíri anpan rëcuëñquiani cuanun xuacëxa. Xucëx cuanx Samaria menu 'icë ëma achúshinu bëbaxun ca uinu cara Jesús aín 'unánmicë unicamabë 'uxti 'icë quixun bariacëxa. ⁵³ Bariabi ca anu 'icë unicaman —ax ca Jerusalénu cuania —quixun 'unánquin aín ëmanu 'imiti cuëëanma 'icën. ⁵⁴ Usaía 'ia oi nishquin ca Jacobobëtan Juanën Jesús cacëxa:

—¿Naínuax uxúan tsin atu cëñunun nu cati caramina cuëënin?

⁵⁵ Cacëx cuainacëquin isquin ca Jesusan ñu caquin cacëxa:

—Usaquin cananuna 'atima 'ain. Mitsux 'ënan 'ixunbi camina uisaira cara 'ën uni 'iti 'icë quixun 'unaniman. ⁵⁶ Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx cana uni 'atimonux uáma 'ain. Atux upiti bucunun 'iéminux cana uacën.

Catancëx cuanx ca bëtsi ëmanu cuancëxa.

Abë cuainsa tancë uni raíri ñui Jesús quia

(Mt 8.18-22)

⁵⁷ Bain cuania ca achúshi unin Jesús cacëxa:

—Uinu caramina mix cuani anuribi cana 'ëx mibë cuanti 'ain.

⁵⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñu pëchiñunëx ca anua batsi oti nañu 'icën. Capa 'inúxbi ca aín anu 'uxti quiniñu 'icën. Usa 'aínbi cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx anu 'uxtiñumabi 'ain. Usa 'ain sapi camina 'ëbë cuantima 'ain.

⁵⁹ Catancëxun ca Jesusan uni itsi —'ëmi sinani ca 'ëbë cuani ut —cacëxa. Cacëxun ca cacëxa:

—Mibë cuanti 'aínbi cana 'ën papanu pain cuainsa tanin. A bamaia maíntancëx cana mibë cuanti 'ain.

⁶⁰ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Axa Nucën Papa Diosmi sinántisama tancë uni, an bamacë uni maínun ëanan camina min, 'ëmi catamëtia ca Nucën Papa Diosan uni ainan 'imia quixun unicama ñuixuni cuanti 'ain.

⁶¹ Cacëbëtan ca uni itsínribi cacëxa:

—'Ëx cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana axa 'ën xubunu 'icëcama pain bërúanxa 'inun cai cuanti 'ain.

⁶² Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. An vaca bënën buáncëxuan me tucabianmainun manë paránën xo tuíncë uni an ca amami amamia isquin 'atimaquin aín ñuina 'amia. Usaribiti ca uni Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin ñu 'ati manuquin bëtsi bëtsi oquin sináncë ax aín uni 'iisama 'icën.

10

Setenta unicama Jesusan bana ñuixunun quixun xua

¹ Usaía 'icëbëtan ca Jesusan bëtsi bëtsi me 'imainun bëtsi bëtsi ëmanu bana ñuixuni cuanti sináncëxa. Usaquin sinánquin ca aín 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun rabé acama xuquinma, uni raíri setenta caístancëxun rabé rabé, uinu cuanti cara an sinánxa anu atux pain cuanun xuacëxa. ² Xuquin ca cacëxa:

—'Aisamaira uníxa 'ëmi sinánti 'aínbi ca an atu 'ëmi sinánun 'aquinti uni 'itsamashi 'icën. Usa 'aish ca naënuu 'aisamaira ñu bimi 'aínbia an biti uni 'itsamashi, usaribi 'icën. Usa 'ain camina Nucën Papa Dios axa ëmi sináncë unicaman 'ibu, a ñucáti 'ain, an uni 'ëmi sinánun 'aquinti unia 'itsa xunun, bimi 'ibu unían an bimi biti uni xucësaribi oquin.

³ Camina cuanti 'ain. 'Ën cana carnero 'inúan nëcë nëbétsinu 'icësaribi 'inun mitsu xutin. Nëëquin ca 'inúanën carnero binuxun bëaratia. Usaribi oquin ca axa mitsumi nishcë unin mitsu 'atimocatsi quixun sinánti 'icën. Usaquian sináncëbëbi camina axa mitsumi nishcë uni ami nishi abë 'atimonantima 'ain. ⁴ Burasacëñun camina curíqui buántima 'ain, taxaca itsi camina buántima 'ain. Bain cuani camina niracëax 'uran unibë banatima 'ain. ⁵ Anumi 'iti xubunu atsínquin camina anu 'icë unicamaxa chuámashi 'inun Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ⁶ A xubunu 'icë unin mitsubë upí 'ixun mitsun bana cuati ca mitsúxmi anu 'ain cuëni chuámashi 'iti 'icën. 'Aínbi ca mitsubë upí 'iisama tanquian an mitsun bana cuaisama tancë unicamax usai 'itima 'icën. ⁷ Camina xubu itsi xubu itsinu 'ibéquintima 'ain, anu paínmi atsíncë xubu anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain. Anuxun camina piti ñu 'imainun xëati ñu a anu 'icë xanúan mitsu 'ináncëxun piti 'ain. An ñu mëëxuncë uni a ca an ñu mëëmicë unin cupíoia. Usa 'ain camina atúan mitsu 'ináncë ñu a piishiti 'ain. ⁸ Cuanx ëmanu bëbaia upí oquin mitsu biquian mitsun bana cuaisa tancëbëtan camina anu 'ixun uisa piti ñu cara mitsu 'inania a piti 'ain. ⁹ Camina anua 'icë 'insíncë unicama pëxcuquin, 'ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan anun a ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icë quixun cati 'ain. ¹⁰ Cuanx ëmanu bëbaia anu 'icë unicaman mitsu upí oquin biquinma mitsun bana cuaisama tancëbëtan camina anu 'itsa uni 'icë bai, anuxun ësaquin cati 'ain: ¹¹ Nunu mitsu cacë bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun mitsun 'unánun cananuna nun taxacanua 'icë mitsun ëmanu 'icë me cupúcë térémbianin. Nux cuancë 'aínbi camina 'unánti 'ain, axa Jesúsni catamëcëcama Nucën Papa Diosan anun ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icë quixun. ¹² 'Ën cana mitsu cain, Sodoma ëmanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castíancëxa. Usamaira oquin castíancë ca a ëmanu 'icë unicama an mitsu bicëma cupí 'iti 'icën.

Bëtsi bëtsi ëmanu 'icë unicaman Jesusan bana cuaisama tan (Mt 11.20-24)

¹³ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Corazín ëmanuax ucë unicama 'imainun Betsaidanuax ucë unicama, mitsu cana aséribi cain, mitsun ëmanuxun 'ën cushínbi 'ën ñu 'acësaribi oquin Tiro 'imainun Sidón anuxun 'ën 'á 'ain ca anu 'icë unicama aín 'uchacama ëni 'ëmi sinan 'itsíanxa. Aín 'ucha cupí masá nuituti sinanati ca chupa chëquicë pañuanan chimaputan mashiquia 'itsíanxa. ¹⁴ Usa 'ain ca anúan an camabi uni aín ñu 'acë isti nëtën, Tiro 'imainun Sidónu 'icë unicama 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu 'uchoquin castíanti 'icën.

¹⁵ Capernaúmnuax ucë unicama, ¿mitsun caramina sinanin, camina Nucën Papa Diosan

nētēnu 'iti 'ai quixun? Camina anuma, anua uni 'aisamacama bamatancēx cuancē, anu 'iti 'ain.

¹⁶ Caxun ca a xuti unicama əsaquinribi cacēxa:

—An mitsun bana cuacē uni, an ca 'ən banaribi cuatia. 'Imainun ca an mitsun bana cuaisama tancē uni, an 'ən banaribi cuaisama tania. An 'ən bana cuaisama tancē uni, an ca Nucēn Papa Dios, an ənē menu 'ē xua, aín banaribi cuaisama tania.

Setenta unicama axa Jesúsnu utēcēan

¹⁷ Bana ñuixunuan xucēxun ca a setenta unicaman ñuixunbētsini utancēxun Jesús usoquian ñu 'acēcama ñuixunquin əsaquin Jesús cacēxa:

—Minmi nu xucē ca ñunshin 'atimanēnbi nun bana cuaxa, nun nu —ca chiquít —cacēx ca uninuax chiquíaxa.

¹⁸ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Usa ca. Caná naínuax menu bēnētishi 'ibúcēsaria ñunshin 'atimanēn 'apu Satanás naínuax nipacētia cana isacēn. ¹⁹ Camina 'unánti 'ain, 'ən cushi cana mitsu 'inan. 'Ēn mitsu 'inancē 'ain camina runu 'imainun nibanta amatibi asábi 'iti 'ain, uisoquin cara mitsu 'aisa tania, tanquinbi ca ñunshin 'atimanēn mitsu 'atima 'icēn, uisa ñunbi ca mitsu uisabi oima. ²⁰ Ñunshin 'atimanēn mitsun bana cuacē cupí cuēncēsamaira oi camina mitsun anēcama ca Nucēn Papa Diosan nētēnu 'icē quiricanu 'acē 'icē quixun 'unani cuēinra cuēenti 'ain.

Jesús cuēēan

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Usaquin catancēxun ca Jesusan, aín Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēx upiti cuēnquin, aín Papa Dios cacēxa:

—Ēn Papa Dios, mixmi naí 'imainun menu 'icē ñucaman 'Ibu 'icē cana mi rabin. Ami uni 'unánmiti ñu a camina an ñu 'unáncē unicama 'unánmiquinma an ñu 'unáinracēma unicama 'unánmian. Usaquinmi 'acē cupí cana mi rabin. Usaquin 'ati camina mix cuēēan.

²² Usaquin aín Papa Dios catancēxun ca Jesusan anu 'icē unicama amiribishi cacēxa:

—Ēn Papa Diosan ca camabi aín sinan 'ē 'unánmiaxa. Uinu 'icē unínbi ca uisa uni 'ianan ańu 'ai carana 'ēx uacēn quixun 'unanima. 'Ēn Papa Diosan cuni ca 'unania. Usaribi oquin ca uinu 'icē unínbi, uisa cara Nucēn Papa Dios 'icē quixun 'unanima. Aín Bēchicē, 'ən cuni cana 'unanin, 'imainun ca a 'ən uisaira cara ax 'icē quixun 'unánmisa tancē unicama anribi 'unania.

²³⁻²⁴ Catancēxun ca Jesusan uni raírínēan cuatima 'imainun atúinshi cuanun quixun aín 'unánmicē unicama əsaquin cacēxa:

—Ēn cana mitsu cain, 'ēx ucēma pan 'ain ca bēráma an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicama 'imainun 'apu unicamanribi, Cristo ca uti 'icē quixun 'ē ñuiquin cuēnēo bana 'unánquin, uisai cara 'iti 'icē quixun istisa tanquinbi isáma 'icēn. Uisa bana carana ñuixunti 'ai quixun cuaisa tanquinbi ca cuama 'icēn. Usa 'aínbi ca an, mitsun 'acēsaribi oquin, 'ən ñu 'aia isanan 'ən uni bana ñuixunia cuacē unicamax cuēinra cuēenia.

Samaritanu 'icē uni Jesusan ñuia

(Mt 22.34-40; Mr 12.28-34)

²⁵ An Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē uni achúshinēn ca uisoquin caraisa caia quixun 'unáncatsi quixun sinánquin Jesús əsaquin ñucácēxa:

—¿Ańu carana 'ēx ainan 'aish xēnibua 'aínbi Nucēn Papa Diosbē 'inuxun 'ati 'ain?

²⁶ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Moisésnēn cuēnēo banax cara uisai quin? ¿Min iscēx cara uisai quin?

²⁷ Cacēxun ca a unin Jesús cacēxa:

—Ca quía, “Mín 'Ibu Diosmi camina asérabi cuēeni cēmēima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamēti ax cuēncēsabi oíshi 'iti 'ain. 'Ianan camina mixmi bēruán-cacēsaribi oquin mín aintsicama nuibanax axa 'aquinsa 'icē 'aquinti 'ain”.

²⁸ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Upí oquin camina 'ë can. Usoquin 'ai camina ainan 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'ain.

²⁹ Usoquin cacëxun ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unin amiribishi ñucátëcën-catsi quixun Jesús catëcëancëxa:

—¿'Ën aintsicama 'acësaribiquin carana ui unicamaribi nuibaquin 'aquinti 'ain?

³⁰ Cacëxun ca Jesusan ësaquin cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi unix ca bain Jerusalénuax, Jericó ëmanu cuanxa. Cuanibi ca an ñu mëcamacë unicaman bixun aín ñucama bianan aín chupacamaribi bianan bamatisoquin mëëxun racánbianxa. ³¹ Usobiania an mëcamacë unicamax cuan ca judíos sacerdote achúshi, ax a bain uquin uni racacë mëraquin isaxa. Isquinbi ca ratáinshibianxa. ³² Ratánbiania a sacerdote cuan ca bëtsi sacerdoteribi, Levitan rëbúnqui, ax uaxa. Uquin ca bai amo racacë uni isaxa. Isquinbi ca anribi a uni ratáinshibianxa. ³³ Usoquian a rabëtan ratánbiancëbëbi ca Samaria menu 'icë uni achúshi a baínribi uaxa. Uquin bai amo racacë isquin ca an cuni a uni nuibaxa. ³⁴ Nuibaquin ca anu cuanxun ronquin xëni ro 'imainun vino anun 'axa. 'Atancëxun ca anua tëacëcamaribi chupa sanin tëcërëcaxa. Usotancëxun anúan nicë aín ñuinanu 'arubianquin buánxun ca achúshi unin xubunu racánxa. Usoxun ca anuxun ronan pimiquin bërúanxa. ³⁵ Usoquian 'oon pëcaracëbë cuanquin ca a unin, curíqui 'inánquin xubu 'ibu caxa: Ënë uni camina 'ë bërúanxunti 'ain. Bërúanquinmi ënë curíqui cëñuquin minanënribi 'aquinia cana utëcënquin mi cupiótëcënti 'ain.

³⁶ Usoquin Samaritano ñuiquin catancëxun ca Jesusan an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë uni cacëxa:

—An ñu mëcamacë unicaman mëëtancëxun bai rapasu ëbiancë uni a ca rabé 'imainun achúshi unin mëraxa. ¿Mëraquin cara min sináncëxun a unicama uinu 'icëinra racacë uni a nuibaquin aín aintsi 'aquincësaribi oquin 'aquianx?

³⁷ Usaquin cacëxun ca cacëxa:

—An aín aintsi 'aquincësaribi oquian axa racacë uni 'aquicë ax ca axira tsiancuatsini ucë uni a 'iixa.

Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca. Usaribi oquin camina minmi min aintsi nuibaquin 'aquincësaribi oquin uni itsiribi nuibaquin 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain.

Marta 'imainun María ñui quicë bana

³⁸ Bain cuanía achúshi ëmanu bëbaia ca anu 'icë Marta cacë xanun aín xubunu Jesús atsínmiacëxa. ³⁹ 'Atsintancëxuan bana ñuixunia ca Martanën xucën, María, axribi anu 'ixun, a tanáin tsóxun Jesusan bana upí oquin cuacëxa. ⁴⁰ Maríanëan bana cuamainun ca Martanën Jesusan bana cuaquinma piti 'aruanan bëtsi bëtsi ñu 'acëxa. 'Aquin ca anu cuanquin Jesús cacëxa:

—Caramina isiman, 'ën xucënan ca 'ë 'aquinima, 'ëinshi cana ñu 'ain. 'Ëa ñu 'aquini unun ca cat.

⁴¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Marta, Marta, mix camina 'itsa ñu 'ati sinani bënëtin. ⁴² Usa ñucama 'ati asábi 'aínbi ca 'ën bana cuati, ax bëtsi ñu 'ati sináncësamaira oquin sinánti asábiira 'icën. Maríanën ca usaquin 'ati sinánxa. Usa 'ain cana 'ën a 'axunma 'anun catima 'ain.

11

Nucën Papa Diosbë banaquin ësaquin cati Jesusan ñuia

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

¹ Nëtë itsin aín Papabë banatancëxa sënënia ca aín 'unánmicë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Juanën ca aín 'unánmicë unicama Nucën Papa Diosbë banati 'unánmiixa. Usaribi oquin camina nuribi abë banati 'unánmiti 'ain.

² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosbë banaquin camina ësoquin cati 'ain:

Ēn Papa Dios, naínu 'icē, mix camina asérabi min sinan upíra 'ain. —Usa camina mix 'ai —quiax ca camabi uni mi ñui upí banáinshi banati 'icēn. Aín 'Apu 'icēa camabi unin mi rabiti cana cuēēnin. Usaquian mi 'anun camina 'imiti 'ain. Min nētēnuxuan ángelcaman 'acēsaribi oquian ēnē nētēnuxun unicaman mix cuēēncēsabi oquin 'ati cana cuēēnin. Usaquian 'anun camina 'imiti 'ain. ³ Bērí nētēn camina nun piti anun nux tsóti a nu 'inánti 'ain. ⁴ Unían nu 'atimocēx-unbinu aribi 'atimoquinma a ñucama sinánquinma manucē 'ain camina nuxnu 'uchacēcama nu tērēxunquin manuti 'ain. Ñunshin 'atimanēn 'apúan nu ñu 'atima 'amixunma 'anun camina nu bērúanti 'ain.

⁵⁻⁶ Ēsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Ēnēx ca ēsa 'icēn. Micama achúshinēx camina axa mibē nuibanancē unin xubunu imé naēx cuanxun cati 'ain: Mix camina 'ēbē nuibanancē uni 'ain. Axa 'ēbē nuibanancē uni itsi ca 'uracēox ubaiti bēri bēbaxa. 'Aínbi ca a 'ēn 'inánti piti ñu 'aíma 'icēn. ¿Usa 'ain caramina a piti ñu a 'inánun 'ē 'inántima 'ain? ⁷ Cacēxunbi ca unin aín xubu méúxun mi cati 'icēn: 'Ē ubfoxunma ca 'at. Xēcuē ca xēpucē 'icēn. 'Imainun ca 'ēn bēchicēcama 'ēbē 'uxi 'ibúaxa. Usa 'ain cana mi ñu 'inani niruiman. ⁸ Catancēxunbi ca mibē nuibanancē cupí mi 'inani nirutisama tanquinbi —'ēma ubiotēcēnia —quixun sinani niruxun min cuēēncē ñucama mi 'inánti 'icēn. ⁹⁻¹⁰ Usa 'ain cana 'ēn mitsu cain, ui unin cara Nucēn Papa Dios ñucáquin caia a uni ca Nucēn Papa Diosan 'inania. Ēnēx ca ēsa 'icēn: Bari bariquin ca unin ñu mēraia. 'Imainun ca unían bētsi unin xēcuē taxcaia cuaquin a xubunu 'icē unin xēocaxunia. Usaribi oquinmi mitsun ñucáquin cacēxun ca mitsun bana cuaquin Nucēn Papa Diosan mitsux cuēēncē ñu mitsu 'axunti 'icēn. ¹¹ ¿Mix aín papa 'ixun caramina min bēchicēnēan mi pán ñucácēxun maxax 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¿Tsatsa mi ñucácēxun caramina runu a 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹² ¿'Atapa batsi mi ñucácēxun caramina nibanti 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹³ Mitsux 'atima uni 'ixunbi camina mitsun bēchicē upí ñu 'inanin. Mitsúnmi 'acēsamaira oquin ca Nucēn Papa Dios naínu 'icē, an a ñucacē uni aín Bēru Ñunshin Upí abēa 'inun 'inánti 'icēn.

Anun ñunshin 'atima chiquínti cushi ñui quicē bana

(Mt 12.22-30; Mr 3.19-27)

¹⁴ An 'imicēxa uni achúshi banañuma 'ain ca Jesusan a uninua ñunshin 'atima chiquíancēxa. Usoquin chiquíncēbēa banaia isi ca anu 'icē unicama ratúacēxa.

¹⁵ Usoquin Jesusan ñunshin 'atima chiquinia isi ca anu 'icē uni raírínēx quiacēxa:

—Ñunshin 'atimanēn 'apu, Beelzebú, an 'amicēxun ca ēnē unin ñunshin 'atima chiquinia.

¹⁶ Quimainun ca raírínēn, Nucēn Papa Diosan cushin caraisa ñu 'aia iscatsi quixun, aín sinanēnbia unin iscēma ñu naínu 'anun quixun cacēxa. ¹⁷ Cacēxun ca Jesusan usaquin ca sinania quixun 'unánquin cacēxa:

—Ēsa ca. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicē unibunēn cushicaman bētsi bētsi oquin sináncē 'ain ca a menu bucucē unicamax 'itsa 'aíshbi upitax bucui bētsibē bētsibē nuibananima 'acanani cēñutia. Usaribiti ca unicamax aín aintsibē nuibananima mēēanani tsuáqui nētētia. ¹⁸ Mitsux camina quin, ñunshin 'atimanēn 'apu, Satanás, Beelzebúribi cacē, an 'amicēxun isana ñunshin 'atima chiquinin. Usaími mitsux 'ē ñui quicē 'aínbi ca ñunshin 'atimanēn 'apúan ñunshin 'atima raírí chiquíncēbē an 'amicēxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'aíma 'iti 'icēn. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanēn abē ñunshin 'atima chiquinima. ¹⁹ Ēn ñunshin 'atimanēn 'apun 'amicēxun ñunshin 'atima uninua chiquíncē 'ain, ¿cara mitsun unibunēn uin 'amicēxun ñunshin 'atima uninua chiquinin? Mitsun unibunēn ca mitsu cati 'icēn, ñunshin 'atimanēn 'apun 'amicēxunma ca Nucēn Papa Diosan 'amicēxuinshi ñunshin 'atima uninua chiquínti 'icē quixun. Usaquin cacēxun camina 'unánti 'ain, mitsúnmi 'ē ñui quicē bana ax ca asérabima 'icē quixun. ²⁰ Nucēn Papa Diosan 'amicēxun uninua 'ēn ñunshin 'atima chiquíncē 'ain camina 'unánti 'ain, Nucēn Papa Diosan ca axa 'ēmi catamēcē unicama ainan 'iminuxun ēnē menu unun 'ē xuaxa quixun. ²¹ Ēnēx ca ēsaribi 'icēn. Cushi unían anun 'acananti

ñuñu 'ixun aín xubu bërúancëbëtan ca uinu 'icë unínbi aín ñu bicuantima 'icën. ²² Usa 'aínbi ca asamaira cushi uni uquin a mëëquin ñusmoquin axa anun 'acanancë ñucama, amia catamécë, acama bianan aín ñu raíriri biquin aín unicama mëtícaquin 'inánti 'icën. Usaribi oquin cana 'ën aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin. ²³ Èsaribi ca. Unían bërúanquin timëcëma 'aish ca aín 'aracacë ñuina tsuáquia. Usaribi oquin ca an 'ëmia sinánun uni 'aquincëma uni an 'ëmi sinánxma 'inun uni 'imia.

Anuaxa chiquicë uni anubia ñunshin 'atima cuantëcëan

(Mt 12.43-45)

²⁴ Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uninuax chiquítancëx anua 'unpax 'icëma menu cuani ca ñunshin 'atima anua 'iti bari nitsia. Bariquinbi mëraquinma ca sinania, —anuax 'ëx chiquía, anubi 'i cana cuantëcënti 'ai —quixun. ²⁵ Sinánbia cuani bëbaquinbi ca xubua unin maénquin mëniócëx upí usaribi 'icë a unin nuitu isia. ²⁶ Isbiani cuanxun mëcën achúshi 'imainun rabé ñunshin 'atimaira mërabianquin buanx ca anuaxa chiquía uni anubi abë atsíntëcënia. Usa 'ain ca anua ñunshin 'atimacama atsíncë uni ax bëráma 'iásamaira 'ia.

Aséribi upí sinánñu 'aish cuëëinra cuëënti

²⁷ Usaquian unicama ñuixunia ca xanu achúshinën munuma banaquin Jesús cacëxa:

—An tuutancëx bacéñxun mi xuma 'amiá xanu ax ca cuëëinra cuëënti 'icën.

²⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan bana cuanan a bana quicësabi oquin 'acë uni, axira 'ën titaxa cuëëncësamaira oi cuëënti 'icën.

'Atima unicaman Jesús uni itsin 'acëma ñu 'anun ca

(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ 'Itsa unia ricuatsini timëcamë'ëocëbëtan ca Jesusan cacëxa:

—Bërí bucucë unicama Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acëma ñu 'anun quixun 'ë caia. Usa 'aínbi cana, 'ëx cana aséribi Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bëtsi ñuribi atúan ñucácëxunbi 'aiman. Ènëishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'ëx 'iti 'ain. ³⁰ Nínive cacë ëma chaira anu 'icë unicaman ca Jonasan Nucën Papa Dios quicë bana ñuixunia cuacëxa. Jonasan acama bana ñuixuansaribi oquin cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën ënë menu 'icë unicama Nucën Papa Dios quicë bana ñuixunin. ³¹ Salomón cacë uni, axa 'apu 'ianan 'itsa ñu 'unáncë 'ain, ca 'ura menu 'icë 'apu xanu, ax aín bana cuati cuancëxa. Cuanx bëbatancëxun ca cuëënquin aín bana cuacëxa. Salomón 'iásamaira cana 'ëx 'ain. 'Ëx usa 'icëbi ca ënë nëtënu bucucë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unían ñu 'acë isti nëtën, a xanun Salomónën bana cuacë 'ixun, ënë nëtënu bucucë unicama 'ën bana ñuixuncëxunbia cuacëma 'icë, 'uchoti 'icën. ³² Nínive cacë ëmanu 'icë unicamax ca 'aisama 'icëbia Jonasnën Nucën Papa Dios quicë bana ñuixuncëxun cuati sinanati ami sináncëxa. Jonás 'iásamaira cana 'ëx 'ain. Usa 'icëbi ca ënë nëtënu bucucë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unían ñu 'acë isti nëtën, Nínivenu 'icë unicaman ënë nëtënu bucucë unicama cati 'icën: Mitsun Jesusan bana ñuixuncëxunbi cuacëma 'aish camina nux 'iásamaira 'aisama 'ai quixun.

Cristonën ca aín unicama upí sinánñu 'imia quicë bana

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uinu 'icë unínbi ca lamparín bimitancëxun xubu amo unëquin nanima. 'Imainunribi ca bunánti buinaxun anun mapuquin nanima. Usoquinma ca axa xubunu atsíncë unicaman upí oquin isnun bimitancëxun anu lamparín nanti anu nania. ³⁴ Lamparínën pëcacëbëtan ca unin bëruñu cupíshi an pëcacë ñucama 'imainun xabá isia. Min bëru upí 'ain camina upí oquin isquin min ñu mëëti 'ati 'ain. Min bëru 'aisama 'ain camina xabá isquinma min ñu mëëti upí oquin 'atima 'ain, bëánquibucëñuxun 'acësoquinshi camina 'ati 'ain. Usaribiti camina Nucën Papa Diosan 'imicëx min sinan upí 'ianan an sinánmicë

'aish min sinan an pëcacësa 'ain. Usa 'aínbi camina an sináncësaribi oquin sináncëma 'aish bëánquibucënu nicësa 'ain. ³⁵ Usa 'ain camina —anun 'ën sinan upí 'iti ca 'aíma 'icë —quixun sinánti rabanan bërúancati 'ain. Min —anun 'ën sinan upí 'iti ca 'aíma 'icë —quixun sináncë 'aish camina Nucën Papa Diosan sináncësaribi oquin sináncëma 'aish bëánquibucënu nicësa 'ain. ³⁶ Usa 'aínbi camina Nucën Papa Diosmi sinania an 'imicëx min sinan upí 'ixun Nucën Papa Diosan sináncësaribi oquin sinanin. Usa 'ixun camina ax cuëncësabi oquin upí oquin ñu 'ati 'ain, lamparínëan pëcacën isquin upí oquin ñu 'acësaribi oquin.

Fariseo unicamacëñuan an Moisésñën cuëñëo bana 'unáncë unicama Jesusan ñu ca (Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷⁻³⁸ Unicama 'unánmia ca fariseo uni achúshinën Jesús aín xubunuxuan pi cuanun quixun cacëxa. Cacëx cuanx bëbatancëxbi ca judíos unicamaxa aín nuitu isa upí 'inun quixun sinani pinux pain mëchucacësaribiti Jesús 'iama 'icën. Mëchucatíma ca mesanu pi tsóbuacëxa. Usai 'ia isquin ca fariseo unin —¿uisacatsi cara mëchucacëma 'icë? —quixun sináncëxa. ³⁹ Usaquin sinania 'unánquin ca Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—Mixmi fariseo uni 'icë cana mi cain, mitsux fariseo uni 'ixun camina Nucën Papa Diosainsa mitsun nuitu upí isnun quixun, xanpa 'imainun manë ñutë, acama aín caxu chucain. Usaquin 'aquinbi camina mitsun nuitu mëu upíma ñu sinanin. Uni paránquin camina aín ñua mitsu 'inánun quixun sinánmianan ñunshínquin ñu 'atima 'ati sinanin. ⁴⁰ Sinánñuma unisa camina mitsux 'ain. ¿Caramina 'unaníman, an ñutë 'acë uni an ca aín namé 'acësaribi oquin aín caxuribi 'aia quixun? ⁴¹ Xanpa, ñutë chucati acama sinánquinbi camina unicama nuibaquin axa 'aquina 'icë 'aquinti 'ain. 'Aquinquin ca ñu 'inán. Usaquin 'aia isquin ca Nucën Papa Diosan mitsu upí isti 'icën.

⁴² Catancëxun ca ësaquinribi Jesusan atu cacëxa:

—Fariseo unicama, mitsu ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Mitsun camina Nucën Papa Dios anuxun rabiti xubunuxun ñu 'acë unicama mitsun pitimi anun nëish ocë robi mësú 'inanin, Moisés quiásabi oquin. Usa 'ixunbi camina a bana itsi, axa quicësabi oi 'iti, axa quicësa oquin 'aiman. Nucën Papa Diosmi upiti sinánan upí sinánñu 'ixun uni 'aquinti, acama camina 'aiman. Usaquinmi mitsun 'acëx ca asábiira 'itsíanxa. Usoquin 'aquinmi mitsun ro mësúribi 'inánti ca asábi 'itsíanxa.

⁴³ 'Ianan camina anu judíos unicama timéti xubunu unicamabë timëti, anua mitsun cushicamax tsóti anu tsótishi cuëñin, camabi unínsa mitsu isnun quiax. 'Ianan camina anuxuan unin ñu marucë anuxun isquian bëtsi unin —ax ca nun cushi 'icë —quixun sinánquin mëcën 'inánquin biti cuëñin. Usámi 'iti cuëñinquinma ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin mitsu 'ati 'icën.

⁴⁴ Mitsux camina cëméntapun 'ain. Anu uni maíncë meesaribi camina mitsux 'ain. A me 'unánti ocëma 'ain ca uni rafrinëx anun niquin —uni bamacë ca anu maíncë 'icë —quixun 'unanima. A meesaribi camina mitsux 'ain. Unían mitsun nuitu 'unánquinma upíisa quixun sináncë 'aishbi camina mitsun nuitu mëú upíma 'ain. Usai mitsux 'iti cuëñinquinma ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

⁴⁵ Usaquin cacëxun ca an Moisésñën cuëñëo bana 'unáncë 'ixun unicama 'ësëcë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Usai fariseo unicama ñui quiquin camina nuribi ñuin.

⁴⁶ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsuribi upíma isquin ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin mitsuribi 'ati 'icën. Moisésñën cuëñëo banaishima mitsúnbi sináncë banaribi camina unicamax isa usai 'inun quixun ñuixunin. Usaquinmi ñuixuncëxbi ca a banacamax mitsúxmi quicësabi oi 'iisama 'icën. Mitsúxribe camina usai 'iman. Mitsúnmi ñuixuncë bana quicësabi oquian 'anun camina unicama 'aquiniman.

⁴⁷ Upíma isquin cara Nucën Papa Diosan mitsu uisoti 'icën. Mitsun raracaman 'acëa an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama anu maíncan, a me camina upí 'inun mëñfoin. ⁴⁸ Usaquinmi 'aia isquin ca, mitsun raracaman 'á ñu, ax isa upí 'icë quixun

camina sináncani quixun, camabi unin 'unania. ⁴⁹ Nucën Papa Dios an camabi ñu 'unáncë 'aish ca usaía 'icëma pan 'ain, ësai quiacëxa: “'Ën unicama raíri 'ën bana 'unánquian a uni ñuixunun 'imianan raíriri 'ën bana unicama 'unánminun 'imiabi ca unin raíri 'anan raíri bëtsi bëtsi oti 'icën”. ⁵⁰ Usoquin 'ati ca ënë nëtënuua bërí bucucë unicamax 'icën. Usa 'ixun camina mitsun raracaman 'ásaribi oquin 'ain. ⁵¹ Abel pain ca 'acëxa. Usaribi oquin ca mitsun raracaman an Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'acë unicama bari itsi bari itsi inúmiquin 'acëxa. 'A 'aían ca raírinënríbi 'acëx Zacarías ax anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasu bamacëxa. Mitsun raracaman 'ásaribi oquin camina mitsun 'ain. Usa 'ain ca atu 'ásaribi oquin Nucën Papa Diosan mitsu castícantí 'icën.

⁵² Ësaquinribi ca Jesusan atu cacëxa:

—Mitsun Moisésnën cuënëo bana 'unáncë 'ixun unicama 'ësëti 'ixunbi camina uisai quicë cara a bana 'icë quixun 'unánmiman, 'unánmiquinma camina bëtsi oquin 'unánmin. Usa 'ain camina mitsúnbi, a bana upí oquin cuaisama tancë 'ixun, an a bana uisai quicë cara quixun 'unántisa tancë unicamanribi cuaxunma 'anun 'imin. Mitsúxmi usa 'icë isquin ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

⁵³⁻⁵⁴ Usaquin catancëxa fariseonën xubunuax cuania ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman ami nishi, ami manáncatsi quixun sinánquin, uisai caraisa quia cuacatsi quixun, bëtsi bana ñuiquin 'aisamaira oquin ñucáquin Jesús ubíocëxa.

12

Cëmëtima bana aín 'unánmicë unicama Jesusan ñuía

¹ Usomainun ca 'aisamaira uni timëcamë 'ëoi tsitsirui anu niti 'aíma 'ain bëtsibë bëtsibë chácánancëxa. Usaía 'imainun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Fariseo unibu atux anun pán chamiti ñusa 'icë usaribi 'itin rabanán camina bërúancati 'ain. Èsai quiquin cana ësöquin mitsu cain, bana ñuixunquin ca atun 'atimaquin unicama parania. Usaquinribi camina mitsun 'atima 'ain. ² Unían uni itsi paránxun ñu 'acëxbi ca unëtima camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. Usaribiti ca unían ñu upí unéxun 'acëbi camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. ³ Mitsúnmi 'ën bana cuacë 'ixun imé uni itsi ñuixunquin cacë ax ca camabi unían 'unáncë 'iti 'icën, 'ën mitsu cacëcamami mitsun xubunuxun ñuicë ax ca camabi unían cuanun ëmánxun ñuicë 'iti 'icën.

Uimi cara uni racuëti 'icë quiáxa Jesús quiá bana

(Mt 10.28-31)

⁴ 'Ëbë nuibanancë unicama, cana mitsu cain, an uni bëtsi bëtsi oquin bamamicë unicamami camina racuëtima 'ain. Usoquin 'aquinbi ca aín bëru ñunshin bamamitima 'icën. ⁵ A unicamamimi racuëtima 'aínbi cana uimi caramina racuëti 'ai quixun mitsu cati 'ain. Nucën Papa Dios, an uni aín cushínbi bamamianan uni manë tsi anua 'inun 'imíti, amishi camina racuëti 'ain. 'Ën cana mitsu cain, camina asérabi ami racuëti 'ain. ⁶ 'Isáratsu ca, cupíma 'icë, unin curíqui 'itsamaratsu anun maruquin mecën achúshi bití 'icën. Chamaratsu 'aísha aín cupí 'itsamashi 'icëbi ca Nucën Papa Diosan camabi 'isá achúshi achúshi manuima. ⁷ An ca mitsuribi 'unánan uiti buñu caramina 'ai quixun 'unania. Mitsux camina 'isásamaira 'ain. Usa 'ain ca 'isá chamaratsucama 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu bërúanquin isia. Usa 'ain camina unían mitsu bamamisa tancëxbi racuëtima 'ain.

—'Ëx cana Jesusan uni 'ai —quiáxa ax unin cuanun quicë uni

(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, axa an 'ën bana cuacëma unicaman cuanun 'ë ñui —'ëx cana Jesusan uni 'ai —quicë uni, a ñuiquin cana, uni 'inux anuax uá 'ën, aín ángelcaman cuamainun, Nucën Papa Dios —ax ca 'ën uni 'icë —quixun cati 'ain. ⁹ Usa 'aínbi cana axa 'ëmi rabini —'ëx cana Jesusan unima 'ai —quicë uni a ñuiquin aín ángelcaman cuamainun —ax ca 'ën unima 'icë —quixun Nucën Papa Dios cati 'ain. ¹⁰ Axa, uni 'inux anuax uá 'ë ñui

'atimati banacë uni a ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha tērēnti 'icēn. Usa 'aínbi ca axa aín Bēru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni aín 'ucha Nucën Papa Diosan tērēnima. ¹¹ Unin mitsu anu judíos unicama timéti xubunu 'icē unicama 'imainun mitsun 'apucamami manánuxun buáncëxun camina racuéquín —uisai carana qiti 'ai —quixun sinánan —uisa banan carana cati 'ai —quixun sinántima 'ain. ¹² Nucën Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan ca mitsúxmi banacëbētanshi uisaquin caramina cati 'ai quixun mitsu sinánmiti 'icēn.

'Itsaira ñuñu 'iti sinántima bana

¹³ Anu 'icē unicama achúshinēn ca Jesús cacëxa:

—Ñuquin ca 'ēn papocēn aín ñu casunanxa. Usa 'ain camina 'ēn xucēn apan an a ñucama raíri 'ē 'inánun cati 'ain.

¹⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usai ca mibē min xucēn 'iti 'icē quixun cana 'ēn mēníotima 'ain. Ax ca 'ēn 'atima 'icēn.

¹⁵ Usaquin caxun ca anu 'icē unicama Jesusan cacëxa:

—Ñu 'itsa 'ain cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ianan upitax 'i cuēēnti 'ai quixun camina sinántima 'ain. Usaquin sinanima camina 'itsa ñuñu 'iti sinánan uni itsin ñuribi cuēēnti rabanan bērúancati 'ain.

¹⁶ Catancëxun ca bana itsi ñuicësoquin Jesusan ësaquinribi cacëxa:

—Ēnëx ca ësa 'icēn. Ñuñu uni achúshinēan aín naēnu ñu bēru 'apácëx canitancëxuan tuacëx ca 'itsaira bimiñu 'i axa. ¹⁷ A bimicama isquin ca a unin sinánxa, anu ēnë bimicama bucúnti ca 'aíma 'icēn. ¿Añu carana 'ati 'ain? quixun. ¹⁸ Sinántancëx ca qui axa: Ēsaquin cana 'ati 'ain. 'Ēn anu bimi bucúnti xubucama ca chamaratsu 'icēn. Acama tēncapatancëxun cana xubu chabu 'ati 'ain. 'Atancëxun cana anu 'ēn ñu bimicama 'imainun 'ēn ñu itsiribi nanti 'ain. ¹⁹ 'Atancëx cana qiti 'ain: Cana bucúan, ēnë ñucama 'itsa 'aish ca 'itsa baritia 'icēbēbi cēñútima 'icēn. Usa 'ain cana tantishiti 'ain. Cana píanan xēanan cuēēnshiti 'ain. ²⁰ Usaquian sinania ca Nucën Papa Diosan caxa: Sinánñuma uni camina mix 'ain. Ēnë ñantánbi camina bamain. ¿Bamacëbē cara minmi bucúncē ñucama uinan 'iti 'ic? Ca minanma 'iti 'icēn.

²¹ Caxun ca Jesusan cacëxa:

—Usaribiti ca, Nucën Papa Dios cuēēncësabi oquin 'ati sinánquinma axbi ñuñu 'iti sináncē uni ax 'iti 'icēn.

Nucën Papa Diosan ca aín unicama bērúancē bana

(Mt 6.25-34)

²² Jesusan ca aín 'unánmicē unicama ësaquin cacëxa:

—Cana mitsu cain, añu caramina piti 'ain, añu chupa caramina pañuti 'ai quixun acama sinani camina masá nuitutima 'ain. ²³ Mitsun pitisamaira camina mitsux 'ain, mitsun chupasamaira camina mitsux 'ain. An mitsúxmi ēnë nētēnu tsóti oquin unio Nucën Papa Dios ainshi ca ami piti ñu mitsu 'inánan ami pañuti chuparibi mitsu 'inánti 'icēn. ²⁴ Mitsun camina 'iscucama 'unanin. An ca ñu 'apánan bimi bucunuxun bitsima. An anu bixun bimi nanti xubu ca 'aíma 'icēn. Usa 'icēbi ca Nucën Papa Diosan atun piti 'inania. An ñu pēchiu 'acësamaira oquin ca mitsumi sinánquin mitsu piti 'inánti 'icēn. ²⁵ Nucën Papa Diosainshi canimicē 'aish camina mitsúxbi canitisa tani masá nuitutibi canitima 'ain. ²⁶ ¿Mitsux usai 'itima 'aishbi caramina uisacatsi bētsi ñucama sinani masá nuitutin? ²⁷ Camina isti 'ain, ro uacama ax ca ñu mēēanan chupa onuxun risi oímabi upíira upí 'icēn. A ro uacama sinánquin cana mitsu cain, 'apu Salomón ax ca 'itsaira ñuñu 'ianan chupa upíira upí pañucē 'aishbi aín chupa ax ro uasaribi upíira upí 'iáma 'icēn. ²⁸ Upíira upí 'itancëxbia xanania unin tsin nēēncëx ca a ro ua cēñutia. Usai 'inunbi ca Nucën Papa Diosan aín ua upíira upí 'imia. Usoquin 'acē 'ain camina 'unánti 'ain, ro ua 'acësamaira oquin ca an mitsúnmi pañuti chupa mitsu 'inánti 'icēn. Mitsux usaquin sináncēma 'aish camina upiti Nucën Papa Diosmi catamécēma 'ain. ²⁹ Añu ñu caramina piti 'ain, añu ñu caramina xēati 'ai quixun camina bēnēti masá nuituquin sinántima

'ain. ³⁰ An Nucën Papa Dios 'unáncëma unicaman ca ñuñu 'itishi sinánan aín piti bitishi sinánan aín chupa bitishi sinania. A unicaman usaquin sináncë 'aínbi ca mitsun Papa Diosan 'unania, mitsux chupañu 'ianan pitiñu 'aish cuni camina upitax bucuti 'ai quixun. ³¹ Usa 'ain camina ainan 'ianan ax cuëncësabi oquin pain 'ati 'ain. Usaquin 'acëbëtan ca an anúnmi mitsux upitax bucuti ñucama aribi mitsu 'inánti 'icën.

*Aín nētēnuax Nucën Papa Diosbë 'aish cuënti bana
(Mt 6.19-21)*

³² Èsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Mitsux camina 'ënan 'ain. Usa 'aish 'itsairama 'aínbi ca mitsux ainan 'ianan aín nētēnu abë 'iti Nucën Papa Dios cuëñia. Usaquin 'unani camina racuétima 'ain. ³³ Mitsun ñu maruquin curíqui bixun camina ñuñuma uni 'inánti 'ain. Ènë nētēnuaxa 'icësaí ca Nucën Papa Diosan nētë nañu 'icë ñucamax 'atimati cëñutíma, an ñu mëcamacë uni ca 'aíma 'icën, 'imainun ca an cëñuti nacuáxbi anu 'aíma 'icën. Usa 'ain camina mitsux ñuñushi 'iti sinánquinma ax cuëncësabi oquin 'ati 'ain. Usaquin 'atancëxmi aín nētēnu abë 'icë ca an mitsúnmi a cuëenminuxun 'acëcama cupíoquin chuámarua aíshmi xëñibua 'aínbi cuëenun mitsu 'imiti 'icën. ³⁴ Uisa ñun cara cuëñia, a ñuishi ca unin sinania. Axa ënë nētēnu 'icë ñuñu 'iti cuëncë unin ca a ñuñu 'itishi sinania. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa —Diosan a cupíoquin aín nētēnuxun chuámarua 'imiti cuëncë uni an Nucën Papa Dios cuëenun ax cuëncësabi oquin 'atishi sinania.

Aín unicaman Jesús uti caínti bana

³⁵⁻³⁶ Jesusan ca ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ènëx ca ësa 'icën. Achúshi uníxa an xanu bicë unin camicëx, abëtan pi cuanx utëcënia ca an ñu mëëxuncë unicaman cainia. Caínquin ca an uni ñu mëëxuncë unicama an ñu mëëxunuxuan pañucë chupa pañuanan lamparíncama upí oquin bimitancëxun nania. Usoxun caíncëx uquian, xëcuë taxcaia ca cuëenquin bënëenquinshi atsínmiquin xëocaia. Usaribiti camina mitsux 'iti 'ain, 'ëx aia caini. ³⁷ A caíncëxuan an ñu mëëmicë unicaman 'uxcëma 'icë mëracëx ca an uni ñu mëëxuncë unicamax cuëënra cuëenti 'icën. Cuëñia ca an atu ñu mëëmicë unin mesanu tsónun caquin piti 'inánti 'icën. Usaquin 'acëx ca an ñu mëëxuncë unicamax cuëënra cuëenti 'icën. Ca usai aséribi 'iti 'icën. ³⁸ Imé naëx uanan pëcarati 'urama uquian a ñu mëëxuncë unin 'uxcëma mëracëx ca an a uni ñu mëëxuncë unicamax cuëënra cuëenti 'icën. ³⁹ Camina 'unanin, uínsaran cara aia quixun 'unáncë 'ixun ca xubuñu unin 'uxquinma an ñu mëcamacë uni caíntsiánxa. Caíncëx uáxa ñu mëcamanux atsíntisa taniabi ca 'uxcëma 'ixun xubu 'ibun atsínmitsianma. ⁴⁰ Usaribi oquin camina mitsúnribi 'ë binuxun 'ëx uti caínti 'ain. Bërí ca utima 'icë quixunmi mitsun sináncëbëbi cana uti 'ain. Usa 'ain camina camabi nētēn, aia binuxun 'ë caínti 'ain.

*An upí oquin uni ñu mëëxuncë uni 'imainun an upí oquinma uni mëëxuncë uni
(Mt 24.45-51)*

⁴¹ Usaquin cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—¿Nuinshi cuati caramina bëtsi bana ñuicësoquin ënë bana ñuian? ¿Camaxunbi cuati caramina ñuian?

⁴² Cacëxun ca ësoquinribi Jesusan cacëxa:

—Ènëx ca ësaribi 'icën. Achúshi unin ca aín xubunu 'icëcama upí oquin piminun quixun aín ñu mëëmicë unicama achúshi caísaxa. Caísquin ca, an ca aséribi 'ën cacësabi oquin 'ati 'icë, quixun sinánxa. Sinánquin usoquin ñu 'anun quixun catancëx ca bëtsi menu cuanxa. ⁴³ Cuanx anu 'itancëx utëcënquin ca, an ñu mëëxuncë unin cara an cacësabi oquin 'aia quixun isti 'icën. Isquinbi an cabiancësabi oquin 'aia 'iscëx ca an a uni ñu mëëxuncë uni ax chuámarua tani cuëenti 'icën. ⁴⁴ Èsoquin cana aséribi 'ën mitsu cain, an upí oquin ñu 'acë 'icë ca an ñu mëëmicë unin ësaquin cati 'icën: Minmi 'ën cacësabi oquin upí oquin 'acë cupí camina cushi unisa 'ixun 'ën ñucama minansa 'icë bërúanti 'ain. ⁴⁵ Usa 'aínbi ca a unix 'atima sinánñu 'ixun, an 'ë ñu mëëmicë uni ca panatia quixun sinánquin abëtan ñu mëëcë uni raíri mëëanan xëai paénti 'icën. ⁴⁶ Usai

'iquian, ca uti 'icë quixun sináncëbëmabi ca an a ñu mēemicë uni uti 'icën. Uquin ca usai 'ia isquin castícanan anua 'aisama unicama 'icë anua 'inun 'imiti 'icën.

⁴⁷ An uisaquin 'ati cara an a ñu mēemicë unix cuëënia quixun 'unánquinbi ax cuëëncësabi oquin 'ati sináncëma 'ixun ax cuëëncësabi oquin 'axuncëma uni ax ca 'aisamaira oquin mēëquin castícançë 'iti 'icën. ⁴⁸ Usa 'aínbi ca an uisaquin 'ati cara an a ñu mēemicë uni cuëënia quixun upíira oquin 'unáncëma 'ixun upí oquin ñu mēëxuncëma uni ax 'itsamashi oquin mēëquin castícançë 'iti 'icën. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan uni upí oquin a ñu 'axunti 'unánmianan upí sinan 'inántancëxun, —an ca 'ë upí oquin ñu 'axunti 'icë —quixun sinánquin, usoquian a 'axunti cuëënia, unían uni itsi 'itsa curíqui 'inántancëxun, —an ca 'ë upí oquin ñu mēëxunti 'icë —quixun sináncësaribi oquin.

Usai 'ia ami catamëcëma unicamax Jesucristomi catamëcë unicamami nishti bana (Mt 10.34-36)

⁴⁹ Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—'Èx uá cupí ca unicamax bëtsibë bëtsibë cuëbicanani nishanani tsuáquiruti 'icën. Usai 'i unicama bënëtishi tsuáquirutibi ca 'ia. ⁵⁰ Usai 'ia 'inun cana 'ën pain 'aisamaira oquin tēmëraquin paë tanti 'ain. Usaquin 'ën tēmëraquin paë tanti ashi sēñéoncatsi cana bënëtin. ⁵¹ ¿'Èx uá 'ain ca camabi unix bëtsibë bëtsibë nuibananti 'icë quixun caramina sinanin? 'Èn cana mitsu cain, ca usama 'icën. 'Èx uá 'ain ca axa 'ëmi sinántisama tancë unicaman axa 'ëmi sináncë unicama nuibatíma, ami nishti 'icën. Usa 'ain ca unicamax bëtsibë bëtsibë cuëbicanani nishananti 'icën. ⁵² Achúshi xubunu mēcën achúshi uni 'aish ca rabé 'imainun achúshinëx rabémi nishti 'icën. Usaribiti ca rabëtax rabé 'imainun achúshimi nishti 'icën. ⁵³ Aín papax ca aín bëchicë bëbumi nishti 'icën. 'Imainun ca aín bëchicënëx aín papami nishti 'icën. Aín titax ca aín xanu tuámi nishti 'icën. 'Imainun ca aín tuacëx aín titami nishti 'icën. Aín ñex ca aín ñe xutami nishti 'icën. 'Imainun ca aín ñu xutax aín ñemi nishti 'icën.

Naí isquian, uisai cara nētë 'iti 'icë quixun unin sinánti bana (Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴ Èsaquinribi ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Èsa ca. Anúan bari cuancë anua nētë cuin isi camina mitsux quin, 'uí sapi ca 'ibúti 'icën. Quiáxmi quicësabi oi ca 'ibutia. ⁵⁵ Ènë nētënuax suñu bëquicëbë camina mitsux quin, bëri ca bari cushinuxun 'aia. Quiáxmi quicësabi oi ca 'ia. ⁵⁶ Naí 'imainun me isquin camina uisai cara nētë 'iti 'ia quixun 'unanin. Usa ñu 'unáncë 'ixunbi caramina uisa cupí 'ën bana ñuixunia cuanan 'ën 'aia isquin, 'unántisa 'ixunbi 'unaniman, 'ëx cana aséribi mitsúnmi ax uti caíncë a 'ai quixun. Usaquin 'unántsinxunbi —usa ca —quixun 'unántisama tani camina cëmë uni 'ain.

Axa numi nishcë unibë nuibananti bana (Mt 5.25-26)

⁵⁷ Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina bëtsibë upí 'inux mitsúxbi mēñonaniman? ⁵⁸ Bëtsi unían mimi nishquin, mitsun cushinu buáncëx, bain cuani camina anu bëbacëma pain 'aish, abë mēñonanti 'ain. Mēñonancëxunma ca mimi nishcë uni axa mi ñui ami manáncëxun min cushin mi sipuati 'icën. Usa 'aíshmi sipuacë 'iti rabanan camina bëbacëma pain 'aish a unibë mēñonanti 'ain. ⁵⁹ Cana mitsu cain, sipuacë 'ixun camina min cushi quicësabi oquin curíquinën cupíoti 'ain. A pain ancëquin cupíoi camina sipunubi 'iti 'ain. Usaquin 'atin rabanan camina min cushinu bëbacëma pain 'aish axa mimi nishcë unibë mēñonanti 'ain.

Sinanatía Nucën Papa Diosmi sinánuan Jesusan ca

¹ Unicama bana ñuixunia ca anu 'icë uni raírinën Jesús èsaquin cacëxa:

—Galilea menuaxa ucë uni raírinëan sacerdote 'inánti aín 'aracacë ñuina bëquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasunuxun rëtia ca Pilatonën an ñuina bëcë unicama 'amiaxa.

² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿A unicamaxa usai baman caramina sinanin, atux ca Galileanu 'icë uni raíri 'icësamaira oi 'uchaxa quixun? ³ 'Ën cana mitsu cain, ca usama 'icën. Mitsúxribi mitsun 'ucha ëni 'ëmi sinanacëma 'aish camina a judíos unicamax 'icësaribiti bamai cëñúcë 'iti 'ain. ⁴ ¿Siloénu 'icë torre manáinra 'aish chaxcéira, ax atunu rurucubucëbëa bamacë dieciocho uni ax isa Jerusalénu 'icë uni raíri 'icësamaira oi 'uchaxa quixun caramina sinanin? ⁵ 'Ën cana mitsu cain, ca usama 'icën. Mitsúxribi mitsun 'ucha ëni 'ëmi sinanacëma 'aish camina atúxa 'icësaribiti bamai cëñúcë 'iti 'ain.

Bimiñuma higuera ñuicë bana

⁶ Catancëxun ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ësaquin cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Aín naënu 'apácë i, cara tuaxa quixun isi cuanxunbi ca naë 'ibun tuáñumoxa. ⁷ Tuáñumoxun ca aín 'ibun an naë bërúancë uni caxa:

—Rabé 'imainun achúshi baritian cana, ënë in cara tuaxa quixun isquinbi tuáñumoin. Tuáimabi ca ñancábi anu nitsaxa. Usa 'ain camina rëti 'ain. ⁸ Cacëxun ca an naë bërúancë unin caxa: Cara tuaia quixun isti camina ënë barínshi ënti 'ain. Usa 'ain cana a tanáin mëníoquin ñuinacan pui tabucunti 'ain. ⁹ Usaquin 'acëxun sapi ca bari itsin tuati 'icën. 'Acëxunbia tuaíama camina 'ë rëmiti 'ain.

Anun ñu mëëtima nëtéan Jesusan catúbucë xanu

¹⁰ Anun ñu mëëtima nëtën ca anu judíos unibu timéti xubunuxun Jesusan bana ñuixuancëxa. ¹¹ Ñuixunmainun ca achúshi xanu dieciocho baritian 'insíncë anu 'iacëxa. A xanux ca ñunshin 'atimanën 'imicëx catúbua 'aish chairucëma 'iacëxa. ¹² Usa 'icë isquin cuënxun ca Jesusan cacëxa:

—Mín 'insin ca nëtéaxa, camina pëxcúcë 'ain.

¹³ Caquian ramëcëxëshi ca chairui asábi 'iacëxa. Usai 'iquin ca Nucën Papa Dios rabiacëxa. ¹⁴ Usa 'aínbi ca Jesusan anu ñu mëëti nëtën xanu pëxcüan, axa anu judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu nishacëxa. Nishquin ca anu 'icë unicama cacëxa:

—Anun ñu mëëti nëtëx ca mëcën achúshi 'imainun achúshi 'icën. Anun ñu mëëtima nëtën camina utima 'ain, anun ñu mëëti nëtéinshi camina pëxcucë 'inux uti 'ain.

¹⁵ Quia ca Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—Mitsux camina cëmë 'ain. Mitsux, 'aracacë ñuina təcërëcacëñu 'ixun, camina nëtë camabi 'acësaribi oquin anun ñu mëëtima nëténribi min ñuina 'unpax 'anun xëxánu buanin. ¹⁶ ¿Mitsun ñuinami usoquin 'acë 'ain carana mitsusaribi 'aísha Abrahamnën rëbúnqui 'icë, ñunshin 'atimanën 'apun dieciocho baritian 'insínmicë xanu, ënë anun ñu mëëtima nëtë 'aínbi pëxcutima 'ain? Cana 'ati 'ain.

¹⁷ Usaquian cacëx ca axa Jesúsni nishcë unicamax rabíancëxa. Rabínmainun ca uni raíricamax Jesusan aín cushínbi ñu 'acëcama isi cuëëancëxa.

Mostaza bëru ñui quicë bana

(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti 'ic? ¿Uisa ñuribi ñui caranuna a ñui quiti 'ain? ¹⁹ Ënëx ca ësa 'icën. Mostaza bëru chamaratsu a ca unin bixun aín naënu 'apatia. 'Apácëx cani iisaribi 'inun pëñanacëcëbëtan ca manan nuáncë ñuinacaman anu noia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Anun pán chamiti ñu ñuicë bana

(Mt 13.33)

²⁰ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'ic? ²¹ Uisoquin cara 'ati 'icë quiax cana anun pán chamiti ñu ñui quin. Xanúan xucëma pain 'ixun anun pán chamiti ñucëñun mëscucëx ca aín xëquíon mësioti rëncë ax chaia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicama 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Bai chucúma ñuicë bana
(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Jerusalénu cuani, ëma chacamanu cuanan, ëma chucúmacamanuribi cuanquin ca anu 'icë unicama Jesusan, bana ñuixunquin 'unánmiacëxa. ²³ 'Unánmicëxun ca uni achúshinën ñucáquin cacëxa:

—¿Axa Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti unicamax cara 'itsama 'iti 'ic?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa: ²⁴—Bai chucúma anun atsínti ca sinan. Cana asérabi mitsu cain, 'itsa unix ca anun atsínti sinanibi anun atsíntima 'icën. ²⁵ Èsa ca: Xubu 'ibun ca niruquin xubu xëcuë xëputi 'icën. Xëpucë camina mitsun ëman nixun xëcuë taxcaquin —nu ca xëócaxun —quixun cati 'ain. Cacëxunbi ca mitsu cati 'icën: Uinuax ucë caramina mitsux 'ai quixun cana 'unaniman. ²⁶ Cacëxun camina mitsun cati 'ain: Nun cananuna mibëtan pianan xëan, min camina nun ëmanuxun nu bana ñuixuan. ²⁷ Cacëx ca qiti 'icën: Cana mitsu can, uinuax ucë caramina 'ai quixun cana 'unaniman. Ñu 'atima 'acë 'aish camina mitsux 'ëbë 'itima 'ain. Ca cuantan. ²⁸ Usoquin 'ën cacëx cuanx camina, Abraham, Isaac, Jacob, acama 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxa anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'ëbë 'ain, mitsux anuma 'aish masá nuituirai bënëti inti 'ain. ²⁹ 'Imainun ca 'aisamaira judíosma uni aucüaxa bari urucë amiax uanan anúan bari cuabúcë amiaxribi 'imainun camabi nëtënuax unuxun 'aia. Ai ca axa 'ëmi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu tsotax chuámarua 'aish cuënti 'icën. ³⁰ A unin —ñuumara ca ax 'icë —quixun sináncë unicama a ca Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a unicamaxa cha 'icë isti 'icën. 'Imainun ca a unin iscëxa cha 'icë unicama a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icën.

Jerusalénu 'icë unicama sinani Jesús ian
(Mt 23.37-39)

³¹ A nëtëñbi anu cuanquin ca fariseo uni raírinën Jesús cacëxa:

—Herodesnën ca mi aín uni 'amitisa tania. Usa 'ain camina bënëtishi ënuax cuanti 'ain.

³² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Cuanxun camina uni paráncatsa, Herodes, a cati 'ain, cana 'ën 'acësabi oquin ñunshin 'atima unicamanua chiquíanan 'insíncë unicama pëxcuti 'ain. Usa 'ain cana 'ën 'ati ñucama sënëonti 'ain, bërí, iméishi, pëcaratëcëncëbëtanribi nëtë camabi 'ën 'acësabi oquin 'aquin. ³³ Usaía Herodes quicëbëbi cana bërí cuanan iméishi cuanan pëcaratëcëncëbëribi cuani Jerusalénu cuanti 'ain. Jerusalénuax ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni 'itsaira bamacëxa. Usaribiti cana 'ëx bëtsi ëmanuax bamaima Jerusalénuax bamai cuanti 'ain.

³⁴ Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Jerusalénu 'icë unicama, mitsu cana cain, mitsux camina an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'anan a an aín bana ñuixunun xucë unicamaribi maxaxan 'á, mitsun raracama axa 'iásaribi 'ain. ¿Uitishi oquin carana mitsu nuibaquin bërúanquin 'aquina tan? 'Atapanëan aín tuácama cuëntancëxun aín pëchin mapuxun bërüancësaribi oquin cana mitsu bërúanquin 'aquina tan. 'Aquina tancëxbi camina mitsux cuëncëma 'ain. ³⁵ Usa 'ain camina 'unánti 'ain, 'ën cana 'aquinquinma usabimi 'inun mitsu ënti 'ain. 'Ën cana mitsu cain, mitsun camina utëcënia isquin —Nucën 'Ibu Diosan xucëxa ucë bërí aia, a ca camabi unin rabiti 'icë —quiax quiquin 'ë rabiti 'ain. A nëtë utámainun camina 'ë istëcëntima 'ain.

¹ Anun ñu mēētima nētēan fariseo unicaman cushi achúshinēn xubunuxun pi cuancē ca fariseo unicaman Jesús utúancēxa. ² Anu acamax 'imainun ca achúshi uni aín nami chaira 'inun uacē anu 'iacēxa. ³ A isquin ca Jesusan an Moisésnēn cuēnēo bana 'unánquin unicama 'ēsēcē unicama 'imainun fariseo unicama ñucáquin cacēxa:

—¿Anun ñu mēētima nētēn uni pēxcuti cara asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic?

⁴ Ñucácēxunbi ca cáma 'icēn. Cacēxunma ca Jesusan aín nami uacē uni pēxcuquin, camina cuanti 'ai quixun cacēxa. ⁵ Catancēxun ca anu 'icē unicama cacēxa:

—¿Micama uinu 'icēn caramina anun ñu mēētima nētēan mitsun burro, mitsun vaca bēnē, anua 'unpax biti naēcē quininu nipacētia bēnēnquinshi biquinma isēshiti 'ain? Isēshiquinma camina biti 'ain, ¿usa cat?

⁶ Esoquin ñucácēxunbi ca cáma 'icēn.

An xanu bicē unían pi unun camicē unicama

⁷ Pi unun quixuan unin camicē unicaman uxun, anua aín cushicama tsóti anu tsónuxun caisia isquin ca Jesusan bana itsi ñuicēsoquin, ēsaquin atu cacēxa: ⁸—An xanu biti unían pi cuanun camicēx cuanx camina anua min cushi tsóti anu tsótima 'ain. Anumi tsotanbi sapi ca aribia camicē 'aish uni itsi misama cushiira ax uti 'icēn, anu tsónux. ⁹ Ucēbētan ca an mi camicē unin minu uquin mi cati 'icēn: Ēnē uníxa ěnu tsómainun camina mix 'uri unu tsóti 'ain. Cacēx camina rabini, anua uni cushimacama tsóti, anu tsoti cuanti 'ain. ¹⁰ Usaquian mi cati rabanan camina anua uni aín cushimacama tsóti, anu tsóti 'ain. Anu tsócē ca an mi camicē unin minu uquin isquin mi cati 'icēn: Camina anua uni cushicama tsóti, anu tsoti cuanti 'ain. An mi camicē unían usaquin mi caia isquin ca anu 'icē unicaman, mix camina cushi unisa 'ai quixun isti 'icēn. ¹¹ Usaribi oquin ca anbia rabíquin —'ēx cana cha 'ai —quixun sináncē uni a Nucēn Papa Diosan aín uni itsicamabētan sēnēnmara 'imiti 'icēn. 'Imainun ca cha 'iti sinani rabícēma uni, a cuni Nucēn Papa Diosan cha 'imiti 'icēn.

¹² Catancēxun ca an a camicē uni Jesusan cacēxa:

—Unicama pi unun camiquin camina axa mibē nuibanancē unicama 'imainun min xucéantu 'imainun min aintsi 'ibucama 'imainun ñuñu uni, acamaishi camitima 'ain. Usa unicaman bētsi nētēn miribi pi unun camicē 'aishmi atubē cuēēniabi ca Nucēn Papa Diosan mi upí isima. ¹³ Usa 'ain camina atuishi camiquinma ñuñuma unicama 'imainun axa aín quisi, aín pēñan bētsicē 'imainun aín niti bētsicē 'imainun bēxuñu unicama camiti 'ain. ¹⁴ Usa unicaman ca min 'acēsaribi oquin miribi pi cuanun quixun camitima 'icēn. Camicēma 'icēbi ca an iscēxmi upí 'icē, anúan bama unicamax baísquiti nētē 'icēbētan Nucēn Papa Diosan aín nētēnuaxmi cuēēnun mi 'imiti 'icēn.

Pi unun quixun camicēxbia unicama cuainsama tan

(Mt 22.2-14)

¹⁵ Quia cuaquin ca anuxun piia tsócē uni achúshinēn Jesús cacēxa:

—An Nucēn Papa Diosan nētēnuxun aín unicamabētan picē uni ax ca cuēēinra cuēēnti 'icēn.

¹⁶ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Ēnēx ca ēsa 'icēn. Achúshi unin ca piti aín uni raíri 'amiquin, pi unun quixun unicama canun, aín uni itsi xuaxa. ¹⁷ Usaquin piti mēníocē 'ain ca xutēcēnquin ēsaquian camicē unicama catánun quixun caxa: Piticama ca mēníocē 'icēn. Usa 'ain ca camáxbi pi ucan. ¹⁸ Usaquin caxun xucēx cuanxuan cacēxunbi ca cuainsama tanquin a paían cacē uni an ēsaquin caxa: Cana mibē cuanti 'ain, 'aínbi cana me maruan, a cana isi cuanin. Usa 'aish cana mibē cuantima 'ain. ¹⁹ Bētsi unin ca caxa: Cana mibē cuanti 'ain, 'aínbi cana mēcēn rabé vaca bēnē maruan, a cana uisa cara quixun isi cuanin. Usa 'aish cana mibē cuaniman. ²⁰ Bētsi unin ca caxa: Cana mibē cuanti 'ain, 'aínbi cana xanu bitsin. Usa 'aish cana mibē cuantima 'ain. ²¹ Usaía quicēbētan ca an ñu mēēxuncē uni anu cuantēcēnxun an a ñu mēēmīcē uni ñuixuanxa, uisai cara an camicēxbi unicama quixun. Ñuixuncēxun cuati nishquin ca an ñu mēēxuncē uni xutēcēnquin caxa: Camina

bënētishi cuantécēnquin ēmanu 'icē bai chacamanu 'imainun bai chucúmacamanu cuanquin, anu 'icē ñuñuma unicama 'imainun axa aín quisi, aín pēñan bētsicē 'imainun aín niti bētsicē 'imainun bēxuñu unicama bēti 'ain. ²² Caquian xucēx cuanx utécēnquin ca an ñu mēēxuncē unin caxa: Minmi 'ē cacēsabi oquin cana unicama bēan, camáxbi ca uaxa, usa 'aínbi ca 'iti tsitsícēma pain 'icēn. ²³ Usaquin cacēxun ca an a ñu mēēmīcē unin caxa: Bai chacamanu cuanan a rapasu 'icē mecamanu cuanquin camina uisa unī caramina isi, a camabi pi unun quixun cati 'ain, 'itsa unia 'ēn xubunu atsini buáquiti cana cuēēnin. ²⁴ 'Ēn cana mitsu cain, a pain 'ēn camicēxbia ucēma unicaman ca 'ēbētan pitima 'icēn.

An aín cuēēncēsa oishi 'iti ēncē uni axa Cristonan 'iti

²⁵ 'Aisamaira uníxa abē cuania ca a isi cuainacēquin Jesusan ēsoquin cacēxa: ²⁶ —Uix cara 'ēn uni 'iisa tania an ca aín papa, aín tita, aín xanu, aín bēchicē, aín xucēn, aín chirabacē, acama nuibacēsamaira oi 'ēmi sinánti 'icēn. Usai 'ianan ca ax upiti tsótishi sinanima 'ēmi sinani 'ēx cuēēncēsabi oishi 'iti 'icēn. Ui unix cara usai 'iisama tania ax ca 'ēn uni 'itima 'icēn. ²⁷ An asérabi 'ēmi catamēquin a 'ai bamanuxunbi 'ēmi catamēti bana quicēsabi oquin 'acēma uni, ax ca 'ēn uni 'itima 'icēn. ²⁸ 'Ēnēx ca ēsa 'icēn: Torre 'ēnēn mēnma chaioruquin 'aisa tanquin ca 'anuxun pan unin upí oquin sinánquin añu ñucama cara a 'ati maruti 'icē quixun sinánan uiti curíquibētan sēnēn cara a ñucaman cupí 'icē quixun sinánti 'icēn. Cara aín curíqui a ñucama maruti sēnēnti 'icē quixun ca isti 'icēn. ²⁹ Upí oquin sinánxunma 'aquin ca aín cimíntocama 'atancēxunbi anun aín cēnē 'imainun aín mascuan 'aticama maruti 'aíma 'ain, aín torre ancēcasmati 'icēn. Sēnéoianma isi ca an a iscē unicamax a uni ñuixun 'usani qiti 'icēn: ³⁰ Torre 'aquinbi ca a unin ancēcasmamaxun ēanxa.

³¹ 'Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa:

—'Ēsaribi ca. Aín suntárucamaxa 'apu itsin suntárucamabē 'acananun xucēma pan 'ixun ca 'apun upí oquin sinánquin, —¿cara 'ēn suntárucaman diez mil 'ixun, 'apu itsin suntárucama veinte mil 'icē, abē 'acananquin ñusmoti 'ic? —quixun sinánti 'icēn. ³² Usoquin pain sinánquinbi —ca 'atima 'icē —quixun sinántancēxun ca aín uni xuquin —cananuna 'acananantima 'ai —quixun, 'uracēo 'apu itsi a camiti 'icēn. ³³ Usaquin ñuiquin cana 'esaquin mitsu 'unánmin, an ax cuēēncēsari 'iti ēinsama tanan aín ñucama cuēēnquin ēinsama tancē uni ax ca 'ēn uni 'itima 'icēn.

Mucañuma tashi ñuicē bana
(Mt 5.13; Mr 9.50)

³⁴ Canan ca 'esaquinribi Jesusan cacēxa:

—'Ēsa ca. Tashix ca asábi 'icēn. Asábi 'aishbia aín muca nētētia ca unin uisaxunbi amiribishi mucotēcēntima 'icēn. ³⁵ Mucotēcēncēma 'aish ca a tashix mucañuma ñancáishi 'icēn. Nu 'apacē tanáin tabucunuxun ñun puicēñun mēscuti 'aishbi ca a tashix mucañuma 'aish a puicēñun mēscucēxbi ñancáishi 'icēn. Usa 'icē ca unin putia. An aín pabitan 'ēnē bana cuacē unin ca aín nuitunēnbi sinánquin cuati 'icēn.

15

Axa nētécē carnero ñuicē bana
(Mt 18.10-14)

¹ An 'apu buánmiti curíqui bicē unicama 'imainun 'uchañu uni, acamax ca Jesusan bana ñuia cuati anu cuancēxa. ² Usoquian aín bana camaxunbi cuaisa tania isi ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē unicamax nishi canancēxa, 'ēnē unin ca 'uchañu unicamabē timéxun abētan piia.

³ Usaria canania 'unánquin ca Jesusan bana itsi ñuicēsoquin 'esaquin cacēxa:

—'Ēnēx ca ēsa 'icēn. ⁴ ¿Uinu 'icē micama achúshinēn cara cien carneroñu 'aínbia achúshi nētētia baritima 'ic? Raíri noventa y nueve an anu uni 'icēma menuxun pasto piia 'ēbianxun ca axa nētécē a mēranuxun bariti 'icēn, ¿usa cat? ⁵ Bariquin mēraxun bitsi cuēēnquin ca a 'iábētsinti 'icēn. ⁶ 'Iábētsini xubunu bēbaquin ca an nuibacē unicama

'imainun axa a rapasu 'icë unicama timëtancëxun cati 'icën: 'Ën carnero nètécë cana mëran. Usa 'ain cananuna cuëenti 'ain. ⁷ Asérabi cana 'ën mitsu cain, achúshi uníxa sinanati ami sináncëbë ca Nucën Papa Dios 'imainun aín ángelcamaxribi cuëënia. Usa 'aish ca noventa y nueve uni an —'ëxbi cana asábi 'ai —quixun sináncë acama isía cuëëncësamaira oi achúshinëxa 'aisama 'aíshbi sinanati ami catamëtia isi Nucën Papa Dios cuëënia.

Curíqui nètécë Jesusan ñuia bana

⁸ Èsaribi ca. ¿Xanu achúshinën cara męcën rabé curíquiñu 'ixunbi, achúshi, nètémixun lamparín bimixun, mëranuxun munu upí oquin baritima 'ic? ⁹ Barixun mëraqin ca axa abë nuibanancë xanucama 'imainun axa a rapasu 'icë xanucama timëtancëxun cati 'icën, —'ën curíqui nètécë cana mëran. Usa 'ain cananuna cuëenti 'ain. ¹⁰ 'Ën cana mitsu cain, usaribiti ca achúshi uníxa 'aisama 'aíshbi sinanati Nucën Papa Diosmi sináncëbë aín ángelcamax cuëënia.

Aín papan 'ináncëxuan bënë unin curíqui cëñua bana

¹¹ Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Ènëx ca èsaribi 'icën. —Achúshi unix ca rabé bëchicëñu 'iixa. ¹² Aín bëchicë 'anácanën ca aín papa caxa: Papan, min bamaquin casunancëxa 'ënan 'iti ñucëñun camina 'ënan 'iti curíqui a 'ë 'inánti 'ain. Cacëxun ca aín papan atunan 'iti ñu aín bëchicë rabé 'inánxa. ¹³ 'Ináncëx ca 'itsamashi nètë 'icëbë aín 'anácanëx aín ñucamacëñun aín curíqui mënóbiani 'ura 'icë menu 'i cuanxa. Cuanxun ca upí oquin sinanima aín cuëëncësari 'ianan anun bëtsi bëtsi ñu 'aisama 'aquin, camaishí aín curíqui cëñuaxa. ¹⁴ Usoquin cëñutancëx ca, a nètënu 'icë unicamax a piti ñuñuma 'aish panancëbë, a bënë uníxribi panancëxa. ¹⁵ Usa 'aish ca a nètënu 'icë cuchinü uni a ñu mëëxunuxun ñucati cuanxa. Cuanxuan ñucácëxun ca aín cuchia pastonuxun bërúanun quixun caxa. ¹⁶ Cacëxun ñu mëëxunibi pananquian cuchin piti abi piisa taniabi ca uinu 'icë unínbi piti 'ináncëma 'icën. ¹⁷ Piti, chupa, ñuñuma 'aish sináncasmatancëx sinanaquin ca sinánxa: 'Itsaira ca 'ën papan ñu mëëmicë uni 'icën. 'Itsa 'ixunbi ca a piti ñua 'itsaira 'icë atun pucháquin piia. Piti 'itsanuxuan atun pucháquin pimainun cana 'ëx ënuax 'acëñuma bamain. ¹⁸ Usa 'ain cana 'ën papanu cuanti 'ain. Cuanx bëbaquin cana èsaquin cati 'ain: Papan, cana Nucën Papa Diosmi 'uchanan mimiribi 'uchan. ¹⁹ Usa 'ain camina 'ëx cana min bëchicë 'ai quiax quitima 'ain. An mi ñu mëëxuncë unisa camina 'ë 'imiti 'ain.

²⁰ Usaquin sinántancëx ca aín papanu cuanxa. Cuania ca 'uránxunbi aín papan mëraxa. Mërai nuibati cuëëni abáquiiani cuanxun ca 'icúquin biquin bëtsucucaxa. ²¹ Usaquian bicëxun ca aín papa caxa: Papan, cana Nucën Papa Diosmi 'uchanan mimiribi 'uchan. Usa 'ain camina 'ëx cana min bëchicë 'ai quiax quitima 'ain. ²² Cacëxun ca aín ñu mëëmicë unicama a aín papan caxa: Chupa upíira bëxun pañumianan camina mëñusuti mëñumíti 'ain, 'anan camina taxaca tañumíti 'ain. ²³ 'Anan camina vaca bacë rëracacë bëxun rëti 'ain. A pi cananuna cuëenti 'ain. ²⁴ —Ca bamaxa —quixun 'ën sináncëbëbi ca 'ën bëchicë ënëx 'ëmi bëbaxa. Usa 'aish ca nètëa 'aíshbi bërí nubë 'icën. Èsai quicëbëtan ca 'atancëxun cuëënquin picanxa.

²⁵ Usaía 'imainun ca aín bëchicë apanën naënuxun ñu mëëaxa. Ñu mëëbaiti xubu rarobëtsini uquinbi ca pacon bana ocëbëa sharati cuëënia cuaxa. ²⁶ Cuaquin ca cuënxun an aín papa ñu mëëxuncë uni achúshi ñucáxa: ¿Uisacasquin cara usaquin 'ain? —quixun ²⁷ Cacëxun ca caxa: Min xucén ca uaxa, 'insíncëma asábi 'aish. Usa 'ain ca min papan cuëënquin vaca bacë rëracacë rëmiaxa. ²⁸ Usaquian cacëxun cuati nishi 'atimaquin sinani ca xubunu atsíntisama tanxa. Usai 'icëbë uquin ca aín papan cuëñquin atsínun quixun caxa. ²⁹ Cacëxunbi ca aín papa caxa: 'Itsa baritian cana mi ñu 'axuan, min bana cana uisaquinbi parécëma 'ain. Usa 'icëbi camina 'ëx abë nuibanancë uncamabëtan cuëënquin pinun achúshi chivo bacëratsubi 'ë 'ináncëma 'ain. ³⁰ Usa 'ixunbi camina an min curíquicama xanu 'aisamabë 'iquin cëñucë min bëchicë ënéxa uan vaca bacë rëracacë rëmian. ³¹ Usaquin cacëxun ca aín bëchicë apan aín papan caxa: Míx camina

camabi nētēn 'ēbē 'ain. Usa 'ain ca 'ēn ñucama ēnēx camáxbi minan 'icēn. ³² Min xucēn —ca bamaxa —quixun 'ēn sináncēbēbi ca 'ēmi bēbaxa. Usa 'aish ca nētēa 'aishbi bērí nubē 'icēn. Usa 'aían cuēenquin picánti ca asábi 'icēn.

16

An ñu mēēxuncē unían uni upí oquin ñu 'axuncēma bana

¹ Jesusan ca aín 'unánmicē unicama ēsaquinribi cacēxa:

—Ēsa ca. Ñuñu uni achúshinēn ca aín uni achúshi aín ñua upí oquin bērúanun quixun caxa. Canbi ca uni itsin ami manánquin, an a uni ñu mēēmicē uni caxa: Min unin ca min ñu bērúanquinma nētémia quixun. ² Cacēxun cuatancēxuan unun quixun camicēxa ucē ca an a ñu mēēmicē unin aín uni caxa: Mimi ca uni manania. ¿Uisa cupí cara usa 'ic? Cana mi chiquínti 'ain. Cuanuxun camina anumi 'ēn mi bērúanxunun cacē 'ēn ñucama cuēnēocē quiricacama 'ē bēxúnti 'ain. ³ Cacēxun ca an ñu mēēxuncē unin sinánxa: ¿'Ē chiquíncēxun carana añu 'ati 'ain? 'Ēx cushiirama 'ixun cana me naēquin ñu mēētima 'ain, 'ēa ñu 'inánun uni catimi cana rabínti 'ain. ¿Añu carana 'ati 'ain? ⁴ Ēnuax chiquítancēxun carana unían aín xubunu 'inun 'ē binun añu 'ati 'ai quixun cana sinanin. ⁵ Sinántancēxun camicēxa aia ca a unin an a ñu mēēmicē uni ribíncē unicama achúshi achúshi ñucáquin ax páfan ucē uni caxa: ¿Uiti caramina an 'ē ñu mēēmicē uni ribinin? ⁶ Ñucácēxuan —cien bidones xēnin cupí cana ribinin —quixun cacēxun ca caxa: Bēnētishi tsóbuquin ca anu minmi ribíncē ñucama cuēnēocē quirica ēnē nianan min ribin ēnēxa 'itsamashi 'itánun bētsi quiricanu cincuentashi cuēnēot. ⁷ Catancēxun ca aia bētsiribi ñucáxa: ¿Uiti caramina min an 'ē ñu mēēmicē uni ribinin? Ñucácēxuan —cien burasa trigo aín cupí cana ribinin —quixun cacēxun ca caxa: Anu minmi ribíncē ñucama cuēnēocē quirica ēnē nianan ca min ribin ēnēxa 'itsamashi 'itánun bētsi quiricanu ochentashi cuēnēot. ⁸ Usaquin ca an a ñu mēēxuncē unin 'axa quixun 'unánquin ca an a uni ñu mēēmicē unin sinánxa: An 'ē ñu mēēxuncē unin ca uisai cara curíquiñuma 'aishbi 'iti 'icē quixun sinánxun ñu 'aquin 'ē paránti sinánxa quixun.

Ēsaquin catancēxun ca Jesusan cacēxa:

—An ēnē menushi upitax bucuti sináncē unin ca aín cuēēncēsari 'iti upí oquin 'unania, Nucēn Papa Diosmi sináncē unían 'acēsamaira oquin. ⁹ 'Ēn cana mitsu cain, mitsun curíqui anun camina uni itsi 'aquinsa 'icē 'aquinti 'ain. 'Aquincēx mitsubē nuibanancē 'ianan 'ēnan 'aish bamatancēxun ca mitsúxribimi 'ēbē 'inun, 'ēn 'iti anuxun mitsu caínti 'icēn.

¹⁰ 'Itsama curíquiñu 'ixunbia nētémiquinma upí oquin sinánquin, anun upí ñu 'acē uni an ca 'itsa curíquiñu 'ixun usabi oquin upí oquin sinánquin nētémiquinma anun upí ñu 'ati 'icēn. 'Imainun ca 'itsama curíquiñu 'ixunbia nētémianan upí oquin sinánquinma anun 'aisama ñu 'acē uni, an 'itsa curíquiñu 'ixun usabi oquin nētémianan anun 'aisama ñu 'ati 'icēn. ¹¹ Usaribi oquin ca mitsun curíqui anun upí oquin sinánquin ñu 'aquinma nētémiananmi, mitsux cuēēncēsa oquinshi ñu 'acē 'icē Nucēn Papa Diosan aín unicama 'unánmicēsa oquin 'unánmima 'ianan aín unicama 'amicēsa oquin ñu mēēmitima 'icēn. ¹² An mitsu cacēsabi oquin 'aquinmami, aín ñu 'imainun aín curíqui nētémianan upí oquin bērúanxuncēma 'icē ca uínbi minan 'inun ñu 'imainun curíqui mitsu 'inántima 'icēn.

¹³ Ēnēx ca ēsa 'icēn: Achúshi unin ca rabé uni ñu mēēxuntima 'icēn. Rabé uni ñu mēēxuncē 'ixun ca bētsishi nuibaquin upí oquin ñu 'axuanan bētsi nuibatima 'icēn, ca achúshinēn bana cuaquin bētsían cacēxun aín bana paréti 'icēn. Usaribiti ca uni curíqui 'imainun bētsi bētsi ñumishi sináncē 'aish Nucēn Papa Diosmi upiti sinanima.

¹⁴ Usaía quia cuaquin ca fariseo unicaman atux 'itsa curíquiñu 'iti cuēēncē 'ixun, aín bana cuaisama tani a ñui 'atimati banaquin Jesús 'usáncēxa. ¹⁵ 'Usáncēxun 'unánquin ca Jesusan cacēxa:

—Mitsux isamina upí 'ai quixuan unin isnun quixun camina mitsux cuëncë ñuishi 'ain. Usa 'ainbi ca Nucën Papa Diosan mitsun nuitu mëúmi sináncë a 'unania. Ax isa upí 'icë quixuan unin sináncë uni a ca Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin upíma isia.

Moisésnën cuëñëo banacama 'imainun Jesúsni catamëti uni Nucën Papa Diosnan 'iti bana

¹⁶ Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Juan ucëma pan 'ain ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman 'ë ñuiquin unicama ñuixuancëxa. A unicama caxu uquin ca Juanën 'ë ñuiquin, axa utia judíos unicaman caíncë, ax ca uaxa quiquin unicama ñuixuanxa. Usa 'ain ca 'enribi, 'ëmi catamëcë unicama ca Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun ñuixunia cuanan 'ën ñu 'aia isi 'aisamaira unix Nucën Papa Diosnan 'iti sinania.

¹⁷ Naí 'imainun mecama cëñúcebëbi ca Nucën Papa Diosan bana aín unicaman cuëñëo, axëshi —usai ca 'iti 'icë —quíá 'ain, usabi 'iti 'icën.

Jesusan unin aín xanu ëntíma ñuia

(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸ An aín xanu ënxun xanu itsi bicë uni ax ca 'uchaia, aín xanuma 'ainbi xanu itsibë 'ia 'icësaribiti. 'Imainun ca an uni itsin ëncë xanu bicë uni axribi 'uchaia, uni itsin xanubëa 'icësa 'aish.

Lázaro 'imainun ñuñu uni ñuicë bana

¹⁹ Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:

—Ènëx ca ësa 'icën. Achúshi uni ñuñuira 'aish chupa upíra upí minanën pucucësa 'imainun xapu 'acësa pañucë 'ianan 'aisamaira piti upíra upíñu 'ixun camabi nëtën upí oquin pucháquin picë 'iacëxa. ²⁰ A unin xubu xëcuë tanáin ca ñuñuma uni, Lázaro, aín naminua 'itsaira cuñu, ax anu racácë 'iacëxa. ²¹ Xubu tanáin racáxun ca mesa tëmúxun ñuñu unían piti tëxëocë rëupatia uni itsían a 'inánun quixun cañancëxa. Cainia ca 'uchíticama uxun aín cucama bíaxcacëxa. ²² A ñuñuma uníxa bamaia ca ángelcaman anu Abraham 'icë anu buáncëxa, buáncëx ca Abrahambë 'iacëxa. Usa 'ain ca ñuñu uni axribi bamacëxa, bamacë ca mañcancëxa. ²³ Usa 'ixun ca a ñuñu unin anua uni 'aisamaira paë tani tëmëratu anu 'ixun 'uracëo Abrahamcëñun Lázaro isacëxa. ²⁴ Isi cuëncénquin ca cacëxa: 'È ca 'aquin, Abraham. 'Èx cana ënë tsinuax 'aisamaira paë tanin. Aín mëcën rëbu 'unpaxan chabóxuan 'ën ana matsioi unun ca Lázaro xut. ²⁵ Cacëxun ca Abrahamnën ñuñu 'iá uni cacëxa: Mix bamacëma pain 'aish camina Lázaronëxa ñuñuma 'ianan 'insíncë 'aish nuibacamainun mix 'itsa ñuñu 'ianan 'insíncëma 'aish upitax tsoócën. Usai 'iá 'aishbi ca bërí mixmi 'aisamaira paë tani tëmëramainun Lázaro ax asábiira 'icën. ²⁶ 'Imainun ca anu mix 'icë 'imainun anu nux 'icë nëbétsi nancécë nëmíinra 'icën. Usa 'ain ca unix ënuax anu cuainsa tanibi anu cuancasmati 'icën, 'imainun ca uni anuax ënu uisa tanibi utima 'icën. ²⁷ Usaquin cacëxun ca ñuñu unin cacëxa: Axa ënu uisama 'ain camina Lázaro 'ën papan xubunu xuti 'ain. ²⁸ 'Èx cana mëcën achúshi xucénñu 'ain. Atúxribi ënu paë tani tëmërai uaxma 'inuan, uisa cara ënu 'icë quixun atu canun camina Lázaro xuti 'ain. ²⁹ Cacëxun ca Abrahamnën cacëxa: Atux ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuëñëo bana anu 'icë quiricañu 'icën. A isquin ca 'unánti 'icën. ³⁰ Cacëxun ca ñuñu 'iá unin cacëxa: A bana cuatímabi ca unían anu uni bamacë 'icënuax cuanxun cacëxun cuati sinanati 'icën. ³¹ Quiabi ca Abrahamnën cacëxa: Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuëñëo bana isquinbi cuaisama tancë 'ixun ca anu uni bamacë 'icënuax cuancë unin banaribi cuaisama tanti 'icën.

17

'Uchati rabanan bërúanracati bana

(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

¹ Jesusan ca aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Camabi nëtënu ca an uni itsi 'atima ñu 'anun quixun sinánmicë uni 'iti 'icën. Usa 'ainbi ca an sinánmiquin bëtsi uni 'atima ñu 'amicë, ax 'uchañuira 'aish 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën. ² An 'ënan 'aishbia 'ëmi cushiiracëma pain 'icën, a uni 'uchamicë

uni ax ca 'uchañuira 'icën. A unix ca anun ñu rënti maxax ami tētēcērēcatancëxuan parún-papa nēbētsi nicéxa nanécēsamaira oi 'atimaira ocē 'iti 'icën. ³ Usaquin uni 'uchamiti rabanan camina bërúancati 'ain.

Axa mix 'icēsaribiti Nucën Papa Diosmi sináncē uníxa mimi 'uchaia camina —ēsai camina 'ēmi 'ucha —quixun caquin sinanamiti 'ain. Usocëxa sinanatia camina mimia 'uchacē a abē mēñíonanquin manumiti 'ain. ⁴ Achúshi nētēn, mēcēn achúshi 'imainun rabé oi, mimi 'uchatancëxbi minu cuanxuan —cana mimi 'uchatēcēnima —quixun a unin cacëxun camina abē mēñíonanquin a manumiti 'ain.

Axa ami catamēcē uni ca Jesusan 'aquinia quicē bana

⁵ Aín 'unánmicē unicaman ca Nucën 'Ibu Jesús cacëxa:

—Nux Nucën Papa Diosmi catamēti 'icēbi camina asérabi, upitiira ami catamēnun nu 'aquinti 'ain.

⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mostaza bēru ax ca chamaratsu 'icën. Asaribi 'aish 'itsamaratsushi Nucën Papa Diosmi sináncē 'ixun, ēnē ñu cana 'atima 'ai quixun sináncēbētanbi ca mitsúnmi a ñucácëxun mitsu 'axunti 'icën. Mitsux ami 'itsamashi catamēcē 'ixunbimi ēnē i, ēnuax ca ēchiquit, parunpapanu ca tacut, cacëx ca usai 'iti 'icën.

Aín unían Nucën Papa Dios ñu 'axunti bana

⁷ Jesusan ca ēsaquinribi aín 'unánmicē unicama cacëxa:

—Ēsa ca. Uinu 'icē unin cara an a ñu mēëxuncē uni naēnuxun ñu mēëanan 'aracacē ñuina bërúanbaiti xubunu aia, nēri uax ca mesanu pi tsót, quixun caimá. ⁸ Usaquin caquinma ca ēsaquin caia: 'Ēn piti 'aruanan a xēati ñuribi mēñíotancëxun ca pinun 'ē bëxun. 'Ēn pain pian camina minribi pianan xēati 'ain. Usaquin ca caia. ⁹ An mi ñu mēëxuncē unían min cacēsabi oquin 'aiabimi 'aisamaira oquin —asábi ca —quixun catima ca asábi 'icën. ¹⁰ Usaribi oquin Nucën Papa Diosan a 'anun mitsu cacē ñu 'atancëx camina mitsux raírübē ēsai cananti 'ain: “Cananuna an nu 'amicëxun 'ati ñucamaishi 'an. Usa 'aían Nucën Papa Diosan 'aisamaira oquin nu rabbitima ca asábi 'icën”.

Mēcēn rabē axa an aín nami chëquímicē 'insínñu unia Jesusan pëxcúa

¹¹ Jerusalénu cuani ca Samaria me 'imainun Galilea meribi nētábiani Jesús cuancëxa.

¹² Cuanx achúshi ēmanu bēbaia ca axa an aín nami chëquímicē 'insínñu uni mēcēn rabé, an Jesús aia bēñai cuaníbi 'ura sëtéracëcëxa. ¹³ Usai sëtéracëquin ca munuma banaquin cacëxa:

—Jesús, nu ca 'aquin.

¹⁴ Cacëxun isquin ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantan. Cuanxun ca judíos sacerdote usaími 'icē ismianan mitsun nami ismitan.

Usoquin cacëx cuaníbi ca atun nami chëquicëcama pëxcúacëxa. ¹⁵ Usaquian pëxcucē isi cuēñquin ca acama achúshinēn Jesúsnu cuantēcēnquin Nucën Papa Dios munuma banaquin rabiacëxa. ¹⁶ Rabiquin ca a tanáin rantin puruni tsóbuti bēúnpuquin —ca asábi 'icē —quixun Jesús cacëxa. An usoquin cacē uni ax ca Samaritanu 'icē uni 'iacëxa.

¹⁷ Usaquin isi ca Jesús quiacëxa:

—Mēcēn rabé unicama cana pëxcúan. ¿Acama achúshinëxëshia —asábi ca —quixun 'ē cai uánbi cara uinu raíri 'ic? ¹⁸ ¿Judíos unima, Samaritano, ēnëxëshia cara Nucën Papa Dios rabiquin —ca asábi 'icē —quixun 'ē cai uax?

¹⁹ Usai quitancëxun ca Jesusan Samaritanu 'icē uni cacëxa:

—'Ēn mi pëxcuti sinani 'ēmi catamēti camina pëxcúan. Niruquiani ca cuantan.

—Axa 'ēmi catamēcē unicama Nucën Papa Diosan ainan 'imiti ca ēsa 'iti 'icē —quíaxa Jesús quicē bana

(Mt 24.23-28, 36-41)

²⁰ —¿Uínsarainra cara anúan Nucën Papa Dios aín unicaman 'apu 'iti nētē 'iti 'ic? —quixun fariseo unicaman ñucácëxun ca ēsoquin Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosan, uni ainan 'imia ca unin aín bërúnbi istima 'icën. ²¹ Usa 'ain ca uni quitima 'icën, —ca is, ënu ca Nucën Papa Dios 'icën, unu ca —quiax. Nucën Papa Dios, ax aín 'Apu 'aish ca axa 'ëmi catamëcë uncamabë 'icën.

²² Usoquin atu catancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë uncamaribishi cacëxa:

—Uni 'inux uá 'aish 'ëx Nucën Papa Diosnu cuantancëx utëcëncëma pan 'ain, camina 'ëx anun mitsubë 'itëcënti nëtë istisa tanti 'ain. A nëtëcama achúshinën 'ë istisaira tanquinbi camina mitsun 'ë istima pan 'ain. ²³ Unin ca 'ë ñuiquin mitsu cati 'icën, —ca unu 'icë —canan —ca ënu 'icë —quixun. Cacëxbi camina isí abë cuantima 'ain. ²⁴ Mëriquin ca canacan camabi naicamë'ëo pëcaia. Usaribi ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ëx utëcënti 'iti 'icën. ²⁵ Ën Papanu cuancëma pan 'ixun cana unían bëtsi bëtsi ocëxun paë tanti 'ain. 'Imainun ca ënë nëtënu bucuçë uncaman 'ë timaquin 'ën bana cuaisama tanti 'icën. ²⁶ Bërámá Noé 'iá nëtë usaribiti ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ëx utëcënti nëtën 'iti 'icën. ²⁷ Anúan aín nuntinu 'iruti nëtë utámainun Noénën anun iéti nunti cha 'amainun ca uncaman pianan xëanan xanu bianan aín bëchicë bënumianan an 'acësabi oquin cuëenquin ñu 'acëxa. Usaquian 'amainun anúan Noé aín nuntinu 'iruti nëtë sënëncëbë ca 'aisamaira 'uí 'ibúçëbë, baca 'aisamaira 'ëi nuntaruquin ñucamacëñunbi uncamá cëñuacëxa. ²⁸ Noé 'aían 'iá usaribiti ca anun Lot 'iá nëtë 'iacëxa. Anu Lot 'icë ëma, Sodoma cacë, anu 'icë uncaman ca pianan xëanan ñu maruanan, atun naënuxun ñu 'apánan xubucama 'acëxa. ²⁹ Usaquian 'amainun ca anúan Lot anuax cuanti nëtë 'icëbëtan, Nucën Papa Diosan tsi 'imainun azufre rëquirucë 'ibúmiquin acama cëñuacëxa. ³⁰ Lot 'aían 'iá usaribiti ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ëx anun utëcënti nëtë, anúan camabi unin 'ë isti, ax 'iti 'icën.

³¹ A nëtë 'icëbë ca axa aín xubu ëman tsócë uncamax aín ñucama aín xubunu 'aínbi a bitsi cuantëcëntima 'icën. Aín naënuxuan ñu mëcë uncamaxribi ca aín xubunu cuantëcëntima 'icën. ³² Caxu bësuquin isi cara Lotnën xanu uisai 'iacëxa quixun camina manuquinma sinánti 'ain. ³³ Uix cara aín cuëncësa oquin 'ai ënë nëtënu upitax tsótishi sinania ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënu upitax tsóti sinánquinma 'ëx quicësabi oquin 'aia ax ainan 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'iti 'icën.

³⁴ Ën cana mitsu cain, 'ëx ucëbë ca ësai 'iti 'icën: a iméa rabé uni anu 'uxtinu racácë, achúshi 'ëbëa 'inun bicë ca achúshi anubi ëncë 'iti 'icën. ³⁵ Usaribiti ca rabé xanúxa ñu rëni tsócë, achúshi 'ëbëa 'inun bimainun achúshi anubi ëncë 'iti 'icën. ³⁶ 'Imainun ca rabé unían aín naënuxun ñu mëëia achúshi 'ëbëa 'inun bimainun ca achúshi anubi ëncë 'iti 'icën.

³⁷ Cacëxun ca aín 'unánmicë uncaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Uinuax cara usai 'iti 'ic?

Quía ca Jesusan cacëxa:

—Unix ca quía, uinu cara ñuina bamacë 'icë anu ca xëtë cëñúbuti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

18

Casunamëcë xanu 'imainun juez ñuicë bana

¹ Aín unix ca atsani, abë cana banatisama tani quixun sinanima, nëtë camabi Nucën Papa Diosbë banati 'icë quixun 'unánmiquin ca bana itsi ñuicësoquin, ² Jesusan ësaquin aín 'unánmicë uncamá cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi ëmanu 'icë uni an ca amia uni itsi manáncëxunbi 'aquin-sama tanan Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ianan uncamaribi sinánquin 'aquincëma 'iáxa. ³ 'Imainun ca a ëmanu 'icë xanu achúshi casunamëcë, an a uninu cuanquin —'ë ubíoxunma 'anun camina axa 'ëmi nishcë uni cati 'ai —quixun caxa. ⁴ Usaquian cacëxunbi ca 'itsa nëtën cuashiquin 'aquincëma 'icën. 'Itsa nëtën cuashitancëxun ca ësaquin sinánxa, —'ëx cana Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ianan uncamaribi sináncëma 'ain. ⁵ Usa 'ixunbi cana ënë casunamëcë xanúan 'ë ubíoxunma 'anun, an 'ë

cacēsabi oquin 'axunti 'ain. Usaquin 'acēma 'aish cana 'ēa ubíocēx 'aisamaira atsánti 'ain.

⁶ Usaquin catancēxun ca ēsaquinribi Nucēn 'Ibu Jesusan cacēxa:

—An amia uni itsi manáncēxunbi a xanu 'aquinsama tancē uni a 'ēn mitsu ñuixuncē ax aín sinan upíma 'aíshbia quicē bana, a camina sinánti 'ain. ⁷ ¿An usaquin 'acē 'ain cara Nucēn Papa Diosan axa ainan 'inúan an caíscē aín unicama an nēténbi, imébi a ñucácē, acama bēruánquin 'aquintima 'ic? ¿Cara 'aquinquinma tēnánpati 'ic? Usama ca. ⁸ 'Ēn cana mitsu cain, ca asérabi bēnēnquinshi acama 'aquinti 'icēn. ¿Usa 'aínbi carana uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'aish anu cuantancēx, 'ēx utēcēnquin, unicama asérabi 'ēmi sinani 'ēmi catamētia isti 'ain? Uisai cara 'iti 'icē quixun cana isti 'ain.

Fariseo 'imainun an 'apu buánmiti curíqui bicē uni ñuicē bana

⁹ Uni raírínēxa —nuxbi cananuna Nucēn Papa Dios quicēsabi oi 'i —quixun sinani raíri unicama timai atumi nishia 'unánquin ca Jesusan bana itsi ñuicēsoquin ēsoquin cacēxa: ¹⁰ —Uni rabētax ca Nucēn Papa Diosbē banai anuxun a rabiti xubunu cuanxa. Achúshinēxa fariseo uni 'imainun ca bētsix an 'apu buánmiti curíqui bicē uni 'iaxa. ¹¹ Cuanx, nitsax abē banaquin ca fariseo unin ēsaquin Nucēn Papa Dios caxa: Nucēn Papa Dios, 'ēx uni raírísama 'ixun cana mi, asábi ca cain. Raírínēx ca an uni paránquin aín curíqui bicē uni 'imainun upí sinánñuma uni 'imainun aín xanuma 'aínbia uni itsin xanubē 'icē uni, usa 'icēn. Usa unicama 'aisama 'aínbi cana 'ēx usai 'ima. An 'apu buánmiti curíqui bicē, ēnē uníxribia 'aisama 'aínbi cana 'ēx usai 'iman. ¹² 'Ēx cana camabi semana rabé nētēn pima samatin. 'Ēn ñu mēēquin bicē curíquia mēcēn rabé 'icēbi cana acama mēsú, décima parte, a anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunu buánquin, sacerdote 'inanin. ¹³ Fariseo uníxa usai quimainun ca an 'apu buánmiti curíqui bicē unin, 'uri niracēti manámi bēsuima meushi bēsui, masá nuituquin aín nuitu mēēi abē banaquin, —Nucēn Papa Dios, 'ēx 'uchañu 'icē camina 'ē nuibaquin 'ēn 'uchacama 'ē tērénxunti 'ai —quixun caxa. ¹⁴ Usa 'ain cana mitsu cain, fariseo unima, bētsi uni a usaquin cacēxun aín 'uchacama tērécē, ax ca aín xubunu cuani Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'iaxa. Usaribiquin ca an rabíquin —'ēx cana bētsi unibētan sēnénma 'ai —quixun sináncē uni a Nucēn Papa Diosan aín uni raírībētan sēnénmara 'imiti 'icēn. 'Imainun ca axa rabícēma uni a cuní Nucēn Papa Diosan cha 'imiti 'icēn.

Tuácama Jesusan Nucēn Papa Dios ñuixuan

(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

¹⁵ Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin ramēnun quixun tuáratsucama Jesúsnu bēcancēxa. Bēia isquin ca Jesusan 'unánmicē unicaman an bēcēcama ñu caquin, —tuá xuracama ēnu bēxunma ca buántan —quixun cacēxa. ¹⁶ Caiabi ca Jesusan cacēxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'ēnua unun ēn. 'Ēmi catamētia Nucēn Papa Diosan ainan 'imicē unicamax ca ēnē tuá xuracamasaribi 'icēn. ¹⁷ Asérabi cana 'ēn mitsu cain, uix cara tuá xuratsua an a bēruáncē unimi catamēcēsa usaribiti 'ēmi catamēcēma 'icē ax ca Nucēn Papa Diosnan 'itima 'icēn.

Ñuñuira bēná uníxa Jesús bē bana

(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

¹⁸ Aín cushi uni achúshinēn ca Jesús ēsoquin cacēxa:

—Mix camina asérabi upí uni 'ain. Usa 'ixun camina 'ē ñuixunti 'ain, ¿'ēx nētétimoi Nucēn Papa Diosan nētēnu abē 'inuxun carana añu 'ati 'ai? quixun.

¹⁹ Ñucácēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Uisati caramina 'ēx isana upí 'ai quixun 'ē cain? Uinu 'icē uníxbi ca upíma 'icēn. Nucēn Papa Diosaxēshi ca asérabi upí 'icēn. ²⁰ Uisai cara aín bana cuēnēo quia quixun camina 'unanin. Ca quia: “Uni itsin xanubē camina 'itima 'ain. Uni camina 'atima 'ain. Uni itsin ñu camina mēcamatima 'ain. Camina bētsi unimi cēmēi manántima 'ain. Min papa, min titan bana camina upí oquin cuaquin tanti 'ain”.

²¹ Usaquian cacëxun ca aín cushi unin cacëxa:

—Chamaratsu 'aíshbi minmi 'ë cacë banacama quicësabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in.

²² Cacëxun cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—Usari camina 'in. 'Ixunbi camina achúshi ñuishi 'acëma 'ain. Cuanxun camina min ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Uotancëx camina ñuñushi 'iti sinanima 'ëmi sinani 'ëbë cuani uti 'ain. Usaquin 'atancëx camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'ianan usaquin 'acë cupí anuax cuëëinra cuëënti 'ain.

²³ Usaquian Jesusan cacëxun cuati ca aín ñua 'itsaira 'ain, a uni masá nuituti uténbuacëxa. ²⁴ Uténbutia isquin ca Jesusan cacëxa:

—'Aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aíshbi ñuñu 'itishi sinani Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. ²⁵ Camello, ax ca chaira 'aish, xumuxan quini chamaratsu 'ain, anun atsínquiantima 'icën. A ñuina chaxa a quinin atsíncasmacësamaira oi ca 'aisamaira ñuñu unix Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

²⁶ Usai quia cuaquin ca anu 'icë unicaman cacëxa:

—Asérabi a bana 'ain ca ui uníxbi Nucën Papa Diosnan 'inux iétima 'icën.

²⁷ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Axbi iétisama 'icëbi ca Nucën Papa Diosan usa uniribi iémiti 'icën.

²⁸ Usaquian atu cacëxun ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nun xubucama 'imainun nun ñu camabi cananuna mibë ninuxun ëan.

²⁹ Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, uinu 'icë unin cara camabi uníxa 'ëmi catamëti Nucën Papa Diosnan 'inun 'aquinuxun, aín xubu, aín xucéantu, aín papa, aín tita, aín xanu, aín bëhçicëcama ëbianxa, ³⁰ a unix ca a ëncë ñuñu 'icësamaira oi ñuñu 'iti 'icën. Usai 'ianan ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish abë nëtétimo 'iti 'icën.

Jesusan —'ëx cana unían 'acëx bamati 'ai —quixun aín unicama catëcëan

(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

³¹ Bain cuanquin ca 'itsa uni anu 'aínbi Jesusan aín 'unánmicë unicama abëa ninun quixun cuënbianquin cacëxa:

—Bëri cananuna Jerusalénu cuanin. Cuanx bëbaxnu anu 'ain ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían 'ë ñui quiásabi oi 'iti 'icën. ³² Judíos unbunën ca judíosma unbunëan binun 'ë 'inánti 'icën. 'Ináncëxun bixun ca 'ëmi cuaiquin bëtsi bëtsi onan 'ë tushucati 'icën. ³³ Usoquin bëtsi bëtsi oquin mëëtancëxuan 'acëx cana bamatancëx rabé nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquiti 'ain.

³⁴ Jesusan usaquin cacëxunbi ca aín 'unánmicë unicaman uisai cara quia quixun cuama 'icën. Uisai qui cara usai quia quixunbi ca 'unánma 'icën.

Jericónuxuan Jesusan bëxuñu uni bëpéxcüa

(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵ Cuanía Jericó ëma 'urama 'ain ca bëxuñu uni achúshi bai amo anuxun uni curíqui ñucátinu tsoócëxa. ³⁶ Tsóxunbi ca 'aisamaira unían ratábiancëxun cuaquin —¿añu ñu cat? ¿Uisai caina 'icanin? —quixun unicama ñucácëxa. ³⁷ Ñucácëxun ca cacancëxa:

—Nazaretnu 'icë uni, Jesús, ax ca uaxa, a cënë cuanía.

³⁸ Usai quia cuati cuëñshquin ca cacëxa:

—Jesús, Davitan rëbúnqui, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

³⁹ Usaía quia oquin ca ax paían rëcuëñquiani cuancë unicaman banaxma isa nëtënun quixun cacëxa. Cacëxbi ca nëtëtima axa 'icësamaira oi munuma cuëñshtëcëni quiacëxa:

—Davitan rëbúnqui, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

⁴⁰ Usaía quia cuati niracëquin ca Jesusan —'ënuia unun ca bët —quixun anu 'icë unicama cacëxa. Cacëx aia ca Jesusan ñucáquin cacëxa: ⁴¹ —¿'Ën mi uisoti caina cuëënin? Cacëxun ca cacëxa:

—Isnunmi 'ë bëpéxcuti cana cuëënin.

⁴² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca bēpéquit. 'Ēn mi bēpéxcuti sinani 'ēmi catamēti camina bēpéxcüan.

⁴³ Usaquian cacēxēshi ca bēpéxcüacēxa. Bēpéxcucēxun isi cuēnquiani ca Nucēn Papa Dios rabibiani Jesús bē cuancēxa. Jesusan a uni bēpéxcutia isquin ca anu 'icē unicamanribi Nucēn Papa Dios rabiacēxa.

19

Zaqueo ñui quicē bana

¹ Anu bēbaquiani ca Jesús Jericó ěma 'uramaquiani cuancēxa. ² Usaía Jesús cuancēbēbi ca a ěmanu 'icē uni achúshi Zaqueo caquin anēcē anu 'iacēxa. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicē unicaman cushi 'ianan 'itsaira curíquiñu 'iacēxa. ³ Usa 'ixun ca uisa cara Jesús 'icē quixun istisa tanquinbi mētúra 'ixun 'aisamaira unían tsitsíruuxun bēpáncēbētan iscasmacēxa. ⁴ Usaquin iscasmati, abáquiani cuanx ca achúshi i, sicómoro cacē, bai anúan Jesús uti amoa 'icē anu ronruacēxa. ⁵ Usaía anu 'icē ca Jesusan anun cuanquin manámi bēsuquinbi mēraquin ěsaquin cacēxa:

—Zaqueo, bēnētishi ca 'ibúcuatsini ut. Bērí cana min xubunu 'i mibē cuainsa tanin.

⁶ Usaquian cacēxēshi chuámarua tani bēnētishi 'ibúquin ca Zaqueonēn aín xubunu buánuxun Jesús biacēxa. ⁷ Usaria isquin ca uni raíricaman —'uchañu unin xubunu ca Jesús 'icuania —quixun ñuiacēxa. ⁸ Usa 'ain ca manámi chairuquin Zaqueonēn Jesús cacēxa:

—'Ēn cana mi cain, bērí cana 'ēn curíquicama mēsú usaribi 'ēnan 'inun bianan usaribi ñuñuma unicama 'inani cuanin. 'Inánan cana 'ēn aín curíqui mēcama uni, 'ēn ainan mēcama inumiquin rabé 'imainun rabé oquin 'inánti 'ain.

⁹ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Bērí ca ěnē xubunu 'icē unicama 'ēmi catamēcē 'aish Nucēn Papa Diosnan 'inux iēti 'icēn, ěnē uníxribia Abrahamnēn rēbúnqui 'ain. ¹⁰ 'Uchañu unicama ainanma 'icēbi aín 'ucha tērēncē 'ianan ainan 'inun iéminun, cana Nucēn Papa Diosnuax uni 'inux uacēn.

Bana itsi ñuicēsaria Jesús curíqui ñui quía bana

¹¹ Usa 'ain ca Jesusan Zaqueo caia cuaquin, Jerusalén 'urama 'ain, abē 'icē unicaman sináncēxa, —Jerusalénu bēbatancēx ca Nucēn Papa Diosan 'imicēx Jesúsēshi judíos unibunēn 'apu 'iti 'icē —quixun. ¹² Atúan usoquin sinania 'unánquin ca acaman cuamainun, bana itsi ñuicēsoquin Jesusan ěsaquin cacēxa:

—Ěsa ca. Achúshi uni, 'apun rēbúnqui, an ca aín menu 'icē unicaman cushi 'iisa tanquin bētsi menu 'icē 'apu cha anu cuanxun, a 'apu 'iminun quixun catancēx utēcēnti sinánxa. ¹³ Sinántancēxun aín uni mēcēn rabé camicēx ucē ca achúshi achúshi curíqui achúshi 'aíshbi 'itsa cupícē, camabi sēnēn 'inánxa. 'Inánquin, —'ēx utēcēntamainun camina ěnē curíquinēn ñu bitancēxun maruquin curíqui bitēcēnti 'ai —quixun caxa. ¹⁴ Usaquin catancēxa cuanbi ca a menu 'icē unicama ami nishcē 'ixun, —a uni cananuna nun 'apu 'iti cuēñima —quixuan 'apu catánun quixun uni xuquin camiaxa. ¹⁵ Usa 'aínbi ca 'apun, ax paían cuancē uni abi aín menu 'icē unicaman 'apu 'imiixa. 'Imicēx ca aín menu utēcēanxa. Ai bēbaquin ca uiti curíqui cara biaxa quixun 'unántisa tanquin a curíqui 'inánbiancē unicama camiaxa. ¹⁶ Camicēxa anpan ucē an ca aín 'apu caxa:

—Min curíqui anun ñu bixun maruquin cana mēcēn rabé sēnēn 'inun curíqui bian.

¹⁷ Cacēxun ca 'apun caxa: Upí oquin camina 'ēn curíquinēn ñu 'an. 'Itsairamashi 'aínbimi a curíquinēn upí oquin 'acē cupí camina mēcēn rabé ěmanu 'icē unicaman cushi 'iti 'ain.

¹⁸ Bētsíxribi uquin ca caxa: Min curíqui anun ñu bixun maruquin cana mēcēn achúshi sēnēn 'inun curíqui bian. ¹⁹ Cacēxun ca 'apun caxa: Mix camina mēcēn achúshi ěmanu 'icē unicaman cushi 'iti 'ain. ²⁰⁻²¹ Cacēbē uquin ca bētsínribi caxa: Mixmi unimi nishcēsa 'icē cana mi 'unan. Uni itsin ñu 'apámitancēxun camina a bimi mináinshi 'inun min unicama bimin. Usa 'ain cana mimi racuéquin, pañunan rabúnxun, min curíqui ami 'ē 'ináncē, a nan. A cēnē 'icēn. ²² Cacēxun ca aín 'apun caxa: Mix camina 'aisama 'ain. Min bana cuaquin cana uisa uni caramina mix 'ai quixun 'unanin. 'Ěx unimi nishcēsa

'ixun uni itsin ñu 'apámitancëxun a bimi 'ënáinshi 'inun 'ën unicama bimicë isna 'ai quixun camina 'ë 'unan. ²³ ¿Usaquin 'unánquin caramina uisacasquin a curíqui banconu nancëma 'ain? Anumi nancë 'ain cana 'ën curíqui 'imainun curíqui itsiribi bitsían. ²⁴ Caxun ca 'apun anu 'icë unicama caxa: A curíqui 'ën a 'inan, a camina a uninua bixun, an męcën rabé sënën 'inun curíqui bicë uni a 'inánti 'ain. ²⁵ Cacëxun ca caxa: Nun a curíqui 'inánti 'aínbi ca ax męcën rabé sënën 'inúan bicë curíquiñu 'icën. ²⁶ Usaquin cacëxun ca aín 'apun caxa: Uisa ñu cara a 'ináncë 'icë anúan an cacësabi oquin ñu 'acë uni a ca aín 'ibun 'inántabaquin 'ináncësamaira oquin 'inántęcënti 'icën. Usonan ca anúan ñu 'axuncëxunma a 'ináncë ñu a aín 'ibun bicuanti 'icën. ²⁷ Axa 'ëmi nishi 'ëx 'apu 'iti cuëncëma unicama a camina ënu bëxun 'ën ismainunbi 'ati 'ain.

IV. JESUSAN JERUSALENUXUN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A (19.29-21.38)

Jesús Jerusalénu cuan

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Usaquin bana itsi ñuicësoquin 'apu ñuiquin unicama cabiani ca Jesús Jerusalénu cuanti sinánbiani cuancëxa. ²⁹ Jerusalénu cuani Betfagé ëma 'imainun Betania ëma 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unánmicë uni rabé xuquin, ³⁰ Jesusan cacëxa:

—Aúnu bësucë ëma, anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaquin camina burro, anua uni tsócëma pain, a anua tęcërëcacë mërati 'ain. Mëraquin camina tububëtsinquin bëti 'ain. ³¹ Mitsúnmi tubuia isquian bëtsi unin —¿uisati caramina ënë burro tęcërëcacë tubuin? —quixun mitsu ñucácëxun camina cati 'ain: Nucën 'Ibu ca ënë burro buánxunun quixun nu caxa.

³² Usaquin caquian xucëx cuanxun ca Jesusan atu cacësabi oquin burro mërácëxa.

³³ Mëraquian tubuia ca burron 'ibucaman cacëxa:

—¿Uisoti caramina burro tubuin? —quixun.

³⁴ Ñucácëxun ca cacëxa:

—Nucën 'Ibun ca ënë burro buánxunun nu caxa.

³⁵ Usoquin cabianquin buántancëxun ca chupan camáputancëxun anu Jesús 'irumiacëxa. ³⁶ Usoquian 'irumicëxa burron cuancëbëtan ca unicaman anun Jesús cuanti bainu anúan mapúcë chupabi 'apácëxa. ³⁷ 'Apácëbë anun cuani matá Olivos, anuax cuabútia 'urama 'ain ca anu 'icë unicaman 'aisamaira 'aish, cuëenquin, —uni itsin 'acëma ñucama Jesusan 'aia cananuna isa —quixun an 'acëcama ñuiquin munuma banaquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. ³⁸ Rabi ca quiacëxa:

—Nucën 'Ibu Diosan xucëxa ucë, ënë 'Apux ca bërí aia. A ca camabi unin rabiti 'icën. Naínu 'icë Nucën Papa Diosaxribi ca cuëënia. Aribi ca camabi unin rabiti 'icën.

³⁹ Usai quiquian axa ami sináncë unicaman Jesús rabia cuaquin ca fariseo unicama raírinën Jesús cacëxa:

—Axa mimi sináncë unicama sharáxma 'inun camina cati 'ain.

⁴⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, ënë unicaman 'ë rabicëbëtanma ca ënë maxáxcama ënën cuëncëni sharáquin 'ë rabiti 'icën.

⁴¹ Usai quiquianquin rarobianquin, Jerusalén isi ca Jesús nitéxëti bëunan męcscuti Jerusalénu 'icë unicama cai quicësai quiacëxa: ⁴² —Nucën Papa Diosan 'imicëx camina asérabi chuámarua 'aish cuëënti 'ai —quixun bërí něténbi mitsun 'unánti cana cuëënin. Usa 'aínbi camina mitsun nuitunënbi sinánquin cuaquinma 'unáncantima 'ain. ⁴³⁻⁴⁴ Nucën Papa Diosan mitsu sinánxunun 'ë mitsunu xucë 'icëbi ui carana 'ëx 'ai quixun 'ë 'unántsinxunbi 'unáncëma 'ain, ca anun mitsu 'atimoti nětëcama uti 'icën. Axa mitsumi nishcë unicaman ca mitsu ëman chiquítisama oquin bëararanan mitsun a xubu 'acë maxáxcama rurupaquin rëúpanan unicamaribi cëñuti 'icën.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquían
(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Jerusalénu bëbatancëx anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquin ca Jesusan anuxuan ñu marucë unicama chiquíancëxa. ⁴⁶ Chiquínquin ca cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: “Anuxun 'ë rabiti xubu ax ca anuaxa camabi unix 'ëbë banati xubu 'iti 'icën”. Usaía cuënëo bana quicë 'aínbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa 'inun ënuxun ñu maruin.

⁴⁷ Camabi nëtën ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixunquin unicama 'unánmiacëxa. Usaía 'ia ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun aín cushi unicama a 'acatsi quiax ami 'ësénancëxa. ⁴⁸ Usai 'ësénanquinbi ca 'apuma unicama aín bana cuati ami sináncë 'ain uisoxun 'ati cara quiax sináncasmacëxa.

20

Uin banan cara Jesusan ñu 'aia quixuan Jesús ñucácan

(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

¹ Achúshi nëtën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana 'unánmi-anan upí bana anúan uni Nucën Papa Diosnan 'iti ñuixunmainun ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun anpan caniacëcë unicama anu cuanxun ² ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Uin banan caramina min usa ñu 'ain? ¿Uin cara ësöquinmi ñu 'anun mi cax? Ca nu ñuixun.

³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ënribi cana mitsu bana itsi ñucatin. 'Ë ca ñuixun, ⁴ ¿uin cara Juan unicama nashiminun cacëx? ¿Nucën Papa Diosan cara cacëx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacëx?

⁵ Usaquian Jesusan ñucáquin cacëxbi ca uisaquin cara cati 'icë quixun 'unanima atúxbi ñucacananí quicancëxa: ¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu, Nucën Papa Dios naínu 'icë an ca cacëxa, quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacëxun nu, usa 'ain caramina uisa cupí aín bana cuama 'ai quixun nu cati 'icën. ⁶ Nun nu, unían unicama nashiminun cacë ca Juan 'iacëxa quixun cati, 'aínbi ca 'apuma unicaman nu maxaxan 'ati 'icën. Acaman ca aín bana cuaquin, Nucën Papa Diosan ca asérabi aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacëxa quixun sinania. ⁷ Usari canantancëxun ca Jesús cacëxa:

—Uin xucë cara 'iacëxa quixun cananuna 'unániman.

⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi 'ën ñucácxun 'ë ñuixuncëxunma cana 'ënribi uin banan carana ësáquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

An naë bërúancë 'aisama unicama ñuiquin Jesusan cá bana

(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹ Bana itsi ñuicësoquin ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, ënë banaribi unicama ñuixuancëxa:

—Ësa ca. Achúshi unin ca aín naënu uvas 'apáxa. 'Apátancëxun bëtsi uni aín naë bërúanxunun quixun ami ëbiani ca 'ura menu 'i cuanxa. ¹⁰ Cuantancëxun ca uvas bimicëbëtan abëa 'icë an ñu mëëmicë uni achúshi xuquin caxa:

—An naë bërúancë unicamanu cuantancëxun camina 'ënan 'iti a mësúa 'ë bëxúnun mi 'inánun cati 'ain. Cacëx cuanxa bëbaiabi ca a uni an naë bërúancë unicaman mëëtancëxun ñuñuma cuantécëntanun xuaxa. ¹¹ Usoquian 'an ca naë 'ibun aín ñu mëëmicë uni itsi xutécëanxa. Xucëxa bëbaiabi ca aribi an naë bërúancë unicaman mëëquin bëtsi bëtsi oquin masóxa. Usotancëxun ca ñuñuma cuantánun aribi xuaxa.

¹² Usocëbëtan ca bëtsiribi amiribishi xutécëanxa. Xucëbi ca aribishi 'atimoxun, ënuaxma ca cuantan, quixun caxun xuaxa. ¹³ Usoquian 'acëbëtan ca naë 'ibun sinánxa: ¿Añu carana oti 'ain? Cana 'ëx amiira sináncë bacë bëchicë xuti 'ain. A sapi ca cuania 'atimoquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icën. ¹⁴ Usoquin sinánquin aira xucëxa bëbaia isi ca an naë bërúancë unicamax canani quiaxa: Aín papáxa bamacëbë ca aín bëchicë ënëx naë 'ibu 'iti 'icën. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibu 'inuxun ënë 'ati 'ain. ¹⁵ Canantancëxun naë 'uri buánxun ca 'axa.

Usoquian aín bëchicë 'acë cara naë 'ibun an naë bërúancë unicama uisoti 'icë quixun cana mitsu cain. ¹⁶ Aín naënu cuanquin a unicama 'atancëxun ca bëtsi uni aín naëa bërúanxunun quixun cati 'icën.

Usai Jesús quia cuati ca an cuacë unicamax:

—Usaía 'inun cuëëanxma 'itibi ca Nucën Papa Dios 'iti 'icë —quiax quiacëxa.

¹⁷ Quia ca Jesusan atumi bësuquin isquin cacëxa:

—¿Usai 'itima 'ain cara uisai quicë ënë cuëñëo bana 'ic?, ë sai quicë:

An maxax xubuacë unían biquinma racáncë 'aíshbi ca a maxax bërí amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti.

¹⁸ A maxáxa an cuëncëma unicama usaribi ca an 'ë cuëncëma uni 'icën. Maxáxmi tatiqúi chacáquin ca maxáxmi rëracáquin aín namicama chacaia. 'Imainun ca manánuax nipacëquin maxaxan uni chacaquin chëcaia.

Unían César curíqui 'inánuxun sinan

(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.12-17)

¹⁹ An naë bërúancë unicama ñuicëbë ca an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun judíos sacerdotecamax atubi ñui isa quia quixun 'unani Jesúsmi nishacëxa. Nishquin 'atimonuxun biisa tanquinbi ca —'itsa unin ca aín bana cuatia, usa 'ain ca a unicamax numi nishti 'icë —quixun sinani atumi racuéquin biama 'icën. ²⁰ Bitsíma 'ixunbi ca Jesús bicatsi quiax 'ësënantancëxun ami manánquin usai ca quiaxa quixun 'apu canuxuan, cëmëquin paránquin Jesús ñucátanun quixun uni raíri xuacëxa. ²¹ Xucëx cuanxun ca Jesús cacëxa:

—Cananuna 'unanin, min banax ca aséabi 'icën, upí oquin camina unicama bana ñuixunin. Mín sináncëx ca camabi uni bëtsibëtan sënën 'icën. Usáquin sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ñuixunin. ²² Usa 'ixun camina nu cati 'ain, ¿Nucën Papa Diosax aséabi nun cushi 'ain cara Romanu 'icë 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic?

²³ Cacëxun ca Jesusan, —uisai caraisna qui quixun 'ëmi manánuxun cuacatsi quixun ca 'ë ñucatia —quixun 'unánquin ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina usoquin 'ë cain? ²⁴ Uisa cara isnun ca 'apu buánmiti manë curíqui achúshi 'ë bëxun. Cacëxuan bëia isquin ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Uin bëmánan tanquin 'acë cara ënëx 'ic? ¿Uin anë cara cuëñëocë ënëx 'ic?

Cacëxun ca atun cacëxa:

—Ax ca Romanu 'icë 'apu, Césarñën bëmánan tanquin 'acë 'imainun Césarñën anë 'icën.

²⁵ Usáquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ami mitsun 'atia César cuëncë a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucën Papa Dios cuëncë a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

²⁶ Usaía Jesús quia ca anu 'icë unicaman cuacëxa. Acamabëtan an a ñucacë unicaman-ribi cuacëx ca a ñui Jesúsmi manánti bana 'aíma 'iacëxa. —'Aíma ca —quixun sinánan —upitishi ca quiaxa —quixun sinánquin ca an ñucacë unicaman a ñucátëcëanma 'icën.

Unix cara bama 'aish baísquitima 'icë quicë bana

(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷ Usacëbë ca Jesúsnu saduceo unicama cuancëxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sináncëxa. ²⁸ Usáquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacëxa:

—Nun 'unánun ca Moisésnën ë sai quicë bana cuëñëocëxa, uni achúshinëxa bëchicëñuma 'aish bamacëbëtan ca aín xucënan aín casunancë xanu bixun, ami bacë bëchiti 'icën. Usoquian 'acëx ca aín bëchicëx aín xucënan bëchicësa 'iti 'icën. ²⁹ Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Uni achúshinëx ca męcën achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacëxa. Biaxbi ca bacë bëchiaxmabi bamacëxa.

³⁰ Baman aín xucënan casunancë xanu biaxbi ca aín xucën axribi bacë bëchiaxmabi

bamacëxa. ³¹ Usaribiti ca a xanu biaxbi aín xucën bëtsíxribishi bamacëxa. Usa 'ain ca xucën camáxbi a xanu biaxbi bacë bëchicëñuma 'inun bamacëxa. ³² Acamaxa bamai cëñúan ca a xanúxribi bamacëxa. ³³ Camaxunbi ca a xanu biacëxa. ¿Usa 'ain cara anun unicamax baísquiti nëtën acama uinu 'icéxira aín bënë 'iti 'ic?

³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënë menuxun ca unin xanu bitsia, bimainun ca unin aín ini bëchicë bënumia. ³⁵ Usa 'aínbi ca bama 'aish baísquitancëxun Nucën Papa Diosan nëtënu 'icë unicaman xanu bitima 'icën, aín ini bëchicëbi ca bënumitima 'icën. ³⁶ Bama 'aish baísquitancëx ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'aish bamatëcëntimoi tsóti 'icën, ángelcamaxa 'icësaribiti. ³⁷ Uni bama 'aish ca baísquiti 'icë quixun nun 'unánun ca Moisésnën imaxu nëëmëtia iscë ñuiquin ësaquin cuënëocëxa, Nucën 'Ibu Dios ax ca Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios 'icë quixun. ³⁸ A bana cuënëo isquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios ax ca bama 'aísha baísquitima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën. An iscëx ca aín uni camáxbi tsotia.

³⁹⁻⁴⁰ Usoquian cacëxun cuaxun ca saduceo unicaman amiribishi a ñucatëcëanma 'icën. Usaria isquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama raírinën —upí oquin camina nú ñuixuan —quixun cacëxa.

Un rëbúnqui cara Cristo 'icë quixun ñuicë bana

(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa 'aish cara uni quia, Cristo, ax ca Davitan rëbúnqui 'icë quiax? ⁴²⁻⁴³ David anbi ca Salmos quirica 'aquin ësoquin cuënëocëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu caxa, axa mimi nishcë unicama 'ën mi 'ibuamimainun camina mix 'ëbë 'Apu 'aish 'ën mëqueu 'iti 'ain.

⁴⁴ Usai qui ca David ax, Cristo, ax ca 'ën 'Ibu 'icë quiax quiacëxa. ¿Ësaia quiá 'ain cara Cristo uisax Davitan rëbúnqui 'iti 'ic?

An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama Jesusan ñuia

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵ Usoquin canan ca anu 'icë unicaman cuanun, Jesusan ësaquin aín 'unánmicë unicama cacëxa: ⁴⁶ —An usaía judíos unicama 'inun Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax 'icësaribiti camina 'itima 'ain. Atux ca chupa chaxcé pañuax niti cuëëanan anuxun ñu marucë anuxuan unin, ax ca nun cushi 'icë, quixun sinánquin mëcën 'inánquin biti cuëënia. Usai 'ianan ca anu judíos unicama timéti xubunu unicamabë timéti anua aín cushicamax tsóti anu tsótishi cuëënia, 'ianan ca pi timéxun anu aín cushicamax tsóti anu tsónuxun caisia, atusaribi 'icatsi quixun. ⁴⁷ Usai 'ianan ca casunamëcë xanun ñu bicuanquin cëñuia. Cëñuanan ca ax isa upí 'icë quixuan unin sinánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banaia. Usa unicama ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin 'uchoquin castícantí 'icën.

21

Xanu casunamëcëñëan Nucën Papa Dios curíqui nanxúan

(Mr 12.41-44)

¹ Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama catancëxun anu curíqui nanti ñu ami bësuquin isquin ca Jesusan ñuñu unicaman aín curíqui nania isacëxa.

² Isanan ca xanu casunamëcë ñuñuma anribia manë curíqui rabé nania isacëxa. ³⁻⁴ Isquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—'Itsaira curíquiñu unicaman ca anun ñu maruquian tëxëocë curíqui anu curíqui nanti ñunu 'aruaxa. Usa 'aínbi ca xanu casunamëcë ënën asérabi cuëënquin 'aisa tanquin anúan ñu marutibi 'aíma 'itánun, aín curíquicamaishi 'aruaxa. Usa 'ain cana mitsu asérabi cain, curíquiñu unicaman 'acësamaira oquin ca a xanun aín curíqui 'inánxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurucubutía Jesusan ñuia

(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Anuax cuania ca uni raírinën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ñuiquin ësaquin cacëxa:

—Ax ca aín maxax upíira upí 'icën. 'Imainun ca bëtsi bëtsi unían upí ñu 'ináncë cupíribi ax upíira upí 'icën.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa: ⁶ —Ënë xubu mitsun iscëx upí 'aísh maxax cha 'acë 'aíshbi ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicaman ënë xubu camabi rurupacëbë aín maxáxcamaribi rurucubúti 'icën. Usaía anun 'iti nëtë ca uti 'icën.

*Ënë nëtëcama cëñútisama pain 'ain cara uisai ñu 'iti 'icë quicë bana
(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)*

⁷ Usaquian Jesusan cacëxun ca a unicaman ñucáquin cacëxa:

—¿Uínsaran cara mixmi quicësabi oi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ënëx aín maxáxcama rurupacë 'iti 'ic? ¿Anúan usai 'iti nëtë ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain?

⁸ Usaquin ñucácëxun ca Jesusan anun ax utëcënti nëtë ñuixunquin ësaquin cacëxa:

—'Itsa unix ca: 'Ëx cana Cristo 'ai, quianan: Jesús utëcënti nëtë ca uaxa quiax quiti 'icën. Usai quiquian mitsu paránti rabanam camina bërúancati 'ain. Aín banax ca aséribi 'icë quixun camina sinántima 'ain. ⁹ Mitsun camina uni itsían, bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsibë 'acánania quixun ñuia cuanuxun 'ain. Cuanan, raíri unicamaxribi ca aín 'apumi tsuáquiruia quixun ñuia cuatíbi camina racuétima 'ain. Aséribi ca usai 'iti 'icën. Usaía 'icëbëbi ca ënë mecama cëñúcëma pain 'iti 'icën.

¹⁰ Caxun ca ësaquinribi cacëxa:

—Bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsi menu 'icë unicamabë nishánani 'acánanti 'icën. 'Imainunribi ca bëtsi menu 'icë 'apun suntárucama bëtsi menu 'icë suntárucamabë 'acánanti 'icën. ¹¹ Bëtsi bëtsi mecama ca shaíquinuxun 'aia. Bëtsi bëtsi nëtënu 'icë unicamax ca a piti ñuñuma 'inuxun 'aia. 'Imainun ca 'itsa unix 'insinan cëñúnuxun 'aia. 'Imainun ca naínua atun iscëma ñu unicaman isti 'icën, isi ca racuëira racuëti 'icën.

¹² Usai 'icëma pan 'ain ca mitsúxmi 'ëmi catamëti 'ën uni 'icë cupí, unin mitsu bixun bëtsi bëtsi onan anu judíos unibunëx timéti xubunu 'icë unin mitsu 'uchonun buánan, mitsu sipuanan, 'apu cha 'imainun 'apu chucúmaribi mitsu ñui ami manánquin mitsu 'inánti 'icën. ¹³ Usaquian 'acëxunbi camina 'ë ñuiquin rabínquinma an mitsu bicë unicama cati 'ain. ¹⁴⁻¹⁵ A unicama bëmánanumi 'ain cana 'ënbi uisoquin caramina cati 'ai quixun 'unánmianan anúnmi cati bana mitsu sinánmiti 'ain. Sinánmicëxunmi cacëx ca axa mimi nishi mimi manáncë unicamax, aséribi ca a bana 'icë quixun 'unani minmi cacë banax ca cëmë 'icë quiax quitima 'icën. Usa 'ain camina a unicama bëmánanu cuancëma pan 'ixun ësaquin sinánti 'ain: Jesusan ca uisoquin carana cati 'ai quixun 'ë sinánmiti 'icën. Usa 'ain cana 'ënbi pain sinántima 'ain. ¹⁶ Mitsúxmi 'ënan 'icë cupí ca min papa 'imainun min tita 'imainun min xucéantu 'imainun min aintsi 'ibu 'imainun axa mibë nuibanancë unínribi uni itsían mitsu 'atimonun 'inánuxun 'aia. 'Ináncëxun 'atimoquin ca mitsu raíri 'ati 'icën. ¹⁷ Mitsúxmi 'ëmi catamëcë cupí ca unicamax 'ëmi sináncëma 'aish mitsumi 'i nishnuxun 'aia. ¹⁸ Usa 'aínbi camina 'ën bërúancë 'aish asábi 'iti 'ain, 'ëx cuëncëbëma ca mitsun bu achúshirabi nëtétima 'icën. ¹⁹ Tëmëraquinbi 'ëmi catamëti ëncëma 'aish camina 'ën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'ain.

²⁰ Anu 'icë unicamabë 'acananuxuan suntárucaman Jerusalén nëbëtsioratia isquin camina 'unánti 'ain, anun a ëma cëñúti nëtë ca uaxa quixun. ²¹⁻²² A ëmanu 'icë unicamaxa ami 'uchacë cupí ca castíancë 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan aín uni cuëñëomiacëxa. Usai ca bërí 'iti 'icë quixun camina a suntárucama isquin 'unánti 'ain. Usai 'icëbë ca unicamax racuëti Judea menu 'icë ëmacamanuax abáquiiani matánu cuanti 'icën. 'Imainun ca axa Jerusalénu 'icë unicamaxribi anuax cuanti 'icën. Axa Jerusalénuax 'ura nitsi cuancë unicamax ca racuëti Jerusalénu cuantëcëntima 'icën. ²³ Usai 'icëbë ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúccë xanucamaxribi abáquiiani cuani nuibacanuxun 'aia. A nëtënu 'icë unicamax ca 'aisamaira paë tani tëmëratí 'icën. Aín 'ucha cupí atumi nishquin Nucën Papa Diosan castíancë 'aish ca usai 'iti 'icën. ²⁴ Uni raíri ca unin abë

'acananquin 'anuxun 'aia, raírinëx ca bëtsi bëtsi menu buáncë 'iti 'icën. Usaquin 'aquin ca judíosma unicaman Jerusalén 'atimonan anu 'ixun aín cuëncësa oquin 'ati 'icën, atúan usoquin 'ati nētëa sēnēncēbētan.

Usacuatsini ca Jesús utēcēnti 'icē quicē bana

(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)

²⁵ Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa:

—'Ēx utēcēnti nētë ca 'urama 'icē quixun unicaman 'unánun ca naínu 'icē bari, 'uxë, 'ispa acamax bëtsiti 'icën. Usai 'imainuan parúnpapacama xuquirui bëchunia cuati ca camabi menu 'icē unicamax ratuti sináncasmai bēnēti 'icën. ²⁶ Naicamē'ëo shaíquicēbë ca anua 'icē ñucamaxribi shaíquinuxun 'aia. Acama isi ca unicamax, uisai cara 'iti 'icē quixun sinani racuētan bamai sináncasmai bēnēti 'icën. ²⁷ Usai 'icēbētan ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun 'ën, nētë cuin mēúxun, 'ën cushin pëcabëtsinia, camabi unicaman isnuxun 'aia. ²⁸ 'Ēn mi ñuixuncë ñucama 'icēbētan camina, anúnmi mitsux paë tani tēmëratu nētë sēnēnti ca 'urama 'icē quixun 'unánti 'ain. 'Unani camina chuámarua tani cuëinra cuëenti 'ain.

²⁹ Usoquin catancëxun ca Jesusan icamaribi ñuiquin ësaquin cacēxa:

—Mitsun iscëx ca higuera 'imainun uisa i cara, ³⁰ acamax baricuatsincëbë aín pëchi rëucubutancëx amiribishi corutēcēnia. Usaria 'ia isquin camina uni 'itsían mitsu cacëxunmabi mitsúnbi ca baritiacuatsinia quixun 'unanin. ³¹ Usaribitía 'ën mitsu ñuixuncë ñucama 'ia isquin camina 'unánti 'ain, anúan Nucën Papa Dios 'Apu 'iti nētë ca 'urama 'icē quixun. ³² Asérabi cana mitsu cain, bëría ënë nētënu bucucë unicamaxa bamacëma pain 'ain ca 'ën mitsu ñuixuncë banacama quicësabi oi 'iti 'icën. ³³ Naí, me acamax ca cēñúti 'icën, 'aínbi ca 'ën banaxa nētëtimoí usabi 'ain camabi ñu 'ëx quicësabi oi asérabi 'iti 'icën.

³⁴ Usa 'ain camina mitsux cuëncë ñuishi 'anan paéanan ënë nētënu 'icē ñucamaishi sináncë 'itin rabanan bërúancacë 'iti 'ain. Usai bërúancacëma 'aish camina mitsúnmi sináncëbëmabi 'ëx ucëbë 'ë isi rabínti 'ain. ³⁵ Sinaniamabi rican mapuquin unin tsatsa bicësa usaribiti ca unin sináncëbëmabi anun 'ëx uti nētë uti 'icën. ³⁶ Usa 'ain camina 'ëx uti nētë caini, 'ën mitsu cacë ñucama ënéxa 'icëbëbi 'ëmi catamëti ëníma 'ëmi cushicë 'inuxun, nētë camabi Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. Usai 'i, 'ëx utēcëncëbë 'ën bëmánuax ańu 'uchańumabi 'inuxun camina Nucën Papa Dios ñucáti 'ain.

³⁷ Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana ñuixuanan ca Jesús xupíbu xupíbucëbë imé Olivos cacë matánu 'i cuancëxa. ³⁸ Usai anu 'inëti ca bari urucëbë bana ñuixuni Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuantëcëancëxa. Cuantëcënxuan bana ñuixunia cuati ca unicama riquiani timéacëxa.

V. BAMAXBI CA JESUCRISTO BAIQUIAXA QUIXUN ÑUI QUICÉ BANA (22-24)

22

Judíos unicama Jesúsmi 'ësénan

(Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

¹ Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nētë, Pascua cacë, 'iisama pain 'ain, ² ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama Jesús 'acatsi quixun sinanibi —'apuma unicamax ca aín bana cuacë 'aish numi nishti 'icē — quixun sinani atumi racuéquín uisoxun 'ati cara quixun sinani 'ëséncëxa.

³ Usacëbë ca Jesusan 'unánmicë unicama męcën rabé 'imainun rabé, acama achúshi, Judas Iscariote, anu ñunshin 'atimanën 'apu Satanás atsíancëxa. ⁴ Usai 'iquian cuanxun ca ñunshin 'atimanën 'apun sinánmicëx judíos sacerdotenën cushicama 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë suntáruamabë 'ësénanquin —'ën cana Jesús mitsu 'inánti 'ai —quixun cacëxa. ⁵ Usoquian Judasan cacëx ca cuëeni —curíqui 'inánti ca —quiáx canancëxa. ⁶ Usoquian cacancëx —asábi ca —quixun catancëx cuanquin ca

Judasan —¿'apuma unicaman isnunma carana uisaxun ënë unicama Jesús bimiti 'ai? — quixun sináncëxa.

Ashiquian Jesútbëtan aín unicaman piá

(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

⁷ Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán anun piti nëtë achúshi ca Pascua nëtë anun carnero 'ati, a 'iacëxa. ⁸ A nëtë 'icëbëtan ca Jesusan Pedrocëñun Juan xuquin cacëxa:

—Ënë nëtënu a piti ñu pinun camina nu mënioxuni cuanti 'ain.

⁹ Cacëxun ca cacëxa:

—¿Uinuxuinra caranuna a piti mëníoti 'ain? ¹⁰ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Jerusalénu cuantancëx bëbaquin camina uni achúshinëan ñutën 'unpax buania mërati 'ain. Mëraquin nuibiani camina anua ax atsíncë xubunu atsínti 'ain. ¹¹ Atsínquin camina aín 'ibu ësaquin cati 'ain: An nu 'unánmicë uni an ca ësaquin mi canun nu caxa: ¿Uinuxun cara 'ëbëtan 'ën 'unánmicë unicaman Pascua nëtën piti ñu piti 'ic?

¹² Usaquinmi cacëxun ca an mitsu anuxunu piti xubu namé cha, cata itsi manámi 'icë, anua mesa 'imainun anu tsóti acama mëníocë, mitsu ismiti 'icën. Anuxun camina a piti nu mëníoxunti 'ain.

¹³ Usoquian cacëx cuanx Jerusalénu bëbaquin ca Jesusan cacësabi oquin a ñucama mëracëxa. Mëraxun ca anuxun a nëtën piti ñucama mëníocëxa.

¹⁴ Mëníoquian sënëon ca Jesús aín 'unánmicë unicamabë pinux mesanu tsóbuacëxa.

¹⁵⁻¹⁶ Mesanu tsóxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ën cana mitsu cain, ënë nëtënu xun cana ësa piti mitsubë 'atëcëniman. Nucën Papa Diosan nëtënu xun cuni cana mitsubëtan 'atëcënti 'ain. Usa 'aish cana bamacëma pain 'aish a piti ñumi mitsun 'ëbëtan piti 'itsaira cuëëan.

¹⁷⁻¹⁸ Catancëxun ca anu uvas baca 'arucë manë xanpa biquin, Nucën Papa Dios pain —asábi ca —catancëxun, aín 'unánmicë unicama 'inánquin cacëxa:

—Ën cana mitsu cain, ësaquin cana uvas baca ënuxun 'atëcëniman. Axa 'Apu 'aían Nucën Papa Diosan nëtënu aín unicamax abë 'icëbëtan cuni cana 'atëcënti 'ain. Usa 'ain camina ënë biquin camaxunbi 'ati 'ain.

¹⁹ Catancëxun ca Jesusan pán biquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun pán tucapaxun 'inánquin atu cacëxa:

—Mitsúnmi piti pán ënëx ca 'ë 'icën. Mitsun 'uchacama tërécë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun 'ë unin 'acë 'ain, camina 'ëmi sinánquin 'ën mitsu bërí cacë ënë ënquinma usabi oquin 'ati 'ain.

²⁰ Cacëxun piti piia sënënia ca Jesusan manë xanpa anu 'icë uvas baca biquin catëcëancëxa:

—Ënë uvas baca ënëx ca 'ën imi 'apati, 'ëx bamacë cupía mitsun 'uchacama tërécë 'aish ainan 'inun Nucën Papa Diosan mëníocë, a 'icën. ²¹ Ën mitsu camainun ca cuat. Uni itsin 'atimonuxun binuan an 'ë 'inánti uni, an ca nubëtan ënuxun piia. ²² Nucën Papa Diosan mëníosabi oi cana uni 'inux anuax uá, 'ëx bamati 'ain. Usa 'aínbi ca an 'atimonuxun binun uni 'ë 'ináncë uni, ax 'uchañuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icë, usoquian Nucën Papa Diosan 'acë 'iti 'icën.

²³ Jesusan usaquin cacëxun cuati ca aín 'unánmicë unicamax —¿ñucama uin cara usaquin 'ati 'ic? —quiax ñucacanancëxa.

Uiira cara bëtsibëtan sënëñma 'iti 'icë quicë bana

²⁴ Uix cara bëtsibëtan sënëñma 'iti 'icë quiax ca Jesusan 'unánmicë unicama cuëbi-canancëxa. ²⁵ Usaía quia ca Jesusan cacëxa:

—Judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuëncësabi oquian tëmëramiquinbi ñu mëënun 'amia. Usaquin 'amibi ca bëtsi unicama cai, ainsa aín unicamaxa upitax bucunun 'imía quiax quia. ²⁶ Atux usa 'aínbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Uix cara mitsun cushi 'icë, ax ca cushima uni 'icësaribiti 'iti 'icën. An uni raíri bana 'ináncë uni, an ca an aín bana cuacë uni usaribi 'ixun uni itsi ñu 'axunti 'icën. ²⁷ ¿A piti 'acë uni ax

cara axa mesanu pi tsócë unibëtan sënën 'ic? An mesanuxun picë uni ax ca an piti 'acë unibë sënénmara 'icën. Usa 'aínbi cana 'ëx an mitsu ñu 'axuncë a 'ain. ²⁸ Mitsun camina unicaman bëtsi bëtsi oiabi 'ë ëncëma 'ain. ²⁹ Usa 'icë cana 'ën Papa Diosan 'ë 'apuirá 'inun 'imicësaribi oími 'ëbë cushi 'inun mitsu 'imin. ³⁰ Uşa 'ixunmi 'ën nëtënxun 'ëbëtan pianan, Israelnën bëchicë mëcën rabé 'imainun rabé, aín rëbúnquicamax cara atun ñu 'acë cupí, uisai 'iti 'icë quixun canun cana mitsu 'imiti 'ain.

*Pedronën —'ën cana a 'unanima —quixun uni cati Jesusan ñuia
(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)*

³¹ Usaquin catancëxun ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—Simón, ñunshin 'atimanën 'apu, Satanásnën ca mitsu 'atimamitisa tanquin an usaquin 'anúan ënun quixun Nucën Papa Dios ñucáxa. Usa 'ixun ca xanúan ñu bimi tacaquin shaíacësaribi oquin mitsu tanti 'icën. ³² Usa 'aínbi cana 'ëmi catamëti ënxunma 'anun Nucën Papa Dios mi ñucáxuan. 'ëmi 'uchaxbi sinanati 'ëmi cushiquin camina axa 'ëmi catamëcë uni raíri 'ëmia aséribi upiti catamënun 'aquinti 'ain.

³³ Cacëxun ca Simón Pedronën cacëxa:

—Mí 'acësaribi oquin sipuanan unin 'anúnbi cana mi ëniman.

³⁴ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Pedro, cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina ënë ñantan 'atapa banatisama 'ain, min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

Anúan unin Jesús 'atimoti nëtë 'ía

³⁵ Jesusan ca aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—'ën mitsu uni bana ñuixunun xuquin, burasa, curíqui, taxaca, acama buanima camina cuanti 'ai quixun cacëx cuanx camina ñancáishi 'icëma 'ain, ¿usa cat?

Cacëxun ca —ca usa 'icën, ñancáishi cananuna 'icëma 'ai —quixun cacëxa. ³⁶⁻³⁷ Canan ca ësaquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana 'ë ñuiquian cuënëo quiásabi oi ca 'iti 'icën. A banax ca quia: “An ñu 'atima 'acë unicama achúshi ca ax 'icë quiax ca unicamax quiti 'icën”. A bana quiásabi oi ca unicamax 'ë ñui quiti 'icën. Usa 'ain camina bërí min bana ñuixuni cuanquin burasañu 'ixun a buánti 'ain. Curíquiñu 'ixun camina buánti 'ain. Manë xëtocëñuma 'ixun camina min tari maruquin anun curíqui biquin maruti 'ain.

³⁸ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Ca is, ënu ca manë xëtocë rabé 'icën.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ashi ca asábi 'icën.

Jesús Getsemaní naënuax aín Papabë bana

(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹ Jerusalénuax cuani ca ax 'icësabi oi Jesús Olivos cacë matánu cuancëxa. Cuancëbë ca abë aín 'unánmicë unicamaxribi cuancëxa. ⁴⁰ Anu cuanx bëbatancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ñu 'atima 'atin rabanan camina mitsu bëruánun Nucën Papa Dios ñucáti 'ain.

⁴¹ Usoquin cabiani unin nicéxa maxax 'ibúcë 'urasa cuanx ca rantin puruni, Jesús Nucën Papa Diosbë banacëxa. ⁴² Banaquin ca cacëxa:

—Papan, mix cuëncëbëtanma cana 'ën bërí tëmëratima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ëx cuëncësa oi 'itima 'ain, mix cuëncësa oíshi cana 'iti 'ain.

⁴³ Usaquian cacëbë nañuax anu uxun ca ángelnën Jesús 'aquinquin cushiocëxa.

⁴⁴ 'Aisamaira masá nuituti bënëquin ca Jesusan amiribishi Nucën Papa Dios ñucátëcëancëxa. Ñucati 'aisamairai bënëti ca nichati aín nichá ax aín imi menu tusquicësa 'iacëxa. ⁴⁵ Nucën Papa Dios ñucátancëx nirucuatsini uquinbi ca aín 'unánmicë unicama masá nuituirai 'uxcë mëracëxa. ⁴⁶ Mëraquin ca bësúnquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina usaira 'uxin? Ca nirut. 'Uchati rabanan camina 'uxti tëai Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

*Jesús bican**(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)*

⁴⁷ Usaquian Jesusan cacëbëbi ca 'aisamaira uni anu Jesús 'icë anu uacëxa. Ucëbë ca a unicamabë aín 'unánmicë unicama achúshi, Judas, ax rëcuéncuatsini a bëtsucucanux uacëxa. ⁴⁸ Aia ca Jesusan Judas cacëxa:

—¿Judas, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëa ënë unicaman binun caramina 'ë bëtsucucati 'ain?

Cacëxunbi ca Judasnën cáma 'icën. ⁴⁹ Uisoí cara uaxa quixun isquin ca abë 'icë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Ënë unicama caranuna manë xëtocën 'ati 'ain?

⁵⁰ Usaquin caquin ca uni achúshinën aín manë xëtocën sacerdotenën cushicaman 'apun ñu mëëmicë uni aín pabí mëqueu 'icë pabíscacëxa. ⁵¹ Usaquian aín pabí tëaia oquin ca Jesusan cacëxa:

—Usoxunma ca 'at. Caquin mëcënan pamëquin ca aín pabí usabi 'itëcënun mómi-acëxa.

⁵² Usotancëxun ca Jesusan sacerdotenën cushicama 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë suntárucama 'imainun anpan caniacëcëcama, an a bitsi ucë, acama cacëxa:

—¿Manë xëtocë 'imainun imaxu tëacë tuínxun mëcamacë uni 'acësoquin 'ë binux caramina ucan? ⁵³ Camabi nëtën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu mitsubë 'iabi camina uisa 'ixunbi ësoquin 'ë bicáncëma 'ain. Bërími mitsun ësoquin 'anun ca Nucën Papa Diosan mitsu ëanxa, ñunshin 'atimanën 'apun cushínbi camina ësoquin 'ë 'ain.

—Ën cana a uni 'unáncëma 'ain —quixuan Pedronën ca

(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Usoquin bitancëxun ca a unicaman Jesús buánxun judíos sacerdotenën cushicaman 'apun xubunu buáncëxa. Usoquian buania ca Pedronën 'uránxuinshi nuibiancëxa.

⁵⁵ Buanx bëbaquin a xubu rapasu 'icë me mëniócë, anu tsi ticaia tsóbucamainun ca Pedronëxribishi atubë tsóbuacëxa. ⁵⁶ Usaía anu tsócë, tsin ërëncëxun pëcaia Pedro isquin ñachai ca anuxuan an ñu mëëcë xanux quiacëxa:

—Ënë uníxribi ca a bicë unibë 'iixa.

⁵⁷ Usai quia ca Pedronën cacëxa:

—Mixmi a ñui quicë uni a cana 'unaniman.

⁵⁸ Usoquin can, basicëma 'aínshi ca uni achúshinënribi Pedro isquin cacëxa:

—Mix camina abë nicë uni a 'ain.

Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—'Ëx cana ama 'ain.

⁵⁹ Achúshi hora 'icëbë ca bëtsíxribi quiacëxa:

—Ënë unix ca Galileanu 'icë uni 'icën. Asérabi ca axribi a unibë 'iixa.

⁶⁰ Usaía quia ca Pedronën cacëxa:

—Uisai qui caina usai quin, a cana 'ën 'unaniman.

Quicëbëshi ca 'atapa banacëxa. ⁶¹ Banacëbë cuainacëquin ca Nucën 'Ibu Jesusan Pedro ñachaquin isacëxa. Ñachacëxun ca Pedronën ësaquian Jesusan a cacë bana sináncëxa: Ënë imé camina 'atapa banatisama pan 'ain, min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun 'ë ñuiquin rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain. ⁶² Usoquian Jesusan coóncë bana sinani ca Pedro ëman chiquiti masá nuituirai bëunan mëscüacëxa.

*Suntárucama Jesúsmi cuaia**(Mt 26.67-68; Mr 14.65)*

⁶³ Usa 'ain ca an bërúancë suntárucaman Jesús 'usani ami cuaiquin mëëacëxa.

⁶⁴ Usoquin 'anan ca aín bëru chupan bëmáputancëxun mëëquin —uin cara mi mëëaxa, ca ñuit —quixun cacëxa. ⁶⁵ Usaquin 'anan ca ami 'atimati banaquin Jesús 'usáncëxa.

*Jesús a judíos unibunën cushicaman 'apucamanu buáncan**(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)*

⁶⁶ Pëcaracuatsincëbë ca anpan caniacëcë unicama 'imainun judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax anu timéacëxa. Timécëbëtan ca anu atun cushibunën 'apucama timécë anu Jesús buáncëxa. Usoquian buáncëxa bëbaia ca 'apucaman Jesús cacëxa: ⁶⁷ —Mix aséribi ax utinu nun caíncë, Cristo 'ixun camina, aséribi cana a 'ai quixun nu cati 'ain.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséribi cana a 'ai quixun 'ën mitsu cacëxunbi camina 'ën bana ca aséribi 'icë quixun sináncantima 'ain. ⁶⁸ Usa 'ixun camina 'ën mitsu ñu ñucáquin cacëxunbi 'ë caíma 'ianan 'ë chiquínti sinántima 'ain. ⁶⁹ Usa 'aínbi cana bërí ënë menu 'itancëxbi Nucën Papa Dios cushiira, aín nëtënuax aín mëqueu tsotax abë 'Apu 'iti 'ain.

⁷⁰ Usoquian atu cacëxun ca camaxunbi ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Usa 'aish caramina aséribi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi 'ë cacë, ax ca aséribi 'icën.

⁷¹ Usai quia cuati ami nishi ca quicancëxa:

—'Itsa unix ca ami manánxa. Usa 'aínbi cananuna nunribi bërí nun pabitanbi aséribi ax 'atimati banaia cuan.

23

Jesús Pilatonu buáncan

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Catancëx niruquin ca camaxunbi Jesús buánxun Pilátonu buáncëxa. ² Buanx bëbax aín bëmánon 'ixun ca Jesús ñuiquin ësaquin Pilato cacëxa:

—Ënë unían judíos unicama nun caibu bëtsi oquian sinánun quixun 'unánmia cananuna nunbi cuan. Nun nu a César buánmiti curíqui 'inánxunma 'anun nu canan ca ax isa Cristo 'aish 'apu 'icë quiaxa.

³ Usaquian cacëxun ca Pilátonën Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséribi cana 'ëx a 'ain, minmi cacë, usa.

⁴ Jesusan cacëxun cuaquin ca Pilátonën sacerdotenën cushicama 'imainun anu timécë unicama cacëxa:

—'Ën iscëx ca ënë uni 'atima ñu 'acëma 'icën.

⁵ Usaía Piláto quicëbëbi Jesúsmi xuamati nishi ca munuma quicancëxa:

—An ca Galilea mecamanuxun unicama 'atimaquin 'unánmiquin tsuáquirumianan Judea mecamanuxunribi usoquin 'aia.

Pilátonëan Jesús Herodesnu xua

⁶ Ësaquian unicaman ñuia cuaquin ca Pilátonën —¿ënë unix cara Galileanu 'icë uni 'ic? —quixun atu ñucácëxa. ⁷ Ñucácëxuan —usa ca —quixun cacëxun cuaquin ca Pilátonën Jesús Herodesnu buántanun quixun xuacëxa. A me anua Herodes 'apu 'ain, anu 'icë uni ca Jesús 'icë quixun ñuia cuaxun ca —Herodes ca Jerusalénu uëxanxa —quixun 'unánquin anu buántanun quixun cacëxa. ⁸ Buáncëx bëbacëa unicaman Jesús ñuia cuati ca an uni itsin 'acëma ñu 'aia istisa tanquinbi iscëma 'aish, bërí a isi Herodes cuëëancëxa. ⁹ Usai cuëënquia 'itsaira bana ñucácëxunbi ca Jesusan cáma 'icën. ¹⁰ Caíma 'imainun ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama munuma banai ami manáncëxa. ¹¹ Usaria ca Herodesbëtan aín suntárucaman Jesús 'atimonan a 'usánquin cuaiquin 'apúan pañucë chupa pañumitancëxun Pilátonua buántëcëntanun quixun xuacëxa. ¹² Usa 'ain ca 'itsa baritia abë nishanancë 'aíshbi a nëtënbí sinanati Pilátobë Herodes nuibanancëxa.

Jesús ca bamati 'icë quiáxa quican bana

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

¹³ Usa 'ain ca Pilatonën, judíos sacerdotenën cushicama 'imainun judíos 'apucama 'imainun unicama camiacëxa. ¹⁴ Camicëxa ucë ca cacëxa:

—Mitsun, ënë unin ca 'atimati banaquin unicama tsuáquirumia quixun cacëxun, cana mitsun ismainunbi a ñucán. Ñucáxun 'ën iscëxbi ca an uisa ñubi mitsux ami manánquin 'ë cacë, a 'acëma 'icën. ¹⁵ Anu xucëxunbi ca Heródesnën amiribishi nunua bëtëcëxun xuaxa. Anribi ca añu 'uchabia 'acëma 'icë 'unánxa. Usa 'ain ca nun iscëxun a cupía bamati, ñu 'atima 'acëma 'icën. ¹⁶ Usa 'ain cana paë tanmitancëxuinshi cuantánun ënti 'ain.

¹⁷ Caquin ca anun pán chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtëa sënëcëma pain 'ain, usabiquin 'acë 'ixun, uni achúshi sipunua chiquínti sináncëxa. ¹⁸ Usoquian Jesús chiquínti sináncëbëbi ca unicamax munuma sharáruí quicancëxa:

—Ënë uni ca 'at, 'anan ca Barrabás nu chiquínxun.

¹⁹ An 'apu ñui 'atimati banaquin, Jerusalénu 'icë unicama tsuáquirumicë, 'ianan an uni 'acë cupí ca Barrabás sipuacë 'iacëxa. ²⁰ Unicamaxa munuma sharáruí quia cuati ca Pilátone x amiribishi —nun iscëx ca a cupía bamati ñu 'atima 'acëma 'icë —quia quitëcëancëxa. ²¹ Quicëbëbi ca munuma sharáruí quicancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matas, i curúsocënu ca a matas.

²² Usaía quicaniabi ca rabé oquin cacësabi oquin Pilatonën amiribishi catëcëancëxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara ënën 'ax? 'Ën iscëx ca a cupía bamati ñu 'atima 'acëma 'icën. Usa 'ain cana paë tanmitancëxuinshi cuantánun ënti 'ain.

²³ Quicëbëbi ca usaribiti amiribishi munuma sharáruí quitëcëancëxa, bamatanun i curúsocënu matáscë ca 'iti 'icë quiax. Usai quia ca Pilatonën atu sinanamicasmacëxa. ²⁴ Sinanamicasmaquin ca Pilatonën atúan cacësabi oi ca 'iti 'icë quixun cacëxa. ²⁵ Caxun ca Barrabás, an unicama tsuáquirumianan uni 'acë cupí sipuacë uni, a judíos unicaman ñucácësabi oquin chiquíancëxa. Usaquin chiquíanan ca Jesús, judíos unibunën 'apucamaxa cuëncësabi oquian 'anun quixun, aín suntárucama cacëxa.

I curúsocënu Jesús matáscan

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Usoquian Pilatonën cacëxun Jesús buani cuanquinbi ca suntárunën Cirene nëtënu 'icë uni Simón, ax aín naënuax anúan cuancë bai, anun aia isquin suntárunën biquin 'iámiquin, anua Jesús matásti i curúsocë, a Jesús caxu cuanquin buánxunun quixun cacëxa.

²⁷ Usaía 'ia ca 'aisamaira unin nuibiancëxa, xanucamanribi nuibiani ca 'aisamaira masá nuituti bëunan mëscuti rarumacëxa. ²⁸ Usai 'ia cuati cuainacëquin ca Jesusan atu cacëxa: —Jerusalénu 'icë xanucama, 'ë sinani bëunan mëscuti rarumaxma ca 'it. Mitsun 'imainun mitsun tuácamashi sinani camina bëunan mëscuti inti 'ain. ²⁹ Anúnmi mitsun tëmëratí nëtë ca uti 'icën. A nëtë ucëbë ca unicamax ësai quiti 'icën, tuacëma xanux ca cuënti 'icën, tuacëma 'ixun aín tuá xuma 'amicëma xanux ca xanu itsían 'acësaribi oquin paë tancëma 'aish cuënti 'icën. ³⁰ Anun usai 'iti nëtë ucëbëtan ca unicaman unëtisa tanquin aín bashicama atunu rëucubunun canan matá atu mapunun quixun cati 'icën. ³¹ 'Ën ñu 'atima 'acëma 'icëbia 'ë ësöquin 'acë 'ain ca an ñu 'atima 'acë unicamax atun 'ë 'acësamaira oquin 'acë 'iti 'icën. Usoquian anun 'ati nëtë ca uti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun sinani camina bëunan mëscuti inti 'ain.

³² Usa 'ain ca uni rabé an 'atima ñu 'acë, aribi Jesúsbea bamati suntárunën buáncëxa.

³³ Usoxun ca suntárunën a buani cuanx, Mapuxo cacë me, anu bëbaquin anuaxa bamanun Jesús matástancëxun i curúsocë nitsíancëxa. Nitsíanan ca an 'atima ñu 'acë uni rabéribi i curúsocënu matástancëxun, bëtsia Jesusan mëqueu 'imainun bëtsi Jesusan mëmiu 'inun nitsíancëxa. ³⁴ Suntárunëan usoquin 'acëxun ca Jesusan Nucën Papa Dios cacëxa:

—Papan, ënë unicaman ca añu cara 'aia quixun 'unanima. Usa 'icë camina atun 'ucha tërénquin manumiti 'ain.

Usa 'ain ca anu uni matáscë i curúsocëcama nitsíntancëxun, suntárunën uin cara isa Jesusan chupa bëtsi bëtsi bití 'icë iscatsi quixun ñuratsu pain niquin tancëxa. ³⁵ Usaquian

Jesús 'aia ca unicaman isacëxa. Ismainun ca judíos unibunën 'apucamax Jesús ñui 'atimati banai ami cuai ësai canancëxa:

—An uni raíri iémicësaribi oi iétibi ca iétima. Ax asérabi Cristo a Nucën Papa Diosan ënu xunuxun caíscë 'aish ca axbi iéti 'icën.

³⁶ Anu 'icë suntárucamanribi ca uquin ami cuaiquin bimi baca cachacë a xëanun quixun 'ináncëxa. ³⁷ Inánquin ca —mix asérabi judíos unicaman 'apu 'aish ca mixbi iët —quixun cacëxa.

³⁸ Anua a matáscancë i curúsocënu ca Jesús manámi ësáquin cuënëocë bana matáscë 'iacëxa: “Ënëx ca judíos unicaman 'apu 'icën”. A banax ca griego banan cuënëocë 'ianan Romanu 'icë unin bana, latín cacë, anun cuënëocë 'ianan judíos unibunën bana, hebreo cacë, anúnribi cuënëocë 'iacëxa.

³⁹ A Jesús 'acësaribi oquin i curúsocënu matáscë uni rabé, achúshinën ca ami 'atimati banaquin 'usánquin Jesús cacëxa:

—¿Mix caramina Cristoma 'ain? Mix asérabi Cristo 'aish ca mixbi iët. Iéanan ca nuribi iémit.

⁴⁰ Usoquian Jesús caia cuaquin ca acëñuan matáscë unin bëtsi ñu caquin cacëxa:

—¿Mix usaribi oquin 'acë 'aíshbi caramina Nucën Papa Diosmi racuëtiman? ⁴¹ Asérabi cananuna nux nun 'ucha cupí paë tanin. Usa nux 'aínbi ca ënë uni añu 'uchabi 'acëma 'icën.

⁴² Usoquin bëtsi catancëxun ca a unin Jesús cacëxa:

—Jesús, min nëtënuax 'apu 'ixun camina 'ë manutima 'ain.

⁴³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mi cain, ënë nëténbi camina anu 'ëx 'icë anu 'ëbë 'iti 'ain.

Jesús bama

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴ Usai 'imainun ca bari xamarucëbëbi me bëánquiacëxa. Bëánquix ca rabé 'imainun achúshi hora 'icëbë bari pëquitëcëancëxa. ⁴⁵ Usai bari bëánquimainun ca Nucën Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu mëu anun bëpáncë chupax amo rabé 'inun tuquiacëxa. ⁴⁶ Usaía 'icëbë ca munuma cuëncënishi Jesús quiacëxa:

—Papan, 'ën cana 'ën bëru ñunshin minmi binun mi 'inanin. Usáquin catancëx ca ashiti bamacëxa.

⁴⁷ Usaía 'icëcama isquin ca Romanu 'icë capitán Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—Asérabi ca ënë unix 'uchañuma 'iaxa.

⁴⁸ Usaía quimainun ca axa Jesús 'ia isi timécë unicamaxribi masá nuituti, atun nuitu mëi shitáshquiquiani uténbuax, atun xubunu cuancëxa. ⁴⁹ Raírinëxa usai 'imainun ca an a 'unáncë unicama 'imainun axa Galileanuax a nuibëtsini ucë xanucamanribi 'ura nixun Jesús usai 'ia isacëxa.

Jesús bamacë mëníon ñui quicë bana

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰ Judea cacë menu 'icë ëma, Arimatea, anu 'icë uni achúshi ca José cacë 'iacëxa. Ax ca upí uni 'aish upí sinánñu 'iacëxa. Ax ca judíos cushicaman 'apucama achúshi 'iacëxa.

⁵¹ Usa 'aíshbi ca José an anun Nucën Papa Dios camabi unin 'apu 'iti nëtë uti caíncë uni 'iacëxa. Usa 'ixun ca raíri 'apucaman 'acësaribi oquin sinánquinma, atúxa Jesús 'acatsi quix 'ësénani —'ati ca —quix quicëbëtanbi, an cáma 'icën. ⁵² Usa 'ixun ca Josénën anu cuanxun Pilato cacëxa:

—Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin.

⁵³ Usáquin cacëxuan —camina buánti 'ai —quixun cacëxun ca Josénën Jesús i curúsocënu nanpátancëxun, sávana upitan rabúancëxa. Rabúnbianquin ca anu uni bamaia mëníotia matá me tëmú bërí naécë, anu uni ñucë mëníocëma pan, anu mëníonuxun buáncëxa. ⁵⁴ Usoquin anun ñu mëetima nëtën 'atima cupí, a nëtë 'icëma 'ain, ca Josénën Jesús mëníonuxun buáncëxa. Buánxuan mëníon ca anun ñu mëetima nëtë 'iacëxa.

⁵⁵ Usoquian buania nuibianxun ca Galileanuax abë uéxancë xanucaman uinaira cara Jesús mëníoia isanan uisaira oquin cara mëníoia quixun isacëxa. ⁵⁶ Isbiani atun xubunu cuanxun ca anun Jesús sanu oti ro buánuxun mëníocëxa. Mëníotancëx ca Moisésnën cuënëo bana quicësabi oi, anun ñu mëëtima nëtë 'ain, tantiacëxa.

24

Jesús baísquia

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ Anun ñu mëëtima nëtë 'iónxa pëcaracëbëa bari urucëma 'aínshi ca axa Galileanuax Jesús bë uéxancë xanucama anun sanu oti ro mëníoëxancë a buani raíri xanubë anua Jesús mëníoëxancënu cuantëcëancëxa. ² Buani cuanx anu bëbaquinbi ca mapara, anun quini xëpuëxancë, racanacë isacëxa. ³ Usa 'icë istancëx cuani, quininu atsínquianxun isquinbi ca Nucën 'Ibu Jesús 'aímocëxa. ⁴ 'Aímoi ratuti ca sináncasmacëxa. Usai ratúquian atun iscëxbi ca rabé uni, chupa chaba chabaquicë pañucë, a rapasu 'iacëxa. ⁵ Usa isi ca xanucamax racuëti meu tëtúbuacëxa. Tëtúbutiabi ca a unin cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsun anu uni bamacë mëníotinua axa ashiti bamacëma uni barin? ⁶ Ax ca énuma 'icën, ca baísquiaxa. An Galileanuxun mitsu caëxancë bana camina sinánti 'ain. ⁷ Ésaquin ca mitsu caëxanxa: Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë, ca 'ë 'atima unin, uni itsían 'ë 'aminun 'inánti 'icën. 'Ináncëxun ca i curúsocënu bamanun 'ë matásti 'icën. Matáscëx asérami bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nëtë 'iónxa pëcaratëcëncëbë baísquiti 'ai quixun.

⁸ Usaquian ángelnën cacëxun ca —asérami ca Jesusan usaquin nu caëxanxa —quixun xanucaman sináncëxa. ⁹ Usaquin sinánbiani anuax cuanxun ca atun iscëcama ñuianan ángelnën cacëcama ñuiquin, Jesusan 'unánmicë unicama męcën rabé 'imainun achúshi a 'imainun an aín bana cuacë uni raíricamaribi ñuixuancëxa. ¹⁰ Usaquian an Jesusan 'unánmicë unicama ñuixuncë xanucama ax ca 'iacëxa, María Magdalena 'imainun Juana 'imainun Jacobonën tita María, 'imainun axa atubë 'icë xanucamaribi. ¹¹ Usaquian acaman ñuixuncëxunbi ca —cëmëi ca quia —quixun sinánquin —usa ca —quixun sinánma 'icën.

¹² Usaía raíri 'imainun ca Pedronëxëshi abáquiani a quininu cuancëxa. Cuanx bëbai tëtúbuquin isquinbi ca anun Jesús rabúncë chupa ashi isacëxa. Isbiani ratúquiani uisai cara 'iaxa quixun sináncasmai ca aín 'icënu cuantëcëancëxa.

Emaús ëmanu bain cuanía usai 'iá

(Mr 16.12-13)

¹³ A nëténbi ca an Jesusan bana cuacë uni rabé Jerusalénuax, axa męcën rabé 'imainun achúshi kilometrosa 'ain, Emaús cacë ëmanu bain cuancëxa. ¹⁴ Usai bain cuani ca a rabëtax usaía Jerusalénuax Jesús 'icë ñui cananquiancëxa. ¹⁵ Usaía cananquiancëbëbi ca Jesús a caxu cuani, atubë biránanquiani cuancëxa. ¹⁶ Cuania isquin 'unántisa 'ixunbi ca —ënëx ca Jesús 'icë —quixun 'unánma 'icën. ¹⁷ 'Unáncëxunmabi ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Añu ñui caramina cananquianin? ¿Uisacatsi caramina masá nuitutin?

¹⁸ Cacëx niracëquin ca axa bain cuancë uni rabé, achúshi, Cleofas cacë, an Jesús cacëxa: —¿Amanuax Jerusalénu ucë 'ixunbia uisa ñucama cara anu 'iaxa quixun ñuicania 'itsa unin cuanbi caramina mínshi cuacëma 'ain?

¹⁹ Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu ñui cara quicanx?

Quia ca cacëxa:

—Nazaretnu 'icë Jesús, a ñui ca quicanxa. An ca Nucën Papa Dios 'imainun unica-manribi iscëxun upí oquin Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuanan aín cushínbi uni itsin 'acëma ñu 'axa. ²⁰ Usa 'icëbi ca nun sacerdotenën cushicamabëtan nun cushi raíricamanribi a Piláto 'inánxa, ax isa i curúsocënu matáscëx bamanun quixun. ²¹ Nun cananuna Romanu 'icë unían, nux Israel unibu 'icë, nu 'imainun nun nëtëcamaribi 'ibuacë 'aínbia nunainshi nun nëtë 'inun, an nu mëníoixunti sinan, 'aímbi ca bamaëxanxa. ²² Usa 'aímbi ca nuxnu 'icësaribitía ami sináncë xanu raírinën anu Jesús mëníoëxancënu

pëcaracëma 'ainshi cuanxun isbëtsini uxun ñuixunquin nu ratupunia. ²³ Cuanxunbi ca Jesús 'aímopunia. 'Aímobëtsini uxun ca nu capunia, ángel rabëtainsa iscëxun atu, Jesús ca bamacëma 'icë, ca baísquiaxa, caxa quixun. ²⁴ Usaquin cacëx anua Jesús mëníoëxancënu cuanxunbi ca nubëa 'icë uni raírinën xanúan cacësabi oquin isquinbi Jesús mëraima 'ipunia.

²⁵ Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upí oquin camina sinaniman. An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin cuënëo banax ca asérabi 'icë quixun camina sináncëma 'ain. ²⁶ ¿A bana quicësabi oi cara Cristo, ax aín Papabë 'Apu 'i cuancëma pan 'aish, paë tani tëmëratí 'iax?

²⁷ Caxun ca Moisésnëan cuënëo bana 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribia cuënëo bana, uisa banacama cara a ñui quicë 'icë, a banaxa quicësabi oi ca 'iaxa quixun a uni rabé ñuixuancëxa. ²⁸ Atu bana ñuixunbiancëx anua cuancë Emaús ëmanu abë bëbaquinbi ca a rabëtan, Jesús sapi ca cuanshitia quixun isacëxa. ²⁹ Isquin ca cacëxa:

—Bari ca xupíbutia, ca baquishia, usa 'ain camina nun xubunu nubë 'i cuanti 'ain. Cacëx ca atubë cuanx aín xubunu 'i Jesús atsíancëxa.

³⁰ Atsítancëx mesanu a uni rabébë tsóbuxun ca pán bixun —asábi ca —Nucën Papa Dios catancëxun, tucapaquin atu 'ináncëxa. ³¹ Usa 'ain ca, ënëx ca Jesús 'icë quixun 'unántancëxunmabi pán tucapaxun 'ináncëxun pain —Jesús ca ënëx 'icë —quixun 'unáncëxa. 'Unania ratúcëbëishi ca Jesús nëtécëbë. ³² Nëtécëbë ca canancëxa:

—An nubë banaquin cuënëo banacama nu ñuixuncëxun cananuna nun nuitu cuëëni shimëniocacësa tanpunin, ¿usa cat?

³³ Usaquin sinani bënëtishi cuanx ca Jerusalénu cuantécëancëxa. Cuanx bëbaquin ca Jesusan 'unánmicë uni męcën rabé 'imainun achúshi, acamabëa Jesusan bana cuacë raíri unicamaribi timécë mërácëxa. ³⁴ Mërácëxun ca axa timécë unicaman cacëxa:

—Nucën 'Ibu Jesús ca asérabi baísquitécëanxa. Usa 'icë ca Simonan ispunia.

³⁵ Usaquian cacëxun cuaquin ca Emaúsnuax ucë uni rabëtan, usai ca bainuax nubë 'ipunia quixun canan —nua pán mëtícaquin 'ináncëxuinshi cananuna ax ca asérabi Jesús 'icë quixun 'unánpuni —quixun cacëxa.

Aín 'unánmicë uni męcën rabé 'imainun achúshi an Jesús isa

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶ Usaquin atu ñuixunía sënécëma pain 'aínbi axbi chiquiracëti atu nëbétsi nírácëquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Chuámashirua ca 'ican.

³⁷ Usoquian atu cacëx racuëti ratúquin ca —ñunshin ca —quixun sináncëxa. ³⁸ Usai 'i ami racuëtia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtín? ¿Uisa cupí caramina 'ëx cana asérabi Jesús 'ai quixun sinaniman? ³⁹ 'Ën męcën 'imainun ca 'ën taë is. Isquin ca, 'ëx cana Jesús 'ai quixun 'unan. Uisa cara 'ën nami 'imainun 'ën xo 'icë quixunmi 'unánun ca 'ë ramët. Ñunshinax ca xoñuma 'ianan namiñuma 'icën.

⁴⁰ Usaquin caquin ca mëshpáquin aín męcën ismianan aín taëribi ismiacëxa.

⁴¹ Usoquian ismicëxbi ca —ënëx ca Jesús 'icë —qui ax cuëëni sináncasmai ratúacëxa. Ratutia isquin ca Jesusan —¿mitsun a piti ñu cara 'aíma 'ic? —quixun cacëxa. ⁴² Cacëxun ca tsatsa xucë paná 'imainun buna rëpa tëxëra 'ináncëxa. ⁴³ 'Ináncëxun biquin ca atun ismainunbi Jesusan piacëxa.

⁴⁴ Pitancëx sënénxun ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ëx bamacëma pain 'ixun 'ën mitsu cacësabi oi ca 'iaxa. 'Ë ñuiquin cuënëo banacama Moisésnën 'a, 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo banacama, 'imainun Salmosribi, acamaxa 'ë ñui quicë bana axa quicësabi oi ca 'iti 'icë quixun 'ën mitsu cacësabi oi cana 'ian. ⁴⁵ Usaquin caxun ca a ñuiquian cuënëo banacama upí oquian cuanun ñuixunquin anu timécë unicama 'unánmiacëxa. ⁴⁶ 'Unánmiquin ca ësaquin cacëxa:

—Ĕsai ca a bana quia, Cristo ca bamatancĕx rabĕ 'iŏnxa pĕcaratĕcĕncĕbĕ baĭsquti 'icĕn. ⁴⁷ Usa 'ain ca aĭn unicaman Jerusalĕnuxun pain aĭn bana ņuitancĕxun camabi menu cuanquin ĕsoquin caquin unicama ņuixunti 'icĕn, Nucĕn Papa Diosan atun 'atima ņu 'acĕcama tĕrĕncĕ 'inuxun ca sinanaquin bĕtsi oquin sinĀnti 'icĕ quixun. Ĕsaĭa a ņuĭ cuĕnĕo bana quicĕ a ņuixuntancĕxun ca Jesusan atu cacĕxa: ⁴⁸ Mitsun camina 'ĕx 'ia iscĕ 'ixun, uisai carana 'ĕ ņuiquin cuĕnĕo banacama quicĕsabi oi 'ia quixun unicama ņuixunti 'ain. ⁴⁹ Axa uti ņuiquian 'ĕn Papa Diosan 'ĕ cacĕ, a cana mitsunu unun xuti 'ain. Usa 'ain camina Nucĕn Papa Diosan aĭn cushi mitsu 'inĀnun Jerusalĕnu bĕrĭxun caĭnti 'ain.

Jesús naĭnu cuan
(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Usa 'ain ca Jesusan Jerusalĕnuax cuanquin Betania ĕma 'urama, aĭn unicama buĀncĕxa. BuĀntancĕxun aĭn mĕcĕn rabĕ manĀmi oquin ca Nucĕn Papa Dios atu ņucĀxuancĕxa. ⁵¹ Usaquin ņucĀxuntancĕxun acama ĕbiani ca anua Nucĕn Papa Dios 'icĕ anu cuancĕxa. ⁵² Cuania rabitancĕx ca chuĀmashi tani cuĕĕnquiani Jerusalĕnu cuantĕcĕancĕxa. ⁵³ Cuantancĕxun ca nĕtĕ camabi anuxun Nucĕn Papa Dios rabiti xubunu cuanxun cuanxun, a rabiĀcĕxa. Ashi.

JUANĒAN 'A UPÍ BANA

Nucĕn Papa Diosan Bana uni 'iá

¹ Nucĕn Papa Diosan ñu unioisama pain 'aínbi ca aín Bana 'iacĕxa. Aín Bana ax ca Nucĕn Papa Diosbĕ 'iacĕxa, ax ca Nucĕn Papa Diosbi 'iacĕxa. ² Usa 'ain ca ñu unioicĕma pain 'ain aín Bana, ax Nucĕn Papa Diosbĕ 'iacĕxa. ³ Aín Banáinshi ca camabi ñu uniacĕxa. Nucĕn Papa Diosan Bana 'aíma 'ia 'ain ca ñu 'aíma 'ianan ñancáishi 'itsíanxa. ⁴ A bana anúan Nucĕn Papa Diosan nĕtĕ 'inan 'aish ca camabi ñu 'imainun uníxribi ĕnĕ nĕtĕnu bucuia. Usai 'i ca an 'imicĕx unicama sinánñu 'icĕn. ⁵ Ñunshin 'atimanĕn 'imicĕxun unin 'aisama 'iti sinaniabi ca Nucĕn Papa Diosan Bana ax upíira 'ixun uni upí 'inun 'imia. Usaquian 'imia ca ñunshin 'atimanĕn a cuati uni upí 'iaxma 'inun quixun Nucĕn Papa Diosan bana a nĕtĕnima.

⁶ Uni achúshi ca 'iacĕxa Juan caquin anĕcĕ. A ca Nucĕn Papa Diosan ĕnĕ menua unun xuacĕxa. ⁷ Ax ca Nucĕn Papa Diosan Bana, an 'uchañuira 'icĕbi uni aín nuitu upí 'imiti, ax ucĕbĕa ami catamĕnun camabi uni a ñuixuni uacĕxa. ⁸ Juan, ax ca an uni aín nuitu upí 'imiti ama 'iacĕxa. Usa 'aishbi ca axa uti ainra uni aín nuitu upí 'imiti, a unicama ñuixunuan Nucĕn Papa Diosan ĕnĕ menu xucĕ 'iacĕxa. ⁹ An aín sinan upíira 'ixun uni upí 'imiti axa uti ñuiquin ca Juanĕn unicama ñuixuancĕxa.

¹⁰ An aín sinan upíira 'ixun uni upí 'imiti ax ca ĕnĕ menu 'iacĕxa. Usa 'ixun an Nucĕn Papa Diosbĕtan camabi me 'imainun camabi ñucama unio 'icĕbi ca unicaman, ui cara ax 'icĕ quixun 'unánma 'icĕn. ¹¹ ĕnĕ nĕtĕnu 'icĕ unicaman ca an unio 'ixunbi, atubĕ 'inúxa ucĕbi biisama tancĕxa. ¹² Usa 'ixunbi ca uicamax cara ami sinánan ami catamĕtia, acama Nucĕn Papa Diosan bĕchicĕa 'inun 'imiacĕxa. ¹³ Unían aín xanumi bĕchicĕ tuá ax ca unishi 'ia. Unin bĕchicĕnĕxa usa 'aínbi ca usama Nucĕn Papa Diosan bĕchicĕcama 'icĕn. Ax ca aín cushínshia aín bĕchicĕ 'imicĕ 'icĕn.

¹⁴ Nucĕn Papa Diosan Bana a ca bĕtsi tuásaribi 'inun xanun bacĕancĕxa, uni 'inun. Nucĕn Papa Diosan sinánsaribi 'ixun ca ĕnĕ menu 'icĕ unicama abĕ 'ixun nuibacĕxa. Ax aín Bĕchicĕ Achúshi 'aish aín Papa Diossaribi 'aish aín sinan upíira upí cananuna isacĕn. ¹⁵ Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicĕ, an Nucĕn Papa Diosan Bana ñui munuma banaquin cacĕxa:

—ĕnĕx ca a ñuiquin ĕsaquin 'ĕn mitsu caĕxancĕ a 'icĕn: Axa 'ĕ caxu uti uni ax ca 'ĕsamaira 'icĕn. 'ĕx 'icĕma pain 'ain ax pain 'iá 'aish ca 'ĕsamaira 'icĕn.

¹⁶ An ca aín sinan upíira 'ixun ax 'icĕsaribitinu nun sinan upí 'inun nuibaquin ĕnquinma nu 'aquinia. ¹⁷ Uisai cara Nucĕn Papa Diosan uni 'iti 'icĕ quixun ca Moisésnĕn nucĕn raracama 'unánmiacĕxa. Usa 'aínbi ca axira uxun Jesucristonĕn asĕrabi nuibaquin aín 'ucha tĕrĕnquin Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oía aín uni 'inun 'imiata. ¹⁸ Uinu 'icĕ unínbi ca Nucĕn Papa Dios isáma 'icĕn. Aín Bĕchicĕ Achúshi, axa aín Papabĕ 'icĕ, an cuni ca uisa cara Nucĕn Papa Dios 'icĕ quixun nu 'unánmiacĕxa.

I. JESUCRISTONĒAN GALILEA ME 'IMAINUN JUDEA MENUXUN BANA ÑUIXUAN (1.19-12.50)

Juanĕan Jesús ñuia

(Mt 3.11-12; Mr 1.7-8; Lc 3.15-17)

¹⁹ Usa 'ain ca Jerusalĕnu 'icĕ judíos unicaman ax caraisa ui 'icĕ quixuan Juan ñucátanun, sacerdotecamacĕñun lévita unicama xuacĕxa. ²⁰ Xucĕx cuanx bĕbaxuan ñucácĕxun ca parántisama tanquin Juanĕn cacĕxa:

—'ĕx cana Cristoma 'ain.

²¹ Cacĕxun ca cacĕxa:

—¿Ama 'aish caina ui 'ain? ¿Elías caina 'ain?

Quixuan cacĕxun ca cacĕxa:

—'ĕx cana ama 'ain.

Cacĕxun ca ñucátĕcĕancĕxa:

—¿An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunti uni, axa uti a caina mix 'ain?
Cacëxun ca —ama cana 'ai —quixun cacëxa. ²² Usaquin cacëxunbi ca catëcëancëxa:
—¿Uiira caramina mix 'ain? An nu xucë unicamanu cai cuanun ca mix caramina ui 'ai
quixun nu cat.

²³ Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—'Ëx cana axa anu uni 'icëma menuax munuma banacë uni a 'ain, ësai qui: “Nucën 'Ibu
ca aia, camina axa anun uti bai mëníoquin racanati 'ain”. An ënë bana cuënëo, Isafas, an
Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë, axa quiásabi oi cana 'ëx 'in.

²⁴ Axa usaquin Juan ñucati cuancë unicamax ca fariseo unicaman xucë 'iacëxa. ²⁵ Usa
'ixun ca Juan catëcëancëxa:

—¿Mix Cristoma 'ianan Elíasma 'ianan an Nucën Papa Dios quicë bana unicama
ñuixunti, axa uti ama 'ixunbi caina min uisa cupí unicama 'unpaxan nashimin?

²⁶ Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—'Ën cana uni 'unpaxan nashimin, 'ainbi ca mitsúnmi 'unáncëma uni achúshi mitsubë
'icën. ²⁷ Ax 'ësamaira 'aish ca mitsúnmi 'unánun 'ë caxu aia. 'Ëx 'iisama pain 'ain, ax
pain 'iá 'aish ca 'ësamaira 'icën. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish
ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi tubuxuntima 'ain.

²⁸ Jordán 'ucëmanan 'icë Betábara cacë ëma anuxuan unicama nashimicë, anu cuanx
ca unían xucë unicama usai Juanbë banacëxa.

Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bamati, Cristo, a ñuicë bana

²⁹ Usaquin unicama coónxun ca Juanën Jesús aia isacëxa. Aia isi ca quiacëxa:

—Ca is, ënëx ca unin 'ucha cupí carnero bamati 'ainbia ax bamacë cupí Nucën Papa
Diosan camabi unin 'ucha tërënti a 'icën. ³⁰ Ënëx ca a ñuiquin ësai quiquin 'ën mitsu cacë
a 'icën: Axa 'ësamaira uni ax ca 'ë caxu aia. 'Ëx 'icëma pain 'ain ca ax pain 'iacëxa. Usa
'aish ca 'ësamaira 'icën. A ñuiquin 'ën mi cacë, a ca ux 'icën. ³¹ 'Ënribi cana a 'unáncëma
'ain, 'aishbi cana Israel unicaman uisa uni cara quixun a 'unánun 'unpaxan uni nashimi
uan.

³²⁻³³ Usaquin catancëxun ca, ësai ca 'iixa quixun Juanën unicama ñuixuancëxa:

—'Ën a 'unáncëma 'icëbi ca Nucën Papa Diosan 'ën 'unpaxan uni nashiminun xuquin
'ë caxa: “Uni achúshinua 'ën Bëru Ñunshin Upí ubútancëx 'irua camina isnuxun 'ain.
Ainra ca uni 'ën Bëru Ñunshin Upíbëa 'inun 'imiti 'icën”. Usaquin ca 'ë caxa. An 'ë
cacësabi oquin cana Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upía ñumacuru tinax naínuax
ubútancëx a uninu 'irua isan. ³⁴ Usaquin isun cana —ax ca Nucën Papa Diosan Bëchicë
'icë —quixun camabi uni cain.

Usaquin ca Juanën cacëxa.

Jesusan aín 'unánmicë unia 'inun a pain caísa uni

³⁵ Usaquian coon ca Juanbë aín 'unánmicë uni rabé 'iacëxa. ³⁶ Abë 'icë ca Jesús cuainia
isquin Juanën cacëxa:

—Ca is, carnero 'icësaribiti unin 'ucha cupí bamanuan Nucën Papa Diosan xua a ca ux
'icën.

³⁷ Usaía quia cuaquin ca Juanën 'unánmicë uni rabëtan Jesús nuibiancëxa.

³⁸ Nuibiancëxun caxu bësuquin isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu caramina barin?

Cacëxun ca ñucacëxa:

—¿Uinu cara min 'iti 'ic, rabí? (Rabí quicë bana, ax ca an uni 'unánmicë uni qui quicë
'icën.)

³⁹ ¿Uinu 'icë cara min 'iti 'ic? quixun cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Isi cuanun ca ut.

Cacëx cuanxun ca aín 'iti isacëxa, istancëx ca bari xupíbucëbëa baquíshti 'urama 'ain
abë 'iacëxa.

⁴⁰ Juanën cacëxun cuaquian Jesús nuibiancë uni rabëtax ca bëtsix Simón Pedronën
xucën Andrés 'iacëxa. ⁴¹ Jesusan 'itinuax cuanxun ca Andrésnën aín xucën Simón Pedro
bariquin mëraxun cacëxa:

—Mesías cananuna isan.

Mesías quicë bana, ax ca Cristo, axa utia judíos unicaman caíncë a qui quicë 'icën.

⁴² Cabianquin ca aín xucën Jesúsnu buáncëxa. Buáncëx bëbaia isquin ca Jesusan bëñachaquin cacëxa:

—Mix camina Juanën bëchicë, Simón, a 'ain. 'Aíshbi camina Cefas caquin anëcë 'iti 'ain.

Cefas quicë bana, ax ca Pedro qui quicë 'icën.

Jesusan Felipe 'imainun Natanael abë cuanun ca

⁴³ Usaquian Pedro coon pëcaracëbë, Galilea menu cuanti sinani cuanquinbi ca Jesusan Felipe mëracëxa. Mëraquin ca cacëxa:

—'Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

⁴⁴ Felipe Betsaida ëmanu 'icë uni 'ain, ca Andrés 'imainun Pedroribi, anu 'icë uni 'iacëxa. ⁴⁵ Usaquian Jesusan cacëx cuanxun ca Felipenën Natanael cacë uni bariquin mëraquin cacëxa:

—A ñuiquian Moisés 'imainun an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun uni bana ñuixuncë unicaman cuënëo, a uni cananuna mëran. Ax ca Jesús, Nazaretnu 'icë uni, Josënën bëchicë, a 'icën.

⁴⁶ Felipenën cacëxun ca Natanaelnën cacëxa:

—¿Nazaret ëmanu cara ñu 'unáncë uni 'iti 'ic?

Cacëxun ca Felipenën cacëxa:

—Usa ca mi isnun ca 'ëbë cuani ut.

⁴⁷ Cabianquin buáncëxa Natanael aia isi ca Jesús quiacëxa:

—U unix ca asérabi Israel uni upí 'icën, uni paráncëma ca ux 'icën.

⁴⁸ Quia ca Natanaelnën cacëxa:

—¿Uisaxun caramina 'ë 'unan?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mi caia Felipe cuancëma pan 'aínbi cana mi higuera tanáinua isan.

⁴⁹ Cacëxun ca Natanaelnën cacëxa:

—Mix camina Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ianan Israel unicaman 'apu 'ain.

⁵⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Higuera tanáinua cana mi isan 'ën mi cacëxun caramina bërí, ënëx ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun 'ë sinanin? Mínni 'ë iscësamaira oquin camina 'ën ñu 'aia isnuxun 'ain.

⁵¹ Ësaquinribi ca Jesusan Natanael cacëxa:

—Asérabi cana mitsu cain, naí panárabëcëbëtan camina uni 'inux 'ëx anuax uá, 'ë manáminuaxa Nucën Papa Diosan ángelcama cuaruanan ubutia isnuxun 'ain.

2

Unin xanu biti nëtëa Jesús Canánu 'iá

¹ Rabé nëtë 'iónxa pëcaracëbëtan ca Galilea nëtënu 'icë ëma, Caná cacë, anuxun uni achúshinën aín bëchicë xanu bimiti 'ain, aín aintsí 'ibucama pi unun quixun aín uni camiacëxa. Anu ca Jesusan titaribi 'iacëxa. ² Usa 'ain ca Jesúsribi aín 'unánmicë unicamabë aribia camicëx cuanx anu 'iacëxa. ³ Anu 'ixun ca unicaman cëñucëxa vino 'aíma 'ain aín titan Jesús cacëxa:

—Vino ca 'aíma 'icën, ca cëñúaxa.

⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisati caramina 'ë usaquin cain? Anun 'ën ñu 'ati nëtë ca 'icëma pain 'icën.

⁵ Cacëxun ca aín titan an piti 'ináncë unicama cacëxa:

—'Ën tuacëan mitsu cacësabi oquin ca 'at.

⁶ Anu ca 'iacëxa mëcën achúshi 'imainun achúshi maxax 'acë ñutë, anu anúan judíos unicama mëchucati 'unpax nanti. A ñutëcama sapi ca veinte 'ianan treinta galones 'unpax anu 'aruti 'iacëxa. ⁷ Usa 'ain ca Jesusan an piti 'ináncë unicama cacëxa:

—Ñutënu ca 'unpax buácat.

Cacëxun ca usoquin 'acëxa. ⁸ Usaquian 'aia ca cacëxa:

—Buácabianquin ca fiesta 'ibunu buántan.

Cacëxun ca Jesusan cacësabi oquin buáncëxa. ⁹ Buáncëa fiesta 'ibun, Jesusan 'unpax 'icëbi vino ocë, a tanquin, uinua bëcë cara quixun 'unaniamabi ca an ñutënu buácabianquin buáncë unicama ainshi 'unáncëxa. Usa 'ain ca fiesta 'ibun an xanu biti uni cuënxun cacëxa: ¹⁰—An fiesta 'acë unin ca vino upí pain 'inántancëxun a cëñuia vino asábitanishi uni 'inania. Usa 'aínbi camina min bërí 'atimatani pain 'inántancëxun vino upí 'inanin.

¹¹ Usoquin ca Jesusan Galilea menu 'icë ëma, Caná, anuxun aín sinanéinshi 'atabaquin uni itsin 'acëma ñu 'acëxa, uni itsin cushisamaira ca aín cushi 'icë quixuan unicaman 'unánun. Usaquin ñu 'aia isi ca aín 'unánmicë unicama ami catamëacëxa.

¹² Usaquin 'atancëx ca aín tita 'imainun aín xucéantu 'imainun aín 'unánmicë unicamabë Jesús Capernaúm ëmanu cuancëxa. Cuanx bëbatancëx ca 'itsama nëtëinshi anu 'iacëxa.

An ñu marucë unicama Jesusan chiquían
(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³ Pascua anúan judíos unicaman carnero 'ati nëtëa 'urama 'ain ca Jesús Jerusalénu cuancëxa. ¹⁴ Cuanx bëbax anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquinbi ca an ñu marucë unicaman vaca bënë 'imainun carnero 'imainun ñumacuru acama maruia isacëxa. Isanan ca anuxuan curíqui cambioquin bicë, anua unicamaribi tsócë isacëxa. ¹⁵ Acama isquin ca anun rishqiti itsi mëníoquin, anua 'icë carnero 'imainun vaca bënë 'imainun an marucë unicamaribi chiquíancëxa. Chiquíanan ca an curíqui cambioquin bicë unin curíqui rëúquin, anua curíqui nancë ñucama chashcacëxa. ¹⁶ Usonan ca an ñumacuru marucë unicamaribi cacëxa:

—Ënua ca mitsun ñucama buántan. Anuxun 'ën Papa rabiti xubu camina anuxun ñu maruti xubusa 'inun ësaquin 'atima 'ain.

¹⁷ Usaquin Jesusan caia cuaquin ca aín 'unánmicë unicaman Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ësai quicë a sináncëxa: “Ëx anun rabanan bamaquinbi cana anuxun mi rabiti xubu upí oquin bërúanti 'ain”. Usaquin sinánquin ca —a banaxa quicësabi oquin ca 'aia —quixun sináncëxa.

¹⁸ Usaquin 'aia isquin ca judíos unicaman Jesús cacëxa:

—¿Minmi ësoquin 'acë ax ca asábi 'icë quixúnu nun 'unánun caramina aña ñu nun isnun 'ati 'ain?

¹⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi tencapatiabi cana ëñë xubu 'ën rabé 'imainun achúshi nëtëinshi 'atëcënti 'ain.

²⁰ Cacëxun ca judíos unicaman cacëxa:

—Cuarenta y seis baritian ca nucën chaitiocëcaman ëñë xubu 'acëxa. Usa 'aínbi ¿caramina min rabé 'imainun achúshi nëtëinshi 'atëcënti 'ain?

²¹ Ësaquin atun cacë 'aínbi ca Jesús quicë bana ax, axbi ñuiacati quicë 'iacëxa. ²² Usa 'ain ca aín 'unánmicë unicaman bamaxa Jesús baísquitëcëan usaquin judíos unicama cacë a bana sináncëxa. Sinánan ca —Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca cëmëma 'icë —quixun sinánan —Jesusan nu cacë bana axribi ca cëmëma 'icë —quixun sináncëxa.

Unicaman sináncë ñucama Jesusan 'unan quicë bana

²³ Pascua anun carnero 'ati nëtën Jerusalénu 'ixuan Jesusan uni itsin 'acëma ñu 'aia isi ca 'aisamaira uni —an ca aséribi Nucën Papa Diosan cushin ñu 'aia —quixun sináncëxa.

²⁴ Usaía 'icëbëtanbi ca camabi unían aín nuitu mëu sináncë a 'unáncë íxun, Jesusan —aséribi ca 'ëmi sinanima —quixun 'unáncëxa. ²⁵ An ca unían cacëxunmabi camabi unin sinan 'unáncëxa.

¹ Fariseo uni achúshi ca Nicodemo caquin anēcē 'iacēxa. Ax ca judíos unicaman 'apu achúshi 'iacēxa. ² Usa 'ixun ca anu ñantan cuanxun Jesús cacēxa:

—Unían mix camina cushiira 'ai quixun 'unánun camina uinu 'icē unínbia 'acēma ñu 'ain. Nucēn Papa Diosa abēma 'ain ca uinu 'icē unínbi minmi 'acēsoquin ñu 'atima 'icēn. Usa 'ain cananuna 'unan, Nucēn Papa Diosan ca minmi nu 'unánminun ēnē menu mi xuacēxa quixun.

³ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Asérabi cana 'ēn mi cain, axa aín cushin bacéntēcēncēma uni ax ca Nucēn Papa Diosnan 'itima 'icēn.

⁴ Usaquian cacēxun ca Nicodemonēn cacēxa:

—¿Uisax cara bēráma cania 'aish uni bacéntēcēnti 'ic? ¿Amiribishi cara aín titan pucunu atsíanx bacéntēcēnti 'ic?

⁵ Nicodemonēn cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Usama ca. Asérabi cana 'ēn mi cain, 'unpax 'imainun Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan bacéntēcēncēma uni ax ca Nucēn Papa Diosnan 'itima 'icēn. ⁶ Axa xanunuax bacéncē, ax ca unishi 'ia; axa aín Bēru Ñunshin Upitan bacéncē uni, ax ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upíñu 'ia. ⁷ Nucēn Papa Diosan cushin camina bacéntēcēncē 'iti 'ai quixun 'ēn mi cacēx ratúaxma ca 'it. ⁸ Uinuax cara suñu bēēqui banaquiania camina cuatin, 'ixunbi camina isima, uinuax cara a suñu aia, uinu cara cuania quixun. An ñu shaícaianu suñu iscēma usaribi oquin cananuna Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan uni bacéntēcēnmia isiman.

⁹ Cacēxun ca Nicodemonēn Jesús catēcēancēxa:

—¿Uisa 'aish cara usai 'iti 'ic?

¹⁰ Cacēxun ca Jesusan Nicodemo cacēxa:

—¿Mix an Israel unicama 'unánmicē 'ixunbi caramina 'ēn mi cacēxun uisai qui quicē cara quixun cuatiman? ¹¹ Asérabi cana mi cain, nun 'unáncē ñu ñuianan nun iscē ñuribi ñui cananuna nux quin. Quiabi camina nun bana ca asérabi 'icē quixun sinaniman. ¹² ¿Ēnē menu 'icē ñu 'ēn ñuia cuaquinma caramina uisaxun 'ēn naínu 'icē ñu ñuia cuati 'ain? ¹³ Uinu 'icē unínbia anu 'icē ñu 'unáncē 'aímabi cana 'ēn cuni anuax uá 'ixun 'unanin. ¹⁴ Moisésñēan anu uni 'icēma menuxun manē 'acē runu, camabi unin isnun, i nitsínxun anu nansaribi oquin ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'icē, 'ē unin 'ati 'icēn, ¹⁵ uinu 'icē unix cara 'ēmi catamētia axa nētétimoi Nucēn Papa Diosnan 'inun.

Nucēn Papa Diosan ēnē menu 'icē unicama nuibacē bana

¹⁶ Camabi uni asérabi nuibaquin ca Nucēn Papa Diosan aín Bēchicē achúshi ēnē menu xuacēxa, uicamax cara ami catamētia axa nētétimoi abē 'inun. ¹⁷ Nucēn Papa Diosan ca aín Bēchicē an ēnē menu 'icē unicama aín 'ucha cupí 'uchonun xuáma 'icēn. Ama, ēnē menu 'icē unicama aín 'ucha tērénquin ainan 'inun iéminun quixun ca xuacēxa. ¹⁸ Aín Bēchicēmia catamēcē uni ax ca Nucēn Papa Diosan 'uchocē 'ima. Usa 'aínbi ca axa ami catamēcēma uni ax aín Bēchicē achúshi ami catamēcēma cupí Nucēn Papa Diosan aín 'ucha cupí castícantishi 'icēn. ¹⁹ Axa ami sináncēma uicamax ca aín 'ucha cupí Nucēn Papa Diosan castícantishi 'icēn, atúan an aín sinan upíira 'ixun uni upí imiti ax uánbi ami catamēisama tanquin 'atima ñu 'atishi cuēēncē cupí. ²⁰ An ñu 'atima 'acē unicaman ca an 'aia unin isti rabanan xabánuxun 'ati cuēēnquinma bēánquibucēnuxun ñu 'aia. ²¹ Usa 'aínbi ca an Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin 'acē uni, an 'aia isquian —an ca Nucēn Papa Diosan 'aquincēxun ñu 'aia —quixun unin 'unánun xabánuxun ñu 'aia.

Amiribishia Juanēn Jesús ñuitēcēan bana

²² Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicē unicamabē Judea menu 'icē ēmacamanu cuantancēx anu 'ixun uni nashimiacēxa. ²³⁻²⁴ Nashimimainun ca Juanēnribi sipuacēma pain 'ixun Enón caquin anēcē ēma, anua 'itsa 'unpax 'ain, anuxun uni ricuatsincē nashimiacēxa. Enón cacē ēma ax ca Salim caquin anēcē ēma 'urama 'iacēxa.

²⁵ Usa 'ain ca judío uni achúshinëx Juanëan 'unánmicë unicamabë, aín raraxa quiásabi oquin Nucën Papa Dios a cuëënnun ñu 'ati ñui cuëbicanancëxa. ²⁶ Usai cuëbicananquiani anu cuanxun ca Juan cacëxa:

—A ñuiquinmi nu cacë uni axa mibë Jordán 'ucë manan 'icë, Jesús, an unicama nashimicëbë ca camabi unix anu ricuatsinia.

²⁷ Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—Uinu 'icë unínbi ca Nucën Papa Diosan 'imicëxunma usa ñu 'atima 'icën. ²⁸ Mitsun camina, Cristoma cana 'ai 'ëx quia cuan. Nucën Papa Diosan ca 'ë caxua ax unun 'ëx pain rëcuëncuatsini unun 'ë xuaxa. ²⁹ Èsa ca. Ainan 'inúan unin bicëx ca xanu ainan 'ia. Ainan 'iti xanu bitsia uni cuëëni banaia cuati ca axa abë nicë uníxribi cuëënia. Usaribiti cana 'ëx —unicaman ca Jesusan bana cuatia —quixunmi mitsun 'ë cacëxun cuati chuámarua tani cuëënin. ³⁰ Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan usai ca 'iti 'icë quixun ñuiasabi oi, axira 'ësama cushiira 'ain camabi unix 'ë éanan anuishi cuanti 'icën.

Axa naínuax ucë uni ñuicë bana

³¹ Axa naínuax uá, an unio ñucamabë sënëmma cushiira 'aish ca bëtsi unisamaira 'icën. Unían bëchicëxa bacéncë uni an ca unishi 'ixun ënë menu 'icë ñuishi ñuia. Axa Nucën Papa Diosnuax uá, ax ca an unio ñucamabë sënëmma cushiira 'aish bëtsi unisamaira 'icën. ³² An ca an iscë ñucama ñuianan, an cuacë banacamaribi ñuia, ñuiabi ca uinu 'icë unínbi aín bana ca asérabi 'icë quixun sinanima. ³³ Usa 'aínbi ca axa aín bana cuati ami catamëcë uni, an —Nucën Papa Diosan banax ca asérabi 'icë —quixun sinánan —ca usa 'icë —quixun unicama ñuixunia. ³⁴ Usai 'inun ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí ñonquinma aín Bëchicë 'inania. Usaquian 'inancëxun ca an xucëxa ucë uni, Jesús, an aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ixun Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin unicama bana ñuixunia. ³⁵ Nucën Papa Diosan ca aín Bëchicë nuibaquin axa aín 'ibu 'inun camabi ñu a 'inancëxa. ³⁶ Axa aín Bëchicëmi catamëcë uni, ax ca ainan 'aish Nucën Papa Diosbë nëtétimoi 'ia. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosan Bëchicëmi sinántisama tancë uni, ax ainanma 'aish Nucën Papa Diosbë nëtétimoi 'ima. A uni ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha cupí 'aisamaira oquin castfcancë 'iti 'icën.

4

Samaritana xanubë Jesús bana

¹ Fariseo unicaman ca —Juanën 'unánmicë unicama 'itsaribi 'aínbi ca Jesusan 'unánmianan nashimicë unicamaxira 'aisamaira 'icë —quixuan ñuicania cuacëxa. ² Usa 'aínbi ca Jesusanma aín 'unánmicë unicaman cuni uni nashimiacëxa. ³ Usaquian fariseo unicaman cuacëxun 'unánbiani ca Jesús Judea menuax amiribishi Galilea menu cuantëcëancëxa.

⁴ Anu cuanti sinani ca Jesús Galilea nëtënu cuani Samaria 'abiani cuancëxa. ⁵ Cuanx ca Jacobnëan aín bëchicë José 'inan me 'urama 'icë ëma, Sicar cacë, anu bëbacëxa. ⁶ Bëbatancëx ca Jacobnëan naëa 'unpax anu 'ain, Jesús 'uran cuanbaiti cuainsama tani, baria xamárucëbë, a rapasu tsóbuacëxa. ⁷⁻⁸ Tsóbutancëxa anu tsómainun ca aín 'unánmicë unicama a piti ñu bitsi Jesús ëbiani cuancëxa. Cuan ca Samaria nëtënu 'icë xanu achúshi 'unpax bitsi uacëxa. Chumu bëi aia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿'È ca 'unpax 'anun 'inan?

⁹ Cacëxun ca a xanun cacëxa:

—¿Uisati caramina mix judío uni 'ixunbi 'ëx samaritana xanu 'icëbi 'unpax 'inánun quixun 'ë cain?, judíos unicamax samaritano unicamabë nuibanancë 'aínmabi.

¹⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Èn mi 'unpax ñucácë 'aínbi camina ui carana 'ai quixun 'ë 'unaniman. 'È 'unánan aña cara Nucën Papa Diosan mi 'inánti 'icë quixun 'unáncë 'ixun camina 'ë ñucátsian. Ñucácëxun cana anúnmi nëtétimoi Nucën Papa Diosnan 'iti 'unpax mi 'inántian.

¹¹ Cacëxun ca cacëxa:

—Anua 'unpax biti ënëx ca nëmin 'icën. Anun 'unpax biti ñuñuma camina 'ain. ¿Uinua caramina anun 'ëx nëtétimoi Nucën Papa Diosnan 'iti 'unpax a biti 'ain? ¹² ¿Nucën rara

Jacóbsamaira caina mix 'ain? An ca ënë anua 'unpax biti naëacëxa, naëxun ca 'acëxa, 'anan ca aín bëchicëribi 'amianan a rabucucë ñuinacamaribi 'amiacëxa. Jacobnën aín rëbúnquicamanribia 'anun naëa 'icë cananuna nunribi ënë 'unpax 'ain.

¹³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—An ënë 'unpax 'acë uni, ax ca amiribishi shimatëcënia. ¹⁴ Usa 'aínbi ca an 'ën 'inancëxun 'unpax 'acë uni, ax amiribishi shimatëcëntima 'icën. Me 'ucë mëúcüaxa chiquitia 'unpax xobucësaribiti ca 'ën 'inancë 'unpax nëtëtima uninu 'iti 'icën. Usaía 'icëbë ca uni nëtëtimoí Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën.

¹⁵ Usaquian cacëxun ca xanun cacëxa:

—A 'unpax ca 'ë 'inan. Amiribishi shimai 'unpax bitsi utëcënunma ca 'ë 'inan.

¹⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Min bënë cuënbëtsini ca abë utan.

¹⁷ Cacëx ca —'ëx cana bënëñuma 'ai —quiacëxa. Quia ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca. Bënëñuma cana 'ai qui camina cëmëiman. ¹⁸ Mix camina mëcën achúshi bënëñu 'iacën. Usa 'aínbi ca axa bërí mibë 'icë uni ax asérami min bënëma 'icën. Usa 'ain ca —bënëñuma cana 'ai —quiaxmi quicë ax cëmëma 'icën.

¹⁹ Cacëxun ca xanun cacëxa:

—Bërí cana mix caina ui 'ai quixun 'unanin. Mix camina an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a 'ain. ²⁰ Samaria unicama nun raran ca tucu ënuxun Nucën Papa Dios rabiacëxa. Usa 'aínbi camina mitsux quin, Jerusalénuxun ca unin Nucën Papa Dios rabiti 'icë quiax.

²¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérami cana mi cain, anúnmi ënë tucunuxunmabi, Jerusalénuxunmabi anumi mitsux 'icënxunbi, Nucën Papa Dios rabiti nëtë ca aia. ²² Mitsun camina ui caramina rabi quixun 'unanin. Nun cananuna ui caranuna rabi quixun 'unanin. An uni Nucën Papa Diosnan 'inun iémiti, ax ca judío uni 'iti 'icën. An usaía 'inun mënío, a cananuna nun rabin. ²³ Anúan an Nucën Papa Dios rabiçë unix asérami ami sinani ax cuëncësabi oi 'iti cuëenquin a rabiti nëtë ca aia, bërí ca a nëtë 'icën. Usaquian unin a rabiti ca Nucën Papa Dios cuëënia. ²⁴ Nucën Papa Dios, ax ca unima 'aish nami, imi, xo, acamañuma 'icën, a ca unin isima. Usa 'ain ca an Nucën Papa Dios rabiçë unin asérami ami sinani ax cuëncësabi oi 'iti cuëenquin a rabiti 'icën.

²⁵ Cacëxun ca xanun cacëxa:

—Mesías, Cristo cacë, ax ca uti 'icë quixun cana 'unan. Ax uquin ca nun nu 'unánun camabi ñu ñuixunti 'icën.

²⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—A cana 'ëx 'ain, abë camina banain.

²⁷ Cacëbëbi ca aín 'unánmicë unicama utëcëancëxa. Uquin xanubëa Jesús banaía isi ratúquinbi ca uinu 'icë unínbi —¿añu caramina cuëënin? —canan —¿añu ñui caramina a xanubë banain? —quixun cáma 'icën. ²⁸ Usa 'ain ca a xanun aín ñutë tsónbiani aín ëmanu cuanx bëbaquin anu 'icë unicama cacëxa: ²⁹ —'ëbë banaquin ca achúshi unin 'ëx usai 'icëcama ñuiquin 'ë caxa. Ënëx sapi ca asérami Cristo 'icën, ca isi ut.

³⁰ Usaquian xanun cacëxa ca a ëmanu bucucë unicama anua Jesús 'icë anu ricuat-siancëxa.

³¹ A xanúa cuancëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman Jesús —camina piti 'ai —quixun cacëxa. ³² Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun 'unancëma pitiñu cana 'ëx 'ain.

³³ Cacëx ca aín 'unánmicë unicamax —bëtsi unin sapi ca a piti bëxuanxa —quiax canancëxa. ³⁴ Canania isquin ca Jesusan cacëxa:

—An ënë menu 'ë xuá axa cuëncësabi oquin 'anan an a 'anun 'ë ca, a sënëonuxun 'ai cana 'ëx picësa 'ain. Usaquin 'ën 'acëx ca ax 'ën piti ñusa 'icën.

³⁵ Èsoquian cacëbëbia a ëmanu 'icë unicamax aia isquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Mitsux camina quin, rabé 'imainun rabé 'uxë cëñúcëbëa shaínquibutia cananuna ñu bimi biti 'ain. Usa 'aínbi cana 'ën mitsu cain, ca is, axa ucë unicama ënëx ca anun

biti nētē sēnēncēbētan aín 'ibun binuan bimi pēcēti sēnēncēsaribi 'icēn. ³⁶ An uni 'ēmi catamēnun 'aquincē uni an ca aín cupí bitsia. A unin 'aquincēxa 'ēmi catamēcē unicama ax ca xēnibua 'aínbi Nucēn Papa Diosnan 'ia. Usa 'ain ca an paían 'ēn bana uni ñuixuncē unicamabē an 'ēmi catamēnun uni 'aquincē unicamaxribi cuēēnti 'icēn, atúan 'ēnan 'inun uni 'aquincē cupí. ³⁷ Usa 'ain ca ēsai quicē banax asérabi 'icēn: Bētsi unían 'apácēxa pēcētia ca bētsi unin bimi bitsia. ³⁸ Mitsúnmi bētsi unían 'unánmicē unicama 'ēmia catamēnun upí oquin 'aquinun cana mitsu xuan. Uni raírínēan 'unánmicē 'icēbi camina mitsun a unicama upí oquin 'ēmia catamēnun 'imian.

³⁹ Usai Jesús aín 'unánmicē unicamabē banamainuan a xanun cuanxun —a unin ca 'ēx usai 'icēcama ñuiquin 'ē caxa —quixun cacēx ca a ēmanu 'icē samaritano uni 'itsáxira —Jesús ax ca Nucēn Papa Diosnuax ucē 'icē —quixun sinani Jesúsmi sináncēxa. ⁴⁰ Ami sinánquin a isi cuanxun ca Jesús cacēxa:

—Nubē pain camina 'i cuanti 'ain. Cacēx cuanx ca atubē rabé nētēn 'iacēxa. ⁴¹ 'Ixúan, bana ñuia cuati ca samaritano 'itsáxira —asérabi ca ax Nucēn Papa Diosnuax ucē 'icē —quixun 'unani ami sináncēxa. ⁴² Usai 'iquin ca a unicaman a xanu cacēxa:

—Minmi nu cacēxun cuaxunbi cananuna bērí nunbi aín bana cuaquin 'unanin, asérabi ca ax Cristo, an camabi menu 'icē uni Nucēn Papa Diosnan 'inun iémiti, a 'icē quixun.

An 'apu ñu mēēxuncē unin bēchicēa Jesusan pēxcüa

⁴³ Usa 'ain ca rabé nētē anu 'itancēx Jesús anuax cuanx Galilea nētēnu bēbai cuancēxa. ⁴⁴ Cuanux ca quiacēxa:

—An Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē uni a ca anuaxa canicē nētēnu 'icē unicaman aín bana cuaisama tania.

⁴⁵ Usai quiax cuanxa Galilea nētēnu bēbaia ca anu 'icē unicaman upí oquin Jesús biacēxa. A unicamax Pascua anun carnero 'ati nētē 'ain, Galileanuax Jerusalénu cuancē 'ixun ca an ñu 'aia iscē 'ixun a unicaman aín nētēnu bēbaia cuēēnquin Jesús biacēxa.

⁴⁶ Usa 'ain ca Galilea nētēnu 'icē ēma Caná, anuxuan bēráma 'unpax vino ocē, anu Jesús bēbacēxa. Bēbamainun ca 'apun uni achúshi aín bēchicēnēx Capernaúm ēmanu 'insíncē 'iacēxa. ⁴⁷ Usa 'ain ca Jesús Judea nētēnuax Galilea nētēnu bēbaia quixuan unin ñuia cuabiani cuanxun 'apun unin mēraquin Jesús cacēxa:

—'Ēn bēchicē ca 'insíanxa, ca bamatisa 'icēn. A camina 'ē pēxcuxuni cuanti 'ain.

⁴⁸ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Mitsun camina 'ēn, uni itsin 'acēma ñu 'aiashi istisa tanin. 'Ēn usa ñu 'acēbētanma camina, ēx cana asérabi Nucēn Papa Diosnuaxa uá a 'ai quixun sinántisama tanin.

⁴⁹ Cacēxun ca 'apun unin cacēxa:

—'Ēn bēchicē ca nētētisaira 'icēn. Nētécēmaishi camina a isi cuanti 'ain.

⁵⁰ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Min bēchicē ca ñuima, asábi ca, ca istan.

Cacēx ca —asérabi ca pēxcúti 'icē —quixun sinánbiani cuancēxa. ⁵¹ Usa 'ain ca baían cuania mērananquinquin an ñu mēēxuncē unicaman cacēxa:

—Min bēchicē ca ñucēma 'icēn, asábi ca.

⁵² Cacēxun ca a tuacēn papan cacēxa:

—¿Uinu bari 'ain cara 'ēn bēchicē aín 'insin nētéonx?

Cacēxun ca —iméishi bari cuainacécēbē ca aín 'itsis nētéonxa —quixun cacēxa.

⁵³ Usaquian cacēxun ca a tuacēn papan —Anu bari 'ain ca Jesusan 'ē, min bēchicē ca ñuima, ca pēxcutia quixun 'ē coonxa quixun sináncēxa. Usaquin sinani ca aín xubunu 'icē unicamabē —asérabi ca Jesús Nucēn Papa Diosnuax ucē 'icē —quiax ami sináncēxa.

⁵⁴ Usaquin ca Jesusan Judea nētēnuax cuantancēxun Galilea menuxun bēráma 'acēsa oquin uni itsin 'acēma ñu 'atēcēancēxa.

¹ Usotancëx ca anúan judíos unicaman Nucën Papa Dios rabiquin piti nētē 'ain, Jesús Jerusalénu cuantécëancëxa. ² Jerusalénu cënëa aín xëcuë achúshi, Oveja cacë, a bëtánain ca unin 'acë 'ian 'iacëxa. Ax ca hebreo banan Betesda caquin anëcë 'iacëxa. A 'ian rapasu, anua uni niti, anu ca męcën achúshi itá nitsíncë 'aish manan tapuñu 'iacëxa. ³ Ax ca a tēmú bucuxuan uni 'insíncëcama, bëxuñu 'imainun aín niti bëtisicë 'imainun racábucë, acaman ángelnëan 'unpax cubínmia caíncë 'iacëxa. ⁴ Caíncëxuan uisa nētën cara 'ibutia, a nētën 'ibúxun ángelnën a 'unpax cubímicëbë caísa ax paían anu butucë, uisa 'insínñu cara, a uníxbi pëxüacëxa. ⁵ Usa 'ain ca anu 'icë uni achúshi treintiocho baritia 'insíncë 'iacëxa. ⁶ Ax anu racácë isquin ca —'uran ca ënë uni usai 'iaxa —quixun 'unánquin Jesusan cacëxa:

—¿Caramina pëxcútisa tanin?

⁷ Cacëxun ca 'insíncë unin cacëxa:

—'Unpax cubíncë nëbëtsi an 'ë butúnti uni ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca 'ëx cuancëma 'aínshi 'ë rëtibiani cuanx, uni itsix pain 'unpax cubíncënu butuia.

⁸ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Niruquin anumi racácë min bacëti bibiani ca cuantan.

⁹ Usaquian Jesusan cacëxëshi ca a uni aín 'insíncë pëxcüacëxa. Pëxcúquin aín bacëti bibiani ca cuancëxa.

Anun ñu mëëtima nëtē 'aínbia anua racácë aín bacëti bibiani, ¹⁰ cuania isquin ca judíos unicaman 'insíncë 'aíshbia pëxcúcë uni cacëxa:

—Ënë nëtëx ca anun ñu mëëtima nëtē 'icën. Ënë nëtën camina anumi racácë ñu 'iábiantima 'ain.

¹¹ Cacëxun ca cacëxa:

—An 'ë pëxcucë uni an ca, anumi racácë min bacëti bibiani ca cuantan, quixun 'ë caxa.

¹² Quixuan cacëxun ca atun cacëxa:

—¿Ui uni cara min bacëti bibiani ca cuantan quixuan an mi cacë, ax 'ic?

¹³ Cacëxunbi ca 'aisamaira uni anu 'aían Jesús 'uri cuan, ui unin cara a pëxcüaxa quixun 'unánma 'icën. ¹⁴ Usa 'ain ca a pëxcucë uni a anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun mëraquin, Jesusan cacëxa:

—Ca is, bërí camina pëxcúcë 'ain. Usa 'ain camina mix 'iásamairai 'insíntëcënti rabanan amiribishi 'uchatëcëntima 'ain.

¹⁵ Usaquian Jesusan cacëxun, ax ca Jesús 'icë quixun sinánbiani cuanxun ca a unin judíos unicama, —Jesusan ca 'ë pëxcüaxa —quixun cacëxa. ¹⁶ Usa 'ain ca anun ñu mëëtima nëtëan uni pëxcucë cupí, judíos unicamax Jesús 'acatsi quiax 'ësëncëxa.

¹⁷ 'Ësëniabi ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ën Papan 'acësaribi oquin cana 'ën 'ain.

¹⁸ Usaía Jesús quia cuati ami nishquin ca judíos unicaman ësaquin sináncëxa, —Usai qui ca Nucën Papa Dios ax isa aín papa 'icë quianan ax isa Nucën Papa Diossaribi 'icë quia. Usaquin sinani ca anun ñu mëëtima nëtën uni pëxcucë cupí ami nishanan, usaía quicë cupíribi ami nishquin, a 'acatsi quiax 'ësëncëxa.

Jesusan aín Papabëtan ñu 'a

¹⁹ Usa 'ain ca Jesusan atu cacëxa:

—Asérabi cana mitsu cain, 'ëx Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ixunbi cana 'ënbi ñu 'aiman. 'Ën Papan ñu 'aia isquin cuni cana 'ënribi 'ain. 'Ën Papan bëtis bëtis ñu 'acëbëtan cana 'ëx aín Bëchicë 'ixun 'ënribi an 'acësaribi oquin 'ain. ²⁰ 'Ën Papan ca 'ëxira aín Bëchicë 'icë nuibaquin an 'acë ñucama 'ë ismia. An ca mitsúnmi iscësamaira ñu, a isími mitsux ratúti, a 'ë isminuxun 'aia. ²¹ 'Ën Papan ca uni bama abi baísquimitancëxun axa tsónun 'imiti 'icën. Usaribiquin cana 'ëx aín Bëchicë 'ixun 'imitisa tanquin 'ënribi tsónun uni 'imiti 'ain. ²² 'Ën Papax ca uicamax cara aín 'ucha tërëncë 'icë quianan uicamaxribi cara 'uchañu 'icë quiax quima. Usa 'ixun ca 'ëx aín Bëchicë 'icë usoquin 'anun 'ë cuni 'imíaxa, ²³ a rabicësaribi oquían camabi unin 'ëribi rabinun. An aín Bëchicë 'icë 'ë rabicëma, an ca 'ën Papa an 'ë xuá, aribi rabima.

²⁴ Asérabi cana 'ën mitsu cain, axa 'ën bana cuati an 'ë xuá ami sináncë uni, ax ca ainan 'aish nētétimoi Nucën Papa Diosnan 'ia. A cupía Nucën Papa Diosnan 'itima 'icëbi aín 'uchacama tērēncë cupí 'uchañuma 'aish ca bamatancëxbi nētétimoi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën. ²⁵ Usa 'ain cana asérabi mitsu cain, ca uti 'icën, anúan aín 'ucha cupí bamacësa 'ixunbi unicaman 'ën bana cuati nētë. 'Ën bana unin cuati nētë, a nētë ca ënëx 'icën. Usa 'ain ca an —asérabi ca aín bana 'icë —quixun 'ë 'unánquin 'ëx quicësabi oquin ñu 'acë unicama ax, aín 'ucha tērēncë cupí Nucën Papa Diosnan 'aish, nētétimoi abë 'iti 'icën. ²⁶ Usa 'inun ca Nucën Papa Diosan, ënë nētënu tsónan ainan 'aish aín nētënuribi abë 'inun uni 'imia. An ca aín Bëchicë 'ënribi usaribi oquin uni 'iminun 'ë 'imiáxa. ²⁷ Uni 'inun anuax uá cupí ca uicamax cara aín 'ucha tērēncë 'icë isanan uicamax cara 'uchañu 'icë isnun, Nucën Papa Diosan 'ë 'imiacëxa. ²⁸ Usa 'ain ca 'ën mi ñuixuncëxun cuati ratúaxma 'it. Anúan 'ëx ucëbëtan 'ën bana cuati, bama unicama baísquiti nētë ca uti 'icën. ²⁹ Baísqui ca anu maían anuax chiquíti 'icën. An upí ñu 'á unicamax Nucën Papa Diosbë nētétimoi 'inun baísquimainun ca an ñu 'atima 'á unicamax aín 'ucha cupí 'uchocë 'inun baísquiti 'icën.

Nucën Papa Diosan Jesús xuá ñui quicë bana

³⁰ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana 'ënbi sinánquin ñu 'aiman. 'Ën Papan 'ë cacësabi oquin cana 'ën, cara castíancë 'iti 'icën, cara castíancë 'itima 'icë quixun uni cain. 'Ëx cuëncësoquin 'aquinma cana an 'ë xuá, axa cuëncësabi oquin ñu 'ain. Usa 'ain ca 'ën uni cacë banax asábi 'icën. ³¹ 'Ëxbi, usa cana 'ëx 'ai quiax quia ca unin 'ën bana ca asérabi 'icë quixun 'unántima 'icën. ³² Usa 'aínbi ca axa 'ë ñui quicë ax Nucën Papa Dios 'icën. 'Ë ñuia quicë bana ax ca asérabi 'icë quixun cana 'unanin. ³³ Mitsun camina 'ë ñuiquian a ñucánun quixun Juanu uni xuan. Xucëx cuanxun ca ñucáxa, ñucácëxuan Juanën 'ë ñuiquin cacë bana ax ca cëmëma 'icën. ³⁴ Uisai cara uni 'ë ñui quiti 'icë usai quicëbëtanbi cana 'ënbi, 'ën bana ca asérabi 'icë quixun 'unanin. 'Ën cana Juanëxa 'ë ñui quicë banami sinánun mitsu sinánmin, a bana sinanimi Nucën Papa Diosnan 'inun 'ëmi catamëti iénun. ³⁵ Unían upí oquin isnuan bëánquibucë 'aínbi lamparínën pëcacësaribi oquin ca Juanën 'ë ñuiquin uni bana ñuixuanxa. Usaquian ñuixuncëbë camina mitsux bënëtishi aín bana cuati cuëëan. ³⁶ Juanëan 'ë ñuiquin mitsu cacë 'ixun camina an cacësabi oquin 'ën 'aia isquin upí oquin 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca 'ë xuacëxa quixun. ³⁷ Mitsun aín bana cuacëma 'ixunmi uisa cara ax 'icë quixun iscëma 'aínbi ca Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, aín banax 'ë ñui asérabi quia. ³⁸ Nucën Papa Diosan xucë 'icëbimi mitsun 'ën bana cuacëma 'ain cana 'unanin, camina aín bana mitsun nuitunën sinánquin cuacëma 'ai quixun. ³⁹ Uisari caramina ainan 'aish xëñibua 'aínbi abë 'iti 'ai quixun 'unánuxun camina Nucën Papa Diosan bana cuëñëo upí oquin isin. Usa 'aínbi ca a bana 'ë ñuia quicë 'icën. ⁴⁰ A banaxa usai 'ë ñui quicë 'aínbi camina ainan 'aish Nucën Papa Diosbë 'inun 'ëmi catamëisama tanin.

⁴¹ Unían 'ë rabiti cana sinaniman. ⁴² 'Ën cana mitsu 'unan. Mitsun nuitunëñbi camina Nucën Papa Diosmi sinanima cana 'unanin. ⁴³ 'Ëx 'ën Papan xucëx uá 'icëbi camina mitsun 'ën bana cuaisama tanin. Usa 'ixunbi camina Nucën Papa Diosan xucëxmabia axbi ucë unin bana cuati 'ain. ⁴⁴ Nucën Papa Dios axëshi Dios 'ixun mitsu upíoti cuëñëma camina mitsúxbi upíonani rabiananti cuëñin. ¿Nucën Papa Diosan mitsu upí oti cuëncëma 'aish caramina uisax 'ëmi catamëti 'ain? Camina 'itima 'ain. ⁴⁵ 'Ën isana mitsumi Nucën Papa Dios manóin quixun sinánxunma ca 'at. Moisésñëan cuëñëo bana, ax isa upí 'icë quiáxmi quicë, ax 'ë ñui quicë 'aínbimi 'ëmi sináncëma cupí camina 'uchocë 'iti 'ain. ⁴⁶ Moisésñëan 'ë ñuiquin cuëñëo 'ain camina an cuëñëo bana ca aserabi 'icë quixun sináncë 'aish 'ëmiribi sinántian. ⁴⁷ Usa 'aínbi camina Moisésñëan cuëñëo bana cuaisama tancë 'ixun 'ëx quicë bana cuatima 'ain.

Usaquin ca Jesusan judíos unicama cacëxa.

6

Jesusan 'itsa uni páncēñun tsatsa pimía

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

¹ Usatancēx ca Jesús parún papa, Galilea canan Tiberíades ribi cacē, a 'ucē manan cuancēxa. ² Cuancēbē ca an uni itsían 'acēma ñu 'anan uni 'insíncē pēxcuia iscē unicama Jesús nuibiani cuancēxa. ³ Usa 'ain ca anuax matánu mapēracētancēx aín 'unánmicē unicamabē Jesús tsóbuacēxa. ⁴ Pascua anúan judíos unicaman carnero 'ati nētē 'urama 'ain ca Jesús 'imainun aín 'unánmicē unicama matánu 'iacēxa. ⁵ Anuxun 'aisamaira uníxa a nuibētsini aia isquín ca Jesusan Felipe cacēxa:

—¿Uinua caranuna a ēnē unicama pimiti pán biti 'ain?

⁶ An uisoquin cara 'ati 'icē quixun 'unánquinbi ca Jesusan uisai cara quia cuacatsi quixun usaquin Felipe cacēxa. ⁷ Cacēxun ca Felipenēn cacēxa:

—Doscientos curíqui cupí bicēxbi ca pán achúshi achúshi camabi uni 'ináncēx sēnēntima 'icēn.

⁸ Caia ca aín 'unánmicē uni itsi, Simón Pedronēn xucēn, Andrés cacē, an Jesús cacēxa:

⁹—Ēnu ca xu achúshi 'icēn. Ax ca cebada 'acē pán mēcēn achúshi 'imainun rabé tsatsañu 'icēn. 'Aíshbi ca ēnēx 'itsaira uni pimitisama 'icēn.

¹⁰ Quixuan cacēxun ca Jesusan, anua basi 'itsaira 'ain, aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Unicama tsóbunun ca cat.

Usaquian Jesusan cacēxuan aín 'unánmicē unicaman cacēx ca 'aisamaira uni, cinco mil unisa 'aish, tsóbuacēxa. ¹¹ Tsóbuan ca Jesusan pán bixun, Nucēn Papa Dios pain — asábi ca —catancēxun aín 'unánmicē unicama an unicama 'inánun quixun 'ináncēxa. 'Ináncēxun ca axa tsócē unicama pán mētícaquin 'ináncēxa. 'Inánan ca tsatsaribi usai 'iisa 'aínmabia anu 'icē pucháquian pinun unicama 'ináncēxa. ¹² 'Ináncēxun piia camabi uni puchácēbētan ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Pán tēocēcēñun ca tsatsa tēocēcama bit, masóxunma.

¹³ Cacēxun ca mēcēn achúshi 'icēbia unin piquin tēocē cebada 'acē pán a mēcēn rabē 'imainun rabé caquí buácaquin biacēxa. ¹⁴ Usaquian Jesusan 'aia isi ca anu 'icē unicamax quiacēxa:

—Asérabi ca ēnē uni axa Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuni utinu nun caíncē, a 'icēn.

¹⁵ Usai quiquian atun a 'apu 'iminun biisa tancēxun 'unani ca Jesús axēshi unicama ēbiani matánu cuantēcēancēxa.

Jesús parún papa camánanēn nia

(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶ Matánua Jesús cuan ca bari atsíncēbēa bēanquicēbē aín 'unánmicē unicama parún papa cuēbi cuancēxa. ¹⁷ Cuantancēx ca nuntinu cēñuruquiani, 'ucē manan 'icē Capernaúmnu cuani cuancēxa. Bari cuabúcēbē bēanquicēbēbia Jesús aiama obiani ca aín 'unánmicē unicamax cuancēxa. ¹⁸ Cuancēbētanbi ca 'aisamairai bēquiquin suñúanēn baca bēchúancēxa. ¹⁹ Usocēbēbi parún papa cuēbínuax cuani cinco kilómetrosa 'ixun ca aín 'unánmicē unicaman parún papanubi nicuatsinia aia Jesús isacēxa. Isi ca racuéira racuéacēxa. ²⁰ Racuétiabi ca Jesusan cacēxa:

—Racuéaxma ca 'it. 'Ē cana 'ain.

²¹ Usaquian cacēx cuēnquin, nuntinu Jesús 'arubiani cuanx ca anu cuanti sinánbiania cuancē parún papa 'ucē manan bēnētishi bēbacēxa.

Unicaman Jesús baria

²² Jesusan 'unánmicē unicama parún papa 'ucē manan cuan ca an pán picē unicama anubi 'iacēxa. Usa 'ixun ca pēcaratancēxun sináncēxa: Achúshi nuntishi ca ēnu 'iónxa, 'imainun ca aín 'unánmicē unicamaxa a nuntinu 'irucēbēbi Jesús nuntinu 'iruima 'iónxa. ²³ Usaquian sinánmainun ca Tiberias ēmanuax uni raíriribi manē nunti raírínēn cuanx, anuxuan Jesusan Nucēn Papa Dios —asabi ca —catancēxun pán uni pimioncē, a 'urama bēbacēxa. ²⁴ Usa 'ain ca axa anu bērucē unicama an bariquinbi Jesús cēñun

ain 'unánmicë unicamaribi 'aímcöxa. 'Aímobiani ca axa Tiberiasnuax ucë manë nunticamanu cëñúruquiani Capernaúm ëmanuribi Jesús bari cuancëxa.

Aín unicamax ca ami catamëcë 'aish Jesús bë 'ia quicë bana

²⁵ Usa 'ain ca 'ucë manan cuanxun bariquin mëraquin Jesús cacëxa:

—¿Uinsaran caramina ënu uan?

²⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, 'ën pán pimicëx puchonx camina a sinánbëtsini 'ë bari uan. Ui carana 'ëx 'ai quixunmi mitsun 'unánun, uni itsían 'acëma ñu 'ën 'acë a isunbi camina ui carana 'ëx 'ai quixun sinaniman. ²⁷ Axa chëquiti piti binuxuinshi camina ñu 'atima 'ain. Usa 'ain camina ainan 'aish Nucën Papa Dios bë nëtëtimoï 'inuxun 'ëmi catamëquin axa cuëncësabi oquin 'ati 'ain. Usaími 'inun mitsu 'iminun ca 'ëx uni 'inux anuax uá, Nucën Papa Dios, an 'ë 'imiacëxa.

²⁸ Cacëxun ca a cacë unicaman cacëxa:

—¿A 'acëbëa Nucën Papa Dios cuëenun caranuna añu 'ati 'ain?

²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Dios ca cuëënia, mitsúxmi an ënu unun xuá 'aínmi 'ëmi catamënun.

³⁰ Cacëxun ca cacëxa:

—¿Nuxnu mimi sinánun caramina añu nun isnun 'ati 'ain? ¿Añu caramina 'ati 'ain?

³¹ Nucën raracaman ca anu uni 'icëma menuxun pánsa piti, maná cacë, piacëxa, cuëñö bana ësai quicësa oquin: “Nucën Papa Diosan ca naínua 'ibúmiquin unicaman pinun, pán 'ináncëxa”.

³² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana asérabi mitsu cain, an naínua 'ibúmiquin unicama pán 'inan ax ca Moisésma Nucën Papa Dios 'iacëxa. An a pán 'inan 'aínbi ca Ñucën Papa Diosan bërí 'ináncë ax ca anúan uni asérabi upiti tsóti a 'icën. ³³ Nucën Papa Diosan uni 'inan piti ax ca axa naínuax uá 'ë 'icën. Usa 'aish cana 'ëx an ainan 'aísha Nucën Papa Dios bë 'inun ënë nëtënu 'icë unicama 'imiti a 'ain.

³⁴ Cacëxun ca unicaman cacëxa:

—A piti camina camabi nëtën nu 'inánti 'ain.

³⁵ Cacëxun ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ëx cana anúan uni asérabi upiti tsóti a 'ain. Panánxun piisa tanan shimaxun 'unpax 'aisa tania uni bënëcë, usaribitia ax Nucën Papa Dios bë upí 'iisa tani bënëcë uni, ax ca 'ëmi catamëti amiribishi bënëcëntima 'icën. ³⁶ Axa 'ëmi catamëcë uníxa usa 'aínbi cana 'ën mitsu cacë usaribi oquin mitsu catëcënin, mitsun 'ën ñu 'aia isquinbi camina ui carana 'ëx 'ai quixun sinaniman. ³⁷⁻³⁸ 'Ëx cuëncësabi oquin 'ai cana uáma 'ain. An 'ë xucë, axa cuëncësabi oquinshi 'ai cana uacën. Usa 'ain ca ui unicama cara Nucën Papa Diosan 'ënan 'inun sinánmia acamax ca 'ëmi catamëti 'icën. Axa 'ëmi catamëcë uni, a cana —camina 'ënan 'itima 'ai —quixun catima 'ain. ³⁹ An 'ë xuá 'ën Papa, ax ca an 'ënan 'inun sinánmicë unicamaxa abë 'iti cuëëni, achúshira uníxbia abë 'ima 'iti cuëënima. Usa 'aish ca an 'ëmi sinánmicë unicama bërúantacëxun, ënë nëtë cëñúcëbëtan 'ën baísqumiti cuëënia. ⁴⁰ An 'ë xuá ax ca cuëënia, aín Bëchicë, 'ëmi catamëcë unicamax nëtëtimoï abë 'iti. A unicama cana 'ën ënë nëtë cëñúcëbëtan abë 'inun baísqumiti 'ain.

⁴¹ —'Ëx cana Nucën Papa Diosan naínua 'ibúmiquin uni 'inan piti, a 'ai —quiáxa Jesús quicëbë ca judíos unicamax ami nishi Jesús ñui ⁴² quicancëxa:

—¿Josénën bëchicë, Jesús, ama cara ënëx 'ic? Nun cananuna aín tita 'imainun aín papa 'unan. ¿Uisacatsi cara —'ëx cana naínuax uan —quiaux quin?

⁴³ Usaía quia ca Jesusan cacëxa:

—Usai banaxma ca 'it. ⁴⁴ Uinu 'icë uníxbi ca axbi 'ënan 'inux 'ëmi catamëtima 'icën. 'Ën Papa, an 'ë xuá, an sinánmicëx cuni ca uni 'ëmi sinani 'ënan 'inux 'ëmi catamëti 'icën. 'Ëmia catamëcë 'icë cana ënë nëtëa cëñúcëbëtan baísqumiti 'ain. ⁴⁵ An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama achúshinën ca ësquin cuëñöcëxa: “Nucën Papa Diosan ca camabi uni 'unánmiti 'icën”. A unían cuëñösabi oi ca ui unicaman cara Nucën Papa Diosan sinánmicëxun 'unania, acamax ca 'ëmi catamëtia.

⁴⁶ Uinu 'icë unínbi ca Nucën Papa Dios iscëma 'icën. Axa anuax uá 'ëinshi cana a isacën.
⁴⁷ Asérabi cana 'ën mitsu cain, axa 'ëmi sinani 'ëmi catamëcë unicamax ca ainan 'aish xënibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ia. ⁴⁸ 'Ëx cana anúan uni Nucën Papa Diosbë upí 'iti a 'ain. ⁴⁹ Mitsun raracamax ca anu uni 'icëma menuxun Nucën Papa Diosan 'ináncë maná cacë ñu pibi bamatimoi tsoóma 'icën. ⁵⁰ Usa 'aínbi cana 'ëxribi naínuax ucë pán unin piá usaribi 'ain. Aín nami cushi 'aish upí 'inuxun ca unin ñu piia, usaribiti ca uni upí 'aish xënibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'inux 'ëmi catamëti 'icën. ⁵¹ 'Ëx cana naínuax uá 'aish anúan uni Nucën Papa Diosbë 'iti a 'ain. Usa 'ain ca axa 'ëmi catamëcë uni ax ainan 'aish xënibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ia. Uníxa ainan 'aish xënibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'inun cana 'ëx bamatsianxmabi bamati 'ain.

⁵² Quixuan cacëx ca judíos unicama ñucacanani quiacëxa:

—¿Uisa 'ixun cara ënë unin anu nun pinun nu pimiti 'ic?

⁵³ Usai canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, uni 'inux anuax uá 'ain, 'ëmi catamëquinma 'ën nami picëmasa 'ianan 'ën imiribi xëacëmasa 'aish camina asérabi xënibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'itima 'ain. ⁵⁴ 'Ëx bamacë cupí 'ëmi catamëti ca uni xënibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën. ⁵⁵ Usa unicama cana 'ën ënë nëtë cëñúcëbëtan baísquimiti 'ain. Axa asérabi 'ëmi catamëcë uni ax ca 'ën nami picësa 'ianan 'ën imi xëacësa 'icën. 'Ën imi 'apati 'ëx bamacë cupí ca usai 'iti 'icën. ⁵⁶ Ui unix cara 'ëmi catamëti 'ën nami pianan 'ën imi xëacësa 'icë, ax ca 'ëbë 'icën, 'ëxribi cana abë 'ain. ⁵⁷ Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, ax ca bamatimoi tsotia. Ax 'ëbë 'ain cana an 'imicëx 'ëxribi tsotin. Usaribiti ca 'ëmi catamëquian an 'ë picësa uni axribi 'ën 'imicëx 'ëbë 'aish 'ëx 'icësaribiti tsóti 'icën. ⁵⁸ 'Ëx cana naínuaxa uá pitisa 'ai quiax cana 'ëx quin. 'Ëx cana mitsun raracaman piá manásama 'ain. Mitsun raracamax ca maná cacë ñu pibi bamatimoi tsoóma 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ëmi catamëquin 'ë picësa uni ax ainan 'aish xënibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën.

⁵⁹ Capernaúm ëmanuxun ca Jesusan anua judíos unicama timéti xubunuxun usai quiquin a banacama ñuixuancëxa.

Anúan uni xënibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'iti bana

⁶⁰ Usa 'ain ca an Jesusan bana ñuia cuacë unicama 'aisamaira 'ain raírinëx quiacëxa:

—Axa usai quicë bana ax ca cuaisama 'icën. ¿Uin cara a cuati 'ic?

⁶¹ Usaía canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsúnmi cuacëx cara ënë bana cuaisama 'ic? ⁶² ¿Ënë bana cuaquinma caramina uisaxun mitsun 'ëx anuax uá anu cuantëcënia isquin sinánti 'ain? ⁶³ 'Ëx ënë menu 'aish uni 'icë cupíshima 'ëx bamatancëx baísquiti cupí camina ainan 'aish xënibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'ain. 'Ën a ñuiquin mitsu cacë ñucama ax ca anúnmi 'ëmi catamëti 'ën sinánsaribi 'aish xënibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti, a 'icën. ⁶⁴ Usa 'aínbi camina micama raírinëx asérabi 'ëmi sinani 'ëmi catamëcëma 'ain.

Ësaquin ca Jesusan bana ñuixunquin an cuacë unicama cacëxa, uicamax cara ami catamëtima quixun 'unánan uin cara a uni 'inánti 'icë quixun bëráma 'unáncë 'ixun.

⁶⁵ Catancënxun ca ësaquinribi Jesusan cacëxa:

—Usa 'ain cana mitsu can, Nucën Papa Diosan sinánmicëxma ca uinu 'icë uníxbi 'ëmi sinani 'ëmi catamëtima 'icën.

⁶⁶ Usaquian cacëx ca an abë niquin aín bana cuacë unicama 'aisamaira 'aíshbi raírinëxa tiquimainun raírinëxribi Jesús ëbiani abë nitëcënima cuancëxa. ⁶⁷ Usa 'ain ca atúxa cuan Jesusan mëcën rabé 'imainun rabé aín 'unánmicë unicama a cacëxa:

—¿Mitsúxribi caramina cuainsa tanin?

⁶⁸ Quixuan cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—¿Ui uninu caranuna aín bana cuanux cuanti 'ain? Minshi camina anun nu Nucën Papa Diosbë nëtétimoi 'iti bana nu ñuixunin. ⁶⁹ Nux mimi catamëquin cananuna 'unan, mix camina axa uti nun caíncë, Cristo, Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, aín Bëchicë a 'ain.

⁷⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿'Ën carana 'ën 'unánmicë uni 'inun micama mëcën rabé 'imainun rabé caísama 'ain? Usai 'inun caísa 'aíshbi camina micama achúshinëx ñunshin 'atimanën 'apun sinánmicë 'ain. ⁷¹ Usai ca Simonan bëchicë, Judas Iscariote, an aín 'unánmicë unicama achúshi 'ixunbi a uni 'inánti, a ñui Jesús quiacëxa.

7

Aín xucéncaman —Jesús ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë —quixun sinánma bana

¹ Usaquin bana ñuixuntancëx ca judíos unicamaxa a 'acatsi quiax 'ësénania 'unanx, Judea nëtënu 'icë ëmacamanu cuainsama tani Galilea nëtënu 'icë ëmacamanushi nitsi anubi Jesús 'iacëxa. ² Usa 'ain ca Nucën Papa Dios rabinuxa, judíos unicamax anun Jerusalénu timëti 'utanu 'iti nëtë, a 'urama 'ain, ³ aín xucéantun Jesús cacëxa:

—Ënuax ca Judea nëtënu cuantan, anuxunmi ñu 'aia an min bana cuacë unicaman isnun. ⁴ Camabi unían a 'unánti cuëenquin ca unin unéxun ñu 'aima. Usa 'ain camina ami 'acë ñucamaribi Jerusalénu timécë unicaman isnun 'ai cuanti 'ain.

⁵ Aín xucën 'ibu 'ixunbi aín bana cuaisama tanquin ca usaquin cacëxa. ⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën anun usaquin ñu 'ati nëtë ca ucëma pain 'icën. Usa 'ain ca mitsux cuainsa tani cuantan, camabi nëtëx ca mitsúnmi anun ñu 'ati asábi 'icën. ⁷ Axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unix ca mitsumi nishima, 'ëmi cuni ca nishia. 'Ën —ñu 'atima camina 'ai —quixun cacë cupí ca atux 'ëmi nishia. ⁸ 'Ëx anun anu 'iti nëtë ca 'icëma pain 'icën. Usa 'ain cana cuaniman. Mitsux ca cuantan.

⁹ Quixun aín xucéantu catancëx ca Jesús Galileanu tiquiacëxa.

Anun anu timëti 'utanu 'iti nëtëan Jesús Jerusalénu 'ia

¹⁰ Usaquin cacëxa aín xucéantu cuanbi ca Jesús atu caxu cuancëxa, unían —ax ca Jesús 'icë —quixun 'unánunmaishi. ¹¹ Cuanx bëbacë ca Jerusalénu timécë judíos unicaman —¿uinu cara a uni 'ic? —cananquin Jesús bariacëxa. ¹² Bari ñucacania unicama raírinëx —ax ca upí uni 'icë —quicëbëbi ca uni raírinëx, —usama ca. An ca camabi uni parania —quiacëxa. ¹³ Quibi ca judíos unicaman 'apucamami racuëti, atúan cuati rabanan unéaxëshi canancëxa.

¹⁴ Usaía quimainun ca anun Nucën Papa Dios rabinux timécë nëtëa sënëncëma pain 'ain, Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun bana ñuixuancëxa.

¹⁵ Ñuixunia cuati ca judíosnën 'apucamax ratuti quiacëxa:

—¿Uisa 'ixun cara ënë unin nun cushicaman 'acësaribi oquin quirica 'acë 'ixúnmabi uisai cara cuënëo banacama quia quixun 'unanx?

¹⁶ Quia ca Jesusan cacëxa:

—'Ën uni ñuixuncë bana ënëx ca 'ënbi sináncëma 'icën. An 'ë xuá, an 'ë sinánmicë ca ënëx 'icën. ¹⁷ Uinu 'icë unin cara Nucën Papa Dios cuëenun ñu 'aisa tania, an ca 'ën carana Nucën Papa Diosan 'ë sinánmicë bana ñuin, carana 'ënbi sináncë bana ñui quixun 'unánti 'icën. ¹⁸ Axa anbi sinanx banacë uni ax ca unían a rabinun quixun sinanishi banaia. 'Aínbi ca an ñuiquin uni canun quixuan a xuá ashia unin rabiti cuëencë uni an cuni cëmëquin uni paranima.

¹⁹ Moisénën ca uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixuan unin 'unánun aín bana cuënëocëxa. ¿Usa cat? Usa 'aínbi camina achúshi unínbi a bana quicësa oquin 'aiman. ¿'Ëx Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi uá 'icëbëbi caramina uisa cupí 'ë 'acatsi quin?

²⁰ Cacëxun ca judíos unicaman cacëxa:

—Mix camina ñunshin 'atimañu 'ain. ¿Uix cara mi 'acatsi quin?

²¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Anun ñu mëëtima nëtën 'ën uni pëxcucë a camina sinanin. ²² Moisénën ca —judíos unicamax ca chamaratsu 'icëishi judío 'icë 'unántiocë 'iti 'icë —quixun cuënëocëxa.

Cuēñeōíbi ca ax pain usai ca uni 'iti icē quiax quiáma 'icēn, aín rarax pain ca usai ca uni 'iti 'icē quiax quiacēxa. Anun aín bēchicē bacēnxancē 'unántioti nētē axa anun ñu mēētima nētē 'aínbi ca a nētēn unin aín bēchicē 'unántioia. ²³ ¿Mitsun bētsi nētēn 'acēsaribi oquin anun ñu mēētima nētēnribi Moisés quicēsabi oquin 'ati cupí, tuá judío 'icē 'unánti ocē 'aíshbi caramina uisa cupí anun ñu mēētima nētēn 'ēn uni pēxcucēbē 'ēmi nishin? ²⁴ Bētsi unían ñu 'aia isi camina bēnētishi —an ca ñu 'atima 'aia —quix quitima 'ain. Usai 'iquinma camina munu upí oquin sinánquin 'unánti 'ain, usoquin 'ati cara asábi 'icē, cara asábima 'icē quixun.

—*Ēx cana Nucēn Papa Diosnuax uacēn —quíaxa Jesús quia bana*

²⁵ Usa 'ain ca Jerusalénu 'icē uni raírinēx quiacēxa:

—¿A 'acatsi quiáxa ami 'ēsēnancē uni, ama cara ēnēx 'ic? ²⁶ Ca is, camabi unin ismainuan cacēxunbi ca 'apucaman uisaquinbi caima. ¿Ēnēx ca asérabi Cristo, ax utinu nun caíncē a 'icē quixun cara atun 'unánx? ²⁷ Cristo aia ca unin 'unántima 'icēn, uinuax cara aia quixun. Usa 'aínbi cananuna nun uinuax cara Jesús ēnēx uaxa quixun 'unanin.

²⁸ Ēsaía canania cuaquin ca Jesusan anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixuni munuma banaquin cacēxa:

—Mitsun camina 'ē 'unan, uinuax carana uan quixun camina 'unanin. Usa 'aínbi cana 'ēx, 'ēxbi ucēma 'ain. Aín banaxa nētétimoi asérabi, an xucēx cana uacēn. An 'ē xuá a camina mitsun 'unaniman. ²⁹ Anuax uá 'ixun cana 'ēn a 'unan. An ca ēnu unun 'ē xuacēxa.

³⁰ Usaquian cacēxun sipuanuxun biisa tanquinbi ca anúan a unin biti nētēa sēnēncēma pain 'ain achúshira unínbi bíama 'icēn. ³¹ Judíos unin 'apucaman ami nishquin Jesús biisa tancēbēbi ca 'aisamaira unix ami sinani quiacēxa:

—¿Ēnē unían unin 'acēma ñu 'acēsamaira oquin cara axa utinu nun caíncē, Cristo, ax uquin 'ati 'ic?

—*Fariseo unicaman Jesús binun quixun policía xua*

³² Ēsaía 'aisamaira uni Jesús ñui quia ca fariseo unicaman cuacēxa. Cuan ca acamabētan judíos sacerdotenēn cushicaman sipuanuinsa bitánun quixun aín suntárucama xuacēxa. ³³ Xucēxa cuancēbē ca anu 'icē unicama cai Jesús quiacēxa:

—'Ēora pain ēnu mitsubē 'itancēx cana an 'ē xuá anu cuanti 'ain. ³⁴ Uinu carana 'ēx cuani, anu camina mitsux cuantima 'ain. Usa 'ain camina bariquinbi cuania 'ē mēratima 'ain.

³⁵ Quicēbē ca judíos 'apucamax ñucacananani quiacēxa:

—¿Uinu cara ēnē uni nun mēratimoi cuanti 'ic? Bētsi bētsi ēma, anua griego banan banacē unicama 'icē, anua nun aintsi raíri cuancē, anu sapi ca Jesús anu 'icē judíosma unicama bana 'unánmi cuanti 'icēn. ³⁶ ¿Uisai quicē cara an ēsaquin nu cacē bana ēnēx 'ic: “Uinu carana 'ēx cuani, anu camina mitsux cuantima 'ain. Usa 'ixun camina bariquinbi cuania 'ē mēratima 'ain”?

—*Anúan unix Nucēn Papa Diosbē 'iti bana*

³⁷ Anúan judíos unicama Nucēn Papa Dios rabinux Jerusalénu timécē nētēcama sēnēnuxa pēcaracē nētē ax ca a nētēcamasamaira 'iacēxa. A nētēn ca nirui munuma banaquin Jesusan ēsaquin unicama cacēxa:

—Ui unix cara uníxa shiman bamai 'unpax 'aisa tani bēnécēsaribi oi 'ēnan 'iisa tani bēnētia a unix ca 'ē cai 'ēmi catamēti 'icēn. ³⁸ Axa asérabi 'ēmi catamécē uni, an ca aín nuitunēn 'ē 'unánan 'ēn cushiñu 'ixun uni itsiribi 'ēmia catamēnun 'aquinti 'icēn, Nucēn Papa Diosan bana cuēñeō quicēsabi oquin.

³⁹ Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí ca axa ami catamécē unicamanu uti 'icē quixuan 'unánun ca Jesusan usaquin unicama cacēxa. Ax bamatancēx baísquitancēx naínu cuancēma pain 'aían Nucēn Papa Diosan aín Bēru Ñunshin Upí aín unicamabē 'inun xucēma pain 'ain ca Jesusan usaquin unicama cacēxa.

Unían Jesús ñuiquin bētsi bētsi oquin sinan

⁴⁰ Ēsaquian Jesusan cacēxun cuati ca axa timēcāmē'ëocē uni raírínēx:

—Ēnēx ca an Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuni utinu nun caíncē a 'icē —quiacēxa.

⁴¹ Quimainuan raíri —ēnēx ca Cristo, axa utinu nun caíncē a 'icē —quicēbēbi ca raírínēx quiacēxa:

—Cristo ca Galilea menuax utima 'icēn. ⁴² Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo ca quia, ax ca Davidnēn rēbúnqui 'iti 'icēn. Usa 'aish ca anuaxa David bacéan, Belén, anu 'icē uni ax 'iti 'icēn.

⁴³ Usa 'ain ca unin Jesús ñui quiquin bētsi bētsi oquin sináncēxa. ⁴⁴ Usaquin sinánquin ca bētsi bētsi unin sipuanuxun biisa tanquinbi Jesús biáma 'icēn.

Judíos unicaman cushicamaxa Jesúsmi catamēisama tan

⁴⁵ Usa 'ain ca Jesús binun xucēx cuanxbia ñancaíshi aia isquin sacerdotenēn cushicamabētan fariseocaman suntáru cacēxa:

—¿Uisa cupí caramina bēcēma 'ain?

⁴⁶ Quixuan cacēxun ca suntárucaman cacēxa:

—Axa ēnē uni banacésari banacē uni ca 'aíma 'icēn.

⁴⁷ Cacēxun ca fariseo unicaman cacēxa:

—Mitsuribi sapi ca an paránxa. ⁴⁸ Achúshira nun 'apúnbi ca axa quicē aín banax ca asérabi 'icē quixun sináncēma 'icēn. Usaribi oquin ca achúshira fariseo unínbi axa quicē banax ca asérabi 'icē quixun sináncēma 'icēn. ⁴⁹ Usa nun 'apucama 'ain ca ēnē unicamax Moisésnēan cuēnēo bana 'unáncēma cupí 'aisama 'aish 'uchocē 'ianan uisa oquin cara Nucēn Papa Diosan 'ati 'icē usoquin 'acē 'iti 'icēn.

⁵⁰ Usaquian fariseocaman caia cuaquin ca Nicodemo, ax paían bēráma Jesúsnu imé cuan, axribi fariseo uni 'ixun cacēxa: ⁵¹ —Nucēn Papa Diosan bana Moisésnēn cuēnēo ca quia, unin ca añu cara 'axa quixun upí oquin ñucáxunmashi bētsi uni 'uchotima 'icēn.

⁵² Cacēxun ca sacerdotenēn cushicamabētan fariseo unicaman Nicodemo cacēxa:

—¿Mixribi caramina Galilea menu 'icē uni 'ain? Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo upí oquin isquin camina isti 'ain, uisa 'aíshbi ca an Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē uni Galilea menu 'icē uni 'icēma 'icēn. ⁵³ Usaquian 'apucaman Nicodemo cacēbē ca unicamax aín xubunu cuancēxa.

8

Aín bēnēma 'aínbia uni itsibē 'icē xanu

¹ Cuancēbē ca Jesús Olivos cacē matánu cuancēxa. ² Coon pēcaracēbēa amiribishi anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunu cuancē ca unicaman manaruquin nēpúaracēxa. Usocēxun ca atu nēbētsi tsóxun bana ñuixuancēxa. ³ Usaquian uni bana ñuixuncēbētanbi ca an Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē unicama 'imainun fariseo unicama raírínēn, aín bēnēma 'aínbia bētsi unibē 'ia mērabētsinquin, achúshi xanu Jesúsnu bēacēxa. Bēxun atu nēbētsi nitsínxun ⁴ ca Jesús cacēxa:

—Ēnē xanúxa aín bēnē 'aímabi unibē 'ia cananuna mēran. ⁵ Moisésnēan cuēnēo bana ca quia, ěsai 'icē xanu ax ca maxaxan 'acē 'iti 'icēn. ¿Min caina uisaquin sinanin?

⁶ Ami manánuxun uisai cara isa quia cuacatsi quixun ca usaquin atun Jesús cacēxa. Cacēx meu bēsui tētúbuxun ca ñucácēxunbi uni caquinma aín mēcēn rēbun me cuēnēocēxa. ⁷ Usa 'ain ca cacēxunma oquian 'itsa oquin ñucácēx chairuquin cacēxa:

—Micama uinu 'icēx cara 'uchañuma 'icē an pain ca maxaxan 'ati 'icēn, mitsúnribimi 'anun.

⁸ Ēsoquin cai amiribishi tētúbutēcēnxun ca aín mēcēn rēbun me cuēnēotēcēancēxa.

⁹ Cuēnēomainun ca unicamax Jesús quia cuax —'ēx cana 'uchañumama 'ai —quixun sinani cuancēxa. Cuanía mēcócamax pain cuancēbē ca usaribiti bērí canicēcamaxribi cuancēxa. Cuancēbēa Jesúsēshi anu 'imainun ca a xanuribi anu 'iacēxa. ¹⁰ Usa 'ain ca chairuquin Jesusan xanu cacēxa:

—¿Axa mimi manáncë unicama cara uinu 'ic? ¿Achúshira unínbi cara mi maxaxan 'acëma 'ic?

¹¹ Cacëxun ca xanun cacëxa:

—Achúshi unínbi ca 'ë maxaxan 'acëma 'icën.

Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënribi cana mi 'uchoiman. Ca cuantan. Cuantancëxun camina amiribishi ñu 'atima 'atëcëntima 'ain.

Jesusan aín unicama aín sinan 'ináncë bana

¹² Usa 'ain ca amiribishi Jesusan unicama cacëxa:

—An aín sinan upíira 'ixun uni upí 'imiti a cana 'ëx 'ain. Axa 'ëmi catamëti 'ëx cuëncësabi oi 'icë uni ax ca ñu 'atima 'acëma 'ianan aín sinan upí 'aish upiti tsotia.

¹³ Cacëxun ca fariseo unicaman cacëxa:

—Mix camina mixbi, 'ëx cana usa 'ai quin. Usaími quicë 'aish ca cëmëimi quicë 'iti 'icën.

¹⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëxbi 'ëx cana usa 'ai quicëxbi ca 'ën banax aséribi 'icën. Uinuax carana uan, uinu carana cuani quixun cana 'ën 'unanin. 'Ën 'unáncë 'aínbi camina mitsun, uinuax carana 'ëx uan, uinu carana cuani quixun 'unaniman. ¹⁵ Unin sináncësa oquinshi sinánquin camina mitsun bëtsi 'uchoin, 'aínbi cana 'ën uni 'uchoiman. ¹⁶ Usa 'ixunbi 'ën uni 'uchoquin cacë 'ain ca 'ën Papa, an 'ë xuá, anribi, usa ca quixun sinania. Usa 'ain ca 'ën 'uchoquin cacë banax aséribi 'iti 'icën. ¹⁷ Moisénën cuënëo bana ca quia, achúshi unin banaxa bëtsix quicësaribi 'ain ca, a uni rabëtan banax ca aséribi 'icë quixun unin 'unánti 'icën. ¹⁸ Aserabi ca usa 'icën. 'Ëx 'ëbi ñuiácati, usa cana 'ëx 'ai quimainun ca an 'ë xuá, 'ën Papa, axribi 'ë ñui usai quia.

¹⁹ Usaquian Jesusan cacëxun ca fariseo unin cacëxa:

—¿Uinu cara min Papa 'ic?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina 'unaniman, ui carana 'ëx 'ai quixun. 'Ën Paparibi camina 'unaniman. Aséribi ui carana 'ai quixun 'ë 'unánquin camina 'ën Paparibi 'unántian.

²⁰ Usaquin ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana ñuixuancëxa, anu curíqui nantí ñu rapasunuxun. Ñuixuncëxunbi ca anúan unin a bití nëtëa 'icëma pain 'ain, achúshira unínbi bíama 'icën.

Anu 'ëx cuanti, anu camina mitsux cuantima 'ai, Jesús quia bana

²¹ Jesusan ca amiribishi unicama cacëxa:

—'Ëx cana cuantëcënin. Cuancë bariquinbi camina mitsun 'ë mëraiman. Mëraima camina 'uchañu 'aish usabi bamati 'ain. Anu 'ëx cuanti anu camina cuantima 'ain.

²² Cacëx ca judíos unicama quiacëxa:

—Anu 'ëx cuanti, anu camina cuantima 'ai quiax ca quia. ¿Usa 'aish cara axbi bamati 'ic?

²³ Quiáxa quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsux camina ënë nëtënu 'icë unishi 'ain. 'Ëx cana naínu 'icë 'ain. Mitsux camina ënë nëtënu 'icë 'ain. 'Ëx cana ënë nëtënu 'icëma 'ain. ²⁴ Mitsun, ui carana 'ëx 'ai quixun 'unani 'ëmi sináncëma 'aish camina 'uchañu 'aish usabi bamati 'ain. Usaquin sinánquin cana —'uchañu 'aish camina usabi bamati 'ai —quixun mitsu can.

²⁵ Cacëxun ca judíos unicaman:

—¿Ui caramina mix 'ain? —quixun cacëxa.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx carana ui 'ai quixun cana 'itsa oquin mitsu can. A cana 'ëx 'ain. ²⁶ 'Itsa ñu ñuiquin cana mitsu cacëma pain 'ain, uisa ñu 'ai caramina 'uchai quixunmi 'unánun. Caquinma cana an 'ë xuá axa quicë banax aséribi 'ain, an 'ë cacëxun 'ën cuacë, ashi ënë nëtënu 'icë unicama ñuixunin.

²⁷ Usaía Jesús quiabi ca, Nucën Papa Dios ñui ca quia quixun a unicaman cuama 'icën.

²⁸ Cuatiana ca Jesusan cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë 'ë inu matástancëxun camina ui carana 'ëx 'ai quixun 'unánti 'ain. 'Unánan camina, 'ënbi sinánquin 'aquinma cana 'ën Papan cacësabi oquin ñu 'ai quixun 'unánti 'ain. 'Ën Papan 'ë cacësabi oquin cana unicama cain. ²⁹ An 'ë xuá ax ca 'ëbë 'icën. 'Ën axa cuëncësabi oquin 'acë 'icë ca an 'ëxbi 'inun 'ë ëncëma 'icën.

³⁰ Usaquian Jesusan cacëxun ca 'itsa unin aín bana cuaxun, asérabi ca ax Nucën Papa Diosnuax uá 'icë quiax ami sináncëxa.

Nucën Papa Diosan unicama 'imainun ñunshin 'atimanën sinánmicë unicama ñuia bana

³¹ Usa 'ain ca Jesusan axa aín bana cuati ami sináncë judíos unicama cacëxa:

—'Ën mitsu cacë bana ënë manuquinma ax quicësabi oquin 'ai camina asérabi 'ën uni 'iti 'ain. ³² Usai 'iquin camina 'ën cushi, anun mitsux upí 'iti, a asérabi 'unánti 'ain. 'Unanimi mitsux 'ëx cuëncësa oíshi 'ia ca uínbi uisa ñu 'atimabi mitsu 'amitima 'icën.

³³ Cacëxunbi ca cacëxa:

—Nux cananuna Abrahamnën rëbúnqui 'ain, uinu 'icë unínbi ca nucën raracama 'imainun nucën chaitiocëcamaribi uisa ñubia 'anun 'amiama 'icën, nuribi ca usoquin 'amicëma 'icën. ¿Usa 'ain caina uisa 'aish mix, uínbi ca uisa ñubi nu 'amitima 'icë quiax quin?

³⁴ Cacëxunbi ca Jesusan catëcëancëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, an 'atima ñu 'acë unicama an ca 'ëx cuëncësa oquin 'aisa tanquinbi aín sinan 'atima 'ixun anbi ñu 'atimashi 'aia. ³⁵ Ca ësa 'icën. An uni ñu mëëxuncë unix ca an ñu mëëmicë unin xubunubi 'ima. An uni ñu mëëmicë unin bëchicënëx cuni ca aín papan xubunubi 'ia. ³⁶ Usa 'ain camina mitsux Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ixun 'ën 'imicëx uínbia uisa ñu 'atimabi 'amicëma mitsux 'iti 'ain. ³⁷ Abrahamnën rëbúnqui camina 'ai quixun cana 'ën mitsu 'unan. Usaquin 'ën mitsu 'unáncë 'aíshbi camina 'ën bana cuaisama tani 'ë 'acatsi quiax 'ëmi 'ësënanin. ³⁸ 'Ën Papan 'ë ismicë ñu cana 'ën mitsu ñuixunin. Ñuixuncëxunbi camina mitsun papan cacëxunmi cuacë ñuishi 'acanin.

³⁹ Cacëxun ca atun cacëxa:

—Abrahamnëxëshi ca nucën rara 'icën.

Usoquian cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Mitsux asérabi Abrahamnën rëbúnqui 'ixun camina Abrahamnëan 'ásabi oquin 'atsían. ⁴⁰ Abrahamnëan 'ásabi oquin camina mitsun 'aiman. Nucën Papa Diosan 'ë 'unánmicë ñu 'ën mitsu ñuixuncëxbi camina 'ë 'acatsi quiax 'ësënanin. Usai ca Abraham an Nucën Papa Diosan unimi 'iáma 'icën. ⁴¹ Mitsun papan 'acësabi oquin camina 'ain.

Cacëxun ca a unicaman cacëxa:

—Nux cananuna papa itsíñuma 'ain. Nucën Papa Dios axëshi ca nun Papa 'icën.

⁴² Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosnuax cana 'ëx ënë menu uacën. 'Ëx cana 'ëxbi uáma 'ain, an ca ënu unun 'ë xuacëxa. Usa 'ain camina mitsux asérabi Nucën Papa Diosnan 'aish 'ëmi sinántsián. ⁴³ ¿Uisa cupí caina mitsun 'ën cacëxun cuatiman? Mitsúnbi cuaisama tanquin camina 'ën, bana ñuixuncëxunbi cuatiman. ⁴⁴ Mitsun papax ca ñunshin 'atimanën 'apu 'icën. Ainan 'ixun camina axa cuëncësa oquinshi 'aisa tanin. An ca nëtë ióñubi uni 'ati sináncëxa. Ax ca cëmë 'aish axa 'iásabi cëmëia. Cëmëi ca an sináncësa oquinshi sinani banaia. Ainra ca cëméntapun 'ixun unían uni itsi cëmëquin paránun 'imia. ⁴⁵ Mitsux usaribi 'ixun camina 'ën mitsu cacë banaxa asérabi 'icëbi cuaisama tanin. ⁴⁶ ¿Uinu 'icë micaman caramina 'ën isana 'atima ñu 'a quixun ñuiti 'ain? Camina 'atima 'ain. ¿Cëmëquinma 'ën cacëxunbi caramina uisa cupí 'ën banax ca asérabi 'icë quixun sinaniman? ⁴⁷ Uicamax cara ainan 'icë an ca Nucën Papa Diosan bana cuatia. Usa 'ainbi camina mitsun, ainanma 'ixun, Nucën Papa Diosan bana cuatiman.

Abraham 'iisama 'aían Jesús pain 'iá bana

⁴⁸ Usaquian cacëxun ca nishquin judíos unicaman Jesús cacëxa:

—Mix camina Samaria menu 'icë uni 'ianan ñunshin 'atimañu uni 'ai quixun nun mi cacë, ënëx ca asérabi 'icën.

⁴⁹ Usai quia ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana ñunshin 'atimañuma 'ain. Ami sinánquin camabi unin 'ën Papa Dios rabinun quixun cana an 'ë sinánmicësabi oquin aín bana ñuianan ñu 'ain. Usa 'icëbi camina mitsun 'ën bana cuatiman. ⁵⁰ Unían 'ë, ax ca upí 'icë caquin 'ë rabinun quiax cana quiman. Axa 'ëa unin rabiti cuëëanan, 'ë ñui cara uni cëmëia, cara cëmëima quixun iscë, ax ca Nucën Papa Dios 'icën. ⁵¹ Aséjabi cana 'ën mitsu cain, an 'ën bana cuacë uni ax ca xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ia.

⁵² Quixuan cacëxun ca judíos unicaman Jesús cacëxa:

—Bëri cananuna upí oquin 'unanin, mix camina ñunshin 'atimañu 'ai quixun. Abraham 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribi ca bamacëxa. Usa 'aínbi camina mix quin, an min bana cuacë unix isa xënbua 'aínbi 'iti 'icë quiax. ⁵³ ¿Mix caramina nucën rara Abrahamsáma 'ain? Ax ca bamacëxa. An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribi ca bamacëxa. Usa 'aínbi camina mix quin, an min bana cuacë unix isa xënbua 'aínbi usabi 'iti 'icën. ¿Mix caramina, ui caina mix 'ai quixun sinanin?

⁵⁴ Quia ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx rabiaccëbëtanbi ca, aín banax sapi ca asérabima 'icë quixun unin sinánti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ë rabicë, ax 'ën Papa 'icën, ami mitsun —ax ca Nucën Papa Dios 'icë —quixun ñuicë a. ⁵⁵ Ax ca Nucën Papa Dios 'icë quiquinbi camina mitsun a 'unaniman. Mitsúnmi 'unaniamabi cana 'ën a 'unan. 'Ën 'unáncëma ca ax 'icë quixun mitsu cai cana 'ëxribi mitsusaribi cëmë 'itsían. 'Ën cana aséjabi a 'unan. Usa 'ixun cana axa quicësabi oquin 'ain. ⁵⁶ Mitsun rara Abrahamnëx ca 'ëx aia isti sinani cuëëancëxa. Usai ca 'ëx aia isi cuëëinra cuëëancëxa.

⁵⁷ Usaquian cacëxun ca judíos unicaman Jesús cacëxa:

—¿Mix cincuenta bariñu 'ixunmabi caramina Abraham isacën?

⁵⁸ Quia ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana aséjabi mitsu cain, Abraham 'icëma pain 'ain cana 'ëx 'iacën.

⁵⁹ Usaquian cacëxuan judíos unicaman anun 'acatsi quixun maxax bicëbëbi ca Jesús uni xanpëscabiani, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuax cuancëxa.

9

Usabia bacëan bëxuñu unia Jesusan bëpëxcüa

¹ Usocëx cuáinquin ca Jesusan usabia bacëan bëxuñu uni achúshi isacëxa. ² Isia ca aín unánmicë unicaman Jesús ñucácëxa:

—¿Ënë uníxa bëxuñu bacënun cara uin ñu 'atima 'acëx, aín papa, aín titan cara 'acëx, ënë unínbi cara 'acëx?

³ Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Bëxuñu ca ax 'icën. 'Aíshbi ca aín 'ucha cupía 'icëma 'icën, 'imainun ca aín tita, aín papan 'ucha cupíribia 'icëma 'icën. Nucën Papa Diosan ñu 'aia unin isnun ca ax bëxuñu 'icën. ⁴ Bëánquicëbëtan ca unin ñu mëëtima 'icën. Usa 'ain ca nëtën ñu mëëia. Usaribi oquin cana bamacëma pain 'ixun 'ën an 'ë xuá axa quicësabi oquin ñu 'ati 'ain. ⁵ Ënë nëtënu 'aish cana 'ëx upí oquin sinánuan, an unicama 'imicë a 'ain, bëánquibucënu 'icësa 'ima xabánu 'icësa 'inun.

⁶ Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx, anu tushuquicëxuan chabóia me chamara bitancëxun ca anun uni bëshíacëxa, ⁷ bëshíquín ca cacëxa:

—'Ian cha, Siloé cacë, anu cuanx ca anuax bëchucatan. Siloé quicë bana ax ca cuanun xucë qui quicë bana 'icën.

Cacëxëshi cuanx bëchucacuatsini ca bëpëxcüax uacëxa. ⁸ Usaía 'ian ca axa a rapasu 'icë unicama 'imainun an a uni bëxuñu 'icë iscë unicamaxribi quiacëxa:

—¿An tsóxun uni curíqui ñucácë uni ama cara ënëx 'ic?

⁹ —A ca ënëx 'icë —quíaxa bëtsix quicëbëbi ca raírinëxribi —Ama ca, a iscësaribi ca ënëx 'icë —quiax quiacëxa. Quiabi ca bëpëxcucë unin cacëxa:

—A cana 'ëx 'ain.

¹⁰ Cacëxun ca ñucáquin cacëxa:

—¿Mix a 'aish caramina uisax bëpëxcüan?

¹¹ Cacëxun ca cacëxa:

—Jesús cacë uni, an ca anu tushuquicëxuan chabóia me chamara bitancëxun 'ë bëshíaxa, bëshíquin ca 'ian, Siloé cacë, anuax ca bëchucatan caxun 'ë xuaxa. Xucëx cuanx bëchucacuatsínquin cana upí oquin isan.

¹² Cacëxun ca atun ñucácëxa:

—¿Uinu cara a uni 'ic?

Cacëx ca —uinu cara, cana 'unanima —quiacëxa.

Fariseo unicaman bëpëxcucë uni asérabi cara Jesusan usaquin 'axa quixun ñucá

¹³ Usa 'ain ca an 'unáncë unicaman bëpëxcucë uni fariseo unicamanu buáncëxa.

¹⁴ Anun ñu mëëtima nëtéan anu tushuquicëxuan chabóia me chamara bitancëxun anun bëshíxun Jesusan bëxuñu uni a bëpëxcucë cupí, ¹⁵ ca fariseo unicaman a uni ñucátëcëancëxa, uisax caraisa bëpëxcüaxa quixun. Ñucácëxun ca cacëxa:

—Me chabatan 'ë bëshícëx bëchucaxun cana upí oquin isan.

¹⁶ Quixuan cacëx ca fariseo uni raírinëx quiacëxa:

—A unin ca anun ñu mëëtima nëtën ñu 'aia. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosnuaxa ucë uni 'itima 'icën.

Quiáxa quicëbë ca raíri quiacëxa:

—¿An ñu 'atima 'acë unin cara ësaquin uni itsían 'acëma ñu 'ati 'ic?

Usari ca bëtsi bëtsi oquin sinani atúxbi quiacëxa. ¹⁷ Usai Jesús ñui quiquin ca bëpëxcucë uni amiribishi ñucátëcëancëxa:

—¿Min sináncëx cara an mi bëpëxcucë uni ax uisa uni 'ic?

Cacëxun ca cacëxa:

—'Ën sináncëx ca ax an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a 'icën.

¹⁸ Usaquian cacëxunbi ca judíos unicaman, ënë unix ca bëxuñu 'ia 'aíshbi bëpëxcucë 'icë quixun sinántisama tancëxa. Sinántisama tanquin cuënxun ñucácëxuan aín papabëtan aín tita cacëxun pain ca 'unáncëxa. ¹⁹ Cuënxun ca aín papa ñucácëxa:

—¿Ënëx cara min bëchicë 'ic, mitsúnmi bëxuñua bacéan ñuicë, a cara ënëx 'ic? ¿Usa 'ixúnbi cara uisaxun bërí upí oquin isin?

²⁰ Usaquian ñucácëxun ca cacëxa:

—Asérabi ca ënëx 'ën bëchicë bëxuñua bacéan a 'icën. ²¹ Uisa 'ixun cara bërí upí oquin isia, uin cara usabia bacéan 'icëbi bëpëxcüaxa cananuna 'unaniman. Ax ca mëcócë 'icën, ca ñucát, an ca mitsu ñuixunti 'icën.

²² Judíos unicamaxa bërâma 'ësënani —uinu 'icë unin cara, Jesús ax ca Cristo, ax utia judíos unicaman caíncë, a 'icë quixun ñuia, ax ca anua judíos unicama timéti xubunua atsíntëcëntima oquin chiquíncë 'iti 'icë —quia 'unánxun ca usoquin cacëxa. ²³ Usai quia 'unánx atumi racuéquin ca a unin papabëtan aín titan —ax ca mëcócë 'icën, a ca ñucát —quixun judíos 'apucama cacëxa.

²⁴ Usaquian cacëxun ca a judíos unicaman amiribishi cuëntëcënxun bëpëxcucë uni ñucátëcëancëxa:

—Nucën Papa Diosan ismainun ca nu asérabi ñuixun, ¿uisaxira caramina bëpëquian? A uni, Jesús, ax ca 'atima 'icë quixun cananuna 'unan.

²⁵ Cacëxun ca bëpëxcucë unin cacëxa:

—Ax cara 'atima uni 'icë quixun cana 'ën 'unaniman. 'Ëx bëxuñu 'ixunbi 'ën bërí iscë, ënëishi cana 'unan.

²⁶ Cacëxun ca cacëxa:

—¿Mi cara uisox? ¿Uisoquin cara mi bëpëxcüax?

²⁷ Cacëxun ca cacëxa:

—Ashiquin cana mitsu can, cacëxunbi camina cuaisama tan. ¿Uisati caramina 'ë mitsun ñucatëcënin? Mitsúxribi sapi camina aín 'unánmicë uni 'iisa tanin.

²⁸ Quia ca fariseo unicaman bëpëxcucë uni 'usánquin cacëxa:

—Míxmi aín 'unánmicë uni 'aínbi cananuna nun Moisésnëan usai nux 'inun quixun cuëñëo bana 'unan. ²⁹ Nun cananuna 'unan, Moisésbë ca Nucën Papa Dios banacëxa. Usa 'ixunbi cananuna uinuax cara a uni uaxa quixun 'unaniman.

³⁰ Cacëxun ca bëpëxcucë unin cacëxa:

—¿An 'ë bëpëxcucëbi caramina a uinuax cara uaxa quixun mitsun 'unaniman?

³¹ Cananuna 'unanin, an ñu 'atima 'acë unin bana ca Nucën Papa Diosan cuatima. An a ami sinánquin a rabianan axa cuëncësa oquinshi 'acë uni, aín bana cuni ca Nucën Papa Diosan cuatia. ³² Uínsaran nëténbi ca unin, usabi bacëan uni bëxuñu ca unin bëpëxcüaxa quixun ñuia cuama 'icën. ³³ Nucën Papa Diosan xuáma 'ixun ca an usaquin 'atsianma.

³⁴ Cacëxun ca fariseo unicaman cacëxa:

—Míx camina 'uchañubia min tita bacëan 'aish usabi 'ain. ¿Usa 'ixunbi caramina min nu bana ñuixuinsa tanin?

Usaquin caquin ca bëpëxcucë uni anuaxa cuantánun quixun chiquíancëxa.

Jesúsmi sináncëma unicama bëxuñusa

³⁵ Fariseo unicaman ca bëpëxcucë uni chiquíanxa quixuan unin ñuia cuaquin ca Jesusan bariquin mëraxun a bëpëxcucë uni cacëxa:

—¿Axa uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, ami caramina sinanin?

³⁶ Quixuan ñucácëxun ca cacëxa:

—'Ëx ami sinánun camina ui cara ax 'icë quixun 'ë cati 'ain.

³⁷ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Camina isin, an mi cacë, 'ëx cana a 'ain.

³⁸ Quixuan cacëxun ca cacëxa:

—Asérabi camina mix a 'ai quixun cana bërí 'unanin.

Usaquin caquin ca ami sinánquin aín bëmánon rantin purúnquin a rabiacëxa.

³⁹ Rabicëxun isquin ca Jesusan cacëxa:

—'Ën a uni 'unánmiti ñu 'unáncëma pain 'aish bëxuñusa 'ixunbi ca 'ëmi catamëquin bëxuñumasa 'ixun unin 'unánti 'icën. Usa 'aínbi ca an —'ën cana ñu 'unani —quixun sináncë uni ax 'ëmi catamëtiana 'ën 'unánmicëma 'aish usabi bëxuñusa 'iti 'icën. Usaía 'inun cana uacën.

⁴⁰ Usaquian caia cuaquin ca anua 'icë fariseo unicaman Jesús cacëxa:

—¿Núxribi caranuna bëxuñu 'ain?

⁴¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun asérabi 'ë ñui quicë bana 'unáncëma 'aish bëxuñusa 'aish camina 'uchocëma 'itsán. Usa 'aínbi mitsun —cana a bana cuati —quicë 'ixúnbi —asérabi ca a bana 'icë —quixun sinántisama tancë cupí camina 'uchacë 'iti 'ain.

10

An aín cënëñuxun carnero bërúancë uni

¹ Ésaquinribi ca Jesusan fariseo unicama cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, axa anu carnero 'icë cënë aín xëcuën atsinima amo 'icë manámitan atsíncë uni ax ca an ñu mëcamacë uni 'icën, mëcamaxuan an ñu buáncë uni ca ax 'icën. ² Usa 'aínbi ca axa aín xëcuën atsíncë uni ax asérabi an carnero bërúancë uni 'icën. ³ Axa ucëbëtan an xëcuë xëócacë unin xëócacëbë atsínxuan an bërúancë unin aín anën cuëncëxun ca carnerocaman aín bana cuatia. Cuabëtsinia aia ca cënëñua ëman buania. ⁴ Usoxuan rëcuénquianquin buáncëxun ca carnerocaman aín bana cuaquin a caxu cuanquin nuibiana. ⁵ A 'unáncëma uni, a ca carnerocaman nuima, usa 'aish ca an cuëncëxbi aín bana 'unáncëma 'aish abatía.

⁶ Usaquin caquian —an carnero bërúancë unisaribi cana 'ëx 'ai —quixun caquin Jesusan 'unánmisa tancëxunbi ca anu 'icë unicaman uisai quicë cara a bana 'icë quixun cuama 'icën.

Jesusan upí oquin aín unicama bërúancë bana

⁷ Usa 'ain ca Jesusan amiribishi cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, 'ëx cana carneronën cënën xëcuësaribi 'ain. ⁸ 'Ëx ucëma pan 'aian anpáinra uá unicama ax ca an mëcamacë unisa 'iacëxa. Usa 'ixun ca Nucën Papa Diosan bana isa ñuixunia quixun aín bana cuanun quixun uni paráncëxa. Usa 'icë ca atun bana unicaman cuaisama tancëxa. ⁹ 'Ëx cana anua carnero 'icë cënënu anun atsínti xëcuësaribi 'ain. Axa 'ëmi catamécë unicama ax ca Nucën Papa Diosnan 'inux iëtia. Usa 'aish ca chuámashirua 'aish, carnerocama cënënuax chiquíxun pasto pitancëx atsíntëcëncësaribi 'iti 'icën, 'en bërúancëx.

¹⁰ Axa mëcamacë unicama, ax ca mëcamanan 'aracacë ñuina rëquin 'atimoi aia. Usa 'aínbi cana 'ëx a unicaman 'acësa oquin 'aquinma 'ëmi catamëtia upitax bucunun unicama 'imi uacën, bamatancëxribia xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'inun. ¹¹ 'Ëx cana ainra carnero upí oquin bërúancë asaribi 'ain. Ainra carnero upí oquin bërúancë, ax ca aín carnero bamati rabanan bamanuxunbi bëarati 'icën. ¹² Usa 'aínbi ca an curíqui biti cupíshi carnero bërúanquin ñu mëcë uni, ax 'inu aia isquin carnero ëbiani abatia, ax asérabi aín 'ibuma 'aish. Abácëbë uxun ca bëtsi biquin 'inun raíri tsuácaia. ¹³ An carnero upí oquin bërúanti sinánquinma curíqui binuxuinshi ñu mëcë uni, ax ca carnerocaman rabanan nëëtima abatia.

¹⁴⁻¹⁵ 'Ëx cana ainra carnero upí oquin bërúancë a 'ain. 'Ën Papan ca 'ë 'unánxa, 'ënribi cana a 'unan. Usaribi oquin cana 'ën carnerocamaribi 'ën 'unanin, atúnribi ca 'ë 'unania. Usa 'aish cana 'ëx bamatsianxmabi anun rabanan bamati 'ain. ¹⁶ Bëtsi carneroñuribi cana 'ain. A 'aíshbi ca ënë cënënu 'icëma 'icën. Aribi cana ënë cënënu 'inun bëti 'ain. Acamanribi ca 'ën bana cuati 'icën. Usaquin 'ën 'acëx ca 'ën carnerocamax achúshi cënënuushi 'iti 'icën, achúshishi ca an a bërúancë 'iti 'icën.

¹⁷ Baísquitëcëanx tsónux 'ëx bamatsianxmabi bamati cupí ca 'ën Papan 'ë nuibatia. ¹⁸ 'Ëx cuëñiama ca unin 'ë bamamitima 'icën. Bamatsianxmabi cana 'ëxbi cuëncë cupí bamati 'ain. 'Ëx cuëncë cupí cana bamati 'ain, bamatancëx cana baísquitëcënti 'ain. Usai 'inun ca 'ën Papan 'ë caxa.

¹⁹ Usaquian cacëxun cuaxun ca a banan rabanan judíos unicaman bëtsi bëtsi oquin sináncëxa. ²⁰ Sinani ca 'itsa uni —ñunshin 'atimañu ca a uni 'icën, ca ñunshíanxa. ¿Uisa cupí caramina aín bana cuatin? —quiacëxa. ²¹ Usa 'ain ca raírinëxribishi —ësaí ca ñunshin 'atimañu uni banaima. Ñunshin 'atimanënbi ca bëxuñu uni bëpëxcutima 'icë —quiax quiacëxa.

Jesús cuëëanma bana

²² Anuxun a rabiti xubu mëníotancëxun anun ami sinánquin —asábi ca —quixun cá, a nëtë sinánquin Nucën Papa Dios rabinux ca judíos unicama mita 'ain Jerusalénu timéacëxa. ²³ Usa 'ain ca Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu amo 'icë, anua uni niti, Salomón cacë, anun niacëxa. ²⁴ Nitsia ca judíos unicaman nëbëtsioraquin cacëxa:

—¿Uisati caramina nu chiquiracëquin caiman? Mix Cristo, axa utinu nun caíncë, a 'ixun ca nu upí oquin cat.

²⁵ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Cana mitsu can, cacëxunbi camina 'ëx cana a 'ai quixun sináncëma 'ain. 'Ën Papan cacë 'ixun 'ën ñu 'aia isquin ca unin, 'ëx cana Cristo 'ai quixun 'unánti 'icën. ²⁶ 'Ën 'aia isquinbi, camina 'ëmi catamécëma 'ixun, asérabi cana Cristo 'ai quixun sinaniman. ²⁷ Carneronëan an bërúancë unin bana cuacësaribi oquin ca axa 'ëmi catamécë unin 'ën bana cuatia. Cuatia cana acama 'ën 'unanin. Usa 'ixun ca 'ën bana cuaquin a bana quicësabi oquin 'aia. ²⁸ Acama cana nëtétimoi Nucën Papa Diosnan 'inun 'imiti 'ain. 'Imia ca uínbi atu 'ë bicuantima 'icën. ²⁹ Atux ca 'ën Papa, axa uinu 'icë unibëtanbi sënénmaira, an 'ënan 'inun 'ëmi sinánmiquin 'ë 'ináncë 'icën. Usa 'icë ca uínbi atu a bicuantima 'icën.

³⁰ 'Ëx 'ën Papabë rabé 'aíshbi cananuna achúshishi 'ain.

³¹ Usaquian cacëxun ca judíos unicaman anun rëcatsi quixun maxax biacëxa. ³² Bitsia ca Jesusan cacëxa:

—'Ën Papan 'ë 'amicëxun cana mitsúnmi isnun 'itsa ñu 'an. ¿'Ën usoquin 'acë uinu 'icë ñu cupí caramina 'ë maxaxan 'acatsi quin?

³³ Ësoquian cacëxun ca judíos unicaman cacëxa:

—Minmi upí ñu 'acë cupí cananuna mi maxaxan 'aiman. Mixmi Nucën Papa Dios ñui 'atimati banacë cupí cananuna mi 'ain. Mix camina unishi 'aíshbi mix isamina Dios 'ai quiax quin. A cupí cananuna mi 'ain.

³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: “Mitsúxbi camina dioscama 'ain”.
³⁵ Cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan bana cuënëo a ca unin —asérabima ca —quixun catima 'icën. Usa 'ain ca an asérabí ami sinánquin aín bana cuacë unicama Nucën Papa Diosan “'Ën bëchicë 'aish camina dioscama 'ai” quixun cacëxa. ³⁶ ¿Nucën Papa Diosan ënë menu uni 'inun 'ë xuá 'aínbi caramina mitsun uisa 'ixun, aín Bëchicë cana 'ai qui cana Nucën Papa Dios ñui 'atimati banai quixun 'ë cain? ³⁷ 'Ën ñu 'acë ax 'ën Papan cushínbi 'acëma 'ain camina 'ëx cana Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun sinántima 'ain. ³⁸ 'Ëmi sinánquinmabi camina 'ën, uni itsían 'acëma ñu 'aia isquin 'ën Papa Dios ax ca asérabí 'ëbë 'icë quixun 'unánan 'ëxribi cana abë 'ai quixun 'unánti 'ain.

³⁹ Usaquin cacëxuan biisa tancancëxbi ca anuax cuani nëtéacëxa.

⁴⁰ Jordán 'ucë manan cuantëcëntancëx ca Jesús anuxuan Juanën uni nashimia, anu 'iacëxa. ⁴¹ Anua 'ain, a isi riquíanxun axa quia cuati ca 'aisamaira uni quiacëxa:

—Juanëan uni itsían 'acëma ñu 'á 'aínmabi ca axa ënë uni ñui quia banacama ax asérabí 'icën.

⁴² Usaquin sinánquin ca anuxun 'itsa unin aín bana cuaxun —ax ca asérabia Nucën Papa Diosnuax uá 'icë —quixun sináncëxa.

11

Lázaro bama

¹ Betania ëmanu 'icë uni Lázaro cacë, ax ca 'insínñu 'iacëxa. Aín chirabacë rabëtax ca Marta 'imainun María 'iacëxa. ² María ax ca an Nucën 'Ibu Jesús aín taë 'iníntisa ron chabóxun aín bun tatëréncë, a 'iacëxa. ³ Usa 'ixun ca aín chirabacë rabëtan —axa mibë nuibanancë uni ca 'insíanxa —quixuan Jesús catánun uni xuacëxa. ⁴ Xucëx cuanxuan unin cacëx ca Jesús quiacëxa:

—Ca 'insíanxa 'aíshbi ca bamatima 'icën. Unían uisaira cara Nucën Papa Diosan cushi 'icë quixun 'unánan, uisaira cara aín Bëchicënën cushiribi 'icë quixun 'unánun ca a uni 'insíanxa.

⁵⁻⁶ Usa 'ain ca —Lázaro ca 'insíanxa —quixun ñuia cuaxbi Jesús, ax Marta, María, Lázaro acama nuibacë 'aíshbi, anua unin usaquin cacë ëma, anu rabé nëtën pain 'iacëxa. ⁷ Rabé nëtë 'icëbëtan ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Amiribishi Judea nëtënu cuanun ca cuan.

⁸ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—¿Anu 'icë judíos unicamaxa maxaxan mi 'acatsi quiax 'ësénaënxbi caina amiribishi Judea nëtënu cuantëcëncatsi quin?

⁹ Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Achushi nëtëx ca doce horas 'icën, ¿usa cat? Barían pëcarupuncëbë xabá 'ain ca unin upí oquin isquin chacáquinma upí oquin ñu mëëia. ¹⁰ An pëcacëa 'aíma 'ain ca imé nitsi chacánan unin ñu mëëima. Usaribiquin cana 'ëx anun bamati nëtëma pan 'ain ñu 'ati 'ain.

¹¹ Usaquin caquin ca Jesusan amiribishi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Nuxnu abë nuibanancë Lázaro ca 'uxaxa. A bësuni cana cuanin.

¹²⁻¹³ Asérabí ca Lázaro bamaxa quixun 'unánquinbi ca —ca 'uxaxa —quixun cacëxa. Usaquian Jesusan cacëx ca atux, asérabí 'uxcë ñuisa quia quixun sinani, quiacëxa:

—'Uxcë 'aish ca pëxcúti 'icën.

¹⁴ Usai quia ca Jesusan atúan upí oquin 'unánun cacëxa:

—Lázaro ca bamaxa, ca 'aíma 'icën. ¹⁵ Mitsúnmi 'ën cushi isti cupí cana 'ëx anuma 'ian. Usa 'ain cana anu 'ëx 'icëma cupí cuëënin. Bërí anu cuanun ca cuan.

¹⁶ Cacëxun ca rabé bacéan 'icë Gemelo caquin anëcë, Tomás, an Jesusan 'unánmicë uni raíri cacëxa:

—Nuxribi abë bamai cuanun ca cuan.

Jesús ax, anun baísqiuanan anun Nucën Papa Diosbë uni 'iti bana

¹⁷ Usai quiquiani cuani bëbaquinshi ca Jesusan, matá tëmú naëcënu mëníoëxancë 'aish Lázaro rabé 'imainun rabé nëtë 'icë ocëxa. ¹⁸ Betania ax ca Jerusalénu bëbati tres kilometrosa 'iacëxa. ¹⁹ Usa 'ain ca judíos unicama Martacëñun María aín rarëbacë ñucë sinania, masá nuitutia isi riquianx raruai aín xubunu a rapasu bucüacëxa. ²⁰ Tsóxunbi Jesús isa aia quixun ñuia cuabiani María xubunua tsócë ëbiani cuanquin ca Martanën Jesús aia bëñaquin biacëxa. ²¹ Biquin ca cacëxa:

—Mixmi ënu 'ain ca 'ën rarëbacë ñucëma 'itsíanxa. ²² Usa 'aínbi cana añu caramina ñucati a ca Nucën Papa Diosan mi 'axunti 'icë quixun 'unanin.

²³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Min rarëbacë ca baísquti 'icën.

²⁴ Usaquian cacëxun ca Martanën cacëxa:

—Ënë nëtë cëñúcëbë anun bama unicama baísquti nëtën ca baísquti 'icë quixun cana 'unanin.

²⁵ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana an uni baísqumiti a 'ain, 'ianan cana anúan uni ainan 'aish Nucën Papa Diosbë 'iti a 'ain. Axa 'ëmi catamëcë uni, ax ca bama 'aíshbi tsónux baísquti 'icën. ²⁶ Axa bamacëma pain 'aish ënë menu tsoiti, aín 'ucha cupí bamacësa 'aíshbi 'ëmi catamëcë, acamax ca xënibua 'aínbi nëtétimoi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën, bamatancëxbi. ¿Ësai 'ëx quicë ënë caina aséribi ca quixun sinanin?

²⁷ Usaquian cacëxun ca Martanën cacëxa:

—Mix camina Nucën Papa Diosan Bëchicë, Cristo, axa utinu nun caíncë a 'ai quixun cana 'unanin.

Anu Lázaro mëníoëxancënuaxa Jesús bëunan mëscúa

²⁸ Usaquin cabiani aín xubunu cuanquin ca Martanën aín xucën María amo nitsinaxun munu cacëxa:

—Unu ca Jesús 'icën, ca uaxa. Mi cuanun 'ën mi canun ca quiaxa.

²⁹ Cacëxun cuati ca María bënëtishi niruquiani Jesúsnu cuancëxa. ³⁰ Jesúsca Betania ëmanu bëbacëma pain 'aish, anuxun Martanën mëracë anubi pain 'ain, ca anu María cuancëxa. ³¹ Bënëtishi niruquiania xubunuax cuania isquin ca axa abë xubunu bucucë judíos unicaman, —sapi ca anua aín rarëbacë maíncënuax rarumati cuania —quixun sinánquin María nuibiancëxa. ³² Cuancëbë anua 'icë anu bëbai a tanáin tsóbuquin ca Maríanën Jesús cacëxa:

—Mixmi ënu 'ain ca 'ën rarëbacë ñucëma 'itsíanxa.

³³ María ini rarumamainuan abë ucë judíos unicamaxribi ini rarumatia isi ca Jesús masá nuituti nitéxëacëxa. ³⁴ Nitéxëquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—¿Uinu caramina aín rarëbacë mëníoëxan?

Cacëxun ca cacëxa:

—Ca isi cuan.

³⁵ Cacëx cuani ca Jesús bëunan mëscúacëxa. ³⁶ Usai 'ia isi ca judíos unicamax canancëxa:

—An ca Lázaro nuibairaxa, ca is. Usa 'aish ca anun rabanan bëunan mëscutia.

³⁷ Usaía quicëbë ca uni raírinëx quiacëxa:

—¿An uni bëxuñu bëpéxcucë uni ënën cara ñucëma 'aínshi uxun Lázaro iémicë 'itsíanx?

Jesusan Lázaro bamacëbi baísqimia

³⁸ Usaía quicëbë nitëxëtëcëni ca Jesús anua Lázaro mëníoëxancancë anu bëbacëxa. Anu Lázaro mëníoçë ax ca matá me naëcë 'aish maxax cha achúshinën xëpucë 'iacëxa.

³⁹ Anu bëbaquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Maxax ca racanat.

Caiabi ca bamaëxancë uni aín çhirabacë Martañën cacëxa:

—Anúan ñuëxancë nëtë ca rabé 'imainun rabé 'icën. Usa 'ain ca anëia.

⁴⁰ Usaquian cacëxunbi ca Jesusan Marta cacëxa:

—'Ën cana mi can, aséribi 'ëmi catamëquin camina Nucën Papa Diosan aín cushin ñu 'aia isti 'ain. ¿Usa cat?

⁴¹ Cacëbëtan ca anu 'icë unicaman maxax racanacëxa. Racanamainun ca Jesusan manámi bësuquin Nucën Papa Dios cacëxa:

—Papan, camina 'ën bana cuan. Usa 'ain cana mi asábi ca quixun cain. ⁴² 'Ën cana 'unanin, min camina camabi nëtën 'ën cacëxun cuatin. 'Aínbi cana min camina 'ë aséribi xuacën quixuan ënë unicaman 'unánun, ësaquin mi cain.

⁴³ Usaquin catancëxun ca munuma banaquin cacëxa:

—Lázaro, anuax ca chiquit.

⁴⁴ Usaquian cacëxëshi ca axa bamacë uni tatanianan mëtanicë 'ianan aín bëmánanribi chupan bërábuncë 'aish nirui quiniuax chiquícuatsiancëxa. Chiquícuatsincëbëtan ca Jesusan abë 'icë unicama cacëxa:

—Cuantánun ca aín taë tubuanan aín męcën tubuanan anun aín bëmánan rabúncë chuparibi mabit.

Jesús 'acatsi quixuan sináncan

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵ Usoquian 'aia isquin ca axa Mariábë cuancë judíos unicaman, Jesús ca aséribi Nucën Papa Diosnuaxa uá 'icë quixun sináncëxa. ⁴⁶ Usaía 'imainun ca anu cuanxun raírinën fariseo unicama —Jesusan ca uni bamacë baísqumiáxa —quixun ñuixuancëxa.

⁴⁷ Ñuixuncëx abë timéxun ca sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unicaman judíos cushibunën 'apucama cacëxa:

—Ënë unin ca uni itsían 'acëma ñu 'itsaira 'aia. ¿Usa 'ain caranuna uisa oti 'ain?

⁴⁸ Nun nu an usoquin ñu 'aia isëshicëbëtanbi ca camabi unin ami catamëquin aín bana cuati 'icën. Usocëbë uxun ca Romanu 'icë unin anuxun nun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupanan nu bëtsi bëtsi oquin nun aintsicamaribi bëtsi bëtsi nëtënuax cuanun tsuáquirumiti 'icën.

⁴⁹ Cacëxun ca Caifás caquin anëcë uni, ax a barin sacerdotenën cushicaman 'apu, an axa timécë unicama cacëxa:

—Mitsun camina bana sinaniman. ⁵⁰ Nua unin bëtsi bëtsi oquin ancëcëxnu 'ura 'icë nëtëcamanu cuani tsuáquiti ca 'aisama 'icën. Usai 'imanu nux upitax bucuti cupía uni achúshi bamati ca asábi 'iti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun camina mitsun sinaniman.

⁵¹ Usai qui ca anbi sinani quiáma 'icën; ax a barin judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'ixun ca Nucën Papa Diosan sinánmicëxun —judíos unicamaxa asábi 'inun ca Jesús bamati 'icë —quixun judíos 'apucama cacëxa. ⁵² Judíos unicamaxëshima bëtsi bëtsi nëtënuaxa ax Nucën Papa Diosmi sináncë unicamaxribia ainan 'aish achúshisa 'inúan Jesús bamati ñuiquin ca usaquin cacëxa. ⁵³ Usaquian cacëx ca a nëtën judíos 'apucamax Jesús 'acatsi quiax 'ësénancëxa.

⁵⁴ Usa 'ain ca Jesús judíos unicaman istin rabanan Judeanuax anua uni 'icëma menu 'urama 'icë ëma Efraín cacë, anu cuancëxa. Anua 'ain ca abë aín 'unánmicë unicama 'iacëxa.

⁵⁵ Pascua, anúan judíos unicaman carnero 'ati nëtëa 'urama 'ain ca axa a 'urama unicamax Jerusalénu cuancëxa, anuax judíos unicama 'icësaribiti Pascua nëtën pinux Nucën Papa Diosan aín nuitu upí isnun mëníoçati. ⁵⁶ Cuantancëx bëbax ca Jesús bari, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu riquianx, a isímabi atúxbi ñucacánani ësa quiacëxa:

—¿Mitsun sináncëx cara Pascua nëtë 'ain, Jesús utima 'ic?

⁵⁷ Usa 'ain ca sacerdotenën cushicamabëtan fariseocamanribi anu 'icë unicama —Jesús mëräquin camina nun nu binun nu cati 'ai —quixun cacë 'iacëxa.

12

Achúshi xanúan Jesús 'inínti ron tachuca

(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

¹ Mécën achúshi 'imainun achúshi nëtë anun carnero 'ati nëtë 'iisama pain 'ain, ca Jesús Betania ëmanu cuancëxa, a ëmanuxuan Lázaro bamacëbi baísquimicë anu. ² Cuanxa Jesús atun 'itinu bëban ca Martanën piti 'aruacëxa. 'Aruxuan 'ináncëxun ca Jesús bëtan Lázaro 'imainun anu 'icë unicaman mesanuxun piacëxa. ³ Pimainun ca Maríanën 'itsaira cupícë 'inínti ro sanuira, nardo cacë, a medio kilosa bëacëxa. Bëxun anun tachabotancëxun ca Jesús aín bun tatërëancëxa. Usoquian 'acëxa xubu namé camabi tsitsirui bëqui sanuia ca xëcancëxa. ⁴ Usoquian Maríanën Jesús 'aia isi ca aín 'unánmicë uni achúshi, Judas Iscariote, an uni Jesús 'inánti, ax quiacëxa: ⁵ —¿Uisoti caranuna ënë ro maruxun aín cupí trescientos curíqui bixun ñuñuma unicama 'ináncëma 'ain?

⁶ Asérami ñuñuma unicama nuibati sinani ca usai Judas quiáma 'icën. Ax an curíqui mëcamacë uni 'ixun, anua Jesusan aín 'unánmicë unicamabëtan curíqui 'arucë burasa bërúanquin, anua curíqui mëcamacë 'aish ca usai quiacëxa. ⁷ Quia ca Jesusan Judas Iscariote cacëxa:

—Usabia 'inun ca ën. An ca anúan bamaia 'ë 'ati a ro nanxa. A ro ca ënëx 'icën. ⁸ Camabi nëtën camina a mitsun 'aquinti ñuñuma uni isin. Usa 'aínbi camina mitsun xëni buquin 'ë istima 'ain.

Lázaromi unicama 'ësënan

⁹ Usa 'ain ca —Jesús ca Betianu 'icë —quixun cuabiani a isanan, bamacëbia baísquimicë Lázaro aribi isi judíos unicamax riquiancëxa. ¹⁰⁻¹¹ Riquiani ca 'itsa uni an Lázaro baísquimicë cupí, Jesúsmi sináncëxa. Usa 'ain ca Jesusan bana cuaquian unicaman atun ñuicë bana cuaisama tancë cupí, sacerdotenën cushicaman Lázaroribi 'ati sináncëxa.

Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Usa 'ain ca Pascua anun carnero 'ati nëtën Jerusalénu uëxancë unicamax timëcamë'ëocë, an —Jesús ca Jerusalénu aia —quixun ñuicania cuacëxa. ¹³ Cuabiani ca camaxunbi xëbin pëchi tëaquin bibiani, bain aia Jesús bëñaquin bitsi biránanquiani riquiancëxa. Riquiancëbëa ucëbë ca munuma banai sharati quicancëxa:

—Nucën Papa Dios rabinun ca 'acan. Nucën 'Ibu Diosan xucëx ca Israel unibunën 'apu ënëx aia.

¹⁴ Usaquian a rabicamainun ca Jesús burro mëräi anu 'iruquiani Jerusalénu cuancëxa, usaquiania cuantia Nucën Papa Diosan bana unin ësaquin cuënëosabi oi:

¹⁵ Siónu 'icë unicama, racuëaxma ca 'ican. Mitsun 'apu ca burron caxunu tsotax aia.

¹⁶ Usai 'ia isquinbi ca aín 'unánmicë unicaman, a ñuiquin cuënëo bana quiásabi oi ca 'ia quixun 'unánma 'icën. Baísquitancëxa Jesús naínu cuantëcëan cuni ca a ñuiquian, usai ca 'iti 'icë quixun cuënëosabi oi ca 'iixa quixun 'unáncancëxa.

¹⁷ Usa 'ain ca an Jesusan Lázaro bamacë matá me naëcënu mëñoëxancëbi cuënquin baísquimia isëxancë unicaman Jerusalénuxun a bana ñuiacëxa. ¹⁸ Ñuia cuabiani ca anu 'icë unicama —usoquin ca Jesusan uni itsin 'acëma ñu 'axa —quixun sinani a isti sinánbiani Jesús mërënanquini riquiancëxa. ¹⁹ Usaía 'icancëbë ca fariseo unicamax canancëxa:

—Camina iscanin, camabi unix ca ami sinani a isi cuanxa. Usaía 'ia isquin camina 'unáncanti 'ain, nun Jesús 'acatsi quiax 'ësënanquinbi cananuna añubi oiman.

Griego banan banacë unían Jesús istisa tan

²⁰ Judíos unicamax Pascua anun carnero 'ati nētēn Jerusalénu cuanmainun ca griego banan banacē unicama raírinëxribi atubē Nucēn Papa Dios rabi cuancëxa. ²¹ Cuanxun ca Galilea menu 'icē ëma itsi, Betsaida, anu 'icē uni, Felipe, a mēraquin cacëxa:

—Jesús cananuna istisa tanin.

²² Quixuan cacëx cuanxun ca Felipenēn Andrés pain cabiani a rabëtaxbi cuanxun — griego banan banacē unin ca mi istisa tania — quixun Jesús cacëxa. ²³ Cacëxun ca Jesusan Felipecēñun Andrés cacëxa:

—Uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'aish cana 'ëx bamatancëx baísquiti 'ain. A nētē ca bēri 'urama 'icēn. ²⁴ Asérabi cana 'ën mitsu cain, me 'ucē mēu 'apácëma 'aish ca ñu bēru aín nami ax usabi 'imainun aín napu axribi nētëtima usabi 'ia. Me 'ucē mēu 'apácëxun cuni ca aín nami nētécëbēbi aín napu ax cotancëxun upí oquin tuaia. ²⁵ Axa ënē nētēnu upiti tsótishi sináncē uni ax ca ainanma 'aish Nucēn Papa Diosbē 'itima 'icēn. Usa 'aínbi ca axa ënē nētēnu ax cuëncësa oishi upiti tsótishi sináncëma uni, ax ainan 'aish nētëtimoí xënbua 'aínbi Nucēn Papa Diosbē 'ia. ²⁶ Axa 'ënan 'iisa tancē unin ca 'ëx cuëncësabi oquin 'ati 'icēn. Usoquin 'ai ca uinu carana 'ëx 'ain, anuribi ax 'iti 'icēn. An 'ëx cuëncësabi oquin 'acē unicama a ca 'ën Papan nuibaquin 'aquinia.

Jesusan aín bamati ñuia

²⁷ Cana 'itsaira masá nuitutin. ¿Uisaquin carana 'ën Papa cati 'ain? ¿Carana, Papan, bēri uisa cara ocaniabi ca 'ë iémit quixun cati 'ain? Usama ca. Uisa cara oti 'icē usa oquin 'acánun cana uacēn. ²⁸ Papan, unicaman mix cuëncësa oquin mi rabinun ca uisashi cara, 'ë ocancëxbi asábi 'iti 'icēn.

Cacëxun ca naínuax banaquin aín Papan cacëxa:

—Atúan 'ë rabinun cana mēnócēn, mēnío 'ixun cana 'ëa rabinun sinánmitécēnti 'ain.

²⁹ Usai naínuax banaia cuax ca anu 'icē unicama raírinëx — caná ca banaxa — quiacëxa. Quimainun ca raírinëxribi — ángel ca Jesús bē banaxa — quiax quiacëxa. ³⁰ Quia ca Jesusan atu cacëxa:

—Ënē banax ca 'ën cuanun 'ën Papa quicëma 'icēn. Mitsúnmi cuanun ca quiaxa.

³¹ Bēri ca ënē nētēnu 'icē unicama, cara 'ëmi sinania, cara 'ëmi sinanima quixun Nucēn Papa Diosan isti 'icēn. Isanan ca an 'ëmi sináncëma unicaman 'apu, ñunshin 'atimanēn 'apuribi ax cushi 'icēbi 'ën unicama 'ibuatimoquin ñusmoti 'icēn. ³² 'Ëx unin i curúsocēnu matáscē 'itancëxun cana camabi menu 'icē uni 'ëmia sinánun 'imiti 'ain.

³³ 'Ësoquin ca uisai 'iax cara bamati 'icē quixun cacëxa.

³⁴ Usaquian cacëxun ca unicaman Jesús cacëxa:

—An Nucēn Papa Diosan bana cuënëo uni ñuixuncē unían a bana isquin unicama ñuixunia cananuna cuan, ax ca ësai quia, Cristo ax ca nētëtimoí xënbua 'aínbi 'iti 'icēn. ¿Usa 'aínbi caramina min, axa Nucēn Papa Diosnuax uni 'inux uá, ax ca i curúsocēnu matáscē 'iti 'icē quixun nu cain? ¿Ui cara Nucēn Papa Diosnuaxa uni 'inux uá ax 'ic?

³⁵ Cacëxunbi ca Jesusan, 'ëmi camina sinánti 'ai quixun caquin ësaquin catécëancëxa:

—'Itsama nētéinshi ca an mitsu upí oquin sinánmiti, ax mitsubē 'iti 'icēn. Usa 'ain camina ax cuancëma pan 'ain, an mitsu 'unánmicësabi oi 'iti 'ain, ax cuancëbēmi usabi 'inun. A an 'unánmicëma uni, an ca uisai cara 'iti 'icē quixun 'unanima. ³⁶ Usa 'ain camina an mitsu upí oquin 'unánmiti, axa mitsubē 'aínshi, an 'acësaribi oquinmi mitsúnribi sinánun, aín bana ca asérabi 'icē quixun sinani ami catamēti 'ain.

Usaquin catancëx ca Jesús atun isnunma cuani nētéacëxa.

Judíos unicama Jesúsmi sinántisama tan

³⁷ 'Itsa oquin Jesusan uni itsin 'acëma ñu 'aia isquinbi ca judíos unicaman ax ca asérabi Cristo 'icē quixun sinánma 'icēn. ³⁸ Nucēn Papa Diosan sinánmicëxun aín bana Isaíasnēn cuënëosabi oi ca 'iacëxa. A banax ca ësai quia:

Nucēn 'Ibu, ¿Uinu 'icē unin cara, min bana nun ñuixuncëxun cuaquin, asérabi ca quixun sinanx? ¿Uinu 'icē unin cara minmi ñu 'aia isquin mix camina asérabi cushi 'ai quixun sinanx?

³⁹ Uisa 'aish cara ami sinántisama tania quixuan unin 'unánun ca Nucën Papa Diosan bëtsi banaribi Isaiás cuënëomiacëxa. Ax ca ësai quia:

⁴⁰ Nucën Papa Diosan ca acama atun nuitu mëu 'unántisama tanan atun pabitan cuaquinbi uisai quicë cara quixun 'unántisama tanun 'imiäxa. 'Imianan ca atun bërun isquinbi, 'ëx cana cushiira 'ai quixun sinántisama tanía 'ën iémisama 'inun 'imiäxa.

⁴¹ Èsaquin ca Isaiásnën cuënëocëxa, an Nucën Papa Diosan 'imicëxun Jesusan usoquin ñu 'ati isanan bana ñuixunti iscë cupí.

⁴² Usa 'ainbi ca 'itsaira judíos uni 'imainun aín 'apu rárinënribi Jesús, ax ca Cristo, axa utia atun caíncë, a 'icë quixun sináncëxa. Atun nuitu mëu usaquin sinaníbi ca chiquiracëti banama 'icën, fariseo unicamami racuëti —atun sapi ca anua judíos unicama timéti xubunu nu atsínmitëcëntima 'icë —quixun sinani. ⁴³ Nucën Papa Dios cuëñun 'icësamairai ca a unicama fariseo unicamami racuëti atux cuëñcësa oíshi 'iacëxa.

Jesusan bana cuaisama tancë cupí uni 'uchocë 'iti

⁴⁴ Usa 'ain ca Jesusan munuma banaquin atu cacëxa:

—Axa 'ëmi catamëcë uni ax ca 'ëmishi catamëtíma, Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, amiribi catamëtía. ⁴⁵ An 'ë iscë uni an ca Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, aribi isia. ⁴⁶ An aín sinan upíira 'ixun uni upí 'imiti 'ëx cana unicama ñu 'atima 'acë 'aishbi sinanati 'ëmi catamëti upí 'inun 'iminux uacën. ⁴⁷ Uinu 'icë unin cara 'ën bana cuaquinbi 'ëx quicësabi oquin 'aima, a uni cana 'ën 'uchoiman. 'Ëx cana ënë nëtënu 'icë uni 'uchoi uáma 'ain. Atúxa Nucën Papa Diosnan 'inux iëñun cana uacën. ⁴⁸ An 'ë timaquin 'ën bana cuaisama tancë uni ax ca 'ën bana quicësa oquin 'acëma cupí, ënë mecama cëñúti nëtën 'uchocë 'iti 'icën. ⁴⁹ 'Ëx cana 'ënbi sinánx banaiman. 'Ën Papa, an 'ë xuá, an ca uisai carana banati 'ain, uisoquin carana uni 'unánmiti 'ai quixun 'ë caxa. ⁵⁰ 'Ën cana 'unanin, an 'ë cacë bana ax ca anúan uni ainan 'aish Nucën Papa Diosbë nëtétimoi 'iti a 'icën. Usaquin 'unánxun cana 'ën Papan 'ë cacësabi oquin bana ñuin.

II. BAMATANCËXA JESUCRISTO BAIQUA (13-21)

13

Jesusan aín 'unánmicë unicama tachuca

¹ Pascua anun carnero 'ati nëtëa 'icëma pan 'ain ca Jesusan 'unáncëxa, anúan ënë menuax aín Papanu cuanti nëtë ca 'uramatía quixun. Jesusan ca ënë menuxuan aín bana cuacë unicama camabi nëtën upí oquin nuibacëxa. Usa 'ain ca Jesús ax an atu nuibacë cupí bamaia aín unicaman —asérabi nu an nuibati ca usai bamaia —quixun 'unánti nëtë 'uramacëxa.

² 'Uramacëbëtan ca ñunshin 'atimanën 'apun Judas Iscariote, Simonan bëchicë, a Jesús uni 'inánti sinánmiacëxa. Usoquian sinánmicë 'ain ca a ñantan Jesusan aín 'unánmicë unicamabëtan piacëxa. ³ Piquin ca —'ën Papan camabi ñu 'ibuamianan ënë nëtënu xuá 'aish cana anuribi cuantëcënti 'ai —quixun sináncëxa. ⁴ Usaquin sinani ca pitancëx niruacëxa. Niruxun aín cutun pëxun nantancëx ca anun ratëreméti chupan tsitëcërëquiacëxa. ⁵ Usai 'itancëxun ca 'unpax manë xapanu 'aruxun aín 'unánmicë uni achúshi achúshi tachucatancëxun anun ratëreméti chupan tatëreancëxa.

⁶ Tatërentancëxa aribishi tachucati aia ca Simón Pedronën Jesús cacëxa:

—¿Min caramina 'ë tachucati 'ain?

⁷ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uisa cupí carana 'ën ësöquin mitsu 'ai quixun camina bërí 'unaniman. Nëtë itsin cuni camina 'unánti 'ain.

⁸ Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—'Ëx mi meura 'icë camina uisa nëtënbí min 'ë tachucatima 'ain.

Èsoquian cacëxun ca Jesusan catëcëancëxa:

—'Ën mi chucacëma 'aish camina 'ënan 'itima 'ai —quixun.

⁹ Cacëxun ca Simón Pedronën:

—Usa 'ain ca 'ën taëishi 'axunma 'ën męcën rabé 'imainun 'ën maxcáribi chucat — quixun cacëxa.

¹⁰ Cacëxunbi ca Jesusan amiribishi cacëxa:

—Nashicëxa aín namicama upí 'ain ca unin nashitęcënquinma aín taëishi anun nicëxa chuaia chucati 'icën. Usaribiti camina micamax nashicësa 'aish, nuitu upíñu 'ain, 'aishbi camina micama achúshinëxëshi min nuitu upíma 'ain.

¹¹ Uin cara a uni 'inánti 'icë quixun 'unánquin ca —micama achúshinëxëshi camina min nuitu upíma 'ai —quixun cacëxa.

¹² Èsoquin caquin atu tachucatancëxun aín cutun bixun pañuax mesa rapasu tsóbutęcëntancëxun ca amiribishi catęcëancëxa:

—¿Uisa cupí carana 'ën èsoquin mitsu 'a quixun caramina 'unanin? ¹³ Mitsun camina 'ëx isana mitsun 'Ibu 'ianan an mitsu 'unánmicë a 'ai quixun 'ë cain. Aséribi cana 'ëx usa 'ain. ¹⁴ 'Èx mitsun 'Ibu 'ianan an mitsu 'unánmicë 'ixunbi cana mitsu tachucan. Usaribiti camina micamax bëtsibë bëtsibë tachucananti 'ain. ¹⁵ Ènëx ca a tanquinmi usaribi oquin 'acanun 'ën mitsu 'acë 'icën. ¹⁶ Aséribi cana 'ën mitsu cain, “an uni ñu mëëxuncë uni an ca an a ñu mëëmicë uni inuíma”. Usaribiti ca a xucë uni, ax an xucë abë sënëna 'icën. ¹⁷ Ènë banacama 'unánquin a bana quicësabi oquin 'ai camina chuámarua tani cuëncanti 'ain. ¹⁸ Mitsux camina cuënti 'ai quibi cana camabi mitsu ñui quiman. Ama. 'Èn caíscë unicama, mitsux caramina uisa uni 'ai quixun cana 'unanin. 'Èn 'unácësabi oi ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo, ësai quicësabi oi, 'iti 'icën: “An 'ëbëtan pán picë uni ax ca 'ëmi 'iáxa”. ¹⁹ A unían aín sináncë ñu 'acëma pan 'ain cana mitsu can. Usaquin mitsu catancëx, 'ëx usai 'icëbëtan, camina aséribi carana 'ëx ui 'ai quixun 'unánxun 'acanin. ²⁰ Aséribi cana mitsu cain, uin cara 'ën bana ñuixunun 'ën xucë uni aín bana cuatia an ca 'ën banaribi cuatia. Usaribi oquin ca ui unin cara 'ën bana cuatia an Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, aín banaribi cuatia.

Judasnën a uni 'inántia Jesús ñuia bana

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

²¹ Usoquin catancëx masá nuituquin ca Jesusan upí oquin atun cuaisabi oquin atu cacëxa:

—Aséribi cana 'ën mitsu cain, mitsu achúshinën ca an 'atimonun uni 'ë 'inánti 'icën.

²² Cacëxbi ca aín 'unánmicë unicama ui ñui cara quia quixun 'unanima sináncasmai isanancëxa. ²³ Usa 'ain ca aín 'unánmicë uni achúshi, aira Jesusan nuibacë, ax Jesús rapasu 'iacëxa. ²⁴ Usa 'icë ca Simon Pedronën, ui ñui cara quia ñucánun quixun sanánquin mëtúnquin cacëxa. ²⁵ Cacëxun ca axa a rapasu 'icë an Jesús cacëxa:

—¿Nucën 'Ibu, ui uni cara ax 'ic?

²⁶ Cacëxun ca Jesusan pán chamara bixun cacëxa:

—A 'ën pán chamara ënë chabóxun 'ináncë uni, ax ca a 'icën.

Caxun ca pán chamaratsu chabóxun Simonan bëchicë, Judas Iscariote, a 'ináncëxa.

²⁷ 'Ináncëxuan bitsiashi ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanásnën Judas bënëñquinshi sinánmiacëxa. Usaquian sinánmia ca Jesusan Judas cacëxa:

—Añu caramina 'acasi ca bënëñquinshi 'at.

²⁸ Usaquin caia ca mesa rapasu 'icë unicaman uisoti cara Jesusan usaquin Judas caia quixun sináncasmaquin cuama 'icën. ²⁹ Judas ax ca anu curíqui puruti ñusuti a niquincë uni 'iacëxa. Usa 'ain ca raírinën, Jesusan sapi isa Pascua nëtën piti ñu marutanun canan, ñuñuma uni ñu 'inántanun caxa quixun sináncëxa. ³⁰ Usa 'ain ca pán chamaratsu bixun pitancëx sënëñquiani Judas imé cuancëxa.

Axa quicësabi oi 'iti bana ió

³¹ Chiquíquia Judas cuancëbëtan ca Jesusan aín 'unánmicë uni raíri cacëxa:

—Bërí, bamatancëx, 'ëx baísquicëbëtan ca unin 'unánti 'icën, 'ëx cana aséribi Nucën Papa Diosan xuá a 'ai quixun. 'Unánan ca uisaira cushi cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánti 'icëen piti ñu marutanun canan, ñn. ³² Uisaira cushiñu cara ax 'icë quixun 'unánquian unin a rabinun ca Nucën Papa Diosan uni 'inux anuax uá 'icë, 'ë baísquimiti

'icën. Usocëbëtan ca 'ëx cana aséribi aín Bëchicë 'ai quixun 'unánquin unin 'ëribi rabiti 'icën. Bëribi ca usai 'iti 'icën. ³³ Xëñibutíma cana bënëtishi mitsubë 'iti 'ain. Mitsubë 'itancëx cuancë camina 'ë barinuxun 'ain. Usa 'ain cana 'ën judíos unicama cacësabi oquin bërí mitsuribi cain, anu 'ëx cuancë anu camina mitsux cuantima 'ain. ³⁴ Mitsun 'unáncëma bana ío ënëribi cana axa quicësabi oími 'inun mitsu cain, mitsúxbi camina bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain. 'Ën mitsu nuibacësaribi oi camina micamax bëtsibë bëtsibë upiti nuibananti 'ain. ³⁵ Micamaxmi bëtsibë nuibanania isquin ca camabi unin, ënë unicamax ca aséribi Jesusan 'unánmicë 'icë quixun 'unánti 'icën.

Pedronën a ñuiquin uni paránti Jesusan ñuia

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶ Usaquian cacëxun ca Simón Pedronën Jesús cacëxa:

—¿Uinu caramina cuanin?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Anu 'ëx cuanti, anu camina bërí 'ëbë cuantima 'ain. Anúnmi cuanti nëtë sënëncëbë camina cuanti 'ain.

³⁷ Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—¿Uisa cupí carana bëríbi mibë cuantima 'ain? Unían 'ë 'anúnbi cana mibë cuanti 'ain.

³⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Aséribi caramina unin mi 'acascëxbi 'ëbë cuanti 'ain? Aséribi cana 'ën mi cain, 'atapa banatisama pan 'ain camina —'ën cana a uni 'unanima —quixun 'ë ñuiquin rabé 'imainun achúshi oquin uni cati 'ain.

14

Nucën Papa Diosnan 'inux ca uni Jesúsni catamëti 'icë quicë bana

¹ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Masá nuituaxma ca 'ican. Nucën Papa Diosmi camina catamëti 'ain. Nucën Papa Diosmi catamëti ca 'ëmiribi catamët. ² 'Ën Papan 'icënu ca anu 'iti 'itsa 'icën. Anu 'iti 'aíma 'ain cana, anu 'iti ca 'aíma 'icë quixun mitsu catsían. Usa 'ain cana anumi 'icánti a mitsu mëníoxuni cuanin. ³ Mëníoxunbëtsini cana anumi 'ëbë 'inun mitsu bitsi utëcënxun 'ain, 'ëx anu 'icë anumi mitsux 'ëbë 'inun. ⁴ 'Ëx anu cuanti a 'unánan camina ëx anun cuanti bai aribi mitsun 'unanin.

⁵ Cacëxun ca Tomásñën cacëxa:

—Uinu caramina cuanin, a cananuna 'unaniman. ¿Usa 'ixun caranuna uisaxun mix anun cuanti bai 'unánti 'ain?

⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana anun cuanti bai, a 'ain. 'Ianan cana an Nucën Papa Diosan sináncë ñucama 'unánquin ax cuëncësabi oquin 'acë, a 'ain. 'Ianan cana an uni anun tsóti nëtë 'ináncë, a 'ain. Uix cara Nucën Papa Diosnu cuainsa tania ax ca 'ëmi pain catamëti 'icën. ⁷ Mitsun 'ë upí oquin 'unáncë 'ixun camina 'ën Paparibi upí oquin 'unántsián. Usa 'ain camina bërí a 'unanin, a camina isan.

⁸ Quía ca Felipenën cacëxa:

—Nucën Papa Dios ca nu ismit. Bëtsi ñuuma, ashi cananuna mi ñucatin.

⁹ Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—¿Camabi nëtën mitsubë 'iabi caramina uisa uni carana 'ai quixun 'ë 'unaniman? An 'ë iscë uni, an ca Nucën Papa Diosribi isia. ¿Usa 'aínbi caramina uisa cupí, nu ca Nucën Papa Dios ismit quin? ¹⁰ ¿'Ëx cana Nucën Papa Diosbë 'ain, Nucën Papa Dios ax ca 'ëbë 'icë quixun caramina sinaniman? 'Ën mi cacë bana ënëx ca 'ënbi sinani quicë banama 'icën. Ax 'ëbë 'ixun ca Nucën Papa Diosan ax cuëncë ñu 'anun 'ë 'amia. ¹¹ 'Ëx cana Nucën Papa Diosbë 'ai quianan Nucën Papa Dios ax ca 'ëbë 'icë quía camina a banax ca aséribi 'icë quixun sinánti 'ain. 'Ëx quicë bana ax ca aséribi 'icë quixun sinánquinmabi camina 'ën ñu 'aiami iscë, acama cupí, 'ëx cana aséribi Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unánti 'ain.

¹² Asérabi cana 'ën mitsu cain, 'ëx Nucën Papa Diosnu cuancë cupí ca axa 'ëmi catamécë uni, an 'ën 'acë ñuribi 'ati 'icën, 'anan ca 'ën 'acësamaira oquin ñu 'ati 'icën. ¹³ Añu caramina 'ën anën ñucácsa oquin 'ëx cuëncësabi oquin ñucati, a cana mitsu 'axúnti 'ain, Nucën Papa Dios ca cushiira 'icë quixuan 'ën 'aia isquin unin 'unánun. ¹⁴ Añu caramina 'ë sinánquin 'ëx cuëncësabi oquin ñucati, a cana mitsu 'axúnti 'ain.

Jesusan aín Bëru Ñunshin Upí aín unicamanu xuti

¹⁵ Asérabi 'ëmi sináncë 'ixun camina 'ën mitsu cacësabi oquin ñu 'ati 'ain. ¹⁶ Usaquinmi 'acëbëtan cana an mitsu 'aquinti a mitsubëa 'inun xunun Nucën Papa Dios ñucati 'ain, axa xëñibua 'aínbi mitsubë 'inun. ¹⁷ Ax ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí 'icën, an Nucën Papa Diosan sináncë ñucama 'unáncë, a. A ca an Nucën Papa Diosan bana sináncëma unin ui cara ax 'icë quixun 'unántima 'icën, ca a istima 'icën. Usa 'aish ca atux Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'itima 'icën. Usa 'aínbi camina mitsun a 'unánti 'ain, axa mitsunu 'ianan xëñibua 'aínbi mitsubë 'icë cupí. ¹⁸ 'Ën cana mitsu 'ibuñumoima, cana mitsunu utécënin. ¹⁹ 'Itsama nëtë 'icëbëtan ca an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unin 'ë istécëntima 'icën. Usa 'aínbi camina mitsun 'ë istécënxun 'ain. 'Ëx pain Nucën Papa Diosbë 'icë cupí camina usaribiti mitsúxribi abë 'inuxun 'ain. ²⁰ A nëtën camina 'unánuxun 'acandin, 'ëx cana 'ën Papabë 'ain, usaribiti camina mitsux 'ëbë 'ain, 'ëxribi mitsubë 'imainun. ²¹ An 'ën bana 'unánquin ax quicësabi oquin 'acë uni ax ca axa 'ëmi asérabi sináncë uni a 'icën. Axa 'ëmi sináncë uni a ca 'ën Papánribi nuibatia. Usaribi oquin cana 'ënribi a uni nuibaquin uisaira carana 'ëx 'ai quixun 'unánminuxun 'ain.

²² Cacëxun ca Judas Iscariote ama, bëtsi Judasnën Jesús cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina nu uisaira caramina mix 'ai quixun ismiquinbi an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicamaribi ismitima 'ain?

²³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uix cara 'ëmi sinania, ax ca 'ëx quicësabi oi 'iti 'icën. Usai 'ia ca 'ën Papan nuibati 'icën. An nuibacëbë cana 'ën Papabë 'ëxribi a unibë 'iti 'ain. ²⁴ Axa 'ëmi sináncëma uni ax ca 'ëx quicësabi oi 'ima. 'Ën mitsu cacë bana, ënëx ca 'ënbi sinanx quicëma 'icën. Ax ca Nucën Papa Dios, an 'ë ënu 'inun xuá, an 'ë sinánmicë 'icën. ²⁵ Mitsubë ënë nëtënu 'ixúinshi cana ënë banacama mitsu ñuixunin. ²⁶ Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan 'ë cupíshi aín Bëru Ñunshin Upí, an uni 'aquinti, xuti 'icën. Xucëxun ca an camabi ñu 'unánmianan 'ën ñuixuncë banacama manutimoquin mitsu sinánmiti 'icën.

²⁷ 'Ëx cuancëbëbi camina chuámashirua bucucanti 'ain. 'Ën 'imicëx camina ënë menu 'icë ñu sinani cuëncësamaira oi 'ënan 'aish cuëni chuámarua 'iti 'ain. Usa 'ain ca masá nuituaxma 'ianan racuéaxma 'ican. ²⁸ 'Ën mitsu, cana cuanin, cuantancëxbi cana mitsubë 'inux utécëni cuani quixun cacëxun camina camaxunbi cuacan. Asérabi 'ëmi sináncë 'aish camina mitsux, 'ësamaira 'ën Papa anu cana cuani quixun 'ën cacëx cuëntsian. ²⁹ 'Ënë ñucama 'iisama pain 'ain cana mitsu ñuixuan, mitsúnmi ënë ñucama 'ia isquin, asérabi cana 'ëx Nucën Papa Diosan xuá 'ai quixun 'unánun.

³⁰ 'Ënë banacamaishi cana mitsu cain. An ënë menu 'icë unicama ax cuëncësa oquian 'anun 'amicë 'apu ca aia. Usa 'ain cana bana itsiribi ñuiquin mitsu caiman. Uxunbi ca an 'ë uisoima. ³¹ Usa 'aínbi cana camabi unían 'ëx cana 'ën Papami sinani quixun 'unánun, an 'ë cacësabi oquin 'ain. 'Ënëishi cana mitsu cain. Cuanti ca nirut —quixun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa.

15

Aín icëñun uvasnën pëñan Jesusan bana ñuixuan

¹ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ësa ca. 'Ëx cana uvas 'apácë aín i rarasaribi 'ain. 'Imainun ca 'ën Papax an ñu 'apácë bërúancë unisa 'icën. ² Usa 'ixun ca an uinu 'icë 'ën pëñanëx cara bimiñuma 'icë a tëaxun nia. Nianan ca uinu 'icë 'ën pëñanëx cara bimiñu 'icë a upíra oquian tuanun ramëñoia. ³ Micaman 'ën mitsu ñuixuncë bana cuacë cupí camina mitsun nuitu mëníocë 'aish upí 'ain. ⁴ 'Ëx mitsubë 'imainun ca mitsúxribi 'ëbëbi 'it. 'Ësa ca: Uva pëñan

pëónxquicë 'aish aín i rarami upiti tacáshquicëma 'ixun ca upí oquin tuaima. Upiti aín rarami tacáshquicë 'ixun cuni ca upí oquin tuaia. Usaribiti camina mitsux aséabi 'ëbë 'ima uvas tuáñumasaribi 'iti 'ain.

⁵ 'Ëx cana uvas aín i rarasaribi 'ain. Aín pëñársaribi camina mitsux 'ain. Usa 'aish camina 'ëmi catamëanan 'ëmi upiti sinánan 'ëx mibë 'ain, min sinan 'ën sinársaribi 'aish 'ëx cuëncësabi oquin 'anan 'ën bana quicësabi oi 'iti 'ain. 'Ëx mitsubëma 'ain camina 'ëx cuëncësa oi 'itima 'ain. ⁶ Uva pëñan bimiñuma ax ca unin tëaxun nicëx xanania. Xanania bucúnrutancëxun tsi rëquirucëmi nicëx ca xaratia. Usaribiti ca axa 'ëmi catamëti 'ëmi sináncëma unicamax 'iti 'icën.

⁷ Mitsux 'ëmi catamëanan 'ën bana manuima 'ëx quicësabi oi 'icë 'ixunmi ñucácëxun ca Nucën Papa Diosan mitsúnmi cacësabi oquin mitsu 'aquinti 'icën. ⁸ Mitsun 'ën sinársaribi 'ixun upí ñu 'aia isquin ca unin 'unánti 'icën, mitsux camina aséabi 'ën uni 'ai quixun. Usa 'ixun ca mitsu cupí unin Nucën Papa Dios rabiti 'icën. ⁹ 'Ën Papan 'ë nuibacësaribi oquin cana mitsu 'itsaira nuibatin. 'Ën mi nuibamainun camina 'ë manuima 'ëmi sinánti 'icanin. ¹⁰ Ax quicësabi oi 'ia ca 'ën Papa Diosan ënquinma 'ë nuibatia. Usaribitimi 'ëx quicësabi oi 'ia cana 'ënribi ënquinma mitsu nuibatin.

¹¹ 'Ëx 'icësaribitimi mitsúxribi chuámarua tani cuëni bucucanun cana ënë banacama ñuixunquin mitsu cain. ¹² 'Ënëx ca aséabi ax quicësaími 'icanti bana a 'icën: 'Ën mitsu nuibacësaribiti camina bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain. ¹³ Abëa nuibanancë uni axa bamati 'aínbi ca a uni bamati rabanan a nuibacë uni ax bamati 'icën. Usa unin ca uni itsin 'acësamaira oquin uni nuibatia. ¹⁴ 'Ën cacësabi oi 'i camina mitsux 'ëbë nuibanancë uni 'ain. ¹⁵ Usa 'ain cana 'ën ñu mëemicë uni camina 'ai quixun mitsu caiman. An ñu mëëxuncë unin ca uisoquin ñu 'ati cara an ñu mëemicë unin sinania quixun 'unanima. 'Ëbë nuibanancë unicama camina 'ai quixun cana mitsu cain. Usa 'icë cana 'ën Papan 'ë cacë ñucama mitsu 'unánmian. ¹⁶ 'Ëx mitsun 'ibu 'inúnmi 'ë caiscancëxunmabi cana 'ënan 'inun mitsu 'ënbi caísan. Usotancëxun cana mitsúnmi 'ën sinársaribi 'ixun upí ñuishi 'anun mitsu can, xëñibua 'aínbia Nucën Papa Dios cuëñun. Usaquin 'aia ca 'ëx cuëncësabi oquinmi ñucácëxun mitsu 'axúnti 'icën. ¹⁷ Usa 'ain cana mitsu catëcënin, camina bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain.

Jesúscëñun aín unicamamia ënë nëtënu 'icë uni nisha

¹⁸ 'Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicamaxa mitsumi nishcëxun camina sinánti 'ain, 'ëmi pain ca nishcancëxa quixun. ¹⁹ Mitsun atun sinársaribi 'icë ca an Nucën Papa Diosmi sinánquinma ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë unicaman mitsu nuibatsianxa. 'Aínbi camina mitsux 'ën caíscë 'aish, atun sinánsama 'ain. Usa 'ain ca atun nuibatima mitsumi nishia. ²⁰ 'Ën 'ësaquin mitsu cacë a camina sináncanti 'ain, “an uni ñu mëëxuncë uni an ca an a ñu mëemicë uni inuíma”. 'Ëmi pain nishquin ca unin 'ë bëtsi bëtsi oia. Usaribi oquin ca 'ënan cupí mitsu unin bëtsi bëtsi oti 'icën. Usa 'aínbi ca uni raírinën 'ën bana cuati 'icën. Usaribi oquin ca 'ënan cupí uni raírinën mitsun bana cuati 'icën. ²¹ Nucën Papa Dios an 'ë xuá a 'unáncëma 'ixun ca 'ënan cupí raíri unin mitsu bëtsi bëtsi onuxun 'aia.

²² 'Ën atu bana ñuixuni uáma 'ain ca atux usabi 'itsíanxa. 'Aínbi cana 'ëx uá 'ixun atu bana ñuixuan. Usa 'ain ca 'ën bana 'unanibi 'ëmi catamëisama tancë cupí aín 'ucha téréncëma 'aish atun 'uchabi 'icën. ²³ Axa 'ëmi nishcë uni, ax ca 'ën Papamiribi nishia. ²⁴ Atúan isnun 'ën uni itsin 'acëma ñu 'acëma 'ain ca atux usabi 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca 'ën 'acë ñucama isaxa. A cupí ca 'ëmi nishanan 'ën Papamiribi nishaxa. ²⁵ Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ax ca 'ë ñui 'ësaí quia: “'Ën 'atima ñu 'acë 'aímabi ca 'ëmi nishcanxa”. A bana quicësabi oi ca 'ia.

²⁶ Unicamax 'ëmi nishcë 'aínbi ca aín Bëru Ñunshin Upí, an Nucën Papa Diosan sináncë ñucama 'unánan uni 'aquincë, an uisa carana 'ëx 'ai quixun mitsu 'unánmiti 'icën. Ax ca an Nucën Papa Diosan sináncë ñucama 'unáncë, a 'icën. A cana Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin mitsubëa 'inun xuti 'ain. ²⁷ Mitsúnribi camabi nëtën 'ëbë 'ixun 'ën

bana ñuixunia cuanan 'ën ñu 'aia iscë 'ixun camina 'ë ñuiquin uisa carana 'ëx 'ai quixun unicama 'unánmiti 'ain.

16

¹ Nucën Papa Diosmi manuaxmami 'icánun cana ënë bana mitsu ñuixunin. ² Mitsúxmi 'ënan cupí ca anua judíos unicama timéti xubunu atsíntécëanxmami 'inun mitsu chiquíncanuxun 'aia. Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin isa 'aia quixun sinánquin ca unin mitsu bëtsi bëtsi oquin 'ati 'icën. Usai 'ia camina isti 'ain. ³ Uisa nëtëñbi Nucën Papa Dios 'imainun 'ëribi 'unáncëma 'ixun ca usoquin mitsu 'ati 'icën. ⁴ Usoquian unin 'atimocëxunmi a sinánun cana usai ca 'iti 'icë quixun mitsu cain.

Aín Bëru Ñunshin Upitan Nucën Papa Diosan unicama 'unánmiti bana

Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Camabi nëtëñ mitsubë 'ixun ñuixunxunmabi cana cuanuxun bërí, unían bëtsi bëtsi ocëxunmi a sináncanun, ënë banacama mitsu ñuixunin. ⁵ Bërí cana an 'ën xuá anu cuanin, abë 'i. Ësaquin 'ën cacëxunbi camina mitsu achúshinënbi uinaira carana cuanin quixun 'ë ñucatiman. ⁶ 'Ë ñucatímabi camina 'ën cacëx masá nuitucanin. ⁷ Usai 'iabi cana aséribi mitsu cain, upitaxmi 'ë cupí 'icanun cana 'ëx cuanin. 'Ëx cuancëbëma ca an uni 'aquinti, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí, ax mitsubë 'i utima 'icën. Usa 'aínbi cana 'ëx cuanquin a xuti 'ain. ⁸ An ca Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicama atux ca 'uchañu 'icë quixun 'unánmianan, usai ca 'ëmi catamëti, uni upí nuituñu 'iti 'icë quixun 'unánmianan, Nucën Papa Diosan ca 'ëmi sináncëma unicama atun 'ucha cupí castícantí 'icë quixun 'unánmiti 'icën. ⁹ 'Ëmi catamëti sináncëma cupí ca atux 'uchañuira 'icën. ¹⁰ 'Ën Papanu cuancëmi mitsun 'ë istëcëncëbëtanma ca atun uisai cara 'ëmi catamëcë 'aish uni upí 'iti 'icë quixun 'unánti 'icën. ¹¹ An ënë nëtënu 'icë unicama 'ibuacë ñunshin 'atimanën 'apu ca castícanuxun 'uchocë 'icën. Usa 'ain ca axa 'ëmi catamëcëma unicamanribi, usaribiti ca atux castícançë 'iti 'icë quixun 'unánti 'icën.

¹² 'Ën a mitsu ñuixunti bëtsi banacamari bi ënu 'aínbi camina 'ën bërí ñuixunçëxunbi uisai quicë cara quixun cuacantima 'ain. ¹³ 'Aínbi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí, an Nucën Papa Diosan sináncë ñucama 'unáncë, an mitsubë 'ixun, 'ën mitsu ñuixuncë banacama ax cara uisaira quicë 'icë quixun mitsu 'unánmianan uisa ñucamax cara upí 'icë mitsu 'unánmiti 'icën. An ca anbi sináncësa oquinma, Nucën Papa Diosan cacëxuan cuacë ñucamaishi mitsu 'unánmiti 'icën. 'Unánmianan ca uisai cara 'ën unicama ënë nëtënuax 'ianan Nucën Papa Diosan nëtënuaxribi 'iti 'icë quixun mitsu 'unánmiti 'icën. ¹⁴ An ca 'ën sináncë ñucama 'unánquin usaribi oquin mitsu 'unánmiti 'icën. An mitsu 'unánmicë cupí camina 'ë rabiti 'ain. ¹⁵ 'Ën Papan ñu ax ca 'ënanribi 'icën. Aín sinánsaribi ca 'ën sinan 'icën, 'ën cushix ca aín cushisaribi 'icën. Usa 'ain cana mitsu can, aín Bëru Ñunshin Upí an ca 'ën sináncë ñucama 'unánquin usaribi oquin mitsu 'unánmiti 'icën.

Masá nuitutancëxbi ca aín unicama chuámarua tani cuëñti 'icë quiáxa Jesús quia

¹⁶ 'Ënu mitsubë 'itancëxbi nëtëtia camina 'ë istima 'ain. 'Ixunbi camina 'itsama nëtëinshi 'ë istëcëncanti 'ain. Anu Nucën Papa Dios 'icë anu cana cuanin.

¹⁷ 'Ësoquian cacëx ca aín 'unánmicë unicama raírinëx canancëxa:

—¿Uisai quicë bana cara, “ënu mitsubë 'itancëx nëtëtia camina 'ë istima 'ain. 'Ixunbi camina 'itsama nëtëinshi 'ë 'istëcëñti 'ai”, quianan, “anu Nucën Papa Dios 'icë anu cana cuanin” quicë ënëx 'ic? ¹⁸ Quianan ¿uisa cupí cara “itsama nëtëinshi” quiax quin? Cananuna cuatima —quiax canancëxa.

¹⁹ A ñucácatsi quiáxa canania 'unánquin ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ënu mitsubë 'itancëx nëtëtia camina 'ë istima 'ain. 'Ixunbi camina 'itsama nëtëinshi 'ë istëcëñti 'ai quixun 'ën mitsu cacë bana ñui caramina cananin? ²⁰ Aséribi cana 'ën mitsu cain, 'ë cupí camina masá nuituti bëunan mëscúcantí 'ain. Mitsúxmi usai 'imainun ca an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicama cuëñti 'icën. Masá nuitutáncëxbi camina mitsux 'ë cupí chuámarua tani cuëñti 'ain. ²¹ Anúan bacëñti nëtëñ ca xanu paë

tani bënëtia. Usa 'aínbi ca nanipacētancēxun aín tuáratsu isi —cana bacéan —quixun sinani cuēēni, chuámashi tanquin, bēráma paē tancē a manuia. ²² Usaribiti camina mitsux bērí masá nuitutin, 'aíshbi camina 'ē istēcēni cuēēnquin chuámashirua tanti 'ain, uinu 'icē unínbi sinanamitisama oi.

²³ A nētēn camina uisai quicē cara 'ēn mitsu cacē bana ēnēx 'icē quixun 'ē ñucánux-unma 'ain. Asérabi cana mitsu cain, 'ēx quicēsabi oquinmi a ñucácēxun ca Nucēn Papa Diosan mitsu 'axunti 'icēn. ²⁴ 'Ēnan 'ixunbi camina 'ēx quicēsabi oquin añu ñubi Nucēn Papa Dios ñucácancēma pain 'ain. Ca ñucát. Ñucácēxun ca cuēēinra cuēēnun an mitsu 'axunti 'icēn.

Axa aín unicamami nishcē unicamasama cushiira ca Jesucristo 'icē quicē bana

²⁵ Canan ca ēsaquinribi Jesusan cacēxa:

—Bētsi ñu ñuicēsoquin cana 'ēn 'unánmisa tancē banacama mitsu ñuixuan. Usa 'aínbi cana 'itsama nētē 'icēbētan bētsi ñu 'acēsoquin ñuiquinma upí oquin cuaquinmi 'unánun Nucēn Papa Dios ñuiquin mitsu ñuixunti 'ain. ²⁶ Usacēbētan camina 'ēnan cupí Nucēn Papa Diosan mitsu 'aquinun ñucátí 'ain. 'Ēinshi mitsu a ñucáxunti caínquinma camina mitsúnbi abē banaquin a ñucátí 'ain. ²⁷ An ca asérabi mitsu nuibatia. Mitsúxmi 'ēmi sinánan 'ēx cana Nucēn Papa Diosnuax uá 'ai quixun sináncē cupí ca an mitsu nuibatia. ²⁸ Nucēn Papanuax cana ēnē nētēnu uacēn. Uá 'aíshbi cana ēnē nētēnuax amiribishi Nucēn Papabē 'i cuantēcēnin.

²⁹ Cacēxun ca aín 'unánmicē unicaman cacēxa:

—Asábi ca, bērí camina bētsi ñu ñuicēsoquin ñuiquinma —usa ca —quixúnu upí oquin 'unánun nu bana ñuixunin. ³⁰ Bērí cananuna 'unanin, upí oquin camabi ñu 'unánquin camina bana ñuixuanan bētsi ñuribi 'an. A cupí cananuna mi ñucátēcēnquinma, asérabi ca usa 'icē quixun 'unánan mix camina asérabi Nucēn Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unanin.

³¹ Ēsoquian cacēxun ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—¿Usa 'ain caramina bērí pain 'ēx cana asérabi Nucēn Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unanin? ³² 'Unanibi camina bēríbi camáxbi 'ē ēbiani tsuáquiquiani amami amamitan cuanti 'ain. Usai camina bēríbi 'ē ēbiani cuancanin. Mistúxmi 'ē ēbiani cuancēbēbi cana 'ēshi 'ima, Nucēn Papa Dios ax ca 'ēbē 'icēn. ³³ 'Ēmi catamētími chuámashirua 'aish upitax 'icánun cana ēnē banacama mitsu ñuixuan. Ēnē nētēnuax camina mitsux 'ēnan cupía mitsumi nishquin unin 'atimocē 'inuxun 'ain. Usai 'ibi camina bënëtima 'ēmi cushicanti 'ain. An ēnē menu 'icē unicama 'ibuacē 'icēbi cana 'ēn ñunshin 'atimanēn 'apu ñusmon.

17

Aín 'unánmicē unicama Jesusan Nucēn Papa Dios ñucáxuan

¹ Usaquin aín 'unánmicē unicama caíshi manámi bēsui abē banaquin ca Jesusan aín Papa cacēxa:

—Papan, unían 'ē 'ati nētē ca uaxa. Min camina 'ēx, min Bēchicē 'icē, bamacēbi 'ē baísquimiti 'ain, 'ē rabiquian camabi unin mix camina asérabi cushiira 'ai quixun 'unánun. ² Min camina ui unicama caramina min Bēchicē 'ēmi sinánmi, acamaxa xēnibua 'aínbi minan 'aish mibē 'inun 'iminun 'ē can. ³ Ui unin cara mixēshimi asérabi Dios 'icē, mi 'unánan minmi ēnē menu unun xuá, 'ē 'unáncē, a unicamaxēshi ca xēnibua 'aínbi minan 'aish mibē 'iti 'icēn.

⁴ Mi ñuiquin unicama ñuixuanan cana minmi a 'anun quixun ēnē menu 'ē xuá ñucamaribi 'aquin sēnéon, minmi 'ē cacēsabi oquin. ⁵ Usa 'ain camina ēnē nētēa unicēma pain 'ain 'ēx 'iásabi oi misaribi 'itēcēnun, minu cuania 'ē 'imitēcēnti 'ain.

⁶ Minmi usama 'icēbi 'ēmi sinánmicē, acama cana uisa caramina mix 'ai quixun 'unánun bana ñuixuan. Min unio 'aísha minan 'icēbi camina 'ēmia sinánun 'imia. Usaquinmi 'imicēx ca 'ēn min bana ñuixuncēxun cuati ax quicēsabi oi 'iixa. ⁷⁻⁸ Min 'ē cacēsabi oquin cana ēnē unicama bana ñuixuan. Ñuixuncēxun ca —asérabi ca —quixun atun sinánquin asérabi cana 'ēx minuax uá 'ai quixun 'unánan min camina 'ē xuacē

quixun 'unania. Usa 'ixun ca atun 'unania, 'ën atu ñuixuncë banacama ax ca min 'ë sinánmicë 'icë quixun.

⁹ Atu sinani cana mibë banain. An min bana cuacëma unicama cana mi ñucáxuniman. Minmi minan 'inun 'ëmi sinánmicë unicama ënëishi cana mi ñucáxunin. ¹⁰ Uicamax cara 'ëmi sinania acamax ca mimiribi sinania. Usaribiti ca uicamax cara mimi sinania acamax ca 'ëmiribi sinania. 'Ën sinánsaribi ca atun sinan 'icën.

¹¹ Ënë nëtënu cana 'ëx tiquiman, cana mibë 'i cuanin. 'Ëx cuancëbë ca atux ënë nëtënu bërúti 'icën. Mix 'uchañuma 'aish upíira 'ianan cushiira 'ixun camina minmi minan 'inun 'ëmi sinánmicë unicama ënë bërúanti 'ain. 'Ëx mibë 'icësaribitia atux bëtsibë nuibanani achúshi sinánñuishi 'aish achúshisa 'inun camina atu bërúanti 'ain. ¹² Ënë nëtënu atubë 'ixun cana minmi 'ë 'ináncë unicama min cushínbi bërúan. 'Ën bërúancëxun ca acama achúshinënbi 'ëmi sinánti ëncëma 'icën. Usa 'ainbi ca achúshi uni axa usai 'iti 'ia, an cuni 'ëmi sinánti ëanxa, a ñuia min bana cuëneo quicësabi oquin.

¹³ Bëri cana anu mi 'icë anu cuanin. Ënë nëtënuax cuancëma pan 'ixun cana atu 'ëx 'icësaribitia chuámarua tani cuëñun atun cuamainun mi ñucáxunin. ¹⁴ 'Ën cana ënëcama min 'ë sinánmicë bana upí, ashi ñuixunquin 'unánmia. 'Aínbi ca an ënë bana cuacëma uicamax atumi nishia, 'ëx 'icësaribitia atux ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncëma 'ain. ¹⁵ Ënë nëtënuami atu binun quixun cana mi ñucatin. An min bana cuacëma uicamaxa atumi nishcëbëtanbimi ñunshin 'atimanën 'apun 'ibuati rabanen bërúanun quixun cana mi atu ñucáxunin. ¹⁶ 'Ën 'acësaribi oquin sinánquin ca atun, an min bana cuacëma unicaman sináncësa oquin sinanima. ¹⁷ Usa 'ain camina min sináncësaribi oquin sinánan min bana quicësabiira oíshi 'inun atu 'imiti 'ain. ¹⁸ Minmi ënë nëtënu 'icë unicama mimi sinánun 'aquinun 'ë xuásaribi oquin, cana ënë unicama mimi sinánun unicama 'aquinun xutin. ¹⁹ Atun min bana upí oquin 'unánquin mix cuëncësabi oquinshi 'anun cana 'ën mix cuëncësabi oquinshi 'ain.

²⁰ 'Ixunbi cana ënë unicamaishi mi ñucaxuniman. Atúan bana ñuixuncëxun cuatía ax 'ëmi catamëti unicamaribi sinánquin cana mi ñucatin. ²¹ An 'ën bana cuati unicaman, 'ëmi catamëquin, bëtsin sináncësaribi oquin sinánti cupí cana mi ñucatin. Mixmi 'ëbë 'imainun 'ëx mibë 'icësaribitia nun sinánsaribi 'aish atux nubë achúshisa 'inun cana mi ñucatin. Ënë nëtënu 'icë unicaman, aséribi camina min 'ë xuacë quixun 'unánuan atux bëtsin sináncësa oquinshi sinani, 'itsa 'aíshbi achúshisa 'inun cana mi ñucatin. ²² Nux cananuna rabé 'aíshbi achúshishi 'ain. Usaribitia atux 'itsa 'aíshbi achúshisaishi 'inun cana 'ëx misaribi 'ixun atúxribia 'ësaribi 'inun 'imian. ²³ Mix 'ëbë 'icësaribiti cana 'ëx atubë 'ain, atúxa aséribi nuibanani bëtsin 'acësaribi oquin sinani achúshisa 'inun. Atúxa usa 'ain ca an min bana cuacëma unicaman 'unánti 'icën, aséribi camina min 'ë xuacë quixun. 'Unánan ca, 'ëmi 'acësaribi oquin camina an 'ën bana cuacë unicama nuibati quixun 'unánti 'icën.

²⁴ Papan, ënë nëtë unitisama pan 'ain camina 'ë nuibaquin misaribi 'inun min cushi 'ë 'ináncën. Usa cana 'ëx 'ai quixun isnúxa minmi 'ë 'ináncë uicamax anu 'ëx 'icë anuribi 'ëbë 'iti cana cuëñin. ²⁵ Papan, upíira sinánñu camina 'ain. Usa 'icëbi ca an min bana cuacëma unicaman mi 'unanima. 'Aínbi cana 'ën mi 'unan, an 'ën bana cuacë unicamanribi ca aséribi camina min 'ë xuacë quixun 'unania. ²⁶ 'Ëx atubë 'imainun min 'ë nuibacësaribitia atúxribi bëtsibë bëtsibë nuibanun cana uisaira caramina mix 'ain quixun atu 'unánmian. Usa 'ixun cana usabi oquin 'unánmiti 'ain.

18

Policíanëan Jesús bia

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

¹ 'Ësoquin abë banaquin aín Papa Dios catancëx ca Jesús aín 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun achúshi acama buani Cedrón cacë baca ësquicë, a inubiani 'uri anu i 'apacë naëratsu, anu cuancëxa. ² A naëx ca anu Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicamabëribi 'itsai timécë 'ixuan, Judas, an Jesús uni 'inánti, anribi 'unáncë 'iacëxa. ³ Usa 'ain ca an 'unánxun Judasnën, judíos sacerdotenën cushicamabëtan fariseo unicaman xucë policíacëñun suntárucomaribi buáncëxa. Buáncëxun raírinëan buí ërëncë buánmainun

raírinen anun 'acantanti manë xëtocë 'imainun i tëacë acama buanx ca Jesúsmi bëba-cancëxa. ⁴ Ami bëbaia ca, bëráma usocanti 'unánxunbi 'ë uisoí cara aia quixun sinánquin mëramiquin Jesusan atu cacëxa:

—¿Ui caramina baricanin?

⁵ Cacëxun ca —Jesús, Nazaretnu 'icë uni, a cananuna barin —quixun cacancëxa. Usaquin cacëxun ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ëx cana a 'ain.

Usai quimainun ca Judas, an Jesús atu 'inánti, ax atubë 'iacëxa. ⁶—'Ëx cana ami mitsun baricë a 'ai —quixun Jesusan cacëx ca caxutan titiqui camáxbi menu nipacëacëxa. ⁷ Usai 'ia ca amiribishi Jesusan ñucátëcëancëxa:

—¿Ui caramina baricanin?

Cacëxun ca:

—Jesús, Nazaretnu 'icë uni, a cananuna bari —quixun cacancëxa.

⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana a 'ai quixun cana mitsu can. Usa 'ain camina mitsun 'ë bariquin 'ëbë 'icë unicama ënë cuantánun ënti 'ain.

⁹ Atúan bixun 'atimocëxun aín unicaman ami sinánti ënti rabanan ca Jesusan usoquin an biti unicama cacëxa, aín bana, “minmi 'ë 'ináncë unicama achúshinëxbi ca 'ëmi sinánti ëncëma 'icën” quicësabi oía 'inun. ¹⁰ Usaquin cacëbëtan ca Simón Pedronën manë xëtocënu 'ixun aín xacánua biquin sacerdotenën cushicaman 'apun ñu mëemicë uni, Malco cacë, a aín pabí mëqueu 'icë biscacëxa. ¹¹ Usoiabi ca Jesusan Pedro cacëxa:

—Min manë xëtocë a ca aín xacánu 'arutëcën. 'Ëx ënë unicaman bicëx 'aisamaira tëmëratí 'ën Papa cuëncëbë cana usai 'iti 'ain.

Judíos sacerdotenën cushicaman 'apunua Jesús buáncan

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54)

¹² Usa 'ain ca suntárucama, aín comandante 'imainun judíos unibunën xucë policíacaman bixun Jesús nëacëxa. ¹³ Usotancëxun ca Anásnën xubunu buáncancëxa. Anás ax ca Caifásnën xanun papa 'iacëxa. 'Ianan ca a barin judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'iacëxa. ¹⁴ Caifás ax ca —nuxnu upitax bucunuan achúshi uni bamati ca asábi 'iti 'icë —quixuan an judíos 'apucama cacë a 'iacëxa.

An 'unáncëma isa Jesús 'icë quiax Pedro cëmëa

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵ Jesúsua suntárunën buáncëbë ca Simón Pedro 'imainun Jesusan 'unánmicë uni itsi, atu nuibiani cuancëxa. Axa Pedrobë cuancë uni ax ca sacerdotenën cushicaman 'apun 'unáncë 'aish, Jesúsbe a 'apun xubu, cënëcënu me mëniócë, anu atsíancëxa. ¹⁶ Atsinia ca Pedronën ëman bërúxun xëcuënu xun caíancëxa. Usa 'ain ca ax paían Jesúsbe atsíncë uni, an sacerdotenën cushicaman 'apun 'unáncë 'ixun, an xëcuë bërúancë xanubë banatancëxun Pedro atsínmiacëxa. ¹⁷ Atsínmia ca an xëcuë bërúancë xanun Pedro cacëxa:

—¿Bëría bëcancë uni an 'unánmicë unicama a achúshima caramina mix 'ain?

Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Ama cana 'ain.

¹⁸ Catancëx ca matsi 'aían 'apun ñu mëemicë unicama policíacamabë tsi rëcaruax sënamëcëbë, Pedroribi atubë anuax sënamëacëxa.

Sacerdotenën cushicaman 'apun Jesús ñucá

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Usa 'ain ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apuiran, ui cara isa aín 'unánmicë unicama 'icë canan uisa bana cara isa 'unánmiacax quixun 'unáncatsi quixun Jesús ñucácëxa. ²⁰ Ñucácëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana camabi unían cuamainun, anua judíos unicama timécë xubucamanuxun ñuixuanan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anua judíos unicama timécë, anuxunribi unéquinma unicama bana ñuixuan. ²¹ ¿Usa 'aínbi caramina uisa cupí 'ë ñucatin? An 'ën cacëxun cuacë unicama ca ñucát. Atun ca añu carana 'ën 'unánmia quixun 'unania.

²² Caia ca policía achúshi a rapasu nicë an —¿min caramina ësoquin sacerdotenën cushicaman 'apu ënë cain? —quixun caquin Jesús cuëtashcacëxa. ²³ Usocëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx 'atimati banaia cuaquin camina uisai carana quia quixun 'ë cati 'ain. Upiti banaia camina 'ë mëëtima 'ain.

²⁴ Usa 'ain ca Anásnën, Jesús nëamitancëxun policíacama sacerdotenën cushicaman 'apu, Caifás, anu buántanun quixun xuacëxa.

An 'unáncëma isa Jesús 'icë quiáxa Pedro cëmëtëcëan

(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Usomainun ca Simón Pedro tsimi sënamëti 'iacëxa. Sënamëtia ca ñucácancëxa:

—¿Mixribi caina ënë unin 'unánmicë uni achúshima 'ain?

Cacëxunbi ca —ama cana 'ai —quixun cacëxa. ²⁶ Quia ca an sacerdotenën cushicaman apu ñu mëëxuncë uni achúshi, aín aintsia pabíscconcë, an Pedro cacëxa:

—¿Naënu carana miribi a unicëñun isíma 'ion?

²⁷ Cacëxun ca Pedronën amiribishi —ama cana 'ai —quixun catëcëancëxa. Usoquian cacëbëbi ca 'atapa banacëxa.

Policíanëan Jesús Pilátonu buan

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Pëcaracëma 'aínshia xabaracëcëbëtan ca Caifásnën xubunua policíanën Jesús Romanuaxa ucë 'apu, Pilato, aín xubunu buáncëxa. Usa 'ain ca a 'apua aín caibuma 'ain, aín xubunu atsini 'uchaxuinsa Pascua nëtën 'ati ñu pitima 'icë quixun sinani judíos unicama anu atsánma 'icën. ²⁹ Usa 'ain ca Pilato aín xubunuax chiquíxun atu cacëxa:

—¿Añu ñu cupí caramina ënë unimi manáncanin?

³⁰ Cacëxun ca atun cacëxa:

—'Uchañuira 'icëma cananuna minu bécë 'itsiama.

³¹ Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—Mitsúnbi camina buántancëxun mitsun cuati bana quicësabi oquin, cara 'uchaxa, cara 'uchacëma 'icë quixun isti 'ain.

Cacëxun ca atun cacëxa:

—Usa 'aínbi ca mitsun 'apux quia, judíos unicaman ca uni 'atima 'icë quiax. ³² —Usai cana i curúsocënu unin matáscëx bamanuxun 'ai —quiáxa Jesús quiásabi oi bamanun ca judíos unicaman usoquin Pilato cacëxa.

³³ Usa 'ain ca judíos unicama cabiani aín xubunu atsíntëcënxun cuëncëxa aia Pilatonën Jesús cacëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Minbi sinánquin caramina ësoquin 'ë ñucatin? ¿Bëtsi unin cara 'ë ñuiquin mi cacëma 'ic?

³⁵ Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—'Ëx cana judíos unima 'ain. Min aintsinbi ca sacerdotenën cushicamabëtan ënu mi bëaxa. ¿Añu ñu caramina 'an?

³⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënë nëtënu 'icë 'apu 'inux cana uáma 'ain. 'Ëx ënë nëtënu 'icë 'apu 'ain ca judíos unicaman 'ë bitima cupí 'ën unicama atubë 'acanantsianxa. Usa 'ain cana ënë nëtënu 'icë 'apu 'inux uáma 'ain.

³⁷ Cacëxun ca Pilátonën catëcëancëxa:

—¿Usa 'ain caramina asërabi 'apu 'ain?

Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana 'apu 'ain, min 'ë cacësabi oi. Usai 'inux cana ënë nëtënu uacën, Nucën Papa Diosan sináncë ñucama ñuiquin camabi uni canux. Uicaman cara uisaira cara a bana 'icë quixun 'unántisa tania, an ca 'ën bana cuatia.

³⁸ Cacëxun ca Pilátonën Jesús cacëxa:

—¿Uisa cara min Diosan sináncë 'ic?

*Jesús ca bamati 'icë —quíaxa Pilato quia
(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)*

Usaquin catancëx amiribishi ëman chiquíquin ca Pilátonën judíos unicama cacëxa:
—'Ën iscëx ca ënë uni 'atima ñu 'acëma 'icën. ³⁹ Camabi baritia cana Pascua nëtën mitsúxmi cuëncësabi oquin sipuacë uni achúshi chiquinin. Usa 'ain ¿caramina 'ën judíos unibunën 'apu chiquínti cuëncanin?

⁴⁰ Cacëxunbi ca amiribishi munuma cuëncëni banaquin judíos unicaman cacëxa:

—A 'axunma ca Barrabásëshi chiquin. Barrabás, ax ca an ñu mëcamacë uni 'iacëxa.

19

¹ Usa 'ain ca Pilátonën xubunu atsíntëcënquin Jesús rishquinun quixun suntárucama cacëxa. ² Cacëxun rishquitancëxun ca 'apu isa quiax ami cuaiquin suntárunën muxa mañuti otancëxun mañumianan upí chupa minanën pucucësa aribi pañumiacëxa. ³ Usotancëxun ca aín bëmánanu niracëquin 'usánquin —judíos unicaman 'apu ca chuámashi 'it —caquin tantáshcacëxa. ⁴ Usocëbë chiquíquin ca Pilátonën judíos unicama cacëxa:

—'Ën iscëx ca ënë uni 'uchacëma 'icën. Usa 'icëmi mitsun 'unánun cana a bëtëcënin.

⁵ Ësoquian cacëbë ca Jesúsribishi muxa mañutiocë mañuanan chupa minanën pucucësa pañucë 'aish chiquíacëxa. Chiquícëbëtan ca Pilátonën judíos unicama cacëxa:

—A cënë 'icën, a uni.

⁶ Cacëx ca sacerdotenën cushicama 'imainun policíacamaxribi a isi munuma cuëncëni quiacëxa:

—I curúsocënu ca matas, i curúsocënu ca matas.

Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—'Ën iscëx ca ënë uni 'uchacëma 'icën. Usa 'ain ca mitsúnbi buántancëxun i curúsocënu matástan.

⁷ Ësaquian cacëxun ca judíos unibunën Piláto cacëxa:

—Ënë unix ca 'ëx cana Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ai quia. Usa 'ain ca axa ëesai banacë unix ca 'acë 'iti 'icë quiax Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oi bamati 'icën.

⁸ Usa 'ain ca 'ëx cana Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ai quiax quia quixun judíos unicaman ñuia cuati Pilato aín bëmánan pëqui 'aisamaira racuéacëxa. ⁹ Racuëti aín xubunu atsíntëcënquun ca Jesús cacëxa:

—¿Uinu 'icë uni caramina 'ain?

Cacëxunbi ca cáma 'icën. ¹⁰ Cacëxunma ca Pilátonën cacëxa:

—¿'Ën mi ñucacëxunbi caramina 'ëribi caiman? 'Ëx cuëñquin cana mi chiquínti 'ain; 'ëx cuëñquin cana unían mi i curúsocënu matástan 'amiti 'ain. ¿A caramina 'unaniman?

¹¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Naínu 'icë Nucën Papa Dios cuëncëbëtanma camina min 'ë uisabi otsíama. Usa 'ain ca an mi 'ë 'inancë unicama ax mix 'icësamairai 'uchaxa.

¹² Usoquian Jesusan cacëxuan Pilátonën Jesús chiquínti sinaniabi ca judíos unicaman munuma cuëñíshoquin cacëxa:

—Mín ënë uni chiquíanx camina Romanu 'icë 'apu Césarë upí 'itima 'ain. Uinu 'icë unix cara —'ëx cana 'apu 'ai —quia, ax ca Césarë nishanancësa 'iti 'icën.

¹³ Usaquian judíos unicaman cacëxun Jesús ëman chiquímitancëx ca Pilato anuxuan ami uni manáncëxun cuacë anu tsóbuacëxa. Anu tsóti ax ca me mëñoquian anu maxax nancë 'aish hebreo banan Gabata cacë, 'iacëxa. ¹⁴ Pascua nëtë iméishi 'inun a nëtën piti anun mëñoti nëtëan bari xamárumainun ca anu tsóxun Pilátonën judíos unicama cacëxa:

—A cënë 'icën, mitsun 'apu.

¹⁵ Cacëxun ca cuëñíshoquin cacëxa:

—Ca bamati 'icën, ca bamati 'icën. I curúsocënu ca matas.

Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—¿'Ën carana mitsun 'apu i curúsocënu matásmi 'ain?

Quia ca sacerdotenën cushicaman cacëxa:

—Nun 'apu itsi ca 'aíma 'icën. Césarnëxëshi ca nun 'apu 'icën.

¹⁶ Usaquian cacancëxun ca Pilátonën atúnbia i curúsocënu matásnun quixun cacëxa. Usoquian Pilátonën cacëxun ca judíos unicama cuëncësabi oquin suntárucaman Jesús buáncëxa.

I curúsocënu Jesús matáscan

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷ Buáncëxun ca Jesusan abi anua matáscanti i curúsocë 'iábianquin Calvario cacë matá, hebreo banan Gólgota cacë, anu buáncëxa. ¹⁸ Buanx bëbacë ca suntárucaman Jesús i curúsocënu matástancëxun nitsíancëxa. Usoquin ca rabé uniribi, bëtsi amo 'anan bëtsiribi amo i curúsocënu matástancëxun nitsíancëxa, Jesús a nëbétsi 'inun. ¹⁹ Usocamainun ca Pilátonën cuënëomitancëxun i curúsocënu ësai quicë bana matámiacëxa: “Jesús, Nazaretnu 'icë, judíos unicaman 'apu”. ²⁰ Usa 'ain ca Gólgota matá anuxuan Jesús i curúsocënu matáscancë, axa Jerusalén 'urama 'ain, raírinëxa umainun raírinëxribi cuanquin judíos unicaman a bana cuënëocë isacëxa. A banax ca hebreo banan 'anan, latín banan 'anan, griego banánribi cuënëocë 'iacëxa.

²¹ Usoquian cuënëocë 'ain ca judíos sacerdotenën cushicaman Piláto cacëxa:

—“Judíos unicaman 'apu ca” quixun cuënëoxunma ca 'at. Usoquinma ca “axa, 'ëx cana judíos unicaman 'apu 'ai quicë, a ca ënëx 'icë” quixun 'at.

²² Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—'Ën cuënëomicë bana ax ca usabi 'iti 'icën.

²³ Usaquian 'an ca rabé 'imainun rabé suntárunën Jesús i curúsocënu matástancëxun mëtícananquin aín chupa biacëxa. Aín chupa bitancëx ca chupa itsi cëxëquinma tępéxuinshi pañucë, ²⁴ a bitsi canancëxa:

—Tucatima ca. Uin cara a tari biti 'icë quixun isti cananuna ñuratsu pain niquin tanti 'ain.

Nucën Papa Diosan bana cuënëo, axa ësai quiásabi oquin ca suntarucaman 'acëxa: “Ñuratsu pain niquin tantancëx ca 'ën chupacama mëtícananxa”.

²⁵ Jesús usocamainun ca aín tita 'imainun aín titan xucën 'imainun Cleofásnën xanu María 'imainun María Magdalena, acamax anua Jesús mastáscë i curúsocë a 'urama 'iacëxa. ²⁶ Usa 'ain ca Jesusan aín tita a 'uramanua isanan aín 'unánmicë uni achúshi aira nuíbacë a, a rapasunua isquin cacëxa:

—Titan, ax ca min tuá 'iti 'icën.

²⁷ Canan ca aín 'unánmicë uni aribi cacëxa:

—Ca is, ax ca min tita 'iti 'icë —quixun.

Usoquian Jesusan cacësabi oquin ca an María aín xubunu 'inun buáncëxa.

Jesús bama

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Usa 'ain ca Jesus, 'ën 'ati ñucama cana cëñua quixun 'unani Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oi, —cana shimain —quiacëxa. ²⁹ Quia ca manë xanpanua vino cachacë buácacë 'ain, tsatimi rënmencë xapusa ñu ami chabótancëxun buáruuxun 'amiacëxa.

³⁰ 'Amicëx ca Jesús vino cachacë 'atancëx, —'ën 'ati ñu cana cëñuan —qui tëtúbutishi bamacëxa.

Suntárunëan Jesús manë xëtocën aín pichánpurunu 'á

³¹ Pascua nëtëa iméishi 'iti 'ain ca a nëtëxa bëtsi nëtësamaira anun ñu mëtítima 'ain, i curúsocënu matáscë unicama anubi 'iti judíos unicaman cuëëanma 'icën. Usa 'ixun ca Pilátonëan aín suntárucama i curúsocënu 'icë unicama aín xo tēcënmianan i curúsocënu biminun cacëxa. ³² Cacëxuan xucëx cuanxun ca suntárunën Jesúsçëñun matáscë uni rabé a bëtsi pain 'atancëxun bëtsiribi aín xo tēcëancëxa. ³³ Usobëtsini Jesúsribi 'ai uxunbi ca aséribi bamacë isquin 'ama 'icën. ³⁴ 'Aiamabi ca suntáru achúshinëinshi aín pichánpuru amoshi manë xëtocën chachiacëxa. Usocëx ca imi 'unpáxbë mëscúcë 'ibúacëxa. ³⁵ Aséribi ënë ñucama isá 'ixun cana ënë bana cuënëoin. 'Ën cuënëocë bana ënëx ca aséribi cëmëcëma 'icën. Usa ca quixun 'unánquin cana ënë

banacama mitsu cuënëoxunin, mitsúnribimi asérabi ca usai 'iacëxa quixun 'unánun. ³⁶ Nucën Papa Diosan bana cuënëosabi oi ca ënë ñucama 'iacëxa. Ax ca ësai quia: “Aín xo achúshibi ca təcéntima 'icën”. A bana quicësabi oquin ca uínbi aín xo achúshibi təcëanma 'icën. ³⁷ Èsairibi ca cuënëo bana quia: “Tarotancëxun ca an 'acëcaman isti 'icën”.

Jesús matá naëcënu mëníocan

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Arimatea ëmanu 'icë uni, José, an ca Jesusan bana cuacë 'ixunbi judíos unicamami racuéquin uíbi —'ëx cana Jesusan bana cuacë 'ai —quixun cáma 'icën. Usa 'ixun ca bamacë Jesús buántisa tanquin Piláto —¿asábi cara 'iti 'ic? —quixun ñucácëxa. Ñucácëxun ca Pilátonën, —asábi ca, ca buántan —quixun cacëxa. Cacëxun ca bamacë bibianquin Jesús buáncëxa. ³⁹ Buánmainun ca Nicodemo axa imé cuanx Jesús bë bana, anribi 'inínti ro mirra rocëñun áloe ro mësucë, treinta kilosa bëacëxa. ⁴⁰ Usotancëxun ca Josébëtan Nicodemonën judíos unbunëan bamacë maínuxun uni 'acësabi oquin, Jesús 'inínti ro mësucë anun 'acë chupa, anun rabúancëxa. ⁴¹ Usoquian Jesús mëníocë 'ain ca i curúsocë 'urama anu i 'apacë naëratsu matánu 'iacëxa. Anu ca me naëcë achúshi anu uni bamaia mëníoti 'acë 'aínbia anu uni mëníocëma pan 'iacëxa. ⁴² A quiníxa 'urama 'ain ca Pascua nëtë 'aían atux a nëtën tantiti cupí anu racántancëxun Jesús mëníocëxa.

20

Bamaxbi Jesús baísquia

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

¹ Domingo nëtë pëcaracëma 'aínshi ca María Magdalena ax anua Jesús mëníoëxancë quini isi cuancëxa. Cuanx bëbaquin iscëxbi ca anúan quini xëpuëxancë mapara ax racanacë 'iacëxa. ² Usobiani bënëtishi abáquiiani cuanxun ca aín 'unánmicë uni aira Jesusan nuibacë, acëñun Simón Pedro cacëxa:

—Unin sapi ca Nucën 'Ibu quinina bibianquin buánxa, uinu cara buánxun racánxa cananuna 'unaniman.

³ Cacëx ca Pedrobë Jesusan 'unánmicë uni itsiribi anua Jesús mëníoëxancë quininu abáquiiani cuancëxa. ⁴ Cuaníbi ca Pedro axa munu cuanmainun bëtsi axira pain rëcuénquiani cuanx quininu bëbacëxa. ⁵ Bëbai xëñirácëti tëtúbuquin quini naísquinbi ca 'aímonan anun rabúënxancë chupa ashi anua isacëxa. Isíbi ca quininu atsíanma 'icën. ⁶ Atsíncëbëma ca Simón Pedro ax tsíancuatsini aí ax pain quininu atsíancëxa. Atsínxun ca chupa anun Jesús rabúënxancë, ashi isacëxa. ⁷ Isanan ca anun marábuënxancë pañun aribi bëtsi chupabëma capúncësa 'aish amo racacë isacëxa. ⁸ Iscëbëbi ca ax paían rëcuéncuatsincë uni axribi quini mëu atsínxun —asérabi ca Jesús ënuma 'icë —quixun isacëxa. ⁹ A ñu isquinbi ca a rabëtan Nucën Papa Diosan bana cuënëo, bamatancëx ca ax baísquiti 'icë quiáxa quicë, a uisai quicë cara quixun 'unánma 'icën. ¹⁰ 'Unánquinmabi ca Jesús quininuma 'icë obiani aín xubunu cuancëxa.

María Magdalenanëan Jesús isa

(Mr 16.9-11)

¹¹ Usa 'ain ca a uni rabëtaxa cuanmainun utëcëanx María quini rapasu niracëti aín namé isnux tëtúbuti aín bëunan mësúcacëxa. ¹² Usai 'iquinbi ca quini mëucüa ángel rabé, chupa uxuira uxu pañuaxa, anu Jesús racáënxancënu aín maxcá 'icëu bëtsi 'imainun aín taë 'icëu bëtsiribishi tsócë isacëxa. ¹³ Iscëxun ca ángelnën María cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina ini bëunan mëscutin? —quixun.

Cacëxunbi ca Maríanën catëcëancëxa:

—Unin ca quininu atsínxun 'ën 'Ibu bacarubianquin buánxun amanu racánxa, uinu cara racánxa cana 'unaniman.

¹⁴ Cai caxu bësui cuainacëquinbi ca Jesús a caxu nicë isacëxa, isquinbi ca —ax ca Jesús 'icë —quixun 'unánma 'icën. ¹⁵ 'Unáncëxunmabi ca Jesusan María cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina ini bëunan mëscutin? ¿Ui caramina barin?
Cacëxunbi ca an naë bëruáncë uni isa quixun sinánquin Maríanën cacëxa:

—Min buánxun camina bitsi cuanun uinu caramina racan 'ë cati 'ain.

¹⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—María —ësaquinshi.

Cacëx cuainacëquin ca Maríanën ratúquin, hebreo banan —Raboni —cacëxa. A banax ca an uni ñu 'unánmicë qui quicë 'icën. ¹⁷ Usaquin cacëxun ca Jesusan María cacëxa:

—'Ë ramëxunma pan ca 'at, ën Papanu cana cuancëma pain 'ain. Cuantancëxun ca ësaquin 'ën xucéncama catan: An ca 'ë caxa, 'ëx cana 'ën Papa axa mitsun Paparibi anu cuanin. Ax 'ën Papa Dios 'aish ca mitsun Papa Diosribi 'icën.

¹⁸ Usoquian Jesusan cacësabi oquin ca María Magdalenanën aín 'unánmicë unicama atunu cuanxun:

—'Ën cana Nucën 'Ibu isan —quixun canan Jesús quicë banacama atu ñuixuancëxa.

Aín 'unánmicë unicaman Jesús baísquicë isa

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

¹⁹ Anúan Maríanën Jesús ispuncë domingo nëtë ñantánbucëbë ca aín 'unánmicë unicamax, xubu achúshinu timéax judíos unibumi racuëti 'aímaquin xëpuax 'iacëxa. Anua 'ain, atu nëbétsi niracëquin ca Jesusan cacëxa:

—Cana uan, chuámashirua ca 'ican.

²⁰ Èsoquin caquin ca aín mëcën rabé ismianan aín pichánpururibi ismiacëxa. Ismicëx ca aín 'unánmicë unicama Nucën 'Ibu isi shimëniocati cuëëancëxa. ²¹ Cuëënia ca amiribishi Jesusan atu cacëxa:

—Chuámashirua ca 'ican. 'Ën Papan amia sinánun unicama 'aquinun 'ë xuásaribi oquin cana 'ëmia sinánunmi unicama 'aquinun mitsu xutin.

²² Canan ca cuëbitan atumi uínpuquin atu cacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu ca 'ican. ²³ Mitsúnmi tëréncëx ca axa 'uchacë unin 'ucha tëréncë 'ia. Usa 'aínbi ca mitsúnmi tëréncëxma a unin 'ucha tëréncëma 'ia.

Tomásnëan Jesús baísquicë isa

²⁴ Anua Jesús atubë 'imainun ca aín 'unánmicë uni achúshi Tomás, 'icëbi rabé bacéan 'icë Gemelo caquinribi anëcë, ax atubëma 'iacëxa. ²⁵ Usa 'ain ca Jesús cuancë caxua aia, an Jesús iscëcaman Tomás cacëxa:

—Nucën 'Ibu cananuna isan.

Cacëxun ca Tomásnën cacëxa:

—Aín mëcën rabé anua rabun matáscancë isquin anu 'ën mëcën rëbun ticánan aín pichánpurunu 'ën mëcën atsínmiquin tanxunma cana aséribi ca ax Nucën 'Ibu 'icë quixun sinaniman.

²⁶ Jesús baísquixancëa achúshi semana 'ain ca aín 'unánmicë unicama amiribishi achúshi xubunu timécë 'iacëxa. A nëtën ca Tomásribi atubë 'iacëxa. Usa 'ain ca xubu xëpucë 'aínbi atu nëbétsi niracëquin Jesusan aín 'unánmicë unicama —Cana uan. Chuámashirua ca 'ican —cacëxa. ²⁷ Atu catancëxun ca Tomásribi cacëxa:

—Min mëcën rëbun ca ënu ticat, 'ën mëcën rabéribi ca is. 'Ën pichánpurunu min mëcën atsínmiquin ca tan. 'Ëx cana ama 'ai quixun sinánxunma ca 'ëx cana aséribi Jesús 'ai quixun sinan.

²⁸ Cacëxun ca Tomásnën —mix camina aséribi 'ën 'Ibu 'ianan 'ën Diosribi 'ai —quixun cacëxa. ²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Tomás, bërí camina 'ë baísquicë isquin, aséribi cana 'ën Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unanin. An 'ë isquinmabi, aséribi cana 'ëx a 'ai quixun sináncë uni, a ca Nucën Papa Diosan chuámashirua tani cuëënun 'imia.

Añu cupí carana ënë bana cuëñëo quiáxa Juan quia

³⁰ Usa 'ain ca unin 'acëma ñu 'itsaira Jesusan aín 'unánmicë unicaman isnun 'acëxa, ënë quiricanu ca Jesusan 'á ñucama camaira cuëñëocëma 'icën. ³¹ Jesús ax ca aséribi

Cristo, Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun 'unanimi ami catamëti mitsux xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'inun cana ënë banacama cuënëon.

21

Aín 'unánmicë unicama mëcën achúshi 'imainun rabémia Jesús chiquiracëtécëan

¹ Usai 'itancëxa aín 'unánmicë unicama Tiberias cacë parún papa cuëbí 'ain ca Jesús atumi pëasquitëcëni ësai 'iacëxa: ² Anu ca Simón Pedro, Tomás 'icëbi rabé bacëan 'icë Gemelo caquinribi anëcë, a 'imainun Natanael, Galileanu 'icë Caná cacë ëmanu 'icë, a 'imainun Zebedeonën bëchicë rabé acamabë Jesusan 'unánmicë uni rabéribishi timécë 'iacëxa. ³ Anuxun ca Simón Pedronën —cana tsatsa ricani cuani —quixun raíri cacëxa. Cacëxun ca —nuxribi cananuna mibë cuani —quixun cacancëxa. Cabiani nuntinu cëñúruquiani coónxun ricánquinbi ca tsatsa achúshirabi biáma 'icën. ⁴ Bitsíma 'inëti ñancáishi pëcaraxun ca Jesús masinua nicë iscancëxa, isquinbi ca, ax ca Jesús 'icë quixun 'unáncanma 'icën. ⁵ 'Unáncëxunmabi ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Tsatsa caramina bicancëma 'ain?

Cacëxun ca —cananuna bicëma 'ai —quixun cacancëxa. ⁶ Usaquian cacëxun ca Jesusan —nunti rapasu mëqueu ca mitsun rica nanpat, anua camina tsatsa biti 'ai —quixun cacëxa. Cacëxun ax quicësabi oquin nanpátancëxun ca rica niancëxa. Ninquínbi ca 'aisamaira 'ixúan tsatsan 'iëoia bërucasmacëxa. ⁷ Usocëbëtan ca aín 'unánmicë uni achúshi, aira nuibacë, an —ax ca Nucën 'Ibu 'icë —quixun Pedro cacëxa. Cacëxuinshi pëxúan nancë aín chupa bixun pañutancëx ca Pedro nuntinuax bacanu 'ibúquiani Jesúsnu cuancëxa. ⁸ Cuanmainun ca raírinëinshi Jesúsnu bëbati cien metrosa 'ixun aín rica tsatsa buáquicë munuishi buani cuancëxa. ⁹ Usa 'ain ca masinu atun nunti 'arutancëx cëñúbucuatsini uquinbi tsi bëpubucënu tsatsa xuia isanan pánribi isacëxa. ¹⁰ Isia ca Jesusan atu cacëxa:

—Bërími bicancë tsatsa 'itsamashi ca 'ë bëxun.

¹¹ Cacëxun ca Simón Pedronën nuntinu 'iruxun, ciento cincuenta y tres tsatsa chabu buáquicë 'icë, atun rica neriobëtsinquin masinu bëacëxa. Bëcëxbi ca tsatsa chabu 'itsaira 'aínbi atun rica narásquiama 'icën. ¹² Usoia ca Jesusan —ca pi ucan —atu cacëxa. Cacëxunbi ca aín 'unánmicë unicama achúshinënbi, ënëx ca Nucën 'Ibu 'icë quixun camaxunbi 'unánquin, —¿ui caramina 'ain? —quixun ñucáma 'icën. ¹³ Usa 'ain ca Jesusan atu rapasu niracëquin pán bixun atu 'inántancëxun tsatsaribishi 'ináncëxa. ¹⁴ Usai ca Jesús bamaxbi baísquitancëx rabëti pain 'itancëx aín 'unánmicë unicamami amiribishi chiquiracëtécëancëxa.

Simon Pedronëan —'ëx cana aséribi mimi sinanin —quixun Jesús ca

¹⁵ Pia sënëncë ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—¿Jonásnën bëchicë, Simón, min ñucama sináncësamaira oi caramina 'ëmi sinánquin 'ë nuibatin? Cacëxun ca cacëxa:

—'Ën 'Ibu, min camina 'unanin, 'ën cana mi nuibatin.

Quia ca cacëxa:

—'Ën carnero bacë ca piminuxun 'at.

¹⁶ Catancëxun ca amiribishi cacëxa:

—Jonásnën bëchicë, Simón, ¿caramina 'ë nuibatin?

Cacëxun ca catëcëancëxa:

—'Ën 'Ibu, min camina 'unanin, 'ën cana mi nuibatin.

Quia ca cacëxa:

—'Ën carnero ca piminuxun 'at.

¹⁷ Rabé oquin catancëxun ca amiribishi catëcëancëxa:

—Jonásnën bëchicë, Simón, ¿caramina 'ë nuibatin?

Rabé 'imainun achúshi oquian —caramina 'ë nuibati —quixun cacëxun ca Simón Pedronën —¿uisoti cara 'ë 'itsoquin ñucatia? —quixun sinani masá nuituquin cacëxa:

—'Ēn 'Ibu, min camina camabi ñu 'unanin. Usa 'ixun camina 'ën cana mi nuibati quixun 'unanin.

Quía ca Jesusan cacëxa:

—'Ēn carnero ca piminuxun 'at. ¹⁸ Asérabi cana 'ën mi cain, bënë 'aish camina minbi chupa pañuanan uinu caramina cuainsa tani anu cuancën. Usa 'aínbi ca xëniira 'aíshmi mëshpatia uni itsin chupa pañumixun uinu caramina cuainsama tani anubi mi buánti 'icën.

¹⁹ An, usai cana bamati 'ai quixun 'unánan bamaibi ami sinánquin ënquinma cana Nucën Papa Dios cuëenmiti 'ai quixun 'unánun ca Jesusan usoquin Pedro cacëxa. Catancëxun ca —'ëx cuëencësabi oíshi ca 'it —quixun cacëxa.

Aín 'unánmicë uni achúshi, a Jesusan nuibacë, a ñui quicë bana

²⁰ Usoquian cacëx caxu bësui cuainacëquin ca Pedronën a nuibairacë aín 'unánmicë uni, Juan, an Jesús nuibiania isacëxa. Ax ca an abëtan pi a rapasu tsóxun —uin cara uni mi 'inánti 'icë —quixun Jesús ñucáëxancë, a 'iacëxa. ²¹ A uni isquin ca Pedronën Jesús ñucáëxa:

—¿Uisaira cara ënë uni 'iti 'ic?

²² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Imitisa tanquin 'ën 'imicéxa 'ëx utëcëntamainun ënë unix ënë nëtënu tsócëbëbi camina uisa cupí cara usai 'ia quixun sinani bënëtima 'ëx cuëencësabi oíshi 'iti 'ain.

²³ Usaquian cacëxun cuaxun ca an Jesusan bana cuacë unicaman —a uni sapi ca bamatima 'icë —quixun sinánxun chaniocëxa. Usa 'aínbi ca Jesusan —Juan ca bamatima 'icë —quixun Pedro cáma 'icën. Caquinma ca ësoquinshi cacëxa: “'Imitisa tanquin ën 'imicéxa 'ëx utëcëntamainun ënë unix ënë nëtënu tsócëbëbi camina uisa cupí cara usai 'ia quixun sinani bënëtima 'ai” quixun.

²⁴ 'Ēx Jesusan 'unánmicë uni achúshi 'ixun cana ënë ñu camabi ñuiquin cuënëon. 'Ēn cuënëocë banacama ënëx ca asérabi 'icë quixun cananuna 'unanin.

²⁵ 'Ēn mitsu ñuixuncë bana ënë 'imainun ca bëtsi ñucamaribi Jesusan 'acëxa. A ñucama ñuiquin achúshi achúshi cuënëocëxbi ca a quirica camabi menu sënëntima 'icën. Ashi.

JESUCRISTONĒN CAÍSCĒ UNICAMA USAI 'IA

Aín Bëru Ñunshin Upí Ñucën Papa Diosan unibë 'iti

¹ Teófilo, 'ën mi a pain buánmicë quiricanu cana Jesusan naínu cuainsama pain 'ixun 'á ñucama a ñuiquin mi cuënëoxuan. ² An ca naínu cuainsama pain 'ixun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'aquincëxun an aín bana unicama ñuixunun xuti unicama caísacëxa. Acamax ca aín 'unánmicë uni 'iacëxa. Caístancëxun ca añu cara 'ati 'icë quixun 'unánmiacëxa. ³ Usoquin ñu 'atancëx bamaxbi ca baísquiacëxa. Usai 'itancëxun ca, ax ca asérabi baísquiaxa quixuan an caíscë unicaman 'unánun, 'uxë achúshi 'imainun mecën rabé nētēn nētéax nētéax atumi chiquiracëcëxa. Usai 'iquin ca uisairai cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun atu 'unánmiacëxa.

I. JERUSALENUAXA AN NUCĒN PAPA DIOSAN BANA CUACĒ UNICAMA TIMĒA (1.4-8.3)

⁴ Naínu cuainsama pain 'ixun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama, an uni bana ñuixunun xutia caíscë, a cacëxa:

—Jerusalénuax cuanxunma pan ca anuxunbi 'ën Papa Diosan cacësabi oquin 'ën mitsu ñuixuncë a pain caín. ⁵ Asérabi ca Juanën uni 'unpaxan nashimiacëxa. Usa 'aínbi ca 'itsama nētë 'icëma 'aínshi Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí mitsubëa 'inun xuti 'icën.

Jesús naínu cuan

⁶ Usatancëxun ca bētsi nētēn abë timéax bucuxun an uni bana ñuixunun xutia caíscë unicaman Jesús cacëxa:

—Nucën 'Ibu, nux cananuna Israelnën rēbúnqui 'ain, nun 'apu 'aíshbi ca nun aintsima 'icën. Usa 'ain ¿caramina bērí nun aintsi achúshi nun 'apu 'inun mēníoti 'ain?

⁷ Cacëxunbi ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ën Papa Diosan ca an sináncësabi oquin uinsaran cara usai 'iti 'icë quixun mēnócëxa. Uinsaran cara usai 'iti 'icë quixun camina mitsun 'unaniman. ⁸ Usa 'aínbi camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí mitsunu ucëbë aín cushiñu 'icanti 'ain. Aín cushiñu 'ixun camina mitsun 'ën bana unicama ñuixunti 'ain, Jerusalén ëmanu, Judea mecananu, 'imainun Samaria menu, 'imainun camabi menu cuanquin.

⁹ Ësaquin aín 'unánmicë unicama caíshi ca atun ismainunbi manámiquishi naí cuinan mapucëx istécëntimoi nētéacëxa. ¹⁰ Usai 'ia manámi bēsuquin isabacëbëbi ca uni rabé tari uxua pañucë atu nēbētsi 'iacëxa. ¹¹ Usa 'ixun ca atu cacëxa:

—Galileanu 'icë unicama, ¿añuquin caramina manámia isabatin? Jesús, axa bērí naínu cuancë, ënëx ca mitsúnmi cuania iscësa ësaribicuatsini utëcënuxun 'aia.

Jesusan caíscë unicaman atubë 'inun Matías caísa

¹² Ësaquian a uni rabëtan cacëx ca Olivete cacë matá anuaxa Jesús naínu cuancë, anuax aín 'unánmicë unicama Jerusalénu riquiancëxa. Olivete anuax Jerusalénu bēbati ca rabé kilómetrosa 'iacëxa. ¹³ Riquianx Jerusalénu bēbatancëx ca anua atux 'icë xubunu atsíanx manámia 'icë cata itsi anu cēñúruacëxa. Atux ca Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Alfeonën bēchicë Jacobo, Simón axa aín aintsin rabanan nēcë, a 'imainun Jacobonën xucën Judas, acama 'iacëxa. ¹⁴ A unicamax ca atúxa 'icësabi oi 'i, Jesusan xucéantu 'imainun aín tita María 'imainun bētsi xanucamabëribi timéax ami sinani Nucën Papa Diosbë banacëxa.

Jesusan caíscë unicaman atubë 'inun Matías caísa

¹⁵ Usa 'aish ca anu timéax Jesucristomi sináncë unicama ax ciento veinte xucénsa 'iacëxa. Usa 'ain ca Pedronën atu nēbētsi niruxun cacëxa: ¹⁶ —'Ën xucéantu, ësaquin cana mitsu cain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxuan Davidnën

cuënëo bana quicësabi oi ca Judas, an Jesús uni bimicë, ax 'iaxa. ¹⁷ Judas ax ca nucamacëñunbia Jesusan aín bana ñuixunun caístancëxun 'unánmicë 'iaxa. ¹⁸ Usa 'ixunbi ca Jesús unin binun 'aquintancëxun a cupía bicë curíquinën me bitancëxbi, aín 'atima ñu 'acë cupí axbi ñumi natéquiquin aín pucucama antácai bamaxa. ¹⁹ Usaía 'icë cuaxun ca Jerusalénu 'icë unicaman a me Acéldama caquin anëaxa, ax ca atun banan Imi Me quicë bana 'icën. ²⁰ Salmos quiricanua cuënëo bana axa ësai quicësabi oi ca 'iaxa:

Aín xubux ca ëncë 'iti 'icën, anu ca uíxbi 'itima 'icën.

'Imainun ca ësairibi quia:

Bëtsi unin ca an ëncë ñu mëëti 'ati 'icën.

²¹ Ënu ca an Jesusan nubë 'ixun ñu 'aia nubëtan iscë uni raíri 'icën. ²² Usa 'aish ca atux Juanëan nashimia 'aísha ax naínu cuantamainun nubë 'iaxa. Usa cupí ca a unicama achúshinëxa Jesús ax ca bamatancëx baísquitëcëanxa quixun nun 'acësaribi oquin unicama ñuixunux nubë birananti asábi 'icën.

²³ Pedronën ësöquin cacëxun ca anu 'icë unicaman rabé uni, José, Barsabás caquin anëcë 'icëbia Justo caquinribi anëcë, acëñun Matíasribi caísacëxa. ²⁴⁻²⁵ Usotancëxun abë banaquin ca Pedronën Nucën 'Ibu Dios cacëxa:

—An nubëtan mi ñu 'axunun min caíscë 'aíshbi ca Judas mi ñu 'axuanxmabi aín 'ucha cupí anu ax cuanti anu cuanxa. Usa 'ain camina camabi unían aín nuitunën sináncë ñu 'unáncë 'ixun, min ënë uni rabé uíira caramina Judasnën ñu mëëti 'anun caísa quixun nu ismiti 'ain.

²⁶ Catancëxun ca uix cara 'iti 'icë isnuxun ñuratsu pain niquin tancëxa, tancëxbi ca Matías 'iacëxa. Usaquian caíscë 'aish ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni mëcën rabé 'imainun achúshi, acamabë Matías biranancëxa.

2

Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí aín unicamanu uá

¹ Usa 'ain ca Pentecostés cacë nëtë ucëbë Jerusalénu 'icë achúshi xubunu timéax axa Jesucristomi catamëcë unicama bucüacëxa. ² Anu bucuxun ca suñúan upí 'icësaí banacuatsinia naínuax aia cuacëxa. Cuacëxbi ca anua bucucë xubu namé camabi tsitsiarati sharati banacëxa. ³ Usai 'ishi ca tsi ërénrucësa 'aish rëquiabati anu 'icë unicaman maxcánu cëñúruacëxa. ⁴ Usacëbëshi ca Nucën Papa Diosmi cushii aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx anu 'icë unicamax bëtsi bëtsi banan banacëxa.

⁵ Usa 'ain ca axa Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iisa tancë judíos unicama, ax bëtsi bëtsi menuax Judea menu uax Jerusalénu tsoócëxa. ⁶ A unicamax ca xubunu bucüaxa bëtsi bëtsi banan axa Jesucristomi catamëcë unicama banaia cuabiani a xubunu timénuux riquiancëxa. Riquiani bëbai timëcamë'ëoquin a xubunu 'icë unicamaxa banaia, atun banasabi camaxunbi cuati ca ratuti sináncasmacëxa. ⁷ Sináncasmai ca atun bëmánan pëqui ratuti canancëxa:

—¿Galilea menuaxa ucë unishima cara axa xubunu timéax banacë unicama ënëx 'ic?
⁸ ¿Usa 'icëbi caranuna bëtsi bëtsi nëtënuax uá 'ixunbi atun bana nun banasabi 'icë cuatin?
 ¿Uisa 'aish cara usa 'iti 'ic? ⁹ Nux cananuna Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadocia, Pontus, Asia, a mecamanuax ucë 'ain. ¹⁰ 'Imainun cananuna Frigia, Panfilia, Egipto, 'imainun Africa menu 'icë ëma raíri Cirene 'ucëa 'icë anuax ucë 'ain, 'imainun cananuna Roma ëmanu 'icë judíos unicama 'imainun raírinëx judíosma uni 'ixunbia an usai judíos uni 'iti Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'acë 'ain. ¹¹ 'Imainun cananuna Creta cacë nasínu 'icë 'imainun Arabia cacë menu 'icë unicama 'ain. Usa 'ixunbi cananuna ënë unicaman, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan ñu 'aia quixuan ñuia nun banan quicësaí quia cuatin.

¹² Usai 'icëbë ca camáxbi ratuti sináncasmai canancëxa:

—¿Uisa 'aish cara usa 'iti 'ic?

¹³ Usaía quicëbëbi ca raírinëx ami cuai —ñu bata xëaxbi sapi ca paéncanxa —quix canancëxa.

Timëcamë'ëocë unicama Pedronën ca

¹⁴ Canancëbë ca Pedro abë 'icë mëcën rabé 'imainun achúshi unibë nirui munuma banaquin cacëxa:

—Judíos unibu 'imainun Jerusalénu 'icë unicama, mitsúnmi 'unánun ca 'ën mitsu camainun cuat. ¹⁵ Mitsun sináncëxa ëné unicamax paéncë 'aínbi ca bari xamárucëma pain 'ain aséribi paéncëma 'icën, ¹⁶ An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni, Joel cacë, an cuënëo bana quicësabi oi ca ësai 'ia. A banax ca ësai quia:

¹⁷ Nucën 'Ibu Diosan ca caia: Mecama cëñúcëma pain 'ain cana unicamanu 'ën Bëru Ñumshin Upí atubë 'inun xuti 'ain. Xucëxun ca Israel unicama, xanu 'imainun bëbu, anbi 'ëx quia bana uni ñuixunuxun 'aia. 'Imainun ca bënëabu unicamanribi 'ën ismicëxun ñu isnuxun 'aia. Caniacëcë unicamanribi ca 'ën 'amicëxun namánuxun 'aia. ¹⁸ Usaribi oquin cana an 'ën bana cuacë bëbu 'imainun xanu, abëa 'inun 'ën Bëru Ñumshin upí 'inánuxun 'ain. 'Ináncëxun ca 'ë ñuiquin uni ñuixunuxun 'aia. ¹⁹⁻²⁰ 'Ën 'imicëx mecama cëñúti nëtë 'icëma pan 'ain cana a isia ratúti ñu naínua unicama ismiti 'ain. Usonan cana menuaribi unin sináncëma ñu, imi 'imainun tsi 'imainun tsin cuin, acamaribi isminuxun 'ain. 'Imainun ca bari bëánquinuxun 'aia. Bari bëánquimainun ca 'uxë imisa 'inuxun 'aia. ²¹ Usai 'icëbë ca uinu 'icë unicaman cara aín 'Ibu Dios 'ë ñucatia, acamax ca 'ënan 'inux iécë 'inuxun 'aia.

Usai ca Joelnën cuënëo bana quia.

²² Usaquin canan ca Pedronën ësaquinribi cacëxa:

—Israel unicama, 'ën mitsu camainun ca cuat: Jesús Nazaretnu 'icë, an ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun mitsúnmi ismainunbi, ax ca Nucën Papa Diosnuax uá 'icë quixuan unicaman 'unánun, uni itsían 'acëma ñuira 'axa. An 'acë ñucama camina mitsun 'unan. ²³ Usoquian ñu 'acëbi camina mitsun unían 'ináncëxun bixun 'aisama uni rabécëñun i curúsocënu matásmitancëxun bamamian. Usai ca 'iti 'icë quixuan, ëné nëtë unitisama pain 'ain Nucën Papa Diosan mëníosabi oi ca 'iaxa. ²⁴ Usoquian unin 'acëbi ca Jesús a Nucën Papa Diosan baísquimiaxa, uisatimoia tsónun. Ax asaribi cushiira 'icëa uinu 'icë unínbi ashiquin bamamisama 'icë ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicë baísquimiaxa.

²⁵ David ax ca Jesús ñui ësai quiacëxa:

'Ën cana Nucën 'Ibu 'ëbëbi 'ia isan. 'Ëx racuëti masá nuitununma ca ax 'ën mëqueu 'icën. ²⁶⁻²⁷ Usa 'ain cana chuámashirua tani cuëëni bana upitainshi banan. 'Ëx bamaxbi anu uni bamatancëx aín bëru ñumshin 'icë, anu 'ën bëru ñumshin 'inun camina ëntima 'ain. Usoquin camina, minan 'icë upí isquin bamacëbi 'ën namicama chëquinun 'ë 'imitima 'ain. Usa cupí cana, bamaxbi cana baísquiti 'ai quixun sinani mimi catamëti cuëënin. ²⁸ Min camina upí nuituñu 'aish chuámashirua tsónun 'ë 'unánmian. Usa 'ixun camina 'ëbë 'ixun chuámashirua tani cuëënun 'ë 'imiti 'ain.

Usai quiquin ca David an Jesús ñuiquin cuënëocëxa.

²⁹ 'Ën xucéantu, aséribi ca nucën rara, David, bamatancëx me quininu mëníocë 'iacëxa. Usoquian anu 'acan ax ca bërí nëténbi anu 'icën. ³⁰ David, ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'iacëxa. Usa 'ixun ca paránuxunma Nucën Papa Diosan —min rëbúnqui achúshinëx ca judíos unicaman 'apu, Cristo, 'inuxun 'aia —quixun cá bana a 'unáncëxa. ³¹ Usa 'ixun ca David an bëráma 'unánxun 'acësoquin, aín rëbúnqui Cristo axa bamatancëx baísquiti a ñui, bamatancëxbi ca aín bëru ñumshin anu uni bamacëcama cuancë, anu ëncëma 'ianan aín namicamaxribi chëquitima 'icë quixun ñuiacëxa. ³² Davidnën cuënëo bana quicësabi oquin ca Nucën Papa Diosan Jesús bamacëbi baísquimiaxa quixun cananuna nucamanbi 'unan. ³³ A ca Nucën Papa Diosan abë 'Apu 'iti aín cushínbi baísquimiquin an cásabi oquin aín Bëru Ñumshin Upí 'inánxa. Usa 'ain ca ami mitsun isanan cuacë ñucama, ënëx aín Bëru Ñumshin Upitan 'imicëx ësai 'ia. ³⁴⁻³⁵ David ax ca naínu cuanma 'icën. Naínu cuanxunmabi ca an ësai quicë bana cuënëocëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu Cristo caxa: Axa mimi nishcë unicama 'ën mi 'ibuami-mainun camina 'ën mëqueu 'ianan 'ëbë 'apu 'iti 'ain.

³⁶ Usa 'ain camina mitsux Israel unicama 'ixun asérabi 'unánti 'ain, mitsúnmi i curúsocënu matásmicë, a Jesúsbi ca Nucën Papa Diosan nucën 'Ibu 'imianan axa utinu nun caíncë, Cristo, a 'imiaxa.

³⁷ Ësoquian cacëxun cuati —'atimabi cananuna 'a —quixun sinani ratúquin ca Pedrocëñun abëa 'icë unicama ñucáquin cacancëxa:

—'Ën xucéantu, 'atimabi cananuna usoquin a 'an. ¿Upí 'inux caranuna bërí uisai 'iti 'ain?

³⁸ Cacëxun ca Pedronën atu cacëxa:

—'Atimoquin sinánxunbi camina sinanaquin, upí oquin Nucën Papa Diosmi sinánti 'ain. Usai 'itancëx camina mitsun 'uchacama téréncë 'inun Jesucristomi catamëti nashimicë 'icanti 'ain. Usai 'icëbëtan ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñumshin Upí abëmi 'inun mitsu 'inánti 'icën. ³⁹ Ënë banacamax ca mitsu 'imainun mitsun bëchicëcama 'imainun bëtsi unicamanribi cuati oquin Nucën Papa Diosan mënío 'icën. Amia sinánmisa tancë unicamanribi cuati oquin ca usoquin mëníocëxa.

⁴⁰ Usoquin canan ca bana raíriribi ñuixunquin Pedronën 'ësëquin cacëxa:

—Ënë nëtënu 'icë unían a 'unáncëma 'aínbi camina mitsux Jesucristomi sinanati Nucën Papa Diosnan 'inux iéti 'ain.

⁴¹ Usaquian Pedronën cacëxun cuaquin ca 'itsa unin —asérabi ca a bana 'icë —quixun sináncëxa. Sinani ca a nëténbi nashimicë 'aish tres mil uniribishi axa Jesúsmi sináncë unicamabë 'iacëxa. ⁴² Usai 'itancëx ca an bana ñuixunuan Jesusan caíscë unicaman bana ñuia cuaquin upí oquin sinani camáxbi nuibanancëxa. Nuibanani ca camabi nëtën timéquin, ënima Nucën Papa Diosbë bananan pán təcénpaxun pi, camáxbi achúshinën sinánsashi 'aish a ëmanu buciacëxa.

Axira pain Jesucristomi sináncë unicamaxa usai 'ia

⁴³ Usa 'ain ca atun 'aia isía, a ëmanu 'icë unicamax ratúmainun aín bana ñuixunuan Jesucristonën caíscë unicaman uni itsin 'acëma ñu 'acëxa. ⁴⁴ Usomainun ca axa —asérabi ca Jesusan cushínbi ñu 'aia —quixun sinani Jesucristomi catamëcë unicamax bëtsibë bëtsibë nuibanani camáxbi ñuñu 'inux atun ñu 'inánani 'aquianancëxa. ⁴⁵ Usai 'iquin ca atun ñu maruanan aín me maruxun curíqui bixun ñuñuma unicama 'ináncëxa. ⁴⁶ Camabi nëtën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu a rabinux timéanan ca atun xubunuribi timéxun Jesúsmi sinánquin təcénpaxun pán pianan bëtsi ñuribi piquianani cuëni bëtsibë bëtsibë nuibanancëxa. ⁴⁷ Usaía 'ia isquin ca axa atubë timéçëma unicaman —atux ca asérabi upí nuituñu 'icë —quixun sináncëxa. Sinania ca uicamax cara ainan 'iti 'icë acamaxa Jesucristomi sinánun Nucën 'Ibu Diosan 'imiacëxa.

3

Aín niti bëtsicë uni pëxcúa

¹ Usa 'ain ca bari cuabúcëbë a las tres 'ain camabi nëtéan 'icësabi, Pedrobë Juan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu abë banai cuancëxa. ² Cuanx bëbaquin iscëxbi ca uni achúshi aín niti bëtsicë, usabi bacéan, anu tsoócëxa. Camabi nëtéan bëxun bëxun tsónancëxun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín xëcuë Upíira cacë, anuxun unicama atsinia curíqui ñucácëxa. ³ Usa 'ixun ca anu tsóxun Pedrocëñun Juan atsinia aia isquin, curíqui isa 'inánun quixun cacëxa. ⁴ Cacëxunbi ca Juanbëtan isquin Pedronën cacëxa:

—Nu ca is.

⁵ Ësaquian cacëxun ca —'ë sapi ca curíqui 'inánti 'icë —quixun sinani cuëenquin caíancëxa. ⁶ Caíncëxunbi ca Pedronën cacëxa:

—Curíquiñuma cana 'ain. Usa 'aínbi cana bëtsi ñun mi 'aquenti 'ain. Jesucristo, Nazaretnu 'icë, an 'ë 'amicëxun cana mi cain, niruquiani ca cuantan.

⁷ Caxun ca aín mēcēn mēquenēn mēínquin biruacēxa. Usocēxēshi ca aín uxútucuru 'imainun aín taē cushi niisa 'inun pēxcúacēxa. ⁸ Pēxcutishi munuma niruishi nitsi cuēēni chirini, Pedro 'imainun Juanbē anuxun a rabiti xubunu atsínquin ca Nucēn Papa Dios rabiacēxa. ⁹ Usai 'iquin Nucēn Papa Dios rabia nitsia ca camabi unin isacēxa. ¹⁰ Isi ca, ēnē unix ca an anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu xēcuē Upíra cacē, anu tsóxun uni curíqui ñucacē a 'icē quixun 'unani atun bēmánan pēqui ratúcancēxa.

Anun uni nicē, Salomón cacē, anuxuan Pedronēn bana ñuixuan

¹¹ A unin ca Pedrocēñun Juan ēnquinma 'aracaraishiacēxa. Usa 'aísha anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu amo anun uni nicē, Salomón cacē, anu a rabēbēbi cuania isi ca ratuti abáquiiani cuanx anu timécancēxa. ¹² Usaria isquin ca Pedronēn anu timécēcama cacēxa:

—Israel unicama, ¿uisacatsi caramina ēnē isi ratutin? ¿Uisacasquin caramina nu ñachaira ñachain? Nun cushínbi isanuna 'a quixun sapi camina sináncanin. Nux upí 'ixun isanuna ēnē uni nimia quixun sapi camina sináncanin. ¹³ Usama ca. Nucēn Papa Dios, aira nucēn rara Abraham, Isaac, Jacob acama 'imainun nucēn raracama 'imainun nucēn chaitiocēcaman rabia, an ca aín Bēchicē Jesús asaribi cushi 'inun 'imiāxa. Usa 'icēbi camina uni isa 'aminun quixun mitsun 'apucama 'ináncan. 'Ináncēa Pilatonēn ēinsa tancēbēbi camina mitsux cuēēncēma 'ain. ¹⁴ Usai 'iquin camina axa ñu 'atima 'acēma 'aish upíra sinánñu, a chiquínun caquinma, an uni 'acē uni a chiquínun quixun mitsun Pilato can. ¹⁵ Usoquin camina mitsun an unicama Nucēn Papa Diosnan 'inúxa abē 'inun 'imiti, Jesus, a uni 'amian. Usoquinmi 'amicēxa bamacēbi ca Nucēn Papa Diosan a baísquimiāxa. Bamacēa baísquimicē cananuna nun asérabi isan. ¹⁶ Usa 'ain ca nux asérabi ami sináncē 'ixun —Jesusan ca ēnē uni pēxcuti 'icē —quixunu nun sináncēbē, mitsúnmi a iscē 'ixun 'unáncē uni ēnēx upiti pēxcúaxa. Jesucristonēan pēxcutisa tancēbētan nun 'aquincēx ca upitiira pēxcúaxa quixun camina iscantí 'ain.

¹⁷ Ēsoquin catancēxun ca Pedronēn amiribishi cacēxa:

—Ēn xucéantu, cana mitsu cain, 'ēn cana 'unanin, asérabi ca ax Nucēn Papa Diosan Bēchicē 'icē quixun 'unánxunmaishi camina mitsun 'apucamabētanbi, mitsun Jesús uni 'amian, ¹⁸ Usa 'aínbi camina mitsun, an sináncmicēxun uni ñuixuncē unicama Nucēn Papa Diosan usaia Cristo 'iti ñuiquian cuēñēomia banaxa quicēsabi oquin 'acan. A banax ca quia, Nucēn Papa Diosan ēnu unun xuá, Cristo, ax ca paē tani tēmērati 'icē quiax. ¹⁹ Usa 'ain camina 'atimaquin sinánxunbi sinanaquin mitsun 'uchacama tērēncē 'inun Nucēn Papa Diosmi sinánti 'ain. Ami sináncēxun ca Nucēn 'Ibu Diosan mitsun 'uchacama tērēanan chuámarua 'inun mitsu cuēēnmiti 'icēn. ²⁰ Usonan ca Jesús, axbi Cristo 'icē, a Nucēn 'Ibu Diosanbi bēráma mēníosabi oi mitsun 'apu 'inun ēnē menu utēcēnun quixun xuti 'icēn. ²¹ Ucēma pan 'aísha Jesucristo anu ax 'icē anu 'imainun ca Nucēn Papa Diosan, an ax quicē bana uni ñuixuncē unicaman cuēñēosabi oquin, camabi ñu sēñéonti 'icēn. ²² Moisésnēn ca bēráma nucēn rara judíos unicama ēsaquin cacēxa: “An 'ē 'imicēsaribi oquin ca Nucēn 'Ibu Diosan mitsun rēbúnqui achúshi an ax quia bana unicama ñuixunti 'imiti 'icēn. 'Imicēxuan an atu cacēsabi oi ca mitsun rēbúnquicama 'iti 'icēn. ²³ Uinu 'icē unin cara an ñuia, aín bana cuatima, ax ca Nucēn Papa Diosnanma 'aish Israel unima 'iti 'icēn”.

²⁴ Moisésnēan usaquin cuēñēosabi oquin ca Samuelnēn pan 'acēbētan an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē uni rañinēnribi, Cristo uti nētē ñuiquin unicama ñuixuancēxa.

²⁵ Ēsoquin canan ca Pedronēn ēsaquinribi cacēxa:

—A unicaman axa uti ñuia, ax ucē cupí camina mitsúnribi chuámarua 'inuxun aín bana cuati 'ain. Usai 'iti oquin ca Nucēn Papa Diosan bēráma mitsun rara Abraham ēsaquin cacēxa: “Min rēbúnqui achúshi cupí ca camabi menu 'icē unicamax cuēñēnuxun 'aia”. ²⁶ Nucēn Papa Diosan ca aín Bēchicē bamacēbi baísquimitancēxun judíos unicama mitsunu pain xuaxa, mitsúnmi a isi ami sinanaquin ñu 'atima 'ati ēnun quixun.

4

Unicaman Pedro 'imainun Juanmi atun 'apucama manon

¹ Usaquian Pedrobëtan Juanën camainun ca judíos sacerdotecama 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë policíanën cushi 'imainun saduceo unicamax uacëxa. ² An —bamaxbia Jesús baísquicë 'ain ca camabi uníxribi bama 'aíshbi baísquiti 'icë —quixun unicama ñuixuncë cupí ca axa ucë unicamax Pedro 'imainun Juanmi nishacëxa. ³ Nishi atúan bana ñuixuncëbë uquin ca Pedrocëñun Juan bibianquin buáncëxa. Buánxun ca bari cuabúcëbëa imé 'ain, iméshiira ñucánuan pëcaratamainun sipunu atsínmiacëxa. ⁴ Usa 'aínbi ca an a ñuiquin bana ñuixuncëxun cuati Jesúsmi catamëcë unicamax 'itsaira 'iacëxa. Acamax ca xanucëñunma nucë bënëcamaishi tupúncëx cinco milsa 'iacëxa.

⁵ Sipunx pëcaracëbë ca judíos unibunën 'apucama 'imainun caniacëcë unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama, Jerusalénu timéacëxa. ⁶ Acamabë ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apu, Anás, a 'imainun Caifás, Juan, Alejandro 'imainun judíos sacerdotenën cushicaman aintsi 'ibucamaribi anu timécë 'iacëxa. ⁷ Anu timéxun ca Juancëñun Pedro sipunua bënun quixun suntáru xuacëxa. Xucëxuan chiquínbëtsinquin bëxun suntárunën axa timécë unicama nëbétsi nitsíncë ca anu 'icë 'apucaman ñucácëxa:

—¿Uían 'amicëxun caramina aín niti bëtsicë uni pëxcüan? ¿Uisa cushiñu 'ixun caramina 'an?

⁸ Ñucácëxun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan quimicëxun Pedronën cacëxa:

—Judíos 'apucama 'imainun caniacëcë unicama, cananuna mitsu cain: ⁹ Aín niti bëtsicë unia pëxcúcë ñuiquin camina uisai cara pëxcúonxa quixun nu ñucatin. ¹⁰ Usa 'ain cananuna Israel unicaman 'unánun mitsu cain, Jesucristo, Nazaretnu 'icë mitsúnmi i curúsocënu matásmicëx bamacëbia Nucën Papa Diosan baísquimicë, an 'imicëx ca mitsúnmi iscë ënë uni pëxcúonxa.

¹¹ Cuënëo bana axa ësai quicë a camina 'unan, an maxax xubu 'acë unían a cuëñquinma raírishi caísun biquin racáncë maxax 'aíshbi ca a maxax bërí ami a xubu cushicë 'icën, itá upímia xubucama cushicë usaribiti. A banaxa quicësaribiti ca Jesucristo ami aín unicama cushicë 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan bërí mëníoxa. ¹² Nucën Papa Diosan ca nuxnu nun 'uchacama tërécë 'aish abë 'inúan an nu iéminun Jesúsëshi 'imiäxa. Usa 'ain ca an Nucën Papa Diosnan 'inun nu iémiti bëtsi uni 'aíma 'icën.

¹³ Usa 'ain ca Pedrobëtan Juanën quirica 'unáinracëma 'ianan 'apuma 'ixunbi racuéquinma unicama bana ñuixunia isi judíos 'apucamax ratúacëxa. Usai 'iquin ca —ënë uni rabëtax ca axa Jesúsbe nicë a 'icë —quixun sináncëxa. ¹⁴ Usaquin sinánmainun ca a pëxcucë uni axribi atubë niacëxa. Nitsia isquin ca uisoquinbi Pedrocëñun Juan cacanma 'icën. ¹⁵ Caquinmabi Pedrocëñun Juan ëmáñxun caínun quixun chiquíntancëx ca atúxbi ñucacananani ësai canancëxa: ¹⁶ —¿Uisa caranuna ënë uni rabé oti 'ain? Ënën ca uni itsin 'acëma ñu 'axa. Usoquian 'acë ca Jerusalénu 'icë unicaman 'unania. Usa 'ain cananuna, usama ca quixun catima 'ain. ¹⁷ Caquinmabi cananuna uni raírínëan cuanúnma ësöquin a rabé cati 'ain, Jesús ñuiquian uinu 'icë unibi catëcëñxunma 'anun. Jesús ñuiquinmi uni bana ñuixuntëcënia cananuna mitsu castícantí 'ai quixun cananuna cati 'ain.

¹⁸ Usai canantancëxun ca Pedrocëñun Juan cuëñxun cacëxa:

—Jesús ñuiquin camina uinu 'icë unibi bana ñuixuanan 'unánmitëcëntima 'ain.

¹⁹ Cacëxunbi ca Pedrobëtan Juanën atu cacëxa:

—Mitsúnbi ca sinan, ¿Nucën Papa Dios cara cuëñti 'ic, nun nu aín bana manuanan mitsu banaishi cuati? ²⁰ An ñu 'aia isananu nun cuacë Jesusan bana ënë cananuna unicama ñuixuntëcënti ëntima 'ain.

²¹ Usaquin cacëxun ca 'apucaman castícainsa tanquinbi, atun uni pëxcucë cupía unicaman Nucën Papa Dios rabicëbëtan 'ama 'icën. Usa 'ixun ca —ñuixuntëcënia caranuna

mitsu uisoti 'ai —quixuinshi catancëxun cuantánun ëancëxa. ²² Axa pëxcútisama 'aishbi pëxcúcë uni ax ca cuarenta baritia inúcë 'iacëxa.

Aín unicaman Nucën Papa Dios aín cushia 'inánun ca

²³ Usa 'ain ca cuanxun Pedrobëtan Juanën —judíos sacerotenën cushicamabëtan ca caniacëcë unicaman nu usaquin caxa —quixun aín raíri ñuixuancëxa. ²⁴ Ñuixunia cuaxun ca camáxbi abë banaquin Nucën 'Ibu Dios cacëxa:

—Min camina naí, me, bacacama unionan camabi ñuribi uniocën. ²⁵ Min Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx ca nucën rara David, an mi rabricë, ax ësai quiacëxa:

¿Uisa cupí cara judíosma unicamax tsuáquirui nishia? ¿Uisa cupí cara unicaman 'atimaquin sinanin? Atúan usaquin sináncëxbi ca ñancáishi 'iti 'icën. ²⁶ Nucën 'Ibu Diosmi 'ianan ca aín Bëchicë Jesucristomiribi 'i ënë menu 'icë 'apucama tsuáquiruaxa, aín tucuricucamaxribi ca ami 'i timéaxa.

²⁷ David quiásabi oi ca asérabi ënë ëmanuax Herodesbë Poncio Pilato 'imainun judíosma unicama 'imainun Israel unicamaxribi, min Bëchicë upíra sinánñu, Jesús, ënë menu unúnmi caísa, ami nishi tsuáquirui timéaxa, ²⁸ usai ca 'iti 'icë quixunmi mëníosabi oi ca usai ami 'iaxa. ²⁹ Usa 'ain camina a unicamaxa usai numi 'ësénancë a bana min 'unánquin, racuéquinma nun min bana uni ñuixunun nu 'aquinti 'ain. ³⁰ 'Aquianan camina min Bëchicë upíra sinánñu, Jesús, aín cushin, uni 'insíncë pëxcüanan uni itsin 'acëma ñu 'anun nu 'amiti 'ain.

³¹ Usaquin abë banaquin Nucën Papa Dios catancëxa sënëncancëbë ca anua bucucancë xubu ax shaíquiacëxa. Usaía 'icëbëshi aín Bëru Ñumshin Upí atunu ucëbëtan ca an quimicëxun racuéquinma Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuancëxa.

An Jesúsmi sináncë unicama ñu 'inánan

³² Usa 'ain ca axa Jesús ñui quicë bana cuati ami catamécë unicaman, camaxunbi bëtsin sináncësa oquin sináncëxa. Camaxunbi ca sináncëxa, —'ën 'aracacë ñucamax ca 'ënanshima, camabi uninansa 'icë —quixun. ³³ Usaxun ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman atun iscë 'ixun, Nucën 'Ibu Jesús bamacë 'aishbia baísquicë ñuiquin, racuéquinma upí oquin Nucën Papa Diosan 'aquincëxun unicama ñuixuancëxa. Usa 'ain ca an bana ñuixuncë unicamacëñun an aín bana cuacë unicamaribi upí sinánñu 'aish cuëñun Nucën Papa Diosan 'imiacëxa. ³⁴ Uinu 'icë uníxbi ca anun aín piti aín chupa marutiñuma 'iáma 'icën. Naëñu unicaman atun naë marumainun ca xubuñu unicamanribi atun xubu maruacëxa. ³⁵ Maruxun curíqui bixun ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'ináncëxa. 'Ináncëxun bixun ca atun uinu 'icë unix cara anun aín piti, aín chupa maruti 'aíma 'icë, a curíqui mëtícaquin 'ináncëxa. 'Ináncëx ca uni achúshiratsubi ñuñuma 'iáma 'icën. ³⁶ Axa usai 'aquianancë unicama achúshi ca Levitan rëbúnqui, José cacë, Chipre nasínu 'icë, 'iacëxa. Ax ca Jesusan caíscë unicaman Bernabé caquinribi anëcë 'iacëxa. A banax ca an masá nuitutiabi cuëñmicë qui quicë 'icën. ³⁷ Usa 'ixun ca Bernabënën aín naë maruxun curíqui bixun bëxun Jesusan caíscë unicama 'ináncëxa.

5

Ananíasbëa Safira 'ucha

¹ Usa 'ainbi ca bëtsi uni, Ananías cacë, aín xanu, Safira cacë, abëtan aín naë maruquin curíqui biacëxa. ² Bixunbi ca aín xanúan 'unáncëbi, naë cupí bicë curíqui mësú ainanbi 'inun nanan acamaishi isa biaxa quixun paránquin mësúishi buánxun Jesusan caíscë unicama 'ináncëxa. ³ 'Inania ca Pedronën cacëxa:

—Ananías, ¿uisacasquin cara ñumshin 'atimanën 'apu, Satanás, an 'ibuaquin, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí paráncësa 'ixunmi me cupími bicë curíqui mësú binun mi sinánmiax? ⁴ Minan 'aish ca a me maruxunmi a cupí bicë curíqui mix cuëñcësabi oquin 'ati asábi 'iaxa. ¿Uisa cupí caramina cëmëti sinan? Mix usai 'icë ax ca unimishi cëmëcëma 'icën. Camina Nucën Papa Diosmi cëmëan.

⁵ Ēsai quia cuatishi ca Ananías nipacēti bamacēxa. An usai bamacē ñuicania cuacē unicamax ca racuéiracēxa. ⁶ Bamacēbē uxun ca anu 'icē bēná unicaman chupan rabúnbianquin buánxun Ananías maíancēxa.

⁷ Usai 'ian rabé 'imainun achúshi hora 'icēbē ca aín xanuribishi aín bēnēa bamacē 'unánxmaishi uax xubunu atsíancēxa. ⁸ Atsinia ca Pedronēn cacēxa:

—'Ē ca ñuixun. ¿Min me cupí caramina ēnē curíquicamaishi bian?

Cacēxun ca xanun cacēxa:

—Usa ca aín cupí 'iaxa, ashi cananuna bian.

⁹ Cacēxunbi ca Pedronēn cacēxa:

—¿Uisaira 'ixun caramina Nucēn Papa Diosan Bēru Ñumshin Upí parani ami 'uchati min bēnēbētan sinan? Bēná unicama ca min bēnē maínbētsini aia. Atun ca usaribitimi bamaia miribi buánti 'icēn.

¹⁰ Cacēxēshi ca Pedro tanáin nipacēti bamacēxa. Usai 'ia ca bēná unicama atsínquinbi bamacē mēraxun bibianquin buánxun aín bēnē rapasu maíancēxa. ¹¹ Usacēbē ca axa Jesucristomi catamēcē unicama 'imainun an ñuicania cuacē unicamaxribi racuéira racuéacēxa.

Jesusan aín bana ñuixunun caíscē unicaman uni itsin 'acēma ñu 'a

¹² Usa 'ain ca Jerusalénu 'icē unicaman, ax ca atubē 'icē quixun 'unánun Nucēn Papa Diosan 'amicēxun, Jesusan caíscē unicaman uni itsin 'acēma ñu 'acēxa. Usocēbē ca axa Jesúsni catamēcē unicamax Salomón cacē anun uni nicē, anubi 'i anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunu camabi nētēn timéacēxa. ¹³ Anu timéaxa 'icēbēbi ca ami racuēti uni raírí atubē 'iáma 'icēn. 'Iquinmabi ca —atux ca atun nuitu asérabi upí 'icē —quixun sináncēxa. ¹⁴ Usaía 'imainun ca bētsi unicamaxribi 'itsaira, xanubēbi bēbucamaxribi Nucēn 'Ibu Jesúsni catamēacēxa. ¹⁵ Usa 'ain ca camabi unin, uni 'insíncēcama aín bacétinēn bēxun bēxun, anúan Pedro uti bainu nancēxa, Pedro cuaíncēbētan aín tupéoncēinshi pēxcúnun quixun. ¹⁶ Uomainun ca Jerusalén 'urama 'icē ēmanu 'icē unicamanribi uni 'insíncē 'imainun uni ñumshin 'atimañu a camabi bēacēxa. Bēcēx ca pēxcúcancēxa.

Pedrocēñun Juan 'atimocan

¹⁷ 'Aisamaira uni Jesúsni sinania isi ca judíos sacerdotenēn cushicaman 'apu 'imainun abē 'icē saduceo unicama nishacēxa. ¹⁸ Nishi ami tsuáquiruxun ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscē unicama bixun sipuacēxa. ¹⁹ Usocēbi ca Nucēn 'Ibu Diosan xucēx, imé uxun, aín ángel achúshinēn sipu xéocaxun chiquínquin cacēxa: ²⁰ —Anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunu cuanxun camina Jesúsni catamēcē 'aish ca uni Nucēn Papa Diosan 'iti 'icē quicē bana unicama ñuixunti 'ain.

²¹ Ēsoquian ángelnēn cacēsabi oquin ca pēcaracēbē cuanxun anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icē unicama bana ñuixuancēxa.

Bana ñuixunmainun ca sacerdotenēn cushicaman 'apu 'imainun abē 'icē unicanman, judíos cushibunēn 'apucama timémianan sipuacē unicama bēnun quixun policía xuacēxa. ²² Xucēx cuanxunbi ca policíacaman sipunua mēráma 'icēn. Usobētsini utēcēnxun ²³ ca cacēxa:

—Nun iscēx ca asérabi sipu cushioquin xētáscē 'iaxa. An bērúancē suntárucamaribi ca aín xēcuē tanáinbi nicē 'iaxa. 'Aínbi ca nun xéocaquin iscēxbi uni achúshibi 'aíma 'iaxa.

²⁴ Policía quia cuati ca sacerdotenēn cushicaman 'apu 'imainun anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunu 'icē guardianēn 'apu 'imainun sacerdotenēn cushicamax ratuti canancēxa:

—¿Uisashi oquin cara ēnē unin nu sináncasmamiti 'ic?

²⁵ Usai 'ia ca uni achúshinēn uxun cacēxa:

—Minmi sipuoncē unicaman ca anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana ñuixuniá.

²⁶ Ēsoquin cacēx cuanxun ca policíacamabētan aín cushin, anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunu atsínxun, bana unicama ñuixuniabi a unicama biacēxa. Bixunbi ca

unicaman maxaxan 'ati sinani racuéquin, mëëquinma anua judíos cushicaman 'apucama timécë anu upí oxuinshi buáncëxa. ²⁷ Usobëtsinquian bëcancë ca sacerdotenën cushicaman 'apun cacëxa: ²⁸ —Nun cananuna mitsu amiribishi Jesús ñuiquin bana ñuixunxunma 'anun quixun can. Cacëxunbi mitsun nëtëquinma a bana uni ñuixunia chanioia ca Jersualénu 'icë unicaman cuaxa. Usa 'aish camina nun isanuna uni Jesús 'amia quiaxribi quicanin.

²⁹ Èsai quia ca Pedrobëtan Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman cacëxa:

—Unin cacësa oquin 'aquinbi cananuna Nucën Papa Dios, a 'ati cuëncëma ñu a 'aquinma, a 'atia ax cuëncë, a ñu cuni 'ati 'ain. ³⁰ Aín Bëchicë, mitsun i curúsocënu uni matásmicë, a ca Nucën Papa Dios, a nun rabicësaribi oquin nucën raracaman rabia, an baísqumiäxa. ³¹ Usotancëxun ca abëa aín mëqueu 'Apu 'inun 'imiäxa. 'Imianan ca äxa atun 'Apu 'aian a cupíshi sinanati Israel unicama atun 'ucha tërécë 'aish iécë 'inun 'imiäxa. ³² Ax ca asërabi usa 'icë quixun cananuna nun camabi uni cain. Nucën Papa Diosan aín bana cuacë unicama 'ináncë aín Bëru Ñunshin Upí, anribi ca —asërabi ca usa 'icë —quixun uni 'unánmia.

³³ Quia cuati nishquin ca judíos unibunën 'apucaman atu 'ati sináncëxa. ³⁴ Usa 'aínbi ca 'apucama achúshi, fariseo uni, Gamaliel caquin anëcë, anu 'iacëxa. Gamaliel ax ca an usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuëneo bana 'unáncë 'icëa camabi unin aín bana tancë 'iacëxa. Usa 'ixun ca niruquin atu cacëxa:

—Ènë unicama ca ëman pain chiquin.

³⁵ Cacëxuan chiquíncëbëtan ca ësoquin 'apucama cacëxa:

—Israel unicama, ënë unicama 'anuxun camina upí oquin pain sinánti 'ain. ³⁶ Mitsun camina sinánti 'ain, uni achúshi, Teudas cacë, an ca ax isa cushi 'icë quixun uni paráncëxa. Paráncëx ca cuatrocientos uni abë timéacëxa. Usa 'icëbia a uni 'acancëbë ca äxa abë nicë unicamax tsuáqui abati nëtëacëxa. ³⁷ Usocëxa nëtëa 'aínbi ca anun camabi unin aín anë 'ati nëtën, Judas cacë uni, Galileanu 'icë, axribi usaribiti ax isa cushi 'icë quixun uni parani cëmëacëxa. Usaria aribishi aín bana cuati ca 'itsa uni abë timéacëxa. Usa 'icëbia a uniribishi 'acancëbë ca äxa abë nicë unicama tsuáqui nëtëacëxa. ³⁸ Usai 'ia sinánquin cana mitsu cain, ënë unicama camina isëshiti 'icanin. Anbi sináncë banaishi uni ñuixuncë 'aish ca ñancáishi 'iti 'icën. ³⁹ 'Aínbi, Nucën Papa Diosanbi 'unánmicëxun bana ñuixuanan ñu 'acë 'icë camina uisabi ocantima 'ain. Nucën Papa Diosmi atumina nishcanin ca bërúanracat.

⁴⁰ Èsai quia cuaquin ca —asërabi ca usa 'icë —quixun sináncëxa. Usaquin sinánquin ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama cuënxun rishquitancëxun, Jesús ñuiquin unicama bana ñuixuntëcënxunma 'anun catancëxun, cuantánun xuacëxa. ⁴¹ Xucëxun 'apucama ëbiani ca —Jesúsnan cupí tëmëranun ca Nucën Papa Diosan nu caísa —quixun sinani cuëñquiani cuancëxa. ⁴² Cuanxun ca 'apucaman ñuixuntëcënxunma 'anun cacëxunbi ënquinma camabi nëtën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun 'anan anua atux 'icë xubucamanuxunribi, Jesús ax ca Cristo äxa uti nun caíncë, a 'icë quixun uni bana ñuixuancëxa.

6

An ráiri 'aquenti mëcën achúshi 'imainun rabé uni cáiscan

¹ Usomainun ca amiribi amiribi an Nucën Papa Diosan bana cuati unicamax 'itsacëxa. Griego banan banacë unicama 'imainun hebreo banan banacë judíos unicamaribi ca Jesucristomi catamëacëxa. Usa 'aish ca äxa hebreo banan banacë unicama ñui ëesai griego banan banacë unicamax quiacëxa:

—Camabi nëtën piti mëtícaquinbi ca nun aintsí xanu casunamécë a piti 'inanima.

² Èsai quia cuaquin ca Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë uni mëcën rabé 'imainun rabé an, äxa Jesucristomi catamécë unicama camicëxa timëtia, cacëxa:

—Nun Jesucristo ñuiquin Nucën Papa Diosan bana ñuixunquinma uni piti mëtícati ca upíma 'icën. ³ Usa 'ain camina mitsun mecën achúshi 'imainun rabé uni an piti mëtícanun caísti 'ain. Aín sinan ca upí 'icë quixuan unin 'unáncë 'ianan Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan upí oquin sinánmicë 'ianan sinánñuira ca a unicama 'iti 'icën. Caístancëxun camina atúan uni piti mëtícanun cati 'ain. ⁴ Usocëbëtan cananuna nun abë banaquin Nucën Papa Dios unicama ñucáxuanan aín bana ñuixunti 'ain.

⁵ Esoquian cacëx ca camáxbi cuëni —cananuna caísti 'ai —quiax canancëxa. Canantancëxun ca Esteban, Nucën Papa Diosmi catamëcë 'icëa aín Bëru Ñumshin Upitan sinánmicë, acëñun Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, 'imainun Nicolás, Antioquíanu 'icë uni 'ixunbia an judíos unicamabëtan Nucën Papa Diosan bana 'unáncë, acama caísacëxa. ⁶ Caístancëxuan bëia ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman, mecënan ramëquin, Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa.

⁷ Usa 'ain ca amiribi amiribia, Jesús ax ca aséabi Cristo 'icë quixun Jerusalénuxun cuacocancëbë, ami sinani Nucën Papa Diosnan 'i unicamax 'itsacëxa. Usai 'icëbë ca judíos sacerdotecamaribi 'itsaxira Jesúsmi catamëacëxa.

Esteban bican

⁸ Esteban axa upí sinan 'ianan Nucën Papa Diosmi cushicë uni an ca, an 'amicëxun uni itsin 'acëma ñu 'acëxa. ⁹ Usa 'ain ca an uni itsin 'acëma ñu 'aia oi ami nishi, judíos unbunëan ñu mëëmicë 'aíshbia chiquícë unicamabë Alejandría, Cilicia, 'imainun Asia me acamanuaxa ucë unicamax timéax Estebanbë cërúanancëxa. ¹⁰ Usai abë cërúanancëxunbia Estebanën atun 'acësama oquin Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan sinánmicëxun bana ñuia cuati ca nëtécancëxa. ¹¹ Nëtéxunbi ca uni raíri ësaquin cacëxa:

—Nun mitsu cupíomainun camina Esteban ñuiquin unicama cati 'ain, nun cuacëx ca ënë uni Moisésñun Nucën Papa Dios ñui 'atimati banaxa quixun.

¹² Cacëx cuanxun ca camabi uni ñuixuanan caniacëcë unicamaribi 'imainun an Moisésñen cuëñëo bana 'unáncë unicamaribi ñuixunquin tsuácaruacëxa. Tsuácarucëx uxun ca Esteban bibianquin atun cushicaman 'apucamanu buáncëxa. ¹³ Abë cërúanancë unicaman ca uni raíriri cëmëi isa Estebanmi manánun quixun cacëxa. Cacëx cuanxun ca ësaquin cacëxa:

—Ënë unix ca Nucën Papa Diosan xubu upí ñuianan Moisésñen cuëñëo banaribi ñui nëtëtima 'atimati banaia. ¹⁴ Nun cuacëx ca ësai Esteban quiaxa: Jesús Nazaretnu 'icë, an isa anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupanan, Moisésñen ax quicësabi oínu 'inun cuëñëo bana aribi bëtsi oti 'icë quiax.

¹⁵ Usaía a unicamax a ñui quicëbëtan atun cushicaman 'apucama 'imainun anu timécëcamaribi iscëxbi ca Estebanën bëmánan ángelnën bëmánansa 'iacëxa.

7

Bicëxuan Estebanën racuéquinma unicama ca

¹ Amia manáncania cuaxun ca sacerdotenën cushicaman 'apun Esteban ñucácëxa:

—¿A unicaman mi ñuicë bana ax cara aséabi 'ic?

² Cacëxun ca Estebanën cacëxa:

—'Ën aintsicama 'imainun caniacëcë unicama nun cushibu, 'ën mitsu camainun ca cuat. Nucën rara Abrahamnëx ca Harán cacë menu 'iisama pain 'aish Mesopotamia menu 'iacëxa. Anua 'icë ca ax upíira 'ixun nucën rara Abraham Nucën Papa Diosan cacëxa: ³ “Min mecëñunbi camabi min aintsi ëbiani camina me itsinu 'ën mi ismimainun cuanti 'ain”. ⁴ Cacëx ca Caldea menuax cuanx Harán menu bëbax anu tsoócëxa. Anuaxa aín papa bamacëbë ca Nucën Papa Diosan ismiasabi oi, anumi bërí nëténbi bucucë, ënë menu uacëxa. ⁵ Usaía ucëbi ca ainanbia 'inun me Nucën Papa Diosan 'inánma 'icën, anua aín taën amátiratsubi. 'Inánquinmabi ca sinanatëcënxunma ësaquin Abraham cacëxa: “Ënë mecama cana mi 'imainun min rëbúnquicamaribi 'inánti 'ain”. Bëchicëñuma pain 'icë ca Nucën Papa Diosan usaquin Abraham cacëxa. ⁶ Catancëxun ca ësaquinribi cacëxa: “Min rëbúnquicamax ca aín menuma, bëtsi unin menu tsónuxun 'aia. Anua

tsócëbi ca anu 'icë unin cuatrocientos baritian min rëbúnquicama bëtsi bëtsi oquin ñu mëëminuxun 'aia". ⁷ Èsaquinribi ca Nucën Papa Diosan Abraham cacëxa: "Cuatrocientos baritia 'icëbëtan cana an min rëbúnquicama bëtsi bëtsi oquin ñu mëëmicë cupí, anu 'icë unicama tëmëraminuxun 'ain. Usocëxun ca a menuax cuanun min rëbúnquí xuti 'icën. Xucëx ënë menu uxun ca 'ë rabiti 'icën". ⁸ Usaquin caxun ca Nucën Papa Diosan Abraham ësaquinribi cacëxa: "Mi 'imainun min rëbúnquicamaribi 'ënan 'icë 'unánti oquin camina min bëbu tuácama aín inshú maxacara tëati 'ain". Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan cacësabi oquin Abrahamnën Isaac bëchitancëxun achúshi semana aín bacéncë nëtë 'icëbëtan 'unántiocëxa. Usaribi oquin ca Isaacnënrishi Jacob bëchitancëxun 'unántiocëxa. Usa 'ixun ca Jacobnënrishi məcën rabé 'imainun rabé oquin bëchitancëxun a camabi 'unántiocëxa. Jacobnën bëchicë məcën rabé 'imainun rabé acamax ca nucën raracama 'iacëxa.

⁹ Jacobnën bëchicë achúshi ca José cacë 'iacëxa. 'Icëbi ca ami nutsi nishquin aín xucéantun Egipto menu buántanun uni maruacëxa. ¹⁰ Marucëxuan unin buáncëxa Egiptonu 'iabi ca Nucën Papa Diosan abë 'ixun 'aquinquin bërúancëxa. Usoquian 'acëxa upí sinánñu 'ixun upí oquin bana cuacë 'icë nuibaquin ca Egiptonu 'icë 'apu Faraón, an anu 'icë unicaman cushi 'imianan an aín xubunu 'icë ñucama bërúantiribi 'imiacëxa.

¹¹ Faraónnën cacësabi oquian Josénën 'amainun ca Egipto mecamanu 'imainun Canaán mecamanuribi trigo 'aíma 'iacëxa. Usa 'ain ca anu 'icë unicama 'acëñuma 'aish nuibacacëxa. Nuibacacëbë ca nucën raracamaribi pitiñuma 'iacëxa. ¹² Piti 'aíma 'ain ca Jacobnën, Egiptonu ca trigo 'itsa 'icë quixuan ñuicania cuaxun aín bëchicë, nucën raracama, anua trigo bitánun quixun xuacëxa. ¹³ Xucëxun bitsínquin bëxun trigo ancëax ca amiribishi bitëcëni Egiptonu cuantëcëancëxa. Cuanx bëbaia ca Josénën aín xucéantu isquin, 'ëx cana mitsun xucén 'ai quixun cacëxa. Usa 'ain ca acama isquin Egiptonu 'icë 'apu, Faraónnën, Josénën aintsicama ënëx ca judíos uni 'icë quixun 'unáncëxa. ¹⁴ Atubë banaquin ca Josénën aín xucéantu cacëxa, aín aintsi 'ibucamacëñuan aín papa Egiptonu bënun quixun. Aín aintsi 'ibucamax ca setenta y cinco 'iacëxa. ¹⁵ Usaquian Josénën cacësabi oi ca Jacob aín aintsi 'ibucamabë Egiptonu 'i cuancëxa. Cuanx anu tsotaxbia Jacobnëx pain 'iá 'ain ca aín bëchicë nucën raracamaxribi bamacëxa. ¹⁶ Jacob bamacë ca aín me, Canaán, anu 'icë ëma Siquem cacë, anu buántancëxun anuxunbi aín bëchicënnën maíancëxa. A mex ca Abrahamnëan Hamor cacë unin bëchicëcama curíqui 'inánquin marua 'iacëxa.

¹⁷ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Estebanën cacëxa:

—Jacob, aín anë itsi Israel, a 'imainun aín bëchicëcama Egiptonuax cëñúa 'aínbi ca aín rëbúnquicama anubi buciacëxa. A nëtën Egiptonuax cuanti Nucën Papa Diosan Abraham ñuixuan, a nëtë 'urama 'ain ca Jacobnën bëchicënnën rëbúnquicama nucën rara 'iá, atux 'aisamaira 'inun uati buciacëxa. ¹⁸ Uati Egiptonu bucumainun ca bëtsi uni an José ísama, ax 'apu 'iacëxa. ¹⁹ Usa 'ixun ca a 'apux uni paránti 'unáncë 'ianan upíma 'ixun, bëbuaquin bëchicë tuácama bamatanuan 'ura racánun quixun nucën raracama cacëxa. ²⁰ Usomainun ca aín titan Moisés bacéancëxa. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan iscëx upíira upí 'iacëxa. Bacéantancëxun ca aín titan aín papabëtan, rabé 'imainun achúshi 'uxën, 'ura racánquinma aín xubunuxunbi unëxun 'unónmiacëxa. ²¹ Rabé 'imainun achúshi 'uxë 'icëbëtan, 'ura ëncë mëraxun bixun ca Faraónnën bëchicë xuntacunën aín tuása 'icë caniocëxa. ²² Cania ca Egiptonu 'icë unicaman atun 'unáncë ñucamaribi 'unánmiacëxa. Usa 'aish sinánñuira 'aish ca ax aín bana 'imainun aín ñu 'acëribi upí 'iacëxa.

²³ Cuarenta baritiañu 'aish ca aín aintsi Israel unicama isti sinánbiani cuancëxa.

²⁴ Cuanquin ca Egiptonu 'icë unin Israel uni achúshi ami mëparamëquin mëëquin 'atimoia mëraxun, anun rabanan nëëquin, Egiptonu 'icë uni 'acëxa. ²⁵ Usotancëxun ca aín aintsi 'aquina tanquin Moisésnën sináncëxa, 'ën aintsin ca 'unania, Nucën Papa Diosan 'amicëxun cana atu tëmëraiabi iémiti 'ai quixun. Usaquian Moisésnën sinaniabi ca aín aintsicaman 'unánma 'icën. ²⁶ Usoquin 'onx isi cuantëcënnëquinbi ca aín aintsi

rabé mēēanania mēracēxa. Mēraquin ca ēnananmicasquin cacēxa: ¿Uisacatsi caramina nuibananshitima min aintsibē mēēananin? ²⁷ Cacēxun ca an bētsi paēoquin mēēcē an Moisés cushin titicaquin cacēxa: ¿Uin cara nun 'apu 'ixunmi nun 'acē ñucama mēñónuxun isnun mi cax? ²⁸ ¿Min caramina Egiptonu 'icē unimi 'oncēsaribi oquin 'ē rēisa tanin? quixun cacēxa. ²⁹ Usaquian cacēx ratúquiiani abax ca Moisés 'ura 'icē me, Madián, anu cuancēxa. Cuanx bēbaxun ca aín nētē 'aímabi anu tsóquin xanu bitancēxun bēbu rabé oquin bēchiacēxa.

³⁰ Usaquin catancēxun ca ēsaquinribi Estebanēn 'apucama cacēxa:

—Cuarenta baritia Madián menu 'itancēx ca Sinaí cacē aín bashi 'urama, anu uni 'icēma me, anu Moisés 'iacēxa. Anu 'ixun ca imaxu anuax tsi rēquirucē mēúciā ángel achúshi isacēxa. ³¹ Usai 'ia isi ratutia —uisa cara —quixun ñachaquin isnux a 'urama cuaniabi ca Nucēn 'Ibu Diosan ēsaquin Moisés cacēxa: ³² “‘Ēx cana min raracama aín Dios 'ain. Abraham, Isaac, Jacob acaman Dios cana 'ēx 'ain”. Ēsai quia cuati racuēti bērēruquin ca Moisésnēn istisama tancēxa. ³³ Usaía 'ia ca Nucēn 'Ibu Diosan Moisés cacēxa: “‘Ēx ēnu 'ain ca anumi nicē me ēnēx upíra upí 'icēn. Usa 'ain ca min taxaca ēchit. ³⁴ Egipto menuaxa 'ēn unicama tēmēraia isanan cana atúxa unin bētsi bētsi ocēx nuibacati banaiaribi cuan. Cuaxun acama tēmēraiaibi iémi cana uan. Iéminuxun cana mi pain Egiptonu xutin”.

³⁵ A aín aintsin titicaquin —¿uin cara nun 'apu 'ixunmi nun 'acē ñucama mēñónuxun isnun mi cax? —quixun cacē, a Moisésbi ca Nucēn Papa Diosan atun cushi 'ixuan aín aintsicama tēmēraiaibi iéminun xuacēxa. Usoquin ca imaxunuax abē banaquian Moisés canun aín ángel camiacēxa. ³⁶ Xucēxun ca Egiptonu cuanxun Moisésnēn Israel unicama anua buáncēxa. Buánquin ca Egiptonuxun 'anan, parún papa Xonsa anuxun 'anun, cuarenta baritian anu uni 'icēma menuxunribi Nucēn Papa Diosan 'amicēxun uni itsin 'acēma ñu 'acēxa.

³⁷ Usaquin caxun ca ēsaquinribi Estebanēn catēcēancēxa:

—Moisés ax ca an Israel unicama ēsaquin cá a 'icēn: “An 'ē 'imicēsaribi oquin ca mitsun rēbúnqui achúshi, an ax quicē bana unicama ñuixunti uni Nucēn Papa Diosan 'imiti 'icēn. 'Imicēxuan an atu cacēsabi oi ca 'icanti 'icēn”. ³⁸ Moisés ax ca axa anu uni 'icēma menuax Israel unicama nēbētsi 'ianan, aín bashi Sinaí cacē a tanáinuax abē banacē ángelbē 'ianan nucēn raracamabēribi 'iá 'iacēxa. 'Ianan ca a aín unicamax usai 'iti bana Nucēn Papa Diosan 'ináncē, a 'iacēxa. A bana, Israel unicama nun 'unánuan cuēñēonun ca Nucēn Papa Diosan Moisés usaquin cacēxa.

³⁹ Usa 'aínbi ca Moisés quicēsabi oquin 'aisama tanquin nucēn raracaman Egiptonu cuantēcēnti sináncēxa. ⁴⁰ Sinánquin ca Moisésnēn xucēn, Aarón, a cacancēxa: “An nu Egipto menua bēcē Moisés cara uisaxa cananuna 'unaniman. Usa 'ain camina dios raíri min nu unioxunti 'ain, an nu rēcuéñxunbianun”. ⁴¹ Usaquin caxun ca vaca tuá tanquin ñu uniocancēxa. Uotancēxun ñuina caniocē rēax ca atun mēcēnanbi uniocē ñu a rabi cuēñcancēxa. ⁴² Usoia ca Nucēn Papa Diosan atúnbia naínu 'icē ñu, 'ispa, 'uxē, bari acama rabinun quixun ēancēxa, an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicaman ēsaquin cuēñēosabi oquian 'anun:

Israel unicama, anu uni 'icēma me anu cuarenta baritia 'iquin 'aracacē ñuina 'aquinbi camina 'ē rabicanma 'ain. ⁴³ Usai 'iquin camina anuxun Moloc cacē dios rabiti xuburatsu niqianan mitsúnbi uniocē 'ispa tanquin uniocē ñu ax isa Renfán cacē dios ainan 'icē quixun rabinuxun buáncēn. Usa 'ain cana mitsu 'ē rabiquinmami usa ñuishi rabicē cupí mitsun nētēnua, Babilonia cacē ēma 'ucē, anumi tsónun xuti 'ain.

Usaquian cuēñēosabi oi ca 'iacēxa.

⁴⁴ Usaquin catancēxun ca ēsaquinribi Estebanēn cacēxa:

—Nucēn Papa Diosan ca abē banaquin Moisés anu uni 'icēma menuxun cacēxa: Anuxun 'ē rabiti xubu 'aquin camina cēxtú chupa 'ēn mi ismicēxunmi iscē usabi oquin 'ati 'ain. Usoquian cacēsabi oquin 'atancēxun ca Nucēn Papa Diosan aín bana anu cuēñēo

maxax pará, a anu nanxun nucën raracaman bërúancëxa. ⁴⁵ A xubu ca nucën raracaman anu uni 'icëma menuax cuanquin capúnquin mëníoquin bibianquin, anu atux tsóti menu cuanquin abi buáncëxa. Nucën Papa Diosan 'amicëxun ca a menu bucucë unicama nucën raracaman Josuébëtan abámiacëxa. Abámitancëxëxa: Anuxun 'ë rabiti xubu 'aquin camina cëxtú chupa 'ën mi ismicëxunmi iscë usabi oquin 'ati 'ain. Usoquian cacësabi a aín menu tsómainun ca a chupa xuburibi anu 'iacëxa. 'Ain ca a xubunuxun bari itsi bari itsi buínquin nucën raracaman Nucën Papa Dios rabiácëxa, David axa 'apu 'itámainun. ⁴⁶ David an ca nucën rara Jacobnëan aín rëbúnquicamabëtan rabia Nucën Papa Dios, ami sinánquin ax anu 'inun xubu chaira upí oquin 'axunti sináncëxa. ⁴⁷ Usoquin sinánxunbia 'ama 'ain ca aín bëchicë Salomón an cuni a xubu 'acëxa. ⁴⁸ 'Axuan 'aínbi ca Nucën Papa Dios, ax 'Apuira 'aish, unin 'acë xubunu tsotima. Èsai ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unían cuënëo bana quia:

⁴⁹ Èsai ca Nucën 'Ibu Dios quia: 'Èx naínu 'icë 'Apuira 'aish cushiira 'ain ca menu 'icë ñucamaribi 'ënan 'icën. ¿Usa 'ëx 'ain caramina 'ëx anu tsónun uisa xubu 'ë 'axúnti 'ain? ¿'Èx anu tantiti cara uinuirá 'ic? ⁵⁰ ¿'Èn cushínbi carana ënë ñucama 'ama 'ain?

⁵¹ Usaquin caxun ca ësaquinribishi Estebanën cacëxa:

—Mitsux camina bana sinanima, nuituñuma 'aish pabíñumasa 'iá 'aish usabi 'ain, Nucën Papa Dios 'unáncëma unisaribi 'aish. Camabi nëtéan Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan mitsu sinánmicë 'itsíanxbi camina an sinánmicë 'iisama tanin. Mitsun rara 'iásaribiti camina mitsux 'in. ⁵² An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama ca mitsun raracaman bëtsi bëtsi ocëxa. Bëtsi bëtsi onan ca axa, Nucën Papa Diosan Bëchicë Upíra ca uti 'icë quicë unicama aribi 'acëxa. A unicama quiásabi oía uá 'icëbi camina mitsun a bamamicasquin unían i curúsocënu matásnun 'inan. ⁵³ Mitsux camina nun cuati bana ángelnëan Moisés cá, a 'unanibi a bana quicësabi oi 'icëma 'ain.

Esteban bama

⁵⁴ Usaquían cacëxun cuati ca 'apucama xuamati Estebanmi nishacëxa. ⁵⁵ Nishmainun ca naíu bësuquin aín Bëru Ñumshin Upitan cushiocë 'ixun Estebanën Nucën Papa Diosan cushi isanan asaribi 'aísha Jesús aín Papa mëqueu nicë isacëxa. ⁵⁶ Isquin ca cacëxa:

—Ca is. Naí panárabëcëbëtan cana axa uni 'inux anuax uá Jesús, a Nucën Papa Dios mëquea nicë isin.

⁵⁷ Èsai quiabi cuaisama tani pamumëti, munuma cuëncëni, ami qui abáquianxun ca bicancëxa. ⁵⁸ Bibianquin ca Jerusalénu buánxun maxaxan 'acëxa. Aín cutun pain pëxun bënë uni, Saulo cacë, an bërúanun quixun nantancëxun ca Esteban maxaxan 'acëxa.

⁵⁹ Maxaxan 'acëxun ca Estebanën Nucën 'Ibu Jesús cacëxa:

—'Èn 'Ibu Jesús, mibë 'inun ca 'ë bit.

⁶⁰ Catancëx rantin purúnxun ca munuma banaquin Nucën 'Ibu Jesús catëcëancëxa:

—Atúxa ësari 'uchaiabi camina 'ënun rabanan uisabi otima 'ain.

Èsai quíshi ca bamacëxa.

8

Jesucristomi catamëcë unicama Saulonën bëtsi bëtsio

¹⁻² Usa 'ain ca Saulonën Esteban bamacëbëtan —usoquin 'ati ca asábi 'icë —quixun sináncëxa.

Usoquian Esteban 'acáncë ca an Nucën Papa Diosan bana cuacë uni raírinën masá nuituti inquin Esteban bibianquin buánxun maíancëxa. Esteban usoquin rëtantcëx atumi nishi tsuáquiquin ca Jerusalénuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi ocancëxa. Usaira ocancëx ca tsuáqui Judea me 'imainun Samaria mecamanuribi cuanan bëtsi bëtsi ëmanu tsoti cuancëxa. Usai 'icëbëbi ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicamaishi Jerusalénu bërúacëxa. ³ Usa 'ain ca Saulonën Jesucristomi catamëcë unicama cëñutisa tanquin xubucama oi atsínquin bëbu 'imainun xanuribi nirínbianquin sipuanuxun buáncëxa.

II. ĒMA RAIRINU 'ICĒ UNICAMAN NUCĒN PAPA DIOSAN BANA CUA (8.4-12.25)

Samaria menuxun Jesucristomi catamēti bana unin ñuia

⁴ Usa 'ain ca Jerusalénuaxa tsuáquicē unicama an me itsi, me itsinu cuanquin Cristo ñuiquin unicama Nucēn Papa Diosan bana ñuixuancēxa. ⁵ Usocēbētan ca Felipēnribi Samaria menu 'icē ěma achúshi anu cuanxun Cristo ñuiquin unicama bana ñuixuancēxa. ⁶ Ñuixuncēbē timéquin ca camabi unin —asérabi ca usa 'icē —quixun sinánquin aín bana cuacēxa. Cuanan ca Felipēnēan uni itsin 'acēma ñu 'aiaribi isacēxa. ⁷ Ñunshin 'atima cuēncēni anuax chiquicē uni isanan ca uni raíri aín xon nicēma 'imainun raíri aín niti bētsicē acamaribi pēxcutia iscancēxa. ⁸ Usaía 'icēbē ca a ěmanu 'icē unicama chuáma tani cuēinra cuēēancēxa.

⁹ A ěmanu ca ñubé 'ia uni achúshi, Simón cacē, ax 'iacēxa. Usa 'ixun ca a unin —'ěx cana bētsi unicamasamaira 'ai —quixun Samarianu 'icē unicama paráncēxa. ¹⁰ Usoquian paráncēx ca camabi uni tuáratsubēbi —ēnē unix ca Nucēn Papa Diosan cushiñu 'icē —qui ax ami sináncēxa.

¹¹ Usoquian 'itsa baritian an paráncē 'ixun ca camabi unin aín bana cuacēxa. ¹² Usa 'aínbi ca Felipēnē —Jesucristomi catamēti ca uni Nucēn Papa Diosan 'iti 'icē —quixun ñuixuncēxun cuati —a banax ca asérabi 'icē —quixun sinani 'itsa uni 'imainun 'itsa xanuribi nashimicē 'iacēxa. ¹³ Usaía 'icēbē ca Simónribi a bana cuaxun, asérabi ca ax 'icē quixun sinani nashimicē 'aish Felipebē niacēxa. Abē nitsi ca Felipēnēan uni itsin 'acēma ñu 'aia isi ratuti sináncasmacēxa.

¹⁴ Usa 'ain ca Samarianu 'icē unínribi ca Nucēn Papa Diosan bana cuaxa quixuan ñuicania Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscē unicaman Jerusalénuxun cuacēxa. Cuaxun ca Pedrocēñun Juan anua cuantánun xuacēxa. ¹⁵⁻¹⁶ Xucancēx cuanxuan a rabētan iscēxbi ca anu 'icē unicama Nucēn 'Ibu Jesúsmi catamēti 'unpaxan nashimicē 'aishbi Nucēn Papa Diosan Bēru Ñumshin Upíñuma pain 'iacēxa. Usa 'icē ca atúxribia aín Bēru Ñumshin Upíñu 'inun quixun Nucēn Papa Dios ñucáxuancēxa. ¹⁷ Ñucáxunquian Pedrobētan Juanēn aín mēcēnan ramēcēx ca atux Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upíñu 'icancēxa.

¹⁸ Usa 'ain ca Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscē unicaman aín mēcēnan ramēcēxēshi ca uni Nucēn Papa Diosan Bēru Ñumshin Upíñu 'icē quixun isquin curíqui 'inántisa tanquin Simonan Pedrocēñun Juan cacēxa: ¹⁹ —'Ēn mēcēnan ramēcēx uni aín Bēru Ñumshin Upíñu 'inun camina Nucēn Papa Diosan cushi 'ēribi 'inánti 'ai —quixun.

²⁰ Cacēxunbi ca Pedronēn cacēxa:

—Nucēn Papa Diosan cushi ax ca cupíoquin bitima 'icēn. Min usoquin sináncē cupí camina min curíquibēbi cēñúti 'ain. ²¹ Nucēn Papa Diosan iscēx ca min nuitu upíma 'icēn. Usa 'ain camina min añu ñubi nubētan ěsoquin 'atima 'ain. ²²⁻²³ 'Ēn iscēx camina mix 'atimaira nuituñu 'ain. Usaquin sinani camina 'ěn iscēx nuituñuma 'aish sinanatimoi 'icēsa 'ain. Usa 'aishbi camina sinanaquin usaquin sinánti ěnquin min nuitu mēúmi 'atimaquin sináncē a cara mi tērēnxunti 'icē mi tanun Nucēn Papa Dios ñucáti 'ain.

²⁴ Cacēxun ca Simonan Pedro cacēxa:

—Min 'ě cacē bana usai 'ěx 'iaxma 'inun camina mitsun Nucēn 'Ibu Dios 'ě ñucáxunti 'ain.

²⁵ Usa 'ain ca Pedrobētan Juanēn usai ca Jesús 'iaxa quixun caquin an cacē banacama 'itsa uni ñuixuancēxa. Usotancēxun, Samaria menu 'icē ěmacamanuxun —Jesucristomi catamēti ca uni Nucēn 'Ibu Diosan 'iti 'icē —quixun ñuixuntancēx ca Jerusalénu cuantēcēancēxa.

Etiopía nētēnu 'icē uni Felipēnēn bana ñuixuan

²⁶ Usaía 'ian ca Nucēn 'Ibu Diosan xucēxun ángelnēn Felipe cacēxa:

—Jerusalénuax anun Gaza cacē ěmanu cuanti bai anu camina cuanti 'ain.

Usoquian ángelnēn anu cuantánun quixun cacē bai ax ca anun anu uni 'icēma menu cuanti bai 'iacēxa. ²⁷ Angelnēn cacēsabi oi ca Felipe cuancēxa. Cuaníbi ca bainuax Etiopía menu 'icē uni achúshibē mēranancēxa. A unix ca Etiopía menu 'icē 'apu, Candaces cacē

xanu, a ñu 'axuanan aín ñucamaribi bërúanxuncë 'iacëxa. Usa 'aish ca Nucën Papa Dios rabi Jerusalénu cuancë a uni 'iacëxa. ²⁸ Usa 'ixun ca Jerusalénuax aín carro, caballonën buáncë, anun aín nētēnu cuantēcēni tsóxun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni Isaíasnën cuēñeo bana isacëxa. ²⁹ Isia mēraia ca Felipe Nucën Papa Diosan Bēru Ñumshin Upitan cacëxa:

—A carronu ca cuantan.

³⁰ Quia cuatíshi ca amiqui abáquiani cuancëxa. Cuanquin iscëxuan Isaíasnën cuēñeo bana 'aia cuaquin ca cacëxa:

—¿A mi iscë bana a caramina uisai cara quia quixun cuatin?

³¹ Cacëxun ca cacëxa:

—Cana cuatiman. ¿Uni itsin 'ë 'aquincëxunma carana uisaxun 'unánti 'ain?

Ësoquin caquin ca Felipe abë tsotia 'irunun quixun cacëxa.

³² Usaquian cacëx 'iruax abë tsóxun Felipenën iscëx ca a unían 'acë banax ësai quicë 'iacëxa:

Unían 'anuxun buáncëxbi ca carnero banaima. Carnero 'icësaribiti ca unin 'anuxun buáncëx ax banacëma 'icën. Aín rani unin tēacëxbi ca carnero banaima. Carnero 'icësaribiti ca ax banacëma 'icën. ³³ Ax upí sinánñu 'icëbia tēmëramicancëbëbi ca uinu 'icë uníxbi anun rabanan nēti banacëma 'icën. Axa ëñë menu utancëx bama 'ain ca a unin ñuiti aín rēbúnqui 'aíma 'icën.

³⁴ Èsai quicë quiricanua istancëxun ca Etiópianu 'icë unin Felipe cacëxa:

—Cana mi ñucatin, ¿ui ñui cara Isaías ësai quiacëx? ¿Axbi ñuiacati cara quiacëx? ¿Uni itsi ñui cara quiacëx?

³⁵ Cacëxun ca Felipenën quiricanua iscë bana a ñuixunquin, —Jesús ñui ca quia — quixun canan —carnero 'icësaribiti ca Jesús unin 'atimocëxbi banama 'icë —quixun canan —Jesúsmi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun upí oquin ñuixuancëxa. ³⁶ Ñuixunbiancëxun ca baca cuëbí 'urama cuanquin, a unin Felipe cacëxa:

—Ènu ca baca 'icën. ¿Anuxun caramina 'ë nashimitima 'ain?

³⁷ Cacëxun ca Felipenën cacëxa:

—Asérabi Jesucristo min nuitunënbi sinanimi ami catamëtia cana mi 'ati 'ain.

Quixuan cacëxun ca a unin Felipe cacëxa:

—Jesucristo ax ca asérabi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun cana 'unanin.

³⁸ Usaquin caxun, aín carro nitsinamitancëx ca a rabëtaxbi 'ibúquiani bacanu cuancëxa. Cuanx bacanu nixun ca Felipenën Etiópianu 'icë uni nashimiacëxa. ³⁹ A nashimitancëx caman 'iruaishia Nucën Papa Diosan Bēru Ñumshin Upitan buáncëx nētëtia ca a unin Felipe istēcēnma 'icën. Istēcēnímabi cuēñequiani ca aín menu cuancëxa. ⁴⁰ Usobiania cuancë ca unin Azote cacë emanua Felipe mēracëxa. Anuax cuanxun, ëma itsi ëma itsinu cuanquin —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun unicama ñuixunbianx ca Cesárea emanu bēbacëxa.

9

Sinanatia Saulo Jesúsmi catamëa (Hch. 22.6-16; 26.12-18)

¹ Usa 'ain ca Saulo, axa Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëcë unicama cēñucatsi quiax, atumi xuamati nishacëxa. Nishquin ca sacerdotenën cushicaman 'apu anu cuanxun cacëxa: ² —Damasco emanuaxa ax Jesúsmi catamëcë unicama 'imainun xanucamaribi bixun nēaxun, Jerusalénu bēnun camina quirica 'axun 'ë 'inánti 'ain. 'Ináncëxun cana Damasconu cuanxun anua judíos unicama timëti xubucamanu cuanquin atu bariti 'ain.

³ Usaquin cacëxuan quirica 'ináncëxun bibiani bain cuanxa, Damasco emanu bēbai cuaniabi ca naínuxun nēbëtsioraquin pëcaquin bëtēnancëxa. ⁴ Usoquian pëcacëx menu nipacëquin ca ësai quia cuacëxa:

—Saulo, Saulo, ¿uisati caramina 'ë bëtsi bëtsi oin?

⁵ Èsai quia ca cacëxa:

—¿Ui caramina 'ain, Nucën 'Ibu Dios sapi camina 'ain.

Cacëxun ca cacëxa:

—'Ëx cana Jesús, ami bëtsi bëtsi ocë, a 'ain. Ami tatíqui chacati nishquin i tapun, taën 'aquinmi paë tancësa, usaribiti camina mibi 'in.

⁶ Usoquian cacëxun cuati ratúirai racuëti bërëruquin ca Saulonën cacëxa:

—¿Añu ñu 'ën 'ati caina cuëënin?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Niruquiani ca Damasco ëmanu cuantan. Anuxun ca unin añu caramina 'ati 'ain quixun mi cati 'icën.

⁷ Usai quia cuaquinbi a ñubi isíma ca Saulobë cuancë unicamax ratúiracëxa.

⁸ Ratúmainun menuax nirui bëpéquiquinbi ca Saulonën iscasmacëxa. Iscasmatia ca abëa cuancë unicaman mëinbianquin Damasconu buáncëxa. ⁹ Buáncëxunbi ca rabé 'imainun achúshi nëtë bëxuñu 'ixun pima 'ianan xëama 'icën.

¹⁰ Usaía 'imainun ca Jesucristomi catamécë uni achúshi, Ananías cacë, ax Damasconu 'iacëxa. Anu 'ixun ca namáquin cuacësa oquin ësaquian Nucën 'Ibu Jesusan cacëxun cuacëxa:

—Ananías.

Caçëxuinshi ca Ananíasnën cacëxa:

—Ënu cana 'ain.

¹¹ Cacëxun ca Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—Niruquiani camina bai, Tëntúñuma caquin anécë, anu cuanti 'ain. Cuanxun camina Judasnën xubunu cuanquin anu 'icë uni ñucáti 'ain, Tarsonu 'icë uni Saulo cacë ax cara ënu 'icë quixun. Anuax ca Saulo Nucën Papa Diosbë banaia. ¹² Banaquin ca namáquin iscësoquin, uni achúshi, Ananías cacë, aín xubunu atsínquin a bëpéxcunun quixun aín mëcënan ramécëxun isaxa.

¹³ Usaquian cacëxun cuaquin ca Ananíasnën cacëxa:

—Itsaira unin ca 'ë caxa, a unin ca 'aisama ñu 'aquin, axa Jerusalénuax mimi catamécë unicama bëtsi bëtsi oia quixun. ¹⁴ Usa 'ixun ca axa minan 'aish mibë banacë unicama sipuanuxun buánun isa quirica 'axunun quixun sacerdotenën cushicama caxa.

¹⁵ Cacëxunbi ca Nucën 'Ibu Jesusan Ananías cacëxa:

—Racuéaxma ca cuantan. 'Ën caíscë 'ixun ca a unin judíos unicamaishima, bëtsi mecamanu 'icë unicamaribi aín 'apucamacëñunbi ñuixunquin 'ë ñuiquin bana ñuixunti 'icën. ¹⁶ Usoquin 'ë ñuiquin bana ñuixunquin ca 'unánti 'icën, uisairai cara 'ënan cupí tëmëraia quixun.

¹⁷ Usaquian Jesusan cacëx ca Ananías anua Saulo 'icë xubunu cuancëxa. Cuanx atsínxun ca aín mëcënan ramëquin Saulo cacëxa:

—'Ën xucën Saulo, axa anúnmi ucë bainuax mibë banaëxancë, Nucën 'Ibu Jesús, an ca minu unun 'ë xuaxa, amiribishi istëcëananmi aín Bëru Ñumshin Upíñu 'inun.

¹⁸ Ësaquian Ananíasnën cacëbëshia aín bërunuax ñu xacá tίνbu rëucucëbëtainshi ca Saulonën isacëxa. Usai 'i nirutancëx ca Saulo nashimicë 'iacëxa. ¹⁹ Nashimicë 'ixun pitancëx amiribishi cushitëcëni ca axa Jesucristomi catamécë unicamabë Damasconu pain 'iacëxa.

Saulonëan Damasconuxun bana ñuía

²⁰ Anu 'ixun ca anua judíos unicama timéti xubucamanuxun, Jesús ax ca asétabi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun unicama ñuixuancëxa. ²¹ Usoquian Saulonën bana ñuixunia cuati ca unicama ratuti a ñui quiacëxa:

—Ënë unix ca an Jerusalénuxun ami catamëquin a iéminun Jesús ñucacë unicama tëmëramicë, a 'icën. Ax ca sacerdotenën cushicamanu buánuxun ënu 'icë unicamaribi bitsi uaxa. ¿Usa cat?

²² Quicancëbëtanbi ca Saulonën aín bana cushiira 'ixun Damasconu 'icë unicama sináncasmamiquin —Jesús ax ca asétabi Cristo, axa ënë menu uti judíos unicaman caíncë a 'icë —quixun bana ñuixuancëxa.

Judíos unicama ami 'ësénancëx Saulo cuan

²³ Usoquin atu bana ñuixunía 'itsa nëtë anu 'icëbë ca judíos unicama Saulo 'acatsi quiax 'ësénancëxa. ²⁴ A 'acatsi quiáxa 'ëséncania ñuía ca Saulonën cuacëxa. Usa 'ain

ca chiquitia 'anuxun nētēnbi 'anan imébi Damasconēn cēnē xēcuēcamanuxun bëaraquin caíancēxa. ²⁵ Caíncania 'unánquin ca axa Jesucristomi catamēcē unicaman Saulo, caquí chanu 'aruxun, cēnē manámia 'icē xēcuēn, imé nanpácancēxa. Nanpácēx ca 'ibúquiiani Saulo Jerusalénu cuancēxa.

Saulo Jerusalénu 'iá

²⁶ Cuanx bëbaxa atubē 'iisa tancēxbi ca axa Jesucristomi catamēcē unicamax Saulo isa Jesucristomi catamēcēma 'icē quixun sinani ami racuéacēxa. ²⁷ Usa 'aínbi ca Bernabénēn Saulo Jesusan aín bana ñuixunun caíscē unicamanu buáncēxa. Buánxun ca Saulo ismiquin ñuixunquin atu cacēxa:

—Saulonēn ca bainua Nucēn 'Ibu Jesús isaxa. Iscēx ca abē banaxa. Usaía banan ca ami catamēti aín uni 'ixun Damasconu 'icē unicama, Jesús ca asérabi Cristo 'icē quixun ñuixuanxa.

²⁸ Usoquian Bernabénēn cacēxun ca atubēa 'inun Saulo biacēxa. Bicēxun ca Jerusalénuxun Saulonēn atubē niquin Nucēn 'Ibu Jesús ñuiquin unicama bana ñuixuancēxa. ²⁹ Ñuixunquin ca axa griego banan banacē judíos unicamabēribi bananan cuēbicananquin racuéquinma —Jesús ax ca asérabi Cristo 'icē —quixun cacēxa. Usoquian cacēxun ca a 'acatsi quixun sináncancēxa. ³⁰ Usai quicania 'unánxun ca axa Jesucristomi catamēcē unicaman Saulo Cesárea émanu buánxun, Tarso émanua cuantánun xuacēxa.

³¹ Usa 'ain ca Judea menu 'imainun Galilea menu 'imainun Samaria menuribi, axa Jesucristomi catamēcē unicama uínbi ubíocēma 'aish chuámarua bucüacēxa, usai 'i ca Jesucristomi catamēti 'itsarui cushiacēxa. Usaía 'icēbē ca raíri uniribi abē timēti Nucēn 'Ibu Diosan bana upí oquin cuati, aín Bēru Ñumshin Upitan 'aquincēx 'itsarui Jesúsmi sináncēxa.

Eneas pēxcúa

³² Usaía 'imainun ca Pedro bëtsi bëtsi émanu cuani Lida émanuribi axa Jesucristomi catamēcē unicama isi cuancēxa. ³³ A émanuxun ca uni achúshi, Eneas cacē, ñuá 'aish nirucuaínquinbi tancēma 'aisha ocho baritia aín anu 'uxtinubi racacē, a mēracēxa. ³⁴ Mēraquin ca Pedronēn cacēxa:

—Eneas, Jesucristonēn ca mi pēxcúa. Ca nirut, niruxun ca min anu 'uxti mēníot.

Cacēxēshi ca niruacēxa. ³⁵ Usai 'iáxa Eneas nitsia isi ca Lida éma 'imainun Saronu menu 'icē unicama, usama 'aíshbi sinanati Nucēn 'Ibu Jesucristomi catamēacēxa.

Dorcas cacē xanu baísquia

³⁶ Jesucristomi sináncamainun ca Jope cacē émanu 'icē xanu achúshi Tabita, aín anē itsi Dorcas, anribia Nucēn Papa Diosan bana cuacē, ax 'iacēxa. A xanun ca ñu upíshi 'aquín usabi ocē 'ixun ñuñuma unicama ñu 'ináncēxa. ³⁷ Usa 'ain ca Tabita ax 'insíanx bamacēxa. Bamacē nashimitancēxun ca xubu cata itsi manámi buánxun anu racáncancēxa. ³⁸ Jopenuaxa Tabita bamacēbētan ca anu 'icē axa Jesucristomi catamēcē unicaman, Pedro ca Lidanu 'icē quixuan ñuicania cuacēxa. Usa 'ain ca Lida éma axa Jope 'urama 'ain bēnētishia unúan Pedro catánun rabé uni xuacēxa.

³⁹ Xucēx cuanxuan cacēxēshi ca Pedro uni rabé abēbi Jopenu cuancēxa. Cuanx bëbaxa anu Dorcas racáncēnu buáncancēx atsinia ca xanu casunamēcēcaman nēbētsioracēxa. Nēbētsiorati inquin ca ñutisama pan 'ixúan Dorcasnēn 'acē cutúncēñun chupacama Pedro ismiacēxa. ⁴⁰ Ismicēxun anu 'icē xanucama éman chiquínun catancēx ca Pedro rantín purúanx tsóbuax Nucēn Papa Diosbē banacēxa. Banatancēxun, anua racacē au bësuquin isquin ca cacēxa:

—Tabita, ca nirut.

Cacēxēshi bēpēquiquin Pedro isi nirui ca tsóracēacēxa. ⁴¹ Usariashi ca Pedronēn mēínquin biruacēxa. Birutancēxun ca axa Jesucristomi catamēcē unicamacēñunbi casunamēcē xanucamaribi cuēnxun axa baísquicē xanu atu ismiacēxa. ⁴² Usoquin 'acēa cuacoia ca camabi unin Jope émanuxun cuacēxa. Cuati ca 'itsa uni Nucēn 'Ibu Jesúsmi sinani ami catamēacēxa. ⁴³ Usotancēx ca Pedro 'itsa nētēn Jopenu, an ñuina xacá mēníoti 'unáncē uni, Simón cacē, aín xubunu 'iacēxa.

10

Cornelio isia Pedro cuan

¹ Cesárea emanu ca uni achúshi, Cornelio cacë, 'iacëxa. A unix ca cien suntárucama, Itálica cacë, aín cushi 'iacëxa. ² A unix ca aín xubunua 'icë aín aínsi 'ibucamabëtan Nucën Papa Dios aín bana cuaquin rabiçë 'iacëxa. Usai 'ianan ca ñuñuma judíos unicama 'itsa oquin curíqui 'ináncëxa. 'Inánan ca camabi nëtën Nucën Papa Diosbë banacëxa. ³ Usa 'ixun ca bëtsi nëtën bari cuabutia, a las tres 'ain, namáquin iscësoquin ángel achúshi Nucën Papa Diosan xucëx anu aia upí oquin isacëxa. Iscëx anua 'icënu atsínquin ca — Cornelio —caquin cuëancëxa. ⁴ Cuëncëxun ami bësuquin isíbi racuëtan bamaquin ca cacëxa:

—¿Añu cat?

Cacëxun ca ángelnën cacëxa:

—Abë banaquinmi ñuñuma uni ñu 'ináncëcama ca Nucën Papa Diosan asábi isaxa.

⁵ Usa 'ain camina min unicama Jope emanu xuti 'ain, anu 'icë uni achúshi Simón 'icëbia Pedro caquinribi anëcë, a ënu bënun. ⁶ Simón Pedro ax ca an ñuina xacá mëníoti 'unáncë uni, Simón caquin anëcëribi bëtsi uni, axa parúmpapa cuëbí tsócë, aín xubunu 'icën.

⁷ Ësoquin catancëx ángel cuan ca Cornelionën, an ñu mëëxuncë uni rabécëñun ax 'icësaribitia ax Nucën Papa Diosmi sináncë suntáru achúshi aribi cuëancëxa. ⁸ Cuëncëxun ca ángelnëan a cacëcama ñuixuntancëxun Jopenu cuantánun xuacëxa.

⁹ Xucëx pëcaraquiiani bain cuani Jope 'uramaquianmainun ca bari xamarucëbë Nucën Papa Diosbë banai Pedro tapitinën xubu mascuan cata itsi masapan oquin 'acë anu 'iruacëxa. ¹⁰ Anu 'iruxun ca pitia 'aruxuncamainun panánxun piisa tanquin Pedronën namáquin iscësoquin isacëxa. ¹¹ Iscëxa naí panarabécëbë ca anuax chupa chaira, amácasa 'itánun aín rëbucamanu rabé 'imainun rabé oquin təcërëcacë 'aish meu ubúacëxa. ¹² A chupanu ca bëtsi bëtsi ñuina taën nicë, 'imainun axa men nirícë ñuina 'imainun pëchiu ñuina acama 'iacëxa. A ñuinacamax ca piti 'icëbia judíos unicaman pitima isa quixun cacë 'iacëxa. ¹³ A ñucama ubutia isquinshi ca Pedronën ësai quia cuacëxa:

—Pedro, niruxun ca rëxun pit.

¹⁴ Cacëxun cuaquin ca Pedronën cacëxa:

—'Ën 'Ibu, cana 'aiman, pitima ñu cana 'ën uisa 'ixunbi picëma 'ain.

¹⁵ Ësoquin caquinbi ca ësai quia cuatëcëancëxa:

—Nucën Papa Diosan upí 'inun mëníocë ñu camina 'atima ca quixun catima 'ain.

¹⁶ Usaía rabé 'imainun achúshiti quia Pedronën cuacëbë ca a chupabë ñucamaribi naínu cuatëcëancëxa. ¹⁷ Usaía 'icëbë ca Pedro uisa cupí cara isa namáquin iscësoquin ñu isaxa quiax sináncasmacëxa. Usaía Pedro 'imainun ca Cornelionën xucë unicamax uinu cara Simonan xubu 'icë quixun ñucábianx aín xëcuënu bëbacëxa. ¹⁸ Bëbaxun ca munuma banaquin, uni achúshi, Simón 'icëbia Pedro caquinribi anëcë, ax cara ënu 'icë quixun ñucacëxa. ¹⁹ A baricamainuan namácësoquin iscë ñucama a sinan sinaniabi ca Pedro Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan cacëxa:

—Rabé 'imainun achúshi unin ca mi baria. ²⁰ Usa 'ain ca 'ibútancëx mëníocaquiiani atubë cuantan. 'Ën cana atu xuan. Usa 'ain camina, judíos unima 'ain cana abë cuantima 'ai quima atubë cuanti 'ain.

²¹ Cacëx 'ibúquin ca Cornelionëan xucë unicama Pedronën cacëxa:

—'Ëx cana ami baricë a 'ain. ¿Añuai caina uan?

²² Cacëxun ca a unicaman Pedro cacëxa:

—Cornelio cacë suntárnunën cushi, ax upí uni 'ianan an Nucën Papa Diosan bana cuacë 'icëa upí uni 'icë judíos unicaman 'unáncë, a ca Nucën Papa Diosan xucë ángelnën caxa, min bana cuanuxuan aín xubunumi cuanun mi caminun quixun.

²³ Ësaquian cacëxun atsínmicëx ca a unicamax Pedrobë a xubunu 'iacëxa. 'Inëti pëcaracëbë ca Pedro mëníocaquiiani, axa a buani ucë unicama a 'imainun Jopenuaxa Jesúsmi sináncë uni raíricamabëribi Cesárea emanu cuancëxa.

²⁴ Coonx ca Cesárea emanu bëbacëxa. Bëbamainun ca Cornelionën aín aintsi 'ibu-camacëñun an 'unáncë unicamaribi aín xubunu cuanun quixun camiacëxa. Camicëxa timéan ca acamabëtan Pedro caíancëxa. ²⁵ Caíncëx bëbax aín xubunu atsinia ëman chiquíquin bitsi, a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca Cornelionën Pedro rabiacëxa. ²⁶ Rabicëxunbi ca Pedronën Cornelio biruquin, —ca nirut, 'ëxribi cana misaribi unishi 'ai —quixun cacëxa.

²⁷ Ësoquin catancëx Cornelio bë banaquianx atsínquinbi ca Pedronën 'itsa uni timécë isacëxa. ²⁸ Isquin ca atu cacëxa:

—Mitsun camina 'unanin, ax quicësabi oía judíos unicama 'iti bana ca quia, judíos uníxa judíosma unibë timéanan aín xubunu atsínti ca 'aisama 'icë quiax. 'Ënribi a bana 'unáncë 'icëbi ca Nucën Papa Diosan uinu 'icë unibi, 'aisama ca quixun ñuixunma 'anun 'ë 'unánmiaxa. ²⁹ Usa 'ain cana min 'ë camicëx, judío uni 'aish, cana cuanima quixun sinanima bënëtishi uan. Usa cupí cana uisoti caramina 'ë camia quixun 'unántisa tanin.

³⁰ Cacëxun ca Pedro Cornelionën cacëxa:

—Rabé 'imainun rabé nëtë ca 'ëx anun ësañuribi baria cuabúcëbë, 'ëx 'icësabi ñubi piaxma 'ën xubunuax Nucën Papa Diosbë banaëxancë 'icën. Banaquin iscëx ca uni achúshi aín chupa chaba chabaquicë 'aish 'ën bëmánanu niracëxanxa. ³¹ Niracëquin ca 'ë caëxanxa: Cornelio, mixmi abë banacëcama ca Nucën Papa Diosan cuaxa. Cuanan ca minmi ñuñuma uni ñu 'ináncë acamaribi 'unanx cuëenquin manuima. ³² Usa 'ain camina Simón 'icëbi Pedro caquin anëcë a bëtánun min uni Jopenu xuti 'ain. Ax ca ñuina xacá mëníoti 'unáncë uni, Simón cacëribi, parúnppa cuëbía tsócë, aín xubunu 'icën. Ax ca uax mibë banati 'icën. ³³ Cacëxun cana bënëenquinshia mi bënun quixun uni xuëxan. Xucëxuan cacëx camina upí oquin sinánbëtsini atubë ënu uan. Usa 'ain cananuna Nucën 'Ibu Diosan nu ismainun ënu bërí 'ain, an mi sinánmicëxunmi nu ñuixuncëxun cuanux.

Cornelionën xubunuxun Pedronën bana ñuixuan

³⁴ Ësoquian cacëxun ca Pedronën Cornelio cacëxa:

—'Ën cana bërí aséribi 'unanin, Nucën Papa Diosan ca judíosma unibu judíos unisaribi isquin camabi uni sënëen isia. ³⁵ Usa 'ixun ca an aín bana cuaquin ñu upíshi 'acë unicama camabi menu ainan 'imia. ³⁶ Nucën Papa Diosan ca Israel unicama aín bana ñuixunquian Jesucristo ax ca camabi unin 'ibu 'ixun an nu chuámarua 'imiti a 'icë quixun ñuixunun aín unicama xuaxa. ³⁷ Mitsun camina upí oquin 'unanin, Juanën pain ca Jesucristo ñuiquin Nucën Papa Diosan bana ñuixunquin uni nashimiacëxa. Usoquian Juanën 'a ñucama a 'unánan camina Galilea menuax cara uisai 'iacëxa quixun 'unanin. ³⁸ Camina 'unanin, Nucën Papa Diosan ca Jesús Nazaretnu 'icë a aín Bëru Ñunshin Upí abë 'inun 'inánquin aín cushiribi 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca ñu upíshi 'anan ñunshin 'atimañu unicamaribi pëxcüacëxa, Nucën Papa Dios abë 'ain. ³⁹ Jesusan Judea menu 'icë ëma chucúmaracamanuxun 'anan Jerusalénuxunribi 'acë ñucama a cananuna nun isacën. Usoquian ñu 'acëbi ca i curúsocënu matásquin unin 'acëxa. ⁴⁰ 'Acëbi ca Nucën Papa Diosan rabé nëtë 'iónxa pëcaracëbëtanshi baísquimiacëxa. Usaía 'ia isnun ca nu mëníoxuancëxa. ⁴¹ Jesús baísquicëbi ca camabi unínra isama 'icën. Nun cuni cananuna Nucën Papa Diosan, Jesús ñuiquin unicama bana ñuixunun bëráma caísa 'ixun, baísquicë isanan abëtan pianan xëacën. ⁴² Usa 'icë ca aín bana unicama ñuixunun xuquin nu ësaquin cacëxa: Nucën Papa Diosan 'imicëxun cana 'ën, uni bamacëmacama 'imainun bamacë unicamaribi, uisaira cara ënë menuax 'iixa quixun 'unánquin, Nucën Papa Diosbë cara 'iti 'icë, cara 'itima 'icë quixun cati 'ain. Usaquin camina unicama ñuixunti 'ai quixun ca Jesusan nu cacëxa. ⁴³ An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribi ca Jesús ñui ëesai quiacëxa, camabi uni axa aín bana cuati ami catamécë, a ca aín 'uchacama Jesusan tërénxunia quixun.

Abë 'inúan judíosma unicama Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí 'inan

⁴⁴ Usoquian Pedronën atu bana ñuixunmainun ca axa aín bana cuati Nucën Papa Diosmi sináncë unicamanu aín Bëru Ñunshin Upí uacëxa. ⁴⁵⁻⁴⁶ Usa 'ain ca aín Bëru

Ñunshin Upitan 'imicëxun unin cuacëma banan banaquin Nucën Papa Dios rabicancëxa. Nucën Papa Dios rabicania cuati ca Pedrobëa ucë Jesúsmi sináncë unicama ax judíosma unicamaxribia Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'icë isi ratuti sináncasmacëxa.

⁴⁷ Usaria ca Pedronën cacëxa:

—Nux 'icësaribitia Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'icë cananuna ënë unicama, 'unpaxan nashimitima ca quixun catima 'ain.

⁴⁸ Èsoquin catancëxun ca Pedronën a unicama Jesucristomi catamëcë 'aísha nashimicë 'inun cacëxa. Nashimicë 'ixun ca Pedro a unicaman atubë pan isa 'inun quixun cacëxa.

11

Judíosma unicamaxribi Jesucristomi catamëtia Jerusalénuxun 'unáncan

¹ Usa 'ain ca Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë unicamabëtan Judea menuxun axa Jesucristomi catamëcë unicamanribi, judíos unishima judíosma unicamaxribi ca Nucën Papa Diosan bana cuati Jesúsmi catamëtia quixun ñuicania cuacëxa. ² A ñucama cuacamainun ca Pedro Jerusalénu cuantëcëancëxa. Cuanxa bëbacë ca axa Jesúsmi catamëcë judíos unicama an, judíosma uni Jesucristomi catamëcë ca nux 'icësaribiti 'unántiocë 'iti 'icë quixun sinánquin ami nishtisa tanquin Pedro ñu cacëxa. ³ Ñuiquin ca cacëxa:

—¿Uisa 'ixun caramina aín xubunu atsíanan judíosma unicamabëtan pian?

⁴ Cacëxunbi ca uisai cara ñu 'iixa upí oquin ñuixunquin atu èsoquin cacëxa: ⁵ —Jope ëmanuax Nucën Papa Diosbë banaquinbi cana namáquin iscësa oquin naí panárabëcëbëa anuax chupa cha amácasa 'itánun aín rëbucamanu rabé 'imainun rabé oquin təcërecacë 'aish 'ë 'urama ubutia isan. ⁶ Usaria ñachaquin iscëxbi ca bëtsi bëtsi ñuina taën nicë 'imainun axa 'acanancë ñuina 'imainun men nirícë ñuina 'imainun pëchiu ñuina acamaribi anu 'iixa. ⁷ Anu 'icë isquinbi cana ësaía quia cuan: Pedro, niruxun ca rëxun pit. ⁸ Cacëxun cana can: 'Ën 'Ibu, cana 'aiman. Pitima ñu cana 'ën uisa 'ixunbi picëma 'ain. ⁹ Cacëxun ca naínuxun 'ë caxa: Nucën Papa Diosan upí 'imicë ñu camina 'atima ca quixun catima 'ain. ¹⁰ Usaía rabé 'imainun achúshiti quia cuacëbë ca a chupabëbi ñucama ax naínu cuantëcëanxa. ¹¹ Cuancëbëbi ca 'ëx anu 'icë xubunu rabé 'imainun achúshi uni bëbáxa, Cesárea ëmanuxuan 'ë barinun xucancëx. ¹² Acamaxa bëbamainun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan, judíos unima ca quixun sinanima a unicamabë cuanun quixun 'ë caxa. Usa 'ain cana atubë cuan, 'imainun ca axribi Jesucristomi catamëcë 'aish męcën achúshi 'imainun achúshi uni ënéxribi 'ëbë cuanxa. Cuanx cananuna an 'ë camicë unin xubunu atsían. ¹³ Atsinia ca ësaquin nu caxa: 'Ën xubunu nicë cana ángel isan. Iscëxun ca 'ë caxa: Jope ëmanu camina uni xuti 'ain. Xucëx cuanxun ca uni achúshi Simón 'icëbia Pedro caquinribi anëcë, a ënu bëti 'icën. ¹⁴ Bëcëx uxun ca uisai caramina min xubunu 'icë camabëbi Nucën Papa Diosan 'aish abë 'inux iéti 'ai quixun mi cati 'icën. ¹⁵ Èsaquin ca ángelnën 'ë caxa quixun an 'ë camicë unin 'ë cacëxun cana 'ën Jesucristo ñuiquin anu 'icë unicama bana ñuixuan. Atu bana ñuixuncëbëbi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí nunua ucësaribiti atunu uaxa. ¹⁶ Usai 'icëbëtan cana Nucën 'Ibu Jesús axa ësai quía sinan: Juanën ca uni 'unpaxan nashimiáxa. Usa 'aínbi camina axa mitsubë 'inux ucëbë Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'iti 'ain. ¹⁷ Usa 'aían nu 'acësaribi oquin Jesucristomia catamëtia, atu aín Bëru Ñunshin Upí 'inania cana 'ën 'inánxunma 'anun quixun Nucën Papa Dios catima 'ain.

¹⁸ Èsaquin Pedronën ñuia cuati ca a ñu catëcënima Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—Bëri cananuna 'unanin, judíos unishima, judíosma unicamaribi ca Nucën Papa Diosan 'atimaquin sináncë 'aíshbi Jesucristomi catamëtia xënbua 'aínbi ainan 'inun sinanamia —quixun.

Antioquía ëmanuax Jesucristomi catamëcë unicama

¹⁹ Esteban pain rëtançëxun ca Jesucristomi catamëcë unicama axa atumi nishcë unicaman bëtsi bëtsi ocëxa. Usocëx ca tsuáqui raírinëxa Fenicia menu cuantamainun

raírínëxribia nasí cha, Chipre cacë, anu cuantamainun raírínëxribi Antioquía ëmanu cuancëxa. Cuanxun ca bëtsi unibuma judíos unibuishi, Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun bana ñuixuancëxa. ²⁰ Ñuixunmainun ca Chipre 'imainun Cirene menuaxa Jesucristomi catamëcë uni raíri anribishi Antioquía ëmanu cuanx bëbaxun, Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun, judíosma uniribi bana ñuixuancëxa. ²¹ Nucën 'Ibu Diosan cushiocëxuan a unicaman aín bana ñuixuncëxun cuati ca 'itsa uni atúan bëráma ñu 'aisama 'acëcama ënquin sinanati, Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëacëxa.

²² Usaía 'icëa ñuia ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman Jerusalénuxun cuacëxa. Cuaxun ca Bernabé Antioquíanu cuantánun quixun xuacëxa. ²³ Xucëx cuanx bëbaquin, Nucën Papa Diosanbia atu judíos uni 'icëmabi chuámarua 'aísha upí nuituñu 'inun ainan 'imicë isí ca Bernabé cuëëancëxa. Cuëënquin ca 'ësëquin cacëxa:

—Mítsúnmi bëráma 'acë ñu 'atëcëníma camina Nucën 'Ibu Jesús ami ëníma catamëti 'ain.

²⁴ Ax upí nuituñu 'ianan Jesucristomi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñu 'ixuan Bernabénën usaquin cacëxun cuati ca 'itsaira uni Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëacëxa.

²⁵ 'Itsaira axa Jesucristomi catamëcë unicama 'ain ca Tarso ëmanu, Saulo bari Bernabé cuancëxa. Cuanxun mëraxun ca Antioquíanu bëacëxa. ²⁶ Bëax achúshi barítian anu 'iquin ca Saulobëtan Bernabénën axa Jesucristomi catamëcë unicamabë timéquin atu 'unánmiacëxa. Usa 'ain ca Antioquíanaxun pain uni raírínën axa Jesucristomi catamëcë unicama Cristonën uni caquin anëacëxa.

²⁷ Saulobëa Bernabé Antioquíanu 'ain ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun unicama ñuixuncë uni raírínëx Jerusalénuax Antioquíanu uacëxa. ²⁸ Acama achúshinëx ca Agabo caquin anëcë 'iacëxa. An ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan 'unánmicë 'aish niruquin anu 'icë unicama cacëxa, camabi menu 'icë unix ca pitiñuma 'iti 'icë quixun. Axa usai quicësabi oi ca Claudio cacë uníxa 'apu 'ain 'iacëxa. ²⁹ Usai 'icëbëa Judeanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamax atun piti ñuñuma 'icë ñuicania cuaxun ca Antioquíanu 'icë unicaman curíqui atu buánmiti sináncëxa, axa 'itsa curíquiñucaman uiti cara nainsa tania 'ati nanmainun uicamax cara 'itsamashi curíquiñu 'icë acamanribi uiti cara nainsa tania 'ati nantancëxun. ³⁰ Sinánxun achúshi achúshinën 'itsaira curíquiñu an 'itsa nanmainun 'itsamashi curíquiñu anribi 'itsamashi nantancëxun a curíquicama Saulocëñun Bernabé 'inánquin cacáncëxa:

—Ënë curíquicama camina Judeanuxuan an Jesucristomi catamëcë unicama bana ñuixuncë unicama a 'inánti 'ai —quixun.

12

Jacobo bama 'imainun Pedro sipuacan

¹ Usomainun ca 'apu 'ixun Heródesnën axa Jesucristomi catamëcë uni raíri bëtsi bëtsi omiacëxa. ² Bëtsi bëtsi omiquin ca Juanën xucën, Jacobo, a manë xëtocën 'amiacëxa. ³ Usoquin 'acëbëa judíos unicama cuëënia isquin ca Heródesnën Pedroribishia binun quixun aín suntárucama cacëxa. Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtë 'ain ca Heródesnën Pedro bimitancëxun sipuamiacëxa. ⁴ Sipuamiquin ca ësaquin sináncëxa: Ënë nëtëcama inúcëbëtan sipunua chiquíminuxun cana judíos unicaman ismainun uisa carana Pedro oti 'ai quixun isti 'ain. Usauquin sinánquin ca chiquíti rabanan Heródesnën Pedro sipuanun quixun cacëxa. Cacëxun ca dieciseis suntáru a bërúanun mëníoquin policíanën rabé 'imainun rabé suntárunën paían bërúanun quixun sipuamiacëxa. Usoquin ca suntárucaman an paían bërúancëcamaxa cuancëbë cuancëbë uquin raírínënribi bërúancëxa. ⁵ Usa 'ixun ca Pedro sipunua bërúancëxa. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman nëtéquinma Nucën Papa Dios Pedro ñucáxuancëxa.

Nucën Papa Diosan Pedro sipunua chiquían

⁶ Iméishi Heródesnën ñucánuan përcaratamainun ca acëñunbi manë risin mëtëcërë-cacë 'ixuan suntáru rabëtan pararuamainun Pedro 'uxacëxa. 'Uxmainun ca an sipu bërúancë suntáru rabéribi xëcuë tanáin chiquitin rabanan bërúain niacëxa. ⁷ Usa 'aínbi ca Nucën 'Ibu Diosan xucéxa aín ángel ucëbëshi aín cushían sipu pëcacë 'iacëxa. Usaía 'icëbëtan aín pichánpurunu ratícaquin bësúnquin ca ángelnën Pedro cacëxa:

—Bënëtishi ca nirut.

Quixuan cacëbëshi ca anun mëtëcërëcacë manë risi tubucuti nipacëacëxa. ⁸ Usai 'icëbëtan ca ángelnën cacëxa:

—Mi cuanun ca anúnmi tsitëcërëquicë mëníonan min taxaca tañut.

Usaquin cacëxa mëníocatia ca ángelnën Pedro cacëxa:

—Min tarin rabumëxun ca 'ë nuibëtsin.

⁹ Cacëx chiquíquin ca Pedronën asérabi ca an 'ë buania quixun 'unánquinmabi ángel nuibiancëxa. 'Unánquinmabi ca —namati cana ësai 'i —quixun sináncëxa.

¹⁰ Sinánbiani cuanquian an bërúancë suntáru ëbianquin an 'urínxun bërúancë suntáru aribishi inubiancëbë ca anun ëman cuantina 'icë manë xëcuë axbi xëóquiacëxa. Usai 'icëbë chiquíquiani cuanquin, bai itsi inúishi ca Pedro ëni ángel nëtéacëxa. ¹¹ Nëtécëbë ca upí oquin sinani Pedro quiacëxa:

—Asérabi cana bërí 'unanin, judíos unicamax cuëncësabi oquian Heródesnën 'ë 'ati 'icëbi ca aín ángel xuquin Nucën 'Ibu Diosan 'ë iémiaxa —quixun.

¹² Usaquin sinánbiani ca Juan 'icëbi Marcosribi caquin anëcë uni, aín tita Maríanën xubunu cuancëxa, anuaxa timéax 'aisamaira uni Nucën Papa Diosbë banacë, a xubunu.

¹³ Cuanx bëbaquian xëcuë taxcaia cuabëtsini ca xanu xuntacu, Rode, ax xëócai uacëxa.

¹⁴ Uquinbi Pedro banaia cuati cuëni ca xëcuë xëocaíma —Pedro ca ëman nitsaxa —quixun cai amiribishi mëú abáquiancëxa. ¹⁵ Abáquianquian cacëxunbi ca cacancëxa:

—Sapi camina ñunshían —quixun.

Usaquin cacëxbi ca quiacëshiacëxa:

—Asérabi ca Pedro 'icën.

Quia ca:

—Ama ca. Aín ángel sapi ca —quixun cacancëxa.

¹⁶ Usaia cananmainun ca Pedronën 'itsa oquin xëcuë taxcacëxa. Usoquian 'acëbëtan xëócaquinbi Pedro mërai ca ratúcancëxa. ¹⁷ Ratúcaniabi ca nëténun quixun aín męcënan sanánquin, usoquin ca Nucën 'Ibu Diosan sipunua 'ë chiquínbëtsinquin bëxa quixun atu ñuixuancëxa. Ñuixuntancëxun ca cacëxa:

—'Ën mi cacë banacama ënë camina Jacobo 'imainun nun xucéantu ñuixunti 'ai —quixun.

Cabiani ca ëma itsinu cuancëxa.

¹⁸ Usaía 'ion pëcaracëbë ca an bërúoncë suntárucamax, uimi cara Pedro quiónxa quiax sináncasmai raíribë ñucacanancëxa. ¹⁹ Usa 'ain ca —'aíma ca —quixuan ñuia cuaquin Pedro barinun quixun Herodesnën suntárucama cacëxa. Cacëxun bariquinbi ca mërama 'icën. Mëracëbëtanma ca an Pedro sipunua bërúoncë suntárucama a ñucátancëxun 'anun quixun raíri cacëxa. Usomitancëx ca Herodes Judea menuax Cesárea ëmanu tsoti cuancëxa.

Herodes bama

²⁰ Usa 'ain ca Tiro 'imainun Sidón ëmanu 'icë unicamami Herodes nishacëxa. Herodes atumi nishcë 'ixunbi ca a isi cuanti sináncancëxa. Usaquin sinánbiani riquianxun ca an Herodes ñu 'aquincë uni, Blasto, abë pain banacëxa. Abë banai mëníonanquin ca ësiquin cacëxa:

—Tiro 'imainun Sidón ëmanu 'icë unicama nux cananuna aín menua piti marui, Herodesbë nuibanani tsótisa tanin. Usa 'ain cananuna abë banatisa tanin.

²¹ Usaquian atun Blasto cacë bana cuaxun ca Herodesnën anúan a unicamabë banati nëtë mëníocëxa. Anúan abë banacanti nëtëa ucëbë ca 'apun pañucë chupa upíra pañuax anu 'apu tsótinu tsoócëxa. Tsotax ca a isía ricuatsincë unicaman cuanun banacëxa.

²² Banaia cuati ca sharáruí quicancëxa:

—Axa banacë uni ënëx ca unima 'icën, ënëx ca achúshi dios 'icën.

²³ Usaía quicancëbëbi ca Herodes: 'Ëx cana diosma 'ain, 'ë rabixunma ca Diosëshi rabican —quiama 'icën. Usa 'ain ca unicaman a rabicëbëtan, Nucën 'Ibu Diosan bënëquinshi xucëxuan, aín ángelnën 'imicëx Herodes 'insíancëxa. 'Insíanx ca xënan picëx bamacëxa.

²⁴ Usa 'aínbi ca 'itsaira uni Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëacëxa. Usai 'imainun ca camabi menuxunribi ami sinánquin Jesús ñuiquin cuacocancëxa. ²⁵ Usaía 'imainun ca Saulobë Bernabé Jerusalénuxun a buáncë curíqui unicama 'inántancëx, Juan 'icëbi Marcosribi cacë a buani, Antioquíanu cuantëcëancëxa.

III. JUDIOS UNIBUNËXËSHIMA UNI ITSIRIBI JESUCRISTOMI CATAMËA (13-28)

13

Mecama oia Pablo Jesús ñuiquin bana ñui cuan (13.1-15.33)

Saulobëa Bernabé Jesús ñui bëtsi nëtënu cuan

¹ Antioquíanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama raírinëx ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuncë uni 'iacëxa, raírinëx ca an aín bana unicama 'unánmicë 'iacëxa. Usa 'ain ca Bernabé 'imainun Simeón 'icëbi Tunan Uni caquinribi anëcë, a 'imainun Cirene menu 'icë uni, Lucio, a 'imainun Manaén, axa Galilea menu 'icë 'apu Herodes, abë canicë, a 'imainun Saulo, acamax Antioquíanu 'iacëxa. ² Usa 'ixuan achúshi nëtën timëxun ñu piquinma Nucën 'Ibu Dios rabicëxun ca aín Bëru Ñunshin Upitan atu cacëxa:

—'Ën caíscësabi oquian bana ñuixunun camina Saulocëñun Bernabé cati 'ain.

³ Usaquian cacëxun piquinma Nucën Papa Dios ñucáxuntancëxun atun mëcënan ramëquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman Bernabécëñun Saulo, Nucën Papa Diosan bana uni ñuixunia bëruánx cuantánun caxun xuacëxa.

Pablobëtan Bernabénën Chiprenuxun bana ñuixuan

⁴ Usaquian 'acëx ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan xucëx Saulobë Bernabé Seleucia ëmanu cuancëxa. Cuanx ca anuax manë nuntin Chipre nasínu cuancëxa. ⁵ Chiprenu 'icë ëma Salamina anu bëbatancëxun ca anu judíos unicama timëcë xubucamanuxun Jesucristo ñuiquin Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuancëxa. Bana ñuixunia ca Juanënrubi 'aquiancëxa. ⁶ Salaminanu 'icë unicama bana ñuixuntancëx ca Chipre nasícamanu cuantancëx Pafos cacë ëmanuribi bëbacëxa. Anua ca judíos uni achúshi, Barjesús caquin anëcë, ñubé uni a mëracëxa. Barjesús ax ca cëmëi —'ëx cana an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a 'ai —quiacëxa. ⁷⁻⁸ Barjesús ax ca aín anë itsi Elimas cacë 'iacëxa. Elimas quicë ax ca ñubé qui quicë bana 'iacëxa. Barjesús ax ca Sergio Paulo cacë 'apu an ñu mëëxuncë uni 'iacëxa. Usa 'ain ca Sergio Paulonën sinánñuira 'ixun Nucën Papa Diosan bana cuaisa tanquin Bernabécëñun Saulo unun quixun camiacëxa. Sergio Paulonëan Nucën Papa Diosan bana sinántisa taniabi ca Barjesúsnën a bana sinánxma 'inun quixun cacëxa. ⁹ Usa 'aínbi ca Saulo 'icëbi Pablo caquinribi anëcë, an Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun Barjesús ñachacëxa. ¹⁰ Ñachaquin ca cacëxa:

—Cëmë camina mix 'ain. 'Ianan camina 'atima uni 'aish ñunshin 'atimanën sinánmicë 'ain. Usa 'ixun camina min ñu upí cuëëniman. Nucën 'Ibu Diosan banaxa cuaisa 'aish upí 'aínbi ¿caramina min uisa cupí a cuaxunma 'anun quixun uni paranin? ¹¹ Usa 'icë ca Nucën 'Ibu Diosan bërí mi castícania. An 'imicëx bëxuñu 'ixun camina 'itsa nëtën xabá isnuxunma 'ain.

Usaquian cacëxuinshi ca Barjesús bëxuñu 'ixun iscasmacëxa. Iscasmaquin ca uin cara isa mëinbianquin buánti 'icë quixun mancasmacëxa. ¹² Usaía 'icëbëtan ca Pablonën Nucën 'Ibu Jesús ñuia cuanan usaria Barjesús 'ia isi ratuti Sergio Paulo ami sinani Jesucristomi catamëacëxa.

Pisidia menu 'icë ëma, Antioquía, anu Pablobë Bernabé cuan

¹³ Pafos ëmanuax nuntin cuanx ca Pablobë axa abë cuancë unicamabë Panfilia menu 'icë ëma, Perge, anu bëbacëxa. Bëbax ca raíri uni ëbiani Juan Jerusalénu cuantëcëancëxa.

¹⁴ Cuancëbë Perge ëmanuax cuanx ca Pisidia menu 'icë ëma Antioquía anu bëbacëxa. Bëbatancëx ca anuax anun ñu mëetima nëtën anua judíos unicama timéti xubunu atsíntancëx tsoócëxa. ¹⁵ Tsoatan anu 'icë unicamanribia cuamainun Moisésnën cuënëo bana 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribia cuënëo bana 'atancëxun ca a xubunu 'icë 'apucaman Pablocëñun Bernabé cacëxa:

—'Ën xucéantu, mitsúnribi unicama 'ësëtisa tanquin camina cati 'ain.

¹⁶ Cacëxun ca Pablonën niruquin an cacëxun cuanun quixun aín mëcënan sanánquin ësaquin cacëxa:

—Israel unicama 'imainun an Nucën Papa Diosan bana sináncë unicama, 'ën mi camainun ca 'ën bana cuacan. ¹⁷ Nucën Papa Dios, Israel unibunën Dios, an ca nucën raracama ainan 'inun caíscacëxa. Caístancëxuan an 'imicëx ca Egipto menu pain tsoti anuax uácëxa. Uatia ca Nucën Papa Diosan aín cushínbi atu Egiptonua bëacëxa. ¹⁸ Bëquin ca cuarenta baritian anu uni 'icëma men aia, atux ami catamëisama tancëxunbi bërúancëxa. ¹⁹ Usaquin 'acéxa atux bëbacëbëtan ca Nucën Papa Diosan Canaán menua 'icë mëcën achúshi 'imainun rabé 'apu a aín unicamacëñunbi cëñuacëxa, a mecama ainan 'inun nucën raracama 'inánuxun. ²⁰ Usaquin 'atancëxun ca cuatrocientos cincuenta barin Nucën Papa Diosan bëtsix paían 'iá 'ain, 'aían 'inun achúshi achúshi uni atun cushi 'imiacëxa, Samuelnëan anun axa quicë bana unicama ñuixunti nëtëa 'itámainun. ²¹ Usaía 'icëbëa Samuel anu 'ain ca Israel unicamax 'apuñu 'iisa tancëxa. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan Benjaminën rëbúnqui, Cis cacë unin bëchicë, Saúl, a cuarenta baritia 'apu 'imiacëxa. ²² Cuarenta baritia 'icëbëtan Saúl chiquíntancëxun ca Nucën Papa Diosan David Israel unicaman 'apu 'imiacëxa. David ñui ca Nucën Papa Dios quiacëxa: “'Ën iscëx ca Isáinën bëchicë, David, ax 'ën sinársaribi 'icën. Usa 'ixun ca 'ëx cuëncësabi oquin 'ati 'icën”. ²³ Davidnën rëbúnquicama achúshi ca Jesús 'iacëxa. Amia catamëcëxuan Israel unicama aín 'uchacama tërénquin ainan 'inun iéminun ca Nucën Papa Diosan a 'imiacëxa, ax usai 'iti ñui quiásabi oquin. ²⁴ Jesús uisama pain 'ain ca Juanën Israel unicama bana ñuixunquin ësoquin cacëxa: 'Atimaquin sinanibi sinanati camina nashimicë 'iti 'ain. ²⁵ Aín bamati nëtëa 'urama 'ain ca ësai Juan quiacëxa: Mitsun camina 'ëx isana Cristo 'ai quixun sinanin. Ama cana 'ain. 'Ëx ama 'ain ca 'ë caxu 'ësamaira uni aia. Axa upíra 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi tubuxuntima 'ain. ²⁶ 'Ën xucéantu, mitsúxmi Abrahamnën rëbúnqui 'aish raírinëx an Nucën Papa Diosan bana sináncë 'icë cana mitsu cain, Jesucristomi catamëti ca uni aín 'ucha tërécë 'aish Nucën Papa Diosan 'iti 'icë quiáxa quicë bana, ënëx ca mitsúnribimi cuati 'icën.

²⁷ Ësaquinribi ca Pablonën Pisidia menu 'icë ëma, Antioquíanu 'icë anua judíos unicama timéti xubunuxun cacëxa:

—Jerusalénu 'icë unicamabëtan ca aín cushicamanribi Jesús, ax ca Cristo, axa uti atun caíncë, a 'icë quixun 'unánma 'icën. Anun ñu mëetima nëtën 'icëbë timéxun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo bana iscë 'ixunbi ca uisai quicë cara quixun 'unanimabi —ax ca bamati 'icë —quiacëxa, a bana quicësabi oi. ²⁸ Jesús 'anuxun sináncancëbëbi ca an ñu 'atima 'acë 'aíma 'iacëxa, a cupía 'ati. Usa 'aínbi ca judíos unicaman ainsa Jesús 'aminun quixun Pilato cacëxa. ²⁹ Usai ca ax 'iti 'icë quiáxa a ñui cuënëo bana quiásabi oquin ca bamamiacëxa. Usa 'ain ca i curúsocënuu bamacë bitancëxun mapara naécënu nanxun mëníocëxa. ³⁰ Mëníocëbi ca Nucën Papa Diosan baísquimiacëxa. ³¹ Baísquimicëx ca 'itsa nëtën pain 'i, abëa Galilea menuax Jerusalénu cuancë unicamami 'itsai chiquiracëacëxa. Usa 'ain ca atun bërí a ñuiquin unicama ñuixunia.

³² Usa 'ain cananuna mitsúxmi cuënenun upí bana ënë mitsu cain, Nucën Papa Diosan nucën raracama a ñuiquin cá a ca axa ucë ax 'iixa quixun. ³³ Salmos dos, anu ca

Nucën Papa Diosan aín bëchicë cá bana 'icën, ësai quicë: “Mix camina 'ën Bëchicë 'ain. Usa 'icë cana xëñibua 'aínbimi 'ëbë 'inun mi 'imin”. Usai 'inun ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicë Jesucristo baísqumiácëxa. Usaquin ca 'acëxa quixun cananuna nun 'unanin. ³⁴ A banacamanu nun, an ca aín Bëchicë aín nami chëquítimoquin baísqumiti 'icë quixun 'unánun ca Nucën Papa Diosan aín uni ësáquinribi cuënëomiácëxa: “'Ën upí bana ñuiquin David cásabi oquin cana mitsu chuámarua 'inun 'imiti 'ain”. ³⁵ Quianan ca ësairibi Salmos quiricanu quia: “Minan 'aish upí 'icë isquin camina bamacëbi 'ën nami chëquinun ënquinma 'ë baísqumiti 'ain”. ³⁶ Usaquian Davidnën cuënëo 'aínbi cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'apu 'ixun aín menu 'icë unicama 'aquintancëx ca David bamacëxa. Bamacë ca anu aín aintsi maían anuribi maíncancëxa. Maíncëx ca chëquiacëxa. ³⁷ David chëquia 'aínbi ca a Nucën Papa Diosan baísqumicë Jesús ax chëquiama 'icën. ³⁸ 'Ën xucéantu, usa 'ain camina 'unánti 'ain, Jesús cupíshi ca uni aín 'uchacama tërécë 'iti 'icën. Ca usa 'icë quixun cananuna mitsu cain. ³⁹ Usaía judíos unicama 'itia Moisésnën cuënëo bana cuatíbi uni aín sinan upí 'iáma 'aínbi ca axa Jesucristomi catamécë unicamax aín 'uchacama tërécë 'aish Nucën Papa Diosan 'imicëx aín sinánribi upí 'icën. ⁴⁰ Camina bërúancacanti 'ain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo bana quicësabi oi mina 'in, a banax ca ësai quia:

⁴¹ Mitsux, 'ën banami cuaicë 'aish, camina uisashiti caramina ratúanan cëñúti 'ai quixun sinánti 'ain. 'Ëx Dios 'ixun cana mitsúnmi ismainun unin 'acëma ñu 'ati 'ain. A 'ën 'aia isquian ñuicanía cuaquinbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain.

⁴² Usaquin caquin bana ñuixuntancëxa anu judíos unicama timéti xubunuax chiquitia ca abëa 'icëcamacëñun Pablo —anun ñu mëétima nètë itsínribi camina ënë banacama nu ñuixuntécënti 'ai —quixun unicaman cacëxa. ⁴³ Usa 'ain ca unicamaxa a xubunuax chiquícëbë judíos uni raíri 'imainun judíosma 'ixunbi Nucën Papa Diosan bana sinánquin ax quicësabi oquin 'acë, acamax Bernabé 'imainun Pablobë cuancëxa. Cuanía buánquin ca Pablobëtan Bernabénën 'ësëquin ësáquin cacëxa:

—Nucën Papa Diosan mitsu nuibacëx camina ami manutima ax cuëncësabi oi 'iti 'ain.

⁴⁴ Usai 'iixan Pablobëtan Bernabénën anun ñu mëétima nètën Nucën Papa Diosan bana ñuixuntécënia cuati ca a ëmanu 'icë unicamax camáxëshi timécësa 'inun timéacëxa. ⁴⁵ Usaía 'itsaira uni timécë isi ca judíos unicamax pishui Pablomi nishacëxa. Ami nishi ca —cëmëi ca quia —quiax 'atimati Pablomi banacëxa. ⁴⁶ Usa 'ain ca Pablobëtan Bernabénën racuéquinma atu cacëxa:

—Nun nu judíos uni 'icë mitsu pain Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëxbi camina 'iti 'aíshbi ainan 'iisama tanquin aín bana cuaisama tancanin. Usa 'ain cananuna judíosma unicama Jesús ñuiquin bana ñuixuni cuanti 'ain. ⁴⁷ Usaquinu 'ati ca Nucën 'Ibu Dios cuëñia quixun cananuna 'unanin, Jesucristo ñuiquian ësáquin aín bana cuënëo isquin: Israel unicamaishima bëtsi unicamaribi aín sinan upí 'inun 'iminun cana mi 'imian.

'Imianan çana aín 'uchacama tërécë 'aísha 'ënan 'inunmi camabi menu 'icë unicama iéminun mi 'imian.

⁴⁸ Usoquian caia cuati ca judíosma uni raírinëx cuëñi, —Nucën Papa Diosan bana ënëx ca asábi 'icë —quiacëxa. Usa 'aish ca uicamax cara Nucën Papa Diosan 'aish xëñibua 'aínbi abë 'iti 'icë acamax Jesucristomi catamëacëxa. ⁴⁹ Usai 'imainun ca anu 'icë unicaman Nucën 'Ibu Diosan bana a mecamanuxun ñuixuncanía cuacëxa. ⁵⁰ Usa 'aínbi ca judíos unicaman Pablocëñun Bernabé ñui ami 'atimati banaquin bëtsi bëtsi xanu Nucën Papa Diosmi sináncë 'ianan —atux ca aín nuitu upí 'icë —quixun unin cacë acama 'imainun a ëmanu 'icë cushi unicamaribi Bërnabé 'imainun Pablomia nishnun quixun tsuáquirumiácëxa. Usocëxun ca Pablocëñun Bernabé bëtsi bëtsi oquin aín nètënuaxa cuanun quixun xuacëxa. ⁵¹ Usa 'ain ca a ëmanuax cuanquin —nun aín bana cuatima ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë —quixuan anu 'icë unicaman 'unánun quixun aín taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani, Iconio cacë ëmanu cuancëxa. ⁵² Cuanbi ca Antioquía ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamécë unicama aín Bëru Ñunshin Upíñu 'aish chuámashirua tani cuëancëxa.

14

Pablobë Bernabé Iconio ëmanu 'iá

¹ Antioquíanuax cuanx Iconio ëmanu bëbax ca Pablobë Bernabé anua judíos unicama timéti xubunu atsíancëxa. Atsínxuan bana ñuixuncëx ca 'itsaira judíos uni 'imainun judíosma uni acamaxribi ami sinani Jesúsni catamëacëxa. ² Catamëcëbëtanbi ca Jesucristomi sinántisama tancë judíos unicaman, judíosma unicama 'atimaquin sinánmiquin axa Jesucristomi catamëcë uncamami nishnun quixun tsuáquirumiacëxa. ³ Usaía 'icancëbë ca Pablobë Bernabé anu pain atubë 'iacëxa. 'Ixun ca Nucën 'Ibu Jesúsni catamëti racuéquinma a ñuiquin upí oquin bana ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca —nu nuibaquin ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu iéminun aín Bëchicë xuacëxa —quixun cacëxa. Usoquin an atu ñuixuncë banax ca asérabi 'icë quixuan camabi unin 'unánun ca Nucën 'Ibu Jesusan 'amicëxun uni itsin 'acëma ñu a rabëtan 'acëxa. ⁴ Usa 'aínbi ca Iconio ëmanu 'icë unicama raírinëxa —judíos uni 'ixun cananuna Jesucristomi catamëti bana cuatima 'ai —quimainun raírinëxribishi —Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni rabé ënën bana ca upíra 'icë —quiacëxa. ⁵ Usax ca judíos uni raíri 'imainun judíosma uni raíriribi, acamax Iconionu 'icë atun cushicamabë Pablocëñun Bernabé ami nishquin ñu catancëxun maxaxan 'anux 'ësénancëxa. ⁶ 'Ësénania ñuia cuabiani ca Licaonia menu 'icë ëma rabé, Lистра 'imainun Derbe, 'imainun a 'urama 'icë me camanuribi cuancëxa. ⁷ Cuanxun ca a menu 'icë ëmacamanuxun —Jesucristomi catamëti aín 'uchacama tërëncë 'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun unicama bana ñuixuancëxa.

Listranuxuan Pablo maxaxan 'acan

⁸ Usa 'ain ca uni achúshi aín niti bëtsicë usabi bacëan 'aísha nicëma, ax Listranu 'iacëxa. ⁹ Usa 'ixun ca a unin tsóxun Pablonëan bana ñuia cuacëxa. Cuatia isquin ca Pablonën, ënë unin ca —Nucën Papa Diosan ca 'ë pëxcuti 'icë —quixun sinania quixun 'unáncëxa. ¹⁰ 'Unánquin ca munuma banaquin cacëxa:

—Cushi ca nirut.

Cacëxëshi niruí ca chirini niacëxa. ¹¹ Pablonëan usoia isi ca anu 'icë uncamax ratuti Licaonia menu 'icë uncaman banan munuma banai quiacëxa:

—Unisa 'aish ca díos rabé nunu uaxa.

¹² Quitancëx ca Bernabé ñui —ax ca Júpiter 'icë —quianan Pablo ñui, an uni bana ñuixuncë 'ain, —ax ca Mercurio 'icë —quiacëxa. ¹³ Usai quiquin ca anuxun Júpiter rabiti xubu axa a ëmanu atsínti bainubi 'ain, an a rabicë sacerdote achúshinën Pablocëñun Bernabé rabinuxun, vaca bënëcamacëñun ñu ua upí oquin xëocë bëacëxa. Bëtançëxun ca uncamabëtan vaca bënëcama a rëquin Pablocëñun Bernabé rabitisa tancëxa.

¹⁴ Usaquian 'aisa tancëxunbi 'unani ca Pablobë Bernabé ratúacëxa. Ratuti atu nëbétsi cuanquin ca aín chupabi tucai munuma banaquin cacëxa: ¹⁵ —¿Uisocasquin caramina ësoquin ñu 'acandin? Nuxribi cananuna mitsusaribi unishi 'ain. Usa 'aíshbi cananuna an mitsu 'aquincëxunmabimi ñancábi ñu rabicë, a ënquin Nucën Papa Dios ashi rabinun quixun mitsu cai uan. An bamatiomoi tsóo 'ixun naí, me, bacacama 'imainun anu 'icë ñucamaribi unio, a camina sinánti 'ain. ¹⁶ Bëráma ca Nucën Papa Diosan camabi baritian atun cuëncësa oquin ñu 'anun quixun unicama ëancëxa. ¹⁷ Usaquin ënquinbi ca, ax ca asérabi Dios 'icë quixun 'unánun, an 'acësabi oquin upí oquinshi camabi menu 'icë unicama 'aquinquin, 'uí 'ibúmiquin ñu 'apácëcamaribi canimiquin bimimia. Usoquin an 'imicë cupí cananuna ñu pi nux chuámarua bucuin.

¹⁸ Pablobëtan Bernabénën usoquin cacëxbi ca a uncamax vaca bënë rëxun atu rabicatsi quiax sinanaisama tancëxa. Usai 'iquinbi munu sinanaquin ca rabiama 'icën.

¹⁹ Usaía 'icëbë Antioquía 'imainun Iconionuax uquin ca judíos unibunën raíri sinanamiquin Pablocëñun Bernabé maxaxan 'acëxa. 'Atancëxun —ca bamaxa —quixun sinánquin ca nirínbianxun ëma 'uri racáncëxa. ²⁰ Usoquin 'acëa bamacësa sinánquin axa Jesucristomi catamëcë uncaman nëbétsioracëxbi ca niruquiani a ëmanubi cuantëcëancëxa.

Usai 'ionx ca pëcaracëbë Pablobë Bernabé, Derbe ëmanu cuancëxa.

²¹ Cuanx bëbatancëxun ca —Jesucristomi catamëti ca aín 'uchacama tërécë 'aish uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun unicama bana ñuixuancëxa. Ñuixunia cuati ca 'itsa uni Jesucristomi catamëacëxa. Usaquin 'atancëx ca Derbenuax Listranu cuantëcëanx Icónionu cuanan Antioquíanuribi cuantëcëancëxa. ²² A ëmacamanu 'iquiani cuanquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicama cushioquin Jesucristomi catamëti ënxunma 'anun 'ësëanan nux Nucën Papa Diosnan 'aish cananuna uni itsían bëtsi bëtsi ocë 'iti 'ai quixun cacëxa. ²³ Usoquin canan anua 'icë ëmacamanuax axa Jesucristomi catamëcë unicamabë timëquin ca atun cushi 'inun, axa aséabi Jesucristomi catamëcë unicamaishi anëacëxa. Anëtancëx píma abë banaquin ca —axa mimi catamëcë ënë unicama camina upí oquin ñu 'anun sinánmianan bërúanti 'ai —quixun Nucën Papa Dios atu ñucáxuancëxa.

Sirianu 'icë Antioquíanu Pablobë Bernabé cuantëcëan

²⁴ Usoquin 'atancëxun Pisidia menu 'icë Antioquíanuxunribi bana ñuixuntancëx ca anuax cuanx Panfilia menu bëbacëxa. ²⁵ Panfilia menu 'icë ëma Perge anuxun bana ñuixuntancëx ca Atalia ëmanuribishi cuancëxa. ²⁶ Anuax ca Sirianu 'icë Antioquía ëmanu manë nuntin cuantëcëancëxa. Ax ca anuxuan axa Jesucristomi catamëcë unicaman Nucën Papa Diosan 'amicëxun, atun ñu mëeti sënëonquin 'atánun quixun xucë, a ëma 'iacëxa. ²⁷ Usa 'ain ca bëbaxun axa Jesucristomi catamëcë unicama timëacëxa. Timëxun ca Nucën Papa Diosan 'amicëxuan 'acë ñucama ñuixuanan —judíos unicamaxëshima, judíosma unicamaxribi ca Nucën 'Ibu Diosan sinánmicëx Jesucristomi catamëtia —quixun ñuixuancëxa. ²⁸ Ñuixuntancëx ca anu pain axa Jesucristomi catamëcë unicamabë Bernabé 'imainun Pablo 'itsa 'uxën pain Antioquíanu 'iacëxa.

15

Jerusalénu timëcan

¹ Usa 'ain ca judíos uni raíri Judea menuax Antioquíanu cuanxun, axa Jesucristomi catamëcë unicama ësaquin cacëxa: Mitsux aséabi Nucën Papa Diosnan 'inux iétisa tani camina Moisés quiásabi oi 'unánti oracacë 'iti 'ain. ² Usaía quicëbëbi ca Pablobë Bernabé —usama ca —quiax atubë canancëxa. Canantancëxun ca Pablocëñun Bernabé 'imainun raíribi Jerusalénu cuanxuan, anua 'icë an aín bana ñuixunuan Jesusan caíscë unicamacëñun axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushicama, —judíosma 'aíshbi cara uni Jesucristonan 'iisa tani 'unántiocë 'iti 'icë —quixun ñucátanun quixun xuacëxa.

³ Xuquian Antioquíanu 'icë unicaman —bërúanx ca cuantan —quixun cacëx cuani Fenicia me 'abiani cuanan Samaria me 'abiani cuanquin ca —judíosma unicamaxribi ca sinanati Jesucristomi catamëaxa —quixun ñuixuancëxa. Usaquian ñuia cuati ca Fenicia 'imainun Samaritanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamax cuëéinra cuëéancëxa.

⁴ Usaquin ñuixunbiani cuani ca raíribë Bernabé 'imainun Pablo Jerusalénu bëbacëxa. Bëbaia isquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicamabëtan, atun cushicama 'imainun aín bana ñuixunuan Jesusan caíscë unicamanribi cuëénquin —¿caina ain? —caquin atu biacëxa. Bicëxun ca —nun nu bana unicama ñuixuncëxuan cuatia ca Nucën Papa Diosan 'itsa uni Jesucristomi sinánmíaxa —quixun ñuixuancëxa. ⁵ Usa 'ain ca axa Jesucristomi catamëcë fariseo unicama raírinëx nirui quiacëxa:

—Judíosma 'aíshbia ax Jesucristomi catamëcë unicamax ca 'unántiocë 'ianan usaía judíos unicama 'iti Moisésnën cuënëo bana raíri quicësaribi oi 'iti 'icë —quiax.

⁶ Usai quicëbë ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushicama —uisa cara 'iti 'icë —quixun sinánux timëacëxa.

⁷ Timëxun sinania 'uran canania oi niruqiun ca Pedronën atu cacëxa:

—'Ën xucëantu, camina 'unanin, Nucën Papa Diosan ca, Jesucristomi catamëtishi ca uni ainan 'inux iéti 'icë quixun judíosma unicama ñuixunun micama achúshi 'ë caíscacëxa, usaquin 'ën ñuixuncëxun cuatía atúxribi ainan 'inun. ⁸ An camabi unían sináncë ñu 'unáncë 'ixun ca Nucën Papa Diosan, a unicamax ca judíosma 'aíshbi Jesucristomi aséabi sinánxa quixun 'unánquin, nu 'imicësaribi oquin aturibi aín Bëru

Ñunshin Upíñu 'inun 'imiaxa. ⁹ Nuxnu judíos 'icëa nu 'imicësaribi oquin ca Nucën Papa Diosan judíosma unicama Jesucristomi catamëcë cupí aín 'uchacama tērénquin aín sinan upí 'imiaxa. ¹⁰ ¿Usa 'aínbi caramina mitsux uisa cupí, usama ca quiax Nucën Papa Diosmi 'uchanan, judíosma unibu ca judíos unibu 'icësa 'iti 'icë quiax quin? Moisésnëan usai judíos unicama 'iti cuënëo bana cuacë 'aishbi ca a banacama quicësabiira oi nucën raracamax 'iáma 'icën. Nuxribi cananuna atúxa 'iá usaribiti 'iacën. ¹¹ Usa 'aínbi cananuna 'unanin, nun 'uchacama cupí ainanma 'aishbi ami catamëcëxun ca nun 'uchacama tērénquin Nucën 'Ibu Jesusan nu Nucën Papa Diosnan 'imiaxa. Judíosma unicamaxa ami catamëtia ca usaribi oquin ainan 'imiaxa.

¹² Pedronën cacëx ca anu 'icë uni camáxbi banaima nētēishiacëxa. Nētēishitancëxun ca Pablonëan Bernabébëtan uisaira oquin cara judíosma unicaman aín bana cuaxa quixun ñuixuanan uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan, aín cushínbi, atu uni itsin 'acëma ñu 'amiaxa, quixun ñuixuncëxun cuacëxa. ¹³ Usaquin caía Pablobë Bernabé sënëncëbëtan ca Jacobonën anu 'icë unicama cacëxa:

—'Ën xucéantu, 'ën mitsu camainun ca cuat. ¹⁴ Simón Pedronën ca nu ñuixuanxa, Nucën Papa Diosan cara uisaira oquin judíos unicamaishima, judíosma unicamaribi nuibaquin ainan 'inun 'imiaxa quixun. ¹⁵ Usai ca 'iti icë quixun ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëocëxa. A banax ca ësai quia:

¹⁶ Mitsu 'aquintëcënquin cana aín rëbúnquinëxa 'apuma 'aínbi Davidnën rëbúnqui achúshi 'apu 'imiti 'ain. ¹⁷ Judíos unicamainshima judíosma unicamanribia 'ënan 'inuxun 'ë ñucácë cupí cana acaman 'apu, Davidnën rëbúnqui achúshi 'imiti 'ain.

¹⁸ Usai cana mitsun 'Ibu Dios an ënë banacama bëráma ñuíá 'ëx quin.

¹⁹ Usa 'ain cana 'ën sinanin, judíosma unicama axa sinanati Nucën Papa Diosnan 'inux Jesucristomi catamëcë, a cananuna usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquian 'anun catima 'ain. ²⁰ Ësaquinshi caquin cananuna acama quirica buánmiti 'ain: Unínbia uniocë ñu rabiquian 'acë ñuina a camina pitima 'ain, 'imainun camina min xanuma 'ain xanubë 'itima 'ain, 'imainun camina têtsécacë ñuina pitima 'ain, 'imainun camina ñuina imi pitima 'ain. ²¹ Nucën raracaman 'ásaribi oquin ca camabi ëmanuxun unin anua judíos unicama timéti xubunuxun anun ñu mëëtima nētëcaman, Moisésnën cuënëo bana ñuixunia. Usa 'ixuan Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuënëo bana 'unáncë 'icë cananuna ësaquin caquinshi atu quirica buánmiti 'ain.

²² Usaía Jacobo quia cuaquin ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unicaman aín cushicamabëtan sináncëxa, Antioquíana Bernabé 'imainun Pablobë cuantánun cananuna rabé uni caísti 'ai quixun. Usaquin sinánxun ca axa Jesucristomi catamëcë uni rabé, Judas 'icëbi Barsabásribi cacë, acëñun Silas caíscacëxa. ²³ Caístancëxun ca atúan buánun quixun ësaquin cuënëoxun quirica 'ináncëxa:

“Nux Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unicaman nun cushicamabëtan cananuna mitsu quirica buánmin. Mitsux judíosma 'aishbimi Jesucristomi catamëcë 'aish nun xucéantu 'icë, Antioquía ëmanu, 'imainun Siria menu, 'imainun Cilicia menu 'icë, cananuna ësaquin mitsu cain. ²⁴ Nun xucéxmabi cuanxun isa uni raírínën mitsubë banaquin, usai judíos unicama 'iti Moisés quiásabi oi camina 'iti 'ain quixun caquin mitsu masá nuitumi axa quixuan ñuicania cananuna cuan. ²⁵ Usa 'ain cananuna timéxun, axa nubë nuibanancë Bernabé 'imainun Pablobë cuanxun mitsu isi cuanun rabé uni caístancëxun xuti sinan. ²⁶ Nun caíscë uni a rabëtan ca ami nishquian unin 'aisa tancëxunbi Nucën 'Ibu Jesucristoa usai 'ia ñuiquin racuéquinma unicama ñuixunia. ²⁷ Usa 'ain cananuna Judascëñun Silas xutin, Bernabé 'imainun Pablobëa cuanun. Xucëxun ca atun ënë quirica quicësabi oquin mitsu ñuixunti 'icën. ²⁸ Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun cananuna sinan, ca asábi 'iti 'icën, mitsúnmi Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuënëo banacama quicësabi oquin 'aquinma ënë ñuishi 'ati: ²⁹ Unínbia uniocë ñu a rabiquian 'acë ñuina a camina

pitima 'ain 'imainun camina ñuina imi pitima 'ain 'imainun camina têtsécacë ñuina pitima 'ain 'imainun ca aín xanuma 'ain uni xanubë 'itima 'icën. Ënë banacama cuati camina mitsux asábi 'iti 'ain. Bërúanx camina 'icanti 'ain”.

³⁰ Usaquin quirica 'atancëxuan xucëx cuanx ca Antioquíanu bëbacëxa. Bëbaia cuatía timëtía ca axa Jesucristomi catamëcë unicama a buáncë quirica 'ináncëxa. ³¹ 'Ináncëxun a quirica uisai cara quia quixun istancëx ca cuëëni chuámashirua 'icancëxa. ³² Usa 'ain ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuncë uni 'ixun Judas 'imainun Silasnën 'itsa oquin bana ñuixunquin anu 'icë unicama 'ësëacëxa. 'Ësëcëxun upí oquin Jesús sinani chuámarua tani ca unicama cuëëancëxa. ³³ 'Itsa nëtën Antioquíanu 'itancëxa Judasbë Silas an xucë unicamanu cuantëcënia ca anua 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicaman —bërúanx camina cuanti 'ai —quixun caquin xuacëxa. ³⁴ Usa 'aínbi ca Silanën Judas cuantámainun ax bërúti sináncëxa. ³⁵ Usaquin sinántancëx bërúxun ca anuxun Pablobëtan Bernabénën an Jesucristomi catamëcë 'ixun aín bana ñuixuncë unicamabëtan —Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun bana ñuixunquin Antioquíanu 'icë unicama 'unánmiacëxa.

Pablo mecama oi cuantëcëan (15.34-18.22)

³⁶ Usa 'ain ca anu pain 'itancëxun Pablonën Bernabé cacëxa:

—Anuxunu Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun bana ñuixuncë ëmacamanu cuanquin cananuna anua 'icë nun xucéantu uisa cara istëcëni cuanti 'ai —quixun.

³⁷ Cacëxun ca Bernabénën Juan 'icëbi Marcosribi cacë uni, a buántisa tancëxa.

³⁸ Buántisa taniabi ca Pablonën Bernabé cacëxa:

—Panfilia nëtënuax ca nubëtan Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixunima nu ëbëtsini uaxa. Usa 'ain cananuna a buántima 'ain.

³⁹ Usai canantancëx ënananquin Marcos buani ca Bernabé, manë nuntin Chipre nasínu cuancëxa. ⁴⁰ Cuancëbëtan ca Pablonën Silas abëa cuanun caísacëxa. Caíscë ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman —Nucën 'Ibu Diosan ca nuibaquin bërúanquin mi 'aquinia —quixun catancëxun xuacëxa. ⁴¹ Xucëx cuanquin ca Pablobëtan Silasnën Siria menu cuanan Cilicia menuribi cuanquin a mecamanuaxa Jesucristomi catamëcë unicama bana ñuixunquin Jesucristonan 'aísha cuëënun sinánmiacëxa.

16

Pablo 'imainun Silasbë Timoteo cuan

¹ Cuanx ca Pablobë Silas Derbe ëmanu cuanan anuribi cuani Listra ëmanu bëbacëxa. Anu ca axa Jesucristomi catamëcë Timoteo cacë uni 'iacëxa. Aín titax ca judío xanu 'ianan Jesúsmi sináncë 'iacëxa, 'imainun ca aín papax griego banan banacë 'iacëxa. ² Listra 'imainun Iconio ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicaman —upí uni ca —quixun ñuicë ca Timoteo 'iacëxa. ³ Usa 'ain ca abëa Timoteo cuanti cuëënquin Pablonën sináncëxa, —Timoteonën papax ca judío unima 'aish griego banan banacë 'icë quixun ca Listranu 'icë 'imainun Iconionu 'icë judíos unicaman 'unania. Usa 'ain ca Timoteo judíos unicaman aín bana cuaisama tanti rabanan judíos uni 'icë sai 'unántiocë 'iti 'icë —quixun. Sinántancëxun 'unánti oracamibianquin ca Pablonën Timoteo buáncëxa. ⁴ Listranuax Timoteo buani bëtsi bëtsi ëmanu cuanquin ca anu 'icë unicama, uisaquin cara Jerusalénu 'icë Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unin cushicaman caxa quixun bana ñuixuancëxa. Ñuixunquin ca atúxa quicësabi oquin camina 'ati 'ai quixun axa Jesucristomi catamëcë unicama cacëxa. ⁵ Usaquian Pablobëtan Timoteonën bëtsi bëtsi ëmanu cuanquin bana ñuixuncëx ca axa ami catamëcë unicamax upiti Jesúsmi sináncëxa. Usai 'icëbëa camabi nëtën uni raírinëxribi ami sináncëbë ca axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aisamaira 'iacëxa.

Namácësa oquian Pablonën Macedonianu 'icë uni isa

⁶ Usaquiania cuania Asianuxun bana ñuixunxunma 'anun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx ca Pablobë Silas 'imainun Timoteo Frigia cacë me 'imainun Galacia cacë menuribi cuancëxa. ⁷ Cuanx anu bëbaquin Misia cacë me inubiani, Bitinia

cacē menuribishi cuainsa taniabi ca Nucēn 'Ibu Jesusan Bēru Ņunshin Upitan anu cuanxma 'inun sinánmiacēxa. ⁸ Sinánmicēx ca Misia inubianx Troas cacē ēmanu bēbacēxa. ⁹ Bēbaxun ca Pablonēn imé namáquin iscēsoquin Macedonia menu 'icē uni achúshia nicē isacēxa. Iscēxun ca cacēxa: Macedonia ēnu uxun camina nu 'aquinti 'ain. ¹⁰ Usoquian Pablon namáquin iscēsa oquin isan cananuna nun Macedonia menuxun, Jesucristomi catamēti ca uni ainan 'iti 'icē quixun bana űuixuni cuanti ca Nucēn Papa Dios cuēēnia quixun sináncēn. Sinánquin cananuna bēnēnquinshi anu cuanuxun űu mēnócēn.

Pabloēa Silas Filipos cacē ēmanu 'ia

¹¹ Manē nuntin Troasnuax cuanshix Samotracia cacē nasínu bēbonx cananuna Neápolis ēmanu bēbacēn. ¹² Anuax cuanx cananuna Filipos ēmanu bēbacēn. Filipos ax ca Macedonia menu 'icē ēma cha anuribia Romanu 'icē unicama 'icē 'iacēxa. Anu cananuna 'itsamashi nētē 'iacēn. ¹³ A ēmanuax cananuna anun űu mēētima nētēn baca cuēbí cuancēn, anuaxa axa ami sináncē unicamax usabii 'icē 'aish Nucēn Papa Diosbē banacē, anu. Cuanquinbi xanucama timécē isi anu tsóbuquin cananuna Jesúsmi catamēti bana atu űuixuancēn. ¹⁴ A xanucama achúshi ca Lidia cacē 'iacēxa. Ax ca Tiatira ēmanu 'icē xanu 'ianan, an chupa upí minanēn pucucēsa marucē 'iacēxa. Usa 'aish ca ami sinánquin Nucēn Papa Dios rabicē 'iacēxa. Usa 'ixuan Pablonēn bana űuia cuatia ca Nucēn 'Ibu Diosan Jesucristomi catamētía ainan 'inun sinánmiacēxa. ¹⁵ Sinánmicēx Jesucristomi catamēti ca Lidia, aín xubunu 'icēcamabē, nashimicē 'iacēxa. Nashimicē 'ixun ca nu cacēxa:

—Mitsun, 'ēx cana asérabi Jesucristonan 'ain quixun sinani camina 'ēn xubunu 'iti 'ain.

Usaquin nu caía nux anu 'iti cuēēncēbē cananuna anu 'iacēn.

¹⁶ Nētē itsin anuaxa uni abē banacē anuax Nucēn Papa Diosbē banai cuanquinbi cananuna xanu xuntacu achúshi űunshin 'atimaűu isacēn. A xanun ca űunshin 'atimanēan 'unánmicēxun uisai cara 'iti 'icē quixun űucacēxun uni usai camina 'iti 'ain quixun űuixuancēxa. Usoquin 'aquin ca aín patróncoma 'itsa curíquí bimiacēxa. ¹⁷ A xanu xuntacunēx ca Pablocēñun nu nuibiani munuma banai quiacēxa:

—Ēnē unicaman ca Dios, naínu 'icē 'Apuira a űu 'axunia. Usa 'ixun ca anúnmi mitsun 'uchacama tērécē 'aish ainan 'iti bana mitsu űuixunia.

¹⁸ Usai quiquin ca 'itsa nētēn nu nuiacēxa. Usoquin 'uran ubíocēx cuainacéquin ca Pablonēn űunshin 'atima cacēxa:

—Jesucristonēan quimicēxun cana mi cain, ēnē xanunuax ca chiquit.

Quixuan cacēxēshi ca bēnētishi űunshin 'atima chiquíacēxa.

¹⁹ Usai 'icēbētan ca aín patróncaman, a xanuan an 'acēsabi oquin űu 'acēbētanma ca curíquí bitima 'icē quixun sinánquin, Pablocēñun Silas biacēxa. Bibianquin ca anua 'apu 'icēnu buáncēxa. ²⁰ Buánxun ca an uni bētsi unimi manania cuacē uni cacēxa:

—Ēnē uni rabētan judíos uni 'ixun bana űuixuncēxun cuati ca nun ēmanu 'icē unicamax tsuáquiruia. ²¹ Tsuáquirumiquian bana űuixuncē 'aínbi cananuna nun romano uni 'ixun an űuixuncē bana axa quicēsabi oquin 'atima 'ain.

²² A xanun patróncaman usaquin an uni uni itsimi manania cuacē unicama caia cuati, ca camabi uni Pablo 'imainun Silasmi tsuáquiruacēxa. Tsuáquirucēbētan ca a unicaman, aín chupa pēmitancēxuan manē xon rishquinun quixun aín unicama cacēxa.

²³ Usoquin cacēxun cushínra 'itsa oquin rishquitancēxun ca sipuacēxa. Sipuatancēxun ca an sipunu 'icē unicama bērúancē uni cacēxa, Pablocēñun camina Silas machiquitia upí oquin bērúanti 'ai quixun.

²⁴ Usoquin 'anúan cacēxun ca sipu 'ucē mēúira atsínmixun i quini ocēn tabíataxacēxa.

²⁵ Usoquian 'acēx ca Pablobē Silas imé naēx Nucēn Papa Diosbē bananan a rabi cantacēxa. Usaría 'ia ca anua 'icē sipuacē uni rafrinēn cuacēxa. ²⁶ Usaía 'icēbēa me cushínra shaíquicēbē ca ami tapuocē icama shaíquicēbēa xēcuēcamaxribi xēoquimainun manē risi anun uni sipuacē tēcērēcacēcama tubucuti rēucüacēxa. ²⁷ Usaía 'icēbē bēsuquinbi, xēcuēcama xēóquicē isquin ca an sipuacē unicama chiquíti rabanan bērúancē unin sináncēxa, —sipuacē unicama ca chiquíquiani cuanxa —quixun. Sinánquin ca axbi

taroracácatsi quixun aín manë xëtocë biacëxa. ²⁸ Bitsiabi ca Pablonën munuma banaquin cacëxa:

—Taroracaxma ca 'it. Camáxbi cananuna ënu 'ain.

²⁹ Cacëxuinshi, anun pëcaxun isti a aín uni ñucáxun bibianx ca bënëtishi abáquiiani sipu mëú atsíancëxa. Atsini, bërëqui racuëtan bamai ca Pablo 'imainun Silas tanáin rantin purúancëxa. ³⁰ Usai 'itancëxun ëman buánquin ca Pablo 'imainun Silas cacëxa:

—¿Añu carana 'ën 'uchacama tërécë 'aish iénuxun 'ati 'ain?

³¹ Quia ca cacëxa:

—Nucën 'Ibu Jesucristomi sinani ca ami catamët. Ami catamëti camina min xubunu 'icë min aínsi 'ibucamabëbi mitsun 'uchacama tërécë 'aish Nucën Papa Diosnan 'iti 'ain.

³² Caxun ca a 'imainun aín xubunu 'icëcamaribi Nucën 'Ibu Jesús ñuiquin bana ñuixuancëxa. ³³ Ñuixuncëxuinshi ca imëbi an sipuacë unicama bërúancë unin Pablo 'imainun Silas anua manë xon 'acë aín namicama chucaxuancëxa. Chucaxuncëbë ca an sipuacë unicama bërúancë unibë axa aín xubunu 'icëcamaxribi Jesúsmi catamëti nashimicë 'iacëxa. ³⁴ Usa 'ixun ca an sipuacë unicama bërúancë unin aín xubunu buánxun Pablocëñun Silas pimiácëxa. Usocëx ca a unibë aín xubunua 'icë aín aínsi 'ibucamaxribi Nucën Papa Diosmi catamëti ainan 'aish, chuámashirua tani cuëëancëxa.

³⁵ Usaía 'ian pëcaracëbëtan ca an uníxa uni itsimi manania cuacë unicaman policía xuquin cacëxa:

—An sipuacë unicama bërúancë uninu cuanxun camina a uni rabéa cuantánun ënun quixun cati 'ain.

³⁶ Usaquin caxun xucëx cuanxuan cacëxun ca an sipuacë unicama bërúancë unin Pablo cacëxa:

—An uníxa uni itsimi manania cuacë unicaman ca mi chiquínun quixun 'ë camiaxa. Usa 'ain camina chuámashirua 'aish cuanti 'ain.

³⁷ Usaquian an sipuacë unicama bërúancë unin cacëxun ca Pablonën policíacama cacëxa:

—Nux románo uni 'aish quiricañu 'icëbi, añu caranuna 'a quixun nu ñucáxunmabi, ca camabi unían ismainun rishquimitancëxun nu sipuamionxa. ¿Usaquin 'amionxunbi cara bërí uni raírinën isnúnma nu chiquinin? Ax ca 'aisama 'icën. Atúxbi ca nu chiquini uti 'icën.

³⁸ Ësoquian Pablonën cacëxun cuabiani cuantëcënxun ca policíacaman an uni uni itsimi manania cuacë unicama cacëxa. Caquian, románo uni 'aish ca quiricañu 'icë quixun cacëxun cuati ca racuëácëxa. ³⁹ Racuëti anu cuanxun ca Pablocëñun Silas cacëxa:

—Mix camina románo uni 'aish quiricañu 'ain quixun 'unánxunma cananuna mi 'ón.

Caquin ëman buánxun ca —ënë ëmanuax camina cuanti 'ai —quixun cacëxa.

⁴⁰ Usaquian cacëx sipunuax chiquíquiiani ca Lidianën xubunu cuancëxa. Cuanx atsínquinbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicama anu timécë isquin upí oquin 'ësëtancëx anuaxribi cuancëxa.

Tesalónica ëmanuaxa unicama tsuáquirua

17

Tesalónica ëmanuaxa unicama tsuáquirua

¹ Usaquiani cuani Anfípolis ëma 'imainun Apolonia ëma anun cuanx ca Tesalónica ëmanu bëbacëxa. Tesalónicanu ca anua judíos unicama timéti xubu achúshi 'iacëxa.

² Usa 'ain ca rabé 'imainun achúshi semana anu 'i, Pablo axa 'icësabi oi anun ñu mëëtima nëtë 'icëbë 'icëbë, anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun, anua timëtia unicama cuënëo bana 'unánmiquin, Jesús ax ca aséabi Cristo 'icë quixun cai atubë canancëxa.

³ Cuënëo bananu ñuicësabi oquin 'unánmianan ca —a bana quicësabi oi 'iti 'aish ca Cristo paë tantancëx bamatancëx baísqiixa —quixun canan ca —'ën mitsu ñuixuncë Jesús abi ca axa uti nun caíncë Cristo ax 'icë quixun ñuixuancëxa.

⁴ Ñuixunia cuati ca judíos unicama raíri, Jesús ax ca asérabi Cristo 'icë quixun sinani, ami catamëti Silas 'imainun Pablobë timéacëxa. 'Imainun ca griego banan banacë uni 'ixunbia Nucën Papa Diosan bana cuacëcama, a 'imainun —ax ca aín naitu upí 'icë —quixuan unin cacë xanucamaxribi Jesúsmi catamëacëxa. ⁵ Usa 'aínbi ca judíos unicama, an Jesús sináncëma, ax ami nutsi Silas 'imainun Pablomi nishquin uni 'atima chiquíhcama timëtancëxun a ëmanu 'icë unicama tsuáquirumiacëxa. Tsuáquirumi, Jasón cacë uni aín xubunu banaruquin barii ca, camabi unían isnun ëma nëbétsi buánti ca Pablocëñun Silas chiquínti 'icë quiax quicancëxa. ⁶ Usai quiquinbi mëraqinma ca Jasóncëñun axa Jesucristomi catamëcë unicama raíri nirínbianquin a ëmanu 'icë unicaman 'apunu buáncëxa. Buani ca munuma sharati quicancëxa:

—An camabi menu 'icë unicama tsuáquirumicë uni rabëtax ca ënu uaxa. ⁷ Ucë ca Jasonën anua 'inun aín xubunu atsínmiaxa. A unicamax ca Romanu 'icë 'apu César quicë bana cuaisama tani, 'apu itsi ca Jesús 'icë quia.

⁸ Pablocëñun Silas ñuicania cuati ca unicamabë a ëmanu 'icë 'apucamaxribi sharati tsuáquiruacëxa. ⁹ Tsuáquiruabi ca Jasónbëtan raírínën a ënun quixun curíqui 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca Jasóncëñun raíri cuantánun quixun ëancëxa.

Pablobë Silas Berea ëmanu 'iá

¹⁰ Usai 'icëbëtan ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman bënëñquinshi imé Pablocëñun Silas Berea cacë ëmanu cuantánun quixun xuacëxa. Xucëx cuanx bëbatancëx ca anua judíos unicama timéti xubunu atsíancëxa. ¹¹ Atsínxuan bana ñuixuncëbëtan ca anua 'icë judíos unicaman, Tesalónica ëmanua 'icëcamasamaira 'ixun, cuëñquin Pablonëan Jesús ñuiquin Nucën Papa Diosan bana ñuixunia cuacëxa. Cuaquin ca asérabi cara Pablonëan ñuixuncë bana ax 'icë quixun 'unáncasquin camabi nëtën Nucën Papa Diosan bana cuëñëo isacëxa. ¹² Usaqin 'ai ca atux 'itsáxira —asérabi ca —quixun sinani Jesucristomi catamëacëxa. Usai 'imainun ca griego banan banacë unicama 'imainun xanucamaribi —upí sinánñu ca —quixuan unin 'unáncë, acamax Jesucristomi catamëacëxa. ¹³ Usaía 'icëbëbi ca Tesalónicanu 'icë judíos unicamax, Pablonëan Bereanuxun Nucën Papa Diosan bana ñuixunia ñuicania cuabiani anuribishi cuancëxa. Cuanxun ca Pablomia nishnun quixun anu 'icë unicamaribi tsuáquirumiacëxa. ¹⁴ Tsuáquirumicëbëtanbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman bënëñquinshi Pablo manë nuntían cuantánun quixun xuacëxa. Xucëbë ca Timoteobë Silas Bereanubi bërúacëxa. ¹⁵ Bërúmainun ca an buáncë unicaman Pablo Atenas ëmanu buáncëxa. Buántancëxun a ëbianía Bereanu cuantëcënia ca Pablonën a unicama Timoteocëñuan Silas bënëtishi a isi unun quixun camiacëxa.

Atenas ëmanua Pablo 'iá

¹⁶ A unicama cuan ca Pablonën Atenas ëmanuxun Timoteocëñun Silas aia caíancëxa. Caini a ëmanu niqin, unían uniocë ñu a unin rabcë, a 'aisamaira isi ca Pablo masá nuituacëxa. ¹⁷ Usa 'ixun ca anua judíos unicama timéti xubunuxun, judíos unicama 'imainun judíosma 'ixunbia an Nucën Papa Dios rabcë unicamaribi, Jesús ax ca asérabi Cristo, axa uti judíos unicaman caíncë, a 'icë quixun sinánmisa tani cuëñëo bana ñui atubë canancëxa. Usai 'ianan ca camabi nëtën anuxun ñu marutinuaxribi anua 'icë unicamabë Jesús ñui canancëxa. ¹⁸ Cananmainun ca raíri unicama usa isa uni 'iti icë quixun epicúreo cacë unicaman bana ñuia cuacë, 'imainun estoico cacë unicamanribia bëtsi bana ñuia cuacë, a unicamaxribi uax Pablobë banacëxa. Abë banatancëx ca raírínëx quiacëxa:

—¿Añu cara banañuira 'ixun ënë unin nu ñuixuinca tanin?

Quicëbë ca raírínëx Pablonëan Jesús ñuianan —bama 'aish ca uni baísqiti 'icë —quixun cacëxun cuax quiacëxa:

—Nun rabcë diosma, bëtsi dios ñui sapi ca quia.

¹⁹ Usai quitancëxun ca Pablo bibianquin matá, Areópago cacë, anu buánxun cacëxa:

—Nun nu cuacëma a ñuiquinmi nu cacë bana ënë cananuna upí oquin 'unántisa tanin.
²⁰ Nun cuacëma ñu camina min ñuin. Uisai qui quicë cara quixun cananuna 'unántisa tanin.

²¹ Usa 'ain ca Atenasnu 'icë unicama 'imainun 'uracëox uax atubë 'icë unicama an uisa bana cara an cuacëma 'icë a cuaisa tancëxa. 'Imainun ca unían ñuia cuacëma ñuribi ñuiquin uni caisa tancëxa. Usai ca a unicamax 'iacëxa.

²² Usa 'ain ca Pablo Areógonu timécë unicama nëbétsinuax niruquin cacëxa:

—Atenasnu 'icë unicama, 'ën iscëxun camina mitsun dioscama 'itsaira sinánquin a rabin. ²³ 'Ëx ënë ëmanu 'icë bain niquin cana anuxunmi mitsun dioscama rabicë 'itsa isan. Isanan cana anuxun mitsun dios rabiquinmi anu ñu nanti ñu achúshinumi ësaquin cuëñöcë isan: “Ënëx ca anuxun nun 'unáncëma dios rabiti a 'icën”. 'Unánxunmabimi rabicancë dios a cana 'ën mitsu ñuixunin.

²⁴ An ca me 'imainun anu 'icë ñucamaribi uniocëxa. Ax ca naí, me acaman 'Ibu 'icën. Usa 'aish ca ax anuxun a rabiti unin 'acë xubunu 'ima. ²⁵ Unin a ñu 'axuncëxmabi ca ax usabi 'iá 'aish usabi 'ia. An ca anun nux tsóti nëtë 'imainun suñu, piti, 'imainun camabi ñuribi nu 'inania.

²⁶ An ca achúshi uni aín rëbúnquicamaxa mecamanu tsónun uniocëxa. Unioquin ca uiti barin cara aín rëbúnquicamax camabi menu tsóti 'icë quixun mëníonan, anua aín me sënëncëcamaribi mëníoxuancëxa. ²⁷ Nucën Papa Diosan ca ami sinánquian a 'unánun uni uniocëxa. Uisaxun caranuna a 'unánti 'ai quixunu sináncëxbi ca Nucën Papa Dios nu 'urama 'icën. ²⁸ Nucën Papa Dios cupí cananuna tsotin, a cupí cananuna nitsin, a cupí cananuna ënë menu 'ain. Mistun aintsi raírinëx ca ëesai quiacëxa: “Nux cananuna diosan rëbúnqui 'ain”. ²⁹ Nux aín rëbúnqui 'ixun cananuna sinántima 'ain, ax ca unían 'acë curi 'acë ñuusa 'ianan uxua manë 'acë ñuusa 'ianan maxax 'acë ñuusa 'icë quixun. ³⁰ Nucën Papa Dios 'unáncëma 'ixun ca unin anbia uniocë ñu rabiácëxa. Rabia isquinbi ca Nucën Papa Diosan isëshiacëxa. Isëshia 'ixunbi ca bërí camabi menu 'icë uni 'atimaquin sináncë 'ixunbia sinananun quixun aín unicaman canun camia. ³¹ Nucën Papa Diosan ca mëníocëxa, anúan achúshi uni, Jesucristonën camabi uni, aín nuitu cara upí 'icë, cara upíma 'icë quixun isti nëtë. Usaquian 'anun ca an caísacëxa quixuan camabi unin 'unánun, ca Nucën Papa Diosan Jesús bamacëbi baísquimiacëxa.

³² Usaquian bamatancëx ca Jesús baísquiacëxa quixun ñuia cuati ca uni raírinëx Pablomi cuaiacëxa. Cuaimainun ca raírinën Pablo cacëxa:

—Minmi ñuicë bana ënëmi ñuitécënia cananuna bëtsi nëtën cuatécënti 'ain.

³³ Usaquian cacëx ca Pablo acama ëbiani cuancëxa. ³⁴ Cuancëbë Pablobë cuani ca raírinëx ami sinani Jesúsni catamëacëxa. Acamax ca Dionisio, Areógonu 'icë uni a 'imainun xanu achúshi Damaris cacë a 'imainun raíriribi 'iacëxa.

18

Pablo Corinto ëmanu 'iá

¹ Areógo cacë matánuxun bana ñuixuntancëx ca Pablo Atenas ëmanuax Corinto ëmanu cuancëxa. ² Cuanx bëbaxun ca judío uni achúshi, Aquila cacë, mërácëxa. Ax ca Ponto cacë menuaxa bacëan 'iacëxa. Usa 'aish ca aín xanu Priscilabë Italia menu 'icë Roma ëmanu 'iacëxa. 'Icëbëbia anu 'icë 'apu Claudio ax —judíos unicamax ca camáxbi Romanuax cuanti 'icë —quicëbë ca Corintonu tsoti cuancëxa. Usa 'ain ca Corintonu bëbatancëx Pablo Aquilacëñun Priscila isi cuancëxa. ³ Aquila ax ca Pablonëan 'acësaribi oquian an chupa xubu 'acë uni 'iacëxa. Usa 'ain ca Pablonën aín xubunu 'ixun Aquilabëtan chupa xubu 'acëxa. ⁴ Usoquin 'anan ca anun ñu mëëtima nëtëcaman anua judíos unicama timéti xubunu cuanxun —Jesús ax ca aséabi Cristo, axa utia judíos unicaman caíncë, a 'icë —quixun bana ñuixuancëxa. Ñuixuncëxun ca judíos unicama raíri 'imainun judíosma unicama raírinënríbi —Jesús ax ca aséabia Nucën Papa Diosan xuá a 'icë —quixun 'unánquin sináncëxa.

⁵ Usa 'ain ca Timoteobëa Silas Macedonianuax Corintonu bëban Pablonën bëtsi ñu mëëti 'aquinma Jesús ñui quicë banaishi ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca judíos unicama, Jesús ax ca aséabi Cristo axa utia atun caíncë a 'icë quixun upí oquin ñuixuancëxa.

⁶ Cacëxbi ca aín bana timanan ami 'atimați banai ami nishacëxa. Usaía 'ia ca Pablonën anuax ca cuania quixuan atun 'unánun aín chupa tacaquin cacëxa:

—Mitsúxbi 'iisama tani camina Nucën Papa Diosnan 'itima 'ain. Usaími 'icëxbi ca 'ën 'uchama 'icën. Mitsúnmi ënë bana cuaisama tancëbëtan cana judíosma unicama ñuixuni cuanin.

⁷ Catancëx anua judíos unicama timéti xubunuax chiquíquiiani ca judíosma 'ixunbia an Nucën Papa Dios rabicë, Justo cacë uni, aín xubunu cuancëxa, axa anua judíos unicama timéti xubu rapasu 'ain.

⁸ Usa 'ain ca anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu, Crispo, abë aín xubunu 'icë aín ainti 'ibucamaxribi ami sinani Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëacëxa. Usai 'imainun ca Pablonëan bana ñuixunia cuati, 'aisamaira Corintonu 'icë unicamaxribi ami sinani Nucën 'Ibu Jesúsmi cataméti nashimicë 'iacëxa. ⁹⁻¹⁰ Usa 'ain ca Pablonën namáquin cuacësa oquin ësaquian Nucën 'Ibu Jesusan cacëxun imé cuacëxa:

—'Ë cana mibë 'ain. Usa 'ain ca uinu 'icë unínbi mi paë tanmiquin mëëtima 'icën. Ënë ëmanuax ca 'aisamaira uni 'ënan 'iti 'icën. Usa 'ain camina racuéquin ënquinma 'ën bana ñuixunti 'ain.

¹¹ Usaquian cacëxun ca Pablonën achúshi bari 'imainun męcën achúshi 'imainun achúshi 'uxë Corintonu 'iquin unicama Nucën Papa Diosan bana ñuixuancëxa.

¹² Usaquian ñuixuncëbëbi ca Galión, axa Acaya menu 'icë unicaman 'apu 'ain, judíos unicamax Pablomi nishi tsuáquiruacëxa. Tsuáquiruquin bibianquin ca an uníxa unimi manania cuacë unicama timécë anu buáncëxa. ¹³ Buánxun ca Galión 'imainun abë 'icë unicama cacëxa:

—Ënë unin ca usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuënëo bana quicësama oquin Nucën Papa Dios rabinun quixun unicama caia.

¹⁴ Quixuan cacëbëa Pablo quicascëbëtanbi ca Galiónën judíos unicama cacëxa:

—Ënë uníxa ñu 'aisama 'acë 'ianan uni 'acë 'ain cuni cana mitsúnmi a ñuiquin cacëxun cuatsian. ¹⁵ 'Aínbi ca an mitsun cuati banaishi ñuixunquin, usai ca quia quixun ñuixunia. Usa 'ain camina mitsúnbi mëníoti 'ain. 'Ën cana ënë ñu mitsu mëníoxuntima 'ain.

¹⁶ Usaquin catancëxun ca Galiónën axa Pablomi manáncë unicama a cuantánun quixun cacëxa. ¹⁷ Cacëx cuanquinbi ca anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu, Sóstenes, a bixun mëëcancëxa. Usoia isquinbi ca Galionën caquinma isëshiacëxa.

Antioquíanu cuantëcëntancëxa Pablo amiribishi mecama oi cuantëcëan (18.18-21.26)

¹⁸ Usocëx 'itsa nëtën pain Corintonu 'itancëx ca Pablo Siria menu cuanti sinani axa Jesucristomi catamécë unicama —cana cuanin —cabiani, Priscila 'imainun Aquilabë manë nuntin cuancëxa. Cuanx Cencrea ëmanu bëbaxun ca Pablonën, —'ën Nucën Papa Dios cacësabi oi 'i cana sënëni —quixun sinánquin aín bu tëamiacëxa. ¹⁹ Tëamitancëx cuanx ca Efeso ëmanu bëbacëxa. Bëbax Priscila 'imainun Aquila ëbiani cuanx anua judíos unicama timéti xubunu atsíanx ca anuax Pablo anua timécë judíos unicamabë banai atubë usai Jesús 'iti ñuiquin Nucën Papa Diosan bana cuënëo ñui canancëxa. ²⁰ Usaía 'ia judíos unicaman atubëa 'inun cacëxbi ca Pablo anu 'iáma 'icën. ²¹ Abë 'iquinma ëbianquin ca atu cacëxa:

—Judíos unicama anun timéti nëtë sënëncëbë atubë Jerusalénu 'itancëx cana Nucën Papa Dios cuëncëbë mitsu isi utëcënti 'ain.

Quixun cabiani ca Efesonuax cuancëxa. ²² Cuanx Cesárea ëmanu bëbax ca nuntinuax 'ibúquiiani taën Jerusalénu cuancëxa. Cuanx bëbaxun atu istancëxun axa Jesucristomi catamécë unicama —cuanmainun ca 'it —cabiani ca Antioquíanu cuancëxa.

²³ Antioquíanu 'ëora pain 'itancëx ca Galacia menu 'icë ëma 'imainun Frigia menu 'icë ëmacama oi cuanquin Pablonën axa Jesucristomi catamécë unicama upiti Jesucristomi sinani ax cuëncësabi oi 'inun quixun caquin atu 'ësëacëxa.

Efesonuxuan Apolosnën bana ñuixuan

²⁴ Pablonëan Galacia menu cuanan Frigia menuribi cuanquin axa Jesucristomi catamëcë unicama 'ësëmainun ca Alejandría ëmanu 'icë judíos uni achúshi, Apolo, ax Efeso ëmanu cuanx anu 'iacëxa. Ax ca an Nucën Papa Diosan bana cuënëo upí oquin 'unáncë 'aish unicama upí oquin bana ñuixuncë 'iacëxa. ²⁵ Nucën 'Ibu Jesús ñuixunquian 'unánmicancë 'ixun ca Apólosnën cuëëni banaquin, Jesús ñuiquin, upí oquin Efesonu 'icë unicama ñuixuancëxa. Usaquin Jesús ñuiquin bana ñuixuanan, —aín 'uchacama chiquinatia ca Juanën uni nashimiacëxa —quixun 'unánquinbi ca Apolosnën —Jesucristonën ca aín Bëru Ñunshin Upí aín unicama abëa 'inun 'inania —quixun 'unánma 'icën. ²⁶ Usa 'ain ca anua judíos unicama timéti xubunuxun Apolosnën racuéquinma bana ñuixunia cuaquin ca Aquílabëtan Priscilanën 'uri buánxun Apolos, Jesúsmi catamëti ca uni usai 'ia quixun upí oquinra ñuixuancëxa. ²⁷ Usa 'ain ca Acaya menua Apolos cuainsa tancëbëtan axa Jesucristomi catamëcë unicaman —asábi ca —catancëxun atuan upí oquin Apolo binun quixun caquin axa Acayanuax Jesucristomi catamëcë unicama quirica cuënëoxuancëxa. Cuënëoxunia quirica bibiani manë nuntin cuanx Acayanu bëbatancëxun ca Apolosnën anua 'icë a Nucën Papa Diosan nuibaquin Jesúsmi sinánmicë unicama upí oquin 'aquiancëxa. ²⁸ 'Aquianan ca unicaman cuamainun —Cristo ca ucëma 'icë —quixuan sinaniabi abë banaquin judíos unicama, Jesús ax ca asétabi Cristo, axa utia atun caíncë a 'icë quixun canan usai ca Cristo 'iti 'icë quiax ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia quixun 'unánmiacëxa.

19

Pablo Efesonu 'ia

¹ Corinto ëmanua Apolos 'ain ca Pablo matá me sapáncama oi cuantancëx Efesonu bëbacëxa. Bëbaxun ca anu 'icë axa Jesucristomi sináncë unicama mëracëxa. ² Mëraxun ca ñucácëxa:

—¿Mitsúxmi Jesucristomi sináncëbë cara aín Bëru Ñunshin Upí mitsunu uax?

Quixuan ñucácëxun ca cacëxa:

—Nun cananuna Jesucristomi catamëti ca uni aín Bëru Ñunshin Upíñu 'ia quixun ñuia cuacëma 'ain.

³ Usaía quia ca Pablonën atu cacëxa:

—¿Añu sinani caramina nashimicë 'ian?

Cacëxun ca cacëxa:

—Juanëan uni 'unánmicë bana sinani cananuna nashimicë 'ian.

⁴ Cacëxun ca Pablonën cacëxa:

—'Atimaquin sináncë 'ixunbia sinanatia ca Juanën uni nashimiacëxa. Nashimiquin ca cacëxa, axa a caxu uti uni achúshi, Jesús, axa utia judíos unicaman caíncë, Cristo, ami sinánun quixun.

⁵ Usaía Pablo quia cuati ca Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti a unicamax nashimicë 'iacëxa.

⁶ Usa 'ain ca a unicama Pablonën aín mëcënan ramécëbë atunu Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí uacëxa. Usaría 'icëbë unin 'unáncëma banan bananan ca a unicaman, usaquian Nucën Papa Diosan sinánmicë bana unicama ñuixuancëxa. ⁷ Anu 'icë uni nashimicëcama ax ca mëcën rabé 'imainun rabé unisa 'iacëxa.

⁸ Usa 'ain ca Pablonën anu rabé 'imainun achúshi 'uxë 'iquin, anua judíos unicama timéti xubunuxun racuéquinma upí oquin Jesús ñuiquin bana ñuixuancëxa. Ñuixunquin ca, Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosan 'iti 'icë quixuan 'unánun anu 'icë unicama ñuixuancëxa. ⁹ Ñuixuniabi ca raírinën masáquin sinánquin cuaisama tancëxa. Usaquin cuaisama tani ca anu timécë unicaman cuamainunbi —Jesúsmi sinánti ca 'aisama 'icë —quiax quiacëxa. Usai quicëbë, anuax chiquíquianquin ca Pablonën axa Jesucristomi catamëcë unicama buani, Tirano cacë unían anuxun uni 'unánmicë xubu, anu cuancëxa. Cuanxun ca anuxun camabi nëtën bana ñuixuancëxa. ¹⁰ Usaquin ca Pablonën rabé barin anuxun bana ñuixuancëxa. Pablonëan usaquin ñuixuncëxun ca Asianu 'icë unicama, judíos unicama 'imainun judíosma unicamanribi Nucën 'Ibu

Jesús ñuiquian ñuixuncë bana cuacëxa. ¹¹ Cuacëbëtan ca Pablonën anuxun Nucën Papa Diosan 'amicëxun uni itsin 'acëma ñu 'acëxa. ¹² Usa 'ain ca amia Pablo ratíquicë chupa 'imainun pañun abia anu buania mëëi uni ñucëcamax pëxcúacëxa, pëxcúmainun ca ñunshin 'atimacamaxribi uninuax chiquíacëxa.

¹³ Nucën Papa Diosan 'amicëxuan Pablonën usoquin 'aia istancëxun ca an cuáin-bëquini niquin uninua ñunshin 'atima chiquíncë judíos unicama raírinën, Nucën Papa Diosan 'amicëxuan Pablonën 'acësaribi oquin 'ati sináncëxa. Usaquin sinánquin ca uninu 'icë ñunshin 'atima cacëxa:

—Pablonëan unicama ñuixuncë Jesús an 'amicëxun cana mi cain, ënë uninuax ca chiquit —quixun.

¹⁴ Usaquian an ñu 'acë uni raírinëx ca judíos sacerdotenën cushicama achúshi, Esceva cacë, aín bëchicë mëcën achúshi 'imainun rabé 'iacëxa. ¹⁵ Usa 'ixuan cacëxunbi ca ñunshin 'atimanën Escevanën bëchicëcama cacëxa:

—Jesús 'imainun cana Pabloribi 'unan. Usa 'ixunbi cana ui caramina 'ai quixun mitsu 'unaniman.

¹⁶ Quixun cai chirínquianx anu 'iruquin ca ñunshin 'atimañu uni an cupinunma atu mëëacëxa. Mëëquian cushiínra mëëcëx ca chupañuma 'aish aín nami tëátëábu 'aish xubunuax chiquiti abácëxa. ¹⁷ Usoquian 'acëa ñuia ca Efesonu 'icë judíos unicama 'imainun judíosma unicamanribi cuacëxa. Cuati racuéquin ca:

—Nucën 'Ibu Jesús, ax ca cushiira 'icë —quiquin a rabiácëxa.

¹⁸ Usaía 'icëbë uxun ca axa Jesúsmi catamëcë 'itsa unin —usaribi oquin cana 'ën ñu 'atima 'acë —quixun chiquinacëxa. ¹⁹ Usomainun ca an ñubéti 'unáncë unicaman anua ñubéti 'unáncë quiricacama bëxun, camabi unían ismainun nëëancëxa. Usa 'ain ca a quiricacaman cupí cincuenta mil curíquisa 'iacëxa. ²⁰ Usaría 'imainun ca a ñuiquin bana ñuia cuati Jesucristomi catamëti unicamax amiribi amiribi 'itsacëxa.

²¹ Usa 'ain ca Pablonën Macedonia me 'imainun Acaya menu pain cuantancëx Jerusalénu cuanti sináncëxa. Jerusalénu cuanti sinani ca quiacëxa: Anu pain 'itancëx cana Roma ëmanuribi cuanti 'ain. ²² Usaquin sinánxun ca Pablonën an 'aquincë uni rabé, Timoteo 'imainun Erasto, a Macedonia menua cuantánun xuacëxa. Xutancëx ca Asia menua 'icë ëma Efeso, anu 'ëora pain í bërúacëxa.

Efesonu 'icë unicamaxa tsuáquirua

²³ Efesonuaxa Pablo cuancëma pan 'ain ca Jesucristo ñuicë bana cuaisama tani, a ëmanu 'icë unicamax tsuáquiruacëxa. ²⁴ Usaía 'inun ca Demetrio, an uxua manë unioquin ñu chucúmaracama 'ati 'unáncë, an tsuáquirumiacëxa. Demetrio an anuxun diosa Artemisa cacë rabiti xubu iscësa 'itánun chamaburatsu oquin manë uxua unioçëxa. Unioxun maruquin ca a 'imainun abëtan ñu 'acë unicamanribi 'itsaira curíqui biacëxa. ²⁵ Demetrionën ca abëtan usoquin 'acë unicama 'imainun anribia usaribi oquin ñu 'acë unicamaxa, an camicëx timëtia cacëxa:

—Mitsun camina 'unanin, ënë ñu ësoquin 'atancëxun maruquin cananuna anun nun ñu maruti curíqui bitsin. ²⁶ Usa 'aínbi camina mitsun Pablo isanan an ñuicë banaribi cuatin. An ca Efeso ëmanushima, Asia menu 'icë ëmacama oquin, unían a rabinuxun 'acë ñu ax ca aséribi diosma 'icë quixun caquin, a rabixunma 'anun caquin 'aisamaira uni sinánmiaxa. ²⁷ Usoquian sinánmicëxun ca unin nun nu unioçë uxua manë 'acë xuburatsu bitima 'icën. 'Imainun ca Diananëxa cushi 'aínbi unicaman anuxuan a rabicë xubu cha manuti 'icën. Diana axa Asianu 'icë unicama 'imainun camabi menu 'icë unicaman rabicë 'aishbi ca rabicëma 'iti 'icën.

²⁸ Usaí Demetrio quia cuati ca nishi sharati tsuáquirui quicancëxa:

—Cushiira ca Diana 'icën. Efesonu 'icë unicaman rabicë diosa ca Diana 'icën.

²⁹ Usari quicëbë ca Efeso ëmanu 'icë unicama sharati tsuáquiruacëxa. Tsuáquiruquin Macedonia menu 'icë uni rabé, Gayo 'imainun Aristarco, axa Pablobë nicë, a bixun nirínbianx ca anua unicama timécë xubunu abáquianx atsíancëxa. ³⁰ Atsíncëbëa anu 'icë unicama cai axribi atsíntisa taniabi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman —miribima bitsia atsíanxma ca 'it —quixun Pablo cacëxa. ³¹ Camainun ca an 'unáncë Asia menu 'icë

'apu raírínëri bi anu timécanti xubunu atsíanxma 'inun quixun Pablo camiacëxa. ³² Usa 'ain ca axa timécë unicamax tsuáquirui, raírínëxa bëtsi ñu ñui quimainun raírínëxri bi bëtsi ñu ñui banai sharácëxa. Sharáquin bi ca aín patsanën añu 'anux cara timéaxa quixun 'unánma 'icën. ³³ Pablomia 'icësaribiti ca anua timécë unicamax anua atubë 'icë judíos unicamamiribi nishacëxa. Usaía ami nishcëxun ca judíos unicama an Alejandro, uisai 'i cara timéaxa quixun an anua timécë unicama canun quixun cacëxa. Cacëxun ca Alejandronën aín męcënan sanánquin aín bana cuanun quixun cacëxa. ³⁴ Cacëx bi ca —ax ca judío uni 'icë —quixun 'unani nětëtima rabé horan pain munuma sharati quicancëxa: —Cushiira ca Diana 'icën. Efesonu 'icë unicaman rabiçë diosa ca Diana 'icën.

³⁵ Usa 'ain ca sharatia nětënnun cacëx bi nětëtisama taniabi an 'apu quirica cuëñox-uncë unin nětëmiacëxa. Nětëmia ca cacëxa:

—Efesonu 'icë unicama, 'ën mitsu camainun ca cuat. Ënë ëmanu 'icë unicamax ca an anuxun Diana rabiti xubu bërúanan a iscësa maxax nainuax nipacëcë bërúancë 'icën. Usa ca quixun ca camabi menu 'icë unicaman 'unánxa. ³⁶ Usa 'ain ca, usama ca quiax uíx bi quitima 'icën. Usa 'ain camina nětëti 'ain. Nětëanan camina sinánxunmaishi ñu 'atima 'ain. ³⁷ Mitsúnmi bęcë uni rabëtax ca mitsun rabiçë diosa ñui 'atimati banacëma 'icën. ³⁸ Usa 'ain bi ca Demetrio 'imainun an abëtan uxua manë 'acë ñu 'acë unicaman, unimi manántisa tanquin, an uníxa uni itsimi manania cuacë unicama cati 'icën. Canan ca 'apu raíriri bi cati 'icën. Cacëbëtan bi ca Demetrio 'imainun abë 'icë unicamaxa ami manáncë unicamanri bi, an uníxa uni itsimi manania cuacë unicama cati 'icën. ³⁹ Usa 'ain camina bëtsi ñuribi mëníoisa tanquin anúan 'apucama timéti nětën anu timécë unicaman cuamainun cati 'ain. ⁴⁰ Uisai 'i caranuna sharati quixun ñucácancëxun a ñuiquin cati ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca 'apumi nishínu 'icësa sináncanti 'icën.

⁴¹ Usaquin catancëxun ca timécë unicama cuantánun quixun xuacëxa.

20

Macedonia me 'imainun Grecia menu Pablo cuan

¹ Usaquin cacëxa cuancëbëtan ca Pablonën axa Jesucristomi catamécë unicama camicëx aia 'ësëanan bana ñuixuntancëxun —cuanmainun ca 'ican —quixun atu cabiani Macedonia menu cuancëxa. ² Cuanquin ca a menua 'icë ëmacamanua 'icë axa Jesucristomi catamécë unicama, ëníma Jesús mi catamënnun quixun caquin sinánmiacëxa. Sinánmibiani ca Grecia 'icë bi Acayaribi cacë menu cuancëxa. ³ Cuanx bëbax ca anu rabé 'imainun achúshi 'uxë 'iacëxa. Anu 'aish ca manë nuntin Siria menu cuanti sinánquin bi, judíos unicamaxa ami 'ësënanía ñuia cuati sinanacëxa. Sinanabiani ca Macedonia anu pain bain cuancëxa. ⁴ Cuancëbë ca Berea ëmanu 'icë uni, Sópater, a 'imainun Tesalónica ëmanu 'icë uni rabé, Aristarco 'imainun Segundo, 'imainun Derbe ëmanu 'icë uni, Gayo, 'imainun Asia menu 'icë unicama, Timoteo, Tíquico, Trófimo, acamax Pablobë cuancëxa. ⁵ Cuanx Macedonia menu bëbacëbë ca atux pain Troas ëmanuxun nu caini cuani nu ëbiani rëcuénquiancëxa. ⁶ Usa 'ain cananuna anun chamiti ñucëñunma 'acë pán anun piti nětë inúmitancëx, nuxri bi Filiposnuax manë nuntin cuanx, męcën achúshi nětë 'icëbë Troasnu bëbacën. Bëbax cananuna męcën achúshi 'imainun rabé nětë anu 'iacën.

Troas ëmanu Pablo 'iá

⁷ Anu 'aish cananuna domingo nětën axa Jesucristomi catamécë unicamabë pán tucapaxun pi timéacën. Timéan ca Pablonën, imëishinu cuanti 'ain, ñantónpaquin 'uran bana ñuixuancëxa. Usoquin ca imé naëx 'itámainun 'acëxa. ⁸ Usoquin ca Pablonën xubu cata itsi manáinra 'icë, anua lamparín 'itsaira tiríocë 'icë anunu timécë, anuxun bana ñuixuancëxa. ⁹ Usaquin Pablonën manámi 'icë xubu cata rabé 'imainun achúshi, anuxun bana ñuixuncëbë bi ca bënë uni achúshi, Eutico cacë, ax xubu manámia 'icë xëcuë anu tsofax, 'uxcënan ténáncëx 'uxax ëman nipacëacëxa. Nipacëtía bamaía ca bicancëxa.

¹⁰ Biccëbë xubunuax 'ibúquianquin bëná uni 'icúquin bitsi rantin purúnquin ca Pablonën anua 'icë unicama cacëxa:

—Ratúaxma ca 'ican, ca uinacëtia.

¹¹ Catancëx manan 'irutëcënxun, pán tucapaxun pianan pëcaratamainun bana ñuix-unëti, ca Pablo atu ëbiani cuancëxa. ¹² Cuancëbë ca bëná uni Eutico axa chuáma 'aish asábi 'icë buani cuëenquiani cuancancëxa.

Troasnuaxa Pablo Miletonu cuan

¹³ Usa 'ain cananuna Pablonëan taën cuainsa tanquin, anua bitsi cuanun cacëx, nux pain rëcuënguiani manë nuntin Asón cacë ëmanu cuancën. ¹⁴ Cuanx bëbaquin Asónua Pablo bibiani cananuna abë nuntin Mitilene cacë ëmanu cuancën. ¹⁵ Mitilenuax coonx cananuna Quío cacë nasí rapasu bëbacën. Bëbax anuax coonx cananuna Samos cacë nasínu bëbacën. Bëbatancëx cananuna anu 'icë ëma Trogilio anuax pain tantiacën. Tanti anu 'inëti cuanx cananuna Mileto cacë ëmanu bëbacën. ¹⁶ Anuxun ca Pablonën Pentecostés cacë nëtë 'iisama pain 'ain Jerusalénu bëbati sinánquin 'uran Asia menu 'iisama tanquin, Efeso ëma 'urama 'aínbi anu cuantima sináncëxa.

Efesonuaxa ax Jesucristomi catamëcë unin cushicama Pablonën bana ñuixuan

¹⁷ Usaquin sinánxun ca Miletonuxunbi Efesonua 'icë axa Jesucristomi catamëcë unin cushicamaxa anu unun quixun Pablonën camiacëxa. ¹⁸ Camicëx aia ca cacëxa:

—Asia menu utancëx carana mitsubë 'aish uisai 'ëx 'ia quixun camina mitsun 'unanin.

¹⁹ 'Ëx mitsubë 'ixun cana mitsúnmi 'ë rabiti sinánquinma axa cuëencësabi oi 'iquin Nucën 'Ibu Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuan. Usoquin 'ai cana bëunan mëscúanan judíos unicaman 'ë bëtsi bëtsi ocëx 'aisamaira tëmëran. ²⁰ Usai 'iquinbi cana ënquinma uisai caramina Nucën Papa Dios cuëencësabi oi 'inux upí 'iti 'ai quixun racuëquinma mitsu bana ñuixuan. Usaquin nëtéquinma mitsúxmi timécë ñuixuanan cana mitsun xubucamanuxunribi mitsu bana ñuixuan. ²¹ Ñuixunquin cana judíos unicama 'imainun judíosma unicamaribi Nucën Papa Dios cuëencësabi oi 'inux sinanatía Nucën 'Ibu Jesucristomi catamënun quixun can. ²² Usa 'ain cana Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oi Jerusalénu cuanin, uisai carana anuax 'iti 'ai quixun 'unanimabi. ²³ An 'unánmicëxun cana 'unanin, uinu 'icë ëmanu carana cuani anuxun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ë caia, anuax cana sipuocancë 'ianan unían 'atimocëxun 'aisamaira oquin tëmëranuxun 'ai quixun. ²⁴ Usaquian 'unánmicëxbi cana 'ëx uisai carana 'iti 'ai quixun sinani bënëtiman. Bamanuxunbi Nucën 'Ibu Jesusan cacësabi oquin 'ai cuëenquin sënëonti cana cuëënin, Nucën Papa Diosan ca nuibaquin unicama ainan 'inun iémisa tania quixuan camabi unin 'unánun.

²⁵ Usaquin sinánquinbi cana 'unanin, uicama carana Nucën Papa Diosan uni 'inun bana ñuixuan acaman ca 'ë istëcënxunma 'aia quixun. ²⁶⁻²⁷ Mitsúnmi 'ë istëcëncëxunmabi cana ësoquin mitsu cain, uisai cara Jesucristo cupí aín unicamax, an mëníosabi oi 'iti 'icë quixuan Nucën Papa Diosan 'ë 'unánmicë, acama ñuiquin cana mitsuishima camabi ëmanu 'icë unicamaribi ñuixuan. Usa 'ain ca 'ën Jesucristo ñuiquin bana ñuixunia cuatibia ami catamëcëma 'ain 'ën 'uchama 'icën. ²⁸ Usa 'ain camina mitsun mina ñu 'aisama 'ai bërúancati 'ain. Bërúancanan camina axa Jesucristomi catamëcë unicamaribia upí 'inun bërúanti 'ain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan ca usoquinmi axa Jesucristomi catamëcë unicama bërúanun mitsu 'imixaxa. A unicamax ca axa bama cupí Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'aish aín uni 'icën. ²⁹ 'Ën cana 'unanin, 'ëx cuancëbë ca uni raírí uti 'icën. Uxun ca axa ami sináncë unicama, Jesucristomi catamëti bana a ënun quixun paránti 'icën. 'Inúanëan bëtsi biquin carnero tsuácacësaribi oquin ca a unin axa ami sináncë unicama Jesús manunun quixun parántisa tanti 'icën. ³⁰ Ësaquinribi cana 'unanin, axa Jesucristomi catamëcë unicamabë timécë unicama bëtsi bëtsin ca Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin ñuixunquinma, cëmë bana ñuixunti 'icën, a bana quicësabi oi isa 'inun quixun. ³¹ Usa 'ain camina unin paráncëma 'inuxun upí oquin sináinrati 'ain.

Camina sinánti 'ain, rabé 'imainun achúshi barin cana ñantánbi nēténbi nētéquinma bëunan mëscúquin mitsu 'ësëan.

³² Bëri cana an bëruanun Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin. An ca nuibaquin mitsu ami cushinun 'imianan axa ami sináncë unicama 'imicësaribi oquin aséribi ainan 'aíshmi ax cuëncësa oíshi 'inun mitsu 'imiti 'icën. ³³ 'Ën cana curíqui ñucánan chupa uíbi ñucácëma 'ain. ³⁴ Mitsúnbi camina 'unanin, 'ën mëcënanbi ñu mëëxun cana 'ën piti 'imainun 'ën chupa bianan 'ëx abé 'icëcamaribi bixúan. ³⁵ Usaquin ñu mëëcë 'ixun cana mitsu 'unánmia, mitsúnribimi usoquin 'anun, ñuñuma uni ñu 'inánuxun. Usaquin 'ati sinani ca Nucën 'Ibu Jesús ësai quiacëxa: “A unin ñu 'ináncë uni ax cuëncësamaira oi ca an uni ñu 'ináncë uni ax cuëñia”. A bana camina manúquinma sinánti 'ain.

³⁶ Èsaquin catancëx ca Pablo rantin puruni tsóbuti anu 'icë unicamabë Nucën Papa Diosbë banacëxa. ³⁷⁻³⁸ Banai sënënia ca —'ë camina istëcënxunma 'ai —quia oi camáxbi masá nuituti abé 'icúcanani bëunan mëscúquin bëruánxa cuanun caquin manë nuntinu 'irumiquin Pablo buáncëxa.

21

Jerusalénu Pablo cuan

¹ Buáncëx 'iruax Efesonu 'icë unicama ëbiani cuanx cananuna Cos cacë nasínu cuancën. Anuax coonx cananuna Rodas cacë nasínu cuanx, anuaxribi Pátara cacë ëmanu bëbacën. ² Bëbaxun cananuna anua axa manë nuntin Fenicia menu cuanti uni raíri mëracën. Mërax cananuna a nuntin atubë cuancën. ³ Cuanxun Chipre nasía mëmiu 'icë inubiani cananuna Siria menu cuancën. Cuanx cananuna anu 'icë unicaman buáncë aín ñucama a nanpáxunti cupí Tiro ëmanu cuancën. ⁴ Usai Tironu bëbaxun, axa Jesucristomi catamëcë unicama mërax, cananuna mëcën achúshi 'imainun rabé nētën atubë anu 'iacën. Nuxnu anu 'ain ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun a unicaman uisai cara Pablo 'iti 'icë quixun 'unánquin Jerusalénu cuanxma 'inun quixun cacëxa. ⁵ Usaquian cacëbëbi cananuna a nētëcama inúcëbë cuancën. A ëmanuax cuancëbë ca axa Jesucristomi catamëcë unicamax aín xanu 'imainun aín bëchicëbëbi nubë masinu cuancëxa. Cuanx cananuna rantin puruni tsóbuax masinuax Nucën Papa Diosbë banacën. ⁶ Usai 'itancëxun atubë 'icucananquin —cuanmainun ca bëruánx 'ican —quixun atu cai cananuna manë nuntinu 'iruacën. 'Irucëbë ca a unicamax aín 'icënu cuantëcëancëxa.

⁷ Anuax cuanx cananuna Tolemaida ëmanu cuancën. Cuanx bëbaxun axa Jesucristomi catamëcë unicama catancëx cananuna achúshi nētën atubë 'iacën. ⁸ Anuax pëcaratëcëncëbë cuanx cananuna Cesárea ëmanu bëbacën. Bëbax cananuna Felipenën xubunu abé 'i cuancën. Felipe ax ca an Jesús ñuiquin unicama bana ñuixuncë 'ianan mëcën achúshi 'imainuan rabé uni Jerusalénuxun an piti mëtícanun caíscan acama achúshi 'iacëxa. A Felipebë cananuna 'iacën. ⁹ Aín bëchicë ca rabé 'imainun rabé xanu bënëñuma 'iacëxa. A xanucaman ca Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuancëxa.

¹⁰ Anu 'itsa nētë 'icëbë ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuncë uni achúshi Agabo cacë, ax Judea menuax bëbacëxa. ¹¹ Bëbax nu isi uxun anun Pablo tsitëcërëquicë, a biax anun tanëacanan anun mënëacati ca quiacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ca ësari quia: Ënën 'ibu ca ësaribi oquin nëaxun Jerusalénu 'icë judíos unicaman judíosma unían binun 'inánti 'icën.

¹² Èsaría Agabo quia cuaquin ca nubëtan Cesáreanu 'icë unicamanribi, Jerusalénu cuanxma 'inun quixun Pablo cacëxa. ¹³ Cacëxbi ca Pablo quiacëxa:

—¿Añu cupí caramina usai banai bëunan mëscúquin 'ë masá nuitumin? Jerusalénuxuan Nucën 'Ibu Jesúsnan cupí 'ë nëacancëxbi cana bënëtima 'ain. Usoquin nëanan 'ë 'acancëxbi cana asábi 'iti 'ain.

¹⁴ Usai quia Jerusalénu cuancatsi quia cananuna Pablo sinanamicasmacën. Usa 'ain cananuna quiacën:

—Nucën 'Ibu Dios cuëncësabi oi ca 'iti 'icën.

¹⁵ Usa 'ain cananuna ñu mëníobiani Cesáreanuax Jerusalénu cuancën. ¹⁶ Cuancëbë ca nubë Cesáreanuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicama raíri cuancëxa. Acaman ca Chiprenuax ucë uni Mnasón, axa 'itsa baritian Jesucristomi catamëcë, a 'unáncë 'ixun aín xubunu anunu 'inun nu buáncëxa.

Pablo Jacobo isi cuan

¹⁷ Usa 'ain ca Jerusalénu bëbaia axa Jesucristomi catamëcë unicaman cuëñquin nu biacëxa. ¹⁸ Usaquian bicëx 'inëti cananuna pëcaracëbë Pablobë Jacobo isi cuancën. Abë ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushicamaribi 'iacëxa. ¹⁹ 'Icë —¿uisa caina 'ai? —quixun catancëx atubë banaquin ca Pablonën uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan 'amicëxun, anua judíosma unicama 'icë ëmacamanuxun ñu 'axa quixun ñuixuancëxa.

²⁰ Usaquian Pablonën ñuixuncëxun ca —asábi ca —quixun caquin Nucën Papa Dios rabiacëxa. Rabitancëxun ca Pablo ësaquin cacëxa:

—Asábi ca. Usa 'aínbi camina 'unanin, 'aisamaira judíos unicamax ca Jesúsni sinánxa. Sinánxunbi ca ësaquinribi sinania, Moisésnëan usai judíos unicama 'iti cuëñëo bana quicësabi oi cananuna 'iti 'ai quixun. ²¹ A unicamax ca quía, min isamina bëtsi bëtsi menua judíos unicama, Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuëñëo bana quicësabi oi 'iaxma 'inun quixun can. Canan isamina judíos unicaman 'acësaribi oquin bëbu tuá 'unántioxunma 'anun quixunribi can. ²² An usa bana cuacë unicamax ca mi ucë cuati timéti 'icën. ¿Usa 'ain caramina uisai 'iti 'ain? ²³ Nun ësaquin cacësabi oquin camina 'ati 'ain. Ënu ca rabé 'imainun rabé judíos uni, an Nucën Papa Dios cacësabi oi 'i sënénquian aín bu tëamitishi 'icën. ²⁴ Ënë uni buani camina abë judíos uni 'icësaribiti 'inux mixribi nashi mëníocati 'ain. Mëníocanan camina a unicamaxa Moisésnën cuëñëo bana usai 'iti quicësabi oi 'ianan aín bu tëacë 'inun cupíoquin mëníocamiti 'ain. Minmi usoia isquin ca judíos unicaman 'unánti 'icën, mix camina Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuëñëo bana quicësabi oi 'i quixun. 'Unánan ca mimia manáncë bana ax ca cëmë 'icë quixun 'unánti 'icën. ²⁵ Mixmi judío uni 'aish usai judíos unicama 'iti bana quicësabi oi 'iti 'aínbi ca nun sináncëx judíosma unicamax usai 'itima asábi 'icën. Usaquin sinánquin cananuna ësaquin 'axun acama quirica buánmian: Judíos unicama usai 'iti banacama quicësa oquin 'aquinma camina ësaquinshi 'ati 'ain, unímbia uniocë ñu rabiquian 'acë ñuina camina pitima 'ain, 'imainun camina ñuina imi pitima 'ain, 'imainun camina tëtscacë ñuina pitima 'ain, 'imainun ca bëtsi xanubë 'ima uni aín xanubëishi 'iti 'icën.

Roma ëmanua Pablo cuan ñuicë bana (21.27-28.31)

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun Pablo bican

²⁶ Usaquian abëa 'icëcamabëtan Jacobonën cacësabi oquin, rabé 'imainun rabé uni a buonx ca Pablo judíos unicama 'icësaribiti nashi abë mëníocacëxa. Mëníocanan ca uisa nëtën cara anun mëníocati nëtë sënénti 'icë quixun canan uisa nëtën cara Nucën Papa Dios rabiquin ñuina rëti 'icë quixun anu 'icë sacerdotebëtan mëníoi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuancëxa.

²⁷ Anun mëníocati nëtë mëcën achúshi 'imainun rabé sënénti 'uramara 'ain ca judíos unicama raíri, Asianuax ucë, acaman Pablo anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua isacëxa, isquian tsuácarucëxun Pablo biacëxa. ²⁸ Bitsi ca munuma cuënishi quicancëxa:

—Israel unicama, nu ca 'aquin. Ënë unix ca an camabi menu cuanquin judíos unicamamia 'inun quixun unicama ñuixuncë a 'icën. Usa 'ixun ca nun cuati bana Moisésnën cuëñëo quicësabi oi 'iaxma 'inun quixun canan, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ënë 'atimaquin ñuiquinribi unicama caia. Usa 'ixun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu judíosma, axa griego banan banacë unicama raíribi atsínmiaxa. Atsínmixun ca ënë xubu upí 'atimamiaxa —quiaux.

²⁹ Jerusalénuaxa abë nitsia isbaiëxanx ca Efesonu 'icë uni, Trófimo, a Pablonën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínmicësa sinani usai quicancëxa. ³⁰ Usaía quicëbë tsuáquirui abácuatsini uquin ca Jerusalénu 'icë unicaman biquin, Pablo anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ëman nirínbianquin bënénquinshi xëcuëcama

xëpuacëxa. ³¹ Usaquin 'ai Jerusalénu 'icë camabi uni tsuáquirucëa ñuia ca comandantenën cuacëxa. ³² Usaquin cuaquin aín suntárucamacëñun suntárunën cushicama timë-tancëxun abáquianquin buanx ca comandante anua unicama 'icë anu bëbacëxa. Bëbaia isquin ca mëëquinbi Pablo ëancëxa. ³³ Usocëbë uquin ca Pablo biquin comandantenën aín suntárucama manë risi rabëtan təcërëcanun quixun cacëxa. Caquin ca ui cara ax 'icë quixun ñucánan añu cara 'axa quixun ñucácëxa. ³⁴ Ñucácëbëbia unicamax bëtsi bëtsi bana ñui sharácëbëtan upí oquin cuaquinma ca comandantenën anua suntáru bucucë xubunua buánun quixun cacëxa. ³⁵⁻³⁶ Cacëxuan buáncëbë, a caxu cuanquin catícabiani ca unicama sharati tsuáquirui quiacëxa:

—Ca bamati 'icën.

Usai quia tsuáquirucëbëtan ca unínma 'aia quixun suntárucaman atun xubunua 'icë tapitia 'urama 'ain Pablo 'icúquin birubianquin buáncëxa.

Unicamax ami manáncëxuan Pablonën ca

³⁷ Usoquin buánxuan atun xubunu suntárucaman atsínmicëxunbi ca Pablonën comandante cacëxa:

—¿Bananun caina 'ë 'imitima 'ain?

Cacëxun ca comandantenën cacëxa:

—¿Griego banan banati caina 'unan? ³⁸ ¿Mix caramina Egiptonu 'icë uni an bari itsin, 'apumi nishquin unicama tsuáquirumitancëxun uni 'aquin cuatro mil uni, anu uni 'icëma menu buáncë, ama 'ain?

³⁹ Usaquin ñucácëxun ca Pablonën cacëxa:

—Èx cana judío uni 'ain, Cilicia menua 'icë ëma cha, Tarso, anu 'icë. ¿Usa 'ain caramina 'ën axa tsuáquirucë unicama canun 'ë camitima 'ain?

⁴⁰ Cacëxun ca comandantenën —camina cati 'ai —quixun cacëxa. Cacëx tapitinu nixun mëcënan sanáncëxa nëtëtia ca Pablonën hebreo banan banaquin ësaquin unicama cacëxa:

22

¹ Èn aintsicama 'imainun caniacëcë unicama, uisai carana 'ia quixun 'ën asérabi mitsu ñuixunmainun ca cuat.

² Caía, hebreo banan Pablo banaia cuati ca pascësarua 'inun nëtéacëxa. Nëtëtia ca Pablonën cacëxa: ³ —Èx cana judíos uni, Cilicia menua 'icë ëma Tarso, anuax bacëan 'ain. Usa 'ixunbi cana Jerusalén ënuax caniquin, an uni 'unánmicë uni, Gamaliel, an 'unánmicëxun quirica 'unánquin, nucën raracaman cuatia Moisésnën cuëñëo bana upí oquin 'unáncën. 'Imainun cana mitsúxmi 'icësaribiti Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'ati cuëëancën. ⁴ Usa 'ixun cana axa Jesucristomi sináncë unicama bëtsi bëtsi ocën. Bëtsi bëtsi oquin 'anan cana bëbu 'imainun xanuribi nëaxun tëmëramianan sipuanuxun buáncën. ⁵ Sacerdotnën cushicaman 'apubëtan ca caniacëcë unicamanribi 'unánxa, atun ca Damasconu 'icë judíos unicama 'inani cuanun quirica 'ë 'ináncëxa quixun. 'Ináncëx cana axa Jesucristomi sináncë unicama Jerusalén ënuxun tëmëraminuxun bitsi cuancën.

Pablonëan axa usai Jesucristomi catamëa ñuia bana (Hch. 9.1-19; 26.12-18)

⁶ Bain cuani Damasconu bëbai cuanquin, 'ën usai 'iti sináncëma 'aínbi ca bari xamaruti 'urama 'ain, naínuax cushiira pëqui ichúquin nëbëtsioraquin 'ë pëcacëxa. ⁷ Usaquian pëcacëx menu nipacëxun cana ësaquian 'ë cacë bana cuacën: “Saulo, Saulo, ¿uisoti caramina 'ë bëtsi bëtsi oin?” ⁸ Èsaquian cacëxun cana cacën: “¿Ui caramina 'ain? Nucën 'Ibu Dios sapi camina 'ain”. Cacëxun ca 'ë cacëxa: “Èx cana Jesús, Nazaretnu 'icë, ami bëtsi bëtsi ocë, a 'ain”. ⁹ Usaquian 'ë cacëbëtan pëquia isquinbi ca axa 'ëbë cuancë unicaman 'ëbëa banaia cuama 'icën. ¹⁰ Èsaquian cacëxun cana cacën: “Mix camina 'ën 'Ibu 'ain. ¿Usa 'aish caramina añu 'ën 'ati cuëënin?” Cacëxun ca 'ë cacëxa: “Niruquiani camina Damasconu cuanti 'ain. Anuxun ca uisa ñu caramina 'ati 'ai quixun mi unin cati 'icën”. ¹¹ Usaquin cacëx menuax niruiabia axa pëquicë an bëtënanacëx bëxuñu 'ixun iscasmatia, axa 'ëbë cuancë unicaman mëínbianquin buáncëx cana Damasconu bëbacën.

¹² Anu ca uni achúshi, Ananías cacë, an Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'acë 'iacëxa. Usa 'aish ca a unix Damasconu 'icë judíos unicaman, ax ca upí nuituñu 'icë quixun ñuicë 'iacëxa. ¹³ Usa 'aish ca 'ë isi uacëxa. Uxun ca 'ë cacëxa: Saulo, mix camina 'ën xucën 'ain. Camina amiribishi istëncënti 'ain. Quixuan cacëxuinshi cana a isacën. ¹⁴ Iscëxun ca 'ë cacëxa: Nucën Papa Dios, a nucën raracamanribi rabia, an ca mi caísacëxa, añu cara ax cuëñia quixun 'unánanmi aín Bëchicë aín sinan upíra aribi 'unánan ax banaia cuanun. ¹⁵ Usa 'ixun camina min ami iscë ñucama 'imainun usaquian mi cacëxunmi cuacë banacamarihi camabi menu 'icë unicama ñuixunti 'ain. ¹⁶ Usaími 'inúan caíscë 'aish camina bënëtishi nirui min 'uchacama téréñun Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti nashimicë 'iti 'ain.

Judíosma unicama bana ñuixunun Jesusan Pablo xua

¹⁷ Usa 'ain cana Ananías quicësaí 'itancëx Jerusalénu cuantëcëancën. Cuanx cana Nucën Papa Diosbë banai anuxun a rabiti xubunu cuancën. Anu 'ixun cana namáquin iscësoquin Nucën 'Ibu Jesús isacën. ¹⁸ Iscëxun ca ësaquin 'ë cacëxa: Jerusalénu 'icë unicaman ca mínmi 'ë ñuiquin cacëxunbi cuaisama tanti 'icën. Usa 'ain camina bënëti Jerusalénuax cuanti 'ain. ¹⁹ Usaquian cacëxunbi cana Nucën 'Ibu Jesús cacën: Ënu 'icë judíos unicaman ca 'unánxa, 'ën cana anua judíos unicama timëti xubucamanu cuanquin, axa mimi catamëcë unicama sipuanuxun buánan mëëa quixun. ²⁰ Estëbanën an mi ñuiquin uni bana ñuixuncë, a maxaxan 'acanmainun cana 'ëx anu 'ixun cuëñquin an Estëban rëcë unicaman chupa bërúan. ²¹ Usaquin cacëxunbi ca Nucën 'Ibu Jesusan 'ë cacëxa: Camina cuanti 'ain. Cana 'ura 'icë judíosma unicamami bana ñuixunun mi xuti 'ain.

Comandantenëx Pablobë bana

²² Usaquian Pablonën ñuixuncëxun pascësarua 'aish sëtëxun cuatibi ca judíosma unicama ñuia quia cuati sharatëcëni quicancëxa:

—Ëñë uni ca bamati 'icën, 'aíma 'inun.

²³ Usai qui munuma banai sharati nishquin ca aín chupabi pëxun niquin me cupícë bixun manámi mësuquin puacëxa. ²⁴ Usaría unicama 'ia isquin ca comandantenën anua suntárucama bucucë xubunua Pablo atsínminun quixun aín suntárucama cacëxa. Canan ca, uisa cupí cara a ñui usai sharácania quixuan nu ñuixunun camina Pablo rishquiti 'ai quixun cacëxa. ²⁵ Usaquian comandantenën cacëxuan rishquiminuxun nëamicëxunbi ca Pablonën anua 'icë capitán cacëxa:

—¿Mitsúnmi románo uni, añu cara 'axa quixun upí oquin cuaxunmashi rishquiti cara asábi 'ic?

²⁶ Ësaía Pablo quia cuabiani cuanxun ca capitánën ësaquin comandante cacëxa:

—Ëñë unix ca románo 'aish quiricañu 'icën. Usa 'ain camina uisaquin caramina 'aisa tani usoquin 'anuxun upí oquin sinánti 'ain.

²⁷ Usaquian cacëx anu cuanquin ca comandantenën Pablo ñucáquin cacëxa:

—¿Asérabi caramina mix románo 'aish quiricañu 'ain?

Cacëxun ca Pablonën cacëxa:

—Usa cana 'ain.

²⁸ Cacëxun ca comandantenën cacëxa:

—Románo 'aish quiricañu 'inuxun cana 'ën 'itsaira curíqui cupíocën.

Quia ca Pablonën cacëxa:

—'Ën papan Romanu 'icë quiricañu 'ixun bëchia 'aish cana 'ëx románo 'ain.

²⁹ Usaía quia cuaquin ca axa a rishquinux cuaíncëcaman Pablo ëancëxa. Ëncëbë ca comandantenëxribi, románo 'aísha quiricañu 'icëbi cana Pablo nëamia quixun sinani, racuécëxa.

Judíos cushin 'apucaman Pablo ñucá

³⁰ Usa 'ain ca pëcaracëbëtan comandantenën añu cupí cara Pablomi judíos unicama manania quixun 'unántisa tanquin, anúan nëacë manë risi tubunun quixun cacëxa. Canan ca sacerdotenën cushicama 'imainun judíos unbunën cushicaman 'apucama

timēnun quixun aín unicama cacēxa. Cacēxuan an cacēsabi oquin timēan ca comandantenēn Pablo axa timécē 'apucaman isnun chiquímiacēxa.

23

¹ Usa 'ain ca suntárucaman bēcēxun isquin Pablonēn judíos unibunēn 'apucama cacēxa:

—Mitsux judíos uni 'aish camina 'ēn xucéantu 'ain. 'Icē cana mitsu cain, 'ēn cana ñu 'atima 'acēma 'ai quixun ca Nucēn Papa Diosan 'ē isia.

² Quiáxa quicēbētan ca sacerdotenēn cushicaman 'apu, Ananías, an a rapasu 'icē unicaman Pablo cuētáshcanun quixun cacēxa. ³ Caia ca Pablonēn cacēxa:

—Unían, upí ca quixun mi sináncē 'aíshbi camina mix usama 'ain. Nucēn Papa Diosainra ca 'ēmi 'amicēsa usoquin mi 'ati 'icēn. Moisésnēn cuēñēo bana quicēsabi oquin uisa caramina 'ē oti 'ai isti cupíshi camina anu tsotan. ¿A bana quicēsabi oquin 'ē ñucáxunmabi caramina 'ē mēēnun quixun uni cain?

⁴ Caia oquin ca a rapasu 'icē unicaman Pablo cacēxa:

—¿Usaquin caramina Nucēn Papa Diosnan 'icēbi min sacerdotenēn cushicaman 'apu cain?

⁵ Cacēxun ca Pablonēn cacēxa:

—'Ēn aintsicama, Moisésnēn cuēñēo bana ca quia: “Min aintsicama 'apumi camina 'atimati banatima 'ain”. Usa 'aínbi cana ax ca sacerdotenēn cushicaman 'apu 'icē quixun 'unánquinma usaquin can.

⁶ Usaquin catancēxun ca Pablonēn anua timécē 'apucama, a raírínēxa saduceo uni 'imainun raírínēx fariseo uni 'icē 'unáncēxa. 'Unánquin ca munuma banaquin cacēxa:

—'Ēn aintsicama, 'ēx cana fariseo uni 'ain, fariseo unin bēchicē cana 'ēx 'ain. Usa 'ixun cana bama 'aish ca Cristo utēcēncēbē uni baísquiti 'icē quixun sinanin. 'Ēn usaquin sináncē 'ain ca 'ēmi manáncania.

⁷ Ēsaía quia cuati acamaxbi cuēbicanantancēx ēnananquin ca fariseo unicaman bētsi oquin sinánmainun saduceo unicamanribishi bētsi oquin sináncēxa. ⁸ Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icē —quixun sinánan —ángel 'imainun ca ñunshínribi 'aíma 'icē —quixun sinania. Sinánmainun ca fariseo unicaman —bama 'aish ca Cristo utēcēncēbē uni baísquiti 'icē —quixun sinánan —ángel 'imainun ca ñunshinribi anu 'icē —quixun sinania. ⁹ Usa 'aísha camáxbi cuēbicanani sharámainun ca fariseo uni raíri, an Moisésnēn cuēñēo bana 'unáncē, an niruquin munuma banaquin cacēxa:

—Nun iscēx ca ēñē unix añu ñubi 'acēma 'icēn. Sapi ca ñunshin banaia cuaxa, ángel banaia sapi ca cuaxa. An 'imicēxuan nu bana ñuixuncēxunbi ēñē uni 'atimoi atununa Nucēn Papa Diosmiribi nishi, usa 'ain cananuna 'atimotima 'ain.

¹⁰ Usaría 'aisamairai cuēbicanáncēbē ca comandante, unicaman Pablo 'ati sinani racuéacēxa. Usai 'iquin ca comandantenēn —unicama nēbētsinuabi bibianquin camina Pablo anunu 'icē xubunu buánti 'ai —quixun aín suntárucama cacēxa. Cacēxun ca suntárucaman anua atux 'icēnu buánxun atsínmiacēxa.

¹¹ Usaquian 'oon ñantánbucēbētan ca Nucēn 'Ibu Jesusan a rapasu niracēquin Pablo cacēxa:

—Masá nuituti bēñéaxma ca 'it. Jerusalén ēnuxunmi 'ē ñuiquin cacēsaribi oquin camina Roma ēmanuxunribi 'ē ñuiquin unicama bana ñuixunti 'ain.

Pablo 'acatsi quiax unicama 'ēsēnan

¹² Usaquian Nucēn 'Ibu Jesusan Pablo can pēcaran ca judíos unicama raírínēx timéax 'ēsēnani ēsai canancēxa: Pablo 'axunma cananuna pima 'ianan añu ñubi xēatima 'ain. Nun nux quicēsabi oquin 'acēma 'icē ca Nucēn Papa Diosan nu uisa cara oti 'icē usoquin nu 'ati 'icēn. ¹³ Axa usai 'ēsēnancē unicama ax ca cuarenta unibētan sēñénma 'iacēxa. ¹⁴ A unicaman ca anu cuanxun sacerdotenēn cushicamacēñun caniacécē unicama ēsaquin cacēxa:

—Nux cananuna, Pablo 'axunma cananuna añu ñubi pima quiax canan. Nun nux quicēsabi oquin 'acēma 'icēa Nucēn Papa Diosan nu uisa cara oti 'icē usoquin nu 'anun

cananuna quia. ¹⁵ Usa 'ain camina 'apu raíribëtan paránquin mitsun ësaquin comandante cati 'ain: An ñu 'acë a upíra oquin 'unánxun cananuna Pablo ñucátëcëntisa tanin. Nun nu ñucátëcënnun camina pëcaracëbëtan min suntárucama bëmiti 'ain. Mitsúnmi usaquin cacësabi oquian comandantenën cacëxun aín suntárucaman bëia cananuna Pablo 'ati 'ain.

¹⁶ Usai 'ësëniabi ca Pablonën chirabacën tuacën cuacëxa. Cuabianxun ca suntárunën xubunu atsínxun Pablo ñuixuancëxa. ¹⁷ Ñuixuncëxun cuaquin cuënxun ca Pablonën capitán achúshi cacëxa:

—Ënë xu camina comandantebë ca banatisa tania anu buánti 'ain.

¹⁸ Quixuan cacëxun bibianquin buánxun ca capitánën comandante cacëxa:

—Sipunua 'icë Pablo an ca cuënxun 'ë caxa, ënë tuá camina comandantebë ca banatisa tania anu buánti 'ai —quixun.

¹⁹ Cacëxun mëínbianquin 'uri buánxun ca comandantenën a tuá ñucáquin cacëxa:

—¿Añu ñuiquin caramina 'ë caisa tanin?

²⁰ Cacëxun ca cacëxa:

—Judíos unicaman ca Pablomi 'ësënanquin sinánxa, pëcaracëbëtanmi, atun isa aín ñu 'acë upí oquin istëcënnun, judíos 'apucamanu Pablo buántëcënnun cëmëquin mi camicatsi quixun. ²¹ Usaquian cacëxunbi camina an mi cacësabi oquin 'atima 'ain. Axa Pablomi 'ësënançë uni ax ca cuarenta unibëtan sënénma 'icën. Acaman ca 'anuxun unéxun Pablo cainia. Èsai ca quiaxa: Pablo 'axunma cananuna añu ñubi pima 'ianan añu ñubi xëatima 'ain. Nun nux quicësabi oquin 'acëma 'icëa ca Nucën Papa Diosan nu uisa cara oti 'icë usoquin nu 'ati 'icën. Usaquin Pablo 'acatsi quixun ca minmi cacëxuan min suntárucaman Pablo buántishi unéxun cainia.

²² Quixuan cacëxun ca cuantánun xuquin, comandantenën Pablonën chirabacën tuá cacëxa:

—A ñuiquinmi 'ë cacë bana ënë camina uibi ñuixuntima 'ain.

Comandantenëan Felixnu Pablo buántanun aín suntárucama xua

²³ Cacëxa a tuá cuancëbëtan ca capitán rabé cuënxun comandantenën cacëxa:

—Doscientos taën nicë suntárucëñun camina setenta caballonën nicë suntárucëñun docientos masíbu tuíncë suntárucama bëánquitancëxa imé naëx 'iisama pain 'aían Cesáreanu cuanun mëníocamiti 'ain. ²⁴ 'Imainun camina anúan Pablo cuanun bëtsi caballoribi mëníoti 'ain, anúnmi unínma 'aia bërúanxun, Pablo gobernador Felix anu buánun.

²⁵ Usaquin aín capitán rabé catancëxun ca comandantenën Felix buánminuxun ësaquin quirica cuëñocëxa:

²⁶ “‘Èx Claudio Lisias 'ixun cana Felix, mixmi 'apu 'aish sinánñuira 'icë, mi quirica buánmin, camina biti 'ain. ¿Uisa caina 'ain? ²⁷ Judíos unicaman bixun 'aisa taniabi cana ënë uni, ax ca románo 'icë quixun 'unánquin, 'ën suntárucama buánxun bian. ²⁸ Añu cupí cara ami manancia quixun 'unántisa tanquin cana judíosnën 'apucamaxa timécënu Pablo buan. ²⁹ Buánxun ñucácëxunbi ca Pablonëx isa usai judíos unicama 'itia Moisésnën cuëñö bana quicësabi oi 'ima quixun 'ë caxa. Cacëxun iscëxbi ca an 'acë ñu a cupí Pablo 'ati 'aíma 'ianan a cupí sipuatibi 'aíma 'iaxa. ³⁰ Judíos unicamaxa a 'acatsi quiax ami 'ësënania ñuia cuaquin cana bënënnquinshi minua cuanun Pablo xutin. Xuanan cana axa ami manáncë unicamaribi añu cupí cara ami 'ësënania quixuan mi canun quixun minu xutin. Ènëishi cana mi cain”.

³¹ Èsoquian cuëñocë quirica buánquin ca comandantenëan cacësabi oquin, suntárucaman bibianquin Pablo imé Antípatris cacë ëmanu buáncëxa. ³² Buón pëcaracëbë ca caballonën nicë suntárucamainshi Pablo buántamainun taën nicë suntárucamax anua 'icë Jerusalénu cuantëcëancëxa. ³³ Cuantamainun Pablo buanx ca caballonën nicë suntárucamaxëshi Cesárea ëmanu bëbacëxa. Bëbaxun anu Pablo buánquin ca a ñuiquin cuëñocë quirica Felix 'ináncëxa. ³⁴ 'Ináncëxun a ñuiquin 'acë quirica istancëxun ca Felixnën Pablo bëisquin ñucáquin cacëxa:

—¿Uinu 'icë uni caina 'ain?

Cacëxun ca —'ëx cana Cilicia menu 'icë uni 'ai —quixun Pablonën cacëxa. ³⁵ Cacëxun ca Felixnën cacëxa:

—Axa mimi manáncë unicama ucëbëtan cana mixmi quia cuati 'ain.

Caxun ca Herodesnën xubunuxuan bërúanun quixun suntárucama cacëxa.

24

Felixnën ñucácxuan Pablonën cá

¹ Mécën achúshi nètë 'icëbë ca sacerdotenën cushicaman 'apu, Ananías, abë caniacëcë uni raíri 'imainun Tértulo cacë uni, an banati 'unáinracë, acamax Cesárea emanu cuancëxa. Cuanx bëbax ca Pablomi manánux Felixnu riquiancëxa. ² Riquian, suntárunën Pablo bëcëbëtan, ca Tértulonën Felix ësaquin cacëxa:

—Mixmi 'apu 'ain cananuna upitax bucuin. Sinánñuira 'ixun camina min nuxnu upitax bucunun upí oquin bana mëníoín. ³ Mix camina usa 'ai quixun sinánquin cananuna camabi emanuxun camabi nètën, asábi ca quixun sinani, upitax bucuin. ⁴ Usa 'ain camina mix upí nuituñu 'ixun, nun 'itsaira ñuixunquinma bana 'itsamashi mi ñuixunmainun, nun cacëxun cuati 'ain. ⁵ Ënë unix ca nun iscëx an camabi menua judíos unicama bëtsi bana ñuixunquin ubíoquin tsuáquirumicë 'ianan nazareno cacë unicaman cushi a 'icën. ⁶ Usa 'ixuan judíosma uni anu atsínmixun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu 'atimamiti 'icëbi cananuna Moisésnëan cuënëo nun cuati bana quicësabi oquin 'anuxun biixan. ⁷ Bicëbi ca comandante Lisiasnën aín suntárubë cuanxun nu bicuaënxa. ⁸ Nu bicuantancëx ca axa Pablomi manáncë unicamainsa minu uxun a ñuiquin mi cati 'icë quiax quixanxa. Usa 'ain camina caisa tanquin Pablo ñucáti 'ain. Ñucácxë quia cuaquin camina minbi nuxnu a ñui quicë banacamax ca aséabi 'icë quixun 'unánti 'ain.

⁹ Usaquin Tértulonën Felix can, ca abë ucë judíos unicamanribi Tértulo quicësabi oi ca aséabi 'iaxa quixun cacëxa. ¹⁰ Ësaquin cacëxun cuatancëxun ca Felixnën Pablo axribia bananun quixun aín mécënan sanánquin tanxuancëxa. Tanxuncëxun ca Pablonën cacëxa:

—Minmi 'itsa baritian ënë menuxun uni itsi ñuia mimi uni manáncëxun cuacë 'icë cana racuëtima cuëenquin uisai carana 'ia quixun mi cain. ¹¹ Usa 'ain camina aséabi cara 'ën mi cacë bana 'icë quixun 'unántisa tanquin bëtsi uni ñucáti 'ain. Anuxun Nucën Papa Dios rabinux 'ëx Jerusalénu cuaënxcancë ca mécën rabé 'imainun rabé nëtësa 'icën. ¹² Anu 'icë ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu 'imainun anu judíos unicama timéti xubucama 'imainun ëmacamanuxunribi abë cuëbicananquin 'ën unicama tsuáquirumia uinu 'icë uníbi iscëma 'icën. ¹³ 'Imainun ca ënë unicamaxa quicë bana ënëx ca aséabi 'icë quixuan an mi cati uni 'aíma 'icën. ¹⁴ Usa 'ain cana mi cain, Nucën Papa Dios a 'ën raracaman rabia, a cana 'ënribi rabin. Aín bana, Moisésnën cuënëo 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribi cuënëo, a banacamax ca aséabi 'icë quixun cana 'unan. Usa 'aish cana a banacama quicësabi oía uá aín Bëchicë amia ax 'ëbë sináncë unicamabë ami catamëtin, judíos unicama raírinëxa ami sinántisama tancëbëbi. ¹⁵ Atúan sináncësaribi oquin cana, bama 'aish ca uni upícamá 'imainun uni 'atimacamaxribi baísquti 'icë quixun sinanin. ¹⁶ Usaquin sináncë 'aish cana Nucën Papa Diosmi 'uchaima 'ianan uisa unimibi 'uchaima 'iisa tanin. Usai 'inuxun cana camabi nètën ñu 'atima 'aquinma ñu upíshi 'ain.

¹⁷ Usa 'ain cana 'itsa barin bëtsi bëtsi menu 'itancëx Jerusalénu utëcëan. Uquin cana nun aínsi ñuñumacama 'inánun quixuan uni raírinën 'ë bëmicë curíqui bëan. Bëanan cana 'ën curíquiribi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun 'inánuxun bëan. ¹⁸ Bëxun 'inánux cana judíos unicama 'icësaribiti nashi mëníocan. Anun mëníocati nètë sënëncëbë cana 'ën bëcë curíquicama 'inani anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuan. Anua ca axa Asianuax ucë judíos unicaman 'ë mëraxa. Axa 'ëbë tsuáquiruti 'itsa uni ca anu 'aíma 'iaxa. ¹⁹ Asianuax ucë unicama ax 'ëmi manántisa tani ca ënuxun mi 'ë ñuiquin cai utsianxa. ²⁰ Usa 'ain ca atúxa ucëma 'ain, axa Tértulobë ucë ënë unicaman mi cati 'icën, Jerusalénuxuan judíos 'apucaman 'ë ñucácbëtan cara uisa ñu 'acë 'ë isaxa

quixun. ²¹ Caquin ca, 'apucaman cuamainun, bama 'aish ca Cristo utēcēncēbē unicama baísquiti 'icē quixun 'ēn sináncē 'ain camina 'ēmi manáncani quiax 'ēx quixancē bana mi ñuixunti 'icēn.

²² Usaía Pablo quia cuaquin ca Felixnēn, Jesúsmi catamēti ca uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icē quixun 'unáncē 'ixun nētē itsin mēnionuxun, Tērtulo 'imainun abē ucē unicama ēsaquin cacēxa:

—Comandante Lisias ax ucēbētan cana Pablo ñuimi quicē bana ēnē mēnóti 'ain.

²³ Catancēxun ca Felixnēn aín capitán cacēxa:

—Chiquíti rabanan camina Pablo bērúanti 'ain. Bērúanquinbi camina añu cara 'aisa tania a 'amianan axa abē nuíbanancē unicaman a istisa tania ismianan añu ñu cara cuēñia a 'axunun 'amiti 'ain.

²⁴ Usa 'ain ca nētē itsin Felix, judía xanua biá, Drusila cacē, abē utēcēancēxa. Uxun ca Cristomi catamēti ca uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icē quixun ñuia cuaisa tanquin Pablo camiacēxa. ²⁵ Camicēx uxuan, Jesucristomi catamētia uni, aín 'uchacama tērēncē 'aish Nucēn Papa Dios cuēñcēsabi oi 'iti bana ñuixuanan 'atima ñu 'atēcēinsa tanquinbi tēnēti banaribi ñuixuanan aín ñu 'atima 'acē cupía unin paē tanquin tēmēratí bana ñuixuncēxun cuati ratúquin ca Felixnēn Pablo cacēxa:

—Camina cuantí 'ain. A 'ēn 'ati ñu 'aíma 'ain cana amiribishi mi camitēcēnti 'ain.

²⁶ Usaquin cacēxa cuan ca Felixnēn —'ēn chiquínun ca Pablonēn 'ē curíqui 'inánti 'icē —quixun sináncēxa. Usaquin sinánquin camicēxa cuancēbē cuancēbē ca Pablobē 'itsai banacēxa. ²⁷ Usaquin rabé baritia inúnmi 'apu 'aíshbi chiquíquin ca Felixnēn judíos unicamabē upí 'iisa tanquin Pablo sipunubi ēancēxa. Felix chiquícēbē ca bētsi uni Porcio Festo cacē, ax 'apu 'iacēxa.

25

Festonēn Pablo ñucá

¹ Usa 'ain ca 'apu 'inux cuanx Festo Judea menu bēbacēxa. Bēbax ca rabé 'imainun achúshi nētē 'icēbē Cesárea ēmanuax Jerusalénu cuancēxa. ² Anua 'icē ca judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun judíos 'apucamanribi Pablomi manánquin Festo cacēxa, ³ ēsaquin, —Nux cuēñcēsabi oquin camina Pabloa Jerusalénu min unin bēnun camiti 'ain. Bain aia 'acatsi quiax 'ēsēnanxun ca Pabloa bēnun quixuan caminun quixun judíos unicaman Festo usaquin cacēxa. ⁴ Cacēxunbi ca Festonēn cacēxa:

—Pablo ca Cesáreanu sipuocē 'icēn. 'Ēx cana 'itsama nētēinshi ēnuax anu cuanin. ⁵ Usa 'ain ca mitsun cushicamax 'ēbē Cesáreanu cuanti 'icēn. Cuanxun ca a unían ñu 'atima 'acē 'ain, uisa ñu cara 'axa quixun nu cati 'icēn.

⁶ Catancēx ca mēcēn rabé nētēsa 'icēbē Festo Jerusalénuax Cesárea ēmanu cuancēxa. Coonx pēcaracēbē, anua uníxa unimi manania cuacē uni tsóti, anu tsóbuxun ca Pablo bēcánun quixun camiacēxa. ⁷ Camicēxuan bēcēbē ca Jerusalénuaxa ricuatsíncē judíos unicamax a nēbētsiorati, ēnē unin ca 'atima ñuira 'axa quiacēxa. Usaía quicancēbēbi ca Pablo ñuia, usai quicancē bana ax ca asérabi 'icē quiáxa ax quiti uni raíri 'aíma 'iacēxa.

⁸ Usa 'ain ca Pablonēn amia manáncancēxun ēsaquin Festo cacēxa:

—'Ēn cana Moisésnēan usai judíos unicama 'iti cuēñēo bana quicēsabi oi 'iaxma 'inun judíos unicama cacēma 'ain. Usa 'aish cana 'ēxribi a bana quicēsabi oi 'ian. 'Ianan cana anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunu judíosma uni atsínmicēma 'ain, atsínmima 'ianan cana Romanu 'icē 'apu, César, aín bana tanxunma 'anun uni cacēma 'ain.

⁹ Quia ca Festonēn judíos unicamabē upí 'iisa tanquin Pablo cacēxa:

—¿Mi ñuia quicancē bana ēnē 'ēn anuxun mi mēíoxunun caina Jerusalénu cuainsa tanin?

¹⁰ Cacēxun ca Pablonēn cacēxa:

—'Ēx románo uni 'icē ca Romanu 'icē 'apu, Césarnēn 'imicē an uníxa románo unimi manania cuacē uni ainshi 'ē ñuia uni quicē bana mēnóti 'icēn. Usa 'ain camina 'ēx románo 'aían 'ēmi uni manania minbi mēnóti 'ain. Minbi camina 'unanin, judíos unicamami 'ēx 'uchacēma 'ain ca 'ēn 'acē ñu a aín 'apucaman mēnóti 'aíma 'icēn. ¹¹ Axa

quicēsabi oquin nun 'ati bana quicēsa oquin 'acēma 'icēa unin 'ē bamamiti ca asábi 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca uisa ñubi 'uchacēma 'icē atúxa 'ē ñui quicē bana asérabima 'ain, uinu 'icē unínbi atúan 'anun judios unicama 'ē 'inántima 'icēn. Usa 'ain cana Romanu 'icē 'apu Césarnēnbia uisa cupí cara uni 'ēmi manania quixun isti cuēēnin.

¹² Usaquian cacēxun ca an a 'aquincē unicamabē banatancēxun Festonēn Pablo cacēxa:

—Césarnēnbi uisa cupí cara uni mimi manania quixun isti cuēēncē cupí camina Césarnu cuanti 'ain.

'Apu Agripanēn Pablo ñucá

¹³ 'Itsama nētē 'icēbē ca 'apu Agripabē Berenice Cesárea ēmanu Festo isi cuancēxa.

¹⁴ Cuanx anu 'itsa nētē 'ia ca Festonēn Pablo ñuiquin cacēxa:

—Ēnu ca sipuacē 'icēa Felixnēn anubi ēbiancē uni achúshi 'icēn. ¹⁵ Jerusalénu 'icē ca sacerdotenēn cushicamabētan judíos caniacēcēcaman a ñui ami manánquin 'ē caxa, 'ēn a uni 'aminun quixun. ¹⁶ Cacēxunbi cana can: Románo 'apucaman ca, amia uni manáncē uni a uisa 'ixunbi, ca bamati 'icē quixun caima, axa ami manáncē unicaman abē banaquin a uni añu ñu cara 'axa quixun cacēma pain 'ain. ¹⁷ Usa 'ain cana atúxa Jerusalénuax ēnu uóncē nētē pēcaracēbētan, anua an uníxa unimi manania cuacē uni tsóti, anu tsóbuxun Pablo bēcanun quixun camian. ¹⁸ Camiquin cana, 'atíma ñuira sapi ca Pablonēn 'axa quixun sinan. Sinánquin camicēxuan Pablo bēánbi ca 'ēn sináncēsa oi axa ami manáncē unicamax quicēma 'icēn. ¹⁹ Quimabi ca ēsai cuni quíaxa, nuxnu usai 'iti bana quicēsabi oi 'ima 'ianan ca Pablonēn, uni achúshi Jesús cacē, ax isa bamaxbi baísquiacēxa quixun ñuia quíax. ²⁰ Usa 'ain cana uisa carana ēnē uni oti 'ai quixun sinántancēxun, ¿mi ñuia quicancē bana ēnē anuxun mi mēníoxunun caramina Jerusalénu cuainsa tani? quixun Pablo ñucan. ²¹ Ñucátancēxun cana, César Augustonēn ca 'ēmia uni manáncē bana istancēxun uisa cara oti 'icē quixun 'ē cati 'icē quixun 'ē cacē cupí, anun Césarnu xuti nētē sēnētamainuan sipunubi 'inun quixun can.

²² Usaquian cacēxun ca Agripanēn Festo cacēxa:

—'Ēnribi cana a unían bana ñuia cuaisa tanin.

Quíaxa quía ca Festonēn cacēxa:

—Iméishibi camina axa quia cuati 'ain.

²³ Usaquian coon pēcaracēbē ca suntárunēn cushicama 'imainun a ēmanu 'icē unin cushicamabē Berenice 'imainun Agripa aín ñun curánanēn mēníocacuatsini uacēxa. Ucēbētan ca Festonēn Pablo bēnun quixun aín suntárucama cacēxa. ²⁴ Cacēxuan Pablo bēcēbētan ca Festonēn axa ucēcama ēsaquin cacēxa:

—'Apu Agripacēñun cana axa ēnu nubē timécē unicama cain, ēnu ca a uni ñuia judíos unicamax, Jerusalénu 'imainun Cesáreanuaxribi, ami manani munuma banaquin, ax ca bamati 'icē quixun 'ē cacē ax 'icēn. ²⁵ 'Aínbi ca 'ēn sináncēx a cupí bamati uisa ñubi 'acēma 'icēn. Usa 'aínbi cana axbi, César Augustonēnbi ca 'ēmia uni manáncē bana istancēxun uisa cara oti 'icē quixun isti 'icē quixun 'ē cacē cupí Césarnu xuti sinan. ²⁶ Sináncēxbi ca a ñuiquin, usai ca ēnē uni 'iixa quixun cati bana 'aíma íaxa. Usa 'ain cana mitsúnmi ñucánuan a bēnun quixun can. Agripa, mix nun 'apu 'ixun camina a ñucáti 'ain. 'Imainun ca ēnu 'icē unicamanribi a ñucáti 'icēn, uisa ñu cara 'axa quixun. Ñucácēxa quia cuaxun cana añu cara 'axa quixun caquin nun 'apuira César quírica buánmiti 'ain. ²⁷ Añu ñu 'aisama cara 'axa quixun ñuixunxunmashi cana Césarnu sipuacē uni xutima 'ain. Xuáxbi cana nuituñuma 'ixun añu ñu 'acēma 'icēbi a uni xucēsa 'iti 'ain.

26

Usai cana 'ia quixuan Pablonēn Agripa ca

¹ Festonēn cacēxun ca Agripanēn Pablo cacēxa:

—Mixribi camina banati 'ain.

Usaquian cacēx ca camabi unin cuamainun aín mēcēnan sanani ēsai Pablo quiacēxa:

²—Agripa, 'ëmia judíos unicamax manáncë banacama ñuiquin uisai carana 'ia quixun mi cai cana cuëënin. ³ Min camina judíos unicamaxa usabi 'icë 'aish, usai 'ia 'unanin. 'Imainun camina añu ñu ñui cara quia quixunribi 'unanin. Usa 'ixun camina 'ën mi camainun bënëquinma cuati 'ain.

⁴ Judíos unicaman ca uisai 'i carana 'ën nētēnuax cania quixun 'unánan uisai carana Jerusalénuaxribi 'ia quixun 'ë 'unánxa. ⁵ Usa 'ain ca atun 'unáncë 'ixun, 'ëx cana 'itsa baritian fariseo uni 'ai quixun caisa tanquin mi cati 'icën. Nux fariseo 'aish cananuna nux judíos unicama raíri 'icësamairai Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuëño bana quicësabi oi 'ain. ⁶ An nucën raracama cásabi oquin ca Nucën Papa Diosan uni bamacama baísquimiti 'icë quicë banax ca asérabi 'icë quixun cana 'ën sinanin. Usaquin 'ën sináncë cupí ca ënë unicamax 'ë ñui 'ëmi manánxa. ⁷ Nucën rara Israel, aín bëchicëcamax ca męcën rabé 'imainun rabé 'iacëxa. Aín bëchicëcamax rëbúnquinën ca anúan Nucën Papa Diosan uni bamacama baísquimiti nētë cainia. Anúan aturibi baísquimicë 'iti nētë ca uti 'icë quixun sinánquin ca nētēnbi imébi ami sinánquin Nucën Papa Dios rabia. Usa 'ain cana mi cain, usaribiti 'ëx 'icë cupí ca ënë unicamax 'ëmi manania. ⁸ Mitsúnribi camina, Nucën Papa Diosan ca uni bamacama baísquimiti 'icë quixun sinanin. ¿Usa cat?

Ami catamęcëma 'ixuan Pablonën Jesucristomi catamęcë unicama bëtsi bëtsi o

⁹ Catancëxun ca ësaquinribi Pablonën cacëxa:

—'Ën cana sináncën, 'ën Jesús Nazaretnu 'icë ami catamęcë unicama bëtsi bëtsi oti isa Nucën Papa Diosan iscëx upí 'icë quixun. ¹⁰ Usaquin sinánquin cana Jerusalénuxun a unicama bëtsi bëtsi oquin tēmëramianan, sacerdotenën cushicaman 'ë cacësabi oquin axa Jesúsmi catamęcë uni 'aisamaira sipuacën. Sipuaia unin atu 'acëbëtan cana, asábi ca quixun sináncën. ¹¹ 'Itsa oquin cana amia sinaniabi Jesucristomi catamëti ënía, ami 'atimati bananun quixun aín unicama bëtsi bëtsi ocën. Anua judíos unicama timéti xubucamanubi cuanquin cana usoquin 'acën. Usonan cana ñunshinacëquin bëtsi bëtsi menu 'icë ëmacamanuribi cuanquin, anu 'icë axa Jesucristomi catamęcë unicama bëtsi bëtsi ocën.

Uisai cara Jesucristomi catamęcëxa quixuan Pablonën ñuitęcëan

¹² Catancëxun ca ësaquinribi Pablonën cacëxa: i —Damasco ëmanuxunribi usaribi oquin 'anux cana sacerdotenën cushicaman usoquin 'anun quixun 'ë 'axuncë quirica buani cuancën. ¹³ Cuanquin cana bari xamárucëbë naínuax pëqui, barían pëcacësamaira oi ichuquin nëbétsioraquin axa 'ëbë cuancë unicamacëñunbi 'ë pëcacëxun isacën. ¹⁴ Pëcacëx cananuna camáxbi menu nipacëacën. Nipacëxun cana hebreo banan ësai quia cuacën: “Saulo, Saulo, ¿uisoti caramina 'ë bëtsi bëtsi oin? Ami tatíquí chacati nishquin i tapun, taën 'aquinmi paë tancësa, usaribiti camina mibi 'in. Usaquin 'ë 'ai 'ëmi sinántisama tani camina mixbi 'atimóracatin”. ¹⁵ Èsai quia cana cacën: “¿Ui caramina 'ain? Nucën 'Ibu Dios sapi camina 'ain”. Cacëxun ca 'ë cacëxa: “'Ëx cana Jesús, ami bëtsi bëtsi ocë, a 'ain. ¹⁶ Ca nirut. Minmi 'ë ñuiquin, unicama canan bërími 'ë iscë ñuianan, minmi 'ën 'aia isti ñucamaribi ñuiquin, unicama canun cana mi cain. ¹⁷ Usa 'ixun cana 'ë ñuiquinmi bana ñuixunun judíos unicama 'imainun judíosmacamanu mi xutin. Usaquinmi 'aia cana unían bëtsi bëtsi onan bamamisa taniabi mi bërúanti 'ain. ¹⁸ Minmi 'ë ñuixuncëxa atux ñu 'atima 'atishi sinani bëánquibucënu nicësa 'aíshbi sinanaquin ñu upíshi 'ati sinánun cana mi xutin, ñunshin 'atimanën 'apu Satanásnën 'ibuacë 'aíshbi sinanatía Nucën Papa Diosnan 'inun. Usai 'ëmi catamęcë 'aísha aín 'uchacama tërécë 'inun cana atunu mi xutin. Usa 'ain ca an mëníosabi oi atux aín unicamabë Nucën Papa Diosan nētēnu 'iti 'icën”.

Jesusan cacësabi oía Pablo 'iá

¹⁹ Pablonën ca ësaquinribi Agripa cacëxa: 'Apu Agripa, cana mi cain, usaquian Jesusan naínuxun 'ë cacëxun cana aín bana parëquinma an cacësabi oquin 'acën. ²⁰ 'Aquin, Jesús ñuiquin, Damasconu 'icë unicama ñuixuntancëxun cana Jerusalénu 'icë

unicama ñuixuanan Judea menu 'icë ëmacamanuxunribi bana ñuixuan. Ñuixuanan cana judíosma unicamaribi ñuixunquin ësaquin can: 'Atimaquin sináncë 'aíshbi sinanati camina Nucën Papa Diosnan 'iti 'ain. Usai ami sinánquin camina ñu 'aisama 'aquinma ax cuëncësabi oquinshi 'ati 'ain, mix camina ainan 'ai quixuan camabi unin 'unánun. ²¹ Usaquin 'ën bana uni ñuixuncë cupí ca judíos unicaman anuxun Nucën Papa Dios rabeti xubunuxun bitancëxun 'ë 'aisa tanxa. ²² Atúan 'ë 'aisa taniábia Nucën Papa Diosan 'ë 'aquinia 'ë 'acëma 'ixun cana 'ën 'acësabi oquin uni aín cushibu 'imainun cushimacamaribi, Nucën Papa Dios ñuiquin bana ñuixunin. 'Ën unicama ñuixuncë bana ax ca bëtsima, Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribia, usai ca 'iti 'icë quixun ñuia bana abi 'icën. ²³ A banax ca ësai quia: Tëmëratancëx ca Cristo bamati 'icën. Bamatancëxa baísquia 'ain ca usaribiti camabi uni bama 'aíshbi Cristo utëcëncëbë baísquiti 'icën. Usai baísquia 'ixun ca Jesusan judíos unicamaishima judíosma unicamaribi sinanati ami catamëtía aín sinan upí 'inun 'imiti 'icën.

Cristomi sinánun quixuan Pablonën Agripa cá

²⁴ Usaía Pablo an ñu 'acëcama ñui quicëbë ca Festo munuma banai quiacëxa:

—Pablo, camina ñunshían. 'Itsairami quirica 'acë cupí camina ñunshían.

²⁵ Cacëxunbi ca Pablonën cacëxa:

—Festo, 'ëx cana ñunshíncëma 'ain. 'Ën ñuicë bana ënëx ca sinánñuma uníxa quicësama 'icën, ax ca cëmëi quicëma 'icën. ²⁶ 'Apu Agripa ënën ca 'ëx a ñui quicë ñucama ënë upí oquin 'unánxa. Unían isnunma ñu 'acëma 'ixun cana 'ën, an ca aséribi 'ën ñuicë ñucama 'unánxa quixun 'unanin. Usa 'ain cana racuëquinma ënë ñucama a ñuixunin.

²⁷ Usaquin Festo catancëxun ca Pablonën Agripa cacëxa:

—¿An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo banax cara aséribi 'icë quixun caina sinanin? 'Ën cana 'unanin, aséribi ca a bana 'icë quixun camina sinanin.

²⁸ Cacëxun ca Agripanën Pablo cacëxa:

—Bënéquinshi camina 'ë Cristonën uni 'imitisa tanin.

²⁹ Quia ca Pablonën cacëxa:

—Nucën Papa Dios cuëncësabi oi cana mishima an 'ëx quia cuacë unicamaxribia, 'ëx 'icësaribiti, bënëtishi Cristonën uni 'iti cuëënin. Bënëtishi 'iananbia abi munu sinanati Cristonan 'iti cana cuëënin. Mix 'ëx 'icësaribiti Cristonan 'aíshmi, 'ëx 'icësaribiti manë risin təcërcacëma 'iti, cana cuëënin.

³⁰ Usaquian Pablonën cacëx ca Agripa 'imainun Festo 'imainun Berenice 'imainun abëa anu tsócëcama ax niruacëxa. ³¹ Niruquiani 'uri cuanx ca canani quiacëxa:

—Ënë unían 'acë ñu 'atima ca 'aíma 'icën. Usa 'aish ca a cupí sipuanan bamamiti an 'acë ñu 'aíma 'icën. ³² Usai quiquin ca Agripanën Festo cacëxa:

—Chiquíntisa 'aíshbi ca ënë unix Romanu 'icë 'apu, Césarnëinsa ënë ñu mëníoxunun anu cuancatsí quiaxa.

27

Roma ëmanua Pablo cuan

¹ Usaquin anua César 'icë Italia menu nu xuti sinántancëxun ca Agripabëtan Festonën, Pablocëñuan sipuacë uni raíriribi, an buánun quixun Julio cacë capitán a cacëxa. Julio ax ca Augusto cacë suntárucama achúshi 'iacëxa. ² Usa 'ain cananuna parún papa cuëbí cuanx, Adramitio ëmanuaxa ucë manë nunti, axa Asia menu cuanti, anu 'iruacën. Nubë ca Macedonia menu 'icë ëma Tesalónica, anua 'icë uni Aristarco, axribi cuancëxa. ³ Usaquiani coonx cananuna Sidón cacë ëmanu bëbacën. Anu bëbaxun ca abë upí 'ixun Julionën Pablo a ëmanua 'icë axa abë nuibanancë unicama isanan abë bananan, atun xubunuxun pitánun quixun cacëxa. ⁴ Usa 'ain cananuna Sidónuax cuaniabia suñun anúnu cuancë amiax uquin bëcacëx, caxutanma nu buania quiax, nu mëmiua 'icë Chipre nasí inubiani amotan cuancën. ⁵ Cuanx cananuna Cilicia me ratábianxun Panfilia meribi ratábianx Licia menua 'icë ëma Mira cacë anu bëbacën.

⁶ Mira ëmanuxun ca a capitanën Alejandría ëmanuax ucë manë nunti isacëxa. Isun ca anúnu nux Italianu cuanun aín 'ibubëtan mëníocëxa. ⁷ Mëníocëbë cuanx 'itsa nètë munu cuanquin cananuna Gnido cacë ëma isacën. Isbiani cuaniabia anúnu cuancë amiax uquin nètëquinma suñun bëcacëx cananuna Salmón ëma inubiani Creta cacë nasí a rapasu cuancën. ⁸ Cuanx cananuna numi 'iquian suñun bëcacëx cuëtsinan munu cuanx, Buenos Puertos cacë ëma, Lasea cacë ëma cha 'urama 'icë, anu bëbacën.

⁹ Anu bëbaquiani cuancëbëa, mita rënimëbúcëbë ca parúnpapan cuanti 'aisama 'iacëxa. Usa 'ain ca Pablonën axa nubë cuancë unicama ësaquin cacëxa: ¹⁰—'Ën sináncëx ca usabi cuanti 'aisama 'icën. Usabi cuani cananuna nunti 'imainun ñucama nètëmianan nuxribi cëñúti 'ain.

¹¹ Cacëxibi ca an manë nunti niquincë unicaman cushi 'imainun nunti 'ibúxribi anu 'uran 'iisama tanmainun Julionëxribi Pablonën bana cuaisama tani cuancatsi quiax bënëacëxa. ¹² Usa 'ain ca mita inúmi anu 'iti cuëñquinma, unicama aín patsanën ësaquin sináncëxa:

—Ënuax cuanx caranuna Fenice ëma, Creta nasí aúa bari cuabúcë, au cuanx mita inútamainun anu 'i cuanti 'ai quixun cananuna tanti 'ain.

Parún papa tucánquia

¹³ Usaquin sináncëbëbia aín tsipúmi ax suñu munuishi bëquicëbëtan ca an manë nunti niquincë unicaman —cananuna cuanti 'ai —quixun sináncëxa. Sinánbianquin ca Creta nasí cuëtsinan nu buáncëxa. ¹⁴ Cuancëbëbi ca suñúan matámiax bëquiacëxa. ¹⁵ Usai 'iquian cuainsama oquin manë nunti tuíncëbëtan cananuna anbia nu buántanun quixun sináncën. ¹⁶ Suñúan bëquiquin buáncëx cananuna nasí chucúma, Cauda cacë, a rapasu cuani ami catamëacën. Ami catamëquin cananuna nunti chamaratsu bëchunan buaniabi anun təcërecacë itsi a biquin anun bëacën. ¹⁷ Bëxun cananuna manë nunti chanu 'aruacën. 'Arutancëxun ca an manë nunti niquincë unicaman manë nunti cushioquin aín amo camabi runucaxun nëacëxa. Nëatancëxun ca sináncëxa, Sirte cacë masi 'urama sapi cananuna 'ai quixun. Uinu 'icë unin cara a masi amatía, ax ca anu pëánquiax ëchiquitima 'icë quixun sinani ca anu cuainsama tancëxa. Usa 'ain ca racuëti amiquisama tanquin, chupa ami suñu bëquicë, an nunti niquincë unin buánpacëxa. Buánpaquin ca suñúinshia nu buántanun quixun sináncëxa. ¹⁸ Usaquiani coónbia suñúan nètécëbëtanma ca an manë nunti niquincë unicaman ñu buáncëcama rafri parún papa nëbétsi puacëxa. ¹⁹ Usaquin 'ón cananuna nunribi nuntinua 'icë ñucama parún papa nëbétsi puacën. ²⁰ Usobiani cuanquin cananuna 'itsa nètën bari isíma, 'isparibi isíma, 'ianan suñúanën parún papa bëchúancë, ashi isquin —ënuax cananuna bamati 'ai —quixun sináncën.

²¹ Usa 'ain 'itsa nètën picëma 'ain ca Pablonën atu nëbétsinuax niruquin unicama cacëxa:

—'Ën mitsu cacësabi oi Buenos Puertosnubi bëruáx cananuna asábi 'ianan nun ñucama puçëma 'itsán. ²² 'Aínbi camina masá nuitutima chuámashi 'icanti 'ain. Achúshi uníxbi cananuna bamatima 'ain, manë nuntíxëshi ca nanéti 'icën. ²³ Ënë imé cana ainan 'ixun 'ën a rabicë, Nucën Papa Diosan xucëxa ucë ángel isan. ²⁴ Iscëxun ca 'ë caxa: Pablo, camina racuétima 'ain. Mi cupí ca micëñun axa mibë manë nuntinu 'icë unicamaribi bacamiquiti 'icëbi Nucën Papa Diosan iémiti 'icën. Iémicëx cuanx camina Romanu 'icë 'apu, Césarnu bëbati 'ain. ²⁵ Angelnën 'ë cacë sinani camina chuámarua 'icanti 'ain. 'Ën cana 'unanin, Nucën Papa Diosan 'imicëx ca ángelnën 'ë cacësabi oi 'iti 'icën. ²⁶ Usa 'aínbi ca manë nuntíxëshi nasínu 'irui anu ránquiti 'icën.

²⁷ Usa 'ain cananuna rabé semana 'icëbë suñúanëan amo amo oquin buáncëx, parún papa Adria cacë, anu 'iacën. Anuxun ca imé naëx an nunti niquincë unicaman —sapi cananuna menu bëbai —quixun sináncëxa. ²⁸ Sinánxun ca parún papa nëmin tanquin —ca treinta y seis metros 'icë —quixun isacëxa. Isax 'uri cuanxun tantëcënquin ca —ca veintisiete metros 'icë —quixun isacëxa. ²⁹ Isax ca maparami 'ia manë nunti tuquiti sinani racuëquin aín tsipúnuxun rabé 'imainun rabé manë cha, tësë itsin təcërecaxun,

manë nunti anubi bēspúnun nipácëxa. Imé naëx nipátancëxun ca pëcaranun quiax bēnéquin caíancëxa. ³⁰ Caínquin ca an nunti niquincë unicaman manë nunti rēbunuxun tēsē itsin tēcērëcaxun manë nipácësa 'itánun, nunti chucúmara a anun menu cuanuxun nanpácatsi quixun sináncëxa. ³¹ Usoquian a unicaman 'aia oquin ca Pablonën Capitán Juliocëñun aín suntárucama cacëxa:

—Ënë unicama manë nuntinu bërúcëbëma camina mitsux bacamiquiti 'ain.

³² Pablonën cacëxun ca suntárucaman anun nunti chucúma tēcērëcacë itsicama tēaxun, bacan buántanun nipácëxa.

³³ Usa 'ain ca pëcarati 'urama 'ain Pablonën camaxunbia pinun quixun ësaquin cacëxa:

—Rabé semana camina ñu pima 'ianan 'uxcëma 'ain. ³⁴ Uinu 'icë uníxbi ca nētétima 'icën. Camina usabi 'inuxun 'acandin. Usa 'ain camina min nami cushinuxun piti 'ain.

³⁵ Usaquin caquin ca Pablonën pán bixun, acaman ismainunbi —asábi ca —Nucën Papa Dios catancëxun, tucapaxun piacëxa. ³⁶ Usaquin caquian piia isquin ca masá nuitucë a nētéquin camaxunbi piacëxa. ³⁷ Manë nuntinua 'icë unicamax cananuna doscientos setenta y seis uni 'iacën. ³⁸ Acaman ca uiti cara piisa tania pitancëxun, manë nuntia xanúntanun trigo sacocama parúpapanu puacëxa.

Manë nunti nanéa

³⁹ Usa 'ain ca pëcaracëbëtan me isquinbi uinu cara quixun an nunti niquincë unicaman 'unánma 'icën. 'Unánquinmabi ca parúpapa tsintúncënua masi isquin anu manë nunti 'aruti sináncëxa. ⁴⁰ Sinánxun ca anun tēcērëcacë itsi tēaquin manëa nipácë a parúnpapanubi ëancëxa. Ëanan ca anun puntëbianquin buánti manë nunti tsipúnua 'icë inti, a anun tēcērëcacë itsicama tubuacëxa. Tubutancëxun ca manë nunti rēbunu nitsincë iimi, ami 'iquian suñun manë nunti buánun quixun chupa buánruacëxa. ⁴¹ Chupa buánrucëbë bëqui, ami 'i cushiquin buánxun, ca suñun baca xobucë rabé nēbëtsia 'icë masinu ráncaisama oquin manë nunti 'aruacëxa. Usa 'ain ca ráncaisama 'ain ami 'i cushi xuquiquin bacan manë nunti tsipun tucapacëxa. ⁴² Tucapacëbëtan ca sipuacë unicama mëñuquianx abáti rabanan suntárucaman 'acatsi quiacëxa. ⁴³ 'Acatsi quiabi ca aín capitán Julionën Pabloribima 'aia quixun sinánquin, sipuacë unicama 'axunma 'anun quixun aín suntárucama cacëxa. Canan ca an mëñuti 'unáncëcamax paían mëñuquianx 'irumainuan, ⁴⁴ an mëñuti 'unáncëma unicamaxribi manë nunti panatan mëñuquianx caman 'irutanun quixun cacëxa. Capitán Julionën cacësabi oi mëñuquiani cuanx ca camáxbi caman 'irui cëñúruacëxa.

28

Malta cacë nasínua Pablo 'ia

¹ Usai camáxbi bacamiquibi iëxun cananuna —Malta cacë nasí ca ënëx 'icë —quixun a isacën. ² A nasínu 'icë unicaman ca nu nuibaquin, 'uí 'imainun matsi 'ain, ami nux sënamënun quixun tsi tíaquin ërénruacëxa. ³ Èrénrucëbëtan ca Pablonën mëchan xanúncë bixun, tsi rëquirucënu niacëxa. Nicëbë tsian xarocëxun tanbëtsini uquin ca Pablo runun mëcháncëxa. ⁴ Usoia isi ca a nasínu 'icë unicamax ratuti ësaí canancëxa:

—Ënë unix ca asérami an uni 'acë uni 'icën. Bacamiquibi iéaxbi ca aín 'ucha cupí bamati 'icën.

⁵ Canancëbëtanbi ca Pablonën runu mëtúasquiquin tsinu niacëxa. Usoíbi ca Pablo uisaíbi 'iama 'icën. ⁶ Usai 'ia isquin ca aín męcën ca uáti 'icë quixun anu 'icë unicaman sináncëxa. Sinánan ca —ca bamati 'icë —quixun sináncëxa. Sinánxun 'uran caíncëxbia uatima 'ianan bamaiama oi ca bëtsi oquin sinani —ënë unix ca dios achúshi 'icë —quiacëxa.

⁷ Anunu 'icë a 'urama ca a nasínu 'icë Publio cacë uni aín tucuricu aín me 'iacëxa. Usa 'ain ca a unin bitancëxun aín xubunu 'inun quixun nu cacëxa. Cacëx anu rabé 'imainun achúshi nētën abë 'ia ca pimianan nu 'aquiancëxa. ⁸ Nux anu 'ain ca Publionën papa 'insinan 'ianan chixutanribi 'i, racácë 'iacëxa. Usa 'icëa ñuia cuati ca Pablo a isi

cuancëxa. Cuanxun ca Nucën Papa Diosbë banatancëxun aín męcënan ramëquin pëxcüacëxa. ⁹ Usocëbëa anu aia ca Pablonën a nasínua 'icë uni ñucëcamaribi pëxcüacëxa. ¹⁰ Usocëbëtan ca a nasínu 'icë unicaman numi sinánquin nu 'aquiancëxa. 'Aquianan ca nuxnu cuancëbëtan, manë nuntinu nun pibianti ñucamaribi nu 'aruxuancëxa.

Pablo Romanu bëba

¹¹ Usa 'ain cananuna rabé 'imainun achúshi 'uxën Malta nasínu 'iacën. 'Itancëx cananuna anuxun mita inúmia aín 'ibu anu 'ain, Alejandríanuxuan bëcë manë nunti anun cuanux anu 'iruacën. A manë nuntin rëbunu ca uni rabëtan bëmánan tanxun 'acë i 'iacëxa, ax ca Cástor 'imainun Pólux caquin anécë 'iacëxa. ¹² Malta nasínuax a nuntinu 'iruquiani cuanx cananuna Siracusa cacë ëmanu bëbacën. Bëbax cananuna anu rabé 'imainun achúshi nëtën 'iacën. ¹³ 'Itancëx cuanquin me ratábiani, parúpapa cuëbíushi cuanx cananuna Regio cacë ëmanu bëbacën. Bëbonx suñúan caxucüax uquin nu bëcacëx cuanx cananuna rabé nëtë 'icëbë Puteoli cacë ëmanu bëbacën. ¹⁴ Bëbaxun cananuna anuxun axa Jesucristomi catamécë uni raíri mërácën. Mërácëxuan abë 'inun cacëx cananuna anu achúshi semana 'iacën. Achúshi semana 'itancëx cananuna Roma ëmanu bain cuancën. ¹⁵ Usa 'ain ca nuxnu cuania cuabëtsini axa Jesucristomi catamécë uni raíri Romanuax ricuatsini Apio Foro cacë ëmanuax nubë mëránani uacëxa. 'Imainun ca raírinëxribi Tres Tabernas cacë ëmanuax nubë mëránancëxa. Acamabënu mëránancëbëtan ca Pablonën Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin upí oquin sináncëxa. ¹⁶ Usari 'i cananuna Roma ëmanu bëbacën. Bëbacëbëtan ca capitán Julionën an bëcë sipuacë unicama a guardianën cushi 'ináncëxa. 'Ináncëxa ca Pablo bëtsi xubunua 'inun canan an bërúanun quixun suntáru achúshi cacëxa.

Romanuxuan Pablonën bana ñuixuan

¹⁷ Romanu bëbax, rabé 'imainun achúshi nëtë 'itancëxun ca Pablonën judíos uni aín cushicamaxa a isi unun quixun camiacëxa. Camicëx aía timëtia ca Pablonën cacëxa:

—'Ën aintsicama, cana mitsu cain, 'ën cana judíos unicama uisa ocëma 'ain, uisa oíma cana nun chaitiocëcama 'iásabi 'ian. Usai 'iabi ca Jerusalénuxun judíos unicaman sipuanun quixun romános unicama 'ë 'inánxa. ¹⁸ 'Ináncëxun 'ë ñucáxun ca 'unánxa, 'ën ñu 'acë 'aíma 'ain ca a cupía 'ë 'ati 'aíma 'icë quixun. Usa 'ain ca 'ë chiquíntisa tanxa. ¹⁹ Chiquíntisa taniabi ca judíos unicaman 'ëa chiquínxunma 'anun caxa. Usaquian caia cana 'apucama can, Romanu 'icë 'apu, Césarnën ca 'ëmia manáncë banacama mënóti 'icë quixun. 'Ëmia atux manáncë banacama a ñuixunibi cana Césarmi judíos unicama ñui manántima 'ain. ²⁰ Usa 'ixun cana mitsu isanan mitsubë banatisa tanquin, 'ëmi isi unun quixun mitsu camian. Judíos unicaman sináncësaribi oquin cana —bama 'aish ca uni baísquiti 'icë —quixun sinanin. 'Ën usaquin sináncë cupí cana manë risi ënën təcërecacë 'ain.

²¹ Usaía quia ca anua 'icë judíos unicaman Pablo cacëxa:

—Nun cananuna Judea menuxuan bëmicë quirica mi ñuiquian 'acë achúshiratsubi bicëma 'ain. 'Imainun ca anuax ucë judíos unicamax mi ñuiquin, min isamina ñu 'atima 'ai quixun nu cacëma 'icën. ²² Cananuna 'unanin, mecama oquin ca axa Jesúsmi sináncë unicama ami nishquin unin ñuia. Usa 'ain cananuna minmi a uisaira cara a ñucama 'icë quixun ñuia cuaisa tanin.

²³ Usa 'ain ca a nëtéan Pablonën bana ñuia cuacatsia quicë a nëtën 'aisamaira uni anua Pablo 'icënu uacëxa. Aía timëtia ca bari xamárutamainun ñuixuanan xupíopaquinribi bana ñuixuancëxa. Bana ñuixunquin ca uisari cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun canan —Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribia, axa uti Cristo a ñui quiásabi oi ca Jesús uacëxa —quixun ñuixuancëxa. ²⁴ Pablo quia cuaquian raíri unicaman —a banax ca aséabi 'icë —quixun cuamainun ca raírinën —a banax ca aséabima 'icë —quixun cuaisama tancëxa. ²⁵ Usai 'i ca raírinëxa —asábi ca —quimainun uni raírinëxribi —usama ca —quicëbëtan, camaxunbi bëtsi bëtsi oquin sináncëxa. Usaía 'ia ca Pablonën ësaquin cacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxuan Isáíasnën nucën raracama cá banax ca asérabi 'icën. A banax ca ësai quia:

²⁶ Camina anu cuanxun atúan cuanun ësáquin judíos unicama cati 'ain: Mitsun pabitan 'ën bana ñuia cuaquinbi camina uisai cara quia quixun 'unántima 'ain. Mitsun bërún 'ën 'aia isíbi camina 'ëx cushiira 'aínbi 'ëmi sinántima 'ain. ²⁷ Atun nuitu méu 'unántisama tanan ca judíos unicaman atun pabitan cuaquinbi uisai quicé cara quixun 'unántisama tania. Atun bërúnbi 'ën 'aia isquinbi ca 'ëx cushiira 'aínbi 'ëmi sinántisama tania. 'Ëmi sinanatia cana atu 'ën uni 'inun iémitsian. Usa 'aínbi ca 'iisama tanxa.

²⁸ Camina 'unánti 'ain, 'ën mitsu ñuixuncë bana, Jesucristomi catamëtishi ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quíax quicé, a bana ñuixunia ca judíosma unicaman cuaxa. Usa 'aish ca atux a bana quicésabi oi 'iti 'icën.

²⁹ Usaquian Pablonën cacëx ca judíos unicamax Pablonëan ñuicé banacama a ñui qui atúxbi cuëbicananquiani atun xubunu cuancëxa.

³⁰ Usa 'ain ca Pablo aín xubunu 'iquin xubu 'ibu cupíoi anu rabé baritia 'iacëxa. Anu 'ixun ca axa a isi ucë unicama nuíbaquin biacëxa. ³¹ Biquin ca uisari cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun ñuixuanan uisai cara Nucën 'Íbu Jesucristomi catamëti 'iti 'icë quixun ñuixuancëxa, uinu 'icë unínbia ubíocëma 'ixun.

PABLONĒAN ROMANU 'ICĒ UNICAMA BUÁNMIÁ QUIRICA

Romanu 'icĕ axa Jesucristomi catamĕcĕ unicama Pablonĕn quirica buánmia

¹ 'Ēx cana Pablo 'ain, an Jesucristo quiásabi oquin aín bana uni ñuixuncĕ. Usa 'ixun cana mitsu quirica buánmin. Nucĕn Papa Diosanbi ca Jesucristomi catamĕquin ainan 'inux iĕnun unicama aín bana ñuixunun 'ĕ caísacĕxa.

² Nucĕn Papa Diosan ca ainan 'inux iĕti bana an sinánmicĕxun aín bana uni ñuixuncĕ unicama bĕráma cuĕñĕomiácĕxa. ³ A cuĕñĕomia banax ca aín Bĕchicĕ, Nucĕn 'Ibu Jesucristo ñui quicĕ 'icĕn. Aín 'unan papa ax ca Davidnĕn rĕbúnqui 'iacĕxa. ⁴ Usa 'icĕbi ca bamatancĕx baísquicĕ cupía, Nucĕn Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upitan 'amicĕxun unin 'unánti 'icĕn, Nucĕn 'Ibu Jesucristo ax ca Nucĕn Papa Diosan Bĕchicĕ 'ianan asaribi upí 'aish cushiira 'icĕ quixun. ⁵ Jesucristo cupí ca Nucĕn Papa Diosan nuibaquin nun nu uni aín bana ñuixunun mĕníocĕxa, camabi menua an Nucĕn 'Ibu Jesucristomi catamĕquin an cacĕsabi oquin 'acĕ unicama 'inun. ⁶ Mitsúxribi camina Nucĕn Papa Diosan Jesucristonan 'inun caíscĕ 'ain.

⁷ Ēñĕ quirica cana cuĕñĕoxunin, Roma ĕmanuaxmi Nucĕn Papa Diosan nuibaquin ainan 'inun caíscĕ 'aish ax cuĕĕncĕsabi oi 'icĕ, micamaishi. Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn nuibaquin 'aquincĕxmi chuámarua bucucanti cana cuĕĕnin.

Romanu cuantia Pablonĕn sinan

⁸ Ēsoquin pain cana mitsu cain, mitsux camina asĕrabi Jesucristomi catamĕti quixun camabi menu 'icĕ unicaman chanioia cuaquin, cana 'ĕxribi Jesucristonan 'ixun Nucĕn Papa Dios —asábi ca —quixun caquin a rabin. ⁹ 'Ēn cana Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin chiquíshquinma aín Bĕchicĕ ñuiquin unicama bana ñuixunin. An ca 'unania, 'ĕn cana abĕ banaquin nĕtĕ camabi mitsu ñucáxunin. ¹⁰ Mitsu ñucáxuanan cana a ñucatin, bĕráma cuainsa taníbi cuancĕma cupí, bĕrí mitsu isi cuanuan 'ĕ 'aquinun. ¹¹ Mitsúxmi asĕrabiira Jesucristomi cushicĕ 'inun 'aquinuxun cana mitsu isi cuainsa tanin. ¹² 'Ēx Jesucristomi cushicĕ 'ixun 'aquincĕxmi mitsúxribi ami cushicĕ 'ain mitsubĕ cushionani cuĕĕnmiananux cana mitsu isi cuainsa tanin.

¹³ 'Ēn xucĕantu, cuainsa taníbi cana cuancĕma 'ain. 'Itsai cana mitsu isi cuainsa tan quixunmi 'unánti cana cuĕĕnin. Mitsúxmi Jesucristomi catamĕnun, bĕtsi menu 'icĕ unicama 'aquincĕsaribi oquin mitsu 'aquini cuainsa cana tan. ¹⁴ Raĕcĕ 'imainun raĕcĕma unicama, 'imainun an quirica 'unáncĕ 'imainun an quirica 'unáncĕma unicama, a unicamanbi Jesucristo ñui quicĕ bana 'unánun cana an cacĕsabi oquin 'ĕn aín bana ñuixunin. ¹⁵ Usa 'aish cana 'ĕx, Roma ĕmanu 'icĕ mitsuribi anun Jesucristomi catamĕti Nucĕn Papa Diosnan 'iti bana ñuixuinca tanin.

Uisai cara Jesucristomi catamĕti 'icĕ quicĕ bana 'icĕ quixun Pablonĕn ñuia

¹⁶ 'Ēx cana ĕñĕ bana unicama ñuixuni rabiniman. Axa a bana quicĕsabi oi Jesucristomi catamĕcĕ uni a ca Nucĕn Papa Diosan aín cushínbi ainan 'inun iĕmia. Judíos unicama pain ñuixuntancĕxun cana judíosma unicamaribi a bana ñuixunin. ¹⁷ A bana 'unáncĕ 'ixúinshi cananuna 'unanin, uisaira oquin cara Nucĕn Papa Diosan ainan 'inun nu iĕmia quixun. Nun 'ucha tĕrĕnun Jesucristomi catamĕtiashi ca ainan 'inun nu iĕmia. Usai ami catamĕcĕ cupíshi cananuna Nucĕn Papa Diosnan 'iti 'ain. Usai ca 'iti 'icĕ quiax ca aín bana cuĕñĕo ĕsai quia: “Uí unicama cara Nucĕn Papa Diosan upí isia, ax ca asĕrabi ami catamĕti tsóti 'icĕn”.

Unicaman Nucĕn Papa Dios 'unánma bana

¹⁸ Cananuna 'unanin, Nucĕn Papa Diosan ca an aín bana quicĕsabi oquin 'aisama tancĕ 'ixun bĕtsi uniribi ami sinánxma 'inun quixun paráncĕ unicama, a uisa cara oti 'icĕ usoquin castícanti 'icĕ quixun. ¹⁹ Usa unicamax ca an unio ñucama isquinshi uisaira cara Nucĕn Papa Dios 'icĕ quixun 'unántisa 'aíshbi ami sinanima. ²⁰ Isquinmabi ca unin

Nucën Papa Dios 'unánti 'icën, an unio ñucama isquin. Usa 'ain ca an camabi ñu unio cupí, unin Nucën Papa Dios, ax ca aséabi Dios 'icë quixun 'unánan ax ca nētétimoi usabi cushiira 'icë quixun 'unántisa 'aíshbi ami sináncëma 'icën. Usa 'aish ca, 'unáncëma 'aish cana ami sináncëma 'ain, a unicamax quitima 'icën. ²¹ A unicaman, ui cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánquinbi ca a sinánquin, —mix camina Nucën Papa Dios 'ai —quixun caiman. Nucën Papa Diosan ñu 'axuncëxunbi ca a unicaman —camina nu ñu 'axuan, ca asábi 'icë —quixun rabiquin cacëma 'icën. Caquinma atun sináncësa oquinshi 'acë ñuishi 'acë 'ixun ca 'atima ñuishi 'ai sinánñuma unisa 'icanxa. ²² —'Ëx cana sinánñu 'ai —quicë 'aíshbi ca sinánñumasa 'icën. ²³ Usa 'ixun ca Nucën Papa Dios, ax cushiira 'aish bamatimoi tsócë, a rabiquinma ami manúanan axa bamati 'aínbi uni iscësa oquin ñu unionan ñuina pëchiñu 'imainun axa men nirícë ñuina, axa men nicë ñuina, acama iscësa oquin —ax ca nun dios 'icë —quiquin a rabinuxun unioia.

²⁴ Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan atúxa upí 'iti 'aquinti éanan a unicaman aín cuëncësabi oquin ñu 'atima 'anun éanxa. Usaquian Nucën Papa Diosan éncëxun ca atúnbi a 'ai rabínquinma 'atima ñuira 'axa. ²⁵ Usa ñu 'aquin ca Nucën Papa Diosan bana cuaquinma, unin cëmëquin ñuicë banaishi sinánxa. Nucën Papa Dios, an camabi ñu unio, a rabiquinma ca an unio ñuishi rabiixa. Nucën Papa Dios ax ca xënbua 'aínbi aira unin rabicë 'iti 'icën.

²⁶ Atúxa usa 'icë ca Nucën Papa Diosan atúan cuëncësabi oi 'iquian ñu 'atima 'anun éanxa. Xanúxribi ca bënëñu 'iisama tani bëbúxmabi bëtsi xanubë 'ia. ²⁷ Usaribiti ca nucë bënë uníxribi xanuñu 'iisama tani, xanúxmabi bëtsi unibë ñunshini 'ia. Usai 'iquin ca uni itsi rabínmia. Usai 'i ca aséabi nucë bënë unin 'acësa oquin sinaníma axbi 'uchai Nucën Papa Diosmi sinántisama tania.

²⁸ Usa unicama ca ami sinántisama tania Nucën Papa Diosan aín sinan upíma 'ixun 'atima ñuira 'anun quixun éanxa. ²⁹ Usa 'ixun ca uisa ñucamax cara 'atima 'icë acama 'aia, bëtsi uni 'atimonan, ainanmabi uni itsin ñu biisa tanan, aín xanuma 'aínbi xanubë 'ianan, xanúxmabi bëtsi unibë 'ianan, bëtsi uni 'icësamaira oi ñuñu 'iisa tania. 'Ianan ca uni 'aia tanan, bëtsibë cuëbicanánan, uni itsi paránan, uni itsimi 'atimati banaia. Usa 'aish ca a unicamax 'aisamairai banai uni itsimi manania. ³⁰ Usai 'i ca uni itsi ñui cëmëanan ami sinanima Nucën Papa Diosmi manutia. Usai 'iquin uni itsi —'aisama ca —quixun ñuianan ca abi rabiacati cërúanan raíri unimi nētétima 'eséñanan aín tita aín papan bana cuaisama tania. ³¹ Usa 'aish ca sinánñuma 'ianan, aín quicësabi oquin ñu 'acëma 'ianan uni itsi nuibacëma 'ianan abë nishananxbi uni itsibë mëniónainsama tanan 'aquinsa 'icëbi uni 'aquinima. ³² Atun ca 'unania, Nucën Papa Diosan mëníosabi oi ca usa unicama ainanma 'aish xënbua 'aínbi abë 'itima 'icë quixun. Usaía Nucën Papa Dios quia a 'unánxunbi ca usa ñu 'aia. Atúinshi 'aíma ca uni itsínribia usaribi oquin 'aia isti cuëñia.

2

Unin sináncama Nucën Papa Diosan 'unáncë

¹ Mitsúnmi uni itsi 'uchocëbëtanbi ca uni raírinën 'unánti 'icën, mitsun camina usa ñu 'ati ca 'ucha 'icë quixun 'unanin. Usa 'ain camina minribi usa ñu 'atancëx —'unánxunma cana 'a —quitima 'ain. ² Cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca uni aín 'ucha cupí uisa cara oti 'icë usoquin 'aquinbi, upí oquin sinánquin an mëníosabi oquin 'aia quixun. ³ ¿Bëtsi unimi, an ca ñu 'aisama 'aia quiax manánquinbi minribi usaribi oquin ñu 'acëbi ca Nucën Papa Diosan a unishi 'uchonan mi 'uchotima 'icë quixun caramina sinanin? Usama ca. ⁴ Camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca mi nuibaíranan, mi 'atima ñu 'acë 'icëbi 'atimoquinma mix sinanati ami sinánun cainia. ¿Axa usa 'aínbi caramina min 'atima ñu 'acë éni ami sinántisama tanin? ⁵ Usa 'aínbi camina min sinan 'aisama 'aish sinanaisama tan. Usai 'iquin camina éñquinma camabi nētën 'atima ñuishi sinánquin usaquin 'ain. A cupí camina anúan Nucën Papa Diosan 'uchañu unicama aín 'ucha cupí castícantí, a nētën 'aisamaira oquin castícançë 'inuxun 'ain. ⁶ A nētën ca Nucën Papa Diosan camabi uni uisaquin cara oti 'icë quixun isti 'icën, atun ñu 'acësabi oquin. ⁷ Axa —Nucën Papa Diosan ca 'ë upí isquin abë nētétimoi tsónun 'imiti 'icë —qui cuëncë uni,

an ca ênquinma Nucên Papa Dios cuêëncësabi oquin ñu 'aia. Usoquin an 'acë uni a ca Nucên Papa Diosan xëñibua 'aínbi abë 'inun 'imia. ⁸ Usaquin 'imianan ca uicamax cara ami sinántisama tanan aín bana quicësabi oquin 'aisama tanquin, atux cuêëncësä oquinshi ñu 'atima 'aia, a unicama Nucên Papa Diosan ami nishquin castícati 'icën. ⁹ An castícatcë 'aish ca an ñu 'aisama 'acë unicama aín 'ucha cupí, Nucên Papa Diosbë xëñibua 'aínbi 'íma 'aisamairai tëmëratí 'icën. Judíos unibunëxëshia tëmëratí 'aínbi ca judíosma unibunëxribi aín 'ucha cupí tëmëratí 'icën. ¹⁰ Usa 'aínbi ca Nucên Papa Diosan an ainan 'ixun ax cuêëncësabi oquin 'acë unicama a uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima chuámarua 'inun 'imianan, abë aín nëtënu 'inun 'imiti 'icën. Judíos unibu 'imainun judíosma uniburibi ca an usaquin 'imiti 'icën. ¹¹ An ca judíos unisaribi judíosma unicamaribi isia.

¹² An Nucên Papa Diosan bana Moisésnën cuëñëo, a 'unáncëma 'ixun ñu 'atima 'acë unicamax ca atun 'ucha cupíbi ainanma 'aish Nucên Papa Diosbë 'itima 'icën. 'Imainun ca an Nucên Papa Diosan bana Moisésnën cuëñëo 'unánquinbi a bana quicësabi oquin 'aquinma ñu 'atima 'acë unicama atux ca aín 'ucha cupí, a bana quiásabi oquin Nucên Papa Diosan 'uchocë 'iti 'icën. ¹³ Aín bana 'unánquinbi a bana quicësabi oquin 'acëma uni a ca Nucên Papa Diosan upí isima. Usa 'aínbi ca an a bana 'unánquin ax quicësabi oquin 'acë unicama a cuni Nucên Papa Diosan upí 'icë isia. ¹⁴ Usa 'ain ca judíosma unin Nucên Papa Diosan bana Moisésnën cuëñëo 'unánquinmabi atúnbi sinánquin a bana quicësabi oquin 'acë 'ixun, uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë, uisa ñu 'ati cara upí 'icë quixun 'unania. ¹⁵⁻¹⁶ Usoquin upí ñu 'aia isquin ca uni itsin 'unánti 'icën, a unicaman ca aséabi aín nuitu mëu 'unania, uisa ñu 'ati cara asábi 'icë 'unánan uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixun. Anúan Nucên Papa Diosan camabi uni isti nëtën ca a unicaman aín nuitu mëúbi 'unánti 'icën, Nucên Papa Diosan cara 'ë upí isti 'icë, cara 'ë upíma isti 'icë quixun. A nëtën ca Nucên Papa Diosan camabi uni uisa ñu cara 'axa quixun 'unánan uisa ñu cara unéxun aín nuitu mëúbi sinánxa, a camabi 'unánquin, uisa cara oti 'icë usoquin 'anun Jesucristo 'amiti 'icën, 'ën unicama ñuixuncësabi oquin.

Moisésnën cuëñëo bana 'unánquinbia judíos unicaman 'acëma ñuicë bana

¹⁷ Usa 'aínbi camina —'ëx cana judío uni 'ai —quianan —usaía judíos unicama 'inun Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë 'aish cana Nucên Papa Diosan iscëx upí 'ai quianan —judíosma unicamama, nuishi ca Nucên Papa Diosan ainan 'inun caísacëxa —quixun sinani rabiaca. ¹⁸ Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë 'ixun camina uisa oquin unin ñu 'ati cara Nucên Papa Dios cuëñëo quixun 'unánan a banaxa quicësabi oquin 'aquin ca unin upí ñu 'aia quixun 'unanin. ¹⁹ Usa 'aish camina, 'ën cana an Nucên Papa Diosan bana 'unáncëma unicama bëxuñusa 'aísha bëanquibucënu nicësä 'icëbi a bana 'unánmiti 'ai quin. ²⁰ Moisésnën cuëñëo bana ca uisai cara judíos uni 'iti 'icë quiax aséabi quia. A bana 'unani camina quin, 'ën cana an ëñë ñucama 'unáncëma unicaman upí oquin cuanun 'unánmiti 'ain. ²¹ ¿Mitsun Nucên Papa Diosan bana 'unánquin uni itsi 'unánmicë 'ixunbi caramina uisa cupí a bana quicësabi oquin 'aiman? ¿Mitsun, unin ca uni itsin ñu mëcamatima 'icë quixun caquinbi caramina uisa cupí mitsúnribi ñu mëcamatin? ²² ¿Mitsux, aín xanuma 'ain ca uni itsin xanubë uni 'itima 'icë quibi caramina uisa cupí mitsúxribi min xanuma 'aínbi uni itsin xanubë 'in? ¿Diosma 'icëbi ax isa dios 'icë quixun unin cacë, a rabi ca 'aisama 'icë quixunbi caramina uisa cupí anuxun usa ñu rabi xubunu atsíntancëxun anu 'icë ñu mëcamatin? ²³ Mitsux —'ën Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë 'aish cana Nucên Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sináncë 'ixunbi a bana quicësabi oquin 'acëma 'ain ca uni itsin mitsun 'aia isquin sinánti 'icën, —Nucên Papa Diosan unis usai 'icë 'ain cana aín uni 'iisama tani —quixun. ²⁴ Aséabi mitsu ñui ca Nucên Papa Diosan bana cuëñëo ësai quia: “Mitsux judíos unibu 'ixunbi ñu 'aisama 'aia isi ca judíosma unibunëx Nucên Papa Diosmi 'atimati banaia”.

²⁵ Mitsun Nucên Papa Diosan bana Moisésnën cuëñëo quicësabi oquin aséabi 'acë 'ain ca mitsúxmi 'unántioraca ax asábi 'icën. Usa 'aínbi ca a bana quicësabi oquinmi 'acëma 'ain, mitsúxmi 'unántioraca ax ñancáishi 'icën. ²⁶ Usaribi oquin ca unicama ax 'unántiocëma 'ixunbi ami catamëquin aín cuêëncësabi oquin 'acë 'icë Nucên Papa Diosan

upí isia, axa 'unántioracacë unicama 'acësaribi oquin. ²⁷ Usa 'ain ca an 'unántiocëma 'ixunbi Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'acë uni a Nucën Papa Diosan upí isti 'icën. Isanan ca an 'unántiocë 'ixunbi Nucën Papa Diosan bana 'unánquinbi a bana quicësabi oquin 'acëma unicama Nucën Papa Diosan upíma isti 'icën. ²⁸ 'Unántioracacë cupíshima ca uni judío uni 'icën. 'Imainun ca 'unántioracacë uni, ax 'unántioracacëishima aséabi Nucën Papa Diosmi catamécë 'iti 'icën. ²⁹ Axa aín nuitu mëu upiti Nucën Papa Diosmi sináncë uni ax ca aséabi judío uni 'icën. 'Unántioracacë uni ax ca Moisésnën cuëncësabi oquin aín namishi usoquin 'acë cupíma aín nuitu mëu Nucën Papa Diosmi sináncë cupí aséabi judío uni 'icën. Usa uni ca unían upí isiamabi Nucën Papa Diosan upí isia.

3

¹ ¿Usa 'ain cara judíos unicamax bëtsi unicamasamaira 'ic? ¿Unántioracacë 'iti ax cara ñancáishima 'ic? ² Ca aséabi usama 'icën. Judíos unibu pain ca Nucën Papa Diosan aín bana 'ináncëxa. 'Inánquin ca camabi unin 'unánun a bana judíos uni raíri cuëncëomiacëxa. ³ ¿Bëtsi bëtsi judíos unicaman Nucën Papa Diosmi sináncë 'ixunbi ñu 'aisama 'acë ax cara Nucën Papa Diosan 'ucha 'ic? ⁴ Ca usama 'icën. Uníxa aín quicësa oquin 'ananbi cëmëti 'aínbi ca Nucën Papa Diosainshi aséabi camabi ax quiásabi oquin 'aia. Usa 'ain ca Nucën Papa Dios ñui aín bana cuëncëo ësai quia:

Camabi unin ca 'unánti 'icën, min bana ca aséabi upí 'icë quixun. Asábi cara quixun 'unántisa tanquin isquinbi ca min 'acë ñu asábiira isquin unin —mix camina upí 'ai —quixun 'unánti 'icën.

⁵ ¿Nun nu ax cuëncësabi oquin 'aiama oquin, upí 'inun quixun an nu castícania isquian uni raírinën Nucën Papa Dios, ax ca aín sinan upíira 'icë quixun 'unáncë 'ain caranuna uisoquin sinánti 'ain? ¿An nu castícanicë cupí ca Nucën Papa Dios upíma 'icë quixun caranuna sinánti 'ain? Usai quicë banax ca unin abi sináncësa 'icën. ⁶ Usama ca. ¿'Atima ñu 'aiabi isëshicë 'ixun cara Nucën Papa Diosan uisaxun anúan 'ati nëtë sënëncëbëtan unin cara upí ñu 'axa, cara upíma ñu 'axa quixun isti 'ic? ⁷ ¿Ami 'u, upí 'inun quixun an nu castícania isquian uni raírinën Nucën Papa Dios, ax ca aín sinachacë 'icë upí 'inun 'ë castícania isquian uni raírinën Nucën Papa Dios ax ca aín sinan upíira 'icë quixun 'unáncë 'aínbi cara uisacasquin Nucën Papa Diosan 'ë castícania? —quixun sapi ca bëtsi bëtsi unin sinania. ⁸ ¿Usa 'ain caranuna uisacasquin ñu 'atima 'aiman?, Nucën Papa Diosan sinan ca upí 'icë quixun unicaman 'unánun. Usai 'uchati ca asábi 'icë ca Pablo 'imainun abë 'icë unicama quia quiax ca bëtsi bëtsi uni nu 'atimoti sinani nu ñui quia. Usaía ax quicë unicama a ca Nucën Papa Diosan 'uchoquin castícantí 'icën.

Camáxbi cananuna 'uchañu 'ain, quicë bana

⁹ ¿Nucën Papa Diosan cara judíos unicama bëtsi unicamasama upíira isin? Usama ca. Cana mitsu can, judíosma unicama 'icësaribiti ca judíos unicamaribi aín sinan upíma 'aish 'uchañu 'icën. ¹⁰ Nucën Papa Diosan bana cuëncëo ca quia:

An ñu upíshi 'acë uni ca 'aíma 'icën, achúshirabi. ¹¹ An Nucën Papa Diosan bana cuacë uni ca 'aíma 'icën. Axa Nucën Papa Diosan sinánmicë 'iisa tancë uni ca 'aíma 'icën. ¹² Camabi unix ca Nucën Papa Diosmi manúaxa. Ami manúxun ca 'atima ñu 'atishi sinania. An upí ñuishi 'acë uni ca 'aíma 'icën. Achúshirabi ca 'aíma 'icën. ¹³ Anu uni bamacë racáncë quini mapucëma 'ain ca anuax aín anëcë chiquitia. Usaribiti ca 'atima uni aín cuëbínuax bana 'atima 'imainun cëmëi quicë bana chiquitia. Aín banan ca uni itsi ñui cëmëia. Usaquin ca amia cëmécë uni masá nuitumia. Aín banax ca runun cuëbínu 'icë muca, an uni paëocë, usaribi 'icën. ¹⁴ Usa 'aish ca uni itsi ñui 'atimati bananan uni itsimi nishi banaia. ¹⁵ Sinánñumasa 'ixun ca uni 'atishi sinania. ¹⁶ Uinu cara cuania anuxunbi ca 'atimati banaquin masá nuitumianan uni 'atimamia. ¹⁷ Ca uni itsibë nuibanani upiti 'iti 'unaníma. ¹⁸ Axa nun cushi 'aínbi ca Nucën Papa Diosmi racuëti sinaníma.

¹⁹⁻²⁰ Usa banacama ca judíos unibunën cuanun Nucën Papa Diosan aín unicama cuëñeomiacëxa quixun cananuna 'unanin. Aín bana 'ináncëma pain 'ixun ca Nucën Papa Diosan judíos unicama ainan 'inun 'imiacëxa. Ainan 'imitancëxun ca uisaira cara ainan 'aish uni upí 'iti 'icë quixuan 'unánun aín bana judíos unicama 'ináncëxa. A bana isquin ca judíos unicamainshima camabi unin 'unánti 'icën, uisairai 'i cara Nucën Papa Diosan iscëx atun nuitu upíma 'icë quixun.

Cristomi catamëcë unicamaxa Nucën Papa Diosan iscëx 'uchañuma 'icë ñuicë bana

²¹ Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuëñeö bana 'acë cupíma Cristo cupíshi ca usaira oquin Nucën Papa Diosan uni upí 'imia quixun ca bërí camabi unin upí oquin 'unánti 'icën. Ca usai 'iti 'icë quixun ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribi cuëñeöcëxa. ²² Camabi uni an Jesucristomi catamëquin —aín quicësabi oquin ca 'ën 'uchacama tëréní 'icë —quixun 'unáncë, acama ca Nucën Papa Diosan upí isia. Jesucristomi catamëcë cupíshi ca an judíos uni 'imainun judíosma uniribi upí isia. ²³ Camabi unix ca Nucën Papa Diosan iscëx 'uchañu 'icën. Upíira 'inuan Nucën Papa Diosan unio 'aíshbi ca usama 'icën. ²⁴ Usa 'icëbi ca Jesucristo, camabi unin 'ucha cupí bama 'aían, cupíoima ami catamëtiashi Nucën Papa Diosan nuibaquin aín 'ucha tërénquin uni 'uchañuma isia. ²⁵ Ami catamëtía, uni aín 'uchacama tërécë 'inun ca camabi unin 'ucha cupía Cristo bamanun Nucën Papa Diosan mëníocëxa. An Jesucristo bamati mënío 'ixun ca bëráma 'iá uniribi, axa sinantia Nucën Papa Diosan aín 'uchacama ashiquin manumiacëxa. Usaquin an 'á cupí ca camabi unin 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan ca aséribi upíira upí 'ixun an usai ca 'iti 'icë quixun mëníosabi oquin 'aia quixun. ²⁶ Usaribi oquin ca, Nucën Papa Diosan Jesucristo bamati mënío 'ixun, bëríríbi axa Jesucristomi catamëcë unicama aín 'uchacama tërénquin manumia. Usaquin 'acë cupí ca camabi unin 'unánti 'icën, aséribi ca Nucën Papa Diosan upíira upí 'ixun an usai ca 'iti 'icë quixun mëníosabi oquin 'aia quixun.

²⁷ An usai ca uni 'iti 'icë quicë bana quicësabi oquin 'acë uni, ax sapi ca rabíti 'icën, —'ën nuitu ca Nucën Papa Diosan upí isia —quixun sinani. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamëcë unin 'unania, —Jesucristo cupíshi ca Nucën Papa Diosan 'ë upí isia —quixun. Usaquin 'unani ca rabiíma. ²⁸ Cananuna 'unanin, aín ñu upí 'acë cupíma, Jesucristomi sinani ami catamëcë cupíshi ca uni Nucën Papa Diosan aín 'uchacama tërénquin an iscëx upí 'inun 'imia quixun.

²⁹ ¿Nucën Papa Diosan cara judíos unicamaishi aín uni 'imianan judíosma unicamaribi aín uni 'imitima 'ic? Ca aturibi ainan 'imiti 'icën. ³⁰ Nucën Papa Dios ax ca achúshi 'icën. An ca judíos unicama 'acésaribi oquin judíosma uniribi Jesucristomi catamëcë cupíshi, an iscëx aín nuitu upí 'inun 'imia. ³¹ ¿Jesucristo cupíshi cana 'ën 'ucha tërécë 'aish Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai quixun sinánquin caranuna Nucën Papa Diosan bana Moisésnën cuëñeö ax ca cuatima 'icë quixun sinánti 'ain? Usama ca. Jesucristomi catamëtishi cananuna aséribi Nucën Papa Diosan bana quicësabi oíira 'iti 'ai quixun cananuna unicama ñuixunin.

4

Amia catamëtía Nucën Papa Diosan Abraham upí isa

¹ Usa 'ain sapi cananuna qiti 'ain, ¿uisa cupí cara nucën rara Abraham a Nucën Papa Diosan upí isacëx? ² Aín ñu 'acë cupía Nucën Papa Diosan upí iscë 'aish ca Abraham —'ëxbi cana upí 'ai —quiax rabía 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan iscëx, a cupía Abraham rabíti ñu 'aíma 'iacëxa. ³ Abraham ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuëñeö ësai quia: “Ami sinánquian, an ca aséribi aín quicësabi oquin 'ati 'icë quixun 'unáncë 'aish ami catamëcë cupí ca Nucën Papa Diosan Abraham upí isacëxa”. ⁴ Usa 'ain ca ëñëx ësai 'icën. An uni ñu mëëxuncë uni a ca an ñu mëëmicë unin cupíoia. A curíqui ax ca 'ináinshicëma 'icën, ax ca aín ñu mëëcë cupí 'ináncë 'icën. ⁵ Usa 'aínbi ca axa ñu upí 'acëma 'aíshbi, Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'aia quixun 'unani ami sináncë

uni a Nucën Papa Diosan ainan 'imia, an 'uchañu unibi ami catamëtia ainan 'imicë 'ixun. ⁶Upí ñu 'ananbi upíma ñu 'acë 'icëbi ca aín 'uchacama tērēntancëxun Nucën Papa Diosan uni upí isia. Usaquian iscë unix ca cuëñia quiax ca David ësai quiacëxa:

⁷Ui unicama cara Nucën Papa Diosan tērēnquin aín 'ucha manuia, acamax ca chuáma tani cuëñia. ⁸Ui unicama cara Nucën 'Ibu Diosan aín 'ucha manuin sinánmitēcënima, ax ca chuámarua tani cuëñia.

⁹¿Judíos unicamaishi ñui cara David usai quiacëx? Usama ca. Judíosma unicamaxribi ca aín 'uchacama tērēncë 'aish usai cuëñti 'icën. Cananuna mitsu can, ax aín quicësabi oquin ca Nucën Papa Diosan 'ati 'icë quixun sinani ami catamēcë cupí ca Nucën Papa Diosan Abraham upí isacëxa. ¹⁰¿Uinsaran cara Nucën Papa Diosan a upí isacëx? ¿'Unántioracacë 'icë cara Abraham Nucën Papa Diosan upí isacëx? Usama ca. 'Unántioracacëma pain 'icëbi ca Nucën Papa Diosan a upí isacëxa. ¹¹Nucën Papa Diosan ca Abraham ami catamëtia an upí iscë cupía 'unántioracanun cacëxa. Usaquian Nucën Papa Diosan Abraham cá cupí cananuna 'unanin, judíosma unicamax ca judíos unibu 'icësaribiti, 'unántioracacëma 'aishbi Nucën Papa Diosmi catamēcë 'aish Abrahamnën rëbúnquisa 'icë quixun. ¹²Judíos unicamax Abraham 'iásaribiti 'unántioracacë 'aishbi ca axa Abraham 'iásaribiti Nucën Papa Diosmi catamēcëcama axëshi asérabi Abrahamnën rëbúnqui 'icën.

An ca aín quicësabi oquin nu ainan 'inun iémiti 'icë quixun sináncë unishi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun iémia quicë bana

¹³Nucën Papa Diosan ca Abraham ësacquin cacëxa: “Mi 'imainun min rëbúnquicamax ca 'itsa 'aish 'ënan 'ianan 'ën mi 'inánti me anu 'iti 'icën”. Axa usai ca uni 'iti 'icë quicë bana quicësabi oquin 'acë cupíma asérabi ami catamēcë cupíshi ca Nucën Papa Diosan usaquin Abraham cacëxa. ¹⁴Usai ca uni 'iti 'icë quicë bana quicësabi oquin 'acë cupíshi unicama Nucën Papa Diosan iscëx upí 'aish ainan 'ain ca, ami catamēcë cupíshi ca Nucën Papa Diosan uni upí isia quicë bana ax cëmë 'itsánxa. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan aín rëbúnqui ñuiquin Abraham cá bana ax ñancáishi 'itsánxa. ¹⁵Cananuna 'unanin, usai ca uni 'iti 'icë quicë bana atúan cuati, a 'aíma 'ain ca anun uni 'uchoti bana 'aíma 'icën. Usa 'aínbi ca usai ca uni 'iti 'icë quicë bana 'unáncë 'ixunbi axa quicësabi oquin 'acëma 'aish uni 'uchocë 'iti 'icën.

¹⁶Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan Abraham 'imainun aín rëbúnquicamaxa atun ñu 'acë cupíma ami catamëtíshi asérabi ainan 'iti mëníocëxa. Judíos unibu, an atun cuati bana quicësabi oquin 'acë, a unicamaishima, uicamax cara Abraham 'icësaribiti Nucën Papa Diosmi catamëtia, a camabi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun 'imia. Usa uni 'aish cananuna nucamaxribi Abrahamnën rëbúnquisa 'ain. ¹⁷Nucën Papa Diosan bana a ñuiquian cuëñeo ax ca ësai quia: “Mi cupía min rëbúnqui 'itsaira 'inun cana mi aín rarami 'inun 'imin”. Usaquin ca Nucën Papa Diosan amia catamēcë 'ixun Abraham cacëxa. Nucën Papa Dios ax ca an uni bamacëbi tsótécënnun baísquimiti 'ianan an aín sinanëinshi, 'aíma 'icëbi, ñu uniocë a 'icën.

¹⁸Nucën Papa Diosan “Min rëbúnqui ca 'aisamaira uni 'iti 'icë” quixun cacëxun ca Abrahamnën sináncëxa, Nucën Papa Diosan 'ë cacësabi oi ca 'ën rëbúnqui 'aisamaira 'iti 'icë quixun. Uisai cara usai 'iti 'icë quixun 'unánquinmabi ca ami catamëquin, Nucën Papa Dios quicësabi oi ca 'iti 'icë quixun sináncëxa. ¹⁹Abraham cien baritiañusa 'aish cushima 'imainun ca aín xanu Sara axribi xëni 'aish tuatisama 'iacëxa. Usa 'ixunbi ca Abrahamnën —uisa 'aish carana bëchicëñu 'iti 'ai —quixun 'unánquinmabi —Nucën Papa Diosan 'ë cacësabi oi ca asérabi 'iti 'icë —quixun sináncëxa. ²⁰Usai ca 'itima 'icë quixun sinánquinma, Nucën Papa Diosan ca asérabi aín quicësabi oquin 'ati 'icë quixun sinani ami catamëquin ca Abrahamnën Nucën Papa Dios rabiácëxa. ²¹Rabiquin ca, an ca asérabi cushi 'ixun ax quicësabi oquin ñu 'ati 'icë quixun sináncëxa. ²²Usai 'ía ax ami catamēcë cupíshi ca Nucën Papa Diosan Abraham asérabi upí uni 'icë isacëxa.

²³An iscëx ca ami catamēcë cupí Abraham upí uni 'icë quixun cuëñomia 'aínbi ca a banax Abrahamishi ñuiquinma, ²⁴nuribi ñuiquin Nucën Papa Diosan aín uni cuëñomia

'icën. Usa 'ain cananuna Nucën Papa Dios, an Nucën 'Ibu Jesús bamacëbi baísquimia, an ca ami catamëcë cupíshi nu upí isia quixun 'unánti 'ain. ²⁵ Nucën Papa Diosan ca nun 'uchacama tērēncē 'aíshnu upí 'inúan bamanun 'imitancëxun Jesucristo baísquimiacëxa. An usoquin 'á 'aínnu ami catamëtia ca Nucën Papa Diosan nu upí isia.

5

Jesucristomi catamëcë cupía uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'aish xëñibua 'aínbi abë 'iti bana

¹ Usai nux Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'icë, a cupí ca Nucën Papa Diosan nu upí isia. Usaquian iscëx cananuna abë upí 'ain, Jesucristo cupí. ² Jesucristomi catamëcë cupíshi cananuna uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan nu nuibaquin nu ainan 'inun 'imia quixun 'unanin. Usoquin 'unani cuëñquin cananuna, nux cananuna Nucën Papa Diosan 'aish aín nētēnu abë 'iti 'ai quixun 'unanin. ³ Usaquin sinánquin cananuna uisai cara ñu 'icëbëtanbi ami sinánti ëníma cuëñin. Cananuna 'unanin, tēmëraquinbi tanshiquin cananuna upiti Jesucristomi catamëti 'unánti 'ai quixun. ⁴ Tēmëraqinbi an 'imicëx masá nuitutima ami catamëcë 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. An iscëx upí 'ixun cananuna 'unánti 'ain, asérabi cananuna aín nētēnu abë 'iti 'ai quixun. ⁵ An ca —asérabi camina 'ëbë 'iti 'ai —quixun caquin nu paraníma. An ca aín Bëru Ñunshin Upí nubë 'inun nu 'inánxa. Nubë 'ixun ca nu 'unánmia uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan nu nuibatia quixun. An ca asérabi nu nuibatia quixun 'unánquin cananuna, nux cananuna asérabi aín nētēnu abë 'iti 'ai quixun 'unanin.

⁶ Nucën Papa Diosan nu nuibaquin mëníosabi oi ca, nuxbi nun 'ucha tērēni iétima 'aínbi Cristo aín bamati nētē ucëbë, unicaman 'ucha tērénux bamacëxa. ⁷ Uinu 'icë uníxbi ca bëtsi uni cupí bamatima 'icën, ax upí uni 'aínbi. Usa 'aínbi sapi ca asérabi upí uni 'icë axa bamati rabanan cuni bëtsi uni bamati 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan nuxnu 'uchañu 'icëbi nu nuibaquin nun 'ucha tērénuxa Cristo bamanun mëníocëxa. Usaquian mënío sinánquin cananuna 'unanin, uisaira oquin cara nu nuibatia quixun. ⁹ Cristo bama cupí nun 'ucha tērēncē 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Usa 'aish cananuna anúan Nucën Papa Diosan camabi unin ñu 'acë isti nētēn an iscëx upí 'aish asérabi 'uchocëma 'iti 'ain. ¹⁰ Nuxnu 'atimaquinshi sinani ami sináncëma 'icëbi ca aín Bëchicë bama cupí Nucën Papa Diosan nun 'ucha tērénquin nu nuibaquin ainan 'imíaxa. Nu nuibaquin ainan 'imicë 'icë ca Jesucristo bamaxbi baísquicë ax nubë 'ixun nuxnu asérabi upí 'inun nu 'imia. ¹¹ Usaquin 'imicëx cananuna —Nucën 'Ibu Jesucristo a cupí cana Nucën Papa Diosan 'aish abë upí 'ai —quixun 'unani cuëñinra cuëñin.

Adán 'iá 'imainun Jesucristo usai 'iá bana

¹² Usa 'ain ca an pain ñu 'atima 'á achúshi uni a cupíshi camabi unin ñu 'atima 'ati 'unánquin 'aia. Aín 'ucha cupí ca a uni bamacëxa. A uníxa 'atima ñu 'atancëx bama 'ain ca camabi uni atun 'ucha cupí aín bamati nētē ucëbë Nucën Papa Diosbë 'itimoí bamaia. ¹³ Unían ax quicësa oquin 'ati bana 'aíma pan 'aínbi ca unin ñu 'atima 'ati 'unáncëxa. Usa 'aínbi ca ax quicësabi oquin 'ati bana 'aíma 'ain, anun uni 'uchoti bana 'aíma 'iacëxa. ¹⁴ Usa 'aínbi ca Moisés 'aíma pan 'ain Adanën rëbúnquicama 'uchatancëx bamacëxa, Adanëxa Nucën Papa Diosan cacësa oi 'ima 'uchásari 'imabi. Adán cupí camabi uni 'uchacë 'aínbi ca axa a caxu uti a cupíira camabi unin 'ucha tērēncē 'iti 'icën.

¹⁵ Adán cupí unicama 'uchañu 'aínbi ca Nucën Papa Diosan a 'uchacama tērēncē 'inun mëníocëxa. Adanëxa Nucën Papa Diosmi 'uchacë cupí ca 'aisamaira uni Nucën Papa Diosbë 'itimoí bamaia. Usa 'aínbi ca achúshi uni, Jesucristo, a cupí 'aisamaira uni cupíoima abë nētétimoí 'inun Nucën Papa Diosan mëníocëxa. ¹⁶ Achúshi uníxa 'ucha cupí ca camabi uni Nucën Papa Diosbë 'itimoí bamati 'iacëxa. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan atun 'uchacama 'itsaira 'icëbi acama tērénquin nētétimoí abë 'inun uni iémia, cupí ñucáquinmabi. Adanëxa 'uchatancëx bama 'aían camabi uni usaribiti 'ucha 'aínbi ca Cristo cupíira, atun 'uchacama tērēncē 'aish, abë upí 'inun Nucën Papa Diosan uni

iémia. ¹⁷ Achúshi unia 'uchá cupí ca camabi uni 'uchañu 'aish Nucën Papa Diosbë 'itimoí bamaia. Usa 'aínbi ca uicama cara Nucën Papa Diosan nuibaquin atun 'ucha tērénquin upí isia, acamax Jesucristo cupí bētsi sinánñu 'ixun, upí ñu 'atancëx Nucën Papa Diosbë nētétimoí aín nētēnu 'iti 'icën.

¹⁸ Ēnëx ca ěsa 'icën. Adán cupía camabi uni 'uchocë 'aínbi ca Nucën 'Ibu Jesucristonën bamaquin camabi uníxa 'uchocëma 'ianan Nucën Papa Diosnan 'inun mēniócëxa.

¹⁹ Achúshi uni, Adán, axa Nucën Papa Dios quicësabi oi 'iáma cupí ca 'aisamaira uni 'uchañu 'icën. Usa 'aínbi ca bētsi uni, Jesucristo, axira Nucën Papa Dios quicësabi oi 'iá cupí 'aisamaira uni Nucën Papa Diosan upí isia.

²⁰ Unían —nux cananuna 'uchañuira 'aish upíma 'ai —quixun 'unánun ca Nucën Papa Diosan uisai cara uni 'iti 'icë quicë bana Moisés cuēñeomiácëxa. 'Uchañuira 'icëbi uni nuibairaquin ca Nucën Papa Diosan atun 'uchacama tērécë 'inun mēniócëxa.

²¹ Usoquin mēniócëx ca camabi uni aín 'ucha cupí Nucën Papa Diosbë 'itimoí bamati 'aishbi Nucën 'Ibu Jesucristo cupí aín 'ucha tērécë 'ianan bētsi sinánñu 'ixun upí ñu 'atancëx Nucën Papa Diosan nētēnu abë xēnibua 'aínbi 'iti 'icën.

6

Ainan 'aish 'uchatęcēnuxma Cristo cupí Nucën Papa Diosnan 'iti bana

¹ ¿Nux 'uchañuira 'icëbi ca Nucën Papa Diosan Jesucristo cupí nu upí isia quixun sinani caranuna uisari qiti 'ain? ¿Nucën Papa Diosan nu nuibaquin nun 'ucha tērētęcēnun caranuna amiribi amiribi 'uchati 'ain? ² Usama ca. Nun 'ucha cupí Jesucristo bama 'ain cananuna nux 'uchatęcēnuxma abë bamacësa 'ain. Usa 'aish cananuna unin bamaquin aín 'ucha ashiquin ěncësa usaribi 'ain. ¿Usa 'aish caranuna uisa cupí 'uchaíshi tsóti 'ain?

³ Cananuna usai 'itima 'ain. ¿Jesucristonën uni ax ca nashimicë 'aish 'uchatęcēntimoí Cristobë bamacësa 'icë quixun caramina 'unaniman? ⁴ Nux nashimicë 'aish cananuna Jesucristo, nun 'ucha cupí bama 'ain 'uchatęcēntimoí abë bamacësa 'ian. Usa 'aish cananuna bamacëbia Nucën Papa Diosan Jesucristo, aín cushínbi baísquimia cupí, usaribi 'aish bētsi sinánñu 'ianan bëráma 'icësaí 'itęcēntima oquin Nucën Papa Diosan 'imicë 'ain.

⁵ Nubëa Cristo 'ain cananuna abë bamacësa 'aish axa bamatancëx bētsi 'inun baísquicësaribi 'iti 'ain. ⁶ Cananuna 'unanin, Cristonanma pain 'ixun cananuna ěnquinma nux cuēñcësa oquinshi ñu 'atima 'acën. Usa ñu sinántęcēnuxunma cananuna Cristobë bamacësa 'ixun 'uchati sinántęcēntima 'ain. Uni bamacë an ca ñu 'aisama 'ati sinántęcēnima. Usaribi oquin cananuna nux Cristobë bamacësa 'ixun ñu 'atima 'atęcēnti sinántima 'ain. ⁷ Usa 'aish cananuna unían bamaquin aín 'ucha ashiquin ěncësa usaribi 'ain. ⁸⁻⁹ Cananuna 'unanin, bamaxbi baísquia 'aish ca Cristo uínsaran nēténbi bamatęcēntima 'icën. Axa bamatęcēnti ca 'aíma 'icën. —Usa ca —quixun 'unánquin cananuna ěsaquinribi 'unanin, nun 'uchacama ěni Cristobë bamacësa 'aish cananuna abë baísquicësa 'aish xēnibua 'aínbi abë 'iti 'ain. ¹⁰ Cristo ax ca camabi unían ñu 'atima 'acëcama nēténux achúshitishi bamacëxa. Bamatancëx, bamatęcēntimoí baísquia 'aish ca ax Nucën Papa Dios cuēñcësabi oíira 'ia. ¹¹ Usaribiti camina mitsux Cristobë bamacësa 'ixun mitsun 'ucha ashiquin ěncë 'aish, abë baísquicësa 'aish Jesucristo 'icësaribiti Nucën Papa Dios cuēñcësabi oíira 'iti 'ain.

¹² Usa 'ixun camina 'uchañu 'aish 'atima sinánñu 'ixun mitsun sináncësa oquinshi 'aisama ñu 'atima 'ain. ¹³⁻¹⁴ Cristonanma 'ixun uisa ñu cara 'atima 'icë quixun 'unánquinbi 'á 'aishbi camina Cristo cupí Nucën Papa Diosan uni 'aish usai 'iman. Usa 'aish camina mitsux Nucën Papa Diosbë 'itimoí bamati 'iá 'aishbi bërí aín uni 'aish ax cuēñcësabi oi 'iti 'ain. Usa 'ixun camina mitsun męcën, mitsun taë, mitsun namicama anun ñu 'aisama 'aquinma Nucën Papa Dios cuēñcë ñuishi 'ati 'ain.

An ñu mēemicë unin uni ñu mēxuncësaribi oquin 'uchañu unin ñunshin 'atimanën 'apu ñu mēxuncë bana

¹⁵ ¿Axa quicēsabi oínu 'iti bana quicēsabi oquinu 'acē cupíma ami catamētiaishi ca Nucēn Papa Diosan 'ēn 'uchacama tērēnti 'icē quixun sinánquin, caranuna amiribi amiribi 'aisama ñu 'atēcēnti 'ain? Cananuna 'atima 'ain. ¹⁶ Camina upí oquin 'unanin, mitsun uni itsi —'ēx cana min uni 'iisa tani —quixun catancēxun camina aín uni 'ixun ax quicēsabi oquinshi ñu 'axunti 'ain. Usaribiti ca uni ñunshin 'atimanēn 'apu cuēēncēsa oquinshi 'acē 'aish aín uni 'icēn. Aín uni 'aish ca Nucēn Papa Diosbē 'itimoí bamati 'icēn. Usa 'aínbi ca uni itsix Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin 'acē 'aish aín uni 'ianan an iscēx upí 'icēn. ¹⁷⁻¹⁸ Mitsux ñunshin 'atimanēn 'apu cuēēncēsa oquinshi 'acē 'iá 'aíshbi camina bēri usama 'ain. Camina a aín unicaman mitsu 'unánmicē bana Cristo ñuicē sinánan a bana quicēsabi oquin 'ain. Mitsun ñu 'atima 'ácama ēncē 'ixun camina Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin ñu upíshi 'ain. Usaquinmi 'aia mitsu 'unánquin cana cuēēnquin Nucēn Papa Dios —asábi ca —quixun cain. ¹⁹ Mitsúxmi unin sináncēsa oquin sináncē 'icē cana mitsúnmi cuaisa banáinshi mitsu ñuixunin. Bērāma camina mitsun mēcēn, mitsun taē, mitsun namicama anun ñu 'atima 'atishi sinánquin usoquinshi 'acēn. Usoquin 'á 'ixunbi camina bēri mitsun mēcēn, mitsun taē, mitsun namicama anun ñu upíshi 'ati sinánquin usoquinshi 'ati 'ain, usaquinmi 'acēbēa Nucēn Papa Dios cuēēnun.

²⁰ Ñu 'atima 'atishi sináncē 'ixun camina mitsun bērāma Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin 'ati sinánma 'ain. ²¹ Ñancábi camina usa ñu 'acēn. Mitsúxmi usai 'iá sinani camina bēri rabinin. Usa ñucama 'ati an ēncēma unix ca usabi 'aish ashiti Nucēn Papa Diosbē 'itimoí bamati 'icēn. ²² Mitsúnmi ñu 'atima 'atēcēnxunma 'anun Nucēn Papa Diosan 'imicē 'ixun camina ax cuēēncēsabi oquin 'ain. Usoquin 'aia ca Nucēn Papa Diosan mitsu an iscēxmi upí 'inun 'imia. 'Imianan ca nētētimoimi abē 'inun mitsu 'imia. ²³ Aín 'ucha cupí ca uni iētimoí bamati 'icēn. Usa 'aínbi ca axa aín 'ucha tērēnun Nucēn 'Ibu Jesucristomi catamēcē unicama a abē xenibua 'aínbi 'inun Nucēn Papa Diosan iémia.

7

Usai ca uni 'iti 'icē quicē bana

¹ 'Ēn xucéantu, mitsúnribi a bana 'unáncē 'ixun camina 'unanin, bamacēma pain 'ixuinshi ca unin atúan ax quicēsabi oquin 'ati bana axa quicēsabi oquin 'ati 'icē quixun. Bamaxun cuni ca a bana quicēsabi oquin 'atima 'icēn. ² Ēsa ca. Nun ax quicēsabi oquin 'ati bana ca quia, bēnēñu xanun ca aín bēnē bamacēma pain 'icē ēntima 'icēn. Aín bēnē bamacēbē cuni ca bēnutisa tani bēnuti 'icēn. ³ Aín bēnē bamacēma 'aían bētsi unibē 'iti ca 'ucha 'icēn. Usa 'aínbi ca aín bēnē bamacēbētan 'aisa tanquin uni itsi bēnēoti 'icēn. Usaquian bēnēoti ca 'uchama 'icēn. ⁴ 'Ēn xucéantu, usaribi camina mitsux 'ain. Usai uni 'iti bana quicēsa oíshi 'iá 'aíshbi camina bēri abē axa bamaxbi baísquicē Cristo ami catamēti, aín bana quicēsabi oíshi 'in. Usa 'ixun camina ax cuēēncēsabi oi 'iquin Nucēn Papa Dios cuēēnmin. ⁵ Ainanma pain 'aish nux cuēēncēsabi oi 'iquin cananuna, ñu 'atima 'ati ca 'aisama 'icē quicē bana 'unánxunbi nun sinan upíma 'ixun, usa ñu 'acēn. Usa ñu 'acē 'aish cananuna Nucēn Papa Diosbē 'itimoí bamati 'iacēn. ⁶ Usai 'iá 'aíshbi cananuna nun, ax quicēsabi oquin 'ati bana axa quicēsabi oquin 'acē cupíma, Cristomi catamētishi ainan 'ixun aín Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēxun bētsi oquin sinánquin Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquinshi 'ain.

Nun sinán upíma cupí cananuna 'atima ñu 'ai quicē bana

⁷ A bana, uisa ñu cara 'ati 'icē, uisa ñu cara 'atima 'icē quicē, a banacama ca asábi 'icēn. A bana 'aíma 'ain cananuna uisa ñuxira cara 'atima 'icē quixun 'unánma 'itsían. A bana “mix camina bētsi unin ñu minan 'inun cuēēncē 'itima 'ai” quicēma 'ain cananuna usai 'iti ca 'aisama 'icē quixun 'unánma 'itsían. ⁸ A bana usai ca uni 'itima 'icē quicē, ax asábi 'aínbi cananuna nun sinan upíma 'aish, a bana 'unáncē 'aíshbi usai 'icē cupí 'uchoti 'iacēn. A bana, usai ca uni 'itima 'icē quicē, ax 'aíma 'ain ca anun nu 'uchoti bana 'aíma 'itsíanxa. ⁹ 'Ēn uisa ñu cara 'ati 'icē, uisa ñu cara 'atima 'icē quicē bana 'unánma 'ixun cana ñu 'aisama 'aquinbi usaquin 'ati ca 'aisama 'icē quixun 'unánma 'ain. Usai

'itancëxunbi cana a bana 'unáncën. 'Unánquin cana ñu 'atima 'ati ax ca 'uchaira 'icë quixun 'unánxunbi 'acë 'aish 'ën 'ucha cupí Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'iacën. ¹⁰ Ësa ca. A isía ax cuëncësabi oi, usai aín uni 'inuan Nucën Papa Diosan 'inan bana, ax quicësabi oi 'icëma cupí 'uchocë 'aish cana Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'iacën. ¹¹ A bana quicësabi oquin 'ai cana 'uchatima 'ai quixun sinaníbi a bana quicësabi oíira 'icëma 'ixun cana, uisaira carana 'uchai quixun sinani bënëácën. A bana asábi 'aínbi a bana cupí 'uchocë 'aish cana Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'iacën.

¹² Usa 'ain cananuna 'unanin, nun ax quicësabi oquin 'ati banax ca upí 'icën, a bana uisa ñu cara 'ati 'icë, uisa ñu cara 'atima 'icë quicë, ax ca asérabi upí 'icën. ¹³ ¿A bana asérabi upí 'aínbi cananuna a bana cupí Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'ain? Usama ca. Nun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'ai cananuna Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'iacën. Usai 'iquin cananuna 'unáncën, 'uchati ca 'aisama 'icë quixun. Usa 'ixun cananuna uisa ñu cara upí 'icë, uisa ñu cara 'aisama 'icë quicë bana axa asérabi 'aínbi ax quicësabi oquin 'acëma 'aish cananuna 'aisama 'ai quixun 'unáncën.

¹⁴ Cananuna 'unanin, a bana uisa ñu cara 'ati 'icë, uisa ñu cara 'atima 'icë quicë, ax ca upí 'icë quixun. A bana asábi 'aínbi cananuna Jesucristonanma 'aish nun sinan 'aisama 'ixun ñu 'atima 'atishi sináncën. ¹⁵ Upí ñu 'aisa tanquinbi cananuna nun sinan upíma 'ixun 'aiman. A 'aquinma cananuna a nun 'aisama tancë ñu a 'ain. Uisa 'ixun carana 'ën a 'aisa tancë ñu upí 'aquinma a 'ën 'aisama tancë ñu 'atima a 'ai quixun cana 'unaniman. ¹⁶ Ñu 'aisama 'acë 'ixunbi, usaquin ñu 'ati ca 'aisama 'icë quicë bana 'unánquin, 'ën usa ñu 'aisama tania isquin ca unin 'unánti 'icën, 'ën sináncëx ca a bana upí 'aish cuati 'icë quixun. ¹⁷ 'Aisama tanquinbi cananuna ñu 'atima 'ain, nun sinan upíma cupí. ¹⁸ Ënëx ca ësa 'icën. Cananuna 'unanin, nun sinan upíma 'ixun cananuna ñu upí 'atima 'ain. Ñu upíshi 'aisa tanquinbi cananuna nun sinan upíma 'ixun 'aiman. ¹⁹ Nun 'aisa tancë ñu upí a cananuna 'aiman. Nun 'aisama tancë ñu 'atima a cananuna 'ain. ²⁰ Nun ñu 'atima 'atëcëinsama tanquinbi 'acë ax ca nunbi cuëncëquin 'acëma 'icën. Nun sinan upíma 'ixun 'acë ca ax 'icën.

²¹ Nun 'unáncëx ca ësa 'icën: Ñu upíshi 'ati sinánquinbi cananuna bënëncëquinshi ñu 'atima 'atëcënin. ²² Nun nuitu mëu cananuna asérabi Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'aisa tanin, axa usáinu 'inun quicë bana ca upí 'icë quixun 'unánquin. ²³ Usaquin 'unánquinbi cananuna nun sinan 'atima 'ixun bëtisi oquin sinanin. Usaquin sinánquin cananuna ñu 'atima 'atëcënti sinanin. Sinántancëxun cananuna 'atëcënin.

²⁴ Usa 'aish cananuna masá nuituirai sináncasmáin. ¿Nun sinan upíma 'aish Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamaima 'inun cara uin nu iémiti 'ic? ²⁵ An nu iémiti ax ca Nucën Papa Dios 'icën, Nucën 'Ibu Jesucristo cupí. An ca nu iémiti 'icë quixun 'unánquin cananuna —asábi ca —quixun cain. Usa 'ain cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'ati 'ixunbi cananuna nun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'ain. Usaquin 'axunma 'anun ca Nucën Papa Diosainshi nu iémiti 'icën.

8

Aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicéxa Nucën Papa Diosan unicama bëtisi sinánñu 'iti bana

¹ Usa 'ain ca uicamax cara Cristo Jesús abë 'icë, acama Nucën Papa Diosan 'uchoima. Usa unicamax ca Cristonanma uni 'icësaí ax cuëncësarishi 'ima, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oi 'ia. ² Nuxnu ami catamëcë 'aish Cristo Jesús bë achúshisa 'icë ca aín Bëru Ñunshin Upí nubë 'ixun ñu 'atima, a 'aia uni Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati, a 'atëcënxunma 'anun nu 'imíaxa. ³ Uisa ñux cara 'ati 'icë, uisa ñux cara 'atima 'icë quicë bana a 'unánquinbi ca aín sinan upíma 'ixun unin a bana quicësabi oquin 'atima 'icën. Usa 'aínbi ca unían a bana quicësabi oquin 'anun quixun Nucën Papa Diosan aín Bëchicë, nusaribi uni 'inun, xuacéxa. Xutancëxun ca aín Bëchicë, 'uchañuma 'aíshbia camabi unin 'ucha cupí bamanun 'imiquin uni, aín 'uchacama téréanan 'uchatëcëanxma 'inun mënócëxa. ⁴ Nuxnu uisa ñu 'ati cara upí 'icë quicë banaxa quicësabi oquin 'anan,

nunbi 'atima ñu 'ati sinánquinbi tēnēquin a 'aíma, Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēsabi oi 'inun ca aín Bēchicē bamanun Nucēn Papa Diosan 'imiacēxa.

⁵ An Jesucristomi sinánquinma aín cuēēncēsa oquinshi 'ati sináncē unin ca ēnē nētēnu 'icē ñuishi 'ati sinania. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi sináncē unin Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicē 'ixun an sinánmicēsabi oíshi 'iti sinania. ⁶ An Nucēn Papa Dios cuēēncēsoi 'iti sinánquinma ēnē nētēnu 'icē ñuishi sináncē uni, ax Nucēn Papa Diosnanma 'aish abē 'itimoí bamati 'icēn. Usa 'aínbi ca an Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēsabi oíshi 'iti sináncē uni, ax Nucēn Papa Diosbē upí 'aish abē nētētimoí tsóti sinani chuámarua tani cuēēnia. ⁷ An ēnē nētēnu 'icē ñuishi sináncē uni an ca Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'iti sinanima. Usa 'ixun ca asérabi aín bana 'unáncēma 'aish ami nishcēsa 'ixun añu ñu cara 'aisa tania a ñu 'aia. Usáquin 'aquin ca Nucēn Papa Diosan bana cuaisama tanan a bana quicēsabi oquin 'aima. ⁸ Usa 'ain ca axa ēnē nētēnu 'icē ñuishi sinani atun cuēēncēsa oíshi 'icē unicama an Nucēn Papa Dios cuēēmima.

⁹ Usa 'aínbi camina mitsux usama 'ain. Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí mitsubē 'ain camina an ēnē nētēnu 'icē ñuishi sináncē unin sináncēsa oquin sinánquinma, Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēsabi oquinshi sinanin. Uicamax cara aín Bēru Ñunshin Upíñuma 'icē, acamax ca Cristonanma 'icēn. ¹⁰ Aín 'ucha cupí ca camabi uni bamaia. Usa 'aínbi camina mitsux, Cristo mitsubē cupí, Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'ain. Usa 'ain ca mitsun namíxa bamacēbēbi mitsun bēru ñunshin bamatimoí Nucēn Papa Diosbē 'iti 'icēn. ¹¹ Nucēn Papa Dios, an Jesús bamacēbi baísquimia, aín Bēru Ñunshin Upí mitsubē 'ixun ca an Cristo Jesús bamacēbi baísquimia anbi mitsuribi bamacēbi Cristo utēcēncēbētan baísquimiti 'icēn, aín Bēru Ñunshin Upí mitsubē 'ain.

¹² 'Ēn xucéantu, mitsu cana cain, nux Jesucristonan 'aish aín Bēru Ñunshin Upí nubē 'ain cananuna ēnē nētēnu 'icē ñuishi sinani nux cuēēncēsa oi 'itima 'ain. ¹³ Axa ēnē nētēnu 'icē ñuishi sinani aín cuēēncēsa oíshi 'icē uni ax ca Nucēn Papa Diosnanma 'aish abē 'itima 'icēn. Usa 'aínbi ca an Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēsabi oquin ñu 'atima 'ati ēncē uni, ax cuni ainan 'aish Nucēn Papa Diosbē 'iti 'icēn.

¹⁴ Uicaman cara an sinánmicēxun Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēsabi oquin 'aia, acamax ca asérabi Nucēn Papa Diosan bēchicē 'icēn. ¹⁵ Usa uni camina mitsux 'ain. Mitsu aín bēchicē 'imiquin ca Nucēn Papa Diosan mitsúxmi bēráma 'iásaribiti mitsun 'ucha cupí ami racuétēcēnun 'imicēma 'icēn. Aín Bēru Ñunshin Upí an ca, ainan 'aish cuēēnquinu Nucēn Papa Dios, Paponun nu 'imia. ¹⁶ Aín Bēru Ñunshin Upitanbi ca nun nuitu mēúxun nu 'unánmia, nux cananuna asérabi Nucēn Papa Diosan bēchicē 'ai quixun. ¹⁷ Aín bēchicē 'icē ca Nucēn Papa Diosan ax quicēsabi oquin nu 'aquianan aín nētēnu abē 'inun nu 'imiti 'icēn. Ainan 'icē ca Nucēn Papa Diosan Cristosaribi nu 'imiti 'icēn. Cristonan 'ixunu tēmēraquinbi ax cuēēncēsabi oquin 'ati ēncēma 'icē ca Nucēn Papa Diosan nuribi aín quicēsabi oquin aín nētēnu Cristobē 'inun nu 'imiti 'icēn.

¹⁸ 'Ēn cana —asérabi ca usai 'iti 'icē —quixun 'unanin. Ēnē nētēnuax Cristonan cupí tēmēracē 'ixunbi cananuna Cristobē aín nētēnu 'aish cuēēnquin —'ēn tēmērati ca asábi 'iixa —quixun sinánti 'ain. ¹⁹⁻²⁰ Cristo utēcēntamainun ca axbi 'iti 'aíshmabi, usai 'itioquian Nucēn Papa Diosan mēníosabi oi camabi ñu tēmēranan cēñutia. Unin 'ucha cupí usai tēmēranan chēquiti 'ixunbi ca camabi ñu 'imainun camabi unínribi anúinra 'aímai tēmēranan chēquiti nētē cainia. ²¹ A nētē ucēbētan ca Nucēn Papa Diosan aín bēchicēcama cuēēni Cristosaribi 'inun 'imiti 'icēn. 'Imianan ca camabi ñuxa chēquitēcēnunma ió 'imiti 'icēn. Uisairai cara Nucēn Papa Diosan bēchicēcama Cristosaribi 'iti 'icē quixun ca camabi ñu, a Nucēn Papa Diosan unio, an istisa tanquin Nucēn Papa Diosan atu isminun quixun bēnēquin cainia. ²² Cananuna 'unanin, nētē ióñu a pain uniocēxbi uni 'ucha cupía camabi ñu, uniribi, tēmēranan chēquiti oquin Nucēn Papa Diosan 'imiá 'aish ca bērí usai 'ia quixun. Usa 'ixunbi ca Nucēn Papa Diosan ióotēcēnun cainia, anun bacénti nētēan xanun tēmēraquin aín bacénti caíncē, usaribi oquin. ²³ Camabi ñun a Nucēn Papa Diosan ióotēcēnun caínmainun cananuna nuribi

Nucën Papa Diosan nu íotēcēnun bēnéquin cainin. Nucën Papa Diosan nu aín Bēru Ñunshin Upí nubē 'inun 'ináncē 'ain cananuna 'unanin, an ca asérabi camabi aín bana quicēsabi oquin nu 'imiti 'icē quixun. Usaquin 'unánquin cananuna nun aín bēchicē 'aish aín nētēnu bētsi namiñu 'iti cainin. ²⁴ Nux Cristomi catamēti ainan 'aish abē nētētimoí tsónun iémiquin ca Nucën Papa Diosan uisoquin cara nu 'imiti 'icē quixun isnuxun caínun nu iémiacēxa. Nua camabi an cacēsabi oquin 'imicē 'ixun cananuna, bētsi cananuna 'iti 'ai quixun sinánquin caíntsiánxma. ²⁵ Usa 'aínbi cananuna usaquin nu 'imicēma pain 'ixun usai 'iti cainin. Cananuna —bētsi cana 'iti 'ai —quixun sinánquinbi uisa caranuna 'iti 'ai quixun 'unánquinmabi a isnuxun —asérabi ca usai 'iti 'icē —quixun cuēēnquin cainin.

²⁶ Uisa caranuna 'iti 'ai quixun isnuxun cainia ca Nucën Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí an nuxnu tēmēraiabi nu 'aquinia. An nu 'aquinun quixun caquinbi cananuna uisaquin cai carana Nucën Papa Diosbē banati 'ai quixun upí oquin 'unaniman. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí anbi nu Nucën Papa Dios ñucáxunia. Usoquin nu 'aquinquin ca nun nu a Nucën Papa Dios ñucácēma banacama a nu ñucáxunia. ²⁷ An ca Nucën Papa Dios cuēēncēsabi oquin aín unicama a ñucáxunia. Usa 'ain ca Nucën Papa Dios, an camabi unin nuitu mēu sináncē ñu 'unáncē, an uisa ñu cara aín Bēru Ñunshin Upitan nu ñucáxunia a cuatia.

Uisai cara ainan 'inun Nucën Papa Diosan caíscē unicama 'iti 'icē quicē bana

²⁸ Cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca uisa ñu cara 'ia abi, ax ami sináncē unicamaxa an 'aquincēx, upí 'inun mēníoxunia, atúan ax cuēēncēsabi oquin ñu 'amainun. A unicama ax cuēēncēsabi oquin ainan 'inun sinánmicē 'ixun ca Nucën Papa Diosan usoquin 'aia. ²⁹ Uí unicama cara ainan 'iti 'icē quixun 'unánquin ca Nucën Papa Diosan aín Bēchicēñēxa aín unicaman cushi 'inun atux aín Bēchicē 'icēsariibiti 'inun mēníocēxa. ³⁰ Uicamax cara usai ainan 'iti 'icē quixun 'unánquin ca Nucën Papa Diosan acama an sinánmicēxa ami catamētia atun 'uchacama tērénquin ainan 'imiáxa. 'Imiquin ca atux aín nētēnu abē 'iti 'imiáxa.

³¹ ¿A ñucama sinánquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan bērúancē 'icē ca an ēncēma 'icē uínbi uisashi cara oquinbi a nubē ēnanamima. ³² An ca —'ēn Bēchicē ca bamatima 'icē —quiquinma nun 'uchacama cupía bamanun ēnē nētēnu aín Bēchicē xuacēxa. Usa 'ixun ca aín Bēchicē cupínu nux upítax tsónun nu 'imianan anun nu upítax tsóti ñucamaribi nu 'inánti 'icēn. ³³ ¿An ainan 'inun caíscē unicamaxa an iscēx upí 'ain cara uin Nucën Papa Dios —min unix ca 'uchaxa —quixun cati 'ic? Usaquin cacēxunbia an —ax ca 'uchañuma 'icē —quixun cati ca Nucën Papa Dios 'icēn. ³⁴ ¿Uin cara nu 'uchoti 'ic? Cristo bamacēbia Nucën Papa Diosan baísquimicē, an ca aín nētēnu abē 'Apu 'aish aín mēqueu 'ixun, nu Nucën Papa Dios ñucáxunia. Ñucáxuncē 'ixun ca an asérabi nu 'uchotima 'icēn. ³⁵ ¿Uinu 'icē unin cara Cristocēñun nu ēnananmiti 'ic? Ca 'atima 'icēn. Nuxnu tēmēranan masá nuituanan bētsi unin bētsi bētsi ocē 'ianan 'acēñuma 'ianan chupañuma 'ianan bamatisa 'ianan unin 'aisa tancē 'iti, a ñucamanribi ca Cristocēñun nu ēnananmitima 'icēn. ³⁶ Ēsai ca Nucën Papa Diosan bana cuēñeo quia:

Nuxnu minan 'icē ca unin numi nishquin nuibaquinma nu bētsi bētsi oia. 'Aracacē ñuinacama 'anuxun 'acēsa oquin ca nu 'aisa tanquin bētsi bētsi oia.

³⁷ Usa ñu 'icēbētanbia Cristonēn nu nuibaquin cushiocēx cananuna ami catamēti ēníma amiira cushiin, tēmēracēma pain 'aíshnu 'icēsamairai. ³⁸ Usa 'ain cana asérabi 'unanin, Nucën Papa Dioscēñun an nu ēnananmiti ñu ca 'aíma 'icēn. Nux bamati 'imainun nun tsóti 'imainun ángelcama 'imainun ñunshin 'atimacama 'imainun uisa cushi cara, acama 'imainun axa bērí uisai cara 'icē uisa ñucama cara, 'imainun axa uisai cara 'iti, a ñucamanbi ca Nucën Papa Dioscēñun nu ēnananmitima 'icēn. ³⁹ Ñunshin 'atimanēn 'apucama 'imainun, uisa ñunshin cara, acama 'imainun ēnē nētēnu 'icē 'apucamaribi 'imainun axa naí manámi 'icēcama 'imainun axa naí meu 'icēcamaribi, 'imainun uisa ñucama cara Nucën Papa Diosan unio 'icē, acamanbi ca Nucën Papa Dioscēñun nu

ënananmitima 'icën. Uisaira oquin cara an nu nuibatia quixun ca Nucën Papa Diosan Jesucristo ënë menu xuquin nu ismiacëxa.

9

Israelnën rëbúnqui ainan 'inun Nucën Papa Diosan caísa

¹ Cristonan 'ixun cana cëmëquinma ënë banaribi mitsu cain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ë 'unánmicëxun cana 'ën nuitu mëu 'unanin, 'ën mitsu bërí caisa tancë bana ënëx ca asérabi 'icë quixun. ² Èsaquin cana mitsu cain, judíos unibu 'ën aintsicama Jesucristonanma 'icë, imébi nëténbi sinani cana 'aisamaira masá nuitutin. ³ Usai 'iti 'aínbi atúxa Cristonan 'inun 'ëx ainanma 'aish Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'acë 'iisa cana tanin. ⁴ 'Ën aintsicama judíos unibu atux ca 'ësaribi Israelnën rëbúnqui 'icën. Israelnën rëbúnqui, judíos unicama, ca Nucën Papa Diosan aín uni 'inun caíscacëxa. Caístancëxun ca, asérabi ca ax Dios 'icë quixun 'unánun, Israel unicama aín cushi ismianan aín pëcacë aribi ismiacëxa. An ca atu ainan 'imiquin atúan uisai cara ainan 'aish 'iti 'icë quixun 'unánun aín banacama Moisés cuëñëomiacëxa. Cuëñëomiquin ca anuxun a rabiti xubu 'atancëxun cara uisoquin a rabiti 'icë quixun canan uisaira oquin cara an atu bërúanti 'icë quixun cacëxa. ⁵ Israel unicamax ca Abraham 'imainun Isaac 'imainun Jacob, Israelribi cacë, acaman rëbúnqui 'icën. Uni 'aish ca Cristonën 'unánpararibi Israelnën rëbúnqui 'iacëxa. Ax Diosribi 'aish ca camabi uni, camabi ñun 'ibu 'ianan ángelcaman 'iburibi 'icën. A ca camabi unin xëñibua 'aínbi rabiti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

⁶ Israelnën rëbúnqui judíos unicama camáxira Nucën Papa Diosnanma 'aínbi cananuna sinántima 'ain, Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin Israel unicama ainan 'imiama 'icë quixun. Israelnën rëbúnqui 'aíshbi ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëmamax asérabi Nucën Papa Diosnanma 'icën. ⁷ Nucën Papa Diosan ca Abraham cacëxa: “Min bëchicë Isaac aín rëbúnquishi ca asérabi min rëbúnqui 'aish 'ën unibu 'iti 'icë” quixun. —Min bëchicë itsi aín rëbúnquicamax ca 'ën unibu 'iti 'icë —quixun ca Nucën Papa Diosan Abraham cáma 'icën. “Isaacnën rëbúnquinëxëshi ca 'ënan 'iti 'icë” quixun ca cacëxa. ⁸ Usa 'ain cananuna 'unanin, ui uníxbi ca aín chaiti cupíshi Nucën Papa Diosan uni 'itima 'icën. Nucën Papa Diosan aín bana quicësabi oquin usaquin 'imicë 'aish cuni ca uni ainan 'aish asérabi Abrahamnën rëbúnqui 'ia. ⁹ Ënëx ca Nucën Papa Diosan, Isaac bëchitisama pain 'icë, Abraham cá bana a 'icën: “Achúshi baritia 'icëbëa Sara tuáñu 'ain cana minu utëcënin”.

¹⁰ Ëneribi cananuna sinánti 'ain: Rebecanën tuá rabé ax ca nucën rara Isaacnënbia bëchicë 'iacëxa. ¹¹⁻¹³ A tuá rabé bacéncëma pain 'ixun ñu 'atima 'ati 'unáncëma 'ianan ñu upí 'ati 'unáncëma pain 'ain, ca Nucën Papa Diosan Rebeca cacëxa: “A painmi bacéncë tuá an ca canitancëxun aín 'anáca ñu 'axunuxun 'aia” quixun. A tuá rabé aín rëbúnqui ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ësairibi quia: “Esaúnën rëbúnqui 'acësamaira oquin cana Jacobnën rëbúnqui nuibatin”. Usaquin sinánquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca aín cuëñcësabi oquinshi uni ainan 'inun caisia, aín ñu upí 'acë cupíma.

¹⁴ ¿Usaquian caíscë cupí caranuna —Nucën Papa Diosan ca 'atimaquin sinania —quiti 'ain? Cananuna usai quitima 'ain. ¹⁵ An ca Moisés ësoquin cacëxa: “Axa 'ëx cuëñcësabi oi 'ën uni 'iti unicama a cana 'ënan 'imiti 'ain. A 'ëx cuëñcësabi oquin 'ën nuibati unicama a cana nuibati 'ain”. ¹⁶ Usa 'ain cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca aín cuëñcësa oquinshi uni nuibaquin ainan 'inun caisia. —'Ë ca an caísti 'icë —quicë cupíma 'imainun a cuëñminuxun ñu upí 'acë cupíma, aín cuëñcësa oquinshi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun uni caisia. ¹⁷ Usaribi oi ca Faraón ñui Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ësai quia: “Camabi unían 'ën cushi 'unánun cana mi Egipto menu 'icë unicaman 'apu 'imin. Mixmi 'apu 'icëbëtan 'ën min menuxun ñu 'aia chanioia cuaquin ca camabi menu 'icë unin 'ëx cana asérabi cushi 'ai quixun 'unánti 'icën”. ¹⁸ Nucën Papa Diosan ca aín cuëñcësabi oquin uni raíri nuibaquin ainan 'inun 'imia. 'Imianan ca uni raíri axa 'aisama 'icë usabia 'inun 'imia.

¹⁹ Usaquin 'acë cupí sapi camina 'ë cati 'ain:

—¿Usa 'ain cara usabi 'inun 'imicë 'ixunbi uisa cupí Nucën Papa Diosan uni 'uchoin? ¿Usashia 'inuan 'imicë uni an cara usai 'inuan Nucën Papa Diosan 'imicë a bëtsiotti 'ic? Ca 'atima 'icën. ²⁰ Mitsúnmi 'ë usaquin cacëxunbi cana mitsu cain, ¿Mitsux unishi 'aishbi caramina Nucën Papa Diosbë cuëbicanánti 'ain? ¿Ñütë banati 'unan 'ixun cara —¿uisoti caramina ësoquin 'ë 'ai? —quixun an 'acë xanu cati 'ic? Ca catima 'icën. ²¹ An ñütë ocë xanu an ca ax cuëncësä oquin ñütë 'ati 'icën. 'Aisa tanquin ca bëtsi ñütë anun ñu xëati 'ati 'icën. 'Anan ca a mapúbi bëtsi ñütëribi anun ñu 'aruti 'ati 'icën.

²² Nucën Papa Diosanribi ca aín cuëncësä oquin 'aia. Unin ñu 'aisama 'ati ca ax cuëñíma quixuan camabi unin 'unánun ca Nucën Papa Diosan an 'aisama ñu 'acë uni uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati 'ixunbi caínpainia. ²³ Caínpainquin ca uisaira oquin cara an 'atima ñu 'acë 'icëbi uni nuibaquin aín sinan upí 'imiti 'icë quixun camabi unin 'unánun, ainan 'inun caísa 'ixun nu usaquin 'imia. ²⁴ Raírinëxa judíos uni 'imainun raírinëxribi judíosma uni 'icëbi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu 'imíaxa. ²⁵ Usoquinribi ca an aín uni, Oseas cacë, a ësoquin aín bana cuëñëomicëxa:

Axa bëräma 'ën unima 'iá unibi cana —mitsux camina 'ën unibu 'ai —quixun cati 'ain.

'Ënanma 'icë nuibäma 'ixunbi cana —mitsux camina 'ën nuibacë uni 'ai —quixun cati 'ain. ²⁶ Anuxuan —mitsux camina 'ën unima 'ai —quixun cá anuxunbi ca Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsöcë, an —mitsux camina asérabi 'ën bëchicë 'ai —quixun uni cati 'icën.

²⁷ Isaíasnëribi ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun judíos unibu ñuiquin ësaquin cacëxa: “Israelnën rëbúnqui 'aisamaira, parúnppa cuëbí 'icë masisa, 'aishbi ca acama 'it-samanëxëshi asérabi Nucën Papa Diosnan 'inux iéti 'icën. ²⁸ Anúan usaquin 'ati nëtë ucëbëtan ca Nucën 'Ibu Diosan ënë menuxun unin 'acë ñucama istancëxun bënëñquinshi camabi aín quiásabi oquin 'ati 'icën”. ²⁹ Ësairibi ca Isaíasnën cuëñëo bana quia:

Nucën 'Ibu Dios, ax 'Apuira 'ixun, Israelnën rëbúnquicama aín raíri iémicëma 'ain cananuna Sodoma 'imainun Gomorra anu 'icë unicama 'iásaribiti camáxbi 'aíma 'itsían.

Judíos unicamaxa Jesucristomi catamëcëma bana

³⁰ ¿Usa 'ain caranuna uisai quiti 'ain? Cananuna quiti 'ain, judíosma unibunën ca, judíos unibu ca usai 'iti 'icë quicë bana 'unáncëma 'ixun Nucën Papa Diosan aín nuitu upí isnun a bana 'ati sinánma 'icën. Sinánma 'icëbi ca aín 'uchacama tërénun Jesucristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan aín nuitu upí isia. ³¹ Judíosma unibu usa 'aínbi ca, judíos unibunëx ca aín nuitu upí 'icë quixuan Nucën Papa Diosan isnun Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'aquinbi a banacama quicësabi oquiinra 'acëma 'icën.

³² Nucën Papa Diosan ca aín cuëncësäbi oquin 'anun 'ë 'aquinbi 'icë quixun sinani ami catamëquinma —'ënbi ñu upí 'aia ca 'ë upí isia —quixun sináncë cupí ca Nucën Papa Diosan atu upí isáma 'icën. Judíos unibunën ca —Nucën Papa Diosan ca Cristo ënë menu xuti 'icë —quixun 'unánquinbi —ami catamëtishi ca unicama Nucën Papa Dios cuëncësäbi oi 'iti 'icë quixun sinántisama tanxa. Bain cuanía uni bai nëbëtsi racacë maxáxmi tatíqui chacacë usaribi ca usa uni 'icën. A maxáxa ca Cristo 'icën. Judíos unicamax Nucën Papa Dios cuëncësäbi oi 'iti 'aishbi ca Cristomi sinántisama tancë cupí ax cuëncësäbi oi 'ima. ³³ Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca maxax ñuicësä oquin Cristo ñui ësai quia:

Camina 'unánti 'ain, 'ën cana Sión cacë ëmanua, maxax achúshi 'inun mëníoin. Ami ca uni raírinëx tatíquiinan maxax cha 'ain chacati nipacëti 'icën. Usa 'aínbi ca axa ami catamëcë unicaman 'unánti 'icën, an ca asérabi ax quicësabi oquin atu 'aquinia quixun.

10

¹ 'Ën xucéantu, ësaquin cana mitsu cain, Israel uni judíos unicama Cristomi catamëtia ainan 'inun iémiti cuëñquin cana Nucën Papa Dios ñucáxunin. ² Cana mitsu cain,

atun ca asérabi Nucën Papa Dios cuëñmisa tania. Usa 'ixunbi ca uisoquin cara atun a cuëñmiti 'icë quixun 'unaníma. ³ Uisai cara unicama Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'icë quixun ca 'unánma 'icën. —'Ënbi Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'acë cupíshi ca an 'ën nuitu upí isia —quixun sinani ca Nucën Papa Dios cuëñcësabi oi Cristomi catamëti sinántisama tanxa. ⁴ Cristonëxa ucëbëtan judíos unibunën asérabi ami catamëti 'unánun quixun ca Nucën Papa Diosan aín bana Moisés cuëñëomiacëxa. Ui unicamax cara Cristomi catamëtia a ca Nucën Papa Diosan upí isanan ainan 'imia quixuan 'unánun ca a bana judíos unibu 'ináncëxa. Usa 'aínbi ca ax ucëbë judíos unicama ami sinántisama tanxa. ⁵ An usai ca uni 'iti 'icë quicë bana 'acë cupí Nucën Papa Diosan a 'uchañuma isti sináncë uni, a ñuiquin ca Moisésnën ësaquin cuëñëocëxa: “Nucën Papa Diosbë upí 'inux Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oi 'iti sináncë unin ca asérabi a banacama quicësabi oquin 'ati 'icën”. ⁶ Usa 'aínbi ca unin ami catamëtia ca Nucën Papa Diosan uni upí isia quixun 'unánan Cristo ca uti 'icë quixun 'unánun aín bana cuëñëo ëesai quia: “Min nuitu mëu sinani camina quitima 'ain, ¿Uix cara naínu cuanti 'ic?” Cristo ënë nëtënu bënux. ⁷ Ësairibi ca quia: “Min nuitu mëu sinani camina quitima 'ain, ¿Uix cara anua uni bamacë 'icë anu cuanti 'ic?” anua Cristo bënux. ⁸ Usai quianan ca ësairibi quia: “A bana Cristo ñui quicë, a ñuia camina cuatin. A ñui camina banain. Min nuitu mëu camina a bana sinanin”. Usai quicë 'imainun cananuna nunribi Cristomi catamëti ñuia quicë bana unicama ñuixunin. ⁹ A bana ca ëesai quia:

—Jesús ca 'ën 'Ibu 'icë —quianan bamacëbi ca Nucën Papa Diosan a baísqumiácëxa quixun min nuitunën sinania ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun mi iémiti 'icën. ¹⁰ Nun nuitu mëu, asérabi ca nun 'ucha tëréniti 'icë quixun sinani Jesucristomi catamëtia, ca Nucën Papa Diosan nun 'ucha tërénquin nu upí isia. Usoquin an iscëxnu —Jesucristo ax ca asérabi 'ën 'Ibu 'icë —quia ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu iémia.

¹¹ Cristo ñuiquian Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca ësairibi quia: “Axa ami catamëcë unicaman ca, an ca ax quicësabi oquin 'ë 'aquinia quixun 'unania”. ¹² Judíos unicama 'imainun judíosma unicamaribi 'imainun uisa uni cara, axbi ca Cristomi catamëti ainan 'ia. Cristo ax ca camabi uni axa ami catamëcë aín 'Ibu 'icën. Usa 'ixun ca an ñucacë unicama upí oquin 'aquianan ax cuëñcësamaira oquin ñu 'inania. ¹³ Nucën 'Ibu Diosan bana cuëñëo ca quia: “Uin cara an iéminun ñucatia a ca Nucën 'Ibu Diosan ainan 'inun iémiti 'icën”. ¹⁴ ¿Usa 'aínbi cara an Nucën 'Ibu Diosan ca a iémiti 'icë quixun sináncëma unin a ñucátí 'ic? Ca ñucátima 'icën. ¿Uisaxun cara uni itsin ñuia cuacëma 'ixun, Nucën 'Ibu Diosan ca 'ë iémiti 'icë quixun sinánti 'ic? Ca sinántima 'icën. ¿Uisaxun cara uni itsin ñuixuncëxunma cuati 'ic? Ca cuatima 'icën. ¹⁵ ¿Uisaxun cara unin uni itsin xucëma 'ixun uni raíri bana ñuixunti 'ic? Ca 'atima 'icën. An aín bana ñuixuncë unicama ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ëesai quia: “'Ën unibunëxa upí bana, —Nucën Papa Diosan ca aín 'ucha tërénquin abëa upí 'inun uni 'imia —quicë, a ñui aia unin iscëx ca upíira upí 'icën”.

¹⁶ A bana cuëñëo 'aínbi ca camabi unínra a bana sináncëma 'icën. Ëesai ca Isaíasnën cuëñëo bana quia: “Camabi unínrama, 'itsama unínshi ca nun ñuixuncë bana cuaquin —ca asérabi 'icë —quixun sinania”. ¹⁷ Usa 'ain cananuna 'unanin, uni itsían Cristo sinánquin aín bana ñuixuncëxun ca unin cuatia. Cuaquin ca —a banax ca asérabi 'icë —quixun 'unani Cristomi catamëtia.

¹⁸ Unicaman cara a bana cuaxa quixun cana sinanin. Camaxunbi ca asérabi cuaxa, ëesai Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi:

Aín unicamax ca camabi mënuxun bana ñuixuni cuanxa. Usa 'ain ca camabi menu 'icë unicaman a bana ñuixunía cuaxa.

¹⁹ Ësaquinribi cana sinanin, ¿Judíos unicaman cara a bana Cristo ñuicë cuaquin, uisai quicë cara a bana 'icë quixun 'unánma 'ic? 'Unántsinxunbia judíos unicaman a bana cuaisama tania oquin ca Nucën Papa Diosan judíos unibu caquin, Moisés ësaquin cuëñëomiacëxa:

Judíosma unibunëxa mitsun aintsima 'icëbi 'ën 'ënan 'imicëbë camina mitsux nutsi nishti 'ain. Mitsúnmi a —sinánñuma ca —quixun ñuicë unicama 'ën 'ënan 'imicëbë camina mitsux 'ëmi nishti 'ain.

²⁰ Nucën Papa Diosan ca —judíosma unibunëx ca 'ëmi sinánti 'icë —quixun 'unánquin Isafás ësaquin cuënëomiacëxa:

Ax 'ëmi sinánma unínbi ca 'ë 'unánxa. 'Ënan 'inuxuan an 'ë ñucáma unibi cana 'ëmi catamënun sinánmian.

²¹ Usai judíosma unibu ñui quianan ca Isafás judíos unibu ñuiribi ëesai quiacëxa, Nucën Papa Dios quicësabi oi: 'Ën bana cuaisama tanan 'ëmi sinántisama taniabi cana judíos unibu ënquinma —'ën mitsu 'aquinun camina 'ëmi sinánti 'ai —quixun can. Cacëxbi ca 'ën bana cuaisama tani 'ëmi sinántisama tanxa”.

11

Judíos unicama raíri Nucën Papa Diosnan 'iti

¹ Usa 'ain cana sinanin, ¿judíos unibu cara Nucën Papa Diosan aín bana cuaisama tania oquin ëanxa? quixun. Usama ca. 'Ëxribi judío uni, Abrahamnën xutan bëhçicë, Benjamín, aín rëbúnqui 'icëbi ca Nucën Papa Diosan 'ë manuquinma upí oquin sinánxunia. Usa 'ain cana 'unanin, an ca judíos unicama ëncëma 'icë quixun. ² Bërâma ca Israelnën rëbúnqui judíos unibu ainan 'inun Nucën Papa Diosan caísacëxa. Usaquin 'á 'ixun ca a unicama —'ën unima ca —quiax ami manúcëma 'icën. Nucën Papa Diosan bana cuënëo isquin camina 'unanin, Nucën Papa Diosbë banai ca Elías Israel unibumi manani ëesai quiacëxa: ³ “'Ën 'Ibu Dios, axa mimi sináncëma unicaman ca an min bana ñuixuncë unicama cëñuaxa. Cëñuanan ca mi rabisama tanquin anuxun mi rabiquin ñuina xaroti acamaribi masóxa. 'Ëishi ca 'acëma 'icën. Usa 'ixunbi ca 'ëribi 'aisa tania”. ⁴ Usaquian cacëxunbi ca Nucën Papa Diosan Elías cacëxa: “Mishima, siete mil uníxribi ca 'ën bërúancëx 'ëmi sinania. Baal ax isa dios 'icë quixuan uni raírinën rabíabi ca atun a rabicëma 'icë” —quixun. ⁵ Usaía bërâma uni 'iásaribiti ca bëríríbi judíos unicama aín patsan Nucën Papa Diosmi sináncëma 'aínbi raírinëx ainan 'inúan caíscë 'aish Nucën Papa Diosmi sinania. ⁶ A caíscëcama a ca atun ñu upí 'acë cupíma, nuibaquinshi Nucën Papa Diosan ainan 'inun caísa. Atun ñu 'acë cupía ainan 'inun caíscë 'aish ca acamax nuibaquinshia an caíscë 'itsíanma.

⁷ Usa 'ain ca ëesai 'iaxa: Judíos unibunëxa abë upí 'iisa taníbi ax quicësabi oi 'i Jesucristomi catamëcëma 'aish abë upíma 'aínbi ca raírinëxëshi Nucën Papa Diosan sinánmicëx Jesucristomi catamëcë 'aish abë upí 'ia. Judíos unicama aín patsanëxa ami sinántisama tania oquin ca Nucën Papa Diosan atux cuëëncësa oía 'inun ëanxa. ⁸ Nucën Papa Diosan bana cuënëo ëesai quicësabi oi ca 'iaxa: “Usa unicamax ca usabia 'inun ëncë 'aish Nucën Papa Diosmi sinaníma. An 'acë ñu isquinbi uisáíra cara aín cushi 'icë quixun sináncëma 'aish ca bëxuñu unisa 'icën. Aín pabitan aín bana cuaquinbi a bana quicësa oquin 'aisama tancë 'aish ca pabë unisa 'icën, Nucën Papa Diosan usaía 'inun ëncësabi oi. Bërí nëténbi ca usai 'ia”. ⁹ A banacama quicësaribi oquin ca Davitan usa unicama ñuiquin ënë bana cuënëocëxa:

A unicama ca Nucën Papa Diosan ratuquinshi castícanuxun 'aia. Usa 'aish ca ñuina, trampanu —ënë ñun ca 'ë maputi 'icë —quixun 'unanimaishi atsíncësaribi 'inun castícançë 'iti 'icën. Uisáíbi cana 'itima 'ai quixun sinani bëtsi unin pi unun quixun camicëx cuëëniabi ca usai 'iti 'icën. Usai atux 'iti cana cuëënin. ¹⁰ Bëxuñu unin ca aín bëru upíma 'ixun uinu cara cuania quixun 'unaníma. Usaribiti ca uni catúbucë ax aín caxu 'aisama 'ain tëmëraia. Usaribitia a unicama 'iti cana cuëënin.

Usaquin ca Davitan cuëënocëxa.

Judíosma unicama Nucën Papa Diosnan 'iti

¹¹ Usa 'ain cana sinanin, ¿aín 'ucha cupí cara Nucën Papa Diosan judíos unicamaira xëñibua 'aínbia aín unima 'inun ëanxa? —quixun. Usama ca. Judíos unibu ami sináncëma 'ain ca Nucën Papa Diosan judíosma unibu ami sinánun sinánmia. Judíosma

unibunëxa 'ëmi sinania isi ca judíos uniburibi usaribiti 'ëmi sinánti 'icë quixun sinánquin ca Nucën Papa Diosan judíosma unibu ami sinánun sinánmia. ¹² Judíos unicamaxa Cristomi catamëcëma 'aish Nucën Papa Diosnanma 'ain ca judíosma unicamax Cristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'ia. A isi ca Nucën Papa Dios cuëënia. Usai cuëëncësamaira oi ca judíos uniburibi aséribi Cristomi catamëtia isi cuëënti 'icën.

¹³ Anu 'icë judíosma unicama, cana mitsu cain, 'ën judíosma unicama aín bana ñuixunun Jesucristonën cacë 'ixun cana usaquin chiquíshquinma cuëënti 'ain. ¹⁴ 'Ën bana ñuixuncëxun judíosma unibunën cuatia isía 'ën aintsi judíos unicamaxribi Cristomi catamëti iéti cana cuëënin. ¹⁵ Judíos unibunëx Cristomi catamëcëma 'aish Nucën Papa Diosnanma 'ain ca judíosma unibu Cristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'ia. Usa 'aínbi ca judíos unicamaxribi Cristomi catamëcë 'aish, uni bamacë 'aíshbi baísquicësa 'ain, Nucën Papa Dios cuëëinra cuëënti 'icën. ¹⁶ Judíos unibunën ca aín ñu 'apacë an pain tancëma aín bimi anuxun a rabiti xubunu buáncëxa, Nucën Papa Diosan camabi aín bimi upí isnun quixun. Usaribi ca i aín tapun upí 'aish camabi aín pëñancamaribi upí 'ia. Usa ñu sinánquin cananuna 'unanin, judíos uni bëtsix bëtsíxa Nucën Papa Diosmi sináncë 'ain ca atúxa 'icësaribiti judíos unicama camáxbi Cristomi catamëtia Nucën Papa Diosan upí isti 'icën.

¹⁷ Èsa ca. I aín pëñan achúshi tëatancëxun bëtsi i aín pëñan anu tëacë anubi tacáshcacëx ca a i aín tapúnuaxa aín baca cuancë cupí aín pëñánsabi 'inun coti 'icën. Usaribi camina mitsux 'ain. Judíos unicama Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'aíshbi Cristomi catamëisama tancë 'aish ca i pëñan tëacësa 'icën. Usa 'imainun camina mitsux judíosma uni 'aíshbi Cristomi catamëcë 'aish bëtsi i aín pëñan anua tëacë anu tacáshcacësa 'ain. ¹⁸ Usa 'aíshbi camina rabiti —'ëx cana judíos unicamasamaira 'ai —qui cërútima 'ain. Camina sinánti 'ain, aín tapúnmi cushicë cupí ca in pëñan cania. Usaribiti cana 'ëx judíosma 'aíshbi, judíos unibu cupí, Cristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'ain.

¹⁹ Usa 'aínbi sapi camina ësaquin sinanin, —judíos unima 'aíshbi 'ëx ainan 'inun ca Nucën Papa Diosan judíos unibu ainanma 'inun ëanxa —quixun. ²⁰ Usa ca. Usa 'aínbi camina 'unánti 'ain, Jesucristomi catamëcëma cupí ca judíos unibu ainanma 'ia. Mitsux ami catamëcë cupíshi camina ainan 'ain. Usa 'ain camina —'ëx cana judíos unibusamaira 'ai —quiax cërútima 'ain. Judíos unibu 'icësaribiti Jesucristomi catamëcëma 'itin rabanana camina bërúancati 'ain. ²¹ Camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca ainan 'inun caísa 'ixunbi judíos unibu ami catamëtiama aín 'ucha tërécëma 'ixun judíosma unibu 'aíshmi mitsux ami catamëcëxunma mitsun 'ucharibi tërécënti 'icën.

²² Usa 'ain camina 'unánti 'ain, ax upí 'ixun ca Nucën Papa Diosan unicama nuibaquin upí 'imianan axa aín 'ucha ëni ami catamëcëma uni uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Usa 'ixun ca mitsúxmi a ëníma ax quicësabi oquin 'ai, ami catamëtia oquin nuibaquin 'aquinia. Usai mitsux 'icësabi camina 'iti 'ain. Usai 'ima camina mitsúxribi judíos unibu 'icësaribiti ainanma 'iti 'ain. ²³ Aín raracama 'iásaribiti ami sinántisama taníbia ami sinanatia ca Nucën Papa Diosan aséribi aín uni 'inun judíos uniburibi 'imiti 'icën, judíosma unibu 'imicësaribi oquin. ²⁴ Mitsux judíosma uni 'aish aín unima 'iá 'icëbi ainan 'inun 'imicë 'ixun ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun caísa judíos unicama, amia catamëtia, ainan 'inun 'imiti 'icën, i pëñan tëacë 'icëbi amiribishi aín raranu tacáshcatëcëncësa 'inun. Usa 'ain ca i itsi tëaxun, bëtsi inu tacáshcatëcëncësa 'inun, aín pëñánbi aín raranu tacáshcatëcëncëx aséribi upíra 'iti 'icën. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan judíos unibu ainan 'itëcënun 'imiti 'icën.

Aséribia judíos unicama Jesucristomi catamëti bana

²⁵ 'Ën xucéantu, mitsux judíosma uni 'ixun —nux cananuna judíos unían 'acësamaira oquin Cristomi catamëquin Nucën Papa Diosan aín unicama 'unánmiti ñu 'unáncë 'ai —qui rabíaxma 'inun quixun cana ësaquin unin 'unáncëma ñu a ñuiquin mitsu cain: Judíosma unibu uicama cara Cristomi catamëti 'icë acamax pain ami catamëtamainun

ca Nucën Papa Diosan judíos unicama aín patsan Jesucristomi catamécëma 'aish usabi 'inun éanxa. ²⁶ Judíosma unibu ami catamécëbë ca judíos unibunëxribi ami catamëti 'icën, Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quicësabi oi:

An unicama asérabi Nucën Papa Diosnan 'inun iémiti ax ca Siónu 'icë judíos unicama achúshi 'iti 'icën. An ca Jacobnën rëbúnqui judíos unicama ami catamécëxun atun 'ucha tërénquin atun nuitu upí 'imiti 'icën. ²⁷ 'Ëmi catamëtia 'ën atun 'uchacama tërécëx ca judíos unibu asérabi 'ënan 'iti 'icën, 'ën cásabi oi.

²⁸ Nucën Papa Diosan ca unicamax Cristomi catamëtia ainan 'imiti 'icë quixun sinántisama tancë 'aish ca judíos unibunëx ami nishcësa 'icën, mitsux paínmi judíosma uni 'aíshbi ainan 'itámainun. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan atun rara —mitsun rëbúnqui ca 'ënan 'iti 'icë —quixun cá 'ixun a bana manuquinma judíos unibu nuíbatia. ²⁹ Bëráma judíos unibu —'ënan ca mitsu 'imainun mitsun rëbúnqui 'iti 'icë —quixun Nucën Papa Diosan cá 'ain ca a banacama usabi 'iti 'icën. Nucën Papa Diosan ca —mitsux camina 'ënan 'iti 'ai —quitancëxun bëtsioquin sinántëcënima. ³⁰ Mitsux judíosma unibu 'ixun aín bana 'unanima camina Nucën Papa Dios cuëncësoi 'iáma 'ain. Usai 'iáma 'icëbi ca judíos unibu ami sinántisama tancë 'ain Nucën Papa Diosan ainan 'inun mitsu 'imiáxa. ³¹ Judíos unima 'aíshmi ainanma 'icëbi ca Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'imiáxa. Usaribi oquin ca judíos unicama ami sinántisama tania ainanma 'aíshbi ami sinania Nucën Papa Diosan ainan 'imiti 'icën. ³² Judíos unibu ainan 'inun caísa 'ixunbi ca Nucën Papa Diosan judíos unibu 'icësaribitia ami catamëtiana judíosma uniburibi ainanma isia. Usaquin 'aquinbi ca an nuibaquin camabi uni Cristomi catamëtía ainan 'inun 'imia.

³³ Uiti cushiira cara aín sinan 'icë quixun cananuna 'unántima 'ain. An ca camabi ñu 'unania. An 'unancëma ñu ca 'aíma 'icën. Uisaira 'ixun cara usoquin ñu 'aia quixun cananuna 'unaniman. ³⁴ Èsai ca aín bana cuënëo quia: “Uinu 'icë unínbi ca Nucën 'Ibu Diosan sinan 'unaníma. Uínbi ca Nucën 'Ibu Dios —ësaquin camina 'ati 'ai —quixun 'unánmima”. ³⁵⁻³⁶ Nucën 'Ibu Diosan ca camabi ñu ainan 'iti oquin uniocëxa. Usa 'ain ca aín bana cuënëo ësairibi quia: “¿An aribi 'inánun quixun sinánquin cara unin Nucën 'Ibu Dios ñu 'inánti 'ic? Ca 'inántima 'icën”. A ca aín unicaman xëníbua 'aínbi rabiti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

12

Aín unicamaxa asérabi Nucën Papa Dios 'inanmécë 'iti bana

¹ Usa 'ain cana ësaquin mitsu cain, 'ën xucéantu. Nucën Papa Diosan mitsu nuibaquin ainan 'inun caíscë 'ixun camina 'atima ñu 'aquinma asérabi ax cuëncësabi oquinshi 'anan, ainanshi 'iti 'ain. Mitsúxmi usa 'iti ca Nucën Papa Dios cuëñia. ² An ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë unicaman sináncësa oquin camina sinántima 'ain. Usaquin sinánquinma camina sinanaquin uisairaimi upí 'iti cara Nucën Papa Dios cuëñia, usai 'iti 'unánan an 'aquincëx usai 'iti 'ain.

³ Cristo ñuiquin aín bana unicama ñuixunun Nucën Papa Diosan caíscë 'ixun cana mitsu cain, camabi unia Cristomi cushicë 'inun 'aquinun mitsu caíscë 'ixun camina ui unínbi —'ëx cana bëtsi unibëtan sënénmaira 'iti 'ai —quixun sinántima 'ain. Uisa cara Nucën Papa Diosan mi 'imia, usa 'ixun camina —usaishi cana 'iti 'ai —quixun sinánti 'ain. Sinánñu 'ixun camina rabíquinma —Nucën Papa Diosan a 'anun 'ë 'ináncëxuinshi cana ñu 'ai —quixun sinánti 'ain. ⁴ Ënëx ca ësa 'icën. Unix ca aín taë, aín mécën, aín xo, aín bëru, aín pabí acamax 'itsa 'aínbi achúshi unishi 'icën. Unix ca aín taën nitsia, aín mécën anun ca ñu mëëia, aín bëru anun ca isia. Camabi unin nami ca anúan an bëtsi bëtsi ñu 'ati 'icën. ⁵ Usaribiti cananuna nux 'itsa 'aíshbi camáxbi Cristonan 'aish ax nubë 'ain achúshi unisa 'ain. An 'amicëxuan bëtsi bëtsi unin bana ñuixunmainun ca raírinën bëtsi bëtsi ñu 'aia. Usoquin bëtsi bëtsi ñu 'aíbi cananuna camáxbi Cristonan 'aish achúshisa 'ain.

⁶ Nucën Papa Diosan nu bëtsi bëtsi ñu 'anun caíscë 'ixun cananuna an 'imicësabi oquin upí oquin 'ati 'ain, usoquin nun 'ati ca Nucën Papa Dios cuëñia quixun 'unánquin. An

aín bana ñuixunun caíscë 'ixun cananuna an sinánmicësabi oquin aín bana unicama upí oquin ñuixunti 'ain. ⁷ Nun uni raíri 'aquinun an 'imicë 'ixun cananuna upí oquin 'aquinti 'ain. Aín bana unicama 'unánminun an 'imicë 'ixun cananuna upí oquin unicama 'unánmiti 'ain. ⁸ Axa upí 'inun uni raíri 'ësëñun quixun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun cananuna upí oquin 'ësëti 'ain. Nun uni raíri ñu 'inánun quixun 'imicë 'ixun cananuna unin nu rabinun quixun sinánquinma cuëñquinshi 'inánti 'ain. Nux unin cushi 'inun 'imicë 'ixun cananuna nun unicama upí 'inun upí oquin bërúanti 'ain. Usoquin 'anun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun cananuna uni 'aquinsa 'icë cuëñquin upí oquin 'aquinti 'ain.

Usai Jesucristomi catamëti uni iti bana

⁹ Mitsux aséribi Jesucristomi catamëcë uni 'aish camina paránanima aséribi bëtsibë nuibananti 'ain. Ñu 'atima 'ati cuëñquinma usa ñu timai camina Nucën Papa Dios cuëñcësabi oíshi 'iti 'ain. ¹⁰ Camina bëtsibë bëtsibë 'aquianani nuibananti 'ain, mitsun xucéñbë 'icësaribiti. Asamaira 'iisa tanquin 'atimoquinma camina bëtsi uni isquin upí oquin 'aquinti 'ain.

¹¹ Nucën 'Ibu Jesucristo cuëñcësabi oquin 'aquin camina ëñquinma, chiquíshquinma cuëñquin upí oquin 'ati 'ain.

¹² Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin mitsu 'aquianan abë 'inun mitsu 'imiti 'icë quixun sinani camina chuáma tani cuëñni bucuti 'ain. Tëmëraibi camina masá nuituti bënëtima 'ain. Ëñima camina Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

¹³ Axa Cristomi catamëcë uni ñuñuma 'aish 'aquinsa 'icë camina min ñu raíri 'inánti 'ain. 'Inánan camina axa min xubunu bëbacë uniribi pimianan anua 'uxtiribi 'inánti 'ain.

¹⁴ Axa mitsumi nishcë uni a camina ami nishquinma axribi upí 'inúan 'aquinun Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. Ami nishquin a 'atimonun quixun caquinma camina axa upí 'inúan 'aquinun Nucën Papa Dios a uni ñucáxunti 'ain.

¹⁵ Axa chuámarua 'aish cuëñcë uni abë camina cuëñti 'ain. Axa masá nuituti incë uni a camina abë masá nuituquin nuibati 'ain.

¹⁶ Camina bëtsibë bëtsibë nishananíma nuibananishi upiti banati 'ain. Usai 'i camina cërúananima, axa uni itsibëtan sënëñmara unibë upí 'aish abë upiti banati 'ain. Rabíquin camina —'ën cana uni itsin 'acësamaira oquin ñu 'unanin —quixun sinántima 'ain.

¹⁷ An paían mimi nishquin 'atimocëxunbi camina uisa uni cara, abi mixribi ami nishquin aribi cupitima 'ain. Mitsun camina usa ñu 'ati ca upí 'icë quixuan camabi unin 'unáncë a ñucamaishi 'ati 'ain. ¹⁸ Mitsux camina ax paían mimi nishcëxma uni raírими nishtima 'ain. Usa 'aish camina atúxa mitsumi nishcëxbi mitsux abë nishanantima 'ain.

¹⁹ 'Ëñ xucéantu, axa mimi nishcë uni camina mitsúnribi cupitima 'ain, ësaiá Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quicë cupí: “Uix cara 'uchaia a cana 'ënbi usaribi oquin cupiti 'ain”. Usa 'ain camina unin mitsu 'atimocëxunbi, Nucën Papa Diosainshi ca cupiti 'icë quixun sinánti 'ain. ²⁰ Mitsun a cupiima camina ëñë bana cuëñëo ësai quicësabi oi 'iti 'ain: “Axa mimi nishcë uni 'acëñuma 'icë camina piti 'inánti 'ain. Shimaia camina 'unpax 'inánti 'ain. Usaquinmi 'acëxun ca ax mimi nishtancëxbi rabini sinanaquin upí oquin sinánti 'icën”. ²¹ Mitsúxribi 'uchatin rabanan camina mitsu unin 'atimocëxunbi usaribi oquin cupitima 'ain. Usoquinmi nuibacëx ca ax sinanati 'icën.

13

¹ Camabi 'apux ca Nucën Papa Diosan 'imicë 'icën. An 'imicëma 'apu ca 'aíma 'icën. Usa 'ain camina mitsun 'apucaman bana cuati 'ain. ² Usa 'ain ca an aín 'apu quicësa oquin 'acëma uni an Nucën Papa Dios quicësa oquinribi 'aima. Usai 'icë uni ax ca Nucën Papa Diosan bana 'imainun aín 'apúnribi cacësa oquin 'acëma cupí axbi 'uchai castíancë 'iti 'icën. ³ An ñu upí 'acë uni ax ca aín 'apumi racuëtíma. An ñu 'atima 'acë uni ax cuni ca aín 'apumi racuëtia, 'ë cara uisoti 'icë quixun sinani. 'Apucaman ca an ñu upí 'acë unicama upíoiá. Usa 'ain camina mitsux 'apucamami racuécëma 'iisa tanquin ñu upíshi 'ati 'ain. ⁴ Nucën Papa Diosan ca 'apucaman camabi uníxa upiti bucunuan an

ñu 'atima 'acë unicama, uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'anun mëníocëxa. Usa 'aínbi camina ñu 'atima 'acë 'aish 'apumi racuétí 'ain, uisa cara mi oti 'icë quixun sinani. Nucën Papa Diosan mëníósabi oquin ca 'apucaman an ñu 'atima 'acë unicama uisa cara oti 'icë usoquin 'aia. ⁵ Usa 'ain camina 'apucaman bana cuati 'ain. Mitsun castícantí sinanishi ami racuécë cupíma camina mitsux Cristonan 'ixun ax cuëncësabi oquin mitsun 'apun bana cuati 'ain. ⁶ Usaribi oquin sinánquin camina 'apu buánmiti curíqui 'inánti 'ain, 'apun mëníósabi oquin. Usa 'iti oquin ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa.

⁷ Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin camina 'apu buánmiti curíqui buánmicë 'inun 'inánti 'ain. Mitsun émanu 'icë uniribia 'apun anécë 'ain camina an cacësabi oquin ñu 'ati 'ain, mitsun émacamaxa upí 'inun. Mitsun cushibë cuëbicananquinma camina aín bana cuati 'ain. ⁸ Uni camina ribíntima 'ain. Usa 'ixun camina a nuibacëma 'aish a ribíncësa 'itin rabanán, uni itsi upí oquinra nuibati 'ain. Asérabi uni nuibacë 'ixun ca unin uni itsi uisabi otima 'icën. ⁹ Nucën Papa Diosan bana cuëncëo ca ësai quia: “Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain. Uni camina 'atima 'ain. Unin ñu camina mëcamatima 'ain. Minanma, bëtsi unin ñu minan 'iti camina cuëncëtima 'ain”. Èsai ènë banacama quicë 'aínbi ca bëtsi banaribi axa quicësa oquinra 'ati ax ësai quia: “Míxmi bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain”. Ènë bana quicësa oquin 'aquin camina bëtsi banacamaribi quicësa oquin 'ain. ¹⁰ Mitsun aintsicama nuibanan amanu 'icë uniribi nuibacë 'ixun camina uisa unin 'atimotima 'ain. Usa 'ain camina uni nuibacë 'ixun Nucën Papa Diosan bana camabi quicësabi oquin 'ain.

¹¹ Èsoquinribi camina sinánti 'ain, nux ami catamëtabaquin cananuna —Jesucristo ca utécënti 'icë —quixun 'unáncën. Usaquin 'unan 'ixun cananuna 'unanin, axa utécënti nètë ca 'uramatía quixun. Usa 'ain cananuna unían 'uxnëti pëcaracëbë bësuquin, bari ca uruia quixun sinani bënëtishi aín ñu mëëti 'ai cuancësaribi oquin, Nucën Papa Diosan a 'anun nu 'ináncë ñu 'ati 'ain. ¹² Jesucristo utécëncëma pan 'ain cananuna imé upí oquin isíma nicësa 'ain. Usa 'aíshbi cananuna ax utécëncëbë abë 'aish xabánu nicësa 'iti 'ain. Usaquin sinani cananuna ñu 'atima 'ati èni ami cushicë 'aish xabánu nicësa 'iti 'ain. ¹³ Ami cushicë 'aish cananuna upitaxëshi niti 'ain. Paénti, paéanx cuëncëni sharáti, uni aín xanuma xanu itsibë 'iti, ñunshínquin ñu 'atima 'ati, cuamianani nishananti, unimi nutsiti, a ñucama ènquin cananuna usa ñu 'atima 'ain. ¹⁴ Usa ñucama èni camina Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsu usai 'inun quixun sinánmicësabi oi 'iti 'ain. Ènë nètënu 'icë ñuishi sináncë uni an ñu 'atima 'acësaribi oquin 'ati camina sinántima 'ain.

14

Axa nubë Jesucristomi catamëcë unicama ñuitima bana

¹ Axa Jesucristomi catamëcë unin uisai cara Jesusan uni 'iti 'icë quixun upí oquin 'unáncëma 'icëbi camina mitsubë timétisa tania cuëncëquin biti 'ain. Uisai cara Jesusan uni 'iti 'icë qui camina abë cuëbicanántima 'ain. ² Bëtsi bëtsi unin ca uisa ñux cara piti 'icë, a cananuna 'aisa tanquin piti 'ai quixun sinánquin usaquin piia. Bëtsi bëtsi unin ca camabi ñu piti ca asábi 'icë quixun 'unánquinma nami piquinma bëtsi ñuishi piia. ³ An camabi ñu picë unin ca bëtsi unían an picë ñu piamoquin ñuitima 'icën. Usaribi oquin ca an camabi ñu picëma uni an bëtsi unían piia isquin ñuiquin —min camina ñu 'atima 'ai —quixun caquinma a uníxribi ca Nucën Papa Diosan 'icë quixun sinánti 'icën. ⁴ Mitsux camina bëtsi unin ñu mëëmicë uni a ñui —an ca 'atima ñu 'aia —quitima 'ain. Aín 'ibúinshi ca 'unánti 'icën, cara upí oquin 'aia, cara upí oquin 'aima quixun. Usaribi oi camina mitsux Nucën 'Ibu Diosan uni itsi ñui, —ñu aisama ca 'aia —quitima 'ain. Aín 'Ibúinshi ca 'unánti 'icën. Nucën 'Ibu Diosan ca aín unicama ax cuëncësabi oíshia 'inun 'imíti 'icën.

⁵ Ènëx ca ësaribi 'icën. Uni raírinën ca sinánti 'icën, ènë nètëx ca bëtsi nètësamaira 'aish anúan unin Nucën Papa Dios rabiti 'icë quixun. Sinánmainun ca uni raírinën —camabi nètë ca sënën 'icë —quixun sinánti 'icën. Mitsun bëtsi bëtsi oquin sinanibi camina cuëbicanántima 'ain. Micama achúshi achúshinën camina 'èn uisoquin 'ati

cara Nucën Papa Dios cuëenti 'icë quixun sinántancëxun usoquinshi 'ati 'ain. ⁶ Axa Jesucristomi catamëcë unin ca Jesucristoa cuëenun aín 'ati ñucama 'aia. An —ënë nëtëa bëtsi nëtësama 'ain cana anun Nucën Papa Dios rabiti 'ai —quixun sináncë unin ca a nëtën ami upiti sinánquin a rabia. Bëtsi unin ca —anun Nucën Papa Dios rabiti ca camabi nëtë sënën 'icë quixun sinánquin usaquin rabia. An camabi piti ñu picë unin ca Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin a rabiquin piia. Usaribi oquin ca an bëtsi bëtsi ñu picëma uni anribi bëtsi bëtsi ñuishi piquin Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin rabiquin piia.

⁷ Usa 'aish cananuna nux bamacëma pain 'aish Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ain. 'Ianan cananuna bamatancëxribi ainan 'ain. ⁸ Usa 'aish cananuna nux bamacëma pain 'aish Nucën 'Ibu Jesucristo cuëencësabi oi 'in. 'Ianan cananuna nux anun bamati nëtë ucëbë ax cuëencësabi oi abë 'inux bamati 'ain. Nuxnu tsotax 'icësaribiti cananuna bamatancëxribi aín uni 'ain. ⁹ Aín unicamax bamacëma 'aish 'ianan bamatancëxribi ainan 'inun ca Cristo bamaxbi baísquiacëxa. ¹⁰ Anúan ax uti nëtë sënëncëbëtan ca Cristonën uisai caranuna 'ia, uisa ñu caranuna 'a quixun nu isti 'icën. ¿Usa 'ain caramina uisacasquin Nucën Papa Diosan uni itsíxa miisaribi uni 'aínbi, a ñui manánti 'ain? Camina 'itima 'ain. ¿Uisacasquin caramina a ñuiti 'ain? Camina 'atima 'ain. ¹¹ Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia:

Nucën 'Ibu Dios ca quia: 'Èx bamatimoi tsócë 'icë ca camabi nëtënu 'icë unicaman asérabi rabiquin 'ë cati 'icën, mix camina asérabi nun 'Ibu 'ai quixun. Canan ca camabi unían cuanun 'ë rabiquin —mix camina asérabi Dios 'ai —quixun cati 'icën.

¹² Usoxun ca Nucën Papa Diosan nu achúshi achúshi uisa ñucama caranuna 'acën, uisai caranuna 'iacën, acama 'unánquin, uisa cara oti 'icë isti 'icën.

Uni 'uchamitima bana

¹³ Usa 'ain cananuna nux Cristonan 'aish raíri ñui —an ca ñu 'aisama 'aia —quixun manántima 'ain. Usai ami manánquinma camina sinánti 'ain, uni raírinëxa —usa ñu piti ca 'aisama 'icë —quixun sinánxibi 'ën piia isquin anribi pi 'uchatin rabanan cana 'ën a ñu pitima 'ain. ¹⁴ Nucën 'Ibu Jesúsnan 'ixun cana 'unanin, camabi piti ñu piti ca asábi 'icë quixun. Usa 'aínbi ca a uni —Nucën Papa Diosan sinánëx ca a ñux pitima 'icë —quixun sinánquinbi picë 'aish 'uchati 'icën. ¹⁵ Usa 'ain ca axa —'ën usa ñu pi cana 'uchati 'ai —quixun sinánquinbi mitsúnmi 'aia isquin anribi usa ñu pi 'uchacë, ax ca min 'ucha 'iti 'icën. Min a uni nuibacëma 'ixun camina usaquin 'an. Usa 'ain camina mitsun an picëma ñu piquin, anun rabanan Cristo bama 'icëbi, uni 'uchamitima 'ain. ¹⁶ Usa 'ain camina mitsúnmi a ñu piia oquian uni itsin —pitimabi ca a ñu piia —quixun mitsu ñuitin rabanan —pitima ca —quixuan an sináncë ñu a pitima 'ain. ¹⁷ Aín ñu picë cupíma 'imainun aín ñu picëma cupíma ca uni Nucën Papa Diosbë upí 'icën. Aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë cupíshi ca unin Nucën Papa Diosnan 'ixun upí ñu 'anan, bëtsibë nishananíma nuibananan cuëëni upí oquin sinani tsotia. ¹⁸ Usai 'icë unicamax ca Cristo cuëencësabi oquin 'acë 'aish Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ianan unínribia iscëx upí 'icën. ¹⁹ Usa uni 'ixun cananuna camáxbia bëtsibë nuibananan uni raíri nuibaquin 'aquinti 'ain. 'Aquianan cananuna Cristomia upiti sinánun bëtsibë bëtsibë sinánmiananti 'ain.

²⁰ Usa 'ain camina a Nucën Papa Diosan ainan 'imicë uni a mitsun ñu picë cupía 'uchanun 'imitima 'ain. Asérabi camabi ñu piti asábi 'aínbi ca, mitsúnmi a ñu piia isía bëtsi uni 'uchati ñu a piti 'aisama 'icën. ²¹ —Usaquin ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun sinánquinbi usa ñu 'ai ca uni 'uchanan Cristomi cushicëma 'ia. Usa 'ain camina nami piti, ñu xëati, uisa ñu 'ati cara, a mitsun 'aia isía uni itsi 'uchati rabanan usa ñu 'atima 'ain. Usaquinmi 'atima ca Nucën Papa Dios cuëënia. ²² A picëma 'ixunbi a pífa bëtsi uni 'uchati rabanan camina an picëma ñu pitima 'ain. Usa 'ixunbi camina min —usa ñu piti ca 'uchama 'icë —quixun min 'acësabi oquin sinánti 'ain, usoquin sinánti ca Nucën Papa Diosan iscëx asábi 'icë quixun 'unánquin. Ui unin cara ñu 'aquin, —'ën ësa ñu 'ati ca asábi 'icën, 'ën ësaquin 'ati ca Nucën Papa Dios cuëënia —quixun 'unania ax ca chuámarua tani cuëënia. ²³ Usa 'aínbi ca a uni —ësa ñu 'ati sapi ca Nucën Papa Diosan iscëx asábima 'icë

—quixun sinánquinbi a ñu 'ai 'uchaia. Usaribiti ca an ñu piquin —ësa ñu piti sapi ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë —quixun sinánquinbi picë uni ax 'uchaia.

15

Jesucristomi upiti sinánun uni raíri 'aquinti bana

¹ Bëtsi bëtsi ñu 'ati ca asábi 'icë quixun nun 'unáncë 'ixunbi cananuna uni itsían, usa ñu 'ati ca Nucën Papa Dios cuëënima quixun sináncë cupí a ñu 'aisa tanquinbi 'atima 'ain. ² Cananuna nun 'unáncë unicamabë upí 'ianan axribia upiti Cristomi catamëti ami cushinun 'aquínti 'ain. ³ Usaribi ca Cristo 'iacëxa. Ax cuëëncësa oi 'iti sinanima ca aín Papa Dios cuëëncësabi oíshi 'iacëxa. Nucën Papa Diosan bana quicësa oía aín Papabë banai Jesucristo ësai quicë ax ca asérabi 'icën: “Mimia 'atimati banaa usaribiti ca unicama 'emiribi 'atimati banaxa”. ⁴ Cananuna 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca nunribinu a 'unánti oquin aín bana aín unicama cuëñömiacëxa. Usa 'ain cananuna a banacama cupí 'unánti 'ain, nux Cristomi cushicë 'icë ca tëmëraquinbi ëníma ami catamënun 'imianan, uisa ñu cara 'icëbëtanbi nu bërúanquin 'aquianan, aín nëtënu abë 'inun Nucën Papa Diosan nu 'imia quixun. ⁵ Nucën Papa Dios, an aín unicama tëmëraquinbi ëníma ami catamënun 'imianan uisa ñu cara 'icëbëtanbi atu bërúanquin 'aquincë, an Cristo Jesús cuëëncësabi oquin mitsu bëtsibë nishananíma nuibananquin, bëtsin sináncësaribi oquin sinánun 'aquinti cana cuëënin. ⁶ Usai 'iquinmi mitsun, camáxbi cuëënuquin bëtsin sináncësa oquin sinánquin Nucën Papa Dios, Nucën 'Ibu Jesucristonën Papa, a rabiti cana cuëënin.

Judíosma unicaman Jesucristomi catamëti bana cua

⁷ Cristonën nu ainan 'inun bicë 'ixun cananuna a sinánquin nunribi axa ami catamëcë raíri uniribi nubë timétisa tania biti 'ain. Usaquin nun 'ati ca Nucën Papa Dios cuëënia. ⁸ 'Ën cana mitsu cain, Cristo ax ca Nucën Papa Diosan atun raracama cásabi oquin ënë menu judíos unibu 'aquini uacëxa, judíos unicaman Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'aia quixun 'unánun. ⁹ Judíos unibushima, judíosma unibunëribi Nucën Papa Diosan ca nu nuibaquin 'aquinia quixun 'unánquin a rabinun ca Cristo uacëxa. Judíosma unibunën ca a rabiti 'icë quixun ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuëñö ësai quia: Judíosma unibubëtan cana mi rabiti 'ain. Mi rabi cana cantati 'ain.

¹⁰ Èsairibi ca quia:

Judíosma unibu 'aíshbi camina mitsux judíos unibubë Nucën Papa Dios rabi cuëënti 'ain.

¹¹ Èsairibi ca quia:

Mitsux judíosma unibu 'ixunbi camina Nucën 'Ibu Dios rabiti 'ain. Camabi menu 'icë unicama ca —mix camina cushiira 'ai —quixun caquin a rabiti 'icën.

¹² Nucën Papa Diosan bana Isaíasnëribi cuëñö ca ësai quia:

Davitan papa, Isaí cacë, aín rëbúnquin achúshi uax ca 'Apu 'aish judíosma unibunën 'Apuribi 'iti 'icën. An ca nu 'aquinti 'icë quixun sinani ca judíosma unibunëx ami catamëti 'icën.

¹³ Nucën Papa Diosan ca nu 'unánmia, an ca nu 'aquianan nux xëñibua 'aínbi abë 'itioquin nu 'imia quixun. An mitsu ami catamëti cuëëni chuámarua 'aish bucunun 'imiti cana cuëënin. Mitsux usai 'iquin camina aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun Nucën Papa Diosan ca asérabi ax quicësabi oquin 'aia quixun upí oquin 'unánti 'ain.

¹⁴ 'Ën xucéantu, 'ën cana 'unanin, mitsun camina bëtsibë bëtsibë nuibanani 'aquiananquin Nucën Papa Diosan bana Cristonën ñuicë a upí oquin 'unanin. 'Unánan camina ami cushicë 'inux raíri unibë 'ësëanánti 'unanin. ¹⁵ Usai camina mitsux 'i quixun 'unánquinbi cana mitsúxmi manúti rabanen ënë ñucama upí oquin mitsu cuëñöoxunin. Nucën Papa Diosan ca 'ë nuibaquin, ¹⁶ aín bana judíosma unibu ñuixunun quixun 'ë cacëxa. Nucën Papa Diosan ca axa Jesucristomi catamëcë unicama ainan 'inun iémia quixun judíosma uniburibi 'unánminun ca an 'ë 'imiacëxa. Nucën Papa Diosan 'ë usaquin 'anun casabi

oquin cana judíosma unicama, mitsuribi a bana ñuixunin, aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxunmi upiti ami catamëquin a rabinun.

¹⁷ Cristo Jesúsñen cushiocëxun cana Nucën Papa Diosan casabi oquin judíosma unibu bana ñuixuan quixun sinani cana cuëënin. ¹⁸ Judíosma unibunën Nucën Papa Diosan bana cuati ami catamënun ca Cristonën 'ë a banacama ñuixunun 'aquianxa. An usaquin 'acë ñucamaishi cana unicama ñuixunin. 'Ë cushioquin ca Cristonën aín cushínbi 'ën judíosma unibu upí oquin bana ñuixuanan atun aín cushi 'unánun uni itsin 'acëma ñuribi 'anun 'ë 'imiixa. ¹⁹ Aín Bëru Ñunshin Upía 'ëbë 'ain usaquin 'anan cana Jerusalénuxun 'atancëxun anuaxbi cuanquin bëtsi bëtsi me 'abiani cuantancëx cuainacëtancëx Ilírico cacë me, anu bëbaquin, camabi menu 'icë unicama Cristo ñuiquin bana ñuixunquin sënëon. ²⁰ A nëtënxuan uinu 'icë unínbi Cristo ñuiquin ñuixuncëma, anu bana ñuixuni cuainsa cana tanin. Uni raírinëan ñuixuncë uni a ñuixuntëcënquinma, anuxuan unin Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncëma nëtë, anu bana ñuixuni cuainsa cana tanin, ²¹ Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quicësabi oía ësai 'inun: An Cristo ñuiquin bana ñuixunia cuacëma unibunëx ca ami sinánti 'icën. An a ñuicë bana cuacëma unibunën ca a bana cuati 'icën.

Romanu cuantia Pablonën sinan

²² Usaquin an Cristo ñuicë bana cuacëma unibunën cuanun bëtsi bëtsi menu bana ñuixuni cuancë cupí cana mitsu isi cuanti sinanibi cuancëma pain 'ain. ²³ Cuanxunma cana anu 'ëx cuancë nëtëcamanuxun bana ñuixunquin sënëon. 'Itsa baritian cana mitsu isi cuainsa tan. ²⁴ Usa 'ain cana bërí cuanti sinanin. Cuanx 'itsama nëtëishi mitsubë 'iquiani España nëtënu mitsúnmi 'ë 'aquinmainun cuanti cana sinanin. ²⁵ Jerusalénu pan cana axa Jesucristomi catamëcë unicama 'inánti curíqui buani cuanin. ²⁶ A curíqui ca Macedonia 'imainun Acaya nëtënuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicaman Jerusalénu 'icë ñuñuma unicama a buánmiti timëaxa. ²⁷ Judíos unibunën ñuixuncë cupí ca judíosma unibunën Nucën Papa Diosan bana cuacëxa. Usa 'ain ca judíosma unibunën judíos unibu 'aquinti asábi 'icën. Usaquin sinani cuëënquin ca ñuñuma 'aísha ax Jerusalénuax Jesucristomi catamëcë unicaman binun buánmiti atun curíqui mësú 'inánxa. ²⁸ A curíquicama buánquin Jerusalénu 'icë unibu 'inánbiani España nëtënu cuanquin cana mitsu isbianti 'ain. ²⁹ Cana 'unanin, 'ëx mitsubë 'ain ca Cristonën cushioquin ami sinani cuëënun nu 'imiti 'icën.

³⁰ 'Ën xucéantu, 'ëx 'icësaribitimi mitsux Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ianan aín Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicë 'aish 'ëbë nuibanancë 'icë cana mitsu cain, Cristomi catamëcëma 'ianan Nucën Papa Diosan bana cuacëma 'aish ca 'itsa uni 'ëmi nishia. Usa 'ain camina aséabi ami cushicë 'ixun 'ë Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ³¹ Uisabi 'ë oxunma 'anuan Judea nëtënu 'icë axa Jesucristomi catamëcëma unicama sinánminun camina Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. Ñucánan camina 'ën Jerusalénu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama 'inánti buáncë curíquia atun cuëënquin binuan sinánminun Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. ³² Usaquin ñucácëx Nucën Papa Dios cuëëncëbë cuanxun mitsu isi cana chuámarua tani cuëënti 'ain. Mitsucëñuan 'ë Jesucristonën cushiocë 'aish cana ami sinani cuëënti 'ain. ³³ Nucën Papa Dios, an aín unicama bënëtíma chuámarua 'inun 'imicë, ax mitsubë 'ixun mitsuribi usaquin 'imiti cana cuëënin. Usai ca 'iti 'icën.

16

Bëtsi bëtsi uni camina 'ë caxúnti 'ai quixun Pablonën ca

¹ Nucën chirabacë, Febe, a ñuiquin cana mitsu cain, ax ca aséabi aín nuitu upí 'icën. An ca Cencrea ëmanuxun axa Jesucristomi catamëcë xanucama 'aquianxa. ² Usa 'icë camina mitsúxmi Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish bëtsibë bëtsibë 'aquianancësabi oquin Feberibi upí oquin bixun ax cuëëncësabi oquin 'aquinti 'ain, an 'itsa xanu 'aquianan 'ëribi 'aquincë cupí.

³ Priscila 'imainun Aquila, an 'ëbëtan Cristo Jesús ñuiquin bana ñuixuncë, a camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ⁴ Atun ca, —Pablo 'aquini sapi cananuna bamati

'ai —quixun 'unánquinbi 'ë bamati 'icëbi 'aquinquin iémiaxa. Usaquin 'ë 'acë cupí cana —asábi ca —quixun cain. 'Ëinshima ca judíosma unicama a 'ën bana ñuixuncë, acamanribi, Priscilabëtan Aquilanën 'ë 'aquincë cupí, —asábi ca —quixun cai cuëënia. ⁵ Axa Jesucristomi catamëcë 'aish Priscila 'imainun Aquilanën xubunu timécëcamaribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. Acama 'imainun camina, 'ën nuibacë Epeneto, ax paían Acaya menuax Cristomi catamëcë, aribi bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ⁶ María an mitsu 'itsa oquin 'aquincë, aribi camina bërúanxa 'inu 'ë caxunti 'ain. ⁷ Adrónico 'imainun Junias, 'ën aintsi rabé, axa 'ëcëñun sipuacë 'icë, a camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. —Atux ca aséribi upí uni rabé 'icë —quixun ca a Jesucristonën bana ñuixunun caíscë unicaman ñuia. 'Ëx Cristomi sináncëma pain 'ain ca atux pain Cristomi sináncëxa.

⁸ Amplias axribi Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish 'ën nuibacë 'icë, a camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ⁹ Urbano an nubëtan Cristo Jesús ñuiquin bana ñuixuncë, a 'imainun Estaquis, 'ën nuibacë, aribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹⁰ Apeles, camaxunbia aséribi Cristonan 'icë 'unáncancë, a 'imainun Aristóbulonën xubunu 'icëcamaribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹¹ 'Ën aintsi Herodión, a 'imainun Narcisonën xubunu 'icëcama, axa Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë, aribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹² Trifena 'imainun Trifosa, a xanu rabé Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'ixun tëmëraquinbi ax cuëëncësabi oquin 'acë, aribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. Nucën chirabacë Pérsida, a nun sináncë, anribi tëmëraquinbi upí oquin Nucën 'Ibu Jesucristo cuëëncësabi oquin ñu 'acë, aribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹³ Rufo, axa aséribi Nucën 'Ibu Jesucristo cuëëncësabi oi 'icë uni, a 'imainun aín tita, a 'ënribi titocë, a camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹⁴ 'Imainun camina Asíncrito, Flegonte, Hermas, Patrobas, Hermes 'imainun acamabë 'icëcama axa Jesucristomi catamëcë, acama bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹⁵ 'Imainun camina Filólogo, Julia, Nereo 'imainun aín chirabacë, 'imainun Olimpas, 'imainun acamabë 'icëcama axa Jesucristomi catamëcë, acama bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain.

¹⁶ Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'aish camina bëtsibë bëtsibë nuibanani bërúanx 'inun cananti 'ain. Camabi ëmanu 'icë axa Cristomi catamëcë unicamax timéxun ca mitsu bërúanxmi 'icánun 'ën mitsu canun 'ë caxa.

¹⁷ 'Ën xucéantu, cana mitsu cain, bëtsi bëtsi unix Jesucristomi catamëcë 'aish mitsubë timécë 'ixunbi ca an mitsu bana ñuixuncë unin 'unánmicësabi oquin 'aima. Usa unin ca uni raíri bëtsibë bëtsibë cuëbicanánmiquin 'atimaquin sinánun 'imia. Usai 'icë uni abë camina nitima 'ain. Abë camina ënánanti 'ain. ¹⁸ Usa unin ca Nucën 'Ibu Jesucristo cuëëncësabi oquin 'aquinma aín cuëëncësa oquinshi 'aia. Atux ca an Nucën Papa Diosan bana upí oquin 'unáncëma unicamabë upiti banaibi cëmëia. Usaquin paránquin ca aín bana cuanun uni sinánmia.

¹⁹ Camabi unin ca mitsu, aséribi camina mitsux Jesucristo cuëëncësabi oi 'i quixun 'unania. Usaquin mitsu ñuicania cuati cana cuëënin. Usa 'ain cana mitsúxmi ñu 'atima 'aquinma ñu upíshi 'anux upí sinánñu 'iti cuëënin. ²⁰ Usoquin mitsun 'acëbëtan ca Nucën Papa Dios, an aín unicama chuámarua 'imiti, an ñunshin 'atimanën 'apu mitsu ubiótëcënxunma 'anun bënëñquinshi ñusmamiti 'icën. Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsu nuibaquin 'aquincëx mitsux upí 'iti cana cuëënin.

²¹ Timoteo, an 'ëbëtan Cristo ñuiquin bana ñuixuncë, abëtan ca Lucio, Jasón, Sosípater, acamax 'ën aintsi 'ixun bërúanxmi 'inun mitsu canun quixun 'ë caxa.

²² 'Ëx Tercio 'ixun Pablonën 'amicëxun ënë quirica cuëñëoquin cana 'ëxribi Jesucristonan 'ixun bërúanxmi 'inun mitsu cain.

²³ 'Ëx cana Gayonën xubunu 'in. Ënë xubunu ca axa Jesucristomi catamëcë unicama timëtia. Gayo, anribi Jesucristonan 'ixun ca bërúanxmi 'inun mitsu canun quixun 'ë caxa. Erasto, an ënë ëmanu 'icë curíqui anun uni cupíoti a bërúancë uni, a 'imainun nucën xucën, Cuarto, anribi ca mitsúxmi bërúanx 'inun quixun mitsu canun 'ë caxa.

²⁴ Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn nuibaquin 'aquincĕxmi mitsux chuámarua 'iti cana cuĕĕnin. Usai ca 'iti 'icĕn.

Pablonĕan Nucĕn Papa Dios rabia bana

²⁵ Cananuna Nucĕn Papa Dios asĕrabi rabiti 'ain. Mitsux ainan 'aish Jesucristomi catamĕtia ca an mitsu upíira upiti ami sinánun mitsu cushiote 'icĕn. Usoquin ca 'ati 'icĕ quixun ca aín unicaman mitsu 'unánmiaxa. 'Ĕnribi cana usoquin unicama ñuixunin. Ĕnĕ mecama unioĕĕma pain 'ixun ca Nucĕn Papa Diosan, usai ca Jesucristo 'iti 'icĕ quixun sináncĕxa. A ñucama unin 'unánma 'aínbi ca bĕrí Jesucristo ucĕ cupí unin 'unánti 'icĕn. ²⁶ Nucĕn Papa Diosan sinánmicĕxun ca aín unicaman, Cristo ca uti 'icĕ quixun cuĕĕnocĕxa. Usai ca 'iti 'icĕ quixun ca Nucĕn Papa Dios, axa bamatimoi tsóĕĕ, an mĕnóĕĕxa. A bana cuĕĕno 'icĕbi ca uisai quicĕ cara ax 'icĕ quixun unin 'unánma 'icĕn. 'Unánma 'aínbi ca bĕrí camabi nĕtĕnu 'icĕ unicaman Cristomi catamĕquin aín cuĕĕncĕsabi oquin 'anuxun 'unánti 'icĕn. ²⁷ Nucĕn Papa Dios, ainshia camabi ñu 'unáncĕ, axĕshi ca Dios 'icĕn. A cananuna asĕrabi cuĕĕnquin nĕtĕtimoquin rabiti 'ain, nux Jesucristo cupí ainan 'ixun. Usoquin cananuna asĕrabi 'ati 'ain. Ashi, Pablo.

PABLONĚN CORINTONU 'ICĚ UNICAMA A PAIN BUÁNMIÁ QUIRICA

Corintonuaxa Jesucristomi cataměcě unicama Pabloněn quirica cuěñöxuan

¹ 'Ĕx Pablo 'ixun cana mitsu quirica buánmin, camina biti 'ain. Nucěn Papa Dios cuěñcēsabi oquin aín bana unicama ñuixunun ca Jesucristoněn 'ě caísacěxa. An caísa 'ixun cana Sóstenesbētan mitsu quirica buánmin. Axribi ca Jesucristomi cataměcě 'aish nucěn xucěn 'icěn. ² Mitsúxmi Corinto ěmanuax Jesucristomi cataměcě 'icě, cana cuěñöxun ěnē quirica mitsu buánmin. Mitsux Cristo Jesúsmi cataměcě 'aish camina Nucěn Papa Diosnan 'ain. An ca ax cuěñcēsabi oíshi 'inun mitsu caísacěxa. Camabi menu 'icě unicama, an Nucěn 'Ibu Jesucristo aín 'uchacama těrěnxunun quixun ñucácě, a unicama usai 'inun caíscēsaribi oquin ca Nucěn Papa Diosan mitsu caísacěxa. Jesucristo ax ca a unicaman 'Ibu 'ianan nun 'Iburibi 'icěn. ³ Usa 'aíshmi mitsux Nucěn Papa Diosbētan Nucěn 'Ibu Jesucristoněn nuibaquin 'aquincěx chuámarua bucucanti cana cuěñin.

Cristo cupí nuibaquin Nucěn Papa Diosan uni 'aquinti bana

⁴ Cristo Jesús cupía mitsu nuibaquin ainan 'imicě cupí cana camabi nětěn Nucěn Papa Dios —asábi ca —cain. ⁵ Cristobě 'aíshmi aín sinánsaribi 'icě ca Nucěn Papa Diosan an aín unicama 'unánmiti ñu 'unánmiquin upí oquin sinanimiti upiti bananun mitsu 'imíaxa. ⁶ Usa 'aish camina mitsux an Cristo ñui quicě bana 'unánquin, a bana quicēsabi oquin 'acě 'ain. ⁷ Usa 'ixunmi Nucěn 'Ibu Jesucristo utēcěnti nětě cainia ca Nucěn Papa Diosan aín unicama 'aquincēsaribi oquin ami 'unánun mitsu 'aquinia. ⁸ Nucěn 'Ibu Jesucristo utēcěncěbētan uinu 'icě unínbi mitsu ñuiquin —a unix ca 'atima ñu 'acě 'icě —quixun canúnma ca Nucěn Papa Diosan mitsúnmi ami cataměquin 'atima ñu 'axunma 'anun ěnquinma mitsu běrúanti 'icěn. ⁹ Nucěn Papa Diosan ca ax quicēsabi oquin ñu 'aia. Mitsúnmi aín Běchicě, Nucěn 'Ibu Jesús bē 'ixun, an sináncēsaribi oquin sinánun ca mitsu caísacěxa.

I. PABLONĚAN CORINTONU 'ICĚ UNICAMA 'ĚSĚA BANA (1.10-6.20)

Axa Jesucristomi cataměcě unicama bětsi bětsi oquin sinántima bana

¹⁰ Mitsux Jesucristomi sináncě 'aish camina 'ěn xucěantu 'ain. Usa 'icě cana Nucěn 'Ibu Jesucristo cuěñcēsabi oquin mitsu ěsoquin cain: Bětsin sináncēsaribi oquin sinani camina bucucanti 'ain. Masáquin sinani camina bětsibě nishanancantima 'ain. Nishananíma nuibananshiti camina camaxunbi bětsin sináncěsa oquinshi sinani upitax bucucanti 'ain. ¹¹ 'Ĕn xucěantu, cana mitsu cain, Cloéněn aintsi 'ibun ca mitsux ismina bětsibě bětsibě ubíonan ubíonani bucuí quixun ě caxa. ¹² Usoquian cacěxun 'ěn sináncěx ca ěsa 'icěn: mitsu raíríněx ca ax isa 'ěn 'unánmicě 'icě quia. Quimainun ca raíríněxribi ax isa Apoloněn 'unánmicě 'icě quimainun, raíríněxribishi ax isa Pedroněn 'unánmicě 'icě quimainun raíríněxribishi ax isa Cristoněn 'unánmicě 'icě quia. ¹³ ¿Mitsun sináncěx cara Cristo 'itsa 'ic? Cristo ca 'itsama 'icěn, ax ca achúshishi 'icěn. 'Ĕx cana mitsun ñu 'aisama 'acēcama těrěncě 'inun i curúsocěnu bamama 'ain. 'Ĕmi catamětima Cristomishi cataměti camina nashimicě 'ian. ¹⁴ 'Ĕn mitsu achúshibi nashimicěma cupí cana Nucěn Papa Dios —asábi ca —cain. Crispo 'imainun Gayo a rabéishi cana nashimian. ¹⁵ Usa 'ain camina mitsux Cristomi sinanima —Pablonan 'aish cana nashimicě 'ai —quiax quitima 'ain. ¹⁶ A 'imainun cana axa Estéfanasněn xubunu 'icēcamaishi nashimian. 'Ĕn sináncěx ca bětsi uniribi a 'ěn nashimicě 'aíma 'icěn. ¹⁷ Cristoněn ca uní nashiminun 'ě cáma 'icěn. Uni aín 'uchacama těrěncě 'aish Nucěn Papa Diosnan 'inun iéminux ca Cristo i curúsocěnu bamacěxa quixun camabi uni canun ca Cristoněn 'ě 'imiacěxa. An quirica

'unáncë unicamaxa quicēsai unin cuaisama banan banaquinma unin cuaisabi oquin, upí oquin aín bana ñuixunun ca 'ë cacëxa.

Cristonëx ca Nucën Papa Diosan cushiñu 'ianan aín sinánsaribi 'icë quicë bana

¹⁸ Cristo ca unin 'ucha cupí i curúsocënu bamacëxa quixun ñuicë bana a ca an Nucën Papa Dios cuëncëma unicaman —a banax ca cëmë 'icë —quixun ñuiquin 'usania. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosbë 'inux iéti unicaman a bana cuaquin, aín cushin 'imicëx cananuna nun 'uchacama tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'ai quixun 'unania. ¹⁹ Èsai ca 'iti 'icë quíax ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ësai quia:

'Èn sinanëinshi cana ñu 'unani quixun sináncë unicama ax ca 'ën 'imicëx aín sinan ñancáishi 'iti 'icën. 'Èn cana ñu 'unani quixun sináncë uni ax ca 'ën 'imicëx ñu 'unáncëma unisa 'iti 'icën.

²⁰ Sinánñu uni 'imainun an quirica 'unáncë uni 'imainun an ëñë menu 'icë ñuishi ñuiti 'unáncë uni acaman, ñu 'unáncë cana 'ai, quixun sináncë 'aínbi ca Nucën Papa Diosan sinan abë sënénmaira 'icën. Usa 'ain ca usa unicaman aín sinánsamaira Nucën Papa Diosan sinan 'icë quixun isti 'icën. ²¹ Nucën Papa Diosan upí oquin sinánquin mënósabi oi ca uni anbi aín sinanëinshi sinani Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca aín bana cuati ami catamëcë unicama ainan 'inun 'imia, raírinëxa —a bana ca ñancáishi 'icë —quicëbëtanbi.

²² Judíos unicaman ca, nun cananuna aséribi Nucën Papa Diosan cushínbi ñu 'ai quixun 'unántisa tanquin unin 'acëma ñunu 'aia istisa tania. Usai atux 'imainun ca griego banan banacë unicaman unían 'unáncë ñu camabi 'unántisa tania. ²³ A unicamaxa usa 'aínbi cananuna nun i curúsocënu matáscë Cristo, a ñuiquin unicama bana ñuixunun. A bananu nun unicama ñuixuncëbë ca judíos unicamax rabini, uisa 'aish caraisa Cristo i curúsocënu bamati 'icë quixun sinani, ami catamëisama tania. Usaía judíos unicama 'imainun ca judíosma unicaman —Diosan Bëchicë ca i curúsocënuax bamacëxa —quixun ñuiquin 'usania. ²⁴ A unicama usai 'imainunbi ca uicama cara Nucën Papa Diosan Cristomi catamënun sinánmicë 'icë acama, judíos unicama 'imainun griego banan banacë judíosma unicamanribi, —Cristo cupíshi ca Nucën Papa Diosan upí oquin sinánquin nun 'uchacama tërénquin ainan 'inun nu iémia —quixun 'unania. ²⁵ Nucën Papa Diosan Cristo i curúsocënuax bamanun ëncë, ax ca 'aisama 'icë uni quicëbëtanbi ca axa usai quicë unicaman sináncësamaira oquin sinánquin Nucën Papa Diosan Cristo nun 'ucha cupí i curúsocënuax bamanun ëancëxa. —Ax cushima 'ixun ca Diosan Jesucristo bamanun ëanxa —quixun sináncancëbëtanbi ca Nucën Papa Diosan unin cushisamaira 'ixun iémitsinxunbi camabi unin 'ucha cupía bamanun Cristo 'imiacëxa.

²⁶ 'Èn xucéantu, mitsun camina ësouquin 'unánti 'ain: mitsux camina raírinëxëshi unin 'unáncë ñu 'unáinracë 'ain, raírinëxëshi camina 'apusa 'ain, raírinëxëshi camina uni itsibëtan sënénmaira unin bëchicë 'ain. 'Itsamanëxëshi camina usa uni 'ain. Usa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun micama caísaxa. ²⁷ Nucën Papa Diosan ca unían sináncëxa ñu 'unánma unicama ainan 'inun caísaxa. Caísun anbi atu 'unánmia isi ca an ñu 'unáncë unicama ax rabinia. Usaribi oquin ca unin iscëxa cushima unibu Nucën Papa Diosan ainan 'inun caísaxa. Caísuan anbi atu sinánmicëbë ca unin iscëx cushi unicama ax —nun sináncësamaira oquin ca atun sinania —quixun 'unani rabinia. ²⁸ Ainsa ñu 'unánxa quixuan sináncë unicaman, —Diosan 'amicëxun ca aín unicaman nun sináncësamaira oquin sinania —quixun istánun ca Nucën Papa Diosan axa ëñë nëtënu 'icë unían ñu 'unánma isa quixun sináncë unibu ainan 'inun caísaxa. ²⁹ Uinu 'icë unínbia —'ënbi cana ñu 'unáncë 'ai —quixun sinánunma ca Nucën Papa Diosan ëñë nëtënu 'icë unían sináncëxa ñu 'unánma unicama ainan 'inun caísaxa. ³⁰ Nucën Papa Diosan 'imicëx camina ami catamëti Cristo Jesús bë 'ianan an sinánmicë 'ain. Usa 'aish camina Cristo Jesús cupía, ax cuëncësabi oquishimi 'anun Nucën Papa Diosan iémicë 'ain. ³¹ Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quicësabi oquin, “Uinu 'icë unix cara rabítisa tania ax

ca axbi rabiakatima —Nucën 'Ibu Diosan 'imicëx cana asábi 'ai —quixun sinánquin ashi rabiti 'icën”.

2

Cristo i curúsocënu bana bana

¹ 'Ën xucéantu, Nucën Papa Diosan bana mitsu ñuixuni cuanxun cana an quirica 'unáncë unicamaxa quicésai unin cuaisama banan banaquinma mitsu ñuixuan. ² Mitsubë 'ixun cana bëtsi bana ñuixunti sinánquinma, Jesucristo, unin i curúsocënu matáscë, ashi mitsu ñuixunti sinan. ³ Mitsubë 'ëx 'ain ca 'ën nami 'aisama 'iaxa. Mitsúnmi 'ën bana cuaisamasa sinani cana racuëti bërëan. ⁴ An ñu 'unáncë unían aín sinanënsi sinánquin bana ñuicësa oquin cana Jesucristo ñuiquin mitsu ñuixuncëma 'ain. Ama, aín Bëru Ñunshin Upitan 'aquincëxun cana Nucën Papa Diosan cushínshi ñuixunquin Jesucristomi catamënun mitsu sinanamian. ⁵ Unían aín sinanënsi sináncë banami catamëcë cupíma, asérabi aín cushían Nucën Papa Diosan sinanamicë mitsux 'inun quixun cana usaquin bana ñuixuan.

Aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun unin Nucën Papa Diosan 'unánmicë ñu 'unánti bana

⁶ Axa Jesucristomi catamëcë unicaman aín bana quicésabi oquin 'aia cananuna a unicama uisaira cara aín banacama quia quixun ñuixunin. Nun banax ca ënë nëtënu 'icë axa Cristomi catamëcëma unicaman ñuicë bana ama 'icën. 'Ianan ca aín 'apucaman ñuicë bana ama 'icën. Acaman banaxa cushi 'icëbi ca xëribuquin unin sinanima. ⁷ Usa bana ñuixunquinma cananuna Nucën Papa Diosan ënë me uniocëma pan 'ixunbi sinan bana a ñuixunin. A bana quicésabi oi ca Jesucristo cupí uni aín 'uchacama téréncë 'aish xëribua 'aínbi Nucën Papa Diosan 'iti 'icën. Usa 'icëbi ca bëräma Nucën Papa Diosan, unicaman a bana 'unánun sinánmiamia 'icën. Bëri cananuna an nu cacësabi oquin unicaman 'unánun a bana ñuixunin. ⁸ Ënë menu 'icë 'apucaman ca a bana 'unánma 'icën. A bana 'unánxun ca Nucën 'Ibu Jesús, Diosaribi cushi, a i curúsocënu matásmiamia 'itsíanxa. ⁹ Nun nu ñuicë banax ca Nucën Papa Diosan bana cuënëosaribi 'icën. A banax ca ësai quia:

Uinu 'icë unínbi ca iscëma 'icën, uinu 'icë unínbi ca a ñui quia cuacëma 'icën, uinu 'icë unínbi ca aín sinanën sináncëma 'icën, uisairai cara an a nuibacë uni abë 'aish 'iti 'icë quixun, Nucën Papa Diosan mëníosabi oi.

¹⁰ Nucën Papa Diosan mëníocëxun ca unin 'unáncëbëtanmabi aín Bëru Ñunshin Upitan nu 'unánmiäxa. An ca camabi ñucama 'unania, Nucën Papa Diosan sináncë ñucamaribi ca 'unania.

¹¹ Uinu 'icë unínbi ca bëtsi unían sináncë ñu 'unanima, a unínshi ca an aín nuitu mëu sináncë ñu 'unania. Usaribi oquin ca unin Nucën Papa Diosan sináncë ñu 'unanima. Aín Bëru Ñunshin Upitáinshi ca Nucën Papa Diosan sináncë ñu 'unania. ¹² Nucën Papa Diosan ca nu axa Jesucristomi sináncëma unían sináncësaribi oquin sinánun 'imicëma 'icën. Ama, uisaira oquin cara an nu 'imiti 'icë quixun nun 'unánun ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí nubë 'inun nu 'inánxa. ¹³ Nunbi sináncë bana cananuna unicama ñuixuniman. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxunu sináncë bana ashi cananuna axa aín Bëru Ñunshin Upíñu unicama a ñuixunin.

¹⁴ An sinánmicëma uni an ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë ñu 'unanima. A ñucamax ca an iscëx 'usani ami cuaitisa 'icën. Unin ca a ñu 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicëxuinshi. ¹⁵ Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë uni an, unin 'acë ñucama 'imainun aín banacama, asérabi cara upí 'icë quixun 'unania. Usa 'aínbi ca uni itsin, a unin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun 'acë ñu cara asérabi an sinánmicëxun 'acë 'icë quixun 'unanima, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëma 'ixun.

¹⁶ Aín bana cuënëo ca quia: “¿Uin cara Nucën Papa Diosan sinan 'unanx? ¿Uin cara a 'unánmiti 'ic? An usaquin 'unánti uni ca 'aíma 'icën”. Usa 'aínbi cananuna nun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun Cristonën sináncësaribi oquin sinanin.

3

An Nucën Papa Diosan bana uni ñuixuncë uni ñuicë bana

¹ Ën xucéantu, èx mibë 'ixun cana axa aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx upiti Nucën Papa Diosmi catamëcë unicama 'unánmicësa oquin mitsu 'unánmiama 'ain. Ama, an ènë menu 'icë ñuishi sinánquin èncëma pan unisa 'icë cana mitsu 'unánmiacën, bërími Cristo 'unáncë 'icë. ² Tuá xuratsu aín titan ñu pain pimiquinma aín xuma pain 'amicësa oquin, cana a pain 'unánti banaishi mitsu 'unánmiacën, Cristonëan mitsu 'unánmiti ñumi asérabi 'unántisama pain 'icë. Bëríbi camina usabi 'ain. ³ Usai 'aish nutsi cuamianani nishananquin camina Cristonanma unin sináncësa oquinshi sinanin. Usa 'i camina an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicamaxa 'icësaí 'in. ⁴ Usa 'aish camina raírinëxa —'èx cana Pablonën 'unánmicë 'ai —quimainun raírinëx —'èx cana Apólonën 'unánmicë 'ai —quin. Usai qui camina Cristonanma unin sináncësa oquinshi sinanin.

⁵ ¿'Èx Pablo 'aish carana min sináncëx uisa uni 'ain? ¿Mitsun sináncëx cara Apolo uisa uni 'ic? Nucën Papa Diosan nu sinánmicësabi oquin mitsu bana ñuixuncëishi cananuna nux 'ain. Nun aín bana ñuixunia cuati camina Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëacën.

⁶ Ènëx ca ësa 'icën: Unían ñu bëru anu 'apatia ca a me bëtsi unin 'umpaxan chabóia. Usoiabi ca Nucën Papa Diosainshi ñu bëru comia. Usaribi oquin cana 'èn mitsu Nucën Papa Diosan bana ñuixunquin 'unánmiacën. 'Èn mitsu 'unánmicë bana a ca Apólonën mitsu ñuixuntëcëancëxa. Usoquinu nu rabëtan ñuixuniabi ca Nucën Papa Diosainshi Jesucristomi catamënun mitsu sinánmiacëxa. ⁷ An ñu bëru 'apácë uni 'imainun an a me 'unpaxan chabócë uni anbi ca ñu comima. Nucën Papa Diosan cuni ca comia. Usaribi oquin ca unin aín bana ñuixuniabi Nucën Papa Diosainshi uni Jesucristomi catamëti ainan 'inun 'imia. ⁸ Ainra paían uni bana ñuixuncë uni asaribi ca anribia uni bana 'unánmitëcëncë uni ax 'icën. Uisoquin cara aín ñu mëeti 'axa istancëxun ca Nucën Papa Diosan a unicama cupíoti 'icën. ⁹ Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin cananuna nucaman mitsu Jesucristomi sinánun aín bana ñuixuancën, unían ñu bëru 'apácësaribi oquin. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan unían 'apácë ñu bërua comicësaribi oquin Jesucristomi upiti catamënun mitsu 'imia.

'Imainun ca ësa 'icën: Xubuoquin ca unin amia cushiti itácama pain nitsíntancëxun i puruia. Usotancëxun ca aín mascuáncama 'aia. Usoquian 'acëx ca xubu upí 'ia. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan mitsu upí oquin 'acë xubu achúshisa 'inun 'imia. ¹⁰ An xubu 'ati 'unáncë unin ca itá upí pain caístancëxun nitsinia. Usaribi oquin cana 'èn pain mitsu Jesucristomi catamënun 'unánmiacën. Usa 'ain ca uni itsían, ami xubu 'ati nitsíncë itámia unin i purucësa 'itánun mitsu Cristomi catamënun bana ñuixunquin mitsu 'unánmia. Usa 'ain ca uicaman cara mitsu 'unánmia an Jesucristo cuëncësabi oquinshi mitsu 'unánminux, bëtsi bana mitsu ñuixunti rabanan bërúancati 'icën. ¹¹ Unían bëtsi bana ñuixuncëxbi ca 'èn a ñuiquin ñuixuncë banaishi cuati Jesucristomi catamëti uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën. ¹²⁻¹³ Jesucristonën uni, an uni bana ñuixuncë, an ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxun aín bana upí oquin 'unánquin, Jesucristomi catamëtia Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inun unicama 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca uni raírinën, usaquin 'unánmiquinma unicama Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inun 'unánmima. Usa 'ain ca utëcënquin Jesucristonën uin cara aín bana upí oquin 'unánmiaxa quixun isnuxun 'aia. An upí oquin 'unánmicë unin 'unánmicë unicamax ca upí 'aish maxax upí 'imainun curi 'imainun uxu manë tsin nënquinbi picëma usaribi 'iti 'icën. An upí oquinma 'unánmicë unin 'unánmicë unicamax ca i, pëi, basi xo acama nënquin tsin picë usaribi 'iti 'icën. ¹⁴ An a ñuiquin bana ñuixuncëxun cuati ami catamëquian unin Jesucristo quicësabi oquin 'acë 'ain ca an atu bana ñuixuncë uni a Nucën Papa Diosan, upí oquin camina uni 'ë ñuiquin bana ñuixuancë quixun caquin cuëncëquin upí oquin cupíoti 'icën. ¹⁵ Usa 'aínbi ca an aín bana cuacë unicama asérabi Jesucristomi catamëquin ax quicësabi oquin 'ati 'unánmiama cupí, an atu bana ñuixuncë uni a Nucën Papa Diosan, upí oquinmi 'èn bana uni 'unánmiama 'icë cana mi cupíoima quixun cati 'icën. Usa 'aish

ca a uni —ñancábi cana uni 'unánmiacë —quixun sinani, cupí bitsimabi iéti 'icën, tsin nëëncëxbia uni iécësaribi.

¹⁶ ¿Mitsun caramina 'unaniman, anua Nucën Papa Dios 'icë a camina mitsux 'ai quixun? Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca mitsunu 'icën. ¹⁷ Aín Bëru Ñunshin Upí anu 'icë unicamax ca Nucën Papa Diosan iscëx upíira 'icën. Usa uni camina mitsux 'ain. Usa 'ain ca ui unin cara usa unicama sinanamiquin bëtsi bana ñuixunquin ami manumia, a Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

¹⁸ Uni itsían mitsu sinanamiti rabanan camina bërúancati 'ain. Mitsun camina —'ënbi ñu 'unáncë cana 'ai —quixun sinántima 'ain. Usaquin sinanima camina Jesucristonën sinánmicë 'inux ñu 'unáncëma unisa 'iti 'ain. ¹⁹ Abia unin sináncë bana ax ca Nucën Papa Diosan iscëx ñancáishi 'icën. Nucën Papa Diosan bana aín unin cuëño, ax ca ësai quia: “Ui unin cara bëtsi uni parania, a uni ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun bëtsi unínribi usaribi oquin cupiti 'icën”. ²⁰ Èsairibi ca aín bana quia: “An ñu 'unáncë unicama anbi sináncë banax ca ñuuma 'icë quixun ca Nucën 'Ibu Diosan 'unania”. ²¹ Usa 'ain camina uin cara mi 'unánmia a unin 'unánmicëxbi rabítima 'ain. Uisa ñu cara aín unicama Nucën Papa Diosan 'unánmia, a camina mitsunribi 'unánti 'ain. ²² 'È 'imainun Apolo 'imainun Pedro, nucaman mitsu ñuixuncë banacama camina camaxunbi 'unánti 'ain. Nucën Papa Diosan ca ënë menu 'icë ñu mitsu 'inania. An 'imicëx camina ënë menu upiti bucuin. An 'imicëx camina bamatancëxbi abë upiti bucuti 'ain. Bërí camina an 'imicëx asábi 'ain, usabi camina 'iti 'ain, xëñibua 'aínbi. ²³ 'Ianan camina Cristonan 'ain. Cristo ax ca Nucën Papa Diosnan 'icën.

4

Usaía an aín bana ñuixunuan Cristonën caíscë uni 'iá bana

¹ Mitsun camina 'unánti 'ain, nux cananuna an 'amicëxun Cristomi catamënun unicama aín bana ñuixuncëishi 'ain. Usa 'aish cananuna unían 'unánma 'icëbi, usai Cristomi catamëti ca uni ainan 'inux iéti 'icë quixuan Nucën Papa Diosan sinan bana, a uni ñuinun 'imicë 'ain. ² Uinu 'icë unin cara uni ñu mëëxunia an ca —upí oquin ca ñu mëëxunia —quixuan an ñu mëëmicë unin 'unánun upí oquin ñu mëëti 'icën. Usaribi ca an Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë uni 'iti 'icën. ³ Usa 'aínbi cana 'ën mitsúxmi 'ë ñui 'ëmi manáncë bana 'imainun an uni ñui uni itsimi manáncëxun cuacë 'apucaman 'ë 'uchocë bana, abi taniman. Uisa uni carana 'ëx 'ai quixun cana 'ënbi sinaniman, Nucën 'Ibu Jesucristonën cuni ca 'unania. ⁴ 'Ën ñu 'atima 'acë 'ën chiquinacëma ca 'aíma 'icë quixun 'ën sinaniabi ca Nucën 'Ibu Jesucristonën cuni carana asérabi ñu 'aisama 'acëma 'ai quixun 'unania. ⁵ Usa 'ain camina Jesucristo utëcëncëma pain 'ain, uisa uni cara uni itsi 'icë quixun sinántima 'ain. Utëcënxun ca Nucën 'Ibu Jesucristonën, camabi uni an unéxun ñu 'acëcama 'imainun aín nuitu mëúa sináncë ñucamaribi, an upí oquin 'unánun 'unánmiti 'icën. 'Unánmicëbëtan ca Nucën Papa Diosan ui unicaman cara aín 'ucha téréncë 'ixun ñu upí 'axa, a usaribi oquin —upí oquin camina 'a —quixun caquin cuëënmiti 'icën.

⁶ 'Ën xucéantu, Apolobë 'ëx 'icësaribitimi mitsux bëtsi bana sinanima Nucën Papa Dios quicësabi oíshi 'inun cana ënë ñucama ñuiquin mitsu cain. —An mitsu 'unánmicë unin 'unánmicësamaira oquin ca an nu 'unánmicë unin nu 'unánmia —quixun camina bëtsi uni catima 'ain. ⁷ ¿Uin cara mitsu raíri, bëtsi unicama 'icësamaira oími upí 'inun 'imiixa? Nucën Papa Diosan 'imicëxma camina upí 'itsianma. Nucën Papa Diosan 'imicëx upí 'ixun ¿caramina uisa cupí —'ëxbi cana upí 'ai —quixun rabíquin sinanin?

⁸ Mitsun camina ësaquin sinanin, —nun cananuna upí oquin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicëxun camabi ñu 'unanin —quixun. Usa 'aish camina nun bëtsi ñu mitsu 'unánmiti cuëëniman. Mitsun sinani camina mitsúxbi 'apusa 'ain, Jesucristo utëcëncëma 'aínbi. Mitsúxmi 'apu 'ain cananuna nuxribi cuëëni 'apu 'itsían. ⁹ Usami mitsux 'aínbi ca 'ën sináncëxun Nucën Papa Diosan nu uni raíri meúra 'imiixa, aín bana ñuixunun Jesusan caíscë nux 'icëbi. Unían —'uchañu 'aish ca bamati 'icë —quixun ñuicë unisa cananuna nux 'ain. Nuxnu usaquin unin ñuicë 'icë ca unicama

'imainun ángelcamanribi 'isia. ¹⁰ Cristonën cacësabi oquin 'acë cupí mitsun iscëx nux ñuumara 'imainun camina mitsux aín bana 'unáncë 'ain. Mitsun sináncëxa nun bana racuëti banacësa, 'imainun ca mitsun bana cushi 'icën. Usa 'icë nu timaquin nu ñuianan ca mitsuishi unin nuiia. ¹¹ Bërí nëténbi cananuna bërâma 'iásaribiti 'acëñuma 'ianan shimanan chupa upíñuma 'ain. 'Imainun ca unin nu bëtsi bëtsi oquin 'atimoia. Usa 'aish cananuna anu 'iti xubuñumabi 'ain. ¹² 'Atsánxunbi cananuna nun piti binuxun nun mëcënan ñu mëëin. Numia 'atimati banaiabi cananuna nun Nucën Papa Dios a unicama ñucáxunin. Nu bëtsi bëtsi ocëxunbi cananuna tanshitin. ¹³ Nu ñui 'atimati banaiabi cananuna nun abë nuibanainsa tanquin upí oquinshi 'ësëin. Unin sináncëx cananuna nux 'aisama 'icëa unin pucë chinan usaribi 'ain, bëríribi cananuna unin nu sináncëx usa 'ain.

¹⁴ Mitsúxmi masá nuitunun cana ënë ñucama mitsu cuëñëoxuniman. Mitsúxmi 'ën bëchicësa 'icë cana nuibaquin upí 'inun mitsu 'ësëin. ¹⁵ 'Itsa unin Cristo ñuiquin mitsu ñuixununbi cana 'ën pain Jesucristo mitsu ñuixuancën. 'Ën ñuixuncëxun cuati camina ami catamëacën. Usa 'ain cana 'ëxëshi mitsun papasa 'ain. ¹⁶ 'Ën pain Jesucristonën bana mitsu ñuixuncë 'aish camina 'ëx 'icësaribiti 'iti 'ain.

¹⁷ Mitsúxmi 'ëx 'icësaribiti 'inun cana Timoteo mitsu istánun xuan. 'Ën bana ñuia cuati axribi asérabi Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'aish ca 'ën nuibacë bëchicësa 'icën. Mitsunu cuanxun ca uisai carana 'ëx Jesucristomi catamëcë 'aish 'i, a mitsu ñuixunti 'icën. Camabi ëmanuaxa timécë axa Jesucristomi catamëcë unicama a cana usai cana 'ëx Jesucristomi catamëti 'i quixun 'unánmin. ¹⁸ Mitsu raírinëx camina 'ëx sapi isna anu cuanti racuëti quixun sinani cërutin. ¹⁹ Usaquin sináncëbëbi cana Nucën 'Ibu Jesucristo cuëñcëbë 'itsama nëtë 'icëbë mitsu isi cuanti 'ain. Cuanxun cana a unicaman cara aín cuëbitainshi banaquinma asérabi ax quicësabi oquin 'aia quixun isti 'ain. ²⁰ Axa —'ëx cana Nucën Papa Diosnan 'ai —quicë uni ama, an aín bana quicësabi oquin 'acë uni ax cuni ca asérabi Nucën Papa Diosnan 'icën. ²¹ ¿'Ën mitsu ñu cai cuanti caramina cuëñin? ¿'Ën ñu caquinma mitsu nuibaquin upí oquinshi cai cuanti caramina cuëñin?

5

Ax aín xanuma 'aínbi xanubë 'icë uni ñuicë bana

¹ 'Ën cana ësoquian chanioia cuan, micama achúshinëx ismina min papan xanubë 'in. Usai 'iti ca 'aisama 'icën. An Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma uníxbi ca usai 'ima. ² ¿An usa ñu 'acë uni mitsubë 'aínbi caramina mitsun —nux cananuna asábi 'ai —quixun sinanin? Usaquin sinanima camina mitsux —nux cananuna 'aisama 'ai —quixun sinani rabínti 'ain. Rabínquin camina a uni mitsubë 'inúnma chiquínti 'ain. ³ 'Ëx mitsubëma 'ixunbi cana mitsubëtan 'acësaribi oquin ënuxunbi sinanin. 'Ëxbi anu 'ixun 'acësa oquin cana —a uni ca 'aisama 'icë —quixun sinanin. ⁴ Usa 'ain camina ami sinánquin an cushiocëxun Nucën 'Ibu Jesucristo cuëñcësa oquin 'anux timéti 'ain, 'ënribi an cushiocëxun, an ca mitsu 'aquinia quixun sinánxunmainun. ⁵ Timéxun camina a uni ñunshin 'atimanën 'apun uisoquin cara 'ati 'icë usoquian 'anun ënti 'ain. Usaquian 'acëxa sinanacë ca a uni bamacëbi aín bëru ñunshin Nucën 'Ibu Jesusan utëcënquin upí isti 'icën.

⁶ Bëtsi bëtsi ñu 'aisama 'aíbi camina mitsux rabinima —nux cananuna asábi 'ai —qui cuëñin. Usai 'iti ca 'aisama 'icën. ¿Caramina 'unaniman, “anun pán chamiti ñun ca chamaratsu 'ixunbi xuicëma pain 'icë pán cama choia?” Usaribi oquin ca anu 'icë uni achúshinën 'uchaxbi sinanacëma 'ixun anu 'icë unicama usaribitia 'inun 'imiti 'icën. ⁷ Usa 'ain camina an a 'ai 'uchati ñu 'acë uni a ñua 'atëcëñunma ashiquin ënun sinánmiti 'ain. Bërâma judíos unicamax carnero imi atun xëcuënu 'unánti oquin shiax, bamati 'aíshbi iéa, usaribiti cananuna Cristo bama cupí iéan. Bërâma axa iécë unicaman anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piá usaribi 'inuxun camina mitsun Cristonan cupí uisa 'uchabi 'atëcëntima 'ain. ⁸ Usa 'ixun cananuna nun 'ása oquin 'atimaquin sinánquinma upí oquinshi sinánan cëmë 'ixun uni paránquinma, —nun 'ucha tërécë 'aíshnu Nucën

Papa Diosnan 'inun ca Cristo bamacëxa —quixun sinánti 'ain. Usa 'ixun cananuna ñu 'aisama 'ati sinanima asérabi Cristomishi sinani ax cuëncësabi oíshi 'iti 'ain.

⁹ Mitsu buánminuxun 'ën cuëncëocë quirica itsi anu cana ësaquin mitsu cacën, ainanmabi xanu cuënbëquincë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibë 'icë uni abë niaxma 'inun. ¹⁰ Camabi unibë niaxma 'inun quixun cana mitsu caiman. Ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë unicaman ca ainanmabi xanu cuëëanan, uni itsin ñu cuëëanan, ñu mëcamanan, Nucën Papa Diosmi sinánquinma unin 'acë ñu rabia. Camabi menu ca usa uni 'icën. Usa unibubë 'iisa tanquinmabi camina uinu 'icë menuabi usa uni isíma 'itima 'ain. ¹¹ Ésaquinshi cana mitsu caisa tanin. Axa —'ëx cana Jesucristomi sináncë 'ai —quibi cëmëcë unibë camina nitima 'ain. Jesucristonainsa quiquinbia ainanmabi xanu cuënbëquincë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibëribi 'icë uni 'imainun bëtsi unin ñu cuëncë uni 'imainun Nucën Papa Diosmi sinánquinma unin 'acë ñu rabicë uni 'imainun ñuianancë uni 'imainun paéncë uni 'imainun mëcamacë uni, usa unibubë camina nitima 'ain, abëtanbi camina pitima 'ain. ¹²⁻¹³ Ën cana axa Jesucristomi sináncëma unicama 'uchoquin —mix camina 'aisamaira uchañu 'ai —quixun catima 'ain. Nucën Papa Diosan cuni ca atu 'uchoti 'icën. Usa 'aínbi camina mitsúnbi ax mitsubë Jesucristomi catamëcë 'ixunbia 'atima ñu 'aia 'unánquin a uni 'uchoti 'ain. Usoquin 'aquin camina axa mitsubë 'icë uni aín 'ucha cupí mitsubë 'iaxma 'inun chiquínti 'ain.

6

Axa Jesucristomi sináncë uníxa, an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma 'apumi manántima bana

¹ Mitsux Jesucristonën uni 'aíshbi mibëa Jesucristomi sináncë unibë nishanantancëxun camina axa Cristomi sináncëma 'apumi manánquinma, mitsúnbi an Nucën Papa Diosan bana cuacë uni raíribëtan mëníoti 'ain. ² Jesucristo nun 'apu 'inux ucëbëtan ca aín unicaman abëtan camabi unin uisa ñu cara 'axa quixun isti 'icën. ¿Mitsux Jesucristobë 'apu 'iti 'ixun caramina unían bërí 'acë ñu 'unánquin mëníoxuntima 'ain? ³ Angelnënríbi cara ñu upí 'axa quixun cananuna isti 'ain. Angelcaman cara ñu upí 'axa quixun 'unánti 'ixun cananuna asérabi ënë nëtënu 'icë unin cara ñu upí 'aia quixun 'unánti 'ain. ⁴ ¿Mitsux Jesucristonën uni 'aíshbi mibëa Jesucristomi sináncë unibë nishanantancëx caramina axa ami sináncëma uninu ami manani cuanti 'ain? ⁵ Usai 'itimimi rabínun quixun cana usaquin mitsu cain. ¿Mitsúxbi caramina usa ñu mëníonantima 'ain? ⁶ ¿Axa Jesucristomi catamëcë uníxa bëtsi ñui ami manani, axa Jesucristomi sináncëma 'apunú cuanti cara asábi 'ic? ⁷ An mitsubëtan Jesucristonën bana 'unáncë unimi manánbëquinti ax ca 'aisama 'icën. Ami manánquinmami an uisa cara mi ocëxunbi tanshiquin min ñua mëcamatiabi isëshiti ca asábi 'iti 'icën. ⁸ Usai 'iti asábi 'aínbi camina mitsun uni itsimi 'uchaquin aín ñu mëcamanan bëtsi bëtsi ñuribi 'ain, abëtanmi Jesucristonën bana cuacë unibi camina usoquin 'ain.

⁹ ¿Aín nëtënu abë 'iisa 'aíshbi ca an ñu 'aisama 'acë uni aín nëtënu Nucën Papa Diosbë 'itima 'icë quixun caramina 'unaniman? Camina 'unánti 'ain, ainanmabi xanu cuëncë unicama 'imainun an Nucën Papa Diosmi sinánquinma unin 'acë ñu rabicë unicama 'imainun aín xanuma 'aínbi bëtsi unin xanubë 'icë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibë 'icë uni, ¹⁰ 'imainun an ñu mëcamacë uni 'imainun an bëtsi unin ñu cuëncë uni, 'imainun axa ñuianancë uni 'imainun paéncë uni 'imainun an uni paránxun aín ñu bicë uni, acamax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'itima 'icën. ¹¹ Usa uni camina mitsu raírinëx 'iacën. 'Iá 'aínbi ca mitsun ñu 'atima 'acëcama tërëncë 'ain mitsun ñuitu upí 'icën. Usa 'aish camina Nucën 'Ibu Jesucristo cupí, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx, an iscëx ainan 'ain.

Nun namia Jesucristonan 'ain 'uchatima bana

¹² Asérabi ca ënë bana quia, “unin ca aín cuëncësoquin ñu 'ati 'icën”. Usa 'aínbi cana 'ëx upí 'iisa tanquin camabi ñuira 'atima 'ain. Unin ca aín cuëncësoquin ñu 'ati 'icën. Usa 'aínbi cana unían ñunshínquin 'acësoquin ñu 'atima 'aisama tanin. ¹³ Ésaía uni quicë

ax ca asérabi 'icën: Piisa tanquin nun picë ñu ax ca nun pucunu atsíntancëxun nun nami cushioia, Nucën Papa Diosan mënósabi oquin. Usa 'aínbi cananuna ënë menuxunu 'acësa oquin Nucën Papa Diosan nētënu 'ixun usa ñucama sinántëcëniman. Usa 'aínbi ca unin usai 'iti sinánquinbi tënëquin aín nami 'uchotima 'icën, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ianan unix uni itsibë 'iquin. Unían ainan 'ixun ax cuëncësa oquinshi sinánun ca Nucën 'Ibu Diosan camabi uni uniocëxa. ¹⁴Usoquin nu unio 'ixun ca an Nucën 'Ibu Jesús baísquimiasaribi oquin aín cushínbi nuribi baísquimiti 'icën.

¹⁵ ¿Caramina, mitsux camina Jesucristonan 'ai quixun 'unaniman? ¿'Ëx Jesucristonan 'aíshbi carana 'ëx 'atima xanubë asaribi 'inux 'iti 'ain? Uisa 'aíshbi cana 'itima 'ain.

¹⁶ ¿Axa xanu 'atimabë 'icë uni ax ca abë achúshisa 'icë quixun caramina 'unaniman? Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quicësabi oi ca uni xanubë rabë 'aíshbi achúshisa 'icën. ¹⁷Usa 'aínbi ca uinu 'icë unix cara Nucën 'Ibu Jesucristonan 'icë, an sináncësaribi oquin sinani abë achúshisa 'icën.

¹⁸Usa uni 'imainun usa xanumi camina 'unánti 'ain. Aín xanu 'aímabi xanu itsibë 'icë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibë 'icë uni an ca abi aín namibi 'uchoquin 'atimamia. Ñu raíri 'aisama 'aquinbi ca unin usoquin aín nami 'uchoima. ¹⁹ ¿Aín Bëru Ñunshin Upí a Nucën Papa Diosan mitsu 'ináncë, ax ca minu 'icë quixun caramina 'unaniman? Mitsux camina anu ax 'icë, a 'ain. Usa 'ain camina miishima 'ain, ax ca min 'Ibu 'icën. ²⁰Nucën Papa Diosan ca mitsúxmi ainainshi 'iti oquin aín Bëchicë bamati oquin mënóccëxa. Ainan 'aish camina mitsux cuëncësa oi 'ima ax cuëncësabi oíshi 'iti 'ain. Usa 'ixun camina mitsun nami 'imainun mitsun sinan upí 'ixun Nucën Papa Dios cuëncësa oquinshi ñu 'ati 'ain. Usáimi mitsux 'ia isquin ca raírinën —upí ca Nucën Papa Dios 'icë —quixun 'unánti 'icën.

II. CORINTONU 'ICË UNICAMAN ÑUCÁCËXUAN PABLONËN CA (7-16)

7

Unin cara xanu biti 'icë quixuan Corintonu 'icë unicaman ñucácëxuan Pablonën ca

¹Mitsúnmi 'ë quirica bëmiquin ñucácë banacama a ñuiquin cana ësaquin mitsu cain, unin xanu bitima ca asábi 'icën. ²Usa 'aínbi ca camabi unin xanu cuëñia. Usa 'ain ca xanu itsi cuëñti rabanan camabi uni xanuñu 'iti 'icën, camabi xanúxribi ca bënëñu 'iti 'icën. ³Nucën Papa Diosan mënósabi oi ca uni aín xanubë 'iti 'icën. Usaribiti ca xanu aín bënëbë 'iti 'icën. ⁴Xanux ca axëshima 'icën, ax ca aín bënënanribi 'icën. Usaribiti ca uni axëshima 'icën, ax ca aín xanunanribi 'icën. ⁵Usa 'ain ca xanun aín bënë aín nami 'aisa tancëxun timatima 'icën. 'Imainun ca unínribi aín xanu aín nami 'amitisa tancëxun timatima 'icën. A rabëtaxbi upiti Nucën Papa Diosbë banatisa tani cananquin mënóttancëx cuni ca ënánanti 'icën. Ñunshin 'atimanën 'apúan 'atimaquin sinánmicëx tënëtisama tani 'uchati rabanan biránantëcënxubi ca bënëtishi ënánanti 'icën.

⁶Unían asérabi xanu binun quixun cana 'ën caiman. Biisa tanquin ca biti 'icën. ⁷'Ën sináncëx ca camabi uni 'ësaribi xanuñuma 'iti asábi 'icën. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan achúshi achúshi uni, xanuribi, uisai cara 'iti 'icë quixun mënóia.

⁸Ësaquin cana mitsu cain, xanuñuma unin xanu bitima ca asábi 'icën, 'ëx 'icësaribiti. 'Imainun ca bënëñuma xanu 'imainun casunamëcë xanu bënëutima asábi 'icën. ⁹Usa 'aínbi ca xanuñuma 'iti tënëtisama tanquin unin xanu biti 'icën, xanúxribi ca bënëñuma 'iti tënëtisama tani bënëuti 'icën.

¹⁰Bënëñu xanu ñuiquin cana ësaquin cain, an ca aín bënë ëntima 'icën. 'Ën sinanënbi caquinma cana Nucën 'Ibu Jesusan sinánmicëxun usaquin cain. ¹¹Aín bënë ënquinbi ca xanun uni itsi bitima 'icën. Biisa tanquin ca aín bënë bitëcënti 'icën. Usaribi oquin ca unin aín xanu ëntima 'icën.

¹²Ënë banaribi ñuiquin cana Nucën 'Ibu Jesusan 'ë sinánmicëma, 'ënbi sinánquin, ësaquin mitsu cain: axa Jesucristomi catamëcë unin ca aín xanúxa Jesucristomi catamëcëma 'aíshbi abë upí 'ixun ëinsama tancëxun ëntima 'icën. ¹³Usaribi oquin ca xanuxun ax Jesucristomi catamëcë 'ixun aín bënë Jesucristomi catamëcëma 'icëbi an ëinsama tancëxun ëntima 'icën. ¹⁴Usa 'ain ca aín xanu Jesúsmi catamëcë 'ixun aín

bënëribi Jesúsmi sinánun sinánmiti 'icën. Sinánmianan ca aín tuácamaribi Jesucristomi sinánun sinánmiti 'icën. Usaribi oquin ca aín bënëñ Jesúsmi catamécë 'ixun aín xanuribi Jesúsmi sinánun sinánmianan aín bëchicë Nucën Papa Diosan bana 'unánmiti 'icën. Usaquinmi 'aquincëx ca mitsun bëchicëcama ax an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unin bëchicësa 'itima 'icën. ¹⁵ Usa 'aínbi ca axa Jesúsmi catamécëma unin aín xanu Jesúsmi catamécë 'icë ëinsa tanquin ënti 'icën. Usaía 'icëxbi ca aín xanun 'uchama 'icën. Usaribi oquin ca axa Jesúsmi catamécëma xanun aín bënëñ Jesúsmi catamécë 'icë ëinsa tanquin ënti 'icën. Usaía 'icëxbi ca aín bënëñ 'uchama 'icën. Nucën Papa Dios ca nuxnu nun xanubë 'atimonani cuëbicanani tsoti cuëënima. ¹⁶ Camina 'unaniman, mix xanu 'ixunmi ami sinánmisa tancëx cara min bënëñ Jesucristomi sinánti 'icë quixun. Camina 'unaniman, mix bëbu 'ixunmi ami sinánmisa tancëx cara min xanu Jesucristomi sinánti 'icë quixun.

¹⁷ Nucën 'Ibu Dios cuëëncësabi oi camina a nëtëán an mitsu ainan 'imicë, usaíbi 'iti 'ain. Usoquin cana camabi ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamécë unicama cain. ¹⁸ Ënëx ca ësa 'icën. Mitsux judíos uni 'icë Nucën Papa Diosan Jesúsmi catamëñun sinánmicëx camina mitsux judíos unicama 'icësaribiti 'unánti ocë 'aish usabi 'iti 'ain. Usaribiti mitsux judíosma uni 'aish Jesúsmi catamëti ami sinántancëx camina judíos uni 'icësaribiti 'inux 'unánti oracatima 'ain. ¹⁹ 'Unánti oracacë 'ianan 'unánti oracacëma 'ixunbia aín bana quicësabi oquin 'aia cuni ca Nucën Papa Diosan uni upí isia. ²⁰ Uisai cara Nucën Papa Diosan ainan 'inun 'imicëma pain 'aish 'iaxa, usaíbi ca ainan 'aish uni 'iti 'icën. ²¹ Mixmi an uni ñu mëëxuncë uni 'icë Nucën Papa Diosan ainan 'imicëxun camina bënëñquinma min 'acësabi oquin an mi ñu mëëmicë uni ñu mëëxunti 'ain. Usa 'aínbi camina an mi 'aisa tanquin chiquíncëx anuax cuanti 'ain. ²² Uni an uni ñu mëëmicë uninan 'ixun ca aín 'ibu cuëëncësabi oquin 'aia. Usa 'aíshbi ca Nucën 'Ibu Jesucristonën ainan 'inun 'imicë 'ixun a unin an ñu mëëmicë uni ñu mëëxuníbi, Nucën 'Ibu Jesucristomi catamécë 'ixun upí oquin 'acë 'aish, abi 'axuncësa 'ia. Usaribi oquin ca uni an uni ñu mëëxuncëma a Nucën Papa Diosan ainan 'inun Cristomi sinánmicë 'ixun, ax aín bamati nëtë sënëntamainun Cristonën uni 'ixun ax cuëëncësabi oquinshi 'aia. ²³ Mitsúxmi ainainshi 'iti oquin ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicëbi camabi uni cupí bamati oquin mëníocëxa. Usa 'ain camina uinu 'icë unínbia Jesucristo cuëëncësoquinma ax cuëëncësoquinshi 'acë 'itima 'ain. ²⁴ 'Ën xucéantu, cana mitsu catécënin, uisai caramina Nucën Papa Diosan Jesucristomi sinánmicëma pan 'aish 'ia, usabii camina 'iti 'ain, Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi.

²⁵ Nucën 'Ibu Jesusan sinánmicëma 'ëxbi cana, bënëñuma xanu 'imainun xanuñuma uni ñuquinmi mitsun 'ë ñucacë a ñui ëesai quin, Nucën 'Ibu Jesusan aín bana unicama ax cuëëncësabi oquin ñuixunti 'imicë 'aish. ²⁶ Axa ami catamécëma unicaman ca axa Jesucristomi catamécë unicama ami nishquin bëtsi bëtsi oia. Usaquian 'acëx cananuna upitax bucuiman. Usa 'ain ca 'ën sináncëx, xanuñuma uni ax usabi 'iti 'icën, bënëñuma xanu axribi ca usabi 'iti 'icën. ²⁷ Xanuñu 'ixun camina a ënti sinántima 'ain. Xanuñuma 'ixun camina xanu biti sinántima 'ain. ²⁸ Unin xanu biti, ax ca 'uchama 'icën. Usaribiti ca xanu bënëti ax 'uchama 'icën. Usa 'aínbi ca an xanu bicë uni 'imainun axa bënëti xanu, ax an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicaman 'atimocëx 'aisamaira tëmëratí 'icën, an xanu bicëma uni 'imainun bënëti xanu 'icësamaira oi.

²⁹ 'Ën xucéantu, ësaquin cana mitsu caisa tanin, xëñibuirai cananuna tsótima 'ain. Usa 'ain ca uni xanuñu 'aíshbi xanuñumasa 'iti 'icën. ³⁰ Axa rarumacë uni an ca aín rarumataishi sinántima 'icën. Axa bëtsi unicamabë timéax cuëëncë unicamax ca axa cuëëncëma unicamasaribi 'iti 'icën. An ñu bicë uni axribi ca ñuñu 'aíshbi ñuñumasa 'iti 'icën. ³¹ Ënë nëtëñuanu iscë ñu ënëx ca cëñutia. Usa 'ain ca ënë nëtëñuxuan an ñu bicë uni ax ñu bicëma unisa 'iti 'icën.

³² Mitsúxmi ënë nëtëñu 'icë ñu 'aisamaira oquin sinani masá nuituti bënëti cana cuëëñiman. Xanuñuma unin ca Nucën 'Ibu Jesús cuëëncësa oquinshi 'ati sinania, axa cuëëñtanun. ³³ Usa 'aínbi ca xanuñu uni an ënë nëtëñu 'icë ñuñu 'iti sinania, aín xanu cuëëñtanun. ³⁴ Usaribi oquin ca bënëñuma xanun Nucën Papa Diosan iscëxun ñu upíshi 'ati sinánan aín sinan upí 'ixun Nucën 'Ibu Jesús cuëëncësa oquinshi 'ati sinania, ax

cuëentanun. Usa 'aínbi ca bënëñu xanu an ënë nëtënu 'icë ñuishi sinania, aín bënë cuëentanun.

³⁵ Mitsu ënë nëtënu 'icë ñucama 'aisamaira sinánxma 'inun caquin cana mitsu masá nuitumitisama tanin. Mitsúxmi chuámarua 'iti cupíshi cana usaquin mitsu can, mitsúxmi bëtsi ñumi sinanima Nucën 'Ibu Jesús cuëencësabi oíshi 'i cuëenun.

³⁶ Usa 'aínbi ca unin aín bëchicë xanu, aín bënuti sënëncëbëtan, 'iisa tania bënumiti 'icën. Ax ca 'uchama 'icën. Usaía 'iti ca asábi 'icën. ³⁷ Usa 'aínbi ca uni itsin upí oquin sinánxun, aín bëchicë xanu bënumisama tanquin axribia bënutisama tania, a bënumitima 'icën. Usaía 'iti ca asábi 'icën. ³⁸ Usa 'ain ca unin aín bëchicë bënumiti asábi 'icën. 'Imainun ca unían aín bëchicë bënumitima ax asábiira 'icën.

³⁹ Bënëñu xanu an ca usai uni 'iti quicësabi oquin, bamacëma 'icë aín bënë ëntima 'icën. Aín bënë bamacëbë cuni ca 'iisa tani bënuti 'icën, Nucën 'Ibu Jesús cuëencëbë.

⁴⁰ Usa 'aínbi ca 'ën sináncëx bënëñu 'aish 'icësamairai bënëñuma 'aish chuámarua tani cuëenti 'icën. 'Ën sináncëxun ca Nucën Papa Diosan Bëru Nunshin Upitan usaquin 'ë sinánmiaxa.

8

Unin 'acë ñu rabiquin ñuina 'acë piti ñuiquian Pablonën ca bana

¹ Unían unínbi 'acë ñu rabiquin 'aracacë ñuina 'acë a namix cara piisa 'icë quixunmi 'ë ñucacë bana, a ñuiquin cana ësaquin mitsu cain. 'Ën 'unáncësaribi oquin camina mitsun aséribi 'unan, Nucën Papa Diosëshi dios 'ain ca unin 'acë ñu rabiquin ñuina rëcë a nami ax bëtsi namisaribi 'aish piti 'icën. Usaquin sinani ca uni raíri ainra isa ñu 'unánxa quixun sinani, a nami pi, bëtsibë cëruanánia. Usa 'aínbi ca raírinëx, a namix ca bëtsi namisaribi 'aish piti 'icë quixun 'unánxunbi an picëma unicama nuibaquin 'uchamisama tanquin piima, Jesucristonën sinánsaribi 'ixun. ² An —'ën cana ñu 'unan — quixun sináncë uni an ñu 'unánxunbi ca aséribi uisai 'iti cara quixun upí oquin 'unánima. ³ Usa 'aínbi ca axa aséribi ami sináncë uni a Nucën Papa Diosan ainan 'icë 'unania.

⁴ Unínbi 'acë ñu rabiquin ñuina rëcë aín nami piti cara asábi 'icë quixunmi 'ë ñucacë bana a ñuiquin cana ësaquin mitsu cain. Cananuna 'unan, unin 'acë ñu ax ca ñuishi uniocë 'aish aséribi diosma 'icën. Nucën Papa Dios ax ca achúshi 'icën, bëtsi dios ca 'aíma 'icën. ⁵ Raíri unin ca sinania, 'aisamaira ca dios 'icë quixun. Usa 'aish ca naínu 'icë 'imainun menu 'icëribi 'icën. Ax ca dios 'icë quianan ax ca nun 'ibu 'icë quiax quia. ⁶ Usaquian sináncëbëtanbi cananuna nun 'unanin, achúshi ca Nucën Papa Dios 'icën. An ca camabi ñu uniocëxa. Ainan 'inun ca nuribi uniocëxa. 'Imainun ca Nucën 'Ibu achúshi, Jesucristo, ashi 'icën. An ca aín Papabëtan camabi ñu unionan nuribi uniocëxa.

⁷ Usa 'aínbi ca axa Jesúsmi catamëcë uni raírinën —unían rabinuxun 'acë ñu ax ca ñuishi 'aish anu nun rabiti dios, ama 'icë —quixun upí oquin 'unaníma. 'Unánquinma ca usabi oquin unin 'acë ñu rabicë 'ixun, Jesucristomi catamëquinbi a ñu rabiquin ñuina rëxun aín nami piia. Piquinbi ca —unían a ñu rabiquin rëcë ñuina nami pi sapi cana 'ucha —quixun sinania. ⁸ Nucën Papa Diosan iscëx ca an ñu picëma uni 'icësaribi an ñu picë uni 'icën. Usa 'ain cananuna nun ñu picë cupí 'ianan nun ñu picëma cupí Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ima. ⁹ 'Aisa tanquin camina uni itsin usa ñu rabiquin ñuina 'acë aín nami piti 'ain. Usa 'aínbi camina an upí oquin —a ñux ca unin 'acë 'aish ñuishi 'icë —quixun 'unáncëma uni a 'uchamiti rabanan sinánti 'ain, —cana pitima 'ai —quixun. ¹⁰ Ënëx ca ësa 'icën. Min a rabinuxun unin uniocë ñu a rabiquinma camina —a rabiquian unin rëcë ñuina nami a piíbi cana Nucën Papa Diosmi 'uchaima —quixun sinánquin, anuxun a ñu rabiti xubunuxun a nami piti 'ain. Usa 'aínbi ca minmi a nami piia iscë cupí an —unin uniocë ñux ca ñuishi 'icë —quixun upí oquin 'unáncëma uni, an a ñu rabiquin a nami piti 'icën. ¹¹ Min a nami piquin camina, minun rabanan 'icësaribitia anun rabananribi Cristo bama uni, a 'uchamin. ¹² Usaquin piquin camina axa mibë Jesúsmi sináncë uni, an —unin uniocë ñu ax unínbi 'acë 'aish cushiñuma 'ain ca a rabiquin unin 'acë ñuina namix bëtsi namisaribi 'icë —quixun 'unáncëma 'ixunbi anribi pinun sinánmin. Sinánmi ami 'uchai

camina Cristomiribi 'uchain. ¹³ Usaquin 'ën a nami piquin axa Jesúsmi sináncë uni itsi 'uchamiti rabanan cana xëñibua 'aínbi unin 'acë ñu rabiquin pitia 'acë ñu a pitima 'ain.

9

An Jesucristomi catamënun uni bana ñuixuncë uni ca cupí biti 'icë quicë bana

¹ Nucën 'Ibu Jesusan aín bana uni ñuixunti caísa cana 'ëx 'ain. An caíscë unicaman 'acësaribi oquin cana 'ënribi Nucën 'Ibu Jesús isacën. 'Ën aín bana ñuixuncë cupí camina mitsúxribi ami catamëtin. Usa 'ain camina mitsúnbi 'unánti 'ain, 'ëx cana asérabi a usaquin 'anúan Nucën Papa Diosan caísa 'ain. ²—Jesucristonën aín bana uni ñuixunun 'imicëma ca Pablo 'icë —quixuan uni itsin sináncëbëtanbi camina mitsun —an 'imicë ca —quixun 'unánti 'ain. 'Ën aín bana ñuixunia cuati camina mitsux Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëtin. Usa 'ain camina asérabi 'unánti 'ain, an ca 'ë aín bana ñuixunun xuaxa quixun.

³ An 'ë ñuicë unicama cana ësaquin cain: ⁴—An 'ën bana ñuixuncëxun cuacë unicaman 'ë piti 'ináncëxun 'ën biti ca asábi 'icën. ⁵ A Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni raíri 'imainun Nucën 'Ibu Jesusan xucéantu 'imainun Pedro, acaman aín xanu abë cuanun buáncësaribi oquin cana 'ënribi 'aisa tanquin xanu buánti 'ain. ⁶ ¿Axa mitsubë 'icë uni raírinen 'acësaribi oquin 'ënribi Bernabébëtan 'ën męcënan ñu mëëquinma, Nucën Papa Diosan banaishi ñuixunti cara asábima 'itsíanx? Ca asábi 'itsíanxa. ⁷ Suntárunën ca anbi aín ñu maruima, 'apun cuni ca a 'inania. Usaribi oquin ca an ñu 'apácë unin an 'apácë ñuxa tuaia, aín bimi bixun piia. Usaribi oquin ca an vaca bërúancë unin vaca xuma bixun xëaia. ⁸ 'Ënbi 'ën sinanën sináncëma ca ënë bana 'icën. Moisésnën cuënëo banaribi ca usai quia. ⁹ Moisésnën cuënëo bana ca ësa quia: “Trigo bimima rëucubutia piia quixun camina vaca bënë cuëtanitima 'ain”. Axa tęcë cupía an piti ca asábi 'icën. Vaca bënëxëshi ca usai 'iti quixun ca Nucën Papa Diosan Moisés ënë bana cuënëomiama 'icën. ¹⁰ Numiribi sinánquin ca usaquin Moisés cuënëomiacëxa. Unin ca ñu bëru 'apánuxun me mëníoia. Mëníoquin ca —'apácëx canitancëxuan ñu bërúan tuaia cana aín bimi biti 'ai —quixun sinania. Usaribi oquin ca unin trigo bimi biquin, —ënë bimi cana pinuxun 'ai —quixun sinania. ¹¹ Nun mitsúxmi Jesúsmi catamënun Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëxunmi mitsun nun piti ñu nu 'inánti ca asábi 'icën. ¹² Nun cananuna bëtsi unin 'acësamaira oquin mitsu 'unánmian. Usa 'ain ca bëtsi unimi 'ináncësamaira oquin mitsun nu ñu 'inánti asábi 'itsíanxa.

Usa 'aínbi cananuna a ñubi mitsunua bicëma 'ain. Mitsun nun Jesucristo ñuicë bana cuaisama tanti rabanan cananuna ñuñuma 'ixunbi mitsu ñu ñucácëma 'ain. ¹³ Camina 'unanin, Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin ca anuxun a rabiti xubunuxun an ñu 'acë unicama 'imainun sacerdotecamanribi Nucën Papa Dios rabiquin 'acë ñuina aín nami paná piia. ¹⁴ Usaribi oquin ca Nucën 'Ibu Jesusan mëníocëxa, an a ñuiquin aín bana uni ñuixuncë unicama a ca an aín bana cuacë unicaman anúan aín ñu biti 'inánti 'icën. ¹⁵ Usa 'aínbi cana 'ën Jesusan bana unicama ñuixunquinbi aña ñubi bicëma 'ain. Bëríribi cana 'ëmi ñu 'inánun quixun ënë quirica mitsu buánmiman. Bana ñuixuncë cupí cana aña ñubi bicëma 'ai quixun 'ën mitsu cacë, a bana cëmë 'iti cana cuëëniman. 'Acëñuma 'aish 'ëx bamacëbëbi ca a bana cëmëma 'iti 'icën.

¹⁶ 'Ën Jesusan bana unicama ñuixuncë cupí cana rabiácátima 'ain. ¿Aín bana ñuixunun Jesucristonën 'ë cacë 'ixunbi an cacësa oquin 'acëma 'aish carana uisai 'icë 'itsían!

¹⁷ Nucën Papa Diosan ca Jesucristo cupía unicama ainan 'inun iémiti 'icë quicë bana, a 'ëxbi cuëënquin ñuixuncë 'ixun cana cupí biti sinántian. 'Ixunbi cana 'ënbi sináncëma, an 'ë a bana ñuixunun 'ë cacë cupí, an cacësabi oquinshi 'ati 'ain. ¹⁸ 'Ën cupí biti asábi 'aínbi cana cupí biquinma unicama Jesucristo ñuicë bana ñuixunin. Ñuixuni cana curíqui bitsi cuëëncësamaira oi mitsúnmi 'ë cupíoquinmashi a bana cuati cupí cuëënin.

¹⁹ 'Ëa unin ñu mëëmicëma, 'aíshbi Nucën Papa Dios cuëëncësabi oíshi 'iquin cana an camabi uni ñu mëëxuncë unisa 'ixun, Cristomi catamënun unicama aín bana ñuixunin.

²⁰ Judíos unicamabë 'aish cana atu Jesucristomi sinánmisa tani judío uni 'icësa 'in. Usaía judíos unicama 'inun Moisésnën cuënëo bana quicësabi oi 'icë cupíma Nucën

Papa Diosmi catamēcē cupíshi cana iéti 'ai quixun 'unánquinbi cana an usai judíos unicama íti Moisésnēn cuēnēo bana cuacē unicama Jesucristomi sinánmisa tanquin a bana quicēsaribi oquin 'ain. ²¹ Usa 'aínbi cana judíosma uni, an Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncēma, acamabē 'ixun Jesucristomi sinánun 'unánmiti cupí atux 'icēsaribiti 'inux, usaía judíos unicama 'inun Moisésnēn cuēnēo bana manucēsa 'ian. Usai 'ibi cana Jesucristonan 'aish Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oi 'in. ²² Jesucristomi catamēcē 'ixunbi upí oquin ami catamēti 'unáncēma unicama Jesucristomi upiti catamēnun quixun cana atun sináncē ñu timaquinma bana ñuixunin. Camabi uni cana uisai cara atux 'ia usairibi 'iquin, Cristomi upiti catamēnun 'aquinin. ²³ Jesucristomi catamētia Nucēn Papa Diosan ainan 'inun iéminun cana unicama bana ñuixunin, Jesucristomi catamēcēbē atubē cuēñunxun.

²⁴ Camina 'unanin, cuai ca uni uix pain cara bēbati 'icē isnux, camáxbi abatia. Camáxbi abácēbētanbi ca ax paían bēbacē ainshi ñu bitsia. Usaribiquin camina Jesucristobē tsóti sinani cuēñunxun ax quicēsabi oquinshi 'ati 'ain. ²⁵ Uni axa cuaiticama ax ca aín nami cushi 'inux bachuaquin tania. Aín namia cushi 'iti cupí ca ñu 'atima 'aima. Usai 'itancēx abati ax pain bēbaquin ca ñu bitsia. Usai 'iquian bicēxbi ca a ñu chēqui 'atimatia. Usa 'aínbi cananuna nux Jesús cuēñcēsabi oi 'inux camabi nētēn upí 'iti 'ain. Usai 'itancēx cananuna an 'imicēx asaribi upí 'aish uinsaranbi nētétimoi abē tsóti 'ain. ²⁶ Amanu amanu sinánquinma cana Jesucristo cuēñcēsabi oquin upí oquin 'ati sinanin. Bēxuñu uníxa abati amo amotan cuancēsari cana 'iisama tanin, 'imainun cana unia suñubē mēēanancēsa 'iisama tanin. ²⁷ 'Ēn Nucēn Papa Diosan bana unicama ñuixuncē 'ixunbi ax cuēñcēsabi oi 'ima 'ēxbi cēmēia ca an aín bana ñuixma 'inun 'ē cati 'icēn. Usaquian 'ē cati rabanana cana 'ēn nami ñu 'atima 'ati cuēñcēbētanbi 'aíma Jesucristo cuēñcēsabi oíshi 'in.

10

Unían a rabinuxun uniočē ñu rabitima bana

¹ 'Ēn xucēantu, ēñēmi mitsun 'unánun cana mitsu cain: —Nucēn raracamaxa Egiptonuax cuania ca Egiptonu 'icē suntárucaman 'atin rabanana Nucēn Papa Diosan nētē cuin bēararamiacēxa. Usaquiani ca Nucēn Papa Diosan parúnppa tēárabēoquin aín nēbētsi ēsquimiquin me racáncēbē anun 'ucē manan sicaracēacēxa. ² Usaquin nētē cuinan bēararacē 'aish parúnppa sicaracētancēx ca nucēn raracamax Nucēn Papa Diosmi catamēti Moisésbē upí 'aish an buáncēx abē cuancēxa. ³ Cuanquin ca camaxunbi Nucēn Papa Diosan 'ináncē piti piacēxa. An 'ináncē 'unpáxribi ca camaxunbi xēacēxa, xaxúnpapanuaxa shaquibutía. ⁴ Xaxunuaxa chiquícē 'unpáxaribi 'ixun ca Cristonēn abē cuanquin atu cushiocēxa. Usa 'ain ca anuaxa 'unpax chiquícē xaxusa Cristo 'iacēxa. ⁵ Usa 'aínbi ca ax quicēsa oquian 'aiama oquin, usaía atux 'iti cuēñunxunma Nucēn Papa Diosan anu uni 'icēma menuxun 'itsamashi bērútamainun aín patsan cēñúmiacēxa.

⁶ Nun atun ñu 'aisama 'ati cuēñansaribi oquin cuēñunxunma, nun a 'unánti oi ca usai 'iacēxa. ⁷ A unicama raírinēan 'ásaribi oquin camina unin 'acē ñu rabitima 'ain. Atu ñuiquin ca Moisésnēn ēsaquin cuēñocēxa: “Aín paē bata xēanan pi bucubutancēx cuēñi ca ransacēxa”. ⁸ Usaí 'ianan ca a unicama raírinēx aín xanuma xanu itsibē 'i 'uchatancēx achúshi nētēinshi 'itsaira veintitrés mil uni bamacēxa. A unicama raírinēxa aín xanuma xanu itsibē 'iásaribiti cananuna 'itima 'ain. ⁹ Atúnbi —Nucēn Papa Diosan sapi ca nu 'atimotima 'icē —quixun sinánquin ñu 'aisama 'atancēxbi ca runun picēx a unicama bamacēxa. A unicamaxa Nucēn Papa Diosmi 'uchasaribi oi cananuna usaquinribi sinani Nucēn 'Ibu Jesúsmi 'uchatima 'ain. ¹⁰ Usaribitia a unicama raírinēx a ñui 'atimati banaia ca Nucēn Papa Diosan cēñúmiacēxa. A unicama 'iásaribiti cananuna Nucēn Papa Dios ñui 'atimati banatima 'ain.

¹¹ Nucēn raracama usai 'iá, anu nun Jesucristomi catamēti ainan 'ixun 'unánun ca Nucēn Papa Diosan Moisés cuēñomiacēxa. ¹² Nux cananuna usai 'itima 'ai quixun sinanibi camina bērúinraoracati 'ain, usai atu mina 'in. ¹³ Ñu 'atima 'ati sinánquinbi

camina 'unánti 'ain, mitsúinshima uni itsínribi ca usaribi oquin sinani tēmëraia quixun. Usa 'ainbi ca Nucën Papa Diosan, ax quicësabi oquin mitsu 'aquinquin, ñunshin 'atimanën mitsu 'aisamaira oquin tanun ënima. An ca ami catamëquinmi min ñu 'atima 'ati sináncë ënun mitsu cushioquin, uisaxun caramina ënti 'ai quixun mitsu sinánmiti 'icën.

¹⁴ 'Ën nuibacë xucéantu, unínbi 'acë ñu a camina ami 'unánquin rabbitima 'ain. ¹⁵ Mitsúxmi sinánñu uni 'icë cana usaquin mitsu cain. Usa 'ixun camina 'ën mitsu cacëxun cuaquin ënë banax ca asérabi 'icë quixun 'unánti 'ain. ¹⁶ Timéxun cananuna, Jesucristo ca nun 'ucha cupí aín imi 'apati i curúsocënuax bamacëxa quixun sinánquin —asábi ca —quixun Nucën Papa Dios cain. Catancëxun cananuna manë xanpanua bimi baca xëaquin —Cristo aín imi 'apati bama cupí cananuna nun 'ucha tërécë 'ai —quixun sinanin. Pánribi tëaxun tucatancëx mëtícanantancëxun piquin cananuna camaxunbi —Cristo ca nun 'ucha cupí i curúsocënuax bamacëxa —quixun sinanin. ¹⁷ 'Itsa uni 'ixunbi cananuna camaxunbi a pán piquin, —nux cananuna camáxbi Cristonan 'aish achúshisa 'ai —quixun sinanin.

¹⁸ Camina 'unanin, an a rabiquin ñuina 'acë Israel unicaman ca Nucën Papa Dios rabia. 'Imainun ca an a ñuina nami picë unicamanribi Nucën Papa Dios rabia. ¹⁹ Usaquin caquin cana unían a rabinuxun uniocë ñu ax ca cushi 'icë quixun mitsu caiman. 'Imainun ca a rabiquian 'acë ñuina nami axribi bëtsi namisama 'icë quixun cana mitsu caiman. ²⁰ Ësaquin cana mitsu cain, judíosma unibunëx Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ñuina 'axun unin 'acë ñu rabiquin ca Nucën Papa Dios rabiquinma ñunshin 'atima rabia. Usaribiquin ñunshin 'atima rabimi mitsux aín uni 'iti cana cuëëniman. ²¹ Nucën 'Ibu Jesucristo ca nun 'ucha cupí bamacëxa quixun sinánquin uvas bimi aín baca 'acë 'ixun camina uni itsibëtan ñunshin 'atima rabiquin xëati ñu xëatima 'ain. Nucën 'Ibu Jesucristo sinánquin uvas bimi aín baca 'anan pán picë 'ixun camina ñunshin 'atima sinánquin a rabiquin 'ati ñu pitima 'ain. ²² Nucën 'Ibu Jesús nishmiquin camina ñunshin 'atima rabbitima 'ain. Nuxnu cushima 'imainun ca axira nubë sënénmaira 'aish cushi 'icën.

Ainanshia 'inun 'aquinma bëtsi uniribi sinánquin unin ñu 'ati bana

²³ Ënë banax ca asérabi 'icën, “Unin ca aín cuëëncësa oquin ñu 'ati 'icën”. Usa 'ainbi cananuna nux asábi 'iisa tanquin camabi ñuira 'atima 'ain. Asérabi ca “unin aín cuëëncësa oquin ñu 'ati 'icë” 'ainbi cananuna nux Jesusan bana quicësabi oi 'iisa tanquin camabi ñuira 'atima 'ain. ²⁴ Axa Jesúsmi sináncë unin ca 'ënanshi ca quixun sinánquin ñu 'atima 'icën. Bëtsi uniribia upí 'inun 'aquenti sinánxun ca ñu 'ati 'icën.

²⁵⁻²⁶ Mecama 'imainun menu 'icë ñucama ax ca Nucën 'Ibu Diosan unio 'aish ainan 'icën. Usa 'ain camina anuxun nami maruti anu 'icë nami maruxun piishiti 'ain. Uinua bëcë cara quixun camina ñucátima 'ain. —A pi sapi cana 'aisama 'iti 'ai —quixun camina sinántima 'ain.

²⁷ Axa Jesucristomi catamëcëma unían abëtanmi pi cuanun quixun cacëx camina cuainsa tani cuanti 'ain. Cuanxun camina —uinua bëcë cara a nami 'icë —quixun ñucáquinma piishiti 'ain. —A nami pi sapi cana 'aisama 'iti 'ai —quixun camina sinántima 'ain. ²⁸ Mitsun piti 'ainbia uni itsin mitsu —ënë namix ca unin 'acë ñu rabiquin piti 'acë 'icë —quixun mitsu cacëxun cuni camina pitima 'ain. An mitsu cacë uni an Jesucristomi catamëcë 'ixunbi, camabi nami ca bëtsi namisaribi 'icë quixun upí oquin 'unáncëma 'ixun, —ënë nami pi cana Nucën Papa Diosmi 'uchain —quixun sináncë 'ain camina a nami pitima 'ain. ²⁹ —A piti ca asábi 'icë —quixun mitsun sináncëbëtanbi an mi cacë unin —usa ñu 'ën piti ca 'ucha 'icë —quixun sináncëbëtan camina pitima 'ain.

Sapi camina 'ë ñucátí 'ain, uisacasquin carana uni itsían, ënë nami piti ca 'ucha 'icë quixun sináncë cupí 'ën pitima 'ai quixun. ³⁰ ¿Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun caxun 'ën piabi cara unin 'uchoquin, —Nucën Papa Diosmi 'uchaquin camina pia —quixun 'ë cati 'ic? ³¹ Ënëx ca ësa 'icën. Ñu piquin, ñu xëaquin, añu ñu caramina 'ai, usa ñu 'aquin camina Nucën Papa Dios cuëënun a sinánquin 'ati 'ain. ³² Usoquin camina uinu

'icē unibi, judíos uni 'imainun judíosma uniribi, 'imainun axa Jesucristomi catamēcē unicamaribi, Nucēn Papa Diosmi 'uchati sinánmitima 'ain. ³³ 'Ēnribi cana camabi uníxa 'Ēn 'aia isi cuēēnun ñu 'ain. 'Ēn cuēēncē ñu 'atishi sinánxun cana ñu 'aiman. Jesucristomi catamētía iénun camabi uni 'aquínti sinánxun cana ñu 'ain.

11

¹ 'Ēx Cristo 'iásaribiti 'icēsaribiti camina mitsúxribi 'iti 'ain.

Axa Jesucristomi catamēcē unicama timécēbē usai xanucama 'iti bana

² 'Ēn xucéantu, mitsun 'ē manuinma camina 'Ēn mitsu ñuixuncē bana quicēsabi oquin 'ain. Usaími 'ia cuaquin cana —asábi ca —quixun mitsu cain. ³ 'Ēnē banaribi cana mitsúnmi 'unánun ěsaquin mitsu cain, Cristonēn aín Papan bana cuacēsaribi oquin ca camabi unin Cristonēn bana cuati 'icēn. Usaribi oquin ca camabi xanun aín bēnēn bana cuati 'icēn. ⁴ Axa Jesucristomi catamēcē unicama timécēbētān ca nucē bēnē unin Nucēn Papa Diosbē banaquin aín mañuti mañutima 'icēn. Usaribi oquin ca Nucēn Papa Diosan sinánmicē bana uni ñuixunquin aín mañuti mañutima 'icēn. Usoquian unin aín mañuti mañucē ca 'aisama 'iti 'icēn. ⁵ Usa 'aínbi ca xanux abē bananan Nucēn Papa Diosan sinánmicē bana ñuixuni mapúcē 'iti 'icēn. Usaía 'icēxma ca 'aisama 'aish maxcúcē xanusa 'ia. ⁶ Axa mapútisama tancē xanu ax ca maxcúcē 'iti 'icēn. Usa 'aish ca maxcútimi rabíanan, maruñusa 'aish rabíntisama tani mapúti 'icēn. ⁷ Nucēn Papa Diosan ca asaribi 'itánun uni uniocēxa. Usa 'ain ca Nucēn Papa Diosan asaribi 'inun unio 'aish uni mapútima 'icēn. Usa 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan an uni 'aquinti oquin xanu uniocēxa. ⁸ Nucēn Papa Diosan ca xanun putu bixun uni unioma 'icēn. Usaquin 'aquinma ca nucē bēnē unin putu bixun xanu uniocēxa. ⁹ Xanunan 'iti oquin ca Nucēn Papa Diosan bēbu unioma 'icēn. Bēbunan 'iti oquin ca xanu Nucēn Papa Diosan uniocēxa. ¹⁰ 'Ēn uní 'aquinquin ax quicēsabi oquin 'anun ca Nucēn Papa Diosan 'ē uniocēxa quixun sinani ca xanux mapúcē 'iti 'icēn, ángelcamān —a upí sinánñu ca —quixun isnun. ¹¹ Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamēcē unicaman ěsaquin 'unánti 'icēn, bēbu uni ashi 'ixunbi ca camabi ñu aín cuēēncēsa oquin 'atima 'icēn. Usaribiquin ca xanun ashi 'ixunbi camabi ñu aín cuēēncēsa oquin 'atima 'icēn. ¹² Bērāma ca Nucēn Papa Diosan xanu unioquin unin putu bixun uniocēxa. Usa 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan mēníosabi oquin xanúinshi uní tuaia.

¹³ Mitsúnbi camina upí oquin sinánquin 'unánti 'ain, Nucēn Papa Diosbē banaia xanu mapútima cara asábi 'icē quixun. ¹⁴ Cananuna 'unan, uní aín bu chaxcéira 'aish ca rabin 'iti 'icēn. ¹⁵ Usa 'aínbi ca usabiiti oi unia 'aish xanux aín bu chaxcé 'icēn. Usabi anun mapúti oquin ca Nucēn Papa Diosan mēníocēxa. Usa 'aish ca xanunanēx upí 'icēn. ¹⁶ Axa ěnē bana cuati cuēbicanáncē unicama cana cain, usai ca xanu 'iti 'icē quixun cananuna camabi uní cain. Axa Jesucristomi catamēcē unicama timécēcamanribi ca —usai ca 'iti 'icē —quixun sinania.

Pán pianan uvas baca 'aquin Jesucristo aséribi sinánquin 'ati bana

¹⁷⁻¹⁸ Ēsaquian mitsu ñuicania cana cuan, mitsux isamina Jesucristo sinánquin pán pianan bimi baca 'anux timéaxbi camáxbi nuibananima bētsibē bētsibē nishananin. Usaquin ñuicania cuaquin cana sinan, usai sapi camina 'icani quixun. Usa 'aish camina ñancábi timécanin. Timéaxbi camina anuaxira nishanancanin. Usaquin Jesucristo sinánquin pán pianan bimi baca xēaibi camina aséribi ami sinánquinmi 'acēma cupí 'uchain. Usoquinmi ñu 'aia cana mitsu, upí oquin camina 'ai quixun caiman. ¹⁹ Usaquin bētsi bētsi oquin sinania raírínēx cuamíananmainunbi raírínēx nishananiama isquin ca unin isti 'icēn, uicamax cara aséribi Cristonan 'icē quixun. ²⁰ Camáxbi timéxun nuibananquinma piquin camina aséribi Nucēn 'Ibu Jesucristo sinánquin 'aiman. ²¹ Usa 'ixun camina uní raírí tēnánan micama raírínēn mitsun bēcē ñu pin. Uní raírínēxa 'acēñuma 'aish panántamainun camina micama raírínēx 'aisamaira oquin pitancēx paēnin. ²² Mitsux camina anuxun pianan xēati xubuñu 'ain. Axa Jesucristomi catamēcē

unicamabë timéaxmi usai mitsux 'icëbë ca uni raírinëx Nucën Papa Dios timai ainan 'iisama tanti 'icën. Usami ocëx ca anu 'icë ñuñuma unicamax ñuñuma 'aish rabinia. ¿Uisoquin carana mitsu cati 'ain? ¿Usáimi 'ia carana uisa 'ixun mitsu —asábi camina 'ai —quixun cati 'ain? Cana catima 'ain.

Jesucristo sinánquin pán pianan uvas baca 'ati bana

(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)

²³ Nucën 'Ibu Jesusan 'è cacë bana ñuiquin cana ësaquin mitsu can, anúan uni itsin 'anun quixun unin a 'inánti, a ñantan ca Nucën 'Ibu Jesusan pán biacëxa. ²⁴ Bitancëxun ca aín Papa —asábi ca —catancëxun təcénpaxun mëtícaquin cacëxa: “Ènë ca pit. Mitsúnmi piti pán ënëx ca 'è 'icën, axa minun rabanan bamati a. Èsoquin piquin camina 'è sinánquin 'ati 'ain”. ²⁵ Usaribi oquin ca pitancëx sënénxun xanpanu 'icë uvas baca biquin cacëxa: “Èx 'ën imi 'apati bamati cupí ca mitsúxmi ainan 'iti 'ën Papa Diosan mëníocëxa. Ènë sinánquin camina ësoquin bimi baca 'aquin 'è sinánquin 'ati 'ain”. ²⁶ Usa 'ain ca Nucën 'Ibu Jesucristo utécëntamainun aín unicaman ësoquin pán 'imainun bimi baca 'ati 'icën. Usaquian aín unicaman 'aia isquin ca unin 'unánti 'icën, atun 'ucha cupía Jesucristo bama 'ain ca a sinánquin usoquin 'aia quixun.

Asérabi Jesucristomi sinánquin pán 'imainun uvas baca 'ati bana

²⁷ Usa 'ain ca uix cara Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'íma 'ianan —Jesucristo ca nun 'uchacama térénux aín imi 'apati bamacëxa —quixun sinánquinma a manucë 'ixunbi usoquin pán 'imainun bimi baca 'aia, a unix ca Nucën 'Ibu Jesucristomi 'uchaia. ²⁸ Usa 'ain camina pán 'imainun bimi baca 'anuxun, mitsux caramina asérabi ami sinani Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'i quixun upí oquin sinánti 'ain. ²⁹ Nucën 'Ibu Jesucristo ca nun 'uchacama cupí bamacëxa quixun sinánquinmabi usoquin pán 'imainun bimi baca 'ai 'uchacë cupí camina castíancë 'iti 'ain. ³⁰ Usai 'uchacë cupí camina Nucën Papa Diosan 'imicëx raíri cushima 'ianan 'insínñu 'ain. Usa 'aish ca raíriribi bamaxa. ³¹ Usa 'aínbi ca nun 'uchacama mëníocë 'ixun —asérabi ca Jesucristo cupí Nucën Papa Diosan iscëx 'ën nuitu upí 'icë —quixun sinánquinu pán 'imainun bimi baca 'aia, Nucën Papa Diosan nu 'uchotima 'icën. ³² Usa 'aínbi ca asérabi ami sinánquinmabi usoquin a ñu 'aia, Nucën Papa Diosan nu 'uchoquin, axa ami sináncëma unicamabënu nuxribi 'uchocë 'itin rabanan, usoquin 'atécéníma 'inuxun 'unánun, uisai caranuna 'i usaínu 'inun nu castíania.

³³ Èn xucéantu, Jesucristo sinánquin pán 'imainun bimi baca 'anux timëti camina pinux caínanpanti 'ain. ³⁴ Usai 'iimi upiti timëtiamá isquian Nucën Papa Diosan mitsu castícantí rabanan camina panancë 'ixun mitsun xubunuxun piti 'ain. Usa 'ain cana mitsu isi cuanxun uisai caramina 'icani, a mitsu mëníoxunti 'ain.

12

Aín cushi 'ináncëxun ca Nucën Papa Diosan unicaman bëtsi bëtsi ñu 'aia quixuan Pablonën ca

¹ Èn xucéantu, mitsúnmi 'unánun cana ësaquin mitsu cain, axa Jesucristomi catamëcë unicaman ca aín Bëru Ñunshin Upitan 'amicësabi oquin bëtsi bëtsi ñu 'ati 'icën.

² Camina 'unanin, mitsux Jesucristomi catamëcëma pan 'aish camina unían 'acë ñu banañumabia, ax isa díos 'icë quixun unin cacë ñu rabi axa Jesúsmi sináncëma unibubë niacën. ³ Usa 'aínbi camina bërí Jesúsmi catamëcë 'ixun 'unánti 'ain: Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx cuni ca uni “Jesús ca Nucën 'Ibu 'icë” quia. 'Imainun ca axa “Jesús ca 'aisama 'icë” quicë unicama ax Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëma 'icën.

⁴ Nucën Papa Diosan ca atúan bëtsi bëtsi ñu 'anun quixun aín unicama sinánmiquin usaquian 'anun aín cushi 'inania. Achúshi 'ixunbia aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun ca axa Jesúsmi catamëcë unicaman bëtsi bëtsi ñu 'aia. ⁵ Bëtsi bëtsi ñu 'ananbi ca camaxunbi achúshi, Nucën 'Ibu Jesús, ashi rabiquin ñu 'axunia. ⁶ Usa 'ain ca atúan ñu 'anun aín unicama bëtsi bëtsi sinan 'inanibi Nucën Papa Dios ax achúshi 'icën. ⁷ Nucën

Papa Diosan ca aín unicama achúshi achúshi, anúan aín unicama raíri upiti Jesucristomi sinánun quixun 'aquinun 'inania. 'Ináncëxuan aín Bëru Ñunshin Upíñu 'ixun upí oquin ñu 'aia isquin ca unicaman 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun ca 'aia quixun. ⁸ Nucën Papa Diosan ca aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicéxa, uni raíri sinánñuira 'aish upiti bananun quixun 'imia. 'Imianan ca uni raírinëxa aín nuitu mëu racanaquin uisai cara quiti 'icë quixun sinántancëx upiti bananun quixun 'imia. ⁹ Nucën Papa Diosan ca aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxuan uni raírin ami catamëquin —Nucën Papa Diosan ca aséabi 'ë 'aquinia —quixun 'unánquin upí ñu 'anun 'amia. 'Amianan ca aín Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxuan bëtsi bëtsi unin uni 'insíncë pëxcunun quixun 'amia. ¹⁰ Aín Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun ca bëtsi bëtsi unin, uni itsían 'acëma ñu 'aia. An sinánmicëxun ca bëtsi bëtsi unin Nucën Papa Diosan sinánmicësabi oquin aín bana unicama ñuixunia. An 'imicëxun ca bëtsi bëtsi unin, uni itsían bana ñuia cuaquin, aséabi cara Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana ñuia quixun 'unania. An sinánmicëx ca bëtsi bëtsi unin Nucën Papa Dios rabi, uni itsían cuacëma bana banaia. Banacëbëtan ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxuan bëtsi unin uisai quicë cara a bana 'icë quixun uni ñuixunun 'unánmia. ¹¹ Usaquin 'aquin ca aín Bëru Ñunshin Upí ax achúshi 'ixunbi, Nucën Papa Diosan unicama bëtsi bëtsi ñua 'anun 'imia, ax cuëncësabi oquin.

Aín unicamaxa Jesucristonan 'aish achúshisa 'icë quicë bana

¹² Ënëx ca ësa 'icën. Aín taë, aín mëcën, aín xo, aín pucu, aín bëru, aín pabí acamaxa 'itsa 'aínbi ca uni achúshishi 'icën. Usaribiti ca Cristo achúshishi 'icën. ¹³ Nux Cristonën uni 'aish cananuna ësa 'ain: raírinëx judíos uni 'imainun raírinëxribi axa griego bana banacë uni 'imainun raírinëxribi an ñu uni mëëxuncë uni 'imainun cananuna raírinëxribi an uni ñu mëëxuncëma uni 'ain. Usa 'aishbi cananuna nucamax Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ianan Cristonan 'aish achúshisa 'ain. Abënu 'inun ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí nucama 'inánxa.

¹⁴ Unia achúshi 'aínbi ca aín taë, aín mëcën, aín xo, aín pucu acamax 'itsa 'icën. ¹⁵ Aín taëx banati 'unán 'ixun ca catsíanxa: “Èx aín mëcënma 'aish cana 'ëx a uninanma 'ain”. Usa 'aínbi ca ax aín mëcënma 'aishbi ax a uninan 'icën. ¹⁶ Aín pabitax banati 'unan 'ixun ca catsíanxa: “Èx aín bëruma 'aish cana 'ëx a uninanma 'ain”. Usa 'aínbi ca aín bëruma 'aishbi ax a uninan 'icën. ¹⁷ Bëruñushi 'ixun ca unin uisaxunbi cuatima 'icën. Pabíñushi 'ixun ca unin uisaxunbi xëtima 'icën. ¹⁸ Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan an sináncësabi oquin pabí, bëru, taë, quisi, pucu acamañua 'itánun uni uniocëxa. ¹⁹ Pabíshi 'aish ca uni unima 'itsíanxa. Bëruishi 'aish ca uni unima 'itsíanxa. Taëishi 'aish ca uni unima 'itsíanxa. ²⁰ Usa 'ain ca uni taë, pabí, bëru, acamañu 'aishbi achúshishi 'icën.

²¹ Unin bëru banati 'unan 'ixun ca a unin mëcën: “Mixmi 'aíma 'aínbi 'ëxëshi 'aishbi cana asábi 'itsían” quixun catima 'icën. Usaribi oquin ca unin maxcatax banati 'unan 'ixun a unin taë: “Mixmi 'aíma 'aínbi cana 'ëxëshi 'aishbi asábi 'itsían” quixun catima 'icën. ²² Bëru, mëcën, maxcá, acama 'imainunbi nun nami raíri anu bëruínra ocëma acamaxa 'aíma 'ain cananuna uisa 'aishbi tsótsianma. ²³ 'Imainunribi cananuna nami an bépánti chupa pañuin. Pañuanan cananuna nun namicamaira unin isti rabanan rabínquin, chupan mapuquin bëruínroin. ²⁴ Acama bëruánquinbi cananuna nun bëru, nun mëcën acama unínma isia quixun mapuima. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan mënósabi oi nun namicama asábi 'icën. A mapucëcamax ca anu mapucëmacamasaribi 'icën. ²⁵ Usa 'ain cananuna —amo 'icëxa 'aisama 'imainun ca amo 'icëxëshi nun nami upí 'icë —quixun sinántima 'ain. Camabi nun namix ca upí 'icën. ²⁶ Nun mëcënaxa paëia ca camabi nun namin tania. Usaribiti ca nun pabitax paëia camabi nun namin tania. Usaribiti cananuna unían —min bu, min bëmána, min pëñan ca upí 'icë —quixun cacëx nun namicamabëbi chuámarua tani cuëenin.

²⁷ Usa ca ënëx 'icën. Aín taë, aín mëcën, aín pabí acamaxa 'itsa 'aínbi ca uni achúshishi 'icën. Usaribiti ca Cristobë aín unicama achúshishi 'icën. ²⁸ Nucën Papa Diosan mënósabi oquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman bëtsi bëtsi ñu 'aia. Raíri unix ca aín bana ñuixunun Jesucristonën caíscë 'ia. Raíri unin ca Nucën Papa Dios quicë

bana unicama ñuixunia. Raíri unin ca axa Jesúsmi catamécë unicama aín bana 'unánmia. Raíri unin ca uni itsin 'acëma ñu 'aia. Raíri unínribi ca uni ñucë pëxcuia, raíri unin ca unicama 'aquinia, raíri unix ca Nucën Papa Diosan bana cuatia timécë unicama aín cushi 'ia, raíri uníxribi ca Nucën Papa Dios rabi unían cuatima banan banaia. ²⁹ Usa 'aíshbi ca camáxira aín bana uni ñuixunuan Jesusan caíscë 'ima, camáxira ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'ima, camáxira ca an axa Jesúsmi catamécë unicama aín bana 'unánmicë 'ima, camáxira ca an uni itsin 'acëma ñu 'acë 'ima. ³⁰ Camáxira ca an un uni 'insíncë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxa bëtsi banan banacë an ñuixuncë 'ima. ³¹ Camabi ñu 'aquinmabi camina añu 'aquin caramina camabi unia Jesucristomi upiti sinánun 'aquinti 'ai, a ñumi 'anúan mi 'aquinun Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. A ñucamami upí oquin 'aiabi cana mitsu 'unánmiti 'ain, bëtsi ñu upírami 'anun.

13

Unicama camina nuibati 'ai quixuan Pablonën ca

¹ 'Ëx bëtsi bëtsi banan bananan an un ángel banacë banánribi banacëxbi ca uni nuibacëma 'aish 'ën bana rata tancácsa ñancáishi 'icën. ² 'Ën Nucën Papa Diosan a sinánmicë ñu ñuiquin unicama ñuixuanan, camabi ñu 'unánquin uni itsin 'unáncëma ñuribi 'unánan, —Nucën Papa Diosan ca 'ë 'aquinti 'icë —quixun sinánquin aín cushin aín bashibi amanu tacuiabi, ca uni itsi nuibaquin 'acëma 'icë Nucën Papa Diosan 'ë upí isima. ³ 'Ën ñucama ñuñuma uni 'inánan upí ñu 'acë cupí bëtsi unin nëencëx bamaiaibi ca uni nuibati 'icëma 'icë, Nucën Papa Diosan 'ë upí isima.

⁴ An uni raíri nuibacë unin ca bëtsi unia abë upíma 'icëbi ami nishquinma upí oquinshi caia. Usa 'aish ca bëtsi unibë upí 'ia. An uni raíri nuibacë uni ax ca bëtsimi nutsima. Ca —bëtsi unibë sënënmaira cana 'ai —quixun sinanima. Ca rabiacaatima. ⁵ Ca nishcësashi 'aish aín cuëncësä oíshi 'ima. Aín cuëncësä oquinshi ñu 'acë ca 'ima. Ca bënëtishi nishima. Ami nishquian unin 'atimocëxunbi ca axribi ami nishquinma tanshitia. ⁶ Ñu 'atima unin 'acëbë ca cuëñima. Usa 'aish ca upí ñu cuati cuni cuëñia. ⁷ An uni nuibacë unin ca amia nishcëxunbi uni, axribi ami nishquinma —sapi ca sinanati 'icë —quixun cainia. Axa upíma 'aínbi ca ami nishíma usabi abë upí 'ia.

⁸ 'Ënë nëtëcama cëñúcëbëtan camaxunbi a 'unáncë cupí ca uinu 'icë unínbi Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuntëcëntima 'icën, uinu 'icë uníxbi ca Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banatima 'icën, unían bëtsi uni 'unánmiti ca 'aíma 'iti 'icën. Usai 'iti a 'aíma 'aínbi ca nux nuibananti ax cëñútima, bamatancëxribi cananuna Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish anuaxribi bëtsibë nuibananti 'ain. ⁹ 'Ënë nëtënuax cananuna 'unánquinbi camabi uisai caranuna 'iti 'ai quixun 'unaniman. Usa 'ixun cananuna camabiira 'unáncëma 'ixun nun 'unáncëshi ñuixunin. ¹⁰ Usa 'aínbi cananuna 'ëñë menuxun 'acësamaira oquin aín nëtënuax upíra oquin an sinánmiti ñucama 'unánuxun 'ain.

¹¹ Xuratsu 'aish cana 'ëx tuá xuratsu 'icësari banacën. Usa 'ixun cana tuá xuratsunën sináncësä oquin sináncën. Xuratsu 'ixun cana xuratsunëan cuacësä oquin cuacën. Usa 'ixunbi cana canitancëxun xura 'aish 'ëx 'iá acama ëancën. ¹² Espejo upírami 'aínu upí oquin an un ñu iscëma usaribi oquin cananuna uisaira cara Nucën Papa Diosan sinan 'icë quixun camaira 'unaniman. Usa 'aínbi cananuna aín nëtënu 'ixúnra 'unánti 'ain. Bërí cana camabiira 'unaniman. Usa 'ixunbi cana 'unánti 'ain, an 'ë 'unáncësaribi oquin. ¹³ Bëtsi ñucama cëñúcëbëbi cananuna nux cëñútimoí abë 'aish Nucën Papa Diosmi catamëti 'ain. —Cananuna 'ëñë Nucën Papa Diosan nëtënuax cëñútimoí 'iti 'ai —quixun 'unani cananuna cuëñinra cuëñti 'ain. Anu 'aish cananuna camáxbi cëñútimoí bëtsibë nuibananti 'ain. Nucën Papa Diosmi catamëti cuëñanan abë nëtëtimoí 'iti sinani cuëñnibi cananuna bëtsibë nuibanancë cupíra cuëñinra cuëñti 'ain.

14

Unin 'unáncëma banan banati ñui quicë bana

¹ Usa 'ain camina manúquinma unicama nuibati 'ain. Nuibanan camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan mitsu bëtsi bëtsi ñumi 'anun 'amiti cuëenti 'ain. Bëtsi ñu 'ati cuëencësamaira oi camina an mi sinánmicëxun aín bana upí oquin unicama ñuixunti cuëenti 'ain. ² Axa Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banacë uni, ax ca unin uisai cara quia quixun cuanunmabi Nucën Papa Dios rabi an cuanun banaia. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx ca ax unin cuacëma banan banaia. ³ Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana unicama ñuixuncë uni an axa Jesucristomi catamëcë unicaman ami catamëquin an cacësabi oquin 'anun 'unánmia. 'Unánmianan ca ñu upíshia 'anun cushioquin 'ësëia. 'Ëséanan ca masá nuitutiabi sinanamiquin upí oquin sinánmia. ⁴ Axa Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banacë uni ax ca axbi Jesucristo upiti sinania. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana unicama ñuixuncë uni an axa Jesucristomi catamëcë unicaman ami catamëquin an cacësabi oquin 'anun 'unánmia.

⁵ Mitsúxmi unin cuacëma banan banati cana 'ëx cuëenin. Usa 'aínbi cana mitsúxmi usai banati cuëencësamaira oi mitsúnmi Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana unicama ñuixunti cuëenin. Unin cuacëma banan banaquinbi uisai quicë cara a bana 'icë quixun ñuixuncëxunma ca bëtsi unin uisai quicë cara quixun 'unántima 'icën. Nucën Papa Diosan 'imicëxuinshi ca unin 'unánti 'icën. Usa 'ain ca ami catamëcë unicama Jesucristo cuëencësabi oi 'inun 'aquinuxun an a bana 'unáncë unin uisai quicë cara quixun raíri ñuixunti 'icën. ⁶ 'Ën xucéantu, ësaquin cana mitsu cain. Mitsu isi cuanx Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banaquinbi, an 'ë sinánmicë ñu mitsu ñuixuncëma 'ianan usai ca axa Jesúsmi sináncë uni 'iti 'icë quixun caíma, 'ianan Nucën Papa Diosan bana mitsu upí oquin sinánmiquin 'ësëima, 'ianan aín bana ñuiquin mitsu 'unánmicëma 'aish cana upitimi Jesúsmi sinánun mitsu 'aquincëma 'itsían.

⁷ 'Ënëx ca ësa 'icën. Unían paca 'imainun arpasa, a upí oquin banaocëbëtanma ca uni itsin uisai quiquin cara bana oia quixun 'unanima. ⁸ Bëtsían upí oquin manë xo bana ocëbëma ca suntárucama —cananuna 'acananti 'ai —quixun 'unanima mëniocacatima 'icën. ⁹ Usaribi oquin ca mitsúxmi Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banacëbëtan uínbi a bana cuatima 'icën. Usa 'aish camina ñancábi banati 'ain. ¹⁰ Camabi menuax ca uni bëtsi bëtsi banan banaia. Usaía quiabi ca an a bana 'unáncë uni an a bana cuatia. ¹¹ Usa 'aínbi ca an cacëxunbi 'ën aín bana uisai cara quia quixun cuacëbëtanma —ax ca 'ën aintsima 'icë —quixun sinánti 'icën. 'Ënribi cana —'ën aintsima ca ënë uni 'icë —quixun sinánti 'ain. ¹² Mitsux aséribi bëtsi bëtsi ñu 'anun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'iisa tanquin camina aña 'aquin caramina camabi uníxa Jesucristomi upiti sinani ax cuëencësabi oi 'inun sinánmiti, a ñuishi 'ati 'ain.

¹³⁻¹⁴ 'Ëx unin cuacëma banan banaquin cana Nucën Papa Dios rabiquinbi uisai carana qui quixun 'unaniman. Usa 'ain ca axa unin cuacëma banan banacë uni, an unicama ñuixunuxun uisai cara a banacama quia quixuan a 'unánminun Nucën Papa Dios ñucáti 'icën. ¹⁵ Usa 'aish cana 'ën nuitu mëu a sinánquin Nucën Papa Dios rabi 'ën cuacëma banan banaibi 'ën cuacë banánribi banati 'ain. A rabi cana 'ën cuacëma banan cantanan 'ën cuacë banánribi cantati 'ain. ¹⁶ Unin cuacëma banan banaquinmi Nucën Papa Dios rabiabi ca min bana cuaquinma an Nucën Papa Diosan bana upí oquin 'unáncëma unicaman mibëtan Nucën Papa Dios rabiti sinántima 'icën. ¹⁷ Minmi a banan Nucën Papa Dios rabicë axa asábi 'aínbi camina bëtsi uniribi upitia Jesúsmi sinánun 'aquiniman. ¹⁸ Mitsúxmi 'icësamaira oi cana 'ëx Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banain. 'Ën usai banati 'unáncë cupí cana Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cain. ¹⁹ Usa 'aishbi cana axa Jesucristomi catamëcë unicama timécë 'ain, unin cuacëma banan 'itsaira banati cuëencësamaira oi unían cuacë banan banati cuëenin. A banan 'itsamashi banaquinbi unicama atun cuaisabi oquin 'unánmiti ca asábi 'icën.

²⁰ 'Ën xucéantu, tuáratsunën sináncësa oquin camina sinántima 'ain. Ñu 'atima 'ati 'unáncëma 'aísha tuáratsu 'icësaribiti camina 'iti 'ain. 'Iananbi camina bëtsi ñucama sinánquin uni apanën upí oquin sináncësabi oquin sinánti 'ain. ²¹ Nucën Papa Diosan

bana cuënëo ca ësai quia: “Bëtsi banan banaquin cana ënë unicama ñuixunti 'ain, bëtsi nëtënu 'icë unin ca ën 'imicëxun atu cati 'icën. Usaquian cacëxbi ca 'ëmi sinántima 'icë quiax ca Nucën 'Ibu Dios quia”. ²² Axa Jesucristomi catamëcë uníxa unin cuacëma banan banaia cuaquinbi ca raírinën uisai cara quia quixun 'unánquinma a bana sinanima. An sinaniamabi ca Jesucristomi sináncëma unin a bana cuaquin sinánti 'icën, Nucën Papa Diosan 'imicëx sapi ca banaia quixun. Usa 'aínbi ca an sinánmicëxuan Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë uníxa banaia cuati aín unicama upiti Jesucristomi sinánti 'icën. Usa 'aínbi ca axa ami catamëisama tancë unicaman a bana cuaquinbi asérabi ca usa 'icë quixun sinanima. ²³ Aín bana cuacë 'aíshmi mitsux timéax camáxbi Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banacëbë ca an mitsúxmi usai 'ia 'unáncëma uni raíri 'imainun axa Jesúsmi sináncëma uni raírinëx atsínti 'icën. Atsínquin mitsúxmi usai banaia cuaquin ca —sapi ca ñunshíanxa —quixun sinánti 'icën. ²⁴ Usa 'aínbi ca timéxunmi mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana ñuicëbë, axa Jesucristomi catamëcëma uni 'ianan mitsúxmi usai 'ia 'unáncëma uni, ax atsínxun mitsúnmi ñuia cuaquin —a banax ca asérabi 'icën, 'atima ñu cana 'ën 'a —quixun sinánti 'icën. ²⁵ —'Ën unéxun 'acë ñuribi ca Nucën Papa Diosan isaxa —quixun sinánquin ca a ñucama chiquinaquin Nucën Papa Dios rabiti 'icën. Rabianan ca —asérabi ca Nucën Papa Dios mitsubë 'icë —quiti 'icën.

Timéax sharáruima banati bana

²⁶ 'Ën xucéantu, timéax camina ësai 'iti 'ain. Raírinëx camina 'iisa tani cantati 'ain, raírinën camina Nucën Papa Diosan bana ñuixunti 'ain, raírinën camina aña cara Nucën Papa Diosan mitsu sinánmíaxa a ñuiquin cati 'ain, 'iisa tani camina raírinëx unin cuacëma banan banati 'ain, raírinën camina uisai quicë cara a bana 'icë quixun ñuixunti 'ain. Timéxun caramina uisa ñu 'ai a 'ai camina camáxbi ami upiti sinani Jesucristo cuëncësabi oi 'inun sinánmiananti 'ain. ²⁷ Usa 'ain camina unin cuacëma banan Nucën Papa Dios rabi banatisa tani, rabëtaxëshi banati 'ain. 'Ianan camina rabé 'imainun achúshitaxëshi banati 'ain. Usa 'aíshbi camina achúshi achúshitaxëshi banati 'ain. Banaquin camina uisai quicë cara a bana 'icë quixun unicama ñuixunti 'ain. Min ñuixuniama ca bëtsi unin uisai qui caramina quia quixun ñuixunti 'icën. ²⁸ An uisai quicë cara a bana 'icë quixun ñuixunti 'aíma 'ain camina uni timécë anuax Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banatima 'ain. Usari banaima camina min nuitu mëúishi ami sinani Nucën Papa Dios rabi abë banati 'ain. ²⁹ Usaribi oquin camina Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana ñuixuinsa tanquin rabéxuinshi unicama ñuixunti 'ain. Ñuixuanan camina rabé 'imainun achúshixuinshi ñuixunti 'ain. Ñuixunia camina raírinën —a unin banax cara asérabi Nucën Papa Diosan sinánmicëxa quicë 'icë —quixun cuati 'ain. ³⁰ Usa 'aínbi ca an bana ñuixuncë uni, uni itsínribia bana ñuixuinsa tania isi, nëtéti 'icën. ³¹ Usoquin camina uicamax caramina Nucën Papa Diosan sinánmicë 'ain, an achúshi achúshixun bana ñuixunti 'ain. Usoquin bana ñuixuncëx camina camaxunbi upí oquin Nucën Papa Diosan bana 'unani ami cushicë 'iti 'ain. ³²⁻³³ Nucën Papa Diosax ca aín unicamaxa timéax an bana ñuixuncë unían ñuixuncëxun bana cuatima raíri sharáruí banati cuëñima. Usa 'ain ca raíri unin bana ñuixuinsa tanquinbi tënëpaínti 'icën.

Uinu cara timëtia, anuax ca axa Jesucristomi catamëcë unicamax ësai 'ia. Usa 'ain camina usaribiti mitsux 'iti 'ain. ³⁴ Axa Jesucristomi catamëcë unicama timécë 'ain ca xanu banatima 'icën. Usa 'ixun ca bëbu uníxa banaiashi cuati 'icën, Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oquin. ³⁵ Bana upí oquin 'unántisa tanquin ca aín xibunuxun xanun aín bënë ñucáti 'icën. Axa Jesucristomi catamëcë unicama timécë anuax xanux banati ca upíma 'icën.

³⁶ Camina 'unánti 'ain, mitsu pain ca Nucën Papa Diosan aín bana 'unánun 'imiama 'icën. —Nuinshi cananuna aín bana 'unani —quixun camina sinántima 'ain. ³⁷ Micama an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun uni bana ñuixuncë 'imainun a aín Bëru Ñunshin Upi-tan sinánmicë unicama, mitsun camina 'unánti 'ain, 'ën mitsu cuënëoxuncë banacama,

ënëx ca an 'ë sinánmicëxun 'acë 'icë quixun. ³⁸Ui unin cara usaquin sinánquinma —anbi sinani ca Pablo quia —quixun sinania, a uni camina —asérabi ca aín bana 'icë —quixun sinántima 'ain.

³⁹'Ën xucéantu, cana mitsu cain, an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana uni ñuixuncë 'iti camina sinánti 'ain. Usa 'ixunbi camina Nucën Papa Dios rabia unin cuacëma banan banaxma 'inun uni catima 'ain. ⁴⁰Usa 'aínbi camina micamax timéax sharáruí banatima, bëtsix pañan quimainun caini upí oquin sinani banati 'ain.

15

Bamaxbi Jesús baísquia

¹'Ën xucéantu, 'ën mitsu ñuixuncë Jesucristo ñui quicë bana, anúan unicama ainan 'inun Nucën Papa Diosan iémiti, a bana cana mitsu sinánmitëcëinsa tanin. A bana upí oquin cuati camina Jesucristomi catamëtancëx ax quicësabi oi 'in. ²'Ën mitsu ñuixuncë bana manucëma 'ianan a bana quicësabi oi 'i camina min ñu 'atima 'acëcama ëni Nucën Papa Diosnan 'inun iémicë 'ain, asérabi cëmëima ami catamëcë 'aish.

³Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman 'ë unánmicë bana, a paínmi 'unánun quixun cana ësaquin mitsu cacën: Nun ñu 'aisama 'acë nu téréxunux ca Cristo bamacëxa. Usai ca 'iti 'icë quiax ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quia. ⁴Bamacëa maíncancëxbi ca rabé nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquiacëxa. Usaía 'iti ñuiquin ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun aín unin cuëñëocëxa. ⁵Baísquitancëx ca Pedromi chiquiracëanan aín 'unánmicë unicama, męcën rabé 'imainun rabé uni, amiribi chiquiracëacëxa. ⁶Usai 'itancëx ca 'aisamaira, quinientos uni timécë acamamiribi chiquiracëacëxa. A unicamax ca raíri bamacëxa. Aín patsanëx ca bamacëma paín 'aish tsofia. ⁷Usai 'ianan ca Jacobomiribi chiquiracëanan an aín bana ñuixunun caíscë unicamamiribi chiquiracëtëcëancëxa.

⁸Acamami chiquiracëtancëx ca 'ëmiribi chiquiracëacëxa. 'Ëx aín 'unánmicë uni 'icëmabi ca an 'ë ami sinánun sinanamiacëxa. Usa 'ain ca acamami pain chiquiracëa 'aish 'ëmiribi chiquiracëacëxa. ⁹'Ëx axa Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi ocë 'aish cana 'ëx Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni raíribë sënëñma 'aish acama meuraira 'ain. Usa 'aish an caíscë uni 'iisama 'icëbi ca 'ë aín bana ñuixunun cacëxa. ¹⁰Nucën Papa Diosan nuibaquin 'imicëx cana 'ëx bëráma 'iásama 'ain. Ñancáma ca 'ë aín uni 'imiacëxa. 'Imicëxun cana aín 'unánmicë unicaman 'acësamaira oquin a ñuiquin unicama ñuixuan. Ñuixunquinbi cana 'ënbi 'acëma 'ain, Nucën Papa Diosan aín cushin 'amicëxuinshi cana 'an. ¹¹A aín bana ñuixunun Jesusan caísa unicaman ñuixuncë banasaribi ca 'ën unicama ñuixuncë bana 'icën. Nun a bana ñuixuncëxun cuati camina —a banax ca asérabi 'icë —quixun sinani Jesucristomi catamëacën.

Bama 'aíshbi ca uni baísquiti 'icë quicë bana

¹²¿Nun mitsu —Cristo ca bamaxbi baísquiacëxa —quixun ñuixuncëxbi caramina uisa 'aish mitsu raírinëx uni isa bama 'aish baísquitima 'icë quin? ¹³Bama 'aísha Jesucristo utëcëncëbë uni baísquitima 'ain ca Cristo baísquiama 'itsíanxa. ¹⁴Cristoa baísquiama 'ain ca nun ñuixuncë bana cëmë 'itsíanxa. Mitsúxmi Jesucristomi catamëcë axribi ca ñancáishi 'itsíanxa. ¹⁵Cristo baísquimiam 'ain cananuna —Nucën Papa Diosan ca Cristo baísquimiacëxa —qui cëmëtsian. Unicamaxa ax utëcëncëbë baísquitima 'ain ca Cistoribi baísquiama 'itsíanxa. ¹⁶Uni bama 'aíshbi baísquitima 'ain ca Cistoribi baísquiama 'itsíanxa. ¹⁷Cristo baísquiama 'ain ca mitsúxmi ami catamëti ax ñancáishi 'itsíanxa. Usa 'ain camina mitsun ñu 'aisama 'acëcama téréncëma 'aish usabi 'itsían. ¹⁸Cristo baísquiama 'ain ca axa ami catamëti bama unicamax abëma 'itsíanxa. ¹⁹Aín nëtënuaxribi cana ainan 'iti 'ai quixun sinanima, ënë nëtënuaxëshi Cristonan 'iti sináncë 'aish cananuna uni raíri 'icësamaírai masá nuituti bënëtsian.

²⁰Usama ca. Bamatancëxbi ca Cristo asérabi baísquiacëxa. Cristo baísquia usaribiti ca axa ami catamëcë unicama bama 'aíshbi ax utëcëncëbë baísquinoxun 'aia. ²¹Achúshi

uni 'uchaa cupí ca camabi uni bamaia. Usaribiti ca achúshi uni baísquia cupí axa ami catamécëcama bama 'aíshbi ax utécëncëbë baísquiti 'icën. ²² Adanën ñu 'atima 'a cupí ca aín rëbúnquicama ñu 'atima 'ai bamaia. Usa 'aínbi ca Cristonan 'aish uni bama 'aíshbi baísquitancëx tsóti 'icën. ²³ Nucën Papa Diosan mëníosabi oi ca Cristo pain baísquiacëxa. Baísquitancëx naínu cuan 'aísha ax utécëncëbë ca aín unicama baísquiti 'icën. ²⁴ Nucën Papa Dios axëshia 'Apuira 'inun, ca Cristonën utécënquin ñunshin 'atima 'imainun an Nucën Papa Dios quicësama oquin ënë nëtënuxun uni sinánmicë cushicama cëñuti 'icën. ²⁵ Nucën Papa Diosan 'imicëxun ca Cristonën 'Apu 'ixun axa ami nishcë unicama 'ibuaquin ax quicësabi oquian 'anun 'imiti 'icën. ²⁶ Usotancëxun ca uni bamatima oquin 'imiti 'icën. ²⁷ Nucën Papa Diosan 'imicëx ca Cristo camabi uni, camabi ñu aín 'ibu 'ia. Usai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia. A bana quicësabi oi Cristo ax Nucën Papa Diosan 'imicëx camabi uni, ñu, acaman 'ibu 'aíshbi ca ax Nucën Papa Dios, an camabi ñun 'ibu a 'imicë, aín 'ibuma 'icën. ²⁸ A camabi uni 'imainun camabi ñun 'Ibu 'imicë 'ixun, ca Cristonën Nucën Papa Dios —mix camina 'ën 'Apuira 'ai —quixun canuxun 'aia. Usai 'icëbë ca Nucën Papa Dios aín unicama 'imainun uisa ñu cara, aín cushi 'iti 'icën.

²⁹ ¿Uni bama 'aish Cristo utécëncëbë baísquitima 'ain cara uisax uni raírinëx axa Jesucristomi catamécë unicama bama abë 'iti sinani nashimicë 'iti 'ic? Ca 'itsíanxma. ³⁰ Bama 'aísha uni baísquitima 'ain carana uisa cupí unían 'ë bëtsi bëtsi ocëxunbi Jesucristo ñuiquin bana ñuixuan. Cana 'acëma 'itsían. ³¹ 'Ën xucéantu, Nucën 'Ibu Jesucristonën 'amicëxun 'ën micama a ñuiquin bana ñuixuncëx camina ami sinan. Mitsúxmi ami sináncë cupí cana cuëëinra cuëënin. Usa cupí cana cuëëni quixun 'unáncësaribi oquin cana 'unanin, 'ëx Jesucristonan cupí cana uinu carana 'ai, uinu carana cuani anuax sapi cana bamati 'ai quixun. ³² Efeso ëmanu 'icë unicamax pianancë ñuinasa 'aish, 'ëmi nishcëxunbi Cristo ñuiquin a unicama bana ñuixunia ca acaman 'ë bëtsi bëtsi oxa. Usa 'aínbi ca bamatancëxa Cristo baísquiam a 'aínbi 'ëx unin bëtsi bëtsi ocë 'inuxun bana ñuixuncë ax ñancáishi 'itsíanxa. Unia bama 'aish Cristo utécëncëbë baísquitima 'ain cananuna uni raírinëxa quicësaribiti ësaí quitsían: “Bëtsi nëtënbi cananuna ashiti bamati 'ain. Usa 'ain cananuna bamacëma pain 'ixun pucháquin pianan xëai nux cuëëncësa oíshi 'iti 'ain”.

³³ 'Atimati banacë unínma mi parania ca bërúancat. Èsaía uni quicë bana ax ca aséرابi 'icën: “Upí 'ixunbi 'atimatia bëtsi banaia cuaquin ca unin 'atimaquin sinánquin ñu 'atima 'ati 'icën”. ³⁴ Micama raírinën uisai 'iti cara Nucën Papa Dios cuëënia quixun sináncëma 'ixun camina ñu 'atima 'ain. Ñu 'atima 'acë 'aíshmi rabínun quixun cana ësaquin mitsu cain. Usa 'ain camina ami sinanati ax cuëëncësabi oi 'iquin ñu 'atima 'atima 'ain.

Uisai cara uni bama 'aíshbi baísquiti 'icë quicë bana

³⁵ Raíri unix sapi ca qiti 'icën: —¿Uisai cara uni bama 'aish Cristo utécëncëbë baísquiti 'ic? ¿Baísquiaux cara uisa uni 'iti 'ic?” ³⁶ Usaía quicë uni ax ca bana cuacëma unisa 'icën. Ënëx ca ësa 'icën. Unían 'apácëx ca ñu ënxë aín íxa cotanun aín nami chëquia. ³⁷ Trigo 'apánan bëtsi ñuribi 'apáquin ca unin aín i 'apáquinma aín bëruiishi 'apatia. ³⁸ An mëníosabi oquin ca Nucën Papa Diosan ñu ënxë 'apácë anua aín i comiquin canimia. Bëtsi bëtsi ñu ënxë ca aín íxa uisa cara, usa 'itánun canimia. ³⁹ Camabi ñux ca mësçú 'icën. Unix ca ñuina iscësama 'icën. Men nicë ñuinanëx ca ñu pëchiñu iscësama 'icën, ñu pëchiñunëx ca bacanu 'icë ñuina iscësama 'icën. ⁴⁰ Naínu 'icë ñux ca menu 'icë ñu iscësama 'icën. Naínu 'icë ñux ca upí 'icën, 'imainun ca menu 'icë ñuxribi upí 'icën. Usa 'aíshbi ca naínu 'icë ñun upí ax menu 'icë ñun upí iscësama 'icën. ⁴¹ Usa 'ain ca barín pëcacë ax bëtsi 'icën. 'Uxën pëcacëribi ca bëtsi 'icën. Usaribiti ca 'ispan pëcacë bëtsiribi 'icën. Usa 'ixun ca camabi 'ispan bëtsin pëcacësaribi oquin pëcaima. Usa 'aíshbi ca camáxbi upí 'icën. ⁴² Usaribiti ca uni bama 'aish baísquicë, ax bamacëma pain 'aish uni 'icësaribiti 'itima 'icën. Uni bamacë maíncë ax ca aín nami, aín xo acamax chëquia. Usa 'aíshbi ca baísquitancëx chëquitëcënx bamatëcëntima 'icën. ⁴³ Bamacë maíncëx 'aisama 'itancëxbi ca baísqui upíra upí 'iti 'icën. Bamacë maíncëx aín cushi 'aíma 'itancëxbi ca baísqui cushi 'iti 'icën. ⁴⁴ Ënë menua tsóçë unicamax ca aín nami,

aín xo, acamax chëquiti 'icën. Usa 'aíshbi ca bama 'aish baísquitancëx aín nami, aín xo, acamax bëtsi 'aish chëquitima 'icën. Axa chëquiti nami, xo acamañu 'iá 'aíshbi ca axa chëquitima nami, xo, acamañu 'inuxun 'aia.

⁴⁵ Acama ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quia: “Nucën Papa Diosan a pain unio uni, Adán, ax ca sinánñu 'ianan banañu 'ianan an ñu 'ati 'iacëxa”. Usa 'aínbi ca Cristo, Adánsaribi uni 'ixunbi an Nucën Papa Diosnan 'inun uni iémiquin abë chëquítimoï nëtétimoia tsónun 'imiti, a 'icën. ⁴⁶ Axa chëquitima namiñu pain ca uni 'itima 'icën. Axa chëquiti namiñu pain 'itancëx ca uni axa chëquitima namiñu 'iti 'icën. ⁴⁷ A pain unio uni ax ca me 'acë 'iacëxa. A caxua ucë ax ca me 'acëma, naínuaxa ucë, Nucën 'Ibu Jesucristo, 'iacëxa. ⁴⁸ A pain unio ucë uníxa me 'acë 'iásaribi ca ënë menu 'icë unicama 'icën. Usa 'aínbi ca uicamax cara ainan 'icë acamax naínu 'icë Jesucristo, asaribi 'iti 'icën. ⁴⁹ A pain me 'acë uni ax ca namiñu 'ianan xoñu 'iacëxa. Usa cananuna nuxribi 'ain. Usa 'aíshbi cananuna nux ainan 'aish Jesucristonën namisaribi 'iti 'ain.

⁵⁰ 'Ën xucéantu, ësaguin cana mitsu cain, nucën nami, nucën xo, acamax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'itima 'icën. Aín nëtënu 'icë ñucamaxa chëquitima 'ain ca chëquiti ñucamax anu 'itima 'icën. ⁵¹ Unin 'unánma ñu cana mitsúnmi 'unánun quixun ësaguin ñuin, camáxira cananuna bamatima 'ain. Bamacëma 'aíshbi cananuna camáxibi bëtsi 'iti 'ain. ⁵² Nuxnu bëriquicë usariishi cananuna bënëtiishi aín manë banañua banocëbëishi bëtsi 'iti 'ain. Usai 'i cananuna bama 'aish amiribishi bamatëcëntimoï baísquiti 'ain. Usai 'imainun cananuna bamacëmacama nuxribi bëtsi 'iti 'ain. ⁵³ Nun nami, nun xo, acama chëquiti 'aíshbi cananuna bëtsi 'aish nun nami, nun xo acama chëquitima 'ain. Usari ca nun nami, nun xo acamax bamati 'aíshbi amiribishi bamatëcëntimoï 'iti 'icën. ⁵⁴ Nun nami, nun xo, acama chëquiti 'aíshbi bëtsi 'aish chëquitima 'ianan nun nami, nun xo, acamax bamatëcëntimoï 'icë 'ain ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quiásabi oi 'iti 'icën. A bana ca ësai quia: “Bama 'aíshbi ca baísqui ax uni bamatëcëntimoï tsóti 'icën. ⁵⁵ Usaía 'icëbë ca bamaquin anun unin paë tanti 'aíma 'iti 'icën. Bama 'aíshbi ca uni bamatëcëntimoï tsóti 'icën”. ⁵⁶ Aín 'ucha cupí ca unicama chëquinox bamaia. Nucën Papa Diosan bana cuënëo anua ca unin 'unania, uisa ñu 'ati cara 'ucha 'icën, uisa ñu 'ati cara upí 'icë quixun. A bana quicësoi 'ima ca uni 'uchaia. ⁵⁷ Usa 'aínbi cananuna Nucën 'Ibu Jesucristo cupí nun 'uchacama tërécë 'aish bamatimi racuëtima ax utëcëncëbë baísquitancëx bamatëcëntimoï tsóti 'ain. Usaguin 'unánquin cananuna cuëñquin Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cain.

⁵⁸ 'Ën nuibacë xucéantu, uisa ñu cara 'icëbëbi camina ëníma ami catamëti Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oi 'iquin aín bana unicama ñuixunti 'ain. Camina 'unanin, usaguinmi Cristonëan cushiocëxun 'acë ax ca ñancábimi 'acëma 'icën. Usaguin 'unánquin camina ënquinma mitsun 'acësamaira oquin nëtë camabi 'ati 'ain.

16

Axa Jerusalénu 'icë Jesucristomi catamëcë unicama curíqui buánmia

¹ Axa Jesucristomi catamëcë unicama curíqui 'inánti ñuiquinmi 'ë ñucacëxun cana mitsu cain, 'ën Galacia menu 'icë unicama cacësabi oquin camina mitsúnribi curíqui 'inánti 'ain. ² Domingo nëtëcaman camina mitsu achúshi achúshinën mitsúnmi bicë curíqui uiti caramina 'inánunxun nanti 'ai quixun upí oquin sinántancëxun min xubunxun nanti 'ain. 'Ëx bëbacëbëtan 'atima cupí camina usaguin 'ati 'ain. ³ Mitsúnmi nancë curíquia an Jerusalénu buánti camina uni raíri caísti 'ain. Usa 'ain cana bëbaquin, 'ën a unicama mitsúnmi nancë curíqui acëñun uisa cupí cara atux cuania quixun caquin cuënëoxun quirica 'inánquin, Jerusalénu a buani cuantánun xuti 'ain. ⁴ 'Ëxribi cuanti asábi 'ain ca a unicamax 'ëbë cuanti 'icën.

Pablo Macedonia me 'imainun Corinto ëmanu cuanti sinan

⁵ Macedonia mecamanu cuanti cana sinanin. Anu cuantancëx cana anuax mitsu isi cuanti 'ain. ⁶ Cuantancëx bëbatancëx sapi cana mitsunu pan 'iti 'ain, anuxun mita inúmi. 'Itancëx anuax cuania camina 'ën cuanti 'ë mëníoxuncanti 'ain. ⁷ Inúquinshi mitsu isti

cana cuëëniman. Nucën 'Ibu Jesucristo cuëëncëbë cana mitsubë 'ëora pain 'i cuanti 'ain. ⁸⁻⁹ Efeso ënuxun 'ën a ñuiquin bana ñuixunia cuati cuëëni ca 'itsa uni Cristomi catamëtia. Usaía 'icëbëtanbi ca 'itsa uniribi 'ën ñuicë bana cuaisama tanquin timanan 'ën ñuixunxunma 'anun 'ë 'imitisa tania. Usa 'ain cana Pentecostes nëtë utámainun Efeso ëma ënu pan 'iti sinanin.

¹⁰ 'Ën 'acësaribi oquin ca Timoteonën Nucën 'Ibu Jesucristo ñuiquin unicama bana ñuixunia. Usa 'ain camina axa bëbaia upí oquin biti 'ain, mitsubë 'aísha upí oquin sinani cuëënun. ¹¹ Usa 'ain camina a ñui uisaíbi banacantima 'ain. Axa nucën xucéantu raíribë aia cana cainin. Usa 'ain camina mitsubë 'itancëxa ënu unun anúan uti ñu 'inánan upí oxun xuti 'ain.

¹² Nucën xucën, Apolo, a ñuiquinmi mitsun 'ë ñucácë, a ñuiquin cana mitsu cain, a cana axa Jesucristomi catamëcë uni raíribëa mitsu isi cuantánun quixun can. Cacëxbi ca bërí cuainsama tanxa. Usa 'ain ca uinsaran cara cuanti 'icë quixun isti 'icën.

Pablonëan ashiquin bërúanxa 'icánun quixun ca

¹³ Mina 'atima ñu 'ai quiax bërúancaquin camina uisa ñu cara 'icëbëbi manutima Jesucristomi catamëti 'ain. Ami catamëti camina unimi racuëtima an cushiocë 'iti 'ain. Upí sinánñu unían sináncësa oquin camina sinánti 'ain. ¹⁴ Uisa ñu caramina 'ain a 'aquin camina uni nuibaquin 'ati 'ain.

¹⁵ 'Ën xucéantu, camina 'unanin, Acaya menu 'icë raírinëxa 'icëma pan 'ain ca Estéfana 'imainun aín xubunu 'icëcamax Jesucristomi catamëacëxa. Ami sinánquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquinquin ñu 'axunia. —Ësaquin nun 'ati ënëx ca nun ñu mëëti 'icë —quixun ca sinánxa. ¹⁶ A unicamabë upí 'ianan camina aín bana cuati 'ain. An 'acësaribi oquin ñu 'acë unicama 'imainun an unicama 'aquinquin ñu mëëcë unicama camina abë upí 'ianan aín bana cuati 'ain. ¹⁷ Estéfnas, Fortunato, Acaico acamaxa mitsunuax 'ë isi ucëbë cana cuëëan. 'Ëbëma 'ixunmi mitsun 'ë 'axuntima 'aínbi ca a unicaman 'ë ñu 'axuanxa. ¹⁸ Mitsúnmi xucéxa ucëbë cana cuëëan. Usaribiti camina mitsúxribi acama 'ënu unun xuti cuëëan. Usa unicama camina ax ca upí uni 'icë quixun 'unánti 'ain.

¹⁹ Asia menu 'icëcama axa Jesucristomi catamëcë, acaman ca bërúanxmi 'inun mitsu camia. Aquila 'imainun Priscila 'imainun aín xubunu timécëcama, an ca Nucën 'Ibu Jesucristomi sináncë 'ixun bërúinroxmi 'icánun quixun 'ë mitsu camia. ²⁰ Axa Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë uni raíricamanribi ca mitsu bërúanxmi 'icanun camia. Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'aish camina nuibanani bërúanxa 'inun bëtsibë bëtsibë cananti 'ain.

²¹ 'Ëx Pablo 'ixun 'ënbi cuëënoquin cana bërúanx mi 'icanun cain.

²² Ui unin cara Nucën 'Ibu Jesucristo sinaníma ax ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icën. Nucën 'Ibu Jesucristo axa uti cana 'ëx cuëënin.

²³ An mitsu upiti bucunun nuibaquin 'aquenti cana cuëënin. ²⁴ Mitsúxribimi 'ësaribi Cristo Jesúsnan 'icë cana micama sinanin. Ashi, Pablo.

PABLONĚN CORINTONU 'ICĚ UNICAMA BUÁNMITĚCĚAN QUIRICA

Corintonuaxa ax Jesucristomi cataměcě unicama Pabloněn quirica cuěněoxuan

¹ 'Ĕx Pablo 'ixun cana mitsu quirica buánmin, camina biti 'ain. Nucěn Papa Dios cuěěncěsabi oquin ca Jesucristoněn 'ěn a ñuiquin aín bana uni ñuixunun 'ě caísacěxa. An caísa 'ixun cana Timoteobětan mitsu quirica buánmin. Axribi Jesúsmi cataměcě 'aish ca nun xucěn 'icěn. Mitsúxmi Corinto ěmanu 'icě axa Jesucristomi cataměcě unicama 'imainun Acaya menu 'icěcama axa Jesucristo cupí Nucěn Papa Diosan iscěx upí 'icě, micama cananuna ěně quirica buánmin. ² Usa 'aínmi Nucěn Papa Dios 'imainun Nucěn 'Ibu Jesucristoněn nuibacěx chuámarua bucucanti cana cuěěnin.

Těměraiabi ca Nucěn Papa Diosan nu 'aquinia quixuan Pabloněn ca

³ Nucěn Papa Dios ax ca Nucěn 'Ibu Jesucristo aín Dios 'ianan aín Papa 'icěn. Camabi unin ca a rabiti 'icěn. Ax ca Nucěn Papa Dios 'icěn. Ax ca an nuibaquin upí 'inun nu 'imianan nu masá nuitutiabi upí oquin sinánmiti, a 'icěn. ⁴ Uisa ñu cara 'ia 'icěběnu a cupí těměrai masá nuitutiabi ca Nucěn Papa Diosan upí oquin sinánun nu 'imia. An nu usaquin 'imicě cupí cananuna bětsi uni nux 'icěsaribitia těměrai masá nuitutiabi, 'ě 'aquincěsaribi oquin ca Nucěn Papa Diosan mi 'aquinti 'icě quixun caquin 'aquinti 'ain. Usaquinu uni itsi 'aquinun ca Nucěn Papa Diosan nuxnu masá nuitutiabi upí oquin sinánun nu 'imia. ⁵ Jesucristonan cupí cananuna axa těměrasaribi oi 'aisamairai těměrain. Usa 'icěbi ca Nucěn Papa Diosan, nuxnu Jesucristonan cupí, upíira oquin nu 'aquinia. ⁶ Mitsúnmi —Nucěn Papa Diosan ca nu nuibatia —quixun 'unánan Jesucristomi cataměti mitsun 'ucha těrěncě 'aish aín uni 'inun cananuna těměraquinbi aín bana mitsu ñuixuan. Mitsúnmi Nucěn Papa Diosan ca mitsu těměrafbimi cuěěnun 'imiti 'icě quixun 'unánun ca an nuxnu těměraquinbi tanshiti cuěěnun nu 'imia. Usaquin 'unánquin camina mitsun nux 'icěsaribiti těměraquinbi Jesucristomi cataměti ěnquinma tanshiti 'ain. ⁷ Cananuna 'unanin, nux 'icěsaribiti mitsux masá nuituti těměraiabi camina Nucěn Papa Diosan upí oquin sinánmicě 'ain. Usa 'ain cananuna, uisa ñu cara 'icěběbi camina Jesucristomi cataměquin ěnima quixun sinani, masá nuitutíma cuěěnin.

⁸ 'Ĕn xucěántu, mitsúnmi 'unánun cana mitsu cain, Asia menuxun 'aisamaira oquin těměraquin cananuna sinan, cananuna těnětima 'ai quixun. Usa 'ain cananuna bamati sinan. ⁹ Asěrabi cananuna bamai quixun cananuna sinan. A ñucamax ca ěsaquin nun sinánun 'iaxa: Nuxbi cananuna iětima 'ain, Nucěn Papa Dios, an uni bamacěbi baísquimiti, ainshi ca nu iěmiti 'icě quixun. ¹⁰⁻¹¹ Nuxnu bamati 'icěbi ca Nucěn Papa Diosan nu iěmiaxa. Usa 'ixun ca usabi oquin nu 'ati 'icěn. Cananuna 'unanin, mitsúnmi a nu ñucáxuncěxun ca an 'acěsabi oquin nu iěmiti 'icěn. 'Itsa unían a nu ñucáxuncěxuan, an nu iěmianan nu 'aquincě cupí, nun upí oquin bana ñuixunia cuati ca ami sinánquin 'aisamaira unin cuěěnquin, asábi ca quixun caquin Nucěn Papa Dios rabiti 'icěn.

I. —ASERABIA NUCĚN PAPA DIOSAN CAISCĚ 'IXUN CANA BANA NUIXUNI —QUIXUAN PABLONĚN CA (1.12-7.16)

Uisa cupí cara Pablo Corintonu cuanma 'icě quicě bana

¹² Cananuna asěrabi 'unanin, Nucěn Papa Diosan 'imicěx nun nuitu upí 'ixun cananuna unicama paránquinma ñu upíshi 'a quixun. Unicaman ca usaínu 'ia nu isaxa. Uni itsían nu iscěsamaira oquin camina usaínu 'ia mitsun nu isacěn. Usaquin sinani cananuna cuěěinra cuěěnin. Nunbi unin sináncěsa oquin sinani cananuna usai 'icěma 'ain. Nucěn Papa Diosan nu nuibaquin 'aquincěxěshi cananuna usai 'ian. ¹³⁻¹⁴ Nun cananuna mitsúnmi ěně bana cuaisama oquin 'axun mitsu paránuxun quirica buánmicěma 'ain. Nucěn 'Ibu Jesús ucěběmi mitsux abě 'icě isi cananuna —nun bana ñuixuan cupí ca atux

Jesucristobë 'icë —quixun sinani cuëëinra cuëënti 'ain. Nux cuëëncësaribi oi camina, —Pablobëtan ca abë 'icë unicaman nu 'unánmiacëxa —quixun sinani, nu nuibati cuëënti 'ain. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unánquinmi mitsun upíra oquin 'unánti cana cuëënin.

¹⁵ Mitsúxmi usai nubë cuëënti 'unánx cana mitsu isi rabëti cuanti sinan, mitsúxmi nubë isanani cuëënun. ¹⁶ Macedonia menu cuanquin mitsu isbiantancëxun Macedonia menuax utëcënquinribi mitsu isti cana sinan. Anu 'icëmi Judea menu cuanun mitsun 'ë 'aquinti cana sinan. ¹⁷ ¿Sinánxunmaishi carana usaquin mitsu can? Jesucristonanma unia ca —cana 'atima 'ai —quixun 'unanibi —cana 'ati 'ai —quia. ¿Mitsúnmi sináncëx carana 'ëx usa uni 'ain? ¹⁸ Usama cananuna nux 'ain. Nucën Papa Diosan ca 'unania, nux —cananuna cuanti 'ai —quiquin cananuna —asérabi cananuna cuanti 'ai —quixun sinan. ¹⁹ Nucën Papa Diosan Bëchicë Jesucristo, a 'ëbëtan Silvano 'imainun Timoteonën mitsu ñuixuncë, an ca —cana 'atima 'ai —quixun 'unánquinbi —cana 'ati 'ai —quixun uni cáma 'icën. An ca axa quicësabi oquin 'aia. ²⁰ Nucën Papa Dios quicësabi oi ca camabi ñu Cristo Jesús cupí sënëoncë 'iti 'icën. Usaquin 'unánquin cananuna Jesucristo cupí, aín bana cuaquin —ca usai 'iti 'icë —quixun Nucën Papa Dios rabin. ²¹ Nucën Papa Dios ax ca an micama 'acësaribi oquin nuribi Cristomi catamëcë 'aish ax cuëëncësabi oi 'inun 'imicë a 'icën. 'Imianan ca nuxnu asérabi ainan 'inun nu 'imiacëxa. ²² Nux ainan 'aish cananuna xëñibua 'aínbi abë 'iti 'ai quixunu 'unánun ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí nubëa 'inun nu 'ináncëxa.

²³ Nucën Papa Diosan ca 'ën nuitu mëu 'ën ësaquin sináncë 'unania, mitsu nuibaquin mitsúxmi upí 'icë isti cuëëni cana mitsu isi cuanti sinanibi cuancëma pain 'ain. Nucën Papa Diosan ca 'unania, usa ca quixun. ²⁴ Jesucristomi upiti sinani camina mitsux ami cushicë 'ain. Mitsúxmi usai 'ia cananuna nun cacësa oími 'inun mitsu caiman. Jesucristomi upiti catamëcë 'aishmi chuámashirua tani cuëëni upitax bucunun quixuinshi cananuna mitsu 'aquinsa tanin.

2

¹ Mitsu masá nuitumiti rabanan cana mitsu isi bënëtishi cuantëcëntima sinan. ² ¿'Ën mitsu masá nuitumia cara uin 'ë upí oquin sinánmiti 'ic? 'Ën sapi cana mitsu masá nuitumia, usa 'aínbi camina mitsúnshi 'ë upí oquin sinánmiquin 'ë cuëënmiti 'ain. ³ Mitsu isi cuaniami 'ë masá nuitumiti rabanan cana cuanquinma mitsu usaía quicë quiricashi buánmian. Buánmiquin cana sinan, 'ëx cuani masá nuitutíma cuëënia isi camina mitsúxribi upí oquin sinani cuëënti 'ai quixun. ⁴ Mitsu buánminuxun a quirica cuëënoi cana mitsu sinani masá nuituñi bëunan mëscuti 'ian. Mitsúxmi masá nuitunun quixun cana a quirica 'acëma 'ain. 'Ën cana asérabi mitsu nuibati quixunmi 'unánun cana usaquin 'an.

Axa numi 'uchacë uni aín 'ucha manumiti bana

⁵ 'Aisamaira oquin mitsu masá nuitumitisama tanquinbi cana mitsu cain, an ñu 'atima 'acë unin ca 'ëishima micamaribi masá nuitumiäxa. ⁶ Timéxunmi mitsun 'ën mitsu cacësa oquin 'acë uni a camina usashi oxun ënti 'ain. ⁷ Usaquin 'acëxa sinanatia camina aín 'acë ñu manuquin a nuibaquin aín masá nuitucë nëtémiquin, upí oquian sinánun 'aquinti 'ain, axa 'aisamaira masá nuituti rabanan. ⁸ Usaquin 'aquin camina axribia mitsubë timénun canan mitsun camina a nuibati quixuan 'unánun abë upíonanti 'ain. ⁹ Asérabi caramina Jesucristo cuëëncësabi oquin 'aquin, 'ën mitsu cacë bana cuaquin 'ati 'ai quixun 'unánun, cana a quirica mitsu buánmian. ¹⁰ Usoquin 'aquinmi mitsun aín 'ucha manuquin, aribi manumicëbëtan, cana 'ënribi aín 'ucha manuin. Axa 'ëmi 'uchacëbi cana mitsúnmi aín 'ucha manucë cupí, 'ënribi aín 'ucha manuan, Cristo cuëëncësabi oquin. ¹¹ Usoquin manucëma 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an nu 'atimaquin sinánmiquin 'atimamiti 'icën. Usa ca ax 'icë quixun cananuna 'unan. An usoquin nu 'atimaquin sinánmiti rabanan cananuna aín 'ucha manui a unibë upí 'iti 'ain.

Troasnuaxa Tito isíma Pablo bënëa

¹² Troas ëmanuxun Cristo ñuiquin bana ñuixunux bëbatancëxun, ax cuëncësabi oquin 'ën ñuixuncëxun cuati ca unicama cuëëanxa. ¹³ Cuëënia ñuixunti 'aíshbi cana nucën xucën Titobë mërananxma bënëti, anu 'icë unicama ëbiani, Macedonia menu cuan.

Crïstomi catamëti aín unicama cushi 'iti bana

¹⁴ Ñunshin 'atimanëan nu 'atimaquin sinánmisa tanan aín bana ñuixunxunma 'anun 'imitisa taniabi ca Nucën Papa Diosan, Cristo Jesús cupí, nun 'acësabi oquinu aín bana ñuixunun nu 'imia. An ca aín 'acësabi oquin nu 'aquinia quixun 'unánquin cananuna —asábi ca —quixun caquin a rabin. Uinu caranuna cuani, anuxun ca nun nu Cristo Jesús ñuiquin aín bana ñuixunia, a banax ca aséabi upíra 'icë quixun unin sinania. ¹⁵ Nun Cristo ñuiquin aín bana unicama nuibaquin ñuixuncëbë ca Nucën Papa Dios cuëënia. Nun nu ñuixuncëxun cuatia raíri uni ainan 'inun iémicë 'imainuan raíri unix ami sinántisama tani iémicëma 'aínbi ca Nucën Papa Dios nun nu a unicama nuibaquin aín bana ñuixuncëbë cuëënia. ¹⁶ Axa ami sinántisama tancë unicamax ca nun nu Cristo ñuixuncëxun cuatíbi cuëënima, xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbëma 'iti 'icën. Usa 'aínbi ca axa ami sinántisa tancë unicamax nun nu Cristo ñuixuncëxun cuati, ami catamëti —usai 'inux iémicë 'aish cana xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'ai —quixun 'unani cuëënia. ¿Usoquin unicama sinánmiquin bana ñuixunti cara uin 'ati 'ic? ¹⁷ 'Itsa unin ca curíqui bití cupíshi Nucën Papa Diosan bana ñuixunquinbi a bana quicësa oquin ñuiquinma bëtsi oquin ñuixunia. Usa 'aíshbi cananuna nux a unicamasama 'ain. Usa 'ixun cananuna Cristonan 'ianan Nucën Papa Diosan nu aín bana ñuixunun caíscë 'ixun, axa cuëncësabi oquin aín bana unicama ñuixunin.

3

Anun uni upí 'aish ainan 'iti Nucën Papa Diosan mënío bana

¹ ¿Ësaquinu mitsu cacëxun caramina nux cananuna nubi rabiacati quixun sinanin? Usama ca. Uni raírinën 'acësa oquin cananuna mitsu isi cuanquin, uisa uni caranuna nux 'ai quixun 'acë quirica buántima 'ain. 'Anan cananuna usa quiricami nu 'axunun quixun mitsu catima 'ain. ² Usaquin 'acë quirica isquinmabi ca nun nu mitsu bana ñuixuncë cupí unin mitsu isquin nux caranuna uisa uni 'ai quixun 'unánti 'icën. ³ Nun cananuna usoquin mitsu 'unánmia quiáxa quicë bana ax ca quiricanu tintan 'anan maxax paránu 'acëma 'aíshbi Cristo cupía Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan mitsun nuitunu 'imicë 'icën.

⁴ Nucën Papa Diosan ca Cristo cupí mitsu aín bana ñuixunun nu 'aquianxa quixun 'unánquin cananuna usaquin sinanin. ⁵ Nun cushínbi cananuna Cristo ñuiquin mitsu bana ñuixuan quixun cananuna sinaniman. Nucën Papa Diosan 'amicëxuinshi cananuna mitsu aín bana ñuixuan. ⁶ Moisésnën usaía judíos unicama 'iti ñuiquin cuëñëo bana ca quia, a bana quicësabi oi 'icëma 'aish ca uni Nucën Papa Diosbë 'itimoí bamati 'icën. Usa 'aínbi ca a banama bana ió, a ñuixunun Nucën Papa Diosan nu 'imiáxa. A banax ca quia, aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx ca uni ainan 'aish xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë upí 'iti 'icën.

⁷ Aín bashinuax maxax paránu Nucën Papa Diosan cuëñëocë bana a 'unánquian unin, 'uchati ca 'aisama 'icë quixun sinánti, a bëi atu 'inani aia ca Moisés Israel unicaman aín bëmánan ichúquin bëtëñancëxun ami racuéquin ñachama 'icën. Usai 'ia iscasmacëxbi ca aín ichúcë ax munuira munu nëtëbuacëxa. ⁸ A bana Nucën Papa Diosan Moisés 'inan, asamaira ca —Cristo cupí ca uni aín 'uchacama tërëncë 'ianan Nucën Papa Diosan 'aish aín Bëru Ñunshin Upíñu 'ia —quicë bana ax 'icën. ⁹ Moisésnëan uni 'inan banaxa upíra upí 'aínbi ca a bana quicësabi oquin 'acëma 'aish uni Nucën Papa Diosan 'uchocë 'ia. Usa 'aínbi ca a ñui quicë bana cuati Crïstomi catamëti aín 'ucha tërëncë 'aish uni Nucën Papa Diosan 'uchocë 'ima. Usa 'ain ca Moisésnën cuëñëo banasamaira 'aish Cristo ñui quicë banax upí 'ia. ¹⁰ Moisésnëan uni 'inan banaxa 'iasamaira oi ca Cristo ñui quicë bana upí 'icën. ¹¹ Nucën Papa Diosan 'ináncë bana uni 'ináncëbë ichutibi ca Moisésnën

bémánan bënētishi aín ichúcē nētébuacēxa. Usa 'ainbi ca Cristo ñuicē bana axira bētsi banasamaira upí 'ain usai ami catamētia uni upí 'iti ax nētētima.

¹² Cristo ñui quicē banaxa nētétimoi upí 'ain, usai 'i ami catamētia ca uni upí 'iti nētētima quixun asérabi 'unánquin cananuna rabínquinma unicama ñuixunin. ¹³ Aín bémánan ichúcē axa nētētima Israel unibunēn isia quiax ca Moisés bëmápucüacēxa. Moisés usai 'iá 'aínbi cananuna nux usai 'ima. ¹⁴ Israel unibunēn ca uisashi oquin cara Nucēn Papa Diosan atu upí 'imitisa tancēxunbi 'unánma 'icēn. Usa 'aish ca bëmápucucēsa 'iacēxa. Bērí nēténribi ca a bana isquinbi cuatima. Cristomi catamēquin cuni ca unin, uisashi oquin cara Nucēn Papa Diosan Moisés 'inan bana quicēsabi oi 'inun aín unicama 'imiti 'icē quixun 'unánti 'icēn. ¹⁵ Bērí nēténbi ca Moisésnēn cuēnēo bana isquinbi uisashi oquin cara Nucēn Papa Diosan aín unicama 'imitisa tania quixun 'unanima. ¹⁶ Usa 'aínbi ca, Nucēn 'Ibu Jesús ca asérabi Cristo 'icē quixun sinánan ami catamēquin cuni 'unánti 'icēn. ¹⁷ Nucēn 'Ibu Jesucristonēn sináncēsariibi oquin ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinania. Usa 'ain ca axa Jesucristomi catamēcē unin Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan 'imicēxun, upí oquin uisashi oquin cara Nucēn Papa Diosan aín unicama 'imiti 'icē quixun 'unánan, Nucēn Papa Dios quicēsabi oi 'i cuēñia. ¹⁸ Usa 'ain cananuna bëmápucucēsama 'ixun, Jesús ca asérabi Cristo 'icē quixun 'unani ami catamēti ainan 'ain. Barían pēcaquin espejo ichucēsariibi oquin ca Jesucristonēnbi asariibi 'inun aín upí nu 'inania. Usaquian nu 'acēx cananuna bērámanu 'á ñucama ēuncubiani Jesucristo cuēñcēsabi oi bētsi sinánñu 'aish, asariibi 'in. Aín Bēru Ñunshin Upitanbia 'imicēx cananuna usai 'in.

4

¹ Èsoquin cana mitsu cain, 'uchañuira 'icēbi nuibaquin sinanamixun ca Nucēn Papa Diosan aín bana uni ñuixunun nu 'imi axa. Usa 'ain cananuna masá nuituquin ēnquinma aín bana uni ñuixunin. ² Uni itsimi unéxunu 'acē ñucama ēnquin cananuna a 'aínu rabínti ñu 'atimaribi 'aiman. Uni paránti sinánquinma cananuna Nucēn Papa Diosan banariibi bētsi oquinma ax asérabi quicē banaishi uni ñuixunin. Usaquin ñuixunia cuaquin ca camabi unin 'unánti 'icēn, Nucēn Papa Diosan iscēxun cananuna ax quicēsabi oquin aín bana ñuixuni quixun. ³ Nun nu Jesucristomi catamēti ca uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icē quixun uni ñuixuncē 'aínbi sapi ca axa Jesucristomi catamēti iétisama tancē unicaman a banax ca upí oquin cuaisama 'icē quixun sinánti 'icēn. ⁴ Usaquin sináncē unicaman ca ñunshin 'atimanēn 'apúan sinánmicēxun, uisairai cara aín 'ucha téréncē 'aish Nucēn Papa Diosariibi, Cristo, ainan 'iti 'icē quixun 'unanima. ⁵ Nuxbi ñuiacaquin cananuna unicama bana ñuixuniman. Usoquin cananuna —Jesucristo ax ca Nucēn 'Ibu 'icē —quixun unicama bana ñuixunin. Nuxbi ñuiacaquinma cananuna Jesús, an nu nuibacē, an nu sinánmicēsabi oquin aín bana mitsu ñuixunin. ⁶ Nucēn Papa Dios axa bēráma, “Bēánquibucē ca pēquiti 'icē” quiá, anbi ca Cristonēan nun nuitu mēúxun nu chuámashi tani cuēñquinu uisaira upí cara Nucēn Papa Dios 'icē quixun 'unánun 'imi axa.

Jesucristomi catamētishi uni upiti tsóti bana

⁷ Nun cushínbi 'atsínxunmabi cananuna an 'amicēxuinshi ax cuēñcēsabi oquin 'ati 'ai quixuan unicaman 'unánun ca Jesucristo cupí Nucēn Papa Diosan nux abē upí 'ixúnu aín cushínbi ñu 'anun nu 'imia. ⁸ Unían nu 'atimocēxbi cananuna Nucēn Papa Diosan nu 'aquincē cupí asábi 'ain. Uisa ñu cara 'icēbēbi cananuna sináncasmai bënētiman. ⁹ Unin bētsi bētsi oiabi ca Nucēn Papa Diosan nu ēnima. Unin bamatanun quixun mēēcēxbi cananuna bamaiman. ¹⁰ Uínu caranuna cuaní anuax cananuna Jesús 'iásariibiti, camabi nētēn tēmērai unin bētsi bētsi ocē 'ain. Usaínu 'iabia Jesusan nubē 'ixun nu 'aquinia ca camabi unin isti 'icēn. ¹¹ Jesusan ca nu iémiquin 'aquinia quixun camabi unin isnun ca nun aín bana ñuixuncēbē uni raíri nētētima nu bamamicatsi quiax 'esēñania. ¹² Aín bana

ñuixuncë cupí nu bamamisa tani uni numi ësésanmainunbi camina mitsux nun nu ñuicë bana cuati Jesúsmi catamëti nētétimoi Nucën Papa Diosnan 'inux iécë 'ain.

¹³⁻¹⁴ Cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios, an Nucën 'Ibu Jesús bamacëbi baísquimia, an ca usaribi oquin nuribi ainan 'icë Cristo utēcëncëbëtan baísquimiti 'icën. Baísquimitancëxun ca mitsubënu abë aín nētënu 'inun nu 'imiti 'icën. Usaquin 'unánquin cananuna —ainan 'inun an nu iémicë 'ixun ca Nucën Papa Diosan nu 'aquinia —quixun unicama cain, bëráma Nucën Papa Diosan 'amicëxun aín unin ësáquin cuëñeosabi oquin: “Nucën Papa Diosan ca 'ë 'aquinia quixun 'unánquin cana camabi uni —usa ca —quixun can”. ¹⁵ Nun tēmëraquinbi mitsu bana ñuixuncëx camina 'itsaxira Nucën Papa Diosan nuibaquin 'aquincëx ainan 'aish cuëñin. Usai 'iquin camina mitsun 'itsaxuinra Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin a rabin, Nucën Papa Dios cuëñun.

¹⁶ Usa 'ain cananuna masá nuituquinma aín bana ñuitiribi ëniman. Nucën nami axa abiira abi xëñibucëbëtanbi ca Nucën Papa Diosan camabi nētën ami catamëti cuëñun nu cushioia. ¹⁷ Cananuna 'unanin, ëñë nētënuaxnu tēmëracë 'aínbi ca a ñucamax bënëtishi cëñutia. Tëmëracëbi ca nun sináncësamaira oquin Nucën Papa Diosan nux tëmëracë cupínu abë 'aish chuámarua tani cuëñinra cuëñun nu 'imiti 'icën. ¹⁸ Usa 'ixun cananuna nun bërúnbi iscë ñu 'aisamaira oquin sinánquinma unin iscëma ñu, uni nuibati, cëmëi banatima, upí sinánñu 'iti, acama sinanin. Nun bërún nu iscë ñucamax ca cëñúti 'icën. Usa 'aínbi ca unin aín bërún iscëma, nun nuitu mëúnu sináncë ñucamax, Nucën Papa Dios rabiti, uni 'aquinti, acamax cëñútima 'icën.

5

¹ Cananuna 'unanin, bëráma unin 'á 'aísha xubu chëquicësaribiti ca nun nami anu nun bëru ñunshin 'icë ax 'ia. Usaía nun nami 'iti 'aínbi ca Nucën Papa Diosan chëquitimoínu anu abë 'iti a aín nētënu nu mëníoxuanxa. Ax ca unían 'acëma 'icën. ² Usai cananuna Nucën Papa Diosan nētënu 'iti 'ai quixun 'unani cananuna asérabi ëñë nētënuax anu cuainsa tani bënëtín. ³ Anuax cananuna ëñë namima bëtsi namiñu 'iti 'ain. ⁴ Ëñë nētënu 'aish cananuna paë tani masá nuituti bënëtín. Usa 'aish cananuna ëñë namiñuma bëtsi nami bamatima, axa usabii 'iti, aañu 'iti cuëñin. ⁵ Usaínu 'inúan an nu 'imicë ax ca Nucën Papa Dios 'icën. An ca, usai cananuna 'iti 'ai quixúnu 'unánun aín Bëru Ñunshin Upí nubëa 'inun nu 'ináncëxa.

⁶ Usa 'ain cananuna an ca aín quicësabi oquin nu 'imiti 'icë quixun sinani, Nucën Papa Diosmi catamëti bënëtíman. Ëñëribi cananuna 'unanin, ëñë nētënu 'aish, nun nami, nun xo acamax ió 'icëma pain 'aish, cananuna Nucën 'Ibu Jesús bë aín nētënuirama pan 'ain. ⁷ A isímabi cananuna ëñë nētënuax ami catamëti ax cuëñcësoi 'in. ⁸ Usa 'aish cananuna —an ca abë 'inun nu 'imiti 'icë —quixun 'unani chuámashi tani cuëñin. Usai 'i cananuna ëñë nētënu 'ima Nucën 'Ibu Jesús bë aín nētënu 'iisa tanin. ⁹ Usa 'ain cananuna ëñë nētënu 'aish 'icësaribiti aín nētënuunribi ax cuëñcësa oquin ñu 'ati cuëñti 'ain. ¹⁰ Utēcëntancëxun ca Cristonën unicama achúshi achúshi uisaquin cara ëñë nētënuun ñu 'axa quixun isti 'icën. Usoquin ca, atun ñu 'acë cara upí 'icë, cara upíma 'icë quixun isti 'icën. Atun ñu 'acësabi oquin istancëxun ca raíri ax cuëñcësabi oquin 'acë, axa cuëñun 'imianan raíri an aín bana quicësabi oquin 'acëma uni a uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati 'icën.

Usai cara uni chuámarua 'iti 'icë quicë bana

¹¹ Usaquin ca Nucën 'Ibu Jesucristonën unicama ashúshi achúshi isti 'icë quixun 'unánquin cananuna ami racuëquin camabi unínribi 'unánun a ñucama ñuiquin bana ñuixunin. An nu sinánmicësabi oquin cananuna bana ñuixuni quixun ca Nucën Papa Diosan 'unánxa. Usaquinu 'aiami mitsúnribi 'unánti cana cuëñin. ¹² Nuxbi rabíacatëcëni banaquinma cananuna mitsun uisa caranuna nux 'ai quixun 'unánquin axa nu ñui banacë unicama canun quixun usaquin mitsu can. A unicaman ca —nux cananuna upí 'ai —quixun uni sinánmisa tanquinbi aín nuitu upí 'iti sinanima. ¹³ Uni raírinëan, nux cananuna ñunshíncësa 'ai quixun sinánmainunbi cananuna Nucën Papa Dios ax cuëñcësabi oquin ñu 'ain. Usaribi oquin cananuna raíri unínribia, nux cananuna

ñunshíncēma asábi 'ai quixun sinánmainun, mitsúxmi upiti Nucēn Papa Diosmi sináncē 'inun, aín bana mitsu ñuixunin. ¹⁴ Cristonēn ca camabi uni 'itsaira nuibatia quixun 'unánquin cananuna a sinánquin —usa ca —quixun atu cain. Cananuna 'unanin, ax achúshi 'aíshbi ca Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi camabi unin 'ucha cupí bamacēxa. Usaía Cristo 'iá 'ain, cananuna tēmēraíbi nux cuēēncēsabi oi 'ima, ax cuēēncēsabi oi 'iti 'ain. ¹⁵ Aín unícamaxa ēnē nētēnuax atux cuēēncēsa oi 'ima, ax cuēēncēsabi oi 'inun ca Cristo, axa atu cupí bamatancēx baísquia, ax camabi unin 'ucha cupí bamacēxa. ¹⁶ Bērāma uni isquin, ax ca unishi 'icē quixun sinan 'ixunbi cananuna bērí, uisa uni cara, —axribi ca Jesucristonan 'iti 'icē —quixun sinanin. Usaribi oquin —Cristo ax ca unishi 'icē quixun sinan 'ixunbi cananuna bērí Cristo ax ca asérabi Nucēn Papa Diosan Bēhicē, an nu ainan 'inun iémicē, a 'icē quixun 'unanin. ¹⁷ Usa 'ain ca uinu 'icē unix cara Cristomi catamētia ax Cristobē 'aish bētsi uni 'icēn. Usa 'ixun ca bērāma 'acēsa oquin sinántēcēnima. Bētsi oquin ca sinania.

¹⁸ Nucēn Papa Diosan 'imicēx ca axa Cristomi catamēcē uni usai 'ia. Cristo cupí nux abē upí 'inun ca Nucēn Papa Diosan nu 'imiacēxa. 'Imianan ca camabi uníxa abē upí 'inun aín bana ñuixunun nu 'imiacēxa. ¹⁹ Ēnēx ca ēsa 'icēn: Nucēn Papa Diosan ca Cristo cupía camabi uni abē upí 'inun mēnícēxa. Mēnfonan ca atun ñu 'atima 'acēcama a sinántēcēnuxunma tērēnxuanan, nun aín bana anun unícamaxa abē upí 'inun ñuixunun nu cacēxa. ²⁰ Nux Cristonēn 'imicē 'ixun cananuna an sinánmicēsabi oquin mitsu ēsaquin cain, Nucēn Papa Dios anbia mitsu cacēsa 'inun: Nucēn Papa Diosbē upí 'inux camina min 'uchacama tērēncē 'inun Jesucristomi catamēti 'ain. ²¹ Cristo axa añu 'uchañumabi 'icēbi ca nun 'uchacama tērēncē 'inúan, nun 'ucha bitsi 'uchañuirasa 'inun Nucēn Papa Diosan 'imiacēxa, nux an iscēx 'uchañuma 'inun. Nuxnu abē 'imainuan Cristo axribi nubē 'icēbētanu ax cuēēncēsabi oquin 'anun ca Nucēn Papa Diosan nun 'uchacama a 'ináncēxa.

6

¹⁻² Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo ca ēsai quia:

Anúnmi 'ē ñucácē nētēn cana min bana cuan. Cuaquin cana anúnmi 'ēnan 'inux iéti nētēn mi iémian.

A bana quicēsabi oi ca bēríribi anúan mitsun ñucácēxun cuati nētē a 'icēn, bēríbi ca anúan mitsu ainan 'inun iémiti nētē 'icēn. Usa 'ain cananuna Nucēn Papa Diosbētan mitsu cain, an mitsun bana cuanan 'aquinsa tancēxun camina an mitsu 'aquinun axa cuēēncēsabi oquin a ñucáti 'ain.

³ Uinu 'icē unínbia nun bana —'aisama ca —quixun caquin cuaisama tanunma cananuna ñu 'atima 'aquinma Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquinshi 'ain. ⁴ Bētsi bētsi onan numi nishquin unin tēmēramicē 'ianan uisa ñu cara 'icēbēbi bēnéquinma tanshiquin Nucēn Papa Diosan bana ñuixunia isquin ca camabi unin 'unánti 'icēn, nux cananuna asérabi Nucēn Papa Diosan uni 'ai quixun. ⁵ Unían nu mēēanan sipuanan raírí uni numi tsuáquirumimainun 'aisamaira oquin ñu mēēanan, 'uxti tēanan 'acēñuma 'aish panancē 'ixunbi cananuna bēnéquinma tanshitin. ⁶ Usa 'ixun ñu 'aisama 'ati sinánquinma Nucēn Papa Diosan bana 'unáncē 'ixun ami nishíma unibē asérabi upí 'ianan Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicē 'ianan, paránquinma asérabi uni nuibanan ⁷ bētsi bana ñuixunma, an cushiocēxuinshi aín bana ñuixunia isquin ca nux cananuna asérabi Nucēn Papa Diosan uni 'ai quixun camabi unin 'unánti 'icēn. An iscēx nun nuitu upí 'ixun cananuna racuēquinma uni itsiribi Cristomi sinánun 'aquinti 'ain. Usoquin 'aia ca numi manánquinbi unin 'unánti 'icēn, nun cananuna ñu 'aisama 'acēma 'ai quixun. ⁸ Raírí uni nu ñui —a unícamax ca aín nuitu upí 'icē —quimainun raírínēxribishi nu ñui 'atimati banaia. Usaribitia raírínēx nun isanuna Nucēn Papa Diosan bana upí oquin ñuixuni quimainun ca raírínēxribi nun isanuna Nucēn Papa Diosan bana 'unáncēma 'ai quia. Usaribiti ca raírí uníxa —Pablonēn bana ca asérabi 'icē —quimainun raírínēxribishi —a banax ca cēmē 'icē —quia. ⁹ —Uínbi 'unáncēma ca a uni 'icē

—quiax nu ñui quicancëbëbi ca raíri —nun 'unáncë ca Pablo 'imainun abë 'icë unicama 'icë —quia. Bamatisa 'aíshbi cananuna iéan. Usai 'ínu upiti ami catamëti 'unánti cupía Nucën Papa Diosan nu castíancëxbi cananuna bamacëma 'ain. ¹⁰ Masá nuitucë 'aíshbi cananuna chuámaruaishi 'ain. Ñuñuma 'ixunbinu Cristo ñuiquin bana ñuixuncëx ca an a bana cuacë unicamax uni ñuñu 'icësamaira oi chuámarua tani cuëënia. Ñuñuma 'icëbi ca Cristonën nubë 'ixun ax cuëëncësabi oínu anun 'inun nu ñu 'inania.

¹¹ Corintonu 'icë nucën xucéantu, asérabi mitsu nuibaquin cananuna nux 'icëcama 'imainun nun sináncë ñucamaribi mitsu ñuixuan. ¹² 'Itsaira mitsu nuibaquin nun cacësaribi oquin mitsun nu nuibaquin cati sináncëbëtanbi camina nu cacëma 'ain. ¹³ Usa 'icë cana unían aín bëchicë cacësaribi oquin mitsu cain, 'ën mitsu 'acësaribi oquin camina 'ëribi nuibacanti 'ain.

Nux cananuna anu Nucën Papa Dios 'icë a 'ai quicë bana

¹⁴ An ñu upíshi 'acë unin sináncësaribi oquin ca an ñu 'aisama 'acë unicaman sinaníma. Usa 'ain camina mitsux Jesucristomi catamëcë 'ixun axa Jesucristomi catamëcëma unicamabëtan atun cuëëncësa oquin ñu 'atima 'ain. Nëtëx ca imëbë mëscutíma. Usaribiti ca Cristonën unicamax Cristonanma unicamabë nuianantima 'icën. ¹⁵ ¿Cristonën cara ñunshin 'atimanën 'apúan sináncësa oquin sinanin? Usaquin ca sinaníma. ¿Axa Cristomi catamëcë unin cara axa Cristomi catamëcëma unin sináncësaribi oquin sinanin? Usaquin ca sinaníma. ¹⁶ ¿Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun cara atúnbi 'acë ñu unin rabiti 'ic? Ca 'atima 'icën. Nucën Papa Dios, ax bamatimoi tsócë, a aín unicaman rabicë, ax ca mitsunu 'icën, axa ësai quiásabi oi:

'Èx cana atubëbi 'ianan uinu cara atux cuania anuribi atubë 'iti 'ain. 'Èx cana aín Dios a atun rabiti a 'ain, atux ca 'ën unibu 'iti 'icën.

¹⁷ Èsairibi ca Nucën 'Ibu Diosan bana quia:

Axa 'ëmi sináncëma unicamabë 'ima 'ianan camina atun sináncësaribi oi 'icantima 'ain. Usai 'iquin camina 'ëx cuëëncëma ñu 'atima 'ain. Usai 'ia cana 'ënan mitsu 'imiti 'ain. ¹⁸ 'Imianan cana mitsun Papa 'iti 'ain. 'Icëbë camina mitsux, bëbu 'imainun xanucamaxribi, 'ën bëchicë 'iti 'ain. Usai cana mitsun 'Ibu Dios, cushiira, 'ëx quin.

7

¹ 'Èn nuibacë xucéantu, a banacama nun cuanun ca Nucën Papa Dios quiacëxa. A banacama 'unánquin cananuna nun sinanën upíira oquin sinánan nun nuituribi upí 'ianan nun 'acë ñuribi upí 'inun camabi nëtën bërúancati 'ain. Usai 'i cananuna aín bana cuati ainanshi 'aish ax cuëëncësabi oíshi 'iti 'ain.

Corintonu 'icë unicamaxa sinana bana

² Mitsun nuitunënbi camina upí oquin sinánquin nu nuibati 'ain. Mitsu achúshibi cananuna uisa ocëma 'ain, mitsu achúshibi cananuna 'atimaquin sinánmicëma 'ain, mitsu achúshibi cananuna paráncëma 'ain. ³ 'Uchoquin cana mitsu caiman. Bëráma cacësabi oquin cana mitsu catëcënin, cana 'aisamaira mitsu nuibatin. Mitsux cuëëncëbë cana 'ëxribi cuëënin, mitsux masá nuituti tëmëracëbë cana 'ëxribi masá nuituti tëmëracësa 'ain. ⁴ Mitsun camina upí oquin 'ai quixun sinani cana cuëënin. Usa 'aish cana, nux tëmëraquinbi mitsun upí oquin 'aia cuati, chuámarua tani cuëënin.

⁵ Macedonia menu uax cananuna upíma 'aish masá nuituan. Ènuax cananuna 'aisamaira tëmëran, numi uni nishcë cupí 'ianan mitsucëñun Titoribi sinani masá nuituti. ⁶ Usai 'iabí ca Nucën Papa Dios, an uni tëmërai masá nuitutiabi chuámarua 'inun 'imicë, an Tito mitsunuax ènu unun mënioxun nu chuámarua 'imiixa. ⁷ Tito ucë cupíshima, an mitsu ñuiquin 'ë cacë bana aribi cuati cananuna chuámarua tani cuëënan. Mitsunuax uxun ca Titon nu caxa, axribi masá nuituti cuanxbisa mitsu isi cuëënanxa quixun. Nux mitsu isi cuanti cuëënanmi 'ën mitsu quiricanu cacë ñucama sinani masá nuitutími 'itsaira 'ëmi sináncancë, acama Titon ñuia cuati cana cuëënan.

⁸ A quirica buánmixun cana mitsu masá nuitumian. Usa 'aínbi cana, a quirica buánmiti ca 'aisama 'icë quixun pain sinánxunbi bërí 'unanin, 'aisamairai camina masá nuitucancëma 'ai quixun. ⁹ Mitsúxmi 'ën buánmicë quirica isi masá nuitucë

cupíma, mitsúnmi masá nuitutancëxunbi sinanacë cupí cana cuëënin. Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi camina usai 'ican. Usa 'ain ca nun mitsu buánmicë quirica an uibi 'atimaquin sinánmicëma 'icën. ¹⁰ Aín 'uchacama cupí masá nuitutancëxa uni sinanati ca Nucën Papa Dios cuëënia. Sinanatancëx ca aín 'ucha tērécë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inux iécë 'ia. Usai 'itancëx cuëënquin ca —'ëx 'ën 'uchacama sinani pan masá nuituti ca asábi 'iaxa —quixun sinánti 'icën. Usa 'aínbi ca uni raíri aín ñu 'atima 'acë cupí masá nuituquinbi acama ëni ami sinanacëma 'aish Nucën Papa Diosnan 'ima. ¹¹ Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi masá nuitutancëxun camina 'ën mitsu cacë bana upí oquin sinan. —Sinanima cananuna usai 'ia —quixun sinánan —ami rabínquinma an 'aisama ñu 'acë uni 'axunma 'anun cacëma 'aish cananuna 'aisama 'ai —quixun sinani racuëquin camina upí oquin mëníoti sinan. Camina 'ën mitsu isi cuanti cuëëanan, an ñu 'aisama 'acë uni upía 'inun 'ë mitsu cacësabi oquin 'aquian. Mitsun camina 'ën mitsu cacë ñucama upí oquin mënío quixun cana 'unanin. ¹² 'Ën mitsu quirica buánmiquin cana an ñu 'atima 'acë uni ashi sinánquin cuëëncëma 'ain, ami ax 'uchacë uni aribishi sinánquin cana 'acëma 'ain. Nucën Papa Diosan iscëxun camina aséribi nu nuibaquin nun bana cuati quixunmi mitsun 'unánun cana a quirica mitsu buánmian. ¹³ Usa 'ain cananuna acama sinani masá nuitutíma chuámarua tani cuëëan.

'Ianan cananuna Titóxribia usaími 'icancë bana ñui cuëënia isi cuëëinra cuëëan. Mitsun camina Tito chuámarua tanquian upí oquin sinánun 'imian. ¹⁴ Mitsunua cuantánun Tito caquin cana —a unicamax ca upí 'icë —quixun mitsu rabiquin can. Nun nu Tito ñuiquin mitsu cacë bana axa cëmëma 'ain ca nun mitsu ñuiquin Tito cacë banacamaxribi cëmëma 'iaxa. ¹⁵ Mitsúnmi axa bëbaia aín bana cuaisa tanquin nuibaquin bicë, a sinánan an cacësabi oquinmi mitsun 'acë ñucama aribi sinánquin, ca an aséribi mitsu nuibatia. ¹⁶ Usa 'ain cana, mitsun camina aséribi upí oquin sinánquin ñu 'ai quixun sinani cuëënin.

II. AXA JERUSALENUAX JESUCRISTOMI CATAMËCË UNICAMA CURIQUI BUANMITIA PABLO QUIA (8.1-9.15)

8

'Aquinsa 'icë uni upí oquin 'aquinti bana

¹ 'Ën xucéantu, mitsúnmi 'unánun cana mitsu caisa tanin, Macedonia nētënu 'icë unicamax ca ainan 'aish ësai Nucën Papa Diosan sinánmicëx 'ia. ² Amia uni nishmainun bëtsi ñu cupíríbi tēmëraquinbi Jesucristomi catamëti ëníma ca chuámaruaishi 'aish bucuia. Chuámarua 'ixun ca ñuñuma 'ixunbi cuëënquin ñuñu unin 'acësa oquin curíqui 'inánxa. ³ 'Ënbi cana uisoquin cara atun curíqui 'inánxa quixun 'unan. Cuëënquin ca a 'inánti a 'inánanbi ainan 'itia nancë aribi 'inánxa. ⁴ 'Itsa oquin ca ësöquin nu caxa:

—Nunribi cananuna axa Jerusalénuax Jesucristomi catamëcë unicama 'aquinquin curíqui 'inántisa tani —quixun. ⁵ Nun sináncësamaira oquin 'aquin ca Nucën 'Ibu Jesús pain —nux minan 'ixun cananuna mix cuëëncësabi oquin 'ati 'ai —quixun catancëxun Nucën Papa Diosan sinánmicësabi oquin nun bana cuanan nun nu Jerusalénu buánun atun curíqui nu 'inánxa. ⁶ Macedonianu 'icë unían 'acë sinánquin cananuna an bëráma mitsúnmi Jerusalénu buánmiti curíqui biquinbi sënéonma cupí, a sënéonquin bitsia isía cuanun quixun Tito xutin. ⁷ Raírinëan 'acësamaira oquin camina upí oquin sinani Jesucristomi catamëanan, Nucën Papa Diosan bana 'unánquin a bana uni 'unánmiti 'unánan, aséribi chiquishquinma cuëënquin ñu 'anan, aséribi nu nuiban. Usaquin 'axun camina raírinëan 'acësamaira oquinribi Jerusalénu 'icë unicama nuibaquin atu buánmiti curíqui timëquin nanti 'ain.

⁸ Usoquin 'ati cuëënquinmabimi 'anun quixun cana mitsu caiman. Macedonianu 'icë unicaman ca cuëënquin axa Jerusalénuax Jesucristomi catamëcë unicama curíqui 'inania quixunmi 'unánun quixuinshi cana mitsu can. Usoquin 'unánquin camina 'unánti 'ain, caramina aséribi Jerusalénu 'icë unicama nuibati 'ai quixun. ⁹ Uisaira oquin cara Nucën 'Ibu Jesucristonën nu nuibatia quixun camina 'unanin. Mitsúxmi chuámarua 'ianan aín

nětënu xëñibua 'ainbi abë 'iti cupí ca ax aín Papan nětë upí ëbëtsini ënë menu ñuñuma 'inux uacëxa.

¹⁰ Usa 'ain cana 'ën mitsu cacë cupímami mitsúxbi cuëenquin Jerusalénu 'icë unicama curíqui 'inánti sinan 'icë ësaquin mitsu cain: bëtsi baritian camina mitsun curíqui 'inánti sinani cuëëancën. Usaquin sinánxun atu 'inánti curíqui biquinbi camina sënëoncanma 'ain. ¹¹ Sënëonma 'ixun camina bërí sënëoncanti 'ain. Uiti curíquiñu caramina 'icanin, a camina mitsúnbi sinánquin, mësú 'inánti 'ain. Mitsúxmi a 'ati sinani cuëëansabi oquin sënëonquin 'inani camina cuëëncanti 'ain. ¹² Curíquiñu 'ixun unin 'inántisa tanquin 'inánti ax ca Nucën Papa Diosan iscëx asábi 'icën. Usaribiti ca curíquiñuma 'ixun unin 'inántisa tanquinbi 'ináncëma, axribi Nucën Papa Diosan iscëx asábi 'icën.

¹³ Atu curíqui 'inántancëxmi mitsux curíquiñuma 'inun cana mitsu caiman. Mitsux 'icësaribitia atúxribi ñuñu 'iti cupíshi cana mitsu cain. ¹⁴ Usa 'ain camina mitsux bërí ñuñu 'ixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usaribi oquin ca atúxribi ñuñu 'ixun mitsu ñuñuma 'icë 'inánti 'icën. Usai 'i ca camabi uni ñuñu 'iti 'icën. ¹⁵ Usaribi oi ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ësai quia: “An piti 'itsa bicë, ainan ca tëxëcëma 'icën. 'Imainun ca an 'itsamashi bicë, anribi pucháquin piaxa”.

Titocëñun abë 'icë unicama ñui quicë bana

¹⁶ Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ca 'ën 'acësaribi oquin Titon mitsu nuibaquin 'aquinsa tania. An usaquin Tito sinánmicë cupí cana Nucën Papa Dios —asábi ca —cain. ¹⁷ 'Ën mitsu isi cuantánun cacëx ca axribi cuainsaira tani cuëëanxa. Usa 'aish ca ax cuëëncësabi oquin mitsu 'aquinuxun isi cuania.

¹⁸ Bëtsi uniribi —an ca upí oquin Cristo ñuiquin bana ñuixunia —quixuan camabi ëmanuxun 'unáncancë, aribi cananuna Titobë cuanun xutin. ¹⁹ A uni ca camabi ëmanuxun axa Jesucristomi catamëcë unicaman ënë ñu mëëti nu 'aquinia nubë cuanun caísaxa. Mitsúnmi usoquin 'ináncë isquian unicaman Nucën 'Ibu Jesús rabinun cananuna ënë curíqui bixun Jerusalénu 'icë unicama 'inani cuanin. ²⁰ Unían nunan 'inun a curíqui biisa sinánquin nu ñuiti rabanan ca a uni nubë cuania. ²¹ Nun cananuna ënë curíquicama mëcamaquinma upí oquin buánti 'ai quixun Nucën 'Ibu Diosan ismainuan unicamanribi 'unánti cananuna cuëënin.

²² Tito 'imainun 'ën mitsu ñuixuncë uni, acëñun cananuna bëtsi uniribi mitsunu cuanun xutin. Ax ca Cristomi catamëcë 'aish nun xucën 'ixun nu upí oquin ñu 'axúanxa. Mitsun camina Jerusalénu 'icë unicama curíqui buánmisa tani quixun 'unani ca axribi mitsu 'aquini cuainsa tania. ²³ An 'unáncëma unicaman —ui cara Tito 'icë —quixun ñucácëxun camina cati 'ain, —an Pablobëtan ñu mëëquin mitsu 'aquinti uni ca ax 'icë —quixun. Canan camina abë cuancëcamaribi ñuiquian —ui cara —quixun ñucácëxun cati 'ain, acamax ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman xucëxa cuancë 'icë quixun. Cristonën 'imicë 'ixuan atun upí oquin ñu 'aia isquin ca —usa ca Cristonën uni 'icë —quixun camabi unin 'unania. ²⁴ Usa 'ain camina ënë unicama upí oquin biti 'ain. Mitsun usaquin 'aia cuaquin ca camabi ëmanuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicaman 'unánti 'icën, mitsun camina acama nuibati quixun. 'Unánan ca nux mitsu ñui quicë bana ca asérabi 'icë quixun 'unánti 'icën.

9

Axa Jerusalénuax Cristomi catamëcë unicama buánmiti curíquia Pablonën ñuia

¹⁻² Cana 'unanin, 'ën cacëxunmabi camina mitsúnbi cuëenquin axa Jesucristomi catamëcë unicama curíqui buánmiti sináncancën. Usaquinmi sináncë cupí cana mitsu ñuiquin —bëtsi baritian ca Acaya menu 'icë unicaman curíqui timëti sinánxa —quixun Macedonia menu 'icë unicama cain. Usaquin 'ën ñuia cuaquin ca Macedonianu 'icë unicaman mitsun 'acësaribi oquin 'ati sinánxa. ³ Usa 'ainbi cana 'ën mitsu ñuiquin atu cacë bana cëmë 'iti rabanan, ënë unicama mitsunu cuanun xutin, 'ëx quicësabi oía mitsun curíqui mënócë 'iti cupí. ⁴ Macedonianu 'icë unían 'ëbë mitsunu cuanxun iscëxbi nun sináncësabi oquin mitsun 'acëma 'ain cananuna rabínti 'ain. A ñucama

mitsun sináncësabi oquin 'acëma 'aish camina nux 'icësamairai rabíncanti 'ain. Usaínu 'ítima cupí cana ënë unicama mitsunu cuanun xutin. ⁵ Usa 'ain cana ënë unicama atux pain cuanxuan, mitsun sinánsabi oquin curíqui timëti 'aquinun quixun rëcuëonquin xuti sinan. Usoquin mitsun 'aia ca axa 'ëbë cuancë unicaman 'unánti 'icën, nun sinánmicëxunmabi camina mitsúxbi cuëenquin curíqui Jerusalénu 'icë unicama 'inani quixun.

⁶ Ësa ca quixun camina sinánti 'ain, an ñu bëru 'itsama 'apácë uni, an ca aín bimiribi 'itsamaribi bitsia. Usaribi oquin ca an ñu bëru 'itsa 'apácë uni an aín bimiribi 'itsa bitsia. ⁷ Usa 'ain camina mitsúnbi mitsun nuitu mëu upí oquin sinántancëxun 'inánti 'ain. Sinánquinbi 'inántisama tanquin camina 'inántima 'ain. Usaribi oquin camina uni itsían mi cacëxuinshi 'inántima 'ain. Nucën Papa Diosan ca an aséribi cuëenquin uni ñu 'ináncë uni a nuibatia. ⁸ Nucën Papa Diosan ca camabi ñu anúnmi mitsux ami sinani cuëëni bucuti mitsu 'inánti 'icën. 'Inánan ca anúnmi usaribi oquin bëtsi uniribi 'aquinun mitsu 'inánti 'icën. ⁹ Usa 'ain ca axa ami sináncë uni ñui Nucën Papa Diosan bana cuëëno ësairibi quia:

Upí oquin sinánxun ca ñuñuma uni ñonquinma 'itsaira 'inánxa. Usoquian 'acë a ca Nucën Papa Diosan manuquinma xëñibua 'aínbi sinania.

¹⁰ Nucën Papa Dios, an 'apáti ñu bëru uni 'ináncë, an ca 'apáxuan aín bimi piti oquin uni 'inania. Usaribi oquin ca anun uni itsi 'aquinti ñu mitsuribi 'inánti 'icën, camabi nëtënni anun upí oquin uni 'aquinun. ¹¹ Usa 'ain ca ñonquinmami anun uni itsi 'aquinun Nucën Papa Diosan camabi ñu mitsu 'inánti 'icën. An 'ináncëxunmi mitsun buánmicë curíqui nun 'ináncëxun biquin ca Jerusalénuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicaman —asábi ca —caquin Nucën Papa Dios rabiti 'icën. ¹² Usoquin 'aquinquin cananuna anun aín cuëëncë ñuñu 'inun 'inani. Usaquin 'inánquin cananuna —asábi ca —caquin rabia Nucën Papa Diosmi sinánun acama 'aquinin. ¹³ Usoquin mitsun 'aquincëxun ca a unicaman —mitsun camina Cristonan 'ixun aín cuëëncësabi oquin 'ai —quixun sinánquin Nucën Papa Dios rabiti 'icën. Rabianan ca mitsun camina atu 'imainun uni raíriribi ñonquinma ñu 'inani quixun sinánquin Nucën Papa Dios —asábi ca —cati 'icën. ¹⁴ Usaribi oquin ca, Nucën Papa Diosan nuibaquin 'aquincëxunmi mitsun curíqui 'ináncë cupí, atun mitsu nuibaquin Nucën Papa Dios ñucáxunti 'icën. ¹⁵ ¿Nucën Papa Diosan aín Bëchicë achúshi nu iéminuxa bamanun xuá, a sinani caranuna uisairai quiti 'ain? A sinánquin cananuna cuëenquin —asábi ca —caquin 'itsaira rabin.

III. JESUCRISTONËN AÍN BANA ÑUIXUNUN CAISCË UNI ÑUIQUIN PABLONËN CA (10.1-13.14)

10

—Aín bana ñuixunun Jesusan cá cana 'ëx 'ai —quiáxa Pablo quia

¹ 'Ëx Pablo 'icë Cristonën sinánmicëxun an 'acësaribi oquin mitsu nuibaquin upí oquin cati cana cuëënin. Uni raírinëx cáisa quia, 'ëx mitsubë 'aish isana mitsu ñu caíma upitishi banain. Bëtsi ëmanuxun quirica buánmiquin cuni isana ñu caquin cacësa oquin mitsu cain. ² Usai quicëbëtanbi cana mitsu cain, mitsu isi cuanquin, 'ën isna axa 'ëbë nicë unibëtan, Nucën Papa Diosan sinánmicëma, nunbi sinánxun bana uni ñuixuni quixuan an nu ñuicë unicama, abë banaquin cati cana sinanin. 'Ën mitsu isi cuanxun ñu caquin catima cupía upitishi bananun camina a unicama uisa caranuna nux 'ai quixun upí oquin 'unánmiti 'ain. ³ Aséribi cananuna nux unishi 'aíshbi ënë nëtënu 'icë unicama 'icësaribiti 'acanániman. ⁴ Usa 'aish cananuna ënë nëtënuaxa anun suntáru 'acánancë ñu anúnribi nux 'acanániman. Nucën Papa Diosan cushínshi cananuna axa ami nishcë unicama usai 'iaxma 'inun nëtémiti 'ain. ⁵ Usaribi oquin cananuna unían 'atimaquin nu ñuicë bana, 'imainun unin arbi sinánquin, Nucën Papa Diosan bana cuaxunma 'anun caquin 'atimaquin sinánmicë banacamari, Nucën Papa Diosan cushínshi ñancáishi 'itánun nëténti 'ain. Usa 'ain cananuna aín cushínbia 'imicëxun Cristo cuëëncësabi oquinshi 'ati

sinanin. ⁶ 'Ēn mitsu cacē ñucamami mēníoquin sēnéoncēbē mitsunu cuanquin cananuna an Nucēn Papa Diosan bana cuaisama tancē unicama sinananun 'ēsēquin, atun 'aisama ñu 'acē a ēinsama taniabi ēmiti 'ain.

⁷ Mitsun camina uisaira caranuna nux 'ai quixun isti 'ain. Asérabi camina Cristonan 'ai quixun sinánquin camina 'unánti 'ain, nuxribi cananuna Cristonan 'ai quixun. ⁸ Nucēn 'Ibu Jesucristonēn ca aín bana mitsu ñuixunun 'ē cacēxa, masá nuitumiquin 'uchoquin ñu caquinma ax quicēsabi oquin 'anun mitsu 'unánminun quixun. Usoquin 'anuan Jesucristonēnbi 'imicē 'aish cana 'itsa oquin mitsu caíbi rabiniman. ⁹ Racuéoti cupí cana mitsu quirica buánmi quixunmi sináncanti cana cuēēniman. ¹⁰ Uni raírinēx caísa quia, 'ēn quiricanu cuēnēcē bana ax cushi 'aínbi isana 'ēx mitsubē 'aish cushima 'ianan 'ēx quicēsa oquin unin 'aisama 'ai quiax. ¹¹ Axa usai quicē unin ca 'unánti 'icēn, 'uránxun quiricanēn cacēsa usaribi oquin cananuna mitsubē 'ixun mitsu cati 'ain. 'Anan cananuna quiricanu nun mitsu cacēsabi oquin 'ati 'ain.

¹² An nu ñuicē unicamax ca atúxbi rabiacaia. Usairibi cananuna nux 'itima 'ain. Atun sináncēsabi oi ca 'ia, atux ca bētsibē tanánantishi cuēēnia. Upí oquin sinanima ca usai 'ia. ¹³ Atux ca atun sináncēsabi oi 'ia. Usa 'aínbi cananuna nun Nucēn Papa Diosan nu mēníoquincēsabi oquinshi 'ain. An mēníoquincēsabi oquin cananuna mitsuribi aín bana ñuixuan. ¹⁴ Nunbi sináncē cupíma, Nucēn Papa Diosan nu mēníoquincē cupíshi, cananuna mitsun ēmanu cuanxun aín banami 'unánun mitsu ñuixuan. Nucēn Papa Diosan mēníosabi oquin cananuna nun pain mitsu Cristo ñuiquin bana ñuixuancēn. ¹⁵ Bētsi unin 'aquincē cupía uni Jesucristomi sinania cananuna —'ēn bana ñuixuncē cupíshi ca usai 'iaxa —quixun caiman. Usa 'aínbi cananuna mitsúnmi Cristomi catamēquin ēnquinma ax quicēsabi oquin 'acē cupí, aín bana mitsu 'unánmitēcēni cuainsa tanin, Nucēn Papa Dios cuēēncēbē. ¹⁶ Usoquin mitsu amiribishi 'unánmitēcēntancēx cananuna mitsu 'ura 'icē ēmacama, anua unin bana ñuixuncēma, acamanu cuanquin Cristo ñuiquin bana ñuixuni cuanti sinanin, nun 'unánmixunmabi uni itsían 'unánmicē, nun 'unánmicē isa quixun catima cupí.

¹⁷ Uí unin cara —'ēn cana upí oquin 'ai —quixun sinania, an ca —Nucēn 'Ibu Jesusan 'amicēxunshi cana upí oquin 'ai —quixun sinánti 'icēn. ¹⁸ Axa rabiacaia uníxma, axa Nucēn 'Ibu Jesucristonēn iscēx upí 'icē uni, ax cuni ca asérabi upí 'icēn.

11

Pablo 'imainun Jesucristonēn 'imicēxun isa aín bana ñuixunia quicē unicama

¹ Sinánñuma uni 'icēsai 'ēx rabiti banaiaibi mitsun 'ēn bana cuati cana cuēēnin. Usai banaiaibi 'ēn bana cuatibi camina 'icanin. ² Cristonainshi 'inun cana mitsu aín bana ñuixuan. Usa 'ixun cana xanúxa bētsi unin bana cuatima aín bēnēn banaishi cuati amí sináncēsariibi oi, mitsux bētsi bana quicēsa oíma Cristo quicēsabi oíshi 'iti cupí, mitsu cain, Nucēn Papa Diosan 'ē sinánmicēxun. ³ Ax cēmēti 'unan 'ixun ca runun Eva paráncēxa. Usaribi oquin sapi ca anu 'icē unicaman mitsu parania quixun cana 'itsa sinanin. Cristomi asérabi upiti catamēcē 'ixunbi sapi camina bētsi oquin sinánquin aín bana ēnti 'ai quixun cana sinan. ⁴ Mitsun camina uni itsían nun 'acēsabi oquin Jesusan bana ñuixunquinma, a bana bētsi oquin ñuixuncēxun cuatin. Cuanan camina Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēma, bētsi ñunshinan sinánmicē unicaman mitsu ñuixuncēxun a bana cuatin. Cuanan camina Jesucristo cupía Nucēn Papa Diosan nu iémiti a bana pain cuaxunbi ēnquin bērí bētsi bana, unin ñuixuncē, aribishi cuacanin. ⁵ Mitsúnmi, 'ēsamaira isa a unicama mitsun aín bana cuacē, ax 'icē quixun sináncēbēbi, cana 'ēn sináncēx 'ēx atu meuma 'ain. ⁶ 'Ēx upíra upiti banati 'unáncē 'ixunmabi 'ēn ñuicē bana ax ca asérabi 'icēn, nun mitsu ñuixuncē banacama quicēsabi oi 'ia camina nu iscan.

⁷ 'Ēn añubi ñucáquinma mitsu anun Nucēn Papa Diosnan 'iti bana ñuixuncē cupí, sapi camina, mitsux ismina 'ēx meura 'imainun 'ē manámi 'ai quixun sináncanin. ¿Mitsun sináncēx cara añubi ñucáquinma 'ēn mitsu bana ñuixunti 'aisama 'iax? ⁸ Mitsun bana ñuixunti cupí cana bētsi ēmacamanuxuan axa Jesucristomi catamēcē unicaman

'ináncëxun curíqui bian. ⁹ Mitsubë 'aish ñuñuma 'ixunbi cana mitsu ñu ñucácëma 'ain. Macedonianuaxa ucë axa Jesucristomi catamëcë unicaman cuni ca 'ën cuëncë ñucama 'ë 'inánxa. 'Ën mitsu 'acësabi oquin cana mitsu ñu ñucátima 'ain. ¹⁰ Cristonan 'aish cëmëquinma cana mitsu cain, Acaya menu 'icë unicamaxa atúinsa 'ë ñu 'inánxa quitin rabanan cana a ñubi bitima 'ain. ¹¹ ¿Uisacatsi carana usai banain? Mitsun sapi camina sinanin, 'ën cana mitsu nuibatima quixun. Nucën Papa Diosan ca uisaira oquin carana 'ën mitsu nuibati quixun 'unania.

¹² Usoquinmi sináncancëbëtanbi cana 'ën 'acësabi oquinshi 'ati 'ain. Mitsubë 'icë unicama, an nun ñuicë banama bana itsi ñuicë, acamax ca quia, nux cananuna Pablo 'imainun abë 'icë unicama 'icësaribi 'ain, abë sënëñribi 'aish. Nun 'acësaribi oquin ca Pablonën curíqui bitsia. A unicamaxa usai quitin rabanan cana curíqui bitsiman. ¹³ A unicamax ca —Cristo unicama ñuixunun ca Nucën Papa Diosan nu 'imiaxa —quix quia. Usai quibi ca asérabi usama 'icën. Cëmëquinshia an uni paráncë ca atux 'icën. ¹⁴ Usaquin uni parania isibi camina ratúcantima 'ain. Ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, anribi ca aín bana isa Diosan banasaribi 'icë quixun sinánmisa tanquin uni parania. ¹⁵ Usaribiti ca ñunshin 'atimanën 'apúan sinánmicë uni, ax bëtsi unían iscëx an ñu upí 'acë unisa 'icën. Usa 'aíshbi ca asérabi Nucën Papa Diosmi sinánquin ñu 'acëma 'aish Nucën Papa Diosnanma 'icën.

Jesusan bana ñuixuncë cupí Pablo tëmëra

¹⁶ Amiribishi cana mitsu cain, mitsúnmi —sinánñuma ca —quixun 'ë sinánti cana cuëñiman. —Sinánñuma ca —quixun 'ë ñuiquinbi camina 'ën mitsu cacëxun cuati 'ain, an 'ë ñuicë unicamaxa 'icësaribiti 'itsamashi 'ëx rabiacamainun. ¹⁷ Nucën 'Ibu Jesucristonën ca rabiacanun 'ë cacëma 'icën. Sinánñuma uni 'icësaishi cana rabiacatin. ¹⁸ 'Itsaira uníxa ënë nëtënu 'icë ñuishi sinani rabiacacësaribi oi cana 'ëxribi rabiacati 'ain. ¹⁹ Mitsun, nux sinánñuma 'imainun ismina mitsux sinánñuira 'ai quixun sinánquinbi camina a unicamax banaia cuëñquin cuatin, atúxa sinánñuma 'icëbi. ²⁰ A unicaman atun cuëncësa oquin 'acëxunbi camina mitsun tanshitin. Atun ca mitsu ñu mëëmianan, paránxun mitsun ñu bianan, mitsux camina meu 'aish atubë sënëñma 'ai quixun canan, mitsu bëtashcaia. Usaquin 'acëxunbi camina tanshitin. ²¹ Nux cushima 'ixun cananuna mitsu usoquin 'acëma 'ai quixun sapi camina sináncanin.

Uni sinánñuma banacësa 'aíshbi cana a unicama rabiacacësaribi oi 'ëx rabiacati 'ain. ²² ¿Atúxëshi cara hebreo banan banacë uni 'ic? 'Ëxribi cana usaribi 'ain. ¿Atúxëshi cara Israelnën rëbúnqui 'ic? 'Ëxribi cana usaribi 'ain. ¿Atúxëshi cara Abrahamnën rëbúnqui 'ic? 'Ëxribi cana usaribi 'ain. ²³ ¿Atun cara Cristo ñuiquin bana ñuixunin? Sinánñuma uni quicësa cana quin, atun 'acësamaira oquin cana 'ën 'acën. Atux 'icësamairai cana bana ñuixuni tëmëracën, atu 'acësama oquin ca 'ë 'itsa oquin sipuacancëxa, atu 'acësama oquin ca 'ë 'itsa oquin rishquicancëxa, 'itsai cana bamaibi iëacën. ²⁴ Mëcën achúshi oquin ca judíos unicaman 'ë treinta y nueve oquin rishquiacëxa. ²⁵ Rabé 'imainun achúshi oquin ca 'ë manë xon rishquicancëxa. Achúshi oquin ca 'ë maxaxan 'acancëxa. Rabé 'imainun achúshiti ça 'ëx anun cuancë manë nunti nanëti nëtéacëxa. Achúshi oi cana manë nunti nëtécëbë achúshi imé 'imainun achúshi nëtëñribi parúnpapa nëbëtsinuax mëñuacën. ²⁶ 'Ën nicënuax cana 'aisamaira tëmëracën, bacan cuani 'ianan men cuaniribi. Bëtsi nëtën cana bacamiquisa 'iacën, bëtsi nëtën cana an ñu mëcamacë unin 'aisa 'iacën. Bëtsi nëtën ca judíos unibu 'imainun judíosma unibu, acamanribi 'ë bëtsi bëtsi oti sináncëxa. Bëtsi nëtën ca ëma chanu 'icë unicamaribi 'ëmi tsuáquiruacëxa. Bëtsi nëtën cana anu uni 'icëma menuax tëmëracën. Bëtsi nëtën cana parúnpapanuax tëmëracën. Bëtsi nëtën ca axa —Cristonan cana 'ai —quibi cëmëcë unicamaxribi 'ëmi nishacëxa. ²⁷ Ñu mëëi cana tëmëracën. 'Uxti tëanan cana 'acëñuma 'aish panancë 'ianan, shimanan, chupañuma 'aish matsin bamatisa 'iacën. Usai cana tëmëracën. Usa 'aish cana usabii 'in.

²⁸ Ënë ñucama 'imainun cana camabi nëtën, camabi ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama cara asérabi Jesucristomi catamëtia quixun sinani bënëtin. ²⁹ Ui

unix cara ami catamëcë 'aíshbi Jesucristomi manutia a uni cupí cana 'ëxbi Jesucristomi manucësa 'aish masá nuitutin. Usa 'aish cana unían axa Jesucristomi catamëcë uni 'uchamicëbë 'ëribia usoquin 'acësa 'aish rabíanan an a uni 'uchamicë unimi nishin. ³⁰ 'Ëx rabiácátisa tani cana —'ënbi sinánxun ñu 'atima 'icëbi ca Nucën Papa Diosan 'ë 'aquianxa —quixun sinánquin a rabi rabiácáti 'ain. ³¹ 'Ën mi cacë ax ca cëmëma 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'unania. Ax ca Nucën 'Ibu Jesucristo aín Dios 'aish aín Paparibi 'icën, a ca camabi unin nëtétimoquin rabiti 'icën. ³² 'Ëx Damasconu 'ain ca an Aretas cacë 'apu ñu mëëxuncë unin a 'apun suntárucama 'ëa chiquitia binun quixun, a ëma aín cënën xëcuëcama bëaramiacëxa. ³³ Usoquian bëaracancë 'aínbi ca caquí chanu 'aruxun, cënë manámia 'icë xëcuë chamaratsunën 'ë ëman 'apácancëxa. Usocëx cana 'iacëacën.

12

Namácësa oquian Pablonën isa

¹ 'Ëx rabiácacë 'aíshbi ca ñancáishi 'iti 'icën. Usa 'aínbi cana 'ën namáquin iscësa oquin Nucën 'Ibu Jesucristonën ismicë ñu 'imainun an 'ë sinánmicë ñu a ñuiti 'ain. ² 'Ën cana ësaía 'ia ñu 'unanin. Axa Cristomi catamëcë uni achúshinëx ca naí cata rabé 'ucë cuancëxa, Nucën Papa Diosan 'imicëx. Aín namibëbi cara cuancëxa, aín bëru ñunshínshi cara cuancëxa cana 'unaniman. Nucën Papa Diosainshi ca 'unánxa. Usai a uni 'iá ca catorce baritia 'icën. ³ A uni cara aín namibë cuancëxa, cara aín namibëma cuancëxa quixun cana 'unaniman. Nucën Papa Diosainshi ca 'unánxa. ⁴ 'Ën cana 'unanin, an 'imicëx ca a uni Nucën Papa Diosan nëtënu cuancëxa. Cuanxun ca uinu 'icë unínbia ñuitima bana cuacëxa, cuanan ca uinu 'icë unínbia chiquinaquin uni ñuixuntima bana cuacëxa. ⁵ 'Ëxbi ënë ñu ñui rabiácátisa 'aíshbi cana 'ëxbi rabiácátiman. 'Ënbi sinánxun ñu 'atima 'icëbi ca Nucën Papa Diosan 'ë 'aquianxa quixuinshi sinani cana rabiácátin. ⁶ Rabiácátisa tani 'ëx quicëxbi ca 'ën bana, cëmëma 'aish sinánñuma uni banacësa 'itima 'icën. Usa 'aínbi cana rabiácátima 'ain. 'Ëx rabiácátiamabi camina 'ën 'acë ñucama isanan 'ën bana cuaquin mitsun uisa uni carana 'ëx 'ai quixun 'unánti 'ain. Usaribi oquin camabi unin 'ë 'unánti cana cuëënin.

⁷ 'Insíncë 'aish 'ën nami paëi 'ëx ubiti tëmëracë 'aínbi ca Nucën Papa Diosan 'ëx aín nëtënu cuanxun ñu iscë cupí rabiácáti rabanan usoquin 'ë 'iminun ñunshin 'atimanën 'apu ëanxa. ⁸ Rabé 'imainun achúshi oquin cana Nucën 'Ibu Jesucristo 'ën ñucë ënëa 'ë térécaxunun quixun ñucan. ⁹ Ñucácëxunbi ca 'ë caxa: “'Ën mi nuibaquin 'aquincëxun 'unani camina usashi 'iti 'ain. An —cushima cana 'ai —quixun sináncë uni, a cana 'ën cushínbi upí oquin ñu 'anun 'aquinin”. Usoquin ca Nucën 'Ibu Jesucristonën upiti ami catamëquin ñucë 'ixunbi ñu 'anun 'ë 'aquinia quixun 'unani cana 'ëx ñucë 'aíshbi cuëënin. ¹⁰ Usa 'aish cana Cristo ñuiquin aín bana unicama ñuixuncë cupí uni 'ëmi 'atimati banacë 'ianan ñuñuma 'ianan unin bëtsi bëtsi ocë 'ianan numi uni nishmainun bëtsi ñu cupíríbi tëmëraquinbi bënëquinma tanshitin. Usa 'aish cushima 'ixunbi cana Cristonën cushiocëxun ax cuëëncësabi oquin cushiñu 'ixun ñu 'ati 'ain.

Corintonu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamami sinania Pablo bënëa

¹¹ Mitsúnmi 'ë rabicëma cupí cana sinánñuma uni banacësari rabiacan. Mitsúxira 'ë rabi upiti banatisa 'ixunbi camina —Pablosamaira 'aish ca an Pablo ñuicë unicama ënëx Nucën Papa Diosan uni 'icë —quixun sinánan 'ën bana isa ñancáishi 'icë quixun sinánquin a unicaman mitsu ñuixuncë bana cuacanin. Usaquinmi mitsun sináncëbëbi cana 'ëx a unicama meuma 'ain, 'ënbi 'aquinma, Nucën Papa Diosan aín cushin 'amicëxuinshi 'ën 'acë cupí. ¹² Mitsubë 'ixun cana tëmëraquinbi tanshiquin, Cristo ñuiquin bana ñuixuanan, uni itsin 'acëma ñu 'acën. 'Ën 'aia isquin camina, 'ëx cana aséribi Nucën Papa Diosan aín bana ñuixunun caíscë 'ai quixun 'unancën. ¹³ 'Ën bëtsi bëtsi ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama 'acësaribi oquin cana mitsu nuiban, mitsúxmi atusaribi 'icë. Usa 'aínbi sapi camina mitsúnmi curíqui 'inánti sinántisa tancëxunbi 'ën bicëma cupí masáquin sináncanin. 'Ën mitsun curiqui bicëma axa 'aisama 'ain camina 'ëmi masáquin sinánquinma a ñu manucanti 'ain.

¹⁴ Rabëti cana mitsu isi cuan. Amiribishi mitsu istēcēni cuanti cana sinanin. 'Ēn 'acēsabi oquin cana curíqui 'inánanmi 'ē ñu 'ináncanun mitsu ñucátima 'ain. Mitsun 'ē ñu 'inánquinmabimi mitsun 'ē nuibati ashi cana cuēēnin. Aín bēchicēnin ca uni curíqui timēxuntima 'icēn. Aín papan cuni ca aín bēchicē curíqui timēxunti 'icēn. Usa 'ain cana 'ēx mitsun papasa 'ixun mitsun curíqui bitima 'ain. ¹⁵ 'Ēx asérabi mitsu nuibati tēmēraquinbi cana Cristo cupí mitsux upí 'inun mitsu aín bana ñuixunquin, 'ēn curíqui cēñúanan 'ēn cushi cēñúquinbi 'aquinti 'ain. 'Ēn mitsu asérabiira nuibacēxunbi sapi camina 'ēn 'acēsaribi oquin mitsun 'ē nuibatiman.

¹⁶ Micama raírínēx caísmi 'ēn isna mitsúnmi 'ē 'itsaira nuibaquin 'aquinun quixun mitsu paránquin bana ñuixunquin ñu ñucácēma 'ai quiax quin. ¹⁷ ¿An mitsu paránun carana uni xuan? Cananuna xucēma 'ain. ¹⁸ Mitsu istánun cana Titocēñun axa Cristomi catamēcē uni itsiribi xuan. ¿Titon cara mitsu paranx? Titobētan ca axa abē 'icē unin mitsu paráncēma 'icēn. 'Ēn 'acēsaribi oquin sinánquin ca atun ñu 'axa.

¹⁹ Nun usaquin mitsu cacēxun oquin mitsun nu nuibanun quixun isanuna ēsaquin mitsu cai quixun sapi camina sináncanin. 'Aíshbi ca usama 'icēn. 'Ēn nuibacē xucéantu, cana mitsu cain, ami catamēti ax quicēsabi oíshi 'inun cananuna Cristo cuēēncēsabi oquin mitsu 'aquinsa tanquinshi ēnē ñucama mitsu ñuixuan. Asérabi ca usa 'icē quixun ca Nucēn Papa Diosan 'unania. ²⁰ 'Ēn mitsu isi cuanxun iscēxbi sapi camina 'ēn sináncēsama 'icanti 'ai quixun cana sinanin, 'ēxribi mitsun sináncēsama 'imainun. Usa 'ixun cana sinanin, mitsux sapi camina nutsi cuamianani cuēbicananan, bētsibē bētsibē nishánancē 'ianan, bētsimi manáncē 'ianan, minainshi ñu 'ati sinánan bētsi unibē ñuianancē 'ianan, rabiacaquin upí oquin sináncēma uni 'ain. ²¹ Mitsu isi cuantēcēnia sapi ca aín bana cuacē 'aíshbimi usai 'icancēbētan Nucēn Papa Diosan mitsu cupí 'ē rabínmiti 'icē quixun cana sinanin. 'Imainun cana sinanin, mitsu raírínēn ñu 'aisama 'ai mitsunanmabi xanu itsibē 'ianan xanusa unibē 'ianan ñunshinacēquin ñu 'atima 'aquin, a ñucama manuquin sinanacēma cupí sapi cana bēunan mēscúti 'ai quixun.

13

Pablonēan ashiquin 'ēsēanan bērúanxa 'inun ca

¹ Mitsu isi rabēti cuan 'aíshbi cana amiribishi mitsu isi cuantēcēnti 'ain. Camabi ñu ca unin, rabé unían ñuia cuapánti 'icēn. Rabé 'imainun achúshi unían ñuiaire ca asérabi ca quixun 'unánti 'icēn. ² Mitsu isi cuanx anu 'ixun cana mitsu can, 'ēn mitsu istēcēni uxun iscēxa an ñu 'atima 'acē unicama 'imainun raíri uníxribi sinanatíma usabi 'ain, cana atu 'ēsēquin cushin cati 'ain. Usoquin 'ēn mitsu cacēsabi oquin cana 'ura 'ixunbi ēnē quiricanēn mitsu catēcēnin. ³ Mitsun camina upí oquin 'unántisa tan, carana Cristonēn sinánmicēsabi oquin unicama bana ñuixuni quixun. 'Ēx mitsu isi amiribishi cuanxun, an ñu 'aisama 'acē unicama cushin cacēbētan, camina 'unánti 'ain, Cristo ax ca asérabi 'ēbē 'icē quixun. Cristo ax ca cushiñúmama 'icēn. Usa 'ixun ca mitsu sinanamianan ami catamētími upí 'inun 'imiquin, aín cushi mitsu ismiti 'icēn. ⁴ Cristo ax ca uni itsi 'icēsai i curúsocēnu matáscē 'iacēxa. Usai 'iá 'aíshbi ca bērí Nucēn Papa Diosan cushin uisatimoi tsotia. Usa 'ain cananuna nux Cristo 'iásaribiti 'iquin uisa cara unin ocēxunbi cupiquinma tanshiti cushimasa 'ixunbi an 'imicēxun Nucēn Papa Diosan cushin mitsu 'aquinin.

⁵ Mitsúnbi camina sinánti 'ain, caramina asérabi Cristomi catamēti ax cuēēncēsabi oi 'i quixun. Upí oquin ca sinan. ¿Caramina 'unaniman. Jesucristo ax ca asérabi mitsubē 'icē quixun? Asérabi Cristonanma 'ain ca ax mitsubēma 'icēn. ⁶ Cristo ca asérabi nubē 'icē quixunmi mitsun 'unánti cana cuēēnin. ⁷ Mitsun —usama ca —quixun nu sináncēbētanbi cananuna ñu 'atima 'axmami 'icanun quixun Nucēn Papa Dios mitsu ñucáxunin. Nun cananuna mitsu upí oquin 'unánmia quixuan unin sinánti cupíma, mitsúnmi upí ñu 'ati cupíshi, cananuna Nucēn Papa Dios mitsu ñucáxunin. ⁸ Cristonēn bana quicēsama oquin cananuna 'aiman. Aín bana quicēsabi oquinshi cananuna 'ain. ⁹ Nux cushimasa 'ixunbi 'aquincēxmi mitsux upí 'ain cananuna cuēēnin. Mitsun ñu 'atima 'acēcama mēnóccē 'aish upíshi 'inun cananuna ēnquinma Nucēn Papa Dios mitsu ñucáxunin. ¹⁰ Nucēn 'Ibu

Jesucristonën, mitsu 'atimoquinma an iscëx upí 'inun 'aquinun 'ë cacë 'ixun, cana mitsu isi cuantëcën xunmashi ënë quirica mitsu buánmin, cuanxun 'ën iscëxmi 'aisama 'icania cushin banaquin masá nuitumiquin mitsu catin rabanan.

¹¹ 'Ën xucéantu, chuámashi camina 'icanti 'ain. Añu ñucama cara 'aisama 'icë camina mëníoquin sinántëcëntima 'ain, 'ën mitsu cacë banacama cuati camina bëtsin sináncësabi oquin sinani nishananíma nuibananishi 'icanti 'ain. Usai 'ia ca Nucën Papa Dios, an aín unicama nuibaquin bënëtima chuámarua 'inun 'imicë, ax mitsubë 'iti 'icën. ¹² Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'aish camina chuámarua 'inux bëtsibë bëtsibë cananti 'ain. ¹³ Axa 'ëbë 'icëcama Cristonën 'imicë 'aish aín sinan upíira upí acamanribi ca mitsu chuámarua 'aishmi bërúanx 'icanun 'ë camiaxa.

¹⁴ Mitsux 'uchacëbi Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin iémicë 'icëa Nucën Papa Diosanribi nuibamainuan aín Bëru Ñunshin Upí axribi mitsubë 'icëbëmi chuámarua bucucanti cana cuëënin. Ashi, Pablo.

PABLONĚAN GALACIANU 'ICĚ UNICAMA BUÁNMIÁ QUIRICA

Galacia menuaxa ax Jesucristomi cataměcě unicama Pabloněn quirica cuěñěoxuan

¹ 'Ĕx cana Pablo 'ain. Unin ca Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixunun 'ě caísama 'icěn. Nucěn Papa Dios, an a bamacě 'icěbi baísquimicě, abětan ca Jesucristoněn aín bana ñuixunun 'ě caísacěxa. ² Ĕnu 'icě axa ami cataměcě unicomabětan cana Galacia mecamanu 'icě ěmacamanuaxmi Jesucristomi cataměcě 'icě, ěně quirica mitsu cuěñěoxunin. ³ Nucěn Papa Diosbětan Nucěn 'Ibu Jesucristoněn mitsu nuibaquin 'aquincěxmi chuámarua 'aish bucucanti cana cuěñin. ⁴ Ĕně menu 'icě ñuishi 'atia an sináncě unicomam 'acěsaribi oquin ñu 'atima 'ati rabanan nu iěmi ca ax bamatsianxmabi nun 'ucha cupí bamacěxa, Nucěn Papa Dios cuěñcěsabi oi. ⁵ Nucěn Papa Dios ax ca unicomam xėnibua 'aínbi rabicě 'iti 'icěn. Usaquin ca 'ati 'icěn.

Jesucristomi catamětishi ca uni Nucěn Papa Diosan iscěx upí 'icě quicě bana

⁶ Cristoněn nuibacě 'aíshmi ainan 'inúan Nucěn Papa Diosan caísquin sinánmicě 'ixunbimi mitsun aín bana ěnquin bětsi bana cuacěbětan, cana uisacatsi caramina usari 'icani quixun sinanin. ⁷ Anúan uni aín 'ucha těrěncě 'aish Nucěn Papa Diosnan 'inux iěti bětsi bana ca 'aíma 'icěn. Usa 'aínbi ca uni raíriněn mitsu 'atimaquin sinánmiquin a bana bětsi oisa tanquin bětsi oquin ñuia. ⁸ Uin cara nun nu Cristo ñuiquin mitsu ñuixuncě Nucěn Papa Diosnan 'inux anun uni iěti bana, abi ñuixunquinma bětsi bana mitsu ñuixunia, a ca Nucěn Papa Diosan uisa cara oti 'icě usoquin 'ati 'icěn. Usoquin ca 'ě 'imainun naínuax ucě ángelribi, bětsi bana uni ñuixuncě 'icě, 'ati 'icěn. ⁹ Ĕn cacěsaribi oquin cana mitsu catěcėnėn, ui unin cara nun ñuixuncěxunmi cuacě a banama bětsi bana mitsu ñuixunia, a ca Nucěn Papa Diosan uisa cara oti 'icě usoquin 'ati 'icěn.

¹⁰ ¿Ĕsaquin mitsu caquin carana unían 'Ĕx cana asėrabi upí 'ai quixun 'ě rabiti sinan? Usaquin sinánquinma cana Nucěn Papa Diosan 'ě upí isti sinan. ¿Carana unicomabě upí 'iti sinan? Cana usaquin sinaniman. Nucěn Papa Diosma unishi cuěñmėti sinani cana Cristoněn unima 'itsían.

Uisax cara Pablo an Jesucristoněn bana uni ñuixuncě uni 'iacěxa quicě bana

¹¹ Ĕn xucěantu, mitsúnmi 'unánun cana ěsaquin mitsu cain, Jesucristo ñui quicě bana 'Ĕn mitsu ñuixuncě ax ca unínbia sináncě banama 'icěn. ¹² A bana cana unin ñuia cuacěma 'ain. Uinu 'icě unínbi ca a bana 'ě 'unánmicěma 'icěn. Jesucristonėnshi ca a bana 'ě 'unánmiaxa. ¹³ Ĕn judíos unicomam cuěñcěsa oquin ñu 'aia unin ñuia camina cuacěn. 'Ĕn cana axa Jesucristomi cataměcě unicomam 'aisamaira oquin bětsi bětsi ocěn, Jesucristomi sinánti bana ěnun quixun. ¹⁴ Usoquin 'anan cana judíos unin sináncěsa oquinshi sináncěn. 'Ĕn aintai 'ěbě sėnėnburibi an 'acěsamaira oquin cana uni apáncaman 'ě 'unánmicěsa oquinshi 'Ĕn chaitiněn ñuiasabi oquin 'aisa tancěn, 'Ĕx asėrabi judío uniira 'ixun. ¹⁵ Usai 'iabi ca Nucěn Papa Diosan, 'Ĕn titan pucu mēucüabi 'ě aín bana ñuixunun caísa 'ixun nuibaquin asėrabi ainan 'inun 'ě sinánmiquin, ¹⁶ aín Běchicėmi catamėti 'unánmianan, atúxribia ami catamėnun judíosma unicomaribi bana ñuixunun 'ě 'imiacěxa. Usaquin 'anúan 'imicėxun cana ubi uisai carana 'iti 'ai quixun ñucáma 'ain. ¹⁷ Ĕn a 'unáncěma pain 'aían a pain aín bana ñuixunun Cristoněn caísa uni camabi ñucati cana Jerusalėnu cuánma 'ain. Anu cuanfıma cana Arabia cacě menushi cuantancěx Damásconu cuantěcěancěn.

¹⁸ Rabé 'imainun achúshi bari inúcėbě pain cana Jerusalėnu Pedro isi cuancěn. Cuanx cana anu abě rabé semana 'imainun achúshi nětě 'iacěn. ¹⁹ Aribia Nucěn 'Ibu Jesusan aín bana ñuixunun caísa uni raíri isquinmabi cana Jacobo, Nucěn 'Ibu Jesusan xucěn, ashi

isacën. ²⁰ 'Ën a cuëneoquin mitsu cacë bana ënëx ca cëmëma 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'unania.

²¹ Jerusalénu 'itancëx cana Siria me 'imainun Cilicia menu cuancën. ²² Usa 'ain ca Judea menu 'icë ëmacamanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicaman 'ë 'unánma 'icën. ²³ 'Unánquinmabi ca ësaquian 'ë ñuicania cuacëxa: An nu bëtsi bëtsi o uni, an ca bëri Jesucristomi catamënnun quixun unicama bana ñuixunia, ami catamëtia ënun quixun unicama bëtsi bëtsi o 'ixunbi. ²⁴ Usaquian 'ë ñuia cuaquin ca Nucën Papa Dios rabiácëxa.

2

Jesucristonën aín bana ñuixunun caíscë raírinëan cuënnquin Pablo bia

¹ Usa 'ain cana catorce baritia 'icëbë Tito buani, Bernabébë Jerusalénu cuantëcëancën. ² Nucën Papa Diosan 'ë sinánmicësabi oi Jerusalénu cuanx bëbax cana anu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unin cushicamabëshi banacën. Banaquin cana 'ën judíosma unicama Jesucristo ñuiquin ñuixuncë banacama ñuixuancën, usaquin cana unicama ca quixun caquin. 'Ën usaquin bana ñuixunti cara atun sináncëx asábi 'icë quixun 'unánuxun cana 'ën judíosma uni ñuixuncë banacama chiquinaquin cacën, 'ën uni ñuixuncë bana axa 'ëx cëmëi banacësa 'aish ñancáishi 'itin rabanan. ³ 'Ën usoquin judíosma uni bana ñuixuncë chiquinaxuncëxun ca —asábi ca —quixun sinánquin — griego uni 'icë camina Tito judíos unicama 'icësaribitia 'inun 'unántioracamiti 'ai — quixun 'ë cáma 'icën. ⁴ Usa 'aínbi ca a cushi unicaman 'ë uisaquin cacëbëmabi, nuxnu anu timéanbi ax isa Jesucristomi catamëcë 'icë quibi cëmëcë unicama, axribi anu atsíancëxa. A unicamax ca, judíosma unicama ca Jesucristomi catamëcë 'aish judíos unicama 'icë sai 'inun 'unántioracacë 'iti 'icë quixun nu sinánmisa tani, uisa cupí caranuna judíosma unicama 'unántiocë 'inun 'imicëma 'ai quixun isi uacëxa. A unicaman, judíosma uniribi ca 'unántiocë 'iti 'icë quixun caquin nu sinánmisa tancëbëtanbi ca axa Jesucristomi catamëcë unin cushicaman Tito, 'unántioracamicëma 'icëbi nu uisaquinbi cáma 'icën. ⁵ A unicaman judíosma unicamax ca judíos unicama 'icësa 'iti 'icë quixun nu sinánmisa tancëxunbi cananuna, mitsúnmi Jesucristomi catamëtishi ca uni iéti 'icë quixun asérabi 'unánti cupí, atun nu cacësa oquin sinánma 'ain.

⁶ —Axa ami sináncë unicaman cushi 'inun Jesucristonën 'imicë ca atux 'icë —quixun unin cacë 'ixunbi ca a unicaman bëtsi ñu 'anun 'ë cáma 'icën. A unicamax nun cushi 'aínbi cana 'ën 'unanin, Nucën Papa Diosan ca aín nuitu 'unánquin, camabi uni asérabi uisa uni cara quixun 'unania. ⁷ Bëtsi ñu 'anun 'ë caquinmabi ca a cushi unicaman, judíos unicama bana ñuixunuan Pedro 'amicësaribi oquin ca Nucën Papa Diosan judíosma unicama bana ñuixunun 'ë 'amiaxa, quixun 'unáncëxa. ⁸ An judíos unicama Jesucristo ñuiquin bana ñuixunun Pedro 'imía 'ixun ca 'ëribi judíosma unicama bana ñuixunun 'imiacëxa.

⁹ Nucën Papa Diosan usaquin 'ë 'imicë 'icë 'unánquin ca Jacobo, Pedro, Juan, acaman atux Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'ixun Bernabécëñun 'ë aín mëcën 'inánquin, —asérabi camina nu 'acësaribi oquin Cristo ñuiquin aín bana ñuixunun Nucën Papa Diosan caíscë 'ai —quixun canan —nun nu judíos unicama bana ñuixunmainun camina mitsun judíosma unicama bana ñuixuni cuanti 'ai —quixun nu cacëxa. ¹⁰ Canan ca ësoquinshi nu cacëxa, —camina ñuñuma uni 'aquinti 'ai —quixun. Usoquin 'ati cana sináncën.

Antioquíanuxuan Pablonën Pedro ñu ca

¹¹ Usa 'ain cana 'ëx Antioquía ëmanu 'ixun Pedro Jerusalénuaxa ucë upí oquian asérabi Jesusan bana 'aiamoquin ñu cacën. ¹² Jacobonëan xucëxa uni raíri ucëma pain 'ain ca Pedronën judíosma unicamabëtan piacëxa. Usaquin 'axunbi ca Jacobonëan xucë unicama ucëbëtan atubëtan piquinma, judíosma unicama ëancëxa, axa Jerusalénuax ucë unicaman a ñu cati rabanan. ¹³ Pedronëan usaquin 'aia isquin ca axa Jesucristomi catamëcë judíos unicama raírinënribi, judíosma unicama axribi Jesucristomi sináncë 'icëbi, atubëtan piquinbi ëancëxa. A unicamaxa usai 'ia isi ca Bernabënëxribi usaribiti

'iacëxa. ¹⁴ Acamaxa —judíos uni cupíma Jesucristomi catamëtíshi ca uni iéti 'icë —quixun 'unanibi usai 'ia isquin cana axa Jesucristomi catamëcë unicama timécënxun Pedro ësaquin cacën: ¿Mix judío uni 'aíshbi judíoma uni 'icëσαι 'iquinbi caramina uisa cupí judíosma unia judíos unicama 'icëσαι 'inun quixun cain?

Judíos unicamaxa judíosma unicama 'icësaribiti Nucën Papa Diosnan 'iti bana

¹⁵ 'È 'imainun 'ëbë 'icë unicamax cananuna judío unin rëbúnqui 'aish judío uni 'ain. Nux cananuna an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma judíosma unicamasaribima 'ain. ¹⁶ Usa 'ixunbi cananuna 'unanin, Moisésnën usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuënëo bana quiásabi oquian ñu 'acë cupíma Jesucristomi catamëcë cupíshi ca uni Nucën Papa Diosan aín 'uchacama tërénquin ainan isia. Usaquin 'unani cananuna nuxribi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'inun Jesucristomi catamëacën. Usai ca unicama 'iti 'icë quicë bana 'acë cupíma ca Nucën Papa Diosan uni ainan 'icë upí isia.

¹⁷ Nun 'ucha sinánquin cananuna nun 'ucha tërénquin nu iéminun Cristo cain. ¿Usaquin caquin caranuna Cristonën ca nu 'uchañu 'imia quixun cain? Usama ca. ¹⁸ —Nun 'acë upí ñu a cupíma Jesucristomi catamëcë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosan iscëx abë upí 'ai —quixun 'unáncë 'ixunbi, amiribishi —'ën upí ñu 'acë cupí cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sináncë 'aish cana Nucën Papa Diosan iscëx 'uchañumama 'ain. ¹⁹ Moisésnëan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuënëo bana quicësabi oquin sënëonquin 'acëma 'aish cana iétimoi bamati 'iacën. Usai 'icëbi ca Jesucristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan ax cuëncësabi oi 'inun, 'ën 'uchacama tërénquin 'ë ainan 'inun iémiacëxa. ²⁰ 'Uchatëcënxunma ashiquin 'ën 'uchacama ëni cana Cristobë bamacësa 'ain. Usa 'aish cana 'ëshima, Cristo ax 'ëbë 'ain, aín cushímbi ax cuëncësa oíshi 'in. Nucën Papa Diosan Bëchicë, axa 'ë nuibatí bamatsianxmabi 'ën 'ucha cupí bama, ami catamëti cana ax 'ëbë 'ain, ax cuëncësabi oi 'in. ²¹ Moisésnëan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuënëo bana quicësabi oquin 'acë cupí ca Nucën Papa Diosan uni ainan 'icë upí isia quixun sináncë 'aish cana Cristo bama ax ca ñancáishi 'icë quicësa 'itsían. Usa 'aínbi cana, Nucën Papa Diosan ca aín Bëchicë ñancábi bamanun xuacëxa quixun sinanima, asérabi ami catamëtin.

3

Moisésnën cuënëo bana quicësabi oi 'icë cupíma Jesucristomi catamëcë cupíshia uni upí 'iti bana

¹ Gálatas unicama, mitsux camina sinánñumasa 'ain. Unin 'ucha cupía ax i curúsocënu bama Jesucristo ñuiquin cananuna mitsu upí oquin bana ñuixuancën. Ñuixuncëbi ca uni raírinën bëtsi bana ñuixunquin, Jesucristo ñui quicë bana cuaxunma 'anun quixun mitsu paránxa. ²⁻³ Camina 'ë catí 'ain, ¿Moisésnëan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuënëo banami cuacë cupí cara Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí mitsubëa 'inun mitsu 'ináncëx? Usama ca. Jesucristo ñui quicë bana cuatími ami catamëcëxunshi ca aín Bëru Ñunshin Upí mibëa 'inun mitsu 'ináncëxa. ¿Usa 'ixunbi caramina mitsun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan mitsu upí 'imiti sinántancëxunbi —'ën ñu upí 'acë cupíshi ca Nucën Papa Diosan 'ë upí isia —quixun sinanin? Usaquin sinani camina sinánñuma unicamasa 'ain. ⁴ ¿Ñancábi caramina cëmëishi tëmëraibi Jesucristomi sináncën? Mitsúxmi usai 'icë ax ñancábimi usai 'icëma 'itibi ca 'ia. ⁵ Nucën Papa Diosan ca aín Bëru Ñunshin Upí 'inánan uni itsían 'acëma ñu mitsu 'amia. ¿Uisa cupí cara mitsu usoquin 'amia? An ca usaquin 'aia, mitsúnmi Moisésnëan usai judíos unicama 'iti cuënëo bana cuacë cupíma mitsúxmi Jesucristo ñui quicë bana cuati, ax ca asérabi 'ëbë 'icë quixun sinani, ami catamëcë cupí.

⁶ Abrahamnën ca sináncëxa, Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin 'ati 'icë quixun. Usaquin sináncë cupí ca Nucën Papa Diosan Abraham aín nuitu upí 'icë isacëxa. ⁷ Usa 'ain camina mitsun 'unánti 'ain, an ax quicësabi oquin ca Nucën Papa Diosan 'aia quixun sinani ami catamëcë unicamax ca axa 'iásaribiti Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish

Abrahamnën rëbúnqui 'ia. ⁸—Judíos unicamaishima camabi uni cana axa Jesucristomi catamëtia nuibaquin aín nuitu upí isti 'ai —quixun 'unánquin ca Nucën Papa Diosan an Abraham äsaquin cacë bana aín uni cuënëomiacëxa: “Mí cupí ca camabi menu 'icë unicama 'ën 'imicëx aín nuitu upí 'aish chuámarua tani cuëenti 'icën”. ⁹ Usa 'ain ca ui unicamax cara Abraham 'iásaribiti —Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'aia —quixun sinani ami catamëtia ax ca Abraham 'iásaribiti Nucën Papa Diosan 'imicëx aín nuitu upí 'aish chuámarua tani cuëenti 'icën.

¹⁰ Usa 'aínbi ca ësairibi a bana usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuëneo ax quia: “Ui unicaman cara camabi cuëneo bana quicësabi oquinra 'acëma a ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën”. A bana asérabi 'ain cananuna 'unanin, a bana quicësabi oquin 'acë 'aish cana Nucën Papa Diosan iscëx 'uchañuma 'ai quixun sináncë unix ca a banacama quicësabi oquinra 'acëma 'icë Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'acë 'iti 'icën. ¹¹ Nucën Papa Diosan bana cuëneo ca ësaribiti quia: “Ui unicama cara Nucën Papa Diosan upí isia, ax ca asérabi ami catamëti tsóti 'icën”. Usaquin cuëneo bana 'unánquin cananuna 'unanin, Moisésnëan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuëneo bana 'acë cupíma ca Nucën Papa Diosan uni ainan 'icë upí isia, quixun. ¹² Moisésnën cuëneo banax ca quia: “Nucën Papa Diosbë upí 'inux Moisésnën cuëneo bana quicësabi oi 'iti sináncë unin ca asérabi a banacama quicësabi oquin 'ati 'icën”. Usai quibi ca, ami catamëtishi ca uni Nucën Papa Diosbë upí 'icë quima.

¹³ A bana, usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun Moisésnën cuëneo, a banacamaxa quicësabi oquiinra 'acëma 'icë, nu uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'ixunbi ca Nucën Papa Diosan nu 'aquinma, Cristo, nun 'ucha cupí tëmëramia cupí, nu ami catamëtia uisotima 'icën. Camabi unin 'ucha cupí ca 'uchañuira uni 'icësari Cristo i curúsocënu bamacëxa, Nucën Papa Diosan bana cuëneo ësai quicësabi oi: “Ui unix cara i curúsocënu matáscë 'icë ax ca asérabi 'uchañuira 'aish Nucën Papa Diosan uisaira cara oti 'icë usoquin 'acë 'iti 'icën”. ¹⁴ Nucën Papa Diosan Abraham cásabi oía judíosma unicamaxribi Nucën Papa Diosnan 'inun ca Cristo Jesús 'uchañuira uni 'icësari bamacëxa. Ax usai bama cupí ca axa ami catamëcë unicama Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí 'inania, ax quiásabi oquin.

Moisésnën cuëneo bana 'imainun Nucën Papa Diosmi catamëti quicë bana

¹⁵ 'Ën xucéantu, esa ca ënë bana 'icën. Achúshi unían, usa ca ënë ñu 'iti 'icë quixun quiricanu cuënocë 'icë ca uinu 'icë unínbi a bana tërécacuin bëtsi otécëntima 'icën. ¹⁶ Usaribi ca Nucën Papa Diosan Abraham cá bana 'icën. An ca Abraham aín rëbúnqui achúshi ñuiquin, a cupí ca camabi menu 'icë unicama an iscëx upí 'aish cuëenti 'icë quixun cacëxa. Usaquin Nucën Papa Diosan Abraham cá bana ax ca “aín rëbúnquicama” ñui quima, “aín rëbúnqui achúshi” ñui quia. Usa 'ain ca aín rëbúnqui achúshi a ñuia quiá ax Cristo 'icën. ¹⁷ Ësa ca a bana 'icën. Nucën Papa Diosan ca aín rëbúnqui achúshi ñuiquin, a cupí ca camabi menu 'icë unicama an iscëx upí 'aish cuëenti 'icë quixun caquin Abrahambëtan ashiquin mënóccëxa. Usaquin mënío 'ixun ca cuatrocientos treinta baritia inúcëbëtan Nucën Papa Diosan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quicë bana Moisés cuëneoomiacëxa. Usaquin cuëneoquinbi ca an Abrahambëtan mënío bana ñancáishia 'inun Nucën Papa Diosan tërécama 'icën. ¹⁸ Moisésnëan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuëneo bana quicësabi oquin 'acë cupía uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain ca an Abrahambëtan mënío bana ñancáishi 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca usama 'icën. A ñuiquian an Abrahambëtan mënío achúshi uni a cupíshi ca uni ami catamëtia Nucën Papa Diosan upí isia.

¹⁹ ¿An Abraham cá bana xënbua 'aínbi asérabi 'ain cara uisacasquin Nucën Papa Diosan usai judíos unicama 'iti bana cuëneonun Moisés cacëx? Uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixuan unin 'unánti cupí ca a bana judíos unicama 'ináncëxa. Abrahamnën rëbúnqui, Cristo, axa utia Abraham ñuixuan, a utámainuan a bana quicësabi oquin pain 'anun ca Nucën Papa Diosan a bana Moisés cuëneoomiacëxa. Nucën Papa Diosan cacëxuan

ángelcaman a cacë bana ca Moisésnën cuënëo bana 'iacëxa. ²⁰ An cacë bana ñuiquin judíos unicama canun Moisés 'iminuxbi ca Nucën Papa Dios achúshi, ax Abrahambëbi banacëxa, uni itsi camima.

Uisa cupí cara Nucën Papa Diosan usaía uni 'iti bana Moisés 'ináncëxa quicë bana

²¹ ¿'Èx ësai qui carana Nucën Papa Diosan Abraham cá banaxa bëtsi 'imainun ca an Moisés cá banáxribi bëtsi 'icë quin? Usama ca. Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'acë cupía uni aín nuitu upí 'aish Nucën Papa Diosnan 'ain, ca a bana 'acë cupíshi uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'itsíanxa. ²² Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo —camabi unin ca ñu 'atima 'aia —quia. A banaxa asérabi 'ain ca axa Jesucristo cupí ami catamëcë unicamaxëshi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'icën, an aín rëbúnqui achúshi ñuiquin Abraham cásabi oi.

²³ Ami catamëtinu iéti Jesucristoa utámainun ca judíos unicaman Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'ati 'iacëxa. ²⁴ Usa 'ain cananuna an bërúancë xanun bana tuacën tancësaribi oquin, Moisésnën cuënëo bana tanquin, a bana quicësabi oquinshi 'aquin, uisa ñu 'ati cara asábi 'icë, uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixun 'unáncën, aminu catamënuan Cristo utámainun. Usai 'ia 'aíshbi cananuna Cristo uá 'ain, ami catamëtia nun 'ucha téréncë 'aish Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. ²⁵ Nux ami catamënuan Cristo uá 'ain cananuna ami catamëquin an bërúancë xanun bana tuacën tancësaribi oquin Moisésnën cuënëo bana tancë cupíma, Jesucristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain.

²⁶ Usa 'ain camina mitsux Cristo Jesúsmi catamëti abë 'aish Nucën Papa Diosan bëchicë 'ain. ²⁷ Ami catamëtia ainan 'icë nashimicë 'aish camina unían aín chupa xëni 'aisama pëquin chupa ió pañucë usaribi 'aish mibëa Cristo 'ain min nuitu upíira 'ain. ²⁸ Judíos unicama 'imainun axa griego banan banacë judíosma unicama, an uni ñu mëëxuncë unicama 'imainun an uni ñu mëëxuncëma unicama, bëbu 'imainun xanu, acamáxbi camina Jesucristonan 'aish Nucën Papa Diosan iscëx bëtsisaribi 'aish achúshisa 'ain. Jesucristonan 'ixun camina camaxunbi bëtsin sináncësaribi oquin sinanin. ²⁹ Mitsux Cristonan 'aish camina axa 'iásaribiti Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish Abrahamnën rëbúnqui 'ain. Usa 'aish camina Nucën Papa Diosan aín rëbúnqui ñuiquin Abraham cásabi oi aín uni 'ain.

4

¹ Èsaquin cana mitsu cain, aín papa bamacëbëtan ca aín ñucama ainan 'icëbi canicëma pain 'ixun aín bëchicënën bitsima. Canitancëxun cuni ca biti 'icën. Usa 'aish ca a tuá aín papan ñucama axa ainan 'aínbi a ñucama bicëma pan 'aish, an aín papa ñu mëëxuncë unisaribi 'icën. ² Aín papan anúan aín ñu biti mënío nëtë sënëntamainun ca aín papan caíscë unin aín bëchicë bërúanan aín chupa acama aín papan curíquinën bixunti 'icën. ³ A tuásaribi ca Jesucristo ucëma pan 'ain judíos unicama 'iacëxa. Usa 'ixun ca Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'anan aín nuitu upí 'inúan unin sináncë ñuishi 'ati sináncëxa. ⁴ Usa 'aínbi ca aín uti nëtë sënëncëbëtan Nucën Papa Diosan aín Bëchicë ënë nëtënu xuacëxa. Achúshi xanúxa bacéncëx canitancëx ca judíos unicama 'icësaribiti Moisésnën cuënëo bana, usaía judíos unicama 'iti, a 'unáncë 'iacëxa. ⁵ Ax ca judíos uni 'aíshnu nux Moisésnën cuënëo bana cuacë 'icë, an 'imicëxëshi nun 'uchacama téréncë 'aish Nucën Papa Diosan bëchicë 'inun nu 'iminux uacëxa.

⁶ Mitsux camina asérabi aín bëchicë 'ai quixunmi 'unánun ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicënën Bëru Ñunshin Upí mitsubëa 'inun xuacëxa. Usa 'ain camina aín bëchicë 'ixun —'ën Papa Dios camina mix 'ai —quixun Nucën Papa Dios cain. ⁷ Usa 'aish camina an uni ñu mëëxuncë uni 'icësaí 'ima xubu 'ibu unin bëchicë 'icësaí asérabi Nucën Papa Diosan bëchicë 'ain. Mixmi aín bëchicë 'icë ca Cristo ax quiásabi oquin mitsun 'uchacama téréncëquin an iscëxmi upí 'inun 'imianan aín Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'inun 'inania.

Axa Jesucristomi catamëti unicamamia Pablo sinan

⁸ Bëráma camina —Nucën Papa Dios ca aséabi Dios 'icë —quixun 'unáncëma 'ixun Diosma ñucama rabiquin bëtsi bëtsi ñu 'acën. ⁹ Usaquin bëtsi ñu rabiá 'ixunbi camina an sinánmicëxun —Nucën Papa Dios ax ca aséabi Dios 'icë —quixun 'unanin. ¿An mitsu ainan 'imicëxunbi caramina uisa cupí mitsúnmi bëráma rabi ñucama rabiécënti sinan? ¹⁰ Nucën Papa Diosan mitsu upí isnun quiax camina bërámami quiásaribiti nètë ñui —ënë nètëx ca bëtsi nètësama 'icë —quianan 'uxë ñui —ënë úxëx ca bëtsi 'uxësama 'icë —quianan bari ñui ënë barix ca bëtsi barisama 'icë —quin. ¹¹ Usaquin sinanimi 'ën mitsu 'unánmicë banacama manucësa 'ain cana —sapi cana ñancábi mitsu 'unánmia —quixun sinanin.

¹² 'Ën xucéantu, mitsux judíos unima 'ixun camina Moisésnëan cuënëo bana 'unáncëma 'ixun a bana quicësabi oquin 'ama 'ain. 'Ënribi cana —a bana quicësabi oquin 'acë cupí cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun bërí sinaniman. Usa 'ain camina mitsúxribi 'ëx 'icësaribiti Nucën Papa Diosan iscëx upí 'inux aséabi Jesucristomishi catamëti 'ain. 'Ëx mitsubë 'ain camina 'ëmi 'icëma 'ain. ¹³ Camina 'unanin, 'ën nami 'aisama 'ixun cana bëtsi menu cuanti sinánquinbi anuxuinshi Jesucristo ñuiquin mitsu bana ñuixuntabaquin ñuixuancën. ¹⁴ 'Ëx 'ñucë 'aish upíma 'icë isquinbi camina 'ë timáma 'ain. Usa 'ixun camina Nucën Papa Diosan xucë ángel bicësa oquin upí oquin bianan Jesucristo 'acësa oquin 'ë biacën. ¹⁵ 'Ë isi camina cuëëancën. ¿Usai 'iá 'aishbi caramina bërí uisacatsi usama 'ain? Usama 'ainbi cana 'unanin, usoti 'icë cuni camina mitsun bëru échíxun 'ë 'inan 'itsían. ¹⁶ ¿'Ën mitsu aséabi cacë bana sinánquin caramina 'ëx cana mitsumi nishi quixun sinanin? Usama ca.

¹⁷ An mitsu bana itsi 'unánmicë unicamax ca cëmëquin parani mitsubë upiti banaia. Usai 'iquinbi ca aséabi mitsu 'aquinti sinánia. Mitsúnmi 'ë sinánquinma atuishi sinánquin aín banaishi cuati ca cuëënia. ¹⁸ Usa 'ainbi cana mitsu cain, paránquinma unin upí oquin ñu 'aquincëxmi mitsux abë nuibananti ca asábi 'icën. Usaribi oquinmi mitsubë 'icë 'acësaribi oquin mitsubë 'icëmabi 'ë sinánti ca asábi 'iti 'icën. ¹⁹ Mitsux camina 'ën bëchicësa 'ain. Usa 'ain cana mitsúnmi Cristo 'unáncëma pain 'ain 'iásaribiti mitsúxmi aséabi ami upiti catamënun quixun sinani, masá nuituti bënëtin, bacëñuxun paë tania xanu bënëcësaribi oi. ²⁰ 'Ëx anu mitsubë 'iti cana cuëënin. 'Ëx anu 'ixun cuni cana mitsubë banaquin, upí oquin mitsun sinan 'unánquin, mitsu upí oquin 'ësëtsian. Mitsubëma 'ixun cana uisai caramina 'icani quixun 'unaniman. Usa 'ain cana uisaquin carana mitsu cati 'ai quixun 'unaniman.

Agarcëñun Sara ñuicë bana

²¹ Mitsux Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'ati cuëëncë 'ixun camina 'ën ñucácëxun 'ë cati 'ain, ¿caramina uisai cara a bana quia quixun upí oquin 'unáncëma 'ain? ²² A banax ca quia, Abraham ca rabé bëbu bëchicëñu 'iacëxa. Bëtsin titax ca Abrahamnën xanúan ñu mëëmicë, Agar cacë xanu, 'iacëxa. Bëtsix ca Abrahamnën xanun tuábi 'iacëxa. ²³ An Abrahamnën xanu ñu mëëxuncë xanun tuacëx ca camabi tuásaribi 'aish unin bëchicëishi 'iacëxa. Usa 'ainbi ca bëtsix Abrahamnën xanu, Sara, ax tuacëma 'aishbi Nucën Papa Diosan Abraham cásabi oi tutancëx bacëancëxa. ²⁴ Ënëx ca ësa 'icën. Ënë xanu rabé 'imainun tuá rabé ñui quicë bana isquin cananuna bëtsi bana rabëribi sinánti 'ain, ësai quicë: A bana achúshinëx ca Cristo ñui quicë 'icën. A bana ca aséabi 'icë quixun sinani Cristomi catamëcë unicamax ca Saran rëbúnquisa 'icën. Bëtsix ca Nucën Papa Diosan Moisés cuënëomia bana a ñui quicë 'icën. Aín bashi Sinaí, anuax 'itsa nètë abë banaquin ca Nucën Papa Diosan usai ca 'ën uni 'iti 'icë quixun Moisés cacëxa. A bana quicësabi oquin aín unicaman 'anun 'inan 'ainbi ca 'itsa unin, a 'acë cupíshi cana Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun sinania. Usaquin sináncë unicamax ca Agarnën rëbúnquisa 'icën. ²⁵ Aín bashi Sinaí ax ca Arabia menu 'icën. Aín bashi Sinaíñuxan abë banaquin Nucën Papa Diosan Moisés, usai ca aín unicama 'iti 'icë quixun cá bana 'acë cupí cana Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun sináncë unicamax ca Jerusalënu 'icë unicamasa 'icën. Usaquin sináncë unicamax ca Agarnën tuá 'iásaribi 'icën. Usa 'aish

ca ěsa 'icěn. Nucěn Papa Diosan, min xanun ca mi tuaxunuxun 'aia cá bana sinánquinma ca Abrahamněn běchicěĵu 'iti cuěěnquinshi Agar cacě xanumi běchiacěxa. Usa 'aish ca a tuá a Nucěn Papa Diosan Abraham ĵuixuan, ama 'iacěxa. ²⁶ 'Itsa uníxa Agarněn tuá 'iásaribi 'aínbi cananuna usama 'ain. Nux cananuna Nucěn Papa Diosan nětěnu 'icě Jerusalěn anu abě 'iti uni 'ain. ²⁷ Abrahamněn xanu ĵui ca cuěěno bana ěsai quia:

An tuacě xanun rěbúnquiněxa 'icěsamaira oi ca —'ěn cana tuaima —quixuan an sináncě xanu aín rěbúnqui 'aisamaira 'iti 'icěn. Usa 'ain camina mix tuatima 'aish tuáĵuma xanu 'aíshbi —tuáĵu cana 'iti 'ai —quixun 'unani cuěěnti 'ain; tuacěn paě tancěma xanu 'aíshbi camina tuá 'imainun rěbúnquiĵu 'icě cupí chuámarua tani cuěěnti 'ain.

²⁸ 'Ěn xucěantu, Nucěn Papa Diosan Abraham cacěsabi oquin ca Isaac aín titan tuacěxa. Usaribiti cananuna nux Nucěn Papa Diosan měnósabi oi Cristo cupí ainan 'ain. ²⁹ Běráma ca Agarněn tuá, axa camabi tuá 'icěsaribi unin běchicěshi 'inun aín titan tua, an, Isaac, Nucěn Papa Diosan cacěsabi oquian Abrahamněn běchicě, a bětsi bětsi ocěxa. Usaribi oquin ca an Nucěn Papa Diosnan 'inuxun, usai ca judíos unicama 'iti 'icě quicě bana 'acě unin, axa Nucěn Papa Diosnan 'inux Cristomi cataměcě unicama bětsi bětsi oia. ³⁰ Usa 'aínbi ca Nucěn Papa Diosan bana cuěěno ěsai quia: “Aín xanúan ĵu měěmicě xanun tuacěn rěbúnquiněx ca Nucěn Papa Diosan cásabi oi Abrahamněn xanun tuacěn rěbúnquisaribi 'itima 'icěn. Usa 'ain ca aín xanúan ĵu měěmicě xanubě aín tuá ashiti Abrahamněn xubunuax utěcěntimoi cuanti 'icěn”. ³¹ 'Ěn xucěantu, usa 'ain cananuna nux Agarněn tuá 'iásaribima 'aish Saran tuása 'ain.

5

Jesucristonan 'ixun běráma 'á ĵucama sinántěcěntima bana

¹ Nun Moisésněn usai ca judíos unicama 'iti 'icě quixun cuěěno bana quicěsabi oquin 'acě cupíma cananuna Cristomi cataměcě cupíshi Nucěn Papa Diosnan 'ain. Usa 'ain camina asěrabi Cristomi cataměquin a ěnti sinántima 'ain. Usai judíos unicama 'iti Moisésněn cuěěno bana quicěsabi oquin 'acě cupí cana Nucěn Papa Diosnan 'ai quixun camina sinántěcěntima 'ain.

² Pablo 'ixun 'ěn mitsu camainun ca cuat, Nucěn Papa Diosnan 'inux cana judíos unicama 'icěsai 'unántioracati 'ai quixun sinanibi camina Cristomi cataměcěma 'aish Nucěn Papa Diosnan 'itima 'ain. ³ Cana mitsu catěcěnin, uicaman cara —'unántioracacěma 'aish cana Nucěn Papa Diosan iscěx 'ěn nuitu upí 'inux 'unántioracacě 'iti 'ai —quixun sinania, a unicaman ca 'unántioracacě 'iti ashima camabi usai ca judíos unicama 'iti 'icě quixun Moisésněn cuěěno bana quicěsabi oquin 'ati sinánti 'icěn. ⁴ Uicaman caramina —Moisésněan usai ca judíos unicama 'iti 'icě quixun cuěěno bana quicěsabi oquin 'acě cupí ca ainan 'icě Nucěn Papa Diosan 'ě upí isia —quixun sinani, mix camina upí 'inux ami catamětancěxunbi Cristo ěncě 'ain. Usa 'aish camina Nucěn Papa Diosnanmasa 'ain. ⁵ Usa 'aínbi cananuna nun, ami cataměti ěnquinma aín Běru Ĵunshin Upitan 'imicěx cananuna Nucěn Papa Diosan iscěx upí 'iti 'ai quixun sinanin. ⁶ Nux asěrabi Jesucristonan 'aish cananuna 'unántioracacě unicama 'icěsaribiti 'unántioracacěma 'aíshbi Nucěn Papa Diosan iscěx upí 'ain. Jesucristomi cataměcě 'ixúan an uni nuibacě uni ax ca Nucěn Papa Diosan iscěx upí 'icěn.

⁷ Mitsux camina upiti Jesucristomi sináncěn. ¿Ui unin cara Jesusan banami ěnun quixun mitsu sinanami? ⁸ Nucěn Papa Dios an mitsu ainan 'inun sinánmicě, an ca Jesusan bana ěnun quixun mitsu sinánmicěma 'icěn. ⁹ Unix ca quia, “Anun pán chamiti ĵu an ca xanpanu 'icě pán 'ati ĵu acěĵun měscucěxun camabi chamia”. Usaribi 'ixuan an uni paráncě unin ĵuixuncěxun ca camabi unin aín bana cuatia. Usa unin sapi ca mitsu paránxa. ¹⁰ Usa 'aínbi cana mitsúxmi Nucěn 'Ibu Jesucristomi cataměcě 'ain ěsaquin sinanin, mitsun camina 'ěn 'acěsaribi oquin —Moisésněan cuěěno bana cupíma Jesucristomi cataměcě cupíshi cananuna Nucěn Papa Diosan iscěx upí 'ai —quixun 'unanin. Usa 'aínbi ca an mitsu 'atimaquin sinanamisa tancě uni, uisa uni cara, abi Nucěn Papa Diosan castícanti 'icěn.

¹¹ 'Ēn xucéantu, cana mitsu cain, 'ĕn —Nucĕn Papa Diosan iscĕx upí 'inux ca uni 'unántioracacĕ 'iti 'icĕ —quixun caquin, unicama bana ñuixuncĕ 'aish cana judíos unicaman bĕtsi bĕtsi ocĕma 'itsían. I curúsocĕnuaxa ax bama, Jesucristo, ami catamĕtishi ca uni upí 'iti 'icĕ quixun a bana 'ĕn ñuicĕbĕma ca uni 'ĕmi nishtsíanma. ¹² An mitsu 'unántioracanun quixun ubíocĕ unicama aín namiribi tĕatibi ca 'ia.

¹³ 'Ēn xucéantu, mitsun ñu 'acĕ cupíma Cristomi catamĕcĕ cupíshi an iscĕx upí 'inun ca Nucĕn Papa Diosan mitsu caísaxa. Usa 'ixun camina mitsux cuĕĕncĕsabi oquin ñu 'atima 'ati sinántima 'ain. Usaquin 'aíma camina bĕtsibĕ nuibanani asĕrabi 'aquiananti 'ain. ¹⁴ Nucĕn Papa Diosan bana ca quia:

—“Mixmi bĕrúancacĕsaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icĕ 'aquinti 'ain”. A bana quicĕsa oquin 'acĕ 'ixun camina bĕtsi uni nuibati 'ain, mix bĕrúancacĕsaribi oquin. Usoquin 'acĕ 'ixun camina Nucĕn Papa Diosan bana raírínĕxa quicĕsabi oquin 'acĕ 'iti 'ain. ¹⁵ Usa 'aínbi bĕtsibĕ nishanani cuamianani camina mitsux Jesucristonĕn unimasa 'iti 'ain. Usai 'itin rabanan camina bĕrúinraocati 'ain.

Unin sináncĕsa oquin sinanima Nucĕn Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upitan sinánmicĕ 'iti bana

¹⁶ 'Ēn cana mitsu cain, mitsux cuĕĕncĕsabi oquin ñu 'atima 'aquinma camina Nucĕn Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upitan sinánmicĕsa oquinshi sinánquin ñu 'ati 'ain. ¹⁷ Nun sináncĕsa oquinshi ĕnĕ nĕtĕnu 'icĕ ñu 'aquin cananuna Nucĕn Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upí cuĕĕncĕsama oquin 'ain. Nucĕn Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upí ax ca nun sináncĕsa oquinu ñu 'ati cuĕĕnima. Usa 'ixun camina mitsux an sinánmicĕ 'ixun mitsun cuĕĕncĕ ñu 'atima 'ain. ¹⁸ Mitsun aín Bĕru Ñunshin Upitan sinánmicĕxun sinánquin ñu 'acĕ 'aish camina usai ca uni 'iti 'icĕ quixun Moisésnĕn cuĕnĕo bana quicĕsamaira oi 'icĕ 'aish 'uchocĕma 'iti 'ain.

¹⁹ Camina 'unanin, unin ca 'aisa tanquinbi tĕnĕquinma aín cuĕĕncĕsa oquin ĕsa ñucama 'aia quixun: aín xanuma 'aínbi xanubĕ 'iti, xanúxmabi uni itsibĕ 'iti, 'imainun ñunshínquin ñu 'atima 'ati. ²⁰ 'Anan ca 'aia, Nucĕn Papa Diosmi sinánquinma unin 'acĕ ñu rabiti, ñubĕ 'iti, bĕtsibĕ nishánanti, cuamianani nishánanti, ñuñanánti, unimi pishui nishti, bĕnĕtishi unimi nishti, anbi ñu 'acatsi quixun sináncĕ 'iti, 'imainun uni raírĭ, raírĭ unibĕ nishananquin amanu amanu sinánun sinánmiti, acamaribi. ²¹ 'Imainunribi ca 'aia, bĕtsi unin ñu cuĕĕnti, uni 'ati, paĕnti, picĕntapun 'iti, acama. Usa ñucama ca unin aín cuĕĕncĕsa oquin ñu 'aquin 'aia. Usa 'ain cana ĕn mitsu cacĕsaribi oquin mitsu catĕcĕnin, usa ñua an 'acĕ unicamax ca aín unima 'aish Nucĕn Papa Diosan nĕtĕnu abĕ 'itima 'icĕn.

²² Usa 'aínbi ca Nucĕn Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upitan sinánmicĕxuan an sináncĕ uni ax ĕsai 'ia: unicama nuibacĕ, chuámarua 'aish cuĕĕncĕ, uisa ñu cara 'icĕbĕbi chuámarua 'aish bĕnĕcĕma, an 'atimocĕxunbi uni cupicĕma, cuĕmĕninínshi banacĕ, upí nuituñu, 'imainun Jesucristomi upiti catamĕcĕ, ²³ rabícĕma, aín cuĕĕncĕsari 'iisa tanquinbi tĕnĕcĕ. Usa uni ñuia, ax —usai 'itima ca —quicĕ bana ca 'aíma 'icĕn. ²⁴ Cristo nun 'ucha cupí i curúsocĕnu bama 'ain cananuna nun nu ñunshínquin 'asaribi oquin 'atĕcĕnuxunma ñu 'atimacama ĕan. ²⁵ Usa 'ain cananuna nux aín Bĕru Ñunshin Upitan 'imicĕx Nucĕn Papa Diosan uni 'ixun, aín Bĕru Ñunshin Upitan an nu sinánmicĕsabi oquin 'ati 'ain.

²⁶ Usa 'ain cananuna —'ĕx cana bĕtsi unisama 'ai —quiax rabítima 'ain, cananuna cuĕbicanani unibĕ nishanantima 'ain, 'imainun cananuna bĕtsimi nutsitima 'ain.

6

Bĕtsibĕ 'aquiananti bana

¹ 'Ēn xucéantu, axa Jesucristomi catamĕcĕ unían manúxun ñu 'aisama 'aia camina mitsux asĕrabi Nucĕn Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upitan sinánmicĕ 'ixun axa upí 'inun quixun nuibaquin 'aquinti 'ain, rabíquin —'ĕx cana 'uchañuma 'ai —quixun sinánquinma. Mixribi usai 'itin rabanan camina bĕrúancati 'ain. ² Min ñuishi 'ati

sinánquinma camina uni raíriribi ami sinánquin 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain. Usai camina bëtsibë bëtsibë 'aquiananti 'ain. Usai 'i camina Cristo quiásabi oi 'iti 'ain.

³ Ui unin cara asérabi upí 'ixunmabi ax isa upí uni 'icë quixun sinania, ax ca aín sinanéinshi cëmëia. ⁴ Ñu 'aquin ca aín unin —¿Cristo cuëëncësabi oquin carana 'ai? — quixun sinánti 'icën. Usai 'i ca unían a cuëënti sinanima —Cristo cuëëncësabi oi cana 'i —quixun sináncë cupí a uni chuámarua tani cuëënti 'icën. ⁵ Cristonan 'ixun ca unin uisa cara aín sinan 'icë quixun sinánan uisa ñu cara 'ati 'icë quixun anbi sinánti 'icën.

⁶ An Nucën Papa Diosan bana 'unánmicë uni a ca a 'unánmicë unin cupíoquin uisa ñuñu cara, a mësú 'inánti 'icën.

⁷ Camina upí oquin 'unánti 'ain, Nucën Papa Dios parani ca uni ami cuaitima 'icën. Ënëx ca ësa 'icën: An 'apácë ñu bëru aín bimibi ca unin biti 'icën. ⁸ Usaribiti ca axa aín 'uchacama ënima aín cuëëncësa oíshi 'icë uní ax ainanma 'aish xënibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'íma. Usa 'aínbi ca an aín Bëru Nunshin Upitan sinánmicëxun sinánquin ñu upí 'acë uni ax Nucën Papa Diosnan 'aish xënibua 'aínbi abë 'ia. ⁹ Usa 'ain cananuna Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'aquin atsánquin ëntima 'ain. Usoquin ñu upí oquin 'ai cananuna ax quiásabi oi an 'aquincë 'ianan aín nëtënu abë 'iti 'ain. ¹⁰ Usa 'ain cananuna axa nubë Jesucristomi catamëcë unicama 'aquinti 'ain. 'Aquianan cananuna 'aquinsa 'icë uni raíriribi camabi 'aquinti 'ain.

Pablonëan ashiquin 'ësëanan bërúanxa 'inun ca

¹¹ 'Ën męcënanbi chaira letranën mitsu cuëënoxuncë bana ënë camina isti 'ain. ¹² An —camina 'unántioracacë 'iti 'ai —quixun caquin mitsu 'unánmicë unicaman ca judíos unicama cuëënmitti cupíshi usaquin 'unánmia. I curúsocënu ax bama, Cristo, ami catamëtishi ca uni iéti 'icë quicë, a bana cupí bëtsi bëtsi ocë 'itin rabanan ca —mitsux camina 'unántioracacë 'iti 'ai —quia. ¹³ Axa 'unántioracacë unicamanbi ca camabi Moisésnën usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuëëno banacama quicësabi oquiinra 'aima. Usa 'ixunbi ca atun 'unánmicë cupí camina mitsux judíos uni 'icësaribiti 'unántioracacë 'ai quiax rabiácati sinánquin usaími 'inun quixun mitsu 'unánmia. ¹⁴ Usa 'aínbi cana 'ëxbi rabiacaquinma, i curúsocënu ax bama 'aían a cupí uni iéti, Nucën 'Ibu Jesucristo, ashi rabin. Cristo i curúsocënu bama cupí cana a 'ën 'atia Nucën Papa Dios cuëëncëma ñucama ëni, usa ñu 'atëcënti cuëëniman. 'Imainun ca unin a 'atia Nucën Papa Dios cuëëncëma ñu 'ë 'amitima 'icën. ¹⁵ Nux asérabi Cristonan 'aish cananuna, axa usabi 'unántioracacë unicamaxa 'icësaribiti 'unántioracacëma 'aíshbi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Ainan 'icëa Cristonën nu 'imicëxun bërámanu 'ása oquin sinántëcënquinma bëtsi oquin sináncë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. ¹⁶ Axa usai 'icë unicamacëñuan uicamax cara asérabi aín uni 'icë, acama Nucën Papa Diosan nuibaquin aín 'ucha tërëanan chuámashirua 'imiti cana cuëënin.

¹⁷ Nucën 'Ibu Jesúsnan 'icë unin bëtsi bëtsi ocë cupí, 'ën nami tëacë mocë, aín bërucama isquin ca ui uni cara, anbi, 'ëx cana asérabi Nucën 'Ibu Jesusan uni 'ai quixun 'unánti 'icën. 'Unánquin ca uisa uni carana 'ai quixun 'ë ñucátëcëntima 'icën.

¹⁸ 'Ën xucéantu, Nucën 'Ibu Jesucristonëan nuibaquin mitsu asaribi 'aíshmi upí 'inun 'aquinti cana cuëënin. Usai ca 'iti 'icën. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN EFESONU 'ICĒ UNICAMA BUÁNMIÁ QUIRICA

Efeso ěmanuax ax Jesucristomi catamĕcĕ unicama Pablonĕn quirica cuĕnĕoxuan

¹ Ęx cana Pablo, Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin aín bana űnixunun Jesucristonĕn caísá 'ain. Usa 'ixun cana Efeso ěmanuaxmi Cristo Jesúsmi sinani ami catamĕti Nucĕn Papa Diosnan 'icĕ ĕnĕ quirica mitsu buánmin. ² Nucĕn Papa Diosbĕtan Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn mitsu nuibaquin 'aquincĕxmi chuámarua 'aish bucucanti cana cuĕĕnin.

I. AIN UNICAMAX CA CRISTOBĒ ACHUSHISA 'ICĒ QUIXUN PABLONĒN CA (1.3-3.21)

Cristonan cupía Nucĕn Papa Diosan uni nuibaquin 'aquinti

³ Nucĕn Papa Dios ax ca Nucĕn 'Ibu Jesucristo aín Dios 'ianan aín Papa 'icĕn. A rabinun ca 'acan. Aín nĕtĕnuxun nu sinánxunquin ca nuxnu Cristonan cupí nuibaquin 'aisamaira űnu nu 'aquinquin upí oquin sinánmianan nu cuĕĕnmia. ⁴ Mecama uniocĕma 'ixunbi ca Nucĕn Papa Diosan Cristo cupínu an iscĕx 'uchaűuma 'ianan ainanshi 'inun nu caísacĕxa. ⁵ Axa cuĕĕncĕsabi oquin ca nu nuibaquin Jesucristo cupí aín bĕchicĕ 'inun nu caísacĕxa. ⁶ Usaquin ainan 'inun caístancĕxun an nu nuibaquin, aín nuibacĕ Bĕchicĕ nubĕ 'áinu ainan 'aish upí 'inun nu 'imicĕ 'ixun cananuna ami catamĕquin, xĕnibua 'áinbi a rabin. ⁷ An ca nun 'ucha cupínu ainanma 'icĕbi Cristo bama 'ain, nun űnu 'aisama 'acĕcama tĕrĕnquin ainan 'inun nu iĕmiaxa, an nu nuibaquin. ⁸ Usa 'ixun ca nuibaíraquin uisairai cara uni ainan 'iti 'icĕ quixun upí oquin 'unánun nu 'imiáxa. ⁹ Unin 'unánma 'icĕbi ca nu 'unánmiaxa, uisa cupí cara ax cuĕĕansabi oquin Cristo ĕnĕ nĕtĕnuaxa bamanun xuacĕxa quixun. ¹⁰ Ęsaquin ca nu 'unánmiaxa: An ca anúan ax utĕcĕnti nĕtĕa sĕnĕncĕbĕtan Cristo xuti 'icĕn, an unio űnucama, naínu 'icĕ 'imainun menu 'icĕ aín 'ibua 'inun.

¹¹ Nux Cristonan cupí aín uni raíri 'acĕsaribi oquin nu axa cuĕĕncĕsabi oi 'ianan aín nĕtĕnu abĕ 'iti nu 'iminun ca Nucĕn Papa Diosan ainan 'inun nu caísacĕxa. Usai nux 'inun ca Nucĕn Papa Diosan camabi űnu ax cuĕĕncĕsabi oquin 'aquin mĕnĕocĕxa. ¹² Nun nu an sinánmicĕxun upí oquin űnu 'aia isquian uni raírinĕnribi a rabinun ca nux pain Cristomi catamĕcĕ 'aishnu ax cuĕĕncĕsabi oi 'inun nu caísacĕxa. ¹³ Mitsúxribi camina — Jesucristo cupí ca uni aín 'ucha tĕrĕncĕ 'aish Nucĕn Papa Diosnan 'iti 'icĕ — quixun űnuicĕ bana cuati Cristomi catamĕacĕn. Cristomi catamĕtia ca Nucĕn Papa Diosan ax quicĕsabi oquin aín Bĕru űnunshin Upí mibĕa 'inun mitsu 'inancĕxa, mitsúxmi asĕrabi ainan 'icĕ 'unánti oquin. ¹⁴ Aín Bĕru űnunshin Upí axa nubĕ 'ain cananuna 'unanin, anúan Nucĕn Papa Diosan an caiscĕ aín unicama biti nĕtĕ sĕnĕncĕbĕ cananuna aín nĕtĕnu abĕ 'iti 'ain, ax quiásabi oi. Ax cushiira 'ixuan nuibaquin 'imicĕxunu a rabinun ca usai 'iti 'icĕn.

Efesonu 'icĕ axa Jesucristomi catamĕcĕ unicama Pablonĕn Nucĕn Papa Dios űnucáxuan

¹⁵ Usoquin Nucĕn Papa Diosan 'aquincĕxmi mitsux asĕrabi Nucĕn 'Ibu Jesúsmi catamĕanan axa ami sinancĕ unicamabĕ nuibanania űnuicania cana cuan. ¹⁶ Usa 'ain cana ĕnquinma —asábĕ ca —quixun caquin rabianan abĕ banaquin Nucĕn Papa Dios mitsu űnucáxunin. ¹⁷ Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn Dios 'ianan 'Apúira, Nucĕn Papa Dios, a cana an 'unánmicĕxunmi upí oquin sinánquin a 'unáncanun quixun mitsu űnucáxunin. ¹⁸ 'Imainun cana mitsu űnucáxunin, an 'imicĕx caramina uisairai ĕnĕ nĕtĕnuax Jesucristosaribi 'aish upí sinánűnu 'iti 'ai quixunmi mitsun 'unánun. űnucánan cana uisairai caramina aín nĕtĕnu abĕ 'aish, axa ami catamĕcĕ unicamabĕ 'iti 'ai quixunmi 'unánun mitsu űnucáxunin. ¹⁹⁻²⁰ Usaribi oquin cana mitsu űnucáxunin, uisaira cara aín cushi anúan axa ami catamĕcĕ unicama 'aquinti a 'icĕ quixunmi mitsun 'unánun. A cushínbi ca bamacĕbi baísquimixun Cristo aín nĕtĕnu aín mĕqueu 'aish abĕ 'Apu 'inun 'imiacĕxa. A cushínra ca Nucĕn Papa Diosan nu 'aquinia. ²¹ Usai 'inúan 'imicĕx ca Cristo ax, a unin iscĕ 'apu 'imainun a unin iscĕma 'apuribi 'imainun uisa cushi cara, 'imainun uisa 'apu

cara, uisaquin caquin anēcē cara, acamabē sēnēnmaira 'icēn. Usa bērí 'aish ca ēnē nētē cēñúcēbēribi usai 'iti 'icēn. ²² Nucēn Papa Diosan ca camabi ñu, uni, ángel, acaman 'ibu 'inun Cristo 'imiacēxa. 'Imianan ca axa ami catamēcē unicaman 'iburibi 'inun 'imiacēxa. ²³ Axa ami catamēcē unicamax ca 'itsa 'aishbi camáxbi Cristonan 'icēn. Usa 'ain ca an abē 'ixun an sináncēsaribi oquian sinánun aín unicama 'imia. Ax ca uinubi 'aímama 'icēn. Abē 'ixun ca Cristonēn aín unicama an iscēx aín nuitu upí 'ixuan ax cuēēncēsa oquinshi 'anun aín cushi 'inania.

2

An nuibacē cupí ca uni Nucēn Papa Diosnan 'ia quicē bana

¹ Mitsun ñu 'atima 'acē cupí ainanma 'aishmi uni bamacēsa 'icēbi ca Nucēn Papa Diosan mitsu xēnibua 'aínbi abē 'inun ainan 'imiáxa. ² Ēnē nētēnu 'icē ñuishia an sináncē unicaman sináncēsa oquinshi sinánquin camina ñu 'aisama 'acēn, ñunshin 'atimanēn 'apu cuēēncēsabi oquin. An ca an Nucēn Papa Diosan bana cuaisama tancē unicama ax cuēēncēsabi oquin 'anun sinánmia. Usaribiti camina mitsux an sinánmicē 'iacēn. ³ Nunribi cananuna camaxunbi nun sináncēsa oquinshi sinánan nun sinan 'atima 'ixun nux cuēēncēsabi oquin 'acēn. Usai 'icē 'aish cananuna raírí unicamasaribi 'aish numi nishquian Nucēn Papa Diosan castícantí 'iacēn. ⁴ Usai 'iá 'icēbi ca Nucēn Papa Diosan nu 'aisamaira nuibaquin, ⁵ nux nun 'ucha cupínu ainanma 'aish bamacēsa 'iá 'icēbi ainan 'aish upiti tsónun nu 'imiáxa, nuxribi bama 'aishbi Cristobē baísquicēsa 'inun. ⁶ Nux Cristo Jesúsbe baísquicēsa 'inun 'imianan ca Nucēn Papa Diosan nuxribi ēnē nētēnuaxbi Cristo Jesúsbe, aín nētēnuribi abē 'inun nu 'imiáxa. ⁷ Jesucristonan 'aishnu usai 'icē isquían camabi unin uisaira oquin cara an nu nuibatia quixun nētē xēnibucēbētanbi isnun ca Nucēn Papa Diosan usaínu 'inun mēnócēxa. ⁸ Nuibaquin ca asérabi cuēēnquin mitsúxmi Cristomi catamēti cupíshi mitsu ainan 'inun iémiáxa. Mitsúnmi ñu upí 'acē cupíma ca Jesucristo bama cupíshi Nucēn Papa Diosan ax cuēēnquinshi mitsu ainan 'inun iémiáxa. ⁹ An ca an ñu upí 'acē cupí ainan 'inun uni iémima. Usa 'ain ca uinu 'icē unínbi —'ēn upí ñu 'acē cupí cana iéa —quixun rabíquin sinántima 'icēn. ¹⁰ Cristo Jesús nubē 'inúan an 'imicēxun ñu upíshi 'anan nun sinan bētsi 'inun ca an mēnósabi oquin nu 'imiáxa.

Cristo cupía judíos unicama 'icēsaribiti judíosma unicamaribi Nucēn Papa Diosnan 'iti

¹¹ Usa 'ain camina manútima 'ain, mitsux judíos unima, uni itsi 'aish camina axa 'unántioracacē judíos unicaman —a unibunēx ca 'unántioracacēma 'icē —quixun ñuicē 'iacēn. ¹² Judíos unima 'aish camina Cristo ñui quicē bana cuacēma 'iacēn. Judíos unicaman 'unan 'aínbi camina mitsun Nucēn Papa Diosan bana 'unáncēma 'ianan an Cristo ñuiquin Abraham cá bana a 'unáncēma 'iacēn. Usa 'ixun camina Nucēn Papa Diosan ca nuibaquin uni 'aquianan ainan 'imiti 'icē quixun 'unáncēma 'aish mitsux cuēēncēsa oíshi tsóti sináncēn. ¹³ Usai 'iá 'aishbi camina camabi unin 'ucha cupía Cristo bama 'ain, ami catamēcē 'aish ainan 'ain. Usa 'aish camina Nucēn Papa Dios 'unáncēma 'iá 'aishbi bērí a 'unani ainan 'ain. ¹⁴ Cristonēn ca judíos uni 'icēsaribitia judíosma uniribi Nucēn Papa Diosnan 'inun 'imiáxa, camáxbia raírí unisaribi 'inun. Judíos unicamaxa judíosma unicamabē nuibanancēma 'aish nishanancēsa 'iá 'icē ca bērí Cristonēn judíos uni 'imainun judíosma uniribia ainan 'aish camáxbi bētsibē nuibananun 'imiáxa. ¹⁵ Ax camabi unin 'ucha cupí bamaquin ca Cristonēn nux judíos uni 'ixun Moisésnēn cuēēno bana quicēsabi oquin 'acē cupíma ami catamēcē cupíshi Nucēn Papa Diosnan 'iti mēnócēxa. Usouni 'icēsaribitia judíosma uniuquin ca nux judíos uni 'aish 'icēsaribitimi mitsúxribi ami catamēcē cupí ainan 'inun 'imiáxa. Usa 'ain cananuna camáxbi ainan 'aish sēnēn 'ain. ¹⁶ Ax camabi unin 'ucha tērécē 'iti cupí i curúsocēnuax bamax baísquiquin ca Cristonēn judíos unicama Nucēn Papa Diosnan 'inun mēnócēxa. Usoquian 'acē cupí ca axa ami catamēcēcamax Nucēn Papa Diosnan 'aish, judíosma unibē judíos uni nishánantēcēntima 'icēn. ¹⁷ Ax ēnē nētēnu utancēxun ca Cristonēn bana ñuixunquin, camabi unix ca ami catamēti Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'iti 'icē quixun

cacëxa. Usa 'ain ca judíosma uni, an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma, 'imainun judíos uni, an Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixun a ñuia quicë bana cuati, Cristomi catamëti Nucën Papa Diosan 'ia. ¹⁸ Usai Cristomi catamëti Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'aish cananuna camáxbi, judíos uni ucën Papa Diosan 'iti mëníocëxa. Usoquin ca nux judíos un'imainun judíosma uníxribi, Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ¹⁹ Usa 'ain camina judíosma uni 'aíshmi Nucën Papa Dios 'unáncëma 'aish 'iásaribima 'ain. A ñuiquian Nucën Papa Diosan Abraham cá, Cristo, a camina mitsun bërí 'unanin. Usa 'ain cananuna mitsúxmi judíosma uni 'imainun nuxribi judíos uni 'aish, ainan cupí aín nëtënu abë 'iti 'ain. ²⁰ Mitsux camina an aín bana uni ñuixunun Jesusan caíscë unicama 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuiasabi oi, Jesucristomi catamëti ami cushicë 'ain. Usa 'aish camina unin maxax xubu oquin ami cushiti pain nantancëxun raírribi bucúnrucësaribi 'ain, Cristo a pain nancë maxáxa 'ain. ²¹ Amia catamëtia ca Nucën 'Ibu Jesucristonën aín unicama ax cuëncësabi oía 'inun 'imia. Usauquin 'imicéxa, aséribi ami catamëcë aín unicama abë ca Nucën Papa Dios 'ia. ²² Mitsun ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamabëribi ca aín uni raírribë 'icësaribiti Nucën Papa Dios 'ia, aín Bëru Ñunshin Upía aín unicamabë 'ain.

3

Judíosma unicama Jesucristo ñuiquian bana ñuixunun Nucën Papa Diosan Pablo caísa

¹ Mitsúxmi judíosma uni 'aíshbi Cristo Jesúsmi sinánun aín bana mitsu ñuixuncë cupí cana 'ëx, Pablo 'aish, sipuacë 'ain. Usa 'ixun cana mitsu Nucën Papa Dios ñucáxunin. ² Mitsúnbi camina 'ëa ñuicania cuaquin 'unánti 'ain, mitsu nuibaquin ca Nucën Papa Diosan Cristo ñuiquian aín bana mitsu ñuixunun 'ë cacëxa quixun. ³ A bana uisai quicë cara quixun unin 'unánma 'icëbi ca bërí unin 'unania. Nucën Papa Diosanbi ca 'ëribi 'unánmiaxa. 'Itsamashi pain cana an 'ë 'unánmicë bana mitsu ñuixunquin cuëñëon. ⁴ 'Ën mitsu buánminuxun cuëñëocë bana ënë isquin camina 'unánti 'ain, 'ën cana uisai quicë cara Cristo ñui quicë bana 'icë 'unani quixun. ⁵ A bana ca bëráma Jesucristo ucëma pain 'ain, uisai cara quia quixun uni Nucën Papa Diosan 'unánmiama 'icën. Usa 'aínbi ca bërí aín Bëru Ñunshin Upitan an aín bana ñuixunun caíscë unicama uisai cara a bana quia quixun 'unánmiaxa. ⁶ Unin 'unánma 'aínbi ca a bana ësai quia, judíos unicama 'icësaribiti ca judíosma unicama, Cristo Jesús bama cupí ami catamëti Nucën Papa Diosan uni 'ianan abë aín nëtënu 'iti 'icën, ax quiásabi oi.

⁷ 'Ëxbi usai 'itima 'icëbi ca ax aséribi cushi 'ixun Nucën Papa Diosan Cristo Jesús ñui quicë bana unicama ñuixunun 'ë 'imiacëxa. ⁸ 'Ëx axa ami catamëcë uni raírribë sënénmara 'icëbi ca Nucën Papa Diosan nuibaquin, judíosma unicama Cristo ñui quicë bana 'unánminun 'ë 'imiaxa, uisaira oquin cara Cristonën aín unicama nuibaquin 'aquinia quixuan ënë nëtënuun aín unicaman 'unáinracëma 'icëbi. ⁹ Nucën Papa Dios, an camabi ñu unio, an ca —Cristo ca uti 'icë —quixun bëráma mënío 'ixunbi Cristo ucëmapan 'ain, a ñui quicë bana uisai quicë cara quixuan unin cuanun 'unánmiama 'icën. 'Unánmiama 'ixunbi ca bërí a bana unicama 'unánminun Nucën Papa Diosan 'ë caxa. ¹⁰ Axa ami catamëcë unicamaxa an 'imicëx upí isquian naínu 'icë ángelcama, aín cushicamanribi uisaira cushiñu 'ianan uisaira sinánñu cara ax 'icë upí oquin 'unánun ca Nucën Papa Diosan aín unicama usai 'inun mëníocëxa. ¹¹ Usauquin aín unicama 'iminuxuan usabi 'iti oquin an mëníosabi oquin ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicë, Nucën 'Ibu Jesucristo, a ënë nëtënu xuacëxa. ¹² Cristo cupí cananuna racuëtima uisa ñu cara, Nucën Papa Diosbë banati 'ain, an ca Cristomi catamëcë cupí nun bana cuatia quixun 'unani. ¹³ Usa 'ain camina 'ëx mitsu bana ñuixuncë cupí tëmëraia ñuicania cuatíbi racuëti masá nuitutima 'ain. 'Ën tëmëraquinbi Cristo ñui quicë banacama mitsu ñuixuncëxmi ami catamëtia Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'imicë 'aish camina masá nuitutíma cuënti 'ain.

Uisaira oquin cara Cristonën aín unicama nuibatia quicë bana

¹⁴ Usa mitsux 'ain cana Nucën 'Ibu Jesucristonën Papa, Nucën Papa Dios, a rantin purúnquin mitsu ñucáxunin. ¹⁵ Ax ca menu 'icë unicama 'imainun naínu 'icë ángelcamaribi an unio 'aish acaman 'Ibu 'icën. ¹⁶ Ax upíira 'aish cushiira 'ixúan aín Bëru Ñunshin Upitan mitsun nuitu mëu sinánmiquin, ax cuëncësabi oquinmi 'anun mitsu cushionun, cana a mitsu ñucáxunin. ¹⁷ 'Imainun cana Cristomi catamëtia an mitsubë 'ixun an cushiocë 'aish, uisai cara 'íbi bëtsibë bëtsibë nuíbananquinmi, ¹⁸ axribia ami sináncë unicamabëtan, uiti chaira aín sinan 'ixun cara Cristonën camabi menu 'icë unicama, 'apucama 'imainun 'apuma unicamacëñunbi ñumaraira unibi nuibatia quixun mitsun nuitu mëu 'unánun mitsu ñucáxunin. ¹⁹ Nun nu camaira 'unántisama 'icëbimi mitsun, uisaira oquin cara Cristonën mitsu nuibatia quixun, aín cushi an mitsun nuitu upí 'imiti axa aséribi mitsubë 'ain 'unánun cana Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin.

²⁰ Ax cushiira 'aish nubë 'ixun ca Nucën Papa Diosan nun ñucácësamaira oquin nu 'axúanan nun sináncësamaira oquinribi sinánxunquin nu 'aquinti 'icën. ²¹ Usa 'icë ca Cristo Jesús cupí aín unicaman xëñibua 'aínbi a rabiti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

II. ÈSAI CA NUCËN PAPA DIOSAN UNI 'ITI 'ICË QUIXUN PABLONËN CA (4-6)

4

Aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun Nucën Papa Diosan unicaman bëtsin sináncësaribi oquin sinánti bana

¹ Usa 'ain cana 'ëx ainan 'ixun Nucën 'Ibu Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncë cupí sipucacë 'ixun mitsu cain, an caíscë aín unicamaxa usai 'iti oquian Nucën Papa Diosan mënóisabi oi camina ax cuëncësabi oíshi 'iti 'ain. ² Cuamiananima camina upí sináñnu 'aish upiti banati 'ain. Bënëtishi nishíma camina bëtsibë nuíbanani 'aquiananti 'ain. ³ Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'aquincëx camina bëtsin sináncësaribi oquin sinani achúshi sinánsa 'aish, ëníma bëtsibë bëtsibë nuíbananti 'ain. Usai 'iti sinani camina usaíbi 'iti 'ain. ⁴ Jesucristonan 'aish ca aín unicama achúshisaishi 'icën. An atu 'aquincë Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca achúshishi 'icën. Usa aín ca bëtsin 'unáncësaribi oquin aín unicaman 'unania, Nucën Papa Diosan ca aín nëtënu abë 'inun nu caíscëxa quixun. ⁵ Nucën 'Ibu Jesucristo axëshi ca aín unicaman 'Ibu 'icën. Ax ca achúshi 'icën, amishi catamëti cananuna camáxbi nun 'ucha tërécë 'aish ainan 'ain. Jesucristomishi catamëcë cupí cananuna nashimicë 'ain. ⁶ Nucën Papa Dios axëshi ca aín unicaman Dios 'ianan aín unicaman 'Ibu 'icën. Usa 'ixun ca ax cuëncësabi oquian ñu 'anun aín unicama 'aquinia. Ax ca aín unicamabë 'icën.

⁷ Usa 'ain ca axa ami catamëcë unicama bëtsin sináncësaribi oquin sináncë 'icëbi ax cuëncësabi oquian bëtsi bëtsi ñu mëëti 'anun Cristonën nu 'imiáxa. ⁸ Usai ca 'iti 'icë quiax ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ësai quia:

Capitanëan abë 'acáñanquin axa ami nishcë unicama ñusmoxun cuëñquin aín unicama an bicë ñu 'ináncësabi oquin ca Cristonën bamax baíscquitancëx naínu cuantëcëntancëxun cuëñquin aín unicama an 'ati ñu 'inánquin bëtsi bëtsi ñu 'anun 'imiáxa.

⁹ ¿Usa 'ain cara Cristo naínu cuantëcëan quicë bana uisai quicë 'ic? Ax ca ësai quia, aín Papan nëtënuax ënë menu utancëx ca anu cuantëcëancëxa, quiax. ¹⁰ Axa ënë nëtënu uá, axbi ca anuxun aín unicama camabi aín cushi anúan aín cuëncësabi oquin 'ati a 'inánun abë 'Apu 'i aín Papan nëtënu cuantëcëancëxa. ¹¹ An ca ax cuëncësabi oquían bëtsi bëtsi ñu 'anun aín unicama 'imia. Bëtsi bëtsi unix ca aín bana ñuixunuan 'imicë 'icën. Raírinën ca Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunia. Raírinën ca axa Jesucristomi catamëcëma unicama amia catamëñun upí oquin 'aquinia. Raírinën ca axa ami catamëcë unicama upiti Jesucristo cuëncësabi oi ínun áquinia. Raírinën ca uisai cara Nucën Papa Diosan bana cuëñëocama quia quixun uni 'unánmia. ¹² Axa ami catamëcë unicaman upí oquin sináñan ax cuëncësabi oquin ñu upíshi 'ati 'aquinun ca Cristonën aín unicama bëtsi bëtsi ñu 'anun 'imia. ¹³ Usai 'aquianani cananuna nishánanima nuíbanani uisa ñu cara 'icëbëbi aséribi ami catamëti 'ain. Ainan 'ixun Nucën Papa Diosan Bëchicë a aséribi

'unani cananuna an 'imicëx aín sinánsaribi 'iti 'ain. Usa 'aish cananuna camáxbi nun sinan upíira upí 'aish ax cuëncësabi oi 'iti 'ain. ¹⁴Usai 'i cananuna bërámanu 'iásaribiti bërí 'itima 'ain. Bërí cananuna tuáxunratsunën unín paráncëxun sinánbëquincësa 'aish unín bëtsi bëtsi bana ñuixunquin paráncëxun amanua amanua sinani usaribi 'itima 'ain. An uni paráncë unicaman cëmëquin nu paránquin ñu 'atima 'anun quixun 'imicëx usai 'iá 'aíshbi cananuna bërí usai 'itëcëntima 'ain. ¹⁵Nuxnu ainan 'aían aín unicaman 'Ibu, Cristo, ax nubë 'ain cananuna nëtë camabi an nu 'unánmicësabi oquin 'ai, aín sinánsaribi 'iti 'ain. Usa 'aish cananuna bëtsibë bëtsibë nuibananquin, cëmëquin uni itsi paranima, Cristo cuëncësabi oíshi 'iti 'ain. ¹⁶Nun namicama amanu amanu 'aish nun męcën, nun taë, nun pëñan, nun bëru, acama upiti tacáshquiama 'aish cananuna unima 'itsían. Usa 'aíshbi ca uni camabi aín namia upiti unia 'ain, asábi 'icën. Usaribiti ca axa Jesucristomi catamęcë unicamax amanu amanu sinánquinma Cristonën 'aquincëx camaxunbi bëtsin sináncësa oquin sináncë 'iti 'icën. Usai 'i ca Cristonëx cuëncësabi oi bëtsibë bëtsibë nuibanani, an sináncësaribi oquin sinani Cristosaribi 'ia.

Cristonan 'aísha uni bëtsi 'iti bana

¹⁷Nucën 'Ibu Jesucristonën 'ë sinánmicësabi oquin cana mitsu cain, axa Nucën Papa Diosmi sináncëma uníxa 'icësaribiti 'iá 'aíshbi camina usai 'itëcëntima 'ain. A unicamax ca Nucën Papa Dios cuëncësa oíma atúnbia sináncësa oíshi 'i bucuía. ¹⁸Usa 'aish ca bëánquibucë 'ain mancasmatia uni bënëcësaribi oi 'ia. Cristo ñui quicë bana cuaisama tancë 'ixun ca ainan 'iti 'unáncëma 'aish Nucën Papa Diosnan 'itsianxbi ainanma 'icën. ¹⁹A 'ai ñunshíncë 'ixun ca rabínquinma uisa ñu 'atima cara 'aisa tania a 'aia. Aín xanuma 'aínbi xanubë 'iti, xanúxmabi uni itsibë 'iti, usa ñucama 'ati cuëñia. ²⁰Usaía atux 'icëbëtanbi ca Cristonën usaími 'inun mitsu sinánmicëma 'icën. ²¹Mitsúxmi a rabi timécë 'ain cara Jesús uisai mitsux 'iti cuëñia quixun 'unánmicë 'ixun camina 'unanin, Jesusax ca mitsúxmi a unicama 'icësaribiti 'iti cuëñima quixun. ²²Usaribiti 'iquin camina bëráma mitsux cuëncësabi oquin ñunshínquin ñu 'atima 'acën. Usaquin 'aquin camina mitsun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'aquinbi, ax ca 'aisama 'icë quixun sinani rabíanma 'ain. Usai 'iá 'ixunbi camina ñu 'atimami 'á, acama ënti 'ain. ²³A ëni camina Nucën Papa Diosan 'imicëx bëtsi sinánñu 'iti 'ain. ²⁴Bëtsi sinánñu 'imicëx camina an iscëx aséribi upí 'ianan unínribia iscëx upí nuituñu 'iti 'ain, Nucën Papa Dios cuëncësabi oi.

²⁵Usai 'iquin camina cëmëquin uni parántima 'ain. Camáxbi cananuna Cristonan 'ain. Usa 'ain camina abë banaquin min aintsicama aséribi banáinshi caquin parántima 'ain.

²⁶Unibë nishanantancëxbi camina 'uchati rabanan xëñibutíma a nëténbi bënëtishi manúti 'ain. ²⁷Nishtancëxunbimi manuiama ca ñunshin 'atimanën mitsu masá sinánmiquin mitsun nuitu upíma 'imiti 'icën. Usaquian 'atin rabanan camina mitsun nishcë bënëñquinshi manuti 'ain.

²⁸An ñu męcamacë uni an ca usaquin 'atëcëntima 'icën. Usaquin 'atëcënquinma ca chiquíshquinma aín męcënanbi upí oquin ñu mëëti 'icën, cupí bixun anun ñuñuma uniribi 'aquinti sinánquin.

²⁹'Atimati banaima upitishi banaquin camina uni Jesucristomia upiti catamëñun 'aquinti 'ain. Mitsúxmi usai banaia cuati Jesucristomi upiti catamëtia Nucën Papa Diosan nuibaquin 'aquincëx ca cuëñti 'icën. ³⁰'Atimati banaquin camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí masá nuitumiquin rabínmitima 'ain. Axa mibë 'inun 'inánquin ca Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'inun 'unántioxa, Jesucristo utëcëncëbëmi aín nëtënu abë 'iti oquin.

³¹Usa 'ain camina uinu 'icë unibëbi nishanantima 'ain, uni itsimi camina xuamati nishtima 'ain, unibë camina ñu canantima 'ain, uni ñui camina 'atimati banatima 'ain, uisa ñu cara 'atima 'icë a camina 'atima 'ain. ³²Usai 'ima camina abë nuibanani uni itsibë 'aquiananti 'ain. Mitsumi nishquian unín 'atimocëxbi camina abë tanánantima 'ain. Usai 'ima camina uisa cara mi ocëxbi a manui abë upí 'iti 'ain. Mitsun ñu 'aisama 'acëcama manuia, Nucën Papa Dios Cristo cupí mitsubë upí 'ain, camina usaribiti uni itsibë 'iti 'ain.

5

Uisai cara Nucën Papa Diosan unicama 'iti 'icë quicë bana

¹ Mitsux aín bëchicë 'icë an nuibacë 'aish camina usai 'iti sinani Nucën Papa Dios 'icësaribiti 'iti 'ain. ² Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin judíos unin aín 'ucha cupí rëcëxa carnero 'iásaribiti ca bamatsianxmabi Cristo nu nuibati nun 'ucha cupí bamacëxa, ami catamëtíshinu iénun. Cristonëan nu usoquin nuibacë 'ain camina mitsúxribi usaribiti bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain.

³ Nucën Papa Diosnan 'ixun camina mitsun uisa ñux cara 'atima 'icë a 'ati sinántima 'ain. Mitsun xanuma 'aínbi xanubë 'iti, xanúxmabi uni itsibë 'iti, minanmabi uni itsin xanu 'imainun ñu cuëenti, usa ñu 'ati sinanima 'ianan camina usa ñu ñui banatima 'ain. ⁴ Anun tupuananti 'atima banan camina banatima 'ain, uni 'imainun xanu rabínmi camina 'usánani banatima 'ain, cuaíntapun 'aish camina 'atimati banatima 'ain. Usai 'iquinma camina a rabiquin Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cati 'ain. ⁵ Camina asérabi 'unánti 'ain, axa aín xanuma 'aínbi xanubë 'icë uni, axa xanúxmabi unibë 'icë uni, an ainanma uni itsin ñu cuëencë uni, a unicamax ca Nucën Papa Diosmabi, unínbi 'acë ñuishi rabicësa 'icën. Usa unicamax ca Nucën Papa Diosan nëtë anua Cristoribi 'icë anu abë 'itima 'icën. ⁶ Uni raírinëan —ñu 'atima 'acë 'aíshbi camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ai —quixun cacëxunbi camina mitsun, —cëmëi ca quia —quixun sinánti 'ain. An aín bana cuaisama tanquin usa ñu 'acë unicama a ca ami nishquin Nucën Papa Diosan castícantí 'icën. ⁷ Usaribi 'itin rabanan camina an usa ñu 'acë unicamabë 'itima 'ain.

⁸ Bëráma Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma 'aish unían bëanquibucënuñun ñu 'atima 'acësa 'iá 'ixúnbi camina bërí Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ixun ax cuëencësabi oquin ñu upíshi 'ain. Usa 'aish camina bërí xabánu nicësa 'iti 'ain. ⁹ Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish ca uni upí sinánñu 'ianan asérabi banáinshi bananan ñu upíshi 'aia. Usaribi camina mitsux 'iti 'ain. ¹⁰ Añumi 'ati cara Nucën 'Ibu Jesucristo cuëënia a camina upí oquinra 'unánti sinánti 'ain. ¹¹ Ax bëánquibucënu nicësa uni an ca axa cuëencësa oquinshi ñu 'aquin, Nucën Papa Diosmi sinánquinma uni itsiribi ami sinánun 'aquenti sinanima. Usaía ax 'icë unicama camina atun 'acësaribi oquin 'aquinma, —usaquin ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun upí oquin 'unánmiquin 'ësëti 'ain. ¹² Usa ñua a unicaman unéxun 'acë, ax ca a cuati rabínbi 'aish ñuitisama 'icën. ¹³ Usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë quixun unéquinma cacëxun ca camabi unin —asérabi ca usaquin 'ati 'aisama 'icë —quixun 'unánti 'icën. ¹⁴ Usa 'ain ca ësai Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quia:

'Uxcësa 'aíshbi bësucësa 'inux ca Cristomi catamët. Ainanma 'aish min 'ucha cupí bamacësa 'aíshbi ca Cristomi catamëti iét. Usa 'icë ca min ñu 'aisama 'acëcama ëmianan mix asaribi upí 'inun 'imiti 'icën.

¹⁵ Sinánñuma unisa 'ima an Nucën Papa Diosan bana 'unáncë unisa 'ixun camina ax quicësabi oquin ñu upíshi 'ati 'ain. ¹⁶ Ax cuëencësa oquinshia unin ñu 'atima 'acëbëtanbi camina mitsun ñancáishi nëtë inúmi 'iquinma Jesucristomi sináncë 'ixun, ax cuëencësabi oquinshi 'ati 'ain. ¹⁷ Sinánñuma camina 'itima 'ain. Uisa ñumi 'ati cara Nucën 'Ibu Jesucristo cuëënia, a camina 'unánti 'ain. ¹⁸ Mitsux camina paéntima 'ain. Paéncë uni ax ca uisai cara banatisa tania usai bananan, añu cara 'aisa tania a 'aia. Usai 'ima camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan mitsubë 'ixun anbi upí oquin cushiocë 'aish upiti bananan upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁹ Usa 'aish camina mitsun nuitu mëu Nucën 'Ibu Jesucristo rabianan Nucën Papa Diosan bana sinani, bëtsibë bëtsibë bananan cantati 'ain. ²⁰ Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ixun camina usoquian 'aquianan, an nu 'imicëcama, a sinánquin, Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun caquin rabiti 'ain. ²¹ Nucën Papa Diosnan 'aish camina bëtsibë nishananima an cacëxun aín bana cuati, uni raíribë nuibananti 'ain.

Ësai ca uni aín xanubë nuibananti 'icë quicë bana

²² Xanun aín bënënan 'ixun aín bana cuati 'icën, Nucën 'Ibu Jesucristo cuëencësabi oquin. ²³ Cristo ax ca an aín unicama aín 'ucha tërénquin Nucën Papa Diosnan 'inun iémicë a 'icën. An iémicë 'ixun ca aín unicaman aín bana cuatia. ²⁴ Aín unicaman Cristo

cuëncësabi oquin ñu 'acësaribi oquin ca xanun aín bana cuaquin aín bënë cuëncësabi oquin 'ati 'icën.

²⁵ Ainan 'inun unicama nuibati ca Cristo bamatsianxmabi bamacëxa. Usoquin ca an aín unicama nuibatia. Usaribi oquin ca bëbuxun xanuñu 'ixun aín xanu nuibati 'icën. ²⁶ Aín unicama aín nuitu upí 'imiquin ca Cristonën ax aín sinan 'aisama 'icëbi bëtsi oquin aín sinan upí 'imia. Usoquin ca ax quicësabi oquían 'anun aín bana 'unánmiquin aín unicama aín nuitu upí 'aísha chucacësa 'inun 'imia. ²⁷ Usoquin 'imitancëx utëcënxun ca aín unicama uisa 'uchañumabi 'ianan Nucën Papa Diosan iscëx atun ñu 'atima 'acë ëni upí 'icë isti 'icën. ²⁸ Cristonëan aín unicama nuibaquin bërúancësaribi oquin ca unin aín xanu nuibati 'icën. Uinu 'icë uníxbi ca aín namimi nishima. Usaribi oquin ca unin ami nishquinma aín xanu nuibati 'icën. An aín xanu nuibaquin bërúancë uni ax ca axbi bërúancacësa 'icën. ²⁹ Uinu 'icë uníxbi ca aín namimi nishima. Aín nami upí 'aish cushi 'iti cupí ca chupa pañuanan ñu upí oquin pianan axbi aín nami bërúanracati upitax tsotia. Usaribi oquin ca Cristonën aín unicama bërúanquin upitax tsónun 'imia. ³⁰ Nux asérabi ainan 'aish ax cuëncësabi oi 'ianan ami catamëti abë achúshisa 'icë ca usoquin nu bërúanquin 'aquinia. ³¹ Nucën Papa Diosan bana cuëncë ca ësai quia: “Usa 'ain ca unin aín papacëñun aín tita ënquin abë ënanantimoquin aín xanu bitsia. Usa 'aish ca a rabëtaxbi achúshisa 'ia”. ³² A bana bërúama cuëncë ax ca unin cuaisamasa 'icën. Usa 'aishbi ca 'ën sináncëx a bana uníxa usai aín xanubë 'iti ñui quicë 'aishbi Cristonëx ca usaribiti aín unicamabë achúshisa 'icë quicë 'icën. ³³ Usa 'aínbi cana mitsu cain, min namimi bërúancësaribi oquin camina mitsun xanuribi nuibaquin bërúanti 'ain. Usaribi oquin ca xanúrribi ami sinánquin aín bënë bana cuati 'icën.

6

¹ Papañu titañu tuácama, ësaquin cana mitsu cain, min papan bana, min titan bana cuaquin camina an mi cacësabi oquin 'ati 'ain, Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oquin. Mitsux usai 'iti ca asábi 'icën. ²⁻³ Ax quicësabi oquin 'atia Nucën Papa Diosan 'inan bana achúshinëx ca ësai quia: “Chuámarua 'aish xëñibuti ënë menu tsónuxun camina min papan bana, min titan bana upí oquin cuaquin, an mi cacësabi oquin 'ati 'ain”. Bëtsi bëtsi bana ax quicësabi oquin 'ati 'aínbi ca ënë banaxëshi ësai quia: Usai 'i ca uni chuámarua 'aish xëñibuti ënë menu tsóti 'icën.

⁴ Bëchicëñu unicama, mitsuribi cana cain, min bëchicë camina nishmitima 'ain. Min bana paréquinma min cacësabi oquin 'anun camina canioti 'ain. Usoquin canioquin camina a ñuixunquin Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oquian 'anun 'unánmiti 'ain.

⁵ An uni itsi ñu mëëxuncë unicama, mitsun camina upí oquin sinánquin an mi ñu mëëmicë unia cuëntanun paránquinma an cacësabi oquin 'ati 'ain, Cristoribimi 'axuncësa 'itánun.

⁶ An mi iscëxuinshi camina axa cuëntanun quixun uni ñu mëëxuntima 'ain. Usoquin 'axunquinma camina an iscëxunmabi Cristonën uni 'ixun chiquíshquinma cuëenquin upí oquin uni ñu mëëxunti 'ain, Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin. ⁷ —Ënë ñu cana unishi 'axunima, Nucën 'Ibu Jesucristoribi cana 'axuni —quixun upí oquin sinánquin camina an mi ñu mëëmicë uni ñu mëëxunti 'ain. ⁸ Camina 'unanin, an upí oquin ñu 'acë uni a ca Nucën 'Ibu Jesucristonën, uisa ñu upí cara 'axa, usaribi oquin cupíoti 'icën, an uni ñu mëëxuncë uni 'imainun an uni ñu mëëmicë uniribi.

⁹ An uni itsi ñu mëëmicë unicama, mitsun camina an mi upí oquin ñu 'axuncësaribi oquin uni upí sinánñu 'ixun ami nishquin ñu caquínma ñu mëëmiti 'ain. Camina 'unanin, Nucën 'Ibu Jesucristo aín nëtënu 'icë, ax ca mitsun 'Ibu 'ianan ami ñu mëëmicë unicaman 'Iburibi 'icën. An ca aín unicama bëtsibë sënë isia.

Ñunshin 'atimanëan ñu 'atima 'anun sinánmicëxbia uni Cristomi catamëti bana

¹⁰ 'Ën xucéantu, ënë banaribi cana mitsu ñuixunin. Ax mibë 'ixúan mi sinánmicësabi oquin 'ai camina Nucën 'Ibu Jesucristomi asérabi catamëti 'ain. Usáimi 'ia ca aín cushínbi mitsu cushioti 'icën. ¹¹ Ñunshin 'atimanëan paránquin mitsu ñu 'atima 'amitisa tancëxbi camina an mitsu 'ibuati rabanan uisoquinra cara an mitsu cushioti 'icë, usaquin

Nucën Papa Diosan cushiocë 'inux upí oquin sinani ami catamëti 'ain. ¹² Nux cananuna suntárunëxa 'acanáncësaribiti 'in. Usai 'ibi cananuna unibë 'acananiman. Nun nuitu mëúishi cananuna 'acanáncësa 'ain, ñunshin 'atimanën nu 'ibuati rabanan. Aín 'apubë cushiquin ca ñunshin 'atimacaman nu ñu 'atima 'anun nu 'amitisa tania. Atun an ënë menuxun ñu atima 'acë unicama 'ibuacë 'ixun ca nuribi ñu 'atima 'amitisa tania. ¹³ Ñu 'atima 'anun an sinánmicëxunbi 'aquinma ñunshin 'atima abáminux cushi 'iti cupí camina manutima, uisoquinra cara an mitsu cushioti 'icë usaquian Nucën Papa Diosan cushiocë 'inux upí oquin sinani ami catamëti 'ain. Usai cushicë 'ixúnmi abámicëxuan ñunshin 'atimanën mitsu tantëcëncëxbi usabi Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish camina uisabi 'itima 'ain. ¹⁴ Ñunshin 'atima nun nuitu mëúnu abë 'acanáncë an tanquinbi uisabi otima cupí camina Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish Romanu 'icë suntárunëan amia catamëti aín manë chupa pañucësa 'iti 'ain. Aín manë chupa pañuquin ca anúan tsitëcërëquiti anun tsitëcërëquianan, aín shican bëpánti manë chupánribi shimápucüanan, aín taxacaribi tañuanan, aín manë mañuti mañuanan, aín manë pará tuíanan aín manë xëtocëribi tuinia. Suntáru aín manë chupami catamëcë 'aínbi camina mitsúxribi mitsun nuitu mëu upiti 'acananux manë chupa ami catamëti pañucësa 'iti 'ain. Uni paráncëma 'ianan cëmëima aséribi banan banacë 'aish camina suntáru aín manë chupa pañuax upiti tsitëcërëquicësa 'iti 'ain. Ñu 'atima 'ati ëncë 'ixun upí ñuishi 'ati sináncë 'aish camina suntáru aín shican bëpánti manë chupan shimapucucësa 'iti 'ain. ¹⁵ —Cristo cupí nun 'ucha tërëncë 'aish cananuna Nucën Papa Diosbë upí 'ai — quixun uni ñuixunux mënócacë 'aish camina suntárunëan aín taxaca tañucësa 'iti 'ain. ¹⁶ Ñunshin 'atimanëan uisashi oquin cara tanquinbi mitsu uisabi otima cupí camina Jesucristomi sinani, an ca 'ë bërúanquin 'ë 'aquinia quixun 'unani, ami catamëti 'ain. Usa 'aish camina suntárunëan 'acánanquin anua pia atsínti rabanan, aín manë pará ami catamëti tuíncësaribi 'iti 'ain. ¹⁷ Mitsun camina aséribi 'unánti 'ain, Jesucristo cupí mitsun 'uchacama tërëncë 'aish camina Nucën Papa Diosan iscëx upí 'aish ainan 'ai quixun. Usaquin 'unani camina suntáru manë mañutinën mapucësa 'iti 'ain. Aín Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicëxun Nucën Papa Diosan bana cuëñëo upí oquin 'unani camina ñunshin 'atimami racuétima 'ain. A banami catamëti camina suntárunëan aín manë xëtocë ami catamëquin tuíncësa 'iti 'ain. ¹⁸ Usai 'iquin camina aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oquin aña caramina 'ai a ñu 'ai Nucën Papa Diosbë bananan an mitsu 'aquinun ñucáti 'ain. Usai abë bananux camina atsanima ami manúaxma 'ianan axa Jesucristomi catamëcë unicamaribi Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ¹⁹ Ñucáxuanan camina aín bana unicama racuëquinma ñuixunuan uisoquin carana ñuixunti 'ai quixun 'ë sinánminun Nucën Papa Dios 'ë ñucáxunti 'ain, Cristo ñui quicë bana a bëráma unin upí oquin 'unánma 'icëbi bërí unin 'unánun. ²⁰ Cristo ñuiquin bana ñuixunuan Nucën Papa Diosan 'imicë 'aish cana a ñuiquin uni bana ñuixuncë cupí sipuacë 'ain. Sipuacë 'ixunbi an 'ë cacësabi oquin racuëquinma a bana upí oquin ñuixunuan camina 'ë Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain.

Bërúanx 'inúan Pablonën Efesonu 'icë unicama ca

²¹ Mitsúnmi uisai carana 'ëx 'i quixun 'unánun ca Tíquiconën minu cuanxun mitsu ñuixunti 'icën. Axribi ainan 'aish nun nuibacë xucën 'ixun ca Nucën 'Ibu Jesucristo ñuiquin upí oquin uni bana ñuixunun 'ë 'aquianxa. ²² An uisai caranuna 'i quixun nu ñuia cuatími masá nuitutíma cuëñun quixun cana a mitsunu cuanun xutin.

²³ Nucën Papa Diosbëtan Nucën 'Ibu Jesucristonën 'imicéxmi mitsux 'ëx 'icësaribiti ami catamëcë 'aish ami sinánan bëtisibë bëtisibë nuibanani chuámarua 'aish upitax bucuti cana cuëñin. ²⁴ Mitsúxmi a manutëcëntimoi Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'icëa, Nucën Papa Diosan nuibaquin mitsu 'aquinti cana cuëñin. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN FILIPOSNU 'ICĒ UNICAMA BUÁNMI QUIRICA

Palonĕan sipunuxunbi Filiposnuaxa Jesucristomi catamĕcĕ unicama quirica cuĕnĕoxuan

¹ 'Ēx Pablo 'ixun cana Timoteobĕtan mitsu quirica buánmin. Jesucristonĕn casabi oquin aín bana uni ñuixuncĕ cananuna nux 'ain. Micamaxmi Filipos ĕmanu 'aish Jesucristomi sinania cana mitsun cushicama 'imainun an axa Jesucristomi catamĕcĕ unicama 'aquincĕ unicamaribi ĕnĕ quirica buánmin. ² Nucĕn Papa Diosbĕtan Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn nuibacĕxmi mitsux chuámarua 'aish bucucanti cana cuĕĕnin.

Axa Jesucristomi catamĕcĕ unicama Pablonĕn Nucĕn Papa Dios ñucáxuan

³ Mitsux camina upiti Jesucristomi catamĕcĕ 'ai quixun sinánquin cana —asábi ca —quixun caquin Nucĕn Papa Dios rabin. ⁴ Abĕ banaquin cana upí oquin sinani cuĕĕnquin mitsu ñucáxunin. ⁵ 'Ēn mitsubĕ timĕxun bana ñuixuntabacĕxun camina 'ĕn 'acĕsaribi oquin, Jesucristomi catamĕquin uni raíriribi amia catamĕnun 'aquinin. Usa 'ain cana —asábi ca —quixun caquin Nucĕn Papa Dios rabin. ⁶ Cana 'unanin, an mitsu Jesucristomi catamĕnun sinánmicĕ 'ixun ca axa utĕcĕnti nĕtĕ 'itámainun Nucĕn Papa Diosan Jesucristosaribi 'aish upí 'inun mitsu 'imia. ⁷ Sipuacĕ 'icĕa, 'apun ñucácĕxun cana 'ĕn, Jesucristomi catamĕti Nucĕn Papa Diosnan 'iti bana ax ca asĕrabi 'icĕ quixun can. Usaquin 'ĕn 'amainun camina mitsúnribi nuibaquin Nucĕn Papa Dios 'ĕa 'aquinun quixun ñucan. Usa 'ain ca 'ĕa 'aquincĕsaribi oquin Nucĕn Papa Diosan mitsuribi tĕmĕraiabi nuibaquin 'aquinia. Usámi mitsux 'icĕbĕtan cana nuibaquin mitsu sinánquin Nucĕn Papa Dios —asábi ca —caquin mitsu ñuixunin. ⁸ Nucĕn Papa Diosan ca 'unania, Jesucristonĕan unicama nuibacĕsaribi oquin cana 'ĕn mitsu nuibaquin 'aisamaira sinani quixun. ⁹ Usa 'ain cana mitsu nuibaquin Nucĕn Papa Dios mitsu ñucáxunin, mitsúnmi 'acĕsamaira oquinmi upí sinánñu 'ixun ax cuĕĕncĕsabi oquin 'ati 'unánquin uni nuibanun. ¹⁰ An 'unánmicĕxunmi ñu 'atima 'aquinma ñu upíshi 'ati 'unánun cana Nucĕn Papa Dios mitsu ñucáxunin. Usá 'iquinmi ax cuĕĕncĕsa oquinshi 'acĕ 'icĕ ca Cristonĕn utĕcĕnquin mitsu 'uchoquinma upíshi isti 'icĕn. ¹¹ Jesucristonĕn 'aquincĕxunmi mitsun ñu upíshi 'aia isquin ca unin —Nucĕn Papa Dios ax ca asĕrabi upí 'icĕ —quixun caquin a rabi 'icĕn.

—'Ēishima, Cristo 'ĕbĕ 'ain cana abĕtan ñu 'ai —quíaxa Pablo quia

¹² 'Ēn xucĕantu, mitsun 'unánun quixun cana ĕsaquin mitsu cain, 'ĕ sipuacancĕ cupí ca 'itsa uni Jesucristomi sinania quixun. ¹³ 'Apun suntárucama 'imainun camabi unínribi ca 'unania, Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncĕ cupí cana sipuacĕ 'ai quixun. ¹⁴ 'Ēx usá 'ia 'unáncĕ cupí ca axa Cristomi catamĕcĕ uni aín patsanĕn, atun 'acĕsamaira oquin Jesucristomi catamĕquin, racuĕquinma Nucĕn Papa Diosan bana uni ñuixunia. ¹⁵ Usa 'ain ca raírínĕn 'ĕmi nutsiquin, 'ĕn bana 'acĕsamaira oquin isa unin aín bana cuanun quixun, Cristo ñuiquin bana ñuixunia. Ñuixunmainunbi ca raírínĕn asĕrabi, an Jesucristomi catamĕnun uni 'aquinu sinánquin upí oquin bana ñuixunia. ¹⁶ Axa 'ĕmi nutsicĕ unicaman ca 'ĕx sipunu 'ain, Jesucristomia sinánun ñuixunquinma aín cuĕĕncĕsa oquinshi uni bana ñuixunia, 'ĕx a cuati bĕĕnun quixun. ¹⁷ Usa 'aínbi ca raírínĕn 'ĕ nuibaquin, Jesucristomi catamĕti Nucĕn Papa Diosnan 'iti bana ax ca asĕrabi 'icĕ quixun ĕnuxun cati cupí cana 'ĕx ĕnu 'ai quixun 'unánquin, upí oquin a bana ñuixunia. ¹⁸ Atúan uisaquin cara uni bana ñuixuinca tania, usoquin ñuixuncĕxbi ca asábi 'icĕn. Usaquian Jesucristo ñuiquin 'itsa unin bana ñuuii unin ñuuii cuati cana cuĕĕnin.

'Ianan cana 'ĕx 'icĕsamairai cuĕĕnti 'ain, ¹⁹ mitsúnmi Nucĕn Papa Dios 'ĕ ñucáxuncĕxuan Jesucristonĕn Bĕru Ñunshin Upitan 'aquincĕx cana chuámarua chiquítu 'ai quixun sinani. ²⁰ Usa 'ain cana 'ĕx Jesucristomishi catamĕtia uni iĕti bana, a ñuui rabínquinma,

'ën 'acésabi oquin ñuitisa tanin. Usoquin 'ai cana nètë camabi ami catamëti asaribi 'iisa tanin, ax ca asérabi upíira 'icë quixun 'unania camabi uni ami catamënun. Bamacëma 'ixun 'ën bana ñuixuncë cupí 'iananbia, 'ëx bamacëbëbi uni 'ën aín bana ñuixuncë cupí Jesucristomi sinánti cana cuëënin. ²¹ Ainan 'aish cana ënë nètënuax abë 'aish cuëëinra cuëënin. Usai 'itancëx bamatancëx cana ënë nètënuax 'icësamairai abë aín nètënu 'aish cuëëinra cuëënti 'ain. ²² Usa 'aínbi cana 'ëx bamacëma pain 'ixun uni Cristo ñuiquin bana ñuixunquin ëniman. Usoquin 'ën ñuixuncëx ca uni Cristomi sinanati 'icën. Usa 'ain cana uisairai 'iti carana cuëëni quixun 'unaniman. ²³ Uisaira carana 'iti 'ai quixun sinani cana sináncasmáin. Bamatancëx ënë nètënuax 'icësamairai Cristobë aín nètënu chuámarua 'iti sinani cana anu 'iisa tanin. ²⁴ Usa 'aínbi ca mitsúnmi upí oquin Jesucristo 'unánun mitsu 'aquinti cupí 'ëx ënë nètënu pain 'iti asábi 'icën. ²⁵ Asérabi ca usa 'icë quixun sinánquin cana 'unanin, Jesucristomi upiti sinánun 'aquianan ami catamëti cuëënun mitsu 'aquinti cupí cana 'ëora pain ënë menu 'iti 'ai quixun. ²⁶ Usa 'aish cana mitsúxmi Cristo Jesúsmi upiti catamëti cuëënun mitsu isi cuantëcënti 'ain.

²⁷ Ésaíshi 'iti camina sinánti 'ain, ainan 'aish camina Cristo quiásabi oi 'iti 'ain. 'Ëx mitsu isi cuananbi, cuanquinmabi cana, mitsux camina bëtsibë nuibanani Jesucristomi catamënun 'aquianani quixuan unin ñuia cuaisa tanin. ²⁸ Cuanan cana mitsumi nishquian unin 'atimocëxunbi camina racuéquin a éníma Jesucristomi catamëti quixuan unin ñuia cuaisa tanin. Mitsúxmi usai 'icëbëtan ca Nucën Papa Diosan sinánmicëxun axa mimi nishcë unicaman 'unánti 'icën, ainanma 'aish ca atux nètétimoi usabi 'inux bamati 'icë quixun. 'Unánan ca mitsux camina ainan 'inux iécë 'aish Nucën Papa Diosbë 'iti 'ai quixun 'unánti 'icën. ²⁹ Nucën Papa Diosan ca Cristomi catamënun mitsu 'imiaxa. 'Imianan ca ami catamëtia unin mitsumi nishquin 'atimocëxbimi cuëënun mitsu 'imiaxa. ³⁰ Usaribi oquin ca 'ëribi 'imiaxa. Jesucristonan cupía unin 'ë 'atimoia camina isacën. Bëríribi cana tëmërai quixun 'ën mitsu quirica buánmicëxun camina 'unanin. 'Ëx 'icësaribiti camina mitsúxribi tëmërain.

2

Bamatancëx baísqvia 'icëa Cristo camabi unin rabiti bana

¹ Mitsux an 'aquincëx Cristomi cushianan an nuibacëx cuëëni, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'ianan 'ë nuibacë 'aish, ² camina 'ë cuëënminux ésaí 'iti 'ain, bëtsin sináncësaribi oquin sinani asérabi camáxbi bëtsibë nuibananquin amanua sinánquinma achúshi oquinshi sinani 'iti 'ain. ³ Bëtsi uni 'aquinti sinánquinma camina minánshi 'iti ñu 'atima 'ain. 'Ëx cana bëtsi unisama 'ai quixun sinani rabíquinma camina —uni raírinëx ca 'ëx 'icësamairai upí 'icë —quixun sinánti 'ain. ⁴ Mitsúxëshi chuámarua 'aish cuëënuxun ñu 'atishi sinánquinma camina uni raíriribi chuámarua 'i cuëënun 'aquinti 'ain.

⁵ Jesucristonëan 'ásaribi oquin camina sinánti 'ain. ⁶ Aribi 'aish Nucën Papa Diosbë 'ixunbi ca —anu 'ëx asaribi 'aish 'ën Papa Diosbë 'icë ënë nètë cana ëbiántima 'ai —quixun sinánma 'icën. ⁷ Aín nètë ëbëtsini utancëx uni 'aish ca aín Papa cuëëncësabi oquin camabi uni 'aquinax ënë menu 'iacëxa. ⁸ Aín Papa cuëëncësabi oi ca bamatsianxmabi i curúsocënuax bamacëxa, 'uchañuira uni 'icësaribiti. ⁹ Usaía 'icë cupí ca Nucën Papa Diosan Jesucristo, unicama 'imainun ángelcamabëtan sënënmaira 'imiacëxa. Bëtsi unicamasamaira ca a uni Jesús caquin anëcë, a 'icën. ¹⁰ Usa 'ain ca a ñuicë a bana cuaquin, camabi nètënu 'icë unicama 'imainun naínu 'icë ángelcama 'imainun anua uni bamacë anu 'icëcamanribi ami racuéquin a rabiti 'icën. ¹¹ Usa 'ain ca camaxunbi —Jesucristo ax ca asérabi camabi menu 'icë uni 'imainun ñucaman 'Ibu 'icë —quixun cati 'icën, Nucën Papa Dios ax ca asérabi Dios 'icë quixun 'unánquin.

Axa Jesucristo catamëcë unicaman, upí 'inun bëtsi unicamaribi 'aquinti bana

¹² 'Ën nuibacë xucéantu, a ñucama 'unani camina 'ëx mitsubë 'ain, 'ën Jesucristo ñuiquin mitsu cacë bana quicësabi oi 'ian. Usa 'ain camina 'ëx mitsubë 'ain 'icësamaira oi 'ëx mitsubëma 'ain, 'ën mitsu cásabi oi 'iti 'ain, Nucën Papa Dios cuëëncëma ñu 'atimi

racuëti. ¹³ Nucën Papa Diosanbi ca ñu upí 'aími ax cuëncësabi oi 'inun mitsu sinánmia. Sinánmianan ca a 'atimi sináncë ñu a 'anun mitsu aín cushi 'inania.

¹⁴ Usa 'ain camina añu ñu caramina 'ai a ñui quianan cuëbicanánquinma nētéxuinshi 'ati 'ain, ¹⁵ bëtsi unicaman, mitsúxmi ñu 'aisama 'aíma Nucën Papa Dios cuëncësabi oíshi 'ia isnun. Usai 'ia ca 'aisama 'aísha ax ami sináncëma unicaman, Nucën Papa Diosan bëchicë 'aíshmi mitsun nuitu upí 'icë isti 'icën. Usa 'aish camina mitsux 'ispacaman bëánquibucë 'icëbi pëcacë usaribi 'ain, ¹⁶ —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'ia —quixunmi unicama bana ñuixuncë cupí. Mitsúxmi usa 'ain cana 'ën Cristo ucëbëtan —ñancábi cana tēmëraquinbi Cristo ñuiquin Filiposnu 'icë unicama bana ñuixuanma 'ai —quixun 'unani cuëenquin upí oquin sinánti 'ain. ¹⁷ Mitsun camina tēmëraquinbi Jesucristomi catamëquin ax cuëncësabi oquin 'aquin Nucën Papa Dios rabin. Mitsúxmi usai 'icëbë cana 'ën mitsu 'aquincë cupí mitsux 'icësaribiti cuëenin. Cristomi sináncë cupí sapi cana bamati 'ai quixun 'unanibi cana masá nuitutíma mitsúxmi 'icësaribiti cuëenin. ¹⁸ 'Ëx usai cuëncëbë camina mitsúxribi —Jesucristonan 'iti ca asábi 'icë —quixun sinani cuëenti 'ain.

Timoteo 'imainun Epafrodito 'ia bana

¹⁹ Nucën 'Ibu Jesús cuëncëbëtan Timoteo mitsu istánun 'itsama nētë 'icëbëtan xuti cana sinanin. An mitsu isbëtsíntancëxun uisa caramina 'icani quixun ñuixuncëxun cuati cana cuëenti 'ain. ²⁰ Timoteonënshi ca 'ën 'acësaribi oquin mitsu sinania. Usaquian an sináncë bëtsi uniribi ca 'aíma 'icën. ²¹ 'Ënu 'icë uni raírinën ca aín cuëncë ñu 'atishi sinánquin a 'anúan Cristo Jesús cuëncë ñu 'ati sinanima. ²² Acamaxa usa 'aínbi camina Timoteonën ca Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'aia quixun 'unanin. An ca 'ëbëtan Cristo ñuiquin bana ñuixuanxa. Aín bëchicënëan aín papa 'aquincësaribi oquin ca Timoteonën 'ë 'aquianxa. ²³ Uisaquin cara an 'ëmia uni manáncëxun cuacë 'apun 'ë caia quixun cuatancëxun Timoteo xuti cana sinanin. ²⁴ Sinánan cana Nucën 'Ibu Jesucristonëan 'aquincëx 'itsama nētë 'icëbë mitsu isi cuanti sinanin.

²⁵ Nun xucën Epafrodito, ami mitsun 'ëa 'aquinun xucë, a mitsunu cuanun xuti ca asábi 'iti 'icë quixun cana sinan. Suntárunëan tēmëraquinbi aín capitanën bana tancësaribi oquin ca Epafroditonën Jesucristonën bana quicësabi oquin racuëquinma 'anan 'ëbëtan unicama bana ñuixuanxa. ²⁶ Mitsúnmi a 'insíncë cuacë a 'unani ca mitsu isi cuanti sinani bënëtia. ²⁷ 'Insíncë 'aish ca aséribi bamatisa 'iaxa. Usa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan pëxcúmiaxa. 'Ëx a sinani masá nuitutancëx axa bamacëbë 'aisamairai masá nuituti rabanan ca 'ëribi nuibaquin Nucën Papa Diosan pëxcúmiaxa, 'ën upí oquin sinánun. ²⁸ Usa 'aínmi a sinani masá nuitutíbi —ñucëma ca —quixun a istëcëni cuëenti cupí cana bënëquinshi mitsunu cuanun xutin, 'ënribi upí oquin sinánun. ²⁹ Usa 'ain camina cuania, axa Nucën 'Ibu Jesucristonan cupí cuëenquin upí oquin bicanti 'ain. Usa unicama camina —upí uni ca ax 'icë —quixun sinánquin aín bana cuati 'ain. ³⁰ 'Ëx 'ura 'icëmi mitsun 'ë 'aquiniamabi ca —sapi cana bamati 'ai —quixun sinanibi Epafroditonën ënu uxun 'ë 'aquianxa. Aséribi ca Jesucristo cuëncësabi oquin 'acë cupí bamaibi iéaxa.

3

Jesucristomi catamëtishia uni upí 'iti bana

¹ 'Ën xucëantu, ësaquinribi cana mitsu cain, mitsux Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish camina chuámashirua tani cuëenti 'ain. 'Ën cacësabi oquin mitsu catëcëni cana atsaniman, mitsúxmi upí 'iti cupí. ² An ñu 'aisamaishi 'ati sináncë uni 'imainun axa 'atimati banacë unicama 'imainun an —Nucën Papa Diosan uni 'inux cananuna 'unántioracacë 'iti 'ai —quixun sináncë uni, acaman mitsu cacësa oi 'itin rabanan camina bëruáncati 'ain. ³ Atúxa judíos uni 'icë 'unántiocë 'aínbi cananuna nux aséribi Nucën Papa Diosan uni 'ain, aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx. Usa 'ixun cananuna a rabianan Cristo Jesúsmi catamëcë 'ixun cuëenquin 'unanin, nux 'unántioracacë cupíma Cristo Jesúsmi catamëcë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun. ⁴ 'Ëx

'unántioracacë cupí cana judíos uni 'aish upí 'ai quixuan atun sináncë 'aínbi cana 'ëx 'iisa tani atúxa 'icësamairai rabítsian. Uinu 'icë unínbi ca 'ën 'acësamaira oquin usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'acëma 'icën. ⁵ 'Ëx mécën achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nētē 'icë ca judíos unin bēchicë 'icë 'ë 'unántiocëxa. Usa 'aish cana Benjamínën rēbúnqui 'aish 'ën aintai 'icēsaribiti hebreo banan banain, 'ën papa 'ën tita 'icēsaribiti. Usa 'aish cana 'ëx Moisésnën cuënëo bana fariseo unicaman 'unánmicësabi oi 'iacën. ⁶ Judíos unicaman cuati Moisésnën cuënëo bana axēshi ca asábi 'icë quixun ñunshínquin sinánquin cana —axa Jesucristomi catamécë unicamax ca 'aisama 'icë —quixun sinánquin atu bētsi bētsi ocën. Axa quicësabi oquin 'ati Moisésnën cuënëo banacama quicësabi oquin cana 'ën 'acën. Usa 'ain ca a ñuiquian 'ë 'uchoti ñubi 'aíma 'iacëxa. ⁷ —Usa ñucama 'acë cupí cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sinan 'ixunbi cana bērí Cristo 'unánquin usai 'ëx 'iá ax ca ñancáishi 'icë quixun 'unanin. ⁸ Judíos unicama Nucën Papa Diosan uni 'icë 'unántiocë 'aish 'iásamaira ca Nucën 'Ibu Jesucristo amishi catamēti upíira 'icën. Usa 'ain cana 'ën 'á ñucama ñu 'atima pucësa oquin ëni Jesucristonan 'inux amishi catamētín. ⁹ Usa 'aish cana usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'acë cupíma axa 'ëbë 'inun Cristomi catamécë cupíshi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Usa 'icë ca an axa Cristomi catamécë aín unicama 'acēsaribi oquin Nucën Papa Diosan 'ë upí isia. ¹⁰ Usa 'ixun cana Jesucristonën sináncēsaribi oquin sinánan, anun Jesucristo baísquimia aín cushi anúan Nucën Papa Diosan 'ë cushiocë 'iti cuëënin. Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi tēmēratancëx ca Jesucristo bamacëxa. Axa tēmērasa usaribiti 'ëxribi ainan cupí tēmērati ca asábi 'icën. Cristo bamasaribi oquin 'ën 'uchacama 'atēcëntimoquin ëncë 'iti cana cuëënin. ¹¹ Usai 'itancëx axa bamaxbi baísquiasaribi oi 'ëx bama 'aishbi asaribi 'inux ax utēcëncëbë baísquiti cana sinanin.

Aín nētënu abë 'inux Jesucristosaribi 'iti cupí ax cuëëncësabi oi 'iti bana

¹² Usa 'aínbi cana aséribi asaírama pain 'ain. Asaírama 'ixun cana aséribi an 'acēsaribi oquiinra sinaniman. Usa 'ixunbi cana 'unanin, axa quiásabi oi asaribi 'inun ca 'ë iémi-acëxa quixun. Usaquin 'unánquin cana asaribi 'inuxun, ënquinma aín bana quicësabi oquin 'ain. ¹³ 'Ën xucéantu, 'ëx cana —asaribi cana 'ai —quiman. Usaquin sinánquinmabi cana 'ën 'á ñucama sinántécënquinma, aséribi ami catamēti ax cuëëncësa oíshi bērí 'iti sinánan, uisai caranuna asaribi 'iti 'ai quixun sinánquin an 'ë sinánmicë ñuishi upí oquin 'ain. ¹⁴ Usoquin 'atancëxun cananuna uisaira caranuna aín nētënu abë 'aish aséribi asaribi 'iti 'ai quixun isti 'ain. Isanan cananuna uisaira oquin cara Cristo Jesúsnan 'icë Nucën Papa Diosan nu 'imiti 'icë quixun isti 'ain.

¹⁵ Usaquin cananuna nun Nucën Papa Diosan bana aséribi 'ati 'unáncë 'ixun sinánti 'ain. Usaquinmi mitsun sinaniama ca Nucën Papa Diosan mitsuribi usaquin sinánun 'unánmiti 'icën. ¹⁶ Usa 'ain cananuna uisai 'inun cara Nucën Papa Diosan nu 'unánmiaxa, usai 'iti 'ain.

¹⁷ 'Ën xucéantu, mitsun camina 'ëx usai 'iia 'unanin. Usa 'ain camina 'ëx 'icēsaribiti 'iti 'ain. 'Ianan camina mitsúxribimi usai 'inun nux 'iia an iscë unicamaxa 'icēsaribiti 'iti 'ain. ¹⁸ Usaquin caquin cana bēráma 'itsa oquin cásaribi oquin bēunan mēscuquin ësaquin mitsu catēcënin, 'itsa unin ca 'ën mitsu cacësabi oi 'iquinma axa unin 'ucha cupí i curúsocënu bama, Cristo, a ñui quicë banacama cuaisama tania quixun. ¹⁹ Atúan ñunshínquin aín cuëëncësabi oquinshi ñu 'aia isquian unin —ñu 'aisama ca 'aia —quixun ñuicëxbi rabínquinma an 'acësabi oquin 'ai ca rabitia. Jesucristomi sinánquinma ca ënë menu 'icë ñuishi sinania. Usaía 'icë cupí ca ainanma 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën. ²⁰ Atúxa usai 'imainunbi cananuna nux Nucën Papa Diosan nētënu abë 'iti 'ain. Usa 'ain cananuna a nētënuaxa Nucën 'Ibu Jesucristo, an nun 'ucha tērénquin Nucën Papa Diosnan 'inun nu iémicë, axa uti cuëënin cainin. ²¹ Nux bamai chëquiti 'icëbi ca ax uquin nu axa bamax baísquiasaribi oquin, asaribi 'inun, nu bētsi oti 'icën. Usonan ca aín cushi anun ax camabi ñun 'ibu 'iti anúnribi nu bētsi oti 'icën.

4

Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish cuëenti bana

¹ 'Ën xucéantu, mitsu nuibaquin sinánquin mitsu istisa tani cana cuëenin. 'Ën mitsu ñuixuncëxmi Jesucristomi catamécë cupí cana cuëinra cuëenin. Mitsux usai 'icëbë cana cupí bitsi cuëencësaribi oi cuëenin. Usa 'ain cana nuibaquin mitsu cain, mitsun 'acësabi oquin camina ënquinma Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëquin an cacësabi oquin 'ati 'ain.

² Evodiacëñun cana Sántiqueribi cain, mitsux cuamianancë 'aíshbi camina Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish cuamiananima bëtsin sináncësabi oquin sinani nuibananti 'ain. ³ An 'ëbëtan Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncë a cana ësoquin cain, ënë xanu rabé camina bëtsibë upí 'inun 'aquinti 'ain. Atun ca 'ë 'imainun Clemente, 'imainun anribia 'ën 'acësaribi oquin aín bana ñuixuncë a unicamabëtan, Jesucristomia sinánun unicama 'aquianxa. An usoquin uni 'aquincë unicaman anë ca Nucën Papa Diosbë 'itioquian aín nëtënu 'icë quiricanu cuëñëo 'icën.

⁴ Mitsux camina Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ai quixun sinani camina camabi nëtën uisa ñu cara 'icëbëbi chuámarua tani cuëenti 'ain. Usai 'inun caxunbi cana mitsu catëcënin, chuámarua ca 'ican. ⁵ Uisa ñu cara 'icëbëbi nishímami upí sinánñu 'icëa camabi unin mitsu isti cana cuëenin. Nucën 'Ibu Jesús anun utëcënti nëtë ca 'uramatia.

⁶ Usa 'ain camina uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima 'ain. Bënëquinma camina abë banaquin Nucën Papa Dios a ñucama ñuiquin cati 'ain. An mitsu 'aquinun ñucáquin camina ami catamëquin —asábi ca —quixun rabiquin cati 'ain. ⁷ Usaquinmi cacëxun cuaquin ca Nucën Papa Diosan mitsu nuibaquin bënëtima chuámarua 'inun mitsu 'imiti 'icën, uisa 'aish cara aín uni usai 'ia quixuan uni rafrinën 'unáncëbëtanmabi. Usaquin 'imianan ca Jesucristobë 'icë mitsun sinan 'imainun mitsun nuitu upí 'inun bërúanti 'icën.

Upí ñuishi sinánti bana

⁸ 'Ën xucéantu, ësaquinshi cana mitsu cain, unían ësa ñu 'aia isquin camina mitsun —ax ca asábi 'icë —quixun sinánti 'ain, cëmëma banacama 'imainun —upí ca —quixun ñuicë ñucama, 'imainun uni itsi paránquinma upí ñu 'acë, 'imainun ñu 'atima 'ati sinánquinma upíshi 'iti sináncë, 'imainun bëtsibë upiti nuibananti, acama 'imainun rabiquian unin —upí ca a uni 'icë —quixun mitsu ñuixuncë, acama. 'Imainun camina uisa ñu 'ati cara upí 'icë, uisa ñu 'ati ñui cara —asábi ca —quixun uni quiti 'icë, acama sinánti 'ain.

⁹ 'Ën mitsu 'unánmicë banacama quicësabi oquin 'anan camina, 'ën 'unánmicëxunmi 'acësabi oquin 'anan 'ën mitsu ñuixuncëxunmi cuacë banacama quicësabi oquinribi 'anan 'ën 'aiami iscësabi oquin 'ati 'ain. Usoquinmi 'acëbë ca Nucën Papa Dios, an aín unicama bënëtima chuámarua 'inun 'imicë, ax mitsubë 'iti 'icën.

Filiposnu 'icë unicaman Pablo curíqui 'inan

¹⁰ Mitsúnmi 'ë nuibaquin curíqui buánmiquin 'aquinti sinántëcëncëbë cana Nucën 'Ibu Jesucristo —asábi ca —quixun cai cuëenin. Bëráma ca a curíquimi mitsun 'ë bëmiti 'aínbi an bëti uni 'aíma 'iaxa. ¹¹ Usa 'ain cana uni ucëbëmabi asábi 'ian. Ñuñu 'aish 'icësaribiti cana ñuñuma 'aíshbi bënëtiman. ¹² Ñuñuma 'iti 'unánan cana 'aisamaira ñuñu 'itiribi 'unanin. Uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima 'unánan cana pitiñu 'aish puchácë 'ianan pitiñuma 'aish 'acëñuma 'itiribi 'unan. 'Aisamaira ñuñu 'ianan ñuñuma 'itiribi cana 'unan. ¹³ Usa 'ixun cana uisa ñu cara 'icëbëtanbi tënëquin Cristo cuëencësabi oquin 'ati 'ain, usai 'inun an cushiocë 'ixun. ¹⁴ Usa 'aínbi ca mitsúnmi 'ëx tëmëraia 'aquinquin 'ë curíqui bëmicë asábi 'iaxa.

¹⁵ Mitsux Filipos ëmanu 'icë uni 'ixun camina 'unanin, anuxun Jesucristo ñuiquin ñuixuntabaquin bana ñuixuntancëx Macedonia menuax cuania, camina mitsúnshi curíqui bëmiquin 'ë 'aquiancën, 'ën mitsu 'aquincë a sinánquin. Axa bëtsi ëmanuax Jesucristomi sináncë unicaman ca 'ë 'aquianma 'icën. ¹⁶ 'Ëx Tesalónica ëmanuax cuancëma pan 'icë camina mitsun curíqui timëtancëxun 'ë buánmiacën. Achúshi oquinshima, camina buánmitancëxun amiribishi 'ë buánmitëcëancën, 'ën cuëencë ñu

anun binun. ¹⁷ Mitsúnmi 'ë curíqui 'ináncë ashi sinanima cana 'ëmi 'aquincë cupími mitsux Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti cuëënin. ¹⁸ 'Ëmi bëmicë curíquicama cana bian. Anun 'ën cuëëncë ñu bitiribi ca tëxëaxa. Epafroditonën ca mitsúnmi bëmicë curíquicama 'ë 'inánxa. Mitsúnmi ainan cupí nuibaquin 'ë usaquin 'inania isi ca Nucën Papa Dios cuëëanxa. ¹⁹ A 'ën rabicë Nucën Papa Dios, an ca ami cuëëncë ñu mitsu 'inánti 'icën. Jesucristonëan mitsu ainan 'inun 'imicë 'icë ca Nucën Papa Dios ax camabi ñun 'Ibu 'ixun mitsúnmi cuëëncë ñu a 'inánan mitsu 'aquinti 'icën. ²⁰ Axa asérabi Nucën Papa Dios a ca camabi aín unin rabiti 'icën, nëtë xëñibua 'aínbi. Usaquin ca asérabi 'ati 'icën.

Bërúanx 'inuan Pablonën Filiposnu 'icë unicama ca

²¹ Anu 'icë axa Jesucristonan 'aísh Nucën Papa Diosan unicama aribi, camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. 'Ëbëa 'icë axa nubë Jesucristomi sináncë nucën xucéantunribi ca bërúanxmi 'icánun quixun mitsu canun 'ë caxa. ²² Axa Jesucristomi catamécë ënu 'icë uncamabëtan ca atúxribi Jesucristonan 'ixun Romanu 'icë 'apu Césarnën xubunu 'icëcamanribi bërúanxmi 'icanun mitsu canun 'ë caxa.

²³ Nucën 'Ibu Jesucristonëan nuibaquin 'aquincëxmi mitsun nuitu upí 'iti cana cuëënin. Usai ca 'iti 'icën. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN COLOSASNU 'ICĒ UNICAMA BUÁNMIÁ QUIRICA

Pablonĕan Colosasnuax Jesucristomi catamĕcĕ unicama quirica cuĕnĕoxuan

¹ 'Ēx cana Pablo, Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin aín bana uni ñuixunun Jesu-cristonĕn caísa 'ain. Usa 'ixun cana axribi Jesucristomi sináncĕ 'aísha nucĕn xucĕnsa 'ain, Timoteobĕtan mitsu quirica buánmin. ² Colosas ĕmanuaxmi Cristomi sinani ami catamĕti Nucĕn Papa Diosnan 'icĕ, cana ĕnĕ quirica mitsu buánmin. Nucĕn Papa Diosan mitsu nuibaquin upí oquin sinánxuncĕxmi chuámarua bucucanti cana cuĕĕnin.

I. CRISTONĒXA CUSHIIRA 'AISH UPIIRA 'AIN CA ASARIBI AÑU ÑUBI 'AIMA 'ICĒ QUICĒ BANA (1.3-2.23)

Axa Jesucristomi catamĕcĕ unicama Pablonĕn Nucĕn Papa Dios ñucáxuan

³ Mitsu ñucáxuni abĕ banauin cananuna nun 'acĕsabi oquin, Nucĕn 'Ibu Jesu-cristonĕn Papa, ax Nucĕn Papa Dios 'icĕ, a —asábi ca —quixun cain. ⁴ Usa 'ixun cananuna Jesucristomi asĕrabi catamĕtími Nucĕn Papa Diosan unicamabĕ nuibanania ñuicania cuan. ⁵ Nucĕn Papa Diosan mĕnósabi oi aín nĕtĕnu abĕ 'iti sinani camina usai 'icanin. Jesucristomi catamĕti aín 'uchacama tĕrĕncĕ 'aish ca uni ainan 'aish xĕnibua 'aínbi Nucĕn Papa Diosbĕ 'iti 'icĕ quixuan aín unin mitsu ñuixuncĕxun camina a bana cuaquin upí oquin 'unánca. ⁶ Nucĕn Papa Diosan ca usaquin nu nuibatia quixun unin ñuia mitsun cuacĕ a banabi ca bĕtsi bĕtsi menu cuanquin 'itsaira unin ñuia. Usa 'ain ca unin ñuia cuatishimi mitsux 'icĕsaribiti camabi menu 'icĕ uni a bana cuati —asĕrabi ca —quixun sinani Jesucristomi catamĕtia. ⁷ A bana ca nun nuibacĕ Epafrasnĕn, axribi nubĕtan uni bana ñuixuncĕ 'ixun nux cuancĕbĕtanmabi ñuixunquin upí oquin mitsu 'unánmiaxa. ⁸ An ca Cristonan 'aish camina mitsux bĕtsibĕ bĕtsibĕ nuibanani upitax bucu quixun nu caxa.

⁹ Epafrasnĕan mitsu ñuiquin nu cacĕ bana cuaxun cananuna ĕnquinma Nucĕn Papa Dios mitsu ñucáxunin. Uisaími 'iti cara Nucĕn Papa Dios cuĕĕnia, a mitsu 'unánminun ñucáxuanan cananuna an aín unicama 'unánmiti ñucama mitsu 'unánminun a ñucatin. ¹⁰ Mitsux usai 'i camina Nucĕn 'Ibu Jesucristonan 'aísha uni 'icĕsai 'iti 'ain. Usa 'aish camina ax cuĕĕncĕsabi oquinshi 'aquin, uisa ñu cara upí 'icĕ ashi 'anan, asĕrabi mitsun nuitu mĕu upí oquin Nucĕn Papa Dios 'unánti 'ain. ¹¹ 'Anan cananuna ax cushiira 'ixúan, uisa ñu cara 'icĕbĕbi bĕnĕtima cuĕĕnquin tanshinuan mitsu 'aquinun quixun a mitsu ñucáxunin. ¹² Usoquin cananuna uisaira oquin cara aín unicama cuĕĕnmiti 'icĕ quixun 'unánquinmi mitsun a —asábi ca —canun, Nucĕn Papa Dios mitsu ñucáxunin.

¹³ Ñu 'atima 'atishi sinánan nux cuĕĕncĕsabi oíshi 'iisa taniabi ca Nucĕn Papa Diosan aín nuibacĕ Bacĕ Bĕchicĕnan 'inun nu 'imiaxa. ¹⁴ Nun 'uchacama cupínu abĕ 'itima 'icĕbi ca aín Bĕchicĕ bamacĕ cupí Nucĕn Papa Diosan nun 'ucha tĕrĕnquin ainan 'inun nu iĕmiacĕxa.

Cristo bama cupía uni Nucĕn Papa Diosbĕ upí 'iti

¹⁵ Uinu 'icĕ uníbia Nucĕn Papa Dios istima 'aínbi ca unían uisa cara Nucĕn Papa Dios 'icĕ quixun 'unánun asaribi 'aish aín Bĕchicĕ ĕnĕ menu uacĕxa. Añu ñubi unitisama 'ain ca axira pain aín Papabĕ 'iacĕxa. ¹⁶ Nucĕn Papa Diosan uniomicĕxun ca aín Bĕchicĕnĕn naínu 'icĕ ñucama 'imainun menu 'icĕ ñucamaribi 'anan bĕtsi bĕtsi ñu unin aín bĕrúnbi iscĕ 'imainun unin iscĕma ñucamaribi uniocĕxa. Usonan ca ángelcama 'imainun uisa cushi cara, acamaribi uniocĕxa, ainan 'aish ax cuĕĕncĕsabi oi 'inun. ¹⁷ Ñucama uniocĕma pan 'aish ca axira pain 'iacĕxa. 'Ixun ca uniotancĕxun, usabia 'inun camabi ñu mĕnócĕxa. ¹⁸ Cristo axira ca axa ami catamĕcĕ unicamañ cushi 'aish amiira aín unicama catamĕcĕ 'icĕn. Ēsa ca Cristobĕ aín unicama 'icĕn. Mĕcĕnñu, taĕñu, xoñu, nuituñuribi 'aishbi ca uni achúshi 'icĕn. Usaribiti cananuna Jesucristonan 'aish 'aisamaira 'aishbi

abë achúshisa 'ain. Aín unicamaxa usaribiti 'iti oi axira pain bamatancëx baísquia 'aish ca an unio ñucamabë sënënmaira 'icën. ¹⁹ Nucën Papa Dios cuëncësabi oi ca Jesucristo ax asaribi cushiira 'ianan upíira sinánñu 'iacëxa, uni 'aíshbi. ²⁰ Aín nuitu 'aisama 'aísha uni abë up'i 'itima 'aínbi ca Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin Cristonën i curúsocënu bamaquin ënë menu 'icë ñucama 'imainun naínu 'icë ñucamaribi an iscëxa upí 'inun mëníocëxa.

²¹⁻²² Mitsun Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ñu 'aisamaishi 'acë 'aish camina abë upíma 'aish ami nishcësa 'iacën. Usai 'iá 'icëbi ca Cristo uni 'aish bama cupími abë upí 'inun Nucën Papa Diosan mitsu 'imiáxa. Mitsúxmi upíira sinánñu 'ianan 'uchañuma 'aish Nucën Papa Diosnanshi 'inun ca Cristo bamacëxa. ²³ Usa 'inun camina camabi nëtën Cristomishi catamëcë 'ixun sinánbëquinquinma ainan 'aíshmi aín nëtënu abë 'iti ashi manuquinma sinánti 'ain. Usai 'i ca uni aséribi Nucën Papa Diosnan 'icë quixunmi cuacë bana ca camabi menuxunribi ñuicania. 'Ënribi cana unicama a bana ñuixunin.

Nucën Papa Diosan Pablo axa Jesucristomi catamëcë unicama aín bana ñuixunun 'imía

²⁴ Mitsux ainan 'inun 'ëx tëmëracë cupí cana cuënin. Usai 'i cana Cristonëan camabi uni ainan 'inun tëmëra 'ain, 'ëxribi camabi menu 'icë unicama a 'unánti cupí tëmëraíbi cuëinra cuënin. ²⁵ Aín unicamabëtanmi mitsúnribi upí oquin aín banacama cuanun a bana ñuixunun ca Nucën Papa Diosan 'ë 'imiacëxa. ²⁶ Uínsaran nëténbi uinu 'icë unínbi a bana 'unánma 'icëbi ca bërí aín unicama, an iscëxa upí 'icë, Nucën Papa Diosan 'unánmia. ²⁷ Uisaira upí cara a bana 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan aín unicama 'unánmisa tancëxa. A banax ca judíosma unicamanaribi 'icën. A banax ca ësai quía, Cristo ax ca mitsubë 'icën. Axa mitsubë 'ain camina aín nëtënuribi abë 'iti 'ain.

²⁸ Nun cananuna Cristo ashi ñuiquin aín unicama ñuixunin. Ñuixunquin cananuna aín unicaman upí oquin cuanan, Cristonan 'aish ax cuëncësabi oíshi 'inun quixun upí oquin 'ësëquin, aín unicama 'unánmin. ²⁹ Usaía aín unicama 'inun quixun cana Cristonën 'ë cushiocëxun ënquinma aín bana ñuixunin.

2

¹ Ënë ñucama 'unánun cana ësöquin mitsu cain: Mitsúnmi 'acësaribi oquian Laodiceanu 'icë unicama 'imainun bëtsi bëtsi émanu 'icë unicamanaribi 'ë iscëma 'ixunbi cana mitsu 'imainun aturibi sinánquin Nucën Papa Dios 'itsaira ñucáxunin. ² Mitsúnmi Cristomi cushicë 'aish bëtsibë bëtsibë nuibanani achúshisaishi 'ianan upí oquin a 'unáncëma 'ixunbi bërí Cristo 'unánquin, uisaira oquin cara mitsu 'aquinti 'icë quixun 'unánun, cana mitsu Nucën Papa Dios ñucáxunin. ³ An camabi ñu 'unáncë 'ixun ca ainan cupíshi Cristonën aín unicama 'unánmia.

⁴ Cristonan 'icëa bëtsi unin paránquin mitsu 'atimaquin sinanamiti rabanan cana mitsu ësáquin cain, ⁵ mitsu 'ura 'aíshbi 'ën sináncënéinshi mitsubë 'icësa 'aish cana mitsúxmi uisa ñu cara 'icëbëbi a ëníma Cristomi catamëti ami cushicë 'icë cuati cuënin.

⁶ Usa 'ain camina ainan 'iisa tania Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsu ainan 'imicë cupí axa mitsun 'ibuirá 'ain, upitiira ami catamëti abë 'i ax cuëncësabi oíshi 'iti 'ain. ⁷ A upí oquin 'unánan uisa cara ax 'icë quixun 'unani camina aín unían mitsu cacësabi oi, ami upiti catamëcanti 'ain. Usai 'iquin camina camabi nëtën Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cati 'ain.

Cristonan 'aísha uni bëtsi 'icë quicë bana

⁸ An uni bëtsi bëtsi bana ñuixunquin paráncë unicaman mitsu, Cristomi catamëcë 'icëbi, ami manúnun quixun paránti rabanan camina bërúancati 'icanin. A unicaman ca Cristo ñuiquinma atúnbi sinánxuan unin ñuicë bana 'imainun ënë nëtënu 'icë ñu sinánti, a banacamaishi uni 'unánmia.

⁹ Cristonëx ca uni 'icën, 'aíshbi ca uisaira cara Nucën Papa Dios 'icë usaribi 'icën. ¹⁰ Ax cushiira 'ixuan an 'imicëxma ca ángelcama 'imainun ñunshíncamaribi 'imainun uisa ñun cushi cara, acamaxbi ñancáishi 'iti 'icën. Usa 'ain ca Cristobëmi achúshisa 'ain, aín cushi anúnmi Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'ati ax mitsubë 'icën. ¹¹ Mitsux usai Cristobë

achúshisa 'aish camina Nucën Papa Diosnan cupí 'unántioracacësaribi 'ain. Judíos unicamaxa chamaratsu 'aish 'unántiocë usa 'aíshmbi camina Cristonënbia mitsun sinan upí 'imianan ñu 'aisama 'ati ëmicë 'aish, Nucën Papa Diosnan cupí 'unántiocësa 'ain. ¹² Mitsun, Nucën Papa Diosnan ca bamacëbi Cristo baísquimiacëxa quixun 'unánquin, an ca a cushínbi 'ë iémiti 'icë quixun 'unani camina ax 'iásaribiti nashimicë 'aish Cristobëbi bamacë acëñun maíncëx abëbi baísqüiäsa 'ain. ¹³ Mitsun cuëncësa oquinshi ñu 'aími bamacësa 'ianan judíos unicamaxa 'icësaribiti 'unántiorcacëma 'aish ainanma 'icëbi ca Nucën Papa Diosnan a cupíshi mitsun 'uchacama tërënxunquin Cristobë baísqüicësa mitsu 'imiäxa. ¹⁴ Usa 'ixun ca Nucën Papa Diosnan nun 'uchacama tërënxunquin, nun nu Moisésnën cuëñëo bana quicësabi oquin 'acëma 'icëbi Cristo i curúsocënu bama cupí, nun 'uchacama sinántëcënuunma nu tërënxuancëxa. ¹⁵ Usonan ca Cristonën i curúsocënu bamaquin uisa ñunshinax cara uisaira cushiñu 'icë, abi camabi unían 'unánun ñusmoquin cushiñuma 'imiacëxa.

Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iti bana

¹⁶ Atúan 'acësaribi oquinmi ñu pianan ñu xëaima 'ianan camabi nëtë ca bëtsi nëtësaribi 'icë quixun sinánan 'uxë isícëbëa atux 'icësaí 'ima 'ianan anun tantiti nëtën atux 'icësaribiti 'iama oquian unin ñuicëxunbi camina tantima 'ain. ¹⁷ Uisai cara Cristo ucë 'ain 'iti 'icë quixuan unin sinánun ca ëñë ñucama 'iacëxa. Usa 'aínbi cananuna Cristo uá 'ain ainan 'ixun, uisa caranuna Cristobë 'iti 'ai quixun 'unanin. ¹⁸ Atúnbi ca —'ëx asama 'ixun cana Nucën Papa Diosma ángelcamaishi rabiti 'ai —quixun sinánquin atúnbi sináncë ñu ñui rabíquin unicana bana ñuixunia. Usa 'ain camina Cristonan 'iti ëntin rabanan atúan mitsu ñuixuncë bana a tantima 'ain. ¹⁹ A unicaman ca ami sináncëma 'ixun Cristonëan ësaquin aín unicama 'imiti a sinanima. An ca aín unicama asaribi upí 'inun Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'imia. Aín mëcën, aín xo, aín imi acamañu 'aíshbia uni achúshi 'icësaribi oquin ca Cristonën aín unicamaxa 'itsa 'aíshbi bëtsin sináncësabi oquin sináncë 'aish achúshisa 'inun 'imia.

²⁰ ¿Mitsux 'uchatëcënuunma Cristobë bamacësa 'aíshbi caramina uisa 'aish bërámami unin ñuicë ëñë nëtënu 'icë ñuishi sinánquin rabicësa 'itëcënin? ²¹ Axa usai 'icë unicamax ca ësaí quia:

—Nucën Papa Diosbë upí 'inuxun camina bëtsi bëtsi ñu ramántima 'ain, camina bëtsi bëtsi ñu pitima 'ain, camina bëtsi bëtsi ñu min mëcënan bitima 'ain. ²² Usoquian ñuicëxbi ca a ñucama cëñutia, a banacamax ca unían sinánxun ñuicëshi 'icën. ²³ —Usaquin 'ën ñu 'acë ax ca asérabi 'icë —quixun sinánquin an usashi oquin ñu 'acë uni a isquin ca uni itsin sinánti 'icën, ax isa asérabi sinánñuira 'icë quixun. Usa 'aínbi ca usaquin ñu 'aíbi aín nuitu usabi upíma 'ia.

II. AXA JESUCRISTOMI CATAMËCË UNICAMAX CA ÈSAI 'ITI 'ICË QUICË BANA (3.1-4.6)

3

¹ Cristonan 'aish camina mitsux axa bamax baísqüicësaribi 'ain. Usa 'ain camina ax, asaribi cushiira 'aish aín Papa mëqueu tsócë, ax cuëncësabi oi 'itishi sinánti 'ain. ² Camina ëñë menu 'icë ñuishi sinánquinma Cristo cuëncësa oishi 'iti sinánti 'ain. ³ Mitsun 'ucha cupía Cristo bama 'ain camina 'uchatëcëntimoi abë bamacësa 'ain. Usa 'aish camina axa baísqüitancëx abë 'ain, mitsúxribi aín Papabë 'ain, mitsux Cristobë 'aish. ⁴ Cristo, anun nux tsóti, axa upíira 'ianan cushiira 'aish utëcëncëbë camina nëtëtimoí abë 'ianan asaribi upíshi 'iti 'ain.

Bëráma 'acësa oquin ñu 'aisama 'atëcëntima bana

⁵ Usa 'ain camina bërámami 'acansa oquin Nucën Papa Diosnanma unicaman 'acësa oquin ëñë menu 'icë ñuishi 'ati sinántëcëntima 'ain. Unix ca aín xanuma 'aínbi bëtsi xanubë 'itima 'icën. Usaribiti ca xanu aín bënëma 'aínbi bëtsi unibë 'itima 'icën. 'Imainun ca uni xanúxmabi bëtsi unibë 'itima 'icën. 'Imainun camina ñunshinacëquin

'atima ñu 'ati cuëntima 'ain. Camina ñuñu 'itishi sinántima 'ain. Ñuñu 'itishi cuëncë unix ca Nucën Papa Dios rabima, a cuëncë ñuishi rabricësa 'icën. ⁶ Usai 'ia, ax cuëncësabi oi 'iisama tancë unicama ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin castícantí 'icën. ⁷ Jesucristo 'unáncëma pain 'ixun camina mitsúnribi usa ñucama 'acën. ⁸ Usa 'ain camina bëráma 'á 'ixunbi ënë ñucamaribi ënti 'ain: Bëtsi unibë nishánanti, 'imainun bënëtishi nishti, 'imainun bëtsi unibë 'atimonanti, 'imainun bëtsi unimi 'atimati banati. ⁹ Acama éanan camina bëráma 'atimaquin sinan 'ixunbi bërí Cristonën sináncësa oquinshi sináncanin. Usa 'aish camina cëmëi paranántima 'ain. ¹⁰ Mitsun bëtsi oquin sinánquin camina Cristonën sináncësa oquin sinánti 'ain. Usai 'iquinmi a upí oquin 'unánun ca an unio 'ixun Nucën Papa Diosan mitsu 'imia. ¹¹ Judíosma unicama 'imainun judíos unicama, 'unántioracacë unicama 'imainun 'unántioracacëma unicama, bëtsi menu 'icë unicama 'imainun raécëma unicama, an uni ñu mëëxuncë unicama 'imainun an uni ñu mëëxuncëma unicama, a unicamaxbi ca Cristonan 'aish bëtsibë sënën 'icën. A unicamaxbi ca Cristo abë 'ain Cristonainshi 'icën.

¹² 'Itsaira nuibaquin ca Nucën Papa Diosan ainan 'aish an iscëx upí 'inun mitsu caísacëxa. Usa 'ixun camina mitsúnribi bëtsi uni nuibaquin upíoti 'ain. Usoquin 'anan camina —'ëx cana bëtsi unisamaira 'aish upí 'ai —quixun sinántima 'ain, masáquin sinani camina bënëtishi unimi nishtima 'ain. ¹³ Mimi nishquian unin 'atimocëxunbi aribi 'atimoíma camina usaquian mi 'acë ñucama a manui abë upíshi 'iti 'ain. Nucën 'Ibu Cristonëan térénxunquin mitsun 'uchacama manucësaribi oi camina axa mimi 'uchacë uni aín 'ucha manumi abë upí 'iti 'ain. ¹⁴ Èsai 'inux camina bëtsibë nuibananti 'ain. Bëtsibë nuibanancë 'aish camina 'itsa 'ixunbi bëtsin sináncësa oquinshi sináncanin 'ën mitsu cacësabi oi 'icanti 'ain. ¹⁵ Usa 'aíshmi 'itsa 'aíshbi achúshisaishi 'aish chuámashirua 'inun ca Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'imiacëxa. Usa 'inúan an mitsu 'imicëx camina usai 'iti 'ain. Usai 'iquin camina cuëenquin a —asábi ca —quixun cati 'ain.

¹⁶ Bëtsi bana 'acësamaira oquin Cristonëxa a ñui quicë bana sinani camina axa quicësa oíshi 'icanti 'ain. 'Ianan camina a bana upí oquin 'unani 'unánmianani 'ëséánani 'icanti 'ain. 'Ianan camina a rabi Nucën Papa Diosan banan cantanan mitsúnmi 'acë bananribi a rabi cantati 'ain. Camina Nucën Papa Dios min nuitu mëu sinánquin —asábi ca —cai cantati 'ain. ¹⁷ Uisa ñu caramina 'ain, a upí oquin 'anan camina banairibi upiti banaquin mitsux Nucën 'Ibu Jesúsnan 'ixun a 'axuncësa oquin 'ati 'ain. 'Anan camina Cristonan 'ixun Nucën Papa Dios —asábi ca —cati 'ain.

Cristonën unix ca bëtsi unibë ësai 'iti 'icë quicë bana

¹⁸ Asérabia ax Nucën 'Ibu Jesucristomi sináncë xanux ca aín bënéan cacëxun cuati 'atimaquin sinanima abë upíshi 'iti 'icën. Bënëñu xanucama, mitsux camina usai 'iti 'ain. ¹⁹ 'Imainun camina xanuñu unicama, mitsúnribi mitsun xanu nuibanan, masá sinánquin timatima 'ain. ²⁰ Papañu tuácama, mitsúnribi camina mitsun papabëtan mitsun titan cacëxun a cuëbíquinma aín bana cuaquin an cacësabi oquin ñu 'ati 'ain. Usámi mitsux 'ia isi ca Nucën 'Ibu Jesucristo cuëënia. ²¹ Bëchicëñu unicama, mitsun camina min bëchicëñëan 'atima ñu 'aia isquin a 'axunma 'anun caquinbi 'aisamaira oquin ñu catima 'ain, usaquinmi cacëxuan masá nuituquin —cana upí oquin ñu 'ati 'unanima —quixun sinánti rabanán. ²² An uni ñu mëëxuncë unicama, mitsúnribi camina an mi ñu mëëmicë unían cacësabi oquin 'ati 'ain. 'Aquin camina axa cuëënun an iscëbëtan upí oquin 'anan an iscëxunmabi, 'ën 'Ibu Dios ca ënë ñu mëëti 'ën upí oquin 'ati cuëënia quixun sinánquin upí oquin 'ati 'ain. ²³ Uisa ñu caramina 'ain, abi camina 'aisabi tanquin —unishima 'ën 'Ibu Jesucristoribi cana ënë ñu 'axuni —quixun sinánquin upí oquin 'ati 'ain. ²⁴ Usaquin ñu 'aquin camina 'unanin, ax Nucën 'Ibu 'ixun ca Cristonën mitsun a ñu mëëxuncë cupí, cuëënmiquin aín nëtënu abë xëñibua 'aínbi tsónun mitsu biti 'icë quixun. ²⁵ Usa 'aínbi ca an 'aisama ñu 'acë uni, a aín 'ucha cupí uisa cara oti 'icë usoquin Nucën Papa Diosan 'ati 'icën. Usa 'ain ca 'apu uni, 'imainun 'apuma uni, uisa uni cara, acamaxbi 'aisama ñu 'acë 'aish an ñu 'acë usaribi oquin castícantí 'iti 'icën.

4

¹ Mitsux an uni ñu mēemicē uni 'ixun camina an mi ñu mēēxuncē unibē upí 'ianan upí oquin cupíoti 'ain. Usa 'ixun camina uni ñu mēēmiquin sinánti 'ain, —'ēxribi cana Nucēn Papa Dios naínu 'icē an ñu mēēmicē 'ai —quixun.

² Ami manúquinma ábi sinani camina atsánquin eníma Nucēn Papa Diosbē banati 'ain. —Asábi ca —quixun cai camina abē banati 'ain. ³ Abē banaquin camina nun unían 'unánma bana Cristo ñui quicē ñuixunuan 'aquinun Nucēn 'Ibu Dios ñucáti 'ain. A bana uni ñuixuncē cupí cana sipuacē 'ain. ⁴ Atúan cuaisabi oquin, unicama aín bana ñuixunquin 'unánminun camina 'ē Nucēn Papa Dios ñucáxunti 'ain, 'ēn ax cuēēncēsabi oquin 'anun.

⁵ Uisa nētēn caramina axa Cristomi sináncēma unibē 'ain, a nētē ñancáishi inúmima camina upí oquin sinani abē banati 'ain. ⁶ Unibē banai camina upí oquian sinánun upí sinánñu 'aish upitishi banati 'ain. Usa 'ixun camina mia ñucácēxun caramina uisoquin cati 'ain quixun 'unánti 'ain.

III. BĒRUANX 'INUAN PABLONĒN CA (4.7-18)

Bērúanxa 'inuan Pablonēn Colosasnu 'icē unicama ca

⁷ Nun nuibacē xucēn Tiquico, an upí oquin 'ē 'aquianan 'ēbētan Nucēn 'Ibu Jesús ñuiquin uni bana ñuixuncē, an ca mitsu isi cuanxun nun 'acē 'imainun 'ēx usai 'icēcamaribi mitsu ñuixunti 'icēn. ⁸ 'Ēx cana usa 'ai quixun caquian mitsu upí oquin sinánminun cana a mitsu isi cuanun xutin. ⁹ 'Imainun cana mitsubēa Colosasnu 'icē uni Onésimo, axribia Jesucristomi catamēcē 'aish nubē nuibanancē, aribi xutin. Usa 'ain ca a uni rabētan enuxun nun 'acē 'imainun enuaxnu 'icēcama mitsu upí oquin ñuixunti 'icēn.

¹⁰ Acēñun 'ē sipuacancē Aristarco, 'imainun Bernabénēn sēcēnanē, Marcos, anribi ca bērúanx 'inun mitsu camia. A ñuiquin 'ēn cacē 'ixun camina Marcos mitsu isi cuania upí oquin bicanti 'ain. ¹¹ 'Imainun ca Jesús, Justo caquinribi anēcē, anribi mitsu bērúanx 'inun camía. Cristomi catamēcē judíos unicamama, rabé 'imainun achúshi enéinshi ca 'ēbētan Nucēn Papa Diosnan 'iti bana ñuixuanxa. Atun ca 'ē upí oquin sinánmiaxa.

¹² Axribia Colosasnu 'icē uni, Epafras, anribi ca bērúanxmi 'inun quixun mitsu camía. An ca Cristo cuēēncēsabi oquin 'anan camabi nētēn Nucēn Papa Dios mitsu ñucáxunia, ami sinánti enquinmami ax cuēēncēsabi oquinshi upí oquin 'anun. ¹³ Cana mitsu cain, 'ēnbi cana 'unanin, Epafrasnēn ca mitsu 'imainun axa Laodicea 'imainun Hierápolis emanuax Jesúsmi sináncē unicama 'itsaira sinánquin, camabi nētēn enquinma Nucēn Papa Dios ñucáxunia. ¹⁴ Lucas an uni roncē, axa nubē nuibanancē, abētan ca Demasnēnribi bērúanxmi 'inun quixun mitsu camía.

¹⁵ Laodiceanuaxa ax Jesúsmi catamēcē unicama 'imainun camina Ninfascēñun aín xubunua 'icē axa Jesúsmi catamēcēcamaribi bērúanxa 'inun 'ē caxunti 'ain. ¹⁶ Mitsun pain timéxun istancēxun camina enē quirica Laodiceanuaxa Jesúsmi catamēcēcamaribia isnun atu buánmiti 'ain. 'Imainun camina Laodiceanu 'icē unicaman isnun 'ēn buánmicē quirica itsi aribi mitsúnribi bixun isti 'ain. ¹⁷ Arquipo aribi camina Nucēn 'Ibu Diosan 'ináncē ñu mēēti a enquinma upí oquin 'axunun cati 'ain.

¹⁸ 'Ēx Pablo 'ixun cana 'ēn mēcēnanbi cuēñeoquin bērúanxmi 'icánun quixun mitsu cain. Usa 'ain camina 'ēx cana unin sipuacē 'ai quixun manúquinma sináncanti 'ain. Nucēn Papa Diosan nuibacēxmi chuámashirua 'aish cuēēni upitax bucucanti cana cuēēnin. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN TESALONICANU 'ICĒ UNICAMA A PAIN BUÁNMIÁ QUIRICA

PablonĒan abĕ 'icĕ unicamabĕtan Tesalónicanuaxa ax Jesucristomi catamĕcĕ unicama quirica cuĕñĕoxuan

¹ 'Ēx Pablo 'ixun cana Silvano 'imainun Timoteobĕtan Tesalónica ĕmanuaxmi Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristonan 'icĕ, mitsu ĕnĕ quirica buánmin. Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕan nuibaquin chuámarua 'aíshmi bucunun mitsu 'aquinti cananuna cuĕĕnin.

I. USAI CA AX 'IAXA QUIXUAN PABLONĒN ÑUIA BANA (1.3-3.13)

Tesalónicanu 'icĕ unicaman ca upí oquin Jesucristo ñuicĕ bana cuatia quixuan Pablonĕn ca

² Mitsúxmi asĕrabi Nucĕn 'Ibu Jesucristomi cushicĕ 'ain cananuna camabi nĕtĕn abĕ banaquin —asábi ca —quixun cain. ³ Nucĕn Papa Diosbĕ banaquin cananuna mitsúnmi amiira pain catamĕquin ax cuĕĕncĕsabi oquin 'anan, upí oquin unicama nuibaquin 'aquianan, a ĕníma, Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn ca ax quicĕsabi oquin nu 'imiti 'icĕ quixun manucĕma cupí —asábi ca —quixun a cain. ⁴ Nun xucĕantu, asĕrabi ca Nucĕn Papa Diosan nuibaquin ainan 'inun mitsu caísaqa quixun cananuna 'unanin. ⁵ Jesucristomi catamĕti ca uni Nucĕn Papa Diosnan 'iti 'icĕ quixun bana ñuixunquin cananuna nun cuĕbitainshi banaquinma, aín Bĕru Ñunshin Upitan nu sinánmicĕx Nucĕn Papa Diosmi cushicĕ 'ixun aín bana mitsu ñuixuan. Nun ñuicĕ banax ca cĕmĕma 'aish asĕrabi 'icĕ quixun 'unáncĕ 'ixun cananuna upí oquin a bana mitsu ñuixuan. Mitsúxmi upí 'iti cupí cananuna mitsubĕ 'aish usai 'ia quixun camina 'unáncanin.

⁶ Nux 'icĕsaribiti 'ianan Nucĕn 'Ibu Jesús 'iásaribiti tĕmĕraibi camina mitsux Jesucristo ñuicĕ bana cuati ainan 'aish Nucĕn Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upitan 'imicĕx cuĕĕinra cuĕĕan. ⁷ Tĕmĕraibi usari 'i camina mitsux Macedonia menu 'icĕ 'imainun Acaya menu 'icĕ axa Jesucristomi catamĕcĕ unicaman cuacĕx upíra sinánñu 'ain. Usaími 'ia mitsu cuaquin ca —usai ca Jesucristonan unicama 'iti 'icĕ —quixun sináncania. ⁸ Usaími mitsux 'icĕbĕtan ca Macedonia 'imainun Acayanu 'icĕ unicamainshima, bĕtsi bĕtsi menu 'icĕ unicamanribi Jesucristo ñuicĕ bana 'unánan mitsúxmi asĕrabi Nucĕn Papa Diosnan 'icĕ cuaxa. Nun ñuixuncĕxunmabi ca camabi unin, uni raírĕnĕan camabi menuxun mitsu chanioia cuaquin, mitsux camina asĕrabi Nucĕn Papa Diosmi upiti catamĕti quixun 'unania. ⁹ Usa 'ixun ca nun cacĕxunmabi mitsúnmi nu upí oquin bicĕ a ñuia. Ñuianan ca mitsux ismina unínbia 'acĕ ñuishi rabia 'ixunbi a ĕnquin, axĕshia Dios 'aish bamatimoi tsócĕ Nucĕn Papa Dios, ashi rabianan ax quicĕsabi oi 'i quixun ñuia. ¹⁰ Acama ñuianan ca mitsun camina Nucĕn Papa Diosan Bĕchicĕ Jesús bamacĕbia anbi baísquimia, axa naínuax uti caini quixunribi ñuia. Ax ca an Nucĕn Papa Diosan, uni aín 'ucha cupí castícancĕbĕtanbi, ainan 'icĕ nu iĕmiti a 'icĕn.

2

Tesalónica ĕmanu 'icĕ unicama Pablonĕn bana ñuixuan

¹ Nun xucĕantu, mitsúnbi camina, nun bana ñuixuncĕxun asĕrabi cuaxun 'unanin, nux cananuna mitsu isi ñancábi cuancĕma 'ai quixun. ² Filipos ĕmanuxun ca nu ñui 'atimati bananan bĕtsi bĕtsi oquin unin nu tĕmĕramiáxa quixun camina 'unanin. Usai tĕmĕratancĕxunbi cananuna Nucĕn Papa Diosan 'aquincĕxun mitsuribi Jesucristomi catamĕti ca uni Nucĕn Papa Diosnan 'iti 'icĕ quixun a bana ñuixuan, 'aisamaira uníxa numi nishcĕxunbi. ³ Nun cananuna Jesucristo ñuiquin bĕtsi oquin uni bana ñuixuncĕma 'ain. 'Imainun cananuna 'atimaquin sinanx banaquin uni paráncĕma 'ain. ⁴ Usama ca, Nucĕn Papa Diosanbi ca asĕrabi caranuna aín bana uni ñuixunti 'ai quixun upí oquin 'unántancĕxun —atun ca asĕrabi 'ati 'icĕ —quixun sinánquin aín bana unicama ñuixunun nu cacĕxa. Usáquin 'anun cacĕ 'ixun cananuna an —Jesucristomi catamĕti ca uni Nucĕn

Papa Diosnan 'inux iéti 'icë —quixun unicama ñuixunin. Usaquin 'aquin cananuna Jesucristo ñuiquin unicama cuëenmiti sinánquinma, Nucën Papa Dios, an camabi unin nuitu 'unáncë, axëshia cuëentanun uni bana ñuixunin. ⁵ Mitsúnbi camina 'unanin, uisa 'aishbi cananuna mitsúnmi nux cuëencësa oquin nu ñu 'axúnun quixun sinani cëmëi banacëma 'ain. Mitsun curíqui binuxun cananuna mitsu paráncëma 'ain. Nucën Papa Diosanbi ca usai 'ia nu isaxa. ⁶ Uisa něténbi cananuna, raíri unicamanribia 'amainun camina mitsúnribi nu rabi 'ai quixun sináncëma 'ain. Unin ca nun nu aséabi Cristonën xucë 'ixun aín bana ñuixuncëxun upí oquin a bana cuaquin nun cacësabi oquinshi 'ati 'icë quixun 'unánxunbi cananuna unían nu rabi sináncëma 'ain. ⁷ Nun cananuna xanúan aín tuá chamara 'icë anun cuëenquin 'acësa oquin, 'itsaira nuibaquin mitsu 'aquian. ⁸ Usa 'ixun cananuna 'itsaira nuibaquin, Jesucristomi catamëti iéti banaishi ñuixunquinma Nucën Papa Diosan nu 'unánmicë ñucamaribi mitsu 'unánmisaira tan. Usa 'ixun cananuna nuibairaquin mitsu 'itsaira sinanin.

⁹ Nucën xucéantu, mitsun camina 'unanin, nun cananuna pitiñuma 'ianan nun curíqui cëñuti rabanan tēmërai atsánquinbi ñu mēēan. Micama uinu 'icë uníxbia nu ñu 'ináncasi bënënunma cananuna nětën 'anan, iméribi nun cuëencë ñu biti cupí usoquin 'an. 'Anan cananuna Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun caquin mitsu bana ñuixuan. ¹⁰ Mitsun camina 'unanin, Nucën Papa Diosanribi ca 'unania, nux cananuna mitsúxmi Jesucristomi catamëcë 'ain mitsubë 'ixun uisa ñu 'atimabi 'aima upí 'ia quixun. Usai 'ia ca uinu 'icë unínbi nu 'uchocëma 'icën. ¹¹ Usaribi oquin camina 'unanin, unían aín bëchicë 'acésaribi oquin cananuna mitsu achúshi achúshi upí oquin sinánmiquin 'ësëa quixun. ¹² Mitsúxmi Nucën Papa Dios, axa upíira, ax mitsubë 'ain, aín nětë upí anu abë 'iti sinani, an sinánmicësabi oíshi aín uni 'aish 'inun quixun cananuna mitsu upí oquin 'ësëquin 'unánmian.

¹³ Nun Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin aín bana ñuixuncëxun cuaquin camina —a banax ca unínbi sináncëma 'icën, aséabi Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ca nu ñuixuncania —quixun sinan. A banax aséabi ainan 'ain camina mitsux a cuati Nucën Papa Diosnan 'ain. Mitsux usai 'ia 'unánquin cananuna nětéquinma a —asábi ca —quixun caquin rabin. Mitsúnmi —a banax ca aséabi 'icë —quixun cuatia ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun mitsu 'imiáxa.

¹⁴ Nucën xucéantu, mitsux camina Judea menuaxa Jesucristomi catamëti Nucën Papa Diosan unicamax 'icésaribi 'ain. Acama ca aín aintsi 'ixunbi judíos unicaman bëtsi bëtsi ocëxa. Usaribi oquin ca mitsuribi mitsun aintsinbi bëtsi bëtsi oxa. ¹⁵ Aín raran bëráma an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni raíri 'ásaribi oquin ca Judeanu 'icë unin Nucën 'Ibu Jesús 'acëxa. Usa 'ixun ca nuribi nun bana cuaisama tanquin aín ëmanuax cuantánun quixun bëtsi bëtsi ocëxa. Usa 'aish ca Nucën Papa Dios cuëencësa oquin 'ati sinanima unicamamiribi nishia. ¹⁶ Nun judíosma unicama Cristomi sinánun bana ñuixuinsa taniabi ca usaquinu bana ñuixunun nu ëncëma 'icën. Usai 'ia aín 'ucha cëxtutia ca Nucën Papa Diosan 'aisamaira oquin castícanti 'icën.

Tesalónicanu 'icë unicama isía Pablo cuainsa tan

¹⁷ Ën xucéantu, mitsubë énanantancëxun cananuna isquinmabi mitsu 'itsaira sinanin. Usa 'aish cananuna mitsu isi cuainsaira tanin. ¹⁸ Cuanti cananuna sinan. Raírinëxa cuancëbëmabi, cana 'ëxëshi 'itsai mitsu isi cuainsa tan. Usa 'aínbi ca ñunshin 'atimanën 'apun nux cuanti bëaraxa. ¹⁹ ¿Nucën 'Ibu Jesucristo ucëbëtan añu isti caranuna cuëenin? Abë 'icë mitsu isi cananuna cuëeinra cuëenti 'ain, nun mitsu aín bana ñuixuncë cupí camina abë 'ai quixun sinani. ²⁰ Nun 'aquincëxmi upiti Jesucristomi catamëcancë cupí cananuna cuëenquin upí oquin sinanin.

3

¹ Mitsu istëcëncëma 'aish cananuna uisa caramina 'ai, caramina aséabi Jesucristomi sinani quixun sinani bënëan. Bënëti nuxëshia Atenas ëmanu bërúanan ²⁻³ nucën xucën

Timoteo mitsu istánun quixun xuti cananuna sinan. Anribi ca ami sináncë 'ixun — Jesucristomi catamëti ca uni ainan 'iti 'icë —quixun Nucën Papa Diosan bana nubëtan camabi uni ñuixuanxa. Usa 'ixun ca cuantancëxun an mitsúxmi Jesucristonan 'aish tëmëraíbi ami manuaxma 'inun upí oquin 'ësëquin mitsu cushioti 'icën. Mitsúnbi camina 'unanin, Nucën Papa Diosan unicamax ca bëtsi unían bëtsi bëtsi ocë 'iti 'icë quixun. ⁴ 'Anan cananuna mitsubë 'ixun, unin ca nu bëtsi bëtsi oti 'icë quixun mitsu can. Usai cananuna 'ia quixun camina 'unáncanin. ⁵ Mitsux usai tëmëraia cuati bënëquin cana mitsun caramina aséabi Jesucristomi catamëti ëncëma 'ai quixun isnun Timoteo xuan. Mitsu sapi ca ñunshin 'atimanën 'apu, an uni paránquin 'aisama ñu 'ati sinánmicë, an Jesús ñuicë bana ënun quixun sinanamiaxa quixun cananuna sinan. Usa 'ixun cananuna nun nu mitsu bana ñuixuncë ax ca ñancáishi 'iti 'icë quixun sinan.

⁶ Usa 'aímbi ca Timoteonën mitsunuax uxun nu caxa, mitsun camina aséabi Jesucristomi catamëanan bëtsibë bëtsibë nuibanquin, nun mitsu 'acésaribi oquin 'itsaira istisa tanquin nu sinani quixun. ⁷ Nun xucéantu, usaími mitsux aséabi Jesucristomi catamëtia cuaquin cananuna unin nu bëtsi bëtsi omainun raíri ñu cupíribi tëmëraqinbi masá nuituquinma upí oquinshi sinani cuëënin. ⁸ Usa 'aish cananuna mitsúxmi Nucën 'Ibu Jesúsmi aséabi sinania cuati mitsu sinani masá nuitutancëxunbi upí oquin sinani cuëëinra cuëënin. ⁹ Mitsu sinani cuëënin, Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin rabiquinbi, cananuna uisaira oquin caranuna rabiquin a cati 'ai quixun 'unaniman. ¹⁰ Jesucristomi catamëquin aín cuëëncësabi oi 'ianan upí oquinra a 'unánun mitsu 'aquini cuanúan nu 'iminun quixun cananuna nëtën 'anan iméribi abë banaquin Nucën Papa Dios ñucatin.

¹¹ Nucën Papa Dios abëtanbia Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsu isi cuanti nu 'aquinti cananuna cuëënin. ¹² Mitsúnmi bërâma 'icësamairai upitiira bëtsibë nuibanquin raíri uniribi nuibanuan, Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsu 'aquinti cananuna cuëënin, usai 'iquinmi nun mitsu 'acésaribi oquin mitsun camabi uni nuibanun. ¹³ Usoquian an 'aquincëxmi aséabi a 'inamëcë 'aish ami cushicë 'icëa, Cristo aín unicamabë utëcëncëbëtan, Nucën Papa Diosan aínu 'uchañumabi 'icë mitsu isti cananuna cuëënin.

II. 'ATIMA ÑU 'AXUNMA 'ANUN QUIXUAN PABLONËN 'ËSËA BANA (4-5)

4

Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'iti bana

¹ Nucën xucéantu, Nucën 'Ibu Jesús cuëëncësabi oquin 'ësëquin cananuna ësaquinribi mitsu cain, uisai 'ianan caramina uisaira oquinribi Nucën Papa Dios cuëëtanun 'ati 'ai quixunu mitsu 'unánmicësabi oquin 'aquinbi camina mitsun 'acësamaira oquin camabi nëtën 'ati 'ain.

² Nucën 'Ibu Jesusan cacësabi oquin nun mitsu cacë bana camina mitsun 'unanin. ³ Nucën Papa Dios ca cuëënia mitsúxmi ainan 'aish ax cuëëncësabi oíshi 'iti. Ax ca cuëënia mitsun xanuma, xanu itsibë 'itima 'ianan xanúxmabi bëtsi unibë 'itima. ⁴ Ax ca cuëënia, mitsúnmi xanu bitancëxun masóquinma abë nuibanquin upí oxun 'iquinti. ⁵ Ca cuëënia, mitsúxmi an Nucën Papa Dios 'unáncëma unicamaxa ñunshini aín cuëëncësabi oíshi xanubë 'icésaribiti 'itima, ⁶ 'ianan aín xanubë 'i bëtsi unimi 'uchatima. Usaí ax 'icë uni a ca aín 'ucha cupí, Nucën 'Ibu Jesucristonën uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën, nun mitsu ñuixuncësabi oquin. ⁷ Nucën Papa Diosan ca usaquin ñu 'atima 'anux ainan 'inun nu 'imicëma 'icën. Ama. Ax cuëëncësabi oquin 'ai upíshi 'inun ca nu ainan 'imiâxa. ⁸ Usa 'ain ca, ui unin cara nun mitsu 'unánmicë banacama ënë cuaisama tania an, unin banama, Nucën Papa Dios, an aín Bëru Ñunshin Upí nu 'ináncë, aín bana timaia.

⁹ Nucën Papa Diosan 'unánmicëxunmi upí oquin 'unáncë cupí cana, axa Jesucristomi catamëcë unicamax ca bëtsibë bëtsibë nuibananti 'icë quixun mitsu cuëënoxuniman. ¹⁰ Usai 'iti 'unani camina mitsux Macedonia menu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamabë nuibanin. Usa 'icëbi cananuna mitsux 'icësamairaimi camabi nëtën upitiira

nuibananun quixun mitsu cain. ¹¹ Camina upítaxëshi bucuquin uni raíri ubíoquinma mitsun ñu mēētishi mitsúnbi 'ai bucuti 'ain, nun mitsu cacësabi oi. ¹² Usai 'i camina axa Jesucristomi sináncëma unicaman upí uni 'icë 'unáncë 'ianan, ñuñumaribi 'icantima 'ain.

Nucën 'Ibu Jesucristo utëcënti bana

¹³ Nucën xucéantu, bamacë unicamax cara uisai 'iti 'icë quixun 'unáncëma mitsux 'iti cananuna cuëëniman, an ënë ñu 'unáncëma unicamaxa aín aintsí bamacëbë 'icësaribitími mitsux 'aisamaira masá nuitutima cupí. ¹⁴ Jesús ax ca bamatancëx baísquiacëxa quixun 'unáncë 'ixun cananuna, a 'imiasaribi oquin ca axa ami catamëcë 'aish bama unicama Jesucristo utëcëncëbëtan Nucën Papa Diosan baísquimiti 'icë quixun 'unanin.

¹⁵ Usa 'ain cananuna Nucën 'Ibu Jesusan nu cacësabi oquin mitsu cain, ax ucëbëa aín uni bamacamax baísquicëma pan 'ain cananuna bamacëmacama nux Nucën 'Ibu Jesucristobë 'itima pan 'ain. ¹⁶ Nucën Papa Dios axbi quicëbëtan, aín ángelcaman cushi an munuma banaquin aín manë banañu, anun Nucën Papa Dios rabiti, a bana obëtsin-mainun ca Nucën 'Ibu Jesucristo axbi naínuax unuxun 'aia. Usai 'icëbë ca axa Jesucristomi catamëcë 'aish bama unicamax pain baísquiti 'icën. ¹⁷ Usacëbë cananuna Nucën Papa Diosan 'imicëx, bamacëmacama nuxribi atubëbi biranani manámiquiquianx, nētë cuin mēúciax, Nucën 'Ibu Jesúsbe birananuxun 'ain. Usaquiani cuanx cananuna Nucën 'Ibu Jesucristobë xëñibua 'aínbi ënánantimoi 'inuxun 'ain. ¹⁸ Usa 'ain camina ënë bana, abëmi 'icë unicamabë masá nuituaxma 'inun quixun ñuixuni, sinánmiananti 'ain.

5

¹ Nucën xucéantu, uisa nētën 'ianan cara uínsaran Nucën 'Ibu Jesucristo utëcënti 'icë quixun cananuna mitsu cuëñëoxuniman. ² Mitsun camina upí oquin 'unanin, unían sinánmabia an ñu mēcamacë uni imé ucësa usaribi ca anúan Nucën 'Ibu Jesucristo uti nētë 'iti 'icën. ³ Axa Jesucristomi sináncëma unicamaxa: “Chuámashi cananuna bucuin, uisa ñunbi ca nu uisotima 'icë” quicëbëbi ca anúan cëñúcanti nētë atun sináncë 'aímabi unuxun 'aia. Xanu tuñunën ca anúan ax bacénti nētë sënëncëbëtan paë taníma 'ima. Usaribiti ca axa usai banacë unicama anúan cëñúti nētëa ucëbë iétima 'icën. ⁴ Usa 'aínbi camina mitsux axa Jesucristomi sináncëma unicama 'icësaí 'ima. Usa 'aish camina mitsux aín nētë sënëncëbëa Nucën 'Ibu Jesucristo ucëbë ratútima 'ain, an mēcamacë unían aín ñu mēcamaquin ratucëxa uni 'icësaí camina 'icantima 'ain. ⁵ Nucën Papa Diosan 'aish camina mitsux an nētën upí ñu 'acë unisa 'ain. Cananuna an imé ñu 'atima 'acë unicamasama 'ain. ⁶ Usa 'aish cananuna uni raírizaribi 'uxcësa 'itima 'ain. Cananuna manúcëma 'aish upí oquin sináncë uni 'iti 'ain. ⁷ Axa 'uxcë unicamax ca imé 'uxia. Usaribiti ca axa paëncë unicama 'uxanan imé paënia. ⁸ Usa 'aínbi cananuna nux Nucën Papa Diosan uni 'aish camabi nētën upí oquin sináncë 'iti 'ain. Cristonën ca ax quicësabi oquin 'ë 'aquinia quixun sinánquin cananuna ami catamëquin uni raíriribi nuibati 'ain, ñunshin 'atimanëan nu ñu 'atima 'anun sinánmitima cupí. Cristomi catamëquin raíri uniribi nuibacë 'aish cananuna suntárunëan 'acánani ami catamëti cupí anun aín shican bëpánti manë chupa pañucësa 'ain. Usai 'iquin, Jesucristo utëcëncëbë cana asaribi upí 'iti 'ai quixun sináncë 'aish, cananuna axa ami nishcë unían 'ati rabanan suntárunën aín maxcá manë mañutinën mapucësaribi 'ain. ⁹ Nucën Papa Diosan ca nun 'ucha cupí numi nishquin castícanuxun nu caíscëma 'icën. An ca Nucën 'Ibu Jesucristo cupíshi upí 'inun iéminuxun nu caísa. ¹⁰ Jesucristo ax ca nuxnu bamacëma pain 'aish abë 'ianan bamatancëxbi abë tsónun nu cupí bamacëxa. ¹¹ Ënë ñucama sinani camina ami catamëti Jesucristomi cushicë 'inux upiti bëtsibë bëtsibë sinánmiananti 'ain, mitsúxmi 'icësabi oi.

Pablonëan axa Jesucristomi catamëcë unicama 'ësëa bana

¹² Nucën xucéantu, cananuna mitsu cain, mitsun cushicama 'imainun an mitsu 'aquincëcama 'imainun an mitsu Nucën 'Ibu Jesús ñuiquin 'ësëcë unicama acaman mitsu cacësabi oquin 'anan camina atun bana cuati 'ain. ¹³ Atúan upí oquin mitsu 'aquincë cupí

camina acama nuibaquin, asérabi ca upí uni 'icë quixun sinánquin, atun bana cuati 'ain. Camina bêtsibë bêtsibë nishánanima upí onani chuámashi bucucanti 'ain.

¹⁴ Nucën xucéantu, ënë ñucamaribi 'anun cananuna mitsu cain, an ñu mëëtisama tanquin uni itsi ublocë unicama, a camina sinananun 'ësëti 'ain. Jesucristonan 'aishbi upiti ami catamëcëma unicama a Jesucristomi upiti catamënun sinánmianan camina an Jesucristonan 'ixunbi an ñu 'atima 'ati sináncë unicama aribi upí 'inun 'aquinti 'ain. 'Aquianan camina camabi uni ami nishquinma nuibaquin upí 'inun 'aquinti 'ain.

¹⁵ Mitsu uinu 'icënbi camina bëtsi uni mimi nishquian 'atimocëxun ami nishquin aribi cupiquin nishananquintima 'ain. Usai 'ima bêtsibë bêtsibë 'aquiananquin camina camabi uni 'aquinti 'ain.

¹⁶ Masá nuitutíma camina camabi nëtën cuëëni chuámashi 'icanti 'ain. ¹⁷ Usai 'i camina camabi nëtën Nucën Papa Diosbë banacanti 'ain. ¹⁸ Uisa ñu cara 'icëbëtanbi camina mitsun Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cati 'ain. Jesucristomi catamëcë 'ixunmi mitsun usaquin a cati ca Nucën Papa Dios cuëënia.

¹⁹ Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxuan unin upí ñu 'aia camina ëmitima 'ain. ²⁰ Nucën Papa Diosan sinánmicëxuan unin ñuixuncëxun camina a bana cuaisama tantima 'ain. ²¹ Unían bana ñuixuncëxun camina, Nucën Papa Diosan sinánmicëx cara quia quixun pain cuati 'ain. Cuacéxa usa 'icë camina aín bana upí oquin cuati 'ain. ²² Uisa ñucamax cara 'atima 'icë, acama ënquin camina uisa ñu 'atimaratsubi 'atima 'icanin.

²³ Nucën Papa Dios, an nu bënëtima chuámarua 'imiti, an mitsu upíshi 'inun 'imianan mitsun sinan, mitsun nuitu 'imainun mitsun namíxbia uisa 'uchañumabi 'inun mitsu 'imiti cana cuëënin, utëcënquian Nucën 'Ibu Jesucristonën usa 'icë mitsu isti cupí.

²⁴ Nucën Papa Dios, an ainan 'inun mitsu cáiscë, an ca mitsu usoquin 'imiti 'icën, ax quicësabi oquin.

Upí oquin sinánxunquian ashiquin Pablonën bërúanxa 'inun ca

²⁵ Nucën xucéantu, camina nu sinánquin Nucën Papa Dios nu ñucáxunti 'ain.

²⁶ Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'ixun camina axa Jesucristomi catamëcë unicama bërúanxa 'inun cati 'ain.

²⁷ Nucën 'Ibu Jesucristonën uni 'ixun cana an 'ë sinánmicësabi oquin mitsu cain, ënë quirica camina axa ami catamëcë unicaman cuanun ñuixunti 'ain.

²⁸ Mitsu Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin 'aquincëxmi mitsux upitax bucuti cana cuëënin. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN TESALONICANU 'ICĒ UNICAMA ARIBI BUÁNMITĒCĒAN QUIRICA

PablonĒan abĕ 'icĕ unicamabĕtan Tesalónicanuaxa ax Jesucristomi catamĕcĕ unicama quirica cuĕñĕoxuan

¹ Ēx Pablo 'ixun cana Silvano 'imainun Timoteobĕtan, Tesalónica ĕmanuaxmi Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristonan 'icĕ, mitsu ĕnĕ quirica buánmin. ² Nucĕn Papa Diosbĕtan Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn nuibaquin chuámarua 'aíshmi bucunun mitsu 'aquinti cananuna cuĕĕnin.

I. JESUCRISTO UTĒCĒNTIA PABLONĒN ÑUIA BANA (1.3-2.17)

Cristo utĕcĕncĕbĕtan Nucĕn Papa Diosan, 'uchañu unicama uisa cara oti 'icĕ quixun isti bana

³ Nucĕn xucĕantu, mitsu sinánquin cananuna nĕtĕquinma —asábi ca —quixun caquin Nucĕn Papa Dios rabin. Mitsux camina bĕráma 'icĕsamairai Jesucristomi catamĕanan bĕtsibĕ bĕtsibĕ nuibananin. Usaími mitsux 'icĕbĕtan nun Nucĕn Papa Dios —asábi ca —caquin rabiti ca asábiira 'icĕn, anbi mitsu upíira oquin sinánmicĕ cupí. ⁴ A rabianan cananuna camabi ĕmanuxun axa Jesucristomi catamĕcĕ unicamaxa timĕcĕ mitsu ñuiquin ĕsaquin cain, mitsux camina unían ubíonan bĕtsi bĕtsi ocĕx tĕmĕraquinbi tanshianan, uisa ñu cara 'icĕbĕtanbi ĕníma Jesucristomi catamĕti quixun. ⁵ Ainan cupí usai tĕmĕratancĕxmi mitsux aín nĕtĕnu abĕ 'inuan an mĕníocĕ cupí camina 'unánti 'ain, Nucĕn Papa Dios ax ca asérabi aín sinan upí 'icĕ quixun.

⁶ An mitsumi nishquin mitsu tĕmĕramicĕ unicama a usaribi oquin Nucĕn Papa Diosan tĕmĕramiti ca asábi 'icĕn. ⁷ Usoquin 'anan aín ángelnĕn cushicamabĕtan, tsi rĕquirucĕsa 'ixuan pĕcacĕ nĕbĕtsi, Nucĕn 'Ibu Jesús naínuax ucĕbĕtan, an nucĕñun unían tĕmĕramicĕ 'icĕbi mitsu chuámarua 'imiti ca asábi 'icĕn. ⁸ Aín ángelnĕn cushicamabĕ utancĕxun ca Nucĕn 'Ibu Jesusan ui unicaman cara ami catamĕisama tancĕ 'ixun Nucĕn Papa Dios 'unáncĕma 'icĕ, acama uisa cara oti 'icĕ usoquin 'ati 'icĕn. ⁹ Usoquian xĕnibua 'aínbi cĕñútimoquin 'aisamaira oquin castícancĕ unícamax ca Nucĕn Papa Diosan nĕtĕ upí, aín cushían pĕcacĕ, anu Nucĕn 'Ibu Jesús bĕma 'aish, a 'ura 'ianan aín cushin 'aquincĕma 'iti 'icĕn. ¹⁰ Usai ca 'iti 'icĕn, a nĕtĕ anúan Nucĕn 'Ibu Jesucristo uti, aín unicaman —upíira ca Nucĕn 'Ibu Jesucristo 'icĕ —quixun ami sinani cuĕĕnquin a rabinun. Mitsúnribi nun aín bana ñuixuncĕxun cuati ami catamĕcĕ 'ixun camina aín unicamabĕtanbi cuĕĕnquin a rabiti 'ain.

¹¹ Usai 'iti cupía ainan 'inun caíscĕ 'ixun usai ca aín uni 'iti 'icĕ quixun an sináncĕsabi oi 'inun mitsu 'iminun cananuna Nucĕn Papa Dios mitsu nĕtĕ camabi ñucáxunin. Ñucáxuanan cananuna ax cuĕĕncĕsabi oquinmi mitsun upí ñu 'aisa tancĕ acama 'anan ami catamĕtia an mitsu sinánmicĕxunmi upí oquin 'anun aín cushínbi mitsu cushionun quixun a ñucatin. ¹² Usaquinmi mitsun 'acĕbĕtan ca Nucĕn 'Ibu Jesucristo, ax asérabi upí 'ianan cushiira 'icĕ 'unánquin unin rabiti 'icĕn. Rabicĕbĕtan ca mitsúxribi Jesucristosa 'icĕ unin isti 'icĕn. Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristo an mitsu nuibaquin 'imicĕx camina mitsux usa 'iti 'ain.

2

Axa uti cĕmĕi paránanti 'unáinracĕ uni achúshi ñuicĕ bana

¹ Nucĕn xucĕantu, Nucĕn 'Ibu Jesucristo uti 'imainun nux abĕ biranani timĕti ñuiquin cananuna ĕnĕ bana mitsu cain. ² Aín uti nĕtĕ ñuiquin ca unin —Nucĕn Papa Diosan 'unánmicĕxun cana 'unanin, anúan Jesucristo uti nĕtĕ ca uaxa —quixun mitsu cati 'icĕn. Camainun ca raírinĕnribi —aín uti nĕtĕ ca asérabi sĕnĕnia —quixun bana ñuixunquin mitsu cati 'icĕn. Raírinĕnribishi ca —Pablonĕn ca nu, anúan Nucĕn 'Ibu Jesucristo uti nĕtĕ ca sĕnĕnia quixun quirica bĕmiaxa —quixun mitsu cati 'icĕn. Usaquian cacĕxbi

camina bënëti ratuti sináncasmatima 'ain. ³ Usai quicë bana ñuia cuaquinbi camina — aséribi ca — quixun sinántima 'ain. Jesucristo uti nētē ucēma pan 'ain ca 'aisamaira unin Nucën Papa Diosan bana cuaisama tanti 'icën. Usaía 'icëbë ca aínra unicama paránquin aín bana cuanun quixun 'aisama ñu 'amiti uni achúshi, axa aín 'ucha cupí 'aisamaira oquin castíancë 'iti, ax uti 'icën. ⁴ A unin ca camabi uni Nucën Papa Dios 'imainun atúan rabinun, ax ca nun dios 'icë quixun cacë, a ñucama ënquin aishi rabinun cati 'icën. Canan ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunubi atsíanx — 'ëx cana Dios 'ai — quixun sinani tsóti 'icën.

⁵ ¿Mitsubë 'ixun 'ën usai ca 'iti 'icë quixun mitsu ca, a caina sináncaniman? ⁶ Mitsun camina 'unanin uisa cupí cara 'aisama uni ax aín uti nētē sënëncëma 'aínshi aima quixun. ⁷ A unia ucēma pan 'aínbi ca anúan 'atima unin uni paránquin ñu 'atima 'ati a cushínribi unin bërí nētēnbi ñu 'atima 'aia. An aín uti bëaracë axa nētécëbë cuni ca uti 'icën. ⁸ Usoquin ëncëx pain aia cëmën tapun 'atima uni a camabi unin isiabi ca Nucën 'Ibu Jesusan axira uquin aín cuëbitan uíncënéinshi 'aquin aín cushían pëcabëtsincë anúinshi cëñuti 'icën. ⁹ Cëmëi paránanti 'unáinra uni ax ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an 'imicëx aín cushibë uti 'icën. Uquin ca cushiira 'ixun unían 'acëma ñu 'itsaira aín cushínbi 'aquin uni paránti 'icën. ¹⁰ Usonan ca Jesucristomi catamëisama tancë cupía xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'itima unicama, a atun 'ucha cupíbi paránuxun uisa ñu cara 'aisama 'icë abi 'ati 'icën. ¹¹ Nucën Papa Diosanbi ca a unían paráncë unicama a — aséribi ca a bana usa 'icë — quixun sinánun usoquin 'imiti 'icën. ¹² An Jesucristo ñuicë bana cuatíbi ainan 'iisama tancë 'ixun atun cuëncë ñuishi 'aquin 'atima ñu 'acë unicama, axa atun 'ucha cupíbi castíancë 'inun ca usai 'iti 'icën.

Nucën Papa Diosan ainan cupía iénun caiscë unicama

¹³ Nucën xucéantu, usa 'aínbia Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin mitsu ainan 'imicë cupí cananuna Nucën Papa Dios — asábi ca — ënquinma cati 'ain. Mecama unioisama pain 'ixunbi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun iéti mitsu sinánxuncëxa. Usa 'aish camina aín Bëru Ñunshin Upí an ax cuëncësa oíshi 'inun mitsu sinánmicë, a cupí 'ianan aséribi Jesucristo ñuicë bana sináncë cupí, ainan 'ain. ¹⁴ Nucën Papa Diosan ca nun nu — Jesucristomi catamëti ca uni ainan 'iti 'icë — quixun aín bana ñuixuncëxmi ami catamëti, asaribi upí 'aish aín nētēnu abë 'inun mitsu caísaxa.

¹⁵ Nucën xucéantu, usa 'ain camina, mitsun Jesucristomi catamëti ëntima 'ain. Ëníma 'ianan camina nun nu mitsu ñuixuncë banacama 'imainun nun nu mitsu buánmicë quiricanu 'icë banacamariubi cuaquin manuima a banacama quicësabi oi 'iti 'ain. ¹⁶ Usa 'ain cana Nucën 'Ibu Jesucristo 'imainun Nucën Papa Dios an nuibaquin nux chuá-mashi tani cuënnun 'imianan xëñibua 'aínbi abë 'inun nu 'imicë, ¹⁷ anbia, mitsu upí oquin sinánmianan Jesucristomi catamëti ënquinma ax cuëncësabi oquin upí banaishi ñuianan ñu upíshi 'anun 'aquinti cuënnin.

II. PABLONËN 'ËSËA BANA (3)

3

Nucën Papa Dios camina nu ñucáxunti 'ai quixuan Pablonën ca

¹ Nucën xucéantu, ësaquinribishi cananuna mitsu cain, camabi menu 'icë unicaman nun Jesucristo ñuiquin bana ñuixunia cuanun camina Nucën Papa Dios nu ñucáxunti 'ain, nun mitsu bana ñuixuncëxun cuaquinmi — a banax ca upíra 'icë — quixun caquin mitsun 'acésaribi oquian atunribi sinánun. ² 'Imainun camina an 'atima ñu 'acë 'aisama unicaman nu ubóxonma 'anun Nucën Papa Dios nu ñucáxunti 'ain. Camabi uníxira ca Jesucristomi catamëcëma 'icën, ³ usa 'aínbi ca Nucën 'Ibu Jesusan aín quicësabi oquin mitsu ami catamënnun cushioquin, ñu 'atima 'axunma 'anun bërúanti 'icën. ⁴ Cananuna 'unanin, Nucën 'Ibu Jesucristonën 'aquincëxun camina mitsúnmi nun cacëxun bërí 'acësabi oquin ënquinma 'ati 'ai quixun. ⁵ Nucën 'Ibu Jesucristonëan — Nucën Papa

Diosan ca aséribi mitsu nuibatia —quixun upí oquin 'unánan, ax 'icésaribiti uisa ñu cara 'icébēbi bēnéquinma tanshiti 'unánun mitsu 'aquenti cananuna cuēēnin.

Axa Jesucristomi catamēcē unicanan ca ñu mēēti 'icē quixun Pablonēn ca

⁶ Nucēn xucéantu, Nucēn 'Ibu Jesucristonēn nu sinánmicēsabi oquin cananuna mitsu cain, ui unin cara Jesucristomi catamēcē 'ixunbi nun mitsu 'unánmicēsabi oi 'iisama tanan ñu mēētisama tania, abē camina ēnananti 'ain. ⁷ Mitsúnbi camina 'unanin, uisai caramina nux 'icésaribiti 'iti 'ai quixun. Mitsubē 'aish cananuna ñu mēēima 'icēma 'ain. ⁸ Cupíoquinma cananuna unin piti picēma 'ain. Nun mitsun piti 'imainun mitsun curíqui cēñuti rabanan cananuna nētēn 'anan iméribi tēmērai atsánquinbi ñu mēēan. ⁹ Mitsúnmi nu cupíoquin mitsun piti 'imainun mitsun curíqui 'ináncēxun nun bití ca asábi 'itsíanxa. Usa 'aínbi cananuna, mitsúnribimi nun 'acésaribi oquin 'anun, nun cuēēncē ñu binuxun nunbi ñu mēēan. ¹⁰ Mitsubē 'ixun cananuna ēsoquin mitsu can, an ñu mēētisama tancē uni an ca pitima 'icē quixun. ¹¹ Ēsaquian mitsu ñuicania cananuna cuan, micama raírínēx ismina ñu mēēimabi bana ñuibēquinishi nitsi quixun. ¹² Usa unicama cananuna Nucēn 'Ibu Jesucristonēn nu sinánmicēsabi oquin 'esēquin cain, atun cuēēncē ñu binuxun ca uni itsi ubíoquinma atúnbi ñu mēēti 'icē quixun.

¹³ Nucēn xucéantu, camina unicanaxa chuámarua bucunun ñu upí 'ati, a 'aisama tanquin ēntima 'ain. ¹⁴ Ui unin cara nun cuēnēocē bana ēnē ēnxun nux quicēsabi oquin 'aisama tania, a unibē camina nitima 'ain, axa rabíntanun. ¹⁵ 'Aíshbi camina abē nishanantima 'ain. Nishananquinma camina nun bana quicésaribi oquin 'anun 'esēti 'ain, nun xucénu 'acésaribi oquin.

Upí oquin sinánxunquian ashiquin Pablonēn bēruánxa 'inun ca

¹⁶ Nucēn 'Ibu Jesucristo, an aín unicanan bēnētima chuámarua 'inun 'imicē, anbia mitsúxribimi uisa ñu cara 'icébēbi camabi nētē chuámarua 'inun mitsu 'imiti cana cuēēnin, axbi mitsubē 'iquin mitsu bēruánti cana cuēēnin.

¹⁷ 'Ēx Pablo 'ixun cana 'ēn mēcēnanbi cuēnēoquin bēruánxmi 'icanun quixun mitsu cain. Ēnē isquin camina 'unánti 'ain, ēnēx ca Pablonēan cuēnēocē 'icē quixun. Ēsoquinshi cana cuēnēoin. ¹⁸ Nucēn 'Ibu Jesucristonēn nuibaquin 'aquincēxmi mitsux upitax bucuti cana cuēēnin. Ashi, Pablo.

PABLONĚAN TIMOTEO A PAIN BUÁNMIÁ QUIRICA

PablonĚan Timoteo quirica cuĚnĚoxuan

¹ 'Ěx cana Pablo, aín bana uni űuixunuan JesucristonĚn caísa 'ain. Usa 'inun ca NucĚn Papa Dios, an nu ainan 'inun iĚmicĚ, abĚtan Jesucristo, an nu asaribi 'iminunu nun caíncĚ an mĚnġocĚxa. ² Timoteo, 'Ěn cana ĚnĚ quirica mi buánmin. 'Ěx ami sináncĚsaribi oi mix Jesucristomi sináncĚ 'aish camina 'Ěn bĚchicĚsa 'ain. NucĚn Papa Dios 'imainun NucĚn 'Ibu Jesucristo, an nu ainan 'inun iĚmicĚ, an nuibaquin min 'uchacama tĚrĚncĚ cupími ainan 'aish chuámarua 'iti cana cuĚĚnin.

Unin cĚmĚquin űuicĚ bana cuatima bana

³ 'Ěx Macedonia menu cuantámainunmi Efeso Ěmanu bĚrúnun quixun cana mi can, anuxunmi an NucĚn Papa Dios cuĚĚncĚsabi oquin 'unánmiquinma bĚtsi bana uni űuixuncĚ unicama usoquin 'axunma 'anun quixun canun. ⁴ Usa 'ain camina a unicama cati 'ain, uni raírĚnĚan nun rara tsóa 'imainun uisai cara nun rara 'iacĚxa quixun űuicĚ banacama a cuaxunma 'anun quixun. Usa banacama cuati ca uni űancábi cuĚbicanania. Usa 'ain ca an a banacama űuicĚ unicaman Jesucristomi catamĚquin NucĚn Papa Dios cuĚĚncĚsabi oquin 'anun nu 'aquinima.

⁵ NucĚn Papa Dios ca cuĚĚnia aín unicamaxa Ěsai 'inúnu 'unánmiti: aín nuitu upí 'ianan aín 'uchacama tĚrĚncĚ 'ixun 'atĚcĚnti sináncĚma 'ianan Jesucristomi asĚrabi catamĚcĚ 'ixun unicama nuibati. ⁶ Usaía 'inun 'unánminun ca NucĚn Papa Dios cuĚĚnia quixun sinanima ca bĚtsi bĚtsi uni amanu amanua sinani banaia. Usa 'ixun ca NucĚn Papa Dios cuĚĚncĚsabi oía 'inun aín unicama 'aquinima. ⁷ NucĚn Papa Diosan bana unicama 'unánmisa tanquin űuixunquinbi ca a bana —uisai cara quia —quixun cuatima. 'Imainun ca a űuixuncĚ banacama —asĚrabi ca usa 'icĚ —quixun űuixunquinbi uisai quicĚ cara quixun a bana anbi cuatima.

⁸ Camabi unia upí 'iti oquin ca NucĚn Papa Diosan aín bana uni 'ináncĚxa. Usa 'ain ca a bana quicĚsabi oi 'iquin unin 'unánti 'icĚn, a banax ca upíra upí 'icĚ quixun. ⁹ Cananuna 'unanin, aín nuitu upí 'ixun ca unin usai ca uni 'itima 'icĚ quixun cuĚĚġo bana isquinmabi űu 'aisama 'aima. 'Aínbi ca an Ěsa űu 'acĚ unicaman —usaquin 'ati ca 'aisama 'icĚ —quixun 'unánti cuĚĚġo ca a bana 'icĚn: an NucĚn Papa Diosan bana cuĚĚncĚma, 'imainun an aín bana tancĚma, 'atima 'aish 'aisama sinánűu, 'uchaűuira, an NucĚn Papa Diosmi racuĚquinma aín bana quicĚsabi oquin 'acĚma, 'imainun an aín papa 'acĚ, an aín tita 'acĚ, an uni itsi 'acĚ, acama 'imainun, ¹⁰ aín xanuma 'aínbi xanubĚ 'icĚ unicama, aín bĚnĚma 'aínbi unibĚ 'icĚ xanucama, xanúxmabi unibĚ 'icĚ unicama, an űu mĚcamacĚ unicama, cĚmĚcĚ unicama, axa anun NucĚn Papa DiosbĚ upí 'iti bana, ĚnĚxa quicĚ űucama cuĚĚncĚma unicama. Ěsa űu 'acĚ unicaman —usai 'iti ca 'aisama 'icĚ —quixun 'unánun ca NucĚn Papa Diosan uni aín bana 'ináncĚxa. ¹¹ Axa usa űu 'ati ca 'aisama 'icĚ quicĚ bana, usaribiti ca Jesucristo űui quicĚ bana, a uni űuixunuan NucĚn Papa Diosan 'Ě caíscĚ, ax quia.

Nuibaquian ainan 'imicĚxun unin NucĚn Papa Dios —asábi ca —cati bana

¹² NucĚn 'Ibu JesucristonĚn ca 'Ěn an cacĚsabi oquin 'ati 'unánxun, aín bana űuixunun caxun, usoquin 'anun 'Ě cushioxa. Usa 'ain cana a űucama sinánquin —asábi ca —quixun a cain. ¹³ Jesús űui 'atimati bananan 'atimaquin sinánquin aín unicama tĚmĚramianan 'atimaquin űuia 'icĚbi ca 'Ě aín uni 'imiácĚxa. 'Ěx Jesucristomi catamĚcĚma pan 'ianan ax ca NucĚn Papa Diosan BĚchicĚ 'icĚ quixun 'unáncĚma 'ixun usoquin 'a 'icĚ ca NucĚn Papa Diosan nuibaquin 'Ěn 'uchacama 'Ě tĚrĚnxuancĚxa. ¹⁴ TĚrĚnxuanan ca Cristo Jesúsnan 'aish abĚ achúshi sinánűushi 'ixun, unicama upí oquin nuibanan upiti ami sinánun 'imiquin NucĚn 'Ibu Diosan 'Ě cushioxa.

¹⁵ Ēnē banax ca asérabi 'icēn. Usa 'ain ca camabi unin —asérabi ca —quixun 'unánti 'icēn: Camabi uni aín ñu 'aisama 'acē cupía tēmēratī 'icēbi Nucēn Papa Diosnan 'inun iéminux ca Cristo Jesús ēnē menu uacēxa. Uni itsi 'icēsamairai 'uchacē 'icēbi ca ainan 'inun 'ē iémiacēxa. ¹⁶ Ēx 'uchañuira 'icēbia Jesucristonēn 'ēmi nishquinma ainan 'ē 'imicē cupí ca axa ami catamēti xēnibua 'aínbi Nucēn Papa Diosbē 'iti unicaman 'unánti 'icēn, usaribi oquin ca Jesucristonēn aribi Nucēn Papa Diosnan 'inun 'imiti 'icē quixun. Atúan usaquin 'unánun ca Nucēn Papa Diosan nuibaquin 'ē ainan 'imiacēxa. ¹⁷ Usa 'ain cananuna Nucēn Papa Dios, axa usabi 'Apuira 'iá 'aish cēñútimoī usabi 'iti, a unin aín bērúnbi iscēma, 'ianan an camabi ñu 'unáncē, axēshia Dios, a xēnibua 'aínbi rabiti 'ain. Usai ca 'iti 'icēn.

¹⁸ Timoteo, 'ēn bēchicēsa 'icē, cana mi cain, Nucēn Papa Diosan sinánmicēx ca aín unicama mi ñui quiacēxa, —Timoteonēx upí 'ixun ca Nucēn Papa Diosan bana unicama ñuixunti 'icēn. Mi ñuia usai quicē unicaman bana sinánquin camina ami catamēquin, Jesucristo cuēēncēma ñu 'aquinma 'aisama ñu 'ati sinánquinbi tēnēquin upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁹ Usa 'aínbi ca —ēsa ñu 'ati ca 'aisama 'icē —quixun 'unánquinbi usaquin 'acē 'aish uni raíri Jesucristobē upiti nitsima. ²⁰ Usai ca Himeneo 'imainun Alejandro 'iixa. A uni rabé cana Nucēn Papa Dios ñui 'atimati banatēcēnunma ñunshin 'atimanēn 'apu Satanasnēan tēmēraminun ēan.

2

Camabi uni Nucēn Papa Dios ñucáxunti bana

¹ Ēnē ñucama pain ñuiquin cana mi cain: Timoteo, min camina axa Jesucristomi catamēcē unicaman, uni raíri upiti bucunun 'imianan aín cuēēncē ñuribi bianan ami catamēanuan sinánminun, Nucēn Papa Dios ñucáxunun 'ē caxunti 'ain. Canan camina atúan Nucēn Papa Dios —asábi ca —quixun canun cati 'ain. ² Usonan ca camabi nētēnu 'icē 'apucama 'imainun 'apun anēcē unicamaribi Nucēn Papa Dios ñucáxunti 'icēn, nuxnu upí sinánñu 'ianan ubíonananima chuámashirua 'aish ax cuēēncēsabi oi 'i bucunun. ³ Usoquin Nucēn Papa Dios camabi uni ñucáxunti ca asábi 'icēn. Nucēn Papa Dios, an nu ainan 'inun iémicē, ax ca usoquian aín unicaman 'ati cuēēnia. ⁴ Ax ca camabi unían ainan 'inux iéquin ax cuēēncēsabi oi 'iti 'unánti cuēēnia. ⁵ Nucēn Papa Dios ax ca achúshishi 'icēn. An abéa camabi uni upí 'inun 'imiti axribi ca achúshishi 'icēn, a uni ca Jesucristo ax 'icēn. ⁶ Camabi uníxa aín 'ucha tērēncē 'aish Nucēn Papa Diosnan 'inun ca 'itsianxmabi bamacēxa. Usai ca 'iacēxa quixun ca aín unicaman Nucēn Papa Diosan mēníosabi oquin unicama ñuixunia. ⁷ Usa 'ain cana an 'imicē 'ixun judíos unicamaishima judíosma unicamaribi Jesucristomi catamētía Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'inun 'unánmin. Usaquin uni 'unánminun ca Nucēn Papa Diosan 'ē caísacēxa quixun ñuixunquin cana Cristonan 'ixun cēmēquin paránquinma mi can.

⁸ Ēsa cana 'ēx cuēēnin, uinu cara axa Jesucristomi catamēcē unicama timētia anuax ca nucē bēnē unix upí oquin sinani, unimi nishi abē cuēbicananima, aín mēcēn manámi oi Nucēn Papa Diosbē banati 'icēn. ⁹ Usaribiti ca axa Jesucristomi catamēcē xanucamaxribi ax tanxēshi mēnócati 'icēn, 'aisamaira cupícē ñu, chupa, curi, 'imainun perla, acama ca pañutima 'icēn. Aín buribi ca unin isnun quixun 'aisamaira oquin mēnótima 'icēn. ¹⁰ Usai 'iquinma ca uisoquin cara axa Nucēn Papa Diosmi catamēti ami cushicē xanun ñu 'ati 'icē, usoquinshi aín nuitu upí 'ixun 'anan nuibaquin 'aquina 'icē raíri 'aquinti 'icēn. ¹¹ Axa Jesucristomi catamēcē unicama timécē 'ain ca xanuxun banaquinma nucē bēnē unían Nucēn Papa Diosan bana ñuixunia cuaquin, a banaxa quicēsabi oquin 'ati sinánti 'icēn. ¹² Cana mi cain, axa Jesucristomi catamēcē unicama timécēbētan ca xanuxun bana ñuixuntima 'icēn, nucē bēnē unían aín bana tanquin an cacēsabi oquin 'anun quiax ca quitima 'icēn. Usai 'ianan ca unían Nucēn Papa Diosan bana ñuixuncēbē banatima 'icēn. ¹³ Nucēn Papa Diosan ca uni achúshi, Adán, a pain uniotancēxun xanu achúshi, Eva, aribi uniocēxa. ¹⁴ Uniocēbi ca ñunshin 'atimanēn 'apúan sinánmicēxun runun Adánma, Eva paránquin ñu 'atima 'amiacēxa. Usocēx ca 'uchacēxa. ¹⁵ Usa 'aínbi ca uinu 'icē xanun

cara tuáñu 'ianan Jesucristomi catamécë 'ixun, bëtsibë nuibananquin upí sinánñu 'ixun 'atima ñu sinánquinma, tuáñu xanúan 'ati ñucama upí oquin 'aia, a xanux Nucën Papa Diosan upí oquin 'aquincë 'iti 'icën.

3

Axa Jesucristomi catamécë unin cushicamaxa usai 'iti bana

¹ Ëñë bana ca aséabi 'icën: Axa Jesucristomi catamécë unicaman cushi 'iisa tancë uni an ca 'unánti 'icën, ëñë ñu mëëti ca upíira 'icën. —Usa 'ain cana upíira oquin 'ati 'ai —quixun sinánti 'icën. ² Usa 'ain ca axa Jesucristomi catamécë unicaman cushi ax ësa uni 'iti 'icën: Ca 'iti 'icën, —'aisama ca —quixun unin ñuicëma, xanu achúshiñuishi, upí sinánñu, cuaibë banacëma, upí oquin sináncë 'ixun ñu 'atima 'acëma. 'Ianan ca a isi aia cuëenquin uni bicë 'ianan Nucën Papa Diosan bana 'unánmiti 'unáncë 'iti 'icën. ³ Paéncëma 'ianan ca unibë mëëananti sinánñuma 'iti 'icën. Usa 'aish ca bënëtima cuëmëninishi unibë bananan curíquiñu 'iisa tani bënëtima 'icën. ⁴ Aín xubunu 'icë aín aintsicamaxa upí 'inun bërúanti ca 'unánti 'icën. An upí oquin 'unánmicëxuan aín bëchicënën aín bana cuacë ca 'iti 'icën. ⁵ Aín xubunu 'icë aín aintsicama upí 'inun bërúanti 'unáncëma 'ixun ca unin axa Jesucristomi catamécë unicama upí 'inun bërúantima 'icën. ⁶ Bëriratsu ami catamécë uni ax ca axa Jesucristomi catamécë unicaman cushi 'itima 'icën. Usa 'ixunbi ca —'ëx cana bëtsi unisamaira 'ai —quixun sinánti 'icën. Usaribiquin rabíquin —'ëx cana Nucën Papa Diosaribi 'ai —quixun sináncë cupí ca Nucën Papa Diosan ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, aín nëtënuia chiquáncëxa. Usaribitía rabíti rabanán camina axa bëríratsu ami catamécë uni axa Jesucristomi catamécë unicaman cushi 'imitima 'ain. ⁷ Axa Jesucristomi catamécë unicaman cushi ax ca axa Jesúsmi sináncëma unínbia —ax ca upí nuituñu 'icë —quixun 'unáncë 'iti 'icën. Usama 'icë ca unia a ñui 'atimati banamainun ñunshin 'atimanën 'apúnribi ñu 'atima 'amiti 'icën.

An axa Jesucristomi catamécë unicama 'aquincë unicamaxa usai 'iti bana

⁸ Axa Jesucristomi catamécë unicaman cushi 'icësaribiti ca an atu 'aquincë unicamáxribi 'iti 'icën. Upí uni ca quixuan unin 'unáncë ca 'iti 'icën. 'Ianan ca cëmëma 'ixun aín quicësabi oquin ñu 'acë 'iti 'icën. Paéncëma 'ianan ca curíqui binuxun uni paráncëma 'iti 'icën. ⁹ Usa 'ixun ca Jesucristomi catamécë unicaman Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicë ñucama upí oquin 'unani an 'imicësabi oi 'iti 'icën. Usai 'i ca —'ën cana Nucën Papa Dios cuëëncëma ñu 'aima —quixun 'unáncë 'iti 'icën. ¹⁰ An axa Jesucristomi catamécë unicama 'aquinti uni caísnuxun camina uisa uni cara, uisoquin cara ñu 'aia quixun pain istancëxun caísti 'ain. ¹¹ An axa Jesucristomi catamécë unicama 'aquincë unin xanux ca —upí xanu ca —quixuan camabi unin 'unáncë 'iti 'icën, ca cëmëi bëtsimi manáncëma 'iti 'icën, paéncëma 'ianan ca aín ñu 'ati upí oquin 'acë 'iti 'icën. ¹² An axa Jesucristomi catamécë unicama 'aquincë unix ca achúshi xanuñuishi 'iti 'icën. Aín bëchicë 'imainun aín xubunu 'icë aín aintsicama upí 'inun bërúanti ca 'unánti 'icën. ¹³ Usa uni 'ixuan axa Jesucristomi catamécë unicama upí oquin 'aquinia isquin ca camabi unin —atux ca upí uni 'icë —quixun ñuiti 'icën. Usaquian ñuicëxun ca ami cushicë 'aish racuéquinma Cristo Jesús unicama ñuixunti 'icën.

Uni itsínma axa Jesucristomi catamécë unicamainshi 'unáncë bana

¹⁴⁻¹⁵ 'Ëñ cana bënëtishi mi isi cuanti sinanin. Usa 'ixunbi cana 'ëx bënëquiancëbëtanmami, usai ca Jesucristomi catamécë unicama bucuti 'icë quixun 'unánun, quirica pan mi buánmin. Axa Jesucristomi catamécë unicamax ca Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, aín uni 'icën. Aín unicama cupíshi ca camabi unin uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánan uisax cara uni ainan 'iti 'icë quixun 'unánti 'icën. Atu cupíshi ca bëtsi unicaman ëñë ñucamax ca aséabi 'icë quixun manutima 'icën. ¹⁶ Aséabia unin 'unáncëma ñu Nucën Papa Diosan aín unicamaishi 'unánmicë 'ain ca nun ñuicë bana ëñëx aséabi 'icën:

Jesucristo ax ca Diosribi 'aish ënë menuax uni 'iacëxa. Jesucristonën ca aín nuitu upí 'ixun upí ñuishi 'aia quixun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan unicama sinánmicëxa. 'Imainun ca Jesucristonëx ángelnënribia iscë 'iacëxa. Usa 'ain ca a ñuiquin aín unicaman camabi menuxun uni 'unánmia. A ñuicë banax ca aséribi 'icë quixun sinani ca camabi menuax, uni ami catamëtia. Usa 'aish ca ënë menu 'itancëx aín Papabë 'i aín nëtënu cuancëxa.

4

An Nucën Papa Diosan banamabi bana itsi uni ñuixuncë uni ñuicë bana

¹ Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan ca nu upí oquin 'unánun 'unánmia, Jesucristo utëcënti nëtë 'urama 'ain ca ñunshin 'atima, an uni paráncë, acaman sinananmicëxun, uni raírinën 'atima ñu 'aquin Jesucristomi catamëti ënti 'icë quixun. ² Usai 'iquin ca axa cëmëcë unin bana cuati 'icën. A cëmëcë unicama an ca cëmëntapun 'aish cëmëquin, usai banati ca 'aisama 'icë quixun 'unaníma. Usa unicamax ca arámpi 'itsisan mëpëpëcacëxa mocënu ñun naxcacëxunbia paë tancëma unisaribi 'icën. ³ A unicamax ca axa Nucën Papa Diosmi catamëcë unicaman isa xanu bitima 'icë quianan bëtsi bëtsi ñuribi pitima 'icë quiax quia, an 'ináncëxun aín unicama an aín bana 'unáncë 'ixun a —asábi ca —caquin piti oquian camabi ñu Nucën Papa Diosan unio 'aínbi. ⁴ Nucën Papa Diosan unio camabi ñux ca upí 'icën. Usa 'ain ca aín unicaman —pitima ca —quixun timaquinma Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin piti 'icën. ⁵ Aín banaxa —asábi ca camabi piti ñu 'icë —quiax quicë cupí cananuna an nu ñu 'ináncëxun, Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun caquin piti 'ain.

An Jesucristo cuëncësabi oquin bana ñuixuncë uni ñuicë bana

⁶ 'Ën mi cacë bana ënë axa Jesucristomi catamëcë unicama ñuixuncë 'aish camina an Jesucristo cuëncësabi oquin bana ñuixuncë 'iti 'ain. 'Ianan camina ami ñuixuncë bana upí oquin 'unánquin a banaxa quicësabi oquin 'ati 'ain. ⁷ Usai 'iquin camina unían aín rara usai 'iá bana ñuicëbëtanbi, usaribi oquin 'aquinma, upíira oquin sinánquin Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'ati 'ain. ⁸ 'Ënëx ca ësa 'icën. Camabi nëtën cuai aín nami bachura 'ianan cushi 'aish ca uni upiti cuai cuënia. Usai cuëncësamaira oi ca camabi nëtën upíira oquin sinánquin Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'ai, uni ënë menuax upitax bucuí cuëënan usai 'itancëx Nucën Papa Diosan nëtënuaxribi abë 'aish cuëenti 'icën. ⁹ Usai ca 'iti 'icë quicë banax ca aséribi 'icën. Usa ca quixun ca camabi unin upí oquin 'unánti 'icën. ¹⁰ Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, an camabi uni ainan 'inun iémisa tanquin Jesucristomia ax catamëcë unicama iémicë, an ca axa quicësabi oquin ënë menuxun 'imianan aín nëtënuaxribi aín unicama upitax 'inun 'imiti 'icë quixun cananuna 'unanin. Usa 'ixun cananuna nun 'acësaribi oquian camabi unin 'unánun, tëmëranan uni numi 'atimati banacë 'ixunbi unicama Nucën Papa Diosan bana ñuixunin.

¹¹ 'Ën mi cacë banacama ënë camina axa Jesucristomi catamëcë unicama usaquian 'anun quixun caquin 'unánmiti 'ain. ¹² Usoquin 'anan camina mix mëcó unima cupía unin timaquin min bana cuaisama tanti rabanan upí uni 'iti 'ain. Mixmi 'icësaribitia axa Jesucristomi catamëcë unicamaxribi upí 'inun camina upiti bananan, upitishi 'ianan, unicama nuibanan, uisa ñu cara 'icëbëbi Jesucristomi catamëënan, min xanuma 'ain xanubë 'itima 'ain. ¹³ 'Ëx mi isi cuanmainun camina axa Jesucristomi catamëcë unicama timécënuaxun Nucën Papa Diosan bana, min 'acësabi oquin camaxunbia cuanun cushin banaquin 'ati 'ain. Atúxa upiti Jesucristomi catamëënan camina bana ñuixunquin upí oquin sinánmiti 'ain. ¹⁴ Axa Jesucristomi catamëcë unicamaxa timécë 'aían atun cushicaman aín mëcën minu nanxun, Nucën Papa Diosan sinánmicëxun mi cá bana a camina manutima 'ain. Atúan cacësabi oquinmi 'anun ca Nucën Papa Diosan mi cushioti 'icën.

¹⁵ —An ca Jesucristomi catamëcë 'ixun, upí oquin ñu 'aia —quixuan unicaman mi isnun camina upí oquin sinánquin 'ën mi cacë banacama quicësabi oquin ënquinma 'ati

'ain. ¹⁶ Amanu amanua sinanima camina a bana quicēsabi oi 'ianan a banaxa quicēsabi oquin uni bana ñuixunti 'ain. Usaquin 'aími mix iécē 'imainun ca an mínmi a bana ñuixuncēxun cuacē unicamaxribi Nucēn Papa Diosnan 'inux iécē 'iti 'icēn.

5

Axa Jesucristomi catamēcē unicamabē usai 'iti bana

¹ Uni apan camina ñu catima 'ain. Ñu caquinma camina min papami 'acēsaribi oquin uni apan upí banaishi ñuixunquin 'ēsēti 'ain. Min xucēnmi 'acēsaribiquin camina bēná unicamaribi nuibaquin 'ēsēti 'ain. ² Min titami 'acēsaribi oquin camina nuibaquin xanu xēnicama 'ēsēti 'ain. 'Anan camina min chirabacēmi 'acēsaribi oquin xanu xuntacucamaribi 'atimaquin sinánquinma upí oquin sinánquin 'ēsēti 'ain.

³ Casunamēcē xanucama camina an ñu 'aquinti 'aíma 'ain, 'aquinti 'ain. ⁴ Usa 'aínbi ca xanu casunamēcēnēx tuáñu 'ianan babañu 'icē aín tuábētan aín baban 'aquinti 'icēn, chamará 'icē ca aín papabētan aín titan tēmēraquinbi nuibaquin tuá canioía, usa cupí. Usa 'ain camina uni 'imainun xanu, aín tita, aín papa 'imainun aín xubunu 'icē aín aintsicamaribi 'aquianan ñu 'axunti 'unánmiti 'ain. Usoquian 'ati ca Nucēn Papa Dios cuēñia. ⁵ An ñu 'aquinti 'aíma 'ain ca xanu casunamēcēnēx Nucēn Papa Diosmishi catamētia. Usa 'aish nētēnbi, imébi ēníma abē banaquin ca Nucēn Papa Dios raíri uni ñucáxunia. ⁶ Casunamēcē xanu axa xanu raíri 'aquinti sinanima, aín cuēñcēsarishi 'icē, ax ca bamacēma pain 'aíshbi bamacēsa 'icēn. ⁷ Usa 'ain camina 'ēn mi cacē banacama ēñéxa quicēsabi oía 'inun, axa Jesucristomi catamēcē unicama 'unánmiti 'ain, unían —aín aínsi 'ibu ca upí oquin 'aquinima —quixun ñuiti rabanán. ⁸ Uni 'imainun xanu Jesucristomi catamēcē 'ixunbia, an aín xubunu 'icēcama 'imainun aín aínsi 'ibucamaribi ami sinánquin 'aquincēma, ax ca Jesucristomi catamēcēmasa 'icēn. Usa 'aish ca axa Jesucristomi catamēcēma uníxa 'icēsamaira oi 'atimaira 'icēn.

⁹ An ñu 'aquintia 'aíma 'ain ca xanu casunamēcē, axa Jesucristomi catamēcē unicaman 'aquinti 'icēn. 'Aquincēxun ca atúinshia ñu 'axunun caínquinma, anribi axa Jesucristomi catamēcē unicama 'aquinti 'icēn. Usaquian 'anun aín anē quiricanu 'acē xanu, ax ca sesenta baritiañuma pan 'itima 'icēn. Casunamēcēma 'aish achúshi bēñēñuishi 'iá ca 'iti 'icēn. ¹⁰ Upí oquian ñu 'aia unin 'unáncē ca 'iti 'icēn. Cara aín tuá upí oquin canioxa, cara uni 'imainun xanu a isi aia upí oquin biaxa, cara axa Jesucristomi catamēcē unicama 'aquianxa, cara axa tēmēracē unicama chuámarua 'inun 'aquianxa, 'imainun cara uisa ñu upíribi 'axa quixun 'unáncē 'aish ca aín anē 'acē 'iti 'icēn.

¹¹ Usa 'ain camina casunamēcē xanu xutani 'icē axa Jesucristomi catamēcē unicama an 'aquinun 'imitima 'ain. Usa xanux ca Jesúsni manuti amiribishi bēnutisa tanti 'icēn. ¹² Usari 'i ca —'ēn cana axa Jesucristomi catamēcē unicama 'aquinti 'ai —quixunbi 'aquiníma 'uchati 'icēn. ¹³ 'Ianan ca usa xanux ñu mēētisama tani chiquishi, bētsi bētsi xubunu atsínbēquinquin bana ñuibēquini niti 'icēn. Nianan ca a ñuitima ñuribi ñuiti 'icēn. ¹⁴ Usaía 'itima cupí cana cuēñin, xutani 'aísha ax casunamēcē xanux ca bēnuti 'icēn. Bēnutancēxun tuatancēxun ca aín tuá 'imainun aín xubunu 'icē ñucama upí oquin bērúanan, aín bēñēribi 'aquinti 'icēn. Usaquian 'acēbē ca axa Jesucristomi sináncēma unicama a xanu ñui 'atimati banatima 'icēn. ¹⁵ Usai 'iquinma ca casunamēcē xanu raírinen Nucēn Papa Diosmi sinánti ēnxun ñunshin 'atimanēn 'apu Satanasnēan sinánmicēsabi oquinshi 'aia.

¹⁶ Usa 'ain cana mi cain, bēbu 'imainun xanu axa Jesucristomi catamēcēcanan ca aín aínsi 'ibu casunamēcē 'icē upitaxa 'inun bērúanti 'icēn, axa Jesucristomi catamēcē unicaman isa a bērúanan quixun sinánquinma. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamēcē unicaman, an 'aquinti aín aínsi 'ibu 'aíma 'ain, xanu casunamēcē 'aquinti 'icēn.

¹⁷ Aín cushían upí oquin 'aquincēxun ca axa Jesucristomi catamēcē unicaman ami sinánquin nuibaquin aín bana cuati 'icēn. Usa 'ixun ca bētsi 'acēsamaira oquin an bana ñuixuanan upí oquin 'unánmicē, ami sinánquin nuibanan upíra oquin aín bana cuati 'icēn. ¹⁸ Moisésnēan cuēñēo bana ca quia: “Trigoma rēucubutanun amáquin piia quixun

camina vaca bënë cuëtanitima 'ain". Jesusaxribi ca ësai quiacëxa: "An ñu mëëxuncë uni a ca an ñu mëëmicë unin cupíoia". Usaribiti ca an Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë uni an aín cupí biti asábi 'icën.

¹⁹ Axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushia, usai ca 'ia quixun uni achúshinën ñuia camina cuashiti 'ain. Rabé unían ñuia camina cuapánti 'ain. Rabé 'imainun achúshi unían ñuiaíra camina —asérabi ca —quixun 'unánti 'ain. ²⁰ Usa 'ixuan asérabi ënquinma 'aisama ñu 'aia camina axa Jesucristomi catamëcë unicama timécënxun sinanatánun 'ëséti 'ain, usaquinmi caia cuaquian axa Jesucristomi catamëcë uni raírinën —'ënribi cana usaquin 'atima 'ai —quixun sinánun. ²¹ Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristo 'imainun aín ángel upícamanribia ismainun cana ësáquin 'anun mi cain: Min aintsi 'ibu 'imainun uisa uni cara, anbia axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'ixunbi ñu 'aisama 'aia camina axa Jesucristomi catamëcë unicama timécënxun sinanamiquin cati 'ain, 'ën mi cacësabi oquin. ²² Upí oquin aín nuitu 'unánxunmaishi camina uni axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'imitima 'ain. Upí oquin pain uisa uni cara quixun istancëxun camina min mëcën anu nanquin anéti 'ain. Isunmabi upíma uni anéaxbi camina usaribiti upíma 'iti 'ain. Usaquin ñu 'ati rabanan camina bërúancati 'ain.

²³ Min pucu 'aisama 'iquin camina 'unpáxëshi 'aquinma vino chamara 'unpáxcëñun mëscuxun 'ati 'ain.

²⁴ Uni raírinëan unéquinma ñu 'aisama 'aia ca a unicama policíanën buáncëma 'aínshi unin isia. Isananbi ca uni raírinënribi unéxun ñu 'aisama 'aiabia policíanën a unicama buáncëbëtan cuni unin 'unania. ²⁵ Usaribiquin ca unían ñu upíshi 'aia camabi unin isia. Usaquian iscëma 'aíshbi ca unían upí oquin 'acë ñu ax raíri unían 'unáncëma 'itima 'icën.

6

¹ An uni ñu mëëxuncë uni, ax Jesucristomi catamëcë 'ixun ca an ñu mëëmicë uni ñuiquinma upíxunshi ñu mëëxunti 'icën, unían Nucën Papa Dios ñuianan aín banaribi 'atimaquin ñuiti rabanan. ² A rabëtaxbi Jesucristomi catamëcë 'ixun ca an uni ñu mëëxuncë unin —an ë ñu mëëmicë uni cana upí oquin ñu mëëxunima —quixun sinántima 'icën. Usai 'iquinma ca an ñu mëëmicë uni axa Jesucristomi catamëcë 'aish aín nuibacë xucénsa cupí, bëtsi uni 'acësamaira oquin ñu mëëxunti 'icën. Usai 'inun camina camabi uni ñuixunquin 'unánmiti 'ain.

Jesucristomi catamëcë uni ñuñu 'iisa tani bënëtima bana

³ Ui unin cara unínbi sináncë bana uni 'unánmiquin Nucën 'Ibu Jesucristonën ñuicë bana, anun uni iéti, a 'imainun an sinánmicëxuan aín unicamanribi ñuicë bana cuaisama tania, ⁴ a unin ca rabiacaquinbi aña ñubi 'unáncëma 'icën. Usa unin ca abë cuëbicanantishi cuëenquin —usama ca, ësaira ca bana 'icë —quixun raíri unicama cuëbicananquinia. Usai 'i ca a unicamax nutsianan, nishánanan, ñuianani 'atimati banaia. Usa 'ixun ca uinu 'icë unínbi ca asérabi bana ñuima quixun sinania. ⁵ Usa 'aish ca a unicamax usaíshi 'iquin uisa ñu 'ati cara upí 'icë, uisa ñu 'ati cara upíma 'icë quixun 'unanima nëtëtima nishánani cuamianania. Usai 'icë unicaman ca Nucën Papa Diosan bana 'aquin isa unin curíqui biti 'icë quixun sinania. A unicamabë camina nitima 'ain. ⁶ Axa ñuñu 'iisa tani bënëtima Jesucristomi catamëcë uni ax cuni ca upí oquin sinani cuëënia. ⁷ Ñuñu cananuna bacéanma 'ain. Usaribiquin cananuna bamaquianquin uisa 'ixunbi nun ñucama buaniman. ⁸ Usa 'ain cananuna pitiñu 'ianan chupañu 'aish cuëenquin 'aisamaira ñuñu 'iti sinántima 'ain. ⁹ Axa 'aisamaira ñuñu 'iti cuëëncë uni a ca ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'aisama 'anun sinánmia. Sinánmicëxun ca a unicaman, uni sinánñuman 'acësaribi oquinshi 'ati 'icën. Atúan usoquin sináncë cupí ca an 'aisama ñu 'atishi sináncë unicamax, aín sinan ñancaíshi 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamanuxun 'aia. ¹⁰ Axa ñuñu 'ianan 'aisamaira curíquiñu 'iti cuëëncë uni an ca masáquin sinan sinánquin, uisa ñu cara upíma 'icë abi 'aisama sinánñu 'ixun 'aia. Usa

'ain ca raíri unin Jesucristomi sináncë 'ixunbi 'aisamaira ñu biti cuëenquin, Jesucristo manubianxun ñu 'aisama 'aia. Usa 'aish ca masá nuituti nitsia.

Jesucristonan 'ixun ñu 'atima 'ati sinánquinbi tēnēti bana

¹¹ Uni raírinēan 'aisamaira ñuñu 'ianan curíquiñu 'iti cuëencë cupí 'atima ñu 'acëbēbi camina mix Nucën Papa Diosmi catamēcë 'aish atumi 'unánti 'ain. 'Unánquin camina upí sinánñu 'ixun Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'anan, ami catamēti unicamabē nishánanima nuibananan, uisa ñu cara 'icëbēbi bēnētima 'ianan, rabitima cuēmēninishi banati 'ain. ¹² Ñunshin 'atimanēan 'atimamitisa tancëxunbi tēnēquin camina Nucën Papa Diosmi catamēcë 'ixun ax cuëencësabi oquinshi ñu 'ati 'ain. Usoquin 'atancëxmi xēnibua 'aínbi aín nētēnu abē 'inun ca an mi caísacëxa. Asérabi cana 'ëx usai 'i quiax camina 'itsa unían cuamainun quiacën. ¹³ Nucën Papa Dios, an camabi ñu unio, a 'imainun Jesucristo, Poncio Pilatonēn ñucácëxun chiquinaquin —'Apu 'inux cana uacë —quixun cá, ax cuëencësabi oquin cana mi cain, ¹⁴ Nucën 'Ibu Jesucristo utēcēnti nētē 'itámainuan xēnibua 'aínbi uínbi min camina ñu 'atima 'acë quixun sinánti rabanan camina ñu 'aisama 'aquinma, 'ēn mi cacë bana bētsi oquinma ax quicësabi oquinshi 'ati 'ain. ¹⁵ Aín nētēa sēnēncēbētan ca Nucën Papa Dios, ax achúshishi 'icëa camabi unin ashi rabiti, 'ianan cushiira cushi 'aish, 'apucaman 'Apu 'ianan 'ibucaman 'Ibu, anbi Nucën 'Ibu Jesucristo utēcēnun xuti 'icën. ¹⁶ Nucën Papa Dios axēshi ca cēñutima usabi 'ia. Ax ca uíxbi bēbaquiantisama oquian pëcacë nēbētsi 'icën. Uínu 'icë unínbi ca a isáma 'icën. Istisama ca ax 'icën, uínbi ca a isima. Ax cushiira cushi 'icë ca xēnibua 'aínbi camabi unicama 'imainun ángelcamanribi a rabiti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

¹⁷ Axa Jesucristomi catamēcë uni, 'itsa curíquiñu 'imainun 'itsa ñuñu 'icë camina ësaquin cati 'ain: Curíquiñu 'ixun camina —'ëx cana ñuñuira 'aish bētsi unisama 'ai —quixun sinántima 'ain. Curíqui 'imainun ñucamaxribi ca nētēti 'icën. Usa 'ain camina min curíquimi catamēquin —uínbi ca 'ë uisoima, aña ñu carana 'aisa tani a cana 'ati 'ai —quixun sinántima 'ain. Usaquin sinánquinma camina Nucën Papa Dios an bamatimoi tsócë 'ixun, anun nux chuámarua bucunun camabi ñu nu 'ináncë, amishi catamēti 'ain. ¹⁸ Canan camina ësaquinribi atu cati 'ain, ënquinma upí ñuishi 'anan ca uix cara ñuñuma 'aish 'aquinsa 'icë aribi ñonquinma 'aquínti 'icë quixun. ¹⁹ Usoquin 'acë 'aish ca ñuñu uni ax Jesucristonēn 'acésaribi oquin sináncë 'aish ënē menuxun pain Nucën Papa Dios cuëenmitancëx, bamatancëxribi xēnibua 'aínbi chuámarua abē 'iti 'icën.

Ashia Pablonēn Timoteo cá bana

²⁰ Timoteo, cana mi cain, bana itsi ñuixunquinma camina Jesucristo ñuicë banaishi bētsi oquinma unicama ñuixunti 'ain. Jesucristo ñui quicë bana isa quixunbi ca bētsi bētsi unin asérabi a bana quicësa oquin ñuixunquinma bētsi bana ñuia. A banax ca an ñu 'unáncë unicaman asérabi isa quixun ñuicë 'aíshbi ñancáishi 'icën. A bana camina cuatima 'ain. ²¹ Raírinēn ca a bana cuaquin Nucën Papa Diosmi sinánti éanxa.

Nucën Papa Diosan nuibaquin mi 'aquinmainun ca bërúanx 'it. Ashi, Pablo.

PABLONĚAN ARIBI TIMOTEO BUÁNMITĚCĚAN QUIRICA

PablonĚan Timoteo quirica cuĕnĕoxuan

¹ 'Ĕx cana Pablo, aín bana ñuixunuan Jesucristonĕn caísa 'ain, Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin. —Jesucristomi catamĕtíshi ca uni Nucĕn Papa Diosnan 'iti 'icĕ —quixun unicama canun ca Jesucristonĕn 'ĕ 'imiacĕxa. ² Timoteo, 'ĕn bĕhicĕsa 'icĕ nuibaquin cana ĕnĕ quirica mi buánmin. Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristo, an nu ainan 'inun iĕmicĕ, an nuibaquin min 'uchacama tĕrĕncĕ cupími ainan 'aish chuámashirua 'iti cana cuĕĕnin.

Cristo ñuiquin uni cati bana

³ Nucĕn raracaman 'asaribi oquin 'ĕnribi asĕrabi a 'inamĕcĕ 'ixun rabicĕ, Nucĕn Papa Dios, a cana imĕbi nĕtĕnbi abĕ banaquin mi ñucáxunquin —asábi ca —quixun cain. ⁴ Mixmi bĕunan mĕscúĕ aribi manucĕma 'ixun cana chuámarua tani cuĕĕinra cuĕĕnuxun mi istĕcĕinsa tanin. ⁵ 'Imainun cana mixmi asĕrabi Jesucristomi sinania 'ĕn mi iscĕ a manuiman. Min chichi, Loida, 'imainun min tita, Eunice, axa 'icĕsaribiti camina mix asĕrabi Jesucristomi sináncĕ 'ai quixun cana 'unanin.

⁶ Usa 'ain cana manúaxmami 'inun mi cain, 'ĕn mĕcĕn minu nancĕbĕtan ca Nucĕn Papa Diosan aín bana ñuixunun aín cushi mi 'ináncĕxa. A cushia minuax nĕtĕnunma camina bĕnamĕbutibia tsi rĕquirutĕcĕncĕsa 'inuxun, ami catamĕquin aín bana ñuixunti 'ain. ⁷ Ainan 'aíshnu racuĕ 'inun ca Nucĕn Papa Diosan nu 'imíama 'icĕn. An ca nu ainan 'imiacĕxa, aín cushiñu 'ixúnu nuibaquin unicama 'aquianan upí oquin sinánquin ñu 'anun.

⁸ Mix ainan 'aish camina —'ĕx cana Nucĕn 'Ibu Jesucristonan 'ai —quixun uni catimi rabíntima 'ain. 'Imainun camina Jesucristonĕn bana uni ñuixunia 'ĕ sipuacancĕ cupí rabíntima 'ain. Usai 'iquinma camina miribia uni Nucĕn Papa Diosan bana ñuixuncĕ cupí, unin tĕmĕramicĕxunbi rabínquinma tanshiti 'ain, Nucĕn Papa Diosan ax cuĕĕncĕsabi oquin mi cushiomainun. ⁹ Nucĕn Papa Diosan ca nu iĕmiquin ainan 'imiacĕxa, nuxnu ax cuĕĕncĕsabi oíshi upí 'inun. Nun ñu upí 'acĕ cupíma, axbi nuxnu ainan 'iti cuĕĕnquinshi, ca nu nuibaquin Jesucristo cupí nu ainan 'imiacĕxa. Camabi ñu uniocĕma pain 'ixun ca Nucĕn Papa Diosan nuibaquin, Cristo Jesusan nu iĕminun mĕnĕocĕxa. ¹⁰ Mĕnío 'ixun ca camabi unían —an ca nu nuibatia —quixun 'unánuan nu iĕmiti Jesucristo xuacĕxa. Xuá 'aish ca axa ami catamĕcĕ uncamaxa ax utĕcĕncĕbĕ usaribiti 'iti oi bamatancĕxbi baísquiacĕxa. Usa 'ain cananuna 'unanin, ainan 'aish ca uni aín nĕtĕnu cĕñútimoí abĕ 'iti 'icĕ quixun.

¹¹ Usaía Jesucristo ñui quicĕ banacama camabi judíosma unicama ñuixuanan aín bana quicĕsabi oía 'inun 'unánminun ca Nucĕn Papa Diosan 'ĕ 'imiacĕxa. ¹² An 'imicĕxun usoquin 'acĕ cupía bĕtsi bĕtsi ocancĕxbi cana rabiniman. Ami catamĕquin cana 'unanin, ax cushiira 'ixun ca Nucĕn Papa Diosan, 'ĕx a 'inamĕcĕ 'icĕ bĕrúanquin aín bana bĕtsi oquin ñuiquinma upí oquinshi unicama 'unánminun 'ĕ 'aquinti 'icĕn. 'Aquianan ca anúan ax utĕcĕnti nĕtĕn uquin an 'ĕn 'acĕ ñucama upí isti 'icĕn.

¹³ 'Ĕn mi ñuixuncĕ banacama quicĕsabi oquin camina manuquinma 'ati 'ain. 'Anan camina ainan 'icĕa Cristo Jesusan mibĕ 'ixun cushiocĕx ami catamĕti camabi uni nuibacĕ 'iti 'ain. ¹⁴ Aín Bĕru Ñunshin Upí an nubĕ 'ixun nu sinánmicĕ, an 'aquincĕxun camina Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oíshi 'ianan Jesucristo ñuicĕ banaishi ñuixunti 'ain.

¹⁵ Camina 'unan, Asia menuax ucĕ uncamabĕtan ca Figelo 'imainun Hermógenes, axribi anuax ucĕ 'ixun, anribi 'ĕ ĕbianxa. ¹⁶⁻¹⁷ Usa 'aínbi ca Onesíforonĕn 'ĕx masá nuitucasíabi 'ĕ 'ĕsĕquin 'ĕ cuĕĕnmiaxa. Romanu ax bĕrí ucĕ 'ixun mĕracatsi bĕnĕquin bariquinbi 'acasmantancĕxun 'ĕ mĕrax ca 'ĕx sipunu 'aínbi rabinima 'itsai 'ĕ isi uaxa. Usa 'ain cana Nucĕn 'Ibu Diosan Onesíforonĕn xubunu 'icĕcama nuibaquin 'aquinti

cuëënin. ¹⁸ 'Imainun camina 'unanin, Efeso ëmanuxunribi ca Onesíforonën ñu nu 'itsa oquin 'axuanxa. Usa 'aían Nucën 'Ibu Jesucristo utëcëncëbëtan Nucën 'Ibu Diosan a upí isti cana cuëënin.

2

Aín cushían cacësabi oi suntáru 'icësaribiti Jesucristonan 'aish, 'iti bana

¹ Timoteo, 'ën bëchicësa 'icë cana mi cain, Jesucristonëan nubë 'ixun nuibaquin nu 'inánti aín cushi a bitsi camina ami cushicë 'iti 'ain. ² Axa timécë unicama 'ën caiami cuacë banacama, a camina, an asérabi uni raíri 'unánmiisabi sinánñu uni caístancëxun usaribi oquian 'anun 'unánmiti 'ain.

³ Suntárunëan upí 'ixun aín cushían cacësabi oquin tëmëraquinbi 'acësaribi oquin camina mix, Jesucristonën uni 'ixun, tëmëraquinbi an cacësabi oquin 'ati 'ain. ⁴ Suntárunën ca suntáruma unicamabëtan ñu mëëquinma atun 'ati ñuishi 'aia. Usa 'ixun ca aín comandante cuëënminuxun añu 'anun cara caia a 'atishi 'ixun çainia. Usaribi oquin camina min 'Ibu, Jesucristo, ax cuëëncësa oquinshi 'ati 'ain. ⁵ Ènëx ca ësaribi 'icën. An pelota 'acë unicamax ca usaquin pelota 'ati 'unáncëma 'aish ñancábi cuaia. Usai 'iquin ca aín cupí bitsima. ⁶ Èsaribi ca. An ñu mëëcë unínribi ca aín naënu ñu 'apáxun mëníoquin, ax paían 'icëcama a ainan 'inun cuëënquin bitsia. ⁷ 'Èn mi cacë banacama ënë camina upí oquin sinánti 'ain. Sinania ca Nucën 'Ibu Jesucristonën upí oquinmi cuanun mi 'unánmiti 'icën.

⁸ Axa bamaxbi baísquia Jesucristo, Davidnën rëbúnqui, a camina manuquinma sinánti 'ain. A ñui quicë bana anun uni Nucën Papa Diosnan 'inux iéti, a ca 'ën unicama ñuixuncë ënëx 'icën. ⁹ A bana ñuixunia oquin ca unin 'ë sipuaquin tëmëramianan 'uchañu uni 'acësaira oquin 'ë manë risin təcërëcaxa. Usoquin 'ë 'aquinbi ca uinu 'icë unínbi Nucën Papa Diosan bana cëñuima. A bana cuati ca 'itsa uni Jesúsmi sinania. ¹⁰ An sinánmicëx ca 'itsa uni Nucën Papa Diosnan 'inux Cristo Jesúsmi sinánti 'icën. Acamaxa aín 'uchacama tërëncë 'ianan Cristo Jesúsbe 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'inun cana unían tëmëramicëxunbi tanshiti cuëënquin a bana ñuin.

¹¹ Èsaía quicë bana ënëx ca asérabi 'icën:

Nun 'uchacama ëni Cristobë bamacësa 'itancëx abë baísquicësa 'aish cananuna abë 'iti 'ain. ¹² Nucën Papa Dios ainan cupí tëmëraquinbi ëncëma 'aish cananuna abë 'apusa 'iti 'ain. Usa 'aínbi ca nuxnu —'ëx cana Jesucristonën unima 'ai — quicëbë axribi nu ñui —ax ca 'ën unima 'icë —quiti 'icën. ¹³ Axa quicësabi oquinu 'acëbëtanmabi ca ax cëmëma 'ixun asérabi ax quicësabi oquin Nucën Papa Diosan 'aia.

Upí oquin 'unáncë 'ixun Nucën Papa Diosan bana uni ñuixunti

¹⁴ Atúan a bana manuxunma 'anun sinanamiquin camina axa bëtsibë cuëbicánani —usama ca, ësaira ca bana 'icë —quiax cuamianáncë unicama, a Nucën 'Ibu Dios cuëëncësabi oi usai 'iaxma 'inun quixun cati 'ain. Usai cuamiananti ca 'aisama 'icën. Usa bana cuaquin ca uni itsin 'atimaquin sinánti 'icën. ¹⁵ Nucën Papa Diosan iscëxun camina aín bana upí oquin 'unáncë 'ixun rabínquinma unicama ñuixunti 'ain. ¹⁶ Ènë nëtënu 'icë ñuishi ñuia, ax 'aisamairai banacë unicamasaribi camina 'itima 'ain. Usai ax banacë unicamax ca Nucën Papa Diosmi sinanima camabi nëtën 'uchaia. ¹⁷ Nunu 'irutancëx chaaquin ca cun, nucën nami tsitsiaráquin paë oia. Usaribi oquian upíma unicaman 'aisama bana chanioquin ñuia ca 'aisamaira unin cuatia. Usa uni ca Himeneo 'imainun Fileto 'icën. ¹⁸ A uni rabëtax ca Nucën Papa Diosan banamabi cëmë bana ñui, anun baísquiti nëtë isa inuacëxa. Usa 'aínsa uni bama 'aish baísquitima 'icë quixun caquin, uni raíri uisa cara 'iti 'icë quixun sináncasmamia. ¹⁹ Unían bëtsi bëtsi ñu sináncë 'aínbi ca sinanatëcëntima oquian, xëñibua 'aínbi usabi 'iti oquin, Nucën Papa Diosan 'inan bana, ënëx ësai quia: “Uicamax cara asérabi ainan 'icë quixun ca Nucën 'Ibu Diosan 'unania”. Quianan ca ësairibi quia: “Uicamax cara —'ëx cana Cristonan 'ai —quia, an ca ñu 'aisama 'ati ënti 'icën”.

²⁰ Ñuñu unin xubu chanu ca curi 'acë xanpa 'imainun uxu manë 'acë xanpa 'imainun i 'acë xanparibi 'imainun mapú 'acë xanparibi 'icën. Usa 'ain ca curi 'acë 'imainun uxu manë 'acë upíira anúinshi aín 'ibun piti 'icën. Usa 'aínbi ca i 'acë 'imainun mapú 'acë ñu ax anun ñu 'arutishi 'icën. ²¹ Usaribiti ca an Nucën 'Ibu Diosbëtan upí ñu mëëti 'acë uni ax añu ñu 'atimabi 'ati sináncëma 'iti 'icën. Usa 'aish ca uisa ñu upía 'anun cara Nucën 'Ibu Dios cuëënia, a cuëënquin 'anuxun cañti 'icën.

²² Bëná unicaman ñunshínquin ñu 'acë, usaribi oquin 'ati sinántima cupí camina atumi 'unánti 'ain. Usai 'i camina axa aín nuitu upí 'aish Nucën 'Ibu Diosbë banacë unicamabëtan upí ñuishi 'anan Jesucristomi catamëti, abë nuibanani pëcananíma chuámashi 'iti 'ain. ²³ Sinánñuma unían 'acësa oquin camina unia cuëbicanáncë bana a cuatima 'ain. Usai cuëbicánani ca unicama bëtsibë nishánani upitax 'ima. ²⁴ An Nucën 'Ibu Dios ñu 'axuncë unicaman ca abë cuëbicanánquinma camabi uni upíoti 'icën. Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixun ca bëtsi uniribi anribia 'unánun 'unánmiti 'icën. 'Ianan ca ami uni nishcëxbi axribi unimi nishtima 'icën. ²⁵ Usa 'ixun ca ami nishquinma an Nucën Papa Diosan bana cuaisama tancë unicama munu upí oquin 'ësëquin 'unánmiti 'icën. 'Unánmiquin ca —Nucën Papa Diosan 'imicëx ca sinanati Jesucristomi catamëti 'icë —quixun sinánti 'icën. ²⁶ Usaquian 'aquincëxa sinanacëbëtan ca ñunshin 'atimanën 'apun ax cuëëncësabi oquian ñu 'atima 'anun 'imicë 'ixunbi a uni ënti 'icën.

3

Jesucristo utëcënti nëtëa 'urama 'ain usai uni 'iti bana

¹ Èsaquinribi camina 'unánti 'ain, anúan Jesucristo utëcënti nëtëa 'urama 'ain ca aín unicamax 'aisamaira tëmëranuxun 'aia. ² Usaía 'icëbë ca ësa uniribi 'iti 'icën: an ainanshia 'inun ñu cuëëncë, curíquishi biti cuëëncë, axa rabiaccati —'ëx cana uni itsisama 'ai —quicë, Nucën Papa Diosmi 'atimati banacë, an aín tita aín papan banabi cuacëma, axa ñu 'ináncëxbi —asábi ca —canancëma, axa Nucën Papa Diosmi sinántisama tancë. ³ Usa 'aish ca bëtsibë nuibanainsama tanan aín ami nishcë uniribi abë mëñonantëcëinsama tanti 'icën. Usai 'iquin ca cëmëi bëtsimi manánan ñunshinacëquin aín sináncë ñuishi 'ati 'icën. 'Anan ca sinánñuma 'ixun raíri uni tëmëramiti 'icën. Usai 'iquin ca uisa ñux cara upí 'icë a 'aisama tanti 'icën. ⁴ Aín quicësabi oquin ca ñu 'atima 'icën. Nuituñuma 'ixun ca ax cuëëncësabi oquinshi ñu 'ati 'icën. Usai 'i cëruquin ca añu cara Nucën Papa Dios cuëënti 'icë quixun sinánquinma ax cuëëncësoquinshi ñu 'ati 'icën. ⁵ —Uni raírinëxa 'icësaribiti cana 'ëx Nucën Papa Diosmi sinani nitsi —quiquinbi ca an sinánmicëxunma aín bana quicësabi oquin 'atima 'icën.

Usaía ax 'icë unicamami 'unani camina bëruáncati 'ain. ⁶ A unicama raírinëan xubu itsi xubu itsinu atsínbëquinquin, bana ñuixunquin paráncëxun ca anua 'icë an ñu 'atima 'acë xanucaman sinánñumasa 'ixun, aín bana cuatia. Upí oquin sinánquinma ca a xanucaman bëtsi bëtsi oquin sinania. ⁷ Usa 'ixun ca bëtsi bëtsi bana cuaquinbi uisai cara Jesucristomi catamëti 'icë quixun 'unanima. ⁸ Usa unicaman ca Janesbëtan Jambresnën Moisésnën 'acë ñu ax ca cëmë 'icë quixun uni sinánmiasaribi oquin Nucën Papa Diosan bana ax ca cuatima 'icë quixun unicama sinánmia. Aín sinan upíma 'aish ca Nucën Papa Diosan iscëx ainanma 'icën. ⁹ Usa 'aínbi ca —cëmëntapun 'aish ca sinánñuma uni 'icë —quixun sinánquin unin aín bana 'uran sinánquinma manuti 'icën, bëráma unin Jannes 'imainun Jambresnën bana manuasaribi oquin.

Ashiquin usai 'inun Pablonën Timoteo cá bana

¹⁰ Mìn camina 'ën bana ñuia upí oquin cuanan uisai carana 'ëx 'i abi 'unánan añu carana 'aisa tani quixun 'unan. 'Unánan camina 'unan, 'ën cana Nucën Papa Diosmi catamëquin, aín bana cuaisama taniabi ami nishquinma uni upí oxuinshi bana ñuixuan quixun. Camina 'unan, tëmëraquinbi ënquinma cana atu nuibaquin Nucën Papa Diosan banaishi sinánquin unicama ñuixuan. ¹¹ Mìn camina 'unan, axa 'ëmi nishcë unicaman ca bëtsi bëtsi oquin 'aisamaira 'ë tëmëramiaxa. Uisai carana 'ëx Antioquía, Iconio, Listra, a ëmacamanuax 'ia quixun camina 'unan. Anuax tëmërai bamati 'icëbia Nucën

'Ibu Jesusan 'aquincëx cana iéan. ¹² Aséabi ca axa Cristo Jesús quicësabi oi 'iisa tancë unicama unin bëtsi bëtsiocëx tëmëratì 'icën. ¹³ Usaía 'imainun ca 'aisama unicama 'imainun an uni paráncë unicama, ax bëtsi unían paráncë 'ixun atúnribi usaribi oquin uni paráncë 'aish axa 'iásamaira 'iti 'icën.

¹⁴ Usa 'aínbi camina a èníma mínmi 'unáncë bana quicësabi oi 'iti 'ain. —Aséabi ca —quixun sinánquin camina a bana 'unan. Uicaman cara mi 'unánmiaxa quixun camina 'unanin. ¹⁵ Chamará 'ixunbi 'á 'ixun camina Nucën Papa Diosan bana 'unanin. A banacama 'unánquin camina uisai caramina 'iti 'ai quixun 'unánan, uisari caramina Jesucristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'inux iéti 'ai quixun 'unánti 'ain. ¹⁶ Camabi Nucën Papa Diosan banax ca anbia sinánmicëxuan aín unicaman cuëñëo 'icën. Usa 'ain cananuna a bana isquin 'unánti 'ain, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan nu ainan 'imia quixun 'unánan, uisaira 'i caranuna 'uchai quixun 'unánan, uisax caranuna 'uchatancëxbi Nucën Papa Diosbë upí 'itëcënti 'ai quixun 'unánan, uisai 'i caranuna aséabi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'ai quixun. ¹⁷ Usaquin 'unani ami catamëcë 'ixuan aín unicaman bëtsi unicamaribi 'unánminun ca Nucën Papa Diosan aín bana aín unicama cuëñëomicëxa.

4

¹ Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristo, ax 'Apuira 'aish uxuan uni bamacëmacama 'imainun uni bamacëcamaribi, uisa cara oti 'icë quixun isti, an cuamainun cana mi cain, ² minmi ñuixuncëxuan min bana cuanan, cuatiamabi camina uni bana ñuixunti 'ain. Ñuixunquin camina Jesucristo ñuicë banax ca aséabi 'icë quixun 'unánmiquin amia sinánun 'aquinti 'ain. 'Aquianan camina an ñu 'aisama 'acë unicamaribi 'ësëanan camabi uni Jesúsmi catamëcë 'aísha upí 'inun 'ësëti 'ain. Min cacëxun cuacëbëma bënëquinma camina minmi upí oquin 'unáncë bana ñuixunquin uni 'ësëti 'ain. ³ Jesucristo utëcënti nëtë 'urama 'ain ca unin Nucën Papa Diosan bana anúan atux upí 'iti a cuaisama tanti 'icën. A bana cuaisama tanquin ca unin, ainsa atúan cuaisa tancë bana ñuixunun quixun bëtsi unicama bariti 'icën. ⁴ Nucën Papa Diosan bana cuaisamaira tanquin ca unían anbi sinánquin ñuicë banaishi cuati 'icën. ⁵ Usa 'aínbi camina min upí oquinra sinánxun ñu 'ati 'ain. Tëmëraquinbi tanshiquin camina ènquinma —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun caquin uni bana ñuixunti 'ain. Nucën Papa Dios cuëñcësabi oquin camina sënëonuxun ènquinma min ñu mëëti 'ati 'ain.

⁶ Nucën Papa Dios cuëñminuxun cana aín ñu mëëti 'an. Usa 'ain ca 'èn bamati nëtë 'urama 'icën. ⁷ Uisa ñuishi cara 'icëbë tëmëraquinbi cana Nucën Papa Diosan bana ènquinma uni ñuixunquin Jesucristonëan 'ë cacësabi oquin 'aquin sënëon. Usonan cana aséabi Nucën Papa Diosmi sinánti èníma aín bana quicësabi oi 'ian. ⁸ Usa 'ixun cana Nucën 'Ibu Jesucristonën utancëxun, upí oquin ax cuëñcësabi oquin 'èn 'acë cupí cara uisaira 'ë 'imiti 'icë quixun isti 'ain. An ca aséabi aín quicësabi oquin 'ati 'icën. Usa 'ixun ca 'ëishima, an axa uti cuëñquin cañcë unicamaribi, utancëxun uisaira oquin cara aturibi 'imiti 'icë usoquin 'imiti 'icën.

Èsaquinribia Pablonën Timoteo cá bana

⁹ Bënëtishi camina 'ë isi uti 'ain. ¹⁰ Demas ax ca ènë menu 'icë ñuishi 'aisamaira cuëñi, 'ë èbiani Tesalónica èmanu cuanxa. Crescente axribi ca Galacia menu cuanxa. Cuanmainun ca Titoxribishi Dalmacia menu cuanxa. ¹¹ Lucasëshi ca 'ëbë 'icën. Usa 'ain camina Marcos barixun mërabëtsínquin 'ëa Nucën Papa Diosan bana ñuiquínun bëti 'ain. ¹² Tíquico cana Efeso èmanu xuan. ¹³ Uquin camina Troas èmanu Carponën xubunu 'èn nanbëtsíncë tari a 'ë bëxunti 'ain. Bëxuanan camina 'èn quiricacama 'ë bëxuanan quirica catacama aribi manuxunma 'ë bëxunti 'ain, a cana cuëñin.

¹⁴ Alejandro, an manë ñu uniocë uni, an ca 'ëmi manánxun 'itsaira 'ë tëmëramiixa. Usa cupí ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën 'Ibu Diosan 'ati 'icën. ¹⁵ Nun nu Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëbë ca a bana ñui 'atimati banaxa, Usa 'ain camina mix an ñuicë bana cuati rabanan abë nitima 'ain.

¹⁶ 'Ĕ ñuia ami uni manáncëxuan, 'atabaquin amia uni manáncë 'apun camicëx cuanxun, 'ën usai cana 'i quixun chiquinaquin caiabi ca uinu 'icë unínbi 'ënun rabanan 'apu cacëma 'icën. Camáxbi ca 'ë ëbiani cuanxa. Usa 'ë ocëbi Nucën Papa Diosan uisabi oxunma 'atibi ca 'iti 'icën. ¹⁷ Acaman ëniabia Nucën 'Ibu Jesucristonën 'aquinia ca a 'apun 'ë uisabi ocëma 'icën. Usoquin ca 'inúan nëcënëan piisa tancëxbia ñuina abácësaribi oquin, unin 'aisa taniabi Nucën 'Ibu Jesucristonën 'ë iémiaxa. Usoquian iémitancëxun cushiocëxun cana aín bana ñuitëcëan, judíosma unicamánbia cuanun. ¹⁸ Usaquin ca Nucën 'Ibu Jesucristonën 'ë 'aquianxa. Usaribi oquin ca 'ë 'aquintëcënquin uisa cara ocaniabi 'ë 'aquinti 'icën. 'Aquintancëxun ca 'ëx aín nëtënu abë tsónun 'ë 'imiti 'icën. Upíra 'icë ca cëñútimoquin unin Nucën Papa Dios rabiti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

Upíoquin sinánxunquian ashiquin Pablonën bërúanxa 'inun ca

¹⁹ Prisca 'imainun Aquila camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. 'Imainun camina Onesíforonën xubunu 'icëcamaribi bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ²⁰ Corinto ëmanu Erasto bërúmainun cana Trófimo aín nami upíma 'icë, Mileto ëmanu ëbian. ²¹ Mitabúcëma 'aínshi camina bënëtihi uti 'ain. Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, acama 'imainun an Nucën Papa Diosan bana 'acë unicamanribi ca bërúanxmi 'inun quixun mi camia.

²² Mibë 'ixuan Nucën 'Ibu Jesucristonën mi cushiomainuan Nucën Papa Diosan mibë 'icëcamacëñun mi nuibaquin 'aquincëx camina bërúanx 'iti 'ain. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN TITO BUÁNMIÁ QUIRICA

PablonĒan Tito quirica cuĕñĕoxuan

¹ 'Ēx cana Pablo, an Nucĕn Papa Dios cuĕñĕsabi oquin 'anan JesucristonĒan a ñuiquin aín bana ñuixunun caísa 'ain. Usa 'aish cana 'ĕx, uisai cara a Nucĕn Papa Diosan ainan 'inun caísa unicama Jesucristomi catamĕti upí 'iti 'icĕ quixun 'unánmicĕ uni 'ain. ² Usa 'ixun cana ainan 'aish ca uni xĕnibua 'aínbi aín nĕtĕnu abĕ 'iti 'icĕ quixun unicama 'unánmin. Ax asĕrabi cĕmĕma 'aish ca Nucĕn Papa Dios bĕráma, me 'imainun camabi ñu uniosama pain 'aíshbi, ĕsai ca 'ĕn unicama 'ĕn nĕtĕnu 'ĕbĕ 'iti 'icĕ quiax quiacĕxa. ³ An mĕnĕsabi oquin ca anúan unicama ĕnĕ ñucama 'unánti nĕtĕa 'icĕbĕtan aín unicaman bana ñuixuncĕxun camabi unin cuanun mĕnĕoquin, 'ĕnribi uni aín bana ñuixunun Nucĕn Papa Diosan 'ĕ caíscĕxa. An ca Cristomi catamĕtia ainan 'inun unicama iĕmia. ⁴ Tito, 'ĕn cana ĕnĕ quirica mi buanmin. 'Ēx ami sináncĕsaribi oi mixribi Jesucristomi sináncĕ 'aish camina 'ĕn bĕchicĕsa 'ain. Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristo, an nu ainan 'inun iĕmicĕ, an nuibacĕxmi ainan 'aish chuámarua 'iti cana cuĕñĕin.

Creta nasínuxun Titon usoquin ñu 'a

⁵ Anuax uquin cana nun nu sĕnĕoncĕma ñucama ami sĕnĕonun Creta nasínu mi ĕbĕtsían, anuxunmi 'ĕn mi cacĕsabi oquin ĕmacamanu cuanquin, uicamax cara axa Jesucristomi catamĕcĕ unicaman cushi 'iti 'icĕ quixun caístancĕxun anĕnun. ⁶ Axa Jesucristomi catamĕcĕ unicaman cushi 'inun camina ĕsa uni caísti 'ain: Unin —'aisama ca —quixun ñuicĕma ca 'iti 'icĕn. Usa 'ianan ca xanu achúshiñuishi 'iti 'icĕn. 'Ianan ca aín bĕchicĕcamaxribi upí oquin bana cuacĕ 'iti 'icĕn. Aín bĕchicĕcamax ca —bana cuacĕma 'ixun ca 'aisama ñu 'aia —quixuan unin ñuicĕma 'iti 'icĕn. ⁷ Usa 'icĕmi mitsun caíscĕ unicaman ca atun cushi 'ixun aín unicama Nucĕn Papa Dios cuĕñĕsabi oquin bĕrúanti 'icĕn. Usa 'aish ca upí ñuishi 'ai —ñu 'aisama ca 'aia —quixuan unin ñuicĕma 'iti 'icĕn. 'Ianan ca bĕtsi uni ñuuma ca quixun sinánquin ashi ñu 'axunun cacĕ 'itima 'icĕn. 'Ianan ca bĕnĕtishi masáquin sinani nishtima 'icĕn. 'Ianan ca paĕntima 'icĕn. 'Ianan ca unibĕ mĕĕananti sinánñu 'itima 'icĕn. 'Ianan ca curíquiñu 'inuxun uni paránti sinántima 'icĕn. ⁸ Usai 'iquinma ca a isi aia cuĕñĕnquin uni biti 'icĕn. Añu ñucamax cara upí 'icĕ ashi 'ati ca sinánti 'icĕn. Upí oquin sináncĕ 'ixun ñu 'atima 'acĕma ca 'iti 'icĕn. Nucĕn Papa Diosan bana quicĕsabi oi ca 'aisama ñu 'aíma upíshi 'iti 'icĕn. ⁹ Atun ca nun ñuixuncĕ bana upí oquin cuacĕ 'ixun bĕtsi uniribi a bana cuanun 'unánmiti 'icĕn. 'Unánmianan ca a bana ca cĕmĕ 'icĕ quixuan an sináncĕ unicamaribi sinanamiti 'icĕn.

¹⁰ 'Itsa unix —ĕx cana Nucĕn Papa Diosan bana cuati —quicĕ 'aíshbi ca a bana quicĕsabi oi 'ima. Usa 'ixun ca uni parania. Uni itsíxa usari 'icĕsamaira oi ca judíos unicama raírinĕx 'ia. ¹¹ A unicaman ca curíqui biti cupíshi unicama parántisa tanquin bĕtsi bana ñuixunquin, bĕtsi bĕtsi uni 'imainun aín xubunu 'icĕcamaribi, atun sináncĕsa oquian sinánun quixun sinánmia. A unicama camina amiribishi uni parántĕcĕanxma 'inun cati 'ain.

¹² Cretanu 'icĕ uni achúshi, ax isa banati 'unáncĕ 'icĕ quixuan aín aintsicaman cacĕ, ax ca aín aintsicama ñui ĕsai quiaxa: “Cretanu 'icĕ unicamax ca usabi cĕmĕcĕ 'ianan, ñuina pianancĕsa 'ianan ñu mĕĕtisama tancĕ 'ianan 'aisamaira oquin picĕ 'icĕn”. ¹³ A unían aín aínsi ñuicĕ bana ax ca asĕrabi 'icĕn. Usa 'ain camina a unicama 'ĕsĕquin Nucĕn Papa Diosan bana upí oquin cuatía a bana quicĕsabi oi 'inun upí oquin sinanamiti 'ain. ¹⁴ Unin sináncĕsa oquinshia judíos unicaman anbi sinánxun ñuiá bana cuaxunma 'anun camina sinánmiti 'ain. Sinánmianan camina an Nucĕn Papa Diosan bana cuaisama tancĕ unin cĕmĕquin ñuicĕ banaribi cuaxunma 'anun upí oquin sinánmiti 'ain.

¹⁵ Ēnĕx ca ĕsa 'icĕn. Ui unix cara aín sinan upí 'icĕ an ca ñu upíma isquinbi upí oquinshi sinania. Usa 'aínbi ca ui unix cara Nucĕn Papa Diosmi sináncĕma 'ianan aín

sinan upíma 'icë, an upí ñu isquinbi 'atima ñuishi sinania. Aín nuitu 'aisama 'ixun ca usa unin 'atimaquin sinania. ¹⁶ Atúxa —'ëx cana Nucën Papa Diosan uni 'ai —quiabi ca an ñu 'aisama 'aia iscë unicaman —usama ca —quixun 'unania. Atúan ñu 'aisama 'acë cupí ca unin atu cuëñnima. A unicaman ca bana cuacëma 'ixun ñu upí 'ati sinanima.

2

Uisai cara uni upí 'iti 'icë quicë bana

¹ Usa 'aínbi camina, an upí oquin min bana cuacë unicama a Nucën Papa Dios cuëñcësabi oishía 'inun bëtsi bana ñuixunquinma Jesucristo ñuicë banaishi upí oquin ñuixunti 'ain. ² Uni apan, anpan mëcócama, ax ca paéncëma 'ianan upí oquin sinánquin ñu 'anan ñu 'aisama 'acëma 'iti 'icën. 'Ianan ca Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'ianan bëtsibë nuibanan an uisa ñu cara 'icëbëbi bënëquin Nucën Papa Diosmi catamëti ëntima 'icën. ³ Xanu apáncama camina usaribi oquin cati 'ain, ami sinani ca Nucën Papa Dios cuëñcësabi oi upí nuituñu 'iti 'icë quixun. Bëbu 'imainun xanunbi ca cëmë bana ñuitima 'icën. Ca paéntima 'icën. Atúan aín sinan upí 'ixun ñu upí 'aia isquin ca atun xanu tuácama 'imainun atun ñe xutacamaribi usaribi oquin 'ati 'icën. ⁴ Xanu apáncaman ca ësai 'iquin aín tuá 'imainun aín ñe xutacamaribi ësafa 'inun 'unánmiti 'icën: atun bënë nuibanan ca atun tuáribi nuibaquin bërúanti 'icën. ⁵ Ñu 'aisama 'acëma 'ianan ca bëcántapun 'itima 'icën. 'Ianan ca aín xubu upí oquin bërúancë 'ianan upiti abë cananquin bëtsi xanu 'aquincë 'iti 'icën. Aín bënëñ bana ca cuati 'icën. Unínma Nucën Papa Diosan bana ca upíma 'icë quixun caia, usa 'ain ca an aín bana cuacë xanucamax usai 'i upí 'iti 'icën.

⁶ Usaribi oquin camina uni bënëcamaribi upí oquin sinánquian ñu upíshi 'anun cati 'ain. ⁷ 'Imainun camina minribi min 'aia isquian usaribi oquin unin 'anun upí ñuishi 'ati 'ain. Atu 'esëquin camina amanu amanua sinánquinma upí oquin Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'unánmiti 'ain. ⁸ 'Unánmiquin camina upí oquin 'unánquin Nucën Papa Diosan bana quicësabi oía 'inun upí oquin unicama ñuixunti 'ain, bëtsi unían —min bana ca 'aisama 'icë —quixun ñuiti rabanan. Usoquinmi 'acëbë ca axa mimi nishtisa tancë unicama ax a cupía mi ñuiti bana 'aíma 'ain, rabínti 'icën.

⁹ 'Anan camina an uni ñu mëëxuncë unicamaribi 'esëquin an a ñu mëëmicë unin bana paréquin cuëbíquinma, an cacësabi oquin 'anun cati 'ain. ¹⁰ 'Anan camina a unicama ësáquin 'unánmiti 'ain, an iscëxun 'ananbia an ñu mëëmicë unían iscëxunmabi, ñu mëcamaquinma upí oquinshi ñu mëëñun. Atúxa usai 'icëbëtan ca camabi unin —Nucën Papa Dios, an uni ainan 'inun iémicë, aín unicamax ca asérabi upí 'icë —quixun 'unánti 'icën.

¹¹ Nucën Papa Diosan ca camabi uni nuibaquin 'aquinquin abëa upí 'inun 'iminuxun aín Bëchicë ëñë menu xuacëxa, unían uisaira oquin cara an atu nuibatia quixun 'unánun. Usa ca Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unáncë 'ixun camina 'ën mi cacësabi oquin unicama 'unánmiti 'ain. ¹² Nucën Papa Diosan ca nu 'unánmia, nux aín uni 'aish cananuna abë upí 'aish ax cuëñcëma ñu 'ati ëni, upíshi 'ianan axa ami sináncëma unicamaxa 'icësaí 'iti sinanima, 'ianan ami cushicë 'ixun, aña ñucama nun 'ati cara cuëñnia ashi 'ati 'ai quixun. ¹³ Usaquin 'unánmianan ca nu 'unánmia, nux ainan 'ixun cananuna ax quiásabi oía an nu iémicë Jesucristo, ax Nucën Papa Diosribi 'aish, aín cushibëbi utëcënti nëtë caínti 'ai quixun. ¹⁴ Jesucristo ca 'itsianxmabi nu cupí bamacëxa, nun 'uchacama tërëñxunquin Nucën Papa Diosbë upí 'inun iémianan nun sinan upí 'ixúnu bëtsi ñu sinántëcënquinma ax cuëñcësabi oquinshi 'anun.

¹⁵ 'Ën mi cacë banacama ëñë camina unicama 'unánmiti 'ain. Atúxa, asérabi ca a bana icë quixun sinani racuëtima Jesucristomi cushicë 'inun 'esëanan camina atúan 'aisama ñu 'axunma 'anun caquin 'esëti 'ain. Usoquin 'aquin camina ui unínbi mi timaquin min bana cuaisama tanun 'imitima 'ain.

3

Usaia axa Jesucristomi catamëcë unicama 'iti bana

¹ Axa Jesucristomi catamëcë unicama camina manuaxma 'inun ësaquinribi cati 'ain: Aín 'apucama 'imainun aín cushicaman bana cuaquin ca atun cacësabi oquin 'ati 'icën. Uisa ñu cara upí 'icë a ca chiquíshquinma 'ati 'icën. ² Uinu 'icë unimibi ca 'atimati banatima 'icën. Bëtsi unibë cuëbicanancëma 'ianan ca upí sinánñu uni 'aish rabiti cuamianantima 'icën.

³ Nuxribi cananuna sinánñuma 'aish Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'iáma 'ain. Usa 'aish cananuna ñu 'atimaishi 'anúan bëtsi unin sinánmicëxun 'anan nunbi sinani nux cuëncësabi oi ñunshini 'iacën. 'Aisama ñuishi 'anan cananuna bëtsi unimi nutsianan numia uni nishcëx abë nishanancën. ⁴ Usaínu 'iá 'icëbi ca Nucën Papa Dios, an nu ainan 'inun iémiti, an, an ca upíira 'ixun nu nuibatia quixun nu 'unánmiacëxa. ⁵ Usoquin ca nun ñu upí 'acë cupíma, nuibaquinshi nu ainan 'inun iémiacëxa. Iémiquin ca bacéntëcëncësa 'inun nun 'uchacama tērénquin aín Bëru Ñunshin Upitan nu bëtsi ocëxa. ⁶ Jesucristo, an nu iémicë, a cupíshi ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí nubëa 'iti oquin nu 'ináncëxa. ⁷ Usa 'ixun cananuna anbia nuibaquin nu 'aquinquin upí 'imicë cupí, abënu xëñibua 'aínbi tsóti, a caínti 'ain.

⁸ Ënë banacamax ca asérabi upí 'icën. Usa 'aían ax quicësabi oi camabi uni 'iti ca asábiira 'icën. Usa 'ain camina axa ami catamëcë unicama Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iquian ënquinma ñu upíshi 'anun upí oquin 'ësëti 'ain. ⁹ Bëtsi bëtsi unix ca sinánxmaishi aín rara 'iá bana ñui bëtsi unibë cuëbicanánan, usaia judíos unicama 'itia Moisésnën cuëneo bana uisai quicë cara quixun ñui cuamianani bëtsibë nishánania. Usaia 'iabi camina mixribi usai 'iquinma atu isëshiti 'ain. Usai 'iquin upí oquin sinani banacëma 'ixun ca unin bëtsi uni upitaxa 'inun 'aquinima.

¹⁰ Uinu 'icë unin cara axa Jesucristomi catamëcë unicama bëtsin sináncësa oquian sinánunma amanu amanu sinánmia, a camina usai 'iaxma 'inun quixun caquin 'ësëti 'ain. Cacéxbia sinanatiama camina amiribishi catëcënti 'ain. Cacëxunbia cuatiama camina mitsubëa 'inúnma ënti 'ain, ¹¹ ax upí sinánñu 'iá 'aishbi ca bërí usama 'icë quixun 'unánquin. Aín ñu 'aisama 'acë sinanaquin ëncëma cupí camina usoquin 'ati 'ain.

Ësaquinribia Pablonën Tito cá bana

¹² Nicópolisnuxun mita inúmiti cana sinanin. Usa 'ain, Artemas carana xuti 'ain, Tíquico carana xuti 'ain, xucëbë camina panatima Nicópolisnu 'ë isi uti 'ain. ¹³ Ucëma pain 'ixun camina an bana 'unánquin unicama 'ësëcë uni, Zenas, abëtan Apolonën cuanuxun aín ñu mëníoia 'aquinti 'ain. 'Aquianan camina cuania uisa ñu cara cuëñia a 'inánti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain camina axa Jesucristomi sináncë unicaman upí ñuishi 'anan bëtsi uniribi 'aquinsa 'icë 'aquinun sinánmiti 'ain, usaquin 'aquian uni raíriribi Jesucristomi catamënun 'aquinun.

Upí oquin sinánxunquian ashiquin Pablonën bërúanxa 'inun ca

¹⁵ 'Ëbë 'icëcaman ca camaxunbi bërúanxmi 'icanun mitsu canun quixun 'ë caxa. Uicaman cara nuxnu Jesúsni sináncë 'icë nu nuibatia acama camina bërúanxa 'inun cati 'ain. Nucën Papa Diosan micama nuibaquin 'aquincëxmi upitax 'iti cana cuëñin. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN FILEMÓN BUÁNMIÁ QUIRICA

PablonĒan Filemón quirica cuēñōoxuan

¹ Filemón, 'ĕx Pablo, Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncĕ cupí sipuacĕ 'ixun, cana axribi Jesucristomi catamĕcĕ 'aísha nucĕn xucĕn 'ain, Timoteobĕtan mi quirica buánmin. Minribimi nubĕtan Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncĕ 'icĕ cananuna ĕnĕ quirica mi cuēñōoxunin. ² Usa 'ain cananuna axa Jesucristomi catamĕcĕ 'aish min xubunu timĕcĕ unicama 'imainun nucĕn chirabacĕsa, Apia, 'imainun Arquipo, anribia nubĕtan tĕmĕraquinbi Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncĕ, acaman cuanun ĕnĕ quirica mi buánmin. ³ Mitsúxmi Nucĕn Papa Diosbĕtan Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn nuibaquin 'aquincĕx chuámarua 'iti cana cuĕñnin.

Ainan 'aish aín unicamabĕ nuibananan Filemón upiti Jesucristomi sinan

⁴⁻⁵ Nucĕn Papa Diosbĕ banaquin cana camabi nĕtĕ mi sinánquin a mi ñucáxunin. Ñucáxuanan cana, mitsux isamina Nucĕn 'Ibu Jesúsmi upiti sinani ami catamĕti, aín unicamabĕ nuibanandin quixun ñuicania cuaquin Nucĕn Papa Dios —asábi ca —caquin a rabin. ⁶ Mix Jesucristomi catamĕquinmi ax cuĕñcĕsabi oquin 'acĕ cupí, ca uni raírinxribi ami catamĕaxa. Acaman uisaira oquin cara Jesucristonĕn aín unicama 'aquinia quixun 'unánun cana aturibi Nucĕn Papa Dios ñucáxunin. ⁷ 'Ēn xucĕn, cana mi cain, axa anuax Jesucristomi catamĕcĕ uni raírinĕan masá nuitucĕ 'ixunbi minmi nuibaquin 'aquincĕxun upí oquin sinania ñuia cuaquin cana cuĕñquin upí oquin sinan.

Onésimo binuan Pablonĕn Filemón ca

⁸ Cristonĕan 'ĕ aín bana ñuixunun 'imicĕ 'ixun, 'ĕx cuĕñcĕsabi oquinmi 'anun 'ĕn mi cati ca asábi 'icĕn. ⁹ Usa 'aínbi cana —'ĕ nuibaquinshi camina ĕx cuĕñcĕsabi oquin 'ati 'ai —quixun sinánquin mi cain. 'Ēx cana Pablo, caniacĕcĕ uni 'aish, Cristo ñuiquin uni bana ñuixuncĕ cupí sipuacĕ 'ain. ¹⁰ Usa 'ixun cana Onésimo ñuiquin mi cain. Ēnĕ sipunuxun 'ĕn aín bana ñuixuncĕxun cuati ca Onésimo Jesucristomi catamĕaxa. Ax bĕrí Jesucristonan 'aish ca 'ĕn bĕchicĕsa 'icĕn.

¹¹ Bĕráma ca Onésimo min ñu mĕĕmicĕ uni 'ixun 'aquinsa 'ixunbi mi 'aquincĕma 'icĕn. Usa 'ixunbi ca bĕrí 'ĕa 'aquincĕsaribi oquin miribi 'aquinti 'icĕn. ¹² Minu cuantĕcĕnun cana a xutin. 'Ēn nuibairacĕ 'aish ca ax 'ĕn taná bĕchicĕsa 'icĕn. Usa 'icĕ camina upí oquin biti 'ain. ¹³ Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncĕ cupí sipuacĕ 'icĕa, min 'aquiniamabi an ĕnuxun 'ĕ ñu 'axunun bĕrúnti cana sinan. ¹⁴ Usa 'ixunbi cana mi ñucácĕma pain 'ixun a bĕrúncĕma 'ain. 'Ēx cuĕñquinbi, 'ĕn mi ñucácĕxunmabimi mix cuĕñquin a 'ĕ ñu 'amixunti cana sinanin. ¹⁵ Ēnantĕcĕntimoí mibĕ 'iti cupí sapi ca Onésimonĕn mi ĕanxa. ¹⁶ Min ñu mĕĕmicĕ unishi 'iá 'aíshbi ca bĕrí Onésimo Jesucristomi catamĕcĕ 'aish min xucĕnsa 'iti 'icĕn. 'Ēn cana a nuibatin. Usa 'icĕbi camina miinra 'ĕn 'acĕsamaira oquin a nuibati 'ain, min ĕmanu 'icĕ cupishima, Jesucristomi catamĕcĕ 'aísha min xucĕnsa 'icĕ.

¹⁷ Usa 'ain camina —'ĕx cana Pablobĕ nuibanancĕ 'ai —quixun sináncĕ 'ixun minmi 'ĕ bicĕsaribi oquin a biti 'ain. ¹⁸ An min ñu mĕcamanan mi ribíncĕ 'ain camina 'ĕn mi a cupónun 'ĕ cati 'ain. ¹⁹ 'Ēx Pablo 'ixun cana 'ĕn mĕcĕnanbi cuĕñōoquin mi cain, 'ĕn Jesucristo ñuiquin cacĕ cupí ainan 'ixunmi min 'ĕ cupíoti asábi 'aínbi cana Onésimonĕan mi ribíncĕ a mi cupíoti 'ain. ²⁰ Usa 'ain camina mix Jesucristonan 'aish 'ĕn xucĕnsa 'ixun, Jesucristomi catamĕcĕ unin 'acĕsoquin upí oquin sinánquin, 'ĕxribi ainan 'icĕ upí oquin sinani cuĕñnun 'ĕ 'imiti 'ain.

²¹ 'Ēn cacĕsa oquinshi 'aquinma camina minbi 'ĕn mi cacĕsamaira oquin 'ati 'ai quixun sinánquin cana mi buánminuxun ĕnĕ quirica cuĕñōoin. ²² Nucĕn Papa Diosmi 'ĕ ñucáxuncĕx cana mitsu isi cuanti 'ai quixun cana sinanin. Usa 'ain camina anu 'ĕx 'i cuanti 'ĕ meníoxunti 'ain.

Upí oquin sinánxunquian ashiquin Pablonën bërúanxa 'inun ca

²³ Epafrasnën ca 'ëcëñuan Jesucristonan cupí sipuacancë 'ixun bërúanxmi 'inun mi canun 'ë caxa. ²⁴ 'Imainun ca an ëbëtan bana uni ñuixuncë unicama Marcos, Aristarco, Demas, Lucas, acamanribi bërúanxmi 'inun mi canun quixun 'ë caxa.

²⁵ Nucën 'Ibu Jesucristonëan nuibaquin 'aquincëxmi min sinan upí 'aish chuámarua 'iti cana cuëënin. Ashi, Pablo.

UNÁAN HEBREO BANAN BANACĚ UNICAMA BUÁNMIÁ QUIRICA

I. CRISTONĚX CA ANGELCAMA 'IMAINUN MOISESBĚTAN SĚNĚNMAIRA 'ICĚ QUICĚ BANA (1-4)

Aín unicama pain xutancĕxuan Nucĕn Papa Diosan aín Bĕchicĕira xua

¹ Bĕráma ca Nucĕn Papa Diosan nucĕn raracaman aín cushi 'unánan uisai cara aín uni 'iti 'icĕ quixun 'unánun, Nucĕn Papa Dios, an sinánmicĕ bana uni ñuixuncĕ unicamabĕ bananan namámiquin canan, bĕtsi bĕtsi ñu ismiquin canan, bĕtsi bĕtsi ñu 'aquinribi atu ismiacĕxa. ² Bĕráma usaquin nucĕn raracama 'unánmia 'aínbi ca an xucĕxun aín Bĕchicĕ anbi aín Papan bana unicama ñuixuancĕxa. Nucĕn Papa Diosan ca aín Bĕchicĕ camabi ñu uniomiacĕxa. Usa 'ain ca an camabi ñu, naíu 'icĕ ángelcama 'imainun, ĕnĕ menu 'icĕ unicama 'imainun, camabi ñu unio 'icĕ aín Papan a 'ibuamiacĕxa. ³ Nucĕn Papa Dios ax ca unin sinánsamaira 'aish upíira 'icĕn. Usa 'ain ca aín Bĕchicĕ Jesucristo axribi asaribi 'icĕn. Usa 'ain ca uisa cara ax 'iacĕxa quixun 'unánquin unin 'unánti 'icĕn, aín Papa Dios ax ca asaribi upí 'icĕ quixun. An unio 'ixun ca an unio ñucama, aín banánbia usabi 'inun 'imia. Usa 'aish ca camabi unin 'ucha tĕrĕncĕ 'inun bamax baísquitancĕx, aín Papan nĕtĕnu cuan 'aish aín mĕqueu abĕ 'Apu 'icĕn. ⁴ Nucĕn Papa Diosan Bĕchicĕ ax ca aín Papa cuĕĕncĕsabi oi 'icĕ cupí, aín ángelcamasamai upíira 'icĕn. Usa 'ain ca aín Bĕchicĕ Jesucristo axribi asaribi 'icĕn. Usa 'ain ca uisa cra 'aish aín Papabĕ 'Apu 'icĕn. Usa 'aísha ax aín Papabĕ 'Apu 'ain ca ángelcama abĕ sĕnĕnma 'icĕn.

Nucĕn Papa Diosan Bĕchicĕ, ca ángelcamabĕtan sĕnĕnmaira 'icĕ quicĕ bana

⁵ Nucĕn Papa Diosan ca uinu 'icĕ ángelbi cáma 'icĕn: Mix camina 'ĕn Bĕchicĕ 'aish xĕnibua 'aínbi 'ĕbĕ 'iti 'ai quixun. 'Imainun ca uinu 'icĕ ángelbi ñuima, Jesúsĕshi ñui, Nucĕn Papa Dios ĕsairibi quiacĕxa:

'Ĕx cana aín Papa 'iti 'ain. Ax ca 'ĕn Bĕchicĕ 'iti 'icĕn.

⁶ Usa 'aish ca aín Bĕchicĕ aratsushi 'icĕbi ĕnĕ menu xuti ĕsai quiacĕxa:

'Ĕn ángelcaman ca a rabiti 'icĕn.

⁷ Ángelcama ñui ca Nucĕn Papa Dios ĕsai quiacĕxa:

'Ĕn 'amicĕxun ca 'ĕn ángelcaman 'ĕn cacĕsabi oquin ñu 'aia. Usa 'ain cana 'aisa tanquin suñusa 'imianan 'aisa tanquin tsi rĕquirucĕsa 'imin. Usa 'ixun ca 'ĕ ñu 'axunia.

⁸ Usai quiquinbi ca aín Bĕchicĕ aira ĕsaquin caia:

Mixribi Dios 'aish camina usabi 'itioi 'ĕn nĕtĕnu 'Apu 'ain. Mix 'Apu upíira 'aian min banaribi upí 'ain ca min 'ati ñucamaribi upí 'icĕn. ⁹ Unían upí ñuishi 'ati cuĕĕanan camina atúan 'aisa tancĕ 'atima ñu a cuĕĕncĕma 'ain. Usa 'icĕ cana 'ĕx Dios 'aish min Dios 'ixun, unicama 'imainun ángelcamaribi 'acĕsamaira oquin, cuĕĕinra cuĕĕnun mi 'imian.

¹⁰ Usaquin canan ca Nucĕn Papa Diosan ĕsaquinribi aín Bĕchicĕ caia:

Mix camina camabi ñu aín 'ibu 'ain. Min camina bĕráma meçama 'imainun naí 'imainun anu 'icĕ ñucamaribi uniocĕn. ¹¹ A ñucamax ca nĕtĕti 'icĕn. Nĕtĕcĕbĕbi camina mix nĕtĕtima 'ain. Chupa 'icĕsaribiti ca a ñucama xĕnibuti 'icĕn. ¹² Usa 'icĕmi min, chupa xĕni 'acĕsaribi oquin capúncĕxbi ca me 'imainun naí iótĕcĕncĕ 'iti 'icĕn. Acamaxa usai 'icĕbĕbi camina mix usabi 'in. Mix camina usabi 'iá 'aish usabi 'iti 'ain.

¹³ Uínsaranbi ca uinu 'icĕ ángelbi Nucĕn Papa Diosan ĕsoquin cáma 'icĕn:

Axa mimi nishcĕ unicama 'ĕn mi 'ibuamimainun camina mix 'ĕbĕ 'Apu 'aish 'ĕn mĕqueu 'iti 'ain.

¹⁴ Camabi ángelnĕx ca an Nucĕn Papa Dios ñu 'axuncĕ 'icĕn. Usa 'ixun ca an xucĕxun, uicamax cara an mĕníosabi oi Nucĕn Papa Diosnan 'inux iĕnuxun 'aia, acama 'aquinia.

2

Jesucristomi catamëti iétisama tantima bana

¹ Usa 'ain cananuna Nucën Papa Diosan Bëchicë ñui quicë bana a upí oquinra bëméquín cuati 'ain, a bana manuquinma ax quicësabi oquin 'anuxun. ² Bërâma ca ángelcaman 'aquinmainun Nucën Papa Diosan nucën raracama ñuixunun quixun, Moisés aín bana 'ináncëxa. Usa 'ain ca raírinën a bana quicësabi oquin 'amainunbia an a bana quicësabi oquin 'acëma unicama, a Nucën Papa Diosan atun 'ucha cupíbi castífcancëxa. ³ ¿Aséabi usa 'ain caranuna nux —Jesucristomi catamëtia uni Nucën Papa Diosnan 'inun iéti bana a cuatíbi, a bana quicësabi oi 'icëma 'aish uisa tancëx iéti 'ain? A bana anun nun 'ucha téréncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inux iéti, a ca Nucën 'Ibu Jesucristonën pain unicama ñuixuancëxa. Usa 'ain ca an cuacë uni raírinën, a bana ca aséabi 'icë quixun 'unánquin, nuribi 'unánmiacëxa. ⁴ A unicama ca Nucën Papa Diosan uni itsin 'acëma ñu 'anun 'amiacëxa, an aín bana ñuixunia cuacë unicaman, aséabi ca aín bana 'icë quixun 'unánun. 'Imianan ca atu bëtsi bëtsi ñua 'anun aín Bëru Ñunshin Upí 'ináncëxa, ax cuëncësabi oquin.

Axa ami catamëti unicamasaribia Jesucristo 'iá bana

⁵ Aín unicama cara uisai 'iti 'icë quixun ñuiquín cana mitsu cain, Nucën Papa Diosan ca ángelcama —mitsux camina 'ën unicaman 'apu 'iti 'ai —quixun cáma 'icën. ⁶ Usama 'aínbi ca bërâma Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quia:

Nucën Papa Dios, ¿axa aña 'icë caramina uni sinánxunin? ¿Axa aña 'ain caramina axa chëquiti unicama 'aisamaira oquin sinanin? ⁷ Min camina usabi 'inuxmabia ángelcamabë sënënmara 'inun uni 'imiacën. Usa 'imiquinbi camina minan 'aísha mibë xënbua 'aínbi 'itioquin 'imianan min unio ñucamaribi 'ibuamiacën.

⁸ Usonan camina unicama camabi ñu aín 'ibu 'inun 'imiacën.

Usa 'ain ca camabi ñun 'ibu 'inun 'imiquin Nucën Papa Diosan aña ñubi an 'ibuacëma 'itimoquin unicama uniocëxa. Usa 'aínbi cananuna 'unanin, camabi ñuira ca unin 'ibuacëma pain 'icën. ⁹ Usa 'aínbi cananuna Jesús 'unanin. A ca Nucën Papa Diosan, usabi 'inuxmabi ënë menu uni 'aish ángelcama meura 'inun xuacëxa. Unicama nuibaquian Nucën Papa Diosan sinánsabi oi ca ax camabi unin 'ucha cupí bamacëxa. Usa 'icëbi ca paë tani bamacë cupí baísquimitancëxun Nucën Papa Diosan aín nëtënu abë 'Apu 'inun 'imiacëxa. Usa 'icëbi ca paë tani bamacë cupí baísquimitancëxun Nucën Papa Diosan aín nëtënu abë 'Apu 'inun 'imiacëxa.

¹⁰ Nucën Papa Diosan ca camabi ñu ainan 'inun uniocëxa. Usoquin 'á 'aish ca, an aín bana cuacë aín bëchicëcamaxa aín nëtënu abë 'iti cuëñia. Usa 'ixun ca axa uni 'aish tëmëranan paë tani bamacë cupíshi Nucën Papa Diosan ainan 'inun uni iéminun Jesucristo 'imiacëxa. ¹¹ Jesús, an aín unicama Nucën Papa Diosan iscëxa upí 'inun 'imicë a 'imainun an usaquin 'imicë unicama, acaman Papa ca Nucën Papa Dios 'icën. Usa 'ain ca Jesús aín unicama sinani rabinima, atux ca 'ën xucéantu 'icë quia, ¹² aín bana quiricanu cuënëo quicësabi oquian aín Papa ësauquin cásabi oi:

Usa camina mix 'ai quixun cana 'ën xucéantu ñuixunti 'ain. Min unicamaxa timécë, abëtan cana mi rabiti 'ain.

¹³ Èsaribitia Jesús quíá ca cuënëo bananu 'icën:

'Èx cana 'ën Papa Diosmi catamëtin.

Èsaribi ca cuënëo bananu 'icën:

'Èx cana ënu 'ain, 'ën Papa Diosan 'ë 'ináncë aín bëchicëcamabë.

¹⁴ Achúshi unin bëchicëcamax ca aín xucéсарibi 'ia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan bëchicëcamaxa uni 'ain, axribi uni 'inux Jesús uacëxa. Uni 'aish ca, an ñu 'atima 'ati sinánmicë 'aísha Nucën Papa Diosbë uni 'itima 'icëbi ñunshin 'atimanën 'apu a ñusmonux bamati cupí, Jesús uni 'iacëxa. ¹⁵ Usai 'iquin ñunshin 'atimanën 'apu ñusmoquin ca Jesusan axa ami catamëcëma 'aish aín bamati sinani racuécë unicama, ax ainan 'aish aín bamatimi racuétimoquin mëníocëxa. ¹⁶ Usa 'aish ca Jesús ángelcama

'aquinti sinani uni 'inux uáma 'icën. Uicamax cara Abraham Nucën Papa Diosmi catamëasaribiti ami catamëtia acama 'aquinti sinani ca Jesús uni 'inux uacëxa. Asérami ca usa 'icë quixun cananuna 'unanin. ¹⁷ Ésaquin nu 'aquinti cupí ax nusaribi uni 'ixun, ñunshin 'atimanën 'apun tancëxun 'unánan paë tani tëmëratí 'unan 'ixun ca Jesusan aín unicama Nucën Papa Dios upí oquin ñucáxunia. Usa 'aish ca nun 'ucha tërénux bamati cupí nusaribi uni 'iacëxa. ¹⁸ Ax tëmëranan ñunshin 'atimanën 'apun tancëxunbi ñu 'atima 'aíma 'ixun ca an, a ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'atima 'anun quixun sinánmicë aín unicamaribi usoquin 'axunma 'anun cushioti 'icën.

3

Moisésbëtan sënénmaira ca Cristo 'icë quiax quicë bana

¹ 'Ën xucéantu, mitsux ainanshi 'inun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun camina, Nucën Papa Diosan a ñuiquin unicama ñuixunun ëné nëtënu xuá 'ixuan an aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë, Cristo Jesús, a uisa uni cara 'iacëxa quixun upí oquinra 'unánti 'ain. ² Bërámá ca Jesús ucëma pain 'ain, Moisésnën nucën raracaman cushi 'ixun, Nucën Papa Diosan cacësabi oquin upí oquin ñu 'acëxa. Usaribi oquin ca Jesusan, aín Papan usaquin 'anun caíscë 'ixun, an cacësabi oquin camabi ñu 'acëxa. ³ Nucën Papa Diosan Moiséscëñun judíos unicama ainan 'inun caísa 'aínbi, ca a unicama asérami Nucën Papa Diosnan 'imiti Jesucristo axira 'icën. Usa 'ain ca Moisésbë sënénmaira Jesucristo 'icën. Ënëx ca ësa 'icën. An 'acë xubu rabcësamaira oquin ca an xubu 'acë uni a unin rabia. Usaribi oquin ca Moisés 'imainun judíos unicama 'acësamaira oquin unin Jesucristo rabiti 'icën. ⁴ Ésa ca. Uisa 'aíshbi ca xubu abi uníma. Unin 'acëx cuni ca 'ia. An 'acë uni ax ca aín 'ibu 'icën. Usaribi oquian an Moisés 'imainun judíos unicama ainan 'itioquin mëníonan camabi menu 'icë ñucama unio ax ca Nucën Papa Dios 'icën. ⁵ Nucën raracama judíos unibu 'ain ca Moisés atun cushi 'iacëxa. Aín cushi 'ixun ca Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin upí oquin ñu 'acëxa. Uisairai 'i cara ainan 'iti 'icë quixuan judíos unicaman 'unánuan atu ñuixunun quixun Nucën Papa Diosan cacësabi oquin ca Moisésnën nucën raracama 'itsa ñu ñuixuancëxa. ⁶ Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan unicaman cushi ax aín Bëchicë, Cristo, an aín Papa Dios cuëncësabi oquin 'acë, a 'icën. Usa 'aish ca Cristo ax nun cushiribi 'icën, nun nu ami catamëti ënquinma cuëenquin abë aín nëtënu 'iti sináncë 'ain.

Nucën Papa Diosan unicamaxa abë chuámarua 'iti bana

⁷ Usa 'ain ca a bana Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun unin cuënéo, ax ësai quia:

Bëría Nucën Papa Diosan mitsu cacëxun cuaquin ⁸ camina cuacëmasa otima 'ain, mitsun raracama 'ásaribi oquin. Atux ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxbi an cacë bana cuaisama tani 'atimati banai, —Nucën Papa Diosan ca nu uisabi oima —quicësa 'iacëxa, anu uni 'icëma menuax. ⁹ Ésai ca Nucën Papa Dios quia: Anuax ca 'ën cuarenta baritia atu bërúanquin ñu 'axuncëxun isíbi mitsun raracama 'ëmi sinanima 'atimati banacëxa. ¹⁰ Usai 'ia oi atumi nishi cana ësai quiacën: Ëné unicaman ca bëtsi bëtsi ñu sinani 'ëmi sinánquin 'ëx cuëncësoi 'iti 'unántisama tanxa. ¹¹ Quianan cana atumi nishi sinanatëcëntimoi ësaribiti quiacën: Atux ca a 'ën atu ñuixuncë me anu chuámarua bucunux bëbatima 'icën.

¹² 'Ën xucéantu, mitsúxribimi usai 'itima cupí camina bërúancati 'ain, 'atimaquin sinánquin Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, a ami catamëquinma ëntin rabanan.

¹³ Usai 'ima camina micama uinu 'icëxbi 'atima ñu 'atishi sinani Nucën Papa Diosmi manúti rabanan, camabi nëtën, axa Jesucristomi catamëcë unicamabë ami upiti sinánmiananti 'ain, ëné nëtëa cëñútisama pan 'aínshi. ¹⁴ Anun nux aín nëtënu 'iti nëtë sënéntamainun cananuna ami catamëtabatínu 'iásabi 'i ami catamëti 'ain. Usai 'i cananuna camabi nëtën Cristobë 'ain.

¹⁵ Ésairibi ca Nucën Papa Diosan bana cuënéo quia:

Bëría Nucën Papa Diosan mitsu cacëxun cuaquin camina cuacëmasa otima 'ain. Mitsun raracama 'iásaribiti camina 'itima 'ain. Atux ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxbi an cacë bana cuaisama tani 'atimati banacëxa.

¹⁶ ¿Uicamax cara Nucën Papa Diosan bana cuaquinbi cuacëmasa oi ax quicësabi oi 'iisama tancëx? Moisésnéan Egipto menua bécë unicamax ca usai 'iacëxa. ¹⁷ ¿'Imainun cara uicamami Nucën Papa Dios cuarenta baritian nishacëx? Axa aín 'ucha cupíbi an anua bëbati ñuixuncë menu bëbaima, anu uni 'icëma menuax cëñúa unicamami ca Nucën Papa Dios nishacëxa. ¹⁸ ¿'Imainun cara uicamaribi Nucën Papa Diosan sinántëcëntimoquin, an atu ñuixuncë menu ca chuámarua tani buacunux bëbatima 'icë quixun cacëx? An a timaquin aín bana cuaisama tancë unicama ca Nucën Papa Diosan usaquin cacëxa. ¹⁹ Usa 'ain cananuna a ñucama sinánquin 'unanin, atúan aín bana ca aséribi 'icë quixun sináncëma 'ianan ami catamëcëma cupí ca Nucën Papa Diosan a unicama anua chuámarua tani 'itia ñuixuncë menu bëbamiamia 'icën.

4

¹ Usa 'ain cananuna Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu 'imiti nëtë inúcëma 'aínshi, ainan 'iti sinánti 'ain. Mitsun raírinëxmi Nucën Papa Diosnanma 'itin rabanan camina bërúancati 'ain. ² A me anu chuámarua 'iti ñui quicë bana a ca nucën raracaman cuacëxa. Cuaquinbi ca —aséribi ca a menunú 'inun nu buánti 'icë —quixun sinánma 'icën. Usa 'aish ca a ñuixuan menu bëbama 'icën. Anu nucën raracama bëbama 'aínbi ca Nucën Papa Diosan nucën rara cásaribi oquin nux Jesucristomi catamëti aín nëtënu abë 'inux iéti bana ñuiquin nuribi caxa. ³ Nucën raracama ñuiquin cuënëo bana ca ësai quia:

Atumi nishi cana sinanatëcëntimo a unicama ñui quiacën: Atux ca a 'ën atu ñuixuncë me anu chuámarua buacunux bëbatima 'icën.

Atúxa usai 'ia 'aínbi cananuna nux Nucën Papa Diosmi catamëti ax nubë 'ain chuámarua 'i cuëënin. Usaínu 'itioquin ca Nucën Papa Diosan camabi ñu unioquin mënóccëxa, ⁴ aín bana cuënëo ësai quicësabi oquin:

Camabi ñu męcën achúshi 'imainun achúshi nëtë cëñuquin uniotancëx ca Nucën Papa Dios nëtë itsin tanti —'ë ñu unioccëcama ca asábi 'icë —quixun isi upí oquin sinani cuëëancëxa.

⁵ Nucën raracama ñui ca Nucën Papa Diosax ésaribiti quiacëxa:

Atux ca 'ën atu ñuixuncë me anu 'ëbë chuámarua 'aish cuëëni buacunux bëbatima 'icën.

⁶ Usa 'ain ca ënë nëtënu 'icë unicama Nucën Papa Diosmi catamëti abë upí 'aish chuámarua 'iti, 'aíshbi raírinëx ami sináncëma pain 'icën. Usaribiti ca atun pain cuaquinbi a bana quicësabi oquin 'acëma 'aish a Nucën Papa Diosan ñuixuncë menu bëbama 'icën. ⁷ A paían ñuixuncë unicaman aín bana cuama 'ain ca ënë nëtënu 'icë unicaman cuati oi Nucën Papa Dios amiribishi quitëcëni, bërí camina 'ëmi catamëcanti 'ai quiax quiacëxa, ësai:

Bëría Nucën Papa Diosan mitsu cacëxun cuaquin camina cuacëmasa otima 'ain.

Usaquin ca Davitan, Josuénëan judíos unicama Nucën Papa Diosan ñuixuan menu bëbaquián 'ain, a xëribucëbëtan cuënëocëxa. ⁸ A unicama Nucën Papa Diosan anu chuámarua 'aish bucuti ñuixuncë menu bëbáma 'aínbi ca aín bëchicëcamax Josuénëan buáncëx anu bëbacëxa. Josuénëan anua atux chuámarua 'aish bucuti menu buáncëx bëbatancëxuan ax quicësabi oquin 'ai ami catamëcë 'ain ca Nucën Papa Dios amiribishi anun uni chuámarua 'iti bana ñui quitëcëanma 'itsíanxa. ⁹ Usa 'ain cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca aín unicamaxa ainan 'aish ax cuëëncësabi oi ënë menu chuámarua 'itancëx aín nëtënuira chuámarua 'aish bucuti oquin mënóccëxa quixun. ¹⁰ Uicamax cara ax cuëëncësa oíshi 'iti sinani bënëti a ëni, ami catamëti Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'ia, ax ca Nucën Papa Dios ñucama uniotancëx cuëëansaribi oi 'ia. ¹¹ Nucën Papa Diosan atu ñuixuncë menu bëbáma unicama usaribiti nuxribi ami catamëcëma 'itin rabanan cananuna ainan 'aish upí oquin sinani ami catamëquin ëníma bërúancati 'ain.

¹² Cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios ax ca bamatimoi tsotia. Ax ca cushiira 'icën. Usa 'ixun ca aín bananu 'aia nu 'unánmia, nun caranuna aséribi upí oquin sinani, caranuna upí oquin sinanima quixun. 'Unánmianan ca uisa cupí caranuna usoquin 'ai

quixun nu 'unánmia. ¹³ Axa an unio 'aish Nucën Papa Diosmi unéti uisa ñubi ca 'aíma 'icën. An uni aín ñu 'acë cupí, uisa cara oti 'icë quixun 'unáncë, Nucën Papa Dios, an ca camabi ñua unin 'aia 'unánan aín nuitu mēúa chiquinaquinma sináncë ñubi 'unania.

An aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë, Jesucristo ñuicë bana

¹⁴ Jesús ax ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ianan, an nu Nucën Papa Dios ñucáxuncë 'aish aín Papa Diosan nētēnu abēbi 'icën. Usa 'icë cananuna ami catamēquin aín bana cuati ëntima 'ain. ¹⁵ Jesús an nu Nucën Papa Dios ñucáxuncë, ax ca uni 'aish nux 'icēsaribiti tēmēraíbi 'uchama 'icën. Usa 'ixun ca nuribi tēmēranan ñunshin 'atimanën 'atima ñu 'amitisa taniabi nuibaquin nu 'aquinti 'icën. ¹⁶ Asérabi ca usa 'icë quixun 'unánquin cananuna ami racuéquinqinma, an nu nuibacë Nucën Papa Dios a nun 'uchacama tērénquin nu 'aquinun ñucáti 'ain, an nu nuibacë cupí. Usaquin cananuna anúnu uisai cara 'icë nētēn, nuibaquian nu 'aquinun ñucáti 'ain.

II. LEVITAN RĒBUNQUI 'IASAMA CA CRISTO 'ICĒ QUICĒ BANA (5-8)

5

¹ Nucën Papa Diosan mēníosabi oquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun, judíos unicaman 'ucha 'imainun aín 'ucharibi tērécë 'inun 'aracacë ñuina 'axunquin Nucën Papa Dios ñucáxunia. ² Usa 'ixun ca axribi uni 'icëa ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'atima 'anun quixun tancëxun 'unan 'ixun uni itsi usaribiti 'ia 'aquinti 'unania. An ca, —usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun 'unánquinma an ñu 'acë unicama 'imainun, —usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun 'unánquinbi 'acë unicama aribi, ami nishquinma atux upí 'inun 'aquinti 'icën. ³ Axribi ñu 'atima 'acë 'ixun ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun judíos uni raírinen 'uchacama 'imainun aín 'uchacamaribi tērécë 'inun quixun 'aracacë ñuina 'aia.

⁴ Ui uníxbi ca axbi 'iisa tani judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'itima 'icën. Nucën Papa Diosan 'imicëx cuni ca usai 'iti 'icën, Nucën Papa Diosan —Aaronën ca 'ën unicama 'ë ñucáxunti 'icë —quixun Moisés cásaribi oi. ⁵ Usaribiquin ca Cristonën anbi judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'iti sinánma 'icën. Nucën Papa Dios an Mix camina 'ën Bëchicë 'aish xēnibua 'aínbi 'ëbë 'iti 'ai, quixun cacë, anbi ca Cristo judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'imiacëxa. ⁶ Ēsairibi ca cuēñeo bananua Nucën Papa Diosan aín Bëchicë cá bana quia: Mix camina nētétimoí usabi sacerdote, an 'ën unicama 'ë ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribi.

⁷ Jesusan ca ënë menu 'aish abë banaquin aín Papa ñu ñucáçëxa. Ñucáquin ca axa bamatimoquin a iémiti cushiñu 'icë 'unánquin, munuma banaquin cacëxa. Usaquian ax cuēñcēsabi oquin 'aquinun quixun ñucáçë cupí ca Nucën Papa Diosan Jesucristo 'aquiancëxa. ⁸ Usa 'ain ca Cristonën, ax aín Bëchicë 'aíshbi tēmēracë 'ixun, Nucën Papa Dios cuēñcēsabi oquinshi 'ati 'unáncëxa. ⁹ Ax tēmēraibi aín Papa Dios cuēñcēsabi oi 'iá 'ixun ca an aín bana cuaquin ax quicēsabi oquin 'acë unicama a aín 'ucha tērénquin Nucën Papa Diosnan 'aish xēnibua 'aínbi abë 'inun iémia. ¹⁰ Ax ca ësaquian Nucën Papa Diosan cá, a 'icën, —mix camina sacerdote, an 'ën unicama 'ë ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribiti.

Jesucristomi catamēquin ëncë 'icë 'aish 'unánmitēcëinsa bana

¹¹ Usa 'aínu mitsu ënë banacama ñuixuinsa tancëxunbi camina mitsun asérabi upí oquin a bana cuaisama tanin. ¹² Mitsúinra a ñuicë bana a 'unáncë 'ixun uni itsi 'unánmisa 'aíshbi camina mitsúnmi bëráma cuacë bana Jesucristo ñui quicë, a 'unánmitēcëinsa 'ain. Ēnë ñu upí oquin cuacëma 'aish camina mitsux tuáratsu ñu iru piisama pain 'ixun aín titan xuma 'acësa 'ain. ¹³ Bëráma cuacë bana 'unánmitēcëinsa 'aish camina an aín titan xuma 'acë tuásaribi 'ain, uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun 'unáncëma 'aish. ¹⁴ An Nucën Papa Diosan bana upí oquin sinánquin an cacēsabi oquin 'acë uni, an

ca upí oquin 'unania, uisa ñu 'ati cara Nucën Papa Diosan iscëx asábi 'icë, uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixun. 'Unánquin ca usoquin 'aia. Usa unix ca tuá xuratsusama 'aish uni apánsa 'icën.

6

¹ Usa 'ain cananuna tuá xuratsu 'icësaíma uni apan 'icësaí 'inuxun a paínu cuacë bana Cristo ñui quicë, aíshima bëtsi ñuribi 'unánti 'ain. Cananuna a paínu 'unan banacama ësai quicë, a ñuitëcëntima 'ain: nunbi ñu 'atima 'acë cupí Nucën Papa Diosnanma 'aish bamati 'aíshbi sinanati Nucën Papa Diosmi catamëtishi iéti, ² 'imainun Jesús sinani nashimicë 'iti, 'imainun Jesúsnan 'ixun axa ami catamëcë uni itsinu nun mëcën nanquin Nucën Papa Dios ñucáxunti, 'imainun camabi uníxa baísquia ca Nucën Papa Diosan an 'acë ñucama 'unánquin uisa cara oti 'icë quixun cati, acama. ³ Èsa banacama mitsu ñuixuntëcënquinma cananuna Nucën Papa Dios cuëncëbëtan bëtsi ñu mitsu ñuixunti 'ain.

⁴ Uí unicamax cara Jesucristomi catamëcë 'ixun, ax ca abë 'icë quixun 'unáncë, 'ianan Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan aín nuitu mëu sinánmicë 'ianan, ⁵ Nucën Papa Diosan bana ca upíira upí 'icë quixun sinánquin cuanan, Nucën Papa Diosan cushi, anon cana aín nëtënu 'iti 'ai quixun sináncë, ⁶ 'ixunbi ami sinánquinbi ëni uni raírinën cuatánun —'ëx cana Jesucristomi sinántëcënima —quia, a unix ca an Nucën Papa Diosan Bëchicë i curúsocënu matáscë uníxa 'iásaribi 'icën. Usai 'icë uni ax ca amiribishi Jesucristomi sinanatëcënima. ⁷ Usa unicamax ca anu ñu 'apáti meesaribi 'icën. Èsa ca. Nucën Papa Diosan, menu 'uí 'itsa 'ibúmicëxun chabócëx ca ñu bëru 'imainun unían 'apácë ñu cotancëx tapunia, tapúanan ca tuaia. Usaía 'inúan Nucën Papa Diosan 'imicëxa 'ia ca an ñu 'apácë uni an aín naënu 'icë ñu pinuxun bitsia. ⁸ Usa 'aínbi ca bëtsi me camabi ñu 'atima, muxa, chucu, acama anu coi canicëbë anu upí ñu 'iruima. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan iscëx a me 'aisama 'icën. Usa 'icë ca aín 'ibun axa corucë ñucama nëënia.

Xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti cupí bënëtima chuámarua 'iti

⁹ 'Ën nuíbacë xucéantu, uni raírinën ca Nucën Papa Diosan Bëchicëmi catamëtancëx-unbi ënia quixun ñuixunquinbi cananuna 'unanin, mitsux camina Jesucristo cupí ainan 'inun iémicë 'ixun ëncëma 'aish aséabi Nucën Papa Diosan upí oquin 'aquíncë 'ai quixun. ¹⁰ Nucën Papa Dios, an ca aín sinan upí 'ixun, mitsúnmi aín unicama nuibaquin upiti bucunun 'aquianan bëríribi usoquin mitsun 'aia, manuquinma sinania. ¹¹ Usa 'aínbi cananuna anúnmi Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti nëtë utámainunmi mitsun 'acësabi oquin chiquíshquin ënquinma Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'ati cuëënin. Usaquin 'aquin camina Nucën Papa Diosan nëtënu cëñútimoí abë 'iti sinánquin caínti 'ain. ¹² Mitsúxmi chiquish 'iti cananuna cuëëniman. Cananuna cuëënin, Nucën Papa Diosan aín quicësabi oquin 'aquincéxa aín uni raírinëx a ëníma ami catamëti upiti 'ia isími usaribiti 'iti.

¹³ Nucën Papa Diosbë ca camabi uni 'imainun ángelcamaribi sënëníma. Usa 'ixun ca anbi sinanatëcëntimoquin Abraham cacëxa: ¹⁴ “Èsoquin cana aséabi 'ati 'ain. Cana mi upí oquin sinánxunquin bëchicëñu mi 'imianan min rëbúnqui 'itsaira 'inun uámiti 'ain”. ¹⁵ Usaquian cacëxun ca Abrahamnën —Nucën Papa Dios quicësabi oi ca 'iti 'icë —quixun sinánquin bënëquinma, caíancëxa. Caíncëbë ca Nucën Papa Dios quicësabi oi Abrahamnën xanu tuutancëx Isaac bacéancëxa. ¹⁶ Ènëx ca ësa 'icën. Unix ca uni itsían aín bana isa aséabi 'icë quixun 'unánun quíax, aín 'apu axa asamaira 'ain, a ñui ësai quia: Nun 'apúnbi ca 'unania, 'ën mi cacë bana ënëx ca aséabi 'icën. Usai quicëbëtan ca an aín bana ca aséabi 'icë quixun 'unánquin abë cuëbicanántima 'icën. ¹⁷ Usaribiti ca Nucën Papa Dios axribi, axa ami catamëti ainan 'iti unicaman —aín quicësabi oi ca aséabi 'iti 'icë —quixun 'unánun, —xëñibua 'aínbia sinanatëcëntimoí usabi 'iti ca ënë bana 'icë —quíax quiacëxa. ¹⁸ Usa 'ain cananuna an ca ax quicësabi oquin 'aia quixun 'unánan, axa —sinanatëcëntimoquin cana mitsu cai —quicë cupí ca an aséabi usoquin 'ati 'icë quixun 'unanin. Usaquin 'unánquin cananuna 'unanin, nun nu an

nu 'aquinun ñucácë 'ixun ca nu asérabi 'aquinti 'icë quixun. 'Unánan cananuna ami catamëquin —aín bana quicësabi oi cana asérabi ainan 'aish aín nětënu abë 'iti 'ai — quixun 'unanin. ¹⁹ Ënëx ca ësaribi 'icën. An manë nunti niquincë unicaman ca aín manë nuntia bëchunan tucáncaquin amami amami buánti rabanan, manë cha manë risin təcërëcaxun, an cushioquin tuínun quixun baca nëbétsi nipatia. A manë chan tuíncë cupí ca nunti amanu amanu cuanima. Usaribiti cananuna Cristo anu Nucën Papa Dios 'icë anu cupí nun amanu amanu sinánbëquínquinma Jesucristomi sinánti ëntima 'ain. ²⁰ Cristo axa anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'ain cananuna nuxribi anu abë 'iti 'ain. Ax ca nětétimoi xëñibua 'aínbi usabi sacerdotenën cushicaman 'apu 'aish, an aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxunti a 'icën, Melquisedec 'iásaribiti.

7

Jesús ax ca Melquisedec 'iásaribiti an aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë 'icë quicë bana

¹ Mitsux Abrahamnën rëbúnqui 'ixun camina 'unanin, Melquisedec ax ca Salem cacë menu 'icë unicaman 'apu 'iacëxa. Ax ca sacerdote, an unicama Nucën Papa Dios manámi 'icë a ñucáxuncë 'iacëxa. Usa 'ain ca bëtsi menu 'icë 'apucaman Abrahamnën xucënan bëchicë Lot cacë, aín nětënu 'icë unicamabë 'acánanquin ñusmotancëxun aín ñucamacëñunbi 'itsa uní 'imainun xanu 'imainun tuáribi buáncëxa. Usoquin 'acë cuabiani aín unicama buani cuanxun ca Abrahamnëñribi a suntárucama ñusmoxun abámianan anu 'icë 'apucaman buáncë unicamacëñun camabi ñu bitécëancëxa. Bibiani cuantëcëni ca Abraham Melquisedecbë mëranancëxa. Abë mërananquin ca Melquisedecnën, Nucën Papa Diosan ca Abraham 'aquianxa quixun 'unanquin —an ca mi upí oquin sinánxunia — quixun caquin, a Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. ² Usaquin cacëxun ca Abrahamnën an bëcë ñucama mësú Melquisedec 'ináncëxa. Melquisedec quicë bana ax ca “upí 'apu ca ax 'icë” qui quicë bana 'icën. Melquisedec ax ca Salem cacë menu 'icë unibu aín 'apu 'iacëxa. Salem quicë bana ax ca “bëtsi unibubë 'acananima ca chuámarua bucuia” qui quicë bana 'icën. Usa 'ain ca Melquisedec 'acánanti sináncëma 'apu 'iacëxa. ³ Melquisedec a ca uix cara aín papa 'iacëxa, uix cara aín tita 'iacëxa, aña nětën cara bacéancëxa, aña nětën cara bamacëxa, uicamax cara aín rara 'iacëxa, abi unin 'unánma 'icën. Usa 'ain ca judíos unibunëx —Melquisedec ax ca bamama 'icë —quia. Nucën Papa Diosan Bëchicëñëx ca nětétimoi xëñibua 'aínbi sacerdote, an unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë 'icën, uni Melquisedec ñui quiásaribiti.

⁴ Abraham a pain nucën rara, anbi ca abëa 'acánancë unicama ñusmoxuan bicë ñu mësú ax 'apu 'icë, Melquisedec, 'ináncëxa. Usa 'ain cananuna 'unanin, Abraham ax ca Melquisedec meu 'iacëxa quixun. ⁵ Moisés cuëñëomiquin ca Nucën Papa Diosan —ëσαι ca 'iti 'icë —quixun caquin ësaquin cacëxa:

—Abrahamnën rëbúnqui achúshi, Leví cacë, aín rëbúnquicamaxa sacerdote 'icë ca Abrahamnën rëbúnquicama raírínën aín ñucama mësú 'inánti 'icë —quixun. A uní camáxbi Abrahamnën rëbúnqui 'aish aín aintsi 'ixunbi sacerdotecama usaquin aín ñu 'inánun ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa. ⁶ Usa 'aínbi ca Melquisedec, Levitan rëbúnqui 'ixunmabi, Abrahamnën aín ñucama mësú 'ináncëxun biacëxa. Nucën Papa Diosan upí oquin sinánxuncë, Abraham, a ca Melquisedecnën aín ñu biquin —an cacësabi oquin usoquin ca Nucën Papa Diosan mi 'axunti 'icë —quixun caquin Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. ⁷ Uni itsían Nucën Papa Dios ñucáxuncë uni ax ca an Nucën Papa Dios ñucáxuncë uni meu 'icën. Uinu 'icë uníñbi ca —usama ca —quixun caima. Usa 'ain ca Abraham Melquisedec meu 'iacëxa. ⁸ Levitan rëbúnqui, judíos sacerdotecama, a judíos unicama raírínën aín ñu mësú 'ináncë, acamax ca uní 'aish bamaia. Usa 'aínbi ca Abrahamnën aín ñu mësú Melquisedec, a ñuia uní —ax ca bamama 'icë —quicë, a 'ináncëxa. ⁹ Usa 'ain ca ësoquinribi sinánti asábi 'icën: Levitan chaitiocë Abraham, an ca Melquisedec aín ñu mësú 'ináncëxa, ax a meu 'ixun. Usa 'ain ca Levitan rëbúnqui, sacerdotecama, a judíos unicaman bërí aín ñu mësú 'ináncë, acamaxribi Abrahambëtan aín ñu mësú Melquisedec 'inánca 'icën. ¹⁰ Levitan rëbúnquicama 'aíma pain 'aishbi ca

Abrahambë 'icësa 'iacëxa, aín rëbúnqui 'aish. Usa 'ain cananuna 'unanin, Melquisedec, ax ca Levitan rëbúnqui, sacerdotecama, acamabë sënénmaira cushi 'iacëxa quixun.

¹¹ Bërâma ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun Moisésnën, uisai cara judíos unicama 'iti 'icë quicë bana cuënëocëxa. A bana Levitan rëbúnquicama, sacerdotecama 'ixun, judíos unicama 'unánminun ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa. Usa 'ixuan Levitan rëbúnquinën 'aquincëx judíos unicama aséribi aín nuitu upí 'aish Nucën Papa Dios quicësabi oi 'icëbë ca sacerdote itsi Aarón 'iásama, Melquisedec 'iásaribi, Jesús uáma 'itsíanxa. ¹² Usa 'ain ca usaquin judíos unicaman 'ati bana, Levitan rëbúnquicama sacerdote 'ixun judíos unicama 'unánmicë, a 'unanibi aín sinan upíma 'ain, a ënquin bëtsi bana Jesús ñui quicë unin cuanun Nucën Papa Diosan mëníocëxa. ¹³ Nucën 'Ibu Jesús a ñui Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicë, ax ca judíos uni 'aishbi Levitan rëbúnquima Judanën rëbúnqui 'iacëxa. Judanën rëbúnquinëx ca judíos sacerdote 'iti 'icë quiax ca Moisésnën cuënëo bana quiáma 'icën. ¹⁴ Camabi unin ca 'unania, Nucën 'Ibu Jesús ax ca Judanën rëbúnqui 'iacëxa quixun. Usa 'aínbi ca Moisés sacerdote ñui, Judanën rëbúnquinëx ca sacerdote 'iti 'icë quiax quiáma 'icën. Levitan rëbúnquishi ca usai 'iti 'iacëxa.

¹⁵ Usa 'ain cananuna upí oquin 'unanin, Nucën Papa Diosan ca Melquisedec 'iásaribitia sacerdote 'inun Jesúsëshi, ¹⁶ ax bamaxbi bamatëcëntimoí baísquicë 'icë, a sacerdote 'imiacëxa, Moisésnën cuënëo bana, Judanën rëbúnqui ca sacerdote 'iti 'icë quicë 'afmabi. ¹⁷ A ñuiquin ca Nucën Papa Diosan ësaquin cacëxa:

Mix camina nëtétimoí usabi sacerdote, an 'ën unicama 'ë ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribi.

¹⁸⁻¹⁹ Usai ca judíos unicama 'iti 'icë quicë bana upí 'aínbi ca anun unin sinan upí 'iáma 'icën. Usa 'aínbi cananuna bëtsi bana, Jesús ñui quicë, a cupí aséribi nun 'uchacama tërëncë 'ianan nun sinan upí 'aish Nucën Papa Diosan 'ain.

²⁰ Aín Bëchicë an aín unicama a ñucáxunti oquin ca Nucën Papa Diosan sinanatëcëntimoquin mëníocëxa. ²¹ Levitan rëbúnquinën ca 'ën unicama ë ñucáxunti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan sinanatëcëntimoquin cáma 'icën. Usa 'ixúnbi ca an sinanatëcëntimoquin caquin, Jesús aséribi an unicama a ñucáxunti 'imiacëxa, aín bana cuënëo ësai quicësabi oquin:

Nucën 'Ibu Diosan ca sinanatëcëntimoquin aín Bëchicë ësaquin cacëxa: Mix camina nëtétimoí usabi sacerdote, an 'ën unicama 'ë ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribi, quixun.

²² Usa 'ain ca an Moisésnën cuënëo bana cuacë uni 'iásamaira oi an Jesús ñuicë bana cuacë uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ia. ²³ Levitan rëbúnqui sacerdotecama ca ax pain 'itancëxa bëtsix bamacëbë bamacëbë sacerdote 'icë 'aish 'itsaira 'iacëxa. ²⁴ Usa 'aínbi ca ax bamatimoí tsócë 'aish usabi sacerdote 'ixun Jesusan cuni aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxunia. ²⁵ Uí unicaman cara a cupí abë upí 'iisa tanquin Nucën Papa Dios ñucatia, a ca Jesusan xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosan 'inun iémia. A unicama Nucën Papa Dios ñucáxunux ca bamatimoí tsofia.

²⁶ Usa 'aían Jesús axira nun sacerdote 'iti ca upíira 'icën. Nucën Papa Diosan iscëx upíira 'ixun ñu 'atima 'acëma 'ianan ñu 'atima 'ati sináncëma 'ianan ax upíira sinánñu 'aish ca aín Papabë 'Apúira 'icën. ²⁷ Ax ca Levitan rëbúnqui 'icësaí 'iáma 'icën. Atun ca camabi nëtën aín 'ucha pain tërëanan judíos unicaman 'uchacamaribi tërënan Nucën Papa Dios ñucáxunia, ñuina rëtancëxun xaroquin. Usama ca Jesús 'icën. Axbi ca camabi unin 'ucha cupí ñuina rëxun xarocësa 'itánun bamatsianxmabi achúshitishi bamacëxa. ²⁸ Usa 'ain ca Moisésnën cuënëo bana quicësabi oi Levitan rëbúnqui, 'uchañu 'aishbi an judíos unicama Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ia. Usa 'aínbi ca an Moisés 'inan bana xëñibucëbëtan, Nucën Papa Diosan sinanatëcëntimoquin caquin, aín Bëchicë Jesús, axa aséribi 'uchañuma 'iá 'aish usabi 'uchañuma 'ia, an aín unicama a ñucáxunun 'imiacëxa.

¹ Ënë banaxa bëtsi banasama 'icëmi mitsun 'unánun cananuna ënë ñuiquin mitsu cain, an Nucën Papa Dios aín unicama ñucáxunti, Jesús, ax ca usa 'aish bërí aín nëtënu abë 'aish, Nucën Papa Diosbë 'Apu 'icën. ² Tabernáculo cacë xubu unin 'acë anuxuan Levitan rëbúnqui achúshinën judíos unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë 'aínbi ca anuxunma, aín nëtë anu Nucën Papa Dios 'icë, anuxunbi Jesusan nu Nucën Papa Dios ñucáxunia, Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin. ³ An unicaman 'ucha Nucën Papa Diosan tërénun ñuina rëcë xaronux ca sacerdotenën cushicaman 'apu an Nucën Papa Dios aín unicama ñucáxuncë 'ia. Usaribiti ca Jesús unicaman 'ucha tërëncë 'inun ñuina rëtíma, a cupía unicaman 'ucha tërëncë 'inun bamatsianxmabi bamacëxa. ⁴ Bëríbi nubë 'aish ca Jesús sacerdote 'itsianxma. Levitan rëbúnquinëxëshi Moisés quiásabi oi sacerdote 'ixun ca ñuina rëtancëxun xaroquin judíos unicama Nucën Papa Dios ñucáxunia. ⁵ —Jesucristo ax unicaman 'ucha tërëncë 'inun bamax baísquitancëxun ca ënu 'ëbë 'ixun unicama 'ë ñucáxunti 'icë —quixun sinánquin ca Nucën Papa Diosan bëráma Jesucristo ucëma pain 'ain —Levitan rëbúnquinën ca tabernáculo xubunuxun judíos unicaman 'ucha tërëncë 'inun ñuina rëxun xaroquin unicama 'ë ñucáxunti 'icë —quixun mëníocëxa. Tabernáculo xubu 'ati ñuiquin ca Nucën Papa Diosan Moisés “aín bashinuxun 'ën mi ismicësabi oquin camina a xubu 'imainun anu 'icë ñucama 'ati 'ai” quixun cacëxa. Usa 'ain cananuna 'unanin, Jesucristo aín nëtënu abë 'ixun nu a ñucáxunti sinánquin ca judíos sacerdotenën tabernáculonu 'icë ñucama 'anun Nucën Papa Diosan mëníocëxa. ⁶ —Nucën Papa Diosan Moisés cuënëomia bana quicësabi oi 'i ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quiáxa ax quicë bana, asamaira ca —Jesúsmi catamëtishi ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quicë bana, ax 'icën. Usa 'ain ca Levitan rëbúnquinën unin 'ucha tërëncë 'inun 'ásamaira oquin Jesusan nun 'ucha tërénquin Nucën Papa Diosbë upí 'inun nu 'imia.

⁷ Usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'ai aín nuitu upí 'ain ca bëtsi bana Jesús ñui quicë a Nucën Papa Diosan mëníoma 'itsíanxa. ⁸ Nucën Papa Diosan ca judíos unicama an cacësabi oi 'iiama isacëxa, aín bana cuënëo ësai quicësabi oquin:

Nucën 'Ibu Dios ca quia, usai ca judíos unicama, Israelnën rëbúnqui 'iti 'icë quixun Moisés cuënëomia bana 'inan, 'ixunbi cana 'itsa bari inúcëbëtan bëtsi bana judíos unicama 'inánti 'ain. Anun 'ën a bana 'inánti nëtë ca uti 'icën. ⁹ A banax ca judíos unicama Egipto menua buánquin uisai cara atux 'iti 'icë quixun 'ën Moisés cá banasama 'iti 'icën. Judíos unicama 'aquinsa tanquinbi cana atúan 'ën bana cuaquin 'ën cacësabi oquin 'acëma cupí atu ëancën. ¹⁰ Usa 'ixunbi cana 'ëx mitsun 'Ibu Dios 'ixun mitsu cain, usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun caquin 'ën a pain 'inan bana sënëncëbëtan cana bëtsi bana judíos uni Israel unicama 'inánti 'ain. Èsai ca a bana qiti 'icën: 'Ën cana 'ën cacë bana 'ën unicaman manuquinma sinánan aín nuitu mëu upí oquin 'unánun 'unánmiti 'ain. 'Ëx cana aín Dios 'aish atúan rabicë 'iti 'ain. 'Imainun ca atux asérabi 'ën unicama 'iti 'icën. ¹¹ 'Ën unicaman ca 'ë 'unánti 'icën. Ñu 'unáncëma 'imainun ñu 'unáncë uni, apan 'imainun xucamanribi ca 'ë 'unánti 'icën. Usa 'ain ca uinu 'icë unínbi bëtsi uni, aín xucénbi, abë 'icë unibi cacëxunmabi atúnbi 'ë 'unánti 'icën. ¹² Usaía ax 'icë uni a cana ñu 'atima 'acëbi nuibaquin aín 'uchacama tërénti 'ain. Tërénxun cana manuquin aín 'uchacama sinántëcëntíma 'ain.

¹³ Èsaía Cristo cupí aín unicama aín nuitu upí 'iti ñui ca Nucën Papa Dios —'ën bëráma usai ca judíos unicama aín 'ucha tërëncë 'iti 'icë quixun Moisés cuënëomia bana a camina ënti 'ai —quiax quia. Usa 'aish ca a bana sënëntishi 'icën.

III. LEVITAN RËBUNQUINËN ÑU 'ACË CUPI UNI 'IASAMAIRA OI CA JESUS CUPI UNI AIN 'UCHA TËRËNCË 'IA (9-10)

9

Anuax judíos sacerdotecama Nucën Papa Diosbë baná tabernáculu ñuianan Jesucristo anu Nucën Papa Dios 'icë ñuicë bana

¹ Bëráma ca Nucën Papa Diosan judíos unicaman usoquin a rabinun quixun caquin, anuxuan Levitan rëbúnquinën judíos unicama a ñucáxunti tabernáculu cacë xubu 'anun quixun cacëxa. ² An Moisés cacësabi oquin ca judíos unicaman tabernáculu 'aquin, amo rabéa aín namé 'itánun nëbétsi chupan bëpáncëxa. Anu paín atsínti anu ca anu lamparín nanti 'imainun curi mesa, anu uni itsin pitima pán nancë, acama 'iacëxa. Anu uni aín 'ucha tërécëma 'ianan upiti mënócacëma 'aish atsíntima 'ain ca a 'iti Cata Upí cacë 'iacëxa. ³ Cata Upí a 'ucë ca bëtsi cata 'iacëxa. Ax ca Cata Upíira cacë, 'iacëxa. ⁴ Tabernáculu nëbétsi rabé oquin bëpáncë chupa rapasu ca anuxun tsëpasa ñu sanutanun xaroti nancë 'iacëxa, a Cata Upíira cacë, a rapasu. A Cata Upíira cacë, anu ca bunánti, curin ratacacacë 'aish anúnribi aín naménu rocë 'iacëxa. A bunántinu ca curi 'acë chumu, anu maná cacë piti ñu 'itsamashi purucë, 'imainun Aaronën tsati 'aishbi coo, a 'imainun maxax parúsha rabé, anu usai ca aín uni 'iti 'icë quixun Nucën Papa Diosan cuëñëo, acama 'iacëxa. ⁵ A bunánti aín mapútinu ca querubín rabé, Nucën Papa Diosan suntárusa oquin curi uniocë, bësúnarabë oquin tsóncë 'iacëxa. A nëbétsinuax ca aín pëcacë 'ucë mëucüax Nucën Papa Dios banacëxa. Anu ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun 'aracacë ñuinanën imi ánsacëxa, Nucën Papa Diosan atun 'uchacama tërénun. Ënë ñucama camina 'unáncan. Usa 'ain cananuna camaira ñuiquin mitsu caíman.

⁶ Usaquin tabernáculu xubunu 'icë ñucama mënío 'ain ca anu pain atsíncë cata, ax Cata Upí cacë, anu atsínxun judíos sacerdotenën an 'ati ñu 'aia, lamparín mëníoti, pán mesanu nanti, acama, Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin. ⁷ Acamax ca tabernáculu cata, anu pain atsínti, anuishi atsinia. Usa 'aínbi ca cata itsi, Upíira cacë, anu judíos sacerdotenën cushicaman 'apu axëshi camabi baritian achúshi oíshi atsinia. Anu atsínquin ca 'aracacë ñuinanën imi buania, aín 'uchacëñuan judíos unicaman 'uchacamaribi Nucën Papa Diosan tërénun quixun ánscaquin. ⁸ Nun nu a ñucama sinania ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan nu ësaquin 'unánmia, anu pain atsínti cata anuxun atun 'acësabi oquian camabi nëtën ñu 'acëbë ca judíos unicamax Cata Upíira cacë, anu Nucën Papa Dios 'icë, anu abë bananux atsinima. ⁹ Usai ca 'ia quixun 'unánquin cananuna sinanin, Moisés quicësabi oquin ñuina rëxun xaroquinbi ca a unicaman, aín nuitu ca Nucën Papa Diosan iscëx aséribi upí 'icë quixun 'unanima. Usaribi cananuna nux 'ai quixun cananuna sinanin. ¹⁰ Nucën Papa Diosan ca usoquin judíos unibunën 'ati ñuiquin bëtsi bëtsi ñuina nami pitima 'imainun amiribi amiribi mëchucati, usa ñucama 'anun quixun mënóccëxa. Usai a banacama quicësabi oi 'ibi ca atun nuitu upí 'ima.

An Jesucristo xuisama pain 'aían judíos unibunën usa ñucama 'anun ca Nucën Papa Diosan mënóccëxa.

¹¹ Usa 'ain ca Cristo ënë menu uá 'aish anu Nucën Papa Dios 'icë, anu cuantëccëancëxa. Ënë menuax cuantëccëan 'aish ca anua Nucën Papa Dios 'icë, anu 'icë sacerdote, an Nucën Papa Dios nu ñucáxuncë, a 'icën. Anu ax sacerdote 'icë ax unin 'acëma 'aish ca ënë nëtënu 'icë tabernáculosamaira 'icën. ¹² Tabernáculonu 'icë cata Upíira cacë, anua sacerdotenën cushicaman 'apun chivo 'imainun vaca bacë rëxun aín imi buan 'aínbi ca Jesucristo aín imi 'apati bamatancëx baísquiax, anuira Nucën Papa Dios 'icë anu cuancëxa. Anu ashiti cuan 'ixun ca nun 'uchacama tërécë 'aishnu xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'inun nu 'imia. ¹³ Judíos unicaman ca aín 'ucha cupí chivo ímainun vaca bacë, tabernáculu xubunu buánxun rëxun judíos sacerdotenën a xaroxúnun 'inánia. 'Ináncëxun ca sacerdotenën a ñuinacan imi bianan aín nami xaroxun aín chimapu bixun a unicamanu sácaia. Usoquian 'acëx aín 'ucha tërécë 'aishbi ca 'uchatëccënimia 'inúan 'acëma 'icën. ¹⁴ Ñuina rëccë aín imi cupí uni 'icësamaira oi cananuna Cristo bama cupí nun 'ucha tërécë 'aish upí 'iti 'ain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí, axa usabi 'iá 'aish

usabi 'icë, ax abë 'ain ca Cristo, ax 'uchañuma 'aishbi bamatsianxmabi, nun 'uchacama tērēncë 'inun bamacëxa. Xēnibua 'aínbi abë 'itimoinu bamati 'icëbi ca nun 'uchacama tērēnquin, ax aín imi 'apati bama cupí, Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, a rabinu ax cuēncësabi oi 'inun nu 'imia.

¹⁵ Usa 'ain ca Nucën Papa Dios quiásabi oi, an Cristomi catamēnun sinánmicë unicama xēnibua 'aínbi abë 'inun Cristo bamacëxa. An Moisésnën cuēnëo bana cua nucën raracaman 'ucharibi ca Cristo bama cupí, tērēncë 'icën. Usa 'ain ca Moisésnën cuēnëo bana 'iásama Cristo ñui quicë bana 'icën. ¹⁶⁻¹⁷ Unin ca uin cara ax bamacëbëtan aín ñu bití 'icë quixun ñuiquin, —usai ca 'iti 'icë —quicë quirica mēnoia. Usa 'aínbi ca a uníxa bamacëma pain 'ain, aín ñu bētsi uninanma 'icën. Aín 'ibúxa bamacëbë cuni ca aín ñucama asérabi bētsi uninan 'ia. ¹⁸ Usaribi oquin ca 'aracacë ñuina aín imi 'apati bamacëbëtainshi Nucën Papa Diosan judíos unicama aín 'uchacama tērēnquin manúmiacëxa. ¹⁹ Nucën Papa Diosan cacësabi oquin ca Moisésnën a banacama ñuiquin judíos unicama catancëxun vaca bacë imicëñun chivo imi bixun 'unpáxcëñun mēscutancëxun ro, hisopo cacë, aín xo, xónsa carnero rani 'acë risi anun tēcērëcacë a chabóquin, cuēnëo banami 'anan unicamamiribi ánsacëxa. ²⁰ Ansaquin ca judíos unicama cacëxa: “Ènë imi ánsacë isquin camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca asérabi ax quiásabi oquin mitsun 'ucha tērēnquin, mitsúxmi aín uni 'imainun ax mitsun Dios 'ixun mitsu sinánxunia” quixun. ²¹ Usaribi oquin ca Moisésnën tabernáculu xubu 'imainun aín Cata Upí anu 'icë ñucama anun Nucën Papa Dios rabiquin ñu 'ati, acamamiribi a ñuina imi ánsacëxa. ²² Usa 'ain ca usoquin ca judíos sacerdotenën 'ati 'icë quixun Moisésnën cuēnëo bana quicësabi oquin, anun Nucën Papa Dios rabiti ñucama ami imi ánsacë 'iacëxa, a ñuxa Nucën Papa Diosan iscëx upí 'inun. Ñuina bamacëbëma ca judíos unin 'ucha tērēncëma 'ia 'itsíanxa. Usaribiti ca Jesús bamama 'ain unin 'ucha tērēncëma 'itsíanxa.

Bamax Cristo baísquia cupíshi unin 'ucha tērēncë 'iti 'icë quicë bana

²³ Usaria Jesucristo anua Nucën Papa Dios 'icë anu atsínti tani ca unin 'acë tabernáculu xubu aín Cata Upíira cacë, anu judíos sacerdotenën cushicaman 'apu atsíancëxa. Usai Jesucristo 'iti 'ain ca a ñucama Nucën Papa Diosan upí isnun 'aracacë ñuinanën imi anu a sacerdotenën ánsacëxa. Usa 'aínbi cananuna ñuinanën imi ánsacë cupíma, Jesucristonëxbi aín imi 'apati bama cupíshi anua Nucën Papa Dios 'icë anu nux abë 'iti 'ain. ²⁴ Ax ca tabernáculu, anua Nucën Papa Dios 'icë tanquian unin 'acë, anuma, anua Nucën Papa Dios 'icë anubi atsíancëxa, anuxuan nu Nucën Papa Dios ñucáxuncë anu. ²⁵ Judíos sacerdotenën cushicaman 'apu ax ca tabernáculu xubu aín Cata Upíira anu camabi baritia achúshitishi, aín imima, 'aracacë ñuinanën imi ánscai atsinia. Usa 'aínbi ca Cristo, anua Nucën Papa Dios 'icë, anu 'itsai atsníma. ²⁶ 'Itsai atsníx ca 'itsai bama 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca Cristo aín uti nētë sēnēncëbë uni 'inux uá 'aish bamatsianxmabi achúshitishi unin 'ucha cupí bamacëxa. ²⁷ Ènë nētënu 'icë camabi unix ca achúshitishi bamati 'icën. Usa 'icë ca aín ñu 'acëcama 'unánquin Nucën Papa Diosan uicamax cara aín nētënu abë 'iti 'icë quixun canan uicamax cara anu abë 'itima 'icë quixun cati 'icën. ²⁸ Usaribiti ca Cristo ènë menuax achúshitishi bamacëxa. Ax 'uchañuma 'aishbi ca camabi unin 'ucha ainansa 'aish tērēncë 'inun bamacëxa. Bamatancëx baísquitancëx ca aín Papa Diosnu cuan 'aish amiribishi ènë nētënu utēcēnti 'icën. Camabi unin 'ucha cupí bamatēcēni aima ca an aín uti caíncë unicama abëa 'inun bitsi utēcēnuxun 'aia.

10

¹ Jesucristoa ènë menu utancëx unicaman 'ucha cupí usai 'iti tanquian judíos unicaman aín 'ucha cupí castíancëma 'inuxun 'aracacë ñuina 'anun ca Nucën Papa Diosan mēnócëxa. Usoquin mēnócë 'ain ca judíos unicaman Nucën Papa Diosbë upí 'iisa tanquin camabi baritia 'aracacë ñuina 'axun xaroia. Usoquin 'acë 'aínbi ca aín nuitu asérabi 'uchatēcēntimoquin upí 'inun mēnócëma 'icën. ² Aín 'ucha tērēncë 'ianan aín nuitu asérabi upí 'imicë 'ain ca judíos unicaman Nucën Papa Diosan isnun quixun

'aracacë ñuina amiribi amiribi 'á 'itsánma. Usoquin 'aracacë ñuina 'acë cupía aín 'ucha téréncë 'aish aín sinan asérabi upí 'ain ca 'aracacë ñuina rëmitécënti sináncëma 'itsánxa. ³⁻⁴ Vaca bacë 'imainun chivo rëxun xaroanan aín imi áncacë 'aínbi ca a unicama aín sinan ashiquin upí 'inun mëníocëma 'icën. Usa 'ain ca judíos unicaman camabi baritia ñuina rëmiquin —'ën sinan ca asérabi upíma 'icë —quixun sinántécënia.

⁵ Usa 'ain ca Cristonën ënë nëtënu uquin aín Papa Dios ësaquin cacëxa:

Ñuina unin rëxun xaroti cuëenquinma camina 'ëx uni 'aish unicaman 'ucha cupí bamati mëníon. ⁶ Aín 'ucha cupía unin ñuina rëxun mi xaroxuncë a camina cuëëniman.

⁷ Usa 'ain cana mi can: 'Ën Papa Dios, mix cuëëncësabi oquinshi 'anux cana ënë nëtënu ain, min bana cuëëno quicësabi oi.

⁸ Moisésnën cuëëno bana, aín 'ucha téréncë 'inun ca unin ñuina rëxun xaroti 'icë quicë 'aínbi ca Cristonën aín Papa Dios cacëxa, “aín 'ucha cupía unin ñuina rëxunmi xaroxuncë a camina cuëëniman”. ⁹ Catancëxun ca Cristonën ësaquinribi aín Papa Dios cacëxa: “Ën Papa Dios, mix cuëëncësabi oquinshi 'anux cana ënë nëtënu ain”. A bana cuëënosabi oi utancëxa Cristo camabi unin 'ucha cupí bama 'ain ca bërí unin aín 'ucha cupí ñuina rëxun xarotécëntima 'icën. ¹⁰ Jesucristo aín Papa Dios cuëëncësabi oi, bamatsianxmabi achúshitishi bama 'ain cananuna nux Cristo bama cupí Nucën Papa Diosan iscëx nun 'ucha téréncë 'aish asérabi ainan 'ain.

¹¹ Judíos sacerdotecaman ca camabi nëtën 'uchañu unían bëxuncëxun aín 'ucha téréncë 'inun 'aracacë ñuina rëxunia. Usoquian 'acëbëbi ca aín nuitu upíma usabi 'ia. ¹² Usa 'aínbi ca Jesucristo achúshitishi camabi unin 'ucha téréncë 'inun bamax baísquitancëx anu aín Papa 'icë anu abë 'Apu 'aish aín mëqueu 'i cuancëxa. ¹³ Anu 'aish ca axa ami nishcë unicama a Nucën Papa Diosan 'ibuamimainun anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'icën. ¹⁴ Usa 'ain ca achúshitishi bama 'ixun axa ami catamëcë unícam aín 'ucha téréanan nëtétimoia abë upí 'inun 'imia. ¹⁵ Usa ca quixun ca aín Bëru Ñunshin Upitan nu 'unánmia, ësai ca Nucën Papa Diosan bana cuëëno quia quixun nu sinánmiquin:

¹⁶ Ësoquin cana 'ëx mitsun 'Ibu Dios 'ixun mitsu cain, usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun caquin 'ë a pain 'inan bana sënëncëbëtan cana bëtisi atu 'inánti 'ain. Ësai ca a bana quiti 'icën: 'Ën cana 'ën cacë bana 'ën unicaman aín nuitu mëu upí oquin 'unánan manuquinma sinánun 'unánmiti 'ain.

¹⁷ Quianan ca ësairibi a bana quia:

Aín ñu 'atima 'acëcama téréncëxun cana manuquin aín 'uchacama sinántécëntima 'ain.

¹⁸ Usa 'aían unin 'ucha sinántécëntimoquin téréncë 'inun Cristo bama 'ain ca unin aín 'ucha téréncë 'inun 'aracacë ñuina rëxun xarotécëntima 'icën.

Cristonan cupí abë banaquin Nucën Papa Dios ëntima ñui quicë bana

¹⁹ 'Ën xucéantu, Jesucristo aín imi 'apati bama cupí nun 'uchacama téréncë 'ianan Nucën Papa Diosnan 'aish cananuna —Cristo cupí ca Nucën Papa Diosan nux banaia cuati 'icë —quixun sinani racuëtima abë banati 'ain. ²⁰ Bamax baísquitancëx aín Papan nëtënu abë 'i cuan 'ixuan, Jesusan nu 'aquincëx cananuna ax bamatimoi tsócë Nucën Papa Dios, abëbi banati 'ain, nucën rara judíos unicama 'iásamai. ²¹ An Nucën Papa Diosan unicama a ñucáxuncë ax ca Jesús 'icën. ²² A cupí nun 'uchacama téréncë 'aish cananuna uisa ñu cara 'aisama 'icë quixunu 'unánquin mëníocë 'aish asérabi ax cuëëncësabi oi 'iisa tani Nucën Papa Diosbë banati 'ain, an ca cuati 'icë quixun 'unani. Ax Nucën Papa Diosbë banai tabernáculo xubunu atsínux ca sacerdote aín 'ucha téréncë 'ianan upiti nashi mëníocacëxa. Usaribiti cananuna Jesucristo cupí chucacësa 'aísha nun nuitu, nun sinan upí 'ain Nucën Papa Diosbë banain. ²³ —Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin nu upí 'imianan nux aín nëtënu abë 'inun 'imia —quixun 'unánquin cananuna asérabi ami catamëquin aín bana ënquinma an nu cacësabi oquin 'aquin bëtisi uniribi —Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin, usoquin nu 'aquinia —quixun ñuixunti 'ain. ²⁴ Camaxunbi cananuna uisai caranuna bëtisibë bëtisibë nuibananan Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin ñu 'anun 'aquiananti 'ain quixun sinánti 'ain. Sinántancëxun cananuna asérabi

usoquin 'ati 'ain. ²⁵ Usabi 'icë aísha bëtsi bëtsi uni axa Jesucristomi catamëcë unicamabë timëtisama tancëbëbi cananuna nux usai 'ima, aín unicamabë timéanan bëtsibë bëtsibë Jesucristomia catamënenun 'aquiananti 'ain, Jesucristo utëcënti nëtë ca 'urama 'icë quixun sinani.

²⁶ Jesucristomi catamëcë 'ixunbi nunbi 'aisa tanquin ënquinma ñu 'atima amiribi amiribi 'ai cananuna nun 'ucha tërénun Jesucristomi catamëti cuëncëma cupí nun 'ucha tërëncëma 'aish usabi 'iti 'ain. ²⁷ Usa 'icë, anun an camabi unin ñu 'acë isti nëtën Nucën Papa Diosan ax cuëncësa oi 'iisama tani ami nishcë unicama 'acësaribi oquin nuribi 'uchoquin manë tsinu 'imicëx cananuna nux abë 'itimoí 'iti 'ain. ²⁸ An usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'acëma uni a ñuia, rabé 'imainun achúshi uni —aséabi ca usa 'icë —quicëbëtan ca nuibati sinanaquinma a uni uni itsin 'aia. Rabé uníxëshia a ñui usai quicëbëtanribi ca usaquin 'aia. ²⁹ A unia usoquin 'ásamaira oquin ca axa aín Bëchicë 'imainun aín Bëru Ñunshin Upími 'atimati banacë uni a Nucën Papa Diosan castícanti 'icën. Nucën Papa Diosan Bëchicë, axa unicama 'uchañu 'icëbi iéminux aín imi 'apati bama, a ami 'atimati bananan Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí an uni nuibaquin 'aquincë ami 'atimati banacë, a unicamax ca an Moisésnën cuënëo bana 'acëma unia 'acësamaira oquian Nucën Papa Diosan castícancë 'iti 'icën. ³⁰ Cananuna 'unanin, ësai ca Nucën 'Ibu Dios quiacëxa quixun: “Uix cara 'uchaia, a cana 'ënbi uisaira oquin carana 'ati 'ai usoquin 'ati 'ain”. Èsairibi ca quiacëxa: “Uinu 'icë 'ën unicaman cara 'ëx quicësabi oquin 'acëma 'icë a cana 'ën uisa carana oti 'ai usoquin 'ati 'ain”. ³¹ Usa 'ain cananuna nun 'ucha ëncëma 'aish, Nucën Papa Diosan ca ax cushiira 'ixun uisaira oquin cara 'ati 'icë usoquin nu 'ati 'icë quixun sinani ami racuëti 'ain.

³² Jesucristomi catamëtabatia, unin mitsu bëtsi bëtsi oquin tëmëramicëxunbi camina bënëquinma tanshiacën. Usaími mitsux 'ia a camina sinánti 'ain. ³³ Mitsu raírinëx camina unin mitsumi cuaiquin 'itsa unin ismainun mëcë 'iacën. Usai 'imainun ca axa Cristomi catamëcë uni raírinën mitsux usai 'icë isi masá nuituquin ënquinma 'aquiancëxa. ³⁴ Usa 'ixun camina Jesucristomi catamëcë cupía sipuacë unicama nuibaquin 'aquiancën. Mitsumi nishquian mitsun ñu bicancëbëbi camina masá nuitutíma usabi cuëëancën. —Ènë nëtënuax ñuñu 'aish cuëëncësamaira oi cana Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu nëtétimoí abë 'iti 'ai —quixun sinani camina cuëëancën. ³⁵ —Usai cana 'iacë —quiax manúquinma camina min 'acësabi oquin Jesucristomi catamëti ëntima 'ain. Ami catamëcë 'aish camina a cupí nëtétimoí abë Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ain. ³⁶ Jesucristo ucëbë ax quicësabi oi Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'inun camina uni itsán mitsu tëmëramicëxbi a taníma usabi Cristomi catamëquin ax cuëëncësabi oquin 'ati 'ain. ³⁷ Èsai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia:

Xënibutíma ca ax bënëtishi uti 'icën. A nun caíncë ax ca nëtébutima uti 'icën. ³⁸ 'Èn iscëxa ax upí 'icë 'ën unicamax ca tëmëraibi 'ëmi catamëti tsóti 'icën. Usa 'aínbi cana an 'aquinbi racuëquin 'ën bana ëncë uni a isi cuëëntima 'ain”.

³⁹ Usaía an aín bana 'aquinbi ëncë uni ax Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'itima 'aínbi cananuna nun ami catamëquin ëncëma 'aish, aséabi Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'ain.

IV. CRISTO UCËMA PAIN 'AIN CA JUDIOS UNI RAIRINËX ASERABI NUCËN PAPA DIOSMI CATAMËACËXA QUIAX QUICË BANA (11-13)

11

Usaía judíos unicaman rara raírinëx Nucën Papa Diosmi catamëa bana

¹ Nun Nucën Papa Dios isquinmabi cananuna aséabi ca anu 'icë quixun 'unanin. Aín bana ca cëmëma aséabi 'icë quixun sinánquin cananuna 'unanin, an ca aín quicësabi oquin 'ati 'icë quixun. Usaquin ca axa ami catamëcë unicaman 'unania. ² Nucën

Papa Diosan ca axa quicēsabi oquin 'ati 'icē quixun sinánquian, ami catamēquin nucēn raracaman ñu 'aia isi ca Nucēn Papa Dios cuēēancēxa.

³ Ēnē nētēcamax ca Nucēn Papa Dios quicēbēshi an sináncēsabi oi uniacēxa. Uisa ñu 'aíma 'aínbi ca an unin iscē ñucama uniocēxa. Usoquin unioia isáma 'ixunbi cananuna a bana acama ñuiquin cuēñeo a isquin, usai ca 'iacēxa quixun 'unanin.

⁴ Bērí nēténma ca Adanēn bēchicē, Abel, an ami sinánquin Nucēn Papa Dios quicēsabi oquin a rabiquin 'aracacē ñuina rēxun xaroxuancēxa. Usomainunbi ca aín xucēn Cainan aín cuēēncēsa oquinshi aín ñu bimishi Nucēn Papa Dios xaroxuancēxa. Cainan usoia isi ca Nucēn Papa Dios cuēēanma 'icēn. Abelnēan 'axuncēxun isi cuni ca cuēēancēxa. Abel bama 'aínbi cananuna —Abelnēn ca asérabi Nucēn Papa Diosmi catamēquin ax quicēsabi oquin 'acēxa —quixun sinanin.

⁵ Ēnénsaran nēténma ca Enoc cacē uni, amia catamēcē cupía anun Nucēn Papa Dios cuēēncē 'iacēxa. Usa 'icē ca ēnē menuax bamaima aín nētēnu 'inun Nucēn Papa Diosan buáncēxa. Buáncē ca unin mērama 'icēn. Usoquin buáncēma pain 'aish ca Nucēn Papa Dios Enocnēn cuēēancēxa quiax ca aín bana cuēñeo quia. ⁶ Uicamax cara Nucēn Papa Diosbē banatista tania, uicamax cara ainan 'iisa tania, an ca —Nucēn Papa Dios ca asérabi anu 'icē —quixun sinánti 'icēn. Sinánan ca —an ca 'ēn ñucácēxun cuati 'icē —quixun sinánti 'icēn. Usaía ax asérabi ami catamēcē uni anun cuni ca Nucēn Papa Dios cuēēnia. Axa ami catamēcēma unin ca Nucēn Papa Dios cuēēnmima.

⁷ Ēnénsaran nēténmaribi ca Noénēn ami catamēquin —Nucēn Papa Dios quicēsabi oi ca 'iti 'icē —quixun 'unáncēxa. 'Unáncē 'icē ca Nucēn Papa Diosan Noé cacēxa, —camabi uníxa 'aisamairai 'uchacē cupí cana unían usai ñu 'iti sináncēbētanmabi camabi me baca mapumiquin cēñuti 'ai —quixun. Nucēn Papa Diosan bana ca asérabi 'icē quixun 'unánquin ca Noénēnshi, 'itsa 'uí 'ibúcēma pain 'aínbi aín manē nunti chaira anua aín aínsi 'ibucama atsínmiti 'acēxa, Nucēn Papa Diosan a cacēsabi oquin. An usoquin 'aia iscē unicama ca —ēnē menu 'icē unicama 'aisamairai 'uchacē cupí ca Nucēn Papa Diosan cēñuti 'icē —quixun Noénēn ñuixuancēxa. Nucēn Papa Dios quicēsabi oi ca 'iti 'icē quixun sinánquian Noénēn, an cacēsabi oquin 'aia isi ca Nucēn Papa Dios cuēēancēxa.

⁸ Bērámariibi ca Abraham cacē uni aribi ami catamēcē 'icē Nucēn Papa Diosan cacēxa: —Camina min me ēbiani, bētsi me 'ura 'icē, anu 'i cuanti 'ain. Min rēbúnquicamanan ca a me 'iti 'icēn. Cacēx ca Abraham uinu cara a me 'icē, uisa me cara quixun 'unánxmabi, aín me, Ur cacē, anuax cuancēxa, Nucēn Papa Diosan ca an cacēsabi oquin 'ati 'icē quixun 'unani. ⁹ Nucēn Papa Diosmi catamēcē 'aish ca Abraham a me, a Nucēn Papa Diosan a ñuixuncē, anu bēbatancēx anu tsoócēxa. Anu 'aish ca aín menumabia uni tsócēsa 'iacēxa. Anu 'aishbi ca upí oquin xubuoíma, chupa 'acē xubunuishi 'iacēxa. Usaribiti ca aín bēchicē Isaac 'imainun Isaacnēn bēchicē Jacob, acamaxribi 'iacēxa. —Abraham, mix camina 'ēnan 'iti 'ain, min rēbúnquicamaribi ca 'ēn uni 'iti 'icē —quixun ca Nucēn Papa Diosan Abraham cacēxa. Usaribi oquin ca Nucēn Papa Diosan Abrahamnēn bēchicē, Isaac, 'imainun Isaacnēn bēchicē, Jacob, cacēxa. ¹⁰ Usaquin cacēxun ca Abrahamnēn 'unáncēxa, —Nucēn Papa Diosan, usai ca 'iti 'icē quixun mēñío 'ain cananuna ēnē menu tsócē 'aishbi Nucēn Papa Diosnan 'aish, an sináncēsabi oquin mēñío aín nētē anu 'iti 'ai quixun. Usaquin sinani ca cuēēancēxa.

¹¹ Abrahamnēn xanu, Sara, anribi ca Nucēn Papa Diosan Abraham cacēsabi oquin, caniacēquinbi tuacēxa, Nucēn Papa Dios quicēsabi oi cana 'iti 'ai quixun sináncē cupí. Usai tuutancēx ca Sara bēbu tuá, Isaac cacē, bacéancēxa. ¹² Usa 'ain ca, Abraham caniacēcēra 'aishbi bēchicēñu 'iacēxa. Aín bēchicēnēn rēbúnqui ca 'itsaira 'iacēxa. Naínu 'icē 'ispacama cananuna tupúncasmati 'ain. Parúnppa cuébí 'icē masiribi cananuna tupúntima 'ain. Usaribiti ca Abrahamnēn rēbúnqui 'aisamaira 'aish unin tupúntisama 'iacēxa.

¹³ Abraham, Sara, Isaac, Jacob, acamax ca Nucēn Papa Diosan ñuiasa oi 'icēma pan 'ain bamacēxa. Usa 'aínbi ca aín bamati nētē sēnéntamainun masá nuituquinma cuēēnquin, Nucēn Papa Diosan nu cacēsabi oi ca nun rēbúnqui 'iti 'icē quixun 'unáncēxa. Usaquin

'unani ca ěsai quicěsa 'iacěxa: nux ěně menu 'icě 'aishbi cananuna unıxa aın menu mabi bětsi menu cuanıxbi tsocěsa 'ain. ¹⁴ Usaia quiasa 'ain cananuna 'unanin, a unicamax a menu bucuxunbi ca —ěně menu 'iti unima, bětsi menu 'iti uni cananuna nux 'ai —quixun sinancěxa. ¹⁵ Anuaxa cuancě me, Ur cacě, anu cuantěcěinsa tani ca Abraham anu cuantěcěan 'itsıanxa. ¹⁶ Cuantěcěnti 'aıshbi ca anu cuantěcěinsama tancěxa. A menu 'icěsamaira oi bětsi nětě, upıira a Nucěn Papa Diosan atu měnıoxuncě, anu 'iti ca cuěěancěxa. Usa 'ain ca Nucěn Papa Dios —'ěx cana atun Dios 'ai —quixun sinani cuěěnia. Usai cuěěnquin ca anua atux abě 'iti nětě měnıocěxa.

¹⁷⁻¹⁸ Abraham ca —asěrabi ca Nucěn Papa Diosan aın quicěsabi 'oquin 'ati 'icě —quixun 'unani ami cataměacěxa. ěsai ca 'iacěxa. Nucěn Papa Diosan ca Abraham cacěxa: “Min běchicě Isaacněn rěbınqui ca asěrabi 'itsaira 'ianan 'ěnan 'iti 'icě” quixun. Usa 'aınbi ca Nucěn Papa Diosan —asěrabi cara Abrahamněn 'ěn cacěsabi oquin 'ati 'icě —quixun 'unantisa tanquin, Abraham cacěxa —min camina 'aracacě ĩuina 'axunquinma, min běchicě Isaac abi 'ě rabiquin 'ě 'axunti 'ai —quixun. Cacěxun ca usoquin anuxun 'atinu Isaac buancěxa. ¹⁹ Buınquin ca sinancěxa:

—'ěn běchicě achıshi, Isaac, aın rěbınqui ca asěrabi 'itsaira 'iti 'icěn, Nucěn Papa Diosan 'ě cacěsabi oi. Usaıa 'inun ca bamacěbi baısqumiti 'icě —quixun. Usaquin sinınquian Nucěn Papa Diosan cacěsabi oquin Abrahamněn 'ati 'aıshbi ca Nucěn Papa Diosan xucěxun ıngelněn Abraham cacěbě Isaac bamati 'aıshbi iěacěxa.

²⁰ Usa 'ain ca Isaacněnribi, —Nucěn Papa Diosan ca aın quicěsabi oquin 'ati 'icě —quixun 'unınquin, aın běchicě rabě, Jacob 'imainun Esaı, —Nucěn Papa Diosan ca an 'ě cacěsabi oquin mitsu 'aquinti 'icě —quixun caquin atu Nucěn Papa Dios ĩucıxuancěxa. ²¹ Jacobněnribi, —Nucěn Papa Diosan ca aın quicěsabi oquin 'ati 'icě —quixun 'unınquin ca aın bamati sěněncěbetan, xěni 'aish, aın tsatimi cěpıxun aın xuta Josěněn běchicě rabě, —Nucěn Papa Diosan ca an 'ě cacěsabi oquin mitsu 'aquinti 'icě —quixun caquin atu Nucěn Papa Dios ĩucıxuancěxa. ²² Josě, Egipto menu 'ixun ca —ax quicěsabi oquin ca Nucěn Papa Diosan nun rěbınqui Egipto menua nun nětě, Canaın, anu 'itěcěnun buınti 'icě —quixun sinınquin aın aıtsi cacěxa: ěně nětěnuax nun nětěnu cuanquin ca mitsun rěbınquıněn 'ěn xoribi buınxun anu maınti 'icě quixun.

²³ 'Itsa baritia Egipto menu Jacobněn rěbınquicama 'icěbě ca a menu 'icě 'apu, Faraon cacě, ax Jacobněn rěbınquimi nıshacěxa. Nıshi ca běbu tuıacama běrı bacěncě —ax ca bamati 'icě —quiacěxa. Quicěbetanbi ca achıshi běbu tuıa, Moisěs cacě, aın papabě aın tita Nucěn Papa Diosmi cataměti, Faraonmi racuěquinma —ěně tuıa ca upıira upı 'icěn, usa 'ain cananuna 'apun bana tanquinma uněti 'ai —quixun sinancěxa. Usaquin sinınxun ca rabě 'imainun achıshi 'uxěn Moisěs uněacěxa. ²⁴ Usaquian uněcě 'icě ca a 'apun běchicěněn Moisěs aın tuıasa 'inun caniocěxa. Usa 'aınbi ca Moisěs canıtancěx a 'apun běchicěněn tuıasa 'iısama tancěxa. ²⁵ Ca sinancěxa, Egiptonu 'icě 'apu ěněbě 'aish cana aın xutasa 'aish 'ěx camabi ĩuınu 'iti 'ain. Usa 'aınbi ca Egipto menu 'icě unicama ěněn Nucěn Papa Dios cuěěncěsama oquin ĩu 'atimashi 'ati cuěěnia. Usaquin 'anan ca axa Nucěn Papa Diosmi sinancě unıcamaribi 'atimoıa. Usaquin sinani ca ax Egiptonu 'icě 'apun xutasa 'itsıanxbi aın aıtsi judıos unicama, a Nucěn Papa Diosan aınan 'inun caıscě, acamabě těměraibi 'iti cuěěancěxa. ²⁶ Cuěěnquin ca sinancěxa, Egiptonu 'icě unicamax ĩuınu 'aish cuěěncěsamaira oi cana 'ěx Nucěn Papa Diosmi sinancě 'aish těměraibi cuěěnti 'ain. Cristonan 'icěa unın 'atimocěx těměraibi aın unicama cuěěncěsaribi oi ca Moisěs těměraibi Nucěn Papa Diosan unıcamabě 'i cuěěancěxa. Ax ca —Nucěn Papa Diosan ca ax quicěsabi oquin nu aınan 'aish aın nětěnu abě 'inun 'imia —quixun 'unani ami cataměti cuěěancěxa.

²⁷ —'ěn běrınbi isquinmabi cana Nucěn Papa Dios ca asěrabi 'ěbě 'icě quixun 'unani —quixun sinani ca Moisěs ami cataměti Egipto menuax Madian cacě menu cuancěxa, racuětima ax cuancěběa 'apu nıshıtınunbi.

²⁸ Madianuax Egipto menu cuantěcěntancěxun ca Moisěsněn —Nucěn Papa Diosan ca ax quicěsabi oquin asěrabi 'ati 'icě —quixun sinınquin, an cacěsabi oquin judıos

unicaman xubucama 'unánti oquin, aín xécue ëman carnero imi shimiácëxa, Nucën Papa Diosan ángelnën atun rëcuën bëchicëcama 'atin rabanan. ²⁹ Egipto menuax cuani ca judíos unicama —Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin nu 'aquinia —quixun sinani parún papa Xonsa cacë, a nëbétsi me racácëbë sicaracëacëxa, me ësquicënu cuancësabiquiani. Atúxa usai cuancëbë ca axa atu catícabiani cuancë Egiptonu 'icë suntárucamax —nuxribi cananuna usai sicaracëti 'ai —quixun sinanx cuanibi, 'unpax anu racátëcëncëbë bacamiquiacëxa.

³⁰ Judíos unicama Egiptonuax cuantancëx anu atux cuancë me anu bëbatancëxun, a mecama 'ibuanux ca Nucën Papa Diosmi catamëti aín quicësabi oi judíos suntárucama siete nëtë, Jericó cacë ëma ratanarati cuainácëti niacëxa. Nicëbë ca Nucën Papa Diosan sinanënshi, a ëma anun cënëcë, ax rurucubuacëxa. ³¹ A cënë rurucubúcëbëa anu 'icë unicama an Nucën Papa Diosan bana cuacëma 'aish cëñúmainun ca 'atima xanu Rahab cacë, axëshi 'iacëacëxa, an Nucën Papa Diosmi sinánquin judíos unibunën xucë uni rabé 'aquincë cupí.

³² ¿Uisaquinribi carana mitsu cati 'ain? Gideón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, acama 'iá 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaribi mitsu ñuixunquinbi cana sënëontima 'ain. ³³ Raíri unínribi ca Nucën Papa Diosmi catamëquin —an ca nu 'aquinia —quixun 'unánquin bëtsi 'apun suntárucamabë 'acananquin ñusmocëxa. Raíri uníribi 'apu 'ixun ca Nucën Papa Diosmi sinánquin a unicama upiti bucunun, upí oquin 'aquiancëxa. Ami sinania ca a unicama ax quicësabi oquin Nucën Papa Diosan 'aquiancëxa. Raírribi ca ami nishquian, unin 'inun pinun quixun aín cënënu niabi, Nucën Papa Diosan sinanën 'inúnbi piama 'icën. ³⁴ Axa Nucën Papa Diosmi catamëcë uni raírribi ca tsi rëquirucë an nëëntanun quixun anu niabi Nucën Papa Diosan sinanën tsinbi uisabi oma 'icën. Raíri uníxribi ca suntárunën 'ati 'aishbi Nucën Papa Diosan sinanën iéacëxa. Raírinëxribi 'insíncë 'aish cushima 'aishbi ca Nucën Papa Diosan sinanën cushi 'iacëxa. Nucën Papa Diosan 'imicëxun ca suntárunën cushiira 'ixun abë 'acanancë bëtsi 'apun suntárucama abámiacëxa. ³⁵ Bëtsi bëtsi xanun ca aín tuá bamacë 'icëbi Nucën Papa Diosan sinanën baísquiia biacëxa.

Raíri unin ca unin Nucën Papa Diosan bana ënun quixun bëtsi bëtsi oquin paë tanmicëxunbi, ami sinánquin ëníma —'ëx masócë 'aish bamaibi cana Jesucristobë 'iti 'ai —quixun sinánquin ami catamëti ënquinma tanshiacëxa. ³⁶ Raíri uni ca Nucën Papa Diosmi catamëcë cupí unin ami cuaianan rishquiacëxa. Raíri ca unin manë risin nëaxun sipuacëxa. ³⁷ Nucën Papa Diosmi catamëcë uni raíri ca unin maxaxan rëacëxa. Raíri ca Nucën Papa Diosmi sinánxma 'inun quixun unin bëtsi bëtsi ocëxa. Raíri ca unin tëarabëocëxa. Raíri ca manë xëtocën 'acëxa. Raírinëx ca chupañuma 'ixun carnero rani pañuanan chivo rani pañuax cuaínbëquini niacëxa. Ñuñuma 'aish nuibacacë 'ianan ca bëtsi bëtsi ocë 'iacëxa. ³⁸ A unicama aín nuitu upíira 'aish ënë nëtënu 'ima Nucën Papa Diosan nëtënuira 'iisa 'aishbi ca anu uni 'icëma menu nitsi aín bashinuribi cuaínbëquini xubuñuma 'aish bashi quininu 'iacëxa. ³⁹ A unicama ñuiquin cuënëo bana isquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosmi ca aséabi catamëacëxa quixun. Ami catamëquinbi ca uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan, Cristo cupí, aín unicama 'imiti 'icë quixun 'unánma 'icën. ⁴⁰ A ñucama 'unánma 'aishbi ca utancëxa Cristo bama cupí nux 'icësaribiti, axa bëráma ami sinan unicamax Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ianan aséabi ainan 'aish nubë aín nëtënu nëtétimoí 'iti 'icën. Usai 'icëbë ca camáxbi Nucën Papa Diosan aín unicama cásabi oi 'inuxun 'aia.

12

Jesúsmi cananuna catamëti 'ai quicë bana

¹ A unicamaxa 'iásaribiquin ca nubë 'icë 'itsa unin tëmëraquinbi —Nucën Papa Diosan ca aséabi aín quicësabi oquin nu 'aquinti 'icë —quixun 'unánquin ami catamëquin ënima. Atúxa 'icësaribiti 'inuxun cananuna an nu 'atimaquin sinánmicë a ñucama ënan an usabi 'itioquin nu 'atima 'imicë ñucamaribi ënti 'ain. Acama ënquin cananuna

bënëquinma añu ñu 'ën 'ati cara Nucën Papa Dios cuëënia quixun sinánquin upí oquin 'ati 'ain. Cuai bëtsibë upiti abáti cupí ca unin an iéocë ñu nania, usaribiquin cananuna upí oquin nun 'ati ñu 'anuxun, uisa ñun cara nu 'atimaquin sinánmia, a ënti 'ain. ² Jesús, a cupí nux ami catamëcë 'aish ainan 'ianan asaribi upí 'aish aín nëtënu abë 'iti, ax 'iásaribiti 'inuxun cananuna uisai cara ax 'iacëxa quixun sinánti 'ain. 'Uchañuira uni 'acësa oquin ca unin i curúsocënu a matásti 'icë quixun 'unánxibi ca ënë menu uacëxa, —ënë ñucama inúcëbë unicama upí 'iti mëníotancëx cana 'ën Papa Diosbë 'i cuëëntëcënti 'ai —quixun 'unani. Usai bamax baísquia 'aish ca Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'Apu 'icën.

³ Tëmëraquin —axa ami sináncëma unicaman ca 'ëx Jesucristonan 'icë cupí 'ë bëtsi bëtsi oia —quixun sinánquin ami catamëti ëntin rabanan camina —usaribi oquian ami nishquin unin 'acëxunbi ca Jesucristonën tanshiacëxa —quixun sinánti 'ain. Usaquin sinani camina ami catamëtia unin bëtsi bëtsi ocëxun oquin a ënti sinanima ami cushiti 'ain. ⁴ Mitsux 'uchati rabanan tëmëranan Jesucristonan cupí bëtsi bëtsi ocë 'aíshbi camina bamacëma 'ain.

⁵⁻⁶ ¿A bana mitsúxmi aín bëchicë 'icëa 'esëquin Nucën Papa Diosan cacë a caramina manuan? ësai quicë:

'Ën bëchicë 'icë cana mi cain, Nucën 'Ibu Diosan ca an nuibacë unicama 'ixunbia ñu 'atima 'aia oquin amiribishi 'atëcënxunma 'anun quixun 'unánmiquin uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'aia. Uicama cara aín bëchicë 'inun 'imiáxa acama ca usoquin 'aia. Usa 'ain camina ñu 'aisama 'aia Nucën 'Ibu Diosan mi uisa cara mi ocëxibi aín bana cuaisama tani bënëtima 'ain. 'Ianan camina masá nuituti sináncasmaquin, uisai carana 'iti 'ai quixun sinántima 'ain.

⁷ Camabi unin ca aín bëchicë ñu 'atima 'aia oquin upí 'inun quixun 'unánmia. Usa 'ain camina mitsun Nucën 'Ibu Diosan ñu 'atima 'aia oquin uisa cara ocëxunbi a tani masá nuituquinma upí oquinshi sinánti 'ain, an ca mitsúxmi aín bëchicë 'icë cupí usoquin 'aia quixun 'unánquin. ⁸ Nucën Papa Diosan ca aín unicama ñu 'atima 'aia oquin amiribishi 'atëcënxunma 'anun quixun 'unánmiquin uisa oquin cara 'ati 'icë usoquin 'aia. Usoquin mitsu 'acëma 'aish camina mitsux asérabi ainanma 'aish aín bëchicëma 'ain. ⁹ Nux xu 'ixun ñu 'atima 'aia oquin ca amiribishi 'atëcënxunma 'anun numi nishquinmabi nu 'unánmiquin nucën papan nu mëëacëxa. Mëëcëxunbi cananuna ami nishquinma ax cuëëncësabi oquin 'acën. ¿Usa 'ain caranuna uisa cupí Nucën Papa Diosan nux abë upí 'inun quixun, uisa oquin cara nu 'ati 'icë usoquin 'acëxunbi upí oquin sinántima 'ain? ¹⁰ Nux canitancëxnu upí 'inun quixun ca aín sináncësa oquin 'unánmiquin usoquin nucën papan nu 'acëxa. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan asaribi upí 'iminuxun upí oquin nu 'unánmia. ¹¹ Cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan usoquin nu 'acëxun taní cananuna masá nuitupanin. Usai 'itancëxibi cananuna usaquian nu 'acë a inúcëbë Nucën Papa Diosbë upí 'iquin upí oquin sinani cuëënti 'ain.

Jesucristo ñui quicë bana timati rabanan bërúancati

¹² Usa 'ain camina tëmëraibi masá nuituquinma upí oquin sinani ami cushi Cristomi catamëti 'ain. ¹³ Usa 'ixunmi mitsun aín cuëëncësa oquin 'aia isquin ca raíri uniribi ami catamëti upí oquin 'unáncëma 'aíshbi a ëníma mitsux 'icësaribiti 'iti 'icën. Usaía atux 'inun camina Jesucristomi catamëquin aín cuëëncësa oquin 'ati 'ain.

¹⁴ Nishananima camina upitaxëshi bucuti 'ain. Aín 'ucha ëncëma unix ca Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën. Usa 'ain camina nishananima upitax bucuquin uisa 'uchabi 'ati sinántima 'ain. ¹⁵ Nucën Papa Diosan ax cuëëncësabi oquin mitsu 'aquincëma 'itin rabanan camina an mitsu 'unánmicësabi oi 'inux bërúancati 'ain. Usai 'iquin camina uni raíri 'aisama nuituñu 'inun 'atimaquin sinánmitima 'ain. ¹⁶ Uni aín xanubëishi 'itioquin mënío 'ain ca micama ui uníxibi aín xanuma 'ain, xanu itsibë 'itima 'icën, bëbúxribi ca xanúxmabi uni itsibë 'itima 'icën. Nucën Papa Dios ca uni 'imainun xanuribi usai 'iti cuëënimá. Usai 'itin rabanan camina camáxibi upí sinánñu 'inun 'aquiananti 'ain. Esaúnën ca Nucën Papa Diosan cacë bana sinánquinma, ax rëcuën 'ixunbi aín piti cuëëncë cupíshi aín xucën aín rëcuën 'imiacëxa. Ax piti cuëëncë cupía Esaú 'iásaribiti

camina 'itima 'ain. ¹⁷ Camina 'unanin, 'itsa baritia 'icëbë ca Esaú aín papan rëcuën bëchicë 'itëcënti sináncëxa. Usaquin sinani masá nuituti iníbi ca 'iáma 'icën. Usa 'ain ca Esaúma, aín xucën Jacob, axa aín rëcuën bëchicësa 'icë, aín papan Isaacnën upí oquin sinánxunquin Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa.

¹⁸ Mitsux camina aín bashi Sinaí, anuxuan nucën raracaman Nucën Papa Diosan bana cua, anu cuánma 'ain. Anuaxa canacamë'ëo sharaquimainun ca a bashix nëtë cuinan mapucë bëanquibucë 'iacëxa. Aín bashicamanubi ca tsi rëquirucë tίνbu 'iacëxa. Anu camina mitsux 'iáma 'ain. ¹⁹ Manë bana ocë sharatia camina cuama 'ain. Cuatíma 'ianan camina Nucën Papa Dios banaiaribi cuama 'ain. Nucën Papa Dios banacëbëa 'aisamaira ñu 'ia isquin ca nucën raracaman racuëquin Moisés cacëxa:

—Nux bamatima cupí camina minbi Nucën Papa Diosan cacëxun nu cati 'ain. ²⁰ Bananuxun ca Nucën Papa Diosan cacëxa: “Uinu 'icë uníxbi ca aín bashi tanáin cuantima 'icën, ñuinacaxribi ca cuantima 'icën. Uni 'imainun ñuina ax anu cuancëcamax ca maxaxan rëanan masíibunën 'acë 'iti 'icën”. A bana sinani ca nucën raracamax racuëacëxa. ²¹ Usaía 'aisamaira ñu 'ia isi ca Moisésnëxribi quiacëxa: “Èxribi cana racuëti bërëin”.

²² Mitsux camina aín bashi Sinaí anuaxa Nucën Papa Dios baná anu cuanma 'ain. Bëráma camina mitsux Nucën Papa Dios rabinux Sión cacë matá, anua Jerusalén 'icë, anu cuancën. Usai 'iá 'aíshbi camina Jesucristonan 'aish, uinu caramina 'ai anuax, Nucën Papa Dios axa bamatimoi naínu 'icë Jerusalén aín nëtënu tsócë, abë banain. Anuxun ca 'itsaira 'ixun aín ángelcama timéxun a rabia. ²³ Anuribi uicamax cara ainan 'icë, aín anë 'acë, acamanribi ca a rabia. Anu ca ax 'Apuira 'ixuan an camabi unin 'acë ñu iscë, Nucën Papa Dios, ax 'icën. Anuribi ca Nucën Papa Diosan ainan 'icë upí 'imicë 'aísha bamacë unicama aín bëru ñunshin 'icën. ²⁴ Anuribi ca ax aín imi 'apati bama 'ixuan an nuxribinu anu 'inun mënóccë, Jesús, ax 'icën. —Cain, an Abel 'acë uni, ax ca cupicë 'iti 'icë —quiax Nucën Papa Dios quicëbë ca usai 'iacëxa. Usa 'aínbi ca Jesús bamacë cupí uínbi an 'acë uni cupiama 'icën. Usoquian Jesús unin 'á 'ixunbi ca aribi cupiquinma uicamax cara ami catamëtia, a aín 'ucha sinántëcëntimoquin tërënia.

²⁵ Cananuna 'unanin, Moisésnëan Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëxunbia an a bana timaquin cuaisama tancë, nucën raracamax ca castíancë 'iacëxa. Moisésnën ñuía banasamaira ca Jesucristo ñui quicë bana, Nucën Papa Diosan naínu 'ixun nu 'inan, ax 'icën. Usa 'ain ca nucën raracamaxa 'iásamaira oi an Jesucristo ñui quicë bana timaquin cuaisama tancë unicama iétima 'icën. Usa 'ain camina asérabi Jesucristo, Nucën Papa Diosan a aín nëtënu xua, a ñui quicë bana timaquinma upí oquin cuati 'ain. ²⁶ Bëráma ca Moisésbëa Nucën Papa Dios banacëbë mecama shaíquiacëxa. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Dios ësairibi quia: “Mecama amiribishi shaícatëcënquin cana ashi 'aquinma naínu 'icë ñu, bari, 'uxë, 'ispa acamaribi shaícati 'ain”. ²⁷ Nucën Papa Dios “cana amiribishi ñucama shaícatëcëni” quí 'ain cananuna 'unanin, usoquin shaícacëx ca a ñucama cëñúcë 'aish 'aíma 'iti 'icën. Acama 'aíma 'aínbi ca uisai cara aín unicama abë 'iti 'icë quixun an mënósabi oi 'iti 'icën. ²⁸ Ax xënbua 'aínbi cëñútimoí nucën 'Apuira 'ain cananuna nux nëtëtima anu abë 'ianan aín unicamabë 'iti 'ain. Usai 'iti sinánquin cananuna Nucën Papa Diosmi sinánquin aín bana cuaquin —asábi ca —cai cuëenquin a rabití 'ain, ax cuëencësabi oquin, ²⁹ ax upíra 'ixun ca rëquiruquin tsin 'acësaribi oquin ñu 'aisamacama cëñuti 'icë quixun sinánquin.

13

Usaquian aín unicaman Nucën Papa Dios cuëenmiti bana

¹ Mitsux Jesucristonan 'aish camáxbi xucënsa 'aish camina mitsux 'icësabi bëtsibë bëtsibë nuibanani 'iti 'ain. ² Mitsun 'unáncëma unibi camina mitsun xubunu bëbaia cuëenquin bití 'ain. Usai 'iquin ca raírinën 'unánquinmabi ángel, unisaribi 'icë, biacëxa.

³ Mitsúxribi atubë sipuacë 'aish tëmëracësa 'ixun camina axa Jesucristonan cupí sipuacë unicama manuquinma a sinánquin 'aquinti 'ain. Mitsúxribi usaribi uni 'ixun

camina —usaribi oquin ca unin 'ë 'ati 'icë —quixun sinánquin unían bëtsi bëtsi ocë uni a 'aquinti 'ain.

⁴ Min xanuma 'ain camina xanu itsibë 'itima 'ain. Xanu minan 'iti bitancëxun camina abë nuibananquin upí oxun 'iquinti 'ain. Aín xanuma 'ain bënëñuma xanubë 'iti 'imainun uni itsin xanubë 'iti ca Nucën Papa Dios cuëënima. Cuëënquinma ca usa uni 'imainun usa xanuribi 'uchoquin uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

⁵ 'Aisamaira curíquiñu 'iti camina sinántima 'ain. Nucën Papa Diosan “'Ën cana mi 'aquinquin ëntima 'ai” quixun cacë a sinani camina mitsux 'aisamaira ñuñuma 'aíshbi masá nuituti bënëtima cuëënti 'ain. ⁶ Usaquin sinánquin cananuna ënë bana cuëëno quicësabi oquin sinánti 'ain:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ë 'aquinia. Usa 'ain cana unin uisa cara ocëxbi racuëtima 'ain.

⁷ Jesucristo ñuiquin mitsu bana ñuixuncë unicama camina manuquinma sinánti 'ain. —Atun ca Jesucristomi catamëquin upí ñuishi 'aia —quixun sinani camina usaribiti 'iti 'ain.

⁸ Jesucristo ax ca usabi 'iá 'aish bëríribi usabi 'aish, usabi 'iti 'icën. ⁹ Usa 'ain camina uni itsían mitsu bëtsi bëtsi bana ñuixunquin Jesucristomi sinánti ënun quixun cacëxunbi ëntima 'ain. A unicamax ca —bëtsi bëtsi ñu piquinbi camina bëtsi bëtsi ñu pitima 'ai —quia. Atúxa usai quia a bana cuatibi ca uni aín nuitu upí 'ima. Usa 'ain camina —Cristo cupíshi ca Nucën Papa Diosan nu nuibaquin nun 'ucha téréanan nux ainan 'inun 'imia —quixun 'unani amishi cushicanti 'ain.

¹⁰ Nun nu —Jesucristo bama cupí ca nun 'uchacama téréncë 'icë —quixun 'unáncë 'aínbi ca judíos sacerdotecaman 'aracacë ñuina rëcë aín nami picë 'aíshbi, ami catamëcëma 'ixun, —Jesucristo bama cupí cana 'ën 'uchacama téréncë 'ai —quixun 'unanima. ¹¹ Unicaman 'ucha téréncë 'inun ca sacerdotenën cushicaman 'apun, 'aracacë ñuina rëcë aín imi, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu 'ucë mëu, Cata Upíira cacë, anu buánxun anuxun ánscaia. Usoquin 'anan ca a ñuinacan namicama a ëma 'ura buánxun nëënia. ¹² Usaribiti ca Jesús, Jerusalén 'uri aín imi 'apati i curúsocënu, camabi uníxa aín 'ucha téréncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun, bamacëxa. ¹³ Usa 'ain cananuna Jesús, axa ëma 'uracëox 'uchañuira uni 'icësari bama, a nuxnu ainan 'icëa uni itsin tëmëramianan 'usáncëxunbi, ainan 'iti ëntima 'ain. ¹⁴ Ënë nëtënu ca axa cëñútima usabi 'icëbënu anu 'iti ëma 'aíma 'icën. Usa 'ain cananuna axa cëñútima nëtë Nucën Papa Diosbënu anu 'iti a cainin. ¹⁵ Usa 'ain cananuna Jesucristo cupí camabi nëtën abë banai cuëënquin Nucën Papa Dios nun cuëbitan rabianan —mix camina asérabi nun 'Apu 'ai —quixun caquin a rabiti 'ain. ¹⁶ Rabianan camina uni raíri 'aquinquin ñu upí 'ati manutima 'ain. Ñuñuma uniribi camina nuibaquin min ñu mësú 'inánti 'ain. Unían usaquin 'aia isi ca Nucën Papa Dios cuëënia.

¹⁷ Mitsun cushicaman ca mitsúxmi upiti Jesucristomi sinánun mitsu 'aquinia. Usaquin mitsu 'aquinuan Nucën Papa Diosan caíscë 'ixun ca an cacësabi oquin upí oquin 'aisa tania, ax cuëëntanun. Usa 'ain camina aín bana cuaquin atux quicësabi oquin 'ati 'ain. Mitsun usaquin 'aia isquin ca atun masá nuituquinma cuëënquin mitsu 'aquinti 'icën. A unicaman bana cuaquinbimi an cacësa oquin 'aiama isi ca Nucën Papa Dios cuëëntima 'icën.

¹⁸ Cananuna 'unanin, ñu 'atima 'aquinma upí ñuishi 'aisa tania ca Nucën Papa Diosan nu upí isia quixun. Usa 'icë camina nu Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ¹⁹ 'Ëx mitsubë 'itëcëni bënëtishi cuanun camina manúquinma Nucën Papa Dios 'ë ñucáxunti 'ain.

Upí oquin sinania bërúanx 'inuan Pablonën ca

²⁰ Nucën Papa Dios, an aín unicama abë upí 'inun 'imicë, an ca Nucën 'Ibu Jesucristo, an aín unicama bërúainracë, a bamacëbi baísqumiácëxa. An Jesús aín imi 'apati bamacë cupí nun 'uchacama téréncë nux xënbua 'aínbi ainan 'inun 'imicë, ²¹ anbia an iscëxmi upí 'inun 'imianan ax cuëëncësabi oquinmi upí ñuishi 'anun mitsu 'imiti cana cuëënin. 'Ianan cana an, Jesucristo cupí, ax cuëëncësabi oquin nu 'imiti cuëënin. A ca aín unicaman xënbua 'aínbi ënquinma rabiti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

²² 'Ēn xucéantu, 'ĕn mitsu 'ĕsĕquin, 'itsamashi cuĕnĕoxuncĕ banacama ĕnĕ camina upí oquin sinánquin cuati 'ain. ²³ Mitsun camina 'unánti 'ain, nucĕn xucĕn, Timoteo, a ca sipuacĕ 'icĕbi chiquíncanxa. 'Itíxa bĕnĕtishi bĕbaia cana mitsu isi cuanquin a buánti 'ain.

²⁴ Anu 'icĕ Jesucristomi catamĕcĕ unicama 'imainun mitsun cushicama a camina bĕrúanxa 'inun 'ĕ caxunti 'ain. Italianuax ucĕ unicamanribi ca mitsu bĕrúanxmi 'inun mitsu camia.

²⁵ Nucĕn Papa Diosan nuibaquin 'aquincĕxmi chuámarua 'aish bucuti cana cuĕĕnin. Ashi.

SANTIAGONĒAN JUDÍOS UNICAMA BUÁNMIÁ QUIRICA

Aín menuma 'icë judíos unicama Santiagonĕn quirica cuĕnĕoxuan

¹ 'Ēx cana Santiago, an Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn cacĕsabi oquin ñu 'acĕ 'ain. Israelnĕn bĕchicĕ mĕcĕn rabĕ 'imainun rabĕ aín rĕbúnqui 'aíshmi bĕtsi bĕtsi menu tsóti cuan 'icĕ cana mitsu ĕnĕ quirica buánmin.

Nucĕn Papa Diosan sinánmicĕ 'aísha aín unicamax bĕtsi sinánñu 'iti

² 'Ēn xucĕantu, cana mitsu cain, uisai caramina 'iti 'ain, uisa ñu cara mitsumi 'icĕbĕbi camina upí oquinshi sinani cuĕĕnti 'ain. ³ Camina 'unanin, usai 'i bĕnĕquinma tanshiquin camina uisa ñu cara 'icĕbĕbi bĕnĕtima upiti Jesucristomi catamĕti 'unánti 'ain. ⁴ Mitsux usai 'inux camina ĕnĭma Jesucristomi sinani uisa ñu cara 'icĕbĕbi masá nuitutima ami catamĕcanti 'ain.

⁵ Uisaira caramina ami cushiti 'ai quixun 'unáncĕma 'ixun camina Nucĕn Papa Dios ñucáti 'ain. Ñucácĕxun ca an mi usaími 'iti 'unánmiquin cushioti 'icĕn. An ca an a ñucácĕ unimi nishquinma cuĕĕnquin upí oquin 'unánmia. ⁶ 'Ixunbi camina —Nucĕn Papa Diosan sapi ca 'ĕn cacĕxun cuatima 'icĕ —quixun sinánquinma, —an ca asĕrabi 'ĕn cacĕxun cuati 'icĕ —quixun sinánquin ñucáti 'ain. An cara 'ĕ 'aquinti 'icĕ, cara 'ĕ 'aquintima 'icĕ quixun sináncĕ uni ax ca suñun bĕcacĕxa parúnpapa amami amamiqui tucánquicĕsa 'icĕn. ⁷ Mitsux usa 'ixun camina Nucĕn Papa Diosan ca 'ĕn bana cuatia quixun sinántima 'ain. ⁸ Usaquin sinánbĕquincĕ unix ca an sináncĕsabi oi 'ima cĕmĕbĕquinia.

⁹ Uicamax cara unían —ñuumara ca —quixun iscĕ 'iaxbi Jesucristomi catamĕtia, Nucĕn Papa Diosan 'aquincĕx bĕráma 'iásama 'icĕ, ax ca cuĕĕnti 'icĕn. ¹⁰ 'Imainun ca ñuñuira ax Jesucristomi catamĕti ñuñumaibi cuĕĕnti 'icĕn. Axa ñuñuira uni ax ca ro uáxa upíira upí 'itancĕxbi aín upí bĕnĕtishi nĕtĕcĕsaribi 'icĕn. ¹¹ Barin uruquin pĕcaquin xarocĕx ca ro uá chushia. Usari 'i ca ro uá rĕucuti aín upí nĕtĕtia. Usaribiti ca ñuñu uni ax curíquiñuira 'iti sinánxun ñu 'aíbi 'iti 'icĕn.

Uisa ñu cara 'icĕbĕtanbi Jesucristomi catamĕti ĕntima

¹² An uisa ñu cara 'icĕbĕbi bĕnĕquinma tanshiquin Jesucristomi catamĕti ĕncĕma unicama a ca usaía ax ami sináncĕ unicama 'iti ñuía quiásabi oquin Nucĕn Papa Diosan aín nĕtĕnu abĕ 'aish chuámarua 'aish cuĕĕnun 'imiti 'icĕn. ¹³ Usa 'ain ca ui unin cara 'atima ñu 'atí sinania, a unin —Nucĕn Papa Diosan ca usaquin 'anun 'ĕ sinánmia —quixun sinántima 'icĕn. Nucĕn Papa Dios a ca uínbi 'atima ñu 'anun sinánmitima 'icĕn. Usa 'ixun ca anribi uinu 'icĕ nibi 'atima ñua 'anun sinánmima. ¹⁴ Unían ñu 'atima 'acĕ ax ca Nucĕn Papa Diosan 'amicĕma 'icĕn. Abi aín sinan 'atima 'ixun ca usoquin 'aia. ¹⁵ Usaquian sináncĕ cupí ca unin ñu 'atima 'aia. Ñu 'atima ĕnquinma amiribi amiribi 'ai 'uchacĕ cupí ca bamai Nucĕn Papa Diosbĕ 'itima 'icĕn.

¹⁶ 'Ēn nuibacĕ xucĕantu, uinu 'icĕ unínbi paráncĕ camina 'icantima 'ain. ¹⁷ Camabi uisa ñu cara upí 'icĕ, ax ca Nucĕn Papa Dios naínu 'icĕ, an bari, 'uxĕ, 'ispa acama unio, an camabi uni 'ináncĕ 'icĕn. A ñucamaxa bĕnamĕanan bĕánquicĕ 'aíbi ca Nucĕn Papa Dios axira usabi 'iá 'aish usabi 'icĕn. ¹⁸ An ca unían aín bana ñuixuncĕxun cuatínu ainan 'inun nu 'imiáxa, nux pain 'icĕ cupía raíri uníxribi Jesucristomi catamĕcĕ 'aish camabi ñu an uniosamaira 'inun.

Asĕrabi Jesúsmi catamĕtia usai uni 'iti bana

¹⁹ 'Ēn nuibacĕ xucĕantu, usa 'ain camina Nucĕn Papa Diosnan 'ixun mitsun unían bana ñuía upí oquin pain cuati 'ain. Cuati camina mitsux munu pain sinántancĕx bananan bĕnĕtishi nishtima 'ain. ²⁰ Axa nishcĕ unix ca Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oi 'ima. ²¹ Usa 'ain camina ñu 'atima 'aisamaira oquinmi mitsun 'acĕ a ĕanan uisa ñucama cara 'aisama 'icĕ ĕnti 'ain. A ĕnquin camina ami cuacĕ Nucĕn Papa Diosan bana a mitsun nuitu

mëu racanaquin upí oquin sinánti 'ain. Mitsúnmi cuacë bana ënéxa quicësabi oquin, Jesucristomi catamëcë 'ixun, 'acë 'aish camina Nucën Papa Diosnan 'inux iécanti 'ain.

²² Usa 'ain camina mitsun pabitaishshi cuaquinma upí oquin sinánquin a bana quicësabi oquin 'ati 'ain. Usoquin 'acëma 'aish camina —'ëx cana Nucën Papa Diosnan 'ai —quixun sinanibi cëmëcë mitsux 'iti 'ain. ²³ Axa Nucën Papa Diosnan bana aín pabitaishshi cuati, a bana isi ax quicësabi oi 'icëma uni ax ca an aín bëmánan espéjonën iscë unisaribi 'icën. ²⁴ —Uisa carana 'ai —quixun istancëxhi ca mëníocatima manúquiani usabi cuania. ²⁵ Usa 'aínbi ca an a bana cuaquin manuquinma sináncë uni, ax a bana quicësabi oquin ënquinma 'acë 'aish chuámarua tani cuënti 'icën. A banax ca anúnu upí 'ianan, ñunshin 'atima cuëncësä oi 'ima Nucën Papa Dios cuëncësäbi oi 'inux iéti a 'icën.

²⁶ Ui unix cara —'ëx cana Nucën Papa Diosnan bana cuacë 'ai —quibi sinánxmaishi 'aisamairai banaia a unix ca Nucën Papa Diosnan bana quicësabi oi 'íma cëmëia. ²⁷ An Nucën Papa Dios cuëncësäbi oquin 'acë unin ca ësaquin 'ati 'icën: Papañuma titañuma tuácama 'imainun casunamëcë xanucamaribi 'aquinsa 'ianan masá nuitutia isquin ca 'aquinti 'icën. 'Aquianan ca an Nucën Papa Diosmi sinánquinma ënë menu 'icë ñuishi sináncë unin 'acësaribi oquin ñu 'aisama 'atima 'icën.

2

Ráiri unishi nuibanan ráiri 'atimotima

¹ 'Ën xucéantu, mitsux Nucën 'Ibu Jesucristo, ax Diossaribi upí, ami catamëcë 'ixun camina ráiri unibëishi nuibananquin ráiri uni timatima 'ain. ² 'Ënëx ca ësa 'icën. Ñuñu uni axa upiti mëníocanan, upí chupa pañuanan, curi manë mëñuax, anu mitsux timécënu atsínmainun ca ñuñuma uníxribi chupa 'atimará pañuax atsinti 'icën. ³ Atsiniami mitsun ñuñu uni a upí oquin biquin: Anu tsóti upí ënu ca tsót quixun canan ñuñuma uni aribi: 'Iisa tani nianan ca menu tsóbut cati, ax ca 'aisama 'icën. ⁴ Usoquin 'aquin camina camabi uni sënën nuibaquinma 'atima sinánñu 'ixun ráirishi nuibanan ráiri uni 'atimoin.

⁵ 'Ën nuibacë xucéantu, 'ën mitsu camainun ca cuat. Nucën Papa Diosnan ca axa ënë menuax ñuñuirama unicama a caísia, atúxa ami upiti catamëcë 'ianan aín nëtënu abë 'inun, an nuibacë unicamax ca usai 'iti 'icë quiáxa aín bana quicësabi oquin. ⁶ Usa 'aínbi camina mitsun ñuñuma uni a —'aisama ca —quixun timaquin rabínmin. Ñuñuira uni an ca mitsu paránquin ñu mëëmianan tëmëramiquin mitsumi manánquin, an uníxa ami bëtsi uni ñui manáncëxun cuacë uninu buania. ¿Atux cara usama 'ic? ⁷ Usaquin 'ai ca Cristo, ax upí 'ixuan an mitsu ainan 'imicë a ñui 'atimati banaia. ¿Atux cara usama 'ic?

⁸ Aín bana ráirinëxa quicësoi 'icësamaira oi a bana quicësoi 'iti Nucën Papa Diosnan banax ca ësai quia: “Mixmi upiti bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain”. A bana quicësabi oquin 'acë 'ixun camina mitsun Nucën Papa Dios cuëncësäbi oquin 'ain. ⁹ Usa 'aínbi camina mitsun, ráiri unishi nuibanan ráiri uni nuibacëma 'ixun, 'uchaquin Nucën Papa Diosnan bana cuënëo quicësabi oquin 'aiman. ¹⁰ 'Ësa ca. An camabi aín bana cuënëo quicësabi oquin 'aquinbi Nucën Papa Diosnan bana achúshi quicësa oquin 'acëma uni, an ca camabi Nucën Papa Diosnan bana cuënëo quicësa oquin 'acëmasa 'aish 'uchaia. ¹¹ Nucën Papa Dios axa “Min xanuma 'ain camina xanubë 'itima 'ain” quiá, axbi ca “Uni camina 'atima 'ain” quiacëxa. Usa 'aínbi ca an aín xanuma 'ain, xanubë 'iquinmabi uni 'acë uni an Nucën Papa Diosnan bana quicësabi oquin 'aima. ¹² Usa 'aínbi camina mitsux Nucën Papa Diosnan, anun camabi unían ñu 'acë isti nëtën, mitsux caramina Jesucristomi catamëti axa cuëncësäbi oi 'ia quixun isti cupí, upitishi bananan upíshi 'iti 'ain. ¹³ Anúan an camabi unin ñu 'acë isti nëtë anun ca Nucën Papa Diosnan, an bëtsi uni nuibaquin 'aquincëma unicama a aín 'ucha cupí uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Usonan ca an bëtsi uni nuibaquin 'aquincë unicama ashi uisabi otima 'icën.

Jesucristomi catamëcë 'ixuan unin ñu upíshi 'ati

¹⁴ 'Ēn xucéantu, an “'ĕx cana ami catamēti Jesucristonan 'ain” quiquinbi, Jesusan bana quicēsabi oquin upí ñuishi 'acēma uni ax ca aín bana ñancáishi 'icēn. ¿Usa unix cara Jesucristonan 'aish iēti 'ic? Ca 'itima 'icēn. ¹⁵ Ēsa ca. Axa Jesucristomi sináncē uni, bēbu 'imainunbi xanu, chupañuma 'ianan a piti ñuñuma isquin, ¹⁶ sapi camina mitsu achúshinēn cati 'ain: Bērúanx ca cuantan, mina matsi ca mapút, pucháquin ca pit quixun. Usaquin caquinbi añu ñubi 'ináncēma 'aish camina min bana ñancáishi 'aish banáinshi quicē 'ain. ¹⁷ Usaribiti ca uni Jesucristomiisa catamētia quiquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincēma 'aish asérabi Jesucristomi catamēcēma 'icēn.

¹⁸ Unin sapi ca uni itsi cati 'icēn: Mixmi Jesucristomi cana catamēti quimainunbi cana 'ēn upí ñu 'ain. Mixmi —Jesucristomi cana catamēti —quicēbētanbi cana minmi upí ñu 'aia iscēma 'ixun asérabi camina usa 'ai quixun sinántima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ēn ñu upí 'acē 'ixun mi ismiti 'ain, 'ĕx cana asérabi Jesucristomi catamēcē 'ai quixun. Usaía a uni quicē ax ca asérabi 'icēn. ¹⁹ Min camina Nucēn Papa Dios ax ca achúshishi 'icē quixun sinanin. Usaquin sinánti ca asábi 'icēn. Usaquinmi sináncē 'aínbi ca ñunshin 'atimacamanribi —usa ca —quixun 'unani ami racuētan bamai bērēruia. ²⁰ ¿Mix sinánñumasa 'ixun caramina 'unanin, Jesucristomi cana catamēti quiquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincēma 'aish ca a uni Jesucristomi catamēcēmasa 'icēn? ²¹ Ēsa ca. Nucēn rara, Abraham, an ca Nucēn Papa Dios rabinuxun an cacēsabi oquin aín bēchicē Isaac 'ati mēnócēxa. Usaquin 'aia isi ca Nucēn Papa Dios —Abrahamnēn ca 'ēn bana cuaquin 'ēn cacēsabi oquin 'aia, usa 'aish ca 'ēnan 'icē —quiax quiacēxa. ²² Nucēn Papa Diosan a cacēsabi oquin Abrahamnēn 'á cupí camina 'unanin, Abrahamnēx ca asérabi Nucēn Papa Diosmi catamēcē 'iacēxa quixun. Usa 'ixun an cacēsabi oquin 'acē 'aish ca Abraham asérabi ax 'icēsamaira oi Nucēn Papa Diosmi sináncēxa. ²³ Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo axa a ñui quicēsabi oi ca Abraham 'iacēxa, ěsai quicē: “Nucēn Papa Diosan ca aín quicēsabi oquin 'ati 'icē quixun 'unani ca Abraham ami catamēcēxa. Usaía 'icē cupí ca Nucēn Papa Diosan iscēx Abraham upíira uni 'iacēxa”. Usa 'icē ca Abraham unin, Nucēn Papa Diosbē nuibanancē uni caquin anēcēxa.

²⁴ Usa 'ain camina mitsun 'unánti 'ain, Nucēn Papa Diosan ca ami sináncē cupíshima, ami sinánquian ax cuēncēsabi oquin ñu upí 'acē cupíribi, uni —ax ca asérabi upí 'icē —quixun isia. ²⁵ Usaribi oquin ca Rahab cacē xanu ax 'aisama 'ixunbia Israel uni rabé Jericó ěmanu 'icē unicaman 'atin rabanan, aín xubunu unēxun bētsi bain cuantánun xucē, a cupí Nucēn Papa Diosan upí isacēxa. ²⁶ Cananuna 'unanin, bamatancēx ca bēru ñunshínñuma 'aish uni aín nami ñancáishi 'icēn. Usaribi ca uni ax isa Jesucristomi catamētia quiquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincēma 'aish, aín banax ñancáishi 'icēn.

3

Upitishi cananuna banati 'ai quicē bana

¹ 'Ēn xucéantu, mitsux camina camáxēshiira an axa Jesucristomi catamēcē unicama 'unánmicē uni 'itima 'ain. Camina 'unanin, usa uni 'ixunbi 'atima ñu 'ai camina raíri unicama 'acēsamaira oquin 'uchocē 'iti 'ain. ² Camaxunbi cananuna ñu 'aisama 'ain. Axa uisaíbi 'atimati banacēma uni ax ca asérabi upí uni 'icēn. A unin ca 'atimati banatisa tanquinbi tēnēti 'unáncē 'ixun uisa ñu 'atima 'ati cara sinania, abi tēnēti 'icēn. ³ Ēsa ca. Caballo niquinquin cananuna anun nitsinananbi anun buinati itsi aín cuēbínu tēcērēcain. Usoxun cananuna nun cuēncēsa oquin niquínti 'ain. ⁴ Usaribi ca manē nunti 'icēn. Chaira 'icēbi ca suñun bēcaquin buania. Usa 'icēbi ca an niquincē unin, uinu cara cuainsa tania ami oquin anun chibítí axa chairama 'aínbi anúinshi puntēbianquin buania. ⁵ Usaribi ca nun ana anúnu banacē ax 'icēn. Chamaratsu nun cuēbí 'aínbi cananuna uisa ñuishi ñui cara, anun banain. Tsi chamaratsu bimicēxunbi ca chaira 'icēbi naē rēquiquiani chaquin cēñuia. Usaribi oquin ca nun anáxa chamará 'aínbi uisa banaratsu cara unin uni itsi ñuiabi, a bana chaniquin tsuácaruia, camabi menuxuan unin cuanun. ⁶ Tsi chamaratsu usaribi ca nun ana, a cupínu nun cuēbitan banacē, ax 'icēn. Chamaratsu 'aínbi cananuna anun 'atimati banati 'ain. Usai banacē cupí nun

sinánribi 'atima 'ixun cananuna ñu 'atimaribi 'ain. Usa 'ixun ca anúnu 'atimati banacë 'ixun nun bamati nètë utámainun usabi nu 'imiti 'icën. Ñunshin 'atimanën 'apu anbi ca uni 'atimati banati sinánmia.

⁷ Unin ca camabi ñuina axa piánancë 'imainun ñuina pëchü 'imainun men nirícë ñuina 'imainun baca mëu 'icë ñuina a camabi aín cuëncësa oquin 'ati 'icën, usoquin ca 'aia. ⁸ Usa 'aínbi ca unin aín cuëbitan 'atimati banati ashi tënëtima 'icën. Usa 'ain ca uni usabi 'atimati banaia. Usa 'aish ca a unin bana anun uni bamati muca rosaribi 'icën. ⁹ Nun ana anúnu banacë, anúnbi cananuna Nucën 'Ibu Dios rabin, anúnribi cananuna uni, a Nucën 'Ibu Diosan asaribi oquin unio 'icëbi ami nishquin ami 'atimati banaquin ñu cain. ¹⁰ Nun cuëbitanbi cananuna Nucën Papa Dios rabin. Rabianan cananuna nun cuëbitan 'atimati banain. 'Ën xucéantu, usai 'iti ca 'aisama 'icën. ¹¹ ¿Anuaxa me mëúciux 'unpax chiquícë, anuax cara bata 'unpax 'imainun muca 'unpáxribi uti 'ic? Ca utima 'icën. ¹² 'Ën xucéantu, ¿higueranën cara aceitunanën bimisa oquin tuati 'ic? Ca 'atima 'icën. ¿Uvasnënribi cara higueranën bimisa oquin tuati 'ic? Ca 'atima 'icën. Usaribiti ca anuaxa me mëúciux 'unpax chiquícë anuax tashiñu 'unpáxbëbi bata 'unpax utima 'icën. Usaribiti cananuna nun cuëbitan Nucën Papa Dios rabianan 'atimati banatima 'ain.

Aserabi ñu 'unáncë 'iti bana

¹³ Micama uinu 'icëx caramina sinánñuira 'ianan upí oquin bana cuacë 'ain camina cëruti rabíquinma ñu upíshi 'ati 'ain. Usaquinmi 'aia isquin ca —a unix ca aséribi sinánñu 'ianan upí oquin bana cuacë 'icë —quixun unin 'unánti 'icën. ¹⁴ Usa 'aínbi camina mitsux unimi nishcë 'ianan uni itsimi sinánanima nutsi mixëshi ñuñu 'iti cuëncë 'ixun, rabiácáquin —'ëx cana ñu 'unáncë 'ai —quixun sinántima 'ain. Usaquin sináncë 'aish ca min bana cëmëcë 'icën. ¹⁵ Usaquin sináncë unix ca Nucën Papa Diosan sinánmicëma 'icën. Ax ca an ënë menu 'icë ñuishi sináncë unin sináncësa 'icën. Ñunshin 'atimanën sinánmicë ca usa uni 'icën. ¹⁶ Axa nishanan ami sinanima uni itsimi nutsianan axëshi ñuñu 'iti cuëncë uni an ca upí oquin sináncëma 'ixun camabi 'atima ñu 'atishi sinania. ¹⁷ Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan sinánmicë unin upí oquinshi sinánquin upí ñu 'aia. Ca unibë nishananquinma nuibanquin bëtzi unían cacëxun cuaquin upí oquin bana sinánan uni itsiribi nuibaquin axa 'aquinsa 'icë 'aquinia. Usa unin ca cëmëma 'ixun paránanquinma aín quicësabi oquin 'aia. ¹⁸ Axa unibë nishananima upitishi banacë unicama an ca chuámarua 'ixun upí ñuishi 'aquin uni raíriribi chuámarua 'inun 'imia.

4

An ënë menu 'icë ñuishi sináncë unicamasaribi 'itima bana

¹ ¿Uisa cupí caramina mitsúxbi nishananan ñu cananin? Mitsúnbi bëtzi bëtzi ñu 'atimaquin sinani camina usai 'icanin. ² Mitsun cuëncë ñu bicasi bënëquinbi bicëma 'ixun camina binuxun ami nishquin uni itsi 'acësa 'ain. Usa 'ixun bëtzi uni 'icësaribiti ñuñu 'iisa tani bënëquinbi bicasmati camina nishananan mëënanin. Usai 'iquinbi camina Nucën Papa Diosmi ñucácëma cupí mitsun cuëncë ñu bitsiman. ³ Ñucáquinbi camina ami ñucácë ñu a bitsiman, ax cuëncësabi oquinmami mitsux cuëncësa oquinshi Nucën Papa Dios ñucácë cupí. ⁴ Nucën Papa Diosmi manúxunmi mitsun cuëncësa oquinshi 'aia cana ësaquin mitsu cain: ¿Mitsun caramina 'unaniman, ënë menu 'icë ñuishi sináncë 'aish ca uni Nucën Papa Diosbë upíma 'icë quixun? Uinu 'icë unin cara ënë menu 'icë ñuishi sinania ax ca ainanma 'aish Nucën Papa Diosmi nishcësa 'icën. ⁵ Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ax ca ëesai quia: “Nucën Papa Diosan ca ainan 'icë nu ñuñu. Usa 'ain ca an nubë 'inun nu 'ináncë aín Bëru Ñunshin Upí ax bëtzi ñu 'aquinmanu ax cuëncësa oquinshi 'ati cuëñia”. A banax ca aséribi 'icën. Usa ca ax 'icë quixunu 'unánti oquin ca Nucën Papa Diosan aín uni usoquin cuëñëomiacëxa. ⁶ An nu sinánmicë ñuishi nun 'anun ca Nucën Papa Diosan nu 'aquintancëxun nuibaquin nua 'aquincë usamaira oquin 'aquintëcënia. Usa 'ain ca aín bana ëesai quia: “Nucën Papa Diosan ca axa rabícë unicama a timanan axa —'ëx cana usa 'ai —quix rabícëma unicama nuibaquin 'aquinia”. ⁷ Usa 'ain camina Nucën Papa Diosan bana cuati ami

catamēti ax cuēñcēsabi oishi 'iti 'ain. Usai 'iquin camina ñunshin 'atimanēan 'atima ñu 'ati mitsu sinánmisa tancēxunbi a ñu 'ati tēñequin 'atima 'ain. Usai 'ia ca ñunshin 'atimanēn ubíoquinma mitsu ěnti 'icēn. ⁸ Asérabi upiti ami sinani Nucēn Papa Diosbē banaquin camina an nuibaquin sinánmicēxun, ax ca mitsubē 'icē quixun mitsun nuitu mēu upí oquin 'unánti 'ain. An ñu 'aisama 'acē unicama, cana mitsu cain: Unía aín mēcēn chuañuma 'inun mēchucacēsaribiquin ca min sinan upí 'inun min ñu 'atima 'acēcama ěn. —Nucēn Papa Diosnan cana 'ai —quicē 'ixunbi ainanma unicaman 'acēsaribi oquin ěnē menu 'icē ñuishi sináncē unicama, mitsúxribi ca sinanat, Nucēn Papa Dios cuēñcēsabi oíshimi 'inun. ⁹ —Nucēn Papa Dios cuēñcēsabi oi cana 'ima —quixun sinani ca masá nuituti 'in. Cuēñi cuaicē 'aíshbi ca a ěni masá nuituti bēunan mēscut. Chuámarua taními cuēñcē a ěni ca masá nuitut. ¹⁰ —Ēx cana an iscēx 'aisamaira 'uchañu 'ai —quixun sinánquinmi cacēxun ca Nucēn 'Ibu Jesucristonēn mitsun 'uchacama tērēnquin upíira 'aíshmi cuēñun mitsu 'imiti 'icēn.

Ñuquin uni itsi 'atimotima

¹¹ Ēn xucéantu, cana mitsu cain, Jesucristomi sináncē 'aish camina axribia ami sináncē unicamabē ñuianantima 'ain. Axa abēa Jesucristomi sináncē uni ñui —ax ca 'aisama 'icē —quicē uni ax ca —Nucēn Papa Diosan banax ca 'aisama 'icē —quicēsa 'icēn. Usai qui camina mitsux Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oquin 'aíma a banax ca cuatima 'icē quicēsa 'ain. ¹² Usai ca uni 'iti 'icē quicē bana nu 'inan ax ca achúshi, Nucēn Papa Dios, ashi 'icēn. A bana 'inan 'ixun ca unin cara a bana quicēsabi oquin 'aia quixun isti 'icēn. Usa 'ixun ca axa xēñibua 'aínbi abē 'iti unicama a iémianan axa abē 'itima unicama a xēñibua 'aínbi abē 'itimoquin ěnti 'icēn. ¿Usa 'aínbi caramina minmi uni itsi 'atimonun mix añu 'ain?

Uisai caranuna iméishi 'iti 'ai quixun cananuna 'unanima quicē bana

¹³ Ēnē banaribi 'ěn mitsu camainun ca cuat. Micama raírinēx camina ěsai quin: —Bérí cuanima cananuna iméishi anuxun ñu 'ai bētsi ěmanu cuanti 'ain. Cuanx bēbatancēxun cananuna achúshi barin anu 'iquin ñu bitancēxun maruquin 'itsa curíqui biti 'ain. ¹⁴ Usai quiquinbi camina uisai caramina iméishi 'iti 'ai quixun 'unaniman. Uisa cara nun tsóti 'icē cananuna 'unaniman. Ax ca 'ibútancēxa curu nētē bēñētishi nētécē usaribi 'icēn. ¹⁵ Usai quima camina ěsai qiti 'ain: Nucēn 'Ibu Dios cuēñcēbē, bamacēma 'ixun cananuna nun sináncē ñu 'ati 'ain. ¹⁶ Usa 'aínbi camina mitsux —'ěnbi cana usaquin ñu 'ati 'ai —quiax cērúanan rabbitin. Usai 'iti ca 'aisama 'icēn. ¹⁷ Ēsa ca: An usaquin 'ati ca upí 'icē quixun 'unánquinbi usaquin 'acēma uni ax ca 'uchaia.

5

Ñuñu uni usai 'iti ca 'aisama 'icē quicē bana

¹ Ñuñuira unicama, mitsúnribi camina 'ěn cacēxun cuati 'ain. Mitsúxmi 'aisamaira ñuñu 'ianan curíquiñu 'aish, a cupí tēmērati sinani camina masá nuituti inti 'ain. ² Mitsun curíqui 'imainun mitsun ñucamaribi ca chēquiisa 'icēn, mitsun chupa upíburibi ca nacuaxan piisa 'icēn. ³ Mitsun manē ñu curi 'acē 'imainun manē uxua 'acē, mitsun curíquicamaribi ca puibuisa 'icēn. Usa 'aish ca a ñucama chēqui nētēti 'icēn. Tsin nēncēxa ñu nētécēsa usaribitia mitsun ñucama nētēmainun camina mitsúxribi tēmērati 'ain. Nucēn 'Ibu Jesucristo utēcēnti 'urama 'aínbi camina ñuñu 'itishi sinánquin mitsunainshia 'inun ñu bucúnruan. ⁴ An mitsu nañuxun ñu mēēxuncē uni camina cupíocēma 'ain. Cupíocēma 'aish ca mitsu ñui banaia. Usaquin mitsu ñuia ca ángelcaman 'apu, Nucēn 'Ibu Dios, an cuaxa. ⁵ Ēnē menuax camina 'aisamaira ñu upíñu 'aish mitsux cuēñcēsabi oi 'ian. Usa 'aish camina aín 'ibúan 'aracacē ñuina anun 'ati nētē sēñcēbētan 'anuxun rēracamicēsa 'ain. ⁶ Mitsun camina 'uchañuma unibi 'uchoquin 'an. Usoquinmi 'acēxunbi ca atun mitsu cupicēma 'icēn.

Uisai cara ñu 'icēbēbi bēñētima Nucēn Papa Diosbē banati

⁷ 'Ĕn xucéantu, Nucĕn 'Ibu Jesucristo utámainun camina tĕmĕraibi bĕnéquinma anúan uti nĕtĕ caínti 'ain. An ñu 'apácĕ unin ca ñu 'apátancĕxun anun aín bimi biti nĕtĕ sĕnĕntamainun cainia. Usa 'ixun ca mitabutancĕxa sĕnĕncĕbĕtan ñu 'apátancĕxun bĕnéquinma canitancĕxuan tuaia aín bimi binuxun cainia. ⁸ Usaribi oquin camina mitsun, —Nucĕn 'Ibu Jesucristo anun utĕcĕnti nĕtĕ ca 'urama 'icĕ —quixun sinánan masá nuituti bĕnĕtima cuĕĕnquin caínti 'ain. ⁹ 'Ĕn xucéantu, Nucĕn Papa Diosan anun camabi uni aín nuitu 'unánquin uisoquin cara ñu 'axa quixun isti nĕtĕ 'urama 'ain, camina mitsúxmi an 'uchocĕma 'inun, uni raíribĕ ñuianani nishanantima 'ain. ¹⁰ 'Ĕn xucéantu, camina an Nucĕn 'Ibu Dios quicĕ bana uni ñuixuncĕ unicama 'iásaribiti 'iti 'ain. Atun ca tĕmĕraquinbi bĕnéquinma tanshiacĕxa. ¹¹ Uicaman cara tĕmĕraquinbi bĕnéquinma tanshitia ax ca upí oquinshi sinani cuĕĕnia quixun cananuna 'unanin. Mitsun camina Jobnĕxa 'aisamaira tĕmĕraibi Nucĕn 'Ibu Diosmi catamĕa a bana ñuia cuan. Cuacĕ 'ixun camina 'unáncanin, uisaira oquin cara Nucĕn 'Ibu Dios an nuibaquin uni 'aquincĕ 'ixun a uni 'aquiancĕxa quixun.

¹² 'Ĕn xucéantu, bĕtsi banacama cuaquinbi camina ĕnĕ banaira sinánti 'ain. Mitsun camina mitsun bana isa asĕrabi 'icĕ quixun unin cuanun —naitanbi cuamainun cana mi cain —quianan —menbi cuamainun cana mi cai —quitima 'ain. Uisa ñubi cara, a ñui camina —cana asĕrabi mi cai —quix quitima 'ain. Usai quima camina asĕrabi banáinshi banati 'ain, Nucĕn Papa Diosan mitsu 'uchotima cupí.

¹³ Micama uinu 'icĕx caramina masá nuituti bĕtsi sinani camina Nucĕn Papa Diosbĕ banati 'ain. Micama uinu 'icĕx caramina cuĕĕni chuámarua tani camina Nucĕn Papa Dios rabi cantati 'ain. ¹⁴ Uix cara ñucĕ 'icĕ, anribi ca Jesucristomi catamĕcĕ unicaman cushicama camiti 'icĕn, xĕni ron 'aquian, an pĕxcunun Nucĕn 'Ibu Jesucristo ñucáxuni unun. ¹⁵ Asĕrabi ca an ĕnĕ uni pĕxcuti 'icĕ quixun sinánquinmi a ñucáxuncĕxun ca Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn ñucĕ uni pĕxcuti 'icĕn. Pĕxcúanan ca aín 'uchacama tĕrĕnxunti 'icĕn. ¹⁶ Usa 'ain camina mitsúnmi min 'atimaquin sináncĕ a ñuixuananquin abĕmi Jesucristomi catamĕcĕ uni raíribĕ mia usa ñucama mĕnioxunun Nucĕn Papa Dios ñucáxuananti 'ain. Upíira oquin sinánquin ñucácĕ cupí ca Nucĕn Papa Diosan upí oquin uni 'aquinti 'icĕn. ¹⁷ Elías, an Nucĕn Papa Dios quicĕ bana unicama ñuixuncĕ uni, an ca nusaribi uni 'ixunbi 'uí 'ibuaxma 'inun Nucĕn Papa Dios ñucácĕxa. Usa 'ain ca an ñucácĕsabi oi rabĕ 'imainun achúshi baritia, 'imainun achúshi mĕcĕn 'imainun achúshi 'uxĕn 'uí 'ibuama 'icĕn. ¹⁸ Usaía 'icĕbĕtan Nucĕn Papa Dios amiribishi ñucátĕcĕncĕbĕa, 'uí 'ibútĕcĕncĕbĕ ca menu 'icĕ ñucama cotĕcĕni bimiacĕxa.

¹⁹ 'Ĕn xucéantu, micama achúshinĕn Nucĕn Papa Diosan bana ĕncĕ 'icĕbi bĕtsi uni sinanamiquin ami catamĕtĕcĕnun 'imicĕbĕtan, ²⁰ camina 'unánti 'ain, ui unin cara usoquin uni 'uchañu 'icĕbi sinanamia, an ca a uni Nucĕn Papa Diosnan 'inun íĕcĕ 'ianan aín 'uchacama tĕrĕncĕ 'inun 'imiti 'icĕ quixun. Ashi, Santiago.

PEDRONĒAN A PAIN BUÁNMI QIRICA

Axa bëtsi bëtsi menuax Jesucristomi catamëcë unicama Pedronĕn quirica cuĕnĕoxuan

¹ 'Ēx cana Pedro, aín bana unicama ñuixunuan Jesucristonĕn caísa 'ain. Mitsun nĕtĕnuax bëtsi bëtsi menu tsóti cuan 'aíshmi Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia, a nĕtĕcamanu 'icĕ cana ĕnĕ quirica mitsu buánmin. ² An sinánsabi oquin ainan 'inun ca Nucĕn Papa Diosan mitsu caísacĕxa. Aín Bĕru Ñunshin Upitan 'imicĕxmi ainanshi 'aish ax quicĕsabi oi 'inun mitsu 'imianan ca Jesucristo bama cupí mitsun 'uchacama tĕrĕnquin mitsun nuitu upí 'imiaxa. Usaími mitsux Nucĕn Papa Diosan nuibacĕx 'icĕsamaira oi chuámarua 'aish bucucanti cana cuĕĕnin.

Usai 'itia unin ñuia

³ Nucĕn Papa Dios, ax Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn Dios 'ianan aín Paparibi, a cananuna rabiti 'ain. An ca nu nuibaquin bamaxbia baísquia Jesucristo an nun 'uchacama tĕrĕncĕxnu bacĕntĕcĕncĕsa 'aish, ainan 'inun nu 'imiaxa, ĕnĕ nĕtĕnuax ainan 'aíshnu aín nĕtĕnuribi 'inun. ⁴ Nucĕn Papa Diosan ca mitsúxmi aín nĕtĕnu abĕ 'itioquin mĕnĕocĕxa. A nĕtĕnuax ca uisa ñubi, ĕnĕ nĕtĕnuax 'icĕsari chĕquianan cĕñútima 'icĕn, anu ca uisa 'uchabi 'aíma 'icĕn. Usabi ca xĕnibua 'aínbi 'iti 'icĕn. ⁵ A nĕtĕnu 'iisama pain 'aíshmi ĕnĕ nĕtĕnuaxbi ami catamĕtia isquin ca Nucĕn Papa Diosan aín cushínmi ñu 'atima 'aíma upíshi 'inun mitsu bĕrúanquin 'aquinia, an mĕnĕosabi oími Jesucristoa utĕcĕncĕbĕ aín nĕtĕnu abĕ tsónun.

⁶ Acama sinani camina mitsux uisa ñu cara 'icĕbĕbi bĕnĕtima cuĕĕnin, ĕnĕ menu 'aish tĕmĕraibi. ⁷ Ēnĕx ca ĕsa 'icĕn. Asĕrabi cara curishi 'icĕ isnuxun ca unin curi tsi rĕquirucĕnu xaroquin tania. Usaribiti camina mitsux caramina ami catamĕcĕ 'ai quixun isnuxun Nucĕn Papa Diosan tancĕ 'iti 'ain. Curi 'aíshbi ca cĕñúti 'icĕn. Usa 'aínbi camina tĕmĕraquinbi Nucĕn Papa Diosmi catamĕquin ĕncĕma 'aish curisamaira 'iti 'ain. Usaqun tancĕxbimi asĕrabi ami catamĕti 'ain ca utĕcĕnquin Jesucristonĕn — asĕrabi 'ĕnan 'aish camina 'ĕbĕ 'aish cuĕĕnti 'ai — quixun mitsu cati 'icĕn.

⁸ A isúnmabi camina mitsun Jesucristo sinanin. Usa 'ain camina a isaxmabi ami sinani chuámarua tani cuĕĕinra cuĕĕnin, anúnmi uisairai caramina cuĕĕni quixun nu ñuixunti bana 'aíma 'aínbi. ⁹ Ami catamĕcĕ cupí ca mitsun 'uchacama tĕrĕncĕ 'iananmi ainan 'inun Nucĕn Papa Diosan mitsu iémiaxa.

¹⁰ An Nucĕn Papa Dios quicĕ bana uni ñuixuncĕ unicaman ca — Nucĕn Papa Diosan ca aín 'uchacama tĕrĕanan uni ainan 'inun iémiti 'icĕ — quixun cuĕnĕoquinbi uisai quicĕ cara a bana 'icĕ quixun 'unánma 'icĕn. 'Unáncatsi quiax ñucacanáquin Nucĕn Papa Diosan bana amiribi amiribi isquinbi ca 'unánma 'icĕn. ¹¹ Cristo ĕnĕ menu ucĕma 'aínbi ca aín Bĕru Ñunshin Upitan sinánmicĕ 'ixun, an Nucĕn Papa Dios quicĕ bana uni ñuixuncĕ unicaman 'unáncĕxa, tĕmĕrax bamatancĕx baísquitancĕx ca Cristo aín Papasaribi 'Apu 'aish abĕ tsóti 'icĕ quixun. Usaqun 'unánquin ca uisa uni cara Cristo 'iti 'icĕ quixun 'unántisa tanan uínsaran cara uti 'icĕ quixun 'unántisa tancĕxa. ¹² Usai Cristo 'itia Nucĕn Papa Diosan 'unánmicĕxun ca atun isquinmabi, atun rĕbúnqui 'ixun cananuna nun a ñucama isnuxun 'ai quixun 'unáncĕxa. A bana Cristo ñui quicĕ, a ca a Nucĕn Papa Diosan naínua xucĕ aín Bĕru Ñunshin Upitan 'amicĕxun aín unicaman mitsu ñuixunia. A bana ca ángelcamanribi uisai quicĕ cara quixun cuaisa tania.

Jesucristomi catamĕcĕ uníxa usai upí 'iti bana

¹³ Usa 'ain camina Jesucristonan 'ixun upí oquin sinani ax quicĕsabi oi 'iti 'ain. 'Iquin camina Nucĕn Papa Diosan ca abĕmi aín nĕtĕnu 'iti mĕnĕocĕxa quixun sinani cuĕĕnquin Jesucristo anun uti nĕtĕ caínti 'ain. ¹⁴ Ainan 'ixun ax quicĕsabi oquinshi ñu 'aquin camina bĕráma Jesucristomi catamĕquin Nucĕn Papa Dios 'unáncĕma 'ixunmi cuĕĕan ñucama 'atĕcĕntima 'ain. ¹⁵ Nucĕn Papa Dios, an mitsu ainan 'inun Jesucristomi

sinánmia, ax ca uisa 'uchañumabi 'icën. Usa 'ain camina mitsúnribi añu 'uchabi 'atima 'ain. ¹⁶ Èsai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: “Èx uisa 'uchañumabi 'aish upíira 'ain camina mitsúxribimi upíira 'inun uisa 'uchabi 'atima 'ain”.

¹⁷ Nucën Papa Diosan ca camabi uni uisa ñu cara 'axa quixun isia. Usa 'ain camina mitsun —Nucën Papa Dios ax ca 'ën Papa 'icë —quixun sinani aín nētēnu 'inux ēnē nētēnu pan 'iquin ñu 'atima 'atimi racuéquin upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁸ Mitsun raran Jesucristomi sinánti 'unánma 'aínmi usaribi oquin sinaniabi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun iémiquin mitsu Jesucristomi sinánmiaxa. Camina 'unanin, curi 'imainun curíqui 'imainun bētsi ñucama axa cēñúti a cupíbi ca Nucën Papa Diosan mitsu iémicēma 'icën. ¹⁹ Usama ca. Judíos unicaman aín 'ucha cupí uisaíbi 'icēma carnero aín upíira rēmia 'aínbi ca aín imi 'apati Cristo bamacē a cupí mitsun 'ucha tērénquin ainan 'inun Nucën Papa Diosan mitsu iémiaxa. ²⁰ Cristo ca usai 'iti 'icë quixun ca camabi ñu unioisama pain 'ixunbi Nucën Papa Diosan mēniócēxa. Usaquian mēnió 'ain ca aín uti nētē sēnēncēbēishi usai 'inux Cristo ēnē menu uacēxa, mitsúxmi ami catamēnun. ²¹ Usa 'ain camina an Jesucristo bamacēbi baísquimitancēxun aín nētēnu abē 'inun 'imicē cupí ami sinanin, Nucën Papa Dios an ca aséabi ax quicēsabi oquin mitsu 'imiti 'icë quixun 'unani.

²² Aín Bēru Ñunshin Upitan 'imicēx Jesucristomi catamēti ax cuēncēsabi oi 'iquin axa mitsux 'icēsaribiti Jesucristomi catamēcē unicamabē upiti nuibananuxun camina ñu 'atima 'ati ashiquin ēan. Usa 'aish camina bēri 'icēsamaira oi aséabi cuēnquin upí oquinra sinani atubē nuibananti 'ain. ²³ Unishi 'inuan aín titan tuacē 'aish ca uni bamaia. Usa 'aínbi ca axa xēnibua 'aínbi usabi 'iti, aín bana a cuatia Nucën Papa Diosan mitsu bacéntēcēncēsa 'imiaxa. ²⁴ Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca èsai quia:

Basix ca upí 'itancēxbi chushia. Ro uax ca upíira 'itancēxbi tiriqui nētētia. Usaribiti ca camabi uni bamai aín upí nētētia. ²⁵ Usa 'aínbi ca Nucën 'Ibu Diosan bana xēnibua 'aínbi usabi 'ia.

Ènē banax ca —Jesucristomi catamēti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixuan aín unicaman mitsu ñuixuncē a 'icën.

2

¹ Usa 'ain camina Nucën Papa Diosnan 'ixun ñu 'atimacama, cēmēti, uni paránti, nutsiti, unibē ñuiananti, acama ènti 'ain. ² Bēri bacéncē tuacēn ca anun caninuxun aín titan xuma 'ati cuēñia. Usaribi oquin camina Nucën Papa Diosan bana upí oquin 'unánti cuēñti 'ain, ainan 'aish aín cuēncēsabi oquin 'ai ami cushicē 'inuxun. ³ Usai 'i camina Nucën 'Ibu Diosmi sinánquin ax ca aséabi upí 'icë quixun 'unáncē 'aish aín bana 'unánti cuēñti 'ain.

Cristo ami xubu raroti maxáxa

⁴ Usa 'ain camina axa bamatimoi tsócē, Jesucristo, a sinani ami catamēti 'ain. Judíos unían cuēncēma 'aíshbi ca anun cuēnquin Nucën Papa Diosan iscēx ax upíira 'icën. Unían xubu 'aquin maxax upí ami xubu raroti caíscē usaribi ca Jesucristo 'icën. ⁵ Usa 'ain camina mitsux a xubumi bucúnrucē maxáxa 'ain. Jesucristomi catamēcē 'aíshmi asaribi upí 'inun ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun mitsu 'imiaxa. Usa 'ain camina Nucën Papa Diosan Bēru Ñunshin Upía mitsubē cupí bētsibē bētsibē nuibanani, bētsin sináncēsaribi oquin sinani achúshisa 'ain. Usa 'ixun camina Jesucristo cupí ainan 'ixun Nucën Papa Dios cuēncēsabi oquin ñu 'anan a rabianan unicama a ñucáxunti 'ain. ⁶ Nucën Papa Diosan bana cuënëo ax ca èsai quia:

Èn cana maxax upí nancēsa oquin uni achúshi, Sión cacē matá me anua Jerusalén 'icë, anua 'inun 'imiti 'ain. Unían xubu 'anuxun maxax upí ami xubu raroti caíscē usaribi oquin 'ën caíscē ca ax 'icën. Axa ami catamēcē unicaman ca isti 'icën, an ca aséabi ax quicēsabi oquin atu 'aquinia quixun.

⁷ Ami catamēcē 'ixun camina mitsun anun cuēncē ñu upí sináncēsamaira oquin a sinánti 'ain. Mitsux usai 'icēbēbi ca axa ami catamēcēma unicamax Nucën Papa Diosan bana cuënëo èsai quicēsa 'icën:

An maxax xubuacë unían bitancëxun a cuëenquinma racáncë 'aíshbi ca a maxax bërí amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti.

⁸ 'Imainun ca Nucën Papa Diosan bana ësai quia:

A maxáxmi ca uni raírínëx tatíqui chacáti 'icën, a maxax chami chacati ca nipacëti 'icën. Maxax ñui quicë 'aíshbi ca a bana Cristo ñui quicë 'icën. An Jesusan bana cuaquinbi asérabi ami catamëquin aín bana quicësabi oquin 'acëma ax ca uni maxáxmi tatíqui nipacëcësaribi 'icën. Uí unicamax cara usai 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan bëráma 'unáncëxa.

Nucën Papa Diosnan unicama ñuicë bana

⁹ A unicama usa 'aínbi camina mitsux Nucën Papa Diosan ainan 'inun caísa 'ain. Usa 'ixun camina ax cuëencësabi oquin 'anan aín unicama a ñucáxunin. Camina an 'imicëx upí 'aish aín uni 'ain. Usa 'ixunmi a rabiquin an 'acë ñucama camabi uni ñuixunun ca Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'inun caísacëxa. Mitsux bëráma bëánquibucënu nicësa 'iá 'aíshbi camina bërí an 'imicëx xabánu nicësa 'ain, axa mitsubë 'ain. ¹⁰ Bëráma Nucën Papa Dios 'unáncëma 'iá 'aíshbi camina mitsux bërí aín uni 'ain. An ca mitsu nuibaquin 'aquinti 'icë quixun 'unáncëma 'icëbia Nucën Papa Diosan nuibaquin mitsun 'uchacama térénxuan 'aish camina ainan 'ain.

Nucën Papa Dios cuëencësabi oi 'iti bana

¹¹ 'Ën nuibacë xucéantu, cana mitsu cain, Nucën Papa Dios mitsun 'Apu 'ain ca aín nëtëx mitsunanribi 'icën. Usa 'ain camina ënë menu 'aish unia aín menumabi 'icësaribi 'ain. Usa 'aish camina anbia 'atimaquin sináncë cupía 'atima ñu 'acë uníxa 'icësaribiti 'itima 'ain. Usa unix ca Nucën Papa Diosbë upí 'ima. ¹² An Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma unicaman isnun camina mitsux upítax bucuti 'ain. Usaími 'ia isi ca atux an ñu 'atima 'acë uni 'acësa oquin mitsu ñui 'atimati banacë 'aíshbi mitsúnmi upí oquin ñu 'aia isá 'ixun anúan an camabi unin ñu 'acë isti nëtën Nucën Papa Dios rabiti 'icën.

¹³ Nucën 'Ibu Jesucristomi sináncë 'ixun camina camaxunbi mitsun 'apucama ënë menua unin 'apu 'imicë, axa quicësabi oquin ñu 'ati 'ain. Amiira unicama cushicë 'apucëñunbi, ¹⁴ camina an anëcë aín unicaman banaribi tanti 'ain. Atux ca unían uisa ñu cara 'aia mëníonuan 'apun 'imicë 'icën. An 'amicëxun ca atun axa 'uchacë uni usaquin 'atëcënxunma 'anun castícania. Usaquin 'anan ca an ñu upí 'acë unicama a nuibaquin —mix camina upí 'ai —quixun caia. ¹⁵ Mitsúnmi upí ñuishi 'ati ca Nucën Papa Dios cuëënia. Usaquinmi 'aia isi ca an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma 'ixun an upí oquin sináncëma unicama ax mitsumi uisaíbi banatima 'icën.

¹⁶ Mitsun upí ñuishi 'ai camina 'apucamami racuétima 'ain. Usa 'aíshbi camina —'ëx cana camabi unin iscëx upí uni 'ai —quixun sinánquin amo cëmëanan ñu 'atima unéxun 'ati sinántima 'ain. An asérabi Nucën Papa Dios cuëencësabi oquinshi 'acë unisa camina 'iti 'ain. ¹⁷ Camabi uni camina upí oti 'ain. Axa Jesucristomi catamëcë unicama camina nuibati 'ain. Nucën Papa Diosmi camina racuétí 'ain. Racuéanan camina mitsun 'apu quicësabi oquin ñu 'ati 'ain.

Cristo tëmërasaribi oía aín unicamax tëmëratí bana

¹⁸ Uni ñu mëëxuncë 'ixun camina ami ñu mëëxuncë unían mi 'amicëxun 'aisama tanquinma a 'anúan mitsu cacë ñu a upí oquin 'axunti 'ain. Usaquin camina an mitsu nuibacë unishima, an mitsu nuibacëma uniribi upí oquin ñu 'axunti 'ain. ¹⁹ An ñu mëëxuncë unían upí oquin ñu mëëxuncëxunbia an ñu mëëmicë unin 'atimoquin tëmëramicëxunbi ca an uni ñu mëëxuncë unin —'ëx cana Nucën Papa Diosnan 'ai —quixun sinánquin tanshiti 'icën. Usai 'iti ca Nucën Papa Diosan iscëx upí 'icën. ²⁰ Usa 'aínbi ca upí oquin ñu mëëiama, an mitsu ñu mëëmicë unin mitsu 'atimoquin tëmëramicëxunmi tanshitiabi Nucën Papa Diosan mitsu upí isima, mitsun 'ucha cupía usoquin mitsu 'aia isquin. Isanan ca upí oquinmi ñu mëëxuncëxunbia an mitsu ñu mëëmicë unin 'atimoquin tëmëramicëxunmi tanshitia Nucën Papa Diosan mitsu upí isia. ²¹ Usaími 'inun ca Nucën Papa Diosan mitsu aín uni 'imiáxa. Cristonën ca ñu

'atima 'acëma 'ixunbi mitsu cupí tēmëracëxa. Usaribi oquin camina ñu atima 'acëma 'aish tēmëraquinbi tanshiti 'ain. ²² Cristonën ca uisa ñu 'atimabi 'ama 'icën. 'Anan ca uisaquinbi uni paránma 'icën. ²³ Unían ami nishquin ñu cacëxunbi ca usaribi oquin cáma 'icën. Usa 'ixun ca unían 'atimoquin tēmëramicëxunbi uni —cana mi cupiti 'ai —quixun cáma 'icën. Cupiti sinánquinma ca —'ën Papa Diosan cuni ca upí oquin isquin mēníoti 'icë —quixun sináncëxa. ²⁴ Nun 'uchacama cēñucë 'aíshnu amiribishi ñu 'atima 'atëcënima, ñu upíshi 'ai tsónun ca Cristo nun 'uchacama bicë cupí i curúsocënu bamacëxa. Mitsúxmi ñu 'atima 'ai 'insíncësa 'aíshbi upí 'inun ca ax 'aisamaira oquin paë tēñëi bamacëxa. ²⁵ Carneronëxa 'ibuñuma 'aish 'icësari camina mitsux 'iacën. Usa 'iá 'aíshbi camina sinanati Cristomi catamëan. Amia catamëcëxuan aín 'ibun carnero bërúancësa oquin ca an upími 'inun mitsu bërúanquin 'aquinia.

3

Usai uni aín xanubë 'iti bana

¹ Xanucama, mitsuribi cana cain, min bēñéan cacëxun cuaquin 'atimaquin sinanima camina abë upí 'iti 'ain. Usaími mitsux 'icëbë ca min bēñë, Cristo ñui quicë bana cuaisama tancë 'aíshbi, min cacëxmabi upitax 'ia isi sinanati 'icën, ² mixmi upí sinánñu 'aish abë upí 'ain. ³ Upíira upí 'iisa tanquin camina min bu 'aisamaira oquin mēñonan, curi ñun mēñocanan, chupa cupíira cupíicë pañutima 'ain. ⁴ Usai 'ima camina mitsux upí sinánñu 'aish bētsibë nishananima upitishi banati 'ain. Usai 'ia isquin ca bētsin sinánti 'icën —a xanux ca aín nuitu upí 'icë —quixun. Usai upí 'iti ax cuni ca uisa 'aíshbi cēñutima. Usai 'ími mitsux upí 'icë isi ca Nucën Papa Dios cuëñënia. ⁵ Usairibi ca an Nucën Papa Dios cuëñcësabi oquin 'aisa tancë xanucamaxribi 'iacëxa. Nucën Papa Diosmi catamëanan aín bana cuaquin ca aín bēñë quicësabi oquin 'acëxa. ⁶ Usaribi oquin ca Saran aín bēñë Abraham cuëñcësabi oquin 'anan aín bēñë 'icëbi —'ën 'ibu —cacëxa. Mitsúxribi ñu upíshi 'anan, Nucën Papa Diosmi catamëti, uisa ñu cara 'icëbëbi racuécëma 'aish camina Sara 'iásaribi 'iti 'ain.

⁷ Xanuñu unicamaribi cana ësaquin cain, min xanubë camina upí oquin sinani nuibananti 'ain. Axa xanu 'aish cushima cupíshima, mix 'icësaribitia ax Nucën Papa Diosmi catamëcë cupí camina a nuibaquin 'aquinti 'ain, mitsúnmi usoquin 'aia isquian Nucën Papa Diosan mitsúnmi a ñucácë bana upí oquin cuati cupí.

Jesucristomi catamëquin upí ñu 'acë cupía ax tēmëracë unicama

⁸ Ëñë banaribi cana mitsu cain, axa Jesucristomi catamëcë uni raírinën sináncësaribi oquin sinani camina atubë nuibananti 'ain, atúxa mitsun xucénsaribi 'ain. Camina bētsibë camáxbi nuibanani 'aquianani rabítima 'ain. ⁹ An mitsu 'atimocë unicama camina cupiquin aribi 'atimotima 'ain. Axa mitsumi 'atimati banacë unimi camina mitsúxribi 'atimati banatima 'ain. Usai 'imi bētsibë nuibanani upitax bucunun ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun mitsu caísacëxa. ¹⁰ Ësaribi ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quia:

Ax upitax tsótisa tancë unix ca ñu 'aisama ñui banaima 'ianan cēmëi banatima 'icën.

¹¹ Ñu 'aisama 'ati ënquin ca ñu upíshi 'ati 'icën. Nishananíma ca unibë upíshi 'iti 'icën. ¹² Usai 'iquin ca 'unánti 'icën, Nucën 'Ibu Diosan ca an upí ñu 'acë unicama bërúanquin 'aquinquin aín bana cuaquin an ñucácësabi oquin 'aquinia quixun. Usa 'ixunbi ca an ñu 'atima 'acë unicama an 'aquinima.

¹³ Mitsúnmi upí ñu 'aia isía mitsu ñui uni mimi manáncëxbi ca cēmëi quicë 'iti 'icën. ¹⁴ Mitsúnmi ñu upí 'acë cupí tēmëraibi camina Nucën Papa Diosan 'aquincëx cuëñti 'ain. Mímia uni 'icéxbi camina racuëti masá nuitutima 'ain. ¹⁵ Usai 'íma camina min nuitu mëu —Cristo ca asérabi 'ën 'ibu 'icë —quixun sinani ami catamëti 'ain. Unin mitsu —uisa cupí caramina Jesucristomi catamëquin abë tsoti sinani —quixun ñucácëxun anun cati bana 'unáncë camina 'iti 'ain. Usa 'ixun camina cëruti rabíquinma upí oquinshi cati 'ain. ¹⁶ A sinani masá nuitunuxun ñu 'atima 'aíma camina chuámashi 'iti 'ain. Usaími mitsux Cristonën 'imicëx upitax 'ia isi ca an mitsu 'atimaquin ñuicë unicama —nuxnu

quicë bana ax ca cëmë 'icë —quixun sinani rabínti 'icën. ¹⁷ Axa cuëëncëbëa, Nucën Papa Diosan uni aín ñu upí 'acë, a cupí tëmëratí asábi 'aínbi ca an ñu 'atima 'acë cupía uni tëmëratí ax aín 'uchabi 'icën.

¹⁸ Ax upí 'aíshbi ca Cristo camabi unin 'ucha cupí achúshitishi bamacëxa, unicama ami catamëti Nucën Papa Diosnan 'inun. Uni 'aish bamatancëxbi aín namibë aín bëru ñunshin 'itëcëni baísqui ax ca bëtsi 'iacëxa. ¹⁹ Cristo bamatancëx baísquicëma pain 'ixun ca anua bama unicaman bëru ñunshin sipuacësa 'icë, anu cuanxun bana ñuixuancëxa. ²⁰ Bamacëma pain 'ixun ca a unicaman Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'aisama tancëxa. Noénëan aín manë nunti 'amainun ca unicama aín ñu 'atima 'acëcama ënun quixun Nucën Papa Diosan caíancëxa. Caíncëxunbia aín ñu 'atima 'acë ëncëma 'icëa aín patsan bacan cëñumainun ca 'itsamashi ocho uníxëshi manë nunti mëu atsini iëacëxa. ²¹ Nucën Papa Diosan sinánmicëxa Noé manë nuntinu 'iruax iéasa, usaribiti cananuna nuxribi Nucën Papa Diosmi catamëti 'unpaxan nashimicë 'aish iëtin. Nun namia chuañuma 'inun cananuna nashimicë 'itima 'ain. Usai 'íma cananuna —Jesucristo baísquia cupía Nucën Papa Diosan nu upí 'imicë 'aish cananuna nun 'uchacama tërënce 'aish an iscëx upí 'ai —quixun sinani nashimicë 'ain. ²² Baísquitancëx naínu cuan 'aish ca Jesucristo ax Nucën Papa Diosbë 'Apu 'aish aín mëqueu 'icën. Usa 'icë ca ángelcama 'imainun uisa cushi cara anribi aín bana cuatia.

4

Nucën Papa Diosan a 'anun nu 'imicësabi oquin ñu upí oquin 'ati

¹ Uni 'ixun ca Cristonën tëmëraquin paë tancëxa. Usa 'ain camina 'unánti 'ain, mitsúnribi camina —sapi cana tëmëraquin paë tanti 'ai —quixun sinánti 'ain. Uin cara Jesucristonan cupí tëmëraquin paë tanxa an ca ñu 'atima 'ai 'uchati ëanxa. ² Usa 'ixun ca axa Jesucristomi sináncëma unin sináncësa oquin sinanima Nucën Papa Dios cuëëncësa oishi 'ia, anúan bamati nëtëa 'itámainun. ³ Bëráma camina axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicaman 'acësaribi oquin ñunshínquin ñu 'atima 'anan paéanan, paéxun pi sharánan Nucën Papa Dios rabiquinma unían anbi sinánxun 'acë ñuishi rabiácën. Usaquin 'aquinbi camina a ñucama ëancën. ⁴ Usai 'iquinmi atubëtan ñu 'atëcëniama oquin ca unin —uisa cupí cara nubë niquinbi nu ëanxa —quixun sinánquin mitsu 'atimaquin ñuia. ⁵ Mitsu ñuiabi ca ax utëcënquin Cristonën a unicama 'imainun camabi uniribi, axa bamacëmacama 'imainun bamacëcamaribi —uisa carana ënë unicama oti 'ai —quixun isti 'icën, an 'acë ñucama 'unánquin. ⁶ Usai ca 'iti 'icë quixuan 'unánun ca bamacëma pain 'ixuan unicaman cuanun aín unicaman Cristo ñui quicë bana ñuixunia. A bana cuati Jesucristomi catamëcë 'aish ca aín unicama, camabi uni 'icësaribiti bamati 'aíshbi, Nucën Papa Dios 'icësaribiti nëtétimoí tsóti 'icën.

⁷ Anúan ënë menu 'icë ñucama cëñúti nëtë ca 'uramatia. Usa 'ain camina camabi nëtën upí oquin sinani Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ⁸ 'Ianan camina mitsux asérabi nishananima nuibanani upitax bucuti 'ain. Bëtsi uni nuibacë 'ixun ca unin a unin 'uchacama ñuiquinma manuia. ⁹ Mín xubunua aia camina bëtsi uni biisama tani bëtsi sinánquinma upí oquinshi biti 'ain. ¹⁰ Mitsúnmi raíri uni 'aquinun ca Nucën Papa Diosan uisa ñu caramina 'ati 'ai quixun mitsu 'imía. Usa 'ain camina Nucën Papa Diosan mitsu achúshi achúshi bëtsi bëtsi ñu mëëti 'anun 'imicë 'ixun mitsun ñu mëëti upí oquin 'ati 'ain. ¹¹ Uix cara banati 'icë, ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicësabi oi banati 'icën. Uin cara raíri uni ñu 'axunia an ca Nucën Papa Diosan cushiocëxun upí oquin 'ati 'icën. Usoquin camina Jesucristonan 'ixun, aña ñu caramina 'ai a Nucën Papa Dios cuëëntanun 'ati 'ain. Ax 'Apuira 'aish cushiira 'icë ca camabi unin rabiti 'icën, nëtë xëñibua 'aínbi. Usaquin ca 'ati 'icën.

Jesucristonan 'aish tëmëratí

¹² 'Ën nuibacë xucéantu, mitsúnmi asérabi caramina Jesucristomi catamëti quixun 'unánuan bëtsi bëtsi ñu 'icëbë tëmëraibi camina ratuti —uisa cupí carana ësai 'i —quixun bënëtima 'ain. Camina sinánti 'ain, axa Jesucristomi catamëcë unicamax ca usari 'ia

quixun. ¹³ Bënëquinma camina sinánti 'ain, ami nishquian unin bētsi bētsi ocēxa Cristo tēmērasaribi oquin cananuna nunribi tēmērai quixun. Usaquin sinani camina tēmēraibi cuēēnti 'ain, usaribiti 'Apuira 'aísha Cristo aia isi cuēēnux. ¹⁴ Cristonan cupía unin mitsumi nishquin 'atimaquin ñuicēxbi camina Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí cushiira, axa mitsubē 'ain, cuēēnti 'ain. Unían 'atimaquin ñuiabi camina mitsun Cristo rabin. ¹⁵ Mitsua Jesucristonan cupí unin bētsi bētsi ocēx camina a sinani rabíntima 'ain. Usa 'aíshbi camina uni 'acē cupí 'ianan ñu mēcamacē cupí 'ianan ñu 'atima 'acē cupí 'ianan ñuianancē cupími tēmēracē a sinani rabínti 'ain. ¹⁶ Usaquin ñu 'acēma 'aíshbi Cristonan 'icē cupía unin tēmēramicēxbi camina rabíntima 'ain. Rabínquinma camina Nucēn Papa Dios rabiti 'ain, mitsúxmi asérabi ainan cupí.

¹⁷ An aín bana 'acē unibi ca Nucēn Papa Diosan uisai cara 'ia quixun isia. Usa 'ixun ca an aín bana cuacēma unicama aira atun ñu 'atima 'acē isquin uisaira cara oti 'icē usoquin 'ati 'icēn. ¹⁸ ¿Atux aín ñu 'atima 'acē ēnquin ñu upí 'acē 'aíshbia, aín unicama iétima 'aíshbi iécē 'ain, cara ax ami catamēcēma 'uchañu unicama uisairai 'iti 'ic? ¹⁹ Usa 'ain camina tēmēraibi —Nucēn Papa Dios cuēēncēbē cana ēsai 'i —quixun sinánquin mitsun 'acēsabi oquin upí ñuishi 'anan Nucēn Papa Dios, an mitsu unio, an bēruánun ami catamēti 'ain, an ca aín quicēsabi oquin 'ē bēruánti 'icē quixun 'unani.

5

Axa Jesucristomi catamēcē unicama 'ēsēti bana

¹ Axa Jesucristomi catamēcē unin cushicamasaribi cana 'ēx 'ain. Usa 'ixun cana atúan 'acēsaribi oquin Cristo camabi unin 'ucha cupía tēmēra, a ñuiquin bana ñuixunin. 'Anan cana atúxa 'icēsaribiti Cristo utēcēncēbē aín nētēnu abē 'iti sinanin. Usa 'ixun cana axa Jesucristomi catamēcē unin cushicama mitsu ēsaquin cain: ² Atun cushicama 'ixun camina Nucēn Papa Diosan unicama bana ñuixunquin, atúxa upí nuituñu 'aish chuámarua buacunun 'aquinti 'ain. An carnero bēruáncē unin aín carnero 'acēsaribi oquin camina a unicama upía 'inun bēruánti 'ain. Usoquinmi 'anúan mitsu unin caíscē cupíshima camina asérabi 'aísa tanquin 'ati 'ain. 'Anan camina curíqui biti sinánxuinshima minbi asérabi 'aquinsa tanquin 'ati 'ain. ³ 'Apúxa unían ax quicēsa oquinshi 'anun quiax quicēsaribiti camina banatima 'ain. Usari 'íma camina mitsúnmi bana ñuixuncē unicamaxa usaribiti 'inun, upíshi 'iti 'ain. ⁴ Usoquin 'aia ca Jesucristo, unin 'acēsamaira oquian an aín unicama bēruáncē, an utēcēnquin mitsu —asábi ca — quixun catancēxun aín nētēnuaxmi xēnibua 'aínbi abē cuēēnun mitsu 'imiti 'icēn. Ēnē nētēnuax cuaiquin canania uisa ñu cara 'ináncēxun bitsia uni cuēēncēbēbi ca an bicē ñu chēquia. Usaía uni 'icē 'aínbi camina mitsux xēnibua 'aínbi Nucēn Papa Diosbē 'aish cuēēnti 'ain.

⁵ Usaribi oquin cana bēná unicama ēsaquin cain, mitsun cushicaman bana camina timaquinma cuati 'ain:

Nucēn Papa Dios ca unia rabíti cuēēnima. Usa 'ixunbi ca axa rabícēma unicama nuíbaquin 'aquinia.

Usa 'ain camina —'ēx cana bētsi unisamaira 'ai —quixun sinanima camáxbi bētsin sináncēsaribi oquin sinani upíti 'ēsēananti 'ain. ⁶ Usa 'ain camina aín bana timaima uisa ñu cara 'icēbēbi bēnētima Nucēn Papa Dios 'Apuira ami catamēti 'ain. Usaími 'ia ca an anúan 'ati nētē ucēbētan uisai cara 'iquin tēmēracē 'aíshbimi usai 'icēmasa 'ianan asábiira 'inun mitsu 'imiti 'icēn. ⁷ Uisaquin sinani caramina masá nuituti, añu ñu sinani caramina racuēti, a ñuiquin camina Nucēn Papa Dios cati 'ain, an ca mitsu nuíbaquin bēruánquin 'aquinia quixun 'unánquin.

⁸ Paru 'inúan cuēēruí aín piti bari nicēsa, usaribiti ca ñunshin 'atimanēn 'apu, uni ñu 'atima 'anun quixun sinánmianan Nucēn Papa Diosmi sinánti ēnminuxun bari nitsia. Usa 'ain camina mitsua paránti rabanan bēruáncati 'ain. ⁹ Usa 'ixun camina ñunshin 'atimanēn 'apúan ñu 'atima 'amitisa tancēxunbi Jesucristomi catamēquin usa ñu 'atima 'ain. Camina 'unánti 'ain, mitsu 'acēsaribi oquin ca ñunshin 'atimanēn 'apun, camabi

menu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama tania quixun. ¹⁰ Usabi 'inúxmabimi tēmëracë ca Nucën Papa Diosan mitsu cushioquin Jesucristosaribi upí 'inun mitsu 'imianan —aín bana quicësabi oi cana asérabi 'iti 'ai —quixun 'unani ami cushinun mitsu 'imiti 'icën. Ax ca an mitsu nuibaquin 'aquincë 'ianan Jesucristonan cupí abémi xëñibua 'aínbi upitax 'inun caíscë a 'icën. ¹¹ Camabi unin ca Nucën Papa Dios rabiti 'icën, nētë xëñibua 'aínbi. Cëñútimoi ca axira cushiira 'Apu 'ia. Usai ca 'ia.

Bërúanxa 'inúan Pedronën Jesucristomi catamëcë unicama ca

¹² Nucën xucën Silvano, ax ca 'ën iscëx upiti Jesucristomi sináncë 'icën. Usa 'ain cana an mitsu buánxunun ënë quirica mitsu 'axuan. Ënë quiricanu 'ëséanan cana mitsu cain, an mitsu upí oquin cushionan 'aquincë cupí camina asérabi 'unánti 'ain, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan mitsu nuibatia quixun. A ënima camina mixmi 'icësabi oi ami upiti catamëti 'ain.

¹³ Babilonianu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama, mitsu 'acësaribi oquian Nucën Papa Diosan ainan 'inun caíscë, acaman ca bërúanxmi 'icanun 'ën mitsu canun 'ë caxa. Marcos, 'ën bëchicësa, anribi ca bërúanxmi 'inun 'ën mi canun 'ë caxa.

¹⁴ Jesucristo cupí micamaxbi xucénsa 'aish camina nuibanani bërúanx 'inun bëtsibë bëtsibë cananti 'ain.

Uicamax cara Jesucristonan 'icë ax chuámarua bucucanti cana cuëënin. Ashi, Pedro.

PEDRONĒAN ARIBI BUÁNMITĒCĒAN QUIRICA

PedronĒan axa Jesucristomi catamĕcĕ unicama quirica cuĕnĕoxuan

¹ 'Ēx cana Simón Pedro, ax cuĕncĕsabi oquin 'anan aín bana uni ñuixunuan Jesucristonĕn caísa 'ain. An nu iĕmicĕ Jesucristo, axbi Nucĕn Papa Diosribi 'aish upí 'ixuan nu 'acĕsaribi oquin ainan 'inun iĕmicĕ, mitsu cana ĕnĕ quirica buánmin. ² Mitsux Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesús an 'unánmicĕ 'aíshmi mitsúxmi 'icĕsamaira oi chuámarua 'aish bucucanti cana cuĕĕnin.

Usai cara axa Cristomi catamĕcĕ unicama 'iti 'icĕ quicĕ bana

³ Nucĕn Papa Dios cushiira 'ianan aín nuitu upíra 'ixuan an nu ainan 'aish asaribi 'inun caíscĕ, an ca uisaira cara aín cushi 'icĕ quixun nu 'unánmiquin anúnu upitax 'iti 'imainun anúnu ax cuĕncĕsa oi 'iti a nu 'inánxa. ⁴ Ainan 'imiquin ca aín bana 'inánquin Nucĕn Papa Diosan uisaira oquin cara nu 'aquinti 'icĕ quixun nu 'unánmia. Usaquian 'unánmicĕx, a banami catamĕti camina an sinánmicĕsabi oquin sinánan uni itsían ñunshínquin ñu 'atima 'aia isquinbi, usaribi oquin 'aquinma upí ñuishi sinánti 'ain. ⁵ Usai mitsux Nucĕn Papa Diosmi catamĕcĕ 'ixun camina upí 'ixun ĕnquinma ñu upíshi 'ati sinánquin 'ati 'ain. Upí ñu 'acĕ 'ixun camina Nucĕn Papa Dios cuĕncĕsabi oi caramina usai 'iti 'ai quixun 'unánti 'ain. ⁶ Usai 'iti 'unáncĕ 'ixun camina ñu 'aisama 'aisa tanquinbi tĕnĕanan cushixun Nucĕn Papa Diosan a 'anun mitsu 'ináncĕ ñu asĕrabi 'ati 'ain. Usaquin 'acĕ 'ixun camina mitsumi uisa ñu cara 'icĕbĕtanbi bĕnĕquinma tanshiti 'ain. Usaquin 'ai camina Nucĕn Papa Diosmi asĕrabi sinánti 'ain. ⁷ Usaquin sináncĕ 'aish camina bĕtsibĕ nuibananti 'ain. Usai 'iquin camina camabi uni nuibati 'ain.

⁸ Asĕrabi usai 'i camina an uni itsin Jesucristomi sinánun 'aquincĕma unisa 'itima 'ain. Usai 'i camina ñancábimi Nucĕn 'Ibu Jesucristomi sináncĕ 'itima 'ain. ⁹ Usa 'aínbi ca axa usai 'icĕma uni ax bĕxuñu unisa 'ianan a ñubi sináncĕma unisa 'icĕn. Usa 'ixun ca aín 'ucha ca tĕrĕncĕ 'icĕ quixun sinanima manúaxa. ¹⁰ 'Ēn xucĕantu, usa 'ain Nucĕn Papa Diosan ainan 'iti caíscĕ 'aish camina an cacĕsabi oi 'inux bĕrúanracati 'ain. Usa 'iquin camina Nucĕn Papa Diosmi sinánti ĕnquin ñu 'atima 'atima 'ain. ¹¹ Usai 'itancĕx camina Nucĕn 'Ibu Jesucristo, an nun 'ucha tĕrĕnquin Nucĕn Papa Diosnan 'inun nu iĕmicĕ, an mĕnĕsabi oi asĕrabi aín nĕtĕnu abĕ cĕnútimoi 'iti 'ain.

¹² Usai caramina Nucĕn Papa Dios cuĕncĕsabi oi 'iti 'ai quixun 'unani camina usai 'in. Usaími 'iabi cana ĕnĕmami mitsux 'icĕsabi oi 'inun sinánmitĕcĕnti 'ain, manúti rabanan. ¹³⁻¹⁴ Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn 'unánmicĕxun cana 'unanin, 'ĕn bamati nĕtĕ ca 'urama 'icĕ quixun. Usa 'ain ca 'ĕn sináncĕx bamaquin ĕnĕ nĕtĕ ĕncĕma pan 'ixuinshi ĕnĕ ñucama 'ĕn mitsu sinánmitĕcĕnti asábi 'icĕn. ¹⁵ 'Ēx bamacĕbĕtanmi ĕnquinma usabi oquin 'anun quixun cana ĕnĕ banacama mitsu cuĕnĕoxunin.

An Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn aín cushínbi ñu 'aia isa unicama

¹⁶ Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn cushi ñuixunanan aín utĕcĕnti ñuiquin nun mitsu cacĕ bana ax ca unían anbi sinánxun ñuicĕ banama 'icĕn. Nucĕn bĕrúnbi cananuna Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕan aín cushínbi ñu 'aia isacĕn. ¹⁷ Usaquin iscĕ 'ixun cananuna camabi unin 'unánuan, a ñui, Nucĕn Papa Dios ĕsai quia cuacĕn: “Ēnĕx ca 'ĕn nuibairacĕ 'ĕn Bacĕ Bĕchicĕ 'icĕn, a cupí cana chuáma tani cuĕĕnin” —quiax. ¹⁸ Anua Nucĕn Papa Diosan cushi 'ain cananuna matánu Nucĕn 'Ibu Jesús bĕ 'ixun, Nucĕn Papa Dios naínuax usai Jesucristo rabi quia asĕrabi cuacĕn.

¹⁹ Usai banaia cuaquin cananuna 'unáncĕn, an Nucĕn Papa Dios quicĕ bana uni ñuixuncĕ unin cuĕnĕo bana quiásabi oi ca Jesucristo 'i axa quixun. Mitsúnmi upí oquin a bana sinánti ca asábi 'icĕn. Lamparinĕn bĕánquibucĕnuxun pĕcacĕbĕtan cananuna xubunu 'icĕ ñu upí oquin isquinmabi isin. Usaquin isquinbi cananuna barían pĕcacĕbĕtainra upí oquin isin. Usaribi oquin camina a unicaman bĕráma cuĕnĕo bana

'unánquinbi asérabi mitsun nuitunubi Cristo 'icëbëtainra, uisai cara a bana quia quixun upí oquin 'unánti 'ain. ²⁰⁻²¹ An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama ca anbi sináncë bana unicama ñuixuanma 'icën. Ax asérabi aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ixun ca Nucën Papa Diosmi upiti catamëcë 'ixun ax cuëncësabi oquin bana ñuixuancëxa. Usa 'ain camina asérabi 'unánti 'ain, unin ca anbi sinántancëxun Jesucristo ñuiquin bana cuënëoma 'icë quixun.

2

An Nucën Papa Diosan banama, bana itsi ñuixuncë uni ñui quicë

¹ Usa 'aínbi ca 'iacëxa, uni raíri, an —Nucën Papa Dios ca usai quia —quixun cëmëquin anbi sináncë bana nucën raracama ñuixuncë. Usaribiti ca an mitsu bana ñuixunti uni cëmëquin parani mitsubë 'iti 'icën. Atúnbi sinánxun ca Nucën Papa Diosan banamabi 'atima bana ñuixunquin, Nucën 'Ibu Jesucristo ami catamëtia uni Nucën Papa Diosnan 'iti, ami catamëaxma 'inun quixun ñuixunquin uni sinanamiti 'icën. Usaquin 'acë 'aish ca a unicamax bënëtishi cëñúti 'icën. ² A unicaman 'aia isquin ca 'itsa unin usaribi oquin ñu 'atima 'ati 'icën. Atúxa usai 'icë cupí ca uni Jesucristo ñuicë bana ñui 'atimati banati 'icën. ³ A unicaman ca mitsun curíqui bití cupíshi cëmëquin paránquin Nucën Papa Diosan banamabi, anbi sináncë bana mitsu ñuixunti 'icën. Usaquian 'acë cupí ca iétima cëñúti 'icën, usai atux 'itia Nucën Papa Diosan mëníosabi oi.

⁴ Nucën Papa Diosan ca axa 'uchacë ángelcama aín 'ucha téréñquinma aín nëtënuia chiquínquin anúan an camabi uni isti nëtë utámainuan, anu atux tëmërai 'iti, bëánquibucënu manë risin təcërëcacësa 'aish anubi 'inun 'imiacëxa. ⁵ Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan nëtë ióñu, an aín bana cuacëma unicama atun ñu 'atima 'acë téréñquinma camabi me mapumiquin baca cëñumiacëxa. Usonan ca an ami sinánun aín bana ñuixuncë, Noé, acëñun męcën achúshi 'imainun rabé unishi Nucën Papa Diosan iémiacëxa. ⁶ Usonan ca Nucën Papa Diosan ëma rabé, Sodoma 'imainun Gomorra cacë, 'imainun anu 'icë unicamaribi atun ñu 'aisama 'acë cupí aín chimapuishi 'itánun nëancëxa. A bana cuatía an ñu 'atima 'acë unicama ñu 'atima 'atimi racuëti oquin ca Nucën Papa Diosan usoquin Sodoma 'imainun Gomorra 'acëxa. ⁷ Sodomacëñun Gomorra nënquinbi ca Nucën Papa Diosan Lot cacë uni, axa upí 'aish unicaman ñu 'atima 'aia isi masá nuitucë, a iémiacëxa. ⁸ Ax atubë 'aish ca Lot aín nuitu upí 'aish a ëma rabénu 'icë unicaman ñu 'atima 'aia isanan cuati, camabi nëtën masá nuituacëxa. ⁹ A unicama atun 'ucha cupí Nucën 'Ibu Diosan 'atimocëbëbia Noé 'iásaribiti Lot iéa, a sinánquin cananuna 'unánti 'ain, Nucën 'Ibu Diosan ca axa ami catamëti ax quicësabi oi 'icë unicama, uisa ñu cara 'icëbëtanbi iémiti 'icë quixun. Usonan ca an ñu 'atima 'acë unicama iémiquinma, anúan an camabi uni isti nëtë utámainun tëmëranun ënti 'icën.

¹⁰ Nucën 'Ibu Diosan ca anbia masáquin sináncë 'ixun ñunshínquin 'atima ñu 'anan aín bana cuacëma unicama asérabi uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati 'icën. A unicaman ca rabínquinma ax cuëncësa oquinshi ñu 'aisama 'anan, ami racuëquinma Nucën Papa Diosan 'imicë 'icëbi unin cushicamaribi 'atimaquin ñuia. ¹¹ Ax atubëtan sënëñma 'aish cushiira 'ixunbi ca ángelcaman, axa usai quicë unicaman 'acësaribi oquin, cushicama 'atimaquin ñuiquin Nucën 'Ibu Dios caima.

¹² Ënë unicamax ca sinánñuma 'ixuan ñuinacan, uisa cara oia quixun sinánquinmabi, ñu 'acësaribi oquin 'anan ñuinanëxa mëraqüian unin 'anúnbi nicësa, usaribi 'icën. Atux ca an 'unáncëma ñu ñui 'atimati banaia. Usa 'aish ca ñuina bamacësaribi bamati 'icën. ¹³ An bëtsi uni tëmëramicë cupí ca usaribiti tëmërai bamati 'icën. Atun ca —camabi nëtën nun cuëncë ñu 'ai cananuna cuëinshiti 'ai —quixun sinania. 'Aisama ñu 'atishi sináncë 'aish ca usai 'i cuëñia. Mitsux Nucën Papa Dios rabinux timécë 'ain, mitsubëtan pibi ca atux ñu 'atima 'ai cuëñia. Ax ca 'aisama 'icën. Usa 'aish ca a unicamax axa Jesucristomi sináncë unisama 'icën.

¹⁴ Usa 'aish ca xanu isíma isímashi anun cuëñia, aín 'ucha ëníma ca amiribi amiribi 'uchaia. Atúxa 'icësaribitia 'inun ca axa Jesucristomi upiti sináncëma xanu 'imainun

bëburibi sinánmia. Ax ñun cuëen 'aish ca 'itsa ñuñu 'iti cuëenia. A unicama ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha cupí uisoquin cara 'ati 'icë, usoquin 'ati 'icën. ¹⁵ A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'aquinma ñu 'atima 'aia. Usa 'aish ca Balaam, Beornën bëchicë, axa 'iásaribiti 'ia. Balaanën ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni 'ixunbi curíqui biti sinánxun ñu 'atima 'ati sináncëxa. ¹⁶ An cacëxunbia aín bana cuacëma cupí ca Nucën Papa Diosan, ñu 'atima 'axunma 'anun quixun anúan cuancë aín burro bëaracëxa. Bëaracëx Nucën Papa Diosan 'imicëx, uni 'icësari banaquin, ca aín burron Balaam sinanamiacëxa. A unicamax ca Balaam 'iásaribiti 'ia.

¹⁷ Uni raíri 'aquincëma 'aish ca xëxá ësquiaxa 'unpáxñuma 'icësa 'ianan 'uí 'ibúnux nëtë bënamëtiabi suñun bëcacëx nëtécësa, usaribi 'icën. Usa 'aish ca anua atux tëmërai 'iti bëanquibucëira anu nëtétimoi xëñibua 'aínbi 'iti 'icën. ¹⁸ Usa unicaman ca axbi cërúanan rabiacati sinánñumasa 'ixun, an 'acësaribi oquian ñunshínquin ñu 'atima 'anun quixun, an ñu 'atima 'ati ëinsa tancë uni raíri sinanamitëcënia. ¹⁹ Usoquin 'aquin ca caia, uisari caramina 'iisa tani usai camina 'iti 'ain. Usaími 'iabi ca Nucën Papa Diosan mi uisabi oima. Usai quicë 'ixunbi ca atun ñu upí 'aisa tanquinbi 'atima 'icën, atun sinan upíma 'ixun. Aín sinan upí 'ixun ca unin aín 'acësabi oquin upí ñu 'aia. Usa 'aínbi ca aín sinan 'aisama 'ixun unin usabi 'atima ñu 'aia. ²⁰ Ënëx ca ësa 'icën: Uí unicaman cara Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëquin ñu 'atima 'ati ëncë 'ixunbi amiribishi ñunshínquin ñu 'atima 'atëcënia, a unicamax ca bëráma 'iásamaira 'inun 'uchaia. ²¹ Jesucristomi catamëcë 'ixunbi ëncë 'aish an 'unáncëma unicamax 'icësamairai 'uchatima cupí Jesucristomi sinanima 'itibi ca a unicama 'ia. ²² Usaquian upí 'iti ëncë unicamax ca unia ësaí quicësa 'icën: “Camunan ca quinántancëxunbi amiribishi aín quinan pitëcënia. Usaribiti ca cuchi nashitancëxbi me chabánu racátëcëni chuatëcënia”.

3

Nucën 'Ibu Jesucristo utëcënti ñui quicë bana

¹ Ën nuibacë xucéantu, bëtsi quirica pan buánmixunbi cana ënë quiricaribi mitsu buánmin. Quirica buánmiquin cana aséabi Jesucristomi sináncë 'ixunmi aín banacama manuquinma upí oquin sinánun mitsu 'ëséan. ² An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman Jesucristo ñui quiá banacama a manuquinma sinánan, camina Nucën 'Ibu Jesucristo, an Nucën Papa Diosnan 'inun uni iémicë, an aín bana ñuixunun caíscë unicaman mitsu ñuixuncë banaribi manuquinma sinánti 'ain.

³ Èsoquin camina 'unánti 'ain, anúan Jesucristo utëcënti nëtëa 'urama 'ain ca 'itsa uni aín cuëencë ñuishi 'ai, anun Jesucristonan 'iti bana 'atimaquin ñui, ami cuaiti 'icën.

⁴ Cuai ca qiti 'icën:

—Jesús ca utëcënti 'icë quiáxa uni quiá 'aínbi ca ucëma 'icën. Nucën raracama bamacëbëa 'iásabi oi ca camabi uni bamaia, 'imainun ca nëtë ióñua 'iásabi camabi ñu 'ia. ⁵ A unicaman ca sinántisama tania, Nucën Papa Diosan usai ca 'iti 'icë quixun cacëxëshi ca naicamë'ëo 'imainun bacacama, anua racátinubi racámainun, mecamaribi anubia 'iti anu 'iacëxa. ⁶ Usaia 'iá 'icëbi ca Nucën Papa Diosan sinanëinshi mapuquin, bacan ënë menu 'icë ñucama cëñuacëxa. ⁷ Usa 'aínbi ca naí 'imainun mecama anúan Nucën Papa Dios quicëbëtainshi tsin cëñuti nëtë utámainun usabi 'iti 'icën. A nëtën ca an ñu 'atima 'acë unicama Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

⁸ Ën nuibacë xucéantu, camina manuquinma ësaquin sinánti 'ain, Nucën 'Ibu Diosan, an nëtétimoi tsócé 'ixun, tancëx ca nun nu tancë achúshi nëtëx mil barisa 'icën. Usaribiti ca nun nu mil barisa tancë ax Nucën Papa Diosan tancëx achúshi nëtësa 'icën. ⁹ Usa 'ain ca —ca uti 'icë quiá 'aíshbi ca Jesucristo xëñibutia —quiáxa uni quicë 'aínbi uti 'ixunbi Jesucristonën achúshira uníxbia ainanma 'aish castíancë 'iti cuëenima, camabi unia sinanati ami catamëti cuëenia.

¹⁰ Usaquin caíntancëx ca unin sinánmabi, an ñu mëcamacë uni imé ucë usaribiti unían sinánmabi Jesucristo uti 'icën. A nëtë ucëbë ca canacamë'ëo 'icësaía anuax banacëbë naú 'icë 'uxë, bari, 'ispa acama, manë tsin cëñumainun anu ax 'iti 'aíma 'iti 'icën. Usaribiquin ca camabi mecëñun anua 'icë ñucamaribi tsin cëñuti 'icën.

¹¹ Usai ca ñucama cēñúti 'icē quixun sinani camina Nucēn Papa Dios quicēsabi oi 'i uisaŕibi 'uchaima bucuti 'ain. ¹² Usa 'ain camina Jesucristo Nucēn Papa Diosan mēñósabi oi uti caínquin unicama sinanatia ami catamēnun 'aquinti 'ain. A nētēn ca naíu 'icē 'uxē, bari, 'ispa acama manē tsin rēquiruquin tsatsacacēsa 'iti 'icēn. Usai 'icēbē ca anua usa ñucama 'icē axribi manē tsin cēñucē 'iti 'icēn. ¹³ Usaía ñu 'iti 'aínbi cananuna Nucēn 'Ibu Dios quiásabi oía me 'imainun naí ió 'iti cainin. Anu ca uisa 'uchabi 'aíma 'iti 'icēn.

¹⁴ 'Ēn nuibacē xucéantu, usaía 'iti caíncē 'aish camina Nucēn Papa Diosan 'uchañumarua isanan uisa ñu 'atimabi 'acēma isti cupí ñu 'atima 'aíma unicamabē nuibananishi upitax bucuti 'ain. ¹⁵ Camina 'unánti 'ain, axa ainan 'iticama camabi aín 'ucha tērécē 'inun ami catamēnun quixun ca Nucēn 'Ibu Jesucristonēn cainia. Nucēn Papa Diosan sinánmicēsabi oquin ca abénu nuibanancē nucēn xucēn, Pablonēnribi quirica buánmiquin, usaribi oquin mitsu caxa. ¹⁶ A mitsu buánmicē quiricacamanu ca Pablonēnribi 'ēn cacēsa ěsaribi oquin mitsu caxa. A bana raírínēx ca unían upí oquin cuaisama 'icēn. Usa 'ain ca an Nucēn Papa Diosan bana upí oquin 'unáncēma uni 'imainun axa upiti ami catamécēma unin, uisai quicē cara a bana 'icē quixun upí oquin sinánquinma bētsi oquin sinania. Pablonēan cuēñēocē quiricaishima, bētsi banaribi upí oquin sináncēma 'ixun bētsi oquin sinani ca upiti Jesucristomi catamēti 'unanima.

¹⁷ 'Ēn nuibacē xucéantu, 'ēn mitsu ñuixuncē ñu 'icēma pain 'ain, ca usai 'iti 'icē quixun 'unani camina an ñu 'atima 'acē unicaman paráncēxmi Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oi 'iti ěntin rabanān bēruánracati 'ain. ¹⁸ Nucēn 'Ibu Jesucristo an Nucēn Papa Diosan 'inun mitsu iémicē, ax quicēsabi oi 'iti 'unánquinbi camina bēríbi 'unáncēsamaira oquin 'unánti 'ain. 'Unánan camina an ca mitsu nuibatia quixun 'unani ainainra 'iti 'ain. Bērí 'acēsaribi oquin ca usabi oquin nētē xēnibua 'aínbi camabi aín unicaman a rabiti 'icēn. Ashi, Pedro.

JUANĒAN A PAIN BUÁNMIÁ QUIRICA

Anun Jesucristonan 'iti bana

¹ Ēnē mecama unioisama 'aínbia aín Papabē 'iá axa ěnē menu uá, a ñuiquin cananuna ěnē quirica mitsu cuēñēoxunin. A cananuna aín bana cuanan nun bērúnbi isacēn. Nun bērúnbi ñachaquin isanan cananuna nun mēcēnanribi ramēacēn. Ax bamatimoi tsócē 'ixuan aín unicamaribi abē 'inun 'imicē, a ñuiquin cananuna mitsu cain. ² A cananuna nusaribi 'aish uni 'icē nun 'unáncēn. Usa 'ixun cananuna aséرابi a isacēn. Isá 'ixun cananuna a mitsu ñuixunin. Ax aín Papabē 'itancēxbi ěnē menu uá 'ixun ca bamatimoi tsócē 'ixun, usaribitinu abē 'inun nu 'imiti 'icē quixun cananuna mitsu ñuixunin. ³ Nuxnu aséرابi Nucēn Papa Dios 'imainun aín Bēchicē Jesucristobē upí 'icēsaribitimi mitsúxribi nubē Jesucristomi upiti sinánun quixun cananuna nun nu isanan cuacē, ěnē ñucama mitsu ñuixunin. ⁴ Upí oquin sinanimi chuámaishirua tani cuēñun cananuna ěnē banacama ēsoquin mitsu cuēñēoxunin.

Nucēn Papa Diosan unían ñu 'atima 'ati sinántima bana

⁵ Jesucristonēnbia nu pain 'unánmia 'ixun cananuna ěnē bana mitsu ñuixunin: Nucēn Papa Dios an ca aséرابi upíra 'ixun ñu upíshi 'aia. An ca unéxun ñu 'aima. Usa 'ain ca uisa 'uchabi anu 'aíma 'icēn. ⁶ Ñu 'aisama 'aíbi —ainan 'aish cana Nucēn Papa Diosbē upí 'ai —qui cananuna cēmēin. Ainan cana 'ai quicē 'ixunbi ax quicēsabi oquin 'aquinma ñu 'atima 'ai cananuna cēmēin. ⁷ Usa 'aínbí cananuna axa 'icēsaribiti ñu 'atima 'ati sináncēma 'ianan Nucēn Papa Diosbē upí 'aish, axa ami catamēcē unicamabēribi upiti nuibananin. Usaínu 'ia ca an, aín Bēchicē Jesucristo aín imi 'apati bama cupí, uisa ñu 'ai caranuna 'uchai, abi nu tērēnxunia.

⁸ —'Ēx cana 'uchañuma 'ai —qui cananuna nuxbi cēmēin. Usa 'ain ca nun bana aséرابima 'icēn. ⁹ Usa 'aínbí cananuna 'unánti 'ain, nun nu nun 'uchacama chiquinax-uncēxun ca Nucēn Papa Diosan, ax upí 'ixun ax quicēsabi oquin 'aquin, nun 'uchacama nu tērēnxunquin upí 'inun nu 'imiti 'icēn. ¹⁰ Nucēn Papa Diosan bana ca quia —camabi unin ca ñu 'atima 'aia —quiaux. Usaía quicē 'aínbí —'ěn cana ñu 'atima 'acēma 'ai —qui cananuna —Nucēn Papa Diosan bana ca cēmē 'icē —quicēsa 'ain. Usai quicē 'ixun cananuna, aséرابi ca aín bana 'icē quixun sinaniman.

2

Cristo, an Nucēn Papa Dios nu ñucáxuncē

¹ Ēn bēchicēsa 'icē, cana ñu 'atimami 'atin rabanan ěnē ñucama mitsu cuēñēoxunin. Usa 'aínbia uinu 'icē unix cara 'uchaia, a an ñucáxunti ca Nucēn Papa Diosbēa 'icē Jesucristo, ax 'icēn. Ax ca uisa 'uchañumabi aséرابi upíra 'icēn. ² Jesucristo axa bama cupí ca nun 'uchacama tērēncē 'icēn. Nunanshima camabi unin 'uchacamaribia tērēncē 'inun ca Jesucristo bamacēxa.

³ Aín bana quicēsabi oquin 'acē 'ixun cananuna 'unanin, nux cananuna aséرابi ainan 'aish a 'unáncē 'ai quixun. ⁴ Usa 'aínbí ca uix cara —'ěn cana ainan 'ixun Nucēn Papa Dios 'unani —quibi aín bana quicēsabi oi 'ima, a uni cēmē 'icēn. Usa 'aish ca cēmēishi banaia. ⁵ Usa 'aínbí ca an aín bana quicēsabi oquin 'acē uni ax ěníma upiti Nucēn Papa Diosmi sinania. Usa 'ixun cananuna 'unanin, nux cananuna aséرابi ainan 'ai quixun. ⁶ Usa 'ain ca axa —ainan 'aish abē 'icē ca Nucēn Papa Diosan 'ē sinánmia —quicē uni, ax Jesucristo 'iásaribiti 'iti 'icēn.

Axa quicēsaribiti 'iti bana

⁷ Ēn xucéantu, mitsun 'unáncēma bana ñuiquin cuēñēoquin cana mitsu caiman. Jesucristomi catamētabaquinmi cua bana abi cana mitsu ñuixuntēcēnin. ⁸ Ēn mitsu ñuixuncē bana íoma 'aínbí camina a banabi mitsun 'ásamaira oquin 'unáncē 'aish ax

quicēsabi oi 'in, Cristo 'iásaribiti. Usari 'i camina mitsun ñu 'atima 'acēcama ěni Nucĕn Papa Diosbĕ upí 'aish ax cuĕĕncēsabi oi 'in.

⁹ Uix cara —'ĕx cana ainan 'aish Nucĕn Papa Diosbĕ upí 'ai —quibi nuibatíma uni itsimi nishia, ax ca Nucĕn Papa Diosnanma pain 'icĕn. ¹⁰ An uni itsi nuibacĕ uni ax ca Nucĕn Papa Diosnan 'aish abĕ upí 'icĕn. Usa 'ain ca a cupía a uni 'uchati ñu 'aíma 'icĕn. ¹¹ Usa 'aínbi ca nuibatíma bĕtsi unimi nishcĕ uni an Nucĕn Papa Diosbĕ upíma 'ixun ñu 'atima 'atishi sináncĕ cupí sinánñumasa 'ixun uisai cara 'iti 'icĕ quixun 'unanima.

¹² 'Ĕn bĕchicĕsa 'icĕ, cana Jesucristo cupía Nucĕn Papa Diosan mitsun 'uchacama tĕrĕncĕ cupí mitsu quirica cuĕĕnoxunin. ¹³ Uni apáncama, mitsúnmi axa ěnĕ mecama unioisama pain 'aíshbi 'iá, Nucĕn Papa Dios, a ainan 'ixun 'unáncĕ cupí cana mitsu quirica cuĕĕnoxunin. Bĕná unicama, mitsuribishi cana ñunshin 'atimanĕn 'apúan ñu 'atima 'amitisa tancĕxunbimi 'acĕma cupí quirica cuĕĕnoxunin.

'Ĕn bĕchicĕsa 'aíshmi ainan 'ixun Nucĕn Papa Dios 'unáncĕ cupí cana mitsuribi quirica cuĕĕnoxuan. ¹⁴ Uni apáncama, mitsúnmi axa ěnĕ mecama unioisama pain 'aíshbi 'iá, Nucĕn Papa Dios, ainan 'ixun 'unáncĕ cupí cana mitsu quirica cuĕĕnoxuan. Bĕná unicama, mitsux Jesucristomi cushicĕ 'ianan Nucĕn Papa Diosan bana mitsun nuitunĕnbi sináncĕ 'ixun ñunshin 'atimanĕn 'apúan ñu 'atima 'amitisa tancĕxunbi 'acĕma cupí cana mitsu quirica cuĕĕnoxuan.

¹⁵ Ĕnĕ nĕtĕnuxuan Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕma ñu an 'unáncĕma unin 'acĕsa oquin 'ati camina cuĕĕntima 'ain. Uix cara ax cuĕĕncĕma ñu 'ai cuĕĕnia, ax ca Nucĕn Papa Diosmi sinanima. ¹⁶ An ěnĕ menu 'icĕ ñuishi sináncĕ unix ca ñunshínquin piti, xĕati, xanubĕ 'iti acama sinánan ñu 'atima isti cuĕĕanan —ñuñu cana 'ai —quixun sinani rabitia. Nucĕn Papa Diosan ca usaía 'inun uni sinánmicĕma 'icĕn. Abi ěnĕ menu 'icĕ ñuishi sináncĕ 'aish ca uni usai 'ia. ¹⁷ Mecama 'imainun anu 'icĕ ñucamaxribi ca cĕñúti 'icĕn. 'Imainun ca ñunshínquian unin a 'atishi sináncĕ ñu 'atimacamaxribi cĕñúti 'icĕn. Usa 'aínbi ca axa Nucĕn Papa Dios cuĕĕncēsabi oi 'icĕ unicama xĕnibua 'aínbi abĕ 'iti 'icĕn.

An —Jesús ax ca asérabi Cristo 'icĕ cacĕ unicama 'imainun axa —cĕmĕ ca a bana 'icĕ —quicĕ unicama ñuicĕ bana

¹⁸ 'Ĕn bĕchicĕsa 'icĕ, cana mitsu cain, anúan ěnĕ mecama cĕñúti nĕtĕ ca 'urama 'icĕn. A nĕtĕa ucĕma pan 'ain ca axa Cristo 'atimaquin ñui banacĕ uni uti 'icĕ quixun camina cuan. Ca uti 'icĕ 'aínbi ca bĕrĭbi 'itsa unin Cristo 'atimaquin ñuia. Usa 'ain cananuna 'unanin, anúan ěnĕ mecama cĕñúti nĕtĕ ca 'urama 'icĕ quixun. ¹⁹ An Cristo 'atimaquin ñuicĕ unicama nubĕ 'ixunbi ca nu ěanxa, asérabi nun 'acĕsaribi oquin Jesucristo sináncĕma 'ixun. Nux 'icĕsaribiti asérabi Jesucristomi sináncĕ 'aish ca nubĕ bĕrúcĕ 'itsíanxa. Usa 'ain ca atúan nu ěncĕ cupí camaxunbi 'unánti 'icĕn, nubĕa ax timĕcĕ unicamax ca camáxira asérabi nux 'icĕsaribiti Jesucristomi sináncĕma 'iaxa quixun.

²⁰ Usa 'aínbia Cristo cupí Nucĕn Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upí mitsubĕ 'ain camina 'unanin, atúan Jesucristo 'atimaquin ñuicĕ banacamax ca cĕmĕ 'icĕ quixun. ²¹ Mitsúnmi Cristonan 'ixun ax cuĕĕncēsabi oi 'iti 'unáncĕma cupí cana mitsu caiman. Mitsúnmi a ñucama 'unáncĕ cupí cana mitsu ěnĕ quirica cuĕĕnoxunin. Camina 'unanin, Cristonan 'ixun ax cuĕĕncēsabi oi 'iti 'unáncĕ uni ax ca cĕmĕtima 'icĕn.

²² ¿Uix cara cĕmĕ uni 'ic? Axa —Jesús ax ca Cristoma 'icĕ —quicĕ uni ax ca a 'icĕn. A unix ca axa Cristomi 'atimati banacĕ a 'icĕn. Ax ca aín Bĕchicĕ 'imainun Nucĕn Papa Diosmiribi 'atimati banaia. ²³ Camabi uni axa —Jesús ax Cristoma 'icĕ, cana ami catamĕtima 'ai —quicĕ uni, ax ca Nucĕn Papa Diosmiribi catamĕcĕma 'icĕn. Usa 'aínbi ca axa —Jesús asérabi Nucĕn Papa Diosan Bĕchicĕ 'aish asaribi 'icĕ cana ami catamĕti —quicĕ unicama, abĕ Jesucristo 'imainun Nucĕn Papa Diosribi 'icĕn.

²⁴ Usa 'ain camina Jesucristomi catamĕtabaquinmi cua a bana manuquinma upí oquin sinánti 'ain. A bana asérabi sináncĕ 'aish camina abĕ upí 'aish ěnima camabi nĕtĕn aín Bĕchicĕ 'ianan Nucĕn Papa Diosbĕribi 'iti 'ain. ²⁵ Jesucristonĕxbi ca quiacĕxa, a cupíshi cananuna ainan 'aish Nucĕn Papa Diosbĕ xĕnibua 'aínbi 'iti 'ai quiax.

²⁶ An mitsu parántisa tancë unicama ñuiquin cana ënë banacama mitsu cuënëoxuan.
²⁷ Atúxa usa 'aínbi ca Jesucristonën aín Bëru Ñunshin Upí mitsubëa 'inun 'ináncë, ax mitsubë 'ixun uni itsían 'unánmiamabi an mitsu 'unánmja. An mitsu 'unánmicë ñux ca aséribi 'aish cëmëma 'icën. Usa 'ain camina aín Bëru Ñunshin Upitan 'unánmiquin sinánmicësabi oi camabi nētën Cristobë 'iti 'ain.

²⁸ 'Ën bëchicësa 'icë, cana mitsu cain, utęcënquian Jesucristonën nu upí isti cupí camina camabi nētën an sinánmicësabi oquin sinánti 'ain, axa ucëbë rabíntima cupí.
²⁹ Mitsun camina, Jesucristo ax ca aséribi upí 'icë quixun 'unanin. Usa 'ixun camina ësaquinribi 'unánti 'ain, an upí ñu 'acë unicamax ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'icë quixun.

3

Nucën Papa Diosan bëchicëcama ñuicë bana

¹ Nux cananuna Nucën Papa Diosan bëchicë 'ain, an cacësabi oi. An aín bëchicë ca quixun nu cacë cupí cananuna 'unánti 'ain, uisaira oquin cara an nu nuibatia quixun. Usa 'aínbi ca an ënë menu 'icë ñuishi sináncë unicaman ainanma 'ixun Nucën Papa Dios 'unáncëma cupí, nux cananuna aín bëchicë 'ai quixun 'unanima. ² 'Ën nuibacë xucéantu, bërí cananuna Nucën Papa Diosan bëchicë 'ain. Usa 'icëbi ca uisaira caranuna 'inuxun 'ai quixun an nu 'unánmicëma pan 'icën. Usa 'aínbi cananuna 'unanin, Jesucristo utęcęcëbëtan cananuna upí oquin uisa cara ax 'icë quixun isti 'ain. A isi cananuna asaribi 'iti 'ain. ³ Uicaman cara —asaribi cana 'iti 'ai —quixun sinania, a unicamax ca Jesucristosaribi 'iti cupí, aín 'uchacama ëni upí 'ia.

⁴ Usa 'aínbi ca an ñu 'atima 'acë unicama, ax Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'ima 'uchaia. Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquinu 'acëma, ax ca 'ucha 'icën.
⁵ Camina 'unanin, unin 'uchacama tērénux ca Jesucristo uacëxa, ax uisa 'uchañumabi 'ixun. ⁶ Usa 'ain ca uix cara ainan 'aísha, a ëníma abë 'icëa Nucën Papa Diosan sinánmicë 'icë, a unin ñu 'atima amiribi amiribi 'aima. An ñu 'atima amiribi amiribi 'acë uni ax ca ami catamëcëma 'ianan uisa cara ax 'icë quixun Jesucristo 'unáncëma 'icën. ⁷ 'Ën bëchicësa 'icë, cana mitsu cain, unin paráncë camina 'itima 'ain. An upí ñu 'acë uni ax ca Jesucristosaribi 'aish aín nuitu upí 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca an ñu 'atima 'acë unicama ax ñunshin 'atimanën 'apun uni 'icën, ñunshin 'atimanën 'apu ax ca nētë ióñubi 'ucha 'aish usabii bërí nēténbi 'uchaia, usa 'ain. Usa 'aínbi ca ñunshin 'atimanën 'apúan ñu 'atima 'acëcama cëñui Nucën Papa Diosan Bëchicë uacëxa.

⁹ Uix cara aséribi Nucën Papa Diosan bëchicë 'icë, an ca ñu 'atima 'ati sinanima. An 'acësaribi oquin sinánun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun ca aín bëchicëcaman ñu 'atima 'ati sinanima. Usa 'ixun ca 'uchatęcënti sinanima. ¹⁰ 'Ënëx ca ësa 'icën. Uí unin cara ñu upí 'aima ax ca Nucën Papa Diosnanma 'icën, uí unin cara uni itsiribi nuibatima axribi ca Nucën Papa Diosnanma 'icën. Usa 'ain cananuna uinu 'icë unix cara Nucën Papa Diosan bëchicë 'icë quixun 'unánan uinu 'icë unix cara ñunshin 'atimanën 'apunan 'icë quixun 'unánti 'ain.

Unicamaxa bëtsibë bëtsibë nuibananti bana

¹¹ Jesucristomi catamëtabaquinbimi mitsun cua a bana ca ënëx 'icën, bëtsibë bëtsibë cananuna nuibananti 'ai quicë. ¹² Ñunshin 'atimanën 'apunan 'ixun ca Cainan aín xucénbi 'acëxa. Usaribi cananuna 'itima 'ain. ¿Uisa cupí cara Cainan aín xucën 'acëx? Aín xucënan 'acë ñu upí 'imainuan an 'acë ñu upíma 'ain ca Cainan aín xucën 'acëxa.

¹³ 'Ën xucéantu, axa Jesucristomi catamëquinma ënë menu 'icë ñuishi sináncë unicaman mitsumi nishquin nuibacëxunmabi camina —uisacatsi cara 'ëmi nishia — quixun masá nuituquin sinántima 'ain. ¹⁴ Nux 'icësaribitia ax Jesucristomi catamëcë unicama nuibacë 'ixun cananuna 'unanin, nux ainanma 'iá 'aíshbi cananuna bërí Nucën Papa Diosnan 'ai quixun. An uni itsiribi nuibacëma uni ax ca Nucën Papa Diosnanma 'aish usabi 'icën. ¹⁵ An ami nishquin uni raíri nuibacëma uni ax ca an uni 'acë unisa 'aish 'aisama 'icën. Camina 'unanin, an uni 'acë unix ca Nucën Papa Diosnanma 'aish

xëñibua 'aínbi abë 'itima 'icë quixun. ¹⁶ Jesucristo nu nuibati bama cupí cananuna 'unanin, usari ca uni nuibati 'iti 'icë quixun. Usaquin 'unánquin cananuna 'unanin, Jesucristonën 'ásaribi oquin cananuna nunribi a 'aquincë cupí bamanuxunbi 'aquinquin bëtsi uni nuibati 'ai quixun. ¹⁷ ¿Usa 'ain cara an ñuñu 'ixunbi axa 'aquinsa 'icë isquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincëma uni, ax Nucën Papa Diosmi sináncë 'ic? Usama ca. ¹⁸ 'Ën bëchicësa 'icë, cana mitsu cain, nun cuëbitanshi uni —'ën cana mi nuibati —quixun caquinma cananuna asérabi nuibaquin 'aquinsa 'icë a 'aquinti 'ain.

Cananuna asérabi Nucën Papa Diosnan 'ai quixun 'unánti bana

¹⁹ Nun uni nuibaquin 'aquincë 'ixun cananuna 'unánti 'ain, nun cananuna asérabi ainan 'ixun Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'ai quixun. Usaquin 'unani cananuna bënëtima chuámarua 'iti 'ain. ²⁰ Usa 'ain ca nun —'ëx cana upíma 'ai —quixun sinaniabi Nucën Papa Diosan, an camabi ñu 'unáncë 'ixun, nun sinánribi 'unania. ²¹ 'Ën nuibacë xucéantu, nun ñu 'atima 'acëcama a mënóccë 'ain cananuna a sinani masá nuitutima Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ²² Nun ax quiásabi oquin 'anan, ax cuëncësabi oquin 'aia isquin ca an nun ñucácsabi oquin nu 'axunia. ²³ Axa quicësabi oquin 'ati bana ax ca ësa 'icën, cananuna aín Bëchicë Jesucristomi catamëanan bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain, an nu cacësabi oi. ²⁴ Axa aín bana quicësabi oi 'icë unicamax ca Nucën Papa Diosbë 'icën, 'imainun ca axribi atubë 'icën. An nu 'ináncë aín Bëru Ñunshin Upí ax nubë 'ain cananuna asérabi 'unanin, Nucën Papa Dios ca nubë 'icë quixun.

4

Axa ami sináncëma uni 'imainun axa Nucën Papa Diosmi sináncë uni ñui quicë bana

¹ 'Ën nuibacë xucéantu, ënë nëtënxun ca 'itsa unin —Nucën Papa Diosan sinánmicëxun cana uni bana ñuixuni —quiquinbi an sinánmicëxunmabi anbia sináncë bana uni ñuixunia. Usa 'ain camina —Nucën Papa Diosan ca 'ë sinánmia —quiquian unin ñuicë bana acamaira cuatima 'ain. Upí oquin pain camina asérabi cara Nucën Papa Diosan sinánmicëxun uni ñuixunia quixun cuati 'ain. ² 'Ësaquin camina 'unánti 'ain, ui unix cara Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshínñu 'icë quixun: An —Jesucristo ca uni 'inux uacëxa —quixun asérabi 'unáncë uni, an ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan anu 'ixun 'unánmicëxun usaquin 'unania. ³ Usa 'aínbi ca an usaquin Jesús 'unáncëma uni, ax Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñuma 'icën. Usa 'aish ca an Cristo 'atimaquin ñuicë uni banacësa 'icën. An Cristo 'atimaquin ñuicë uni ca uti 'icë quixun camina cuan. Usa uni ca uti 'icë quiáxa quicë 'aínbi ca bëtsi bëtsi unin bëríbi Cristo 'atimaquin ñuia.

⁴ 'Ën bëchicësa unicama, mitsux camina Nucën Papa Diosnan 'ain. Nucën Papa Dios axa mitsubë 'icë aín cushibëtan sënëmma ca an ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë unicaman cushi 'icën. Usa 'ain ca an Cristo 'atimaquin ñuicë unicaman sinanëx mitsun sinánbëtan sënëmmara 'icën. ⁵ A unicamax ca ënë menu 'icë ñuishi sináncë 'aish a ñuishi ñui banaia. Usa 'icë ca asaribi unicaman aín bana cuatia. ⁶ Usa 'aínbi cananuna nux Nucën Papa Diosnan 'ain. Ainan cupí ca uicaman cara ainan 'ixun a 'unánxa an cuni nun bana cuatia. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosnanma unin nun bana cuatima. Usa 'ain cananuna 'unánti 'ain, uin cara nun bana cuatia ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicë 'icë quixun. Usaribi oquin cananuna 'unánti 'ain, uin cara nun bana cuatima, ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicëma, ñunshin 'atimanën sinánmicë 'icë quixun.

Nucën Papa Dios an ca nu nuibairai quicë bana

⁷ 'Ën nuibacë xucéantu, cana mitsu cain, Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ca unin uni itsi nuibatia. Usa 'ain cananuna ainan 'aish bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain. An uni itsi nuibacë unicamax ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'ianan a 'unáncë 'ixun an sináncësa oquin sinania. ⁸ Nucën Papa Dios ax ca an unicama nuibairacë a 'icën. Usa 'ain ca an bëtsi uni nuibacëma uni ax Nucën Papa Dios 'unáncëma 'icën. ⁹ Nucën Papa Diosan ca aratsuishi 'icëbi aín Bëchicë ënë menu uni 'inun xuacëxa, a cupínu nux ainan 'aish nëtétimoi abë 'inun. Usoquian 'á 'ain cananuna 'unanin, uisaira oquin cara Nucën

Papa Diosan camabi uni nuibatia quixun. ¹⁰ Ami sináncëxunmabi unicama nuibaquin ca Nucën Papa Diosan, a cupí unin 'uchacama téréncë 'inuan ëné menuax bamanun aín Bëchicë xuacëxa. Usoquin xuá 'ain cananuna 'unanin, usaira oquin ca Nucën Papa Diosan unicama nuibatia quixun.

¹¹ 'Ën nuibacë xucéantu, Nucën Papa Diosan unicama usaira oquin nuibacë 'ain cananuna nuxribi usaribiti bëtsi unicamabë nuibananti 'ain. ¹² Nucën Papa Dios ca uinu 'icë unínbi isáma 'icën. Usa 'aínbinu nux bëtsibë bëtsibë nuibanancëbë ca ax nubë 'icën. Nubë 'ixun ca an 'acësaribi oquinu unicama nuibanun nu 'imia. ¹³ An aín Bëru Ñunshin Upí nubëa 'inun 'ináncë 'ixun cananuna 'unanin, nux cananuna abë 'ai quixun. 'Unánan cananuna —ax ca nubë 'icë —quixun 'unanin. ¹⁴ Nunbi cananuna, an atun 'ucha térénquin ëné menu 'icë unicama ainan 'inun iéminuan Nucën Papa Diosan xuá, aín Bëchicë a isacën. Isá 'ixun cananuna a ñuiquin mitsu cain. ¹⁵ Uin cara —Jesucristo ax ca aséribi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'aish asaribi 'icë —quixun 'unánquin unicama ñuixunia, ax ca Nucën Papa Diosbë 'icën. 'Imainun ca Nucën Papa Diosribi a unibë 'icën.

¹⁶ Usa 'ain cananuna aséribi 'unanin, Nucën Papa Diosan ca nu nuibatia quixun. Nucën Papa Dios ax ca an unicama nuibairacë a 'icën. Usa 'ain ca an aín sinan upí 'ixun uni nuibacë uni ax Nucën Papa Diosbë 'icën. 'Imainun ca Nucën Papa Diosribi a unibë 'icën. ¹⁷ Usa 'ixun cananuna an nu nuibaquin sinánmicë 'ixun ax cuëncësa oquin Nucën Papa Diosmi upiti sinánan unicama nuibatin. Usa 'aish cananuna nux ëné nëtënuax asaribi 'aish, anuan Jesucristo utécënti nëtën nux masá nuituti rabíntima 'ain. ¹⁸ Usa 'ain ca an Nucën Papa Diosmi sinánan bëtsi uniribi nuibacë uni, ax ami 'uchacëma 'aish unimi racuétima. Anuan Jesucristo utécënti nëténribi ca racuétima 'icën. Usa 'aínbi ca unix aséribi bëtsi unibë nuibanancëma 'aish racuëti 'atimaquin sinani bënëtia. Usa unin ca upiti nuibananti 'unanima.

¹⁹ An paían nu nuiba 'ain cananuna nuxribi Nucën Papa Diosmi sinani ami catamëtín.

²⁰ An —'ëx cana Nucën Papa Diosmi sinani ami catamëti —quicë 'aishbi ami nishquin uni itsi nuibacëma 'aish ca a uni cëmëia. Usa 'ixun ca a isquinbi uni itsi nuibaquin sináncëma 'ixun a iscëma, Nucën Papa Dios, aribi sinanima. ²¹ Ëné bana ca Nucën Papa Diosan nu 'ináncëxa: axa ami sináncë uni ax ca uni itsimiribi sinánti 'icën.

5

Ñu 'atima 'acëcama ënquin 'atécëntima bana

¹ An —Jesús ax ca Cristo, axa utia judíos unicaman caían, Nucën Papa Diosan Bëchicë, a 'icë —quixun sináncë unicamax ca Nucën Papa Diosan bëchicëribi 'icën. Uicamax cara Nucën Papa Diosmi sinania ax ca aín bëchicëcamamiribi sinania. ² Usa 'ain cananuna 'unanin, nux ami sinánquin Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'acë 'aish cananuna aín bëchicëcamamiribi sinani quixun. ³ Axa Nucën Papa Diosmi aséribi sináncë uni, an ca aín bana quicësabi oquin 'aia. Ax quicësabi oquin 'aisa ca a bana 'icën. ⁴ —Ax quicësabi oquin 'anun ca Nucën Papa Diosan 'ë 'aquinia —quixun 'unani ami catamëcë 'ixun ca aín bëchicëcaman, an ëné menu 'icë ñuishi sináncë unicaman 'acësaribi oquin 'aquin ñu 'atima 'ati ashiquin ënia. ⁵ Axa —Jesús ca aséribi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë —quixun 'unani ami catamëcë uni an cuni ca ëné menuxuan ñu 'atima 'acëcama ënquin 'atécënima.

Jesús ax ca aséribi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun 'unánti bana

⁶ Jesucristo ax ca axa 'unpaxan nashimicë 'ianan aín imi 'apati bama a 'icën. 'Unpaxan nashimia ashima aín imi 'apati bamaribi ca ax 'icën. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitanribi ca —Jesús ax ca Cristo, aséribi Nucën Papa Diosan Bëchicë, a 'icë —quixun nu 'unánmia. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca Nucën Papa Diosan sinánsaribi 'icën. ⁷ Usa 'ain ca naínu 'icë Nucën Papa Dios 'imainun aín Bana, Jesucristo, 'imainun aín Bëru Ñunshin Upí, acama 'aish rabé 'imainun achúshi 'icën. Usa 'aishbi ca achúshishi 'icën. Anribi ca nu 'unánmia, Jesus, ax ca aséribi Cristo, Nucën Papa Diosan Bëchicë, a 'icë quixun. ⁸ Ëné menuxun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicë

'ianan Jesucristo 'unpaxan nashimia sinánan axa aín imi 'apati bama, acama sinánquin cananuna 'unanin, Jesús ax ca asérabi Cristo, Nucèn Papa Diosan Bèchicè, a 'icè quixun. ⁹Unin bana cuananbi cananuna aín Bèchicè Jesucristo ñuia, axira unin banabè sènénma 'aish Nucèn Papa Dios quiá bana aira cuati 'ain. Ënëx ca aín Bèchicè ñui Nucèn Papa Dios quiá bana a 'icèn. ¹⁰Axa aín Bèchicèmi catamècè uni, an ca Nucèn Papa Diosan 'unánmicèxun asérabi 'unania, Jesucristo ax ca asérabi aín Bèchicè 'icè quixun. Usa 'aínbi ca an Nucèn Papa Diosan bana ca asérabi 'icè quixun sináncëma uni, ax —Nucèn Papa Dios ca cëmè 'icè —quicësa 'icèn, an aín Bèchicè ñui quicè bana ca aséabima 'icè quixun sináncè cupí. ¹¹Nucèn Papa Dios ca quiacëxa, aín Bèchicèmi catamècè cupí cananuna an 'imicèx ainan 'aish xënbua 'aínbi abè 'iti 'ai quiax. ¹²Uinu 'icè unix cara Nucèn Papa Diosan Bèchicënan 'icè, a unix ca usaribiti nètétimoi Nucèn Papa Diosbè 'ia. Usa 'aínbi ca uinu 'icè unix cara aín Bèchicënanma 'icè, a unix xënbua 'aínbi Nucèn Papa Diosbè 'ima.

Bërúanx 'inun caquian ashiquin 'ësëa bana

¹³Aín Bèchicèmi catamècè 'aish camina ainan 'aish Nucèn Papa Diosbè xënbua 'aínbi 'iti 'ai quixunmi 'unánun cana ënë ñucama mitsu cuëñoxunin.

¹⁴Cananuna 'unanin, nun nu asérabi ax cuëncësabi oquin ñu ñucácëxun ca Nucèn Papa Diosan nun bana cuatia quixun. ¹⁵Usaquin ñucáquin cananuna 'unanin, Nucèn Papa Diosan ca nun ñucácëxun cuaquin, anu ñucácè ñu 'inánan nun ñucácësabi oquin nu 'aquinia quixun.

¹⁶Abëa Jesucristomi catamècè uni itsían ñu 'atima 'aia 'unánquin ca unin —tëréntisama 'inun ca 'uchacëma 'icè —quixun sinánquin aín 'ucha tërénquin sinanaminun Nucèn Papa Dios ñucáxunti 'icèn. Ñucáxuncëxun ca Nucèn Papa Diosan aín 'ucha tërénquin a uni upí 'itécënun 'imiti 'icèn. Usa 'aínbi cana axa tëréntisama 'inun 'uchacè uni a Nucèn Papa Dios ñucáxunun quixun mitsu caiman. ¹⁷Camabi ñu 'atima 'acè ax ca 'ucha 'icèn. Bëtsi bëtsi 'ucha ca uisoxunbi tërëcaisama 'icèn. Usa 'aínbi ca camabi 'uchax tërëcaisamama 'icèn.

¹⁸Cananuna 'unanin, asérabi Nucèn Papa Diosan bëchicè 'aish ca uni amiribi amiribi 'uchaima. Usa 'icëa Nucèn Papa Diosan Bèchicè Jesucristonën bërúanquin 'aquinia ca ñunshin 'atimanën uisabi oima.

¹⁹Cananuna 'unanin, nuxnu Nucèn Papa Diosnan 'aínbi ca camabi menu 'icè unicamax ainanma 'aish ñunshin 'atimanën 'apunan 'icè quixun.

²⁰'Unánan cananuna ësaquinribi 'unanin, aín Bèchicënen ca ënë menu ax uá 'aínu ami catamëtia uisa cara Nucèn Papa Dios, axëshia asérabi Dios, ax 'icè quixun nu 'unánmia. Aín Bèchicè, Jesucristo, ax nubè 'ain cananuna an 'aquincëx ax cuëncësabi oi tsotin. Ax ca axëshia asérabi Dios 'aínu nux ainan 'aish abè xënbua 'aínbi 'iti a 'icèn. ²¹'Ën bëchicësa 'icè cana mitsu cain, anbi sinánxuan dios isa quixun a rabinuxun unínbi 'acè ñucama camina rabbitima 'ain. Ashi, Juan.

JUANĒAN ARIBI BUÁNMITĒCĒAN QUIRICA

Cristo cuëncësabi oi 'iti 'imainun unicama nuibati bana

¹ 'Ēx axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'ixun cana mixmi Nucën Papa Diosan ainan 'inun caíscë xanu 'icë, 'ën aséabi a nuibacë min tuácamacëñun, ënë quirica an Nucën Papa Diosan bana 'acë unicamabëtan, mi cuëñöoxunin. ² Ainan 'aíshnu xëñibua 'aínbi abë 'iti Jesucristo, a cupí cananuna mitsu nuibatin. ³ Nucën Papa Diosan ca aín Bëchicë Jesucristobëtan nuibaquin mitsu 'aquinti 'icën. An ca aséabi an nuibaquin 'aquincëxmi chuámarua 'aish bucunun mitsu 'imiti 'icën.

⁴ Min tuá raírinën ca Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'aia quixuan ñuicania cuati cana cuëëinra cuëëan. ⁵ Min 'unáncëma banama, Jesucristomi catamëtabaquinu cua, a banabi cana mi ñuixuntëcënin. A bana quicësabi oi cananuna bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ai quixun cana mi cain. ⁶ Aséabi Nucën Papa Diosmi sináncë unin ca axa quicësabi oquin 'aia. Aín banax ca quia, camina bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ai quiax. Jesucristomi catamëtabaquinmi cua, abi ca a bana 'icën.

An uni paráncë unicama ñui quicë bana

⁷ 'Itsa unin ca camabi menu cuanquin uni paránquin —Nucën Papa Diosan Bëchicë ca uni 'inux uacëxa —quixun caquinma, bëtsi bana ñuiquin uni parania. Usa unix ca an uni paráncë 'ianan an 'atimaquinra Cristo ñuicë uni a 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca an mitsun a 'ati 'ináncë ñucamami ax quicësabi oquin sënëonquin 'aia a cupí aín nëtëñuxun Nucën Papa Diosan an mënósabi oquin mitsu 'imiti 'icën. Uisaira oquin cara 'imiti 'icë usoquian mitsu 'iminun camina an 'atimaquin Cristo ñuicë unían mitsu paránunma bërúanracati 'ain.

⁹ Ui unin cara Cristonën bana quicësabi oquin 'aquinma ax cuëncësa oquinshi 'aia abëma ca Nucën Papa Dios 'icën. Usa 'aínbi ca axa Cristonën bana quicësabi oi 'icë uni abë cuni Nucën Papa Dios 'imainun aín Bëchicë Jesucristo 'icën. ¹⁰ Ui unin cara mitsu isi cuanxun Jesucristo ñui quicë bana —ax ca aséabi 'icë —quixun ñuiquinma bëtsi oquin ñuia, a camina min xubunu atsínmima 'ianan —caina uan —quixunribi catima 'ain. ¹¹ Axa usa unibë nuibanancë uni an ca an 'acësaribi oquin ñu 'aisama 'aia. Usa 'aish ca 'aisama uni 'ia.

Ashia Juanën cá bana

¹² 'Ēn mitsu a ñuiquin cati ñu ca 'itsa 'icën. 'Aínbi cana tintan quiricanu cuëñöoquin a ñucama mitsu ñuixuniman. Usa 'ain cana mitsu isi cuanti sinanin. Cuanxun cuni cana mitsu 'ën cuëbitanbi ñuixunquin cati 'ain. Usa 'ain cananuna camáxbi isánani, cánani chuámarua tani cuëñti 'ain.

¹³ Nucën Papa Diosan atúxribia ainan 'inun caíscë min xucënan tuá atúnribi ca bërúanxmi 'inun quixun mi 'ë camia. Ashi, Juan.

JUANĒAN ARIBI AMIRIBISHI BUANMITĒCĒAN QUIRICA

Gayo upí oquin ñuia Juan quia

¹ 'Ēx axa Jesucristomi catamēcē unicaman cushi 'ixun cana, axa 'Ēx 'icēsaribiti asérabi Nucēn Papa Diosan uni 'aish 'Ē nuibacē Gayo, a Ēnē quirica buánmin.

² 'Ēn nuibacē xucēn, mix Jesucristomi catamēcē 'ixun upí oquin sinanimiti chuámarua 'icēsaribitimi min namicamaribi chuámarua 'inun cana mi Nucēn Papa Dios ñucáxunin.

³ Axa Jesucristomi catamēcē uni raírínēn ca anumi 'icēnuax uxun 'Ē caxa, mix ismina asérabi Ēníma Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'i quixun. Usaquian cacēxun cuati cana cuēēan. ⁴ Bētsi bana ñuia cuati 'icēsamaira oi cana mixmi 'icēsaribitia axa 'Ēn bēchicēsa unicamaxribi Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'ia ñuia cuati cuēēnin.

⁵ 'Ēn nuibacē xucēn, min upí oquin axa Jesucristomi catamēcē unicama 'aquianan bētsi Ēmanuaxa ucē unicamaribi 'aquinquin camina Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin 'ain. ⁶ Anumi 'icē Ēmanuax ucē unicaman ca Ēnu bēbaxun, axa Jesucristomi catamēcē unicamaxa timécēnuxun, asérabimi nuibaquin usaquin atu 'aquincē nu ñuixuanxa. A unicama camina bētsi Ēmanuribi cuainsa tania añu cara cuēēnia a 'aquinti 'ain, Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin. ⁷ A unicamax Jesucristomi sináncē 'ixun ca aín bana ñuixuanan mi isi cuanxa. Usa 'aish ca an Nucēn Papa Diosmi sináncēma unicaman atu ñu 'inánti cuēēncēma 'icēn. ⁸ Usa 'ain cananuna nunbi atu 'aquinti 'ain, Nucēn Papa Diosan bana upí oquin ñuia ninun.

Diótrefes ax ca 'aisama uni 'icē quicē bana

⁹ Axa Jesucristomi catamēcē unicama cana atúan timéxun cuanun quixun quirica buánmia. Buámicēbi ca Diótrefes axēshi a unicaman cushi 'iti cuēēnquin, nun bana cuaisama tanxa. ¹⁰ Usa 'ain cana anu cuanxun axa 'atimaquin nu ñui cēmēi banacē cupí cati 'ain. An ca axa Jesucristomi catamēcē uni raíri anua cuania biisama tanan, an biisa tancē unicamaribi bixunma 'anun quixun caquin, mitsubēa timénun 'imima.

¹¹ 'Ēn nuibacē xucēn, an ñu 'atima 'acē unían 'acēsa oquin 'aquinma camina an ñu upí 'acē unían 'acēsa oquinshi ñu 'ati 'ain. An ñu upí 'acē uni ax ca Nucēn Papa Diosnan 'icēn. Usa 'aínbi ca an ñu 'atima 'acē uni an ainanma 'ixun Nucēn Papa Dios 'unáncēma 'icēn.

Demetrio 'icēsaribiti upí 'iti bana

¹² Camabi unin ca —Demetrio ca upí uni 'icē —quixun ñuia. An upí ñu 'acē cupí ca ax asérabi usa 'icē quixun ca camabi unin 'unania. Ax ca aín sinan upí 'icē quixun cananuna a ñuiquin asérabi mi cain. Nun bana ca asérabi 'icē quixun camina 'unanin.

Ashiquian Juanēn cá bana

¹³ 'Ēn cana 'itsa ñu ñuiquin mi caisa tan, 'aínbi cana tintan cuēnēoquin a ñucama mi ñuixuniman. ¹⁴ Usa 'ain cana bēnētishi mi isi cuanti sinanin. Cuanxun cuni cana mibē banaquin mi ñuixunti 'ain.

¹⁵ Mixmi chuámarua 'iti cana cuēēnin. Axa Ēnuax nubē nuibanancē unicaman ca bēruánxmi 'inun mi 'Ē camíaxa. Usa 'ain camina anua 'icē axa nubē nuibanancē unicama achúshi achúshi, bēruánxa 'inun nu caxunti 'ain. Ashi, Juan.

JUDASNĒN BUANMIA QUIRICA

Nucĕn Papa Diosan ainan 'inun caiscĕ unicama Judasnĕn cuĕnĕoxuan quirica

¹ 'Ēx cana Judas, an Jesucristonĕn cacĕsabi oquin ņu 'acĕ 'ianan Jacobonĕn xucĕn, a 'ain. Mitsúxmi ainan 'inun caiscĕ 'icĕa Nucĕn Papa Diosan Jesucristomi cushicĕ 'inun 'imicĕ 'icĕ, cana ĕnĕ quirica mitsu cuĕnĕoxunin. ² Nucĕn Papa Diosan nuibacĕxmi mitsun 'uchacama tĕrĕncĕ 'ianan bĕtsibĕ nuibanani chuámarua 'aish bucucanti cana cuĕĕnin.

An cĕmĕ bana uni ņuixuncĕ uni
(2 P 2.1-17)

³ 'Ēn nuibacĕ xucĕantu, Jesucristomi catamĕtia ca mitsun 'uchacama tĕrĕnquin ainan 'inun Nucĕn Papa Diosan mitsu iĕmiaxa, 'ĕ 'acĕsaribi oquin. Usami 'icĕ cana anun nux iĕti banacama ņuiquin mitsu cuĕnĕoxunti sinan. Usaquin sinánxunbi cana bĕtsi bana pain mitsu buánmin, uni raírĕnĕan Nucĕn Papa Diosan banamabi ņuicĕ bana a cuaxunma 'anun cananmi, Jesucristo ņui quicĕ bana, a Nucĕn Papa Diosan unicaman cuacĕ, ax ca asĕrabi 'icĕ quixuan camabi unin 'unánun, atu canun cana mitsu ĕnĕ quirica buánmin.

⁴ Uni raírĕnĕx ca parani mitsubĕ timĕtia. Mitsubĕ timĕxunbi ca mitsun sináncĕsabi oquin sinanima. A unicamax ca ĕsai quia: Nucĕn Papa Dios upí 'ixun ca nux cuĕĕncĕsa oquinshi ņu 'aiabi nu uisabi oimá. Usaquin sinánquin ca 'aisama ņu 'aia. 'Ai ca —'ĕx cana Nucĕn Papa Diosnan 'ai —quibi axĕshi nun 'Ibu, ax cuĕĕncĕsabi oi 'ima. —'Ēx cana Nucĕn 'Ibu Jesucristonan 'ai —quixunbi ca aín bana quicĕsabi oquin 'aima. Usa uni ņui ca Nucĕn Papa Diosan bana cuĕnĕo quia, usaía 'icĕ unicamax ca 'aisamaira oquin 'uchocĕ 'iti 'icĕ quiax.

⁵ Upí oquinmi 'unáncĕbi cana ĕnĕ ņucama mitsu sinánmitĕcĕnin, Nucĕn 'Ibu Diosan ca Israel unicama Egipto menua buánxunbi ami catamĕtiama oquin raíri cĕñuacĕxa.

⁶ Angelcama raíri, axa Nucĕn Papa Diosan nĕtĕnubi 'iti 'aishbi anu 'iisama tancĕ cupí chiquía, ax ca anúan an camabi uni isti nĕtĕ utámainuan bĕánquibucĕnu uisatima manĕ risin tĕcĕrĕcacĕsa 'aish, anubi 'inun Nucĕn Papa Diosan ĕan 'icĕn. ⁷ A ángelcamaxa abĕ 'iisama tanan Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oi 'iisama tani 'iásaribiti ca Sodoma 'imainun Gomorra 'imainun a 'urama 'icĕ ĕmacamanu 'icĕ unicamaxribi 'iacĕxa. Nucĕn Papa Diosan ca aín xanubĕishia 'iti uni 'anan xanuribi aín bĕnĕbĕishia 'iti uniocĕxa. Usa 'aínbi ca a ĕmacamanu 'icĕ unicama aín xanuma 'aínbi bĕtsi xanubĕ 'imainun xanúxribi aín bĕnĕma 'aínbi bĕtsi unibĕ 'imainun uníxribi xanúxmabi bĕtsi unibĕ 'i, 'aisamairai 'uchacĕxa. Usaía 'icĕ ca Nucĕn Papa Diosan aín 'ucha cupíbi, manĕ tsin nĕancĕxa, xĕnibua 'aínbi ainanma 'inun. Usaía 'iá a sinani cananuna nuxribi usai 'itin rabanan bĕrúancati 'ain.

⁸ Usa 'aínbi ca axa Sodoma 'imainun Gomorranu 'icĕ unicama usai 'iá 'unanibi, mitsu parani mitsubĕ timĕcĕ unicama an, sinánñumasa 'aish aín xanuma 'aínbi xanubĕ 'ianan bana cuacĕma 'ixun, Nucĕn 'Ibu Diosmi sinánquinma cushi unicama 'imainun uisa cushi cara, ángelcamaribi 'atimaquin ņuia. ⁹ Usaría a unicamax quicĕ 'aínbi ca usoquin caquinma ángelcaman cushi, Miguel, an abĕ banaquin ņunshin 'atimanĕn 'apu 'atima bana 'inánquinma, Moisés bamacĕ rabanan abĕ cuĕbicanancĕxunbi, Miguelnĕn ņunshin 'atimanĕn 'apu ĕsaquinshi cacĕxa: “Nucĕn 'Ibu Diosan ca mi 'uchoquin ņu cati 'icĕ” quixun. ¹⁰ Usa 'aínbi ca a unicama an 'unáncĕma ņu ņui 'atimati banaia. Sinánñuma 'ixuan ņuinacan uisa cara oia quixun sinánquinmaishi ņu 'acĕsaribi oquin ca a unicaman aín cuĕĕncĕsa oquinshi ņu 'aia. Usaquin 'ai ca atúxbi 'atimatia.

¹¹ A unicaman ņu 'atima 'acĕ cara Nucĕn Papa Diosan uisoti 'icĕn. Cainan ņu 'atima 'ásaribi oquin 'anan ca Balaam an 'ásaribiquin curíqui biti sinánxun ņu 'atima 'aia. Coré ax ca Nucĕn Papa Diosan cacĕxuan Moisésnĕn ņuicĕ bana cuaisama tanquin, uni raíri Moisésmi nishquin tsuáquirumicĕ cupí, bamacĕxa. Cain, Balaam, Coré, acamaxa 'iásaribiti ca a unicama cĕnúti 'icĕn. ¹² Mitsúxmi Jesucristomi sinánquin pi timĕcĕ 'ain

atúxribi mitsubë timécë 'aishbi ca asérabi mitsúxmi 'icésaribiti 'ima. Usa 'aish ca atun cuëncësabi oquinshi pi rabinima sharati, uni raírimi sinanima. Uni raíri 'aquincëma 'aish ca 'uí 'ibúnux nètë bënamëtiabi suñun bëcacëx nètécësa usaribi 'icën. 'Ianan ca anun bimiti nètëa ucëbëbia i bimicëma usaribi 'icën. Bëucutia i aín tapun ëchiquicë, usaribi ca atux 'icën. ¹³ Bëchunan tucánquiquin masinu chinan purucësa, usaribi 'inun ca aín nuitu upíma 'ain 'atimati bananan ñu upíma 'aia. Chiquíquiánxa 'ispa amanu tacúcë, usaribi ca atux 'icën. Usa 'aish ca atux nètétimoi xënbua 'aínbi bëánquibucënu 'iti 'icën.

¹⁴ Ax pain unia nucën rara Adán aín rëbúnqui nucën rara Enoc, ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicëx usa uni ñui ësai quiacëxa: “Ën iscëx ca Nucën 'Ibu Dios camabi 'aisamaira aín uni upícaman nëpúamainun uaxa. ¹⁵ Uxun ca camabi uni uisa cara oti 'icë quixun isaxa, atúan ñu 'acëcama 'unánquin. An ñu 'atima 'acë unicama atun ñu 'atima 'acë cupí 'imainun atun a ñui 'atimati banacë a cupíribi, ca Nucën 'Ibu Diosan 'uchoquin uisa cara oti 'icë quixun isaxa”. ¹⁶ A unicamax 'aisama 'ixun ca uni raírinën 'acë ñu 'atimaquin ñuianan atux cuëncësa oquinshi 'anan atux cuëncësa ofshi 'iti sinania. Usa 'ixun ca atúxbi cërúanan rabiacaquin, aín curíqui 'imainun aín ñu biti cupíshi abë upiti banaquinbi uni parania.

Uni itsin paránti rabanan bërúancati bana

¹⁷ Ën nuibacë xucéantu, a unicamaxa usa 'aínbi camina mitsun, Nucën 'Ibu Jesucristonëan aín bana ñuixunun caíscë unicaman mitsu ñuixuan banacama, a manuquinma sinánti 'ain, ¹⁸ ësakuian mitsu cacë: Jesucristo utécënti nètëa 'urama 'ain ca 'itsa unin Nucën Papa Diosan banami cuaiquin, aín sináncësa oquinshi ñu 'atima 'ati 'icën. ¹⁹ Usa unicamax ca an ënë nëtënxun aín cuëncësa oquin ñu 'atishi sináncë a 'icën. A unicaman ca uni raírímia nishnun quixun unicama sinanamia. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëma ca atux 'icën.

²⁰ Ën nuibacë xucéantu, ami catamécë 'aish camina camabi nëtën asérabi Jesucristomi sinánti 'ain. Ami sináncëxun ca an mitsu sinánmiti 'icën, an sináncësaribi oquinmi sinánun. Aín Bëru Ñunshin Upitan 'aquincëx camina Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ²¹ Nucën Papa Diosan mitsu nuibacëx camina ami manutima camabi nëtën ax cuëncësabi oi 'iti 'ain. 'Ianan camina a nètë anuan nuibaquin Nucën 'Ibu Jesucristonën utécënquin aín nëtënnu xënbua 'aínbi abë 'inun nu 'imiti, a caínti 'ain.

²² Caíanan camina —Nucën Papa Diosan bana ca asérabi 'icë —quixuan an sináncëma uni a 'ësëquin —usa ca —quixun upí oquin sinánmiti 'ain. ²³ Uni raírinëxa aín ñu 'atima 'acë cupí Nucën Papa Diosnanma 'icëbi camina amia sinánun 'aquinti 'ain, tsinuaxa xaráti 'icëbi uni bicésaribi oquin. Usaribi oquin camina uni raíriribi nuibaquin upí 'inun 'aquinquínbi axa 'atima 'icésaribi 'itin rabanan bërúinra oti 'ain, ax 'aisama cupía, aín chupáxbi chuaíracësa 'icë timacësa oquin aín 'ucha timaquin.

Ashiquiana, Nucën Papa Dios rabinun ca

²⁴ An ñu 'atima 'axúnmami 'anun mitsu bërúanan an iscëxmi upí 'aish cuëni aín nëtënu abë 'inun mitsu 'imiti, ax ca Nucën Papa Dios 'icën. ²⁵ Axëshi Nucën Papa Dios 'ixun Nucën 'Ibu Jesucristo cupí nu ainan 'inun iémicë, ax ca cushiira 'ianan upíira 'aish 'Apuíra 'icën. Ax uisa ñubi uniocëma pan 'aish usabi 'iá 'aish ca ax usabi 'ia. Usabi ca ax 'icën. Ashi, Judas.

USAI ÑU 'ITIA JESUCRISTONËN JUAN ISMIA

¹ Nucën Papa Diosan ca ënë quiricanu cuënëocë ñucama Jesucristo ismiäxa, xëñibuiracëma 'aínshi ca ësai 'iti 'icë quixuan aín unicama isminun. Nucën Papa Diosan a ismicë ñucama aín unicaman 'unánun ca Jesucristonën aín ángel achúshi Juan isminun xuäxa. ² Xucëxuan ismicëxun ca Juanën uisa ñu cara isäxa quixun cëmëquinma a ñucama cuënëoxa. Usaquin ca Juanën Nucën Papa Dios quicësabi oquian Jesucristonën a ismianan a ñuiquin cacë banacama cuënëoxa.

³ Anun cuënëo banacama quicësabi oi 'iti nëtë ca xëñibuiracëma 'aínshi uti 'icën. A nëtën ca an ënë bana iscë unicama 'imainun an uni itsían ñuia cuacë unicama 'imainun a bana cuaquin —asérabi ca usaía quicësabi oi 'iti 'icë —quixun sinánquin a bana quicësabi oquin 'acë unicama cuëëinra cuëënti 'icën.

Axa męcën achúshi 'imainun rabé ëmanuax Jesucristomi catamęcë unicama Juanën quirica cuënëoxuan

⁴ 'Ëx Juan 'ixun cana Asia menu 'icë męcën achúshi 'imainun rabé ëmanuax timęcë äxa Jesucristomi catamęcë unicama, mitsu ësáquin cain: Nucën Papa Dios äxa usabi 'iá 'aish usabi 'icë, an nuibaquin 'aquincëxmi mitsux chuámarua bucuti cana cuëënin. Cuëëanan cana anua Nucën Papa Dios 'icë aín Bëru Ñunshin Upí anribi aín bana upí oquin cuanun 'aquianan, a bana quicësabi oi 'inun 'aquincëxmi mitsux chuámarua bucuti cuëënin. ⁵ An uisaira cara Nucën Papa Dios 'icë quixun uni 'unánmicë, Jesucristonënríbia nuibaquin 'aquincëxmi mitsux chuámarua 'iti cana cuëënin. Ax utęcëncëbë aín unicamaxribi bama 'aishbi baísquinun, ca ax pain bamatancëx baísquiacëxa. Ax ca ënë nëtënu 'icë 'apucaman 'apu a 'icën. An ca nu nuibanan nun 'ucha cupí aín imi 'apati bama 'ixun nun 'uchacama tërëanan, ⁶ nuxnu ainan 'aish ax 'Apu 'ain nuxribi 'apu 'inun nu 'imianan, nux sacerdote an uni itsi a ñucáxuncë 'ixun aín Papa Dios rabinun nu 'imiäxa. A ca camabi unin rabiquin —mixëshi cushi 'aish camina mixira cëñútimoí 'Apu 'in —quixun caquin rabiti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

⁷ Ca is, Cristo, ax ca naí cuin mëu bëbacuatsini unuxun 'aia. Aia ca camabi unicaman isti 'icën, an manë xëtocën taro, acamánbi ca aia isti 'icën. Ax ucëbë ca camabi menu 'icë unicama ami sináncëma 'aish masá nuituti inti 'icën. Asérabi ca usai 'iti 'icën. ⁸ Nucën 'Ibu Dios, äxa usabi 'iá 'aish usabi 'icë, ax ca cushiira 'aish, uisa cushi cara, aín cushibëtanbi sënënmaira 'icën. Usa 'aish ca ax ësai quia:

—'Ëx cana uisa ñubia 'aíma 'aínbi 'iacën, usa 'aish cana ënë menu 'icë ñucama cëñúcëbë usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana “A” 'imainun tsiánquinribi 'unánti bana “Z” asaribi 'ain.

Upíira 'aish cushiira 'icëa Cristo Juanën isa

⁹ 'Ëx Juan 'aish cana mitsúxmi 'icësaribiti Jesúsnan 'aish mitsun xucénsa 'ain. Mitsúxmi 'icësaribiti cana Jesucristonan cupí, unin 'atimocë 'aishbi asérabi Nucën Papa Diosan uni 'ain. Mitsu 'acësaribi oquian an cushiocëxun cana uisa ñu cara 'icëbëbi bënëquin ami catamëti ëniman. Usa 'ixun Nucën Papa Diosan bana ñuixuanan, Jesús ñui quicë banaribi uni ñuixuncë cupí cana Patmos cacë nasínu sipuacësa 'inun unin ëncë 'ain. ¹⁰ Anun Nucën 'Ibu Dios rabiti nëtën 'ëx ami sinánquin cana 'uxúnmabi namácësa oquin, 'ë caxucüäxa manë banañu banocëxa banacësari munuma banaia cuan. ¹¹ Banai ësai quia cana cuan:

—'Ëx cana uisa ñubia 'aíma 'aínbi 'iacën, usa 'aish cana ënë menu 'icë ñucama cëñúcëbë usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana “A” 'imainun tsiánquinribi 'unánti bana “Z” asaribi 'ain. Ënuxunmi min iscë ñucama ñuiquin camina quiricanu cuënëoti 'ain. Cuënëotancëxun camina äxa 'ëmi sinani 'ëmi catamęcë unicama, męcën achúshi 'imainun rabé ëmanu 'icë, acamami cuënëocë quirica buánmiti 'ain, Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea, a ëmacamanu 'icë unicama a.

¹² Banaia cuati, uin cara 'ë usaquin caia quixun istisa tani cana cuainacëan.
¹³ Cuainacëquin cana męcën achúshi 'imainun rabé anu lamparín nanti curi 'acë isan. Anu lamparín nanti curi 'acë achúshi achúshi sětécë, acama nębétsinua cana uni achúshi isan. Ax ca uni 'aíshbi Jesús 'iaxa. Aín taria chaxcé 'imainun ca anúan shitęcërëquicë ax curi 'acë 'iaxa. ¹⁴ A uni ca aín maxcánu 'icë aín bu uxua 'aish carnero rani uxuira iscësa 'ianan matsi uxuira iscësaribi 'iaxa. 'Ianan ca ax cushiira 'aish aín bëru rabé tsi rëquirucë ënxáira iscësa 'iaxa. ¹⁵ Aín taëx ca cashtá manëxa niba nibaquicë 'aish ichúcësa 'iaxa. 'Imainun ca aín banax baca xuqui cushínra banaruia cuacësa 'iaxa. ¹⁶ Aín męcën mëqueunën męcën achúshi 'imainun rabé 'ispa tuíanan aín cuëbínuax machítusa manë xëtocë, amo rabébi cuënuçë 'aish, chiquitia cana isan. Isanan cana aín bëmánanëxa barin cushínra pëcacësaribiti pëquia isan.

¹⁷ Usa isi cana racuëtan bamai a tanáin nipacëan. Nipacëtia ca aín męcën mëqueunën ramëquin 'ë caxa:

—Racuëaxma ca 'it. 'Ëx cana ñu 'aíma pan 'ain 'iacën. Usa 'aish cana camabi ñu cëñúcëbë usabi 'iti 'ain. ¹⁸ 'Ëx cana axa bamatimoi tsócë a 'ain. Bamatancëx baísquia 'aish cana bamatëcëntimoi tsotin. Ui unicamax cara uiti nětën tsóti 'icë, uisa nětën cara bamati 'icë quixun cana 'ën mëníoín. Bamatancëx cara aín 'ucha cupí anuax uni tëmëracë anu cuanti 'icë, cara anua aín 'ucha tërëncë uni 'icë anu cuanti 'icë quixun cana mëníoín. ¹⁹ A min iscë ñucama 'imainun a min isti ñucama, acama camina usai ca 'ia quixun ñuianan usai ca 'icëma 'aíshbi ñu 'iti 'icë quixun cuëñëoti 'ain. ²⁰ 'Ispa męcën achúshi 'imainun rabémi 'ën męcën mëquenua iscë, 'imainun anu lamparín nanti męcën achúshi 'imainun rabémi iscë, ax cara uisa 'icë quixun 'unánquinmabi camina ësa ca quixun 'unánti 'ain, anu lamparín nanticama ax ca a męcën achúshi 'imainun rabé ëmanuaxa 'ëmi catamëti unicama 'unántioquin nancë 'icën. 'Imainun ca męcën achúshi 'imainun rabé 'ispa ami iscë, ax a ëmacamanuxun an Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixunquin 'unánmicë a unicama anun 'unántiocë 'icën.

2

Efesonu 'icë unicama quirica buánmia

¹ Catancëxun ca ësaquinribi 'ë caxa:

—An axa Efesonuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ësoquin cuëñëoti 'ain: An aín męcën mëqueu 'icë anun męcën achúshi 'imainun rabé 'ispa tuíncë 'ianan axa męcën achúshi 'imainun rabé anu lamparín nanti nębétsi nicë, Jesús, an ca anuaxa timécë unicamami ësaquin a caxúnun quixun mi caia: ² Mitsúnmi ñu 'acëcama cana 'unanin, chiquíshquinma camina ñu upí 'ain. Uisa ñu cara 'icëbëtanbi camina 'ëmi sinánti ëncëma 'ain. An ñu 'aisama 'acë unicama timaquin camina an 'acësaribi oquin 'aiman. Usai 'iquin camina uni raíri axa —'ë ca Nucën Papa Diosan aín bana unicama ñuixunun 'imia —quicë, ax cara asérabia Nucën Papa Diosan usoquin 'imicë 'icë quixun 'unánuxun isquinbi camina atúxbia cëmëi quia isan. ³ Usai tëmëraquinbi camina mitsun 'ëmi sinánti ëncëma 'ain. 'Ënan 'icë cupí unin 'atimocëxunbi camina ënquinma 'ëmi sinánquin 'ëx cuëñcësabi oquin 'an.

⁴ Mitsúxmi usa 'icëbi cana ësaquin mitsu cain, mitsux camina 'ëmi catamëtabati 'itsaira 'ëmi sináncën. Usai 'iá 'aíshbi camina bërí usai 'ima. ⁵ Usa 'ain camina uisairai caramina 'ëmi sináncë quixun sinani usai 'ëmi sinántëcëñux 'ëmi sinanatëcënti 'ain. Usai 'ëmi sinanaquin camina mitsúnmi 'ëmi sinánquin 'ëx cuëñcësabi oquin 'ásabi oquin 'atëcënti 'ain. Usai mitsux 'ëmi sinanacëbëtanma cana a anu lamparín nanti mitsu 'unántioquin nancë, a raíri 'ura 'inun nanti 'ain. ⁶ Mitsúnmi bëráma 'iásaribiti 'ëmi sináncëma 'aínbi cana 'unanin, 'ëx 'icësaribiti camina nicolaítas cacë unicaman ñu 'atima 'acë cuëñiman.

⁷ An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana, ënë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën. An

'ëmi catamëquin 'ëx cuëncësabi oi 'iti ëncëma uni, a cana Nucën Papa Diosan nëtënu 'icë i, aín bimi a cüax bamatima, a cunun 'inánti 'ain.

Esmiranu 'icë unicama quirica buánmia

⁸ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuënëonun 'ë caxa:

—An axa Esmiranuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ësoquin cuënëoti 'ain: Axa ñu 'aíma pan 'ain 'iá 'aish camabi ñu cëñúcëbë usabi 'iti, axa bamaxbi bamatëcëntimoi baísqicë, Jesús, an ca ësaquin mi caia:

⁹ Mitsúnmi ñu 'acëcama cana 'unanin. 'Ën cana 'unanin, mitsux 'ëmi catamëcë cupí camina tëmëranan ñuñuma unisa 'ain. Ñuñuma 'aíshbi camina 'ën nëtënu 'ëbë 'aish ñuñu unicamax 'icësamaira oi anu 'icë ñuñu 'aish cuëinra cuëenti 'ain. Ësaquin cana 'unanin, bëtsi bëtsi uni, —nux cananuna judíos uni 'ai —quibi judíosma 'aish, ñunshin 'atimanën 'apu, Satanásnën unishi 'ixun ca 'atimati banaquin mitsu ñuia. ¹⁰ Unían bëtsi bëtsi oquin 'atimocëxbi camina racuétima 'ain. Ñunshin 'atimanën 'amicëxun ca raíri unin mitsu sipuati 'icën, caramina 'ëmi sinánti ënti 'ai quixun isnuxun. Mëcën rabé nëtën camina paë tani tëmëratí 'ain. Uisai cara ñu 'icëbëtanbi camina anúnmi mitsux bamati nëtë utámainun 'ëmi sinánti ëntima 'ain. Usámi 'ia cana mitsu 'ën nëtënuaxmi nëtëtímoi 'ëbë cuëënun 'imiti 'ain.

¹¹ An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'inancë bana ënë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën. An 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncësabi oi 'iti ëncëma uni, ax ca bama 'aíshbi baísqitancëx Nucën Papa Diosan nëtënu bamatëcëntimoi 'iti 'icën. A unicamax ca anu axa 'ëmi catamëcëma unicama bamatëcëncësa 'iti anu 'itima 'icën.

Pérgamonu 'icë unicama quirica buánmia

¹² Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuënëonun Jesusan 'ë caxa:

—An axa Pérgamonuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ësoquin cuënëoti 'ain: Axa machitusa manë xëtocë amo rabébi cuënuccëñu an ca ësaquin mi caia: ¹³ 'Ën cana 'unanin, anumi mitsux 'icë anu ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, ax cushi 'icën. Anu 'icë unicama an sinánmicëxun 'atima ñu 'acëbëtanbi camina mitsun 'ëmi sinánti ëncëma 'ain. Micama achúshi, Antipas cacë, ax 'ëmi sinánti ëncëma 'ixun 'ë ñuiquin bana ñuixuncë cupía axa 'ëmi sinancëma unicaman 'acéxa bamacëbëtanbi camina mitsun 'ëmi sinánti ëncëma 'ain.

¹⁴ Mitsúxmi usa 'icëbi cana ësaquin mitsu cain: Micama raírinën camina unían Balaanën cacëxun 'atima ñu 'ázaribi oquin 'ain. Balaanën ca an Israel unicama ñusmoisa tancë capitán, Balac cacë, a ësaquin cacëxa: Min menu 'icë bënëñuma xanucama camina Israel uni parania atubë 'inun cati 'ain. Usai abë 'iquin ca ax isa dios 'icë quixuan min unicaman rabiçë ñu a rabiquian ñu pinun 'imiti 'icën. Balaanëan usoquin sinánmia 'aían usaribi oquin axa mitsubë 'icë uni raírinënribi sinánmicëxun camina mitsu raírinën usaribi oquin ñu 'atima 'ain. ¹⁵ 'Imainun camina micama rarírinën nicolaítas cacë unicaman 'unánmicësaribi oquin 'ati ëinsama tanin, atúan a 'unánmicë bana 'ëx cuëncëbëtanmabi. ¹⁶ Usaquin 'aquinbi camina sinanaquin acama ënti 'ain. Usaquinmi ëncëbëtanma cana xëñibuiracëma 'aínshi mitsunu cuanquin, manë xëtocë 'ën cuëbínuax chiquicë, anun usa unicama 'atimoti 'ain.

¹⁷ An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'inancë bana, ënë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën. An 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncësabi oi 'iti ëncëma unicama cana anúan masá nuitutíma upitax 'iti a 'inánti 'ain. Bëráma Nucën Papa Diosan camabi nëtën maná cacë piti judíos unicama 'inánsaribi oquin cana maná, 'ën nëtënu unëcë, a unicama 'inánti 'ain. 'Ináan cana maxax uxua, a unicama achúshi achúshi, anu aín anë itsi cuëncëcë, a 'inánti 'ain. Uni itsían 'unaniamabi ca acama achúshi achúshinënshi aín anë 'unánti 'icën.

Tiatíranu 'icë unicama quirica buánmia

¹⁸ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuënëonun Jesusan 'ë caxa:

—An axa Tiatíranuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ësoquin cuënëoti 'ain: Nucën Papa Diosan Bëchicë, axa cushiira 'aish aín bëru rabé tsi rëquirucë ënxáira iscësa 'ianan aín taëx cashtá manéxa niba nibaquicë 'aish ichúcësa, an ca ësaquin mi caia: ¹⁹ Mitsúnmi ñu 'acëcama cana 'unanin, camina 'ëmi catamëti bëtsibë nuibanani 'ëx cuëncësabi oi 'in. Uisai cara ñu 'icëbëtanbi camina 'ëmi sinánti ëncëma 'ain. 'ëmi catamëtabaquinmi 'acësamaira oquin camina bërí mitsun 'ëx cuëncësabi oquin ñu 'ain.

²⁰ Mitsúxmi usa 'icëbi cana ësaquin mitsu cain. Bëráma ca Jezabal ax 'atima xanu 'aishbi judíos unicaman 'apu 'iacëxa. Usaribi oquin ca micamáxmi timëcëbëtan achúshi xanu 'atimanën bana ñuixunia. An isa Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunia quiquinbi ca axa 'ëmi sináncë unicama parania. Paránquin ca aín xanuma 'aínbia uni xanu itsibë 'iti ca asábi 'icë quixun 'unánmianan ñu ax isa dios 'icë quixuan unin cacë a rabiquin ñuina rëcë piti isa asábi 'icë quixun unicama 'unánmia. An usaquin 'atima ñu 'anun uni 'unánmiabi camina isëshitin. ²¹ Axa usai 'iabi cana usa ñu ënía 'ëmi sinánun caían. Caíncëxunbi ca ëmi catamëquin sinanaquin aín ñu 'atima 'acë ëncëma 'icën. ²² An a xanúan 'unánmicësa oquin 'acë unicaman usai 'iti ëncëma 'ain cana anua 'uxcë anubia 'inun a xanu 'insínmiti 'ain. 'Anan cana axa a xanubë 'icë unicamaribi 'aisamairaia tëmëranun 'imiti 'ain. ²³ 'Anan cana a xanun 'unánmicë 'ixuan an 'atima ñu 'acë unicamaribi aín tuása 'icë acama bamamiti 'ain. 'Ën usaquin 'acëbëtan ca camabi ëmanu 'icë axa 'ëmi catamëcë unicaman 'unánti 'icën, 'ën cana camabi unían sináncë ñu 'unanin, uisaquin cara aín nuitu mëu sinania quixunribi cana 'unanin. 'Unánquin cana an upí oquin sinánquin ñu 'acë uni axa upitax 'inun 'imianan, an 'atima ñu 'acë uni a aín 'ucha cupí uisoquin carana 'ati 'ai usoquin 'ati 'ain.

²⁴ 'Itsa uníxa usai 'icëbëtanbi camina Tiatíranu 'icë mitsu raírinën aín bana ca cëmë 'icë quixun 'unánquin a xanun bana cuacëma 'ain. Bëtsi bëtsi uníxa, nun cananuna mitsun 'unáncëma ñu, ñunshin 'atimanën 'apúan nu 'unánmicë, a mitsu 'unánmiti 'ai quiabi camina a 'unántisama tan. Mitsúxmi usai 'iti ca asábi 'icën. Usaíbi camina 'iti 'ain. Bëtsi ñumi 'anun cana mitsu caiman. ²⁵ 'Ëx utëcëntámainun camina usabii 'iti 'ain.

²⁶ Axa aín bamati nëtë utámainun 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncësabi oi 'iti ëncëma uni, acama cana 'ëx utëcënquin aín cushi 'ixun camabi menu 'icë unicaman aín bana cuaquin aín quicësabi oquin 'anun 'aminun 'imiti 'ain. ²⁷ 'Ën Papa Diosan aín cushi 'ë 'ináncësabi oquin cana a unicama 'ën cushi 'inánquin unían aín bana cuanun 'imiti 'ain. 'Ën usaquin 'imicëxun ca atun, camabi unían aín bana cuanun 'imiti 'icën, uni itsían uni itsi aín bana cuanun quixun aín manë xo tuínxun racuëocësaribi oquin. ²⁸ Pëcaracëbëtan ca 'isponën pëcaia. A 'ispon cana axa 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncësabi oi 'iti ëncëma unicama 'inánti 'ain. ²⁹ An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upítan 'ináncë bana, ënë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën.

3

Sardisnu 'icë unicama quirica buánmia

¹ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuënëonun Jesusan 'ë caxa:

—An axa Sardisnuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ësoquin cuënëoti 'ain: Axa Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'ianan an aín mëcënan 'ispa mëcën achúshi 'imainun rabé tuíncë, an ca ësaquin mi caia:

—Mitsúnmi ñu 'acëcama cana 'unanin. Unin ca mitsux camina Nucën Papa Diosbë upí 'ai quixun ñuia. Ñuicëxbi camina usama 'aish bamacë unisa 'ain. ² Mitsux axa 'uxcë unisa 'aishbi camina bësucësa 'iti 'ain. 'Ën iscëxun ca mitsúnmi 'acë ñucama 'ën Papa Diosan upí isima. Usa 'ain camina mitsúnmi bërí 'acë ñu axribia an iscëx 'aisama 'itin rabanan, upí oquin sinánquin ax cuëncësabi oquin 'ati 'ain. ³ Usoquin 'aquin camina mitsua 'ën sinánmicëxun 'ën unicaman ñuixuncë bana a sinánti 'ain. A sinánquin camina a bana quicësabi oquin 'anan sinanaquin mitsun ñu 'atima 'acëcama ënti 'ain. Usai 'icëbëma cana an ñu mëcamacë uníxa, unin sináncëbëmabi ucësaribicuatsini, 'ëx

mitsun 'unáncēma nētēn uisoquin carana 'ati 'ai usoquin mitsu 'ai uti 'ain. ⁴ Mitsúnmi 'ēx cuēncēma ñu 'acē 'aínbi ca Sardisnu 'icē uni 'itsamashinēn ñu 'aisama 'acēma 'icēn. Usa 'aish ca aín nuitu upí 'ain chupa uxua pañucēsa 'aish 'ēbē niti 'icēn. ⁵ Axa 'ēmi catamēquin 'ēx cuēncēsabi oi 'iti ēncēma unicama atux ca usoquin chupa uxua pañucē 'iti 'icēn. A unicaman anē cana 'ēn quiricanua tērēntima 'ain. Tērēnquinma cana acama achúshi achúshi ñuiquin —ax ca 'ēnan 'aish xēnibua 'aínbi 'ēbē 'iti 'icē —quixun 'ēn Papa Dios 'imainun aín ángelcama cati 'ain. ⁶ An cuaisa tancē unicaman ca axa 'ēmi catamēcē unicama Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan 'ináncē bana, ēnē aín nuitunēnbi sinánquin upí oquin cuati 'icēn.

Filadelfianu 'icē unicama quirica buánmia

⁷ Usaquin catancēxun ca ēsaquinribi cuēñeonun Jesusan 'ē caxa:

—An axa Filadelfianuax 'ēmi catamēcē unicama 'ē ñui quicē bana ñuixuncē uni, a buánminuxun camina ēsoquin cuēñeoti 'ain: A aín chaitiocē David 'iásaribi 'Apu 'inun Nucēn Papa Diosan 'imicē, Jesús, axa 'uchañuma 'aish aín bana asérabi 'ice, ax ca an xēcuē bērúancē unisaribi 'icēn. An xēcuē bērúancē 'ixuan an xēocaia ca uinu 'icē unínbi xēcuē xēputima 'icēn. 'Imainun ca an xēpuia uinu 'icē unínbi xēcuē xēocatima 'icēn. Usaribi oquin ca ui unix cara ainan 'iti 'icē, ui unin cara aín bana unicama ñuixunti 'icē, acama ainshi mēñoia. Usoquian an mēñiocē 'ain ca uinu 'icē unínbi —usama ca —catima 'icēn. Ax usa 'ixun ca ēsaquin mi caia: ⁸ Mitsúnmi ñu 'acēcama cana 'unanin. 'Ēn cana 'unanin, mitsux 'itsairama 'ixunbi camina 'ēn bana quicēsabi oquin 'anan, 'ēx cana Cristonanma 'ai quiax quicēma 'ain. Usa 'icē cana anun atsínti xēcuēn atsíncēsa 'inun 'ēn bana unicama ñuixunun mitsu 'imian. Usoquin 'imia ca ui unínbi mitsúnmi usoquin 'axunma 'anun mitsu 'imitima 'icēn. ⁹ Usa 'ain cana ñunshin 'atimanēn 'apun sinánmicē unicama axa, 'ēx cana asérabi judío uni 'ai quibi cēmēi 'ēmi sináncēma unicama a mitsun bana cuatia mitsumi sinánun 'imiti 'ain. 'Imicēxun ca 'unánti 'icēn, 'ēn cana asérabi mitsu nuibati quixun. ¹⁰ Mitsun camina uisa ñu cara 'icēbētanbi 'ēmi catamēanan 'ēn bana quicēsabi oquin 'ati ēncēma 'ain. Usaími 'icē cupí cana anúan unicama paē tani tēmērati nētēa ucēbēmi tēmēraxma 'inun mitsu 'imiti 'ain.

¹¹ Xēnibucēma 'aínshi cana utēcēnti 'ain. 'Ēx umainun min 'acēsabi oquin 'ēmi sinánti ēnquinma 'ēn mitsu cacē bana 'acē 'aish camina 'ēbē 'ēn nētēnu 'i cuēñenti 'ain. Usai 'imi 'iti cupí camina unían mitsu sinanaminun 'amitima 'ain. ¹² Axa 'ēmi catamēquin 'ēx cuēñcēsabi oi 'iti ēncēma unicama, a cana anua Nucēn Papa Dios 'icē anubia nētētimo 'inun 'imiti 'ain. Anuaxa chiquítimoquin ca Nucēn Papa Diosan 'imiti 'icēn. 'Ēn Papa Diosan anēbi cana a unicamanu cuēñeoti 'ain. Cuēñeonan cana anu Nucēn Papa Dios 'iti Jerusalén ió, axa naínuax ubúti, aín anēribi 'anan cana 'ēn anē ióribi atunu cuēñeoti 'ain. ¹³ An cuaisa tancē unicaman ca axa 'ēmi catamēcē unicama Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan 'ináncē bana, ēnē aín nuitunēnbi sinánquin upí oquin cuati 'icēn.

Laodiceanu 'icē unicama quirica buánmia

¹⁴ Usaquin catancēxun ca ēsaquinribi cuēñeonun Jesusan 'ē caxa:

—Axa Laodiceanuax 'ēmi catamēcē unicama an Nucēn Papa Diosan bana ñuixuncē, a buánminuxun camina ēsoquin cuēñeoti 'ain: Ax upíira upí 'ixuan uisa cara Nucēn Papa Dios 'icē quixun paránquinma uni 'unánmicē, an Nucēn Papa Diosbētan camabi ñu unio, an ca ēsaquin mi caia: ¹⁵ 'Ēn cana usaími mitsux 'icē acama 'unanin. Usa 'ixun cana 'ēn 'unanin, mitsúnmi upí oquin sinánxun ax cuēñcēsabi oquinra Nucēn Papa Dios 'axuniamā. Usa 'ixun camina mitsun sinanin, mitsúxbi usai 'ia isquin sapi isa Nucēn Papa Diosan upí oquin sinania quixun. Usa 'aish camina mitsux an Nucēn Papa Diosan bana cuacē unicama 'icēsai 'iman. Usa 'aish camina a Nucēn Papa Diosan bana cuacēma unicama 'icēsairibi 'iman. Usa 'ain cana cuēñin, mitsux an asérabiira Nucēn Papa Diosan bana cuacē 'iti. Usai 'icēma 'ixun, mitsun 'aisama ñu 'acē 'ixun, —'aisama ñu 'acē cupí cana ainanma 'ai —quixun 'unáncē 'iti cana cuēñin. ¹⁶ Usoquinmi mitsun asérabiira 'ēn bana 'acēma 'aish camina 'unpax 'itsístanisa 'ain. 'Ēnēx ca 'ēsa 'icēn. 'Unpax matsi xēati ca asábi 'icēn, 'unpax 'itsísocēribi xēati ca asábi 'icēn. Usa

'aínbi ca uni 'unpax 'itsístanishi xëax anábuisa tanti 'icën. Usaribi cana mitsu isin. Mitsúxmi asábitanishi 'iti cana cuëëniman. Unían 'unpax 'itsístanishi xëax aín picë anáquin chiquíncesaribi oquin cana 'ëbë 'iáxma 'inun mitsu chiquínti 'ain. ¹⁷ Mitsux camina quin, 'ëx cana asábi 'ain, ñuñu 'aish cana cha 'ain, uisa ñu carana cuëëni, a cana bitsin. Mitsux ënë nëtënu 'icë ñuñu 'aíshbi camina Nucën Papa Diosan iscëx ñuumasa 'ianan bëxunusa 'ianan chupañumasa 'ain. ¹⁸ Mitsúxmi usai 'inúnma cana mitsu 'ësëquin ësaquin cain: Curi manë ax ca 'itsísirocëx aín chuacama nëtëtia. Nëtécëbë ca aín upíshi bërutia. Usaribi oquin aséribi mitsun nuitu upí 'inun 'ën mitsu 'iminun camina 'ë ñucáti 'ain. Mitsun 'atima ñu 'acëcama tërécë 'ianan 'ëmi sinánquin ñu upí 'acë 'aish chupa uxua pañucësa 'inun 'ën mitsu 'iminun camina 'ë ñucáti 'ain. Mitsun uisa ñu 'ati cara 'atima 'icë, uisa ñu 'ati cara upí 'icë quixun upí oquin 'unáncëma 'aish bëxunusa unisa 'ixunbi, acama mitsu 'unánminun camina 'ë ñucáti 'ain. ¹⁹ Uicama carana nuibatin, acama cana ñu 'atima 'atëcënxunma 'anun 'ësëënan uisoquin carana 'ati 'ai usoquin 'ain. Usoquin 'ën 'acëxmashi camina sinanati 'ëx cuëëncësabi oi aséribi 'iti 'ain. ²⁰ Ënëx ca ësa 'icën. Bëtsi uni isi cuanxun ca unin aín xëpúti taxcaquin a xëocaxunun quixun caia. An aín xëpúti taxcaquin uni itsi cuëncë uni usaribi cana 'ëx 'ain. A unisaribi 'ixun cana ui unin cara 'ëmi sinánquin 'ëx abë 'inun 'ë caia a unibë 'iti 'ain. Usai 'iquin cana unían abëtan piquin uni itsi 'unáncësaribi oquian 'ë 'unánun a uni 'imiti 'ain. ²¹ 'Anan cana axa 'ëmi catamëquin 'ëx cuëëncësabi oi 'iti ëncëma unicamax 'ëbë 'apu 'inun 'imiti 'ain, 'ëx tëmëraibi ax cuëëncësabi oi 'iti ëncëma 'icëa 'ën Papan 'ë abë 'apu 'inun 'imicësaribi oquin. ²² An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana, ënë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën.

4

Aín nëtënxun Nucën Papa Dios rabiti bana

¹ A ñucama pain cuatancëxun cana xëcuë xëocacësa 'inuan naí panárabëcë isan. Isquin cana anun paían 'ë cacë bana axa manë banañu banocéxa banacësari banaia cuatëcëan, ëesai qui:

—Ënu ca 'irui ut, mixmi aia cana uisa ñucama cara 'iti 'icë quixun mi ismiti 'ain.

² Cacëxunshi Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun cana 'uxúnmbi namácësa oquin naicamë'ëonua anu tsóti upíira upí anu 'Apuira tsóti, a isan. Isanan cana axa anu tsócë Nucën Papa Dios aribi isan. ³ Axa anu tsócë ax ca upíira upí 'iaxa, maxax nibá upíira upí, paxa 'aíshbi tunántani, jaspe cacë, a iscësa 'ianan bëtsi maxax ushíantani, cornalina cacë, a iscësaribi ca aín ichúcë 'iaxa. Anu ax tsócë a nëbétsioracë ca nónbai upíira upí, maxax ñu paxa iscësa, esmeralda cacë, axa ichutia iscësa 'iaxa. ⁴ Anu ax tsócë aribi nëbétsioracë ca mécën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé anu tsóti itsi 'iaxa. Axa a anu tsótinu tsócëcamax ca mécën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacëcë unicama 'iaxa. Acamax ca aín chupa uxua 'ianan curi 'acë mañuti mañucë 'iaxa. ⁵ Anu tsóti upíira upí anuaxa caná mëríti banaia cana cuan. Cuanan cana anuaxribia bëtsi ñuribi sharatia cuan. Anu Nucën Papa Dios 'icë aín bëmánoncúa, cana mécën achúshi 'imainun rabé i tëacënu nanxun bimicéxa 'apú rëquirucësaria rëquiruía isan. Isquin cana anu ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí 'icë quixun 'unan. ⁶ Anua Nucën Papa Dios 'icë a bëmánon ca parúnppa upí, bëxnan bëxnánquicë iscësa 'aíshbi 'unpáxma 'iaxa.

Anua Nucën Papa Dios 'icë a nëbétsi 'ianan a nëbétsioracë ca 'itsaira bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axa bamatimoi tsócë, axribi 'iaxa. Aín bëmánon 'itsaira bëruñu 'ianan ca aín caxumiribi a ñu 'itsaira bëruñu 'iaxa. ⁷ A ñu achúshi ca paru 'inúansa 'iaxa, bëtsix ca vaca bënësa 'iaxa, bëtsix ca unin bëmánan iscësa 'iaxa, bëtsix ca tëtëcamë'ëo nuania iscësa 'iaxa. ⁸ A ñucama achúshi achúshinëx ca anúan nuánti mécën achúshi 'imainun achúshi pëchiñu 'iaxa. Aín bërucamax ca ëman 'ianan 'ucë mëúribi 'iaxa. A ñux ca nëtënbi imébi nëtëtima Nucën Papa Dios rabi ëesai qui:

Nucën Papa Dios, ax ca upíira upí, upíira upí upíira upí 'icën. Aín cushix ca chaira 'aish bêtsi cushisama 'icën. Ax ca usabi 'ía 'aish, usabi 'aish, usabi 'iti 'icën.

⁹ Usaquian 'itsa bëruñu ñu an Nucën Papa Dios, axa anu 'Apuira tsóti, anu 'ianan bamatimoi tsócë, a nêtétimoquin rabianan —ca asábi 'icë —quixun cacëbëtan cacëbëtan, ¹⁰ ca məcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé a caniacëcë unicama an axa xënibua 'aínbi bamatimoi tsócë Nucën Papa Dios ami bësui, rantin puruni tsóbuquin a rabiia. Rabiquin ca curi 'acë mañuti atúan mañucë Nucën Papa Dios 'inánquin anua ax 'icë aín bëmánon nanquin rabiquin ësaquin caia:

¹¹ Nucën 'Ibu Dios, min camina camabi ñu uniocën. Mix cuëncësabi oi ca 'iacëxa, mix cuëncësabi oquin camina min cushínbi camabi ñu ënë menu 'icë 'imainun naínu 'icë ñuribi uniocën. Usa 'aish camina camabi unicama 'imainun ángelcamaribi rabitisa 'ain.

5

Nucën Papa Diosan tuíncë quirica 'imainun Carnero ñuicë bana

¹ Axa anu tsócë Nucën Papa Dios an aín məcën mëquenën tuíncë cana quirica taráncë isan. Iscëx ca aín naménu cuënëocë 'ianan aín caxunuribi cuënëocë 'iaxa. A quirica aín namé istisama 'itánun upí oquin tacáshcacë 'aish ca anúan tacáshcacë ñu məcën achúshi 'imainun rabé 'iaxa. ² A isanan cana achúshi ángel cushiira axa ësai qui munuma banaia isan:

—¿Uínra cara ax bêtsibë sënénmaira 'ixun ënë quirica anúan tacáshcacë pëóshxun bacati 'ic?

³ Quicëbëbi ca an pëóshti 'aíma 'iaxa. Naínu 'icë ángelcama 'imainun menu 'icë unicama 'imainun anua bamacë unicama 'icë, anu 'icë unicama achúshinëxhi ca an a quirica bacanan isti 'aíma 'iaxa. ⁴ An bacanan uisai quicë cara quixun isti 'aíma 'imainun an ami bësuiquin a quirica ñachati unibi 'aíma 'icë isi cana ini bëunan mëscúan. ⁵ Usai bëunan mëscutiabi ca a caniacëcë unicama achúshinën 'ë caxa:

—Camina ini bëunan mëscútima 'ain. Ca is, Judatan rëbúnquicama achúshi, 'Inúan cacë, ax Davidnën rëbúnquiribi 'icë, Jesús, ax bamáxhi baísquia 'aish camabi ñun 'ibuirá, an ca a quirica taráncë bacaquin, anúan a tacáshcacëcama pëóshti 'icën.

⁶ Usai quicëbëtan cana anua Nucën Papa Dios 'icë, 'imainun anu axa 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu axribia bamatimoi tsócë, 'imainun caniacëcë unicama, acama nëbëtsia nicë, carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama Cristo a isan. Ax ca unin 'ucha cupí carnero 'acësa oquin 'aquian unin anu 'á aín namicama istisabi 'aish nicë 'iaxa. 'Ën iscëx ca ax məcën achúshi 'imainun rab'ë matúxcañu 'iañan məcën achúshi 'imainun rabé bëruñu 'iaxa. Aín bëru məcën achúshi 'imainun rabé ax ca aín Bëru Ñunshin Upí Nucën Papa Diosan camabi menu 'icë unicamanu cuanun xucë a 'icën. ⁷ Anu cuanquin ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an axa tsócë Nucën Papa Dios aín məcën mëqueua 'icë quirica a biaxa. ⁸ Bicëbë ca 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama 'imainun məcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacëcë unicamaribi, Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama ami bësucë 'aish a rabi rantin purúanxa. A caniacëcë unicaman ca arpa cacë ñu a 'ai cuëni cantati, a 'imainun curi 'acë manë xanpa anua sanutanun nënti tsëpasa ñu 'icë, acama tuíanxa. A xanpanuax cuin tēxéquiánxa 'irucë, ax ca aín unicaman Nucën Papa Dios rabianan ñucacë banacama a 'iaxa. ⁹ Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ami bësuaax ca cantati ió cantaxa, ësai qui:

—Min camina bêtsibë sënénmaira 'ixun a quirica anúan tacáshcacë pëóshxun bacati 'ain. Mix bamax baísquia 'ixun camina nucama bêtsi bêtsi unibu, bêtsi bêtsi banan banacë, 'imainun camabi nëtënuax ucë, 'imainun bêtsi bêtsi 'apuñu unicama, Nucën Papa Diosan 'inun iémian. ¹⁰ Iémianan camina atu Nucën Papa Diosbë 'apu 'inun 'imianan judíos sacerdotesa 'imiquin an Nucën Papa Diosbë banaquin

a rabiçë 'imian. Usaquinmi 'imicëx ca mibë ënë menu 'icë unicaman 'apusa 'iti 'ain.

¹¹ A cantati cuatancëxun isquin cana anu Nucën Papa Dios 'icë a 'imainun anua 'itsa bëruñu ñu, axribia bamatimoi tsócë acama 'icë, 'imainun anua caniacëcë unicama 'icë, a nëbétsioratia 'aisamaira tupúntisama 'aish ángelcama munuma banaia cuan. ¹² Èsai ca munuma banai quiaxa:

—Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ax ca bëtsibë sënénmaira 'icën. A unin 'acë, axa camabi unicaman 'apu 'ianan, camabi ñun 'ibu 'ianan, camabi ñu 'unáncë, 'ianan cushiira a ca camabi unicama 'imainun ángelcamanribi rabiiti 'icën. Rabianan ca —asábi ca —quixun caquin rabiquin an cacë banacama cuati 'icën. Cuëenquin ca axribia cuëenun rabiiti 'icën.

¹³ Usai banaia cuanan cana Nucën Papa Diosan unio ñucama, naínu 'icë ñucama, 'imainun menu 'icë 'imainun bacanu 'icë, anua bamacë unicama 'icë anu 'icë unicama, acamaxa munuma banai ësai quia cuan:

Ax anu tsócë Nucën Papa Dios, a 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, aribi ca camaxunbi cuëenquin axribia cuëenun rabiiti 'icën. Rabianan ca —asábi ca —quixun caquin rabiquin an cacë bana cuati 'icën. Ax cushiira 'aísha bëtsi 'apusama 'icë ca camaxunbi xëñibua 'aínbi a rabiiti 'icën. Cuëenquin ca axribia cuëenun rabiiti 'icën.

¹⁴ Usaía cantaia ca 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acaman —usai ca 'iti 'icë —quixun caxa. Cacëbë rantin purúnquin ca a caniacëcë unicamanribi axa bamatimoi tsócë a rabiixa.

6

Mëcën achúshi 'imainun rabé anúan quirica tacáshcacë ñucama ñuicë bana

¹ Usaquin istancëxun cana Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë mëcën achúshi 'imainun rabé ñu a achúshi pëóshia isan. Pëóshcëbëtan cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama achúshinëxa caná banacësari munuma banai —ca chiquiti ut —quia cuan. ² Quicëbëtan isquin cana achúshi caballo uxua chiquitia isan. Axa a caballonu tsócë unin ca canti achúshi tuíanxa. Tuíanx uquin Nucën Papa Diosan 'ináncëxun biquin, 'apúan mañucë mañuti mañutancëx ca axa ami nishcë unicama ñusmoi abë 'acanan cuanxa.

³ Usai 'icëbëtan ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë ñu itsi pëóshaxa. Pëóshcëbëtan cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama itsíxa —ca chiquiti ut —quia cuatëcëan. ⁴ Quicëbë ca bëtsi caballo, ushían chëxëira, anuax chiquíaxa. Axa a caballonu tsócë uni an ca bëtsibë bëtsibë 'acánani cëñuanánun unicama 'iminuan, Nucën Papa Diosan 'ináncëxun, aín manë masínbu biaxa.

⁵ Usai 'icëbëtan ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë ñu itsi pëóshaxa. Pëóshcëbëtan cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama itsíxa —ca chiquiti ut —quia cuatëcëan. Cuaquin isquin cana caballo tunan chiquitia isan. 'Ën iscëxun ca anu tsócë unin, piti ñua 'itsairama 'ain, anun ñu 'ië tupúnti tuíanxa. ⁶ Isquin cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama nëbétsinuaxa banaia cuan, piti ñu cupíira 'aían ësai quia:

—Achúshi nëtën ñu mëëtancëxun bicë curíquinën camina achúshi kiloishi trigo biti 'ain. A biquinma camina rabé 'imainun achúshi kilo cebada biti 'ain. Usa 'aínbi ca i bimin xëni 'imainun vinoribi aín cupí usabi 'iti 'icën.

⁷ Usai 'icëbëtan ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë ñu itsi pëóshaxa. Pëóshcëbëtan cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama itsíxa —ca chiquiti ut —quia cuatëcëan. ⁸ Cuaquin isquin cana bëtsi caballo, curua, chiquitia isan. Axa anu tsócë uni aín anëx ca Bamati cacë 'iaxa. An Bamati cacë uni a nuibiancë, a unix ca Anua Uni Bamacë 'Iti caquin

anēcē a 'iāxa. A uni rabé ca, ěnē menu 'icē unicama 'aisamaira 'aísha nēbētsi, rabé 'imainun rabé oquin tēcēsa 'icēbia amo 'icē achúshi cēñunun Nucēn Papa Diosan 'imiāxa. Usaquin 'imicēxun ca a uni rabētan 'acananía 'aisamaira uni bamanun 'imianan 'acēñuma 'aísha 'aisamaira uni bamanun 'imianan 'insinan 'aisamaira uni bamanun 'imianan axa piánancē ñuinacan picéxa 'aisamaira uni bamanun 'imiāxa.

⁹ Usai 'icēbētan ca Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacē ñu itsiribi pēóshaxa. Pēóshcēbētan cana Nucēn Papa Diosan bana cuanan, a banax ca aséribi 'icē quiax quicē cupí unin 'acéxa bama unicaman ñunshin, anuxun ñuína xaroti bucúncē maxax, a tēmúcúa isan. ¹⁰ A ñunshinax ca munuma banaí quiaxa:

—Nucēn 'Ibu Dios, upíra upí 'aish 'uchañumaira 'ixun mix quicēsabi oquin 'acē 'icē, ¿uínsarainra caramina menu 'icē unicama, an nu 'a, a cupiti 'ain?

¹¹ Usai quia Nucēn Papa Diosan 'ináncēxun ca acama achúshi achúshinēn chupa uxua biāxa. 'Ináncēxuan bicēbēa ěsoquin atu cai banaia cana cuan:

—Mitsu 'acēsaribi oquin axa Cristomi catamécē raíri uniribi, unin 'aquin sēñéonta-mainun, camina caínpainti 'ain.

¹² Usai 'icēbētan ca Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an anun quirica tacáshcacē ñu itsiribi pēóshaxa. Pēóshcēbē ca mecama shaíquiaxa. Usai 'icēbē ca bari bēánquiaxa, chupa tunánsa 'inun. 'Imainun ca 'uxē imi iscēsa 'iāxa. ¹³ Usaía 'imainun ca suñúanēan bēcacéxa higos bimi paxa rēucucēsari 'ispa rēucúaxa. ¹⁴ Quirica taráncēsa 'inun taramēti ca naicamē'ēo nētéaxa. 'Imainun ca aín bashicama 'imainun nasícama anua 'icēnuax tacúaxa. ¹⁵ Usai 'icēbē ca axa Nucēn Papa Diosmi sináncēma unicama, 'apucama 'imainun uni cushibubē ñuñu unicama, 'imainun capitáncama, 'imainun uni chacama, 'imainun an uni itsi ñu mēēxuncē unicama, 'imainun an uni itsi ñu mēēxuncēma unicama, a camáxbi racuēti matá me shimú 'icē quinicamanu 'ianan aín bashinu 'icē xaxu chacama nēbētsi unéaxa. ¹⁶⁻¹⁷ Unéquin ca aín bashi 'imainun xaxu chacama caxa:

—A nētē anúan axa anu tsóti upíra upí, anu 'Apuira tsóti, anu tsócē Nucēn Papa Dios a 'imainun Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an axa ami sináncēma unicamami nishquin castícantí nētē ca uaxa. Usa 'ain ca unicamax úixbi iétima 'icēn. Usa 'ain ca nunu rurucubut, 'Apuira an nu isnúnma ca rurucubúquin nu unput. Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, axa nun 'ucha cupí numi nishcē, an nu castícanxunma 'anun ca nu unēt.

7

'Itsaira judíos unicamax Nucēn Papa Diosnan 'aish 'unántiocē 'iá bana

¹ Usaquin istancēxun cana rabé 'imainun rabé ángel isan. Achúshinēx ca aucúaxa bari urucē anu nicē 'iāxa. Bētsix ca ami bari cuabúcē anu nicē 'iāxa. Bētsíxa baca rēbumi 'imainun ca bētsix baca tsipúmi 'iāxa. A ángelcaman ca suñun me bēcanan parúnppa bēcaisama oquin bēaranan iribi bēcaisama oquin bēaraxa. ² Usaquin bēaranan mecamacēñun anu 'icē ñucama, 'imainun parúnpapacēñun anu 'icē ñucamaribi 'atimonun ca Nucēn Papa Diosan a ángelcama aín cushi 'inánxa. Acama istancēxun cana bētsi ángel aucúaxa bari urucē anuax aia isan. An ca uquin axa bamatimoi tsócē, Nucēn Papa Diosan unicama, anun Cristonēn anē 'imainun Nucēn Papa Diosan anē aín bēmánanu cuēñōti ñu bēaxa. Usa 'ixun ca a ángelnēn munuma cuēncēni banaquin rabé 'imainun rabé ángelcama a caxa: ³ —Nun an Nucēn Papa Dios quicēsabi oquin 'acē unicama 'unánti oquin atun bēmánancama cuēñōcēma pan 'ain camina mecama 'imainun parúnpapacama 'imainun icamaribi 'atimotima 'ain.

⁴ Catancēxun ca axa Nucēn Papa Diosmi catamécē unicama 'unánti oquin cuēñōxa, uiti cara cuēñōcē 'icē quixun 'ēn cuanun ca a ángel ěsai quiaxa:

—A 'unánti oquin cuēñōcē unicamax ca 'aisamaira, ciento cuarenta y cuatro mil (144,000) uni 'icēn, atux ca Israelnēn mēcēn rabé 'imainun rabé bēchicēcaman rēbúnqui 'icēn. ⁵ Doce mil ax ca Judatan rēbúnqui 'icēn. 'Imainun ca doce milribi Rubénēn

rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Gadenë rëbúnqui 'icën. ⁶ 'Imainun ca doce mil Asernën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Neftalínën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Manasénën rëbúnqui 'icën. ⁷ 'Imainun ca doce milribi Simeonën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Levitan rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Isacarnën rëbúnqui 'icën. ⁸ 'Imainun ca doce milribi Zabulonën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Josénën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Benjaminën rëbúnqui 'icën.

Usai ca 'ën cuanun quiaxa.

'Aisamaira unían chupa uxua pañucë

⁹ Usaquin cuatancëxun cana unin tupúntisama, 'aisamaira uni isan. Acamax ca camabi menuax ucë 'aish bëtsi bëtsi unibu 'iaxa. Usa 'aish ca bëtsi bëtsi banan bananan anua Nucën Papa Dios, ax 'Apuira 'icë, a 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, aín bëmánon sëtécë 'iaxa. A camáxbi ca aín chupa uxua 'ianan xëbin pëchisa ñu pëchi tuíncë 'iaxa. ¹⁰ Usa 'aish ca camáxbi munuma banai quiaxa:

Anu 'Apuira tsóti, axa anu tsócë Nucën Papa Dios, an ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, a cupí nun 'uchacama tërénquin xënbua 'aínbi ainan 'inun nu iémiaxa.

¹¹ A unicamaxa quicëbë ca camabi ángelcaman, anu 'Apuira tsóti anua Nucën Papa Dios 'icë, 'imainun mëcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacëcë unicama, 'imainun axa 'itsaira bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama nëbétsioraxa. Nëbétsioraquin ca anua ax 'icë anuax rantin puruni, meu bësuquin, Nucën Papa Dios rabiaxa. ¹² Rabiquin ca caxa:

Ësai ca 'iti 'icën. Mix cuëënun ca camabi unicama 'imainun ángelcamanribi mi rabiti 'icën. Camabi unicaman 'Apu 'ianan, camabi ñu 'unáncë 'icë cananuna —asábi ca —quiquin mi rabin. Min cushix ca chaira 'icën. Mixmi cëñútimoi usabi 'ia cananuna xënbua 'aínbi mi rabiti 'ain. Usaquin cananuna 'ati 'ain.

¹³ Nucën Papa Dios rabicëbëtan ca aín anu tsótinu tsócë caniacëcë uni achúshinën 'ë ñucáxa:

—¿An chupa uxua pañucë unicama ënëx cara ui 'ic? ¿Uinuax cara uax?

¹⁴ Cacëxun cana can:

—'Ën cana 'unaniman. Min camina 'unanin.

Cacëxun ca 'ë caxa:

—'Ënë unicaman ca ami sináncë cupí 'aisamaira tëmëraquinbi Nucën Papa Diosmi catamëti ëncëma 'icën. Atux ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí aín imi 'apati bama, ami catamëti aín 'uchacama tërëncë 'aish aín nuitu upí 'aish chucacësa 'icën, aín chupa uxuira axa chuañumasa 'inun. ¹⁵ Usa 'aish ca anua Nucën Papa Dios 'icë anubi 'icën. Anuxun ca nëténbi, imébi rabiquin, ax cuëëncësabi oquin a ñu 'axunia. Usoia ca Nucën Papa Dios ax 'Apuira 'aish cushi 'ixun, acama ënquinma bërúanti 'icën. ¹⁶⁻¹⁷ Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ax anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'ixun ca acamaxa nëtétimoi upitax tsónun bërúanti 'icën. An 'aracacë ñuina aín 'ibun upí oquin 'unpax 'amianan bërúancësaribi oquin ca an aín unicama bërúanti 'icën. An ca acama chuámarua tani cuëënun 'imiti 'icën. 'Imainun ca Nucën Papa Diosanribi atúxa iní masá nuitutia nëtémiti 'icën. Nëtémianan ca atúxa bëunan mëscutiabi aín bëun tërénti 'icën. Usa 'ain ca anu 'icë aín unicamax tëmëratécënima, 'ianan 'acëñuma 'itëcënima, 'ianan shimatécënima, 'ianan bari cushin xarotécëncëma 'ianan aña 'itsísbi tantëcëntima 'icën.

8

¹ Usai a caniacëcë uni quicëbëtan cana Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anun quirica tacáshcacë itsi, ashiquin pëóshia isan. Pëóshcëbë ca banai sharatima nëtéishi axa, media hora 'itámainun.

Mëcën achúshi 'imainun achúshi anun quirica tacáshcacë ñu pëóshcëcëxun ashiquin pëóshcëcëbëtan Juanën ñu isa

² Usaía 'icëbëtan cana mëcën achúshi 'imainun rabé ángel Nucën Papa Dios bëmánon nicë isan. Iscëxun ca Nucën Papa Diosan 'ináncëxun, a ángelcama achúshi achúshinën manë banañu biaxa. ³ Usa 'ain ca bëtsi ángelribi, aín curi xanpa tuíanx uax, anua Nucën Papa Dios 'icë a bëmánon 'icë anuxun sanutanun tsëpasa ñu nëënti, curi 'acëribi, a rapasu niracëaxa. Usai 'ia ca aín unicaman a rabianan ñucácë banacamabëa aín cuin tēxéquianx 'irutanuan nëënnun Nucën Papa Diosan 'itsaira tsëpasa ñu a ángel 'inánxa. ⁴ Angelnëan tuíncë xanpa anuax ca sanu cuínbë, aín unicaman a rabianan ñucácë bana, ax anu Nucën Papa Dios 'icë anu cuaruaxa. ⁵ Usai 'icëbëtan ca ángelnën anuxun sanutanun tsëpasa ñu nëënti, anua tsisu rëquirucë biquin, a xanpanu 'aruquin buácatancëxun menu niaxa. Nicëbëa caná mëriti banacëbë ca bëtsi ñuribi sharámainun mecama shaíquiata.

Manë banañucama

⁶ Usai 'icëbëtan ca a ángelcama mëcën achúshi 'imainun rabé, an aín manë banañu banonuxun mëníoxa.

⁷ Achúshi ángelnën pain ca aín manë banañu banoxa. Banocëbë ca 'uí 'aíshbi matsiira 'aish iru, a 'imainun tsi rëquirucë, acamabë imi mëscúcë, acamax meu nicëx rëucüaxa. Rëucucëbë ca 'aisamaira 'aíshbi mecama nëbétsi, rabé 'imainun achúshi oquin tēacësa 'aíshbi amo 'icë achúshi nëëmëti nētéaxa. Icamá 'imainun basi paxacamaribi nëbétsi, rabé 'imainun achúshi oquin tēacësa 'aíshbi, amo 'icë achúshi ca nëëmëaxa.

⁸ Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënribi aín manë banañu banoxa. Usocëbë ca achúshi ñu chaira aín bashi nëëmécësa 'icë nicéxa parúnpapanu nipacëcëbë parúnpapa chaira 'aíshbi nëbétsi, rabé 'imainun achúshi oquin tēacësa 'aíshbi amo 'icë achúshi imisa 'iata. ⁹ Usai 'icëbë ca anu 'icë ñuinacama 'imainun anu 'icë manë nunticamaxribi, 'itsa 'aíshbi nëbétsi, rabé 'imainun achúshi oquin tēacësa 'aíshbi amo 'icë achúshi cëñuti nētéaxa.

¹⁰ Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënribi aín manë banañu banoxa. Banocëbë ca 'ispa chaira, bimicëxa taban rëquirucësa 'aish naínuax rëquícuaianx nipacëaxa. Usari 'i ca bacacamabëa xëxácama 'itsa 'aíshbi nëbétsi, rabé 'imainun achúshi oquin tēacësa 'ain, amo 'icë achúshinu nipacëaxa. ¹¹ A 'ispax ca Mucaira caquin anécë 'iata. Anu a 'ispa nipacëcë bacacamabë ca xëxácamaribi mucaxa. Usai 'ia mucacë cupí ca 'aisamaira uni bamaxa.

¹² Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënribi aín manë banañu banoxa. Banocëbë ca bari, 'uxë 'imainun 'ispacamaribi 'itsa 'aíshbi nëbétsi rabé 'imainun achúshi oquin tēacësa 'aíshbi amo 'icë achúshi bënámëti pëquicëma 'icën. Usa 'ain ca nētë 'imainun iméribi nëbétsi rabé 'imainun achúshi oquin tēacësa 'aíshbi amo 'icë achúshi bari, 'uxë, 'ispacaman pëcacëma 'iata.

¹³ Usacëbëtan istécënquin cana ángel naínuax nuania isan. Nuania, munuma banai ësai quia cana cuan:

—Manë banañu rabé 'imainun rabé banocë 'aínbi ca rabé 'imainun achúshi ángelnënribia banocëbëtan, axa menu bucucë unicaman masócë 'ixun 'aisamaira paë tanti 'icën. Achúshi banocëbë tēmëranan ca bëtsi banocëbëribi tēmëranan bëtsiribia banocëbë usaribiti tēmëratécënti 'icën.

9

¹ Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënribi aín manë banañu banoxa. Banocëbëtan cana naínuaxa 'ispa achúshi menu nipacëcë isan. Nucën Papa Diosan 'ináncëxun ca anun quini chaira 'aish nëmínra xëocati ñu bixun tuíanxa. ² A tuíncë ñu anun ca quini chaira 'aish nëmínra a xëocaxa. Xëocacëx ca anuax tsin cuin chiquíaxa, manë tsi rëquirucë aín cuin chiquícësaribi 'inun. Chiquíquin a cuinan mapucëx ca bari bëánquicësa 'iata. ³ A tsin cuínuax ca 'aisamaira chanpusaribi ñu chiquíaxa, mecamanu cuanux. Nucën Papa Diosan 'imicëx ca a chanpucaman paëx, nibantan paësaribi 'iata. ⁴ Tsin cuínuax chiquitia ca Nucën Papa Diosan a chanpucama caxa: Menu 'icë basi, imaxu, chucu, ro, i acama camina 'atimotima 'ain. A 'aquinma camina, ax ca 'ënan 'icë quixun 'unánun aín bëmánanu 'ën anë 'aquin 'unántiocëma uni acama cuni 'atimoti 'ain. ⁵ Mëcën achúshi

'uxéan paë tanun 'aquinbi camina a unicama bamamitima 'ain. Usoquian cacëxun 'acëx ca aín paëx nibantan uni 'acëxuan paëocësa usaribi 'iixa. ⁶ Usaía 'imainun ca a 'acë unicamax axbi bamatisa taníbi bamatima 'icën. Asérabi cana bamatisa tani quibi ca 'aisamaira oquin paë taníbi bamatima 'icën.

⁷ A chanpucamax ca anúan 'acánani suntáru cuancë caballo usaribi 'iixa. Aín maxcánu ca curi mañuti 'acësa 'iixa. 'Imainun ca aín bëmánan unin bëmánansa 'iixa. ⁸ Aín bux ca xanun busa 'iixa, aín xëtax ca 'inúanën xëtasa 'iixa. ⁹ Aín namicamax ca manë chupan rabumécësa 'iixa. 'Ianan ca aín pëchi banamiixa. Nuánquianquin ca 'aisamaira autua an niquincë caballonën 'acánani cuanquin buancéxa banacësaribi oquin aín pëchi banamiixa. ¹⁰ A chanpucaman tispin ca nibanta inasaribi 'iixa. Ax ca anúan mecën achúshi 'uxën uni paë tanmiti 'iixa. ¹¹ A chanpucaman 'apu ax ca quini chaira 'aish nëmíinra anu 'icë ñunshíncaman cushi 'iixa. A ñunshinan anëx ca hebreo banan cacë Abadón 'icën, griego banan cacë ca Apolión 'icën.

¹² Usaquin ca rabé 'imainun rabé ángelnëan aín manë banañu banocëbëtan bëtsi ángelnëribi aín manë banañu banocëbëtan chanpun pain 'aisamaira oquin unicaman paë tanmiixa. Usaquian 'acëbëtanbi ca rabé ángelnën aín manë banañu unicama paë tanun banocëma pan 'icën.

¹³ Banoíma 'ixun ca a rabé ángel achúshinën aín manë banañu banoxa. Banocëbëtan cana anua Nucën Papa Dios 'icë a bëmánon 'icë anuxun sanutanun tsëpasa ñu nëënti, curi 'acë, aín cuëbícamanu i, vaca matúxcasa 'itánun 'acë, rabé 'imainun rabé, anuaxa banaia cuan. ¹⁴ Banaquin an bërí manë banañu banocë ángel a caía, ësai quia cana cuan:

—Camina Eufrates cacë baca rapasunuxuan nëacë rabé 'imainun rabé ángel a tubuxun ënti 'ain.

¹⁵ A rabé 'imainun rabé ángelcama Eufrates baca rapasunuxuan nëacë, ax ca anúan camabi unicama rabë 'imainun achúshi oquin tëacësa 'aíshbi amo 'icë achúshi acama 'ati nëtë utámainun nëacë 'iixa. Usa 'ain ca anuxun sanutanun tsëpasa ñu nëënti anuaxa banaia a cuaxun, manë banañu tuíncë ángel an nëacë ángelcama tubuxun ëanxa. Usaquin ca a baritia, a 'uxë, a nëtë, a horabi ca unia 'anun ëncë 'iti 'icë quixuan Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin 'axa. ¹⁶ A rabé 'imainun rabé ángelcama aín suntárucamax ca 'aisamaira caballonu tsócë 'iixa. Acamax ca 'aisamaira 'aish doscientos millones 'icë quiáxa quia cana cuan.

¹⁷ 'Ën iscëx ca a caballocama ësa 'iixa: anu tsócë suntárucaman manë chupa atun shicánu 'icë ax ca tsi rëquirucësa 'ianan cuman batsisa 'aíshbi tunántani 'ianan curúnsa 'iixa. A caballocaman maxcatax ca 'inúanën maxcása 'iixa. Aín cuëbínuax ca tsi rëquirucë 'imainun tsin cuin 'imainun azufre cacë ñu nëëmëti chiquíaxa. ¹⁸ Caballonën cuëbínuax chiquíicë ñucamax chiquíquin ca unicama nëbëtsi, rabé 'imainun achúshi oquin tëacësa 'aíshbi amo 'icë achúshi cëñuaxa. ¹⁹ A caballocaman inax ca maxcáñu 'aish runusa 'iixa. Anun ca unicama paë tanmiquin 'atimoxa. Usai 'iquin ca caballocaman aín cuëbínuax chiquíicë ñucama 'imainun aín ina runusa, anun unicama 'aisamaira oquin 'atimoquin cëñuaxa.

²⁰ 'Aisamaira oquin 'atimocëxbia bamacëma unicamax ca sinanaquin, atun ñu 'aisama 'acëcama ëncëma 'iixa. Ñunshin 'atimacama rabianan ca unin 'acë ñu, curi 'acë 'imainun uxua manë 'acë 'imainun panshían manë 'acë 'imainun maxax 'acë 'imainun i 'acë, a ñucaman isíma 'ianan cuatíma 'ianan nitsíamabi, a rabiquin an 'acësabi oquin ñu 'atima 'ati ënquinma 'axa. ²¹ Uni 'ati, 'imainun ñu xëax ñubé 'iti, 'imainun aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'iti, 'imainun aín bënëma 'aínbi uni itsibë 'iti, 'imainun ñu mecamati, acama sinanaquin ënquinma usabi oquin 'axa.

10

Quiricaratsuñu ángel 'ia

¹ Bëtsi ángel cushiira, axribia naínuax aia cana isan. Ax ca nëtë cuin mëu nicësa 'ianan aín maxcá manámi nónbai 'imainun aín bëmánan bari pëquicësa 'iixa. 'Ianan ca aín

quisi rabé tsi rëquiruia iscësa 'iixa. ² Aín męcënan ca bacacë quiricaratsu tuíanxa. Usai 'iquin ca aín taë mëqueunën parún papa amánan aín taë mëmiunën me amáxa. ³ Usai 'itancëx ca 'inúan munuma banacësari banaxa. Banacëbë ca męcën achúshi 'imainun rabé canacamë'ëoribi banaxa. ⁴ Caná banacëbëtan a banacama cuënëoti 'ixunbi cana naínuaxa ësai banaia cuan:

—Canacaxa quicëcama camina uisai quicë cara quixun unin 'unánun cuënëotima 'ain.

⁵ Angel an aín taë itsin parún papa amánan aín taë itsin me amácë, an ca aín męcën mëqueu 'icë manámi oxa. ⁶ Manámi oquin ca caxa:

—Axa bamatimoi tsócë, an naí, me, parún papa, acama 'imainun anu 'icë ñucamaribi unio Nucën Papa Dios, an cuamainun cana cain: Ax quiasabi oi ca bërí 'iti 'icën. ⁷ Bëtsi ángelnën aín manë banañu banocëbë ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxa, usai ca 'iti 'icë quiásabi oi 'iti 'icën. A bana uisai quicë cara quixun unin 'unánma 'aínbi ca a bana quicësabi oi 'iti 'icën, manë banañu banocëbë.

⁸ A ángelnëxa quicëbëtan cana naíucüax banaia cuatëcëan, ësai qui:

—A ángel, axa parún papa 'imainun menuribi nixun aín męcënan bacanuxun tuíncë quiricaratsu a ca bitsi cuan.

⁹ Usaquian 'ë cacëx, ángelnu cuanquin cana —quiricaratsu camina 'ë 'inánti 'ai — quixun can. Cacëxun ca 'ë caxa:

—A cënë 'icë, ca bit. Bixun ca pit. Picëx ca min cuëbínuax bataira 'aish buna rëpasaribi 'iti 'icën. Usa 'aíshbi ca min pucu 'ucë mëucüax mucaira 'iti 'icën.

¹⁰ Usaquin caquian 'ë 'ináncëxun, aín męcënúa bixun cana a quiricaratsu pian. Picëx ca 'ën cuëbínuax bataira 'aish buna rëpasa 'iixa. Bata 'aíshbi ca 'ën 'ecëx 'ën pucunuax mucaxa. ¹¹ Usai 'icëbëtan cana ënë banaribi cuan:

—Bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi nëtënu 'ianan bëtsi bëtsi banan banacë, a unicama ñuia Nucën Papa Dios quicë bana camina unicama ñuixuntëcënti 'ain.

11

Jesucristo ñuiquin an cacë ca rabé 'icë quicë bana

¹ Usai 'icëbëtan cana Nucën Papa Diosan 'ináncëxun i tsatisa biquin ësai quiaribi cuan:

—Tsatisa ënë i bixun camina anun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín chaxcé tupúnti 'ain. Tupúanan camina anuxun ñu sanutanun nëënti, aín chaxcëribi tupúnti 'ain. Tupúanan camina an anuxun Nucën Papa Dios rabicë unicama cara uiti 'icë quixun 'unánuxun tupúnti 'ain. ² A xubu rapasu 'icë me mëníocë, ashi camina tupúntima 'ain. Ax ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicamaxa anu 'inun ëncë 'iti 'icën. A unicaman ca cuarenta y dos 'uxëcama anu a xubu 'icë ëma, Jerusalén, a 'atimoi niti 'icën. Usa 'ain camina a xubu rapasu 'icë me mëníocë, a tupúntima 'ain. ³ A unicamaxa 'atimati anu nimainun cana an 'ë ñuiquin unicama canun rabé uni xuti 'ain. A uni rabé ax ca rabé olivos cacë iisa 'imainun rabé anu lamparín nanti ñusa 'icën. An ca 'ën xucëxun 'aisamaira nëtë, mil doscientos sesenta, a nëtëcama 'ë ñuiquin bana unicama ñuixunti 'icën. Atux ca masá nuitucë unían pañucësaribi chupa pañucë 'iti 'icën.

⁴ An 'ë ñuiquin unicama cati rabé uni axa rabé olivos cacë iisa 'imainun rabé anu lamparín nanti ñusa 'icë ax ca anua Nucën 'Ibu Dios, axa camabi menu 'icë unicaman 'ibu 'icë, a bëmánon nitsíncë, a 'icën. ⁵ Unían a 'atimoisa tancëxun ca atun aín cuëbínua tsi rëquiruia chiquínquin cëñuia. An a 'atimoisa tancë unix ca usaquian 'acëx bamati 'icën. ⁶ A rabëtax ca cushiñu 'icën. Usa 'ixun ca 'aisa tanquin atúan Nucën Papa Dios quicësabi oquin bana ñuixunmainuan 'uí 'ibúaxma 'inun 'imiti 'icën. 'Aisa tanquin ca bacanu 'icë 'unpax imi 'imiti 'icën. 'Aisa tanquin ca bëtsi bëtsi ñu 'aquin paë tania tëmëranun unicama 'imiti 'icën. Uiti oquin cara usoquin 'aisa tania usoquin ca 'ati 'icën.

⁷ Atúan unicama bana ñuixuncë nëtëcama inúcëbë ca piánancë ñuinas ñu, ax quini chaira 'aish nëmíinra, anuax chiquíti 'icën. Chiquítancëxun ca an unicama bana ñuixuncë rabé, ami nishi abë 'acánanquin ñusmoquin bamamiti 'icën. ⁸ Bamamicë 'aíshbi maíncëma 'aish ca a ëma cha, anu Nucën 'Ibu Jesús i curúsocënu matása,

Jerusalén, anu 'icë bainu racáti 'icën. A ëmax ca Sodoma 'imainun Egipto caquin anëcëribi 'icën, anu 'icë unicamaxa Sodoma 'imainun Egiptonu 'icë uníxa 'iásaribiti Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ain. ⁹ Rabé 'imainun achúshi nëtë 'imainun nëtë itsi bari xamárutamainun anu racácë ca anu cuancë unicama, bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi menuax ucë 'ianan bëtsi bëtsi banan banacë, acaman isquin, uni raírinëan maíntisa taniabi 'amitima 'icën. ¹⁰ A rabëtan Nucën Papa Diosan bana ñuixunquin atun 'uchacama sinánmicë cupí ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicama a rabé bamacë isi cuëënti 'icën. Cuëëni ca abëa nuibanancë unicamabë ñu 'inánanti 'icën.

¹¹ Rabé 'imainun achúshi nëtë 'imainun nëtë itsi bari xamárucëbë ca a rabëtax bamaxbi Nucën Papa Diosan 'imicëx uinacëtëcëni niruaxa. Nirucëbë ca an atu iscë unicama ratuti racuéira racuéaxa. ¹² Racuécëbëtan ca a rabëtan ësaquin caía naínuax banaia cuaxa:

—Nëri ca ut.

Cacëx ca axa atumi nishcë unicaman ismainunbi nëtë cuinan nëbëtsiocëx naínu cuanxa. ¹³ Usai 'icëbë ca me 'aisamaira shaíqui axa. Shaíqui ca Jerusalén ëma nëbëtsi rabé, mëcën rabé oquin tëacësa 'aíshbi amo 'icë achúshi rurucubuaxa. Rurucubucëbë ca 'aisamaira uni siete mil bamaxa. Acama bamacëbëtan ca bamacëma unicaman racuéquin, Nucën Papa Dios naínu 'icë rabi axa.

¹⁴ Usaquin ca mëcën achúshi ángelnën aín manë banañu banocëbëtan bëtsi ángelnëribi aín manë banañu banocëbëtan unicaman 'aisamaira paë tantëcëanxa. Usocëbëtan ca ángel itsi an tsíanquiira aín manë banañu, unicama paë tanun banocëma pan 'ixunbi bërí banoti 'icën.

Ashiquin manë banañu banoti

¹⁵ Usa 'ain ca a ángelnëribi aín manë banañu banoxa. Banocëbëtan cana naínuax sharati munuma banaia ë sai quia cuan:

Bëri ca Nucën 'Ibu Dios 'imainun Cristo, Nucën Papa Dios an uni iéminun caísa, axëshi 'Apu 'ia. Nëtétimoi usabi 'inux ca 'ia.

¹⁶ Usai banacëbë ca caniacëcë unicama mëcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé, axa anu Nucën Papa Dios 'icë, a bëmánon tsócë, acaman rantin puruni racábuti meu bësuquin Nucën Papa Dios rabi axa. ¹⁷ Rabi quin ca caxa:

Nucën 'Ibu Dios, min cushi ca chaira 'aish bëtsi cushisama 'icën. Camina usabi 'iá 'ianan usabi 'aish, usabi 'iti 'ain. Cushiira 'ixun camina min cuëëncësabi oquin 'ain. 'Ai camina bërí mixëshi min unicaman 'Apu 'ain. Usa 'icë cananuna bërí —asábi ca —quixun caquin mi rabin. ¹⁸ Axa mimi sináncëma unicamax ca mimi xuatati nishaxa. Nishcë 'aínbi ca anun min uisoquin caramina atu 'ati 'ai, usoquin 'ati nëtë uaxa. Anun min camabi uni bama 'aíshbia baísquicë isti nëtë ca uaxa. An mix quicë bana uni ñuixuncë unicama, 'imainun axa min aín 'uchacama tërénun mimi catamëcë 'ixun min bana cuacë unicama, aín cushi unicama 'imainun cushima unicamaribi, camabi isquinmi anun mibëa 'inun biti nëtë ca uaxa. 'Imainun ca anúan 'uchañu unicama anua atun ñu 'atima 'acë cupí camabi 'uchañu uni 'iti anu cuanti nëtëribi uaxa.

¹⁹ Usai 'icëbë ca naínu 'icë anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín xëcuë xëoqui axa. Xëoquicëbëtan cana bunánti, anua Nucën Papa Diosan cuëñëo maxax pará rabé nancë, a isan. Iscëbëa munuma caná mëriti banacëbë ca bëtsi ñuribi sharámainun mecama shaíqui axa. 'Imainun ca 'uí 'aíshbi matsiira 'aish iru ax rëucubuaxa.

12

Xanu 'imainun pianancë ñuina chaira capësa 'aíshbi ushíainra ñui quicë bana

¹ Usai 'icëbëtan cana achúshi ñu naínu 'icë isan, ax ca xanu 'i axa. Xanu 'aíshbi bari mëu nicësa 'ianan ca aín taë shimú 'uxë 'i axa. Aín maxcánu ca mëcën rabé 'imainun rabé 'ispa mañutiocë 'i axa. ² Tuñu 'aish ca a xanu bacénux paë tani bënëti cuëncëanxa.

³ A istancëxun cana bëtsi ñuribi naínua isan, ax ca pianancë ñuina chaira, maxë capësa

'iaxa. Aín maxcá ca mēcēn achúshi 'imainun rabé 'iaxa. Usa 'aish ca aín maxcá achúshi achúshinu mañuti 'iaxa. Aín matúxcacama ca mēcēn rabé 'iaxa. ⁴ Aín ina chaira anun ca maéncēsoquin 'ispacama nēbétsi, rabé 'imainun achúshi oquin tēacēsa 'aishbi amo 'icē achúshi menua nipacēnun rēupaxa. Usoquin 'ispa rēupatancēx ca bacēnia aín tuá 'enux, tuñu xanu bēmánon niracēaxa. ⁵ Niracēxuan caínmainun ca a xanu bēbu tuá bacēanxa, ax canitancēx cushi 'ixun ca camabi menu 'icē unían aín bana cuanun 'imiti 'icēn. Usa 'ain ca aín tita bacēncē 'icē, anua ax 'icē anu abē 'Apu 'inun Nucēn Papa Diosan buánxa. ⁶ Bacēntancēx ca a xanu anu uni 'icēma menu cuanxa, anua ax 'iti Nucēn Papa Diosan mēnío anu. Mil doscientos sesenta nētēn 'i anu 'ia ca an mēníosabi oquin Nucēn Papa Diosan anúan ax upitax tsónun piti 'inánti 'icēn.

⁷ Usaía 'ian ca Nucēn Papa Diosan nētēnuax, ángelcaman cushi, Miguel, a 'imainun aín ángelcamax, pianancē ñuina chaira maxē capésa a 'imainun aín ángelcamabē 'acananxa. ⁸ 'Acananquin ca Miguel 'imainun aín ángelcaman, pianancē ñuina chaira maxē capésacēñun aín ángelcama ñusmoxa. Ñusmocēbē ca Nucēn Papa Diosan nētēnu anua atux 'iti 'aíma 'iaxa. ⁹ Anua atux 'iti 'aíma 'ain ca pianancē ñuina chaira maxē capésa a aín ángelcamacēñunbi Nucēn Papa Diosan chiquínxun menu niaxa. A capésa ñuina ax ca an bēráma Nucēn Papa Diosan uniotabatia uni paran 'aish ñunshin 'atimanēn 'apu, Satanás, an camabi menu 'icē unicama paráncē a 'icēn.

¹⁰ Usaía 'icēbētan cana Nucēn Papa Diosan nētēnuaxa ēsai munuma banaia cuan:

—An ami catamēcē unicama, nucēn xucéantu, 'atimaquin ñuiquin nētēquinma nētēnbi 'imébi Nucēn Papa Dios manóncē, ax ca ēnua chiquíncē 'icēn. Usa 'ain ca bērí an aín cushínbi ainan 'inun uni iémicē, Nucēn Papa Dios, ainshi asérabi aín 'Apu 'ixun, aín unicama bērúanan Cristo atun 'Ibu 'inun 'imiaxa. ¹¹ Aín unicama, nucēn xucéantu, ax ca Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, ami catamēcē cupí atun 'ucha tērēncē 'ianan aín bana ēnquinma sináncē 'aish, ñunshin 'atimanēn 'apúan 'atima ñu 'amicēma 'iaxa. Atun ca axa ami nishcē unin bētsi bētsi ocēx bamatisa 'ixunbi Nucēn Papa Diosmi sinánti ēncēma 'icēn. ¹² Ñunshin 'atimanēn 'apu a Nucēn Papa Diosan aín nētēnuax chiquíncē 'ain, camina a nētēnu 'icēcama, mitsux cuēnti 'ain. Mitsu usaquin canan cana axa menu 'icēcama 'imainun axa parúnpapanu 'icēcama ēsaquin cain: Nucēn Papa Diosan aín nētēnuax chiquíncē 'aish ca ñunshin 'atimanēn 'apu 'aisamairai nishaxa, anun an ñu 'ati nētē ca 'itsama 'icē quixun 'unani. Nishquian ñu 'acēbētan camina 'aisamaira masá nuituquin tēmērati 'ain.

¹³ Usaía naínuax banaia 'ēn cuacēbētan ca pianancē ñuina chaira maxē capésa an — naínua chiquínxun ca 'ē menu niaxa —quixun 'unánquin, xanu axa bēbu tuá bacēncē, a 'atimonuxun nuiaxa. ¹⁴ Nuicēxbi ca a xanux Nucēn Papa Diosan 'imicēx, tētēcamē'ēon pēchisa rabé 'aish aín pēchi chaira 'iaxa. Anun anu uni 'icēma me, anu a ñuina chaira capésa ax cuantima, anu nuánti cupí ca usaquin Nucēn Papa Diosan 'imiaxa, anuxun an mēníosabi oquin rabé 'imainun achúshi baritia 'imainun mēcēn achúshi 'imainun achúshi 'uxēn piti 'inánuxun. ¹⁵ Ñuina chaira capésa an ca a xanua bacan buántanun quixun aín cuēbitan 'unpax chaira, a caxuxun xucaxa. ¹⁶ Usocēbē ca me amo rabé tuqui baquicēbē, a ñuinacan xucacē 'unpax me 'ucē mēu atsini nētēaxa. Usai 'iá 'unpax me 'ucē mēu atsíncēbētan ca a xanu bacan buáncēma 'icēn. ¹⁷⁻¹⁸ Usai 'ia isi ca ñuina chaira capésa ax 'aisamairai xumati xanumi nishaxa. Nishi ca a xanun rēbúnqui raíri, an Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oquin 'acē 'ianan an Jesucristomi sinánti ēncēma, a unicamabē 'acananani cuanxa.

13

Ñuinacan'ēo rabé ñui quicē bana

¹ Usai 'icēbētan cana parúnpapa masinu nixun ñuinacan'ēo parúnpapanuax uax 'iruiá isan. A ñuinacan'ēo ax ca aín matúxcāncē mēcēn rabé 'imainun aín matúxcānu 'icē

mañutiribi mēcēn rabé 'iāxa. Usa 'aish ca aín maxcataxribi mēcēn achúshi 'imainun rabé 'imainun, aín maxcácamanuribi Nucēn Papa Dios 'atimaquin ñui quicē bana cuēñeocē 'iāxa. ² A parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëox ca paru 'inúansa 'ianan aín taē xaéon taēsa 'ianan aín cuēbitax 'inúan cuēbísā 'iāxa. A parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo ca capésa ñuinacan aín cushi 'inánan, aín bana cuacēsaribi oquin aín bana cuanan unicaman an sinánmicēsa oquin 'anun 'imiāxa. ³ Ēn iscēx ca a parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo aín maxcá achúshi, unin motisama oquin tēacēsa 'aíshbi mooxa. Mocēbē ratúquin ca camabi menu 'icē unin —cushiira ca ax 'icē —quixun sinánxa. Usaquin sinánquin ca aín bana cuaxa. ⁴ Parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo a, aín cushi 'ináncē cupí, ca capésa ñuina chaira a camabi menu 'icē unicaman rabiāxa. Rabianan ca parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëoribi rabi —asaribi ñu ca 'áima 'icē —quianan ca —axa abē 'acantanti ca 'áima 'icē —quiāxa.

⁵ Usai quicēbētan ca parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo, ax a cērúai ami 'atimati bananun Nucēn Papa Diosan ēanxa. Usaquin ca cuarenta y dos 'uxéan unicaman aín bana cuanun ēanxa. ⁶ Usaquian ēncēxun ca aín cuēbitan Nucēn Papa Dios 'imainun anua ax 'icē 'atimaquin ñui bananan, aín nētēnu abē 'icē aín unicamaribi 'atimati banaquin ñuiāxa. ⁷ Usaquian ēncēxun ca camabi menu 'icē unicama, axa Nucēn Papa Diosmi catamēcē, abē 'acananquin ñusmoxa. Ñusmoxun ca camabi menu 'icē unicama, bētsi bētsi unibu, bētsi bētsi banan banacēcama, aín bana cuanun 'imiāxa. ⁸ Ēnē menu bucucē, ui unicamax cara me uniotabacē 'ain, Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, aín quiricanu aín anē cuēñeoma 'icē, a unicaman ca axa parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo aín bana cuanan rabiāxa.

⁹ Uicaman cara upí oquin 'unántisa tania an ca aín pabitan ēnē bana cuaquin aín nuitunēnbi sinánquin cuati 'icēn, ēsai quicē: ¹⁰ Uicaman cara uni itsi sipuanun 'inania, acamaxribi ca sipuacē 'iti 'icēn. An uni itsi manē xētocēn 'acē uni, a ca bētsi unínribi usaribi oquin 'ati 'icēn. Usa 'aínbi ca axa Nucēn Papa Diosmi catamēcē unicaman uisai cara ñu 'icēbētanbi Nucēn Papa Diosmi sinánti ēntima 'icēn.

¹¹ Bētsi ñuinacan'ëoribi cana me mēucüāxa aia isan. Aín matúxca rabētax ca carneronēn matúxcasaribi 'iāxa. Ax ca capésa ñuina chaira ax banacēsaribi banaxa. ¹² A ñuinacan'ëo me mēucüax ucē, aín cushi ca parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo abē 'aish aín cushisaribi 'iāxa. Usa 'ixun ca camabi menu 'icē unicaman parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo, axa motisama oquin tēacē 'aíshbi mocē, a rabinun me mēucüāxa ucē ñuinacan'ëon rabimiāxa. ¹³ Me mēucüāxa ucē ñuinacan'ëo an ca unían iscēma ñu 'anan unin 'acēma ñu 'axa. Usaquin 'anan ca unicaman ismainunbi tsi naínua menu 'ibúmiāxa. ¹⁴ Parúnpapanuax uaxa 'irucē ñuinacan'ëon ismainun, usoquin 'anúan Nucēn Papa Diosan ēncēxun ca unían iscēma ñu 'anan acēma ñuribi 'aquin, ēnē menu 'icē unicama paránxa. Paránan ca a ñuinacan'ëo parúnpapanuax uaxa 'irucē axa manē xētocēn motisama oquin tēacē 'aíshbi mocē, abi tanquin a iscēsaribi 'itánun 'anun uni 'amiāxa. ¹⁵ 'Amitancēxun ca parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo a tanquin 'acē ñu a banamiāxa. Banamiquin ca uicaman cara a ñu ax isa dios 'icē quixun rabiēcma 'icē, acama 'anun quixun uni 'amiāxa. ¹⁶ Usaquin 'anan ca camabi uni, 'apu unicama 'imainun 'apuma unicamaribi, ñuñu unicama 'imainun ñuñuma unicamaribi, an uni ñu mēēxuncēma unicama 'imainun an uni ñu mēēxuncē unicamaribi, camabi aín mēcēn mēqueu parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëonan 'inun 'unántioquin cuēñeocē 'inun 'amiāxa. 'Amianan ca aín mēcēn mēqueu 'unántiocēma 'icē, aín bēmánanu 'unántioquin cuēñeomiāxa. ¹⁷ 'Unántioquin cuēñeocē bana ax ca parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo aín anē 'iāxa. Aín anē 'acēma 'ain ca aín número cuēñeocē 'iāxa. Ui unicamax cara 'unántioquin cuēñeocēma 'icē an ñu maruanan ñu biti ca 'áima 'iāxa. ¹⁸ An ñu 'unáncē unin ca parúnpapanuax uaxa 'irucē ñuinacan'ëo uisai quicē cara aín número 'icē quixun 'unánti 'icēn. Aín númeroñēx ca, seiscientos sesenta y seis (666) 'icēn. Anēñu 'aíshbia númeroñu unisaribi ca a ñuinacan'ëon número 'icēn.

14

Ciento cuarenta y cuatro mil uníxa cantati bana

¹ Usaquin istancëxun istëcënquin cana Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, a matá me Sión cacë, anua Jerusalén 'icë, anu nicë isan. 'Ën iscëx ca abë 'aisamaira uni, ciento cuarenta y cuatro mil (144,000) unicama, axa aín bëmánanu Cristonën anë 'imainun Nucën Papa Diosan anënribi cuënëocë, a unicamax 'iaxa. ² A isanan cana naínuaxa banaia cuan. A banax ca baca xuqui cushíinra banaruia cuacësa 'ianan caná munuma banacësaribi 'aish 'itsa unían aín arpa 'aia cuacësaribi 'iaxa. ³ Acama ciento cuarenta y cuatro mil unicamax ca anun cantacëma, canta iotan cantaxa. A cantax ca anu Nucën Papa Dios 'icë a bëmánon 'imainun axa bamatimoi tsócë 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, acama 'imainun anu 'icë caniacëcë unicama męcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé, acaman bëmánauncüaxa cantacë 'iaxa. Uinu 'icë unínbi ca a canta 'unántima 'icën, unicama ciento cuarenta y cuatro mil (144,000) a Nucën Papa Diosan ainan 'inun iémicë, acaman cuni ca a canta 'unánxa. ⁴ A unicamax ca xanubë 'uchacëma 'ianan ñu 'atima 'ati cuëñima Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama ainanshi 'aish, ax quicësabi oi 'ia. Acamax ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun iémicë 'ianan Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ainanribi 'inun aín 'uchacama téréncë a 'icën. ⁵ Ënë unicamax ca aín nuitu aséribi upí 'aish cëmëi banacëma 'aish anu Nucën Papa Dios 'icë aín bëmánon 'ia.

Rabé 'imainun achúshi ángelnëxa bana

⁶ Usa 'ain cana bëtsi ángelribi isan. Camabi unin cuanun ca naínu nuani munuma banai, Cristo cupí ca unicamax xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quiaxa. Camabi menu 'icë unicama bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi menu 'icë, bëtsi bëtsi banan banacë an cuanun, ⁷ ca ësai munuma banaquin caxa:

—Anun Nucën Papa Diosan camabi uni aín ñu 'acësabi oquin, uisa cara oti 'icë usoquin 'ati nëtë ca uaxa. Usa 'ain camina ami racuéquin a rabiti 'ain. An naícama, mecama, parúnpapacama, xëxácama unio, a camina rabiti 'ain.

⁸ Usai quicëbë ca bëtsi ángelribi a caxu ai quiaxa:

—Babilonia, a ëma chaira, anu 'icë unicaman ca aín xanuma 'aínbi xanu itsin ñunshini cuëñti, 'imainun 'aisamaira ñu 'atima, an 'acësaribi oquian 'anun quixun camabi menu 'icë unicama 'unánmiaxa. A ëma 'imainun anu 'icë unicamax ca bërí cëñúaxa, ca 'áíma 'icën.

⁹ Usai 'icëbë ai ca bëtsi ángelribi munuma banai ësai quiaxa:

—Uicaman cara parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo 'imainun a tanquian a iscësa oquin unin 'acë ñu a rabicë cupí aín bëmánanu cuënëocë unicama, 'imainun aín bëmánanu cuënëocëma 'aish aín męcénu cuënëocë 'icë ¹⁰ a unicama ca Nucën Papa Diosan 'aisamairai ami nishquin castícantí 'icën. Acaman ca anuaxa manë tsi 'imainun azufre rëquirucë, anuxun 'aisamaira oquin paë tanti 'icën. Nucën Papa Diosan ángelcama 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, acaman ca atúxa usai 'ia isti 'icën. ¹¹ Manë tsi anuxuan atun xëñibua 'aínbi paë tanti, anuax ca aín cuin nëtëtima tëxëquiruia. Usai ca an parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo, 'imainun a tanquian a iscësa oquin unin 'acë ñu a rabicë unicama, 'imainun ñuinacan'ëon anë anu cuënëocë unicaman nëtëtimoquin nëténbi imébi paë tanti 'icën. ¹² Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan unicama, an aín bana quicësabi oquin 'anan Jesúsmi catamëcë, acaman uisai cara ñu 'icëbë tëmëraquinbi aséribi ami sinánti ëntima 'icën.

¹³ Usai ángel banaia cuatancëxun cana naínuaxa ësakin 'ë cai banaia cuan:

—Ënë bana ca cuënëot: Ax Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë unicamax ca bamatancëx chuámarua tani cuëñti 'icën. Naínuaxa banai quicësaribi oi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ësai quia: Usa unicaman ca bamatancëxun tëmëratëcënquin paë tantëcëntima 'icën. Añu ñucama cara Jesucristonan 'ixun a 'axuanxa, acama ca Nucën Papa Diosan manuquinma sinanía. Usa 'ain ca a unicama chuámarua tani cuëñti 'icën.

Uva bimi bicēsaribi oquin uni biti bana

¹⁴ Usaquin istancēxun istēcēnquin cana nētē cuin uxuanua unisa 'aish tsócē isan. Aín maxcánu curi 'acē mañuti 'imainun ca aín mēcēnan machítusa 'aishbi tēntúñu manē cuēnucē tuíncē 'iaxa. ¹⁵ Usai 'imainun ca anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu anuax bētsi ángel chiquíaxa. Chiquiti munuma banaquin ca axa nētē cuínu tsócē a caxa:

—Bimicama ca pēcēti sēnéanxa, anun a biti nētē ca uaxa. Min manē cuēnucē, anun camina bimicama biti 'ain, bixun camina timēti 'ain.

Usai bimi biti ñui quíbi ca ángel, uni biti ñui quiaxa. ¹⁶ Quicēbētainshi ca axa nētē cuínu tsócē an, unían manēn tēaquin bimi upíbu bicēsaribi oquin, camabi uni upíbu biaxa.

¹⁷ Usoquian axa nētē cuínu tsócē uni an upí unibu bicēbē ca bētsi ángel naínu 'icē anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuax chiquíaxa. Chiquíquiani ca anribi machítusa 'aishbi tēntúñu manē cuēnucē buánxa. ¹⁸ Buania chiquíicēbē ca ángel itsi, an ñu tsi nēēnmianan tsi bēnánti cushiñu, ax anuxun sanutanun tsēpasa ñu nēēnti anuan chiquíaxa. Chiquítancēxun ca munuma banaquin axa manē cuēnucēñu ángel caxa:

—Uvas bimicama ca pēcēti sēnéanxa. Usa 'ain camina min manē cuēnucē, anun tēaquin uvas bimicama biti 'ain, bixun camina timēti 'ain.

¹⁹ Quicēbētan ca ángelcaman aín manē cuēnucē, anun tēaquin biquin timētancēxun, anuxun chinínti anu buánxun bucúanxa. Usoquin 'acē, ax ca an aín bana cuaisama tanquin Nucēn Papa Dios nishmia unicama a ñui quicē 'icēn. Ax ca uisaira oquinshi cara Nucēn Papa Diosan a unicama castícanti 'icē qui quicē 'icēn. ²⁰ Usoquian anuxun uvas bimi chinínti anu bucuria cana isan. Iscēx ca ēmanuax anuxuan chiníncancēx 'aisamaira imi ēbánquianxa. A imi ēbanquianxa racácē, aín nēmin ca caballo nicē aín cuēbí sēnēn 'iaxa. Usa 'aish ca a imia me mapubiani ēbánquiancē, ax trescientos kilómetros sēnēn 'iaxa.

15

Ashiquian ángelnēn, mēcēn achúshi 'imainun rabé oquin unicama paē tanmia

¹ Usai 'icēbētan cana bētsi ñuribi naínu 'icē isan. A isi cana ratúan. Ratúquin cana ángel mēcēn achúshi 'imainun rabé isan. Acama achúshi achúshinēx ca anun menu 'icē unicama aín 'ucha cupí castícanti ñuñu 'iaxa. Usoquin ca anuishi sēnéonquin aín nishcē sēnéntanun Nucēn Papa Diosan 'amiaxa.

² Usoquin ángelcama isanan cana parúnppa upí, bēxnān bēxnānquicē iscēsa 'aishbi 'unpáxma 'aish tsi rēquirucēcēñun mēscucē iscēsa isan. Anu ca 'aisamaira uni, arpa, anun Nucēn Papa Dios rabiti, a ñuñu sētéaxa. A unicamax ca parúnppanuax uaxa 'irucē ñuinacan'ēo, a rabicēma, 'ianan a tanquin unin 'acē ñu rabicēma, 'ianan aín número aín bēmánan 'imainun aín mēcēnu 'acēma 'iaxa. ³ Anuax ca Nucēn Papa Dios rabi cantaxa. Moisés, an Nucēn Papa Diosan cacēsabi oquin 'á, a sinánan Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin 'á, aribi sinani ca Nucēn Papa Dios rabi cantaxa. Ēsai quicē ca a canta 'iaxa:

Minmi 'acē ñucamax ca upíira 'icēn, unin sináncēsamaira oquin sinánquin camina ñu 'acēn. Mix camina Nucēn 'Ibu Dios 'ain. Min cushix ca chaira 'aish bētsi cushisama 'icēn. Mix cushiira 'aish camina camabi menu 'icē unicaman 'Apu 'ain. Usa 'aish camina sinánñuira 'ixun paránquinma atúxribia upí 'inun 'iminux atun 'Apu 'ain. ⁴ Nucēn 'Ibu Dios, ¿uix cara mimi racuétima 'ic? ¿Uin cara mi rabbitima 'ic? Mixēshi camina upíira upí sinánñu 'ain. Mix upí sinánñu 'ixun ñu upíshi 'aia iscē 'ixun ca camabi menu 'icē unicaman mimi sinánquin mi rabiti 'icēn.

⁵ A unicama cantaiā istancēxun istēcēnquin cana naínu 'icē anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu, aín xēcuēa xēóquia isan. A xubu mēúira 'icē 'iti anu ca bunánti anua Nucēn Papa Diosan cuēnēo maxax pará rabé nancē 'iaxa. ⁶ Xēóquicēbē ca ángel, axa anun menu 'icē unicama 'aisamaira oquin tēmēramiti ñuñu mēcēn achúshi 'imainun rabé, acamax anuax chiquíaxa. Aín chupax ca xapusa ñu uxuira 'acē, 'ianan chuañuma upíira

upí 'iaxa. Anúan shitēcērēquicē ax ca curi 'acē 'iaxa. ⁷ Usa 'ain ca ángelcama chiquitia axa 'itsa bēruñu rabé 'imainun rabé ñu acama achúshinēn a ángelcama achúshi achúshi, xanpa curi 'acē 'inánxa. A xanpacamanu ca axa bamatimoi tsócē Nucēn Papa Diosan, anun atumi nishquin an 'atima ñu 'acē unicama castícanti ñu 'iaxa. ⁸ Angelcama anuax chiquícēbē ca anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu anua aín cushi 'ain, tsin cuinan nuturucēsa 'iaxa. Usai 'icē cupí ca a mēcēn achúshi 'imainun rabé ángelcaman ñu 'atia sēnētamainun uinu 'icē uníxbi a xubunu atsíncēma 'icēn.

16

Anun uni paē tanmiti xanpanu 'icē ñucama ñui quicē bana

¹ Usai 'icēbētan cana anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu 'ucē mēúciāx munuma banaquin a ángelcama caía ēsai quia cuan:

—Mitsun xanpa buani camina anu 'icē ñucama, anun Nucēn Papa Diosan an ñu 'atima 'acē unicama castícanti, acama menu tutucaí cuanti 'ain.

² Cacēx cuanxun ca achúshi ángelnēn pain aín xanpanua 'icē ñu menu tutucaxa. Tutucacēbē ca uicamax cara axa parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ēonan 'icē 'unántioquin cuēñocē, 'ianan a tanquian a iscēsa oquin unin 'acē ñu rabićē unicamanu 'aisamaira chancu 'iruaxa. Usai 'iquin ca aín nami chēquimiquin 'aisamaira oquin paēoxa.

³ Usai 'icēbētan ca bētsi ángelnēn aín xanpanu 'icē ñu parúnpapanu tutucaxa. Tutucacēbē ca parúnpapa, uni bamacēnēn imisa 'iaxa. Parúnpapa axa imi 'ain ca anu 'icē ñuinacama bamaxa.

⁴ Usai 'icēbētan bētsi ángelnēnribi aín xanpanu 'icē ñu bacacamanu 'anan xēxácamanu tutucacēbē ca a 'unpáxcamaribi imi 'iaxa. ⁵ Usaía 'unpáxcama 'icēbētan cana an bacacama iscē ángel ēsai quia cuan:

—Nucēn 'Ibu Dios 'aish ca min sinan usabi asérabi upíira upí 'icēn. Mix camina usabi 'iá 'aish usabi 'ain. A 'unpáxcamami usoquin imi 'imia isquin cana 'unan, min sinan upí 'ixúnmi ñu 'aisama cuēñcēma cupí camina usoquin 'an. ⁶ Minmi usoquin tēmēramicē unicama an ca min uni 'itsaira 'anan an mixmi quicē bana uni ñuixuncē uni 'itsaira bamamiāxa. Usaquian 'acē cupí camina a xēanun imi 'inan. Atun 'ucha cupíbi ca usai 'ia.

⁷ Usaquin cuanan cana anuxun tsēpasa ñu sanutanun nēēnti, anuax ēsai qui banaia cuan:

—Usa ca. Nucēn 'Ibu Dios 'aish camina min cushi chaira 'aish, bētsi cushisama 'ain. Min sinan upíira 'ixun camina uisa caramina oti 'ai usoquin 'an. Mixmi ñu 'atima cuēñcēma cupí camina usoquin 'an.

⁸ Usai 'icēbētan ca bētsi ángelnēnribi aín xanpanu 'icē ñu tutucaquin barinu anpēncaxa. Anpēncacēbētan ca cushiira pēquiquin, barin 'itsisan unicama xaronun Nucēn Papa Diosan 'imiāxa. ⁹ Usoquian 'aisamaira oquin 'itsis oquin xarocēxunbi ca unicaman sinanaquin atun ñu 'aisama 'acēcama ēncēma 'icēn. Ēníma 'ianan ca Nucēn Papa Dios rabićēma 'icēn. Nucēn Papa Diosan ca anúan atu castícancē ñucama nētēntianxa. Usaquian 'ati 'aishbi ca sinanatíma ami xuatemati nishi Nucēn Papa Diosmi 'atimati banaxa.

¹⁰ Usai 'icēbētan ca bētsi ángelnēnribi aín xanpanu 'icē ñu, anua parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ēo 'icē, anu tutucaxa. Tutucacēbē ca anua an 'ibuacē unicama 'icē ax bēánquiāxa. Usai 'icēbētan 'aisamaira oquin paē tani ca aín unicama bēnéāxa. ¹¹ Paē tani bēnéquin ca aín paē 'imainun aín chancu 'aisamaira 'ain, axa naínu 'icē Nucēn Papa Dios, ami nishi 'atimati banaquin ñuiāxa. Usai 'i ca ñu 'atima 'ati ēni sinanacēma 'icēn.

¹² Usai 'icēbētan ca bētsi ángelnēnribi aín xanpanu 'icē ñu Eufrates bacanu tutucaxa. Tutucacēbē ca aín 'unpax ēsquiāxa, aucūaxa bari urucē menu 'icē 'apucamaxa anun unun. ¹³ Ēsaquin isanan cana capēsa ñuina chaira, 'imainun parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ēo, 'imainun an Nucēn Papa Dios rabiquinma ñuinacan'ēo rabinun quixun unicama paráncē, acaman cuēbínuaxa ñunshin 'atima, tuan tita iscēsa ñu rabé 'imainun

achúshi chiquitia isan. ¹⁴ A ñunshin 'atimacama tuan tita iscësa, acaman ca unicama paránuxun unin 'acëma ñu 'axa. Usoquin 'anan ca camabi menu cuanquin, anu 'icë 'apucama aín suntárucamaxa bëtsi menu 'icë suntárubë 'acananux tsuáquirunun sinánmi-axa. Usa 'ixun ca camabi uni timëaxa, axa aín cushi chaira 'aish bëtsi cushisamaira Nucën Papa Dios, an anun 'aisamaira oquin atu castícantí nëtë sënëncëbëtan. ¹⁵ “Ësai ca 'iti 'icën: An ñu mëcamacë uníxa unin sináncëma 'aínbi 'icësaribicuatsini cana 'ëx uti 'ain. 'Ëx ucëbë ca an upí ñu 'aquin 'ëx uti caíncë uni, ax cuëenti 'icën. Ax ca chupa upí pañucësa 'aish rabíntima 'icën. Usa 'aish ca chupañuma 'icëa uni raírinën iscëxa uni rabíncësaribi 'itima 'icën”. ¹⁶ Ñunshin 'atimacama tuan tita iscësa, an sinánmicëx ca camabi menu 'icë 'apucama 'imainun aín suntárucamax Armagedón cacë me anu timëaxa. A mex ca hebreo banan Armagedón cacë 'icën.

¹⁷ Usai 'icëbëtan ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuax chiquicë ángel itsínribi aín xanpanu 'icë ñu tutucaxa. Tutucacëbëa naínu 'icë anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anua Nucën Papa Dios 'icë anuax ësai banaia cana cuan:

—Anuishi sënëncëquin cana 'an.

¹⁸ Usai 'icëbë ca caná mëriti banacëbë bëtsi ñuribi sharámainun mecama shaíqui-axa, uisa nëtënbía unin tansamaira oi. ¹⁹ 'Icëbë ca Babilonia cacë ëma, ax achúshi 'aishbi rabé 'imainun achúshisa 'itánun tuquimainun camabi menu 'icë ëma chanu 'icë xubucamax rurucubuaxa. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan Babilonianu 'icë unicamami nishquin, atun ñu 'atima 'acë a manucëma 'ixun paë tanía tëmëratánun castícanxa. ²⁰ Mecama shaíquicëbë ca nasícama 'imainun matá me 'imainun aín bashicamaribi 'aíma 'inun nëtéaxa. ²¹ 'Imainun ca 'uí 'aishbi matsiira 'aish iru, acamax nafnuax achúshi achúshinëx cuarenta (40) kilosa 'aish rëucubuaxa. Rëucubucëbëtan 'aisamaira oquin paë tani ca ami nishi a unicamax Nucën Papa Diosmi 'atimati banaxa.

17

'Atima xanu ñuibi Babilonia 'atimoti ñui quia bana

¹ Usai 'icëbëtan ca xanpañu mëcën achúshi 'imainun rabé ángelcama, a achúshinëx 'ënu uquin, xanu ñuicësoquinbi Babilonia ñuiquin ësaquin 'ë caxa:

—'Aisama 'aish ca Babilonia ëmanu 'icë unicamax ënë xanusa 'icën. Ca ut. Mi cana xanu 'atima, axa parún-papa camánan tsócë, a cara aín 'ucha cupí uisoquin Nucën Papa Diosan castícantí 'icë quixun mi ismiti 'ain. ² A ëmanu 'icë unicaman ca bëtsi menu 'icë unicamacëñun atun 'apuburibi, atun 'acësaribi oquian ñunshínquin 'atima ñu 'anun 'ami-axa.

³ Usaquin catancëxuan ángelnën, namáquin iscësa oquin isnun anu uni 'icëma menu 'ë buáncëxun cana xanu achúshi ñuinacan'ëo ushían a camánan tsócë 'isan. A ñuinacan'ëo anu ca 'itsa anë cuënëocë 'i-axa, anë 'aisama, Nucën Papa Diosmi 'atimati banacë ca a anëcamax 'i-axa. Usa 'aish ca aín maxcácamá mëcën achúshi 'imainun rabé 'aish aín matúxcacama mëcën rabé 'i-axa. ⁴ A xanu anu tsócë ax ca aín chupa minanën pucucësa 'imainun ushían 'i-axa. 'Imainun ca ñun curánan curi 'acë 'ianan maxax upíra upí 'acë 'ianan perla pañucë 'ixun curi 'acë xanpa tuíncë 'i-axa. A xanpanu ca aín ñu 'aisama 'acëcamá purucësa 'i-axa. ⁵ Usa 'aish ca aín bëmánanu achúshi anë unin 'unáncëma 'aishbi ësai quicë 'i-axa: “Ënë ëma cha, Babilonia, ax ca 'aisama xanucharibi 'icën. Usa 'aish ca a an 'unánmicë 'aish camabi uni 'imainun xanu, an nu 'aisama 'acë aín titasa 'icën”. ⁶ A xanúxa, Nucën Papa Diosan uni 'icëa unin 'acë 'imainun an Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncë cupía unin 'acëx bamacë unicaman imi xëax, anun paëanx cuëinra cuëenia cana isan. Isi, cana ratúira ratúan. ⁷ Ratutiabi ca xanpa tuíncë ángelnën 'ë caxa:

—¿Uisacatsi caramina ratutin? A xanu 'imainun ñuinacan'ëo anu a xanu tsócë, axa aín maxcá mëcën achúshi 'imainun rabé 'ianan aín matúxca mëcën rabé, a rabëtax cara uisa 'icë quixuan unin 'unáncëbëtanmabi cana mi 'unánmiti 'ain. ⁸ A ñuinacan'ëo a min iscë, ax ca 'iacëxa, 'aishbi ca bërí 'aíma 'icën. Ca quini cha nëmínra anu 'icën. Anu 'aishbi ca anu xënbua 'aínbi paëira tani tëmëratí anu cuanux, quini cha nëmínra anuax

chiquíti 'icën. A ñuinacan'ëo anua xanu tsócë, axa parúnpapanu 'ia, axa anu 'iá, 'aíshbi nētëa 'aish utēcënia isi ca a Nucën Papa Diosan nētënu 'iti oquin nētë ióñubi aín anë cuëñëoma unicama, ax ratúira ratúti 'icën.

⁹ Sinánñu 'ixun camina 'ën mi cacë bana upí oquin cuati 'ain. Ënëx ca ësa 'icën: Anua xanu tsócë ñuinacan'ëo, aín maxcácamo mēcën achúshi 'imainun rabé, acamax ca matá me mēcën achúshi 'imainun rabé, anu a xanu tsócë, asaribi 'icën. ¹⁰ Usa 'aish ca mēcën achúshi 'imainun rabé 'apucama asaribi 'icën. A 'apucamax ca mēcën amo 'icë sënën, axira paían cushi 'icë axa bamacëbë bamacëbë 'apu 'iacëxa. Achúshinëx ca bërí usaribi 'apu 'icën, bëtsi ca 'icëma pain 'icën. Ax ca 'apu 'aíshbi xëñibunuxunma 'aia. ¹¹ Acamax achúshi achúshinëx 'icëbë ca acama 'icësaribi 'aíshbi bëtsi axribi 'apu 'iti 'icën. Ax ca ñuinacan'ëo, anu a xanu tsócë, axa 'iá 'aíshbi nētécë, a 'iti 'icën. 'Apu 'itancëx ca anu ax xëñibua 'aínbi paëira tani tëmëratí anu cuanti 'icën.

¹² A ñuinacan'ëon matúxca mēcën rabé isquin camina mēcën rabé 'apu sinánti 'ain. Ax 'apu 'aíshbi ca 'apu 'icëma pain 'icën. Atux ca a ñuinacan'ëo abë 'apu 'iti 'icën, 'aíshbi ca xëñibuti 'ima achúshi horaishi 'apu 'iti 'icën. ¹³ A mēcën rabé 'apucaman ca raírinën sináncësaribi oquin sinania. Acaman ca a ñuinacan'ëon cacësabi oquin 'anan atúan 'ibuacë unicama usaribi oquin 'anun 'amiti 'icën. ¹⁴ Acamax ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama abë 'acananiti 'icën. 'Acananquin ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ax cushiira 'aish, 'ibucaman 'Ibu 'ianan 'apucaman 'Apu 'ixun axa abë 'acananécama ñusmoti 'icën. Axa abë 'icëcaman ca a amia catamënun caísqin Nucën Papa Diosan sinánmicë 'ixun uisai cara ñu 'icëbëtanbi a ëncëma 'icën. Usa 'ixun ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama abë 'icëcaman axa abë 'acananécama ñusmoti 'icën.

¹⁵ Usaquin catancëxun ca ángelnën ësaquin 'ë catëcëanxa:

—Parúnpapacama, anua 'atima xanu tsócë, a isquin camina 'aisamaira uni, camabi menü 'icë unibu 'ianan camabi banan banacë unibu acama sinánti 'ain. ¹⁶ A mēcën rabé matúxca a isquinmi mēcën rabé 'apu sináncë, acaman ca ami nishquin a xanu ñusmoti 'icën. Ñusmonan ca chupañuma 'imianan aín nami pianan tsin nëënti 'icën. ¹⁷ Usaía 'inun ca Nucën Papa Diosan a mēcën rabé 'apucama bëtsin sináncësaribi oquían sinánun 'imiáxa. Nucën Papa Diosan 'imicëxun ca atun, anua a xanu tsócë ñuinacan'ëon cacësabi oquin 'anan atúan 'ibuacë unicama usaribi oquin 'anun 'amiáxa. Aín banacama sënëntamainun usai 'inun ca Nucën Papa Diosan 'imiáxa. ¹⁸ Ami iscë xanu a sinánquin camina ëma cha, anu 'icë unicama 'aisama 'ixun camabi menu 'icë 'apucama 'imainun atun unicama, asaribia 'inun 'unánmicë, a sinánti 'ain.

18

Babilonianu 'icë unicama ñusmo

¹ Usai 'icëbëtan cana bëtsi ángel naínuax aia isan. Ax cushiira 'ixun ca aín pëcacën mecama pëcaxa. ²⁻³ Ai ca munuma banai quiáxa:

—Babilonianu 'icë unicaman 'aisamaira oquin ñu 'atima 'acë 'ixun ca bëtsi mecamanu 'icë unicamanribia usaquin 'anun sinánmiáxa. Camabi nētënu 'icë 'apucamaxribi ca Babilonianu 'icë unicaman 'aia isi aín unicamabë usaribiti 'i cuëëanxa. Babilonianu 'icë an ñu marucë unicamax ca 'itsa ñu upíira 'imainun cupíira bianan maruanan aín nuitunën upí oquin sinanima 'itsa curíquiñuishi 'iti sinánxa. Atúxa usai 'ia isi ca camabi menu 'icë an ñu marucë uni, Babilonianu 'icë ñu biquin marui 'itsa curíquiñu 'iáxa. A ëmanu 'icë unicamaxa usai 'i 'aisama 'icë ca Nucën Papa Diosan ñusmoxa. Ñusmocëbë ca anu 'icë xubucama rurucubuaxa. Usa 'ain ca ñunshin 'atimacama anu bërí 'ia, uisaira ñunshin 'atimacama cara, ax ca anu 'ia, 'imainun ca uisa ñu pëchiu 'atima cara unin cuëëncëma, axribi anu 'ia.

⁴ Usai naínuax ucë ángel quicëbëtan cana naínuaxa bëtsi banan banaia cuan, ësai quicë:

—'Ēn unicamax, mina anu 'icē unicama 'icēsaribiti 'uchain camina a ěmanuax cuanti 'ain, a unicama atun 'ucha cupí tēmēramicēsaribi oquin mitsuribi tēmēramiti rabanán.⁵ Atun 'ucha ca 'aisamaira 'icēn, ñu manámi chaioruquin bucúncēsa ca ax 'icēn. Usa 'icē ca Nucēn Papa Diosan atun 'uchacama manuquinma sinánxa.⁶ Anu 'icē unicaman uni raíri tēmēramicēsaribi oquin camina mitsun atu tēmēramiti 'ain. Atúan uni raíri tēmēramicēsamaira oquin camina aturibi tēmēramiti 'ain.⁷ Anu 'icē unicaman rabíquin, —nux cananuna bētsi unicamabētan sēnénmaira 'ai —quixun sinánan atux cuēñcēsabi oquinshi 'aiabi camina acama 'aisamairai tēmēranun 'imiti 'ain. Atun ca “'Ēn cana casunamēcē xanun 'acēsoquin tēmēratima 'ai” quixun sinania.⁸ Usaquian sináncēbēbi ca anúan atu tēmēramiti nētē uti 'icēn. A nētēn ca 'itsa uni bamati 'icēn. 'Imainun ca raíricamax rarumati tēmēranan 'acēñuma 'aish bamatisa tanti 'icēn. A nētēn ca a ěmacamax tsin picē 'iti 'icēn. Usaquin ca Nucēn 'Ibu Diosan ax cushiira 'ixun atun 'uchacama cupí atu 'uchoquin castícantí 'icēn.

Usai náinuaxa banaia cana cuan.⁹ Bētsi 'apucama, an aín unicamaribia Babilonianu 'icē unicaman ñu 'atima 'acēsaribi oquin 'anun 'amicē, ax ca Babilonia tsin piquin cēñucēbēa, aín cuin tēxéruia isi, munuma rarumati inti 'icēn.¹⁰ Ianan ca racuēti 'uracēox quiti icēn:

—Usai 'imari 'itibi camina 'in. Babilonia chaira, mix bētsi ěmasama 'iá 'aíshbi camina bēnētishi Nucēn Papa Diosan 'uchoquin castícantē 'ain.

Usai ca 'apucama quiti 'icēn.

¹¹ A ěmanu 'icē unicamaxa cēñúcē 'ain ca camabi menu 'icē an ñu marucē unicama rarumati inti 'icēn, bēría an atun ñu maruti 'aíma 'ain.¹² Ñu curi 'acē, manē uxua 'acē, maxax upíira upí ichúcēsa, perlas, chupa xapu 'acēsa upí oquin xēocē, bētsi chupa minanēn pucucēsa, chupa ushían, acama 'imainun bētsi bētsi sanu i, elefante xēta 'acē ñu, cupíira cupí ñu, i 'acē, 'imainun cashtá manē 'acē 'imainun bētsi manē 'acē 'imainun upíira maxax uxua 'acē acama,¹³ 'imainun sanu ro, i baca sanuira oquin 'acē, tsēpasa 'aíshbi nēñcēx sanuira ñu, vino, xēni, trigo, trigo réncē, acama 'imainun a ñu papimiti 'aracacē ñuina 'imainun carnero, caballo, caballonēan niquincē auto, 'imainun uni, an uni itsi ñu 'axúnun maruti, a ñucama bēia —an bití ca bērí 'aíma 'icē —quixun sinani ca an usa ñu marunuxun bēcē unicamax rarumati inti 'icēn.¹⁴ Inquin ca ěsaquin a ěmanu 'icē unicama cati 'icēn:

—Anúnmi cuēñan bimiñuma camina 'ain. Mitsun ñu upícama 'imainun mitsun ñun curánacama ca cēñuti nētéaxa, camina acama istēcēntima 'ain.

¹⁵ Usa 'ain ca an axa Babilonianu 'icē unicama ñu 'inánquin 'itsa curíqui bicē unicama racuēti 'ura sētētāx rarumati inti 'icēn.¹⁶ Iní ca ěsai quiti 'icēn:

—'Imari 'itibi ca 'iāxa. A ěma cha anu 'icē unicamax ca xanun atun chupa upíira upí minanēn pucucēsa 'imainun ushíanēn pucucē pañucēsa 'iāxa. 'Ianan ca xanu ñu cupíira cupí, curi 'acē, maxax upí 'acē, 'imainun perla, po namé iscēsa, usa ñucaman mēñocacēsa 'iāxa.¹⁷ Usa 'aínbi ca bēnētishi a ñu cupíira cupí ax cēñúaxa.

Usai quicēbē ca ax manē nuntiñu 'icē unicama, 'imainun an a nunticama niquincē unicama, 'imainun axa a nunticaman cuancē unicama 'imainun parúnpapan bētsi bētsi nētēnua maruti ñu bēnux cuancē unicamaxribi 'ura sētéaxa.¹⁸ Sētētāx ca a ěma usoquin nēñcēxa aín tsin cuin tēxéruia isi cuēñcēni ěsai quiāxa:

—Uinu 'icē ěmáxbi ca ěnē ěmasama 'iāxa.

¹⁹ Quianan ca masá nuitucē uníxa 'icēsaribiti me cupúcē bitancēx aín maxcánu mapucuti rarumati ini quiāxa:

—Usai 'imari 'itibi ca 'ia. A ěmanu 'icē unicamax 'aisamaira curíquiñu 'ixun ca an aín manē nuntin maruti ñu bēcē unicaman ñu biāxa. Bicēbē ca a unicamaxribi 'aisamaira curíquiñu 'iāxa. Usa 'aínbi ca bēnētishi a ěmanu 'icē unicamax cēñúaxa.

²⁰ Usai quianan ca ěsairibi quiāxa:

—Aín unicama paē tanmiquin tēmēramicē, a cupíquin ca Nucēn Papa Diosan Babilonianu 'icē unicama cēñuaxa. Usaquin 'an ca náinu 'icēcama, 'imainun an aín bana

ñuixunun Jesusan caíscë unicama, 'imainun an Nucën Papa Diosan bana uni ñuixuncë unicama, 'imainun axa ami catamécë aín unicama, camáxbi cuëenti 'icën.

²¹ Usai a unicamax quicëbëtan ca anun ñu bacati cushiñu ángel achúshinën maxax chaira, anun ñu rënti maxáxa, a biquin parúnpapanu niaxa. Ni ca quiaxa:

—A maxax istëcëntimoquin nicë usaribi ca Babilonia, a ëma chaira, 'imainun anu 'icë unicamaxribi unin a istëcëntimoquin cëñucë 'iti 'icën. ²²⁻²³ Anu 'icë, an ñu marucë unicama bëtsi menu 'icë an ñu marucë unicamasama 'aish, ñubé 'ixun ca camabi menu 'icë unicama paránquin 'atima ñu 'amiaxa. Usa 'aínbi ca Babilonia ëma cha anuxun arpa cacë ñua raírinën 'amainun raírinënribi pacon banomainun bëtsi bëtsi ñucamaribi 'ai cuëeni sharatia unin cuatëcëntima 'icën. An i 'anan manë uniocë unían anuxun 'atëcënti ca 'aíma 'iti 'icën. An ñu rëncë xanúan ñu rënquin tarúncaia ca unin cuatëcëntima 'icën. Anun xubucama pëcati lamparín ca 'aíma 'iti 'icën. Unin xanu biti nëtë ca 'itëcëntima 'icën.

²⁴ An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'imainun axa ami sináncë unicama 'imainun camabi menu 'icë unia unin 'acë, ax ca Babilonianu 'icë unicaman 'ucha 'iata. Usa 'ain ca Babilonianu 'icë unicama Nucën Papa Diosan cëñuaxa.

19

¹ Usaquian 'an cana 'aisamaira uníxa naínuax munuma sharati banaia cuan, ësai qui: Nucën Papa Dios cananuna munuma banaquin rabin. Axa 'Apuira 'aish cushiira an ca uni ainan 'inun iémiata quiquin ca camabi unin a rabi 'icën. ² Ax aín sinan upíira 'ixun ca uisa cara oti 'icë usoquin 'aia. Ñu 'atima cuëenquinma ca usoquin 'aia. Usa 'ixun ca Babilonia ëmanu 'icë unicama, an camabi menu 'icë unicama 'atima ñu 'anun 'unánmianan ami sinánxma 'inun 'unánmicë cupí acama 'uchoquin castícanxa. Usaquin 'aquin ca an aín unicama 'acë unicama cupíaxa.

³ Usai quianan ca ësairibi quitëcëanxa:

—Nucën Papa Dios cananuna munuma banaquin rabin. Nëëmëti ca Babilonia bënámëtima 'icën. Usa 'aish ca xëñibua 'aínbi aín tsin cuín nëtëtima 'icën.

⁴ Usai 'imainun ca mécën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacëcë unicama 'imainun axa 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsocé, acaman ca aín bëmánon meu bësuquin Nucën Papa Dios, 'Apuira, a rabi cuëenquin caxa:

—Usai ca 'iti 'icën. Miishi cananuna munuma banaquin rabin.

⁵ Cacéxa anu Nucën Papa Dios 'icë anuax ësai banaia cana cuan: An axa cuëencësabi oquin 'acë unicama, aín cushibu 'imainun aín cushimabu, mitsun camina camaxunbi Nucën Papa Dios rabi 'ain.

Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, a unin xanu bicësa isá bana

⁶ Usai quicëbëtan cana 'aisamaira uni munuma cushin banacësari banaia cuan. A banax ca baca xuqui cushínra banarucësari 'ianan caná munuma banacësaribi 'iata. Èsai banaia cana cuan:

Nucën 'Ibu Dios axa aín cushi chaira 'aish bëtsi cushisama, ax ca 'Apuira 'icën. A cananuna munuma banaquin rabin. ⁷ Cuëëinra cuëenquin a rabinun ca rabican. Anúan a Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ax aín unicamabë biránanti nëtë ca uaxa. Aín unicamax ca abë 'inux mëníocaxa, unían biti xanúxa aín bënëbë biránanux upiti mëníocacësaribiti. ⁸ Usa 'ain ca aín unicama chupa chuañuma, uxua upíira pañucësa 'icën.

Banaia ësai quia cana cuan. Axa Jesucristomi catamécë unicaman pañucë chupa, ax ca aín nuitu upí 'ixun upí ñu 'acë a 'unántiocë 'icën.

⁹ Usai quicëbëtan ca ángelnën 'ë caxa:

—Èsaquinribi ca cuëñot: “Uicamax cara Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, anúan aín unicama abë 'iti nëtéan abë 'inun camicë 'icë, acamax ca cuëëinra cuëenti 'icën, unían xanu biquin abëtan pi unun camicë unicamax cuëencësamaira oi”.

Èsaquinribi ca 'ë caxa:

—Ĕnë bana a 'ën mi cacë ax ca Nucën Papa Diosaxa quicë 'icën. Ca asérabi 'icën.

¹⁰ Quicëbë cana a rabinux a ángel tanáin rantin purúan. Usai 'iabi ca 'ë caxa:

—Usai 'iáxma ca 'it. Uicaman cara Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunia an ca Jesús ñuiquin an 'unánmicë banacama uni ñuixunia. Mibëtan ax Jesús quicë banacama quicësabi oi 'icë uicaman 'acésaribi oquin cana 'ënribi ax quicësaribi oquin 'aquin Nucën Papa Dios rabin. Usa 'ain ca 'ë rabixunma Nucën Papa Diosëshi rabit.

Axa caballo uxuanu tsócë

¹¹ Usaquin ángelnën cacëxun cana naí panárabëcë isan. Anuaxa caballo uxua chiquitia cana isan. Ax a caballonu tsócë, ax ca Aín Quicësabi Oquin 'Acë caquin anëcë 'ianan ca An Uni Paráncëma caquin anëcë 'iaxa. Usa ax 'ixun ca 'atima unicama a uisoquin cara 'aisa tania usoquin castícanan axa upí sinánñucama a upí oia. ¹² Aín bëru rabé ca tsi rëquirucë ënxáira iscësa 'iaxa. Axa asérabi 'apuíra 'ain ca 'apun mañuti 'itsaira aín maxcánu 'iaxa. Aín anë cuënëocë 'icë ca uinu 'icë unínbi uisai quicë cara a 'icë quixun 'unántima 'icën, ainshi ca 'unania. ¹³ Aín chupa ca imin pucucë 'iaxa. Ax ca aín anë Nucën Papa Diosan Bana caquin anëcë 'iaxa. ¹⁴ Axa naínu 'icë caballo uxuanu tsócë ax chiquitia ca aín caballo uxuanu tsotax naínuax chiquíquin axa abë 'icë uicaman a nuibianxa. An nuibiancëcamax ca chupa uxua upíira upí chuañuma pañucë 'iaxa. ¹⁵ Ax pain chiquicë aín cuëbínuaxa machítusa manë xëtocë chiquitia cana isan. A manë xëtocë ax ca camabi menu 'icë axa ami sináncëma unicama anun 'ati 'iaxa. Ax cushi 'ixun ca camabi menu 'icë unían aín bana cuanun 'imiti 'icën. 'Imainun ca ax cushiira 'ixun axa ami nishcë unicama Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin castícananti 'icën, uvas bimia taën chacacëx cëñúcsaribi 'inun. ¹⁶ Aín chupanu 'imainun ca aín quisinuribi ësaquin cuënëocë 'iaxa: “'Apucaman 'Apu 'ianan 'ibucaman 'Ibu”.

¹⁷ Usaquin istancëxun cana ángel achúshi barinu nicë isan. An ca munuma banaquin axa me manámi nuáncë ñu pëchiucama ësaquin cuëanxa:

—Ca ut, Nucën Papa Diosan mitsúnmi pinun mëníocësabi oquin nami pinux ca timëti ut. ¹⁸ 'Apucama 'imainun suntárunën capitáncama, 'imainun aín cushi unicama, 'imainun axa caballonu tsócë unicama a 'imainun atun caballocalamaribi, 'imainun an uni ñu mëëxuncëma unicama, 'imainun an uni ñu mëëxuncë unicama, 'imainun aín cushima unibu, 'imainun aín cushi unibu acama bamacë pi ca ut.

¹⁹ Usaquin caia cuatancëxun cana ñuinacan'ëo, 'imainun camabi menu 'icë 'apucamacëñun aín suntárucama 'acananuxa tsuáquirui timécë isan. Acamax ca aín suntárucamabë axa caballo uxuanu tsócë abë 'acananuxa timécë 'iaxa. ²⁰ 'Acanánia ca ñuinacan'ëo acëñun a rabiquian Nucën Papa Dios rabixunma 'anun quixun an unicama paráncë ñuinacan'ëo aribi bicanxa. An usoquin unicama paráncë ñuinacan'ëo ax ca an bëtsi ñuinacan'ëo 'itsa maxcáñu an ismainun unin 'acëma ñu 'aquin uni paran a 'iaxa. Ax ca an 'itsa maxcáñu ñuinacan'ëonan 'icë 'unántioquin cuënëocë unicama, 'imainun an a tanquin 'acë ñu rabicë, acama paran a 'iaxa. 'Acananquin bitancëxun ca a ñuinacan'ëo rabé 'ianëmë'ëosa manë tsi anuaxa azufre 'imainun manë tsi rëquirucë anu 'inun niaxa. ²¹ A rabéa anu 'inun nicë 'ain ca axa caballo uxuanu tsócë an aín cuëbínuaxa chiquicë manë xëtocë anun axa 'acananux timécëcama cëñuquin 'axa. Usaquian 'acë aín nami pi ca camabi ñuina pëchiucamax pucháxa.

20

Mil baritia ca ñunshin 'atimacama sipuacë 'iti 'icë quixun ñui quicë bana

¹ Usaquin istancëxun cana ángel naínuax ubutia isan. A ángelnëx ca quini chaira, anun aín xëcuë xëocati ñu a tuíanan, manë risi chaira aribi tuíncë 'iaxa. ² Ubútancëxun ca a ángelnën capësa 'aíshbi pianancë ñuinacan'ëo chaira, an bëráma runusa 'ixun Nucën Papa Diosan uniotabatia uni paran 'ixun camabi menu 'icë uni paráncë, ñunshin 'atimanën 'apu Satanás, a biquin mil baritia niaxma 'inun manë risin nëaxa. ³ Usoquin nëatancëxun ca quini chaira anu nipáxa. Nipátancëxun xëpuquin ca uinu 'icë unínbi xëocaisama oquin 'unántioxa. Anuaxa unicama parántëcëxun chiquitima, anu mil

baritian sipuacë 'inun ca ángelnën a capésa ñuina nëaxun quini chairanu nipáxun xëpuaxa. Usaquin nipácë 'aish ca mil baritia 'icëbëtan chiquíncë 'iti 'icën, 'uráinra 'inuxmabi.

⁴ Acama istancëxun cana anu tsóti cha bëtsi bëtsi isan. Anu ca an uni raíri ñu upí cara 'axa, ñu upíma cara 'axa quixun isti, acama tsócë 'iaxa. Acama isanan cana axa —'ëx cana Jesúsnan 'ai —quiquin bana ñuixuncë cupí tēbiscacë unicama, 'imainun axa Nucën Papa Diosan bana cuacë cupí tēbiscacë unicama, acaman ñunshínribi isan. Acamax ca 'itsa maxcáñu 'ianan 'itsa matúxca ñuinacan'ëo a rabima, 'ianan a tanquin unin 'acë ñu a rabima, 'ianan ainan 'inun 'unántioquin aín bëmánan 'imainun aín mēcën cuēñocēma 'iaxa. 'Ën iscëx ca acamax bama aíshbi baísquiaxa. Baísquitancëx ca Cristobë mil baritia 'apu 'iaxa. ⁵ Acamax baísquicë 'aínbi ca axa bama raíri baísquicēma pan 'iaxa, mil baritia inúcëbë cuni baísquinux. ⁶ Uicamax pain cara baísquicë 'icë, acamax ca Nucën Papa Diosan 'imicëx aín nuitu upíra 'aish cuēñinra cuēñti 'icën. Bamatëcëntimoi ca xēñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën. Bamatëcëntimoi ca Nucën Papa Dios 'imainun Cristo cuēñnquin rabianan abë mil baritian 'apu 'iti 'icën.

⁷ Mil baritia inúcëbë ca Nucën Papa Diosan 'imicëx Satanás quini chaira anuax chiquíti 'icën. ⁸ Chiquítancëxun ca camabi menu 'icë unicama paránquin bëtsi oquin sinánmiti 'icën. Usoquin 'anan ca Gog cacë 'apu 'imainun Magog cacë 'apu 'imainun aín unicama paránquin tsuáquirumiquin axa Nucën Papa Diosmi sináncë unicamabëa 'acananun timëti 'icën. An timëcë unicamax ca 'aisamaira 'aish parún papa masisaribi 'iti 'icën. ⁹ 'Ën iscëxun ca tsuácarucëxun mecanu cuanquin a suntárucaman anua an Nucën Papa Diosan bana cuacë suntárucama 'icë, a bëararanan a Nucën Papa Dios cuēñcë ëma, Jerusalén, aribi bëararaxa. Bëararatiabi ca Nucën Papa Diosan naínuax ucë manë tsin a suntárucama cēñuaxa. ¹⁰ Usoquin cēñuanan ca ñunshin 'atimanën 'apu, an unicama paráncë, a 'ianëmë'ëosa manë tsi, anuaxa azufreribi rëquirucë, anu 'inun niaxa. Anua 'itsa maxcáñu 'ianan 'itsa matúxcañu ñuinacan'ëo a 'imainun bëtsi ñuinacan'ëo an Nucën Papa Dios rabiquinma ñuinacan'ëo rabinun quixun unicama paráncë, anu atux 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apuribi anu niaxa. Anuxun ca acaman nētēñbi imébi xēñibua 'aínbi nētétimoquin paë tanquin tēmëрати 'icën.

Anu Nucën Papa Dios 'icë, a bëmánon unicama sētécë isa

¹¹ Usaquin istancëxun cana anua 'apu tsóti uxua chaira isan, anu tsócë aribi cana isan. Iscëxbi ca ax anu 'ain, me 'imainun naícama 'imainun anu 'icë ñucama nētéaxa, nētëti ca anua ax 'iti 'aíma 'iaxa. ¹² Usaquinribi isanan cana axa bama unicama, uni cushibu 'imainun uni cushimabu, acamaxa baísquitancëx anua Nucën Papa Dios 'icë aín bëmánon sētécë isan. A unicamaxa sētëmainun ca quirica achúshi, anu ui unicamax cara Nucën Papa Diosbë 'iti 'icë quixun aín anë cuēñocë, ax bacacë 'iaxa. A isanan cana bëtsi quiricacamaribi isan. A quiricacamanu ca aña ñucama cara unicaman 'axa quixun cuēñocë 'iaxa. A quiricacama isquin ca Nucën Papa Diosan unin cara upí ñu 'axa, cara upíma ñu 'axa quixun isaxa. Isun ca aín ñu 'acësabi oquin mēñíonan an ñu upí 'acë uni upí 'imainuan an ñu upíma 'acë unicama tēmëranun 'imiaxa. ¹³ Bama unicama 'imainun ca parúnpapanuax bacamiquia camaxribi baísquiaxa. Baísquia ca uisoquin cara ñu 'atima 'axa, usoquinribi Nucën Papa Diosan uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'axa. 'Anan ca uisoquin cara ñu upí 'axa usaribi oquin a upitia bamatimoi abë tsonun 'imiaxa. ¹⁴⁻¹⁵ Usaquin 'á 'ain ca bamati 'imainun anua uni bamacë 'icë ax 'ianëmë'ëosa manë tsi rëquirucë anu nicë 'iaxa. 'Imainun ca ui unicamax cara Nucën Papa Diosan nētënu 'inun aín anë cuēñocēma 'icë, acamaxribi anuax bamatëcëncësa 'aish chiquítimoi 'inux, 'ianëmë'ëosa manë tsinu nicë 'iaxa.

Naíbëa me ío 'iti bana

¹ Usaquin istancëxun cana a pain unio naí, me, parún papa, acamaxa nētécë 'aish 'aíma 'ain, naí ío 'imainun me íoribi isan. ² Isanan cana Jerusalén ëma ío, upíra upí, Nucën Papa

Diosan nētēnuaxa ubutia isan. 'Ēn iscēx ca upíira upí 'iaxa, xanúxa bērí bēnunux upiti mēnócacēsaribi. ³ Isanan cana naínuaxa munuma ësai qui banaia cuan:

—Camina isti 'ain, anua uni bucucē, anu ca Nucēn Papa Dios bērí 'ia. Anu aín unicama 'icē anu ca Nucēn Papa Dios 'iti 'icēn. A unicamax ca asérabi aín uni 'iti 'icēn. Ax aín Dios 'aish ca aín unīcamabē 'iti 'icēn. ⁴ An ca aín unicama aín bēunan mēscutia ini masá nuitutiabi nētēmiti 'icēn, aín bēun tērēnquin. A unicamax ca bamatēcēntima 'icēn, usai 'ianan ca rarumatēcēntima 'icēn, 'ianan ca intēcēntima 'icēn, acaman ca paē tantēcēntima 'icēn. Bērāma usai 'iá 'aishbi ca usai 'itēcēntima 'icēn.

⁵ A bana 'ēn cuacēbē ca Nucēn Papa Dios, axa anu 'Apuira 'aish tsócē, ax ësai quiaxa:

—Camina 'unánti 'ain, cana camabi ñu ió 'inun 'atēcēnin.

Quianan ca ësairibi quiaxa:

—Ēx quicēsabi oi ca asérabi 'iti 'icēn. Usa 'ain camina 'ēx quicē banacama ēnē cuēnēoti 'ain.

⁶ Caxun ca 'ē caxa:

—Anuishi sēnēnquin cana 'an. 'Ēx cana uisa ñubia 'aíma 'aínbi 'iacēn, usa 'aish cana ēnē menu 'icē ñucama cēñúcēbē usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana “A” 'imainun tsiánquinribi 'unánti bana “Z” asaribi 'ain. Shimaia uni 'unpax 'acatsi bēnēcēsa, usaribitia 'ēnan 'iisa tani bēnētia, cana 'ēnan 'aísha 'ēn Bēru Ñunshin Upíñu 'inun, cupí ñuixunquinma, 'imiti 'ain. ⁷ Uicaman cara 'ēmi catamēquin 'ēx cuēncēsabi oi 'iti 'icēn 'icē, acama cana 'ēnan 'aish 'ēbē tsóti 'imiti 'ain. 'Imainun cana 'ēx aín Dios 'iti 'ain. 'Imainun ca ax 'ēn bēchicē 'iti 'icēn. ⁸ Usa 'aínbi ca racuēquian an 'ēmi sinánti 'icē unicama, 'imainun an 'ēmi catamēcēma unicama, 'imainun an ñu 'atima 'acē unicama, 'imainun an uni 'acēcēma, 'imainun aín xanuma 'icēbi bētsi xanu cuēncē unicama 'imainun aín bēnēma 'icēbi bētsi uni cuēncē xanucama 'imainun ñu xēcē ñubē unicama 'imainun an Nucēn Papa Diosmabi bētsi ñu rabicē unicama 'imainun cēmē unicama, acamax anuaxa 'ianēmē'ēosa manē tsi azufrebē rēquirucē anu 'iti 'icēn, anu bamatēcēncē 'aish chiquítimo 'inux.

Jerusalén ió

⁹ Usai quicēbētan ca mēcēn achúshi 'imainun rabé ángelcama anun ēnē menu 'icē unicama ashiquin tēmēramiti ñua aín xanpanu 'icē, acama achúshinēn ësquin 'ē caxa:

—Ca ut. Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an abēa 'inun binuxun cacē aín unicama a cana mi ismiti 'ain.

¹⁰ Usquin catancēxun ca 'uxcēmabi namácēsoquin 'ēn iscēxun aín bashi chaira anu 'ē buánxa. Buánquian ismicēxun cana Jerusalén ēma upíira upí, anua Nucēn Papa Dios 'icē, anuaxa ubutia isan. ¹¹ A ēma ca upíira upí, Nucēn papa Diosan cushin pēcacē 'iaxa, maxax upíira upí ichúcēsa 'aish, jaspe cacē maxax nibaníbaquicē iscēsa 'iaxa. ¹² Anun cēnēcē ax ca manáinra 'iaxa. 'Imainun ca aín xēcūē anun atsínti mēcēn rabé 'imainun rabé 'iaxa. A xēcūēcamanu ca mēcēn rabé 'imainun rabé ángel, ax achúshi achúshitax nicē 'iaxa. A xēcūēcamanu cuēnēcē ax ca Israelnēn bēchicē, mēcēn rabé 'imainun rabé, aín anēcama 'iaxa. ¹³ A cēnēcē anu ca amo camabi rabé 'imainun achúshi xēcūē 'iaxa. Aucüaxa bari urucē ami rabé 'imainun achúshi xēcūē, 'imainun ca anúan bari cuabúcē amiribi rabé 'imainun achúshi xēcūē 'iaxa. 'Imainun ca nortemiribi rabé 'imainun achúshi xēcūē, 'imainun surmiribi rabé 'imainun achúshi xēcūē 'iaxa. ¹⁴ Cēnēquin nitsíncē maxáxcama ax ca mēcēn rabé 'imainun rabé 'iaxa. A maxax cha anuribi ca anē cuēnēcē 'iaxa. Anu cuēnēcē anēcamax ca Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an aín bana uni ñuixunun cáiscē unicama, mēcēn rabé 'imainun rabé, aín anēcama 'iaxa.

¹⁵ Axa 'ēbē banacē ángel ax ca curi 'acē tsatiñu 'iaxa, anúan a ēma tupúanan aín xēcūēcama tupúanan aín cēnēcamaribi tupúnti. ¹⁶ Tupunia cana isan, a ēmax ca amo 'icē rabé 'imainun rabé 'aish bētsibētan sēnēnbi 'iaxa. Anun tupúnti tsatían tupúncēx ca aín chaxcé dos mil doscientos kilometro 'iaxa. Usaribi ca aín namé 'imainun aín manámi 'iaxa. ¹⁷ Unin tupúncēsaribi oquin ca ángelnēn aín cēnēribi tupúanxa. Tupúncēx ca aín manámi sesenta y cuatro metro 'iaxa.

¹⁸ Cēnēcē ax ca jaspe cacē maxax paxa 'aíshbi tunántani 'aish, nibaníbaquicē 'iaxa. 'Imainun ca a ěmanu 'icē ñucama ax curi upí 'acē 'aish, bēxnān bēxnánquicēsa 'iaxa. ¹⁹ Cēnēquin nitsíncē maxáxcama abē mēscúcē ca maxax upíira upí 'iaxa. Acamax ca jaspe cacē maxax, ax paxa 'aíshbi tunántani 'aish nibaníbaquicē, 'imainun zafiro, ax cumá batsisa, 'imainun ágata ax cumá batsisa 'aíshbi tunántani, 'imainun esmeralda, ax ñu paxa iscēsa, ²⁰ 'imainun ónicē, ax uxuatani 'aíshbi sērisabē mēscúcē, 'imainun cornalina, ax ushíantani 'imainun crisólito, ax paxasa 'ianan bētsibēribi mēscúcēsa 'imainun berilo, ax ñu paxatanisa 'aish nibaníbaquicē 'imainun topacio, ax curúnsa, 'imainun crisoprasa, ax curisa 'aíshbi ñu paxasaribi, 'imainun jacinto, ax ushían 'aíshbi tunántani, 'imainun amatista ax minánsa 'iaxa. ²¹ A ěma aín xēcuēcama ca perla chaira ax po namē iscēsa 'iaxa. Xēcuē achúshi achúshi ax ca perla achúshi 'iaxa. A ěman bai cha anu niti ax ca curi 'acē 'aíshbi bēxnān bēxnánquicēsa 'iaxa.

²² Nucēn 'Ibu Dios, axa aín cushi bētsi cushisama, a 'imainun Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, axbia uinu cara a ěma sēñēnia anubi 'ain, ca 'ēn iscēx a ěmanu anuxun Nucēn 'Ibu Dios rabiti xubu 'aíma 'iaxa. ²³ A ěma ca Nucēn Papa Diosanbi pēcaia. Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, anribi ca a ěma pēcaia. Usa 'ain ca baribētan 'uxēn a ěma pēcaima. ²⁴ Usaquin pēcacēx ca camabi menuaxa Nucēn Papa Diosnan 'inux iécē unicama aín pēcacēnu niti 'icēn. 'Imainun ca axa iécē 'apucamaxribi anu 'iti 'icēn. ²⁵ A nētēnu ca baquish 'aíma 'iti 'icēn. Usa 'aish ca a nētēnu 'icē aín xēpúti ax xēnibua 'aínbi usabi xēocacē 'iti 'icēn, a nētēx ca baquishima, usa 'ain. ²⁶ Aín tucuricu unicamaribi Jesucristonan 'aish ca anu 'iti 'icēn. ²⁷ Usa 'ain ca anu ñu 'aisama 'itima 'icēn, ui unix cara 'aisama ñu 'acē 'icē 'imainun ui unix cara cēmēia, usa unix ca anu 'itima 'icēn. Ui unicamax cara Nucēn Papa Diosan nētēnu 'itioquin aín anē Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, aín quiricanu cuēñeo 'icē, acamax cuni ca anu 'iti 'icēn.

22

¹ Usaquin 'ē ismitancēxun ca angelnēn anua Nucēn Papa Dios 'imainun Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, ax 'icē, anuaxa baca aín 'unpax bēxnān bēxnánquicē chiquitia 'ē ismiaxa. ² A bacax ca a ěmanu 'icē bai cha anúnbi xobucē 'iaxa. A bacax ca 'unpax 'aíshbi Nucēn Papa Diosan cushi anúan uni bamatimoi tsóti, a 'iaxa. A baca aín cuēbí rabé amo anu ca i achúshi 'iaxa. Camabi baritian ca a in mēcēn rabé 'imainun rabé oquin tuaxa, 'uxē camabi. A bimix i bimisa 'aíshbi ca ax anúan uni bamatimoi tsóti, a 'iaxa. A i pēchix ca camabi menuax ucē uníxa anun 'insíntēcēntimoi bucuti a 'iaxa. ³ Usa 'ain ca Nucēn Papa Diosan uisoquin cara 'ati 'icē usoquin 'ati ñu anu 'aíma 'iti 'icēn. Anu ca Nucēn Papa Dios 'imainun Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, ax 'Apu 'iti 'icēn. Usa 'icē ca anuxun aín unicaman a rabiti 'icēn. ⁴ Rabianan ca anuax abē isananti 'icēn. Usa 'aish ca Nucēn Papa Diosan anē atun bēmánanu cuēñeocē 'iti 'icēn. ⁵ Anu ca bēánquicē 'aíma 'iti 'icēn. Anuxun ca Nucēn 'Ibu Diosanbi a ěma pēcati 'icēn. Usa 'ain ca lamparín 'imainun barin pēcacē anu 'aíma 'iti 'icēn. Nucēn Papa Diosbē ca anuax aín unicama xēnibua 'aínbi 'apu 'iti 'icēn.

Jesucristo utēcēnti nētē ca 'urama 'icē quicē bana

⁶ Ismitancēxun ca a ángelnēn 'ē caxa:

—'Ěn mi cacēsabi oi ca asérabi 'iti 'icēn. Nucēn 'Ibu Dios, an ax quicē bana uni ñuixuncē unicama sinánmicē, an ca uisai cara xēnibucēma 'aínshi ñu 'iti 'icē quixuan, aín unicaman 'unánun, aín ángel xuaxa.

⁷ Xēnibucēma 'aínshi cana uti 'ain. An, ěnē bana quicēsabi oi ca asérabi 'iti 'icē quixun sinánquin a bana cuacē unicama, ax ca cuēñinra cuēñenti 'icēn.

⁸ 'Ěx Juan 'ixun cana 'ēn ěnē ñucama cuanan isan. Usoquin ěnē ñucama cuanan isi cana ángel, an 'ē ismicē, a rabinux a tanáin rantin purúan. ⁹ 'Ěn a rabiscascēxunbi ca 'ē caxa:

—Usai 'iaxma ca 'it. Mibētan, an min 'acēsaribi oquin an Nucēn Papa Diosan bana uni ñuixuncē unicama 'imainun an ěnē quiricanu cuēñeocē banacama upí oquin sinánquin

cuacë unicaman 'acësaribi oquin cana 'ënribi ax quicësabi oquin 'aquin Nucën Papa Dios rabin. Usa 'ain ca 'ë rabixunma Nucën Papa Diosëshi rabit.

¹⁰ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi 'ë caxa:

—Ënë quiricanu cuënëocë ñucama camina unpuquinma chanioquin ñuiti 'ain, camabi unían 'unánun, anun ënë ñucama 'iti nëtë ca 'urama 'icë, usa 'ain. ¹¹ A nëtë 'urama 'ainbi ca an ñu 'atima 'acë unicaman an 'acësabi oquin 'ati 'icën, axa 'uchacë unix ca usabii 'uchati 'icën, an upí ñu 'acë unin ca an 'acësabi oquin 'ati 'icën, ax Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'icë unix ca usabi 'iti 'icën.

¹² Xëñibucëma 'ain cana uti 'ain. Uquin cana an ñu upí 'acë 'ën unicama uisoquin cara ñucama 'axa, usaribi oquin cupíoquin cuënnun 'imiti 'ain. ¹³ 'Ëx cana uisa ñubia 'aíma 'ainbi 'iacën. Usa 'aish cana ënë menu 'icë ñucama cëñúcëbë usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana “A” 'imainun tsiánquinribi 'unánti bana “Z” asaribi 'ain.

¹⁴ Ui unicamax cara a ëmanu atsínxun, anu 'icë anun uni bamatimoi tsóti i bimi biti sinani, chupa uxuira chuañumasa 'inun aín nuitua upí 'iminun Jesucristomi catamëtia, acamax ca anu 'aish cuëinra cuëenti 'icën. ¹⁵ Usa 'ainbi ca 'aisama unicamax a ëma ëmáinshi 'iti 'icën. An ñu 'aisama sináncë unicama, an ñu xëacë ñubé unicama, aín xanuma 'icëbi bëtsi xanu cuëncë unicama, aín bënëma 'icëbi bëtsi uni cuëncë xanucama, an uni 'acë unicama, an Nucën Papa Diosmabi bëtsi ñu rabicë unicama, axa uni paránti cuëeni cëmëcë unicama, acamax ca a ëmanu atsíntima 'icën. Ca ëmáinshi 'iti 'icën.

¹⁶ 'Ëx cana Jesús 'ain. Usa 'ixun cana axa 'ëmi catamëcë unicaman ënë ñucama 'unánun 'ën ángel mia canun xuan. 'Ëx cana David, axa judíos unibunën 'apu 'iá, aín rëbúnqui 'ain. Usa 'aíshbi cana 'ëx David 'icëma pan 'ain 'iacën. Pëcaratia xaba 'inúan 'ispon urucë usaribi cana 'ëx 'iti 'ain.

¹⁷ Usoquin caia ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, Cristo, amia ax catamëcë unicamabëtan Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan —bënëtishi ca ut —quixun a caia. An atun bana cuacë unicamanribi ca —bënëtishi ca utëcën —quixun a cati 'icën. Shimaia uni 'unpax 'acatsi bënëcësa usaribitia ax Jesuscristonan 'icatsi bënëcë uni, an ca ami catamëquin Jesucristo —ëx cana minan 'iisa tani —quixun cati 'icën. Usaía 'ia ca Cristonën ainan 'imianan xëñibua 'ainbi abë 'inun 'imiti 'icën, cupímashi.

¹⁸ An ënë quiricanu cuënëocë bana iscë unicama cana ësaquin cain:

—An ënë banacama isquinbi ax quicësama oquin bëtsi banacëñun mëscuquin ñuixuncë, a ca Nucën Papa Diosan ënë quiricanu cuënëocë banacamaxa uni tëmëramiti quicësabi oquin tëmëramiti 'icën. ¹⁹ Uicamanribi cara ënë quiricanu 'icë Nucën Papa Diosan bana ñuiquinbi bëtsi bëtsi bana —a banax ca 'aisama 'icë —quiquin a uni ñuixunima, acama ca Nucën Papa Diosan ënë quiricanu cuëñoquin ñuicë Jerusalén ió anu abë 'itimoquin 'imianan anu 'icë quiricanua 'icë aín anë a tërënti 'icën.

²⁰ An ënë ñucama 'ë ismicë, an ca 'ë caia:

—Cana bënëtishi utëcënti 'ain.

Cacëxun cana cuëinra cuëenquin —asábi ca, usai ca 'iti 'icën, ca ut —quixun, Nucën 'Ibu Jesús cain.

²¹ Nucën 'Ibu Jesucristonën aín uni 'icë mitsu nuibaquin 'aquincëxmi upí 'iti cana cuëenin. Usai 'iti cana cuëenin. Ashi.